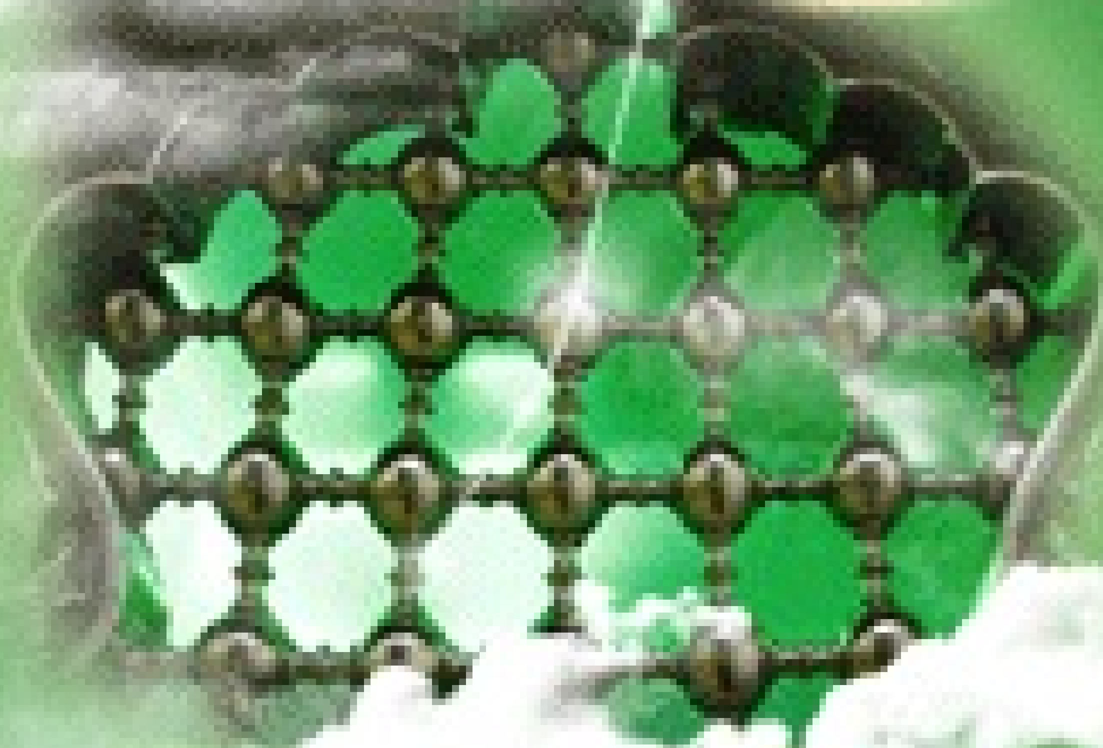
بانک جامع امامزادگان ایران

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
السلام علیک یا صاحب الزمان
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.ir

مشخصات کتاب

سرشناسه:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان،1390
عنوان و نام پدیدآور:بانک جامع امام زادگان ایران/ واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان گردآوری مطالب : از سایت های پایگاه اطلاع رسانی امام زادگان به نشانی http://www.harameyar.ir: و سایت اینترنتی ایران به نشانی http://www.iran.ir: می باشد.
مشخصات نشر:اصفهان:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان ۱۳90.
مشخصات ظاهری:نرم افزار تلفن همراه و رایانه
توصیفگر : آرامگاه ها
توصیفگر : زیارتگاه ها
توصیفگر : امام زادگان
توصیفگر : سادات

دانستنیها

زيارت

از نگاه دین

توسل و زیارت از موضوعاتی است که در آیات و روایات اسلامی مورد توجه و سفارش قرار گرفته است و در میان مردم به ویژه شیعیان جایگاه و اهمیت ویژه ای دارد، در این مقاله توسل و زیارت از دیدگاه قرآن مورد بررسی قرار می گیرد.
الف) توسل: «توسل» از ماده «وسل» به معنی تقرّب جستن و یا چیزی که باعث تقرّب به دیگری از روی علاقه و رغبت میشود؛ میباشد.[1] و توسل شامل شفاعت نیز میشود. «شفاعت» از ماده «شفع» به معنی ضمیمه کردن چیزی به همانند او است[2] و در مفهوم قرآنی، شخص گناهکار به خاطر پارهای از جنبههای مثبت (مانند: ایمان، عمل صالح و...) شباهتی با اولیاء الله پیدا میکند و آنها با کمکهای خود، او را به سوی کمال سوق میدهند و از پیشگاه خداوند تقاضای عفو میکنند. به عبارت دیگر میتوان گفت: قرار گرفتن موجود قویتر و برتر در کنار موجود ضعیفتر و کمک نمودن به او در راه پیمودن مراتب کمال است.[3] آیهای که به مسئله «توسل» اشاره دارد؛ آیه 35 سوره مائده است که خداوند میفرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَیْهِ الْوَسِیلَهَ وَ جاهِدُوا فِی سَبِیلِهِ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» ای کسانی که ایمان آوردهاید پرهیزکاری پیشه کنید و وسیلهای برای تقرب به خدا، انتخاب نمائید و در راه او جهاد کنید، باشد که رستگار شوید. وسیله در آیه فوق، معنای بسیار وسیعی دارد و هر کار و هر چیزی که باعث نزدیک شدن به پیشگاه مقدس پروردگار میشود؛ شامل میگردد. همانطورکه حضرت علی ـ علیه السّلام ـ فرمودند: بهترین چیزی که به وسیله آن میتوان به خدا نزدیک شد؛ ایمان به خدا و پیامبر او و جهاد در راه او، نماز، زکات، روزه، حج، صله رحم، انفاق ... میباشد.[4] و از آیات دیگر نیز استفاده میشود که وسیله قرار دادن مقام انسان صالحی در پیشگاه خداوند و درخواست حاجت از خداوند به خاطر آن وسیله، به هیچ وجه ممنوع نیست همانطور که حضرت ابراهیم ـ علیه السّلام ـ از خداوند برای عمویش، طلب استغفار کرد، قرآن میفرماید: و استغفار ابراهیم برای پدرش (عمویش آزر) فقط به خاطر وعدههایی بود که به او داده بود (تا وی را به سوی ایمان جذب کند) امّا هنگامی که برای او روشن شد که وی دشمن خداست از او بیزاری جست، چرا که ابراهیم مهربان و بردبار است».[5] یا در سوره یوسف آیه 97، زمانی که گناهان برادران یوسف آشکار شد، آنها به پدرشان گفتند: ای پدر! از خدا آمرزش گناهان ما را بخواه که ما خطاکار بودیم. این آیات نشان میدهد که انسانهای صالح را میتوان وسیله برای استغفار و طلب حاجت از خداوند قرار داد. این توسل

در حقیقت توجه به خداست نه غیر خدا. متوسل شدن به افراد در حقیقت توسل به مقام روحانی آنهاست که روح خود را پرورش داده و به کمالاتی رسیدند. و روح برای بقاست نه برای فنا. لذا می‌توان به افرادی که در قید حیات نیستند؛ متوسل شد. عالم اهل تسنن در کتاب «وفاء الوفا» می‌نویسد: مدد گرفتن و شفاعت خواستن در پیشگاه خداوند از پیامبر و از مقام و شخصیت او، هم پیش از خلقت او مجاز است و هم بعد از تولد و هم بعد از رحلتش و هم در عالم برزخ و هم در روز رستاخیز. عمر بن خطاب می‌گوید: حضرت آدم ـ علیه السّلام ـ به پیشگاه خداوند چنین عرض کرد: یا رب اسئلک بحق محمد لما غفرت لی؛ خداوندا! به حق محمد از تو تقاضا می کنم که مرا ببخش![6] در زمان خلیفه دوم سالی قحطی شد، بلال به همراه عده‌ای از صحابه بر سر قبر پیامبر آمد و چنین گفت یا رسول الله! استسق لامتک... فاعفم قد هلکوا...» ای پیامبر! از خدایت برای امتت باران بفرست که ممکن است همه هلاک شوند.[7] با وجود روایات زیاد در کتابهای اهل تسنن باز هم گروهی از آنان به مسئله توسل و شفاعت خرده می‌گیرند و آن را انکار می‌کنند و آن را نوعی استقلال در مقابل خداوند تلقّی می‌کنند. در حالی که از این جمله غافل هستند که متوسل شدن به انبیاء و ائمه ـ علیهم السّلام ـ در حقیقت متوسل شدن به خداست. و آنها عملی را جز با رضایت و اذن خداوند انجام نمی‌دهند. «قل لا املک لنفسی ضرّاً و لا نفعاً الا ما شاء الله؛[8] بگو! من برای خودم زیان و سودی را مالک نیستم، مگر آن چه خدا بخواهد». علاوه بر این، توسل روح امید را افزایش روح یأس را کاهش و ایجاد رابطه معنوی با خدا و اولیاء الله و تحصیل رضایت خداوند و توجه به سلسله شافعان و... را به وجود می‌آورد.

ب) زیارت قبور یکی از عللی که مسلمین را برای زیارت اهل قبور سوق می‌دهد، اعتقاد به زنده بودن آنها است. تمام ادیان و شرایع الهی، انسان را برای بقا می‌دانند نه برای فنا، لذا با آمدن مرگ، جسم خاکی انسان در زیر خاک نهفته می‌شود، امّا روح او زنده و به جایگاه متعالی اوج می‌کند. در این جا به اختصار به بررسی ادله زیارت قبور (اولیاء الله و دیگر افراد) می‌پردازیم. که جهت تکمیل بحث علاوه بر دلیل قرآنی از روایات و شواهد تاریخی هم استفاده می شود:

1. دلیل قرآنی خداوند در سوره توبه آیه 84 می‌فرماید: «و لا تصلّ علی احدٍ منهم مات ابداً و لا تقم علی قبره...»؛ هرگز بر هیچ یک از آنها (منافقان) که بمیرد نماز مخوان! و بر قبرش (طلب مغفرت و رحمت را) مایست، چرا که آنها به خدا و رسولش کافر شدند و در حال فسق (و بیرون از طاعت خدا) مردند». از این آیه استفاده می‌شود که پیامبر اسلام ـ صلّی الله علیه و آله ـ بر جنازه مردگان نماز می‌خواند و به زیارت آنها

می‌رفت و برای آنها طلب مغفرت می‌نمود. امّا بعداً از چنین اعمال نسبت به منافقان نهی شد. اکثر مفسران با استدلال به این آیه، ایستادن بر قبر و دعا کردن را عبادتی مشروع می‌دانند، اگر چنین نبود خدای سبحان نهی از این عمل را مخصوص کافر نمی‌کرد.[9]
2. دلیل روایی روایت‌های فراوانی از اهل بیت عصمت و طهارت به ما رسیده که استحباب زیارت اهل قبور مخصوصاً زیارت ائمه اطهار ـ علیهم السّلام ـ را می‌رساند، نمونه‌هایی از آن روایات را متذکر می‌شویم. الف. انس بن مالک از پیامبر اسلام ـ صلّی الله علیه و آله ـ نقل می‌کند که پیامبر فرمودند: «شما را از زیارت قبور نهی می‌کردم (امّا امروز می‌گویم) قبور را زیارت کنید که شما را به یاد مرگ می‌اندازد.[10] ب. عایشه روایت می‌کند که حضرت رسول ـ صلّی الله علیه و آله ـ فرمودند: جبرئیل نزدم آمد و گفت: پروردگارت به تو امر می‌کند که در قبرستان اهل بقیع حاضر شوی و برایشان طلب آمرزش کنی...».[11] ج. حضرت علی ـ علیه السّلام ـ هنگام زیارت قبور در کوفه فرمود: «السلام علیکم یا اهل الدّیار من المؤمنین و المسلمین و...».[12] د. استحباب زیارت امام حسین ـ علیه السّلام ـ و امام رضا ـ علیه السّلام ـ و اهل بیت ـ علیهم السّلام ـ و پیامبر اسلام ـ صلّی الله علیه و آله ـ از منابع شیعه از حد تواتر گذشته است. روایات فوق نشان می‌دهد که زیارت اهل قبور، مورد تأیید و تأکید اهل بیت ـ علیهم السّلام ـ بوده است.
3. شواهد تاریخی زیارت قبور در اسلام تاریخ دیرین دارد، زیرا پایه گذار زیارت قبور مسلمین پیامبر اسلام ـ صلّی الله علیه و آله ـ بودند و گروهی از وهابیون اعتقاد به زیارت قبور ندارند وآن را شرک می‌خوانند. در حالی که با مراجعه به منابع اصیل‌شان و کتاب‌های تاریخی در می‌یابیم که آنها نیز به مسئله زیارت قبور پرداخته‌اند. الف. محمد بن سعد در الطبقات الکبری نقل می‌کند که «در واقعه حدیبیه (سال ششم هجری) پیامبر ـ صلّی الله علیه و آله ـ برسر قبر آمنه رفت و بر آن گریست و به مرمت و بازسازی آن پرداخت و هم چنین پس از حجه الوداع نیز به زیارت قبر مادرش آمنه رفت.»[13] ب. بیهقی و محدثان دیگر نقل کرده‌اند که حضرت رسول قبور شهدا را در احد زیارت کرد.[14] ج. درباره حضرت علی ـ علیه السّلام ـ نوشته‌اند که ایشان به قصد زیارت حضرت فاطمه ـ سلام الله علیها ـ بیرون می‌رفت و بر سر مزار آن حضرت گریه میکرد و برای آن حضرت دعا می‌کرد.[15] د. تاریخ به ما نشان می‌دهد که زیارت امام حسین ـ علیه السّلام ـ از شور انگیزترین زیارت‌ها بود و مورد تأکید و تشویق امامان بوده است و از سال 61 هجری تا سال 132 هجری (که انقراض بنی امیه بوده) شیعیان تحت فشار حکومت نتوانسته‌اند زیارت کنند باز هم به عشق آن آقا و از راه مخفیانه به زیارت آن شهید می‌رفته‌اند. و کاروان زیارت آن

حضرت در طول تاریخ تشیع از حرکت باز نایستاد.[16]

پی نوشت: [1] . قاموس قرآن، سیدعلی اکبر قرشی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ذیل ماده «وسل». [2] . همان ذیل ماده «شفع». [3] . تفسیر نمونه، حضرت آیت الله مکارم شیرازی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ج 1، ص 223. [4] . نهج البلاغه، خطبه 110. [5] . توبه، 114. [6] . به نقل از تفسیر نمونه، ج 4، ص 367؛ وفاء الوفاء، ج 3، ص 371. [7] . به نقل از تفسیر نمونه، ج 4، ص 369؛ وفاء الوفاء، ج 3، ص 371. [8] . یونس، 49. [9] . مجمع البیان، فضل بن حسن طبرسی، انتشارات اسماعیلیان، قم، ذیل آیه 84، سوره توبه؛ المیزان، علامه طباطبایی، انتشارات اسراء، قم، ذیل آیه فوق؛ تفسیر نمونه، حضرت آیت الله مکارم شیرازی، دار الکتب الاسلامیه، تهران، ذیل آیه فوق. [10] . علامه امینی، الغدیر، ج 5، ص 166، به نقل از حاکم در المستدرک ج 1، ص 375. [11] . همان. [12] . همان. [13] . شوق دیدار، دکتر محمد مهدی رکنی، انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، چ 4، 1381، ص 19 به نقل از بحار الانوار، مجلسی، ج 10، ص 441. [14] . همان. [15] . کشف الاسرار وعده الابرار، رشید الدین میبدی، ج 1، ص 626. [16] . ر.ک: کامل الزیارات، ص 126؛ و ر.ک: خصائص الحسین، شوشتری، نبی الزهرا، قم. آدرس سایت منبع: http://forums.mihandownload.com

زیارت در لغت عبارتست از تمایل و میل کردن به سمت ذاتی مبارک و روحانی، خواه از نزدیک باشد و خواه از دور، چه با گرایش قلبی و چه با قصد و نیتی دیگر و در اصطلاح دینی تمایلی است که افزون بر میل و حرکت حسی، گرایش قلبی نیز نسبت به زیارت شونده یافته باشد. بنابراین اکرام و تعلیم قلبی باید با انس روحی و فکری همراه باشد و این معنا در مرتبه‌ی بالاتر توجه روحی، قلبی و اخلاقی و عملی نسبت به زیارت شونده است. بدون تردید زنده‌ترین و مؤثرترین راه برای شناخت و ایجاد ارتباطی فکری و قلبی، زیارت است. با حضور زائر در حرم، زیارت صدق می‌کند اما حقیقت آن است که این پیوند روحی‌ست و مشتاقانه تحقق نمی‌یابد مگر این که آدمی به شناخت و معرفت نسبت به امام خویش رسیده باشد. زیارت خاستگاه اعتقادی و فقهی دارد که در تحکیم مبانی اعتقادی نیز نقش بسزایی را ایفا می‌کند. زائر ارکان اعتقادی خود را در زیارت باز می‌یابد. از همین روست که برخی از بزرگان، فقها و معصومین(ع) بر اهمیت زیارت تأکید ویژه‌ای داشته‌اند که گزیده‌ای چند از سخنان و احادیث‌شان را بر می‌شماریم. سید عبدالاعلی سبزواری(ره) در کتاب مهذب الاحکام بیان می‌کند: «اگر فتوا بر وجوب زیارت مشکل باشد قطعاً مستحب موکد بودن آن از متون دینی و روایات فراوانی که از شیعه و سنی و فرقیین نقل شده است به خوبی قابل مشاهده است. » امام رضا(ع) نیز می‌فرمایند: «هر امامی پیمانی بر گردن شیعیان و دوستانش دارد یکی از شرایط وفای به عهد و نیکو ادا کردن آن، زیارت مزار آنان است. پس هرکس با رغبت به زیارت آنان برود و زیارتشان کند و آن چه را که امامان بدان رغبت داشته‌اند تصدیق کند، در روز قیامت امامان شفاعت کنندگانشان خواهند بود.»[1] امام باقر(ع) نیز در همین زمینه می‌فرمایند: هرکس مزار آل محمد(ص) را زیارت کند و با این کار بخواهد نسبت به پیامبر اکرم(ص) صله رحم به جای آورد گناهانش پاک می‌شود مانند روزی که از مادر زاده شده است. به راستی دلیل این همه توصیه و تأکید ائمه اطهار(ع) و علما بر زیارت چیست؟ مهم‌ترین دلیلی که ائمه، مسلمانان را تشویق به زیارت کرده‌اند آثار زیارت است که در این باب وصیت حضرت رسول اکرم(ص) به ابوذر خواندنی است: «ای ابوذر به تو وصیتی می‌کنم، این وصیت را نگه‌دار شاید خدا تو را به دلیل رعایت این وصیت بهره‌مند گرداند؛ به زیارت قبور برو تا آخرت را به یاد تو آورد. »[2] و یا در جایی دیگر می‌فرمایند: وقتی به زیارت قبری می‌روی سلام کن تا درس عبرت تو شود. افزون بر این زیارت مایه‌ی مودت و دوستی است که نسبت به

مؤمنان اجری عظیم و ثوابی کثیر دارد. از دیگر آثار زیارت می‌توان ارزیابی و خودسازی را برشمرد. هدف غائی همه‌ی عبادات تزکیه‌ی نفس است و آماده کردن روح برای معرفت کردگار و اولیاءاش که البته با زیارت روح از گستره‌ی محبس تن بودن خویش رها و در عرصه‌ی ملکوت عروج می‌گیرد. اولیای الهی که در دنیا مایه‌ی برکت و خیر بودند و مردم با زیارت آنها و ملاقات حضوری در زمان حیاتشان از دامنه‌ی بی‌کران فیوضاتشان بهره‌ها می‌بردند، بعد از وفاتشان نیز نه تنها این خیررسانی قطع نمی‌شود بلکه به دلیل این که به مرحله‌ی بالاتری از کمال می‌رسند و قدرت و قوت می‌یابند قلمروی این فیوضات گسترده‌تر می‌شود.

پی نوشت: 1- بحارالانوار، ج 97، ص 162. 2- بحارالانوار، ج 99، ص 1

چکیده: در این مقاله، بعد از ذکر یک مقدمه، به تبیین مفهوم زیارت قبور و پس از آن به رویکرد دینی درباره زیارت قبور اشاره خواهد شد. در رویکرد دینی، باید زیارت قبور در آینه قرآن، روایات، سیره و نظرات دانشمندان اسلامی بررسی شود. در این جا زیارت قبور در قرآن را بررسی مینماییم و در ادامه به یک دلیل از مثبتین زیارت قبور و به یک دلیل از مانعین آن اشاره میکنیم و در نهایت نتیجه میگیریم که قرآن، منعی از زیارت قبور ندارد و این عمل، ازنگاه قرآن، جایز است.
مقدمه: یکی از مباحثی علمی ـ عملیای که امروزه در جهان اسلام مطرح می‌باشد «زیارت قبور» است. ابن تیمیه و شاگردانش و به تبع آنها، وهابیت، با ایراداتی که راجع به این موضوع وارد کردند، دنیای اسلام را در مقابل خود قرار دادند. اولین واکنشها در برابر این جریان، از سوی خود اهل سنت صورت گرفت که در کتب تاریخ و نقد وهابیت به این موضوع اشاره شده است. به نظر می‌رسد در اولین گام باید به اصل مسأله «زیارت قبور» پرداخت و این بحث را از جوانب مختلف مورد بحث قرار داد و سپس وارد بحث های مربوط به قبور شد. این مقاله، به دنبال آن است که رویکرد دینی را به اصل زیارت قبور، در جهان اسلام، مطرح و بررسی نماید.
زیارت قبور: کلمه «زیارت» از ریشه «زور» است که معانی متعددی دارد؛ برخی می‌گویند: معنای اصلی این کلمه، رو بر تافتن و کنارهگیری است. کلمه «زائر» از همین باب است که وقتی فردی، کسی را زیارت می‌کند، از غیر او روی گردانده است.[1] برخی نوشتهاند: «زور»، به قسمت بالای سینه گفته می‌شود.[2] این معنا سپس به معنی ملاقات کردن و روبرو شدن به کار رفته است.[3] طریحی این کلمه را به معنای«قصد» گرفته است و این دعای «اللهم اجعلنی من زوّارک را به معنای «من القاصدین لک، الملتجئین إلیک» می‌داند. او در ادامه می‌نویسد: «زیارت در عرف یعنی قصد کردن زیارتشونده برای اکرام و تعظیم او و طلب انس گرفتن با او.»[4] طبق این معنا به هر قصدی، «زیارت» گفته نمیشود؛ بلکه به قصدی اطلاق می‌شود که برای اکرام و تعظیم و انس گرفتن با زیارتشونده باشد.[5] عرب به زیارتکننده مرد، «زائر» و به زیارت کننده زن، «زائرة» می‌گوید. جمع سالم «زائر»، «زائرون» می‌باشد و جمع سالم «زائرة»، «زائرات» می‌شود. به زیارت شونده، «مزور» گفته می‌شود. محل زیارت و زیارتگاه، «مَزار» خوانده می‌شود.[6] «قبور» جمع «قبر» است و «قبر» به محل دفن انسان می‌گویند.[7] شاید عنوان «زیارت

قبور» برگرفته از آیه دوم سوره تکاثر «حتی زرتم المقابر» باشد. این ترکیب در احادیث نبوی(ص) نیز آمده است؛ به عنوان مثال در منابع اهل سنت چنین می‌خوانیم: «نهیتکم عن زیارة القبور فزوروها».[8] در کتب حدیثی نیز همین عنوان، برای اینگونه احادیث انتخاب شده است.[9]
رویکرد دینی به زیارت قبور: درباره مسائل یک دین دو نگاه وجود دارد: 1. گاهی از درون دین به مسائل دین، نگاه می‌شود؛ 2. گاهی از بیرون دین به آن مسائل نظر می‌شود. مسأله زیارت قبور نیز چنین است؛ اما از جهتی نگاه درون دینی دارای اهمیت است؛ چون این مسأله ـ چنانچه در مقدمه گفته شد ـ سبب اختلاف در بین مسلمانان شده است. منظور از رویکرد دینی در این نوشتار، نگاه به مسأله زیارت قبور، در آینه قرآن، روایات، سیره و نظرات دانشمندان اسلامی می‌باشد.
زیارت قبور در قرآن: قرآن، از منابع مورد اتفاق همه مسلمانان و مایه وحدت است. اگر بخواهیم به مسأله زیارت قبور بپردازیم، اول باید به سراغ قرآن برویم. درباره جواز و عدم جواز زیارت قبور در قرآن، صراحتاً حکمی دیده نمیشود؛ اما به آیاتی بر جواز و عدم آن استناد شده است. از آیاتی که دال بر جواز زیارت قبور شمرده شده است، آیه 84 سوره توبه است. برخی علمای شیعه در کتب خود برای جواز زیارت قبور به این آیه استدلال کردهاند.[10] از جمله تقریرها در استدلال به این آیه، تقریر ذیل می‌باشد: قرآن دستور می‌دهد که پیامبر هیچ گاه نباید بر جنازه منافق نماز بگذارد و نباید برکنار قبر او بایستد، آنجا که می‌فرماید: « وَ لا تُصَلِّ عَلى‏ أَحَدٍ مِنْهُمْ ماتَ أَبَداً وَ لا تَقُمْ عَلى‏ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ ماتُوا وَ هُمْ فاسِقُون [11]. هرگز بر مرده هیچ یک از آنان، نماز نخوان! و بر کنار قبرش، (برای دعا و طلب آمرزش،) نایست! چرا که آنها به خدا و رسولش کافر شدند و در حالی که فاسق بودند از دنیا رفتند! در این آیه، برای هدم شخصیت منافق، به پیامبر خدا، دستور می‌دهد بر جنازه احدی از آنان هیچ گاه نماز مگزار و بر قبر آنان نایست. مفهوم این آیه ـ که می‌فرماید درباره منافق این دو کار را انجام نده ـ درباره غیر منافق این است که این دو کار، خوب و شایسته است.[12] به بیان دیگر، از این آیه، استفاده می‌شود که این عمل برای مؤمنین، جایز بلکه سیره مسلمانان و عمل رسول خدا بر آن بوده است؛ زیرا اگر در مورد مؤمنین هیچ سابقهای نداشت و پیامبر بر سر قبور مؤمنین و مسلمانها حضور پیدا نمینمود این نهی، معنا و مفهوم درست و صحیحی پیدا نمیکرد. از این که در مورد منافقین می‌فرماید: «بر قبر آنان نایست» استفاده می‌شود که در مورد غیر منافق، این عمل شایسته می‌باشد. [13] اکنون باید ببینیم مقصود از «و لا تقم علی قبره» چیست؟ آیا مقصود تنها قیام موقع دفن است که درباره منافق جایز نیست و درباره مؤمن لازم و شایسته می‌باشد یا مقصود اعم از موقع دفن و دیگر

مواقع است؟ اولاً واضح است که مقصود از ایستادن بر قبر، صرف ایستادن نیست به این معنی که اگر کسی مثلاً بر قبر منافقی درنگ کند و برای نگاه کردن به سنگ و شکل هندسی آن بایستد حرامی را مرتکب شده باشد؛ بلکه مقصود، ایستادن به جهت احترام گذاردن و طلب رحمت و مغفرت برای صاحب قبر است. این خود دلیل بر آن است که در مورد غیر منافق، مانعی ندارد؛ بلکه طلب رحمت و مغفرت برای مؤمنین، مطلوب و شایسته است. [14] ثانیاً برخی از مفسران آیه را ناظر به موقع دفن دانسته‌اند؛ ولی برخی دیگر از دید وسیع به آن نگریستهاند و آیه را چنین تفسیر می‌کنند؛ «و لا تقم علی قبره للدفن او للزیارة»[15]. دقت در مفاد آیه می‌رساند که مقصود یک معنی وسیع است، اعم از توقف هنگام دفن و یا وقوف پس از آن؛ زیرا مجموع مضمون آیه را دو جمله تشکیل می‌دهد و این دو جمله عبارتند از: 1.« وَ لا تُصَلِّ عَلی أَحَدٍ مِنْهُمْ ماتَ أَبَداً » لفظ «أحد» به حکم اینکه در سیاق نهی واقع شده است، مفید استغراق افراد است و لفظ «ابدا» مفید، استغراق زمانی است و معنی جمله چنین است: برای هیچ کس از منافقان در هیچ وقت نماز مگزار. با توجه به این دو لفظ می‌توان به روشنی به دست آورد که مقصود از جمله مذکور، خصوص نماز بر میت نیست؛ زیرا نماز بر میت فقط یک بار قبل از دفن انجام می‌گیرد، دیگر قابل تکرار نیست و اگر مقصود خصوص نماز میت بود دیگر نمیبایست لفظ «ابدا» می‌آمد، و تصور اینکه این لفظ به منظور افاده «استغراق افرادی» است، کاملاً بیمورد است؛ زیرا جمله «لا تصل علی احد» مفید چنین شمول و گستردگی است، دیگر لزوم ندارد که دوباره به بیان آن بپردازد. گذشته از این لفظ «ابدا» در لغت عرب برای استغراق زمانی است نه افرادی مانند: «و لا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْواجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَداً» [16]. بنابراین مفاد جمله نخست این است که هیچ گاه برای احدی از منافقان طلب رحمت و مغفرت مکن، خواه با گزاردن نماز و خواه به غیر آن. 2. «لا تَقُمْ عَلی قَبْرِهِ» مفهوم این جمله به حکم عطف بر جمله پیشین چنین است: «و لا تقم علی قبر احد منهم ابدا»؛ زیرا قیودی که در معطوف علیه وجود دارد، بر معطوف نیز وارد می‌شود. در این صورت نمی‌توان گفت: مقصود از «قیام» همان قیام موقع دفن است؛ زیرا فرض این است که قیام موقع دفن درباره هر فردی قابل تکرار نیست، و لفظ «ابدا» که در این جمله نیز در تقدیر می‌باشد، حاکی است که این عمل قابل تکرار می‌باشد و تصور این که این لفظ برای استغراق افراد است، پاسخ آن در جمله قبل گفته شد؛ زیرا با وجود «احد» نیازی به افاده مجدد آن نیست. با توجه به این دو مطلب در الفاظ «لاتصل» و «لاتقم» می‌توان گفت: خداوند پیامبر را از هر نوع طلب رحمت برای منافق - خواه از طریق نماز بر مرده او و یا مطلق دعا - و از هر نوع وقوف بر قبر او خواه هنگام دفن یا پس از

آن، نهی کرده است، و مفهوم آن این است که این دو عمل، طلب رحمت، و قیام و وقوف بر قبر مؤمن در تمام اوقات، جایز و شایسته است.[17] آیا دو آیه اول سوره تکاثر، دلالت بر منع زیارت قبور دارد؟ در اول سوره تکاثر، سخن از زیارت قبور شده که مضمون آن مذمت است. در این سوره، چنین می‌خوانیم: «أَلْهاكُمُ التَّكاثُرُ * حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقابِرَ»[18] با توجه به مضمون سوره و روایات شأن نزول و کتب تفسیر و سیره پیامبر(ص) به دست می‌آید که در این سوره منعی بر زیارت قبور وجود ندارد. در کتب تفسیری، دو معنا برای« زُرْتُمُ الْمَقابِرَ» شده است: 1. مقصود، سراغ قبور مردگان رفتن به خاطر فخرفروشی بر یکدیگر ـ برای نشان دادن کثرت جمعیت قبیله خود ـ باشد.[19] در این صورت مقصود آیه، این است که: افزونطلبی (و تفاخر)، شما را به خود مشغول داشته (و از خدا غافل نموده) است تا آنجا که به دیدار قبرها رفتید (و قبور مردگان خود را برشمردید و به آن افتخار کردید). مفسران معتقدند که این سوره درباره قبایلی نازل شد که بر یکدیگر تفاخر می‌کردند، و با کثرت نفرات و جمعیت یا اموال و ثروت خود، بر آنها مباهات می‌نمودند، تا آنجا که برای بالا بردن آمار نفرات قبیله به گورستان می‌رفتند و قبرهای مردگان هر قبیله را می‌شمردند.[20] حال منظور از این قبائل، چه افرادی هستند؟ بعضی از مفسران آن را ناظر به برخی از قبائل قریش در مکه (بنیعبدمناف و بنیسهم) می‌دانند؛[21] عده‌ای دیگر، شأن نزول آن را درباره دو قبیله از قبائل انصار پیامبر در مدینه دانستهاند.[22] مفسرانی، تفاخر یهود بر دیگران را مصداق این آیه بر شمردهاند.[23] این تفسیر را خطبه221 نهجالبلاغه تأیید می‌کند. حضرت امیر)ع(فرمود: «أَلْهاكُمُ التَّكاثُرُ * حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقابِرَ» شگفتا چه مقصد بسیار دوری و چه زیارتکنندگان بیخبری و چه کار دشوار و مرگباری! پنداشتند که جای مردگان خالی است، آنها که سخت مایه عبرتند، و از دور با یاد گذشتگان، فخر می‌فروشند. آیا به گورهای پدران خویش می‌نازند؟ و یا به تعداد فراوانی که در کام مرگ فرو رفته‌اند؟ آیا خواهان بازگشت اجسادی هستند که پوسیده شده؟ و حرکاتشان به سکون تبدیل گشته؟ آنها مایه عبرت باشند سزاوارتر است تا تفاخر[24]... . بیشتر مفسران این معنا را بر معنای دوم ترجیح دادهاند. 2. زیارت مقابر، کنایه از زمان فرا رسیدن مرگ و داخل شدن در قبر باشد؛[25] پس معنای آیه چنین می‌شود: «تکاثر و تفاخر، آن چنان آنها را به خود مشغول داشته که تا لحظه ورود در قبر نیز ادامه دارد.»[26] مؤید این مطلب روایتی از ابن عباس است که رسول خدا «أَلْهاكُمُ التَّكاثُرُ» را تلاوت کردند و فرمودند: «تکاثر این است که اموال را بدون حق، جمع کنند و آن را از رساندن به مستحق و مصرف در راه حق باز دارند و در گنجینه‌ها بیندوزند. «حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقابِرَ» تا این که به قبرهای خود درآیید.» [27]

بنابراین آیه در پی آن استَ که بگوید صفت فخرفروشیِ برخی افراد، تا زمان مرگشان امتداد مییابد؛ و اساسا هیچ منعی را از زیارت قبور نمیرساند. با توجه به مطالب مذکور، بنا بر هر دو معنا، هیچ منعی از رفتن زیارت قبور وجود ندارد.
نتیجه: آنچه در این نوشتار گذشت بیان رویکرد قرآنی به مسأله زیارت قبور بود. درباره جواز و عدم جواز زیارت قبور در قرآن به صراحت، حکمی دیده نمی شود؛ اما با دقت در آیه 84 سوره توبه میتوان جواز آن را به دست آورد. در برخی از کتب برای منع از زیارت قبور به دو آیه اول سوره تکاثر تمسک شده است که پس از بررسی، این نتیجه گرفته شد که این دو آیه هیچ منعی از زیارت قبور ندارند. در قسمتهای بعدی این نوشتار، در رویکرد دینی، به روایات و سیره مسلمانان و نظرات دانشمندان شیعه و سنی پرداخته خواهد شد.
مطالب مرتبط: زیارت قبور از نگاه فریقین(2) زیارت قبور از نگاه فریقین(3)
کتابنامه 1) قرآن کریم. 2) ابن منظور، محمد بن مکرم؛ لسان العرب، دار صادر، بیروت، چاپ سوم، 1414 ق. 3) احمد بن فارس؛ معجم مقاییس اللغة، مصحح: محمد عوض مرعب و دیگران، دار احیاء التراث العربی، بیروت. 4) آلوسی، سید محمود؛ روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، دارالکتب العلمیه، بیروت، چاپ اول، 1415 ق. 5) بخاری جعفی،محمد بن إسماعیل ؛ الجامع الصحیح المختصر(صحیح بخاری)، تحقیق د. مصطفی دیب البغا، دار ابن کثیر ، الیمامة ـ بیروت،چاپ سوم ، 1407ق – 1987م. 6) بیضاوی، عبدالله بن عمر؛ أنوار التنزیل و أسرار التأویل، دار احیاء التراث العربی، بیروت، چاپ اول، 1418ق. 7) حسینی جرجانی، سید امیر ابوالفتوح؛ آیات الأحکام(جرجانی)، انتشارات نوید، تهران، چاپ اول، 1404 ق. 8) حقی بروسوی، اسماعیل؛ تفسیر روح البیان، دارالفکر، بیروت،[بی تا]. 9) راغب اصفهانی، حسین بن محمد؛ المفردات فی غریب القرآن، دارالعلم ـ الدار الشامیة، دمشق ـ بیروت، چاپ اول، 1412 ق. 10) سبحانی، جعفر؛ آیین وهابیت، دفتر انتشارات اسلامی، قم، 1364ش. 11) سبحانی ، جعفر؛ الزیارة فی الکتاب و السنة، [بینا، بیجا، بیتا] . 12) سید رضی، محمد بن حسین نهج البلاغة، ترجمه محمد دشتی، انتشارات مشهور، قم، چاپ اول، 1379ش. 13) سیوطی، جلال الدین؛ الدر المنثور فی تفسیر المأثور، کتابخانه آیة الله مرعشی نجفی، قم، 1404 ق. 14) طاهری خرم آبادی، سید حسن؛ توحید و زیارت، مؤسسه بوستان کتاب، قم، چاپ دوم، 1386ش. 15) طبرسی، فضل بن حسن؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، انتشارات ناصر خسرو، تهران، چاپ سوم، 1372 ش. 16) طریحی، فخر الدین؛ مجمع البحرین، کتابفروشی مرتضوی، تهران، چاپ

سوم، 1375 ش. 17) فاضل مقداد، جمال الدين مقداد بن عبد اللّه؛ كنز العرفان فى فقه القرآن قم ، چاپ اول. 18) فتال نيشابورى، محمد بن حسن بن على ؛ روضة الواعظين و بصيرة المتعظين، انتشارات رضى، قم، چاپ اول. 19) فيض كاشانى، محسن؛ الأصفى فى تفسيرالقرآن، مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامى، قم، چاپ اول، 1418ق. 20) قاسمى، محمد جمال الدين؛ محاسن التاويل، دار الكتب العلميه، بيروت، چاپ اول، 1418 ق. 21) قشيرى نيسابورى، مسلم بن الحجاج ؛ صحيح مسلم، تحقيق و تعليق محمد فؤاد عبد الباقى، دار إحياء التراث العربى، بيروت، [بى تا] . 22) كلينى رازى، محمد بن يعقوب بن اسحاق ؛ الكافى، اسلاميه ، تهران، چاپ دوم، 1362ش. 23) مظهرى، محمد ثناءالله؛ التفسير المظهرى؛ مكتبة رشديه ، پاكستان، 1412ق. 24) مكارم شيرازى، ناصر؛ تفسير نمونه، دار الكتب الإسلامية، تهران، چاپ اول، 1374 ش. 25) واحدى، على بن احمد؛ اسباب نزول القرآن(واحدى)، دار الكتب العلمية، بيروت، چاپ اول، 1411 ق.
پى نوشت ها: [1]. معجم مقاييس اللغة، ص443. [2]. المفردات فى غريب القرآن، ص386. [3]. تفسير نمونه، ج27، ص 277. [4]. مجمع البحرين، ج3، ص319. [5] . الزيارة فى الكتاب و السنة، ص73. [6] .لسان العرب، ج4، ص336. [7]. لسان العرب، ج5، ص 68. [8] . صحيح مسلم،ج2،ص672. [9] . ر.ک: صحيح بخارى،ج1،ص430؛ الكافى، ج3، ص 228. [10] . آيات الأحكام(جرجانى)،ج1،ص239؛ كنز العرفان فى فقه القرآن، ج1،ص181. [11] . توبه/84 . [12] . آيين وهابيت، ص 107- 108 . [13] . توحيد و زيارت ، ص204. [14] . توحيد و زيارت ، ص204- 205. [15] . التفسير المظهرى، ج4، ص276؛ تفسير روح البيان، ج3، ص 478؛ روح المعانى فى تفسير القرآن العظيم، ج5، ص 342؛ محاسن التأويل، ج5، ص 470. [16] . احزاب / 53 . [17] . آيين وهابيت، ص 107- 110 . [18] . تكاثر/1- 2. [19] . الأصفى فى تفسيرالقرآن، ج2، ص 1472. [20] . تفسير نمونه، ج27، ص 275 . [21] . اسباب نزول القرآن، ص490؛ أنوار التنزيل و أسرار التأويل، ج5، ص334. [22] . مجمع البيان فى تفسير القرآن، ج10، ص811 . [23] . اسباب نزول القرآن، ص490؛ مجمع البيان فى تفسير القرآن، ج10، ص811 . [24] . نهج البلاغة، ص 449. [25] . الدر المنثور فى تفسير المأثور، ج6، ص 387؛ الأصفى فى تفسيرالقرآن، ج2، ص 1472؛ أنوار التنزيل و أسرار التأويل، ج5، ص334. [26] . تفسير نمونه، ج27، ص 276 . [27] . روضة الواعظين و بصيرة المتعظين، ج2، ص 493. نويسنده : مجتبى صداقت منبع: http://www.pajoohe.com

زیارت قبور بخش کوچکی از شریعت بزرگ و وسیع اسلام می باشد که عملی مباح به شمار رفته و انجام دادن و یا ترک آن با هم برابر است. و اگر همراه با نیت صالح و بدور از اعمال شرک آمیز انجام گیرد عملی مستحب و نیکو می باشد.زیارت قبور در روزهای نخستین قانونگذاری اسلامی ممنوع اعلام شد، تا آنکه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وسلم با این سخن مبارک خود به آن اجازه دادند:«نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا». صحیح مسلم 2305«شما را از زیارت قبرها منع کرده بودم، اکنون آنها را زیارت نمائید».و جالب است بدانید که در قرآن کریم ذکری از زیارت قبور نیامده است. و اگر مسلمانی از دنیا برود و قبری را زیارت نکرده باشد و یا به زیارتگاهی قدم ننهاده باشد مورد بازخواست باری تعالی قرار نمی گیرد و در هنگام سوال و جواب از او نمی پرسند که چرا به زیارت قبری نرفته است. لکن در نزد شیعه زیارت قبر جایگاه مخصوصی دارد طوریکه می گویند:«اگر انسانی همة اعمال أنبیاء علیهم السلام را انجام دهد و لکن قبر مخصوصی را زیارت نکرده باشد خداوند از او هیچ عمل نیک و پسندیده ای را نمی پذیرد و بر او خشم گرفته و مورد لعنت قرار می دهد و برایش عذاب جهنم و سرانجام بدی را مهیا می سازد». جای بسی تعجب است که در کتب معتبر شیعه ده ها روایت از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وائم؟ اهل بیت وجود دارد که به صراحت مسلمانان را از قبرپرستی و ساختن گنبد وبارگاه و زیارتگاه ها منع فرموده اند، که ما بعضی از آنها را برای نمونه ذکر می نماییم:در کتاب (من لا یحضره الفقیه) و (وسایل الشیعه) از جعفر صادق: چنین‌نقل‌شده است «پیامبرص از اینکه‌بر قبری‌نماز بگزارند، یا بر آن‌بنشینند و یا بر آن بنا و ضریح بسازند، نهی‌فرموده است و یهود ونصارا را لعنت نموده اند که قبور انبیاء را مسجد ساختند . و در فروع الکافی 3/228، من لا یحضره الفقیه 821، وسائل الشیعة 2/887. از سماعة ابن مهران روایت است که گفت: دربار؟ زیارت قبور و ساختن مسجد بر آن از جعفر صادق:؛ پرسیدم ایشان فرمود: زیارت قبور اشکالی ندارد، اما در کنار قبر مسجد ساخته نشود.و همچنین در (من لا یحضره الفقیه) از جعفر صادق: روایت است که می فرماید:«هر چیزی که غیر از خاک خود قبر بر روی قبر گذاشته و یا ریخته شود بر مرده سنگینی می کند». و در (فروع الکافی 3/202، وسائل الشیعة 2/864) از جعفرصادق: روایت است که رسول الله ص فرموده اند:«جز خاکی که از خود قبر بیرون آورده شده خاک دیگری بر آن ریخته نشود».در (من لا یحضره الفقیه 1/135، وسائل الشیعة 2/868) از

امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت است که فرموده اند: «کسی که قبری را باز سازی کند یا تمثالی بسازد یقیناً و بدون شک از اسلام خارج شده است». و در (وسائل الشیعة 2/869، 3/62) از جعفرصادق: روایت است که امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: «رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم مرا به مدینه فرستاد و فرمود: هر عکسی را دیدی نابود کن، و هر قبری را دیدی هموارش کن». و در (الاستبصار 1/217، وسائل الشیعة 2/869) از علی بن جعفر: روایت است که از موسی کاظم:: پرسیدم: آیا ساختن قبر و نشستن بر آن جایز است؟ فرمود:«ساختن قبر و نشستن بر آن و گچ کردن و گل کردن آن جایز نیست».امّا کسانی که ادعای محبت اهل بیت را دارند در قدم اول با کسانی مخالفت می کنند که آنها را امامان خود و ائم؟ اهل بیت می دانند.در این بخش با زیارت از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام آشنا خواهید شد. طبقه بندی: مقالات جدید اسلامی آدرس سایت: http://iqrata.mihanblog.com/post/472

به چهار دلیل، زیارت امری مشروع است: 1- قرآن (نساء 64) 2- روایات: از پیامبرنقل شده که فرمودند: «هرکس قبر مرا زیارت کند، شفاعتش بر من لازم می گردد.» این دارای 40 منبع از کتاب های اهل سنت است. 3- عمل اصحاب: خلیفه ی دوم اهل سنت بعد از فتوحات شام وقتی وارد مدینه شد اولین اقدامش این بود که به مسجد آمد و بر رسول خدا (ص) سلام فرستاد. 4- عقل: عقل می گوید تعظیم کسی که خداوند او را بزرگ داشته است نیکوست. زیارت هم نوعی تعظیم است.
نساء (64):
«وَ مَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُواْ أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُواْ اللَّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُواْ اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا»
«هیچ پیامبری را نفرستادیم جز آنکه دیگران به امر خدا باید مطیع فرمان او شوند. و اگر به هنگامی که مرتکب گناهی شدند نزد تو آمده بودند و از خدا آمرزش خواسته بودند و پیامبر برایشان آمرزش خواسته بود، خدا را توبه‌پذیر و مهربان می‌یافتند.»
الدر المنشور- جلال الدین السیوطی- ج 1- ص 237:
از پیامبر (ص) نقل است که هر کس به حج بیاید و مرا زیارت نکند در حق من جفا کرده.
السنن الکبری- البیهقی- ج 5- ص 246:
پیامبر فرمودند: هرکس قبر من را زیارت کند بعد از مرگم مانند کسی است که من را در زمان حیاتم زیارت کرده.
این سخنان ثابت می کند زیارت قبور اشکال که ندارد هیچ مستحب هم هست.
در ضمن روح فرد زنده بوده قبر او تنها محلی برای ملاقات افراد زنده با آن مرده با این توجه که روح او متوجه می شود و نابود نشده است.
نویسنده: یاسر احمدی آدرس منبع: http://farooqazamali.parsiblog.com

جرعه ای از دریای فضائل و مناقب آل الله
در بین مسلمانان، ذکر این نکته ضروری است که: علاوه بر عالمان شیعه، ائمه مذاهب اربعه اهل سنت و حافظان حدیث نیز در کتب معتبر عامه (ص حاح، سنن و مسانید) احادیث بسیاری در فضیلت زیارت قبر رسول خدا (ص) نقل کرده اند. پیامبر تأکید داشت که مسلمانان به دیدار قبور روند تا عبرت گرفته و به یاد فردای قیامت افتند. همچنین سفارش می کرد که به زیارت خفتگان بقیع رفته و برای آنها از پیشگاه خداوند، طلب آمرزش کنند. همچنین می توان به روایات زیر اشاره کرد که کتب اهل سنت، از طریق عبدالله بن عمر (فرزند خلیفه ثانی)، از پیامبر (ص) آورده اند که می فرماید: من زار قبری وجبت له شفاعتی: هر کس آرامگاه مرا زیارت کند، شفاعت او نزد خداوند بر من واجب می شود. « من زارنی بعد موتی فکانما زارنی فی حیاتی: هر کس مرا بعد از فوتم زیارت کند، چنان است که گویی در زمان حیاتم با من دیدار کرده است» « من حجّ فزار قبری بعد وفاتی کان کمن زارنی فی حیاتی: هر کس پس از من حج گزارده و قبرم را زیارت کند همچون کسی است که مرا زمان حیاتم زیارت نموده باشد» « من جائنی زائراً لاتعمله (لاتحمله، لم تنزعه، لایهمّه / خ ل) حاجه ً الا زیارتی کان حقّاً علیّ ان اکون له شفیعاً یوم القیمه : هر کس صرفاً به انگیزه زیارت من، به مدینه آید بر من فرض است که روز قیامت از وی (در پیشگاه الهی) شفاعت کنم». سفارشهای پیامبر (ص)، زیارت اهل قبور را به سنّتی عمومی و ماندگار در میان صحابه بدل ساخت که تا امروز در اقطار جهان اسلام تداوم دارد. زیارت حضرت زهرا(ع) از قبر عموی خود حمزه (ع) در احد، سفر بلال مؤذن پیامبر پس از فوت آن حضرت از راه دور به مدینه برای زیارت قبر پیامبر، زیارت عایشه از قبور خفتگان بقیع و نیز قبر برادرش (عبدالرحمن)، توصیه عمر دربیت المقدس به کعب الاحبار (خاخام نو مسلمان) مبنی بر سفر به مدینه و زیارت قبر پیمبر (ص)، فرستادن عمر بن عبدالعزیز، خلیفه اموی، گروهی را از شام به مدینه جهت ابلاغ سلام وی به نبی اکرم(ص)، برخی از مواردی است که تاریخ ثبت کرده و نشان از رواج این سنت در صدر اسلام بین صحابه و تابعین دارد. چنانکه مورخان و جهانگردان بزرگ مسلمان نیز در آثار خود، به وجود مقابر پرشکوه انبیاء ، ائمه اهل بیت، صحابه و علما در مدینه، مکه، کوفه، بغداد، شام و مصر و. . . ، و رونق زیارت آنان توسط مسلمانان، تصریح دارند. افزون بر این، طبق پژوهشی که انجام شده، بیش از 40 تن از اعاظم علماء عامه فتوا به استحباب مؤکّد زیارت قبر رسول خدا داده اند،

همچون: ابوعبدالله حلیمی جرجانی شافعی (م 450)، قاضی القضات ماوردی (م 450)، ابوحامد غزالی (م 505)، قاضی عیاض مالکی (م 544)، ابن الحاج محمد عبدلی قیروانی مالکی (م 738)، ابن حجر هیتمی مکی شافعی . حتی مفتی مشهور عربستان (عبدالعزیز بن باز) صریحاً به استحباب زیارت قبر مطهر پیامبر (ص) و نیز خفتگان بقیع فتوا داده است. همچنین، کتب معتبر این فرقه، پر از ذکر زیارت نامه های قبر نبیّ اکرم (ص) و عترت و اصحاب ایشان، و آداب توسل و تبرّک و استشفاع به مرقد مطهر آن حضرت است. شووینیسم و عرب ستیزی (ترسیم چهره موهن از ورود اسلام به ایران) وصفی که زنجانی از ورود اسلام به ایران دارد، دقیقاً همخوان با تحلیلهایی است که شووینیست های ضدّ اسلام ـ نظیر پالکونیک فتحعلی آخوندوف و میرزا آقاخان کرمانی، و اذناب آنها در داخل و خارج کشورمان ـ سعی در القاء آن داشته و دارند. نمونه وار، بخشی از عبارت وی را می آوریم: جای بی اندازه افسوس است که پس از غلبه اسلامیان به ایران و قبولاندن دین اسلام به ایرانیان به ضرب شمشیر برّان، به حکم خلیفه دویم یا به اقتضای طبع وحشی و خشن و نادان، کتب و تواریخ و ادبیات و آثار دولت بزرگ ایران بکلّی از صفحه جهان و زمان سترده شد. حتی تاریخ وقایع ایران پس از غلبه اسلامیان تا دویست سال بیشتر هم اندکی و آن هم موافق میل و صرفه اسلامیان ثبت تواریخ گردید. در جنگ با اعراب، چه ایستادگیها کردند و کجا غالب و چگونه مغلوب شدند و پس از غلبه عربهای سوخته برشته دشت عربستان، و محو تمدن و نزاکت و ادب و تربیت در مهد آسودگی و استراحت و ریاست و ثروت، به دیده اعراب درشتخو با بزرگان و نجبا و علما و عقلا و نازک پروردگان و در تنعم بزرگ شده ایرانی در آن عصر اولین دولت و ملت قوی قاهر متمدن و تربیت یافته و ناشر علم و ادب با دویم دولت جهان که مسلّماً در آن عصر فقط نام روم بود و ایران، و این دو دولت قویتر و متمدن ترین دول جهان بودند، چگونه رفتار کردند و به سر بزرگان و زنان و کودکان بی پناه و مردانشان کشته شده و به دست این قوم درشت زبان ندان افتاده آمد که جان و ناموس و مال آنها را مال خودشان و اسیر و ذلیل کردن ایشان را فخر می دانستند، چه آوردند، البته در تواریخ ننوشته اند، لکن همین قدر کافی است که از آثار و کتب و اشعار و حکایات و وضع زندگانی و صنایع و بدایع ایشان اثری نگذاشته، حتی یک قسمت از صاحبان غیرت و مکنت که نخواستند دین را به زور شمشیر بپذیرند یا ناچار شدند وطن چندین هزارساله و مال و ملک و خویشان و همزبانان قوم خود را واگذاشته با نهایت ذلت و زحمت به هند که اهل آن هم همکیش نبودند گریخته، پناهیدند یا اگر در ایران ماندند دین خود را پنهان داشته تبعیت گزیدند. به دیده برخی از محققین، زنجانی در این نگاه و نگرش شووینیستی، تحت تأثیر اردشیر جی مشهور

(مهره فعّال سازمان جاسوسی انگلیس در ایران عصر قاجار و پهلوی، و عضو مهم لژ بیداری ایران) قرار دارد و مؤیّد این امر، مطالبی است که وی در رساله مکالمات با نورالانوار، از زبان مسیو کارنجی (بخوانید: اردشیر جی) آورده و قبلاً در بخش سوم کتاب حاضر، فصل «در مکتب اردشیر جی» آن را نقل کردیم. استاد شهبازی می نویسد: دیدگاههای اردشیر، مبانی استواری برای نظریه نژادی زنجانی فراهم ساخت. بر اساس این نظریه، اسلامی شدن ایران، همپای آمیختگی نژادی ایرانیان و از میان رفتن «نژاد اصیل ایرانی» صورت گرفت و این امر از عوامل انحطاط ایران در دوران اسلامی بود.
منابع 1085- زوروا القبور فانّها تذکّرکم الاخره (سنن ابن ماجه، 1/500، حدیث 1569) و: زوروا القبور فانّ لکم فیها عبره (کنز العمال، 15/647، ح 42558). 1086 - صحیح مسلم، 3/64، کتاب الجنائز، باب مابقال عند دخول القبور والدعاء لاهلها (حدیث عایشه از پیامبر. نیز ر. ک، همان: ص 65، حدیث بریده از پیامبر). 1087- سنن دارقطنی، 2/278، باب المواقیت، حدیث 194؛ الاحکام السلطانیه ، ماوردی، .105 علامه امینی نیز در الغدیر، 5 /93ـ96، حدیث فوق را از 41 مصدر حدیثی و فقهی مربوط به اکابر علمای اهل سنت نقل کرده است، همچون دارقطنی و ماوردی و همچنین: عبید بن محمد ورّاق نیشابوری (متوفی 255 ق)، ابوبکر ابن ابی الدنیا (م 281)، ابوبکر محمد بن اسحاق نیشابوری (م 311) در الصحیح، حافظ ابوبکر بیهقی (م 458 ق) در سنن و غیر آن، قاضی ابوالحسن علی بن حسن خلعی شافعی (م 492) در فوائد، قاضی عیاض مالکی (م 544) در شفاء، حافظ ابوحسین یحیی بن علی قریشی اموی مالکی (م 622) در الدلائل المبنیّه فی فضائل المدینه ، تقی الدین علی بن عبدالکافی سبکی شافعی (م 756) در شفاء السقام فی زیاره خیر الانام، سید نورالدین علی بن عبدالله شافعی سمهودی مصری (م 911) در وفاء الوفاء، حافظ جلال الدین سیوطی (م 911) در الجامع الکبیر، حافظ ابوالعباس قسطلانی (م 923) در المواهب اللدنّیه و. . . 1088-سنن دارقطنی، 2/278، باب المواقیت، ح 193؛ شفأ السقام، سبکی، ص 23، وفاء الوفاء، سمهودی، 1344./4 علامه امینی آن را از 13 مصدر نقل کرده است (الغدیر، 5 /.101 . 1089 سنن دارقطنی، 2/278، باب المواقیت، حدیث 192؛ سنن بیهقی، 5 /246؛ شفاء السقام، صص 16ـ21؛ وفاء الوفاء، سمهودی، 1340./4 علامه امینی از 25 مصدر نقل کرده است (الغدیر، 5 /98ـ99). 1090- احیأ العلوم، غزالی، 1/306: شفاء السقام، سبکی، صص 13ـ16؛ وفاء الوفاء، سمهودی، 1340./4 علامه امینی نیز در الغدیر (ج 5، صص 97ـ 98) این حدیث را از 16 مصدر نقل کرده است. 1091- برای مشاهده متن و مآخذ روایات فوق و دیگر روایات این باب از زبان عبدالله

بن عمر، حاطب بن ابی بلتعه، ابوهریره، انس بن مالک، ابن عباس، علی (ع)، بکر بن عبدالله ، بریده، عکرمه و دیگر صحابه در کتب اهل سنت ر. ک، شفاء السقام، سبکی، 5 ـ 35؛ وفاء الوفاء لاخبار دار المصطفی، نورالدین علی بن احمد سمهودی، 4/1336ـ1348؛ التوسل و الزیاره فی الشریعه الاسلامیه ، محمد فقی، 48ـ50 ؛ الغدیر، امینی، 5 /93ـ108؛ وهابیت، مبانی فکری و کارنامه عملی، جعفر سبحانی، صص 127ـ129؛ وهابیان، علی اصغر فقیهی، صص 169ـ172؛ بیان در علوم و مسائل کلی قرآن، آیت الله خویی، ترجمه محمدصادق نجمی و هاشم هریسی، صص 682 ـ687 1092- المستدرک، حاکم نیشابوری، 1/.377 به گفته حاکم، روایان این حدیث همگی ثقه و عادلند و از این نظر با راویان صحیح بخاری و مسلم تفاوتی ندارند. 1093- مختصر تاریخ دمشق، ابن عساکر، 5/.265 1094- صحیح مسلم، 3/63، کتاب الجنائز، باب مایقال عند دخول القبور. 1095- سنن ترمذی، 3/371، ح .1055 1096- فتوح الشام، واقدی، 1/.244 1097- شفاء السقام، به نقل از مناسک امام ابوبکر ابوعاصم النیل، ص .143 1098- ر. ک، مروج الذهب، مسعودی، 2/ 288؛ رحله ابن جبیر، صص 19ـ24، 78، 141ـ142- و. . . ؛ اخبار مدینه الرسول، ابن نجار. 1099- شفاء السقام، سبکی، ص .65 1100- الاحکام السلطانیه ، ص .109 1101- احیاء علوم الدین، 1/305ـ.306 1102- الشفاء، 2/194ـ.197 1103- المدخل، 1/.257 1104- الجوهر المنظم فی زیاره قبر المکرم، ص .22 تقی الدین سبکی شافعی (متوفی 756 ق)، عالم مشهور اهل سنت، در کتاب «شفاء السقام فی زیاره خیر الانام» (صص 65 ـ79) آرای فقهای اهل سنت از قرن چهارم تا زمان خویش را گرد آورده و ثابت کرده است که استحباب زیارت قبر رسول خدا (ص) از مسلّمات فقه اسلامی است. عبدالرحمن جزیری، دانشمند سنّی مذهب معاصر، در کتاب مشهور الفقه علی المذاهب الاربعه (ج 1، ص 590) فتاوی پیشوایان چهارگانه اهل سنت را گردآورده و به ذکر احادیث متعدد نبوی در استحباب زیارت پیامبر و آداب آن پرداخته است. از محققان شیعی هم روزگار ما نیز، علامه امینی (متوفی 1390 ق) در الغدیر (ج 5، 109ـ125) فتوای بیش از 40 تن از فقها و محدثان بزرگ تسنن را در این باره گرد آورده و پس از وی، آیت الله حاج شیخ جعفر سبحانی کار بزرگ او را با نگارش «الزیاره فی الکتاب و السنه » تکمیل کرده است. 1105- جریده الجزیره ، ش 6826، 24 ذی قعده 1411 ق. 1106- برای فتاوی بزرگان عامه (نظیر قاضی القضات ماوردی و. . .) در باره استحباب زیارت قبر پیامبر «ص»، و زیارت نامه ها و آدابی که در کتب معتبر این فرقه برای قبر پیامبر (ص)، فاطمه زهرا (ع)، شیخین، خفتگان بقیع، شهدای احد و کلا قبور مؤمنین، و نیز توسل و تبرک و استشفاع به مرقد نبوی (ص) و بوسیدن آن

نقل شده، و بررسی و نقد روایات معارض با این امر ر. ک، الغدیر، 5 130/ به بعد؛ وهابیت، مبانی فکری و کارنامه عملی، جعفر سبحانی، صص 97ـ179 و 217ـ279 و 323 به بعد؛ وهابیان، علی اصغر فقیهی، بخشهای دوم و سوم؛ توسل از دیدگاه عقل، قرآن و حدیث، سید محمد ضیاء آبادی، صص 180ـ187؛ کشف الارتیاب، سید محسن امین، فصل 9، ص 286 به بعد. کتاب «تبرک الصحابه »، اثر محققانه شیخ محمد طاهر کردی مکی (دانشمند، مورخ و مفسر بزرگ مقیم مکه و تحصیلکرده مدینه و مصر) نیز که به قلم آقای حیدر انصاری نجف آبادی به فارسی ترجمه شده مرجع خوبی برای آشنایی با سنت زیارت قبور پاکان در اسلام است. 1107- خاطرات شیخ ابراهیم. . . ، صص 239ـ240. 1108- زندگی و زمانه شیخ ابراهیم زنجانی. . . ، عبدالله شهبازی، مندرج در: زمانه، ش 10، ص 18.

از نگاه بزرگان

زیارت هر کدام از مشاهد مشرّفه، زیارت همه است. خیال می کنم انسان اگر هر یک از مشاهد مشرفه را طواف کند، همه ی مشاهد را در همه جا زیارت کرده است و برای او مفید است. آن ها «أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ» [زنده اند و نزد خدا بهره مند] (1) هستند و با دیگران قابل قیاس نیستند. هرجا هستیم می توانیم به هر کدام از آنها متوسّل شویم. در زیارت حضرت سیّدالشهدا علیه السّلام بر همه ی ائمه بلکه انبیاء علیهم السّلام، سلام شده است: آدم و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمّد ـ صلوات اللّه علیهم اجمعین. اگر کسی بخواهد تشنگی و عطش دیدار آن ها را در وجود خود تخفیف دهد، زیارت مشاهد مشرفه به منزله ی ملاقات آنها و دیدار حضرت غایب ـ عجّل اللّه تعالی فرجه الشّریف ـ است. آن ها در هر جا حاضر و ناظرند. هر گاه انسان به یکی از آنها متوجه شود، مانند آن است که به همه متوجه شده و همه را زیارت و دیدار کرده است. گذشته از این که فرموده اند: «شما خود را اصلاح کنید، ما خودمان به سراغ شما می آییم و لازم نیست شما به دنبال ما باشید». راه دیگر، توسّل به قرآن است، این ها شریک قرآن هستند، بلکه با قرآن عینیّت دارند؛ اگر چه اکثر مسلمانان به قرآن اعتقاد دارند ولی به امامت اهل بیت قایل نیستند. البته جای شگفتی نیست که اکثریت مسلمانان بر خطا هستند، زیرا می دانیم که اکثر متدیّنین عالم نیز مسیحی هستند که قایلاند قرآن باطل است! بنابراین، اکثریت میزان برتری نیست. توسل به قرآن هم آرامبخش دلها است:«أَلنَّظَرُ إِلَى الْمُصْحَفِ عِبادَةٌ» [نگریستن به قرآن عبادت است.] (2) همین سلوه و آرامش قلبی برای کسی که به شمایل امام زمان ـ عجّل اللّه تعالی فرجه الشّریف ـ نگاه کند، نیز حاصل می شود.

گرد خاک پای زوّار را می بوسم! مسلمانان در شأن اهل بیت ـ علیهم السّلام ـ در غایت اختلافند، چنان که در مورد قرآن نیز چنین هستند. برخی آن قدر ضعیف هستند که در بوسیدن ضریح آنها شکّ و اعتراض دارند. آقایی ظاهرا به مرحوم شیخ انصاری که حرم یا ضریح را بوسید، اعتراض کرد که آقا شما هم؟! برعکس مرحوم دربندی به ایشان گفت: آقا، کار شما برای مردم حجّت است، وقتی به حرم می روی، ضریح حرم حضرت ابوالفضل ـ علیه السّلام ـ را ببوس. شیخ در جواب فرمود: عتبه ی درب را می بوسم که گرد و خاک پای زوّار است! در یکی از زیارات حضرت سیّد الشّهدا ـ علیه السّلام ـ آمده است: «ثُمَّ قَبِّلِ الضَّريحَ مِنْ أَرْبَعِ جَوانِبِه» [سپس ضریح را از چهار سویش ببوس.] (3)

بیاناتی دیگر از آیت الله بهجت در زیارت ائمه: بسم الله الرحمن الرحیم

زیارت شما قلبی باشد. در موقع ورود اذن دخول بخواهید، اگر حال داشتید به حرم بروید. هنگامی که از حضرت رضا علیه السلام اذن دخول می طلبید و می گویید: «أ أدخل یا حجة الله: ای حجت خدا، آیا وارد شوم؟» به قلبتان مراجعه کنید و ببینید آیا تحولی در آن به وجود آمده و تغییر یافته است یا نه؟ اگر تغییر حال در شما بود، حضرت علیه السلام به شما اجازه داده است. اذن دخول حضرت سیدالشهداء علیه السلام گریه است، اگر اشک آمد امام حسین علیه السلام اذن دخول داده اند و وارد شوید. اگر حال داشتید به حرم وارد شوید. اگر هیچ تغییری در دل شما بوجود نیامد و دیدید حالتان مساعد نیست، بهتر است به کار مستحبی دیگری بپردازید. سه روز روزه بگیرید و غسل کنید و بعد به حرم بروید و دوباره از حضرت اجازه ورود بخواهید. زیارت امام رضا علیه السلام از زیارت امام حسین علیه السلام بالا تر است، چرا که بسیاری از مسلمانان به زیارت امام حسین علیه السلام می روند. ولی فقط شیعیان اثنی عشری به زیارت حضرت امام رضا علیه السلام می آیند. بسیاری از حضرت رضا علیه السلام سؤال کردند و خواستند و جواب شنیدند، در نجف، در کربلا، در مشهد مقدس، کسی مادرش را به کول می گرفت و به حرم می برد. چیزهای عجیبی را می دید. ملتفت باشید! معتقد باشید! شفا دادن الی ما شاءالله! به تحقق پیوسته. یکی از معاودین عراقی غده ای داشت و می بایستی مورد عمل جراحی قرار می گرفت. خطرناک بود، از آقا امام رضا خواست او را شفا بدهد، شب حضرت معصومه علیها السلام را در خواب دید که به وی فرمود: «غده خوب می شود. احتیاج به عمل ندارد»! ارتباط خواهر و برادر را ببینید که از برادر خواسته خواهر جوابش را داده است. همه زیارتنامه ها مورد تأیید هستند. زیارت جامعه کبیره را بخوانید. زیارت امین الله مهم است. قلب شما بخواند. با زبان قلب خود بخوانید. لازم نیست حوائج خود را در محضر امام علیه السلام بشمرید. حضرت علیه السلام می دانند! مبالغه در دعاها نکنید! زیارت قلبی باشد. امام رضا علیه السلام به کسی فرمودند: «از بعضی گریه ها ناراحت هستم»! یکی از بزرگان میگوید، من به دو چیز امیدوارم اولاً قرآن را با کسالت نخوانده ام. بر خلاف بعضی که قرآن را آنچنان می خوانند که گویی شاهنامه می خوانند. قرآن کریم موجودی است شبیه عترت. ثانیاً در مجلس عزاداری حضرت سید الشهداء گریه کرده ام. حضرت آیت الله العظمی بروجردی رحمه الله مبتلا به درد چشم شدند، فرمودند: «در روز عاشورا مقداری از گِلِ پیشانی عزاداری امام حسین علیه السلام را بر چشمان خود مالیدم، دیگر در عمرم مبتلا به درد چشم نشدم واز عینک هم استفاده نکردم!» پس از حادثه بمب گذاری در حرم مطهر حضرت رضا علیه السلام حضرت به خواب کسی آمدند، سؤال شد: «در آن زمان شما کجا بودید؟» فرمودند:

«کربلا بودم» این جمله دو معنی دارد: معنی اول اینکه حضرت رضا علیه السلام آن روز به کربلا رفته بودند. معنی دوم یعنی این حادثه در کربلا هم تکرار شده است. دشمنان به صحن امام حسین علیه السلام ریختند و ضریح را خراب کردند و در آن جا آتش روشن کردند! کسی وارد حرم حضرت رضا علیه السلام شد، متوجه شد سیدی نورانی در جلوی او مشغول خواندن زیارتنامه می باشد، نزدیک او شد و متوجه شد که ایشان اسامی معصومین سلام الله علیهم را یک یک با سلام ذکر می فرمایند. هنگامی که به نام مبارک امام زمان ـ عجل الله تعالی فرجه الشریف ـ رسیدند سکوت کردند! آن کس متوجه شد که آن سید بزرگوار خود مولایمان امام زمان- سلام الله علیه و ارواحنا له الفداء- می باشد. در همین حرم حضرت رضا علیه السلام چه کراماتی مشاهده شده است؟ کسی در رؤیا دید که به حرم حضرت رضا علیه السلام مشرف شده و متوجه شد که گنبد حرم شکافته شد و حضرت عیسی و حضرت مریم علیهما السلام از آنجا وارد حرم شدند. تختی گذاشتند و آن دو بر آن نشستند و حضرت رضا علیه السلام را زیارت کردند. روز بعد آن کس در بیداری به حرم مشرف گردید. ناگهان متوجه شد حرم کاملاً خلوت می باشد! حضرت عیسی و حضرت مریم علیهما السلام از گنبد وارد حرم شدند و بر تختی نشستند و حضرت رضا علیه السلام را زیارت کردند. زیارت نامه می خواندند. همین زیارت نامه معمولی را می خواندند! پس از خواندن زیارتنامه از همان بالای گنبد برگشتند. دوباره وضع عادی شد و قیل و قال شروع گردید حال آیا حضرت رضا علیه السلام وفات کرده است؟ حرف آخر اینکه: عمل کنیم به هر چه می دانیم. احتیاط کنیم در آنچه خوب نمی دانیم. با عصای احتیاط حرکت کنیم. اینجا قبر حضرت هود و صالح علیهما السّلام است محل دفن و مزار حضرت هود و صالح پیغمبر ـ علیهما السّلام ـ معلوم و مشخص نبود، تا این که سیّد بحرالعلوم رحمه اللّه در وادی السّلام نجف اشرف فرمود: این جا را حفر کنید، حفر کردند. لوحی ظاهر شد که بر روی آن نوشته شده بود: «هذا قَبْرُ هُودٍ وَ صالحٍ» (این قبر حضرت هود و صالح است) و اکنون مرقد آنها در وسط وادی السلام قرار دارد و زیارتگاه است. در زیارتنامه ی حضرت امیرالمؤمنین ـ علیه السّلام ـ نیز آمده است: «أَلَسَّلامُ عَلَیْکَ وَ عَلی جارَیْکَ هُودٍ وَ صالحٍ.» سلام بر تو و بر دو همسایه ات حضرت هود و حضرت صالح [و آمده است:] «السّلامُ عَلَیْکَ وَ عَلی ضَجیعَیْکَ آدمَ وَ نُوحٍ»؛ (سلام بر تو و بر حضرت آدم و نوح ـ علیهماالسّلام ـ که در کنار تو آرمیده اند) (4) و... بنده از مشایخ قبل از ایشان این مطلب را ندیده ام.
پی نوشت ها (1) سوره ی آل عمران، آیه 169 (2) مستدرک الوسائل، ج 4، ص 268؛ بحارالانوار، ج 1، ص 204؛ کشف الغمّة، ج 2، ص 268. (3)

ر.ک: بحار الانوار، ج 98، ص 336؛ اقبال الاعمال، ص 712. (4) المزار، ص 255؛ اقبال (سه جلدی)، ج 3، ص 135؛ بحارالانوار، ج 53، ص 271؛ ج 197، ص 286 تنظیم و فرآوری: رهنما، گروه حوزه علمیه تبیان منبع: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله بهجت

احکام

احکام مسجد

مسئله ی 900: نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است. و هر کس بفهمد که نجس شده است، باید فورا نجاست آن را برطرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند. و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرار نداده باشد. مسئله ی 901: اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند،تطهیر مسجد بر او واجب نیست. ولی اگر بی‌احترامی به مسجد باشد، بنابر احتیاط واجب باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند اطلاع دهد. مسئله ی 902: اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید، خراب نمایند. و هزینه پرکردن چاله و تعمیر خرابی بر کسی است که مسجد را نجس کرده است و بر اشخاصی که برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند یا قسمتی از آن را خراب نمودند،پر کردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند، واجب نیست. ولی اگر آن کس که نجس کرده بکند یا خراب کند، در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید. مسئله ی903: اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند که دیگر به آن مسجد نگویند، باز هم بنابر احتیاط واجب، نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است. مسئله ی 904: نجس کردن حرم امامان علیهم‌السلام، حرام است. و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی‌احترامی باشد، تطهیر آن واجب است. بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند. مسئله ی 905: اگر حصیر مسجد نجس شود، بنابر احتیاط واجب باید آن را آب بکشند. ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می‌شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند. و اگر کسی که نجس کرده ببرد، باید خودش اصلاح کند. مسئله ی 906: بردن عین نجس مانند خون در مسجد اگر بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است. و همچنین بردن چیزی که نجس شده در صورتی که بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است. مسئله ی 907: اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد. مسئله ی 908: بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند. و همچنین نباید صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد مثل گل و بوته، مکروه است. مسئله ی 909: اگر مسجد خراب هم

شود، نمی‌توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله ی 910: فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد باید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند. مسئله ی 911: ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است. و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند. بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند. مسئله ی 912: تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است. و کسی که می‌خواهد مسجد برود، مستحب است‌خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد. همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود. مسئله ی913: وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است. مسئله ی 914: خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت‌شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است. و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، و گمشده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. مسئله ی 915: راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است. و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت میکند، مکروه است به مسجد برود. آدرس سایت منبع: www.tebyan.net

مسئله ی 389: با توجه به این که مستحب است انسان نماز را در مسجد محله خود بخواند، آیا خالی کردن مسجد محل و رفتن به مسجد جامع شهر برای خواندن نماز جماعت، اشکال دارد یا خیر؟
جواب: اگر ترک مسجد محله برای خواندن نماز جماعت در مسجد دیگر به‌خصوص مسجد جامع شهر باشد، اشکال ندارد. مسئله ی 390: نماز خواندن در مسجدی که سازندگان آن ادعا می‌کنند که آن را برای خود و قبیله خود ساخته‌اند، چه حکمی دارد؟
جواب: مسجد پس از آنکه به عنوان مسجد ساخته شد، اختصاص به قوم و گروه و قبیله و اشخاص خاصی ندارد و همه مسلمانان می‌توانند از آن استفاده نمایند. مسئله ی 391: آیا زنها بهتر است نماز را در مسجد بخوانند یا در خانه؟
جواب: فضیلت خواندن نماز در مسجد مختص مردان نیست. مسئله ی 392: در حال حاضر بین مسجدالحرام و محل سعی بین صفا و مروه دیوار کوتاهی وجود دارد که ارتفاع آن نیم متر و عرض آن یک متر است. این دیوار بین مسجد و مسعی مشترک است. آیا زنها در ایام عادت که حق داخل شدن به مسجد الحرام را ندارند، می‌توانند روی این دیوار بنشینند؟
جواب: اشکال ندارد، مگر این که یقین حاصل شود که آن دیوار جزء مسجد است. مسئله ی 393: آیا انجام تمرین‌های ورزشی در مسجد محل یا خوابیدن در آن جایز است؟ این کارها در مسجدهای دیگر چه حکمی دارد؟
جواب: مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست و از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد منافات دارد، باید پرهیز شود، و خوابیدن در مسجد هم مکروه است. مسئله ی 394: آیا استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری، فرهنگی و نظامی (با آموزشهای نظامی) جوانان جایز است؟ آیا با توجه به کمبود مکانهای اختصاصی می‌توان این کارها را در ایوان مسجد انجام داد؟
جواب: این امور تابع کیفیت وقف صحن مسجد و ایوان آن است، و باید از امام جماعت و هیأت امنای مسجد در این‌باره نظر خواهی شود. البته حضور جوانان در مساجد و برپایی درس‌های دینی زیر نظر امام جماعت و هیأت امنای آن کار خوب و مطلوبی است. مسئله ی 395: در بعضی از مناطق به‌خصوص روستاها مجلس عروسی را در مساجد برگزار می‌کنند؛ به این صورت که مجلس رقص و آواز در خانه بر پا می‌شود، ولی نهار یا شام را در مسجد تناول می‌کنند. آیا این کار شرعاً جایز است یا خیر؟
جواب: غذا دادن به دعوت شدگان در مسجد فی‌نفسه اشکال ندارد.

مسئله ی 396: شرکت‌های تعاونی مردمی اقدام به ساختن مناطق مسکونی می‌کنند، ابتدا توافق می‌نمایند که برای آن محله‌ها مکان‌های عمومی مانند مسجد ساخته شود، اکنون که آن واحدها به سهامداران شرکت تعاونی تحویل داده شده است، آیا بعضی از آنان می‌توانند هنگام تحویل گرفتن واحد مسکونی از توافق خود عدول کرده و بگویند ما راضی به ساختن مسجد نیستیم؟
جواب: اگر شرکت با توافق همه اعضاء اقدام به ساخت مسجد نموده و مسجد هم ساخته شده و وقف گردیده است، عدول بعضی از اعضاء از موافقت اولیه خود اثری ندارد. ولی اگر بعضی از آنان قبل از تحقق وقف شرعی مسجد از موافقت خود عدول کنند، ساخت مسجد با اموال آنان در زمین متعلّق به همه اعضاء بدون رضایت آنان جایز نیست، مگر این که در ضمن عقد لازم بر همه آنها شرط شده باشد که بخشی از زمین شرکت برای ساخت مسجد تخصیص یابد و اعضاء این شرط را پذیرفته باشند، در این صورت حق عدول ندارند و عدول آنها هم تاثیری ندارد. مسئله ی 397: برای مقابله با تهاجم فرهنگ غیر اسلامی، حدود سی دانش‌آموز را از گروه ابتدایی و متوسطه به شکل گروه سرود در مسجد جمع کرده‌ایم که این افراد درسهایی از قرآن کریم، احکام و اخلاق اسلامی را به مقتضای سن و سطح فکری شان فرامی‌گیرند. اقدام به این کار چه حکمی دارد؟ استفاده از آلت موسیقی اُرک توسط گروه چه حکمی دارد؟ انجام تمرین به وسیله آن در مسجد با رعایت موازین شرعی و مقررات مربوطه و متعارف رادیو و تلویزیون و وزارت ارشاد جمهوری اسلامی ایران دارای چه حکمی‌است؟
جواب: تعلیم قرآن و احکام و آموزش اخلاق اسلامی و تمرین سرودهای مذهبی و انقلابی در مسجد اشکال ندارد، ولی در هر حال مراعات شأن، قداست و جایگاه مسجد واجب است و مزاحمت نماز گزاران جایز نیست.
مسئله ی 398: آیا نمایش فیلم‌های سینمایی که توسط وزارت ارشاد اسلامی ایران توزیع می‌شود، در مسجد برای شرکت کنندگان در جلسات قرآنی، اشکال شرعی دارد یا خیر؟
جواب: تبدیل مسجد به مکانی برای نمایش فیلم‌های سینمایی جایز نیست، ولی نمایش فیلم‌های مذهبی و انقلابی دارای محتوای مفید و آموزنده به مناسبت خاصی و بر حسب نیاز و تحت نظارت امام جماعت مسجد اشکال ندارد. مسئله ی 399: آیا پخش موسیقی شاد از مسجد به مناسبت جشن میلاد ائمه معصومین(علیهم‌السلام) شرعاً اشکال دارد؟
جواب: واضح است که مسجد جایگاه شرعی خاصی دارد، لذا اگر پخش موسیقی در آن منافی با حرمت مسجد باشد، حرام است، حتی اگر موسیقی غیرمطرب باشد. مسئله ی 400: استفاده از بلندگوهای مساجد

که صدا را در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ پخش سرودهای انقلابی یا قرآن کریم قبل از اذان چه حکمی دارد؟
جواب: پخش قرائت قرآن کریم برای چند دقیقه قبل از اذان در وقتهایی که باعث اذیت و آزار همسایگان و اهل محل نشود، اشکال ندارد. مسئله ی 401: مسجد جامع چه تعریفی دارد؟
جواب: مسجد جامع مسجدی است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است، بدون این که اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد.
مسئله ی 402: قسمت سر پوشیده‌ای از یک مسجد حدود سی سال است که متروکه و تبدیل به خرابه شده و نماز در آن اقامه نمی‌شود و بخشی از آن به عنوان انبار مورد استفاده قرارمی‌گیرد. نیروهای بسیجی که حدود پانزده سال است در این قسمت سقف دار مستقر هستند، تعمیراتی را در آن انجام داده‌اند، زیرا وضعیت بسیار نامناسبی داشت و سقف آن هم در معرض ریزش بود. چون برادران بسیجی آگاهی از احکام شرعی مسجد نداشتند و افراد مطلع هم آنها را آگاه نکردند، اقدام به ساختن چند اتاق در این قسمت نمودند که بر اثر آن مبالغ زیادی خرج شد و در حال حاضر کارهای ساختمانی رو به پایان است. امیدواریم حکم شرعی موارد زیر را بیان فرمایید:
1. بر فرض این که متصدیان این کار و گروه ناظر بر آن جاهل به مسأله باشند، آیا در برابر مخارجی که از بیت‌المال صرف کرده‌اند ضامن هستند و آیا مرتکب گناه شده‌اند؟
2. با توجه به این که مخارج مزبور از بیت‌المال بوده، آیا اجازه می‌دهید تا زمانی که مسجد به این قسمت احتیاج ندارد و نماز در آن اقامه نمی‌شود، از آن اتاق‌ها با رعایت کامل احکام شرعی مسجد، برای فعالیت‌های آموزشی مانند آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و سایر امور مسجد استفاده شود؟ و آیا اقدام به تخریب اطاق‌ها واجب است؟
جواب: واجب است که قسمت سرپوشیده مسجد با خراب کردن اتاق‌هایی که در آن ساخته شده است، به حالت قبل برگردد، و اگر مخارج احداث اتاقها ناشی از تعدی و تفریط و عمد و تقصیر نباشد، معلوم نیست که کسی ضامن آن باشد، و استفاده از قسمت سرپوشیده مسجد برای تشکیل جلسات آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و معارف اسلامی و سایر مراسم دینی و مذهبی اگر مزاحمت برای نمازگزاران ایجاد نکند و تحت نظارت امام جماعت مسجد باشد اشکال ندارد، و باید امام جماعت و نیروهای بسیجی و سایر مسئولین مسجد با هم همکاری کنند تا حضور نیروهای بسیجی در مسجد استمرار پیدا کند و خللی در انجام وظائف عبادی مانند نماز و غیر آن هم پیش نیاید. مسئله ی 403: در طرح توسعه یکی از خیابانها، چند مسجد در مسیر طرح قرار می‌گیرد که باید بعضی از

آنها به‌طور کلی خراب شوند و در بقیه قسمتی از آنها تخریب گردد تا حرکت وسائط نقلیه براحتی صورت گیرد. خواهشمند است نظر شریف را بیان فرمایید.
جواب: خراب کردن تمام مسجد یا قسمتی از آن جایز نیست، مگر در صورت وجود مصلحتی که اهمیت ندادن و بی‌توجهی به آن ممکن نباشد. مسئله ی 404: آیا استفاده شخصی و اندک از آب مساجد که مخصوص وضو گرفتن است، جایز است؟ مثل این که مغازه‌داران از آن برای نوشیدن، درست کردن چای و یا برای ماشین استفاده کنند، با توجه به این که آن مسجد واقف خاصی ندارد که از این اعمال جلوگیری نماید.
جواب: اگر وقف آب برای خصوص وضو گرفتن نمازگزاران معلوم نباشد و عرف رایج در محله مسجد، این باشد که همسایه‌ها و عبور کنندگان هم از آب آن استفاده می‌کنند، اشکال ندارد، هرچند احتیاط در این مورد، مطلوب است. مسئله ی 405: مسجدی در مجاورت قبرستانی، وجود دارد و هنگامی که بعضی از مؤمنین به زیارت اهل قبور می‌آیند، از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهای ارحام خود استفاده می‌کنند و ما نمی‌دانیم که این آب عمومی است یا وقف خاص مسجد، و بر فرض هم که وقف خاص مسجد نباشد، معلوم نیست که مخصوص وضو گرفتن و دستشویی رفتن است یا خیر، آیا استفاده مذکور از آن آب جایز است؟
جواب: اگر استفاده از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهایی که خارج از آن قرار دارد، امر رایجی است و کسی به آن اعتراض نمی‌کند و دلیلی هم بر وقف آن آب برای خصوص وضو و تطهیر نیست، استفاده از آن برای امر مذکور اشکال ندارد. مسئله ی 406: اگر مسجد نیاز به تعمیر داشته باشد، آیا اجازه گرفتن از حاکم شرع یا وکیل او واجب است؟
جواب: اگر تعمیر، داوطلبانه و تبرّعی (از مالِ شخصیِ افراد خیّر) باشد، نیازی به اجازه حاکم شرع نیست. مسئله ی 407: آیا جایز است وصیت کنم که مرا بعد از مردن در مسجد محله که تلاش فراوانی برای آن کرده‌ام، دفن نمایند. زیرا دوست دارم در داخل یا صحن آن دفن شوم؟
جواب: اگر هنگام اجرای صیغه وقف، دفن میّت استثناء نشده باشد، دفن در مسجد جایز نیست، و وصیت شما در این مورد اعتباری ندارد. مسئله ی 408: مسجدی حدود بیست سال پیش ساخته شده و به نام مبارک صاحب الزمان(عجّل الله تعالی فرجه الشریف) زینت یافته است، ولی معلوم نیست که این اسم در صیغه وقف مسجد ذکر شده باشد. تغییر اسم مسجد از صاحب الزمان(عجّل الله فرجه الشریف) به مسجد جامع چه حکمی دارد؟
جواب: مجرد تغییر اسم مسجد مانعی ندارد. مسئله ی 409: در مساجدی که از محل نذورات خاص مسجد و تبرعّات مؤمنین به برق و سیستم تهویه

مجهز شده‌اند، هنگامی که شخصی از اهالی محل فوت می‌کند، برای او مجلس فاتحه در مسجد برگزار می‌شود که در آن از برق و سیستم تهویه مسجد استفاده می‌گردد و برگزار کنندگان مراسم آن هزینه‌ها را نمی‌پردازند. آیا این کار شرعاً جایز است؟
جواب: جواز استفاده از امکانات مسجد در اقامه مجالس فواتح برای اموات و امثال آن منوط به کیفیت وقف و نذر آن امکانات برای مسجد است. مسئله ی 410: در روستایی مسجد نوسازی وجود دارد که در مکان مسجد قبلی بنا شده است. در گوشه‌ای از این مسجد که زمین آن جزء مسجد قبلی است، بر اثر جهل به مسأله، اتاقی برای تهیه چای و مانند آن و کتابخانه‌ای در نیم طبقه قسمتی از شبستان مسجد در داخل شبستان مسجد ساخته شده است. خواهشمندیم نظر خود را در این‌باره و مسأله تکمیل و کیفیت استفاده از نصف دور داخلی مسجد، بیان فرمایید.
جواب: ساختن اتاق مخصوص چای در محل مسجد قبلی صحیح نیست و واجب است آن مکان به حالت مسجد بودن خود برگردد. نیم طبقه داخل شبستان مسجد هم در حکم مسجد است و همه احکام و آثار شرعی آن را دارد، ولی نصب قفسه‌های کتاب و حضور در آنجا برای مطالعه اگر مزاحمتی برای نمازگزاران ایجاد نکند اشکال ندارد. مسئله ی 411: رأی جنابعالی در مورد مسأله ذیل چیست؟
در یکی از روستاها مسجدی وجود دارد که رو به خرابی است، ولی دلیلی برای خراب کردن آن وجود ندارد، زیرا مانع استمرار جاده نیست. آیا تخریب آن به‌طور کامل جایز است؟ همچنین این مسجد دارای مقداری اثاثیه و اموال است، اینها باید به چه کسی داده شوند؟
جواب: تخریب و ویران کردن مسجد جایز نیست و به‌طور کلی خراب کردن مسجد آن را از مسجد بودن خارج نمی‌کند. اثاث و لوازم مسجد اگر مورد استفاده در آن مسجد نباشد، بردن آن به مساجد دیگر برای استفاده از آنها اشکال ندارد. مسئله ی 412: آیا شرعاً ساخت موزه در گوشه‌ای از صحن مسجد بدون دخل و تصرّف در ساختمان آن جایز است، مثل کتابخانه که امروزه جزئی از مسجد را تشکیل می‌دهد؟
جواب: ایجاد موزه یا کتابخانه در گوشه صحن مسجد اگر مخالف کیفیت وقف تالار و شبستان و صحن مسجد باشد و یا موجب تغییر ساختمان مسجد گردد، جایز نیست. بهتر این است که مکانی در کنار مسجد برای این منظور تهیه شود. مسئله ی 413: مکانی وقفی وجود دارد که در آن مسجد، مدرسه علوم دینی و کتابخانه عمومی بنا شده است که همگی آنها الان فعّال هستند. این مکان در حال حاضر جزء نقشه مکان‌هایی است که از طرف شهرداری باید خراب شوند. چگونه باید با شهرداری برای تخریب آن و گرفتن امکانات همکاری کرد تا بتوان آن را تبدیل به ساختمان بهتری

نمود؟
جواب: اگر شهرداری اقدام به تخریب آن و دادنِ عوض نماید و آن را تحویل دهد، اشکال ندارد، ولی اصل خراب کردن مسجد و مدرسه وقفی فی‌نفسه جایز نیست، مگر در صورتی که مصلحتِ اهمِ غیر قابل چشم پوشی اقتضا کند. مسئله ی 414: برای توسعه مسجد نیاز به کندن چند درخت از صحن آن است، آیا این عمل با توجه به بزرگ بودن صحن مسجد و وجود درختان زیاد در آنجا، جایز است؟
جواب:اگر عمل مذکور تغییر و تبدیل وقف شمرده نشود، اشکال ندارد. مسئله ی 415: زمینی که جزء قسمت سرپوشیده مسجد بوده و بر اثر واقع شدن مسجد در مسیر طرح عمرانی شهرداری، در خیابان افتاده و قسمتی از آن به علت اضطرار تخریب شده، چه حکمی دارد؟
جواب: اگر احتمال برگشت آن به حالت اولیه ضعیف باشد، ترتّب آثار شرعی مسجد بر آن معلوم نیست. مسئله ی 416: مسجدی بوده که خراب شده، و آثار مسجدی از آن محو گردیده یا به جای آن بنای دیگری ساخته شده و امیدی هم به دوباره سازی آن وجود ندارد، مثل آنکه آن آبادی ویران شده و تغییر مکان پیدا کرده، آیا نجس کردن آن مکان حرام است و تطهیر آن واجب است؟
جواب: در فرض سؤال معلوم نیست نجس کردن آن حرام باشد، گر چه احتیاط آن است که نجس نکنند. مسئله ی 417: مدتی است که در یکی از مساجد، نماز جماعت اقامه می‌کنم و اطلاعی از کیفیت وقف مسجد ندارم. با توجه به این که مسجد از جهت هزینه با مشکلاتی روبرو است، آیا اجاره دادن زیرزمین مسجد برای کاری که مناسب با شأن مسجد باشد، جایز است؟
جواب: اگر زیر زمین عنوان مسجد را ندارد و جزء تأسیساتی نیست که مسجد به آن نیاز داشته باشد و وقف آن هم وقف انتفاع نباشد، اشکال ندارد. مسئله ی 418: هیأت امنای مسجدی که املاکی برای اداره امور خود ندارد، تصمیم گرفته‌اند زیرزمینی را در قسمت سقف دار مسجد برای ساختن کارگاه و تأسیسات عمومی برای خدمت به مسجد ایجاد نمایند، آیا این کار جایز است؟
جواب: حفر زمین مسجد برای تأسیس کارگاه و مانند آن جایز نیست. مسئله ی 419: آیا به‌طور مطلق جایز است که کفّار داخل مساجد مسلمانان شوند، هرچند برای مشاهده آثار تاریخی باشد؟
جواب: ورود آنان به مسجد الحرام شرعاً ممنوع است و در سایر مساجد هم اگر هتک و بی‌حرمتی مسجد شمرده شود، جایز نیست، بلکه در سایر مساجد هم مطلقاً وارد نشوند. مسئله ی 420: آیا نماز خواندن در مسجدی که توسط کفّار ساخته شده، جایز است؟

جواب: اشکال ندارد. مسئله ی 421: اگر کافری داوطلبانه مالی را برای کمک به ساختمان مسجد بدهد و یا کمک دیگری نماید، آیا قبول آن جایز است؟
جواب: اشکال ندارد. مسئله ی 422: اگر کسی شب به مسجد بیاید و در آن بخوابد و محتلم شود و پس از بیداری خروج از مسجد برایش ممکن نباشد، چه تکلیفی دارد؟
جواب: اگر قادر بر خروج از مسجد و رفتن به جای دیگر نیست، واجب است که فوراً تیمم نماید تا بقا در مسجد برای او حلال شود. آدرس سایت منبع: http://www.leader.ir

مسئله شماره:900
نجس کردن زمین و سقف و بام و آیت الله بهجت: ظاهر و باطن مسجد... طرف داخل دیوار مسجد حرام است . وهر کس بفهمد که نجس شده است ، باید فورا نجاست آن را برطرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند. و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرارنداده باشد.
مسئله شماره:904
نجس کردن حرم امامان علیهم السلام ، حرام است . و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است . بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند. مسئله شماره:907
اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند واسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نمازخواندن نشود، اشکال ندارد. مسئله شماره:908
بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند. و همچنین نباید صورت آیت الله بهجت: چیزی را نقاشی کند و بکشد، مخصوصا چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد که در غیر مسجد هم اشکال دارد. چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد مثل گل و بوته ، مکروه است. مسئله شماره:909
اگر مسجد خراب هم شود، نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله شماره:910
فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخوردباید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می تواننددآن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیرمسجد دیگر نمایند.
مسئله شماره:909
اگر مسجد خراب هم شود، نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله شماره:910
فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخوردباید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می تواننددآن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن

است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیرمسجد دیگر نمایند. مسئله شماره:911
ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد مستحب است . و اگرمسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند. بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند وبزرگتر بسازند. مسئله شماره:912
تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است . و کسی که می خواهد مسجدبرود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد آیت الله بهجت: آیةالله بهجت در مورد بوی خوش و لباس چیزی ذکر نفرموده است . و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد. همچنین مستحب است از همه زودتربه مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود. مسئله شماره:913
وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت واحترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است. مسئله شماره:914
خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیاو مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است . ونیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:900 نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است . وهر کس بفهمد که نجس شده است ، باید فورا نجاست آن را برطرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند. و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرارنداده باشد. مسئله شماره:901 اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند،تطهیر مسجد بر او واجب نیست . ولی آیت الله فاضل: بنابر احتیاط واجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند، اطلاع دهد. اگر بی احترامی به مسجد باشد، بنابر احتیاطواجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند اطلاع دهد. مسئله شماره:902 اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست ، باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیاد لازم نمی آید، خراب نمایند. آیت الله فاضل: و پرکردن جایی که کنده اند و...و هزینه پرکردن چاله و تعمیر خرابی بر کسی است که مسجد را نجس کرده است و براشخاصی که برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند یا قسمتی از آن را خراب نمودند،پر کردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند، واجب نیست . ولی اگر آن کس که نجس کرده بکند یا خراب کند، در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید. مسئله شماره:903 اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند آیت الله فاضل: یا در طرح توسعه و تعریض کوچه و خیابانهای شهر و روستا قسمتی از مسجددر کوچه و بیابان واقع شود، به طوری که دیگر به آن مسجد نگویند... که دیگربه آن مسجد نگویند، باز هم بنابر احتیاط واجب ، نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است . مسئله شماره:904 نجس کردن حرم امامان علیهم السلام ، حرام است . و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است . بلکه احتیاط آیت الله فاضل: مستحب ...واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند. مسئله شماره:905 اگر حصیر آیت الله فاضل: یا فرش مسجد... مسجد نجس شود، بنابر احتیاط واجب باید آن راآب بکشند. ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتراست ، باید آن را ببرند. و اگر کسی که نجس کرده ببرد، باید آیت الله فاضل: خسارتش را بپردازد. خودش اصلاح کند. مسئله شماره:906 بردن عین نجس مانند خون در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است . و همچنین بردن چیزی که نجس شده در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد حرام است . مسئله شماره:907 اگر مسجد را برای روضه

خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند واسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نمازخواندن نشود، اشکال ندارد. مسئله شماره:908 بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند. و همچنین نباید صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد مثل گل و بوته ، مکروه است . مسئله شماره:909 اگر مسجد خراب هم شود، نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله شماره:910 فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخوردباید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می توانندآن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیرمسجد دیگر نمایند. مسئله شماره:911 ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد مستحب است . و اگرمسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند. بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند وبزرگتر بسازند. مسئله شماره:912 تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است . و کسی که می خواهد مسجدبرود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد. همچنین مستحب است از همه زودتربه مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود. مسئله شماره:913 وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت واحترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است . مسئله شماره:914 خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیاو مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است . ونیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. مسئله شماره:915 راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است . آیت الله فاضل: ولی اگر آوردن بچه ها مزاحمتی ایجاد نکند و باعث علاقمندی آنان به نمازو مسجد شود، مستحب است . و کسی که پیاز و... و کسی که پیاز و سیرو مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت میکند، مکروه است به مسجدبرود. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:900 نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است . وهر کس بفهمد که نجس شده است ، باید فورا نجاست آن را برطرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند. آیت الله مکارم: مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرار نداده باشد. و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرارنداده باشد. مسئله شماره:901 اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند،تطهیر مسجد بر او واجب نیست . ولی آیت الله مکارم: بنابر احتیاط واجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند، اطلاع دهد. اگر بی احترامی به مسجد باشد، بنابر احتیاطواجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند اطلاع دهد. مسئله شماره:902 اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست ، باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیاد لازم نمی آید، خراب نمایند. آیت الله مکارم: و بنابر احتیاط واجب ، جایی را که کنده اند یا خراب کرده اند به حالت اول باز گردانند. و بهتر است کسی که نجس کرده تعمیر آن را بعهده بگیرد، و اگرمخارجی داشته باشد، بنابر احتیاط واجب ضامن است .و هزینه پرکردن چاله و تعمیر خرابی بر کسی است که مسجد را نجس کرده است و براشخاصی که برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند یا قسمتی از آن را خراب نمودند،پر کردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند، واجب نیست . ولی اگر آن کس که نجس کرده بکند یا خراب کند، در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید. مسئله شماره:903 اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند که دیگربه آن مسجد نگویند، باز هم بنابر احتیاط واجب ، نجس کردن آن حرام و تطهیر آن آیت الله مکارم: لازم است . واجب است . مسئله شماره:904 نجس کردن حرم امامان علیهم السلام ، آیت الله مکارم:اگر موجب هتک باشد، حرام است ، و در این صورت تطهیر آن نیز واجب است . بلکه اگر بی احترامی هم نباشد، احتیاط آن است که آن را تطهیر کنند. حرام است . و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است . بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند. مسئله شماره:905 آیت الله مکارم: نجس کردن فرش مسجد نیز حرام است . و چنانچه نجس شود، باید آن راتطهیر کرد و اگر خسارتی لازم آید، کسی که آن را نجس کرده است ، ضامن است (بنابراحتیاط واجب). اگر حصیر مسجد نجس شود، بنابر احتیاط واجب باید آن راآب بکشند. ولی چنانچه به

واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتراست ، باید آن را ببرند. و اگر کسی که نجس کرده ببرد، باید خودش اصلاح کند. مسئله شماره:906 بردن عین نجس مانند خون در مسجد آیت الله مکارم: حرام است ، هر چند بی احترامی به مسجد نباشد بنابراحتیاط واجب مگر چیزجزئی که گاه در لباس و بدن شخص وارد شونده یا در لباس بچه های کوچک است . واما بردن متنجس (چیزی که نجس شده) مانند لباس و کفش نجس ، در صورتی که بی احترامی به مسجد نباشد و سبب آلودگی مسجد نیز نشود، حرام نیست . اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است . و همچنین بردن چیزی که نجس شده در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد حرام است . مسئله شماره:907 اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند واسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نمازخواندن نشود، اشکال ندارد. مسئله شماره:908 آیت الله مکارم: تزیین به طلا اشکال دارد... بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند. و همچنین نباید آیت الله مکارم: احتیاط آن است که ... صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند،آیت الله مکارم: پایان مسأله در رساله آيةالله مكارم شيرازی . و نقاشی چیزهایی که روح ندارد مثل گل و بوته ، مکروه است . مسئله شماره:909 اگر مسجد خراب هم شود، نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله شماره:910 فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخوردباید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد آیت الله مکارم: باید آن را... می تواننداًن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیرمسجد دیگر نمایند. مسئله شماره:911 ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد مستحب است . و اگرمسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند. بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند وبزرگتر بسازند. مسئله شماره:912 تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است . و کسی که می خواهد مسجدبرود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد آیت الله مکارم: آيةالله مكارم شيرازی لباس قيمتی را ذكر نفرموده است . و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. و آیت الله مکارم: شایسته است ... موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد. همچنین مستحب است از همه زودتربه مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود. مسئله

شماره:913 وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت واحترام مسجد بخوŲĶǪو اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است . مسئله شماره:914 خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیاو مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، آیت الله مکارم: و آنچه به موقعیت مسجد منافات دارد... (توضیح : و همچنین ایشان مشغول صنعت شدن را ذکر نفرموده .) مکروه است . ونیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. مسئله شماره:915 راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است . آیت الله مکارم: ولی اگر آوردن بچه ها مزاحمتی ایجاد نکند و باعث علاقمندی آنان به نمازو مسجد شود، مستحب است و گاه واجب . و کسی که پیاز و... و کسی که پیاز و سیرو مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت میکند، مکروه است به مسجدبرود. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:459 نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد , حرام است , و هر کس بـفـهمد که نجس شده است باید فورا نجاست آن را بر طرف کند , و احتیاط مستحب آن است که طـرف بـیـرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند ,و اگر نجس شود بر طرف کردن آن لازم نیست , ولـی اگـر نـجـس کردن طرف بیرون دیوار موجب هتک مسجد باشد البته حرام است و بر طرف کردن آن مقداری که رافع هتک باشد لازم است. مسئله شماره:460 نـجـس کردن حرم امامان (ع) حرام است , و اگر یکی از آنها نجس شود, چنانچه نـجس ماندن آن بی احترامی باشد , تطهیر آن واجب است , بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند. مسئله شماره:461 اگر حصیر یا موکت مسجد نجس شود , باید آن را آب بکشند. مسئله شماره:462 بردن عین نجس و متنجس در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است. مسئله شماره:463 اگر مسجد رابرای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند , در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشوداشکال ندارد مسئله شماره:900 نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است . وهر کس بفهمد که نجس شده است ، باید فورا نجاست آن را برطرف کند. و احتیاطآیت الله سیستانی: مستحب ... واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند. و اگر نجس شود، آیت الله سیستانی: برطرف کردن آن لازم نیست ، ولی اگر نجس کردن طرف بیرون دیوار موجب هتک مسجد باشد، البته حرام است . و برطرف کردن آن مقداری که رفع هتک باشد، لازم است . نجاستش را برطرف نمایند، آیت الله سیستانی: پایان مسأله در رساله آیةالله سیستانی . مگر آنکه واقف آن را جزو مسجد قرارنداده باشد. مسئله شماره:901 اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند،تطهیر مسجد بر او واجب نیست . ولی آیت الله سیستانی: چنانچه بداند که اگر به دیگری اطلاع دهد، این کار انجام می گیرد، باید به او اطلاع دهد. اگر بی احترامی به مسجد باشد، بنابر احتیاطواجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند اطلاع دهد. مسئله شماره:902 اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست ، باید آنجا را بکنند، آیت الله سیستانی: یا خراب نمایند، در صورتی که خرابی کلی و مستلزم ضرر وقف نباشد وپرکردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند واجب نیست . ولی اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود، در

صورتی که ممکن باشد، باید بعد از آب کشیدن به جای اولش بگذارند، یا خراب نمایند در صورتی که خراب کردن جزیی باشد، یا اینکه رفع هتک متوقف بر خراب کردن کلی باشد، و الا خراب کردن محل اشکال است وپرکردن ... یا اگر خرابی زیاد لازم نمی آید، خراب نمایند. و هزینه پرکردن چاله و تعمیر خرابی بر کسی است که مسجد را نجس کرده است و براشخاصی که برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند یا قسمتی از آن را خراب نمودند،پر کردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند، واجب نیست . ولی اگر آن کس که نجس کرده بکند یا خراب کند، در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید. مسئله شماره:903 اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند آیت الله سیستانی: یا به طوری خراب شود که دیگر به آن مسجد نگویند، بنابر احتیاط مستحب باز هم نباید آن را نجس کرد، ولی تطهیر آن واجب نیست . که دیگربه آن مسجد نگویند، باز هم بنابر احتیاط واجب ، نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است . مسئله شماره:904 نجس کردن حرم امامان علیهم السلام ، حرام است . و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است . بلکه احتیاط آیت الله سیستانی: مستحب ...واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند. مسئله شماره:905 اگر حصیر مسجد نجس شود، بنابر احتیاط آیت الله سیستانی: باید آن را آب بکشند، ولی چنانچه نجاست حصیر بی احترامی به مسجد باشدو به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر باشد باید آن را ببرند. واجب باید آن راآب بکشند. ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتراست ، آیت الله سیستانی: پایان مسأله در رساله آیةالله سیستانی . باید آن را ببرند. و اگر کسی که نجس کرده ببرد، باید خودش اصلاح کند. مسئله شماره:906 بردن عین نجس مانند خون در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است . و همچنین بردن چیزی که نجس شده در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد حرام است . آیت الله سیستانی: بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، عین نجس رابه مسجد نبرند. مسئله شماره:907 اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند واسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نمازخواندن نشود، اشکال ندارد. مسئله شماره:908 بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند. و همچنین نباید آیت الله سیستانی: به احتیاط مستحب ... صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند،آیت الله سیستانی: پایان مسأله در رساله آیةالله سیستانی . و نقاشی چیزهایی که روح ندارد مثل گل و بوته ، مکروه است . مسئله

شماره:909 اگر مسجد خراب هم شود، نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند. مسئله شماره:910 فروختن در و پنجره و چیزهایی دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخوردباید در مسجد دیگر مصرف شود. ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می توانندآن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیرمسجد دیگر نمایند. مسئله شماره:911 ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد مستحب است . و اگرمسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند. بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند وبزرگتر بسازند. مسئله شماره:912 تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است . و کسی که می خواهد مسجدبرود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد. همچنین مستحب است از همه زودتربه مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود. مسئله شماره:913 وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت واحترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است . مسئله شماره:914 خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیاو مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است . ونیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، آیت الله سیستانی: بلکه در بعضی موارد حرام است . و نیز مکروه ... و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. مسئله شماره:915 راه دادن بچه آیت الله سیستانی: اگر موجب زحمت نمازگراران شود و یا اینکه احتمال رود مسجد را نجس کند، و در غیر این دو صورت مانعی از راه دادن بچه به مسجد نیست . و کسی که پیازو... و دیوانه به مسجد مکروه است . و کسی که پیاز و سیرو مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت میکند، مکروه است به مسجد برود. منبع: سایت تبیان

مساله 909: نجس کردن زمین وسقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است وهر کس بفهمد که نجس شده است باید فورا نجاست آن را برطرف کند واحتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود نجاستش را بر طرف نمایند. مساله 910: اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید. یا کمک لازم داشته باشد وپیدانکند, تطهیر مسجد بر او واجب نیست ولی بنا بر احتیاط واجب , باید به کسی که می تواند تطهیر کند اطلاع دهد. مساله 911: اگر جایی از مسجد نجس شود وتطهیرآن بدون کندن یا خراب کردن مقدار کمي از آن ممکن نباشد, باید آنجا را بکنند یا خراب نمایند وپر کردن وساختن آن قسمت هم واجب نیست مگر این که خود کسی که نجس کرده خراب کند که در این صورت بنا بر احتیاط باید آن قسمت را بسازد و یا پر کند. و اگر مسجدبه نحوی نجس شده باشد که برای تطهیر آن ناچار باشند تمام مسجد را خراب کنند, خراب کردن آن جایز نیست , چنانچه متبرعی هم باشد که بعد از تخریب آن رابسازد, جایز بودن خراب کردن آن مشکل است ولی اگر ممکن است باید ظاهر آن رابنا بر احتیاط تطهیر نمایند, و اگر چیزی مانند آجر مسجد که ممکن است آن را برگرداند, نجس شود, باید بعد از تطهیر آن را به مسجد بر گرداند. مساله 912: اگر مسجدی را غصب کنند وبجای آن خانه ومانند آن بسازند, یابطوری خراب شود که نماز خواندن در آن ممکن نباشد, باز هم نجس کردن آن حرام وتطهیر آن واجب است . مساله 913: نجس کردن حرم ائمه ع : حرام است و اگر نجس شود چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد, تطهیر آن واجب است , بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند. مساله 914: اگر حصیر مسجد نجس شود, باید آن را آب بکشند, ولی چنانچه نجاست حصیر بی احترامی به مسجد باشد و بواسطه آب کشیدن , خراب می شودوبریدن جای نجس بهتر است , باید آن را ببرند. مساله 915: بردن عین نجس - مانند خون - در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد, عین نجس را در مسجد نبرند و نیز بردن چیزی که نجس شده , در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد, حرام است . مساله 916: اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند, در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند ومانع نماز خواندن نشود, اشکال ندارد. مساله 917: زینت کردن مسجد به طلا حرام است بنابر احتیاط واجب , و هم چنین است نقش کردن مسجد به

صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد, و نقاشی چیزهایی که روح ندارد, مثل گل و بوته مکروه است . مساله 918: اگر مسجد خراب هم بشود نمی توانند آن را بفروشند, یا داخل ملک و جاده نمایند. مـساله 919: فروختن در وپنجره وچیزهای دیگرمسجد حرام است و اگر مسجدخراب شود, باید ایـنـهـا را صـرف تـعمیر همان مسجد کنند وچنانچه بدرد آن مسجدنخورد, باید در مسجد دیگر مصرف شود ولی اگر بدرد مسجدهای دیگر هم نخورد, می توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیرهمان مسجدوگرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند. مـسـاله 920: ساختن مسجد وتعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشدمستحب است و اگر مسجد به صورتی درآید که تعمیر آن ممکن نباشد می توانند آن را خراب کنند ودوباره بسازند بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده , برای احتیاج مردم خراب کنند وبزرگتر بسازند. مـسـاله 921: تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ در آن مستحب است و کسی که می خواهد مـسـجـد بـرود, مستحب است خود را خوشبو کند ولباس پاکیزه وقیمتی بپوشد وته کفش خودرا وارسـی کـنـدکـه نجاستی به آن نباشد وموقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن , اول پای چپ رابگذارد و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید واز همه دیرتر از مسجد بیرون برود. مـسـالـه 922: وقـتـی انـسان وارد مسجد می شود, مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت واحترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواندکافی است . مـساله 923: خوابیدن در مسجد, اگر انسان ناچار نباشد وصحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مـشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت ومانند آن نباشدمکروه است و نیز مکروه است آب دهـان و بـیـنی واخلاط سینه را در مسجد بیندازدو گمشده ای را طلب کند وصدای خود را بلند کند ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد. مـساله 924: راه دادن بچه ودیوانه به مسجد مکروه است وکسی که پیاز و سیر ومانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می کند مکروه است به مسجد برود.

سئوال 2051 ـ وصیت شده نسل اندر نسل که عوائد زمینهای موقوفه نصف مال کسی که زمین را کشت می کند , باشد و نصف دیگرجهت روضه خوانی و خرج امام جماعت و مسجد معین شده لکن مسجد خرابه است کسی نمی آید در این صورت چه بایدکرد ؟ جواب: بسمه تعالی در صورتی که با خرج عوائد ـ و لو عواید چند سال ـ در تعمیرمسجد مذکور , مردم اجتماع کرده و جماعت برپا و اقامه مجلس روضه امکان پیدا می کند باید در تعمیر مسجد مذکور صرف شود و چنانچه امکان تعمیر با عوائد مذکور نیست در مسجددیگر صرف شود و متولی در اقامه جماعت و روضه بر حسب وقف مصرف نماید , واللّه االعالم . سئوال 2052 ـ مبلغی حدود چهار میلیون ریال بنام فعالیتهای قرآنی کانون جمع آوری گردیده و به این امید که در آینده بتوان ازایوان مسجد برای کلاسهای قرآن و احکام استفاده نمود صرف تکمیل این مکان شده است و حال بعد از تکمیل ساختمان ایوان مسجد بواسطه بی اطلاعی بعضی افراد از اهداف چنین اموری از فعالیت برادران و خواهران در این مکان جلوگیری می شود صورت شرعی استفاده از مکان فوق با توجه به مواردبالا و بدون جلب نظر عزیزان شرکت کننده در برنامه های کانون چگونه می باشد ؟ جواب: بسمه تعالی تعلیم قرآن در مسجد در صورتی که مزاحم با نمازگزاران نباشد , مانعی ندارد , واللّه العالم . سئوال 2053 ـ با مال امام ـ علیه السلام ـ می شود مسجد ساخت یا تعمیرکرد ؟ جواب: بسمه تعالی نمی شود , مگر این که در موردی تبلیغ دین موقوف به آن باشد . و مال دیگری از زکات و تبرعات نباشد که در این صورت با اخذاجازه از مرجع تقلید به مقداری که اجازه می دهد مانعی ندارد ,واللّه العالم . سئوال 2054 ـ آیا برپا کردن مجلس ترحیم , تعزیه و شام غریبان , جایزاست ؟ جواب: بسمه تعالی اگر با نماز نمازگزاران مزاحمتی نداشته باشد , مانعی ندارد ,واللّه العالم . سئوال 2055 ـ آیا بانویی بدون اجازه و رضایت همسرش که مؤمن ومتدین می باشد می تواند در مسجد فعالیت نماید , به طوری که کلا امورات یک مسجد را به دست گیرد و این کار او موجب ایجاد اختلاف در بین اعضای خانواده شود ؟ جواب: بسمه تعالی تصدی تولیت امور مسجد برای شخصی معین یا به تعیین واقف در ضمن وقف می شود یا به تعیین حاکم پس از وقف وتصدی زن اگر موجب تقویت حقوق شوهر شود جایز نیست ,واللّه العالم . سئوال 2056 ـ بنایی را به نام مسجد در چهار دیوارش تابه سقف بالابرده اند . پیش از پایان ساختمان , از ادامه آن دست کشیده اند ,از این رو به محل گذر عموم بدل

گشته . حال , اگر واقف خـاص نـداشته و صیغه وقف خوانده نشده و زمین هم از اراضی عمومی بوده . البته به نام مسجد , برخی در آن نماز خوانده اند.ایا مسجد شده یا فقط باید واقف خاص داشته و صیغه جاری شده باشد و به نام مسجد هم به متولیان داده شده باشد ؟ جواب: بسمه تعالی چـنانچه زمین , موات بالاصل بوده و احیا شده به قصد مسجد ولو این که فقط تا به سفق بالا برده شـده وسـقـف ان پوشیده نشده چه نماز بخوانند چه نخوانند چه صیغه بخوانند یانخوانند , در هر صـورت مـسجد شده است . و تا از عنوان مسجدبودن خارج نشده ـ به طوری که به صورت زمین خالی برگردد آمسجد است , واللّه العالم . سئوال 2057 ـ ایـوان مـسـجـد را مـی توان گفت که به خواهران اختصاص دارد ؟ نیز اگر ایوان از داخل شبستان احداث شود , آیاخواهرانی که عذر شرعی دارند , می توانند در ایوان توقف نمایند ؟ جواب: بسمه تعالی اگر ثابت نشود که ایوان جزء مسجد است , زن حائض و مانند آن می تواند در آن توقف کند . و اگر از مسجد بوده , نمی تواند در آن توقف نماید . اگر جایی غیر از مسجد را برای خواهران وقف کنند , اختصاص به آنها پیدا می کند , ولی مسجد اختصاص به زنان یا مردان ندارد , واللّه العالم . 2058 ـ مـسـجـد و حسینیه ای که وقفی است , و بازسازی شده ,مصالح باقی مانده را می توان در حسینیه و مسجدی دیگر به کار برد ؟ جواب: بسمه تعالی می شود در مسجد یا حسینیه دیگر صرف کرد , واللّه العالم . سئوال 2059 ـ پـایگاه مقاومت برای امنیت مردم و منطقه , فعالیت خودرا در مسجد متمرکز ساخته , در حالی که سازنده مسجد راضی نیست ؟ جواب: بسمه تعالی در مـسـجـد کاری که مزاحمت با نمازگزاران باشد , نباید انجام بگیرد . و اگر مزاحمتی نیست , مـانـعی ندارد . و انتفاع از مرافق مسجد باید به صلاحدید متولی شرعی مسجد صورت بگیرد , والا جایز نیست , واللّه العالم . سئوال 2060 ـ کسی مقداری از مخارج عزاداری را خود پذیرفته و وقف کرده , آیا جایی که حسینیه نیست (وجود حسینیه مقدمه عزاداری است), آیا می توان آن را صرف ساختمان حسینیه کرد ؟ جواب: بسمه تعالی چـنـانـچه در آن محل مکان مناسبی برای عزاداری مثل مسجد یاحسینیه بوده باشد , باید درآمد موقوفه مزبور صرف درعزاداری در آن محل شود , واللّه العالم . سئوال 2061 ـ در بـالای مسجد کتابخانه ای ساخته شده که نردبان آن روی اصول معماری نبوده , از این رو بـی آن کـه از چـگـونـگـی شـرعی آن آگاه باشیم , آن را فرو ریخته و به شکل درست بازسازی کـرده ایـم . ایـنـک امـام جـمـاعـت مسجد می فرمایند ازحاکم شرع اذن بگیرید , نظر شریف شما خواستاریم ؟ جواب: بسمه تعالی اجـازه مـی دهم اصلاح کنید , ولی چیزی از مسجد را که برای نمازخواندن وقف شده است , جایز نـیـسـت تـصـرف کـرده و در آن پـله

ویا چیز دیگری درست کنید که مانع از نماز خواندن باشد , واللّه العالم . سئوال 2062 ـ استفاده همسایگان مسجد از آب آن , هنگام ناچاری یاغیر آن جایز است ؟ جواب: بسمه تعالی در مـواقـع ضـرورت مـانـعی ندارد در غیر ضرورت اگر ابتدای وقف مسجد , مردم از مسجد آب می برده اند , تصرف به اندازه متعارف مانعی ندارد والا جایز نیست , واللّه العالم . سئوال 2063 ـ در مسجد محله ما آب سردکنی است . استفاده از آب آن در غیر هنگام نماز , چگونه است ؟ جواب: بسمه تعالی استعمال متعارف که مرسوم است مانعی ندارد . در غیر این صورت جایز نیست , واللّه العالم . سئوال 2064 ـ در پـایـان بنایی , مسجد یا حسینیه , اندکی آجر یا مصالح بر جای ماند , آیا می توان آن را به کسی داد یا باید فروخت وخرج آن کرد ؟ جواب: بسمه تعالی اگر امکان دارد صرف مسجد یا حسینیه دیگر بکنند , والا باقی مانده مصالح از مسجد را نمی توان فروخت . و اگر مصرفی ندارد , مردم می توانند ببرند , واللّه العالم . سئوال 2065 ـ آیا احکام مسجد بر حسینیه جاری است ؟ جواب: بسمه تعالی احکام جاری نیست , واللّه العالم . سئوال 2066 ـ قسمتی از شبستان مسجد را جهت کارهای فرهنگی بطورمغازه در آورده اند آیا جایز است ؟ جواب: بسمه تعالی چـنـانـچه برای کسانی که می خواهند در مسجد نماز بخوانند آولو در رفت و آمد در بعضی اوقات مزاحمت داشته باشد جایزنیست , و اگر شبستان جزء مسجد باشد مطلقا جایز نیست . واللّه العالم . سئوال 2067 ـ آیا مصالح مسجد را می توان فروخت مثل موزائیک ؟ جواب: بسمه تعالی مـصـالـح مسجد را نمی شود فروخت باید در مسجد و اگر مسجدممکن نشد در حسینیه مصرف کنند , واللّه العالم . سئوال 2068 ـ بعضی از مساجد دربهای خود را در غیر وقت نمازمی بندند , حکم آن چیست ؟ جواب: بسمه تعالی اگر حفظ شؤون مسجد و یا حفظ اموال آن متوقف بر آن باشدمانعی ندارد , واللّه العالم . سئوال 2069 ـ بـنـابـر نـظـر مبارک حضرت عالی مبنی بر طهارت کفار کتابی ,رفتن انها به مساجد چه حکمی دارد ؟ جواب: بسمه تعالی جایز نیست , مگر این که مصلحتی اهم اقتضا کند , واللّه العالم . سئوال 2070 ـ بـرگـزاری برخ بزرگداشت ها و جشن های مذهبی یا ملی مثل سال روز انقلاب اسلامی یا تـولـد اولیای خدا که مردم بافراخوان عمومی از بچه ها و بزرگترها گرفته تا همه مردم ,نقالان و مـدیـحـه خـوانـان نیز با خواندن موجب شده سرور وگاهی نیز خردسالان برای ابراز شادی کف می زنند , آیا این گونه گردهم آیی ها در مسجد جایز است ؟ اگر هم گناهی درپس داشته باشد , متوجه کیست ؟ جواب: بسمه تعالی اقامه این مجالس در مساجد مانعی ندارد . و لکن کارهایی که وهن بر مسجد حساب می شود , مثل دسـت زدن و بـعـضـی ازنمایشهای متعارف ترک شود و به جای آن از مثل صلوات وتکبیر و تکرار مـدایح

استفاده شود , و باید از بچه هایی که طهارت و نجاست را مراعات نمی کنند و با بود آنها در مسجدمسجد در معرض تنجیس قرار می گیرد و یا شئوونات مسجد رارعایت نمی کنند , مثل این که در مسجد بازی می کنند , به قدرامکان و به طور ملاطفت جلوگیری شود , واللّه العالم .

مسأله ۹۰۹ ـ نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است ، و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً آن را تطهیر کند ، و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند ، و اگر نجس شود نجاستش را بر طرف کنند. مسأله ۹۱۰ ـ اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید ، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند ، تطهیر مسجد بر او واجب نیست ، ولی باید به کسی که می تواند تطهیر کند و احتمال دهد که تطهیر می کند اطّلاع دهد. مسأله ۹۱۱ ـ اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست ، باید آن جا را بکنند یا خراب نمایند ، در صورتی که خرابی کلی نبوده و مستلزم ضرر وقف نباشد ، و پر کردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند واجب نیست ، ولی اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود ، در صورتی که ممکن باشد ، باید بعد از آب کشیدن به جای اوّلش بگذارند. مسأله ۹۱۲ ـ اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند ، نجس کردن آن ـ بنابر احتیاط ـ حرام است ، و تطهیر آن واجب نیست ، ولی نجس کردن مسجدی که خراب شده ـ هر چند در آن نماز نخوانند ـ جایز نیست و تطهیر آن لازم است. مسأله ۹۱۳ ـ نجس کردن حرم امامان (علیهم السلام) حرام است ، و اگر نجس شود ، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد تطهیر آن واجب است ، بلکه احتیاط مستحبّ آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند. مسأله ۹۱۴ ـ نجس کردن حصیر مسجد حرام است ، و کسی که آن را نجس کرده بنابر احتیاط باید تطهیر کند ، و بر غیر او احتیاط مستحبّ آن است که تطهیر نماید ، مگر این که نجاست آن بی احترامی به مسجد باشد ، که در این صورت باید تطهیر شود. مسأله ۹۱۵ ـ بردن عین نجس و متنجس در مسجد ، اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است ، بلکه احتیاط مستحبّ آن است که اگر بی احترامی هم نباشد ، عین نجس را در مسجد نبرند. مسأله ۹۱۶ ـ اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند ، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود ، اشکال ندارد. مسأله ۹۱۷ ـ زینت کردن مسجد به طلا و صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد ، بنابر احتیاط واجب جایز نیست ، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد ، مثل گل و بوته مکروه است. مسأله ۹۱۸ ـ اگر مسجد خراب هم شود نمی توانند آن را بفروشند ، یا داخل ملک و جادّه نمایند. مسأله ۹۱۹ ـ فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است ، و اگر مسجد خراب شود باید اینها را

صرف تعمیر همان مسجد کنند ، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد ، باید در مسجد دیگر مصرف شود ، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد ، آنچه را که از اجزای مسجد شمرده نشود و وقف بر مسجد باشد ، می توانند با اذن ولیّ شرعی بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد ، وگرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند ، و اگر آن هم ممکن نشد ، در سایر وجوه برّ و خیر صرف نمایند. مسأله ۹۲۰ ـ ساختن مسجد و تعمیر آن مستحبّ است ، و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند ، بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده ـ برای احتیاج مردم به نماز ـ خراب کنند و بزرگتر بسازند. مسأله ۹۲۱ ـ تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ در آن مستحبّ است ، و کسی که می خواهد مسجد برود مستحبّ است خود را خوشبو کند ، و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد ، و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد ، و موقع داخل شدن به مسجد اوّل پای راست ، و موقع بیرون آمدن اوّل پای چپ را بگذارد ، و همچنین مستحبّ است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر بیرون رود. مسأله ۹۲۲ ـ وقتی انسان وارد مسجد می شود مستحبّ است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند ، و اگر نماز واجب یا مستحبّ دیگری هم بخواند کافیست. مسأله ۹۲۳ ـ خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد ، و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا ، و مشغول صنعت شدن ، و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد مکروه است ، و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد ، و گمشده ای را طلب کند ، و صدای خود را بلند کند ، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد ، بلکه مستحبّ است. مسأله ۹۲۴ ـ راه دادن بچّه و دیوانه به مسجد مکروه است ، و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می کند ، مکروه است به مسجد برود.

مساله 901: نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را بر طرف کند . و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند ، واگر نجس شود نجاستش را بر طرف نمایند ، مگر آنگه واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد . مساله902: اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید ، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند ، تطهیر مسجد بر او واجب نیت ولی اگر بی احترامی به مسجد باشد بنابر احتیاط واجب ، باید به کسی که می تواند تطهیر کند ، اطلاع دهد . مساله903: اگر جائی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدو ن کندن یا خراب کردن ممکن نیست ، باید آنجا ر ا بکنند یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌لآید ، خراب نمایند و پر کردن جائی که کنده اند ، و ساختن جائی که خراب کرده اند ، واجب نیست . ولی اگر آن کس که نجس کرده ، بکند یا خراب کرده اند ، واجب نیست . ولی اگر آن کس که نجس کرده ، بکند یا خراب کند در صورتی امکان باید پر کند و تعمیر نماید . مساله 904: اگر مسجدی را غصب کنند و بجای آن خانه و مانند آن بسازند ، که دیگر به آن مسجد نگویند باز هم بنابر احتیاط واجب نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است مساله 905: نجس کردن حرم امامان علیهم السلام : حرام است . و اگر یکی از آنها نجس شود ، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد ، تطهیر آن واجب است ، بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند . مساله906: اگر حصیر مسجد نجس شود ، بنابر احتیاط واجب باید آن را آب بکشند ، ولی چنانچه به واسطهٔ آب کشیدن ، خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر است ، باید آنرا بُبرند و اگر کسی که نجس کرده ببُرد ، باید خودش اصلاح کند . مساله 907: بردن عین نجاست مانند خون در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد ، حرام است و همچنین بردن چیزی که نجس شده ، در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد ، حرام است . مساله908: اگر مسجد رابرای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند ، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز واندن نشود ، اشکال ندارد . مساله909: بنابر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و همچنین نباید صورت یزهائی که مثل انسان و حیوان روح در مسجد نقش کنند و نقاشی چیزهائی که روح ندارد ، مثل گل و بوته مکروه است . مساله910: اگر مسجد خراب هم شود نمی توانند آن را بفروشند ، یا داخل ملک و جاده نمایند . مگر اینکه ولی فقیه بر اساس مصالح مهمتری

اجازه بدهد . مساله911: فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود ، باد اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند ، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد ، باید در مسجد دیگر مصرف شود ، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد ، می توانند آن را بفروشند و پول آن را ، اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند . مساله912: ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد ، می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند ، بلکه می توانند مسجدی ر ا که خراب نشده ، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند . مساله913: تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است و کسی که می خواهد مسجد برود ، مستحب برود ، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن ، اول پای چپ را بگذارد و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود . مساله 914: وقتی انسان وارد مسجد می شود ، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند ، کافی است مساله915: خوابیدن در مسجد ، اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد ، مکروه است و نیز مکروه است و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند ، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد . مساله916: راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می کند ، مکروه است به مسجد برود .

مسئله 717- نجس کردن هر جایی از مسجد و حرم امامان علیهم السلام و فرش آنها حرام و تطهیر کردن آنها فوراً واجب است و اگر نتواند ولو با کمک گرفتن، باید به کسی که می تواند اطلاع دهد و اگر برای تطهیر احتیاج به خراب کردن باشد باید خراب کند و دوباره بسازد. مسئله 718- اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند که دیگر به آن مسجد نگویند باز هم نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است. مسئله 719- بردن عین نجس و متنجّس در مسجد اشکال ندارد مگر آنکه بی احترامی به مسجد باشد. مسئله 720- تشکیل مراسم مذهبی نظیر سوگواریها و جشنها در مسجد اشکال ندارد. مسئله 721- زینت کردن مسجد به طلا و صورت چیزهایی که روح دارد، مکروه است. مسئله 722- اگر مسجد خراب شود فروختن آن و درب و پنجره و چیزهای دیگر آن بدون اذن حاکم شرع جایز نیست و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند. مسئله 723- ساختن مسجد و تعمیر و تمیز کردن و روشن کردن چراغ در آن و مانند اینها مستحب است. مسئله 724 - برای کسی که می خواهد به مسجد برود، شش امر مستحب است: 1 - خود را خوشبو کند. 2 - لباس پاکیزه بپوشد. 3 - ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی به آن نباشد. 4 - موقع داخل شدن، اوّل پای راست را، و موقع بیرون آمدن، اوّل پای چپ را بگذارد. 5 - زودتر از دیگران به مسجد برود و دیرتر از دیگران از مسجد بیرون بیاید. 6 - دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند. مسئله 725- در مسجد و حرم امامان علیهم السلام شش امر مکروه است: 1 - خوابیدن. 2 - انجام کاری یا صحبتی درباره دنیا. 3 - کثیف نمودن آنجا. 4 - بلند کردن صدا. 5 - راه دادن بچّه و دیوانه (در صورت ایجاد مزاحمت). 6 - وارد شدن کسی که بوی دهان یا لباس یا بدن او مردم را اذیت می‌کند.

احکام زیارت

مسئله شماره:322 مستحب است انسان برای نماز میت و زیارت اهل قبور و رفتن به مسجدو حرم امامان علیهم السلام وضو بگیرد، و همچنین برای همراه داشتن قرآن و خواندن ونوشتن آن و نیز برای مس حاشیه قرآن و برای خوابیدن ، وضو گرفتن مستحب است و نیزمستحب است کسی که وضو دارد دوباره وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارهاوضو بگیرد هر کاری را که باید با وضو انجام داد، می تواند بجا آورد، مثلا میتواندبا آن وضو نماز بخواند مسئله شماره:645 پیش از داخل شدن در حرم مکه شهر مکه مسجدالحرام خانه کعبه حرم مدینه شهر مدینه مسجد پیغمبر مستحب است انسان غسل کند و برای داخل شدن در حرم امامان علیهم السلام رجاءا غسل کند و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است و کسی که می خواهد در یک روز داخل حرم مکه و مسجدالحرام و خانه کعبه شود اگر به نیت همه یک غسل کند کافی است و نیز اگر در یک روز بخواهد داخل حرم مدینه و شهر مدینه و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله شود یک غسل برای همه کفایت می کند و برای زیارت پیغمبر و امامان از دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و همچنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفررفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام مستحب است انسان غسل کند و اگریکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند که وضو راباطل می نماید مثلا بخوابد غسل او باطل می شود و مستحب است دوباره غسل را بجاآورد مسئله شماره:1306 اگر صحرانشین برای زیارت یا حج یا تجارت و مانند اینها مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند. مسئله شماره:1307 کسی که شغلش مسافرت است اگر برای کار دیگری مثلا برای زیارت یا حج مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند ولی اگر مثلا شوفر، اتومبیل خود رابرای زیارت کرایه دهد و در ضمن خودش هم زیارت کند، باید نماز را تمام بخواند. مسئله شماره:1534 انسان می تواند برای بعضی از کارهای مستحبی مثل زیارت قبر پیغمبر وامامان علیهم السلام ، از طرف زندگان اجیر شود، و نیز می تواند کار مستحبی راانجام دهد و ثواب آن را برای مردگان یا زندگان هدیه نماید. مسئله شماره:1757 کسی که دیگری مخارج او را می دهد، باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد بدهد، ولی اگر مقداری از آن را خرج زیارت و مانند آن کرده باشد، فقط باید خمس باقی مانده را بدهد. مسئله شماره:1775 آنچه از منافع کسب در بین سال به مصرف خوراک و پوشاک و اثاثیه وخرید منزل و عروسی و جهیزیه دختر و زیارت و مانند اینها

می رساند، در صورتی که از شأن او زیاد نباشد و زیاده روی هم نکرده باشد خمس ندارد. مسئله شماره:1778 مالی را که خرج سفر حج و زیارتهای دیگر می کند، اگر مانند مرکب سواری باشد که عین آن باقی است و از منفعت آن استفاده شده ، از مخارج سالی حساب می شود که در آن سال شروع به مسافرت کرده ، اگرچه سفر او تا مقداری از سال بعد طول بکشد، ولی اگر مثل خوراکیها از بین رفته باشد، باید خمس مقداری را که در سال بعدواقع شده بدهد. مسئله شماره:1984 فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن نمی تواند زکات بگیرد. مسئله شماره:2660 اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان مثلا به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام مشرف شود چنانچه به زیارت امام دیگر برود کافی نیست ، و اگر به واسطه عذری نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او واجب نیست . مسئله شماره:2661 کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده لازم نیست آنها را بجا آورد. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:322
مستحب است انسان برای نماز میت و زیارت اهل قبور و رفتن به مسجدو حرم امامان علیهم السلام وضو بگیرد، و همچنین برای همراه داشتن قرآن و خواندن ونوشتن آن و نیز برای مس حاشیه قرآن و برای خوابیدن ، وضو گرفتن مستحب است و نیزمستحب است کسی که وضو دارد دوباره وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارهاوضو بگیرد هر کاری را که باید با وضو انجام داد، می تواند بجا آورد، مثلا می تواندبا آن وضو نماز بخواند.
.
مسئله شماره:645
پیش از داخل شدن در حرم مکه شهر مکه مسجدالحرام خانه کعبه حرم مدینه شهر مدینه مسجد پیغمبر آیت الله بهجت: و حرم امامان علیهم السلام مستحب است انسان غسل کند و اگر در یک روزچند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است بلکه اگر در روز غسل کند می تواند این اعمال را در شب بعدی نیز انجام دهد و همچنین به عکس . و برای زیارت پیغمبر(ص)و امامان علیهم السلام از دور یا نزدیک . و برای حاجت خواستن از خداوند عالم وهمچنین برای توبه مستحب است انسان غسل کند و اگر یکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند که وضو را باطل نماید، مثلا بخوابد، غسل او باطل نمی شود ولی مستحب است دوباره غسل را بجا آورد. مستحب است انسان غسل کند و برای داخل شدن در حرم امامان علیهم السلام رجاءا غسل کند و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است و کسی که می خواهد در یک روز داخل حرم مکه و مسجدالحرام و خانه کعبه شود اگر به نیت همه یک غسل کند کافی است و نیز اگر در یک روز بخواهد داخل حرم مدینه و شهر مدینه و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله شود یک غسل برای همه کفایت می کند و برای زیارت پیغمبر و امامان از دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و همچنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفررفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام مستحب است انسان غسل کند و اگریکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند که وضو راباطل می نماید مثلا بخوابد غسل او باطل می شود و مستحب است دوباره غسل را بجاآورد.
مسئله شماره:1307
کسی که شغلش مسافرت است اگر برای کار دیگری مثلا برای زیارت یا حج مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند ولی اگر مثلا شوفر، اتومبیل

خود رابرای زیارت کرایه دهد و در ضمن خودش هم زیارت کند، باید نماز را تمام بخواند.
مسئله شماره:1757
کسی که دیگری مخارج او را می دهد، باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد بدهد، ولی اگر مقداری از آن را خرج زیارت و مانند آن کرده باشد، فقطباید خمس باقی مانده را بدهد.
مسئله شماره:1775
آنچه از منافع کسب در بین سال به مصرف خوراک و پوشاک و اثاثیه وخرید منزل و عروسی و جهیزیه دختر و زیارت و مانند اینها می رساند، در صورتی که از شأن او زیاد نباشد و زیاده روی هم نکرده باشد خمس ندارد.
آیت الله بهجت: و چیزهایی که در زندگی به آن احتیاج دارد، مانند خانه و اثاثیه وجهیزیه دختر، اگر نمی تواند در یک دفعه آن را تهیه نماید، می تواند تدریجا در طول چند سال آنها را تهیه نماید، مثلا یک سال زمین را و در سال بعد قسمتی از وسایل ساختمان را بخرد، که در این صورت اگر چه زمین یا آهن و آجر و یا سایر وسایل مدتی بلااستفاده می ماند خمس ندارد، بلکه اگر پولی را برای تهیه اینها پس انداز نماید،در صورتی که با آن پول در یک مرتبه نمی شود تمام آن چیز را خرید و در مدت کمی ،مثلا دو سال و سه سال می تواند آن چیز را بخرد و عرفا می گویند محتاج به آن چیز است و پس انداز کردن هم برای خریدن آن چیز باشد، باز هم خمس ندارد. ولی اگر بخواهدبعد از مدت طولانی ، مثلا بعد از بیست سال آن چیز را بخرد که عرفا او را فعلا محتاج به آن نگویند، در این صورت پس انداز کردن پول اگر از یک سال گذشت خمس دارد.
مسئله شماره:2036
حج : زیارت کردن خانه خدا و انجام اعمالی است که دستور داده اند در آن جا بجا آورده شود، و در تمام عمر بر کسی که این شرایط را دارا باشد یک مرتبه واجب می شود: اول : آنکه بالغ باشد. دوم : آنکه عاقل و آزاد باشد. سوم : به واسطه رفتن به حج مجبور نشود که کار حرامی را که اهمیتش در شرع از حج بیشتراست انجام دهد یا عمل واجبی را که از حج مهمتر است ترک نماید. چهارم : آنکه مستطیع باشد، و مستطیع بودن به چند چیز است : اول : آنکه توشه راه و چیزهایی راکه بر حسب حالش در سفر به آن محتاج است و در کتابهای مفصل گفته شده ، داراباشد، و نیز مرکب سواری یا مالی که بتواند آنها را تهیه کند داشته باشد. دوم :سلامت مزاج و توانایی آن را داشته باشد که بتواند مکه رود و حج را بجا آورد.سوم : در راه مانعی از رفتن نباشد و اگر راه بسته باشد یا انسان بترسد که در راه جان یا عرض او از بین برود، یا مال او را ببرند، حج بر او واجب نیست ، ولی اگراز راه دیگری بتواند برود، اگرچه دورتر باشد در صورتی که مشقت

زیاد نداشته باشدو خیلی غیر متعارف نباشد، باید از آن راه برود. چهارم : به قدر بجا آوردن اعمال حج وقت داشته باشد. پنجم : مخارج کسانی را که خرجی آنان بر او واجب است مثل زن و بچه و مخارج کسانی را که مردم خرجی دادن به آنها را لازم می دانند داشته باشد.ششم : بعد از برگشتن ، کسب یا زراعت یا عایدی ملک یا راه دیگری برای معاش خودداشته باشد که مجبور نشود به زحمت زندگی کند

مسئله شماره:2036

حج : زیارت کردن خانه خدا و انجام اعمالی است که دستور داده اند در آن جا بجا آورده شود، و در تمام عمر بر کسی که این شرایط را دارا باشد یک مرتبه واجب می شود: اول : آنکه بالغ باشد. دوم : آنکه عاقل و آزاد باشد. سوم : به واسطه رفتن به حج مجبور نشود که کار حرامی را که اهمیتش در شرع از حج بیشتراست انجام دهد یا عمل واجبی را که از حج مهمتر است ترک نماید. چهارم : آنکه مستطیع باشد، و مستطیع بودن به چند چیز است : اول : آنکه توشه راه و چیزهایی راکه بر حسب حالش در سفر به آن محتاج است و در کتابهای مفصل گفته شده ، داراباشد، و نیز مرکب سواری یا مالی که بتواند آنها را تهیه کند داشته باشد. دوم :سلامت مزاج و توانایی آن را داشته باشد که بتواند مکه رود و حج را بجا آورد.سوم : در راه مانعی از رفتن نباشد و اگر راه بسته باشد یا انسان بترسد که در راه جان یا عرض او از بین برود، یا مال او را ببرند، حج بر او واجب نیست ، ولی اگراز راه دیگری بتواند برود، اگرچه دورتر باشد در صورتی که مشقت زیاد نداشته باشدو خیلی غیر متعارف نباشد، باید از آن راه برود. چهارم : به قدر بجا آوردن اعمال حج وقت داشته باشد. پنجم : مخارج کسانی را که خرجی آنان بر او واجب است مثل زن و بچه و مخارج کسانی را که مردم خرجی دادن به آنها را لازم می دانند داشته باشد.ششم : بعد از برگشتن ، کسب یا زراعت یا عایدی ملک یا راه دیگری برای معاش خودداشته باشد که مجبور نشود به زحمت زندگی کند

مسئله شماره:2660

اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان مثلا به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام مشرف شود چنانچه به زیارت امام دیگر برود کافی نیست ، و اگر به واسطه عذری نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او واجب نیست .

مسئله شماره:2661

کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده لازم نیست آنها را بجا آورد. منبع : سایت تبیان

مسئله شماره:322
مستحب است انسان برای نماز میت آیت الله مکارم: و برای خواندن قرآن و دعا و مانند آن ، وضو بگیرد. و نیز مستحب است کسی که وضو دارد برای خواندن نماز تجدید وضو کند، و هرگاه به قصد یکی از این کارها وضو بگیرد، تمام کارهایی را که مشروط به وضو است ، می تواند انجام دهد. و زیارت اهل قبور و رفتن به مسجدو حرم امامان علیهم السلام وضو بگیرد، و همچنین برای همراه داشتن قرآن و خواندن ونوشتن آن و نیز برای مس حاشیه قرآن و برای خوابیدن ، وضو گرفتن مستحب است و نیزمستحب است کسی که وضو دارد دوباره وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارهاوضو بگیرد هر کاری را که باید با وضو انجام داد، می تواند بجا آورد، مثلا می تواندبا آن وضو نماز بخواند.
مسئله شماره:645
آیت الله مکارم: برای وارد شدن در مکانهای مقدس نیز غسل کردن به امید ثواب پروردگارمستحب است ، از جمله قبل از داخل شدن در مکه یا بعد از ورود مکه برای داخل شدن در مسجد الحرام و همچنین برای دخول در شهر مدینه و سپس داخل شدن در مسجد پیغمبراکرم (ص) و همچنین حرم امامان علیهم السلام و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافیست و اگر کسی می خواهد در یک روز داخل مکه شود و به مسجدالحرام رود یا داخل شهر مدینه شود و به مسجد پیغمبر (ص) برود یک غسل به نیت همه کفایت می کند، همچنین مستحب است غسل برای زیارت پیغمبر اکرم (ص) یاامامان از دور یا نزدیک و برای نشاط عبادت و رفتن به سفر به قصد رجاء. پیش از داخل شدن در حرم مکه شهر مکه مسجدالحرام خانه کعبه حرم مدینه شهر مدینه مسجد پیغمبر مستحب است انسان غسل کند و برای داخل شدن در حرم امامان علیهم السلام رجاءا غسل کند و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است و کسی که می خواهد در یک روز داخل حرم مکه و مسجدالحرام و خانه کعبه شود اگر به نیت همه یک غسل کند کافی است و نیز اگر در یک روز بخواهد داخل حرم مدینه و شهر مدینه و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله شود یک غسل برای همه کفایت می کند و برای زیارت پیغمبر و امامان از دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و همچنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفررفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام مستحب است انسان غسل کند و اگریکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند

که وضو راباطل می نماید مثلا بخوابد غسل او باطل می شود و مستحب است دوباره غسل را بجاآورد.
مسئله شماره:1306
اگر صحرانشین مانند مردم دیگر بدون اثاثیه ... برای زیارت یا حج یا تجارت و مانند اینها مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند.
مسئله شماره:1307
کسی که شغلش مسافرت است اگر برای کار دیگری مثلا برای زیارت یا حج مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند ولی اگر مثلا شوفر، اتومبیل خود رابرای زیارت کرایه دهد و در ضمن خودش هم زیارت کند، باید نماز را تمام بخواند.
مسئله شماره:1534
انسان می تواند برای بعضی از کارهای مستحبی مثل زیارت قبر پیغمبر وامامان علیهم السلام ، از طرف زندگان اجیر شود، آیت الله مکارم: ولی احتیاط واجب آن است که پول را برای مقدمات کار بگیرد و نیزمی تواند اعمال مستحبی را انجام دهد و ثواب آن را به اموات یا زنده ها هدیه نماید. و نیز می تواند کار مستحبی راانجام دهد و ثواب آن را برای مردگان یا زندگان هدیه نماید.
مسئله شماره:1757
کسی که دیگری مخارج او را می دهد، باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد بدهد، آیت الله مکارم: پایان مسأله در رساله آيةالله مکارم شیرازی . ولی اگر مقداری از آن را خرج زیارت و مانند آن کرده باشد، فقطباید خمس باقی مانده را بدهد.
مسئله شماره:1778
آیت الله مکارم: هزینه سفر حج یا زیارتهای مستحبی اگر از درآمد همان سال باشد خمس ندارد، و اگر ناچار باشد از چند سال قبل اسم نویسی کند و هزینه را بدهد، جزو مخارج همان سالش محسوب می شود و خمس ندارد، نه در آن سال و نه در سالهای بعد. مالی را که خرج سفر حج و زیارتهای دیگر می کند، اگر مانند مرکب سواری باشد که عین آن باقی است و از منفعت آن استفاده شده ، از مخارج سالی حساب می شود که در آن سال شروع به مسافرت کرده ، اگرچه سفر او تا مقداری از سال بعد طول بکشد، ولی اگر مثل خوراکیها از بین رفته باشد، باید خمس مقداری را که در سال بعدواقع شده بدهد.
مسئله شماره:1984
فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن آیت الله مکارم: گرفتن زکات اشکال دارد.نمی تواند زکات بگیرد.

مسئله شماره:2660
اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان مثلا به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام مشرف شود چنانچه به زیارت امام دیگر برود کافی نیست ، و اگر به واسطه عذری نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او واجب نیست .
مسئله شماره:2661
کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده لازم نیست آنها را بجا آورد. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:322
مستحب است انسان برای نماز میت و زیارت اهل قبور و رفتن به مسجدو حرم امامان علیهم السلام وضو بگیرد، و همچنین برای همراه داشتن قرآن و خواندن ونوشتن آن و نیز برای مس حاشیه قرآن و برای خوابیدن ، وضو گرفتن مستحب است و نیزمستحب است کسی که وضو دارد دوباره وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارهاوضو بگیرد هر کاری را که باید با وضو انجام داد، می تواند بجا آورد، مثلا می تواندبا آن وضو نماز بخواند.
مسئله شماره:645
پیش از داخل شدن در حرم مکه شهر مکه مسجدالحرام خانه کعبه حرم مدینه شهر مدینه مسجد پیغمبر آیت الله فاضل: و حرم ائمه علیهم السلام مستحب است انسان غسل کند و اگر در یک روزچند مرتبه ... مستحب است انسان غسل کند و برای داخل شدن در حرم امامان علیهم السلام رجاءا غسل کند و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است و کسی که می خواهد در یک روز داخل حرم مکه و مسجدالحرام و خانه کعبه شود اگر به نیت همه یک غسل کند کافی است و نیز اگر در یک روز بخواهد داخل حرم مدینه و شهر مدینه و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله شود یک غسل برای همه کفایت می کند و برای زیارت پیغمبر و امامان از دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و همچنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفررفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام مستحب است انسان غسل کند و اگریکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند که وضو راباطل می نماید مثلا بخوابد غسل او باطل می شود و مستحب است دوباره غسل را بجاآورد.
مسئله شماره:1306
اگر صحرانشین برای زیارت یا حج یا تجارت و مانند اینها مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند.
مسئله شماره:1307
کسی که شغلش مسافرت است اگر برای کار دیگری مثلا برای زیارت یا حج مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند ولی اگر مثلا شوفر، اتومبیل خود رابرای زیارت کرایه دهد و در ضمن خودش هم زیارت کند، باید نماز را تمام بخواند.
مسئله شماره:1534
انسان می تواند برای بعضی از کارهای مستحبی مثل زیارت قبر پیغمبر

واامامان علیهم السلام ، از طرف زندگان اجیر شود، و نیز می تواند کار مستحبی راانجام دهد و ثواب آن را برای مردگان یا زندگان هدیه نماید.
مسئله شماره:1757
کسی که دیگری مخارج او را می دهد، باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد بدهد، ولی اگر مقداری از آن را خرج زیارت و مانند آن کرده باشد، فقط باید خمس باقی مانده را بدهد.
مسئله شماره:1778
مالی را که خرج سفر حج و زیارتهای دیگر می کند، اگر مانند مرکب سواری باشد که عین آن باقی است و از منفعت آن استفاده شده ، از مخارج سالی حساب می شود که در آن سال شروع به مسافرت کرده ، اگرچه سفر او تا مقداری از سال بعد طول بکشد، ولی اگر مثل خوراکیها از بین رفته باشد، باید خمس مقداری را که در سال بعدواقع شده بدهد.
مسئله شماره:1984
فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن آیت الله فاضل: نمی تواند از سهم فقرا زکات بگیرد، ولی از سهم سبیل الله مانعی ندارد.نمی تواند زکات بگیرد.
مسئله شماره:1984
فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن آیت الله فاضل: نمی تواند از سهم فقرا زکات بگیرد، ولی از سهم سبیل الله مانعی ندارد.نمی تواند زکات بگیرد.
مسئله شماره:2660
اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان مثلا به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام مشرف شود چنانچه به زیارت امام دیگر برود کافی نیست ، و اگر به واسطه عذری نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او واجب نیست .
مسئله شماره:2661
کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده لازم نیست آنها را بجا آورد. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:322
مستحب است انسان برای نماز میت و زیارت اهل قبور و رفتن به مسجدو حرم امامان علیهم السلام وضو بگیرد، و همچنین برای همراه داشتن قرآن و خواندن ونوشتن آن و نیز برای مس حاشیه قرآن و برای خوابیدن ، وضو گرفتن مستحب است و نیزمستحب است کسی که وضو دارد آیت الله سیستانی: دوباره برای هر نماز وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارها... دوباره وضو بگیرد. و اگر برای یکی از این کارهاوضو بگیرد هر کاری را که باید با وضو انجام داد، می تواند بجا آورد، مثلا می تواندبا آن وضو نماز بخواند.
مسئله شماره:645
آیت الله سیستانی: و دیگر غسلهای مستحب عبارتند از: غسل احرام ، غسل دخول حرم ، غسل دخول مکه ، غسل زیارت خانه کعبه ، غسل دخول کعبه ، غسل برای نحر و ذبح و حلق ، غسل داخل شدن حرم مدینه منوره ، غسل داخل شدن مدینه منوره ، غسل داخل شدن مسجد پیغمبر (ص)،کسل وداع قبر مطهر پیغمبر(ص)، غسل برای مباهله با خصم ، غسل برای استخاره ، غسل برای استسقاء. و از جمله اغسالی که فقها استحباب آن را نقل فرموده اند: غسل برای زیارت معصومین علیهم السلام از دور و نزدیک و احوط این است که این غسلهارا به قصد رجاء انجام دهند. پیش از داخل شدن در حرم مکه شهر مکه مسجدالحرام خانه کعبه حرم مدینه شهر مدینه مسجد پیغمبر مستحب است انسان غسل کند و برای داخل شدن در حرم امامان علیهم السلام رجاءا غسل کند و اگر در یک روز چند مرتبه مشرف شود یک غسل کافی است و کسی که می خواهد در یک روز داخل حرم مکه و مسجدالحرام و خانه کعبه شود اگر به نیت همه یک غسل کند کافی است و نیز اگر در یک روز بخواهد داخل حرم مدینه و شهر مدینه و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله شود یک غسل برای همه کفایت می کند و برای زیارت پیغمبر و امامان از دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و همچنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفررفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام مستحب است انسان غسل کند و اگریکی از غسلهایی را که در این مسأله گفته شد بجا آورد و بعد کاری کند که وضو راباطل می نماید مثلا بخوابد غسل او باطل می شود و مستحب است دوباره غسل را بجاآورد.
مسئله شماره:1306
اگر صحرانشین برای زیارت یا حج یا تجارت و مانند اینها مسافرت کند، باید

نماز را شکسته بخواند.
مسئله شماره:1307
کسی که شغلش مسافرت است اگر برای کار دیگری مثلا برای زیارت یا حج مسافرت کند، باید نماز را شکسته بخواند آیت الله سیستانی: مگر آن که عرفا او را کثیرالسفر بگویند... ولی اگر مثلا شوفر، اتومبیل خود رابرای زیارت کرایه دهد و در ضمن خودش هم زیارت کند، باید نماز را تمام بخواند.
مسئله شماره:1534
انسان می تواند برای بعضی از کارهای مستحبی مثل زیارت قبر پیغمبر واامامان علیهم السلام ، از طرف زندگان اجیر شود، و نیز می تواند کار مستحبی راانجام دهد و ثواب آن را برای مردگان یا زندگان هدیه نماید.
مسئله شماره:1757
کسی که دیگری مخارج او را می دهد، باید خمس تمام مالی را که به دست می آورد بدهد، آیت الله سیستانی: پایان مسأله در رساله آیةالله سیستانی . ولی اگر مقداری از آن را خرج زیارت و مانند آن کرده باشد، فقطباید خمس باقی مانده را بدهد.
مسئله شماره:1778
مالی را که خرج سفر حج و زیارتهای دیگر می کند، آیت الله سیستانی: از مخارج سالی حساب می شود که در آن سال خرج کرده ، و اگر سفر او تامقداری از سال بعد طول بکشد، آنچه در سال بعد خرج می کند باید خمس آن را بدهد. اگر مانند مرکب سواری باشد که عین آن باقی است و از منفعت آن استفاده شده ، از مخارج سالی حساب می شود که در آن سال شروع به مسافرت کرده ، اگرچه سفر او تا مقداری از سال بعد طول بکشد، ولی اگر مثل خوراکیها از بین رفته باشد، باید خمس مقداری را که در سال بعدواقع شده بدهد.
مسئله شماره:1984
فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها آیت الله سیستانی: از سهم سبیل الله زکات بگیرد، اگر چه فقیر نباشد، یا اینکه به مقدارخرج سالش زکات گرفته باشد، ولی این در صورتی است که رفتن به حج یا زیارت ومانند اینها دارای منفعت عامه باشد و بنابر احتیاط از حاکم شرع برای صرف زکات در آن اذن بگیرد. زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن نمی تواند زکات بگیرد.
مسئله شماره:1984
فقیر می تواند برای رفتن به حج و زیارت و مانند اینها آیت الله سیستانی: از سهم سبیل الله زکات بگیرد، اگر چه فقیر نباشد، یا اینکه به مقدارخرج سالش زکات گرفته باشد، ولی این در صورتی است که رفتن به حج یا

زیارت ومانند اینها دارای منفعت عامه باشد و بنابر احتیاط از حاکم شرع برای صرف زکات در آن اذن بگیرد. زکات بگیرد، ولی اگر به مقدار خرج سالش زکات گرفته باشد، برای زیارت و مانند آن نمی تواند زکات بگیرد.

مسئله شماره:2660

اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان مثلا به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام مشرف شود چنانچه به زیارت امام دیگر برود کافی نیست ، و اگر به واسطه عذری نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او واجب نیست .

مسئله شماره:2661

کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده لازم نیست آنها را بجا آورد. منبع: سایت تبیان

احکام وقف

مسئله ی2676: اگر کسی چیزی را وقف کند، از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند و کسی هم از آن ملک ارث نمی برد، ولی در بعضی از موارد که در مساله و گفته شد، فروختن آن اشکال ندارد. مسئله ی2677: لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلا بگوید خانه خود را وقف کردم، وقف صحیح است و محتاج به قبول هم نیست، حتی در وقف خاص. مسئله ی2678: اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست. مسئله ی2679: کسی که مالی را وقف می‌کند باید برای همیشه وقف کند پس اگر مثلا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد و یا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد تا پنج‌سال وقف نباشد و بعد دوباره وقف باشد باطل است، وبه احتیاط واجب باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده اشکال دارد. مسئله ی2680: وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای او وقف شده یا وکیل، یا ولی او بدهند ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خود وقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود از طرف آنان نگهداری نماید، وقف صحیح است. مسئله ی2681: اگر مسجدی را وقف کنند بعد از آن که واقف به قصد واگذار کردن، اجازه دهد که در آن مسجد نماز بخوانند همین که یک نفر در آن مسجد نماز خواند وقف درست می شود. مسئله ی2682: وقف کننده باید مکلف و عاقل و با قصد و اختیار باشد و شرعا بتواند در مال خود تصرف کند. بنابر این سفیهی که در حال بالغ بودن سفیه بوده یا حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده، چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید، اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست. مسئله ی2683: اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده‌اند وقف کند، درست نیست، ولی وقف برای اشخاصی که بعضی از آنها به دنیا آمده‌اند صحیح و آنها که به دنیا نیامده‌اند بعد از آمدن به دنیا با دیگران شریک می شوند. مسئله ی2684: اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آن که دکانی را وقف کند که عایدی آن را بعد از مرگ او خرج مقبره‌اش نمایند صحیح نیست، ولی اگر مثلا مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود می‌تواند از منافع وقف استفاده نماید. مسئله ی2685: اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد او رفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط

به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است، و راجع به چیزهایی که مربوط به نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگر بالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست. مسئله ی2686: اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است. مسئله ی2687: اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند که هر طبقه‌ای بعداز طبقه دیگر از آن استفاده کنند چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد و بمیرد در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشد، اجاره باطل نمی شود. ولی اگر متولی نداشته باشد، و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنها وقف شده آن را اجاره دهند و در بین مدت اجاره بمیرند، در صورتی که طبقه بعد اجازه نکنند اجاره باطل می‌شود و در صورتی که مستاجر مال الاجاره تمام مدت را داده باشد مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می‌گیرد. مسئله ی2688: اگر ملک وقف خراب شود، از وقف بودن بیرون نمی رود. مسئله ی2689: ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگر تقسیم نشده باشد، حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف را جدا کند. مسئله ی2690: اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، چنانچه برای عموم وقف نشده باشد، در صورت امکان حاکم شرع باید به‌جای او متولی امینی معین نماید. مسئله ی2691: فرشی را که برای حسینیه وقف کرده‌اند نمی شود برای نماز به مسجد ببرنداگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. مسئله ی2692: اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر ندارد و احتمال هم نمی رود که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند در صورتی که غیر از تعمیر احتیاج دیگری نداشته باشد و عایداتش در معرض تلف و نگهداری آن لغو و بیهوده باشد، می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر دارد برسانند. مسئله ی2693: اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت و به کسی که در آن مسجد اذان می‌گوید بدهند، در صورتی که بدانند که برای هر یک چه مقدار معین کرده، باید همان طور مصرف کنند، و اگر یقین نداشته باشند، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد بین امام جماعت و کسی که اذان میگوید به طور مساوی قسمت نمایند و بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. منبع : تبیان

شرایط وقف سوال 1999: آیا وقف از کسی که اکراه بر آن شده صحیح است؟ جواب: اگر واقف اکراه بر وقف شده باشد، تا زمانی که اجازه او به آن ملحق نشود وقف صحیح نیست و کفایت اجازه لاحقه برای صحّت آن هم محل اشکال است. سوال 2000: بعضی از زرتشتیها بیمارستانی ساخته‌اند و آن را به مدّت هزار سال در راه خیر وقف کرده‌اند، با توجّه به ضوابط و مقررات وقف در فقه امامیه، آیا جایز است متولّی وقف در حال حاضر بر خلاف شرایط وقفنامه که در آن تصریح شده است: «اگر درآمد بیمارستان از هزینه‌های آن بیشتر شود باید با آن تعدادی تخت خریده و به تخت‌های موجود در بیمارستان اضافه شود»، عمل نماید؟ جواب: در مواردی که وقف از مسلمان صحیح است از غیر مسلمان ـ اعم از کتابی و غیر کتابی ـ هم صحیح است، در نتیجه وقف بیمارستان برای استفاده در راه خیر تا هزار سال، هرچند وقف منقطع‌الآخر است، ولی صحّت آن از نظر شرعی بدون اشکال است، لذا عمل به شرایط واقف بر متولّی موقوفه واجب است و او حق اهمال آن شرایط و تعدّی از آنها را ندارد..
شرایط متولّی وقف سوال 2001: آیا جایز است متولّی وقف که از طرف واقف یا حاکم نصب شده، در برابر کارهایی که برای اداره شئون وقف انجام می‌دهد برای خودش اجرت بردارد و یا به دیگری بدهد تا آن کارها را به نیابت از او انجام دهد؟ جواب: متولّی وقف اعم از اینکه از طرف واقف نصب شده باشد و یا از طرف حاکم، در صورتی که اجرت خاصی از طرف واقف برای او در برابر اداره امور وقف معیّن نشده باشد، می‌تواند اجرت‌المثل را از درآمدهای وقف برای خودش بردارد. سوال 2002: دادگاه مدنی خاص شخصی را به عنوان امین در کنار متولّی وقف برای نظارت بر اعمال او در اداره امور وقف نصب کرده است، در این قبیل موارد، اگر متولّی حق تعیین متولّی بعد از خود را داشته باشد، آیا می‌تواند بدون مشورت و تصویب آن شخص که توسط دادگاه نصب شده مبادرت به تعیین متولّی کند؟ جواب: اگر حکم به ضمّ امین به متولّی شرعی برای نظارت بر اعمال او عام باشد و شامل همه اعمال مربوط به اداره وقف حتّی تعیین متولّی وقف برای بعد از خودش هم بشود، حق ندارد در تعیین متولّی بعدی بدون مشورت با امینِ ناظر، خود سرانه به رأی خودش عمل نماید. سوال 2003: صاحبان خانه‌ها و زمین‌های مجاور یکی از مساجد، املاک خود را به قصد توسعه آن به‌طور مجانی به مسجد داده‌اند تا به آن ضمیمه شود و امام جمعه هم بعد از مشورت با علما تصمیم به تنظیم سند مستقلی برای وقف آنها گرفته است و همه کسانی که زمین‌های خود را به

مسجد بخشیده‌اند با این کار موافقت کرده‌اند، ولی بانی مسجد قدیمی با آن کار مخالفت می‌کند و خواهان آن است که وقف اراضی جدید در سند وقف قبلی ثبت شود و خود او متولّی همه وقف باشد، آیا او حق این کار را دارد؟ و آیا پاسخ مثبت به خواسته او بر ما واجب است؟ جواب: اختیار وقف و تنظیم وقفنامه و تعیین متولّی خاص زمین‌هایی که به تازگی به مسجد ضمیمه شده‌اند با وقف‌کنندگان جدید است و بانی مسجد قدیمی حق مخالفت با آن را ندارد. سوال 2004: اگر متولّیان حسینیه بعد از اتمام وقف، یک نظام داخلی برای آن تنظیم کنند، ولی بعضی از بندهای آن با مقتضای وقفیّت آن معارض باشد، آیا شرعاً عمل به آن بندها جایز است؟ جواب: متولّی موقوفه حق ندارد چیزی را وضع کند که با مقتضای وقف در تعارض باشد و شرعاً هم عمل به آن جایز نیست. سوال 2005: اگر چند نفر به عنوان متولّی وقف نصب شده باشند، آیا شرعاً صحیح است که بعضی از آنان بدون جلب نظر دیگران به‌طور انفرادی به تصدّی امور وقف بپردازند؟ و اگر بین آنان راجع به اداره امور موقوفه اختلاف رأی بروز کند، آیا جایز است هر یک از آنان خودسرانه به رأی خود عمل نمایند یا آنکه واجب است توقف نموده و به حاکم مراجعه کنند؟ جواب: اگر واقف، تولیت آنان را به‌طور مطلق بیان کرده و قرائنی که دلالت بر استقلال بعضی از آنان حتّی اکثریت بنماید وجود نداشته باشد، هیچکدام از آنان حتّی اکثریت حق ندارند در اداره امور وقف هرچند مقداری از آن، بنحو مستقل عمل نمایند، بلکه باید برای اداره امور وقف، از طریق مشورت با یکدیگر و اتخاذ رأی واحد، مجتمعا عمل نمایند و اگر بین آنان اختلاف ونزاعی رخ دهد، واجب است در آن مورد به حاکم شرع مراجعه کنند تا آنان را ملزم به اجتماع نماید. سوال 2006: آیا عزل بعضی از متولّیان وقف توسط متولّیان دیگر از نظر شرعی صحیح است؟ جواب: صحیح نیست مگر جایی که واقف برای او چنین حقی را قرار داده باشد. سوال 2007: اگر بعضی از متولّیان ادعا کنند که متولیان دیگر خائن هستند و اصرار بر عزل آنان داشته باشند، حکم شرعی چیست؟ جواب: واجب است بررسی اتهام کسانی را که متهم به خیانت هستند، به حاکم شرع ارجاع دهند. سوال 2008: اگر فردی زمین خود را وقف عام کند و تولیت آن را تا زنده است برای خودش و بعد از مردن برای اکبر اولاد ذکورش قرار دهد و اختیارات خاصی هم در اداره موقوفه برای او قرار دهد، آیا مدیریت اداره اوقاف و امور خیریه حق دارد همه یا بعضی از آن صلاحیتها و اختیارات را از متولّی سلب کند؟ جواب: تا زمانی که متولّی منصوب از طرف واقف، از حدود اختیارات تولیت وقف خارج نشده، اداره امور وقف همانگونه که واقف در انشاء وقف برای او مقرر کرده دراختیار اوست و از نظر شرعی تغییر و تبدیل اختیارات او که در ضمن صیغه وقف توسط واقف مقرر گشته، صحیح

نیست. سوال 2009: فردی قطعه زمینی را برای مسجد وقف کرده و تولیت آن را برای فرزندان خود نسلا بعد نسلٍ و بعد از انقراض آنان برای امام جماعتی که نمازهای پنجگانه را در آن مسجد می‌خواند، قرار داده است. بر همین اساس بعد از انقراض نسل متولّی، تولیت آن را عالمی که نمازهای پنجگانه را برای مدّتی در آن مسجد می‌خوانده بر عهده گرفته است ولی او هم سکته نموده و قادر به اقامه نماز جماعت نیست، در نتیجه شورای ائمه جماعات، عالم دیگری را به عنوان امام جماعت کنونی مسجد تعیین کرده است، آیا با این کار عالم قبلی از تولیت عزل می‌شود یا آنکه حق دارد برای اقامه نماز جماعت فردی را به عنوان وکیل یا نایب خود تعیین کند و خودش به عنوان تولیت باقی بماند؟ جواب: اگر فرض بر این باشد که تولیت آن عالم به این عنوان است که او امام جماعت مسجد در نمازهای پنجگانه است، با عجز او از امامت جماعت درمسجد به علت بیماری یا هر علت دیگر، تولیت از او ساقط می‌شود. سوال 2010: شخصی املاک خود را وقف نموده تا درآمد آنها در موارد خاصی از کارهای خیر مانند کمک به سادات و اقامه مجالس عزاداری مصرف شود و در حال حاضر با افزایش قیمت اجاره آن املاک که جزء منافع وقف است، بعضی از مؤسسات یا اشخاص به دلیل عدم وجود امکانات در آنها یا دلائل فرهنگی یا سیاسی یا اجتماعی و یا دینی خواهان اجاره ملک موقوفه به قیمت ناچیزی هستند، آیا جایز است مدیریت اوقاف آنها را به قیمتی کمتر از قیمت روز اجاره دهد؟ جواب: بر متولّی شرعی و مسئول اداره امور وقف واجب است در اجاره دادن به کسی که خواهان آن است و در تعیین مبلغ اجاره رعایت مصلحت و منفعت وقف را بنماید، در نتیجه اگر در تخفیف مبلغ اجاره به سبب اوضاع و احوال خاص مستأجر یا اهمیت کاری که وقف برای آن اجاره داده می‌شود، نفع و مصلحت وقف باشد اشکال ندارد و الا جایز نیست. سوال 2011: بر طبق نظر امام راحل(قدّس‌سرّه) که مسجد متولّی ندارد، آیا این حکم شامل املاکی که برای مسجد وقف شده‌اند مثل املاکی که برای اقامه مجالس وعظ و ارشاد و تبلیغ احکام در مسجد وقف شده‌اند هم می‌شود؟ و بر فرض شمول، با توجه به اینکه بسیاری از مساجد، املاک موقوفه‌ای دارند که متولّی قانونی و شرعی دائمی دارند و اداره اوقاف هم با آنان به عنوان متولّی رفتار می‌کند، آیا جایز است متولّیان این اوقاف از تولیت آنها دست بردارند و از انجام وظائف خود نسبت به اداره آنها خودداری کنند با آنکه در استفتایی از حضرت امام(رضوان الله علیه) نقل شده که متولّی حق اعراض از تولیت وقف را ندارد بلکه واجب است طبق آنچه واقف مقرر کرده عمل کند و در این‌باره کوتاهی ننماید؟ جواب: حکم به این که مسجد، تولیت بردار نیست مختص به خود مسجد است و شامل موقوفه‌هایی که برای مسجد وقف

شده‌اند نمی‌شود. در نتیجه به طریق اولی شامل موقوفه‌هایی که برای اموری از قبیل تبلیغ احکام و موعظه و ارشاد و مانند آن در مسجد وقف شده‌اند، نمی‌شود، بنا بر این تعیین متولّی برای اوقاف خاص و عام، حتّی در مثل وقف ملک برای رفع نیازهای مسجد از قبیل لوازم و روشنایی و آب و نظافت مسجد و غیره، بدون اشکال است و متولّی منصوب، حق اعراض از تولیت این قبیل اوقاف را ندارد بلکه واجب است مبادرت به اداره امور وقف همانگونه که واقف در صیغه آن مقرر کرده بنماید هرچند با گرفتن نایب برای این کار باشد و کسی حق ندارد برای او در اداره وقف ایجاد مزاحمت و مشکل کند. سوال 2012: آیا جایز است فردی غیر از متولّی شرعی وقف با دخالت در امور وقف و تصرّف در آن و تغییر شرطهایی که در صیغه وقف ذکر شده برای متولّی شرعی آن ایجاد مزاحمت کند، و آیا جایز است از متولّی بخواهد تا زمین موقوفه را به شخصی که متولّی، او را صالح نمی‌داند، تحویل دهد؟ جواب: اداره امور وقف طبق آنچه که واقف در انشاء وقف مقرر کرده فقط بر عهده متولّی شرعی خاص است و اگر متولّی خاصی از طرف واقف نصب نشده باشد، اداره امور وقف بر عهده حاکم مسلمین است و کسی حق دخالت در آن را ندارد، همچنانکه کسی حتّی متولّی شرعی، حق تغییر وقف از جهت آن و همچنین تغییر و تبدیل شرایط مذکور در انشاء وقف را ندارد. سوال 2013: اگر واقف شخصی را به عنوان ناظر و مراقب وقف تعیین کند و شرط نماید که فقط ولیّ امر مسلمین بتواند او را از نظارت و اشراف بر وقف عزل کند، آیا جایز است او خودش را از این کار عزل کند؟ جواب: به احتیاط واجب جایز نیست ناظر وقف بعد از قبول نظارت، خودش را از نظارت بر وقف عزل کند، همانگونه که برای متولّی وقف هم این کار جایز نیست. سوال 2014: وقفی وجود دارد که قسمتی از آن خاص و قسمتی از آن عام است و واقف راجع به تولیت آن اینگونه گفته است:«بعد از فوت هر یک، تولیت وقف بر عهده فرد اکبر واصلح از اولاد ذکور نسلا بعد نسلٍ و عقبا بعد عقبٍ با تقدم نسل اول بر نسل دوم است.» در این صورت اگر در بین افرادً یک طبقه، شخص جامع‌الشرایطی باشد، ولی از پذیرش تولیت وقف امتناع بورزد ولی با تولیت فرزند کوچکتری که او را اصلح و شایسته برای این کار می‌داند، موافقت نماید، آیا جایز است فرزند کوچکتر در صورتی که سایر شرایط در او باشد، تولیت آن وقف را قبول کند؟ جواب: فردی که واجد شرایط تولیت است می‌تواند از قبول تولیت امتناع ورزد لکن اگر تولیت را پذیرفت، بنا بر احتیاط جایز نیست خود را عزل کند ولی اشکال ندارد که فرد دیگری را در صورتی که امین و شایسته باشد برای اداره امور وقف وکیل نماید و همچنین جایز نیست فردی از طبقه بعدی با وجود فردی واجد شرایط از طبقه قبلی و قبول تولیت توسط او تولیت امور

وقف را بر عهده بگیرد. سوال 2015: اگر افرادی از موقوف علیهم که در صورت داشتن شرایط حق تولیت دارند، به حاکم شرع مراجعه کنند و از او بخواهند که آنان را به عنوان متولّی نصب نماید و حاکم شرع هم تقاضای آنان را به دلیل عدم وجود شرایط در آنان رد کند، آیا جایز است آنان با تعیین فرد واجد شرایط، به این دلیل که سن کمتری دارد مخالفت کنند؟ جواب: کسی که فاقد شرایط است حق تصدّی تولیت وقف و مخالفت با فرد واجد شرایط را ندارد. سوال 2016: اگر متولّی منصوب برای اداره امور وقف به علتی در انجام وظیفه خود کوتاهی و سهل‌انگاری کند، آیا برکناری او از منصب خود و تعیین فرد دیگری برای تصدّی تولیت وقف جایز است؟ جواب: مجرّد کوتاهی و سهل‌انگاری در اداره امور وقف مجوّز شرعی برای برکناری و عزل متولّی منصوب و تعیین فرد دیگری بجای او نیست، بلکه باید در این رابطه به حاکم مراجعه کرد تا او را وادار نماید که کارهای وقف را انجام دهد و اگر الزام او ممکن نباشد از وی بخواهد که وکیل صالحی را برای اداره امور وقف از طرف خود انتخاب کند و یا اینکه خود حاکم فرد امینی را به او ضمیمه نماید. سوال 2017: ولایت تصرّف برای حفظ و تعمیر و اصلاح و جمع‌آوری نذورات و تبرّعات مرقدهای فرزندان ائمه(علیهم‌السلام) که در شهرها و روستاهای ایران هستند و سالهای زیادی بر آنها گذشته و وقف خاص هم نیستند و متولّی‌خاصی هم ندارند، با چه کسی است؟ آیا کسی حق دارد ادّعای مالکیت زمین مرقد و حرم فرزندان ائمه(علیهم‌السلام) را که از زمانهای قدیم محل دفن اموات بوده، بنماید؟ جواب: تولیت بقاع مبارکه و اوقاف عام که متولّی خاصی ندارند با حاکم و ولیّ امر مسلمین است و این تولیت در حال حاضر به نماینده ولی فقیه در اداره اوقاف و امور خیریه واگذار شده است و زمین صحن و مرقد فرزندان ائمه(علیهم‌السلام) و حرم ایشان که از زمانهای گذشته برای دفن اموات مسلمانان در نظر گرفته شده، حکم وقف عام را دارد مگر آنکه خلاف آن از طریق شرعی نزد حاکم ثابت شود. سوال 2018: آیا جایز است کسانی که از وقف استفاده می‌کنند و همگی هم مسلمان هستند، فرد غیرمسلمانی را به اداره اوقاف برای صدور حکم تعیین او به عنوان متولّی وقف معرفی کنند؟ جواب: تولیت وقف مسلمانان توسط غیر مسلمان جایز نیست. سوال 2019: متولّی منصوب از طرف واقف و غیر منصوب از طرف او چه کسی است؟ و اگر واقف شخص معیّنی را به عنوان متولّی وقف معیّن کند و تعیین متولّی بعدی را هم بر عهده او قرار دهد، آیا کسی را هم که متولّی اوّل به عنوان متولّی بعدی تعیین می‌کند، متولّی منصوب محسوب می‌شود؟ جواب: متولّی منصوب کسی است که واقف او را هنگام انشاء صیغه وقف به عنوان متولی آن معیّن می‌کند و اگر هنگام انشاء وقف حق تعیین متولّی بعدی را به متولّی

که نصب کرده واگذار کند، مبادرت او به تعیین متولّی بعدی اشکال ندارد و شخصی‌که او برای‌تولیت وقف معیّن‌می‌کند در حکم متولّی منصوب از طرف واقف است. سوال 2020: آیا جایز است اداره اوقاف جمهوری اسلامی متولّی وقف را بر کنار کند؟ و در صورتی که جایز باشد شرایط آن چیست؟ جواب: اداره اوقاف به مقداری که مقررات قانونی به او اجازه می‌دهد حق دارد در وقف‌هایی که متولّی خاصی دارند، دخالت نماید. سوال 2021: آیا جایز است متولّی وقف تولیت خود را به اداره اوقاف و امور خیریه واگذار نماید؟ جواب: متولّی وقف حق این کار را ندارد، ولی اشکال ندارد که اداره اوقاف یا شخص دیگری را برای انجام امور وقف وکیل کند. سوال 2022: دادگاه، شخصی را به عنوان امین ناظر برای نظارت بر اعمال متولّی وقف که متهم به کوتاهی در اداره امور آن می‌باشد، تعیین نموده است و سپس متولّی بعد از ثبوت برائت ذمّه‌اش از آن اتهامات فوت نموده است، آیا امین ناظر مزبور حق دارد با امضاء و تنفیذ یا فسخ و ابطال قرارها و تصمیم‌هایی که متولّی چند سال قبل از انتخاب او به عنوان ناظر اتخاذ کرده، در آنها دخالت و اظهارنظر کند یا آنکه مسئولیت و حق نظارت او فقط مربوط به فاصله زمانی بین صدور قرار تعیین او به عنوان ناظر تا تاریخ وفات متولّی است؟ و با توجّه به اینکه هنوز از تاریخ صدور حکم برائت متولّی هیچ اقدامی برای عزل امین صورت نگرفته، آیا اختیارات و مسئولیت او با صدور حکم برائت متولّی از آن اتهامات پایان می‌پذیرد یا آنکه متوقف بر عزل از طرف دادگاه است؟ جواب: اگر ضمّ امین به متولّی شرعی به خاطر توجّه اتهام به او در مورد اداره امور وقف باشد، او فقط حق دخالت و اظهار نظر در اموری را دارد که برای نظارت بر آنها معیّن شده است و صلاحیت او در نظارت بر کارهای متولّی متّهم، با صدور حکم به برائت او و رفع اتهام از وی به پایان می‌رسد، همانگونه که بعد از وفات متولّی قبلی و انتقال تولیت وقف بعد از او به شخص دیگر، امین مزبور حق دخالت در امور وقف و اعمال متولّی جدید را ندارد.

شرایط عین موقوفه سوال 2023: اگر افرادی اقدام به جمع آوری پول از نیکوکاران و خرید خانه‌ای با آن به قصد حسینیه کنند، آیا اقدام آنان برای جمع آوری پول برای این کار کافی است تا حق وقف آن خانه را به عنوان حسینیه داشته باشند یا آنکه باید برای این کار از صاحبان پولها وکالت بگیرند؟ و از آنجا که در واقف شرط است که یا مالک باشد و یا در حکم مالک، و این افراد مالک نیستند، آیا به صرف جمع‌آوری پول توسط آنان، بر آنان حکم مالک صدق می‌کند تا حق وقف داشته باشند؟ جواب: اگر از طرف افراد خیّر وکیل باشند تا خانه را بعد از خرید، به عنوان حسینیه وقف کنند، وقف آنان به وکالت از مالکین صحیح است. سوال 2024: آیا جنگلها و مراتع طبیعی که انسان دخالتی در ایجاد آنها ندارد و همانگونه که اصل

چهل و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی تصریح کرده از انفال محسوب می‌شوند، قابل وقف هستند؟ جواب: در صحّت وقف، سابقه مالکیت شرعی خاص واقف شرط است و چون جنگلها و مراتع طبیعی که از انفال و اموال عمومی هستند، ملک خاص کسی نیستند، در نتیجه وقف آنها توسط هیچ فردی صحیح نیست. سوال 2025: فردی سهم مشاعی از یک زمین زراعی را خریده و آن را به‌طور رسمی به نام پسرش نموده، آیا جایز است این زمین را که برای پسرش خریده است، وقف کند؟ جواب: مجرّد ثبت ملک به نام کسی، ملاک مالکیّت شرعی فردی که ملک به نام او به ثبت رسیده، نیست، در نتیجه اگر پدر بعد از خرید زمین و ثبت آن به نام پسرش، آن را به او هبه کرده و قبض آن نیز به‌طور صحیح محقق شده‌باشد، در این صورت حق ندارد آن را وقف کند زیرا مالک آن نیست، ولی اگر فقط سند زمین را به نام او کرده و زمین در مالکیّت خودش باقی مانده باشد، او از نظر شرعی مالک آن است و حق دارد آن را وقف کند. سوال 2026: اگر مسئولین شرکت نفت و سازمان زمین شهری مقداری از زمین‌های تحت اختیار خود را برای ساخت مساجد و مدارس علمیه اختصاص بدهند و علاوه بر انشاء صیغه وقف، قبض و اقباض هم صورت بگیرد، آیا این زمین‌ها موقوفه محسوب می‌شوند و احکام وقف بر آنها مترتب می‌گردد؟ جواب: اگر این زمین‌ها از اموال عمومی دولت باشند و مصرف خاصی برای آنها تعیین شده باشد قابل وقف نیستند ولی اگر از اراضی مواتی باشند که ملک کسی نیستند و در اختیار دولت یا شرکت نفت و یا سازمان زمین شهری باشند، احیاء آنها با اجازه مسئولین مربوطه به عنوان مسجد یا مدرسه و مانند آن اشکال ندارد. سوال 2027: آیا شهرداری حق دارد بعضی از املاک خود را در جهت مصالح عمومی وقف نماید؟ جواب: این امر تابع حدود اختیارات قانونی شهرداری و خصوصیت ملک است، بنا بر این اگر از املاکی باشد که شهرداری از نظر قانونی حق دارد آنها را به مصالح عمومی شهر از قبیل درمانگاه یا بیمارستان یا مسجد و یا امور دیگر اختصاص بدهد، در این صورت اشکال ندارد، ولی اگر از املاکی باشد که مخصوص استفاده برای امور مربوط به شهرداری است، حق ندارد آنها را وقف کند.

شرایط موقوف علیه سوال 2028: اهالی منطقه‌ای بعد از ساخت یک مسجد در قطعه زمینی که از سازمان زمین شهری گرفته بودند، در مورد کیفیت وقف آن که عام باشد یا خاص، اختلاف پیدا کردند، عدّه‌ای از آنان معتقد بودند که باید به عنوان وقف خاص ثبت شود، تعدادی هم اعتقاد داشتند که چون همه اهالی در ساختن آن مشارکت داشته اند باید وقف عام باشد، حکم این مسأله چیست؟ جواب: مسجد جزء وقف های عام است و نمی‌توان آن را برای گروه یا طائفه خاصّی، وقف نمود، ولی در

نامگذاری، نسبت دادن آن به یک مناسبتی به شخص یا اشخاصی اشکال ندارد، ولی شایسته نیست مؤمنینی که در ساخت مسجد مشارکت داشته‌اند، در این رابطه نزاع کنند. سوال 2029: رئیس فرقه منحرفی املاک خود را به این فرقه وقف کرده است و با توجه به اینکه مشروعیت جهت وقف در صحّت آن شرط است و از طرفی اهداف و اعتقادات و اعمال این فرقه منحرفه فاسد و گمراه کننده و باطل هستند، آیا این وقف صحیح است؟ و آیا استفاده از این اموال به نفع فرقه مذکور جایز است؟ جواب: اگر ثابت شود جهتی که ملک برای آن وقف شده، جهتی حرام و از مصادیق اعانه بر گناه و معصیت است، چنین وقفی باطل بوده و استفاده از آن اموال در جهتی که شرعاً حرام است، صحیح نمی‌باشد.
عبارتهای وقف سوال 2030: آیا شرکت کنندگان در مجالس عزاداری و اهالی منطقه‌ای که حسینیه برای آنان تأسیس شده، حق دخالت در تفسیر فقرات و قفنامه را دارند؟ جواب: برای فهم مفاد وقف‌نامه، در صورتی که اجمال یا ابهام داشته باشند، باید به شواهد و قرائن حالیه و مقالیه و یا به عرف مراجعه کرد و کسی حق ندارد آنها را از طرف خودش تفسیر به رأی کند. سوال 2031: اگر مکانی برای تعلیم و تحصیل علوم دینیه وقف شده باشد، آیا با وجود طلاب مشغول به تحصیل در آن مکان، جایز است افراد عادی و مسافران از امکانات آنجا استفاده نمایند؟ جواب: اگر آن مکان وقف خصوص طلاب علوم دینی و یا به منظور تدریس و تحصیل علوم دینی در آن باشد، جایز نیست دیگران از آنجا استفاده کنند. سوال 2032: عبارت زیر در وقفنامه‌ای آمده است: «در صیغه وقف شرط شده که هیأتی از عموم اهالی به عنوان هیأت امناء انتخاب شود.» آیا این عبارت دلالت بر تعیین انتخاب‌کنندگان می‌کند؟ و بر فرض عدم دلالت بر تعیین انتخاب کنندگان، حق انتخاب هیأت امناء با چه کسانی است؟ جواب: ظاهر عبارت مذکور، لزوم مشارکت عموم اهالی در انتخاب هیأت امناء می‌باشد. به هر حال، اگر واقف در وقفش انتخاب‌کننده یا انتخاب‌کنندگان هیأت امنا را معیّن نکرده باشد، در صورتی که وقف متولّی خاصی داشته باشد، انتخاب هیأت امنا با اوست و در صورتی که چند متولّی خاص داشته باشد که با هم اختلاف‌نظر داشته باشند یا اصلاً از طرف واقف متولّی تعیین نشده باشد، باید در این مسأله به حاکم شرع رجوع شود. سوال 2033: اگر وصف «ارشد و اصلح» در تولیت فرزند ذکوری که از جهت سنی در بین موقوف علیهم از همه بزرگتر است، شرط باشد، آیا اثبات رشد و صالح بودن هم واجب است یا اینکه مجرّد بزرگتر بودن او از جهت سنی باعث می‌شود که اصل بر اصلح و ارشد بودن او گذاشته شود؟ جواب: باید همه شروط تصدّی تولیت احراز شود. سوال 2034: شخصی املاک خود را برای مجالس عزاداری حضرت اباعبدالله الحسین(علیه‌السلام) در ایّام

محرّم و غیر آن وقف کرده است و بعد از خودش فرزندان خود را تا ابد، متولّی آن قرار داده و ثلث منافع املاک را هم برای متولّی قرار داده است، اگر در زمانی واقف، اولاد مذکر و مؤنّث از طبقه اوّل و دوّم و سوّم داشته باشد، آیا تولیت وقف برای همه آنان به‌طور مشترک است و حق تولیت بین آنان تقسیم می‌شود؟ و بر فرض تقسیم بین همه آنان، آیا بین فرزندان مذکر و مؤنّث به‌طور مساوی تقسیم می‌شود یا با تفاوت؟ جواب: اگر قرینه‌ای که دلالت بر ترتیب بر حسب طبقات ارث و تقدیم نسل سابق بر لاحق بکند، وجود نداشته باشد، همه طبقات موجود در هر زمانی به‌طور مشترک و مساوی متولّی وقف هستند و حق تولیت بدون آنکه تفاوتی بین مذکر و موئّث باشد، به‌طور مساوی بین آنان تقسیم می‌شود. سوال 2035: اگر واقف، تولیت وقف را بعد از خودش برای مطلق علما و مجتهدین قرار دهد، آیا یکی از علمایی که مجتهد نیست حق دارد امور تولیت را در اختیار بگیرد؟ جواب: تا زمانی که احراز نشود که مقصود واقف از علما خصوص مجتهدین است، تولیت وقف توسط عالم دینی اشکال ندارد هرچند حائز رتبه اجتهاد نباشد.
احکام وقف سوال 2036: عدّه‌ای از افراد بدون اجازه متولّی خاص، اقدام به تخریب کتابخانه واقع بین اتاق مدرسه مسجد جامع و آشپزخانه حسینیه که متصل به مسجد است نموده‌اند و آن را جزء مسجد کرده‌اند، آیا این کار آنان صحیح است؟ و آیا نماز خواندن در آن مکان جایز است؟ جواب: اگر ثابت شود که زمین کتابخانه، فقط برای کتابخانه وقف شده است، کسی حق تغییر و تبدیل آن به مسجد را ندارد و نماز خواندن در آن جایز نیست و هر کسی که ساختمان آن را خراب کرده، واجب است آن را به حالت اولیه اش برگرداند، ولی اگر وقف آن برای خصوص کتابخانه ثابت نشود، نماز خواندن در آن اشکال ندارد. سوال 2037: آیا جایز است مکانی برای مدّت موقتی مثلاً ده سال به عنوان مسجد وقف شود و بعد از انقضای این مدّت دوباره به ملکیّت واقف یا ورثه او برگردد؟ جواب: این کار به عنوان وقف موقت صحیح نیست و عنوان مسجدیت هم با آن محقق نمی‌شود، ولی حبس آن مکان برای نمازگزاران به مدّت معیّن اشکال ندارد. سوال2038: زمین موقوفه‌ای در کنار قبرستانی که برای دفن اموات اهالی کافی نیست، وجود دارد و موقعیت آن برای تبدیل به قبرستان مناسب است، آیا تبدیل آن به قبرستان جایز است؟ جواب: تبدیل زمینی که برای جهتی غیر از دفن اموات وقف شده، به قبرستان به‌طور رایگان جایز نیست، ولی اگر وقف آن از قبیل وقف منفعت باشد، متولّی شرعی آن می‌تواند در صورتی که به مصلحت و نفع وقف بداند آن را برای دفن اموات اجاره دهد. سوال2039: بعضی از زمین‌های وقفی در مسیر طرحهای توسعه و احداث خیابانها و پارکهای ملّی و ساختمان های دولتی قرار می‌گیرند و بدون اجازه

متولّی شرعی و بدون پرداخت اجاره و پول آنها، توسط بعضی از مؤسسات و اداره‌های دولتی مصادره می‌شوند، آیا انجام این کار برای آنان جایز است؟ آیا کسی که در این زمین‌های موقوفه تصرّف می‌کند باید عوض یا قیمت آنها را بپردازد؟ و آیا باید اجرت المثل تصرّفاتش را از هنگام تصرّف بپردازد؟ و آیا در پرداخت قیمت موقوفه و یا دادن عین دیگری به جای آن توسط مؤسسات و ادارات، اذن گرفتن از حاکم شرع واجب است یا این که جایز است اداره اوقاف یا متولّی وقف با رعایت مصلحت و نفع وقف با آنان در مورد عوض یا قیمت آن توافق نماید؟ جواب: جایز نیست کسی بدون اذن و اجازه متولّی شرعی در وقف تصرّف کند، همانگونه که اگر وقف از قبیل وقف منفعت باشد، تصرّف در آن هم فقط بعد از اجاره کردن آن از متولّی جایز است همچنین فروش و تبدیل وقفی که قابلیت انتفاع در جهت وقف را دارد، جایز نیست و اگر شخصی آن را تلف کند ضامن آن است و اگر بدون اجازه متولّی شرعی، در آن تصرّف نماید، ضامن اجرت‌المثل آن است و باید آن را به متولّی شرعی وقف بپردازد تا در جهت وقف مصرف نماید و در این رابطه فرقی بین اشخاص و مؤسسات و اداره‌های دولتی نیست و جایز است متولّی وقف، بدون مراجعه به حاکم با متصرّف یا تلف‌کننده با رعایت مصلحت وقف، در مورد اجرت یا عوض آن توافق نماید. سوال2040: زمین موقوفه‌ای وجود دارد که دارای راهی است که فقط برای عبور چارپایان مناسب است و در حال حاضر به سبب ساخت و ساز خانه در کنار آن باید راه مزبور توسعه پیدا کند، آیا توسعه آن از دو طرف به‌طوری که به مقدار مساوی از زمین وقفی و املاک شخصی را در بر بگیرد جایز است؟ و بر فرض عدم جواز، آیا جایز است برای توسعه راه، آن مقدار از زمین وقفی از متولّی آن اجاره شود؟ جواب: تغییر وقف به محل عبور و جاده جایز نیست، مگر آنکه ضرورت الزام‌آوری آن را اقتضا کند و یا خود موقوفه برای انتفاع از آن نیاز به آن راه داشته باشد، ولی اجاره زمینی که وقف منفعت است برای توسعه راه عبور و مرور با رعایت مصلحت وقف اشکال ندارد. سوال2041: زمینی بیست سال پیش وقف اهالی منطقه‌ای شده تا اموات خود را در آن دفن کنند و واقف تولیت آن را برای خودش و سپس برای یکی از علمای شهر که در وقفنامه ذکر کرده قرار داده و کیفیت انتخاب متولّی بعد از عالم مزبور را هم معیّن نموده است، آیا متولّی کنونی حق تغییر وقف یا تغییر بعضی از شرایط آن و یا اضافه کردن شرایط دیگر به آن را دارد؟ و اگر این تغییر بر جهتی که زمین برای آن وقف شده تأثیر بگذارد، مثل اینکه آن را ایستگاه ماشین نماید، آیا موضوع وقف به حال خود باقی می‌ماند؟ جواب: با این فرض که وقف از نظر شرعی با تحقق قبض، محقق و نافذ شده است، دیگر تغییر و تبدیل آن و همچنین تغییر

بعضی از شرایط و یا اضافه کردن شرایط جدید به آن توسط واقف یا متولّی جایز نیست و با تغییر وقف از حالت قبلی‌اش، وقفیّت آن زایل نمی‌شود. سوال2042: فردی مغازه خود را برای ایجاد صندوق قرض‌الحسنه وابسته به مسجد وقف کرده و از دنیا رفته است و چندین سال است که آن مکان بسته مانده و در حال حاضر در معرض خرابی است، آیا استفاده از آن برای کارهای دیگر جایز است؟ جواب: اگر وقف مغازه برای ایجاد صندوق قرض‌الحسنه در آن، محقق شده باشد، و فعلاً نیازی به ایجاد صندوق قرض‌الحسنه در آن مسجد نباشد، استفاده از آن برای صندوقهای قرض‌الحسنه‌ای که وابسته به مساجد دیگر باشد، اشکال ندارد و اگر این هم ممکن نباشد استفاده از آن در هر کار خیری جایز است. سوال2043: شخصی قطعه زمینی را با سهم آب آن برای خواندن تعزیه امام حسین(علیه‌السلام) که در یکی از شبهای محرم یا صفر و در شب شهادت امیرالمومنین(علیه‌السلام) در مسجد «الحّی» برگزار می‌شود، وقف نموده است و بعداً به یکی از ورثه‌اش وصیّت کرده که آن زمین را در اختیار وزارت بهداشت قرار بدهد تا بیمارستانی در آن ساخته شود، این کار چه حکمی دارد؟ جواب: تغییر و تبدیل وقف از وقف منفعت به وقف انتفاع، جایز نیست، ولی اجاره دادن آن برای ساخت بیمارستان و مصرف اجاره آن در جهت وقف، به شرطی که به مصلحت وقف باشد، اشکال ندارد. سوال2044: آیا می‌توان در زمین‌های وقفی مصلّی یا حسینیه ساخت؟ جواب: زمین‌های وقفی، قابل وقف مجدّد به عنوان مسجد یا حسینیه و غیره نیستند و واگذاری آنها به‌طور مجانی برای ساخت مصلّی یا یکی از مؤسسات عمومی مورد نیاز مردم برای هیچکس جایز نیست، ولی اجاره دادن آنها توسط متولّی شرعی برای ساختن مصلّی یا مدرسه یا حسینیه در آنها اشکال ندارد و مبلغ اجاره زمین‌های مزبور باید در جهاتی که برای وقف معیّن شده است، مصرف شود. سوال2045: معنای وقف عام و وقف خاص چیست؟ عدّه‌ای می‌گویند: تغییر وقف خاص برخلاف قصد واقف و تبدیل آن به ملک خاص جایز است، آیا این سخن صحیح است؟ جواب: عموم و خصوص در وقف با ملاحظه موقوف علیه است، بنا بر این وقف خاص، وقف بر شخص یا اشخاص معیّن است مانند وقف بر اولاد و یا وقف بر زید و فرزندان او و وقف عام وقف بر جهات و مصالح عمومی مانند مساجد و مکانهای استراحت و مدارس و امور مشابه دیگر و یا وقف بر عناوین کلی مثل فقرا و ایتام و بیماران و کسانی که در راه مانده‌اند و مانند آن است و این اقسام سه گانه تفاوتی از جهت اصل وقف ندارند، هرچند از حیث احکام و آثار تفاوت دارند، مثلاً در وقف بر جهات و مصالح عمومی و همچنین در وقف بر عناوین عمومی قبول کسی شرط نیست و همچنین وجود مصداق موقوف علیهم در خارج هنگام اجرای صیغه

وقف هم شرط نیست در حالی که در وقف خاص این امور شرط هستند و همچنین در وقف بر جهات و مصالح عمومی که به‌صورت وقف انتفاع هستند از قبیل مساجد و مدارس و قبرستان‌ها و پل‌ها و مانند آنها، وقف به هیچ وجه قابل فروش نیست حتّی اگر خراب شود، بر خلاف وقف خاص و وقف بر عناوین کلّی به‌صورت وقف منفعت که فروش و تبدیل آنها در بعضی از حالتهای استثنایی جایز است. سوال2046: یک نسخه خطی قرآن مربوط به سنه 1263 هـ ش وقف یک مسجد شده و در حال حاضر در معرضِ از بین رفتن است. آیا جلد کردن و نگهداری این اثر مقدس و ارزشمَند نیاز به اجازه شرعی دارد؟ جواب: اقدام به جلد کردن و اصلاح جلد و ورق‌های قرآن مجید و نگهداری آن در همان مسجد، احتیاج به اجازه خاصّی از طرف حاکم شرع ندارد. سوال2047: آیا غصب وقف و تصرّف در آن در غیر جهت وقف موجب ضمان اجرت‌المثل است؟ و آیا تلف کردن وقف مثل اینکه ساختمان آن تخریب گردد و یا زمین موقوفه تبدیل به خیابان شود، موجب ضمان مثل یا قیمت آن می‌گردد؟ جواب: در وقف خاص مانند وقف بر اولاد و همچنین در وقف عامّی که به‌صورت وقف منفعت است، غصب و تصرّف در غیر جهت وقف یا بدون اذن موقوف علیهم در اوّلی و بدون اذن متولّی شرعی در دوّمی، موجب ضمان عین و منفعت است و ردّ عوض منافع استیفا شده و استیفا نشده هم واجب است و همچنین ردّ عین در صورتی که موجود باشد و ردّ عوض آن در صورتی که در دست او یا بر اثر فعل او تلف شده باشد واجب است و عوض منافع باید در جهت وقف و عوض عین موقوفه در بدل وقفی که تلف شده مصرف شود و در وقف عامی که بصورت وقف انتفاع است مثل مساجد و مدارس و کاروانسراها و پلها و مقبره‌ها و مانند آنها که وقف بر جهات یا عناوین عمومی هستند تا موقوف علیهم از آنها انتفاع ببرند در صورتی که توسط غاصب غصب شوند و آنها را در جهتی غیر از منافعی که برای آنها وقف شده‌اند بکار ببرد باید اجرت المثل تصرّفاتش در چیزهایی از قبیل مدارس و کاروانسراها و حمامها را بپردازد بر خلاف مساجد و مقبره‌ها و زیارتگاهها و پلها که ضامن اجرت‌المثل تصرّفاتش در آنها نیست و اگر عین این موقوفات را تلف کند باید عوض مثلی یا قیمی آنها را بدهند که آن هم در بدل وقف تلف شده مصرف می‌شود. سوال2048: شخصی ملک خود را برای برپایی مجالس عزاداری سیدالشهداء(علیه‌السلام) در روستا وقف کرده است، ولی در حال حاضر متولّی وقف، توانایی اقامه عزا در روستای مذکور در وقفنامه را ندارد، آیا جایز است در شهری که در آن اقامت دارد مجالس عزاداری برگزار کند؟ جواب: اگر وقف، مخصوص اقامه مجالس عزاداری در همان روستا باشد، تا زمانی که عمل به وقف هرچند با گرفتن وکیل برای آن، درهمان روستا ممکن باشد، حق ندارد آن مجالس را به

جای دیگر انتقال دهد بلکه واجب است فردی را نایب بگیرد تا در آن روستا مجالس عزاداری برپا کند. سوال2049: آیا جایز است همسایگان مسجد از برق آن برای جوشکاری آهن ساختمان‌های خود استفاده کنند و پول مصرف برق و حتّی بیشتر از آن را به مسئولین اداره امور مسجد بپردازند؟ و آیا جایز است مسئولین مسجد، اجازه استفاده از برق آن را بدهند؟ جواب: استفاده از برق مسجد برای کارهای شخصی جایز نیست و مسئولین مسجد هم جایز نیست چنین اجازه‌ای را بدهند. سوال2050: چشمه آب موقوفه‌ای وجود دارد که در طول سالهای متمادی مورد استفاده مردم بوده است، آیا لوله کشی از آن به مکانهای متعدّد و یا به منازل شخصی جایز است؟ جواب: اگر کشیدن لوله از آن، تغییر وقف و یا انتفاع درغیر جهت وقف نباشد و مانع استفاده بقیّه‌ی موقوف علیهم از آب آن نشود، اشکال ندارد و الا جایز نیست. سوال2051: زمینی برای تعزیه خوانی و طلاب علوم دینی وقف شده است، این زمین در کنار راه اصلی روستا قرار دارد، در حال حاضر بعضی از اهالی روستا قصد دارند راه دیگری را در آن بسازند که در طرف دیگر زمین مزبور واقع می‌شود، اگر فرض کنیم که کشیدن این راه در افزایش قیمت زمین مؤثر باشد، آیا انجام این کارجایز است؟ جواب: مجرّد افزایش قیمت زمین موقوفه بر اثر کشیدن جاده در قسمتی از آن، مجوّز شرعی تصرّف در زمین وقفی یا تبدیل آن به راه نیست. سوال2052: در نزدیکی یک مسجد خانه‌ای وجود دارد که صاحبش آن را برای سکونت امام جماعت مسجد وقف کرده است، ولی در حال حاضر به علت کثرت عائله و مراجعه کنندگان و دلائل دیگر مناسب سکونت او نیست و خود امام جماعت هم منزلی دارد که در آن زندگی می‌کند و احتیاج به تعمیرات دارد و برای ساخت آن مقداری وام گرفته است، آیا جایز است خانه موقوفه را اجاره دهد و پول اجاره آن را برای پرداخت بدهی‌های خانه‌ای که در آن ساکن است و انجام تعمیرات آن، مصرف نماید؟ جواب: اگر خانه به‌صورت وقف انتفاع، برای سکونت امام جماعت مسجد وقف شده باشد، شرعاً او حق اجاره دادن آن را ندارد هرچند به قصد استفاده از اجاره آن برای پرداخت دیون و تعمیر منزل مسکونی‌اش باشد و اگر آن خانه به خاطر کوچکی، نیاز او را برای سکونت خانواده‌اش و آمدن مهمان و پاسخگویی به مراجعه‌کنندگان برطرف نمی‌کند، می‌تواند از آن در بعضی از ساعات روز یا شب مثلاً برای پاسخگویی به مراجعه کنندگان استفاده کند و یا آنکه خانه مزبور را به امام جماعت دیگری بدهد تا در آن سکونت کند. سوال2053: ساختمان کاروانسرایی که برای استراحت کاروانها اجاره داده می‌شود، وقف است و تولیت آن با امام راتب فعلی مسجدی است که در مقابل آن مکان قرار دارد و به علت اینکه مسأله به‌طور دقیق نزد مراجع بیان نشده، ساختمان

کاروانسرا خراب شده و بجای آن حسینیه‌ای ساخته شده است، آیا منافع این مکان به همان صورت قبل از تغییر باقی می‌ماند؟ جواب: تبدیل کاروانسرایی‌که وقف منفعت است به حسینیّه که وقف انتفاع است، جایز نیست، بلکه ساختمان کاروانسرا باید به همان صورت قبلی خود برگشت داده شود تا به کاروانها و مسافران اجاره داده شود و درآمد اجاره آن در همان جهتی که واقف تعیین کرده به مصرف برسد، ولی اگر متولّی شرعی تشخیص دهد که مصلحت کوتاه مدّت و دراز مدّت وقف اقتضا می‌کند که آن مکان به همین صورت فعلی برای برپایی شعائر دینی اجاره داده شود و اجاره آن در جهت وقف به مصرف برسد، جایز است این کار را انجام دهد. سوال2054: آیا فروش سرقفلی مغازه‌ای که در زمین صحن مسجد ساخته شده جایز است؟ جواب: در صورتی که ایجاد مغازه در صحن مسجد، شرعاً، مجاز بوده فروش سرقفلی آن با رعایت مصلحت و نفع وقف، بااذن متولّی شرعی مانعی ندارد و در غیر این صورت واجب است ساختمان مغازه خراب شود و زمین آن به همان صورت اوّل به حیاط مسجد اضافه شود. سوال2055: گاهی بعضی از مؤسسات دولتی و غیر دولتی به سبب مسائل فنی و طراحی از قبیل ساختن سدها و نیروگاههای برق و پارکهای عمومی و مانند آن، مجبور به تصرّف در زمین‌های وقفی می‌شوند، آیا مجری این طرحها از نظر شرعی ملزم به پرداخت عوض یا اجرت وقف است؟ جواب: در اوقاف خاص باید برای اجاره یا خرید وقف به موقوف علیهم مراجعه کرد و در وقف بر عناوین عمومی که به نحو وقف منفعت وقف شده‌اند تا منافع آنها در جهت وقف مصرف شود برای تصرّف در آن باید از متولّی شرعی آن اجاره شوند و مال‌الاجاره هم باید به او پرداخت شود تا آن را در جهت وقف مصرف کند، و اگر تصرّفات در این قبیل وقف‌ها در حکم تلف کردن عین باشد موجب ضمان است و بر متصرّف واجب است که عوض عین موقوفه را به متولّی وقف بدهد تا با آن ملک دیگری بخرد و آن را بجای وقف اوّل وقف نماید تا درآمدهای آن در جهت وقف به مصرف برسد. سوال2056: شخصی چندین سال قبل مغازه‌ای را قبل از تکمیل ساختمان آن اجاره نمود و پول سرقفلی آن را در همان زمان پرداخت کرد و سپس با اجازه مالک، آن را با پول اجاره همان مغازه تکمیل نمود و در طول مدّت اجاره، نصف ساختمان را با سند رسمی از مالک خرید و در حال حاضر مدّعی است که ساختمان مزبور وقف است و نائب تولیت هم ادّعا می‌کند که باید سرقفلی آن دوباره پرداخت شود، حکم این مسأله چیست؟ جواب: اگر وقف بودن زمین آن ساختمان، ثابت شود و یا مستأجر به آن اعتراف نماید، در این صورت هیچ‌یک از امتیازاتی که از مدّعی مالکیت زمین ساختمان موقوفه گرفته است اعتباری ندارد، بلکه باید برای ادامه تصرّف در ساختمان مذکور

قرارداد جدیدی با متولّی شرعی وقف منعقد نماید، و پول خود را می‌تواند از کسی که ادّعای مالکیّت داشته، پس بگیرد. سوال2057: اگر وقفی بودن زمین محرز باشد ولی جهت وقف معلوم نباشد، ساکنین و زراعت کنندگان در آن زمین چه تکلیفی دارند؟ جواب: اگر زمین موقوفه، متولّی خاص داشته باشد، واجب است تصرّف‌کنندگان به او مراجعه کنند و زمین را از او اجاره نمایند و اگر متولّی خاصی نداشته باشد، ولایت بر آن با حاکم شرع است و تصرّف‌کنندگان باید به وی مراجعه نمایند و اما نسبت به مصرف درآمد وقف که مردّد بین محتملات است، اگر محتملات متصادق و غیرمتباین باشند مثل سادات و فقرا و علما و اهل فلان شهر، واجب است درآمد وقف در قدر متیقّن آنها مصرف شود، ولی اگر احتمالات، متباین و غیر متصادق باشند، در این صورت اگر محصور در امور معیّنی باشند، واجب است مصرف وقف با قرعه معیّن شود و اگر احتمال بین امور غیرمحصوره باشد، در صورتی که بین عناوین یا اشخاص غیر محصوره باشد مثل اینکه بدانیم زمین موقوفه وقف بر ذرّیه است ولی ندانیم که ذرّیه کدام شخص از اشخاص غیر محصوره مراد است، در این صورت منافع وقف در حکم مجهول المالک است و واجب است به فقرا صدقه داده شود، ولی اگر احتمال بین جهات غیر محصوره باشد مثل اینکه مردد بین وقف برای مسجد یا زیارتگاه یا پل یا کمک به زائران و مانند آن باشد، در این صورت واجب است درآمدهای وقف به شرط عدم خروج از آن محتملات در امور خیریه مصرف شود. سوال2058: زمینی وجود دارد که از زمانهای طولانی محل دفن اموات اهالی بوده و یکی از اولاد ائمه (علیهم‌السلام) نیز در آن مدفون است و قبل از سی سال پیش مکانی را برای غسل دادن اموات در آن ساخته‌اند، ولی معلوم نیست که این زمین وقف برای دفن اموات شده یا آنکه وقف برای امامزاده مدفون در آن است. همچنین نمی‌دانیم ساخت غسّالخانه در آن برای غسل اموات مشروع است یا خیر؟ بنا بر این آیا جایز است اهالی آنجا اموات خود را در آن مکان غسل بدهند؟ جواب: جایز است همانند گذشته، اموات را در آن غسّالخانه، غسل داده و در آن زمین که از توابع صحن امامزاده است، دفن کنند مگر این که علم به مغایرت آن، با جهت وقف زمین، پیدا کنند. سوال2059: زمین هایی در منطقه ما وجود دارد که مردم، اقدام به زراعت و کاشت درخت در آنها می‌کنند و بین اهالی مشهور است که وقف حرم یکی از امامزادگان(علیهم‌السلام) مدفون در منطقه می‌باشند و متولّی وقف هم سادات ساکن در آنجا هستند ولی دلیلی بر وقف بودن آن زمین‌ها وجود ندارد و گفته می‌شود که در گذشته وقفنامه‌ای وجود داشته ولی در آتش سوزی از بین رفته است و مردم در حکومت سابق برای جلوگیری از تقسیم زمین‌ها شهادت به وقفیّت آنها داده‌اند و عدّه‌ای هم می‌گویند که

یکی از حاکمان منطقه که علاقه به سادات داشت، آن زمین‌ها را برای معاف شدن از مالیات وقف آنان‌کرد، در حال حاضر این زمین‌ها چه حکمی دارند؟ جواب: برای ثبوت وقفیّت، وجود وقفنامه شرط نیست بلکه اعتراف ذوالید که وقف در تصرّف آنان است یا اعتراف ورثه ذوالید بعد از فوت او، به وقف بودن آن ملک، کافی است و همچنین احراز سابقه رفتار با آن ملک به عنوان وقف یا شهادت دو مرد عادل بر وقف بودن آن و یا شهرت وقفیّت آن به گونه‌ای که مفید علم یا اطمینان باشد هم وقف بودن را ثابت می‌کند. در نتیجه با وجود یکی از این دلائل وقفیّت، حکم به وقف بودن می‌شود و درغیر این صورت حکم به مالکیت متصرّف نسبت به آنچه در اختیار دارد می‌شود. سوال2060: وقفنامه ملکی که مربوط به پانصد سال پیش است پیدا شده، آیا اکنون حکم به وقفیت آن ملک می‌شود؟ جواب: مجرّد سند وقف تا زمانی که موجب اطمینان به درستی مضمون آن نشود، حجت شرعی بر وقفیّت نیست، ولی اگر وقف بودن آن ملک بین مردم به‌خصوص افراد کهنسال شایع باشد، به‌طوری که مفید علم یا اطمینان به وقفیت آن شود و یا ذوالید به آن اقرار کند و یا احراز شود که در سابق با آن به عنوان وقف رفتار می‌شده، ملک مزبور محکوم به وقفیّت است و به هر حال مرور زمان موجب خروج ملک موقوفه از وقفیّت نمی‌شود. سوال2061: سه سهم از آب نهر را از پدرم به ارث بردم و اکنون متوجه شده‌ام که این سه سهمی که پدرم خریداری کرده جزء صد سهمی است که پانزده سهم آن موقوفه است و الآن مشخص نیست که این سه سهم داخل در کدامیک است، آیا جزء وقف است یا ملک فروشنده؟ تکلیف من در این رابطه چیست؟ آیا خرید این سه سهم باطل بوده و من حق مطالبه پول آنها را از فروشنده اوّل که هنوز زنده است دارم؟ جواب: اگر فروشنده هنگام فروش، مالک شرعی آن مقدار از آب مشترک که فروخته است بوده و معلوم نباشد که آیا آن مقداری را که مالک آن است فروخته یا سهم مشاع بین وقف و ملک را به فروش رسانده است، در این صورت بیع محکوم به صحّت است و حکم به مالکیّت مشتری نسبت به مبیع و انتقال آن از طریق ارث به ورثه او می‌شود. سوال2062: یکی از علما بخشی از دارایی خود از قبیل مزرعه و باغ را وقف خاص نمود و وقفنامه‌ای راجع به آن تنظیم کرد و در آن تصریح نمود که همه شرایط وقف را عمل کرده و صیغه شرعی وقف را هم اجرا نموده است و ده نفر از اهل علم هم آن را امضاء کرده‌اند آیا با وجود آن وقفنامه، حکم به وقفیّت این اموال می‌شود؟ جواب: اگر ثابت شود که علاوه بر انشاء صیغه وقف، عین موقوفه را هم تحویل موقوف علیهم یا متولّی شرعی وقف داده و به آنان منتقل نموده است، وقف مذکور محکوم به صحّت ولزوم است. سوال2063: زمینی به اداره بهداشت هدیه شده تا بیمارستان یا مرکز

بهداشتی در آن ساخته شود ولی مسئولین اداره بهداشت تاکنون اقدام به ساخت بیمارستان یا مرکز بهداشتی در آن نکرده‌اند، آیا جایز است واقف زمین را پس بگیرد؟ و آیا مجرّد تسلیم زمین به مسئولین اداره بهداشت برای تحقق وقفیت، کافی است یا آنکه ساخت ساختمان در آن هم شرط است؟ جواب: اگر تحویل زمین توسط مالک به مسئولین اداره بهداشت بعد از انشاء وقف به وجه شرعی، به عنوان تسلیم به متولّیان شرعی وقف باشد، حق رجوع و پس گرفتن آن را ندارد، ولی اگر یکی از دو امر مذکور تحقق پیدا نکند حق دارد زمین خود را از آنان پس بگیرد. سوال2064: زمینی وجود دارد که مالکش آن را در حضور عالم منطقه و دو نفر شاهد عادل برای ساختن مسجد وقف کرده است و بعد از مدتی اشخاصی بر آن تسلط پیدا کرده و خانه‌های مسکونی در آن بنا نموده‌اند، وظیفه آن اشخاص و متولّی چیست؟ جواب: اگر بعد از انشاء وقف زمین، قبض عین موقوفه با اذن واقف تحقّق پیدا کرده باشد، همه احکام وقف بر آن مترتّب می‌شود و ساخت خانه‌های مسکونی توسط دیگران در آن برای خودشان غصب است و بر آنان واجب است ساختمان خود را از بین ببرند و زمین را تخلیه کنند و به متولّی شرعی آن تحویل دهند و درغیر این صورت زمین بر ملک مالک شرعی آن باقی و تصرّفات دیگران در آن متوقف بر اجازه مالک است. سوال2065: شخصی زمینی را هشتاد سال پیش خریده و بعد از وفات او، ورثه‌اش چندین معامله روی آن انجام داده‌اند و خریدارانی که این زمین را از مشتری اول خریده‌اند همگی فوت کرده‌اند و در نتیجه زمین در اختیار ورثه آنان قرار گرفته است و گروه اخیر حدود چهل سال است که زمین را به‌طور رسمی به نام خود کرده‌اند و بعد از گرفتن سند رسمی مالکیت، خانه‌های مسکونی برای خود در آن ساخته‌اند و اکنون یکی از افراد ادّعا می‌کند که این زمین وقف بر اولاد مالک بوده و آنان حق فروش آن را نداشته‌اند، حال با توجّه به اینکه در طول هشتاد سال کسی چنین ادعایی نکرده و سند مکتوبی که دلالت بر وقفیّت بکند هم وجود ندارد و کسی هم شهادت به آن نداده است، مالکان فعلی چه تکلیفی دارند؟ جواب: تا زمانی که مدّعی وقفیّت و مدّعی عدم جواز بیع، ادعای خود را به طریق معتبری ثابت نکرده، حکم به صحّت معاملاتی که روی زمین واقع شده است و همچنین حکم به ملکیت آن برای افرادی که فعلاً نسبت به زمین ذوالید و متصرّف در آن هستند، می‌شود. سوال2066: زمین موقوفه‌ای وجود دارد که دارای سه قنات است و شهرداری به علت خشکسالی مستمر چند ساله، دو عدد از قناتها را برای تأمین آب آشامیدنی مردم منطقه اجاره کرده است و آب قنات سوم که وقف طلاب منطقه و فرزندان واقف بوده به زمین فرو رفته و خشک شده و در نتیجه زمین‌هایی که با آب آن آبیاری می‌شدند تبدیل به زمین‌های بایر شده‌اند و درحال

حاضر سازمان زمین شهری ادعا می‌کند که این زمین‌ها موات هستند، آیا این زمین‌ها به علت اینکه چندین سال کشت و زرع نشده‌اند ملحق به موات هستند؟ جواب: زمین موقوفه با ترک کشت و زرع آن به مدّت چندین سال، از وقفیّت خارج نمی‌شود. سوال2067: زمین‌های موقوفه‌ای وجود دارد که وقف حرم مقدس رضوی(علیه‌السلام) هستند و در حریم بعضی از این املاک مراتع و جنگل نیز وجود دارد، ولی بعضی از نهادهای مسئول با استناد به مقررات قانونی مربوط مراتع و جنگلها حکم انفال را بر این جنگلها و مراتع جاری کرده‌اند، آیا مراتع و جنگلهای واقع در حریم املاک موقوفه مانند سایر زمین‌های واقع در حریم آنها دارای احکام وقف هستند و واجب است در مورد آنها عمل به وقفیّت شود؟ جواب: مراتع و جنگلهای واقع در جوار اراضی موقوفه در صورتی که جزء حریم آنها شمرده شوند، در حکم موقوفه و تابع آن هستند و حکم انفال و املاک عمومی در مورد آنها جاری نمی‌شود و مرجع تشخیص حریم و مقدار آن هم عرف محل و نظر افرادی است که در این امر متخصّص هستند. سوال2068: چند زمین از چهل سال پیش برای ساخت خانه جهت سرپرستی و نگهداری ایتام وقف شده‌اند و عمل به این وقف از آن زمان تاکنون استمرار داشته است و متولّی معیّنی هم دارد که مورد تأیید اداره اوقاف است، ولی اخیراً سند عادی ارائه شده که ادّعا می‌شود که از سند قدیمی استنساخ شده است و در آن تصریح شده که این زمین‌ها از سیصد سال پیش تاکنون وقف شده‌اند، با توجّه به عدم وجود سند اصلی وقف که ادعا می‌شود قدیمی‌تر است و با توجّه به اینکه نسخه موجود ناقص است و در آن متولّی‌تعیین نشده و سابقه عمل به وقف هم نسبت به آنها وجود ندارد، به‌خصوص که ذوالید و تصرّف‌کنندگان هم منکر این ادّعا هستند و اشتهار به وقفیّت قبلی مورد ادّعا هم وجود ندارد، آیا این سند می‌تواند مانع از عمل به وقف جدید در جهتی که اکنون به آن برای سرپرستی و نگهداری و اسکان ایتام عمل می‌شود باشد؟ جواب: مجرّد سند وقف اعم از اینکه اصلی باشد یا از روی آن استنساخ شده باشد، حجت شرعی بر وقف نیست، در نتیجه تا وقف قبلی با حجت معتبر ثابت نشود، وقف جدیدی که در حال حاضر به آن عمل می‌شود، محکوم به صحّت و نفوذ و جواز عمل است. سوال2069: مردی زمینی را برای ساخت حسینیه سید الشهدا(علیه‌السلام) وقف کرده ولی زمین مزبور تبدیل به راه عمومی روستا شده است و درحال حاضر از کل زمین حسینیه تقریباً چهل و دو متر مربع باقی مانده است، این زمین چه حکمی دارد؟ آیا جایز است واقف آن را به ملکیت خود برگرداند؟ جواب: اگر این کار بعد از انشاء وقف بر وجه شرعی و تحویل موقوفه به متولّی آن یا جهت وقف صورت گرفته باشد، آن مساحت باقی‌مانده از وقف بر وقفیّت باقی می‌ماند و جایز نیست واقف

نسبت به آن رجوع کند و در غیر این صورت بر ملکیّت او باقی است و اختیار آن با اوست. سوال2070: آیا جایز است بعضی از ورثه که در ترکه سهم دارند، همه آن را وقف کنند؟ و آیا اجرای صیغه وقف به نام آن عدّه صحیح است؟ جواب: وقف ایشان فقط در سهم خودشان از ترکه صحیح است، ولی نسبت به سهام سایر ورثه فضولی و متوقف بر اجازه آنان است. سوال2071: شخصی زمینی را بر اولاد ذکورش وقف کرده و بعد از وفات او اداره ثبت اوقاف بدون اطلاع از کیفیت آن اقدام به ثبت زمین مذکور به نام فرزندان ذکور و اناث نموده، آیا این کار موجب مشارکت اولاد اناث با اولاد ذکور در انتفاع از این زمین می‌شود؟ جواب: مجرّد ثبت زمین مذکور به نام اولاد اناث، توسط اداره اوقاف موجب مشارکت آنان با اولاد ذکور در وقف نمی‌شود، در نتیجه اگر ثابت شود که زمین وقف بر خصوص اولاد ذکور است، فقط مختص آنان خواهد بود. سوال2072: ملکی وجود دارد که در مسیر نهر آب واقع شده و صد سال پیش وقف عام شده است و بنا بر قانون ابطال بیع زمین‌های موقوفه، سند رسمی برای آن به عنوان وقف صادر شده است، ولی در حال حاضر این ملک برای استخراج سنگهای معدنی مورد استفاده دولت است، آیا الآن جزء انفال محسوب می‌شود یا آنکه وقف است؟ جواب: اگر اصل وقف بودن آن بر وجه شرعی ثابت شود جایز نیست شخص یا دولت آن را به مالکیّت خود در آورد، بلکه بر وقفیّت باقی می‌ماند و همه احکام وقف بر آن مترتّب می‌شود. سوال2073: در ساختمان یک مرکز آموزشی اطاقی وجود دارد که در حال حاضر از آن به‌عنوان آزمایشگاه آموزشی استفاده می‌شود و زمین آن جزء قبرستان مجاور است که در سالهای قبل از قبرستان جدا شده است، باتوجّه به اینکه قبرستان مجاور هنوز مورد استفاده قرار می‌گیرد، معلّمان و دانش‌آموزانی که در آن آزمایشگاه نماز می‌خوانند چه تکلیفی دارند؟ جواب: تا زمانی که ثابت نشود که زمین آزمایشگاه برای دفن اموات وقف شده، نماز خواندن و سایر تصرّفات در آن اشکال ندارد، ولی اگر با دلیل معتبری ثابت شود که فقط برای دفن اموات در آن، وقف شده، واجب است به حالت قبلی خود برگشت داده شده و برای دفن اموات تخلیه شود و تأسیسات ساخته شده در آن محکوم به غصب می‌باشد. سوال2074: دو مغازه مجاور هم وجود دارند که هر یک موقوفه مستقلی از حیث واقف و مصرف هستند و هر کدام مفروز و منفصل از دیگری است، آیا مستأجر آن دو مغازه حق دارد از یکی از آن دو دربی به دیگری و یا به محل عبور خاص آن باز کند؟ جواب: انتفاع از وقف و تصرّف در آن هرچند به مصلحت وقف دیگر باشد واجب است طبق شرایط وقف و با اجازه متولّی صورت بگیرد و مستأجر هر یک از آن دو مغازه وقفی مجاور هم، حق ندارد به عنوان اینکه مغازه دیگر هم وقف است با بازکردن

درب از یکی به دیگری و قراردادن راه از آن به مغازه دیگر، در وقف تصرّف کند. سوال2075: باتوجّه به اینکه کتابهای نفیس موجود در بعضی از مراکز و خانه‌ها در معرض تلف شدن بوده و نگهداری آنها مشکل است، عدّه‌ای پیشنهاد داده‌اند که قسمتی از کتابخانه مرکزی شهر در اختیار این مراکز قرار بگیرد تا کتابها با حفظ وقفیّت آنها به همان صورتی که در مکان اول بوده‌اند، به آن بخش منتقل شوند، آیا این کار جایز است؟ جواب: اگر ثابت شود که انتفاع از آن کتابهای وقفی نفیس مشروط به استفاده در مکان خاصی است، تا زمانی که رعایت آن با حفظ کتابها از ضایع شدن و تلف ممکن باشد، انتقال آنها از آن مکان خاص به محل دیگر جایز نیست و در غیر این صورت بیرون بردن آنها از آن مکان به مکانی که اطمینان به حفظ کتابها در آنجا وجود دارد، بدون اشکال است. سوال2076: زمینی وجود دارد که فقط قابلیت استفاده به عنوان مرتع را دارد و صاحبش آن را برای اماکن مقدس وقف کرده است و متولّی آن هم قسمتی از آن را به چند نفر اجاره داده و مستأجرها هم به تدریج اقدام به ساخت مسکن و مکانهایی برای معیشت خود در قسمتهایی از آن که قابل مرتع بودن نیست، نموده‌اند و همچنین قسمتهای مناسب زراعت را تبدیل به زمین زراعی و باغ کرده‌اند، اولا: با توجّه به اینکه مرتع طبیعی از انفال و اموال عمومی است، آیا وقف آن صحیح است و در حال حاضر حکم به وقف بودن آن می‌شود؟ و ثانیاً: با توجّه به اینکه بر اثر کار مستأجرین در مرتع تغییرات و اصلاحاتی صورت گرفته و در نتیجه مرغوب‌تر از قبل شده چه مقدار اجرت باید پرداخت شود؟ و ثالثاً: با توجّه به اینکه زمین‌های زراعی و باغها بر اثر فعالیت مستأجرین احیاء و ایجاد شده‌اند، این قبیل زمین‌ها چگونه اجاره داده می‌شوند؟ آیا مبلغ اجاره آنها به مقدار اجاره مرتع باید پرداخت شود یا به مقدار اجاره مزرعه و باغ؟ جواب: بعد از ثبوت اصل وقف، تا زمانی که ثابت نشده که زمین‌های مرتع در هنگام وقف از انفال بوده و ملک شرعی واقف نبوده‌اند، وقف آنها از نظر شرعی محکوم به صحّت است و با اقدام مستأجرین به تبدیل آنها به مزرعه و باغ و منازل مسکونی، از وقفیت خارج نمی‌شوند، بلکه در صورتی که تصرّفات آنها در زمین وقفی بعد از اجاره کردن آن از متولّی شرعی باشد، بر آنان واجب است اجاره آن زمین‌ها را طبق آنچه در عقد اجاره معیّن شده به متولّی شرعی بپردازند تا آن را در جهت وقف مصرف نماید، ولی اگر تصرّف آنها در آن زمین‌ها بدون اجاره قبلی از متولّی شرعی باشد، بر آنان واجب است اجرت‌المثل قیمت عادله مدّت تصرّف را بپردازند و اما اگر ثابت شود که آن زمین‌ها در هنگام وقف، بالاصاله از زمین‌های موات و انفال بوده‌اند و ملک شرعی واقف نبوده‌اند، وقف آنها شرعاً باطل است و آن مقداری را که متصرّفان طبق قانون و مقرّرات احیا کرده و تبدیل به مزرعه و باغ و

منزل مسکونی و غیره برای خودشان نموده‌اند، برای خود آنان است و قسمتهای دیگر زمین که به حالت قبلی خود باقی مانده و همیشه موات بوده‌اند، جزء ثروتهای طبیعی و انفال هستند و اختیار آنها با دولت اسلامی است. سوال2077: زنی که فقط مالک سدس ملک مشاعی است که بین او و سایر زارعین مشترک است، همه آن ملک را وقف کرده و همین باعث بروز مشکلات زیادی برای اهالی به سبب دخالت اداره اوقاف شده است، به‌طور مثال اداره اوقاف از صدور سند مالکیت برای خانه‌های اهالی جلوگیری می‌کند، آیا این وقف در تمام ملک مشاع نافذ است یا فقط در سهم او؟ و بر فرض اینکه وقف فقط در سهم او صحیح باشد، آیا وقف زمین مشاع قبل از تقسیم صحیح است؟ و اگر وقف سهم مشاع قبل از تفکیک آن صحیح باشد، سایر شرکا چه تکلیفی دارند؟ جواب: وقف سهم ملک مشاع هرچند قبل از تفکیک باشد، شرعاً اشکال ندارد به شرطی که در جهت وقف هرچند بعد از تفکیک و تقسیم قابل انتفاع باشد، ولی وقف تمام ملک توسط کسی که فقط مالک قسمتی از آن است، نسبت به سهم سایر شرکا فضولی و باطل است و شرکا حق دارند خواهان تقسیم ملک برای تفکیک املاک خود از وقف شوند. سوال2078: آیا عدول از شروط وقف جایز است؟ و در صورت جواز، حدود آن کدام است؟ و آیا طولانی شدن زمان، بر عمل به شروط وقف تأثیر می‌گذارد؟ جواب: تخلّف از شروط صحیحی که واقف در عقد وقف شرط کرده جایز نیست مگر آنکه عمل به آن غیر مقدور یا حرجی باشد و گذشت زمان تأثیری در آن ندارد. سوال2079: در بعضی از زمین‌های وقفی نهرها یا مسیل‌هایی وجود دارد که سنگریزه‌ها و سنگهای معدنی در آنها یافت می‌شود، آیا این سنگریزه‌ها و سنگهای موجود در آنها که در ملک موقوفه واقع شده‌اند، تابع وقف هستند؟ جواب: نهرهای بزرگ عمومی و همچنین مسیل‌های عمومی که در مجاورت زمین‌های وقفی هستند و یا از داخل آنها عبور می‌کنند، جزء وقف نیستند مگر آن مقداری از آنها که از نظر عرف، حریم موقوفه محسوب می‌شوند، در نتیجه با آن مقدار همانند وقف رفتار می‌شود، ولی درنهرهای کوچکی که موقوفه هستند واجب است نسبت به سنگریزه‌ها و سنگهای معدنی و غیره مانند وقف رفتار شود. سوال2080: مدرسه علوم دینیه‌ای بر اثر قدمت ساختمان و نفوذ رطوبت در آن از قابلیت انتفاع خارج شده و درآمدهای املاک آن جمع‌آوری و به عنوان امانت در بانک گذاشته شده است و اکنون قصد داریم که مدرسه را با آن درآمدها تجدید بنا کنیم، ولی مدّت زیادی طول می‌کشد تا پروانه ساختمان را بگیریم و اموال مزبور را برای تجدید بنای مدرسه مصرف کنیم، آیا جایز است در خلال این مدّت اموال مربوط به وقف را در یکی از بانکها به‌صورت سرمایه گذاری بگذاریم و طبق معاملاتِ متعارفِ بانکی درصدی سود به نفع وقف دریافت

کنیم؟ جواب: آنچه شرعاً بر متولّی شرعی وقف در رابطه با درآمدهای آن واجب است، فقط مصرف آنها در جهت وقف است، ولی اگر مصرف درآمدها در جهت وقف برای او ممکن نباشد مگر آنکه مدّت زمانی بگذرد و حفظ آن اموال تا زمان امکان مصرف آنها برای وقف با سپردن به بانک ممکن باشد و گذاشتن آنها در حساب پس‌انداز موجب تأخیر در مصرف بموقع آن اموال در وقف نشود، سپردن آنها به بانک و استفاده از سود آنها در جهت مصلحت وقف در ضمن یکی از عقود شرعی اشکال ندارد. سوال2081: آیا جایز است زمین موقوفه‌ای که مسلمان برای مسلمانان وقف کرده است به غیر مسلمان اجاره داده شود؟ جواب: اگر وقف زمین به‌صورت وقف منفعت باشد اجاره دادن آن به غیر مسلمان در صورتی که منفعت وقف با آن محفوظ بماند، اشکال ندارد. سوال2082: چند ماه قبل یکی از علما در زمین موقوفه‌ای با اجازه وقف‌کنندگان آن دفن شده است و در حال حاضر عدّه‌ای به این کار اعتراض دارند و ادعا می‌کنند که دفن در زمین موقوفه جایز نیست، این مسأله چه حکمی دارد؟ و بر فرض عدم جواز، آیا اشکال با پرداخت مبلغی به عنوان عوض زمین موقوفه‌ای که آن عالم در آن دفن شده، برطرف می‌شود؟ جواب: اگر دفن میت در زمین موقوفه منافی با جهت وقف نباشد، اشکال ندارد، ولی اگر دفن او منافی با جهت وقف باشد جایز نیست و اگر شخصی در چنین زمین موقوفه‌ای دفن شود، احوط این است که تا بدن او متلاشی نشده نبش قبر شود و در مکان دیگر دفن گردد، مگر آنکه نبش قبر، حرجی بوده و یا موجب اهانت و هتک مؤمن شود و به هر حال، اشکال با پرداخت مال یا زمین به عنوان عوض زمین موقوفه برطرف نمی‌شود. سوال2083: اگر ملکی وقف بر اولاد ذکور نسلاً بعد از نسلٍ شده باشد، آیا اگر موقوف علیهم به هر دلیلی از حقوق خود صرفنظر کنند، وقف زائل می‌شود؟ و در صورتی که موقوف علیهم موجود در طبقه قبل از حقوق خود صرفنظر کنند، طبقات بعدی چه تکلیفی دارند؟ و همچنین متولّی شرعی املاک موقوفه در چنین حالتی نسبت به حقوق بطن‌های بعدی چه تکلیفی دارد؟ جواب: وقفیت با صرف نظر کردن موقوف علیهم از حقوق خود زائل نمی‌شود و صرف نظر کردن نسل قبلی از حق خود نسبت به موقوفه، تأثیری در حق نسل بعدی ندارد و وقف با آن منحل نمی‌شود، بلکه نسل بعدی حق دارد هنگامی که نوبت استفاده آنها از وقف رسید، همه حق خود را مطالبه کند، بلکه اگر در زمان نسل قبل مجوّز شرعی فروش وقف وجود داشته باشد، واجب است بعد از فروش وقف ملک دیگری با پول آن به جای عین موقوفه، جهت استفاده نسلهای بعدی از آن خریداری شود و بر متولّی وقف هم اداره و حفظ آن برای همه طبقات موقوف علیهم واجب است. سوال2084: اگر در وقف بر ذرّیه، علم به چگونگی تقسیم منافع وقف بین موقوف علیهم نباشد، آیا

در این قبیل موارد واجب است تقسیم بر اساس قانون ارث باشد یا به‌طور مساوی؟ جواب: اگر در وقف بر ذرّیه معلوم نباشد که وقف بر افراد به‌طور مساوی بوده یا با رعایت تفاوت بین ذکور و اناث بر اساس قانون ارث است، حمل، بر وقف بر افراد به‌طور مساوی شده و درآمدهای وقف هم بین ذکور و اناث در هر طبقه‌ای به‌طور مساوی تقسیم می‌شود.
سوال2085: چندین سال است که مصرف درآمدهای وقف متعلّق به حوزه علمیه شهر خاصی به علت عدم امکان ارسال آنها به آن شهر ممکن نیست و تاکنون مقدار زیادی از آن درآمدها پس‌انداز شده است، آیا مصرف آنها در حوزه‌های علمیه واقع در شهرهای دیگر جایز است؟ یا آنکه باید آنها را حفظ نمود تا ارسال آنها به آن شهر امکان‌پذیر شود؟ جواب: وظیفه متولّی شرعی یا اداره اوقاف جمع آوری درآمدهای وقف و مصرف آنها در جهت وقف است و در صورتی که به‌طور موقت رساندن آنها به شهری که باید در آن مصرف شوند، ممکن نباشد، واجب است درآمدها را حفظ کرده و منتظر بمانند تا رساندن آنها به آن شهر ممکن شود البته تا جایی که منجر به تعطیلی وقف نگردد، و در صورت ناامیدی از توانایی رساندن درآمدها به آن حوزه علمیه خاص هرچند در آینده، مصرف کردن آنها در حوزه‌های علمیه مناطق دیگر اشکال ندارد.
حبس سوال2086:اگر فردی زمین خود را برای مدّت معیّنی بر چیزی که وقف بر آن صحیح است حبس کند به این امید که بعد از انقضاء مدّت حبس به او برگردد، آیا زمین بعد از پایان مدّت به او بر می‌گردد و او حق انتفاع از آن را مانند سایر املاکش دارد؟ جواب: اگر زمین، ملک شرعیِ حبس‌کننده باشد و او آن را طبق موازین شرعی حبس کرده باشد، حبس محکوم به صحّت است و آثار شرعی آن بر زمین مترتب می‌شود و ملک بعد از انقضاء مدّت حبس به حبس‌کننده برمی‌گردد و مانند سایر املاک اوست بنا بر این منافع و نمائات آن برای اوست. سوال2087: اگر ملکی که توسط مالک، حبس دائم بر چیزی که وقف بر آن صحیح است شده و یا ثلث میّتی که وصیت به حفظ عین آن برای ابد نموده تا درآمدهای آن در جهتی که معیّن کرده مصرف شود، توسط ورثه بین خودشان به عنوان ارث تقسیم شود و آن را در سند رسمی به نام خودشان ثبت کنند و یا آن را بدون مجوّز شرعی به دیگری بفروشند، آیا حرمت تملّک و بیع املاک و آبها و زمین‌های وقفی شامل آن هم می‌شود؟ جواب: ملک و ثلثی که حبس دائم شده‌اند، در عدم جواز تملّک و بیع، در حکم وقف هستند و تقسیم آنها بین ورثه به عنوان ارث و همچنین بیع آنها باطل است.
فروش وقف وتبدیل آن سوال2088: شخصی قطعه‌ای از زمین‌های خود را برای ساخت حسینیه وقف کرده و ساخت حسینیه مذکور در آنها به پایان رسیده است، ولی بعضی از اهالی قسمتی از حسینیه را تبدیل به مسجد

کرده‌اند و درحال حاضر در آن به عنوان مسجد، نماز جماعت می‌خوانند، آیا تبدیل حسینیه به مسجد توسط آنان صحیح است؟ و آیا احکام مسجد بر آن قسمت مترتّب می‌شود؟ جواب: واقف و غیر او حق تبدیل حسینیه‌ای را که به عنوان حسینیه وقف شده به مسجد ندارند و با این کار، تبدیل به مسجد نمی‌شود و احکام و آثار مسجد هم بر آن مترتب نمی‌گردد، ولی برپایی نماز جماعت در آن اشکال ندارد. سوال2089: اگر شخصی چند سال قبل زمینی را که از طریق ارث به او رسیده به‌صورت بیع لازم بفروشد و سپس معلوم شود که آن زمین وقف بوده، آیا این بیع باطل است؟ و درصورتی که باطل باشد، آیا باید قیمت کنونی آن را به مشتری بپردازد یا پولی را که هنگام فروش از او گرفته است؟ جواب: بعد از آنکه معلوم شد زمین فروخته شده در واقع وقف بوده و فروشنده حق فروش آن را نداشته، بیع باطل است و واجب است به همان حالت وقف عودت داده شود و فروشنده باید پولی را که از مشتری در برابر فروش زمین دریافت کرده است، به او برگرداند. و راجع به تنزل ارزش پول بنا بر احتیاط واجب با هم مصالحه نمایند. سوال2090: شخصی در حدود صد سال است که ملک خود را بر اولاد ذکورش وقف کرده و در وقفنامه ذکر نموده که اگر یکی از اولاد ذکور او فقیر شود، شرعاً حق دارد سهم خود را به ورثه دیگر بفروشد و بعضی از فرزندان او چند سال پیش مبادرت به فروش سهم خود به بعضی از موقوف علیهم نمودند و اخیراً گفته می‌شود که چون کلمه وقف درمیان است، بنا بر این شروطی که واقف ذکر کرده صحیح نبوده و خرید و فروش آن ملک هم باطل است، حال با توجّه به اینکه، این زمین وقف خاص است نه وقف عام، آیا خرید و فروش آن بر طبق آنچه که واقف در ضمن وقفنامه ذکر کرده، جایز است؟ جواب: اگر ثابت شود که واقف در ضمن عقد وقف شرط کرده که اگر یکی از موقوف علیهم فقیر و نیازمند شد، بتواند سهم خود را به یکی دیگر از موقوف علیهم بفروشد، بیع کسی که سهم خود از وقف را بر اثر فقر و احتیاج فروخته اشکال ندارد و بیع او در این صورت محکوم به صحّت است. سوال2091: زمینی را به آموزش و پرورش برای ساختن مدرسه هدیه کردم، ولی بعد از مشورت و اطلاع از اینکه با پول آن زمین می‌توان چندین مدرسه در محله‌های دیگر شهر ساخت، برای فروش زمین تحت نظارت وزارت آموزش و پرورش و مصرف پول آن برای ساختن چند مدرسه در جنوب شهر یا در مناطق محروم، به آن وزارتخانه مراجعه کردم، آیا انجام این کار برای من جایز است؟ جواب: اگر وقف زمین مدرسه با انشاء وقف و تحویل آن به آموزش و پرورش به اعتبار اینکه مسئول و متولّی این امر است، تمام شده باشد، بعد از آن حق رجوع و دخالت و تصرّف در آن زمین را ندارید، ولی اگر وقف هرچند به زبان فارسی انشاء نشده باشد و یا زمین به عنوان

قبضِ وقف تحویل وزارت آموزش و پرورش نشده باشد، در این صورت زمین بر ملکیّت شما باقی است و اختیار آن در دست شماست. سوال2092: یکی از اولاد ائمه(علیهم‌السلام) زیارتگاهی دارد و بالای گنبد مبارک آن، سه کیلوگرم طلا به‌صورت سه قبّه متصل به هم وجود دارد، این طلا تا به حال دوبار به سرقت رفته و کشف شده و به مکان خود برگردانده شده است، با توجّه به اینکه طلای مذکور در معرض خطر و سرقت است، آیا فروش آن و مصرف پول آن برای توسعه و تعمیر زیارتگاه جایز است؟ جواب: مجرّد خوف تلف و خطر سرقت آن، مجوّز فروش و تبدیل آن نیست، ولی اگر متولّی شرعی از قرائن و شواهد احتمال قابل توجهی بدهد که آن طلا برای مصرف در تعمیر و تأمین نیازمندیهای زیارتگاه ذخیره شده و یا آنکه بقعه مبارکه نیاز ضروری به تعمیر و اصلاح دارد و تأمین بودجه آن از راه دیگر هم ممکن نیست، در این صورت فروش طلا و مصرف پول آن برای اصلاح و تعمیرات ضروری آن بقعه مبارکه اشکال ندارد و شایسته است که اداره اوقاف بر این امر نظارت کند. سوال2093: شخصی مقداری آب و زمین زراعی را وقف پسران خود نموده، ولی به علت کثرت اولاد و سنگینی کارهای کشاورزی و کمی محصول، کسی تمایلی به زراعت در زمین ندارد و به همین دلیل وقف در آینده نزدیک، خراب و از قابلیت انتفاع خارج خواهد شد، آیا جایز است به همین دلیل، زمین و آب مذکور فروخته شوند و پول آنها در کارهای خیر مصرف شود؟ جواب: تا زمانی که وقف، قابلیت انتفاع و استفاده در جهت وقف را دارد، هرچند با اجاره دادن آن به بعضی از موقوف علیهم یا به شخص دیگر و مصرف اجاره آن در جهت وقف باشد و یا نوع استفاده از آن تغییر کند، فروش و تبدیل آن جایز نیست، و در صورتی که به هیچ وجه قابل انتفاع نباشد، فروش آن جایز است، ولی در این صورت واجب است با پول آن ملک دیگری خریده شود تا منافع آن در جهت وقف به مصرف برسد. سوال2094: منبری برای مسجد وقف شده است ولی به علت ارتفاع زیاد عملاً قابل استفاده نیست، آیا تبدیل آن به منبر مناسب دیگری جایز است؟ جواب: اگر با شکل خاص فعلی آن در این مسجد و یا مساجد دیگر قابل استفاده نیست، تغییر شکل آن اشکال ندارد. سوال2095: آیا فروش زمین‌هایی که وقف خاص بوده و واقف بر اثر اجرای قانون اصلاحات ارضی آنها را بدست آورده، جایز است؟ جواب: اگر واقف در هنگام وقف، مالک شرعی چیزی باشد که وقف کرده است و وقف هم بر وجه شرعی توسط او محقق شده باشد، خرید و فروش و تغییر و تبدیل آن توسط او یا دیگری صحیح نیست هرچند وقف خاص باشد، مگر در موارد خاص استثنایی که شرعاً در آن موارد فروش و تبدیل آن جایز است. سوال2096: پدرم قطعه زمینی را که تعدادی درخت خرما در آن وجود

دارد برای اطعام در ایّام عاشورا و شبهای قدر وقف کرده است و اکنون حدود صد سال از عمر درختهای موجود در آن می‌گذرد و از قابلیت انتفاع خارج شده‌اند، با توجّه به اینکه اینجانب پسربزرگ و وکیل و وصی پدرم هستم، آیا جایز است این زمین را فروخته و با پول آن مدرسه و حسینیه‌ای بسازم تا صدقه جاریه‌ای برای پدرم باشد؟ جواب: اگر زمین هم وقف باشد، به مجرّد خروج درختان وقفی موجود در آن از قابلیت انتفاع، فروش و تبدیل آن جایز نمی‌شود، بلکه واجب است در صورت امکان به جای آنها هرچند با صرف پول درختانی که از قابلیّت انتفاع، خارج شده‌اند درختان جدید خرما، کاشته شود تا منافع آنها در جهت وقف مصرف شود و در غیر این صورت باید از زمین موقوفه بصورت دیگری استفاده شود هرچند با اجاره دادن آن برای زراعت یا ساخت خانه و مانند آن و مصرف درآمد آن در جهت وقف باشد و به‌طور کلی تا زمانی که به نحوی از انحاء، استفاده از زمین موقوفه امکان دارد، خرید و فروش و تبدیل آن جایز نیست، ولی فروش نخلهای موقوفه در صورتی که ثمره ندهند اشکال ندارد و در صورت امکان باید پول آنها برای کاشت درختهای جدید مورد استفاده قرار گیرد و در صورتی که امکان نداشته باشد، باید در همان جهت وقف مصرف گردد. سوال2097: شخصی مقداری آهن و لوازم جوشکاری را برای ساخت مسجد در مکانی هدیه کرده و بعد از پایان کار مقداری از آنها زیاد آمده است و با توجّه‌به اینکه ساختمان مسجد به علت هزینه‌های دیگر بدهی دارد، آیا فروش آن مقدار اضافی و مصرف پول آن برای پرداخت بدهیهای مسجد و رفع سایر نیازهای آن جایز است؟ جواب: اگر شخص متبرّع، آن ابزار و لوازم را برای ساخت مسجد داده باشد و آنها را برای انجام این کار از ملک خود خارج کرده باشد، در این صورت هر کدام که قابل استفاده باشد، هرچند در مساجد دیگر، فروش آن جایز نیست بلکه باید برای تعمیر مساجد دیگر بکار رود، ولی اگر متبرع فقط اجازه استفاده از آنها را در مسجد داده باشد، دراین صورت مقدار اضافی مال خود اوست و اختیار آن هم در دست او می‌باشد. سوال2098: شخصی کتابخانه خود را بر اولاد ذکورش وقف کرده است، ولی هیچ‌یک از اولاد و نوه‌های او موفق به تحصیل علوم دینیه نشده‌اند و در نتیجه استفاده‌ای از کتابخانه نمی‌کنند و موریانه مقداری از کتابهای آن را از بین برده و بقیه هم در معرض تلف‌شدن هستند، آیا جایز است آن را بفروشد؟ جواب: اگر وقف کتابخانه بر اولاد او مشروط و معلّق به این امر باشد که آنها اشتغال به تحصیل علوم دینیه داشته باشند و داخل در سلک علمای دین شوند، این وقف به علت وجود تعلیق در آن از اصل باطل است و اگر وقف آنان کرده تا از آن استفاده کنند، ولی در حال حاضر کسی که بتواند از آن کتابخانه استفاده کند در بین آنها وجود ندارد و امیدی به تحقق این صلاحیت در آینده

نیست، در این صورت وقف مزبور صحیح است و جایز است که آنان کتابخانه را در معرض استفاده کسانی قرار دهند که قابلیت استفاده از آن را دارند و همچنین اگر کتابخانه برای استفاده کسانی وقف شده باشد که صلاحیت آن را دارند، و تولیت وقف با اولاد او باشد، واجب است آن را در معرض استفاده افراد مذکور قرار دهند، و به هر حال حق فروش آن را ندارند و بر متولّی شرعی واجب است به نحو مناسبی، مانع آسیب دیدن و از بین رفتن موقوفه گردد. سوال2099: زمین زراعی وجود دارد که وقفی بوده و سطح آن بالاتر از زمین‌های اطراف آن است و به همین دلیل رساندن آب به آن ممکن نیست و مدّتی است که کار مساوی کردن آن با زمین‌های دیگر به پایان رسیده و خاکهای اضافی در وسط آن جمع شده و مانع زراعت در آن است، آیا فروش این خاکها و مصرف پول آن برای حرم یکی از اولاد ائمه(علیهم‌السلام) که نزدیک زمین مزبور قرار دارد جایز است؟ جواب: اگر خاک اضافی مانع استفاده از زمین‌های موقوفه است، انتقال آن از زمین و فروش آن و مصرف پول آن در جهت وقف اشکال ندارد. سوال2100: تعدادی مکان تجاری وقفی وجود دارد که در زمین وقفی ساخته شده‌اند و بدون فروش سرقفلی آنها به مستأجرین، اجاره داده شده‌اند، آیا جایز است مستأجرهای آنها سرقفلی مغازه‌ها را به دیگری بفروشند و پول آن را بگیرند؟ و بر فرض جواز آن، آیا پول سرقفلی مال مستأجر است یا آنکه از درآمدهای وقف محسوب می‌شود و باید در جهت وقف مصرف شود؟ جواب: اگر متولّی وقف فروش سرقفلی را با رعایت مصلحت وقف اجازه دهد، مالی که در برابر آن گرفته می‌شود جزو درآمدهای وقف محسوب می‌شود و واجب است که در جهت وقف مصرف شود، ولی اگر معامله را اجازه ندهد، بیع باطل است و فروشنده باید مبلغی را که از خریدار گرفته به او برگرداند، و به هر حال مستأجری که حق سرقفلی ندارد ولی درعین حال آن را به مستأجر بعدی فروخته است، حقی در آن مال ندارد. منبع: www.leader.ir

مسئله شماره:2676 اگر کسی چیزی را وقف کند، از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند و کسی هم از آن ملک ارث نمی برد، ولی در بعضی از موارد که در مسأله 2094 و 2095 گفته شد، فروختن آن اشکال ندارد. مسئله شماره:2677 لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلا بگوید آیت الله سیستانی: این کتاب را برای طلاب علم وقف کردم وقف صحیح است ، بلکه وقف به عمل نیز محقق می شود، مثلا چنانچه حصیری را به قصد وقف بودن در مسجد بیندازد و یاساختمانی را به طوری که مساجد را به آن طوری می سازند به قصد مسجد بودن بسازدوقفیت محقق می شود و در موقوفات عامه مثل مسجد و مدرسه یا چیزی که برای عموم وقف کند، یا مثلا بر فقرا یا سادات وقف نماید، قبول کردن کسی در صحت وقف لازم نیست بلکه بنابر اظهر در موقوفات خاصه مثل وقف بر فرزندان قبول نیز معتبرنیست .خانه خود را وقف کردم ، وقف صحیح است و محتاج به قبول هم نیست ، حتی دروقف خاص . مسئله شماره:2678 اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست . مسئله شماره:2679 کسی که مالی را وقف می کند آیت الله سیستانی: باید از موقع وقف کردن ، مال را برای همیشه وقف کند، و اگر مثلا بگویداین مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده صحیح نیست ، و نیز اگر بگوید تا ده سال وقف باشد و بعد از آن نباشد، یا بگویدتا ده سال وقف باشد، بعد پنج سال وقف نباشد، و دوباره وقف باشد، وقف صحیح نیست . باید برای همیشه وقف کند پس اگر مثلابگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد و یا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد تا پنج سال وقف نباشد و بعد دوباره وقف باشد باطل است ، وبه احتیاط واجب باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده اشکال دارد. مسئله شماره:2680 آیت الله سیستانی: وقف خاص در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف طبقه اول کسانی که برای آنها وقف شده ، یا وکیل ، یا ولی آنها بدهد، ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیرخود وقف کند... وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای اووقف شده یا وکیل ، یا ولی او بدهند ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خود وقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود از طرف آنان نگهداری نماید، وقف صحیح است . مسئله شماره:2681 آیت الله

سیستانی: ظاهر این است که در اوقاف عامه از قبیل مدارس و مساجد و امثال اینها قبض معتبر نباشد، و وقفیت به مجرد وقف نمودن محقق می شود. اگر مسجدی را وقف کنند بعد از آن که واقف به قصد واگذارکردن ، اجازه دهد که در آن مسجد نماز بخوانند همین که یک نفر در آن مسجد نمازخوان وقف درست می شود. مسئله شماره:2682 وقف کننده باید مکلف و عاقل و با قصد و اختیار باشد و شرعا بتواند درمال خود تصرف کند. بنابر این آیت الله سیستانی: سفیه یعنی کسی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می کند، چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید اگر چیزی را وقف کند، صحیح نیست . سفیهی که در حال بالغ بودن سفیه بوده یا حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده ، چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید، اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست . مسئله شماره:2683 آیت الله سیستانی: اگر مالی را برای بچه ای که در شکم مادر است و هنوز به دنیا نیامده وقف کند، صحت آن محل اشکال است و لازم است رعایت احتیاط نمایند، ولی اگر برای اشخاصی که فعلا موجودند و بعد از آنها برای کسانی که بعدا به دنیا می آیند وقف نماید، اگر چه در موقعی که وقف محقق می شود در شکم مادر هم نباشند، مثلا چیزی رابر اولاد خود وقف کند که بعد از آن وقف نوه های او باشد و هر دسته ای بعد از دسته دیگر از وقف استفاده کنند، صحیح است . اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده اند وقف کند، درست نیست ، ولی وقف برای اشخاصی که بعضی از آنها به دنیا آمده اند صحیح و آنها که به دنیا نیامده اند بعد از آمدن به دنیا با دیگران شریک می شوند. مسئله شماره:2684 اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آن که دکانی را وقف کند که عایدی آن را بعد از مرگ او خرج مقبره اش نمایند صحیح نیست ، ولی اگر مثلا مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود می تواند از منافع وقف استفاده نماید. مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، آیت الله سیستانی: اختیار استفاده از آن با خود آنان است و اگر بالغ نباشند اختیار باولی ایشان است و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست ، ولی برای آن چه مصلحت وقف یا مصلحت نسلهای آینده است مثل تعمیر کردن وقف و اجاره دادن آن به نفع طبقات بعدی اختیار با حاکم شرع است . راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2686

اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، آیت الله سیستانی: اختیار استفاده از آن با خود آنان است و اگر بالغ نباشند اختیار باولی ایشان است و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست ، ولی برای آن چه مصلحت وقف یا مصلحت نسلهای آینده است مثل تعمیر کردن وقف و اجاره دادن آن به نفع طبقات بعدی اختیار با حاکم شرع است . راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله شماره:2687 اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند که هر طبقه ای بعداز طبقه دیگر از آن استفاده کنند چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد و بمیرد آیت الله سیستانی: اجاره باطل نمی شوذ ولی اگر متولی نداشته باشد...در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشد، اجاره باطل نمی شود. ولی اگر متولی نداشته باشد، و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنهاوقف شده آن را اجاره دهند و در بین مدت اجاره بمیرند، در صورتی که طبقه بعد اجازه نکنند اجاره باطل می شود و در صورتی که مستأجر مال الاجاره تمام مدت راداده باشد مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می گیرد. مسئله شماره:2688 اگر ملک وقف خراب شود، از وقف بودن بیرون نمی رود. آیت الله سیستانی: مگر آنکه متعلق وقف ، عنوان خاصی باشد که آن از بین برود، مثل این که باغ را به عنوان باغ وقف کرده باشد، که اگر آن باغ خراب شود وقف باطل می شود، وبه ورثه واقف برمی گردد. مسئله شماره:2689 ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگرتقسیم نشده باشد، حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف را جداکند. مسئله شماره:2690 اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، آیت الله سیستانی: حاکم شرع امینی را به او ضمیمه می نماید که مانع از خیانتش گردد، درصورتی که ممکن نباشد می تواند به جای او متولی امینی معین نماید. چنانچه برای عموم

وقف نشده باشد، در صورت امکان حاکم شرع باید به جای او متولی امینی معین نماید. مسئله شماره:2691 فرشی را که برای حسینیه وقف کرده اند نمی شود برای نماز به مسجد ببرنداگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. مسئله شماره:2692 اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر ندارد و احتمال هم نمی رود که آیت الله سیستانی: در آینده نه چندان دور احتیاج به تعمیر پیدا کند و نیز ممکن نباشد که عایدات آن ملک را جمع نموده و نگهدارند تا بعدها به تعمیر مسجد برسد، در این صورت احتیاط لازم آن است که عایدات آن ملک را در آنچه نزدیکتر به مقصود واقف بوده صرف نمایند، مانند تأمین بقیه احتیاجات مسجد یا تعمیر مسجد دیگر. تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند در صورتی که غیر از تعمیر احتیاج دیگری نداشته باشد و عایداتش در معرض تلف ونگهداری آن لغو و بیهوده باشد، می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر دارد برسانند. مسئله شماره:2693 اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت و به کسی که در آن مسجد اذان می گوید بدهند، آیت الله سیستانی: در صورتی که برای هر یک مقداری معین کرده باشد، باید همان طور مصرف کنند و اگر تعیین نکرده باشد، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد،متولی آن را بین امام جماعت و کسی که اذان می گوید به طوری که صلاح می داند قسمت نماید، ولی بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. در صورتی که بدانند که برای هر یک چه مقدار معین کرده ، باید همان طور مصرف کنند، و اگریقین نداشته باشند، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد بین امام جماعت و کسی که اذان میگوید به طور مساوی قسمت نمایند و بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:2676 اگر کسی چیزی را وقف کند، از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند و کسی هم از آن ملک ارث نمی برد، ولی در بعضی از موارد که در مسأله 2094 و 2095 گفته شد، فروختن آن اشکال ندارد. مسئله شماره:2677 آیت الله مکارم: صیغه وقف را می توان به عربی یا به هر زبان دیگر خواند مثلا اگر بگوید:خانه خود را برای فلان منظور وقف کردم ، کافی است و احتیاج به قبول ندارد، خواه وقف عام باشد یا وقف خاص ، هر چند احتیاط مستحب آن است که حاکم شرع در وقف عام و اشخاصی که برای آنها وقف شده در وقف خاص ، صیغه قبول بخوانند. وقف معاطاتی نیز صحیح است یعنی همین که مثلا مسجدی را به قصد وقف بر مسلمین بسازد ودر اختیار آنها بگذارد کافی است هر چند صیغه لفظی نخواند. لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلا بگوید خانه خود را وقف کردم ، وقف صحیح است و محتاج به قبول هم نیست ، حتی دروقف خاص . مسئله شماره:2678 اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه آیت الله مکارم: یا تحویل به کسانی که برای آنها وقف شده پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست . وقف پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست . مسئله شماره:2679 کسی که مالی را وقف می کند آیت الله مکارم: بنابر احتیاط واجب باید از همان موقع خواندن صیغه برای همیشه مال راوقف کند و اگر مثلا بگوید این مال بعد از وفات من وقف باشد اشکال دارد، یابگوید از حالا تا ده سال وقف باشد، آن نیز اشکال دارد، بلکه باید وقف همیشگی واز موقع خواندن صیغه باشد. باید برای همیشه وقف کند پس اگر مثلابگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد و یا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد تا پنج سال وقف نباشد و بعد دوباره وقف باشد باطل است ، وبه احتیاط واجب باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده اشکال دارد. مسئله شماره:2680 وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای اووقف شده یا وکیل ، یا ولی او بدهند آیت الله مکارم: پایان مسأله در رساله آیةالله مکارم شیرازی . ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خود وقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود از طرف آنان نگهداری نماید، وقف صحیح است . مسئله شماره:2681 اگر مسجدی را وقف کنند بعد از آن که واقف به قصد واگذارکردن ، اجازه دهد که در آن مسجد نماز بخوانند همین که یک نفر در آن مسجد نمازخوان

وقف درست می شود. آیت الله مکارم: در اوقاف عامه مانند مسجد و مدارس و امثال آنها، قبض دادن شرطنیست ، هر چند احتیاط مستحب آن است که پس از خواندن صیغه ، آن را در اختیارکسانی که وقف برای آنها شده قرار دهند، تا وقف کامل گردد. مسئله شماره:2682 وقف کننده باید مکلف و عاقل و با قصد و اختیار باشد و شرعا بتواند درمال خود تصرف کند. بنابر این آیت الله مکارم: سفیه و انسان بدهکاری که حاکم شرع او را از تصرف در اموالش منع کرده اگر چیزی از اموال خود را وقف کند، صحیح نیست . سفیهی که در حال بالغ بودن سفیه بوده یا حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده ، چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید، اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست . مسئله شماره:2683 اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده اند وقف کند، درست نیست ، ولی وقف برای اشخاصی که بعضی از آنها به دنیا آمده اند صحیح و آنها که به دنیا نیامده اند بعد از آمدن به دنیا با دیگران شریک می شوند. آیت الله مکارم: مانند وقف بر فرزندان موجود و نسلهای آینده . مسئله شماره:2684 اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آن که آیت الله مکارم: مثل آن که ملکی را وقف کند که عایدی آن صرف خودش شود، یا بعد ازمرگ او خرج مقبره اش نمایند صحیح نیست ، ولی اگر مثلا مدرسه یا مزرعه ای را وقف بر طلاب کند و خودش طلبه باشد، می تواند مانند سایرین از منافع وقف استفاده نماید. دکانی را وقف کند که عایدی آن را بعد از مرگ او خرج مقبره اش نمایند صحیح نیست ، ولی اگر مثلا مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود می تواند از منافع وقف استفاده نماید. مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، آیت الله مکارم: اگر از قبیل اوقاف عامه (مانند مسجد و مدرسه) باشد تعیین متولی وظیفه حاکم شرع است ، و اگر وقف خاص باشد (مانند ملکی که وقف بر اولاد است) در موردکارهایی که مربوط به مصلحت وقف و منفعت طبقات بعد می باشد، احتیاط آن است که نسل موجود و حاکم شرع با موافقت یکدیگر تعیین متولی کنند و اگر تنها مربوط به منافع طبقه موجود است اختیار آن با خود آنهاست و در صورتی که بالغ باشند و اگربالغ نباشند اختیار با ولی آنهاست . چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به

مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . آیت الله مکارم: این مسأله به صورت فوق در رساله آیةالله مکارم شیرازی ذکر نشده است . مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، آیت الله مکارم: اگر از قبیل اوقاف عامه (مانند مسجد و مدرسه) باشد تعیین متولی وظیفه حاکم شرع است ، و اگر وقف خاص باشد (مانند ملکی که وقف بر اولاد است) در موردکارهایی که مربوط به مصلحت وقف و منفعت طبقات بعد می باشد، احتیاط آن است که نسل موجود و حاکم شرع با موافقت یکدیگر تعیین متولی کنند و اگر تنها مربوط به منافع طبقه موجود است اختیار آن با خود آنهاست و در صورتی که بالغ باشند و اگربالغ نباشند اختیار با ولی آنهاست . چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2687 اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند که هر طبقه ای بعداز طبقه دیگر از آن استفاده کنند چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد و بمیرد در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشد، اجاره باطل نمی شود. ولی اگر متولی نداشته باشد، آیت الله مکارم: و طبقه اول آن را اجاره دهند و در بین اجاره بمیرند، ادامه اجاره نسبت به آینده بدون اجاره طبقه بعد اشکال دارد و هرگاه مستأجر، مال الاجاره تمام مدت را داده باشد آن چه مربوط بعد از مرگ طبقه اول است گرفته می شود و به طبقه بعدداده خواهد شد (به شرط این که آنها اجاره را اجازه دهند). و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنهاوقف شده آن را اجاره دهند و در بین مدت اجاره بمیرند، در صورتی که طبقه بعد اجازه نکنند اجاره باطل می شود و در صورتی که مستأجر مال الاجاره تمام مدت راداده باشد مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می گیرد. مسئله شماره:2688 اگر ملک وقف خراب شود، از وقف بودن بیرون نمی رود. مسئله شماره:2689 ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگرتقسیم نشده باشد، حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف را جداکند. مسئله شماره:2690 آیت الله مکارم: هرگاه در اوقاف عمومی متولی خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، حاکم شرع باید متولی امینی برای آن معین نماید یا در کنار اوبگذارد و اگر متولی وقف خاص خیانت کند، حاکم شرع با

موافقت طبقه موجود برای آنها متولی تعیین ، یا ضمیمه می کند. اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، چنانچه برای عموم وقف نشده باشد، در صورت امکان حاکم شرع باید به جای او متولی امینی معین نماید. مسئله شماره:2691 فرشی را که برای حسینیه وقف کرده اند نمی شود برای نماز به مسجد ببرنداگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. آیت الله مکارم: و اگر ندانند آن فرش مخصوص حسینیه است یا نه ، باز بردن آن به جای دیگر صحیح نیست همچنین سایر اموال وقف حتی مهر نماز مسجدی را به مسجد دیگرنمی توان برد. مسئله شماره:2692 اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر ندارد و احتمال هم نمی رود که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند آیت الله مکارم: می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر داردبرسانند.در صورتی که غیر از تعمیر احتیاج دیگری نداشته باشد و عایداتش در معرض تلف ونگهداری آن لغو و بیهوده باشد، می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر دارد برسانند. مسئله شماره:2693 اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت آیت الله مکارم: و اذان گو و مانند آن بدهند... و به کسی که در آن مسجد اذان می گوید بدهند، در صورتی که بدانند که برای هر یک چه مقدار معین کرده ، باید همان طور مصرف کنند، آیت الله مکارم: و اگر مقداری برای آن تعیین نشده ، باید مطابق نظر متولی آن طور که صلاح و مصلحت است عمل نمایند. و اگریقین نداشته باشند، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد بین امام جماعت و کسی که اذان میگوید به طور مساوی قسمت نمایند و بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:2676 اگر کسی چیزی را وقف کند، از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند و کسی هم از آن ملک ارث نمی برد، ولی در بعضی از موارد که در مسأله 2094 و 2095 گفته شد، فروختن آن اشکال ندارد. مسئله شماره:2677 لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلا بگوید خانه خود را وقف کردم ، وقف صحیح است و محتاج به قبول هم نیست ، حتی دروقف خاص . مسئله شماره:2678 اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست . مسئله شماره:2679 کسی که مالی را وقف می کند باید برای همیشه وقف کند پس اگر مثلابگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد و یا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد تا پنج سال وقف نباشد و بعد دوباره وقف باشد باطل است ، وبه احتیاط واجب باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده اشکال دارد. مسئله شماره:2680 وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای اووقف شده یا وکیل ، یا ولی او بدهند ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خود وقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود از طرف آنان نگهداری نماید، وقف صحیح است . مسئله شماره:2681 اگر مسجدی را وقف کنند بعد از آن که واقف به قصد واگذارکردن ، اجازه دهد که در آن مسجد نماز بخوانند همین که یک نفر در آن مسجد نمازخوان وقف درست می شود. مسئله شماره:2682 وقف کننده باید مکلف و عاقل و با قصد و اختیار باشد و شرعا بتواند درمال خود تصرف کند. بنابر این سفیهی که در حال بالغ بودن سفیه بوده یا حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده ، چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید، اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست . مسئله شماره:2683 اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده اند وقف کند، درست نیست ، ولی وقف برای اشخاصی که بعضی از آنها به دنیا آمده اند صحیح و آنها که به دنیا نیامده اند بعد از آمدن به دنیا با دیگران شریک می شوند. مسئله شماره:2684 اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آن که دکانی را وقف کند که عایدی آن را بعد از مرگ او خرج مقبره اش نمایند صحیح نیست ، ولی اگر مثلا مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود می تواند از منافع وقف استفاده نماید. مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر

افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله شماره:2687 اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند که هر طبقه ای بعداز طبقه دیگر از آن استفاده کنند چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد و بمیرد در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشد، اجاره باطل نمی شود. ولی اگر متولی نداشته باشد، و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنهاوقف شده آن را اجاره دهند و در بین مدت اجاره بمیرند، در صورتی که طبقه بعد اجازه نکنند اجاره باطل می شود و در صورتی که مستأجر مال الاجاره تمام مدت راداده باشد مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می گیرد. مسئله شماره:2688 اگر ملک وقف خراب شود، از وقف بودن بیرون نمی رود. مسئله شماره:2689 ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگرتقسیم نشده باشد، حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف را جداکند. مسئله شماره:2690 اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، چنانچه برای عموم وقف نشده باشد، در صورت امکان حاکم شرع باید به جای او متولی امینی معین نماید. مسئله شماره:2691 فرشی را که برای حسینیه وقف کرده اند نمی شود برای نماز به مسجد ببرنداگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. مسئله شماره:2692 اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر ندارد و احتمال هم نمی رود

که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند در صورتی که غیر از تعمیر احتیاج دیگری نداشته باشد و عایداتش در معرض تلف ونگهداری آن لغو و بیهوده باشد، می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر دارد برسانند. مسئله شماره:2693 اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت و به کسی که در آن مسجد اذان می گوید بدهند، در صورتی که بدانند که برای هر یک چه مقدار معین کرده ، باید همان طور مصرف کنند، و اگریقین نداشته باشند، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد بین امام جماعت و کسی که اذان میگوید به طور مساوی قسمت نمایند و بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. منبع: سایت تبیان

مسئله شماره:2676 اگر کسی چیزی را وقف کند، از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند و کسی هم از آن ملک ارث نمی برد، ولی در بعضی از موارد که در مسأله 2094 و 2095 گفته شد، فروختن آن اشکال ندارد. مسئله شماره:2677 لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلا بگوید خانه خود را وقف کردم ، وقف صحیح است آیت الله فاضل: ولی بنابر احتیاط واجب در وقف خاص کسی که خانه برایش وقف شده یاوکیل یا ولی آن کس باید بگوید وقف را قبول کردم و وقف به عمل نیز محقق می شودمثلا چنانچه حصیری را به قصد وقف بودن در مسجد بیندازد و یا جایی را به قصد مسجدبودن بسازد و در اختیار نمازگزاران بگذارد وقفیت محقق می شود و در موقوفات عامه مثل مسجد و مدرسه یا چیزی که برای عموم وقف کند یا مثلا بر فقرا یا سادات وقف نماید، قبول کردن کسی در صحت وقف لازم نیست و محتاج به قبول هم نیست . و محتاج به قبول هم نیست ، حتی دروقف خاص . مسئله شماره:2678 اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود یا بمیرد، وقف درست نیست . مسئله شماره:2679 کسی که مالی را وقف می کند باید برای همیشه وقف کند پس اگر مثلابگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد و یا بگوید این مال تا ده سال وقف باشد و بعد تا پنج سال وقف نباشد و بعد دوباره وقف باشد باطل است ، آیت الله فاضل: و باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعداز مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده ، اشکال داردمگر این که نظر واقف وصیت به وقف باشد برای بعد از فوت . وبه احتیاط واجب باید وقف از موقع خواندن صیغه باشد، پس اگر مثلا بگوید این مال بعد از مردن من وقف باشد، چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده اشکال دارد. مسئله شماره:2680 وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای اووقف شده یا وکیل ، یا ولی او بدهند ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خود وقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود از طرف آنان نگهداری نماید، وقف صحیح است . مسئله شماره:2681 اگر مسجدی را وقف کنند بعد از آن که واقف به قصد واگذارکردن ، اجازه دهد که در آن مسجد نماز بخوانند همین که یک نفر در آن مسجد نمازخوان وقف درست می شود. آیت الله فاضل: و ظاهر این است که در اوقاف عامه از قبیل مدارس و مساجد و امثال اینها قبض معتبر نیست ، و وقفیت به مجرد وقف نمودن محقق می شود و

همچنین است اگر کسی مسجدی بسازد و آن را تحویل متولی بدهد، وقف
ثابت و محقق می گردد. مسئله شماره:2682 وقف کننده باید مکلف و
عاقل و با قصد و اختیار باشد و شرعا بتواند درمال خود تصرف کند. بنابر
این آیت الله فاضل: سفیه یعنی کسی که مال خود را در کارهای بیهوده
مصرف می کند و کسی که مجتهد جامع الشرایط او را از تصرف در
اموالش جلوگیری کرده ... سفیهی که در حال بالغ بودن سفیه بوده یا حاکم
شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده ، چون حق ندارد در مال
خود تصرف نماید، اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست . مسئله
شماره:2683 اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده اند وقف کند،
آیت الله فاضل: محل اشکال است ولی ... درست نیست ، ولی وقف برای
اشخاصی که بعضی از آنها به دنیا آمده اند صحیح و آنها که به دنیا نیامده
اند بعد از آمدن به دنیا با دیگران شریک می شوند. مسئله شماره:2684
اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آن که دکانی را وقف کند که عایدی
آن را بعد از مرگ او خرج مقبره اش نمایند صحیح نیست ، ولی اگر مثلا
مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود می تواند از منافع وقف
استفاده نماید. مسئله شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی
معین کند، باید مطابق قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر
افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که
مربوط به مصلحت وقف است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد
اختیار با حاکم شرع است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه
موجود است اگر آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند
اختیار با ولی ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم
نیست . مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف
کند، یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای
آن ملک متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله
شماره:2685 اگر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند، باید مطابق
قرار داد اورفتار نمایند و اگر معین نکند، چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر
اولاد خود وقف کرده باشد، راجع به چیزهایی که مربوط به مصلحت وقف
است که در نفع بردن طبقات بعد نیز دخالت دارد اختیار با حاکم شرع
است ، و راجع به چیزهایی که مربوطبه نفع بردن طبقه موجود است اگر
آنها بالغ باشند اختیار با خود آنان است و اگربالغ نباشند اختیار با ولی
ایشان است ، و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست .
مسئله شماره:2686 اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند، یا
وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد در صورتی که برای آن ملک
متولی معین نکرده باشد، اختیار آن با حاکم شرع است . مسئله
شماره:2687 اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند

که هر طبقه ای بعداز طبقه دیگر از آن استفاده کنند چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد و بمیرد در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشد، اجاره باطل نمی شود. ولی اگر متولی نداشته باشد، و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنهاوقف شده آن را اجاره دهند و در بین مدت اجاره بمیرند، آیت الله فاضل: در صورتی که مراعات مصلحت وقف یا مصلحت طبقه بعد را کرده باشنداجاره باطل نمی شود. در صورتی که طبقه بعد اجازه نکنند اجاره باطل می شود و در صورتی که مستأجر مال الاجاره تمام مدت راداده باشد مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می گیرد. مسئله شماره:2688 اگر ملک وقف خراب شود، از وقف بودن بیرون نمی رود. آیت الله فاضل: مگر آنکه عنوانی را قصد کرده باشد که آن عنوان از بین برود مثل این که باغ را برای تنزه وقف کرده باشد که اگر آن باغ خراب شود وقف باطل می شود وبه ورثه واقف برمی گردد. مسئله شماره:2689 ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگرتقسیم نشده باشد، حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف را جداکند. مسئله شماره:2690 اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند، آیت الله فاضل: حاکم شرع امینی را به او ضمیمه می نماید که مانع از خیانتش گردد، درصورتی که ممکن نباشد می تواند به جای او متولی امینی معین نماید. چنانچه برای عموم وقف نشده باشد، در صورت امکان حاکم شرع باید به جای او متولی امینی معین نماید. مسئله شماره:2691 فرشی را که برای حسینیه وقف کرده اند نمی شود برای نماز به مسجد ببرنداگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. آیت الله فاضل: و اگر ندانند آن فرش مخصوص حسینیه است یا نه ، باز بردن آن به جای دیگر صحیح نیست همچنین سایر اموال وقف حتی مهر نماز مسجدی را به مسجد دیگرنمی توان برد. مسئله شماره:2692 اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر ندارد و احتمال هم نمی رود که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند در صورتی که غیر از تعمیر احتیاج دیگری نداشته باشد و عایداتش در معرض تلف ونگهداری آن لغو و بیهوده باشد، می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیر دارد برسانند. مسئله شماره:2693 اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت و به کسی که در آن مسجد اذان می گوید بدهند، در صورتی که بدانندآیت الله فاضل: یا اطمینان داشته باشند... که برای هر یک چه مقدار معین کرده ، باید همان طور مصرف کنند، و اگریقین آیت الله فاضل: یا اطمینان ... نداشته باشند، باید اول مسجد را تعمیر کنند و اگر چیزی زیاد آمد بین امام جماعت و

کسی که اذان میگوید به طور مساوی قسمت نمایند و بهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند. منبع: سایت تبیان

(مساله 2685) اگر کسی چیزی را وقف کند, از ملک او خارج می شود, و خود او ودیگران نمی توانند آن را ببخشند, یا بفروشند, و کسی هم از آن ملک ارث نمی بردولی در بعضی از موارد که در مساله 2102 و 2103 گفته شد, فروختن آن اشکال ندارد. (مساله 2686) لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخواند, بلکه اگر مثلا بگوید :خانه خود را وقف کردم , و خودش یا کسی که خانه را برای او وقف کرده , یا وکیل , یاولی آن کس بگوید: قبول کردم , وقف صحیح است . ولی اگر برای افراد مخصوصی وقف نکند, بلکه مثل مسجد ومدرسه برای عموم وقف کند, یا مثلا بر فقرا یاسادات وقف نماید, احوط و اولی آن است که حاکم شرع یا کسی که از طرف اومنصوب است قبول نماید و چنانکه وقف به صیغه واقع می شود به عمل نیز واقع میشود پس اگر خانه ای را بقصد اینکه وقف باشد به کسی که بر او وقف کرده بدهدو او هم بقصد قبول آن را بگیرد صحیح است و همچنین اگر فرشی را بقصد وقف درمسجد بیندازد یا مکانی را به قصد مسجد بودن در اختیار نماز گزاران بگذاردوقفیت حاصل می شود. (مساله 2687) اگر ملکی را برای وقف معین کند, و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود, یا بمیرد, وقف درست نیست . (مساله 2688) کسی که مالی را وقف می کند, و از موقع خواندن صیغه , مال رابرای همیشه وقف کند, و اگر مثلا بگوید: این مال بعد از مردن من وقف باشد, چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده , صحیح نیست , و نیز اگر بگوید: تا ده سال وقف باشد وبعد از آن نباشد, یا بگوید: تا ده سال وقف باشد, بعد پنج سال وقف نباشد, و دوباره وقف باشد, وقف صحیح نیست . (مساله 2689) وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای او وقف شده , یا وکیل , یا ولی او بدهند. ولی اگر چیزی را بر اولاد صغیر خودوقف کند و به قصد این که آن چیز ملک آنان شود, از طرف آنان نگهداری نماید,وقف صحیح است . (مساله 2690) اگر مسجدی را وقف کنند, بعد از آن که یک نفر در آن مسجد نمازخواند, وقف درست می شود. (مساله 2691) کسی که مال خود را وقف می کند, باید مکلف وعاقل و با قصد واختیار باشد, و شرعا بتواند در مال خود تصرف کند, بنابراین سفیهی که مال خود رادر کارهای بیهوده مصرف می کند, چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید, اگرچیزی را وقف کند صحیح نیست . و همچنین است محجور نسبت به اموالی که به حکم حاکم شرع از تصرف در آنها منع شده است . (مساله 2692) اگر مالی را برای کسانی که به دنیا نیامده اند وقف کند,

درست نیست , ولی اگر بـرای زنـدگـان و بعد از آنان برای کسانی که بعدا بدنیا می آیند وقف نماید. مثلا چیزی را بر اولاد خود وقف کند که بعد از آنان وقف نوه های او باشد, وهر دسته ای بعد از دسته دیگر از وقف استفاده کنند, صحیح است . (مـساله 2693) اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل این که دکانی را وقف کند که عایدی آن را بـعـد از مرگ او خرج مقبره اش نمایند, صحیح نیست . ولی اگر مالی را برفقرا وقف کند و خودش فقیر شود, می تواند از منافع وقف استفاده نماید. (مـسـالـه 2694) اگـر بـرای چیزی که وقف کرده متولی معین کند, باید مطابق قرارداداو رفتار نمایند. و اگر معین نکند, چنانچه بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خودوقف کرده باشد وآنان بالغ بـاشـنـد, اختیار با خود آنان است , و اگر بالغ نباشند,اختیار با ولی ایشان است , و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست . (مـسـاله 2695) اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند, یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد, در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد,اختیار آن با حاکم شرع است . (مساله 2696) اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند, که هرطبقه ای بعد از طـبـقـه دیگر از آن استفاده کنند, چنانچه متولی ملک آن را اجاره دهد وبمیرد, احتیاط لازم آن اسـت که مستاجر از متولی بعد نیز اجاره کند. ولی اگر متولی نداشته باشد, و یک طبقه از کسانی کـه ملک بر آنان وقف شده , آن را اجاره دهند ودر بین مدت اجاره بمیرند, اجاره باطل می شود. و در صـورتـی که مستاجر مال الاجاره تمام مدت را داده باشد, مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره ازمال آنان گرفته می شود. (مساله 2697) اگر ملک وقف خراب شود, از وقف بودن بیرون نمی رود. (مـساله 2698) ملکی که مقداری از آن وقف است , و مقداری از آن وقف نیست اگرتقسیم نشده باشد, حاکم شرع یا متولی وقف می تواند با نظر خبره سهم وقف راجدا کند. (مساله 2699) اگر متولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند, حاکم شرع باید شخص امینی را بدو ضمیمه نماید که مانع از خیانتش گردد و در صورتیکه ممکن نباشد بجای او متولی امینی معین نماید. (مـساله 2700) فرشی را که برای حسینیه وقف کرده اند, نمی شود برای نماز به مسجد ببرند, اگر چه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. (مساله 2701) اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند, چنانچه آن مسجداحتیاج به تعمیر نـدارد, و انتظار هم نمی رود که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند,می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به تعمیرات داردبرسانند. (مساله2702) اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند, وبه امام جماعت و بـه کـسی که در آن مسجد اذان می گوید بدهند, در صورتی که بدانند یا اطمینان داشته باشند که برای هر

یک چه مقدار معین کرده, باید همانطورمصرف کنند, و اگر یقین یا اطمینان نداشته باشند, باید اول, مسجد را تعمیر کنند واگر چیزی زیاد آمد, امام جماعت وکسی که اذان می گوید در تقسیم آن با یکدیگرمصالحه کنند

مساله 2685 - اگر کسی چیزی را وقف کند, از ملک او خارج می شود و خود او و دیگران نمی توانند آن را ببخشند یا بفروشند, و کسی هم ازآن ملک ارث نمی برد, ولی در بعضی از موارد که در مساله (2101 و 2103)گفته شد, فروختن اشکال ندارد. مساله 2686 - لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند, بلکه اگر مثلا بگوید خانه خود را وقف کردم و خودش یا کسی که خانه را برایش وقف کرده , یا وکیل یا ولی آن کس بگوید قبول کردم وقف صحیح است بلکه به عمل نیز وقف محقق می شود, مثلا چنانچه حصیری را به قصدوقف بودن در مسجد بیندازد و یا جائی را به قصد مسجد بودن بسازد و در اختیار نمازگزاران بگذارد وقفیت محقق می شود.
و در موقوفات عامه مثل مسجد و مدرسه یا چیزی که برای عموم وقف کند, یا مثلا بر فقرا یا سادات وقف نماید, قبول کردن کسی در صحت وقف , لازم نیست. مساله 2687 - اگر ملکی را برای وقف معین کند و پیش از خواندن صیغه وقف پشیمان شود یا بمیرد, وقف درست نیست. مساله 2688 - کسی که مالی را وقف می کند, باید از موقع خواندن صیغه , مال را برای همیشه وقف کند, و اگر مثلا بگوید این مال بعد ازمردن من وقف باشد, چون از موقع خواندن صیغه تا مردنش وقف نبوده , صحیح نیست.
و نیز اگر بگوید تا ده سال وقف باشد و بعد از آن نباشد, یا بگوید تا ده سال وقف باشد, بعد, پنج سال وقف نباشد و دوباره وقف باشد, وقف صحیح نیست. مساله 2689 - وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای او وقف شده یا وکیل یا ولی او بدهند, ولی اگر چیزی رابر اولاد صغیر خود وقف کند وبه قصد اینکه آن چیز ملک آنان شود, از طرف آنان نگهداری نماید, وقف صحیح است. مساله 2690 - ظاهر این است که در اوقاف از قبیل مدارس و مساجد و امثال اینها, قبض معتبر نباشد و وقفیت به مجرد وقف نمودن محقق می شود. مساله 2691 - وقف کننده باید مکلف و عاقل و با قصد اختیار باشد و شرعا بتواند در مال خود تصرف کند, بنابر این سفیه (یعنی کسی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می کند) چون حق ندارد در مال خود تصرف نماید, اگر چیزی را وقف کند صحیح نیست . مساله 2692 - اگر مالی را برای بچه ای که در شکم مادر است و هنوز به دنیا نیامده وقف کند, صحت آن محل اشکال و لازم است رعایت احتیاط نمایند, ولی اگر برای اشخاصی که فعلا موجودند و بعد از آنها برای کسانی که بعدا به

دنیا می آیند وقف نماید, اگرچه در موقعی که وقف محقق می شود در شکم مادر هم نباشند, مثلا چیزی را بر اولاد خود وقف کند که بعد از آنان وقف نوه های او باشد و هر دسته ای بعد از دسته دѲϘѠاز وقف استفاده کنند, صحیح است. مساله 2693 - اگر چیزی را بر خودش وقف کند مثل آنکه دکانی را وقف کند که عایدی آن را بعد از مـرگ او خرج مقبره اش نمایند, صحیح نیست , ولی اگر مثلا مالی را بر فقرا وقف کند و خودش فقیر شود, می تواند از منافع وقف استفاده نماید. مـسـالـه 2694 - اگـر برای چیزی که وقف کرده متولی معین کند, باید مطابق قرارداد او رفتار نمایند, و اگر معین نکند, چنانچه بر افرادمخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کرده باشد و آنها بالغ بـاشـنـد, اخـتیار با خود آنان است , و اگر بالغ نباشند اختیار با ولی ایشان است , و برای استفاده از وقف اجازه حاکم شرع لازم نیست. مـسـاله 2695 - اگر ملکی را مثلا بر فقرا یا سادات وقف کند, یا وقف کند که منافع آن به مصرف خیرات برسد, در صورتی که برای آن ملک متولی معین نکرده باشد, اختیار آن با حاکم شرع است. مساله 2696 - اگر ملکی را بر افراد مخصوصی مثلا بر اولاد خود وقف کند که هر طبقه ای بعد از طـبـقـه دیـگـر از آن اسـتـفاده کنند, چنانچه متولی وقف آن را اجاره دهد و بمیرد, اجاره باطل نـمـی شـود, ولـی اگـر مـتولی نداشته باشد و یک طبقه از کسانی که ملک بر آنها وقف شده , آن رااجـاره دهـنـد و در بین مدت اجاره بمیرند, چنانچه طبقه بعدی آن اجاره را امضاء نکنند, اجاره بـاطل می شود.
و در صورتی که مستاجر مال الاجاره تمام مدت را داده باشد, مال الاجاره از زمان مردنشان تا آخر مدت اجاره را از مال آنان می گیرد. مـساله 2697 - اگر ملک وقف خراب شود, از وقف بودن بیرون نمی رود مگر آنکه عنوانی را قصد کـرده بـاشـد که آن عنوان از بین برود, مثل اینکه باغ را برای تنزه وقف کرده باشد که اگر آن باغ خراب شود وقف باطل و به ورثه برمی گردد. مـسـاله 2698 - ملکی که مقداری از آن وقف است و مقداری از آن وقف نیست اگر تقسیم نشده باشد, حاکم شرع یا متولی می تواند با نظرخبره , سهم وقف را جدا کند. مـسـالـه 2699 - اگـر مـتولی وقف خیانت کند و عایدات آن را به مصرفی که معین شده نرساند, حـاکـم شـرع امـینی را به او ضمیمه می نماید که مانع از خیانتش گردد, و در صورتی که ممکن نباشد می تواند به جای او متولی امینی معین نماید. مـسـالـه 2700 - فـرشـی را که برای حسینیه وقف کرده اند, نمی شود برای نماز به مسجد ببرند, اگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد. مساله 2701 - اگر ملکی را برای تعمیر مسجدی وقف نمایند, چنانچه آن مسجد احتیاج به تعمیر نـدارد و انتظار هم نمی رود که تا مدتی احتیاج به تعمیر پیدا کند, می توانند عایدات آن ملک را به مصرف مسجدی که احتیاج به

تعمیر دارد برسانند. مساله 2702 - اگر ملکی را وقف کند که عایدی آن را خرج تعمیر مسجد نمایند و به امام جماعت و به کسی که در آن به مسجد اذان می گویدبدهند, در صورتی که بدانند یا اطمینان داشته باشند که برای هر یک چه مقدار معین کرده , باید همانطور مصرف کنند.
و اگر یقین یا اطمینان نداشته باشند, باید اول مسجد را تعمیر کنند, و اگر چیزی زیاد آمد, بین امام جماعت و کسی که اذان می گوید به طور مناسب قسمت نمایند, وبهتر آن است که این دو نفر در تقسیم با یکدیگر صلح کنند.

وقف عبارت است از اینکه عین مال را حبس کنند، یعنی برای ابد فروش و انتقال آن به غیر را ممنوع سازند و منافعش را به طور رایگان در اختیار اشخاصی حقیقی یا حقوقی قرار دهند، و اینکار فضیلتش بسیار و ثوابی بیشمار دارد چنانکه از امام صادق علیه السلام به نقلی صحیح روایت شده که فرمود: هیچ پاداشی بعد از مرگ آدمی به آدمی نمی رسد مگر از سه چیز یکی صدقه ای که در زمان زندگی خود جریان داده باشد که بعد از مرگ او نیز جاری باشد و دوم سنت هدایتی که باب کرده باشد که تا مردم به آن سنت عمل کنند پاداش آن بعد از مرگ وی به وی می رسد و سوم فرزند صالحی که بعد از او برایش دعا کند و به این مضمون روایاتی بسیار است . مساءله 1 - در وقف باید صیغه خوانده شود و صیغه اش هر عبارتی است که انشاء آن معنا را که در بالا گفتیم برساند مثل اینکه بگوید: (من این را وقف کردم) و یا (حبس کردم) و یا (سبیل کردم) بلکه گفتن : (من این را صدقه قرار دادم) نیز کافی است به شرطی که چیزی به آن اضافه کند که منظورش را برساند مثل اینکه بگوید: (من این ملک را صدقه ابدی قرار دادم که نه فروخته شود و نه هبه داده شود) و امثال این عبارتها مثل اینکه بگوید: (من فلان زمینم را موقوفه و یا محبسه و یا مسبله کردم بر فلان مصرف)، و لازم نیست صیغه آن به عربی و به صیغه ماضی خوانده شود بلکه با جمله اسمیه نیز کافی است ، مثل اینکه بگوید: (این وقف است) و یا(این محبسه است) و یا (این مسبله است). مساءله 2 - در وقف مسجد ناگزیر باید عنوان مسجدیت قصد شود، پس اگر محلی را وقف کند برای نمازگذاران و عبادت مسلمانان وقفش صحیح است لکن آن محل مسجد نمی شود و احکام مسجد را ندارد مگر آن که منظورش از همانکه گفته عنوان مسجد باشد وظاهرا همین که بگوید: (من اینجا را مسجد قرار دادم) کافی است هرچند که سخن از وقف و حبس به زبان نیاورده باشد، لکن نزدیکتر به احتیاط این است که بگوید: (من اینجا را وقف کردم تا مسجد باشد) و یا (من این جا را بنا بر مسجد شدن وقف کردم). مساءله 3 - ظاهرا در وقف کردن برای مسجد و مقبره و راه عبور و خیابان و پل و کاروانسرا که برای پیاده شدن مسافران ساخته می شود، و نیز در وقف درختان کاشته شده برای استفاده رهگذران از سایه و میوه آن بلکه حتی در مثل حصیر برای مسجد و قندیل برای مشاهد و امثال اینها هر چیزی که به منظور مصالح عامه وقف می شود معاطاة هم کافی باشد، و بنابراین اگر بنائی به عنوان مسجد بسازد و به عموم مردم اجازه دهد بیایند و در آن جا نماز بگذارند و بعضی از مردم در آن جا نماز خوانده

باشند در وقفیت و مسجد شدنش کافی است ، و همچنین اگر قطعه زمینی جهت قبرستان اختصاص بدهد و بین زمین و صاحبان اموات رفع مانع نموده اذن عام دهد که هر کس بخواهد می تواند میت خود را در اینجادفن کند و بعضی از اموات هم در آن دفن بکنند آن زمین وقف می شود هرچند که صاحبش صیغه وقف را نخوانده باشد، و همچنین اگر پلی بسازد و به عموم عابران اجازه عبور دهد و عبور هم صورت بگیرد وقف می شود و همچنین هر وقف دیگر. مساءله 4 - اینکه گفتیم در وقف محلی برای مسجد شدن معاطاة کافی است زمانی است که اصل بنا به قصد مسجدیت باشد به اینکه نیت کرده باشد که به عنوان مسجد آن را بسازد و یا تعمیر کند خصوصا در زمینی که برای ساختن مسجد آن را حیازت کرده و به همین قصد بنا ساخته باشد، اما اگر چنانچه بنائی دارد ساخته شده از قبیل خانه و خان و او بخواهد آن را مسجد کند و مردم را برای عبادت بدانجا بخواند بدون اینکه صیغه وقف بخواند مشکل است که معاطاة اکتفاء شود، و همچنین است حال در کاروانسرا و پل . مساءله 5 - اشکالی نیست در اینکه جائز است کسی را وکیل خود کند در وقف و اما در اینکه آیا فضولی هم در وقف جریان دارد یا نه اختلاف و اشکال هست و بعید نیست که جریان داشته باشد لکن نزدیک تر به احتیاط خلاف آن است . مساءله 6 - اقوی آن است که در وقف بر جهات عامه نظیر مسجد و قبرستان و پل و امثال اینها نیزا به قبول نیست ، و همچنین در وقف بر عناوین کلی نظیر وقف بر فقراء و فقهاء و امثال آن ، و اما وقف خاص نظیر وقف در اولاد واقف احتیاط آن است که قبول معتبر است یعنی موقوف علیهم باید وقف را قبول کنند و در قبول آن لازم نیست اهل هر نسلی آن را قبول کند بلکه قبول نسل موجود کافی است هرچند موجودین همه صغیر و یا بعضی از آنان صغیر باشند که ولیشان وقف را قبول می کند، لکن اقوی آن است که در وقف خاص نیز قبول معتبر نیست همچنانکه نزدیک تر به احتیاط آن است که بگوئیم در وقف عام نیز قبول معتبر است و حاکم شرع و یا منصوب از قبل او آن را قبول می کند. مساءله 7 - اقوی آن است که در وقف حتی وقف عام قصد قربت معتبر نیست هرچند که معتبر دانستن آن در وقف خاص و عام به احتیاط نزدیک تر است . مساءله 8 - در صحت وقف قبض شرط است و آن هم باید به اذن واقف باشد.بنابراین در وقف خاص باید موقوف علیهم آن را از وقف و یا به اجازه او تحویل بگیرند، و قبض طبقه اول ارث کافی از بقیه طبقات است بلکه قبض طبقه اول از نسل موجود کافی از قبض نسلهای بعدی ، و اگر در طبقه او فردی یا افرادی قاصر وجود داشته باشند (مثلا صغیر یا مجنون باشند) ولی آنان قائم مقام ایشان است در قبض و اگر از موجودین از طبقه اول بعضی قبض کردند و بعضی نکردند وقف تنها نسبت به آن هائی که قبض کرده اند

صحیح است ، و اما در وقف عمومی که چیزی وقف می شود برای جهات عامه و مصالح عمومی از قبیل مساجد و موقوفات آنها اگر واقف برای آن متولی و قیمی معین کرده باشد قبض آن متولی و یا قبض حاکم معتبر است و نزدیکتر به احتیاط آن است که با وجود قیم به قبض حاکم اکتفاء نشود و اما اگر قیم معلوم نکرده باشد حتما حاکم باشد آن را تحویل بگیرد، و همچنین است وضع موقوفاتی که برای عناوین کلی چون عنوان فقراء و عنوان طلاب وقف می شود. حال آیا قبض بعضی از افراد این عنوان کافی است ؟مثلا در وقف برای عنوان فقراء قبض یک فقیر کافی است یا نه شاید اقوی همین باشد، البته این در صورتی است که موقوفه را تحویل آن فقیر بدهد برای استیفاء حقی که فقراء در آن موقوفه دارند مثلا خانه ای را که وقف کرده برای سکنای فقراء تحویل یک فقیر بدهد که در آن سکنی گزیند و یا اگر اسبی را وقف کرده تا حاجیان با آن به حج بروند تحویل یک حاجی و زائر بدهد و او با آن حیوان به حج برود، البته صرف استیفاء منفعت هم در قبض کافی نیست ممکن است دروازه باغی را که وقف فقراء کرده بازبگذارد تا یک فقیر از میوه آن بخورد این قبض نیست ، بلکه باید آن فقیر مستولی بر باغ شود و بعبارتی دیگر تحت اختیار او قرار گیرد بلکه این طور استیفاء در مورد ولی عام یا خاص نیز کافی نیست . مساءله 9 - اگر مسجد و قبرستانی را وقف کند کافی است که یکنفر در آن مسجد نماز بخواند و در آن قبرستان یک نفر دفن شود، به شرطی که آن نماز و این دفن به اذن واقف و به عنوان تحویل گرفتن موقوفه باشد. مساءله 10 - اگر پدر آن چه را که دست اولاد صغار او است و همچنین هر صاحب ولایتی آن چه که در دست اوست وقف کند بر مولی علیه دیگر احتیاج به قبض جدید ندارد، لکن نزدیکتر به احتیاط آن است که نیت کند که قبض فعلیش از طرف مولی علیه باشد بلکه این احتیاط خالی از وجه نیست . مساءله 11 - اگر عین موقوفه قبل از وقف در دست موقوف علیه باشد مثلا واقف آن را قبلا به عنوان امانت یا عاریه به وی داده بوده بعد از وقف احتیاج به قبض جدید ندارد و لازم نیست آن مال را از دست موقوف علیه بگیرد و دوباره به عنوان وقف بدست او بدهد، بله باید بقاء آن در دست موقوف علیه به اذن واقف باشد و احوط بلکه موجه تر آن است که اذن در بقاء به عنوان وقفیت بوده باشد. مساءله 12 - هرجا که قبض متولی معتبر است و هرجا که قبض وی کافی است مانند وقف بر جهات عامه اگر واقف تولیت موقوفه را برای خود قرار دهد احتیاج به قبض جدید ندارد بلکه همان قبضی که فعلا و قبل از وقف حاصل بود کافی است ، لکن نزدیکتر به احتیاط آن است که نیت کند که مال بدان جهت که او متولی آن است در دست وی باشد. مساءله 13 - در قبض موقوفه فوریت معتبر نیست ، پس اگر عین مالی را زمانی وقف کند و در زمانی متاءخرتر آن را به قبض

متولی برساند کافی است ، و وقف از لحظه قبض تمام می شود نه از ابتداء اجراء صیغه . مساءله 14 - اگرواقف قبل از قبض دادن موقوفه از دنیا برود وقف باطل است و آن مال به ارث برده می شود. مساءله 15 - در وقف دوام معتبر است و منظور از دوام این است که مدت برایش معین نکند، پس اگر بگوید: (من این بستانرا تا یکسال وقف بر فقراء کردم وقفش باطل است ، حال آیا به عنوان حبس صحیح است یا آن هم باطل است دو وجه است ، بله اگر منظورش از کلمه (وقف کردم)، (حبس کردم) بوده به عنوان حبس صحیح است . مساءله 16 - اگر مالی را وقف کند بر طائفه ای که دیر یا زود منقرض می شوند و مصرف بعد از انقراض را معلوم نکند، مثلا آن را وقف کند بر اولاد خودش و معلوم نکند که عوائد موقوفه بعد از انقراض نسلش به چه مصرف برسد آیا بگوئیم وقف صحیح است و یا به عنوان حبس صحیح است و یا به کلی باطل است ؟اقوالی است که اقوی همان قول اول است ، چیزی که هست وقفی منقطع الآخر می شود یعنی تا مدت وقف حقیقی است و بعد از انقراض و انقطاع نسل بخود واقف یا به ورثه (غیر نسل نظیر عموزاده ها و دائی زاده ها) منتقل می شود، بلکه خارج شدن چنین موقوفه ای از ملک او در بعضی از صور محل منع است . مساءله 17 - ظاهرا وقف ابدی موجب زوال ملکیت واقف است و اما وقف منقطع الآخر هم این طور باشد محل تاءمل است ، به خلاف حبس که مالک حابس بر آن محبوسه باقی است و اگر حابس از دنیا برود بعد از تمام شدن مدت آن ملک به ارث می رود، و خود او نیز می تواند در آن ملک تصرفات غیر ناقله و غیر منافی با منافع محبوس علیه بنماید، اما تصرفات ناقله (از قبیل فروختن و بخشیدن) جائز نیست ، بلکه ظاهر این است که حتی آن را رهن هم نمی تواند بگذارد ولی در بعضی از صور حبس بقاء ملک حابس محل منع است . مساءله 18 - گفتیم اگر موقوف علیهم منقرض شوند ملک وقف به ورثه واقف بر می گردد حال آیا این برگشت در حال مرگ واقف است و یا زمان انقراض ؟ دو قول است که اظهر آن دو قول اول است و ثمره این دو قول در این مسئله روشن می شود که فرضا زید ملکی را وقف کند برای عمرو، و فرزندان او آن گاه خودش با داشتن دو فرزند از دنیا برود و پس از چندی یکی از آن دو فرزند با داشتن یک فرزند بمیرد و در این هنگام خانواده عمرو منقرض شوند (یعنی هیچ کس از فرزندان عمرو زنده باقی نماند) بنابر قول دوم این ملک تنها به پسر زید می رسد و برادر زاده اش از آن محروم است و اما بنابر قول اول او نیز سهم پدر خود را می برد. مساءله 19 - یکی از موارد وقف منقطع الآخر این مورد است که شخصی ملک خود را وقف کند برای افرادی که وقف بر آنان مشروع باشد و بعد از انقراض آنها وقف باشد برای جائی که وقف بر آن نامشروع است ، مثل اینکه ملک خود را وقف

کند برای زید و فرزندان او و اگر نسل زید منقطع شد آن ملک وقف باشد برای کلیسا و معبد یهودیان ، این چنین وقفی نسبت به آن مشروع صحیح است و نسبت به غیر آن باطل است . مساءله 20 - وقف منقطع الآخر در صورتی که با قرارداد خود واقف باشد مثلا بگوید: وقتی اول فلان ماه شد ملک من موقوفه باشد بنابراحتیاط باطل است ، بنابراحتیاط آن است که در راءس آن مدت دوباره صیغه وقف را بخواند و این احتیاط ترک نشود، و اما اگر انقطاع اولش به حکم شرع باشد مثل اینکه واقف در اول ملک را وقف کند برای موردی که شرعا صحیح نیست و سپس برای موردی که شرعا صحیح است که علی الظاهر نسبت به آن چه شرعا صحیح است صحیح و نسبت به آن دیگری باطل است ، و همچنین است در صورتی که منقطع الآخر باشد مثل اینکه موقوف علیه در وسط از صلاحیت وقف بیفتد و اما در اول و آخر صلاحیت آن را دارا باشد که علی الظاهر وقف در دو طرف صحیح و در وسط باطل است ، و نزدیکتر به احتیاط آن است که در منقطع الاول شرعی و نیز در منقطع الوسط وقتی صلاحیت پیدا می شود که وقف تجدید نشود. مساءله 21 - اگر چیزی برای جهتی و یا برای کسی بدون در نظر داشتن جهت و عنوان وقف کند و در ضمن عقد شرط کند که هرگاه خودش محتاج به آن شد به خودش برگردد بنابر اقوی صحیح است ، و برگشت چنین وقفی به این است که مادام محتاج نشده وقف است که در واقع یکی از مصادیق وقف منقطع الآخر است و اگر واقف از دنیا برود و اگر مرگش قبل از پیدا شدن حاجت به موقوفه باشد به وقفیت باقی می ماند و اگر بعد از آن باشد میراث می شود. مساءله 22 - در صحت وقف بنابراحتیاط منجز بودن آن معتبر است ، و بنابراین اگر آن را معلق به شرطی کند که حاصل شدنی است نظیر آمدن زید و یا حاصل نباشد و حصولش بعد از آن هم یقینی نباشد، مثل اینکه بگوید: (این را وقف کردم به شرطی که زید در راءس ماه بیاید) بنابراحتیاط باطل است ، بله معلق کردن وقف به شرطی که حاصل است چه اینکه واقف بداند حاصل است یا نداند اشکال ندارد مثل اینکه بگوید: (من اگر امروز روز جمعه باشد این ملک را وقف کردم) و آن روز جمعه باشد ولی او نداند. مساءله 23 - اگر بگوید: (این ملک بعد از مرگ من وقف باشد) در صورتی که از گفتار او چنین فهمیده شود که این سخن وصیت به وقف می باشد، صحیح است و گرنه باطل است . مساءله 24 - یکی از شرایط صحت وقف این است واقف خوداز بین موقوف علیهم خارج سازد، پس اگر ملکی یا چیزی را برای خودش وقف کند صحیح نیست و اگر بر خودش و غیر خودش وقف کند در صورتی که به نحو شرکت باشد نسبت به سهم خودش باطل است و نسبت به غیر صحیح ، و اما اگر به نحو ترتیب باشد یعنی وقف کند اول برای خودش و سپس برای غیر جزء وقف منقطع الاول و اگر به عکس

وقف کند یعنی اول برای دیگران و سپس برای خودش جزء منقطع الآخر و اگر برای غیر و سپس برای خود و در آخر برای غیر باشد جزء منقطع الوسط خواهد بود که حکم هر یک از این سه صورت بیان شد. مساءله 25 - اگر ملکی یا چیزی را بر غیر خودش نظیر اولادش یا فقراء مثلا وقف کند و شرط کند که از درآمد آن قرضهای او را بدهند و یا حقوق واجب مالی که به گردن اوست نظیر خمس و زکات او را بپردازند و یا تا چندی که زنده است خرج خود او کنند وقف باطل است ، چه اینکه قرضهایش رامطلق ذکر کرده باشد و چه معین نموده باشد، فرقی نیست بین اینکه در مخارج خودش مدت معلوم کرده باشد که چند سال خرج او را بدهند و یا گفته باشد تا آخر عمر، و بین اینکه مقدار مخارجش را معین کرده باشد یا نکرده باشد، همه اینها وقتی است که برگشت شرطش به وقف برای خود باشد و اما اگر برگشت شرط به اصل وقف نباشد و اصل وقف بی شرط باشد لکن بر موقوف علیهم شرط کرده باشد که باید دیون مرا بدهند و یا از منافع آن که آن منافع ملک ایشان می شود، مخارجم را بپردازند اقوی صحت آن است ، همچنانکه اقوی صحت وقف است با استثناء مقداری از منافع آن که آن را بدهکار است . در صورت بطلان شرط صور مسئله مختلف است : در بعضی از صور ممکن است وقف را نسبت به بعضی از موقوفه صحیح و نسبت به بعضی باطل دانست مثل این صورت که خود را با غیر شرکت دهد، و در بعضی از صور از قبیل منقطع الاول می شود که علی الظاهر نسبت به قسمت بعدیش صحیح است لکن سزاوار آن است که در موارد منقطع الاول احتیاط ترک نشود به اینکه صیغه وقف را تجدید کند. مساءله 26 - اگر در وقف باغ خودشرط کند که میهمانش و نیز هر کس که از آن جا می گذرد از میوه آن باغ بخورد شرطش صحیح است ، و همچنین صحیح است اینکه شرط کند هزینه زندگی خودش و اهل و عیالش از عوائد آن جریان یابد هرچند که مانند همسر دائمی واجب النفقه او باشند، البته اگر این کار به عنوان نفقه واجبه نباشد که بخواهد آن را در ذمه ساقط کند و الا اگر چنین باشد برگشتش به وقف بر خود است . مساءله 27 - اگر عین مالی را که اجاره داده هنوز مدت اجاره تمام نشده آن را وقف کند صحیح است ، و اجاره به حال خود باقی می ماند چیزی که هست آن موقوفه در تتمه مدت مسلوب المنفعه است ، و اگر در این حال یعنی بعد از تمامیت وقف اجاره از طریق فسخ و یا اقاله بهم می خورد منفعت به خود واقف که اجاره دهنده است بر می گردد نه موقوف علیهم . مساءله 28 - اشکالی نیست در اینکه جائز است واقف از اوقافی که خود او بر جهات عامه وقف کرده استفاده کند، نظیر مسجدی که ساخته و مدرسه و پل و خانه ای که جهت منزل کردن مسافران بنا نهاده و امثال اینها، و اما از موقوفه ای که جهت عناوین عامه از قبیل فقراء محل وقف

کرده عنوانی که خودش هم داخل آن عنوان بوده و یا بعد از وقف داخل شده اگر منظورش این بوده که منافع موقوفه بین فقراء توزیع شود اشکالی نیست در اینکه برای او که خودش هم فقیر شده جائز نیست سهم خود از منافع را بردارد، بلکه لازم است از همان هنگام وقف قصد کند از عنوان فقرا غیر خودش را و نیتش خروج خود از موقوف علیهم باشد، و از این قبیل یعنی از باب وقف بر عنوان است آن جا که چیزی را وقف کند بر ذریه پدرش یا جدش (که قهرا خودش هم یکی از آنهاست (و منظورش از وقف بر آنها توزیع منافع وقف بین آن ها باشد که همچنانکه متعارف و شایع در اینگونه وقفها همین است ، و اما اگر منظورش این بوده که مصرف موقوفه را بیان کند (همچنانکه غالبا در وقف بر فقراء و زوار و حجاج و امثال اینها منظور این است اگر هنگام وقف خروج خود را از آن قصد کرده باشد اشکالی نیست در اینکه خود او خارج از موقوف علیهم است و جائز نیست از آن موقوفه برخوردار شود، و اما اگر چنین قصدی نکرده بلکه قصدش مطلق یا عام بوده به طوری که شامل خودش نیز می شده اقوی آن است که خودش می تواند از منافع آن برخوردار گردد، لکن احتیاط خلاف آن است و استفاده نکردن از آن به احتیاط نزدیکتر است ، بلکه در جواز استفاده از آن همین که قصد خروج خود را نداشته باشد کافی است و خودش از آنهائی که وی قصد دخول آنها را داشته سزاوارتر به استفاده از آن است . مساءله 29 - در واقف شرط است اینکه به حد بلوغ رسیده باشد و در خواندن صیغه وقف قصد جدی نداشته باشد و از طرف کسی محجور نشده باشد و نیز از طرف حاکم به خاطر سفاهت یا ورشکستگی محجور نشده باشد، بنابراین وقف کودک هرچند به ده سال رسیده باشد بنابر اقوی صحیح نیست ، بله از آن جا که کودک ده سال وصیتش نافذ است (چنانچه خواهیم گفت) اگر وصیت کند که فلان ملک مرا بعد از من وقف کند صحیح است و وصی او می تواند از طرف او آن را وقف کند. مساءله 30 - در واقف این قید شرط نیست که مسلمان باشد و بنابر اقوی آن چه که وقفش برای مسلمان جائز است کافر نیز می تواند آن را وقف کند و هرجا که باید اجازه داد کافر بر مذهب و کیش خودش باقی بماند وقتی هم که طبق مذهب خودش انجام داده صحیح است . مساءله 31 - در آن چه که قرار است وقف شود شرائطی معتبر است ، یکی اینکه عین باشد نه منعفت و ثانیا ملک واقف باشد و ثالثا دارای منفعتی حلال باشد در حالی که عین آن به مقدار معتنابه باقی بماند و رابعا دیگران در آن عین حقی که مانع تصرف موقوف علیهم باشد نداشته باشند و خامسا عینی باشد که امکان قبضش باشد بنابراین وقف منافع و دیون صحیح نیست و نیز وقف کردن چیزی که هرگز مملوک کسی نمی شود مانند انسان آزاد و همچنین وقف کردن خوک صحیح نیست و همین طور

وقف کردن چیزی که سود بردن از آن به از بین بردن آن است مانند خوراکیها و میوه ها و نیز وقف کردن چیزی که منفعت مقصوده آن منحصر در حرام باشد چون آلات لهو قمار باطل است ، و ملحق به این آن منفعتی است که در غیر مورد وقف حلال است مانند بار بردن بوسیله حیوان لکن درخصوص وقف حرام شده است چون واقع حیوان را وقف کرده برای خصوص حمل و نقل شراب و دکان را وقف کرده برای انبار کردن آن و یا فروختن آن ، و بنابراصح وقف کردن ریحان برای بوئیدن صحیح نیست چون بقاء این منفعت معتنابه نیست ، و نیز عین مالی که به رهن داده شده نمی توان وقف کرد چون متعلق حق مرتهن است و همین طور وقف کردن حیوانی که فرار کرده و معلوم نیست کجاست صحیح نیست ، و از این چند مورد گذشته هرچیزی که بتوان عین آن را باقی گذاشت و از منافعش استفاده کرد و واجد شرائط بود وقفش صحیح است از قبیل زمین و خانه و عقار و لباس و اسلحه و آلاتی که منافع مباح دارد و درخت و قرآن و کتاب و زیور آلات و انواع حیوانات حتی سگی که شراط مملوکیت را دارا است و گربه و امثال اینها. مساءله 32 - در عین موقوفه شرط نیست که همین آلان قابلیت انتفاع داشته باشد، بلکه همین مقدار کافی است که استعداد سوددهی داشته باشد هرچند که مدتی طول بکشد، بنابراین وقف کردن حیوانی چون گوساله و کره اسب و نهالستانی که بعد از چند سال به بار می نشیند صحیح است . مساءله 33 - منفعت مقصوده در وقف عمومی تر از منفعتی است که در عاریه و اجاره مقصود است و در نتیجه شامل نماءها و ثمرات می شود، بنابراین وقف کردن درخت برای میوه آن و گوسفند برای استفاده از پشم و شیر و نتاج آن صحیح است . مساءله 34 - وقف از نظر موقوف علیهم دو قسم است : یکی وقف خاص و آن عبارت است از وقف برای شخصی و یا اشخاصی معین از قبیل اولاد و ذریه واقف یا وقف برای زید و ذریه او، و دیگری وقف عام و آن عبارت است از وقف بر جهتی عمومی و مصلحتی همگانی نظیر وقف کردن مسجد و پل و کاروانسرا و یا وقف بر عنوان عام نظیر عنوان فقراء و ایتام و امثال اینها. مساءله 35 - در وقف خاص معتبر است که درحین وقف موقوف علیه موجود باشد، پس وقف ابتدائی بر کسی که هنوز به دنیا نیامده و یا کسی که به زودی به دنیا می آید و حتی بر جنینی که مثلا در رحم مادر است صحیح نیست ، و مراد به وقف ابتدائی وقفی است که اولین موقوف علیه آن موجود نباشد و کسی هم از طبقه او نیز موجود نباشد، پس اگر ملکی را وقف کند بر فرزندش که در رحم مادر است و سایر هم طبقه های او یعنی سایر فرزندانش که موجودند و یا وقف کند بر فرزندش که در رحم است و بر ورثه طبقه دومش که موجودند به طوری که اگر فرزند متولد شود آنها نیز شریک او در وقف باشند بدون اشکال صحیح

است ، همچنانکه صحیح است وقف کند بر اولاد موجودش و اولادی که بعدا برایش متولد می شود چه اینکه بعدیها را شریک موجودین قرار دهد و یا بین آن ها و موجودین ترتیبی بگذارد بلکه لازم نیست که در هر زمان موقوف علیه موجود متولد شده باشد، پس اگر وقف کند بر فرزند موجودش و بر فرزند آن فرزند بعد از فوت پدرش و آن پدر قبل از تولد فرزندش که نوه واقف است از دنیا برود وقف علی الظاهر صحیح است و موقوف علیه بعد از مرگ او همان فرزندی است که هنوز متولد نشده ، پس شخصی که وقف کردن او صحیح نیست آن کسی است که اصلا وجود ندارد و یا به صورت حمل وجود یافته که واقف ابتدائی و استقلالی بر چنین کسی صحیح نیست اما وقف تبعی و دنباله ای اشکال ندارد. مساءله 36 - در وقف بر عنوان عام لازم نیست مصداق آن عنوان در هر زمانی موجود باشد بلکه همین مقدار کافی است که فعلا در بعضی از اوقات پیدا می شود و امکان اینکه در هر زمانی پیدا شود نیز هست ، پس اگر بستانی را وقف کند مثلا بر فقراء این شهر و در زمان وقف هیچ فقیری موجود نباشد لکن به زودی پیدا خواهد شد وقف صحیح است ، و این جزء وقفهای منقطع الاول نیست همچنانکه اگر در حال وقف موجود بوده بعد نایاب شود جزء وقف منقطع الوسط نیست بلکه آن بستان همچنان بر وقفیتش باقی است و باید عوائد آن حفظ شودبرای روزی که موقوف علیه آن پیدا شود. مساءله 37 - در موقوف علیه یقین شرط است پس اگر بگوید این ملک را وقف کردم بر یکی از دو نفر یا یکی از دو مسجد صحیح نیست . مساءله 38 - ظاهرا وقف بر ذمی و مرتد ملی مخصوصا اگر رحم واقف باشد صحیح است و اما بر کافر حربی و مرتد فطری محل تاءمل است . مساءله 39 - وقف بر جهاتی که در شرع حرام است و یا باعث کمک بر معصیت می شود مثلا آن چه زمینه ساز زنا یا راهزنی یا نوشته شدن کتب ضلال می شود صحیح نیست ، و همچنین وقف برکلیساها و معابد یهودیان و آتشکده ها که با درآمد آن وقف خرابی های این اماکن مومت شود و یا هزینه خدمتگذارانش یافرش و آویزه ها و سایر شئون آن تاءمین گردد صحیح نیست ، بله اگر واقف کافر باشد اشکال ندارد. مساءله 40 - اگر مسلمانی ملکی را بر فقراء و یا خصوص فقرای شهرش وقف کند منصرف به فقراء مسلمین است و شامل فقراء کفار نمی شود، بلکه ظاهر این است که اگر واقف شیعه باشد نیز منصرف به فقراء شیعه خواهد بود (مگر آن که واقف صریحا بگوید وقف کردم بر فقراء چه مسلمان باشد و چه کافر، چه شیعه باشد و چه غیر شیعه)، و همچنین اگر کافری وقف کند بر فقراء منصرف می شود به فقراء هم کیش اگر واقف یهودی است به فقراء یهودی اگر مسیحی است به فقراء مسیحی و همچنین بلکه ظاهر این است که اگر سنی هم ملکی را بر فقراء وقف کند منصرف است به فقراء

هم مذهبش ، بله ظاهر این است که مختص به سنی های هم مذهبش نباشد پس وقف حنفی شامل فقیر حنفی و شافعی و سایر مذاهب می شود. مساءله 41 - اگر افراد عناوینی که موقوف علیه است منحصر به چند نفر معدود مثلا وقف کرده باشد بر فقراء محله خودش و یا بر فقراء روستای کوچک باید منافع موقوفه بین همه آنها تقسیم شود، واما اگر محصور نباشد دیگر لازم نیست تقسیم منافع آن فراگیر باشد لکن نزدیک تر به احتیاط این است که با زیاد بودن درآمد موقوفه به همه آن فقراء داده شود، البته همه عرفی نه همه حقیقی پس اگر آن منافع را بین جماعت معتنابهی به حسب مقدار آن درآمد تقسیم کند کافی است . مساءله 42 - اگر چیزی را وقف کند بر فقراء قبیله ای نظیر قبیله بنی فلان و افراد این قبیله متفرق باشد متولی نمی تواند به چند نفر از آنان که حاضرند بدهد بلکه واجب است جستجو کند و سهم آن را به آنان برساند، و اگر بدست آوردن آمار دقیق همه دشوار باشد واجب است بنابراحتیاط به مقدار امکان آمارگیری کند نه به مقداری که به حرج بیفتد، بله اگر عدد فقراء قبیله محصور نباشد مانند قبیله بنی هاشم آن وقت جائز است در تقسیم عوائد موقوفه بهمان ساداتی که در دسترس هستند اکتفاء نماید، همچنانکه اگر وقف بر جهت بود نه به عنوان جائز است به مصارفی که دردسترس است اکتفاء شود و تحقیق برای یافتن مصرفی دیگر واجب نیست . مساءله 43 - اگر چیزی را وقف کند بر عنوان مسلمانان این وقف شامل می شود هر کسی را که شهادتین را اقرار داشته باشد البته در صورتی که واقف غیر اهل مذهب خود را نیز مسلمان بداند، و اگر شخصی امامی مذهب چیزی را وقف کند بر عنوان مؤ منین تنها شامل دوازده امامی ها می شود و همچنین است اگر وقف کرده باشد بر شیعه . مساءله 44 - اگر چیزی را وقف کند بر راه خدا مصرفش هر چیزی است که وسیله کسب ثواب باشد و همچنین است اگر وقف کرده باشد بر کارهای خیر. مساءله 45 - اگر چیزی را وقف کند بر ارحام خودش یا بر اقارب خودش ، مرجع در تشخیص اقارب عرف است ، و اما اگر وقف کند بر اقرب فالاقرب ارحام آن وقت ارحام او ترتیبی خواهند بود و ترتیب آن همان طبقات ارث است . مساءله 46 - اگر وقف کند بر فرزندانش شامل دختران و پسرانش و نیز شامل فرزند خنثای او می شود، و تقسیم عوائد موقوفه در بین آنان مساوی است ، و اگر وقف کرده باشد بر نوه های خود شامل کلیه نوه های دختری و پسری او می شود چه پسر باشند و چه دختر و تقسیم در اینجا نیز به طور مساوی است . مساءله 47 - اگر بگوید: (این خانه را وقف کردم بر ذریه خودم) هم شامل پسرانش می شود، هم دخترانش هم بلاواسطه و هم با واسطه ، در نوه ها نیز هم دختران و هم پسران و طبقات بعدبا طبقات سابق شریکند، و بین آنها طبق سرشماری و به طوری مساوی

تقسیم می شود، و همچنین است اگر گفته باشد: (این را وقف کردم بر اولادم و اولاد اولادم) چون ظاهر این دو عبارت نیز تعمیم همه طبقات است ، بله اگر گفته بود: (این راوقف کردم بر اولادم و سپس بر فقراء) و یا (برادرم و اولاد اولادم و سپس بر فقراء) بعید نیست که مختص باشد بر بطن اول در اول و بر دو بطن در دوم و مخصوصا در صورت اول این اختصاص روشن تر است . مساءله 48 - اگر گفته باشد: (این را وقف کردم بر اولادم نسلا بعد نسل و بطنا بعد بطن) ظاهر و متبادر از آن به حسب فهم عرف این است که میانهٔ بطون ترتیب نهاده تا از بطن سابق کسی باقیمانده نوبت به افراد بطن لاحق نمی رسد، در نتیجه هیچ پسری با پدر خود و هیچ برادرزاده ای با عموی خود در بردن سهم از عوائد موقوفه شریک نمی شود. مساءله 49 - اگر از خارج وقفیت چیزی بر ذریه معلوم شود ولی به دست نیاید که واقف همه بطون را در یک مرتبه قرار داده و یا بین آن ها ترتیب نهاده ظاهر این است که سهم طبقه اول قطع است ولی در مابقی میانه همه بطون باید قرعه بیندازند. مساءله 50 - اگر گفته باشد: (این را وقف کردم بر اولاد ذکورم) عوائد موقوفه مختص به ذکور از هر طبقه ای خواهد بود و شامل ذکور از دختران نمی شود. مساءله 51 - اگر موقوفه ای به نحو ترتیب وقف شده باشد کیفیت تقسیم تابع قراری است که واقف معین کرده ، گاهی می شود که ترتیب را بین طبقه سابق و طبقه لاحق قرار داده و رعایت الاقرب فالاقرب به واقف را نموده که در این صورت هیچ فرزند با وجود پدرش سهم نمی برد و هیچ برادرزاده ای با وجود عمویش و عمه اش و هیچ خواهرزاده ای با خاله و دائی خود شریک نمی شود، و گاه می شود که ترتیب را تنها بین پدران از هر طبقه و فرزندان آن ها قرار داده پس اگر در یک طبقه چند برادر باشند و بعضی از آنان اولاد داشته باشند مادام که پدر زنده است آن اولاد سهم نمی برد، و اما اگر پدر از دنیا رفت اولاد او با عموهایش در یک طبقه و یک ردیف واقع می شود و واقف از این دو قسم ترتیب هر یک را که بخواهد می تواند قرار دهد. مساءله 52 - اگر گفته باشد: (این را وقف کردم برای اولادم طبقه بعد از طبقه)، در این صورت اگر یکی از فرزندانش از دنیا برود بچه های او سهم پدر خود را می برند و اگر یکی از آن بچه ها بمیرد و فرزند داشته باشد سهم او را پسر او می گیرد و اگر یکی از فرزندان واقف چند فرزند دارد سهم پدر را طبق سرشماری و به طور مساوی بین خود تقسیم می کنند، و اگر یکی از فرزندانش بدون فرزند از دنیا رفت سهم او را کسی می برد که در طبقه او واقع است و آن فرزندی که سهم پدر خود را گرفته از آن چیزی نمی برد و با اهل آن طبقه شریک نمی شود. مساءله 53 - اگر چیزی را وقف بر علماء کرده باشد منصرف است به علماء شریعت و شامل غیر آنان یعنی دکتران در طب و نجوم و حکمت نمی

شود. مساءله 54 - اگر چیزی را وقف کرده باشد بر اهل یکی از عتبات چون نجف اشرف مثلا عواید آن مختص به کسانی است که نجف وطن اصلی آنها و یا وطن اتخاذی آنان باشد و شامل زائرین و مسافرینی که به آن شهر آمد و شد دارند نمی شود. مساءله 55 - اگر وقف کرده باشد بر مشتغلین در نجف از اهل تهران مثلا عوائد آن مختص به کسانی است که به نجف مهاجرت کرده اند برای اشتغال بعلم و شامل تهرانیهائی که از تهران اعراض کرده و در نجف توطن کرده اند نمی شود. مساءله 56 - اگر چیزی را وقف کرده باشد بر مسجدی در صورتی که مصرف آن را معین نکرده باشد منافع موقوفه صرف در تعمیر مسجد و روشنائی و فرش و خادم آن می شود، اگر چیزی زیاد آمد آن را به امام مسجد می دهند. مساءله 57 - اگر چیزی را وقف کرده باشد بر یکی از مشاهد مشرفه عوائد آن صرف می شود در تعمیر و روشنائی و خدام حقوق بر آن که پاره ای کارهای مربوط به آن شهر را انجام می دهند. مساءله 58 - اگر چیزی را وقف کرده باشد بر سیدالشهدا صلوات الله علیه عوائد آن صرف می شود در اقامه تعیه برای آن جناب یعنی اجرت قاری و روضه خوان و آن چه که در اینگونه مجالس معمول است که برای مستمعین و دیگران خرج می کنند. مساءله 59 - اشکالی نیست در اینکه واقف نمی تواند بعد از تمام شدن وقف موقوف علیه را تغییر دهد مثلا بعضی از افرادی که مشمول وقف هستند استثناء کند یا بعضی از افرادی که مشمول نیستند داخل نماید مگر آن که در ضمن عقد وقف داشتن چنین اختیاری را برای خود شرط کرده باشد، و حال آیا با اینکه شرط کرده می تواند آن را عملی سازد یانه ؟بعید نیست که مطلقا جائز نباشد نه در جهت داخل کردن کسی که خارج است و نه خارج کردن کسی که داخل است ، در نتیجه پس اگر در ضمن عقد وقف چنین اختیاری را برای خود شرط کرده باشد شرطش باطل است بلکه وقفش نیز (علی اشکال) باطل خواهد بود، مثل اینکه در ضمن عقد وقف شرط کرده باشد که اگر خواست وقف را از موقوف علیهم گرفته به کسانی و یا به کسی بدهد که به زودی به دنیا خواهد آمد، بله اگر وقف کرده باشد بر جماعتی تا زمانی که آن کس که قرار است متولد شود به دنیا آید و بعد از به دنیا آمدنش تنها وقف بر او باشد بلا اشکال صحیح است . مساءله 60 - اگر وقفیت چیزی مسلم باشد ولی مصرف آن فعلا معلوم نباشد ولو به خاطر اینکه فراموش کرده باشد، اگرآن چه که یقینی است ، مثل اینکه معلوم نباشد واقف این ملک را وقف کرده بر فقراء و یافقهاء عوائد آن را در موردی خرج می کنند که محل تصادق هر دو عنوان است یعنی فقیه فقیر، و اما اگر محتملات با هم جمع شدنی نیستند اگر احتمالات محصور و معدود باشند مثلا نمیدانند این موقوفه وقف شده بر فلان مسجد و یا فلان زیارتگاه و یا آیا وقف شده بر فقراء این شهر یا

فقراء آن شهر قرعه می اندازند و طبق آن عمل می کنند، و اما اگر محتملات بسیار زیاد باشند در اینجا نیز دو صورت است اگر عناوین و اشخاص غیر محصورند مثل اینکه احتمال می دهند وقف باشد بر ذریه یکی از افراد فلان کشور و طریقی هم نباشد که آن یکفر به وسیله آن شناخته شود منافع چنین موقوفه ای به حکم مجهول المالک است که بنابراحتیاط باید آن را به اذن حاکم شرع صدقه دهند، و بهتر آن است که تصدق را از بین محتملات بیرون نبرند یعنی اگر یکی از محتملات فقراء هستند به فقراء همان کشور بدهند. و صورت دوم این است که مردد باشد بین جهات غیر محصوره مثل اینکه بدانند که این موقوفه وقف شده بر جهتی از جهات ولی ندانند آن جهت مسجد است یا شهریا پل یا عزاداری سیدالشهداء علیه السلام یا کمک به زوار و چند احتمال دیگر باید منافع موقوفه صرف در وجوه خیریه شود به شرطی که از مورد محتملات خارج نگردد یعنی در میانه همان چند محتمل مصرف شود. مساءله 61 - اگر عین موقوفه ای که به طور اطلاق وقف شده منافع جدیدی و میوه های متنوعی پیدا کند موقوف علیهم همه آنان را مالک می شود، مثلا اگر گوسفند است مالک پشم جدید و شیر و نتاج و هر منفعت جدید دیگرش می شود و در درخت و نخل میوه و استفاده از سایه و برگ و شاخه های خشک شده آن بلکه و غیر شاخه خشک از شاخه هائی که برای هرس بریدنش لازم است و نیز جوانه هایش مالک می شوند، و آیا وقف می تواند بعضی از منافع را وقف کند و بعضی را نکند؟در نتیجه موقوف علیهم تنها بتوانند از بعضی از منافع استفاده کنند نه از همه آن اقوی آن است که جائز است . مساءله 62 - اگر ملکی را وقف کند برای مصلحتی و سپس آن مصلحت از رسم بیفتد مثلا وقف برای مسجد یا مدرسه یا پل و سپس این اماکن ویران شود و دیگر تعمیرش ممکن نباشد و یا از محل حاجت بیفتد یعنی بی مصرف شود مثلا نمازگذاری برای مسجد و طلبه ای برای مدرسه و عابری برای عبور از پل نباشد و امیدی هم به اینکه روزی دوباره این اماکن مورد حاجت قرار گیرد نباشد باید عوائد آن ملک در مصارف جز خرج شود، و نزدیکتر به احتیاط آن است که در مصرفی صرف شود که از جنس همان مصلحت باشد و اگر ممکن نشد الاقرب فالاقرب از آن رعایت گردد. مساءله 63 - اگر مسجدی خراب شود عرصه آن از مسجدیت خارج نمی شود و همه احکام مسجد را دارد مگر در بعضی از فروض ، و همچنین است اگر قریه ای که در آن مسجدی هست به کلی ویران گردد مسجد آن همچنان مسجد است و احکام مسجد را دارد. مساءله 64 - اگر خانه ای را وقف کند بر فرزندانش و یا بر فقرای ایشان اگر وقف را مطلق بگذارد آن خانه منفعتش وقف است ، نظیر اینکه قریه ای یا مزرعه ای یا کاروانسرائی و یا چیز دیگری مثل اینها را وقف کرده باشد که موقوف علیهم تنها مالک

منفعت آنند می توانند از آن استفاده کنند و استفاده را بین خود تقسیم کنند مثلا آن را اجاره دهند و به هر طریق دیگری که از نظر کمیت و کیفیت مطابق دستور واقف باشد از آن بهره کشی نمایند، و اگر واقف کیفیتی برای تقسیم منافعش ذکر نکرده آن منافع بین موقوف علیهم بالسریه می شود، و اگر وقف کرده برای سکونت فرزندان همه فرزندان حق سکنای در آن را دارند و هیچ یک نمیتواند سکنای آن را به خود اختصاص دهد که این وقف انتفاع می گویند و بنابراین حق ندارند آن را اجازه دهند حال اگر خانه گنجایش سکنای همه را داشت همه در آن سکونت می گیرند و اگر در بین آنان نزاعی در گرفت این گفت من فلان اتاقش را می خواهم آن دیگری هم خواست در همان جا بنشیند اگر واقف متولی معین کرده باشد او حق نظر دارد و معین کند چه کسی کجا بنشیند و اگر معین نکرده باشد مرجع حل اختلاف قرعه است ، و اگر بعضی از فرزندان نخواستند در آن جا سکونت کنند حق ندارند از ساکنین اجاره حصه خود را مطالبه کنند مگر آن که ساکنین مانع از سکونت آنها شده باشند زیرا آنها خودشان به اختیار خود و بدون وجود مانعی خارجی سکونت نکرده اند، و اما اگر آن خانه گنجایش سکونت همه را نداشته باشد اگر با هم توافق کردند که هر یک مدتی در آن سکونت کنند و باصطلاح نوبت بگذارند که هیچ وگرنه نظر متولی متبع است ، متولی از طرف واقف هر که را اجازه داد او در آن جا سکونت می کند، وگرنه واقف متولی معین نکرده مرجع قرعه است قرعه بنام هرکس خارج شد او سکنا می کند و دیگران حق ندارند اجاره حصه خود را از او مطالبه کنند. مساءله 65 - میوه ای که در حال وقف کردن ، بر درخت موجود است متعلق به موقوف علیهم نیست بلکه بر ملک واقف باقی است ، و همچنین حملی که درشکم حیوان در حال وقف آن موجود است بله در پشم گوسفند و شیر موجود در پستانش اشکال هست که باید احتیاط ترک نشود. مساءله 66 - اگر واقف بگوید: (این را وقف کردم بر اولاد اولادم) شامل همه بطون می شود، و همچنانکه قبلا گذشت حال اگر قید ترتیب کرده باشد (مثلا قید کرده باشد که تا از بطن سابق کسی باقی هست بطن لاحق از وقف حق ندارد) وبا تصریح به شریک کرده باشد گفته باشد همه بطون با هم شریکند طبق آن عمل می شود، و همچنین اگر سهم طایفه ای از طایفه دیگر بیشتر قرار داده باشد (مثلا گفته باشد از نسل من اگر عالمی پیدا شد او فلان مقدار بیشتر ببرد) و یا نداده باشد، و نیز اگر زن و مرد را برابر یا نابرابر کرده باشد باید طبق دستورش عمل شود، و اما اگر هیچ یک از این امور بیان نشده باشد مقتضای اطلاق شرکت دادن همه یعنی زن و مرد است به طور مساوی و بدون ترتیب (چون فرض کردیم که گفته است بر اولادم و اولاد اولادم) و اما اگر گفته باشد (بر اولادم و سپس اولاد اولادم) این عبارت به طور قطع ترتیب را

نسبت به اولاد بی واسطه و باواسطه اش می رساند، اما نسبت به بطن های بعدی و یا واسطه ظاهر آن عبارت این است که دلالت بر ترتیب بین آنها ندارد یعنی اولاد اولاد او با فرزندانشان در یک مرتبه هستند و یا بهم سهم می برند مگر آن که قرینه و شاهدی در بین بوده باشد که بفهماند نسلهای بعدی هم مانند نسل اویند که با وجود پدران فرزندان سهم نمی برند و ذکر ترتیب بین فرزندان خود واقف فرزندان آنان از باب مثال بوده و منظور این بوده که بفهماند تا ابد ترتیب بین سلسله پدران و فرزندان برقرار است و وقف در هر عصری متعلق است به الاقرب فالاقرب بواقف . مساءله 67 - جای هیچ اشکالی نیست که وقف بعد از تمام شدنش باعث میشود ملک واقف از عین موقوفه زایل شود، مگر در وقف منقطع الآخر که قبلا گذشت و گفتیم که در بعضی از اقسامش تاءمل هست ، همچنانکه جای هیچ اشکال و شکی نیست که در وقف بر جماعت عامه از قبیل مساجد و مشاهد و پلها و خانات (کاروانسراها) و معابر و مدارس و همچنین موقوفات آنها عین موقوفه ملک احدی نیست بلکه فک ملک و تسبیل منافع بر جهات معین ، آن چه محل اشکال است وقف خاص است نظیر وقف بر اولاد و نیز وقف عام است که بر عناوین وقف می شود نظیر فقرا و علماء و امثال اینها که آیا این دو قسم هم مانند وقف بر جهات است که رقبه موقوفه در ملک احدی نیست حال چه اینکه وقف منفعت باشد تا موقوف علیهم منافع آن را استیفاء کنند یا خود آن منافع را مثلا میوه درخت را بخورند یا آن را اجاره دهند و یا بفروشند و یا وقف انتفاع باشد، مثل اینکه خانه را وقف کرده باشد برای سکنای ذریه اش و یا کاروانسرایی را وقف کند برای سکونت فقراء و یا بگوئیم موقوف علیهم مالک رقبه موقوفه هستند، چیزی که هست ملکیت آنان مطلق و آزاد نیست و یا تفصیل دهیم بین وقف منفعت و وقف انتفاع در دومی بگوئیم نظیر وقف بر جهات عامه است که احدی مالک آن نیست ولی وقف منفعت این طور نباشد و یا فرق بگذاریم بین وقف خاص و وقف عام در وقف خاص بگوئیم موقوف علیهم مالک موقوفه هستند ولی ملک غیر طلق و در وقف عام بگوئیم همانند وقف بر جهات کسی مالک آن نیست ؟ اینها وجوهی هستند و بعید نیست که حقیقت وقف از نظر اعتبار و تصویر در همه اقسامش این باشد که عین مال دست نخورده بماند تا همواره منافعش به موقوف علیهم برسد، و بنابراین عین ملک موقوف علیهم نیست و از ملک واقف نیز خارج می شود مگر در بعضی از صور وقف منقطع الآخر که بیانش گذشت . مساءله 68 - تغییر وقف و ابطال رسم آن و از بین بردن عنوانش جائز نیست هرچند به اینکه عنوانی دیگر به آن بدهند مثلا خانه را کاروانسرا یا دکان را خانه کنند، بله اگر وقف وقف منفعت باشد و عنوان فعلی آن هیچ سودی هرچند اندک نداشته باشد بعید

نیست جائز باشد آن را به عنوانی دیگر که سودآور باشد تبدیل کنند، مثل اینکه باغی وقفی به خاطر خشکیدن چشمه اش و یا به خاطر عارضی دیگر خشک شود هیچ سودی برای موقوف علیهم نداشته باشد به خلاف اینکه اگر آن را خانه و یا کاروانسرا کنند سودآور می شود. مساءله 69 - اگر موقوفه خراب و منهدم گردد و عنوان اولی خود را از دست بدهد مثلا اگر باغ بوده درختانش ریشه کن و یا خشک شود و اگر خانه بوده دیوارهایش فرو ریزد و آثارش محو گردد و اگر تعمیر آن و اعاده اش بصورت اول ممکن است ولو به دادن اجاره و امثال آن لازم است چنین کنند و بنابراحتیاط همین متعین است ، و اگر ممکن نباشد دو احتمال بلکه دو قول هست یکی اینکه بگوئیم عرصه آن از وقفیت خارج می شود دوم اینکه بگوئیم همچنان وقف هست و باید به وجهی دیگر هرچند از طریق زراعت کردن در آن و امثال آن از عرصه آن بهره کشی کنند و قول دوم اقوی است و نزدیکتر به احتیاط آن است که دوباره آن را وقف قرار داده و در مصرف و کیفیات مصرف عوائد آن رعایت مطابقت با وقف اول را بنمایند. مساءله 70 - اگر ملک های وقفی جهت بقای آنها و استفاده از آنها محتاج تعمیر و مرمت و اصلاح باشند پس اگر واقف برای آن ها چیزی قرار داده است که مصرف شود، باید همان را انجام داد وگرنه باید احتیاطا از نمای آنها در آن مصرف نمود و بر حق موقوف علیهم مقدم داشت و برای موقوف علیهم احتیاط این است که به آن راضی باشند.و اگر بقای آنها بر فروش بعضی از آنها متوقف باشد، جایز است . مساءله 71 - اوقاف بر جهات عامه که در سابق گفتیم ملک احدی نمی شود از قبیل مساجد و مشاهد و مدارس و معابر و پلها و امثال اینها فروختنش جائز نیست ، این عدم جواز نسبت به مساجد و مشاهد بدون اشکال و نسبت به مدارس و بقیه بنابر احتیاط است هرچند که خراب و مندرس شود به طوری که امیدی به اینکه روزی دوباره سودی برای جهت مورد نظر دارا شود و در بین نباشد و به همان حال خرابی باقی بماند، این نسبت به اعیان آن موقوفات است اما نسبت به متعلقات این اماکن از قبیل آلات و فرش و پارچه های روی ضریح مادام که با بقاء آنها انتفاع از آنها ممکن باشد فروختنش جائز نیست ، و اگر در آن محل آن انتفاعی که برای آن وقف شده ممکن نباشد لکن در همان محل به نحوی دیگر ممکن است مورد استفاده قرار گیرد باید در آن وقف شده ممکن نباشد لکن در همان محل به نحوی دیگر ممکن است در همان جا گسترده شود باید به همان حال در آن جا باقی بماند و اگر فرض شود که در آن مسجد یا آن مشهد به هیچ وجه محتاج پهن کردن آن فرش نیست لکن احتیاج به پرده ای دارد که محل را از سرما و گرما حفظ کند همان فرش را به صورت پرده مورد استفاده قرار می دهند و اگر فرض شود که حتی برای پرده نیز احتیاجی به آن

فرش نیست و به کلی از حیز انتفاع خارج شده و باقی ماندنش جز ضایع شدن و ضرر تلف ندارد آن را در محل دیگری نظیر محل اصلیش می برند، مثلا اگر جزء اثاث مسجدی بوده به مسجد دیگرش می برند و اگر از مشهدی به مشهدی دیگرش می برند و اگر فرض شود که مساجد و مشاهد دیگر نیز احتیاجی به آن ندارد آن را در مصالح عامه به کار می زنند، همه اینها در صورتی است که انتفاع از آن یا بقاء آن ممکن باشد و اما اگر فرض شود که جز با فروختنش قابل استفاده نیست و اگر آن را نفروشند ضایع و تلف می شود آن را می فروشند و بهای آن را صرف محل خودش می کنند و اگر محل خودش احتیاج به بهای آن ندارد خرج محلی مثل آن می کنند و اگر مثل آن نیز احتیاجی به آن بهاء ندارد طبق دستور فعلی در مصالح عمومی خرج می شود. مساءله 72 - همان طور که فروختن این گونه اوقاف جائز نیست ظاهر این است که اجاره دادن آن نیز جائز نمی باشد، و اگر غاصبی یکی از این اماکن را غصب کند و منفعتی غیر آن منافع مورد نظر در وقف را از آن استیفاء کند مثلا مسجد یا مدرسه را خانه مسکونی کند بعید نیست اینکه اجرت المثل را آن را اگر مدرسه یا کاروانسرا یا حمام بوده بپردازد و اما اگر مسجد یا مقبره یا مشهد بوده یا پل و امثال اینها بوده اجرت المثل ندارد، لکن اگر در دست غاصب تلف شده باشد ظاهرا ضامن آن است و قیمت آن را از تلف کننده می گیرد و صرف در ساختن بدل آن و مثل آن می شود. مساءله 73 - اوقاف خاصه از قبیل وقف بر اولاد و اوقاف عامه ای که بر عناوینی چون فقراء وقف شده اند نقل دادن آن با هیچ یک از نواقل از قبیل بیع و هبه و امثال آن جائز نیست ، مگر به خاطر بعضی از عوارض که ذیلا ذکر می شود.اول اینکه موقوفه به طوری خراب شود که اعاده آن به حال اولش و استفاده از آن به هیچ وجه ممکن نباشد و تنها راه استفاده از آن فروختن و انتفاع با بهای آن باشد نظیر حیوانی به علتی ذبح شده و نیز چوبی که پوسیده شده و حصیر کهنه و امثال آن که باید فروخته شود و با پول آن چیزی خریداری شود که موقوف علیهم از آن بهره ببرند و اگر نگوئیم اقوی و نزدیک تر به احتیاط آن است که چیزی بخرند که الاقرب فالاقرب به موقوفه اول بوده باشد.دوم اینکه به خاطر ویرانی و یا علتی دیگر آن طوری که باید مورد استفاده قرار نگیرد به طوری استفاده فعلی از آن نسبت به عین موقوفه مثل آن در حکم عدم استفاده باشد که در این گونه موارد نیز فروختنش جائز است ، به شرطی که امیدی به برگشتن آن به حال اول نرود مثل اینکه خانه منهدم و بستان خشکیده شود و به صورت عرصه در آید و نشود از آن استفاده کرد مگر به صورت بسیار ناچیز که در حقیقت در حکم عدم استفاده باشد ولی اگر فروخته شود ممکن است با پول آن خانه ای یا بستانی دیگر و یا ملک دیگری که منفعتش برابر منفعت خانه و بستان باشد

خرید و یا اگر منفعتش به آن مقدار نیست به مقداری است معتنابه و اگر فرض شود که اگر فروخته شود با بهای آن تنها چیزی می توان خرید که منافعش برابر همان منافع ناچیز موقوفه خراب است و یا نزدیک به آن ، در این صورت فروختنش جائز نیست و باید به همان حال باقی بماند سوم اینکه موقوفه ای است که واقف در ضمن عقد وقف قید کرده باشد که اگر روزی حادثه ای رخ داد و باعث شد که منفعت موقوفه ناچیز شود و یا مالیات آن و یا مخارج نگهداری آن زیاد شود و یا وقوع اختلاف در بین موقوف علیهم رخ دهد و یا ضرورتی و حاجتی برای آنان پیش آید و یا علتی دیگر فروختن آن را ایجاب کند مانعی از فروختن آن نیست ، بنابراقوی در چنین مواردی بیع موقوفه جائز است چهارم اینکه بین موقوف علیهم آن چنان اختلافی بیفتد که بیم تلف اموال و حتی خونریزی برود و این خطر ریشه کن نشود مگر به فروختن موقوفه ، که در این صورت موقوفه را می فروشند و بهای آن را بین موقوف علیهم تقسیم می کنند، بله اگر فرض شود صورتی که با فروش موقوفه و خریدن ملکی دیگر و وقف کردن آن اختلاف برطرف می شود متعین است که چنین کنند آن موقوفه رامی فروشند و با بهایش عینی دیگر می خرند و یا آن را با این معاوضه می کنند و سپس صیغه وقفیت آن را می خوانند برای نسلهای بعدی عهده دار فروختن موقوفه و خریدن ملکی دیگر و یا معاوضه آن با این و وقف کردن عین جدید حاکم شرع و یا منصوب از طرف حاکم شرع است مگر اینکه موقوفه از طرف واقف متولی منصوب داشته باشد. مساءله 74 - اشکالی نیست در اینکه جائز است اجاره دادن موقوفه ای که وقف منفعت شده باشد نه وقف انتفاع حال چه اینکه وقف خاص باشد یا وقف عام بر عناوین یا عام بر جهات و مصالحی عمومی از قبیل دکان و مزرعه ای که وقف شده باشد بر اولاد یا بر فقراء و یا جهات عامه ، چون مقصود واقف رسیدن نفع به موقوف علیه بوده و این غرض با دادن اجاره و امثال آن حاصل می شود به خلاف وقفی که منظور واقف انتفاع موقوف علیه از وقف باشد مثلا خانه را وقف کرده باشد برای مسکنی و مانند مدرسه و مقبره و پل و کاروانسرا برای سکنای طلاب و دفن اموات و عبور هر رهگذر که ظاهر این است که اجاره دادن آنها در هیچ حالی از احوال جائز نیست . مساءله 75 - اگر بعضی از وقف به طوری خراب شود که قبلا گفتیم و فروختنش جائز است و قسمتی دیگر از وقف احتیاج به تعمیردارد تا دارای منفعت شود، در چنین فرضی اگر ممکن است همین قسمت محتاج به تعمیر را با درآمد خودش تعمیر کند احتیاط آن است که چنین کنند و بهای قسمت فروخته شده را صرف خریدن ملکی مثل آن که فروخته شده بنماید و اگر ممکن نباشد (مثلا درآمد آن کافی در هزینه تعمیرش نباشد) بعید نیست بگوئیم نزدیکتر به احتیاط و بهتر آن است که بهای فروخته شده را صرف

تعمیر آن قسمت محتاج به تعمیر کنند، و اما اینکه طوری صرف تعمیر کنند که درآمد آن بیشتر شود جائز بودنش بعید است ، بله اگر بهای نامبرده به مقداری نباشد که با آن ملک جدیدی بخرند آن را صرف تعمیر قسمت دیگر می کنند هرچند تعمیری که درآمد آن را زیاد کند. مساءله 76 - اشکالی نیست در اینکه جدا کردن وقف از ملک طلق چنانکه ملکی مشترک بین آن دو باشد جائز است و متصدی این جداسازی از طرف وقف متولی آن و یا موقوف علیهم و از طرف ملک طلق مالک آن است ، بلکه ظاهر در مواردی که هر دو طرف شرکت واقفی و موقوف علیهمی باشد این است که جداسازی آن دو از یکدیگر جائز است مثل آن جا که دو نفر مالک در خانه ای شریکند و هر یک سهم مشاع خود را وقف بر اولاد خود کند، بلکه بعید نیست در آن جا هم که وقف و موقوف علیه متعدد و واقف یکنفر باشد نیز جداسازی جائز باشد مثل آن جائی که شخصی نصف مشاع خانه خود را وقف بر مسجد و نصف دیگرش را وقف بر یکی از مشاهد کند، و اما در اوقافی که واقف و موقوف یکی است ولی موقوف علیهم نسلهای متوالی باشند تقسیم آن بین موقوف علیهم جائز نیست ، بلکه اگر میانه ارباب وقف نزاعی افتد که به خاطر آن بیع وقف جائز می شود و جز از طریق تقسیم آن نزاع ریشه کن نمی گردد تقسیم جائز می شود لکن این تقسیم نسبت به بطون آینده نافذ نیست (و آنها می توانند تقسیم را بر هم زنند) و شاید برگشت این قسمت به قسمت منافع باشد و ظاهرا تقسم منافع مطلقا (چه اینکه نزاعی در بین باشد یا نباشد جائز است و اما تقسیم عین موقوفه نسبت به بطون لاحقه اقوی آن است که مطلقا جائز نیست . مساءله 77 - اگر بطن موجود ملک وقفی را اجاره دهد و در بین مدت اجاره همه منقرض شوند اجاره نسبت به مدت باقیمانده باطل می شود مگر آن که بطن بعدی آن را تنفیذ کند که در این صورت بنابراقوی صحیح است ، و اما اگرمتولی آن را اجاره داده باشد و در اجاره دادنش مصلحت وقف را اجاره نسبت به آن بطون نیز صحیح است و احتیاجی به اجاره آنان ندارد. مساءله 78 - برای واقف جائز است تولیت موقوفه و نظارت بر آن را برای همیشه یا مدتی معین برای خود قرار بدهد چه مستقلا و چه با شرکت فرد معین دیگر، و همچنین جائز است آن را به همین نحو برای غیر قرار بدهد بلکه حتی جائز است مسئله تعیین متولی را به عهده غیر بگذارد در نتیجه متولی کسی خواهد بود که آن غیر معین کرده است ، بلکه جائز است کسی را متولی قرار دهد و به او اختیار دهد که برای بعد از خودش متولی معین کند و همچنین مقرر بدارد که هر متولی برای بعد از خودش جانشین معین کند. مساءله 79 - اینکه گفتیم واقف می تواند تولیت را برای خودش یا غیر قرار دهد فقط در زمان وقف کردن و خواندن عقد وقف است ، و اما بعد از تمام شدن عقد وقف واقف مانند سایر مردم هیچ

ارتباطی با موقوفه ندارد به کلی از آن بیگانه است نه می تواند تولیت معین کند و نه اگر معین کرد او را عزل نماید مگر آن که اختیار عزل کردن متولی را هم در ضمن عقد وقف برای خودش قرار داده باشد به اینکه در حال وقف شخص را متولی کرده باشد و گفته باشد هر وقت بخواهم تو را عزل می کنم . مساءله 80 - اشکالی نیست در اینکه در مواردی که حتی حق تولیت و اظهار نظر را برای خود قرار می دهد شرط نیست که عادل باشد و اقوی آن است که در مواردی هم که برای غیر قرار میدهد عدالت او شرط نیست ، بله آن چه در متولی معتبر است دو چیز است یکی امانت و دیگر از عهده برآمدن ، بنابراین جائز نیست تولیت وقف را مخصوصا در وقف جهات مصالح عامه به کسی واگذار کند که یا خائن است و اعتباری و تولی به کارش نیست و یا اگر امین است از عهده اداره موقوفه بر نمی آید، و نیز جائز نیست آن را به دیوانه و طفل حتی ممیز واگذار نماید البته اگر منظورش این باشد که مادام دیوانه و کودک تحت ولایت قیم است قیم او بعمل تولیت بپردازد و از تحت ولایت بیرون آمد خودش مباشرت کند ظاهرا جائز است هرچند طفل غیر ممیز باشد بلکه جواز قرار دادن آن برای مجنونی که امید بهبودی در آن هست بعید نیست در نتیجه مادام که بهبودی نیافته ولی او قائم مقام او می شود. مساءله 81 - اگر واقف تولیت موقوفه را برای کسی قرار دهد قبول آن بر وی واجب نیست ، حال چه اینکه در مجلس اجرا و عقد وقف حاضر باشد و یا غائب بوده بعدا به اطلاعش رسیده باشد حتی اگر بعد از مرگ واقف هم مطلع شود قبول آن واجب نیست و اگر تولیت برای چند نفر به ترتیب قرار دهد و بعضی از آنان قبول کند بر نفر بعدی او واجب نیست قبول کند و وقتی متولی تولیت را قبول نکند موقوفه بدون متولی منصوب خواهد شد، و اما اگر قبول کرد آیا جائز هست که خود را عزل کند همچنانکه در وکالت چنین است و وکیل می تواند خود را عزل کند و یا جائز نیست ؟ دو قول است احتیاطی که نباید ترک شود این است که خود را عزل نکند و کسی که در مرحله بعد است اگر تولیت را قبول کرد وظائفش را با مراجعه به حاکم و منصوب شدن از قبل او انجام میدهد. مساءله 82 - اگر واقف تولیت را برای دو نفر قرار دهد اگر هر یک را مستقل قرار دهد هر یک مستقلا عمل می کند و لازم نیست به آن دیگری مراجعه نماید و اگر یکی از آن دو از دنیا برود و یا از اهلیت تولیت خارج شود دیگری منفردا عمل می کند، و اگر هر یک از آن دو را مستقل قرار نداده باشد هیچ یک نمی تواند مستقلا عمل کند، و همچنین است در صورتی که عقد وقف را از این نظر مطلق آورده باشد و از جهت استقلال و عدم استقلال ساکت گذاشته باشد قرائن احوال هم دلالت بر استقلال نداشته باشد در نتیجه اگر در چنین وضعی یکی از متولیان از دنیا برود ویا از اهلیت تولیت ساقط شود بنابراحتیاط اگر نگوئیم

اقوی حاکم شرع فرد دیگری را همراه او می کند. مساءله 83 - اگر واقف وظیفه متولی و کار او را معین کند که همان متبع خواهد بود، و اما اگر معین نکرده باشد وظیفه او همان کارهای متعارفی است که انجامش برای امثال ملک موقوفه لازم است ، از قبیل تعمیرات و اجاره دادن و گرفتن مال الاجاره و تقسیم آن بین موقوف علیهم و پرداخت مالیات و امثال آن ، همه این کارها لازم است با رعایت احتیاط و مراعات مصلحت وقف و مصلحت موقوف علیهم انجام پذیرد و احدی حق ندارد مزاحم او شود حتی موقوف علیهم ، و برای واقف جائز است تولیت بعضی از امور موقوفه را به شخصی و تولیت بعض دیگر امور را به شخصی دیگر بدهد مثلا تعمیر موقوفه و به دست آوردن منافع آن را به کسی واگذار کند و حفظ منافع و تقسیم آن بین موقوف علیهم را به کس دیگر، و یا ملک وقفی و حفظ آن را به فردی بسپارد و تصرفات در آن را به دیگری واگذارد حال اگر واقف بعضی از امور موقوفه از قبیل تعمیر و بدست آوردن منافع را نام ببرد و فردی را متولی در آن بکند ولی جهات دیگر از قبیل حفظ و قسمت درآمد در بین ارباب وقف را نام نبرد وقف او در غیر جهاتی که ذکر کرده بدون متولی منصوب است که در مسئله 87 حکم آن می آید. مساءله 84 - اگر واقف سهمی از منافع را برای متولی معین کند که همان متعین است و اجرت عملش همان است بیش از آن نمی تواند بردارد هرچند که کمتر از اجرت المثل باشد، و اما اگر معین نکرده باشد اقرب آن است که مستحق اجرت المثل می باشد. مساءله 85 - متولی حق ندارد منصب تولیت را به دیگری واگذار کند هرچند که خودش از اداره موقوفه عاجز شده باشد، مگر آن که واقف هنگام نصب او به تولیت اجازه آن را به وی داده باشد، بله او می تواند در بعضی از کارهائی که وظیفه خود اوست وکیل بگیرد مگر آن که واقف شرط کرده باشد که کارهای وقف به دست خود او انجام شود. مساءله 86 - برای واقف جائز است کسی را به عنوان ناظر بر متولی معین کند اگر معلوم شود که منظورش از تعیین ناظر این است که صرفا از کارهای متولی آگاه باشد و اطمینان پیدا کند به اینکه کارها درست انجام می شود در این صورت متولی مستقل در تصرفات خود هست و اجازه ناظر در صحت و نفوذ کارهایش معتبر نیست تنها اطلاع او لازم است ، و اما اگر منظورش اعمال نظر و تصویب ناظر باشد متولی هیچ تصرفی را بدون اذن و تصویب ناظر نباید انجام دهد و اگر واقف هیچ یک از این دو را معین نکرده باشد مراعات این دو امر لازم می شود یعنی ناظر استقلال متولی را و متولی تصویب ناظر را مراعات نماید. مساءله 87 - اگر واقف اصلا متولی معین نکند بنابراقوی متولی آن در اوقات عامه حاکم یا منصوب از طرف اوست ، و همچنین در اوقات خاصه نسبت به اموری که مصالح وقف و مراعان بطون بعدی ، و اما نسبت به کارهائی که در بهره دهی

فعلیش دخالت دارد از قبیل لایه روبی نهرها و یا شق نهر جدید و شخم زدن و کشت و برداشت حاصل و تقسیم آن و کارهای جزئی دیگر به عهده موجودین از موقوف علیهم است . مساءله 88 - در موقوفاتی که گفتیم تولیت آن با حاکم و یا منصوب از طرف حاکم است اگر حاکم و یا منصوب او نبود و دسترسی به یکی از آن دو ممکن نبود عدول مؤ منین متولی خواهند بود. مساءله 89 - در مواردی اختیار به دست حاکم است فرقی نیست بین اینکه واقف متولی معین نکرده باشد و یا معین کرده لکن متولی اهلیت تولیت را نداشته و یا اگر داشته از دست داده است ، پس اگر واقف تولیت موقوفه اشت را به فردی از اولادش داده که عادل بوده و فاسق شده مثل جائی است که اصلا کسی را معین نکرده . مساءله 90 - اگر واقف تولیت موقوفه اش را به دست دو نفر عادل از فرزندش مثلا داده باشد و فعلا بیش از یک نفر عادل وجود ندارد حاکم عادلی دیگرضمیمه او می کند، و اما اگر اصلا عادلی در میانه فرزندان او نباشد آیا بر حاکم لازم است نصب دو نفر عادل و یک نفر امین کافی است هرچند که عادل نباشد نزدیکتر به احتیاط آن است که دو نفر نصب کند لکن اقوی کفایت یک نفر امین است . مساءله 91 - اگر موقوفه ای احتیاج به تعمیر داشته باشد و درآمدی که صرف تعمیر آن شود ندارد برای متولی جائز است به این قصد قرض کند که بعد از رسیدن موقوفه به بهره دهی از بهره آن و یا از درآمد موقوفات آن موقوفه قرض خود را بپردازد، بنابراین متولی باغ وقفی برای تعمیر آن قرض می کند به این نیت که وقتی ببار نشست قرض خود را از آن عایدات بدهد و متولی مسجد و یا مشهد و یا مقبره و امثال آن قرض می کند به این قصد که قرض خود را از موقوفات این اماکن بپردازد بلکه حتی جائز است از مال خودش خرج تعمیر بکند به قصد اینکه بعدا آن را از عوائد وقف یا موقوفاتش بردارد، و اما اگر قرض کند و یا از مال خود خرج نماید بدون قصد اینکه بعدا آن را بردارد، بعدا جائز نیست بردارد. مساءله 92 - وقف بودن ملکی یا مالی از چند طریق ثابت می شود: یکی شیاعی که برای انسان یقین و یا حداقل اطمینان بیاورد. دوم اقرار کسی که مال وقفی را در اختیار دارد و یا اقرار ورثه او بعد از مرگش سوم اینکه ببینیم که ملک در تصرف وقف است یعنی آنهائی که این ملک را در اختیار دارند معامله وقف باآن می کنند کسی هم معارض عمل آنها نیست چهارم گواهی دادن و شاهد عادل . مساءله 93 - اگر کسی اقرار کند به اینکه این ملک که در دست من است وقف است و سپس ادعاء کند که اقرار قبلی من مصلحتی بود و در واقع ملک موقوفه نیست ادعایش شنیده می شود، لکن اگر شخص صلاحیت داری با ادعاء او مخالفت کند او باید طبق موازین قضاءادعای خود را اثبات کندبه خلاف صورتی که عقد وقف را واقع سازد و قبض نیز صورت بگیرد آن وقت ادعاء کند که من در این کارها قصد جدی

نداشته ام که این ادعا به هیچ وجه از او مسموع نیست همچنانکه در هیچ عقد و ایقاع مسموع نیست . مساءله 94 - همان طور که معامله وقفیت کردن متصرفین یکی از ادله وقفیت است مادام که خلاف آن ثابت نشود، همچنین عمل متصرفین از جهت ترتیب و تشریک و کیفیت مصرف و غیر اینها دلیل بر کیفیت است و دیگران باید از چگونگی معامله متصرفین در موقوفه پیروی کنند تا زمانی که یقین به خلاف آن حاصل شود. مساءله 95 - اگر ملکی به دست کسی است که به عنوان ملکیت در آن تصرف می کند لکن دیگران یقین کنند و یا یقین داشته باشند که این ملک در سابق وقف بوده جائز نیست و صرف این یقین ملک را از دست او بگیرند مگر آنکه ثابت شود که فعلا نیز وقف است ، و همچنین اگر شخصی ادعا کند که فلان ملک در سابق و چند نسل قبل از این وقف اولاد بوده نسلا بعد نسل و این ادعا را ثابت هم بکند مگر آن که ثابت کند که فعلا نیز وقف است ، بله اگر ذوالید در مقابل مدعی خود که می گوید این ملک مال من است بگوید: این ملک در دست من است از تو نیست بلکه وقف بوده است چیزی که هست مجوز بیع حاصل شد و موقوف علیهم آن را به من فروختند حکم ید (که اماره مالکیت است) از ید او ساقط می شود و ملک را از او می گیرند و او را ملزم می کنند تا ثابت کند موقوف علیهم مجوز فروش را داشته اند و نیز ثابت کند که وی آن را از آنان خریده است . مساءله 96 - اگر کتاب و یا قرآن و یا غیر این دو در دست کسی باشد و او ادعای ملکیت آن را داشته باشد لکن بر آن مال نوشته شده است که این کتاب مثلا وقف است به صرف این نوشته حکم به وقفیت آن نمی شود، و بنابراین می توان آن کتاب را از وی خرید بله ظاهر این است که مثل این نوشته عیب و نقصی برای کتاب و امثال آن است و اگر مشتری از چنین نوشته ای در کالا بی خبر بوده باشد وقتی با خبر شود خیار عیب دارد و می تواند معامله را فسخ کند. مساءله 97 - اگر در ترکه میت ورقه ای به خط خود او یافت شود که در آن نوشته فلان ملک را وقف کرده و قبض و اقباض را هم انجام داده به صرف اینکه نوشته حکم به وقفیت آن نمی شود مگر زمانی که با آن نوشته یقین و یا حداقل اطمینان حاصل شود، زیرا ممکن است نویسنده آن مینوتی نوشته تا هنگام وقف کردن طبق آن عمل کند و چنین چیزهائی بسیار اتفاق می افتد. مساءله 98 - زمانی که عین موقوفه از اعیانی باشد که زکات به آن تعلق می گیرد مثلا گاو و گوسفند و یا شتر باشد بر موقوف علیهم دادن زکات آن واجب نیست هرچند که سهم هر یک از آنان به حد نصاب برسد، و اما اگر عوائد آن جنس زکوی باشد مثلا حاصل زمین موقوفه انگور یا خرما باشد و در وقف خاص دادن زکات بر هر یک از سهمش به حد نصاب برسد واجب است زیرا ملکی است طلق به خلاف وقف عام حتی مثل وقف بر فقراء که در همین فرض نیز دادن زکاتش

واجب نیست برای اینکه مادام که به دست یکی از فقراء نرسیده ملک احدی از فقراء نیست ، بله اگر از حاصلی که بالای درخت است و هنوز زکات به آن تعلق نگرفته سهمی به قدر نصاب را به فقیری بدهند و حاصل در ملک فقیر به حد تعلق زکات به تفصیلی که در کتاب زکات گذشت برسد واجب است زکاتش را بپردازد. مساءله 99 - وقتی که در بین بعضی ازطوائف معمول است که مثلا گوسفند و یا گاوی را در نظر می گیرند و الفاظی که در بین خود آنان متعارف است به زبان می آورند و مقصودشان این است که این حیوان دچار آفت نشود، هرچه مثلا گوساله نر زائید در راه خدا قربانی شود و هرچه ماده آورد برای صاحبش بماند گوساله نر زائید در راه خدا قربانی شود و هرچه ماده آورد برای صاحبش بماند
- و یا الفاظ دیگری نظیر اینها ظاهرا باطل است چون شرائط وقف صحیح را ندارد. خاتمه مشتمل بر دو امر است : یکی درباره حبس و ملحقات آن است ، و دیگری درباره صدقه .
گفتار در حبس و همسانانش
گفتار در حبس و همسانانش مساءله 1 - جائز است اینکه شخصی ملک خود را بر هر آن چه وقف بر آن صحیح است حبس کند یعنی منافع آن صرف در مصرف موردنظرش بر شخص یا مکان مورد نظرش بشود، پس اگر ملک خود را حبس کند که عوائد آن صرف در راهی از راه های غیر و محلی از محل های عبادات نظیر کعبه مظلمه و یا مساجد و مشاهد مشرفه شود اگر حبس را مطلق کرده باشد و یا قید دوام کرده باشد برای همیشه حبس شده و بعد از قبض دادن دیگر نمیتواند برگشت کند وبه ملک خودش برگرداند و بعد از او هم به وارثش نمی رسد و اما اگر مدت معینی راذکر کرده باشد تا آن مدت تمام نشده نمی تواند برگشت کند بعد از تمام شدن مدت خود به خود به ملک مالک و یا وارث او بر میگردد و اگر آن را بر شخص معینی حبس کند در صورتی که مدتی را معین کرده باشد و یا گفته باشد تا آن شخص در حیات است این ملک حبس بر او است حبس تا انقضاء آن مدت لازم است حتی اگر مالک که همان حابس است قبل از سرآمدن مدت از دنیا برود و حبس تا آخر مدت خودش باقی است ، و اما اگر مدت ذکر نکرده باشد حبس مادام که حابس زنده است لازم است و بعد از مرگش میراث می شود، و همچنین است حال آن جائی که حبس بر عنوان عام نظیر فقراء شده باشد اگر محدود به حدی باشد تا انقضاء آن حد لازم است و بعد از آن به ملکیت حابس یا وارثش بر می گردد و اگر وقتی معین نکرده باشد مادام که حابس زنده است لازم است . مساءله 2
- اگر سکنای خانه اش را مثلا برای کسی قرار داده باشد به این معنا که او را مسلط بر سکونت آن خانه کرده ملکیت خانه را برای خود قرار داده باشد به عمل او سکنی گوید حال چه اینکه ذکر مدتی نکرده باشد مثل

اینکه بگوید: (تو را در خانه خود سکنی دادم) و یا بگوید: (سکنای خانه من مال تو) یا آن که مقدار و مدت آن را معلوم کند به عمر خودش یا عمر طرف مقابل و بگوید: (سکنای خانه من از آن تو تا چندی که من زنده ام) و یا (یا تا چندی که زنده ای) و یا زمان سکونتش را ذکر کند مثلا بگوید (سکنای خانه ام تا یک سال یا دو سال برای تو) و برای هر یک از این دو قسم اسم خاص است .اولی را که اصلا ذکر مدت نمی کند سکنی و دومی را که مدت عمر خودش و یا عمر طرف مقابل قرار میدهد عمری و سومی را که در آن مدت به یک سال یا دو سال تعیین می شود رقبی می گویند. مساءله 3 - هر یک از این سه صورت احتیاج به عقد دارد یعنی ایجاب و قبول می خواهد ایجاب را مالک و قبول را ساکن می گویند، و ایجاب آن عبارت است از هر عبارتی که تسلیط نامبرده را می رساند مثل اینکه در اولی بگویند: (تو را در این خانه ام سکنی دادم) و یا بگوید: (سکنای این خانه مال تو) و یا هر عبارت دیگر که در هر زبانی این معنا را افاده کند، و در عمری جمله (مادام که من زنده ام) و یا (مادام که تو زنده ای) را اضافه کند، و در وقتی رقبی جمله (یکسال) و یا (دو سال) را اضافه کند، البته برای ایجاب عمری و رقبی دو عبارت دیگرنیز هست و آن این است که در عمری بگوید: (اعمرتک هذاالدار عمرک) و یا (اعمرتک هذا الدار عمری) ویا بگوید: (اعمرتک هذا الدار ما بقیت) و یا (اعمرتک هذا الدار ما بقیت) و به جای مابقیت) بگوید: (ما عشت) و یا (ما عیشت) و امثال اینها و در قسم سوم بگوید: (ارقبتک مدة فلان) و اما قبول در این سه نوع حبس عبارت است از هر لفظی که رضای طرف مضمون ایجاب را برساند. مساءله 4 - در هر یک از سه نوع حبس نامبرده شرط است که خانه بقبض ساکن داده شود، اما اینکه آیا این شرط شرط صحت عقد است و یا شرط لزوم آن دو وجه است و اولی آن دو بعید نیست ، و بنابراین اگر مالک خانه را تحویل ساکن ندهد و از دنیا برود عقد باطل است همچنان که در وقف چنین است علی الظاهر. مساءله 5 - این سه عقد عقودی است لازم که عمل به مقتضای آن واجب است ، و مالک نمی تواند از عقدی که بسته برگردد و ساکن را از خانه بیرون کند در نتیجه در سکنای مطلق که قسم اول بود از آن جا که ساکن مستحق مسمای اسکان است هرچند یک روز با همان یکروز عقد لازم می شود، و مالک نمی تواند از سکنای وی به این مقدار جلوگیری کند و در زائد بر یک روز هر وقت بخواهد می تواند معامله را بر هم بزند، و در عمری و رقبی به مقداری که ذکر شده معامله لازم است یعنی در عمری تا چندی که مالک و یا ساکن زنده است و در رقبی تا چندی که مدت معین شده تمام نشده است . مساءله 6 - اگر کسی خانه خود را سکنی یا عمری یا رقبی برای شخص این عمل خانه او را از ملکش خارج نمی سازد، و می تواند در عین اینکه

سکنای آن را به غیر داده بفروشد و فروختن آن عقده های سه گانه را باطل نمی کند، بله ساکن همچنان مستحق سکونت در آن خانه است به همان نحوی که برایش قرار داده و همچنین مشتری نیز نمی تواند آن را باطل کند، و به فرضی که جاهل بوده به اینکه فروشنده آن را سکنای عمری یا رقبی کرده خیار فسخ دارد یا معامله رافسخ کند و یا به همان قیمت و به همین وضع قبول کند، بله در سکنای مطلق که گفتیم همینکه مسما به عمل آید عقد باطل می شود اگر منظور فروشنده فسخ سکنا باشد سکنا منفسخ می شود و مشتری مسلط بر منافع خواهد بود و دیگر خیاری نخواهد داشت . مساءله 7 - اگر در عمری مدت سکنا طول زندگی مالک باشد و قبل از مرگ ساکن از دنیا برود تا چندی که مالک زنده است ورثه ساکن مالک سکنای آن خانه هستند، و اگر عکس این بود یعنی مدت سکنای طول حیات ساکن بود و مالک قبل از ساکن از دنیا برود ورثه او نمیتوانند ساکن را بیرون کنند مگر بعد از مرگ ساکن که از دنیا برود ورثه اش حق سکنی ندارند مگر آن که در عقد گفته باشد تا چند که تو زنده ای و بعد از تو اعقاب تو در اینجا سکونت کنند در این صورت ورثه ساکن می توانند در آن جا بمانند، وقتی از ساکن اول هیچ نسلی و عقبی باقی نماند و همه منقرض شدند آن وقت خانه به ورثه مالک منتقل می شود. مساءله 8 - آیا مقتضای این عقود سه گانه تملیک سکنی است ، به این معنا که برگشت این تملیک تنها به تملیک خصوص منفعت باشد و در نتیجه ساکن در صورت اطلاع عقد بتواند به هر نحوی که دلش خواست از منفعت آن استفاده کند چه خودش چه غیرش ، غیر هم هر کس که باشد هرچند اجنبی و نیز بتواند آن را اجاره یا عاریه بدهد و اگر مدت عمر مالک بود و ساکن از دنیا رفت ورثه او بتوانند آن را به ارث ببرند یا آن که چنین اقتضائی ندارد بلکه اقتضایش بیش از این نیست که سکنای در خانه داشته باشد و او وی را بیرون نکند بدون اینکه منافع را ملک او کرده باشد، اگر مقتضای این عقود سه گانه همین مقدار باشد در صورتی که در عقد قیدی و توضیحی نیامده باشد برای ساکن این مقدار جائز است که خودش و اهلش و فرزندانش و خادم وخادمه و دایه فرزند و میهمانانش در آن جا سکونت کنند، بلکه اگر خانه جای بستن حیوان را نیز دارد حیواناتش هم در آن جا جای دهد و غیر اینها که گفته شد را در آن جا ساکن نکند مگر آن که در عقد شرط این معنا شده باشد ویا مالک راضی باشد و نیز جائز نیست خانه را اجاره یا عاریه بدهد و اگر ساکن از دنیا برود ورثه اش این حق را ارث ببرند، و یا آن که مقتضای این عقود چیزی نظیر اباحه است (آن طور که میزبان طعامش را برای میهمان مباح می کند) که اگر این باشد لازمه اش مانند احتمال دوم خواهد بود به جز یک لازمه و آن مسئله ارث بردن بود که بنابر احتمال دوم ورثه ساکن این حق را ارث می بردند و بنابراین احتمال

اصلا حقی برای ساکن نیست بلکه تنها حکم اباحه است وارث نمی رود، بعید نیست از این سه احتمال اولی اقرب باشد مخصوصا در جائی که مالک در سکنا گفته باشد: (مال تو باشد سکنای این خانه) همچنین در عمری و رقبی لکن با این حال مسئله خالی از اشکال نیست . مساءله 9 - هر متاعی و ملکی که وقف کردنش صحیح باشد عمری کردنش نیز صحیح است چه ملک صحرا باشد و چه حیوان و چه اثاث یا غیر آن و ظاهرا رقبی هم به حکم عمری است و بنابراین رقبی نیز در هر چیزی که وقفش صحیح باشد صحیح است و اما سکنا فقط مخصوص مسکن است . مترجم: سید محمد باقر موسوی همدانی منبع: تحریر الوسیله، کتاب وقف و عقود هم خانواده آن

استفتائات مسجد

1- آیا مساجدی که در آستان وقفی (مثل وقف آستان قدس رضوی) بنا می گردد برای معذورین شرعی ، حضورو مکث کردن در آن ها جایز است ؟ آیه الله بهجت : جایزنیست یعنی وقف را دوباره نمی توان وقف نمود بلکه می توانند اجاره کنند برای نماز خانه پس احکام مسجد را ندارد . آیه الله خامنه ای : زمین های وقفی قابل وقف مجدد به عنوان مسجد نیستند ولی اجاره دادن آن ها توسط متولی شرعی برای ساختن مصلی وامثال آن مانعی ندارد اما با این کار تبدیل به مسجد نشده واحکام و آثار مسجد هم برآن مترتب نمی گردد. آیه الله سیستانی : جایزنیست . آیه الله صافی : جایز نیست والله العالم. آیه الله فاضل : حکم سایر مساجد را دارد . آیه الله مکارم : حکم مساجد ندارد. آیه الله وحید خراسانی : دخول حائض در مسجد وماندن حرام است. 2- آیا کل فضای مساجد حکم مسجد را دارد ؟ زیرا بالکن مساجد معمولا برای نماز خواندن بانوان و بعضی مجالس عزداری اختصاص داده می شود . حکم طبقات بالا و همچنین حکم زیر زمین مسجد را بیان فرمایید که این قسمتها برای معذورین اشکال دارد یا خیر؟ آیه الله بهجت : آنچه که ازمسجد محسوب است حکم مسجد را دارد وغیر از آن جزء مرافق مسجد است. آیه الله خامنه ای : بالکن وطبقات بالا اگر داخل فضای مسجد است و همچنین زیرزمین مسجد حکم مسجد را دارد . آیه الله سیستانی : فضای مسجد وطبقات مختلف آن که بعد از وقفیت احداث شده است حکم مسجد را دارد. آیه الله صافی : جایز نیست والله العالم آیه الله فاضل لنکرانی : طبقات پایین وبالا و بالکن مسجد اگر هنگام ساخت مسجد به عناوین دیگری غیر از مسجد ساخته شده باشد حکم مسجد را ندارد والا حکم مسجد را دارد و باید احکام مسجد رعایت شود. آیه الله مکارم : کل فضای مسجد حکم مسجد دارد مگرقسمتهایی که به هنگام وقف استثناء شده باشد یا در عرف محل معمولا جزء مسجد نیست مثل حیاط مسجد که دربعضی ازمناطق جزء مسجد نیست . آیه الله وحید خراسانی :خصوص جای نماز است ملحق است به مسجد 3 - اگر برای ورود به بخشی از مسجد که صیغه مسجد خوانده نشده از درب ورودی یا پله های مسجد استفاده کنند جایزاست ؟ آیه الله بهجت : بدون توقف وگذاشتن چیزی جایزاست . آیه الله خامنه ای :اگر در قمستی که مسجد است مکث نکنند و چیزی هم درآنجا نگذارند عبور آنها مانعی ندارد آیه الله سیستانی : جایز است آیه الله صافی :اگر به عنوان مسجد در آن نماز خوانده باشند حکم مسجد را دارد چه صیغه وقف بخوانند چه نخوانند . آیه الله فاضل لنکرانی : مانعی ندارد مگر این که مزاحمتی برای

نمازگزاران مسجد ایجاد کند. آیه الله مکارم شیرازی : اشکال ندارد آیه الله وحید خراسانی : اگرجزء مسجد نباشد یا برای عبور باشد مانعی ندارد. 4- آیا تکیه دادن به دیواری که مشترک بین مسجد و بخشی که صیغه خوانده نشده مسجد است ، جایزاست ؟ آیه الله بهجت : جایزاست آیه الله خامنه ای : مانعی ندارد. آیه الله سیستانی :جایزاست آیه الله صافی : مجرد تکیه دادن حکم خاصی ندارد ولی گذشت که صیغه وقف اثری ندارد والله العالم آیه الله فاضل لنکرانی : مانعی ندارد. آیه الله مکارم :اشکال ندارد. آیه الله وحید خراسانی : مانع ندارد 5- آیا زمینی راکه برای مسجد واگذار شده است حتما باید صیغه وقف خوانده شود یا همین که به نام مسجد واگذار شده حکم مسجد برآن جاری است ؟ آیه الله بهجت : اگر یک نماز به عنوان مسجد در آنجا خوانده شود مسجد است با اذن واقف آیه الله خامنه ای : بدون انشاء صیغه وقف و یا بدون تحویل آن به نماز گزاران وخواندن نماز به عنوان مسجد وقف محقق نمی شود آیه الله سیستانی : واگذاری کافی نیست آیه الله صافی : جواب این سوال از جواب سوالهای قبل معلوم می شود والله العالم آیه الله فاضل لنکرانی : خیرخواندن صیغه وقف لازم نیست ، بلکه همین که به قصد مسجد در اختیار نماز گزاران قرار گرفت و به عنوان مسجد در آن نماز اقامه شد حکم مسجد را پیدا می کند. آیه الله مکارم شیرازی : چنانچه در آن زمین به عنوان زمین مسجد خوانده شود نیز احکام مسجد برآن جاری می گردد. آیه الله وحید خراسانی : کافی است به حیثیت مسجد به قصد مسجدیت ساخته شود. 6- درطبقه پایین مسجد که مغازه ساخته می شود آیا جزء مسجد محسوب می باشد ، وحدود شرعی آن باید رعایت شود ؟ یاخیر وفقط عائدی آن به مسجد می رسد . آیه الله بهجت : جزء مسجد محسوب نیست آیه الله خامنه ای : اگر قبل از آن که زمین حکم مسجد را پیدا کند در آن مغازه ساخته اند حکم مسجد راندارد آیه الله سیستانی : اگر قبل ازوقفیت احداث شده است حکم مسجد راندارد وبعد از وقفیت احداث آنها جایز نیست . آیه الله صافی : اگر از اول مغازه ساخته شده وبعد از ساختن آن قمستهای فوق را به عنوان مسجد ساخته و در آن نماز خوانده اند مغازه حکم مسجد را ندارد ولی اگر بعد ازساختن زمین وخواندن نماز در آن به عنوان مسجد بخواهند قمستی را مغازه کنند جایز نیست و همه حکم مسجد را دارند والله العالم آیه الله فاضل لنکرانی : به پاسخ (ب) مراجعه شود آیه الله مکارم شیرازی : مغازه مسجد حکم مسجد را ندارد مشروط براین که از ابتدا آن محل را برای مغازه در نظر گرفته باشند در غیر این صورت احداث مغازه جایزنیست آیه الله وحید خراسانی : اگر زمین را وقف مسجد کرده باشند تمام طبقات مسجد خواهد شد . منبع : سایت تبیبان

س 408 : با توجه به این که مستحب است انسان نماز را در مسجد محله خود بخواند، آیا خالی کردن مسجد محل و رفتن به مسجد جامع شهر برای خواندن نماز جماعت، اشکال دارد یا خیر؟ ج: اگر ترک مسجد محله برای خواندن نماز جماعت در مسجد دیگر بخصوص مسجد جامع شهر باشد، اشکال ندارد. س 409 : نماز خواندن در مسجدی که سازندگان آن ادعا می‌کنند آن را برای خود و قبیله خود ساخته‌اند، چه حکمی دارد؟ ج: مسجد پس از آنکه به عنوان مسجد ساخته شد اختصاص به قوم و گروه و قبیله و اشخاص خاصی ندارد و همه مسلمانان می‌توانند از آن استفاده نمایند. س 410 : آیا زنها بهتر است نماز را در مسجد بخوانند یا در خانه؟ ج: فضیلت خواندن نماز در مسجد مختص مردان نیست. س 411 : در حال حاضر بین مسجدالحرام و محل سعی بین صفا و مروه دیوار کوتاهی وجود دارد که ارتفاع آن نیم متر و عرض آن یک متر است. این دیوار بین مسجد و مسعی مشترک است. آیا زنها در ایام عادت که حق داخل شدن به مسجد الحرام را ندارند، می‌توانند روی این دیوار بنشینند؟ ج: اشکال ندارد، مگر این که یقین حاصل شود که آن دیوار جزء مسجداست. س 412 : آیا انجام تمرین‌های ورزشی در مسجد محل یا خوابیدن در آن جایز است؟ این کارها در مسجدهای دیگر چه حکمی دارد؟ ج: مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست، و از کارهائی که با شأن و منزلت مسجد منافات دارد باید پرهیز شود، و خواب در مسجد هم مکروه است. س 413 : آیا استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری، فرهنگی و نظامی (با آموزشهای نظامی) جوانان جایز است؟ آیا با توجه به کمبود مکانهای اختصاصی می‌توان این کارها را در ایوان مسجد انجام داد؟ ج: این امور تابع کیفیت وقف صحن مسجد و ایوان آن است. و باید از امام جماعت و هی أت امنای مسجد در این باره نظرخواهی شود. البته حضور جوانان در مساجد و برپا یی درس‌های دینی زیر نظر امام جماعت و هی أت امنای آن کار خوب و مطلوبی است. س 414 : در بعضی از مناطق بخصوص روستاها مجلس عروسی را در مساجد برگزار می‌کنند به این صورت که مجلس رقص و آواز در خانه بر پا می‌شود ولی نهار یا شام را در مسجد تناول می‌کنند. آیا این کار شرعاً جایز است یا خیر؟ ج: غذا دادن به دعوت شدگان در مسجد فی نفسه اشکال ندارد، ولی برگزاری مجالس عروسی در آن مخالف جایگاه اسلامی مسجد است و جا یز نیست، و ارتکاب اعمالی که شرعا حرام است از قبیل گوش دادن به غنا و موسیقی لهوی و مطرب، بطور مطلق حرام می‌باشد. س 415 : شرکت‌های تعاونی مردمی اقدام به

ساختن مناطق مسکونی می‌کنند، ابتدا توافق می‌نمایند که برای آن محله‌ها مکان‌های عمومی مانند مسجد ساخته شود، اکنون که آن واحدها به سهامداران شرکت تعاونی تحویل داده شده است، آیا بعضی از آنان می‌توانند هنگام تحویل گرفتن واحد مسکونی از توافق خود عدول کرده و بگویند ما راضی به ساختن مسجد نیستیم؟ ج: اگر شرکت با توافق همه اعضاء اقدام به ساخت مسجد نموده و مسجد هم ساخته شده و وقف گردیده است، عدول بعضی از اعضاء از موافقت اولیه خود اثری ندارد. ولی اگر بعضی از آنان قبل از تحقق وقف شرعی مسجد از موافقت خود عدول کنند، ساخت مسجد با اموال آنان در زمین متعلق به همه اعضاء بدون رضایت آنان جایز نیست مگر این که در ضمن عقد لازم بر همه آنها شرط شده باشد که بخشی از زمین شرکت برای ساخت مسجد تخصیص یابد و اعضاء این شرط را پذیرفته باشند، در این صورت حق عدول ندارند و عدول آنها هم تاثیری ندارد. س 416 : برای مقابله با تهاجم فرهنگ غیر اسلامی، حدود سی دانش‌آموز را از گروه ابتدا یی و متوسطه به شکل گروه سرود در مسجد جمع کرده‌ایم که این افراد درسها یی از قرآن کریم، احکام و اخلاق اسلامی را به مقتضای سن و سطح فکری شان فرامی‌گیرند. اقدام به این کار چه حکمی دارد؟ استفاده از آلت موسیقی اُر گ توسط گروه چه حکمی دارد؟ انجام تمرین بوسیله آن در مسجد با رعایت موازین شرعی و مقررات مربوطه و متعارف رادیو و تلویزیون و وزارت ارشاد جمهوری اسلامی ایران دارای چه حکمی‌است؟ ج: مقابله با تهاجم فرهنگی و اقدام به امر معروف و نهی از منکر مستلزم استفاده از آلات موسیقی، بخصوص در مسجد نیست. تعلیم قرآن و احکام و آموزش اخلاق اسلامی و تمرین سرودهای مذهبی و انقلابی در مسجد اشکال ندارد، ولی در هر حال مراعات شأن و جایگاه مسجد واجب است و مزاحمت نماز گزاران جایز نیست. س 417 : آیا نمایش فیلم‌های سینما یی که توسط وزارت ارشاد اسلامی ایران توزیع می‌شود، در مسجد برای شرکت کنندگان در جلسات قرانی، اشکال شرعی دارد یا خیر؟ ج: تبدیل مسجد به مکانی برای نمایش فیلم‌های سینما یی جایز نیست ولی نمایش فیلم‌های مذهبی و انقلابی دارای محتوای مفید و آموزنده به مناسبت خاصی و بر حسب نیاز و تحت نظارت امام جماعت مسجد اشکال ندارد. س 418 : آیا پخش موسیقی شاد از مسجد به مناسبت جشن میلاد ائمه معصومین «علیهم‌السلام» شرعاً اشکال دارد؟ ج: واضح است که مسجد جایگاه شرعی خاصی دارد، لذا اگر پخش موسیقی در آن منافی با حرمت مسجد باشد، حرام است حتی اگر موسیقی غیرمطرب باشد. س 419 : استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا را در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ پخش سرودهای انقلابی یا قرآن کریم قبل از اذان

چه حکمی دارد؟ ج: پخش قرائت قرآن کریم برای چند دقیقه قبل از اذان در وقتهایی که باعث اذیت و آزار همسایگان و اهل محل نشود، اشکال ندارد. س 420 : مسجد جامع چه تعریفی دارد؟ ج: مسجد جامع مسجدی است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است بدون این که اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد. س 421 : قسمت سر پوشیده‌ای از یک مسجد حدود سی سال است که متروکه و تبدیل به خرابه شده و نماز در آن اقامه نمی‌شود و بخشی از آن به عنوان انبار مورد استفاده قرارمی‌گیرد. نیروهای بسیجی که حدود پانزده سال است در این قسمت سقف دار مستقر هستند، تعمیراتی را در آن انجام داده‌اند زیرا وضعیت بسیار نامناسبی داشت و سقف آن هم در معرض ریزش بود. و چون برادران بسیجی آگاهی از احکام شرعی مسجد نداشتند و افراد مطلع هم آنها را آگاه نکردند، اقدام به ساختن چند اتاق در این قسمت نمودند که بر اثر آن مبالغ زیادی خرج شد و در حال حاضر کارهای ساختمانی رو به پایان است. امیدواریم حکم شرعی موارد زیر را بیان فرما یید: 1- بر فرض این که متصدیان این کار و گروه ناظر بر آن جاهل به مسئله باشند، آیا در برابر مخارجی که از بیت المال صرف کرده‌اند ضامن هستند؟ و آیا مرتکب گناه شده‌اند؟ 2- با توجه به این که مخارج مزبور از بیت المال بوده، آیا اجازه می‌دهید تا زمانی که مسجد به این قسمت احتیاج ندارد و نماز در آن اقامه نمی‌شود، از آن اتاق‌ها با رعایت کامل احکام شرعی مسجد، برای فعالیت‌های آموزشی مانند آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و سایر امور مسجد استفاده شود؟ و آیا اقدام به تخریب اطاقه ا واجب است؟ ج: واجب است قسمت سرپوشیده مسجد با خراب کردن اتاق ها یی که در آن ساخته شده است به حالت قبل برگردد، و اگر مخارج احداث اتاقها ناشی از تعدی و تفریط و عمد و تقصیر نباشد معلوم نیست کسی ضامن آن باشد، و استفاده از قسمت سرپوشیده مسجد برای تشکیل جلسات آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و معارف اسلامی و سایر مراسم دینی و مذهبی، اگر مزاحمت برای نمازگزاران ایجاد نکند و تحت نظارت امام جماعت مسجد باشد، اشکال ندارد، و باید امام جماعت و نیروهای بسیجی و سایر مس ؤولین مسجد با هم همکاری کنند تا حضور نیروهای بسیجی در مسجد استمرار پیدا کند و خللی در انجام وظا یف عبادی مانند نماز و غیر آن هم پیش نیاید. س 422 : در طرح توسعه یکی از خیابانها چند مسجد در مسیر طرح قرار می‌گیرد که باید بعضی از آنها بطور کلی خراب شوند و در بقیه قسمتی از آنها تخریب گردد تا حرکت وسائط نقلیه براحتی صورت گیرد. خواهشمند است نظر شریف را بیان فرما یید. ج: خراب کردن تمام مسجد یا قسمتی از آن جایز نیست مگر در صورت وجود مصلحتی که اهمیت ندادن و بی توجهی به آن ممکن نباشد. س423 : آیا استفاده

شخصی و اندک از آب مساجد که مخصوص وضو گرفتن است جایز است؟ مثل این که مغازه داران از آن برای نوشیدن، درست کردن چای و یا برای ماشین استفاده کنند با توجه به این که آن مسجد واقف خاصی ندارد که از این اعمال جلوگیری نماید. ج: اگر وقف آب برای خصوص وضو گرفتن نمازگزاران معلوم نباشد و عرف رایج در محله مسجد، این باشد که همسایه‌ها و عبور کنندگان هم از آب آن استفاده می‌کنند، اشکال ندارد، هر چند احتیاط در این مورد، مطلوب است. س 424 : مسجدی در مجاورت قبرستانی، وجود دارد و هنگامی که بعضی از م ؤمنین به زیارت اهل قبور می‌آیند از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهای ارحام خود استفاده می‌کنند و ما نمی‌دانیم که این آب عمومی است یا وقف خاص مسجد، و بر فرض هم که وقف خاص مسجد نباشد، معلوم نیست که مخصوص وضو گرفتن و دستشو یی رفتن است یا خیر، آیا استفاده مذکور از آن آب جایز است؟ ج: اگر استفاده از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرها یی که خارج از آن قرار دارد، امر رایجی است و کسی به آن اعتراض نمی‌کند و دلیلی هم بر وقف آن آب برای خصوص وضو و تطهیر نیست، استفاده از آن برای امر مذکور اشکال ندارد. س 425 : اگر مسجد نیاز به تعمیر داشته باشد، آیا اجازه گرفتن از حاکم شرع یا وکیل او واجب است؟ ج: اگر تعمیر داوطلبانه و تبرعی (از مال شخصی افراد خیّر) باشد، نیازی به اجازه حاکم شرع نیست. س 426 : آیا جایز است وصیت کنم که مرا بعد از مردن در مسجد محله که تلاش فراوانی برای آن کرده‌ام دفن نمایند. زیرا دوست دارم در داخل یا صحن آن دفن شوم؟ ج: اگر هنگام اجرای صیغه وقف، دفن میّت استثناء نشده باشد، دفن در مسجد جایز نیست و وصیت شما در این مورد اعتباری ندارد. س 427 : مسجدی حدود بیست سال پیش ساخته شده و به نام مبارک صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف زینت یافته است، ولی معلوم نیست که این اسم در صیغه وقف مسجد ذکر شده باشد. تغییر اسم مسجد از صاحب الزمان «عجل الله فرجه الشریف» به مسجد جامع چه حکمی دارد؟ ج: مجرد تغییر اسم مسجد مانعی ندارد. منبع: سایت تبیان

فروش مصالح اضافی مسجد 228. آیا فروش مصالح اضافه آمده از بنّایی مسجد، برای پرداخت قرض همان مسجد جایز است؟ جواب: جایز است.
احداث مسجد در زمینی بدون دسترسی به مالک آن 229. زمینی برای شخصی بوده که از کشور فرار کرده و رفته است، سپس آن زمین را مسجد کرده‌اند. وظیفه شرعی درباره این مسجد چیست؟ جواب: از او باید تحقیق و جستجو کنند که تا ممکن است از او اذن بگیرند و اگر به او دسترسی حاصل نشد و اجازه از او ممکن نشد، حاکم شرع آن زمین را به جماعتی اجاره دهد که آن جا را مصلّی کنند که اجاره به نفع مالک است و هروقت پیدا شد، پول اجاره را به او بدهند.
زیلویی که اکنون برای مسجد مورد استفاده نیست 230. اهالی روستایی، تعدادی زیلو را در حدود بیست و چهار سال پیش جهت فرش مسجد جامع این روستا وقف کرده‌اند. اخیرا مسجد مذکور با قالی فرش شده است و زیلوها بدون استفاده مانده است و اهالی و هیأت امنای مسجد، بر این عقیده‌اند که زیلوها را جهت مراسم مذهبی در حسینیه، مهدیّه و امثال آن، از مسجد خارج نمایند. حکم شرعی را بیان فرمایید. جواب: بفروشند و پولش را صرف مسجد نمایند.
وقف بخشی از مال موقوفی خاصه برای مسجد 231. شخصی سهم خود از حمّامی را که ثلث ابقایی اولاد پسر است، بر مسجدی وقف نموده است. آیا این وقف صحیح است؟ جواب: فقط می‌تواند حقّ خود را به مسجد اختصاص دهد و بعد از وفات او حقّ بطون دیگر به حال خود باقی است و به هر حال وقف آن صحیح نیست.
صرف درآمد مسجد مخروبه در مسجد جدید 232. قطعه زمینی به مساحت تقریبی پانزده هزار متر مربع (زمین کشاورزی) توسط اهالی منطقه‌ای در سال 1342 وقف مسجد امام حسن ـ علیه‌السّلام ـ گردیده است، پس از مدتی مسجد فوق تخریب و از طرفی به علت کمی مساحت زیربنای عرصه مسجد و نامناسب بودن جای مسجد به علت وجود چاه، اقدام به ساختن مسجد دیگری در فاصله کمتر از 200 متری به نام همان مسجد (امام حسن ـ علیه‌السّلام ـ) در همان روستا شده و مورد استفاده مؤمنین آن روستا می‌باشد. آیا جایز است از محل درآمد قطعه تخریب شده مسجد امام حسن ـ علیه‌السّلام ـ قدیمی، خرج مسجد امام حسن ـ علیه‌السّلام ـ جدید و نوساز گردد؟ جواب: اگر موضوع مصرف اوّلی منتفی شده است، باید درآمد مذکور صرف در امور خیر شود که این مسجد هم از جمله امور برّ و نیک است و در غیر این صورت در همان مسجد اوّلی، در

صورت ساختمانش مصرف گردد.
تغییر در بنای مسجد 233. مسجدی است که به شکل دو طبقه ساخته شده یعنی طبقه بالای آن به صورت بالکن و طبقه پایین معمولی می‌باشد. این بالکن به صورت مخروبه درآمده است و هیچ استفاده‌ای از آن نمی‌شود و موجب تاریکی مسجد نیز می‌باشد. آیا اجازه می‌دهید این بالکن را از وسط مسجد برداریم؟ جواب: مناسب است طبقه بالا از وجوه بریّه و خیریّه، با مراجعه به اهلش تعمیر شود و تخریب جایز نیست.
ایجاد مغازه در مسجد 234. مسجدی در کنار خیابان واقع شده و درآمد اوقافی هم ندارد و مردم محل برای هزینه‌های آن دچار مضیقه شده‌اند. با توجه به این‌که حیاط مسجد فضای کافی برای احداث چند باب مغازه را دارد و از نظر فضا هم مشکلی ایجاد نمی‌شود و صیغه وقف هم بر مسجد جاری نشده است، آیا ساخت مغازه‌ها را اجازه می‌دهید تا درآمد آن صرف هزینه‌های مسجد گردد؟ جواب: جایز نیست. 235. برای تعمیر مسجد، ایوان قدیمی آن را که 5/1 متر از سطح زمین ارتفاع داشت خراب کردیم. آیا اجازه می‌دهید هنگام ساختن، در زیر ایوان جدید در همان ابعاد قدیمی، مغازه‌ای بسازیم که درآمد آن صرف مسجد شود؟ جواب: اگر ایوان جزو مسجد است، نمی‌شود مغازه‌ای ساخت.
شرط واقف مسجد مبنی بر اقامه جماعت توسط سیّد 236. شخصی مسجدی را وقف کرده و در وقف‌نامه قید کرده که امام جماعت مسجد مذکور سیّد باشد. در این صورت امامت غیر سیّد چه حکمی دارد و تکلیف مأمومین در رابطه با او چیست؟ جواب: این شرط صحیح است و در صورت امکان باید سیّد امامت کند واگر تحصیل امام جماعت سیّد ممکن نشد، مسجد بودن محفوظ است و در این صورت غیر سیّد عادل می‌تواند امامت کند و اگر امام عادل غیر سیّد در آن جا جماعت بخواند، عمل او حمل بر صحّت می‌شود که به ناچار در صورت عدم امکان تحصیل سیّد امامت کرده است، واللّه العالم.
ایجاد حسینیه در زمین مسجد 237. مسجدی 100 مترمربع مساحت دارد که در شمال این مسجد قطعه زمینی حدود 200 متر طبق مدارک موجود، به عنوان باغچه مسجد وجود دارد که جزو ساختمان مسجد نیست، آیا می‌توان در این قطعه زمین حسینیّه‌ای احداث نمود؟ جواب: اگر زمین متعلّق به مسجد است، نمی‌توانند آن را به حسینیّه تبدیل کنند و باید طبق وقف از آن استفاده نمایند. بله، اگر وقف بر جهت خاصّه‌ی ممکنه نیست، می‌توانند از آن به عنوان سالنی که توسعه مسجد باشد، ولی خصوصیّات مسجد بودن را نداشته باشد، بسازند که به حسب ظاهر مانعی ندارد، واللّه العالم.
وقف زمین برای مسجد توسط بهایی 238. زمینی به مساحت 800 متر

مربع برای احداث مسجد از طرف دو نفر بهایی به اهالی محله ما اهدا شد و صیغه وقف مسجد جاری و در اداره اوقاف ثبت گردید. ولی به علت نداشتن هزینه راکد مانده است، لکن افراد نامبرده فعلاً راضی به تکمیل ساختمان مسجد نیستند. نظر مبارکتان در رابطه با عدم رضایت آن‌ها چیست؟ جواب: نامبردگان حقّی ندارند و وقف مزبور اشکالی ندارد، واللّه العالم.
تبدیل انبار مسجد به کتابخانه 239. اطاقی وقف مسجد بوده که سال‌ها انبار مسجد بوده‌است و الآن می‌خواهند آن جا را کتابخانه کنند. آیا اجازه می‌فرمایید؟ جواب: اگر وقف برای مصالح بوده است، باید خودش یا اجاره‌اش در مسجد صرف شود، هر چند کتابخانه شود و چه بسا هر نوع استفاده که اجاره‌اش زیادتر باشد، باید آن را اختیار کنند.
قرار گرفتن مقبره پس از توسعه در داخل مسجد 240. مسجدی را تخریب کرده و توسعه داده‌اند و مقبره دو میّت که پیش از آن خارج مسجد بوده، داخل مسجد شده است. آیا اشکال دارد؟ جواب: اگر این مقبره ملک کسی نبوده یا اگر ملک بوده، مالک راضی به این کار شده، اشکال ندارد و در هر حال، آن قسمت مسجد نیست.
احداث مسجد در زمین وقف برای حسینیه 241. مسجدی را در زمینی با سهم امام ـ علیه‌السّلام ـ و وجوهات دیگری بنا کرده‌اند و سپس مطلع شده‌اند که آن زمین سابقا وقف حسینیه بوده است، تکلیف شرعی چه می‌باشد؟ جواب: باید آن را به همان حسینیه برگردانند و وجوهاتی را که در آن مصرف کرده‌اند، آن‌چه از آن‌ها که جواز مصرف در حسینیه هم دارد، مانعی ندارد و اگر موردی از آن‌ها باشد که فقط برای صرف در مسجد جواز داشته است، آن مقدار را ضامن اند.
استفاده از آب‌انبار برای مسجد 242. آب‌انباری وقفی در کنار مسجدی قرار دارد که دیگر از آن استفاده نمی‌شود. آیا می‌توان در توسعه‌ی مسجد از آن استفاده کرد؟ جواب: اگر به هیچ وجه مورد استفاده نیست، باید صرف در وجوه برّ و امور خیر شود که تبدیل به مسجد هم از وجوه برّ است و در هر صورت مکان مذکور مصلّی است نه مسجد.
تبدیل آب‌انبار غیر قابل استفاده به مسجد 243. آب‌انباری وقفی بوده و اکنون هیچ مورد استفاده نیست. آیا می‌توان آن را به مسجد تبدیل کرد؟ جواب: آری، زیرا آن هم از وجوه و موارد برّ و خیر است و وقفی که منفعت از آن ممکن نیست، باید صرف در موارد برّ شود.
مسجدی که دیوار و سقف آن غصبی است 244. یکی از نهادها سنگ‌ها و مصالحی را از صاحبان آن‌ها مصادره کرده و با آن‌ها مسجد ساخته است و مالک راضی نیست. اگر آن مصالح در دیوار یا سقف مسجد مصرف شده باشد، نماز خواندن روی زمین آن چه حکمی دارد؟ جواب: نماز در آن

بلامانع است، زیرا فقط ساختمان آن غصبی است که باید پول آن را به مالک بدهند و بعد آن را وقف کنند.
تبدیل زمین وقف برای قبرستان به مسجد 245. آیا زمین موقوفه برای قبرستان یا غیر آن را می‌توان مسجد کرد؟ جواب: خیر، زیرا مسجد ملازمه‌ی با بقای ابدی در آن جا دارد و این امر با وقف برای غیر، منافات دارد، ولی مصلّی قرار دادن آن زمین، به صورتی که ممنوع از دفن نباشد، جایز است.
تبدیل حمام غیر قابل استفاده به مسجد 246. آیا جایز است با کمک‌های مالی که از مردم و زکات و غیره گرفته شده، حمام عمومی نیمه تمامی را که اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته است، تخریب و صرف در نیازهای مسجد کنند؟ جواب: اگر امکان دارد، احتیاطا از بخشندگان و دهندگان آن وجوه اجازه بگیرند، وگرنه با رضایت اهالی آن محل جایز است.
احداث مسجد در زمین میّتی که ورثه‌اش معلوم نیست 247. مالک زمینی مرده و ورثه‌ی او هم مورد شناخت و در دسترس نیستند و مردم، آن زمین را مسجد کرده‌اند. آیا این کار صحیح بوده است؟ تکلیف چیست؟ جواب: باید حاکم شرع اجازه دهد ثمن و قیمت زمین را صدقه دهند، هر چند به این‌که اهل خیر آن را بخرند وپول آن را صدقه دهند تا نماز در آن جا جایز باشد و احتیاط در این است که پس از صدقه قیمت، صیغه‌ی وقف را مجددا بخوانند.
فروش فرش مسجد برای تبدیل آن به بهتر 248. فروختن فرش مسجد و تبدیل آن به فرش بهتر چه حکمی دارد؟ جواب: در صورتی که با عدم تعویض از بین می‌رود، جایز است.
قرض دادن مصالح اضافی مسجدی برای مصرف در مسجد دیگر 249. مصالح اضافی مسجدی را برای مسجد دیگری قرض می‌دهند تا در ضروریات آن مسجد مصرف گردد، آیا جایز است؟ جواب: جایز است، نه برای مصرف در تجمّلات آن.
عدم جواز احداث زیرزمین در مسجد برای غسّال‌خانه و... 250. زمینی برای مسجد وقف و ساخته شده است اکنون که می‌خواهند مسجد را از نو تعمیر کنند، آیا جایز است که یک زیرزمین برای غسل دادن اموات، وضوخانه، انبار و آشپزخانه ـ که مورد نیاز است ـ ساخته شود؟ جواب: در فرض مرقوم جایز نیست.
ساخت مسجد در کنار مسجد قدیمی 251. مسجدی قدیمی، قابل استفاده و دارای سابقه 400 ساله در روستایی وجود دارد. ولی گروهی قصد دارند مسجد دیگری، آن هم در زمین موقوفه بسازند. آیا نماز خواندن در مسجد جدید جایز است؟ جواب: در زمین موقوفه مسجد نمی‌شود و اگر متولی موقوفه مصلحت ببیند مصلّی می‌شود و مسجد قبلی به مسجد بودن خود

باقی است.
ایجاد پایگاه مقاومت و مرکز فرهنگی در مسجد 252. مسجدی دارای حجره‌هایی است که برای مدرسه وقف شده است. چندین سال پیش به عنوان حوزه علمیه از آن جا استفاده می‌شد. چند سال است که حوزه علمیه به جای دیگری منتقل شده است، مسجد و حجره‌ها روبه خرابی هستند و مسجد به کلّی تعطیل شده است. اکنون عده‌ای از جوانان متدیّن و فرهنگی می‌خواهند در آن مسجد فعّالیّت‌های فرهنگی کنند. چند ماه است شروع به کار کرده‌اند و در حدّ توان خودشان قدم‌هایی برداشته‌اند. اکنون ضرورت ایجاب می‌کند که در آن مسجد پایگاه مقاومتی تشکیل دهند و یکی از حجره‌ها را به این امر مهم اختصاص دهند تا بتوانند از این طریق جوانانی را جذب مسجد و فعالیت‌های دینی کنند. آیا استفاده کردن از این حجره به عنوان مرکز پایگاه مقاومت و مرکز فرهنگی در دو حالت زیر، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟ 1) استفاده کردن از آن بدون اجاره. 2) استفاده کردن از آن به طریق اجاره و صرف اجرت آن در امور مسجد.
جواب: تا ممکن است بر حسب وقف عمل شود.
چند طبقه کردن موقوفه برای مسجد 253. اگر مسجدی را در سه طبقه تأسیس و هر طبقه را جهت امری اختصاص دهند ـ مثلاً زیرزمین را تأسیسات مسجد، طبقه همکف را به زنان و طبقه بالا را به مردان اختصاص دهند ـ ، به نظر حضرتعالی چه حکمی دارد؟ جواب: اگر زمین آن وقف مسجد است و تمامیت وقف محقق شده است، نمی‌توانند چنین کنند و تمام طبقات به حکم مسجد است و در غیر این صورت، وقف هر طبقه و هر قسمت برای امری مانعی ندارد و یا این که اصلاً وقف شرعی نباشد و به عنوان نمازخانه باشد.
ضمیمه نمودن قبرستان به مسجد 254. در روستایی برای بزرگ نمودن مسجد از جهت طول و عرض، باید از زمینی که برای قبرستان جلوی مسجد است استفاده شود. در این زمین افرادی کمتر از سی یا چهل سال است که دفن شده‌اند، تکلیف چیست؟ ضمنا این زمین حدود صد سال پیش توسط شخصی وقف شده است، اما عنوان آن را کسی نمی‌داند. جواب: اگر به گونه‌ای استفاده کنند که نبش قبر نشود، حکم مسجد را ندارد ولی مصلّی (نمازخانه) می شود.
دو نام از طرف واقف زمین و سازنده برای یک مسجد 255. واقفی زمینی را برای مسجد وقف کرده است، به این شرط که به فلان نام باشد، سازنده مسجد می‌خواهد آن را به نام دیگری بسازد. تکلیف چیست؟ جواب: آن مسجد را به نام هر دو بسازند، زیرا قیودی که در ابتدای وقف بوده باید مراعات شود.
زمین اهدایی شهرداری جهت مسجد 256. شهرداری قطعه زمینی را برای

احداث مسجدی به اهالی محل اهدا نموده، مشروط بر این‌که در مدت قرارداد مردم نسبت به شروع احداث مسجد اقدام نمایند. کلنگ مسجد توسط امام جمعه زده شد، ولی به علّت رسیدن زمستان، به همان صورت باقی مانده است. آیا با این عمل زمین مذکور مسجد محسوب می‌شود و آیا شهرداری می‌تواند لغو قرارداد نماید؟ جواب: تا وقتی که نماز نخوانده‌اند، مسجد محسوب نمی‌شود.
خراب شدن منزل موقوفه امام جماعت مسجد 257. خانه‌ای وقف امام جماعت مسجد بوده و به مرور زمان خراب شده است و آن را برای توسعه مسجد، داخل مسجد کرده‌اند، حکم شرعی در این خصوص چیست؟ جواب: تا ممکن است باید به حالت اولیه‌اش برگردانند و در صورت تعذّر، اگر از موارد جواز فروش وقف باشد، آن را بفروشند و مشتری اگر خواست آن را وقف مسجد کند.
عقب نشینی مسجد 258. مسجدی را تعمیرو توسعه داده‌ایم، ولی طبق طرح هادی، از طرف شرق و شمال مسجد ملزم به عقب‌نشینی شدیم. با عنایت به این‌که هر دو طرف عقب‌نشینی شده، راه عمومی بوده و نیاز مبرم به تعریض و توسعه جهت عبور و مرور مردم و ماشین‌ها دارد، خواهشمند است نظرتان را در رابطه با این عقب‌نشینی بفرمایید. جواب: نمی‌توانند عقب نشینی بکنند و تا ممکن است تعمیری نکنند تا مستمسکی برای عقب نشینی نشود و اگر خراب کرده‌اید، مقدار عقب‌نشینی را دیوار بکشید و محصورکنید تا عقب‌نشینی مستند به شما نباشد، واللّٰه‌العالم.
ضمیمه کردن خانه‌ی بهایی و کوچه به مسجد 259. برای توسعه مسجد جامع، خانه‌های اطراف آن را خریداری و به مسجد ملحق کردیم که یکی از آن‌ها خانه یک بهایی بود و بین مسجد قدیم و یکی از خانه‌ها کوچه‌ای به عرض 5/1 متر واقع شده بود که با رضایت اهالی، آن کوچه هم به مسجد ملحق شد. با توجه به این که کوچه‌های اطراف مسجد را گسترش داده‌ایم، به طوری که مشکلی برای رفت و آمد مردم وجود ندارد، ولی بعد از ساخت، عدّه‌ای به دو جهت در مسجد شبهه دارند. 1) چون بخشی از این مسجد قبلاً خانه بهایی بوده است. 2) کوچه عمومی به آن ملحق شده است؛ لطفا حکم شرعی را در این باره بیان فرمایید. جواب: ساختمان فوق مسجد است به استثنای کوچه‌ای که ملحق به مسجد شده که آن مقدار بدون این که از محل عبور بودن خارج شود می‌تواند مصلّی باشد و نماز در آن قسمت جایز است و آن‌چه از بهایی‌الاصل به مسجد ملحق شده مسجد است. بله، اگر او اوّل مسلمان بوده و بعد بهایی شده است رضایت ورثه‌ی مسلمان او جلب شود.
بی استفاده ماندن مسجد جامع و عدم خروج آن از جامعیّت 260. مسجد قدیمی روستا سابقا مسجد جامع بوده ولی بعدا دیگر نماز جماعت و

مراسم مذهبی در مساجد جدید برگزار می‌شود، و آن مسجد رو به تخریب است؛ آیا هم‌چنان مسجد جامع باقی است. جواب: مسجد جامع از جامعیّت خارج نمی‌شود.
قرار دادن راه عبور در مسجد 261. در یک طرف مسجد راهی است که دو طرف آن باز و محلّ عبور و مرور است. عده‌ای می‌خواهند طرف دیگر این راه را با خود این راه برای توسعه، داخل مسجد کنند، آیا جایز است؟ جواب: چون این راه عبور است و تمام عابرین در آن حق دارند، جایز نیست آن را مسجد کنند و اگر خواستند آن را مصلی (نمازخانه) کنند، بنابر احوط باید راهی برای عبور ـ حتی در موقع نماز ـ بگذارند؛ مانند این‌که در طبقه‌ی بالای آن مصلی بسازند و زیر آن، مسیر عبور و مرور مردم باشد.
جاهایی که جزو مسجد است 262. غیر از اصل مسجد، چه قسمت‌هایی از مسجد جزو مسجد است؟ جواب: پشت‌بام و سرداب و محراب بنابر اظهر جزو مسجد است، مگر این که علم به خروج آن‌ها از مسجد حاصل شود.
ساختن دستشویی در زمین مسجد 263. شخصی که از دنیا رفته است، در زمان حیات خود زمینی را به طور مطلق و بدون قید برای مسجد هدیه کرده است. آیا در این زمین می‌شود دستشویی ساخت؟ جواب: اگر زمین را داده که مسجد بسازند و قیدی نیاورده است، می‌توانند به همان صورت که متعارف ساختمان مسجد است عمل کنند و اگر متعارف است که در محلّی از آن دستشویی درست کنند، می‌توانند درست کنند، مگر در صورتی‌که معلوم باشد منظور دهنده‌ی زمین فقط مسجد بوده است و هم‌چنین اگر متعارف نیست در محلی از آن دستشویی بسازند، نمی‌توانند دستشویی درست کنند، واللّه العالم.
مصادره‌ی زمین و اختصاص آن به مسجد 264. هیأت هفت‌نفره‌ی واگذاری اراضی، زمین اینجانب را بدون اطلاع و رضایت من به دیگری واگذار کرده و در عوض آن، زمین دیگری را از آنان دریافت داشته و به ساخت مسجد اختصاص داده است. آیا نماز خواندن در آن مسجد صحیح است؟ جواب: با احراز رضایت مالک، نماز صحیح است.
اجاره‌ی زمین وقفی و ساختن مسجد 265. آیا جایز است زمین وقفی را اجاره کنند و مسجد بسازند؟ جواب: مسجد نمی شود و در مواردی که اجاره دادن جایز است، مُصّلی (نمازخانه) می شود نه مسجد.
زمین‌های موقوفه حضرت رضا ـ علیه السّلام ـ و حضرت معصومه ـ علیهاالسّلام 266. مقدار زیادی از زمین‌های مشهد، قم و... موقوفه امام رضا ـ علیه‌السّلام ـ و حضرت معصومه ـ علیهاالسّلام ـ است، ساخت مسجد در چنین زمین‌هایی چه حکمی دارد؟ جواب: ساخت مسجد در زمین موقوفه جایز و صحیح نیست و مصلّی مانعی ندارد.
قرار دادن آبدارخانه و کفش‌کن جزو مسجد 267. مسجدی که به علّت

کثرت جمعیّت، نیاز به توسعه دارد و در کنار آن زمینِ دست‌نخورده است؛ آیا می‌توان آبدارخانه و کفش‌کن مسجد را در آن زمین ساخت؟ و بر فرض جواز آیا احکام مسجد را دارد؟ جواب: با فرض عدم وقف آن زمین بر جهت خاصّه و صلاحدید متولّی مانعی ندارد و احوط این است که برای جزو مسجد شدن آن‌ها صیغه‌ی وقف مسجد بخوانند.
نمازخانه و مسجد در ادارات و پارک‌ها 268. در ادارات و یا بعضی از مکان‌ها مثل پارک، مکانی را به عنوان نمازخانه قرارمی دهند و بعد از مدّتی کسانی که به آن جا رفت و آمد می‌کنند به آن، مسجد می‌گویند، با وجود این که ممکن است بعدها آن مکان به چیز دیگری تبدیل شود. آیا آن مکان حکم مسجد را دارد و احکام مسجد درباره‌ی آن جاری می‌شود؟ جواب: اگر به عنوان مسجدیّت وقف نشده باشد، مسجد نیست.
ضمیمه ی اطاق‌های مسجد به حیاط 269. اطاق‌هایی در حیاط مسجد بدون استفاده مانده و در حال تخریب است. تبدیل آن‌ها به حیاط مسجد چه حکمی دارد؟ جواب: اگر ممکن است اطاق‌های مذکور را تجدید بنا نمایند تا در جهت خاصّی که در وقف تعیین شده به کار رود و تبدیل به حیاط ننمایند و اگر ممکن نیست، با مراعات آن‌چه که مناسب‌تر است و صلاحیّت بیشتر دارد، مانع ندارد.
تبدیل ایوان مسجد به وضوخانه 270. هنگام تعمیر مسجدی قدیمی دو ایوان که قبلاً در دیوار مسجد واقع بوده و در آن‌ها نماز خوانده نمی‌شده را تبدیل به دو وضوخانه مورد نیاز کرده‌اند که ساخته شده و فقط جهت وضو گرفتن از آن استفاده می‌شود و محلّ دیگری برای وضوخانه نیست. آیا این کار صحیح بوده است؟ جواب: اگر جزو مسجد بوده و مسجد به حساب می‌آمده است، باید برگردانده شود.
انتقال آبدارخانه و تصرّف در مسجد 271. آیا انتقال آبدارخانه‌ی مسجد به جای دیگر، در صورتی که مستلزم آن باشد که یک متر از صحن مسجد به جای آبدرخانه جایگزین گردد، جایز است؟ جواب: انتقال آبدارخانه که مستلزم تغییر وقف در غیر جهت وقف است، مجاز نیست.
تخریب مسجد برای خیابان 272. آیا تخریب قسمتی از مسجد یا تمام آن، جهت تعریض خیابان جایز است؟ جواب: جایز نیست.
عقب نشینی مسجد 273. آیا عقب‌نشینی، هنگام تجدید بنای مسجد، طبق قوانین شهرداری به نحوی که چند متر از مسجد داخل خیابان واقع شود جایز است؟ جواب: جایز نیست.
تبدیل مسجد به پایگاه بسیج 274. دو باب حجره برای ضروریات و دفتر مسجد ساخته‌اند، آیا تبدیل آن به پایگاه بسیج و مانند آن، جایز است؟ جواب: جایز نیست.
صندوق قرض الحسنه در محوطه ی مسجد 275. در محوطه ی مسجد، دو

باب دکان جهت انجام کارهای صندوق قرض‌الحسنه عام‌المنفعه با موافقت هیأت امنای مسجد احداث شده است و بابت آن سالانه مبلغی به مسجد اجاره پرداخت می‌شود. آیا ادامه‌ی کار این صندوق در مکان فعلی جایز است؟ جواب: اگر محوطه‌ی مسجد وقف حیاط مسجد یا مثل آن است، تغییر آن به دکان جایز نیست و باید به حال اوّل برگردد و چنان‌چه از اراضی مسجد است که باید عواید آن صرف مسجد شود، ساختن دکّان در آن و اجاره‌ی آن و صرف عواید در مسجد با نظر متولّی شرعی و با نبودن شخص خاص به عنوان متولّی، با نظر حاکم شرع، اشکال ندارد.
تخریب مغازه ی مسجد 276. درب ورودی مسجدی بین دو مغازه‌ی متعلّق به مسجد قرار گرفته است، به طوری که از طرف خیابان، ظاهر مسجد را به شکل تجارت خانه درآورده است، برداشتن آن دو مغازه چه حکمی دارد؟ جواب: از مغازه‌ی متعلّق به مسجد، باید استفاده‌ی مغازه شود و نباید از بین ببرند.
خارج کردن خاک از مسجد 277. اگر کسی اندکی از خاک مسجدی را از آن جا خارج کرده باشد و آن خاک مفقود شده باشد، وظیفه‌ی او چیست؟ جواب: اگرمقدار کمی است که به نظر عقلا موجب ضمان نیست، در فرض سؤال وظیفه‌ای ندارد.
تبدیل فرش های مسجد 278. فرش های مسجدی فرسوده شده و در صورت عدم تعویض از بین می‌رود. آیا جایز است آن‌هارا فروخته و به أحسن تبدیل کنیم؟ جواب: جایز است.
انتقال وسایل مسجدی به مسجد دیگر 279. مسجدی است قدیمی که دارای فرش و اثاثیه ی فراوان است و در نزدیکی آن مسجد جدیدی ساخته شده که جمعیّت زیادی به آن جا می روند و وسایل مسجد قدیم در معرض تلف و احیانا سرقت است. آیا می توان آن وسایل را به مسجد جدید نقل داد؟ جواب: اگر در مسجد قدیم قابل استفاده نباشد، انتقال عین آن وسایل یا بدل آن‌ها، اشکال ندارد.
تبدیل ظروف وقفی مسجد 280. آیا می‌توان ظروف وقفی مسجد را ـ که قدیمی شده و مورد استفاده نیست ـ فروخت و به ظروف بهتری تبدیل کرد؟ جواب: جایز است.
فروش وسایل اضافه برای هزینه ی مسجد 281. چیزهایی که به عنوان نذر و یا کمک به مسجد داده می‌شود ـ مانند پنکه و چراغ و... ـ ، چنان‌چه زاید بر احتیاج باشد، آیا متولّی می‌تواند وسایل اضافه را بفروشد و به سایر هزینه‌های لازم مسجد برساند؟ جواب: جایز است.
گذاشتن بار در مسجد 282. شخصی بار خود را در حیاط مسجد می‌گذارد و حاضر است اجرت هم بدهد. آیا جایز است؟ جواب: اجرت ندارد. ولی اِشغال مسجد به طوری که مزاحمت برای نمازگزاران یا موجب هتک

مسجد باشد، جایز نیست.
پختن غذا در پشت بام مسجد 283. آیا پختن غذا در ایّام سوگواری، در پشت بام مسجد جایز است؟ جواب: اگر به جایی ضرر نزند و موجب نجس شدن مسجد هم نشود و مزاحم نمازگزاران نشود، مانع ندارد.
آذین بستن مسجد 284. آیا آذین بستن داخل مسجد برای جشن ائمّه‌ی اطهار جایز است؟ جواب: در صورت عدم مزاحمت با نمازگزاران، اشکال ندارد.
کف زدن در مسجد 285. آیا در مراسمی که در اعیاد و ولادت ائمّه ـ علیهم‌السّلام ـ در مسجد برگزار می شود، کف زدن جایز است؟ جواب: اگر به حدّ لهو برسد و هتک مکان یا معصوم باشد، جایز نیست.
عروسی در مسجد 286. آیا در مسجد می توان مجلس عروسی گرفت؟ جواب: باید در مسجد از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است و یا در غیر جهت وقف است، اجتناب شود.
استفاده از برق و امکانات مسجد زودتر از وقت 287. گاهی مأمومین نماز جماعت جهت اقامه‌ی نماز زودتر از وقت شرعی در مسجد حاضر می‌شوند و در این بین از امکانات مسجد مثل برق و... استفاده می‌کنند. حکم آن‌ها چیست؟ جواب: در حدّ متعارف اشکال ندارد.
برداشتن حایل بین زنان و مردان 288. در مساجد غالبا حایلی مثل پرده بین زنان و مردان وجود دارد. با توجّه به این که در مسجدالحرام چنین حایلی وجود ندارد، آیا می‌شود در مساجد دیگر هم این حایل را برداشت؟ جواب: نماز خواندن بدون حایل در صورت تقدّم یا تساوی زن با مرد بنابر اظهر، مکروه است، ولی برای امور غیر از نماز چون غالبا موجب ارتباط و اختلاط بین آن‌ها می‌شود، از این کار احتراز شود، احتیاطا.
دوران بین تطهیر مسجد و غسل جنابت 289. شخصی محتلم است و نمی تواند داخل مسجد توقّف نماید و از طرفی تطهیر مسجد واجب است و شخص دیگری هم نیست که آن را تطهیر کند، وظیفه‌اش چیست؟ جواب: وجوب تطهیر مسجد فوریّت عرفیّه دارد، لذا پس از غسل کردن مسجد را تطهیر کند و اگر امکان دارد، در حال عبور تطهیر کند.
ورود اهل کتاب به مسجد 290. ورود اهل کتاب به مساجد برای شرکت در مجالس ترحیم آشنایان، جایز است یا باید از ورود آن‌ها جلوگیری شود؟ جواب: نباید وارد مساجد مسلمین شوند.
برگزاری مراسم غیر مسلمان در مسجد 291. آیا برگزاری مراسم درگذشت افراد غیر مسلمان در مسجد شرعا جایز است؟ جواب: جایز نیست.
مسجدی که حقوق کارگران آن پرداخت نشده 292. مسجدی جهت توسعه و بازسازی، بابت پرداخت مصالح، مزد کارگر و بنّا مدیون است و طلب

کاران از این بابت ناراضی هستند؛ با توجه به درآمد مسجد از طریق چندین مغازه‌ی موقوفه و مراسم مذهبی و خودداری متولّی از پرداخت بدهی مسجد، اقامه ی نماز جماعت و انجام مراسم مذهبی در مسجد فوق چه حکمی خواهد داشت؟ جواب: بدهی مسجد ربطی به نماز در آن ندارد و جماعت و نماز در آن صحیح است، و لازم است کسانی که متصدّی هستند نسبت به بدهی مسجد رسیدگی و اقدام داشته باشند.
غیبت در مسجد 293. اگر کسانی در مسجد غیبت می‌کنند به طوری که انسان در هر موضع بنشیند با غیبت مواجه می‌شود و امر به معروف هم تأثیر ندارد آیا رفتن به مسجد جایز می‌باشد؟ جواب: به غیبت گوش ندهید و می‌توانید به مسجد بروید.
ساختن مسجد با بودجه های دولتی 294. در یکی از مناطق مسکونی، مسجدی با هزینه سازمان آب و برق بنا گردیده است و تمامی بودجه شامل: بنّا، سیستم‌های صوتی، امکانات اولیه، فرش، موکت، یخچال، اجاق گاز و... و هم‌چنین مراسم مولودی و سوگواری ائمه ـ علیهم‌السّلام ـ و مراسم مربوط به ماه مبارک رمضان از هزینه آن سازمان تأمین می‌گردد. حکم شرعی این گونه هزینه‌ها را از بودجه سازمانی اعلام فرمایید تا مشکل مسلمین نمازگزار در این مسجد و مساجد مشابه حل شود. جواب: اگر از محل درآمد حلال و با اذن من له الاذن (صاحب اجازه) بوده است، اشکال ندارد.
کراهت نگهداری نقّاشی و تصویر و عکس در مسجد 295. حکم نقّاشی، تصویر و عکس در مسجد را بیان نمایید. جواب: نقاشی و تصویر در مسجد مکروه است و عکس هم گرچه صورت سازی و مجسّمه سازی نیست، بلکه نگاه‌داشتن صورت در جایی است، ولی تصویر بر «عکس» هم صدق می‌کند، پس ملحق نمودن آن به نقش و تصویر در کراهت، مبنی بر احتیاط است.
برداشتن پرده 296. از قدیم در مساجد حایلی ـ مثل پرده ـ بین زنان و مردان بوده است. اکنون عدّه‌ای می‌گویند پرده و دیوار بین زنان و مردان در حال نماز خواندن و موعظه کردن لزوم ندارد. نظر مبارک را در این باره مرقوم فرمایید. جواب: آن‌چه که به پوشش زنان از مردان نزدیک‌تر باشد، با فضیلت‌تر بوده و موافق احتیاط است.
تصرّف در حریم مسجد 297. زمینی در کنار مسجد بوده که آن را برای مسجد وقف کرده‌اند، متولّی مسجد صلاح دیده آن زمین را جهت رفت و آمد به وضوخانه، به کوچه تبدیل کند. همسایه مسجد از امین مسجد تقاضا می کند از خانه‌اش دری به این کوچه باز کند. آیا امین می تواند اجازه دهد؟ اگر همسایه دری باز کرده باشد، چه حکمی دارد؟ جواب: امین مذکور حقّ این اجازه را ندارد و همسایه هم باید این درب را مسدود کند.

الحاق و توسعه مسجد 298. مسجد جامع دارای یک شبستان قدیمی است که فرسوده و غیر قابل استفاده است و به تشخیص معماران باید تخریب شود و مسجدی هم در کنار مسجد جامع است که می خواهیم آن را به این مسجد ملحق کنیم. و زمین‌های زیادی نیز اطراف مسجد توسط افراد خیّر خریداری شده تا برای توسعه مسجد از آن استفاده گردد. حال سه مسأله مطرح است: 1) نیاز به وضوخانه (محل وضو نه توالت) داریم که مهندسین، ساخت آن را در زیرزمین مناسب می‌دانند. آیا می‌توان آن را در مسجد قدیمی احداث نمود؟ 2) آیا می توان برای توسعه مسجد، شبستان قدیمی و مسجد مخروبه را ـ که بنایی ندارد ـ جزو صحن قرار داد؟ با توجه به این که قصد داریم روی صحن هم سقفی بنا کنیم، تا در زمستان هم برای نماز گزاران قابل استفاده باشد. 3) آیا می توان وضوخانه را در زمین‌های خریداری شده احداث کرد. مخصوصا آن که هنوز به مسجدیّت در نیامده است؟ جواب: وضوخانه را باید در آن قسمتی که سابقا مسجد نبوده ساخت ونیازمندی‌های ذکر شده پیش از صیغه‌ی وقفیّت جایز است و مسجد هم نباید حیاط مسجد شود.
مسجد در زمین وقفی 299. زمین مسجدی وقف بر امامزاده‌ای است که در جنب آن قرار دارد، آیا مسجد باید اجاره بپردازد؟ جواب: در زمین وقفی نمی‌شود مسجد بنا کرد و اگر به صورت مصلّی باشد، مانعی ندارد.
دفن واقف در مسجد 300. شخصی زمینی را که در کنار مسجد محل بود، وقف آن مسجد نمود به شرط آن که او را بعد از فوت در همان مسجد که از زمین واقف ساخته شده دفن نمایند. عدّه‌ای از اهالی این شرط را پذیرفته‌اند و مسجد محلّ با این زمین یکی شده است و ساختمان‌سازی به پایان رسیده است. واقف می‌گوید محلّ دفن او را در مسجد مشخص نمایند و عدم رضایت خود را در صورت عدم تعیین اعلام نموده است. آیا می‌توان او را در آن جا دفن نمود؟ جواب: در صورت عدم مزاحمت مقبره با نمازگزاران و عدم آلوده شدن باطن مسجد (چنان‌چه مثلاً جسد را در صندوق یا مقبره‌ی سیمانی دفن نمایند)، مانعی ندارد در مسجد دفن شود.
اشیای مختلفی که به مسجد داده می شود 301. اشیایی که به مسجد داده می‌شود، ممکن است گاهی با عنوان وقف و گاهی با عنوان تملیک باشد، آیا احکام شرعی هر کدام از این دو مورد مختلف است؟ لطفا فرق آن‌ها را مرقوم فرمایید. جواب: هر چه وقف باشد، باید در جهت وقف مصرف شود و آن‌چه غیر از وقف است، در غیر آن، در امور مربوط به مسجد مصرف می‌شود، مگر جهت خاصی را قید کرده باشد.
استفاده ی شخصی از فرش مسجد و حسینیّه 302. آیا فرش مسجد یا حسینیّه را که وقف خاص است، می‌توان در مجالس شخصی، یا خارج از آن‌ها استفاده کرد؟ جواب: خیر، نمی توان.

تزیین فراوان مسجد 303. آیا تزیین بیش از حدّ مساجد، جایز است؟ جواب: تزیین آن‌ها به طلا احتیاطا جایز نیست و هم چنین تزیین آن با تصویر و نقش، به خصوص با تصاویر جانداران.
تعمیر مسجد مخروبه 304. در روستای مجاور ما که مردم آن مهاجرت کرده‌اند، مسجدی وجود دارد که مخروبه شده است، آیا تعمیر و بازسازی آن لازم است؟ جواب: ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد، مستحب است.
نجاست فرش مسجد 305. اگر رویه‌ی کفش نجس شود، آن را واکس بزنیم و پای‌تر روی کفش گذاشته و وارد مسجد شویم، آیا فرش مسجد نجس می‌شود؟ جواب: احتیاطا آن فرش را تطهیر کنید.
ورود حائض و جُنُب به حیاط مسجد 306. آیا کسانی که عذر شرعی دارند، می توانند وارد حیاط مسجد و یا حرم امامان و امام‌زادگان شوند؟ جواب: ورود به حرم امامان جایز نیست، بنابر احوط، ورود به حیاط مسجد اشکال ندارد.
صرف پول مسجد در امور شخصی 307. مقداری از پول هیأت و مسجد نزد من است، آیا می‌توانم فعلاً این‌ها را خودم مصرف نمایم و هر وقت هیأت احتیاج پیدا کرد بپردازم؟ جواب: خیر، نمی توانید.
انتقال کتب وقفی مسجد 308. آیا کتاب‌هایی که وقف مسجد شده و مورد استفاده نیست را می‌توان به کتابخانه دیگری منتقل نمود؟ جواب: مثل سایر موقوفات، متعلّق به مسجد است.
ضرر رساندن سهوی به مسجد 309. هرگاه انسان سهوا ضرری به مسجد برساند، آیا ضامن است؟ (مثلاً ناخواسته پا روی مهر مسجد گذاشته و آن را شکسته است) جواب: بله، ضامن است.
مسجد به جای حمام مخروبه 310. مسجدی در زمینی بنا شده که قبلاً حمام مخروبه بوده است، آیا نماز در آن صحیح است یا خیر؟ جواب: نیاز به اجازه حاکم شرع دارد.
سخن دنیایی در مسجد 311. صحبت کردن در مسجد راجع به امور دنیوی، چه حکمی دارد؟ جواب: کراهت دارد.
برگزاری امتحانات در مساجد 312. در برخی مناطق به دلیل کمبود سالن، امتحانات دانش‌آموزان در مساجد برگزار می‌شود، با توجه به این که اکثریت خواهران شرکت کننده بالغ بوده و قطعا عده‌ای از آنان در عادت ماهانه به سر می‌برند و از طرفی مجبور به شرکت در همان جلسه امتحان هستند و عدم شرکت آن‌ها موجب از بین رفتن زحمات یک ساله آن‌ها خواهد شد، لطفا بفرمایید آیا مشخص کردن مسجد برای برگزاری امتحانات خواهران جایز است؟ و در صورت برگزاری امتحان در مسجد، خواهرانی که در حال عادت ماهانه‌اند، می‌توانند شرکت کنند؟ جواب: اصل

آن برگزاری جایز است و شرکت خواهران در حالت مذکور، حرام است.
اجناس اضافه آمده در مسجد 313. برخی از اجناس هم چون چای، قند یا.... که در مجالس مسجد اضافه می‌آید و در طولانی مدّت فاسد می‌شود، آیا می‌توان آن‌ها را فروخت و خرج مسجد نمود، یا می‌توان مقداری از آن را به صورت قرض مصرف نمود و در صورت نیاز به همان مقدار پس داد؟ جواب: آن چه متعلّق به مسجد است، باید تحت نظر متولّی شرعی مسجد انجام گیرد و هر چه مالک معیّن دارد، باید به او مراجعه شود.
جاگرفتن در مساجد 314. در برخی مساجد به علت شلوغی باید زودتر جا گرفت، اگر کسی برای خود قبل از نماز جایی بگیرد و جهت وضو یا کار دیگر برود و فرد دیگری جای او را بگیرد، نماز خواندن فرد دوم چه حکمی دارد؟ آیا فقط حرام مرتکب شده یا نماز او هم باطل است؟ و در صورت جلب رضایت فرد اوّل پس از نماز، نماز او چه حکمی خواهد داشت؟ جواب: اگر رحلی در آن جا گذاشته است، اولویت به آن جا پیدا کرده و دیگری که جای او را بگیرد، کار حرام مرتکب شده است، گرچه نمازش باطل نیست. 315. آیا کسی می تواند هنگام نماز ظهر و عصر، برای نماز مغرب و عشا برای خود جایی را در مسجد مشخص کند؟ و کسی که جایی را مشخص می‌کند تا چه وقتی نسبت به آن جا حق دارد؟ آیا پس از شروع نماز جماعت نیز حق او باقی است؟ جواب: می تواند این طور جا بگیرد، ولی پس از شروع و انعقاد جماعت حق او زایل می‌شود و فرد دیگری می‌تواند در آن جا نماز بخواند. 316. در برخی مساجد بزرگ‌ترها و پیرمردها و پیرزن‌ها در صف اوّل یا جاهای خاصّ مسجد معمولاً جایی اختصاصی برای خود داشته و این امری پذیرفته شده تلقی می‌گردد و گاهی اگر جوانی در آن‌جا بنشیند، او را جابه جا می‌نمایند، آیا نماز این دسته از افراد اشکالی ندارد؟ جواب: اگر جای کسی را نگیرند، اشکال ندارد.
مشروعیّت مجالس ترحیم در مسجد 317. آیا برگزاری مجالس ترحیم در مساجد مشروع است؟ و آیا اگر این مجالس مزاحمتی برای تعقیبات وعبادت نمازگزاران داشته باشد، چه حکمی دارد؟ جواب: مشروع است، در صورتی که مزاحمت با نمازگزاران نداشته باشد.
پول گرفتن هیأت امنا جهت مجالس ترحیم 318. آیا هیأت امنا می‌توانند در ازای برگزاری مجالس ترحیم در مسجد، مبلغی از صاحبان عزا دریافت و خرج آب و برق مسجد نمایند؟ جواب: اگر با اجازه متولی باشد، مانعی ندارد.
عدم آرامش همسایگان مسجد 319. اگر همسایگان مسجد از سر و صدا و پارک وسایل نقلیه و رفت و آمد نمازگزاران مسجد ناراحت باشند، تکلیف آنان چیست؟ جواب: اذیت و آزار مؤمنین همسایه، حرام است.

تعریف مسجد جامع 320. تعریف مسجد جامع چیست؟ جواب: مسجدی است که در اوقات نماز معمولاً غالب اهالی شهر به آن جا می‌آیند، هر چند که از آن محل هم نباشند.
انتقال لوله فاضلاب مسجد از زیر مسجد 321. آیا انتقال آب فاضلاب مسجد به وسیله لوله پولیکا از زیر مسجد، در صورت ضرورت جایز است؟ جواب: اشکال ندارد، با فرض عدم صدق تنجیس باطن مسجد.
بلندگوهای مسجد 322. استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ آیا پخش مراسم سخنرانی و عزاداری جایز است؟ جواب: اگر سبب اذیت همسایگان شود، جایز نیست.
نحوه ایستادن زن و مرد در مسجد 323.گفته شده اگر زن و مرد بدون حایل و پرده در کنار هم بایستند و نماز بخوانند، کراهت دارد مگر با رعایت فاصله ده زراع که حدود پنج متر می‌شود؛ در صورتی که نماز جماعت باشد، آیا رعایت اتصال صفوف در جماعت با این فاصله جایز است؟ جواب: خیر، باید به نحو مذکور در مسأله‌ی 1155 رساله باشد و در این جهت فرقی بین زن و مرد نیست.
شعر خواندن در مسجد 324.با توجه به کراهت خواندن شعر در مساجد، لطفا حکم اشعاری که در مدح یا مرثیه اهل بیت و یا موعظه و مناجات با خداوند است را بفرمایید؟ جواب: خواندن اشعار با موضوعات ذکر شده اشکال ندارد.
ورود اطفال به مسجد 325. بدون شک، آشنایی اطفال با مکان‌ها و مجامع مذهبی از کودکی امری پسندیده است، آیا این مطلب با توجه به حکم استحبابی که برای جلوگیری از ورود اطفال غیر ممیّز به مسجد می‌شود چگونه قابل جمع است؛ و در صورتی که جلوگیری و ممانعت از ورود آن‌ها موجب تنفّر و انزجار آنان از چنین مکان‌های مبارکی می‌شود، آیا باز هم جلوگیری مستحب است؟ و آیا ورود حسنین ـ علیهماالسّلام ـ به مسجد و عدم ممانعت پیامبر ـ صلّی‌اللّه‌علیه‌وآله‌وسلّم ـ از ورود آنان می‌تواند دلیل بر مطلوبیت ورود اطفال و کودکان به مسجد باشد؟ جواب: اگر از اطفال غیر ممیّز مواظبت شود ـ که مراعات آداب مسجد را بکنند ـ ورود آن‌ها مانعی ندارد.
فضا و زیر زمین مسجد 326. در گوشه مدرسه‌ای، مسجدی قدیمی قرار داشته که فعلاً در آن‌جا چند طبقه ساختمان ساخته شده است و طبقه هم‌کف به عنوان مسجد استفاده می‌شود، آیا طبقه بالا و زیرین ـ که در محل مسجد ساخته شده است ـ نیز حکم مسجد را دارد؟ جواب: بلی، یعنی اگر در ابتدای وقف و ساخت مسجد آن طبقات را خارج از مسجد قرار ندادند، حکم مسجد را دارند.
پشت دیوار مسجد 327. آیا پشت دیوار مسجد به طرف بیرون نیز حکم

مسجد را دارد و نجس کردن و تصرّف در آن حرام است؟ جواب: احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند؛ مگر آن که واقف آن را جزو مسجد قرار نداده باشد.
مسجدی که در طرح خیابان قرار گرفته است 328. مسجدی که در اثر تعریض خیابان در وسط خیابان قرار گرفته است و فعلاً تبدیل به محل رفت و آمد شده، آیا هنوز احکام مسجد در آن جاری است و نجس کردن یا توقف جنب و حایض در آن قسمت از زمین حرام است؟ جواب: بله، تمام احکام مسجد در مورد آن جاری است.
قرار دادن عَلَم در مسجد 329. عَلَم‌های عزاداری دارای مجسمه‌هایی از حیوانات است، آیا قرار دادن عَلَم در مسجد اشکال دارد؟ جواب: اشکال ندارد.
پول آب و برق و گاز مسجد 330. طبق مقررات، اماکن عمومی ـ مانند مسجد ـ نیز باید پول مربوط به آب و برق را بپردازند و چون مساجدی که موقوفه ندارند، معمولاً با مشکل پرداخت قبض آب و برق و گاز مواجه هستند، حکم کسانی که از آب و برق و گاز مسجد، جهت نماز و عبادت استفاده می‌کنند چیست؟ و آیا هر یک از آن‌ها باید به میزان مصرف خود به مسجد کمک کنند؟ جواب: اگر فردی نباشد که تبرّعا چنین هزینه هایی را پرداخت کند، استفاده کنندگان از این مکان باید بدهند.
مصرف سهم امام در ساخت مسجد 331. آیا می توان سهم امام را در ساخت مسجد و حسینیّه هزینه کرد؟ جواب: باید با اجازه‌ی مرجع تقلید باشد.
استفاده از امکانات مسجد 332. آیا استفاده‌ی همسایگان مسجد از آب و برق مسجد و یا استفاده نمازگزاران از برق مسجد جهت ضبط، شارژ موبایل، شارژ دوربین فیلم‌برداری و عکاسی و یا نمایش فیلم جهت امور فرهنگی جایز است؟ جواب: هر چه برخلاف جهت مقصوده‌ی در متعلّقات وقف است، جایز نیست.
استفاده از مهر مسجد در حیاط مسجد و کوچه 333. در برخی از مساجد به علت ازدحام جمعیت، صف‌های جماعت در حیاط و حتی کوچه مسجد کشیده می‌شود، آیا استفاده از مهرهای داخل مسجد در حیاط و کوچه، برای خواندن نماز اشکال دارد؟ جواب: ظاهرا اشکال ندارد.
نماز جماعت در مسجد پنج طبقه 334. مسجدی کوچک به علت ازدحام جمعیت تبدیل به پنج طبقه شده که هر یک از طبقات اتصال خود را از طبقه زیرین می‌گیرند، آیا نماز جماعت در طبقات فوقانی که ارتفاع فوق‌العاده زیادی با سطح مسجد دارد، جایز است؟ جواب: بله، جایز است.
تبدیل مساجد قدیمی به آثار میراث فرهنگی 335. در بسیاری از شهرها

سازمان میراث فرهنگی مساجد قدیمی و تاریخی آن شهر را به عنوان آثار میراث فرهنگی معرفی و برخی از محراب‌ها و یا قسمت‌های تاریخی آن را محصور و در معرض نمایش قرار داده است، با توجه به این مطلب؛ 1) آیا عمل سازمان مزبور جهت حفظ آثار تاریخی مساجد که منجر به محصور کردن برخی از قسمت‌های مسجد می‌شود، جایز است؟ جواب: راه حفظ کردن این بناها، منحصر در محصور کردن نیست. 2) آیا سازمان مزبور اجازه دارد که برای دیدن جهانگردان و دیدار کنندگان وجهی دریافت نماید؟ جواب: با صلاحدید متولّی شرعی، در محدوده‌ای که مزاحمت با جهت وقف ندارد، مانعی نیست. 3) در بین دیدار کنندگان از چنین مساجدی جهانگردان خارجی، کفار و اهل کتاب وجود دارند، آیا اجازه ورود به آنان در مسجد به جهت آشنا شدن با فرهنگ ایرانی و اسلامی جایز است؟ جواب: جایز نیست. 4) در برخی از این مساجد حجره‌هایی جهت تحصیل طلاب علوم دینی قرار داشته که به دنبال تصرّف سازمان میراث فرهنگی فعلاً به صورت متروکه درآمده است، آیا عمل مزبور جایز است؟ جواب: ممانعت از استفاده‌ی از موقوفه در جهت وقف جایز نیست.

استفاده از آشپزخانه مسجد برای مصارف بیرون از مسجد 336. مسجدی که دارای آشپزخانه وسیع و مجهز است ـ که قابلیت استفاده فراوانی دارد ـ آیا پخت و پخش غذا در آن، جهت مراسم عزاداری حسینیّه و یا مجالس خانگی چه حکمی دارد؟ و آیا پختن غذا و دریافت اجرت و اجاره و هزینه کردن درآمد آن، جهت مصارف مسجد، جایز است؟ جواب: با اجازه‌ی متولّی مسجد جایز است.

حدود اختیارات هیأت امنا، واقف، متولّی و امام جماعت 337. لطفا حدود اختیارات هیأت امنا، واقف، متولّی و امام جماعت مسجد را مشخص فرمایید تا از تداخل امور و اختلاف در مسایل جلوگیری شود. جواب: تصرّفات مشروعه در مسجد باید فقط تحت نظر متولّی شرعی مسجد باشد.

ساخت گنبد و مناره 338. ساخت گنبد و مناره جهت مسجد، آیا مطلوب است یا جزو امور زاید و تزییناتی به شمار می‌رود؟ جواب: مستحب است مسجد دارای سقف نباشد، بلکه مکروه است تظلیل (سایه بان) به غیر عریش که از بوریا ساخته می‌شود و اقرب زوال کراهت به سبب ضرورت و مرجّحات دیگر است. و مستحب است مناره در دیوار مسجد باشد و مکروه است بالاتر بودن مناره از سطح بالای مسجد و اقرب ارتفاع کراهت است به سبب ضرورت و حاجت، اگر مقرون به مفسده نباشد.

خوردن غذای سیردار و ورود به مسجد 339. اگر کسی غذایی که در آن سیر وجود دارد بخورد، آیا ورود او به مسجد اشکال دارد؟ اگر دهان او بو ندهد چه طور؟ جواب: اگر دهان وی بو بدهد، کراهت دارد.

زنگ موبایل در مسجد 340. اخیرا با رواج موبایل بسیار اتفاق می‌افتد که نمازگزاران بدون خاموش نمودن دستگاه تلفن همراه، مشغول نماز شده و در بین نماز دستگاه شروع به زنگ زدن کرده که معمولاً مشتمل بر موزیک است، لطفا حکم شرعی این مسأله و گوش دادن دیگران به موزیک موبایل را در هنگام نماز بفرمایید؟ جواب: اگر صوتی باشد غیر لهوی ـ که از استعمال آلات معدّه حاصل نشده باشد ـ اشکال ندارد و بر هر تقدیر، موجب بطلان نماز نیست.
عبارت‌های روی زیلوها 341. بر روی برخی از زیلوها اسم مساجد یا عنوان حسینیّه نقش شده، مانند: وقف حسینیّه حضرت ابوالفضل، یا وقف مسجد فاطمیّه، و.... نماز خواندن بر روی چنین نوشته‌هایی چه حکمی دارد؟ آیا محو آن‌ها تصرّف غیر جایز در اموال حسینیه و مسجد نیست؟ جواب: با فرض عدم هتک، نماز خواندن روی آن‌ها اشکال ندارد و محو آن‌ها باید با اجازه‌ی متولّی باشد.
تصحیح عبارت اشتباه در کتب وقفی 342. گاه عبارت دعا یا آیه‌ای در کتب وقفی مسجد یا کتابخانه، اشتباه تایپ شده است، آیا تصحیح چنین عبارت‌هایی تصرّف غیر جایز در وقف محسوب نمی‌شود؟ جواب: با اجازه‌ی متولّی جایز است.
نماز خواندن در مساجد وهابی‌ها 343. در بسیاری از شهرها و روستاهای مرزی، وهابی‌ها اقدام به ساخت مساجد جهت اهل سنت نموده‌اند، با توجه به این که معمولاً شیعیان از داشتن مسجد در مناطق مرزی محروم هستند، نماز خواندن در مساجد آنان و شرکت در مجالسی که آن‌جا برپا می‌شود، چه حکمی دارد؟ جواب: اگر سبب رونق و ترویج مذهب باطل آن‌ها نباشد، جایز است.
کنیسه و کلیسا 344. آیا کنیسه و کلیسا ـ که برای عبادت اهل کتاب اختصاص داده شده است ـ شرعا حکم مسجد را دارد؟ جواب: خیر، شرعا حکم مسجد ندارد؛ لکن تعرّض به معابد یهودیان و مسیحیان که در ذمّه اسلام هستند و آن معابد هم در دست خود آن‌ها است، جایز نیست، و آن اماکن مثل مساجد محترم است و جایز نیست خراب کردن آن‌ها، مگر با شرایطی که در مساجد هم جاری است.
ساخت مسجد و حسینیه بیش از حدّ نیاز 345. آیا ساخت مسجد و حسینیه بیش از حدّ نیاز در یک شهر، روستا یا محله اسراف محسوب می‌شود؟ جواب: موارد آن مختلف است.
انجام امور فرهنگی در مسجد 346. بسیاری از امور راجح فرهنگی و آموزشی ـ از قبیل تشکیل کلاس‌های آموزشی، هنری و تفریحی تابستانی جهت جوانان و نوجوانان، نمایش فیلم، اجرای مسابقه، تئاتر و... ـ در گذشته رایج نبوده و لذا قطعا در وقف نامه‌ها لحاظ نگردیده است، حال با

توجّه به ضرورت اجرای چنین برنامه‌های فرهنگی و عدم امکان اجرای آن در مکانی غیر از مسجد، آیا حضرتعالی انجام چنین فعالیت‌ها و برنامه‌هایی را در مساجد جایز می‌دانید؟ جواب: باید از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است، کلاً اجتناب شود.
بازی و ورزش و فیلم در مسجد 347. بازی کردن و یا ورزش کردن در مساجد ـ مثل نرمش، تنیس و یا ورزش‌های رزمی و یا نمایش فیلم به صورت زنده و یا ویدیویی ـ چه حکمی دارد؟ جواب: غرض اصلی از مسجد عبادت و اقامه‌ی نماز است و استفاده‌ی از وقف، در غیر جهت وقف جایز نیست و باید در مسجد، از کارهایی که با احترام آن منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است، اجتناب شود.
استفاده شخصی از اموال مسجد 348. استفاده شخصی از اموال مسجد، توسط مسؤولین مسجد، چه حکمی دارد؟ اگر وجهی در قبال آن پرداخته شود یا صدقه داده شود؟ جواب: جایز نیست.
قرض دادن پول متعلّق به مسجد 349. قرض دادن پولی که متعلّق به مسجد است، چه حکمی دارد؟ جواب: جایز نیست. منبع: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله محمد تقی بهجت

- وضو گرفتن با آب مسجد برای کسی که قصد نماز خواندن ندارد شخصی قصد خواندن نماز در مسجدی را ندارد، ولی قصد قرائت قرآن مجید دارد، آیا می تواند با آب مسجد وضو بگیرد و مقداری قرائت قرآن کند و برای نماز به جای دیگر برود؟ اشکالی ندارد.

2- کیفیت نماز تحیت در مساجد چگونگی نماز تحیّت، که به هنگام ورود در مساجد مستحبّ است، را بیان فرمائید و فلسفه آن را توضیح دهید. نماز تحیّت دو رکعت، مانند نماز صبح یا نمازهای نافله است و اذان و اقامه ندارد؛ و می توان آن را بلند یا آهسته خواند و فلسفه اش احترام به مسجد است.

3- تطهیر مسجدی که به دست کفار تعمیر شده ساختمانی که به دست کفّار تعمیر شده، آیا بدون تطهیر آن، احکام مسجد بر آن مترتّب می شود؟ آیا نماز خواندن در آن ثواب مسجد دارد؟ داخل شدن زن حایض و شخص جنب در آن چه حکمی دارد؟ اگر برای مسجد وقف شود ثواب مسجد را دارد و احکام مسجد بر آن مترتّب می شود؛ ولی بهتر آن است که ظاهر آن را تا آنجا که در دسترس است، اگر موجب خرابی نمی شود آب بکشند، یا چیزی بر آن نصب کنند که دست با آن تماس پیدا نکند و ورود جنب و حایض در فرض وقف شدن برای مسجد در آن جایز نیست.

4- وظیفه کسانی که مسجدی را تخریب کرده اند عدّه ای از مردم بدون هماهنگی با دیگران مسجدی را تخریب نموده اند و اکنون به صورت تلّی از خاک درآمده است. الف: آیا تطهیر آن خاک و گِلها لازم است؟ ب: اشخاصی که بدون رضایت و هماهنگی بقیّه مردم، مسجد فوق را خراب کرده اند چه وظیفه ای دارند؟ آنها موظّفند مسجد را تعمیر کنند و به صورت اوّلیه یا بهتر از آن درآورند، مگر این که دیگران عهده دار این کار شوند.

5- استفاده قسمتی از مسجد برای کتابخانه و پایگاه بسیج قطعه زمینی، که در کنار مسجد است، را وقف مسجد نموده اند، الان می خواهیم از گوشه آن کتابخانه ای درست کنیم، آیا این کار جایز است؟ و در فرض جواز، بانوانی که عذر شرعی دارند می توانند در آنجا رفت و آمد کنند؟ و در ضمن آیا می توان از یک اتاق از کتابخانه یاد شده موقّتاً برای پایگاه بسیج استفاده کرد؟ احداث کتابخانه مسجد در آن قسمت، اگر مزاحم نمازگزاران نباشد و هر زمان مورد نیاز قرار گیرد در اختیار مسجد قرار دهند، مانعی ندارد؛ ولی بانوانی که عذر شرعی دارند نمی توانند در آنجا رفت و آمد کنند و برای پایگاه نیز با شرایط فوق می توان استفاده کرد.

6- داخل بودن ایوان در حکم شبستان اگر مسجدی ایوان داشته باشد، آیا می توان گفت: ایوان شرعاً اختصاص به خواهران دارد؟ در صورتی که ایوان از داخل شبستان احداث شود، آیا خواهرانی که عذر شرعی دارند می توانند در ایوان توقّف نموده یا فعّالیتی نمایند؟ فرقی میان ایوان و شبستان نیست؛ مگر این که در عرف محل چنین باشد که ایوان را خارج از مسجد و مخصوص خواهران بدانند
7- داخل بودن زیرزمین و طبقه فوقانی در حکم مسجد اگر زمینی وقف مسجد شده باشد، آیا زیرزمین و طبقات فوقانی نیز حکم مسجد را دارد؟ احداث کتابخانه در آن چه حکمی دارد؟ آری حکم مسجد را دارد؛ ولی مانعی ندارد در آن کتابخانه احداث کنند؛ مشروط بر این که مزاحم نمازگزاران نباشد.
8- استفاده از نوارها و سی دی های موسیقی در مساجد احتراما واحد نوارخانه این پایگاه بسیج در نظر دارد به منظور جذب جوانان محل در کنار نوارو سی دی مذهبی و قرانی از انواع نوارو سی دی سرودهای مجاز ایرانی به عنوان مثال از نوارهای آقایان اصفهانی - افتخاری -مختاباد و غیره استفاده نماید . از محضر آن مرجع عالی مقام درخواست داریم با توجه به آنکه واحد فوق در یکی از اتاقهای داخل حیاط مسجد واقع میباشد نظرشان را از نظر شرعی عنوان نموده وبا توجه به تهاجم فرهنگی درخصوص جذب آینده سازان جامعه ما را ارشاد فرمایید. این کار متناسب با شأن مساجد نیست از آن اجتناب ورزید.
9- تطهیر ظاهر مسجد آیا تطهیر ظاهر مسجدی که از مصالح متنجّس ساخته شده کفایت می کند؟ کافی است و در دل مؤمنان وسوسه نکنید.
10- نمایش فیلم در مساجد آیا نمایش فیلم در مساجد جایز است؟ این کارها مناسب شأن مسجد نیست بلکه باید محلّ جداگانه ای برای این کار در نظر گرفت.
11- ورود کفار به مساجد آیا منع دخول کفّار در مساجد لازم است؟ احتیاط واجب آن است که از ورود کفّار در مساجد جلوگیری شود مگر در جایی که برای تحقیق اسلام و مانند آن باشد.
12- هبه و بخشش در مسجد آیا کارهایی چون هبه وبخشش در مسجد جایز است در صورت جواز آیا نیاز به حکم حاکم شرع دارد؟ انجام این گونه کارها در مسجد حرام نیست و نیازی به اجازه حاکم شرع ندارد ولی انجام کارهای دنیوی در مسجد مکروه است و اگر مزاحمت برای نمازگزاران داشته باشد حرام است.
13- اختصاص قسمتی از مسجد برای امور فرهنگی مسجدی است سه طبقه وطبقه سوّم آن چندان مورد استفاده برای نمازنمی باشد مگر در ایّام ماه مبارک رمضان وامثال آن، حال آیا می توان طبقه سوّم این مسجد

را قسمت بندی نموده هرقسمتی را برای یک واحد فرهنگی از قبیل دارالقرآن، مرکز تحقیقات و مطالعات دانشجویی به طور محصور اختصاص داد؟ چنانچه با وسایل متحرک، جداسازی شود که برای نماز در موارد لزوم قابل جابه جا کردن باشد و کارهای دینی در آن منظور باشد مانعی ندارد.
14- حضور زنان در زمان عادت ماهیانه در مساجد در تهران بانوان در مجالس ترحیم مساجد شرکت می کنند و بعضی از آنها عادت زنانگی دارند و در اثر جهل به مسأله با همان حال به مسجد می روند و گاهی پس از پایان مراسم مشاهده می شود که فرش مسجد نجس شده است اکنون نظر مبارکتان را مرقوم فرمایید. زنان در حال عادت زنانه حرام است که در مسجد توقّف کنند و اگر فرش مسجد آلوده شود باید تطهیر کرد و افراد ناآگاه را باید به این مسائل آشنا کرد.
15- استفاده از زیرزمین مسجد برای مکان ورزشی در حیدرآباد کرج زمینی وقف مسجد گردیده و مردم به نیّت ساختن مسجد کمک کرده اند چندین سال در زیرزمین این مسجد نماز برگزار می گردید اکنون که طبقه همکف ساخته شده است از زیرزمین برای نگهداری وسایل مسجد استفاده می شود و در ایّام محرّم و صفر به عزاداران اباعبداللّه(علیه السلام) غذا داده می شود و افراد معذور وارد آن نمی گردند آیا می توان از این زیرزمین برای مکان ورزشی جوانان و نوجوانان استفاده و عواید حاصل را صرف بنای همان مسجد کرد؟ جایز نیست بلکه باید برای مسجد و کارهای مناسب مسجد استفاده شود.
16- حضور ارامنه و برگزاری مراسم ختم در مسجد مسجدی در زمین مشاعی که بین مالکین مسلمان و ارمنی مشترک بوده است با اجازه خودشان بنا شده است، اهل کتاب مراسم ختم امواتشان را در مسجد مسلمانان برگزار می کنند و واعظ مسلمان در آن مجلس سخنرانی می نماید و خود ایشان هم در مجلس حضور دارند و همچنین در مراسم مسلمین که در مسجد منعقد می شود شرکت می کنند آیا حضور آنهادرمسجد هتک مقام مسجد محسوب می شود؟ اگر آمدن آنها به مسجد سبب علاقه بیشتر آنها به اسلام گردد مانعی ندارد.
17- استفاده از مسجد متروکه برای مکان ورزشی ما یک مسجد قدیمی در روستایی به نام خولیخان از شهرستان مبارکه اصفهان داریم به علّت این که چندمسجد جدید وبزرگ بعد از انقلاب اسلامی ساخته شده دیگر از این مسجد به طور کلّی استفاده نمی نمایند،در ضمن صیغه وقف هم برای این مسجد خوانده نشده است، ولی چند سال است که عدّه ای از ورزشکاران این روستا چون جایگاه ورزشی نداشته از این مسجد به عنوان باشگاه ورزش باستانی استفاده می نمایند حال با توجّه به این که ورزش باستانی یکی از ورزشهای سنّتی است ازاوّل تا آخر این ورزش فقط ذکر یا

علی(علیه السلام) و صلوات بر محمد(صلی الله علیه وآله) و امثال اینها یاد می شود آیا ورزش کردن و تصرف در این مسجد صحیح است؟ مسجد را به هیچ وجه نمی توان از مسجد بودن خارج کرد یا تبدیل به ورزشگاه نمود امّا در فرض سوال ورزش در آن اگر موجب وهن مسجد نباشد و مزاحمت برای نمازگزاران نداشته باشند جایز است.

18- شعار دادن در مساجد آیا شعار مذهبی دادن و نعره حیدری گفتن که در بعضی از مساجد پاکستان گفته می شود از مکروهات است؟ شعارهایی که دارای محتوای صحیح و مذهبی بوده باشد مانعی ندارد به شرط این که مزاحمتی برای نمازگزاران تولید نکند و صداهایی که موجب وهن مسجد شود در آن نباشد.

19- زینت کردن مساجد آیا زینت کردن مساجد و حسینیه ها جایز است؟ اگر تزیین به طلا یا با عکس موجودات زنده نباشد و جنبه اسراف نیز پیدا نکند اشکالی ندارد.

20- بلند کردن صدای اذان مسجد آیا بلند کردن صدای اذان مسجد مخصوصاً اذان صبح در صورتی که همسایگان مسجد اعتراض می کنند و اظهار می نمایند که صدای اذان موجب اذّیت و آزار آنها می شود جایز است؟ بلند کردن صدای اذان در حدّ معمولی مانعی ندارد و همسایگان نمی توانند مانع صدای اذان شوند.

21- وضو گرفتن درمسجدی که قصد خواندن نماز در آنجا را ندارد آیا می توان در یک مسجد وضو گرفت و در مسجد دیگر نماز خواند؟ جایز نیست مگر این که لا اقل یک صفحه قرآن در مسجد اول بخواند

22- نجس کردن منبر مسجد آیا منبر مسجد، در حرمت نجس نمودن و لزوم تطهیر فوری، حکم خود مسجد را دارد؟ منبر حکم مسجد را ندارد.

23- برپایی مجالس سخنرانی و ترحیم در مساجد انجام کارهایی که مزاحم نماز است، مثل سخنرانی، موعظه، تفسیر قرآن، بلند خواندن تعقیبات، برپایی مجلس ترحیم، در مساجد چه حکمی دارد؟ این امور معمولا مزاحم نمازگزاران نیست و اگر مزاحمتی ایجاد کند، باید ترتیبی بدهند که نمازگزاران بتوانند نماز خود را بخوانند.

24- آموزش یوگا و انرژی درمانی در مسجد یکی از روحانیّون مدّتی است کلاسهایی با عنوان P _ L _ N، یا تکنیکهای موفقیّت، برگزار می کند، که بعضاً در این کلاسها مباحثی از «یوگا» و «انرژی درمانی» و مانند آن نیز مطرح می شود. سؤال این است که: 1ـ آیا این علم مفید و جایز می باشد؟ 2ـ تبلیغ آن در مساجد، و با هزینه بیت المال چه حکمی دارد؟ 3ـ آیا اجرای آن توسّط شخصی که لباس دین به تن دارد اشکالی ندارد؟ یوگا و انرژی درمانی اگر در حدّ معقول و مفید باشد اشکالی ندارد; ولی باید محلّ دیگری غیر از مسجد برای آن انتخاب کرد.

25- غذا خوردن درمسجد غذا خوردن در مجلس ختم و مانند آن، که در مسجد برگزار می شود، چه حکمی دارد؟ اگر برای نمازگزاران مزاحمت ایجاد نکنند، و سبب آلودگی مسجد نگردد، اشکالی ندارد.
26- ورود جهانگردان غیر مسلمان به مساجد مسجد وکیل شیراز یکی از بناهای معظم و تاریخی تمدّن اسلامی است، که مورد علاقه اغلب جهانگردان و ایرانگردان بوده و هست. در سنوات اخیر به علّت عدم تعمیرات اساسی، آسیبهای غیر قابل جبرانی به وجود آمده که این جانب حسب وظیفه شرعی خود به عنوان متولّی شرعی و قانونی مسجد با همکاری و هماهنگی و نظارت اداره اوقاف در خارج ساعات نماز و عبادات مسلمین، اقدام به تهیّه و فروش بلیط به جهانگردان خارجی با حفظ رعایت شؤونات اسلامی نموده ام (همانند مساجد امام و شیخ لطف الله و مسجد جامع اصفهان) تا در آمد حاصله، صرف هزینه تعمیرات و نظافت و نگهداری مسجد شود; چنانچه این موضوع خلاف شرع و اسلام می باشد، ما را ارشاد فرمایید آمدن آنهابه مسجد در صورتی که جهات شرعی را رعایت کنند و سبب آلودگی مسجد نشود و موجب خوش بینی آنها به اسلام و مسلمین گردد، اشکالی ندارد. و گرفتن وجهی از آنها در صورتی جایز است که با میل و رضای خود آن را بدهند، و الزامی برای این کار نباشد.
27- تشکیل بسیج در مساجد با توجّه به ضرورت گسترش و تقویت بسیج، در امر پاسداری از آرمانهای انقلاب اسلامی و تشکیل بسیج مساجد: الف) آیا نیروهای بسیج می توانند در مساجدی که زمین یا ساختمان و امکانات آنها وقفی است، مستقر شوند؟ ب) استفاده از امکانات چنین مساجدی (مانند آب و برق ...)، برای بسیج چگونه است؟ الف) در صورتی که مزاحمتی برای نمازگزاران و سایر امور مسجد ایجاد نشود، مانعی ندارد. ب) احتیاط آن است که سهم خود را نسبت به آب و برق و ... بپردازند; مگر این که بانیان این گونه امور از آغاز وقف را توسعه داده باشند.
28- پخش موسیقی های حماسی از مسجد پخش موسیقی های حماسی و شور آفرین بمناسبت هفته ی بسیج از بلند گوی مسجد وفضای آن چه حکمی دارد ؟ کلیّه صداها و آهنگ هایی که مناسب مجالس لهو و فساد است حرام، و غیر آن حلال است. و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف، یعنی افراد فهمیده متدیّن، خواهد بود. ولی پخش مناسبتی حتی از نوع حلال در شان و منزلت مسجد نیست.
29- ورود زنان حائض به زیرزمین مسجد مسجدی در محل ما قرار دارد که فعلا در زیر زمین آن به مدت۱۳ سال است نماز جماعت برگزار می شود و در آینده که مسجد ساخته شد زیر زمین آن به عنوان سرویس بهداشتی مسجد استفاده خواهد شد، یکی از روحانیون گفته که چون قرار است در آینده این محل سرویس بهداشتی شود فعلا حکم نماز خانه را دارد

و ورود زنانی که دوره عادت ماهانه را دارند اشکال ندارد. می خواستیم ببینیم نظر حضرت عالی در این مورد چیست؟ با توجه به اینکه از این مکان به نام مسجد حضرت سجاد نام برده میشود وتابلوی مسجد نیز دارد. اگر به هنگام وقف فقط طبقه همکف وقف مسجد شده باشد زیرزمین و طبقات دیگر حکم مسجد ندارد ولی اگر مقید به طبقه همکف نبوده همه طبقات حکم مسجد دارد.
30- الحاق بخشی از شبستان مسجد به حیاط یا کوچه مسجدی قدیمی وجود دارد که جهت استفاده بهتر، قسمتی از حیاط مسجد و منزل پشت آن را جهت ساختمان جدید مسجد خریداری نموده اند و دو شبستان از شبستان های آن را تبدیل به مسجد جدیدی کرده اند و چهار شبستان از شبستان های مسجد قدیم باقی مانده است. بفرمایید خراب کردن شبستان ها در رابطه با امور زیر چه حکمی دارد؟ 1ـ جهت حیاط مسجد. 2ـ جهت امور فرهنگی نظیر سالن و کتاب خانه. 3ـ وصل آن به کوچه عام جهت پارکینگ مسجد باید کاری انجام دهید که به نفع مسجد و نمازگزاران باشد و چنانچه مسجد احتیاج به حیاط یا کتاب خانه دارد می توان از آن استفاده کرد ولی نمی توان آن را جزء کوچه نمود.
31- زینت کردن بانوان برای حضور در مسجد آیا استحباب آراستگی و خوش بو نمودن در موقع حضور در مسجد، اختصاص به آقایان دارد یا این که خانم ها نیز در این حکم مشترک هستند؟ استعمال عطر برای خواهران در خارج از منزل، طبق روایات اشکال دارد ولی زینت هایی که آشکار نباشد، عیبی ندارد.
32- تزیین مساجد در مناسبت های مذهبی تزیین مساجد در مراسم اعیاد و تولد حضرات معصومین (علیهم السلام) با پرچم ها و عکس ها و کاغذهای رنگی و مانند آن چه حکمی دارد؟ اگر تزییناتی باشد که ذاتاً حلال است و مزاحم نمازگزاران و منافی احترام مسجد نباشد، اشکالی ندارد؛ ولی از آوردن عکس به مساجد خودداری شود.
33- رفتن به مسجد با لباس نجس برای غیر نماز آیا رفتن به مسجد با لباس نجس برای غیر نماز، مثل مجلس ترحیم، حرام است؟ حرام نیست؛ مگر این که سرایت به مسجد کند.
34- برگزاری مجالس ترحیم اشرار و قاچاقچیان در مسجد برگزاری مجلس ترحیم اشرار و قاچاقچیانی که در درگیری کشته شده اند در مسجد چه صورتی دارد؟ اشکال دارد؛ ولی برگزاری ترحیم برای کسانی که با حدود شرعیه، یا قصاص یا انتحار از دنیا رفته اند مانعی ندارد.
35- پختن غذا در پشت بام مسجد آیا پختن غذا در ایام سوگواری در پشت بام مسجد جایز است؟ اگر ضرری به مسجد نزد و مزاحم نمازگزاران و همسایگان نباشد، اشکال ندارد؛ ولی غالباً مزاحم و زیان آور است.

36- نماز خواندن در مساجدی که توسط وهابی ها بنا شده نماز خواندن در مساجدی که وهّابی ها در بعضی از مناطق شیعه نشین برای ضدّیت با شیعه می سازند، چه صورتی دارد؟ اگر نماز خواندن در آن جا باعث ترویج و تقویت وهابیت بشود اشکال دارد.
37- اعلام اشیاء گمشده یا فروش اجناس از بلندگوی مسجد اعلام اشیاء گمشده و یا فروش اجناس از بلندگوی مسجد چه حکمی دارد؟ اعلام اشیاء گمشده مکروه است؛ ولی استفاده از بلندگوی مسجد برای فروش اجناس جایز نیست.
ساخت مسجد
1- تبدیل کردن قسمتی از شبستان مسجد به حیات زمینی وقف مسجد شده، و طبق معمول قسمتی از آن تبدیل به حیاط، توالت و آبدارخانه، و قسمتی دیگر تبدیل به مسجد شده است، ولی به علّت تجدید بناء مقداری از شبستان مسجد جزء حیاط شده یا بالعکس، آیا اشکال دارد؟ در صورتی که این کار به نفع مسجد و نمازگزاران بوده باشد اشکالی ندارد.
2- تعمیر مسجد مخروبه ای که در نزدیکی آن مسجد بزرگی وجود دارد مسجد کوچکی در فاصله 20 الی 30 متری مسجد جامع قرار دارد که قبلاً دارای سقف و درب بوده و در تنگی وقت از آن استفاده می شده است، اخیراً در اثر مرور زمان و عدم توجّه، به حالت مخروبه درآمده، و احتمالاً قسمتی از این مسجد در طرح خیابان و تعریض راه قرار می گیرد، مضافاً به این که مورد بی احترامی از طرف بچّه های غیر ممیّز قرار می گیرد، آیا جایز است مسجد مذکور نوسازی شود و به عنوان انبار مسجد جدید مورد استفاده قرار گیرد، یا باید به حالت مسجد برگردد؟ لازم به ذکر است که اگر به حالت مسجد برگردد، کمتر کسی در آن نماز می گزارد؛ چون در چند قدمی آن، مسجد جامع محل می باشد. آن را طوری بسازید که هم قابل استفاده برای نمازگزاران باشد و اگر هم کسی حاضر به نماز در آن نبود بتوانند به عنوان انبار مسجد مجاور از آن استفاده کنند.
3- تخریب و ساخت مجدد مسجد مسجدی در تهران با بیش از 40 سال سابقه ساخت و عدم رعایت اصول فنّی ساختمان سازی وجود دارد که طبق نظر کارشناسان ساختمانی، فاقد مقاومت لازم در برابر حوادث احتمالی است و با توجّه به عدم وجود امکانات تأسیساتی در حال حاضر به هیچ وجه قابل استفاده برای نماز و فعّالیت های فرهنگی و مذهبی و کلاسهای درسی و مانند آن نمی باشد. در نهایت اکثر اهالی مؤمن و متدیّن نمازگزار و هیأت امنای محترم، با بررسیهای همه جانبه تصمیم به تخریب و ساخت مجدّد با طرّاحی مطلوب گرفته اند. استدعا داریم در موارد ذیل راهنمایی لازم را بفرمائید. الف: تخریب بنای موجود با توجّه به موارد فوق چه حکمی دارد؟ ب: مجوّز دفع ضایعات ساختمانی و فروش بعضی اقلام

که نمی توان در مسجد جدید استفاده نمود و صرف درآمد حاصل از فروش آن در ساختمان جدید مسجد را صادر بفرمائید. در فرض مسأله تخریب و تجدید بنای این مسجد مانعی ندارد؛ بلکه کار بسیار خوبی است. اگر ضایعات مربوطه در مساجد دیگر قابل استفاده نباشد، مجاز هستید آن را به فروش رسانده در همان مسجد مصرف کنید.
4- قطع درخت برای توسعه مسجد مسجدی است در یکی از شهرها، که جهت اقامه نماز جماعت و برگزاری مجالس دینی، مخصوصاً در ماه مبارک رمضان مشکلاتی برای مؤمنین دارد. پشت مسجد باغچه ای در حدود دویست متر وجود دارد، که گویا در قدیم مردم مراجعات خود را در همین مکان نزد عالم محل می بردند؛ به همین جهت محکمه نامیده شده است، امّا وقفنامه خاصّی ندارد، چند سال پیش شخصی یک نهال گردو در همین زمین کاشته است که الان سالی حدود چند هزار دانه گردو دارد، آن شخص نهال گردو را وقف نکرده، بلکه فقط جهت نیل به ثواب این کار را کرده است و اکنون که نیاز به توسعه مسجد است، لازم است درخت گردو قطع و آن زمین ضمیمه مسجد گردد، آیا اجازه می فرمائید درخت گردو قطع و زمین محکمه ملحق به مسجد گردد؟ چنانچه باغچه متعلّق به مسجد است و توسعه مسجد برای نمازگزاران لازم می باشد، قطع درخت مزبور اشکال ندارد.
5- تصرف شهرداری در مساجد مسجدی است در منطقه راوند کاشان که مدّتهاست مؤمنین در آن اقامه نماز می کنند؛ در کنار آن کوچه ای قرار دارد که مربوط به بهداری است و این کوچه احتیاج ضروری به تعریض دارد، فعلاً هم مسجد تخریب شده تا تجدید بنا شود و از نظر نقشه شهرداری چهار متر عقب نشینی دارد. مستدعی است بفرمائید از نظر حکم شارع مقدّس آیا شهرداری مجاز به تعریض می باشد؟ تصرّف در مسجد برای این گونه امور جایز نیست، مگر این که واقعاً ضرورتی ایجاب کند و شهرداری عوض آن را بدهد و صرف مسجد شود.
6- جواز احداث لوازم مورد نیاز مسجد خیّری قطعه زمینی به نام مسجد اهداء نموده است؛ ولی نظر خویش را در مورد احداث سرویس بهداشتی، ایوان، چایخانه، حیاط و آشپزخانه بیان نکرده است، آیا می شود در موقوفه فوق موارد بالا را احداث نمود؟ اگر این امور مورد نیاز مسجد است و در عرف محل جزء لوازم مسجد محسوب می شود، مانعی ندارد.
7- رضایت همسایگان برای احداث مسجد آیا در ساختن مسجد رضایت همسایگان شرط می باشد؟ رضایت آنها شرط نیست ولی نباید ایجاد مزاحمت برای آنها بشود مثلا بلندگوی مسجد یا پارک ماشینها در اطراف مسجد نباید مزاحم همسایه ها باشد.
8- استفاده از زمین حمام مخروبه برای مسجد در یکی از روستاهای

لارستان به نام شرقویه یک حمّام قدیمی بوده که حدود بیست سال است مورد استفاده قرار نگرفته بود یکی از مؤمنین آن را خراب کرده و اکنون به صورت زمین می باشد چنانچه اجازه بفرمایید چون در حریم مسجد جامع روستای مذکور قرار گرفته مقداری از این زمین برای احداث توالت و دستشویی برای مسجد و بقیّه، راه عبور مردم گردد؟ چنانچه امیدی برای تجدید بنای آن نیست و همچنین نیاز به حمّام دیگری در آن آبادی نمی باشد که این زمین را بفروشند و صرف آن کنند، در این صورت می توانید طبق آنچه نوشته اید عمل نمایید.
9- خرید زمین مسجد با وام بانکی اگر با وام بانک زمینی رابرای احداث مسجد بخرند اقساط وام پرداخت نشود آیابانک می تواندبرای استیفایوام خود در زمین مسجد تصرف نماید؟ بانک حق ندارد زمین را به ملک خود درآورد، تنها حق مطالبه وام خود را دارد، مگر این که در وام شرط شده باشد که اگر اقساط پرداخت نشود زمین را در اختیار بانک بگذارند، در ضمن باید توجّه داشته باشید که وام باید طبق عقود شرعیّه باشد نه وام توأم با ربا.
10- تخریب مسجد روستای مخروبه آیا تخریب مسجد قریه متروکه جایز است؟ تخریب مسجد جایز نیست امّا اگر خودش خراب شود مصالح آن را می توان به مسجد آن قریه یا قریه دیگر منتقل نمود.
11- احداث شبستان جدید در مسجد ایجاد شبستان بخصوص در طرف قبله در مسجدی که شبستان نداشته باشد چه صورت دارد؟ در صورت نیاز اشکالی ندارد.
12- احداث واحد تجاری در زیرزمین مسجد اگر مسجدی چند متر بالاتر از زمین واقع شده باشد و زیر زمین هم نداشته باشد آیا می توانند زیر مسجد را مغازه درست کرده و سرقفلی آن را بفروشند و خرج مسجد بکنند؟ جایز نیست ولی اگر واقف از اوّل این کار را می کرد جایز بود ولی اگر این کار برای مرافق مسجد مانند کتابخانه و غیر آن انجام گیرد مانعی ندارد.
13- تعریض مسجد در زمین مسجد دیگر اگر دو مسجد کنار هم و چسبیده به هم بنا کنند یک مسجد تابستانی و یک مسجد زمستانی و مسجد زمستانی به علّت کوچک بودن در مواقع ضروری از جمله ماه محرم جوابگوی مردم نباشد آیا می توانند از مسجد تابستانی جزء مسجد زمستانی کرده و دیوار را عقب بکشند؟ اشکال دارد، ولی می توانید دربی از یک مسجد به دیگری باز کنید
14- ایجاد درب جدید در مساجد اگر مسجد دربی داشته باشد که مردم از آن رفت و آمد می کنند و در مواقعی مثل ماه محرّم که خانمها نیز مسجد می روند نیاز به درب دیگری هم باشد آیامی توانند درب دیگری نیز از یک

طرف مسجد بگذارند تا در مواقع ضروری از آن استفاده بکنند و بعد از رفع نیاز باز از همان درب اوّل رفت و آمد بکنند؟ اشکالی ندارد.
15- استفاده از شبستان مسجد برای ایجاد آبدارخانه اگر مسجد نیاز به آبدارخانه داشته باشد و آشپزخانه مسجد کوچک باشد آیا می توان از خود مسجد، آبدارخانه درست کرد وآشپزخانه را بزرگ کرد؟ اگر مزاحم نمازگزاران نباشد و جا را بر آنها تنگ نکند و از نیازهای مسجد محسوب شود اشکالی ندارد.
16- تخریب مسجدی که در آن امکان نماز خواندن نیست مسجدی در حدود 60 یا 70 سال پیش ساخته شده ولی از نظر مکانی در جای مناسب نیست یعنی در زمستان به قدری سرد است که مردم محله قدرت رفتن به مسجد و نمازخواندن را ندارند این مسجد در نزدیک زمین فردی است که خودش فوت کرده اما فرزندان او ادّعا دارند که مسجد به زور اربابان محل ساخته شده در حالی که آنها زمینهای اطراف مسجد و زمین خود مسجد را که زمین موات بوده احیا کرده اند، به طوری که تا نزدیک درب مسجد زمین کشاورزی درست کرده اند به همین جهت مردم محل مدتی است که در یک جای مناسب مسجد دیگری ساخته اند و مسجد قبل به مخروبه تبدیل شده، تکلیف مردم در این زمینه چیست؟ آیا می توانند مسجد را خراب کنند و جای آن را درخت بکارند و حاصل آن درختان را مصرف مسجد جدید بکنند در ضمن تعداد مردم این محل زیاد نیست که دو مسجد داشته باشند؟ مسجدرانمی توان خراب کرد ولی اگر خودش خراب شود و مصالح آن در معرض خطر باشد می توان آن را در مسجد دیگر مصرف کرد و اگر خراب شد و زمین آن به هیچوجه قابل استفاده نبود استفاده از آن زمین به نفع مسجد دیگر اشکالی ندارد و قول مالکین اطراف زمین بدون مدرک شرعی پذیرفته نیست.
17- تعمیر مسجد توسط هیئت امناء آیا اعضای هیأت امنای مسجد می توانند برای تعمیر مسجد و سایر تصرّفات بدون اجازه متولّی اقدام کنند؟ احتیاط آن است که از متولّی اجازه بگیرند ولی اگر متولّی نسبت به مصالح مسجد مخالفت یا بی اعتنایی کند از حاکم شرع اجازه بگیرند.
18- اجاره دادن زیر زمین متروکه مسجد آیا می توان زیرزمین متروکه مسجدی که هیچ استفاده ای از آن نمی شود را اجاره داد، و در آمد آن را صرف هزینه های مسجد کرد؟ جایز نیست.
19- حکم مسجد در طبقات جدید الاحداث مقرّر گردید با تخریب و توسعه و تبدیل به احسن مسجدی که از نظر ساختمان عمر مفید خود را سپری کرده، مصلاّی شهر ما احداث گردد. لطفاً به سؤالات زیر پاسخ دهید. 1ـ آیا حکم مسجد سابق در طبقات فوقانی یا تحتانی بنای جدید هم جاری است؟ آیا می توان فضای فوقانی آن بخش از شبستان جدید که جایگزین شبستان

قدیم می گردد را به استفاده جدیدی نظیر کتابخانه، کلاس آموزش و امثال آن اختصاص داد؟ جواب: احکام مسجد درباره آنچه روی زمین سابق ساخته می شود، جاری است، ولی اگر زمین هایی اضافه گردد، تابع صیغه وقف جدید است; و امّا ساختن کتابخانه و مانند آن در صورتی که مزاحمتی با نمازگزاران نداشته باشد، اشکالی ندارد. 2ـ در بنای جدید ضرورت دارد بخش کمی از شبستان قدیم برای تعریض دیوارها، یا احداث ستون، یا مأذنه (گلدسته)، یا محل ایراد خطبه اختصاص داده شود. آیا این تصرّفات جایز است؟ جواب: این گونه تصرّفات، که مزاحمتی با نمازگزاران ندارد، مانعی ندارد.
20- تخریب و بازسازی مسجد در طرحهای شهری مسجد محمّدیّه واقع در سه راه موزه قم در طرح توسعه حرم مطهر حضرت معصومه(علیها السلام) قرار گرفته است. این اداره ناچار به واگذاری و تخریب ساختمان موجود مسجد و بازسازی مجدّد آن در دو طبقه به صورت هماهنگ با طرح حرم می باشد. در این واگذاری به صورت کتبی شرط شده که در هر حال محدوده مسجد به عنوان مسجدیّت، باید برای همیشه ثابت و مشخّص بوده باشد. نظر حضرتعالی در این مورد چیست؟ در صورتی که مطمئن باشید مسجد مجدّداً بازسازی می شود، و چیزی از آن کم و کاست نمی گردد، و بلایی که بر سر بعضی از مساجد آوردند بر سر آن نمی آورند، تخریب و بازسازی آن اشکالی ندارد.
اموال مسجد
1- جمع آوری پول برای مخارج مسجد آیا جمع آوری پول در مساجد، جهت امام جماعت یا بناء مسجد یا غیر اینها، جایز است؟ مورد مصرف آن چیست؟ در صورتی که به صورت آبرومندانه باشد اشکالی ندارد و طبق وکالتی که مردم داده اند در مصارفش صرف کنید.
2- استفاده تجاری از مسجد اشخاصی، مقداری از شبستان داخل مسجد را در یکی از شهرستانها به صورت مغازه مانندی درآورده و از آن برای نوارفروشی و کتابفروشی استفاده می نمایند، آیا انجام چنین کاری در مسجد از نظر شرعی صحیح است؟ هرگاه این کارها داخل مسجد باشد و در طریق نشر فرهنگ اسلامی قرار گیرد و کمک به اهداف مسجد کند و مزاحم نمازگزاران نباشد مانعی ندارد، و اگر آن را از مسجد جدا کرده و محلّ کسب و کار قرار داده اند جایز نیست و باید آن را بازگردانند.
3- فروش وسائل غیر قابل استفاده مساجد آیا وسایلی را که متعلّق به مسجد است ولی مورد نیاز نیست، می توان فروخت و پول آن را خرج مسجد کرد؟ چنانچه آن وسایل مورد نیاز نباشد بفروشید و صرف همان مسجد کنیدزیرا در این گونه موارد آنچه اقرب به نظر واقف یا باذل است صرف در همان مسجد است و اگر آن مسجد احتیاج ندارد می توانید در

سایر مساجد صرف کنید.
4- مصرف مبالغی که از مراسم ختم گرفته می شود پولهای ختم و فاتحه خوانی باید به چه مصرفی برسد؟ آیا خادم هم حقّی دارد؟ پولهای ختم و فاتحه خوانی باید زیر نظر متولّی یا امام جماعت (هرکدام که نظارت بر این کار دارند) صرف مصالح مسجد گردد. خادم مسجد نیز می تواند به مقدار متعارف با نظر آنها مصرف کند ولی توجّه داشته باشید پولی در مقابل استفاده از مسجد نمی توان گرفت مگر این که افراد با رضایت خود چیزی بدهند و یا در برابر خدماتی که انجام می شود بگیرند.
5- مصرف لوازم اضافی مسجد اگر مسجدی فرش یا لوازم اضافی داشته باشد آیا در صورت نیاز نداشتن مساجد دیگر، می توانند به مستحق بدهند؟ جایز نیست ولی می توان آن را فروخت و در نیازمندیهای مشابه آن مسجد مصرف کرد.
6- نگهداری کتب و وسائل قدیمی مسجد در موزه در بعضی از مساجد شهر اردکان تعدادی قرآن خطّی و حزب قرآن مجید وجود دارد که اکثر آنها خراب و ناقص گردیده و بقیّه در حال از بین رفتن است و حتی ممکن است به سرقت برود آیا جایز است که به عنوان امانت به نام همان مسجد در موزه اردکان نگهداری شود؟ اگر در مسجد قابل استفاده نیست یا در حال از بین رفتن است می توان آن را تبدیل به احسن کرد یعنی به موزه یا غیرموزه بفروشند و به جای آن قرآن نو خریداری کنند و وقف آن مسجد کنند.
7- وقف نمودن اجناس قیمتی به مسجد آیا وقف کردن اجناسی که احتمال سرقت آن زیاد است، و همین امر سبب می شود که اغلب اوقات درِ مسجد بسته باشد، صحیح است؟ چنین وقفی اشکال ندارد; و وظیفه مردم آن است که از آن مواظبت کنند.
8- فروش اجناس قدیمی مسجد و جایگزینی اجناس جدید فروختن برخی از اجناس، که مورد نیاز مسجد نیست، یا امروزه استفاده از چنان وسایلی متعارف نمی باشد، و در مساجد دیگر نیز به همین جهت قابل استفاده نیست (مانند فرش کهنه، یا بخاری نفت سوز) چه حکمی دارد؟ در فرض مسأله فروختن آن اجناس و تهیّه اجناس مورد لزوم مانعی ندارد; ولی اولویّت با اجناس مشابه است (مثلا فرش نو به جای فرش کهنه).
9- فروش اجناس گران قیمت مسجد فرش یا وسیله دیگری از مسجد، که از ارزش بسیار بالایی برخوردار است، اگر مورد استفاده قرار گیرد، در مدّت بسیار کوتاهی ارزش آن به مقدار زیادی کاهش می یابد، در صورتی که فروش آن به نفع مسجد باشد، آیا فروش آن جایز است؟ در فرض مسأله، فروش آن اشکالی ندارد، و مانند مسأله قبل عمل شود.
10- یکدست نمودن فرشهای مسجد فروش فرشهای مسجد که دارای

اندازه های متفاوت و رنگهای مختلف است، به منظور یک نواخت کردن آنها و ایجاد جذّابیّت بیشتر، که در نهایت سبب جذب افراد بیشتری به مسجد خواهد شد، چه حکمی دارد؟ اگر فرشها وقف مسجد باشند، چنین کاری جایز نیست، چون ضرورتی ندارد. ولی اگر ملک مسجد باشد، این کار مانعی ندارد. (ملک مسجد مانند وسایلی که از درآمد موقوفه و مانند آن خریداری می شود.)
11- اجاره دادن منزل موقوفه مسجد امام جماعتی از منزل موقوفه مسجد در طول سالیان حضورش در آن مسجد، استفاده نموده است، در حالی که خود، صاحب منزل شخصی می باشد. آیا می تواند پس از ترکِ منزلِ مسجد، و انتقال به منزل شخصی خویش، این منزل موقوفه را به شخص ثالثی اجاره داده و خود، مال الاجاره را تملّک کند؟ چنانچه منزل برای سکونت امام جماعت مسجد ساخته شده، اجاره آن جائز نیست; مگر آن که امام جماعت از آن استفاده نکند و بلا مصرف بماند; در این صورت می توان آن را اجاره داد و مال الاجاره آن را صرف نیازهای مسجد کرد، و اگر امام جماعت ناچار است در جای دیگری خانه اجاره کند، می توان مال الاجاره آن خانه را از این وجه پرداخت کرد; ولی در صورتی که منزل ملکی داشته باشد، مال الاجاره به او تعلّق نمی گیرد
12- استفاده از امکانات مسجد برای مراسم ختم استفاده از امکانات مسجد، اعمّ از ظروف آشپزخانه و مانند آن، در مراسم ختم افراد (چه در داخل مسجد و چه در بیرون مسجد) چه حکمی دارد؟ جایز نیست; مگر این که نظر واقفین عامّ بوده باشد، یا عرف محلّ چنین اقتضا کند.
13- نذر فرش برای مسجدی که نیاز به آن ندارد اگر نذر داشته باشیم که به مسجدی فرش هدیه دهیم ولی بعد متوجه شویم که احتیاج به فرش ندارد آیا می توانیم پول آن را به جای مورد نذر بدهیم؟ می توانید چیز دیگری از احتیاجات مسجد را برای مسجد بخرید.
14- صرف نذورات و موقوفات مسجد برای افطاری و مخارج دیگر آیا از صندوق نذورات مساجد یا از درآمد موقوفات آن می توان افطاری داد؟ مصرف آن برای روحانی و مداح و خادم مسجد چه حکمی دارد؟ نذروات باید مطابق نیت نذر کننده و موقوفات مطابق وقف نامه مصرف شود.
15- وسایل فرسوده و غیر قابل فروش مسجد تعدادی ظروف و فرش و دیگر وسایل کهنه و غیر قابل فروش مصرف متعلق به مسجد روستایی می باشد، به علت کمی جا و عدم نیاز مسجد به آنها تکلیف بعضی از آنها که به علت فرسودگی به فروش نمی رسند چیست؟ اگر مورد نیاز آن مسجد و مساجد دیگر نباشد می توان آن را به فقرا داد.
16- فروش لوازم به جا مانده از مسجد قدیمی مقداری تیر آهن، درب و پنجره و سایر وسایل از مسجدی قدیمی به جای مانده است. آیا می توان

آن ها را به فروش رسانید و خرج خود مسجد کرد؟ با تجه به این که درب و پنجره ها به درد مسجد جدید نمی خورد. اگر امکان دارد از عین آن در مسجد دیگری استفاده کنند، این کار مقدم است و اگر به درد مسجد دیگر نمی خورد، بفروشند و صرف همان مسجد اصلی کنند.
17- فروش مستغلات مسجد منزلی که با مسجد مقداری فاصله دارد وقف مسجد شده است و آن را تبدیل به آشپزخانه مسجد کرده اند و مدتی نیز مورد بهره برداری قرار گرفته است ولی اکنون زمینی که در جنب مسجد است، وقف آن مسجد شده و قرار است آشپزخانه مسجد شود. آیا جایز است آشپزخانه سابق را بفروشند و پول آن را صرف آشپزخانه جدید کنند؟ اگر وقف مسجد شده، فروختن آن جایز نیست؛ بلکه می توانند اجاره دهند و درآمد آن را صرف آشپزخانه جدید کنند و اگر ملک مسجد است، می شود آن را فروخت و صرف آشپزخانه جدید کرد.
18- جبران خسارت زدن به مسجد اگر انسان سهواً خسارتی به یک قسمت از مسجد وارد کند، آیا باید حتماً خسارت را جبران کند؟ اگر متولّی اجازه دهد که خسارت را نپردازد چه حکمی دارد؟ باید خسارت را جبران کند؛ مگر این که متولّی یا دیگری به جای او این کار را انجام دهد.
19- اطلاع از وقفی بودن جنس خریداری شده اگر کسی فرشی را بخرد و بعد از خریدن ببیند در پشت آن نوشته شده است: «وقف مسجد امام حسین (علیه السلام)» و او نداند که این مسجد کجاست، تکلیف او چیست؟ احتیاط آن است که تحقیق کند، اگر مسجدی در آن منطقه یا در آن جا به نام امام حسین (علیه السلام) است، تحویل آن جا بدهد و اگر نیست به یکی از مساجد دیگر بدهد.
20- خرید لوازم سرقت شده از مسجد اگر کسی فرش یا لوازم دیگری را از سارقی بخرد و بعد معلوم شود از اموال مسجد بوده که سارق آن را به سرقت برده است، وظیفه او چیست؟ وظیفه او این است که آن وسایل را به مسجد بازگرداند و اگر قدرت داشته باشد می تواند وجه خود را از سارق بازپس بگیرد.
احکام متولی مسجد
1- چگونگی مصرف پولهای باقیمانده مسجد مبالغی پول جهت ساختمان و تعمیر مسجدی جمع آوری شده که پس از مصارف لازمه، مقداری از آن پول ها موجود و در اختیار شخص امینی است، مسجد در حال حاضر احتیاج ندارد؛ ولی بعدها احتیاج بیشتری خواهد داشت. الف: آیا می شود با آن پول معامله انجام داد و سود آن برای مسجد باشد؟ ب: آیا اجازه می فرمائید آن پول در یکی از صندوق های قرض الحسنه، جهت رفع احتیاجات مؤمنین، قرار گیرد؟ ج: آیا می شود پول مزبور را در بانکی به حساب سپرده بلندمدّت یا کوتاه مدّت سپرد؟ د: امام جماعتی در آن مسجد در تمام ایّام

سال و ماه رمضان بدون چشم داشتی نماز جماعت می خواند و مسئله می گوید و مردم را ارشاد می کند و مسجد عایدات دیگری ندارد، آیا جایز است مبالغی از آن پول را به امام جماعت داد؟ مصرف کردن این پول تنها در صورتی جایز است که رضایتِ دهندگان پول نسبت به آن جلب شود؛ ولی حفظ آن در صندوق قرض الحسنه یا سپرده بانکی برای آینده مانعی ندارد.
2- شرایط هیئت أمناء به نظر حضرتعالی جهت رشد و استفاده بهینه از مساجد، هیئت اُمناء باید چه شرایطی داشته باشند؟ باید افرادی متدیّن، خوش نام، مدیر و مدبّر باشند، و بتوانند امور مسجد را به بهترین وجهی اداره کنند.
3- چگونگی انتخاب هیئت أمناء مسجد هیئت امناء مسجد چگونه انتخاب می شوند؟ مردم آن محلّ و امام جماعت مسجد می توانند با اجازه حاکم شرع، هیئت امنائی از افراد صالح، برای تمشیت امور مسجد انتخاب کنند.
4- مانع شدن بانیان مسجد از برخی فعالیتهای فرهنگی و دینی آیا سازندگان و بانیان مسجد می توانند مانع فعالیتهای فرهنگی، دینی در مسجد شوند؟ و آیا امام جماعت می تواند در امر تعیین هیأت امناء یا برکناری آنها دخالت نماید؟ پس از تحقّق وقف مسجد کلیّه کارهائی که موجب تقویت برنامه مسجد و مراسم نماز و نشر حقایق تشیّع در آن است، احتیاج به اجازه دیگران حتّی واقف یا متولّی ندارد، همچنین نماز و اقامه جماعت؛ و اگر هیئت امناء از طرف واقف یا واقفین برای حفظ مسجد و اموال آن تعیین شده اند، کسی نمی تواند آنها را عزل کند.
5- عدم محدودیت در فعالیتهای مسجد حدود اختیارات امام جماعت، هیئت امناء، متولّی و واقف مسجد را مشخص فرمائید، تا در کارهای یکدیگر تداخل نکنند و از بروز اختلاف جلوگیری شود. مسجد تعلّق به همه مسلمانان دارد، و کسی نمی تواند محدودیّتی در آن قائل شود، و اگر حفظ مسجد و نگهداری اموال و نظم برنامه های آن احتیاج به مدیرانی دارد، هیئتی از طرف حاکم شرع برای این کار تعیین می شود؟
6- وظایف متولی مسجد متولّی مسجد دارای چه مسؤولیّتی است؟ و در قبال مسجد چه وظایفی دارد؟ آیا اداره مسجد و برنامه های آن به عهده متولّی است، یا هیئت امنای مسجد این مسؤولیّتها را به عهده دارد؟ وظیفه متولّی آن است که اگر مسجد موقوفاتی دارد، آنها را حفظ نموده، و صرف مسجد کند، و بقیّه امور مربوط به نمازگزاران است.
7- مشورت با امام جماعت و متولّی برای انجام امور تبلیغی آیا مشورت کردن و جلب موافقت امام جماعت و متولّی مسجد در امور تبلیغی که در مسجد انجام می شود لازم است؟ و اگر مشورت نشود و یا موافقت آن ها جلب نشود، موجب هتک حرمت آن هاست؟ در صورتی که تبلیغ مناسب

مسجد باشد و مزاحم نمازگزاران نباشد، مشورت لازم نیست؛ ولی بهتر است که در این امور به امام مسجد احترام بگذارند و با او مشورت شود.
منبع: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله ناصر مکارم شیرازی

1-سؤال: استفاده از اشیاء و اجسام آمیخته با طلا از فرش و پارچه گرفته و اشیای دیگر که در مسجد جهت زینت چه حکمی دارد و آیا استفاده در خانه از آنها چطور ؟ پاسخ: زینت کردن مسجد با طلا جایز نیست و استفاده از آن در خانه حرام نیست گرچه سزاوار نیست بجز ظرف طلا و نقره استفاده از آن در خوردن و آشامیدن حرام است بلکه در غیر آن نیز محل اشکال است . 2-سؤال: آیا میتوانید در یکی از طبقات یک برج مسکونی چندین طبقه یک باب مسجد نیز ایجاد نمود در این صورت حکم طبقات بالاو پایین آن محل چیست؟ پاسخ: مانعی ندارد و فقط همان طبقه مسجد میشود. 3-سؤال: استفاده از اب موقوفه مسجد جهت شرب در حد 2 یا 3 گالن اشکال دارد؟ پاسخ: با اجازه متولی اشکال ندارد. 4-سؤال: اگر مسجد 2 طبقه باشد ولی زمان خواندن صیغه مسجد یک طبقه بود و طبقه 2 بعدا اضافه شده ایا طبقه 2 هم حکم مسجد را دارد (برای خانمها) ؟ پاسخ: بلی مسجد شمرده میشود. 5-سؤال: حکم سلام کردن در موقع ورود به مساجد ، چون باعث پرت شدن حواس می شود چه حکمی دارد؟ پاسخ: بهتر است نگوئید. 6-سؤال: قرار است که فرش های مسجد را تعویض کنیم و فرش جدید برای مسجد بگیریم . آیامی توانیم فرش هایی که الآن در مسجد وجود دارند را فروخته و پول آن را صرف خرید فرش های جدید کنیم ؟ و یا می توانیم که فرش ها را به مسجدی دیگر فروخته و از پول آن برای خرید فرش های جدید استفاده کنیم ؟ پاسخ: اگر فرش کهنه با پول خود مسجد خریداری شده می توانید بفروشید ولی اگر وقف باشد فروش جایز نیست پس اگر در خود مسجد قابل هر نوع استفاده باشد باید در مسجد بماند در غیر این صورت باید به سایر مساجد داده شود . 7-سؤال: آیا پیروان ادیان وکتابهای آسمانی وبا دیگر کفار که اهل کتاب نیستند، می توانند وارد مساجد و دیگر اماکن عبادت و مشاهد مقدس شوند و بر فرض جواز ورود، آیا بانوان بی حجاب ایشان را به رعایت حجاب باید الزام کرد؟ پاسخ: بنابر احتیاط واجب ،ورود آنان به مساجد جایز نیست اما دیگر اماکن مقدس، مانعی ندارد وزنان باید به رعایت حجاب و پوشش اسلامی معتقد باشند در صورتی که بی حجابی آنان نوعی بی احترامی تلقی شود. 8-سؤال: اگر مسجد 2 طبقه باشد ولی زمان خواندن صیغه مسجد یک طبقه بود و طبقه 2 بعدا اضافه شده آیا طبقه 2 هم حکم مسجد را دارد (برای خانمها) پاسخ: بله مسجد شمرده میشود.

سوال : مسجدی هنگام تجدید بنا، طبق قوانین شهرداری مجبور به عقب نشینی است. آیا عقب نشینی از ساختمان مسجد به نحوی که چند متر از مسجد داخل خیابان واقع شود، جایز است؟ جواب : اگر مجبورند جایز است. سوال : مسجد و حسینیه ای کنار هم قرار داشته و با تجدید بنای مسجد یک سالن حسینیه داخل مسجد قرار گرفته است. آیا این عمل شرعاً جǨΟŮاست؟ جواب : جایز نیست. سوال : آیا در مسجد می توان جشن های حضرات معصومین(علیهم السلام) همراه با دست زدن برگزار کرد؟ جواب : دست زدن جایز نیست. سوال : فرشهای مسجدی که وقف مسجد بوده فرسوده شده و در صورت عدم تعویض از بین می رود، آیا جایز است آنها را فروخته یا تبدیل به احسن کنیم؟ جواب : با اجازه حاکم شرع جایز است. سوال : آیا تخریب مسجد جهت ایجاد فضای سبز، به خاطر نبود فضای سبز و نبودن محل دیگری برای ایجاد فضای سبز، جایز است؟ جواب : جایز نیست. سوال : آیا زینت کردن مساجد و حسینیه ها جایز است؟ جواب : جایز است. سوال : اگر بدانیم مسجدی را فردی نزول خور هزینه اش را داده است، آیا خواندن نماز در آن اشکال دارد؟ جواب : جایز است. سوال : در چند سال اخیر در مساجد صندلیهایی می گذارند برای کسانی که نمی توانند ایستاده نماز بخوانند و در بعضی از مساجد تعداد این صندلی ها زیاد است. آیا می توان تمام آن ها را برداشت؟ جواب : جایز نیست. سوال : زمینی را که متصل به مسجد است برای ساختمان مسجد واگذار کرده اند و شخصی برای اینکه واگذار کنندگان پشیمان نشوند دو رکعت نماز در آن خوانده است. آیا این زمین جزء مسجد شده است یا خیر؟ جواب : اگر با رضایت مالک باشد مسجد می شود. سوال : موقع ساختن مدرسه یا مسجد یا حسینیه استخوان هایی از زیرزمین بیرون آمده است. آیا وجود این استخوان ها دلیل بر وجود قبرستان قدیمی در آن مکان می باشد؟ جواب : علامت نیست. منبع: پایگاه اطلاع رسانی آیه الله حسین مظاهری

آداب زیارت

بِسْمِ اللّهِ الْرَّحْمنِ الْرَّحیمْ آداب زیارت معصومین و امام زادگان علیهم السلام 1. غسل کردن پیش از رفتن برای زیارت . 2. پرهیز نمودن از کلام بیهوده و لغو و پرهیز از مخاصمه و در طول مسیر. 3. خواندن دعای وارده و مخصوص آن امام . 4. طهارت از حدث اکبر و حدث اصغر. 5. پوشیدن جامه های پاک ، پاکیزه و نو. بهتر است رنگ جامه سفید باشد. 6. در حین رفتن به زیارت گام ها را کوتاه بردارد و با وقار حرکت کند و همچنین باید خاضع و خاشع باشد و سر به زیر راه برود و به بالا و اطراف خود توجه نکند ؛ یعنی به منزلت و عظمت زیارت فکر کند. 7. خوشبو نمودن خود در غیر زیارت امام حسین علیه السلام . 8. هنگام رفتن به حرم مطهر، زبان را به ذکر تکبیر، تحمید، تسبیح ، تهلیل و تمجید مشغول کند و با فرستادن صلوات بر محمد و آل محمد صل الله علیه و آله دهان خود را معطر نماید. 9. ایستادن بر در حرم شریف و اذن دخول طلبیدن و سعی کردن در به دست آوردن رقت قلب و خضوع به وسیله تصور و فکر در عظمت و جلالت قدر صاحب آن مرقد منور؛ به فکر این باشد که ایستادن او را می بیند، کلام او را می شنود و جواب سلام او را می دهد. همچنین باید در محبت و لطفی که ایشان به شیعیان و زائران خود دارند، تدبیر کند و همچنین در خرابی های حال خود و خلاف هایی که نسبت به آن بزرگواران کرده است ، تاءمل کند. 10. بوسیدن عتبه عالیه و آستانه مبارکه . سزاوار است برای خدا به شکرانه این که او را به این مکان رسانده است ، سجده کند. 11. مقدم داشتن پای راست در وقت داخل شدن و مقدم داشتن پای چپ در وقت بیرون آمدن ؛ مانند مساجد. 12. رفتن نزد ضریح مطهر به نحوی که بتواند خود را به آن بچسباند. توهم این که دور ایستادن ادب است ، وهم (غلط) است . زیرا در حدیث آمده است که تکیه کردن بر ضریح و بوسیدن آن شایسته است . 13. ایستادن پشت به قبله و رو به قبر منور در وقت زیارت . ظاهرا این ادب مختص به معصوم علیه السلام است . وقتی از خواندن زیارت فارغ شد، گونه راست را به ضریح بگذارد و به حال تضرع ، دعا کند. سپس گونه چپ را بگذارد و خدا را به حق صاحب قبر بخواند که او را از اهل شفاعت آن بزرگوار قرار دهد. آنگاه در دعا مبالغه کند. سپس به سمت سر مطهر برود و رو به قبله بایستد و دعا کند. 14. ایستادن در وقت خواندن زیارت ؛ اگر عذری مثل ضعف و درد کمر و درد پا و غیره نداشته باشد. 15. تکبیر گفتن هنگام دیدن قبر مطهر، پیش از شروع خواندن زیارت . 16. خواندن زیارت وارده از سادات انام علیهم السلام و ترک زیارت های ساخته شده بی اساس که بعضی بی خردان ، عوامانه آنها

را با بعضی از زیارات تلفیق کرده اند. 17. به جا آوردن نماز زیارت که اقل آن دو رکعت است . 18. خواندن سوره یس در رکعت اول و سوره الرحمن در رکعت دوم ؛ در صورتی که برای آن زیارتی که نماز آن را می خواند، کیفیت مخصوصی ذکر نشده باشد. 19. کسی که داخل حرم مطهر شود و ببیند که نماز جماعت برقرار شده است ، پیش از آنکه زیارت کند، ابتدا نماز بخواند. همچنین وظیفه ناظر حرم است که مردم را به نماز امر کند. 20. تلاوت کردن قرآن نزد ضریح مطهر و هدیه کردن آن به روح مقدس مزور.(22) 21. ترک نمودن سخنان ناشایست و کلمات لغو و بیهوده و عدم اشتغال به صحبت های دنیوی که همیشه و در همه جا مذموم ، قبیح ، مانع رزق و باعث قساوت قلب است . 22. بلند نکردن صدا در وقت زیارت . 23. وداع کردن با امام علیه السلام در وقت بیرون رفتن از شهری که آن حضرت در آن جا مدفون است . 24. توبه و استغفار نمودن از گناهان و تصمیم به بهتر کردن حال ، کردار و گفتار خود بعد از فراغت از زیارت . 25. انفاق کردن به قدر وسع بر خادمان آستانه شریفه . 26. سزاوار است که خدام از اهل خیر و صلاح و صاحب دین و مروت باشند و آنچه را از زائران می بینند، تحمل نمایند و خشم خود را بر ایشان فرو نشانند و بر آنها تندی و درشتی ننمایند و بر رفع حوایج محتاجین اقدام و زائرین را راهنمایی کنند. 27. انفاق و احسان بر فقرا، مجاورین و مساکین شهری که امام علیه السلام در آن مدفون است ؛ خصوصا سادات و اهل علم . 28. از جمله آداب ، تعجیل کردن در بیرون رفتن از حرم است ؛ در وقتی که حظ و بهره خود را از زیارت درک کرد تا برای رجوع بعدی شوق بیشتری داشته باشد. 29. سزاوار است وقتی که زوار بسیار است ، کسانی که جلوتر هستند و به ضریح چسبیده اند، زیارت را کوتاه نمایند و زودتر بیرون روند تا دیگر زائران هم به قرب ضریح فایز گردند. منبع: http://seyedhadi3.blogfa.com

آداب زیارت امام زاده ها

رعایت ادب و آداب در هر امری، سبب دست یافتن بهتر به اهداف آن کار است. هر چیزی هم بری خود آدابی دارد؛ مثل آداب تجارت، آداب معاشرت، آداب کسب علم، آداب جنگ و مبارزه، آداب نماز و قرائت و ... که شناخت و مراعات آنها، آن امر را موفقیت آمیزتر می‌سازد و عامل را به هدف نزدیک‌تر می‌سازد. از جمله بری زیارت هم آدابی ذکر شده است. مراعات آنها هم ثواب بیشتر دارد، هم زائر را در دستاوردهای معنوی زیارت کامیاب‌تر می‌سازد و هم تربیت کننده است و میه ارتباط روحی بهتر . این آداب، برخی ظاهری است و برخی باطنی. در کتب حدیث هم عنوان آداب ظاهری و آداب باطنی برای برخی از اعمال و سنن مطرح شده است. بی‌شک همان آداب ظاهری هم به حصول توجّه قلبی و آداب باطنی کمک می‌کند. کیفیت زیارت کردن و جزئیات زیارت خواندن و کمّ و کیف این تشرّف و دیدار معنوی را نیز باید از اولیای دین آموخت. امام صادق علیه السلام به محمد بن مسلم ـ که از اصحاب بزرگ اوست چنین دستورالعمل می‌دهد: «هر گاه به زیارت مرقد امیرالمؤمنین علیه السلام رفتی، غسل زیارت کن، پاکیزه‌ترین جامه‌هایت را بپوش، بوی خوش و عطریات استعمال کن، با آرامش و وقار و آرام آرام حرکت کن ، وقتی به باب السّلام رسیدی، رو به قبله بیست و سه بار تکبیر بگو، آن گاه زیارت را بخوان...».[1] این نکات، از جمله آداب ظاهری زیارت است. مرحوم کلینی در کتاب کافی، مرحوم شهید اول در کتاب دروس و همچنین مرحوم شیخ عباس قمی در مفاتیح الجنان، آداب فراوانی بری زیارت نقل کرده‌اند.
برخی از مهم‌ترین آن آداب، با تبیینی روشن و شرح و بسط آن است. 1. غسل زیارت برای حضور در حرم‌ها، زائر باید پاک باشد، هم پاکی ظاهری، هم درونی. غسل زیارت از آنجا که به عنوان یک عمل عبادی انجام می‌گیرد، علاوه بر تمیزی جسم و لباس، طهارت روح و روان را هم در پی دارد. هم قبل از آغاز سفر زیارتی و هنگام بیرون رفتن از خانه و شهر و بیش از شروع مسافرت مستحب است، هم قبل از تشرف به حرم های مطهّر معصومان:. غسل، یک طهارت جسمی است، ولی صفای روحی و معنوی هم دارد؛ چون همراه با نیت، ذکر خدا و دعاست و تنها دوش گرفتن و شستن بدن نیست؛ مثل وضو که صرف شستن صورت و دست‌ها نیست. نورانیت و آثار معنوی و روحی آن در سینه توجه و قصد قربت و عبادت فراهم می‌شود. وضو به عنوان مقدمه نماز و غسل به عنوان مقدمی زیارت است. در زیارت هفتم امام حسین (علیه السلام) که حضرت صادق علیه السلام به صفوان جمّال آموخته، حضرت می‌فرماید: وقتی خواستی به

زیارت بروی، از آب فرات غسل کن و هنگام غسل بگو: بسم الله و بالله، اللهم اجعله نوراً و طهوراً و حرزاً و شفاءً مِن کُلِّ داءٍ وَ سُقمٍ و آفةٍ و عاهةٍ، الّلهم طهّر به قلبی و اشْرَح به صَدری و سهّل به اَمری. با این دعا و امثال آن، هم کار با نام و یاد خدا آغاز می‌شود، هم طلب نورانیت و پاکی و شفا و یمنی است و هم دعا برای طهارت قلب و شرح صدر و آسانی کار. غسل زیارت، یک معنی نمادین هم دارد؛ یعنی شستشوی جسم و تمیزی بدن، نمادی از طهارت روح است: «شستشویی کن و آنگه به خرابات خرام». کسی که بری تشرف به حرم آلیش جسمی را می‌زدید، آلیش روح را هم باید بشوید تا هم با جسم پاک، هم روح پاک، هم لباس نو، هم با روحیه نو تشرف یابد؛ چرا که توبه و خشوع، لباس روح است. در احادیث توصیه شده وقتی زائر از غسل فارغ شد، جامی پاک و تمیز بپوشد و دو رکعت نماز بخواند و با ذکر خدا و «الله اکبر» و «لااله الا الله» و با قدم‌های کوچک به طرف مزار برود. همه اینها در تأمین حال معنوی مؤثر است. بری غسل زیارت، دعاهای دیگری نیز وارد شده است. طهارت روحی شرط ارتباط با پاکدلان و پاک‌جانان و حضور در اماکن مقدس است. رعایت این ادب در حال حیات امامان هم مورد تأکید است. چند نفر در مدینه قصد تشرّف به حضور امام صادق علیه السلام داشتند. در راه یکی از اصحاب از کوچه‌ی بیرون آمد و به ین جمع پیوست؛ در حالی که جنب بود و اینان نمی‌دانستند. وقتی خدمت امام رسیدند و سلام دادند، حضرت خطاب به آن شخص فرمود: آیا نمی‌دانی که سزاوار نیست شخص جنب به خانی انبیا وارد شود؟ او برگشت و بقیه به خدمت امام شرفیاب شدند.[2] امام صادق علیه السلام توصیه فرموده است: هر گاه به قصد زیارت قبر امیرمؤمنان علیه السلام رفتی، وضو بگیر، غسل کن و با آرامش راه برو. امام هادی علیه السلام نیز به موسی بن عبدالله نخعی ـ که از آن حضرت، زیارتی کامل و جامع برای هر یک از ائمّه درخواست کرد، و حضرت هم زیارت جامعه را به او آموخت ـ قبل از بیان متن زیارت فرمود: هر گاه به آستانی مرقد آن حضرت رسیدی، بایست در حالی که با غسل هستی، شهادتین را بگو و اذن دخول بخوان ...، و آداب دیگر. در حدیثی هم که صفوان جمال از حضرت صادق علیه السلام می‌پرسد: امیرالمؤمنین را چگونه زیارت کنم؟ می‌فرمید: هر گاه ارادی زیارت کردی، غسل کن، دو جامی تمیز و شسته شده‌ات را بپوش، عطر بزن و با بوی خوش به زیارت برو.[3] خوش‌بویی و تمیزی از اخلاق انبیاست و بری زیارت اولیای الهی تأکید بیشتری بر آن شده است. جنبه ی دیگری غسل زیارت، به بعد اجتماعی آن مربوط می‌شود. معمولاً در تجمع‌ها و مسافرت‌ها، ممکن است بدن عرق کند، فضا از نظر بوی بدن و عرق پاها و غبار آلودگی زائران و ... ناهنجاری‌هایی داشته باشد که تحمّل آن بری دیگران خوب و خوشایند نباشد. غسل

زیارت، گامی برای ایجاد فضای مطلوب‌تر در اماکن زیارتی و در مجموعه‌های زائران است. ادب تشرف به محضر یک شخصیت والا ایجاب می‌کند که دیدار کننده با بهترین لباس و نیکوترین وضع و هیئت و با آراستگی کامل برود تا ادای احترام کرده باشد. غسل پیش از زیارت، تا حدّی تامین کننده این هدف است و بدون آن نوعی بی‌احترامی می‌شود. از امام صادق علیه السلام درباری «خذوا زینتکم عند کلِّ مسجد» پرسیدند، فرمود: «الغُسل عِندَ لقاءِ کُلِّ امام»[4]. آن حضرت غسل هنگام دیدار هر امام را مصداقی از آراستگی هنگام عبادت یا حضور در عبادتگاه به شمار می‌آورده است و این برای زائران درس تمیزی و خوش‌بویی و ادب ظاهری است. 2. لباس تمیز و آراستگی و خوش‌بو پوشیدن جامه نو و لباس تمیز و استفاده از عطر، آداب دیگر تشرف به حرم‌های مطهّر است. در روایات، هم بر «ثوب جدید» تأکید شده، هم بر «ثوب نظیف» که می‌رساند تمیزی و تازگی هر دو مورد عنایت است. مرحوم فیض کاشانی به نقل از شیخ صدوق، یکی از آداب زیارت قبور ائمه در عراق و خراسان را همین نکته می‌داند؛ مثلاً در زیارت سید الشهدا علیه السلام می‌گوید: «هر گاه به زیارت آن حضرت رفتی، از کنار فرات غسل کن، لباس‌های پاکیزه بپوش و پا برهنه به سوی حرم عزیمت کن». ایشان در مورد زیارت حضرت کاظم7 در بغداد و زیارت امام رضا (علیه السلام) در طوس هم غسل و تمیزی و پوشیدن لباس نو را بیان می‌کند، و نیز در زیارت قبر عسکریین علیهما السلام در سامرا هم همین توصیه را دارد: «... فاغتسِل و تَنَظَّفْ و البسْ ثوبَیک الطاهِرَینِ».[5] از آنجا که حالت روحی و جسمی و ظاهر و باطن در یکدیگر تأثیر متقابل دارند، نوع لباس و وضع ظاهری زائر در پدید آمدن حال مناسب روحی و ایجاد نشاط معنوی مؤثر است. لباس تمیز و نو هم همین اثر روحی را دارد. به علاوه، حرمت‌گذاری به شخصیتی که به دیدارش می‌رویم، بخشی هم در آراستگی ظاهر و مرتب و معطّر بودن لباس و سر و وضع جلوه می‌کند. 3. وقار و طمأنینه آرامش و وقار ظاهری، نشانه طمأنینه درونی است. رفتار شتاب‌زده هم گویی باطن آشفته و نابسامان است. در توصیه‌ی مربوط به زیارت آمده است که: با وقار و آرامش راه بروید، قدم‌ها را کوچک بردارید، حالت طمأنینه داشته باشید، با حالت ذکر و تسبیح و تکبیر، وارد حرم و مزار شوید. اینها جهات شکلی و آداب ظاهری است که در باطن و درون زائر هم اثر می‌گذارد. پیاده رفتن بعضی از ائمه به سفر حج را شنیده اید؛ مثل امام حسن مجتبی علیه السلام و امام کاظم علیه السلام . پیاده روی هم اثرگذار بر روح و درون است. صفوان جمال نقل می‌کند که با حضرت صادق علیه السلام همسفر بود، به کوفه که رسیدند، امام دستور داد تا مرکب را بخواباند و فرمود: اینجا قبر جدم امیرمؤمنان علیه السلام است. سپس حضرت غسل

کرد، لباس دیگری پوشید، به طرفه تپه‌ی که قبر علی (علیه السلام) آنجا بود، راه افتاد و به صفوان فرمود: تو هم مثل من کن، گام‌هایت را کوچک بردار، نگاهت را به طرف پایین بگیر، متواضعانه راه برو... . سپس خودش با صفوان به طرف قبر حرکت کردند؛ در حالی که سکینه و وقار بر آن دو حاکم بود و تسبیح و تقدیس و تهلیل می‌گفتند، تا به قبر شریف رسیدند.[6] در حدیث دیگری، امام هادی علیه السلام هنگام آموختن زیارت جامعه کبیره به موسی بن عبدالله نخعی، پیش از بیان متن زیارتنامه به وی فرمود: هر گاه وارد حرم شدی و قبر را دیدی، بیست و سی بار، الله اکبر بگو، سپس کمی جلو برو، در حالی که همراه با آرامش و وقار باشی، فاصلی گام‌هایت را کوتاه کن، بایست، بازهم سی بار تکبیر بگو، سپس نزدیک قبر برو، چهل بار تکبیر بگو، سپس بگو: «السلام علیکم یا اهل بیت النبّوه..».[7] 4. خضوع و خشوع از جمله آداب زیارت، داشتن خضوع و خشوع هنگام زیارت است. خشوع ، حالتی قلبی و درونی است که از معرفت و محبت به یک مقام و شخصیت در دل ایجاد می‌شود. تأثیر عظمت او در قلب، حالتی پدید می‌آورد که رعایت احترام در ظاهر را در پی‌دارد؛ حتی نوع ایستادن، نشستن، نگاه کردن، سخن گفتن، وارد و خارج شدن، همه تحت تأثیر آن حالت درونی است. پس خشوع قلبی، خضوع اعضا و جوارح را پدید می‌آورد. این هم از نمونه‌های دیگر «تأثیر درون بر برون» است. هر چه معرفت به مقام پیشوا زیادتر باشد، خشوع دل هم عمیق‌تر و بیشتر و رعایت ادب و خضوع ظاهری هم افزون‌تر خواهد شد. اینکه بعضی هنگام خروج از حرم، عقب عقب می‌روند و حاضر نیستند پشت به ضریح کنند و بیرون روند، جلوه‌ی از همین خضوع و ادب ظاهری است که ریشه در درون دارد. همچنان که در نماز، اگر حضور قلب باشد، رعایت وقار ظاهری را در پی خواهد داشت، در زیارت هم چنین است. در زیارتگاه‌ها تنها با جسم و بدن به یک امام معصوم نزدیک نمی‌شویم، بلکه قرب روحی هم باید پیدا کنیم. زائر باید خود را در محضر امام حس کند و امام را ناظر و مراقب رفتارش ببیند و چنین تصور کند که از راه دور آمده و اجازه یافته به حضور معصوم برسد. در این حال، چه حالتی خواهد داشت؟ به علاوه، وقتی تربت پاک و مطهّر ولی خدا مقدس است، زائر باید به تناسب قداست مکان و جایگاه شئون آنجا را رعایت کند. خداوند به حضرت موسی فرمان می‌دهد که ای موسی! تو در وادی مقدس طور کفش‌هایت را درآور.[8] همین نکته سبب شده که بزرگان در توصیه‌های خود بر بیرون آوردن کفش در حریم قدسی زیارت‌گاه‌ها، تأکید کنند و خودشان هم در عمل، پابرهنه به حرم‌ها مشرّف شوند. شیخ بهایی در شعری که به مناسبت تشرف به حرم علوی سروده، می‌گوید: این افق روشن که بر تو آشکار گشته، در حریمش خضوع کن و این طورسیناست، کفش از پی در آور: ... هذا حرمُ العِزَّةَ

فاخَلع نعلیک».[9] 5. ذکر تکبیر و تسبیح از آدابی که برای زیارت مرقدهای مطهر بیان شده، گفتن تکبیر و تهلیل هنگام تشرّف است. یاد خدا و حمد و ستایش او و ذکر توحید و تسبیح و تنزیه، هم توجّه دادن به عظمت خداوند است؛ چرا که عظمت چنین شخصیت‌هایی در عبودیت و تواضع در پیشگاه خداست، هم نوعی تعدیل نگاه و توجه انسان زائر است تا درباری این پیشوایان الهه ای، دچار غلّو نشود و نسبت‌های غلّوآمیز ندهد و محوریت توحید در همه ی مسائل حفظ شود؛ مثلاً در زیارت امام حسین (علیه السلام) روایت شده که قبل از زیارت و در بدو ورود، حتی وقتی به فرات می‌رسد تا غسل زیارت کند، صد مرتبه الله اکبر، صد مرتبه لا اله الا الله و صد مرتبه صلوات بگوید. نیز در روایت است: هنگام زیارت وقتی مقابل قبر امام معصوم قرار گرفت، بگوید: «لا اله الا الله وحده لا شریک لَهُ»، ثواب بسیار برای او نوشته می‌شود.[10] ذکر گفتن و خدا را به یکتایی ستودن و او را بزرگ شمردن، در همه حال خوب است و در حرم‌های مطهر اولیایی که مظهر اخلاص و توحید و ذکر و تسبیح‌اند، خوب‌تر. 6. اذن دخول خواندن «اذن دخول» هنگام زیارت، یکی دیگر از آداب است. این اقتضای ادب است که بی‌اجازه وارد حریم حرم نشویم و با خواندن اذن ورود، هم ادای احترام کنیم، هم دل را آماده‌تر سازیم. اینکه در آغاز این بخش، از قول شهید اول نقل شد که زائر، بر درگاه حرم بایستد، دعا کند و اذن بطلبد و اگر در دل خود خشوعی احساس کرد و رقت قلب حاصل شد، وارد شود، و گر نه بهتر است که برای ورود، زمان دیگری را انتخاب کند تا رقت قلب و خشوع حاصل شود،[11] برای این است که غرض مهم‌تر از ورود به حرم، حضور قلب است، تا انسان از رحمت نازل شده از سوی خدا برخوردار شود. دقت در متن «اذن دخول های رویت شده، آموزندی نکاتی است که در افزایش ایمان و معرفت و توجّه زائر به موقعیتی که در آن قرار دارد و کسی که به زیارتش آمده، مؤثر است. حضور در اعتاب مقدس با توجّه به این حقیقت و معارف و فضایل، زمینه ساز فیض بیشتر در زیارت است. در روایت است: هنگام زیارت حضرت رسول صلی اله علیه و هر یک از معصومان: این گونه اذن دخول بخوان: «اللّهم إِنی وقفْتُ علی بابٍ من بیوتِ نبیک و آل نبیک...؛ خداوندا! بر درگاه یکی از خانه‌های پیامبر و دودمان پیامبرت ایستاده‌ام. خدیا! مردم را از اینکه بی‌اجازه وارد خانه ی پیامبر شوند، منع کرده ای. من به حرمت پیامبرت در حال غیبتش مثل حال حضور و حیاتش عقیده‌مندم و می‌دانم که فرستادگان تو زنده‌اند و نزد تو روزی می‌برند، جایگاه مرا در اینجا و این لحظه می‌بینند و سخنم را می‌شنوند. پروردگارا! ابتدا از او اذن می‌طلبم، سپس از پیامبرت و از جانشین تو که اطاعتش بر من واجب است، اجازه می‌خواهم که در این لحظه وارد خانه‌اش شوم، از فرشتگان گماشته به این بارگاه مقدّس هم

اذن می‌طلبم. به اذن خدا و رسول و خلفی او و اذن همه شما وارد این خانه می‌شوم و جویی تقرّب در پیشگاه خدایم... .[12] در زیارت حضرت علی (علیه السلام) هم دعاها و اذن ورودهایی که نقل شده، چه در هنگام ورود به نجف، چه وقت ورود به حرم، چه هنگام ایستادن در صحن و آستانه، چه وقت ورود به رواق. مضمون این دعاها و اجازه خواهی‌ها ، اظهار ادب و درخواست اذن برای ورود به این مکان مقدس و حریم نورانی است و از آن امام به عنوان مولا، امیرمؤمنان، حجّت خدا، امین پروردگار و ... یاد شده است تا زائر، قبل از زیارت بداند که در کجاست و به دیدار چه انسان کامل و حجت عظیمی آمده است. اغلب، مستند این اذن طلبی برای ورود به حرم را آیه«یا یها الذّین آمنوا لا تَدخُلوا بُیوتَ النّبی اِلاّ اَنْ یؤَذنَ لَکم» [13] دانسته‌اند که نهی از ورود بی‌اذن به خانه پیامبر امت و در متن «اذن دخول» هم به این آیه اشاره شده است. 7. عتبه بوسی احترام و ارج نهادن به جایگاه والی حرم‌های مطّهر، گاهی هم به بوسیدن در و درگاه به هنگام ورود است. در برخی سروده‌های عالمان عارف درباره ی زیارت نیز به این عتبه بوسی و ابراز تواضع و اداب و محبّت اشاره شده است. علامه ی مجلسی سخن شهید اول را در این مورد به عنوان یکی از آداب زیارت نقل می‌کند و می‌افزاید که دلیل مستندی برای استحباب بوسیدن آستان و درگاه نداریم، ولی سجود برای خدا به عنوان شکر الهی بر این توفیق، مانعی ندارد.[14] البته باید توجه داشت که بوسیدن زمین و درگاه به عنوان احترام و شکر، نباید به عنوان سجده بر امام تلقی شود و بهانه‌ی به دست مخالفان نیفتد تا چنین وانمود کنند که شیعیان در پیشگاه امامان خود سجده می‌کنند؛ در حالی که سجده بر غیر خدا جایز نیست! بوسیدن زمین به شکرانی توفیق الهی و بر نعمت زیارت، غیر از سجده به یک انسان است. صورت بر زمین نهادن یا بوسه بر آستان زدن، نهایت ادب و ارادت و محبت به یکی از اولیای مقرّب درگاه خداست و هیچ ربطی به شرک و پرستش غیر خدا ندارد. 8. حضور در کنار قبر و بوسیدن ضریح ادب دیگر در زیارت، که نشانی محبت و ارادت بیشتر است، نزدیک شدن به قبر، دست نهادن به آن، بوسیدن و ابراز اشتیاق است. داستان زیارت اربعین جابربن عبدالله انصاری و عطیه عوفی گواه این زیارت عاشقانه است که دست روی قبر سیدالشهدا نهاد و بر او درود و سلام داد. در حدیث امام صادق علیه السلام آمده است: «صَلّوا إِلی جانبِ قبر النّبی، و إِنْ کانَتْ صلاة المؤمنین تَبْلُغُه ینما کانُوا؛[15] کنار قبر پیامبر بر او صلوات و درود بفرستید؛ هر چند درود مؤمنان هر جا که باشند، به او می‌رسد». مرحوم شیخ عباس قمی در مفاتیح الجنان، ضمن بحث از آداب زیارت به این نکته اشاره می‌کند که برخی می‌پندارند رعایت ادب به حریم امامت، به آن است که زائر هر چه دورتر بایستد و به قبر و ضریح

نزدیک نشود. ایشان این را وهم و اشتباه می‌دانند و تأکید می‌کنند که نزدیک شدن به قبر و ضریح و بوسیدن آن یکی از آداب است. البته رعایت این ادب و استحباب وقتی است که ازدحام جمعیت نباشد و عمل به آن مزاحمتی بر دیگران نداشته باشد و فشار نیاورد، یا حال معنوی زائر را هم به هم نزند. چه بسا یک کار مستحب، در شریطی تبدیل به امر غیر مطلوب می‌گردد؛ مثل بوسیدن حجرالاسود که در شریط خلوت و عادی بسیار پسندیده است، ولی در ازدحام جمعیت بوسیدن یا لمس آن به قیمت له کردن دیگران یا اذیت و آزار، روا نیست. در شریط ازدحام در حرم‌ها، بهتر است که انسان کناری بایستد و با فاصله و حالت آرامش خود و راحتی دیگران زیارتنامه را بخواند و این تصور عوامانه را که اگر دست به ضریح نرسد، زیارت قبول نیست، از ذهن خود بیرون کند. کسی هم که کنار ضریح می‌رود و لمس می‌کند یا بوسه بر آن می‌زند، خوب است که توقف نکند و فرصت و امکانی برای دیگران هم بدهد که به این فیض برسند و استفاده از ضریح را حق اختصاصی خویش نشمارد. بوسیدن ضریح، نوعی ابراز عشق و علاقه به صاحب قبر است. بوسه بر درگاه و درها و دیوارها و ضریح و سنگ قبر ، به خاطر انتساب اینها به آن چهره‌های محبوب است، و گر نه سنگ و چوب و آهن خود به خود قداستی ندارند. ببوس ای خواهرم قبر برادر شهادت، سنگ را بوسیدنی کرد آنان که به رمز و راز این قضیه توجه ندارند، شیعه را بر این ابراز ارادت مورد انتقاد قرار می‌دهند؛ در حالی که شوق به محبوب است که هر چه را به آنها منسوب است، در نظر محبّ، عزیز و دوست داشتنی می‌سازد. به قول صائب تبریزی: اگر از حسن عالم‌گیر او واقف شدی زاهد پرستیدی به جای کعبه هر سنگ نشانی را 9. ادب نسبت به قبر مطهر زائری که توفیق تشرّف به حرم‌ها را می‌یابد، باید خود را در حریم خانه ی امام یا امامزاده احساس کند و هر نوع ادب لازم را به جا آورد. سید بن طاووس توصیه می‌کند: زائر، مثلاً در حرم حضرت رسول صلی الله علیه، در بدو ورود، دو رکعت نماز تحیت مسجد بخواند، سپس رو به طرف روضه نبوی و حجری شریف پیامبر کند، سلام دهد، دست به آن بکشد و استلام کند، ببوسد.[16] سپس می‌افزید: دست‌ها را بر دیوار حجری مطهر حضرت بگذارد و بگوید: «اَتَیتُکَ یا رَسُول الله مُهاجراً الیک ... .» و خود را مهاجری معرفی کند که به حضور پیامبر خدا ره سپرده و برای ادای این وظیفه به زیارت آمده و اگر در حال حیات توفیق دیدار نداشته، پس از وفات آمده و می‌داند که احترام آن حضرت در حال ممات، مثل حرمت او در حال حیات است، و از آن حضرت بخواهد که نزد خدا شاهد این زیارت باشد. دست‌ها را به صورت خود بکشد و این زیارت را نوعی بیعت به حساب آورد و دعا کند که تا آخر عمر بر همین عهد و پیمان استوار بماند.[17] سپس رو به قبر و پشت به قبله زیارت

بخواند. بعد از آن قبر را پشت سر قرار دهد و رو به قبله دعاهایی بخواند که نقل شده، سپس سراغ منبر پیامبر برود، آن را لمس کند، تبرّک بجوید دست‌هایش را به صورت و چشمانش بکشد، این آداب، نشان دلدادگی و محبّت است، زیارت هم قلمرو عشق و وادی دل است و زائر، این گونه جذبی درونی خود را ابراز می‌کند. شهید ثانی می‌گوید: زائر در حال زیارت، رو به مزار و پشت به قبله بایستد، با حالت دعا تضرع کند و سمت چپ صورت را بر قبر بگذارد، دعا کند و از خدا حاجت بطلبد و به صاحب قبر توسل جوید تا خدا حاجتش را برآورد و او را مشمول شفاعت گرداند و در دعا اصرار و مبالغه کند، آن گاه به طرف بالای سر برود و رو به قبله دعا بخواند.[18] کیفیت ایستادن کنار قبر و نحوی زیارت، باید گویای ادب زائر باشد. در حالات حضرت رضا (علیه السلام) آمده است که وقتی می‌خواست از قبر حضرت رسول وداع کند و برای اعمال عمره به مکه رود، کنار قبر پیامبر آمد، در طرف بالای سر ایستاد، مشغول نماز شد، سپس شانه ی چپ را به قبر چسباند و در نزدیک یکی از ستون‌ها چند رکعت نماز خواند.[19] شبیه این رفتار، در حدیثی از امام صادق علیه السلام نقل شده که چنین توصیه فرمود.[20] علامه مجلسی در مورد برخی از این نقل‌ها می‌افزید: گر چه پشت به پیامبر کردن هنگام دعا، به ظاهر نوعی خلاف ادب به شمار می‌رود، ولی وقتی توّجه به خدا باشد و قصد زائر، پشت گرمی به حضرت رسول صل الله علیه باشد، اشکالی ندارد. کنار قبر ایستادن و تکیه بر قبر کردن و دعا رو به قبله، از امام سجاد علیه السلام و سیره او هم نقل شده است.[21] 10. پرهیز از حرف‌های بیهوده و کارهای لغو ادب دیگر در تشرّف به حرم‌های مطهر، پرهیز از هر کاری است که مغیر با ادب حضور است؛ از جمله کلمات لغو و حرف‌های بیهوده و حرکات سبک و ناپسند و دور از شأن زیارتگاه. محدث قمی در مفاتیح الجنان (ادب بیست و یکم زیارت) می‌گوید: «ترک نمودن سخنان ناشایست و کلمات لغو و اشتغال به صحبت‌های دنیویه که همیشه در هر جا مذموم است و قبیح و مانع رزق و جالب قساوت قلب است، خصوصاً در این بقاع مطهّره...». هدف از زیارت، بهره‌وری از فیض‌های معنوی است. پرداختن به سخنان و کارهای لغو، مانع آن فیض‌ها می‌شود و چه بسا اوقات کسی در داخل حرم‌ها به چنین حرف‌ها و کارهایی سر می‌شود و از مائده معنوی گشوده در آن ضیافت خانه‌های آسمانی بی‌بهره بماند. به علاوه، این گونه حرف‌ها و حرکات و رفتارها، توّجه و حضور قلب زائران دیگر را هم بر هم می‌زند و بیهوده‌گوی غافل، هم خودش محروم می‌ماند، هم مانع بهره‌وری روحی دیگران می‌شود. صحبت‌های بلند بلند هم، علاوه بر ینکه خلاف ادب در محضر ولی خداست، بری دیگران هم مزاحمت و حواس پرتی می‌آورد. مستند این نکته، به گفته بعضی از علما

یه شریفه «لاترفعو اصواتکم فوقَ صوتِ النبی»[22] است؛ یعنی صداهایتان را از صدای پیامبر بلندتر نکنید. رعایت این نکته یک ادب اجتماعی و معاشرتی است؛ حتی نه حرف‌های عادی، بلکه زیارتنامه را هم بلند بلند خواندن، به نحوی که تمرکز روحی و حضور قلبی دیگران را به هم بزند، مناسب نیست. آنچه در این اماکن مطلوب است، آرامش و فضای آرام است تا برای پیدایش حضور قلب و روح عبادت و زیارت مؤثر باشد. سر و صداهای بسیار یا صلوات و زیارت بلند بلند، مخلّ این حالت است و رشتی پیوند و اتصال زائران دیگر را از هم می‌گسلد. 11. خواندن زیارت مأثوره تأکید بر آن است که در زیارت‌ها، بیشتر از متون زیارتی نقل شده از ائمه معصوم (علیه السلام) استفاده شود که به آن گونه دعاها و زیارت‌های مستند مأثوره گفته می‌شود. زیارت اربعین، زیارت جامعه کبیره، زیارت امین الله، زیارت حضرت معصومه سلام الله علیها و بسیاری از زیارتنامه‌هایی از ائمه اطهار نقل شده و کلام امام است. خواندن اینها بهتر از متون زیارتی دیگر است. مضامینی هم که در این گونه زیارتنامه‌ها است، متعالی‌تر است و از زبان اولیای الهای تراویده است. امامان ما، کیفیت انجام زیارت را با همه جزئیات و آدابش بیان فرموده‌اند و متن‌های منقول از آنان هم فراوان است و محتوی آنها در خور توجّه.[23] گاهی این آموزه‌ها بسیار کوتاه است، ولی رجحان آن به این است که از امام نقل شده است؛ مثلاً یونس بن ظبیان از حضرت صادق علیه السلام می‌پرسد: یا بن رسول الله صل الله علیه و آله! من بسیار به یاد حسین بن علی (علیه السلام) می‌افتم. در آن لحظه چه بگویم؟ فرمود: هنگام یاد از او سه بار بگو: «صلّی الله علیک یا ابا عبدالله»[24] که سلام تو از دور یا نزدیک به او می‌رسد. در نقل دیگر، امام صادق علیه السلام به سدیر می‌آموزد که هر گاه خواستی سید الشهدا را زیارت کنی، بالای بام خانه‌ات برو و نگاهی به چپ و راست کن. آن گاه رو به قبر آن حضرت بکن و بگو: «السلام علیک یا ابا عبدالله السلام علیک و رحمة الله و برکاته»، تا خداوند ثواب یک زیارت شایسته به تو عطا کند.[25] این گونه توصیه‌ها و متن آموزی‌ها، درباره زیارت حضرت رسول و ائمه دیگر هم نقل شده است. 12. دعا و تلاوت و عبادت کنار قبرنماز در برخی مکان‌ها فضیلت و ثواب بیشتری دارد، یکی هم در حرم‌های مطهر معصومان غیر از اصل نماز خواندن که مطلوب است، خواندن نماز و اهدی آن به روح امام یا شخصیتی که مورد زیارت است، فضیلت دارد و به آن نماز زیارت گفته می‌شود که دو رکعت، گاهی هم چهار رکعت یا شش رکعت (دو رکعت دو رکعت) است و اغلب توصیه شده پس از زیارت خوانده شود و بعد از آن نماز، حاجت‌ها را از خدا بطلبند. نماز زیارت، پس از زیارت عاشورا، پس از زیارت شهدای کربلا، پس از زیارت عاشورای غیر معروفه و موارد دیگر نقل شده است. محدث

قمی نقل می‌کند: امام صادق علیه السلام به زیارت قبر جدش امیرالمؤمنین رفت، پس از فراغت از زیارت در بالای سر آن حضرت خطاب به امام حسین (علیه السلام) سلام داد و زیارت خواند، آن گاه دو رکعت نماز خواند و پس از فراغت از آن دعایی خواند، با این آغاز: «یا الله یا الله یا الله یا مجیب دعوةِ المضطرّین». به هر حال، خواندن نماز و دعا در حرم‌های مطهر، پس از زیارتنامه مطلوب است. در روایات متعددی آمده است که پس از زیارت و نماز، دست به دعا بردار و هر چه می‌خواهی، از خداوند بطلب. امام هادی علیه السلام فرمود: «مَنْ کانَت له إلی الله حاجَةٌ فَلْیزُرْ قبرَ جَدّی الرّضا بِطوسٍ و هو علی غُسلٍ وَ لْیصَلِّ عندَ رأسهِ رکعتَینِ وَ لْیسألِ الله تعالی حاجَتَه فی قُنوته، فانُّه یستَجیبُ مالم یسْئلْ مَأثماً او قطیعةَ رَحِمٍ..؛ هر کس به درگاه خدا حاجتی دارد، قبر جدم حضرت رضا (علیه السلام) را در طوس زیارت کند؛ در حالی که غسل کرده باشد، بالای سر آن حضرت دو رکعت نماز بخواند و در قنوت نمازش حاجتش را از خدا بخواهد، خداوند اجابت می‌کند، تا وقتی که خواسته‌اش گناه یا قطع رحم (نفرین به خویشاوندان) نباشد. امام باقر علیه السلام هم درباری زیارت اباعبدالله الحسین و دعا در حرم او می‌فرماید: «ما مِنْ آتٍ أتاهُ یصلّی عنده رکعتینِ أو أربعاً ثُمَّ سَئلَ الله حاجَتَه إلاّ قضاها؛[26] هیچ کس نیست که کنار قبر آن حضرت برود و دو رکعت یا چهار رکعت نماز بخواند و از خداوند حاجتش را بطلبد، مگر آنکه خداوند آن را برآورد». دعا در قبور مطهر ائمه اطهار ،مقبولیت و ثواب بیشتری دارد. نماز فریضه و مستحب هم در حرم‌ها از فضیلت بسیار برخوردار است. امام با قر علیه السلام به شخصی فرمود: چه مانع دارد که هر وقت حاجتی داشتی، نزد قبر حسین بن علی علیه السلام بروی و چهار رکعت نماز بخوانی و حاجت خود را از خدا بخواهی؟ سپس اضافه فرمود: نماز فریضه در کنار قبر او برابر است با حجّ، و نماز نافله معادل عمره است، و ثواب‌های دیگر. سید بن طاووس هم توصیه می‌کند: اگر به زیارت امام حسین (علیه السلام) مشرف شدی، جدّ و جهد کن که از تو فوت نشود فریضه و نافله در حائر شریف حسینی که ثواب بسیار دارد.[27] بسیاری از اهل دل و مجاوران اعتاب مقدسه، مقید بوده‌اند که هر سه وعده نماز خویش را در حرم‌های مطهّر بخوانند، به خصوص در حرم سید الشهدا که هم نماز ثواب بیشتری دارد و هم دعا در زیر قبّه حرم آن شهید، مستجاب است. محّدث قمی می‌نویسد: «بدان که عمدی اعمال در روضه مطهّره امام حسین (علیه السلام)، دعاست؛ زیرا اجابت دعا تحت آن قبّه سامیه، یکی از چیزهایی است که در عوض شهادت، حق تعالی به آن حضرت لطف فرموده و زائر باید آن را غنیمت دانسته، در تضرّع و انابه و توبه و عرض حاجت کوتاهی نکند و در طی زیارات آن حضرت، ادعیه بسیاری با مضامین عالیه وارد

شده است. بهتر آن است که از دعای صحیفه کامله آنچه تواند بخواند، که بهترین دعاهاست».[28] متن دعایی که از ائمه پس از زیارت نقل شده، بسیار است. کافی است کتاب‌های دعا و زیارت را مطالعه کنید و با این دعای گوناگون و ژرف و زیبا که پس از زیارت پیامبر، ائمه بقیع، امام حسین، روز غدیر، زیارت امام رضا و ... توصیه شده، آشنا شوید. تلاوت قرآن در حرم‌های مطهر نیز از جمله کارهای با فضیلت است. در زیارت حج نیز از بهترین اعمال در مسجد الحرام، تلاوت قرآن است. خواندن قرآن، هم برای بهره بردن خود انسان می‌تواند باشد، هم برای اهدای ثواب آن به روح پیامبر یا امام مورد زیارت، یا هدیه به ارواح مؤمنان و درگذشتگان. و چه خوب که تلاوت قرآن هم همراه با تدّبر و تأمّل باشد تا انس با کلام الهی در اماکن مقدس، تأثیر معنوی بیشتری داشته باشد. رعایت آداب و مستحبات، برای زائر حالت تنبّه و بیداری دل پدید می‌آورد و اگر هم آلوده به برخی لغزش‌هاست ، زمینه اصلاح و جبران و توبه و استغفار پدید می‌آورد و چه عملی شایسته‌تر از توبه درکنار حرم‌های امامان و تعهّد بر پاک زیستن و رهایی از سلطه شیطان و نفس امّاره؟ 13. تکریم خادمان و کمک به فقیران خادمان حرم‌ها، با سرمیه عشق و محبت در آستان اهل بیت خدمت می‌کنند و انتظار می‌رود که برخوردشان با زوّار، بر اساس محبت و دلسوزی و راهنمایی باشد. زائران نیز باید جایگاه آنان را بشناسند و قدر بدانند و مورد تکریم قرار دهند. شهید اول می‌نویسد: سزاوار است خدام حرم‌ها از اهل خیر و صلاح و متدین و صاحب مروّت و تحمّل و صبوری باشند، عصبانی نشوند، برخورد خشن نداشته باشند، حالت کمک رسانی، خدمتگزاری، تکریم زوّار، ارشاد گمشده‌ها، کمک به ضعیفان و برخورد محبت آمیز با واردین داشته باشند، اگر از کسی حرکت نامناسب و قصور و سهل انگاری دیدند، هشدار و تذکّر دهند و موعظه کنند و اگر کار خلاف و گناه دیدند، نهی از منکر کنند.[29] در مقابل این خدمات و حسن خلق، زائران نیز برخورد کرامت آمیز و همراه با احترام و ادب و همکاری با خدمتگزاران آستان اولیای خدا داشته باشند و مسئولان، مأمور نظافت و شستشو و انتظامات، پذیرایی کنندگان، نگهبانان، کفشداری‌ها، امانت داران، راهنمایی‌کنندگان و خدّام رسمی و افتخاری و هر کس را که به نوعی افتخار خدمت دارد، مورد تکریم قرار دهند و از احسان و نیکی متناسب با شأن آنان دریغ نورزند. از سوی دیگر، در اماکن و شهرهای زیارتگاهی، نیازمندان آبرومندی هستند که چشم امیدشان به خیر و مساعدت زائران است. زائران، مستمندان را شناسایی و کمک رسانی کنند، با حفظ آبرو و حیثیت آنان، بدون آنکه تحقیری صورت بگیرد و به سادات فقیر و بینوایان غریب رسیدگی کنند. چنین خرج‌ها و کمک‌هایی گاهی از روی عشق به صاحب مرقد و مزار انجام می‌گیرد و هم آنجا شوق

یاری‌رسانی شکوفا می‌شود، گاهی هم بر اساس نذر قبلی، کمک‌های مالی می‌کنند. طبعاً این گونه نذرها و کمک‌ها، صرف تعمیر و بازسازی حرم‌ها و تأمین نیازها و برگزاری مراسم و اطعام و احسان‌های می‌شود که از سوی حرم برپا می‌شود. زائر، خوب است که در این گونه سفرهای زیارتی به طور کلی در هر مسافرتی دست و دل باز باشد و خیرش به دیگران برسد.
14. زیارت وداع و خداحافظی از آداب زیارت، وداع در آخرین روز یا آخرین لحظات است. برای زائری که ایامی در جوار یک مرقد مقدّس به سر برده و بارها به زیارت مشرف شده است، دل کندن از شهر محبوب دشوار است. بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد، روز وداع یاران حسّ و حال زائر هنگام وداع، باید به گونه‌ی باشد که دستاوردهای نفیسی از این زیارت برداشته و حال او بهتر از گذشته شده باشد و با انسی که به حرم و صاحب حرم پیدا کرده، وداع برایش مشکل باشد، ولی به هر حال خداحافظی هنگام برگشت، جزء آداب مسافرت و زیارت است و نشانی احترام به صاحب خانه و صاحب مرقد. زائر وقتی زیارت خود را انجام داد و از نظر روحی اشباع شد، چه در مکه و مدینه باشد، چه در نجف و کربلا یا هر شهر زیارتی دیگر، خوب است که زود خداحافظی کند و برگردد، تا شوق و علاقه همچنان در دل بماند و زدگی و خستگی ایجاد نشود. این همان گسستن برای پیوستن دوباره است. من رشته ی محبت خود از تو می‌بُرم شاید گره خورد، به تو نزدیک‌تر شوم امام صادق درباری زیارت خانه خدا فرموده است: «إذا فرغْتَ مِنْ نُسُكِکَ فارجع، فإنّه أشْوَقُ لکَ إلِی الرّجوع؛[30] وقتی از اعمال و عبادتت‌هایت فارغ شدی، برگرد، تا شوق دوباره آمدن را در تو بیشتر کند». دو دوست قدر شناسند حقّ محبت را که مدّتی ببریدند و باز پیوستند ادب، اقتضا دارد که زائر پس از اتمام ایام زیارت، برای خداحافظی به حرم مشرّف شود و ضمن سپاس، آرزوی خود را برای بازگشت دوباره اعلام کند و از خدا بخواهد. هم در سفر حج، مستحب است «طواف وداع» انجام دهد، هم در زیارت حرم پیامبر و ائمه بقیع، زیارت وداع مستحب است، هم در حرم‌های دیگر. آداب خاصی برای طواف و نیز از سیره معصومان نمونه‌هایی از آنان نقل شده است؛ مانند وداع حضرت صادق، حضرت کاظم، حضرت هادی: که همراه با حالت خاشعانه، سر به سجده گذاشتن، سجده‌های طولانی، نماز و دعای ویژه بوده است.[31] از خواسته‌های زائر هنگام وداع، این است که آخرین زیارت نباشد و دوباره برگردد؛ مثلاً در زیارت وداع قبر حضرت رسول و ائمه دیگر آمده است. «اللهم لا تَجْعَلْهُ آخر العهد مِنّی لِزیارَةِ قبر نَبیک ...»، یا «استودِعُکَ الله» یا «لا جَعَله الله آخرَ تسلیمی علیک» یا «جَعَله الله آخر العهد من زیارة قبورکم و اتیانِ مشاهِدِکم» یا «رزقنی العودَ ثُمَّ العَوْدَ ثُمَّ العودَ ما اَبْقانی ربّی» و ... که همه حاکی از این درخواست است که آخرین

نوبت زیارت نباشد، باز هم قسمت شود، آخرین سلام نباشد، برگشت همراه با سلامتی و بهره و فضل و کامیابی و رضامندی باشد.[32] زائری که با چشم اشک‌بار و قلبی لرزان، از جوار حرم محبوب‌های خود به شهر و وطن خویش برمی‌گردد، تن خود را باز می‌گرداند، ولی دلش در آنجا می‌ماند تا بار دیگر توفیق تشرف حاصل شود: «و من رفتم و هوی تو از دل نمی‌رود». دیده از دیدار خوبان بر گرفتن مشکل است هر که ما را این نصیحت می‌کند بی‌حاصل است من قدم بیرون نمی‌یارم نهاد از کوی دوست دوستان، معـــــذور داریدم که پایم در گل است گر به صد منزل فراق افتد میان ما و دوست همچنانش در میان جان شیرین، منزل است.[33] امید است آشنایی با ادب و آداب زیارت، چه ظاهری و چه باطنی، چه قلبی، و چه قالبی ما را در بهره‌وری بیشتر از چشمه‌سار زلال زیارت موفق‌تر و کامیاب‌تر سازد. پی‌نوشت‌ها: [1] . وسائل الشیعه، ج10، ص305. [2] . بحارالانوار ، ج97، ص126. [3] . وسائل الشیعه، ج10، ص304. [4] . همان، ص303. [5] . محجّة البیضاء، ج4، ص91. [6] . وسائل الشیعه، ج10، ص305. [7] . همان، ص304. [8] . طه/11. [9] . منتخب التواریخ، ص683. [10] . مفاتیح الجنان، ادب پنجم از آداب زیارت. [11] . بحارالانوار، ج97، ص126. [12] . همان، ص134 و136. [13] . احزاب /53 [14] . بحارالانوار، ج 97، ص134و136. [15] .همان، ص156. [16] . همان، ص161. [17] . همان، ص162. [18] . همان، ص134. [19] . همان، ص149. [20] . همان، 100. [21] . همان، ص153. [22] . در فصل تحلیل محتویی زیارتنامه‌ها به ین موضوع پرداختیم. [23] . وسائل الشیعه، ج10، ص385. [24] . همان، ص385. [25] . همان، ص386. [26] . همان، ص407. [27] . مفاتیح الجنان، آداب زیارت امام حسین (علیه السلام). [28] . همان، ادب سیزدهم آداب زیارت امام حسین (علیه السلام). [29] . بحارالانوار، ج97، ص135، به نقل از دروس. [30] . الحج و العمره فی الکتاب و السنه، محمدی ری شهری، ص268. [31] . همان، ص365. [32] . ر.ک: مفاتیح الجنان، اواخر مفاتیح، زیارت وداع، نیز در وداع ائمّه بقیع، وداع حضرت رسول. [33] . سعدی. پدیدآورنده: جواد محدثی منبع: http://www.hawzah.net

احوال زُوّار بدان که نفوس مقدسه انبیا و ائمه علیه السلام هرگاه از اَبدانِ شریفه خود رحلت نمودند و دست از بدن برداشتند و صعود به عالمِ بالا نمودند، نهایتِ احاطه بر این عالم از برای ایشان حاصل می شود و تمامیِ امور این عالم در نزدِ ایشان ظاهر می گردد. پس هر که به قبورِ مطهر ایشان حاضر شد به جهتِ زیارت، ایشان بر او مطلع می گردند و از احوالِ زوّار مرقدِ منورشان استحضارِ تام دارند و سؤالات و تضرّعات و توسّلات ایشان را می شنوند و نظر به رأفت و مهربانی ایشان نسبت به مخلصان، نسیمِ الطاف ایشان بر ایشان وَزد و پرتوِ اِلتفاتشان بر ایشان می افتد. پس دامنِ شفاعت بر میان زنند و از خدا طلبِ حوایج ایشان را می کنند و از درگاهِ الهی مسئلتِ بر آمدنِ مطالب و آمرزش گناهانِ ایشان را می نمایند و همین سرّ است در ترغیب به زیارتِ پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه علیه السلام .

افضل طاعات علاوه بر این در زیارت ایشان، اظهار اخلاص و تجدید عهد ولایت است و باعثِ سرور ایشان و رواجِ امرشان و غمناکیِ دشمنانِ ایشان است. چگونه زیارتِ ایشان افضلِ طاعات و اقربِ قُربات نباشد؟ و حال این که زیارتِ مؤمن از این جهت که مؤمن است، باعثِ اجرِ عظیم و ثوابِ جزیل است. و در شریعتِ مطهّره، ترغیبِ بسیار و تأکید بی شمار در خصوص آن وارد شده و از این جهت طریقه هر طایفه بر این جاری شده که به زیارتِ مردگانِ خود روند و هر گاه ثوابِ زیارتِ مؤمنی چنین باشد، پس چگونه خواهد بود زیارت کسی که خدا او را از هر خطایی معصوم ساخته و از گناه پاک و مطهر گردانیده و او را بر همه خلایق مبعوث کرده و حجّت بر عالمیان فرموده و او را امامِ مؤمنین و مقتدایِ مسلمین پسندیده، بلکه به جهت او آسمان و زمین را آفریده و او را راه و صراط و دلیل و نور و ضیاءِ خود قرار داده و امین بر مملکتِ خود و خلیفه در میانِ بندگان خود کرده.

حدیث در فضیلت زیارت مخفی نماند که اخبارِ بی حدّ و احادیثِ لا تُعَدّ (بی شمار) در فضیلت زیارت قبور و مطهّره و مراقد منوّره ایشان رسیده است. حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود که: هر که زیارت کند قبر مرا بعد از وفاتم مثلِ کسی است که هجرت کند به سوی من در حیاتِ من؛ پس اگر استطاعت به زیارت آمدن مرا نداشته باشید، بر من سلام کنید که سلامِ شما بر من می رسد. و نیز همان حضرت به امیرمؤمنان فرمود: یَا اباالحسن! به درستی که خدای تعالی قبرِ تو را و فرزندانِ تو را بقعه هایی کرده است از بقعه های بهشت و عرصه ای از

عرصه های آن و دل های خلق و برگزیدگانِ بندگان خود را مایل به آنها ساخته تا خواری و اذیت در راهِ شما را متحمّل شوند و قبورِ شما را تعمیر کنند. و بسیار به زیارت ایشان آیند به جهتِ تقرب به خدا و دوستیِ پیغمبرِ او. یا علی! این طایفه مخصوص اند به شفاعتِ من و وارد می شوند بر حوضِ من و ایشانند زیارت کنندگان من و همسایگان من فردای قیامت در بهشت یا علی! هر که تعمیر کند قبرهای ایشان را و محافظت کند آن ها را مانند کسی است که یاری کرده است سلیمان بن داود را بر تعمیر بیت المقدس و هر که زیارت کند قبور ایشان را معادل است با هفتاد حج.
حقِّ حسین علیه السلام حضرت امام جعفرصادق علیه السلام فرمود که: هرگاه یکی از شما در مدتِ عمرِ خود حج کند و زیارت نکند حسین بن علی علیه السلام را هر آینه خواهد بود تارکِ حقّی از حقوقِ پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم زیرا که حقِّ حسین، فریضه ای است از خدا، واجب بر هر مُسلمی. حضرت امام رضا علیه السلام فرمود که: هر امامی را عهدی است در گردن دوستان و شیعیانِ خود و به درستی که از تمام وفای به عهدِ ایشان، زیارتِ قبورِ ایشان است. پس هر که زیارت ایشان را از رویِ رغبت و از راهِ تصدیق به آن چه گفته اند کند، همه ایشان شفیعانِ ایشان خواهند بود در روز قیامت. و اخبار در فضیلت زیارت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه معصومین خصوصا زیارت حضرت سیدالشهدا علیه السلام و حضرت امام رضا علیه السلام و افضل بودن ایشان از حج عمره و جهاد، بی حدّ و نهایت است.
نهایت خضوع چون فضیلت زیارت ایشان و سرّ ایشان را شناختی و بزرگی و جلالتِ قدر ایشان را دانستی، پس باید در هنگام ورود به مراقدِ منوّره و مشاهد مشرفّه ایشان نهایت تواضع و فروتنی و غایتِ خضوع و شکستگی کنی و در دل خود عظمتِ شأن و جلالت قدرشان را مستحضر گردی و متذکّرِ حقِّ ایشان و سعیشان در ارشاد مردم و رواج دینِ الهی شوی. پس چون به نزدیک مدینه منوّره برسی و چشم تو بر دیوارهای آن افتد، متذکّر شود که این شهری است که خدا آن را از برای پیغمبر خود اختیار کرده. ولایتی است که در آن جا اساس شریعت برپا شده و واجبات و مستحبات در آنجا قرار داد گشته و ... و چون به کوچه و بازار آن تردّد کنی، قدم هایِ همایونِ سیّد انس و جان را یادآور و تأمل کن که هیچ موضعی نیست که تو قدم می گذاری مگر اینکه جای قدمِ عزیزِ اوست. پس پای مگذار مگر به سکینه و وقار ... پس یاد آور رفعت شأن او را نزدِ خدا و تأسف خوری بر محرومی خود از این سعادت عُظمی و تضرّع کن به سوی خدا که در آخرت از صحبتِ آن حضرت تو را محروم نسازد و امیدوار باش از آن جا که خدا ایمان به او را روزیِ تو ساخته و تو را از وطنِ خود به زیارت او برانگیخته. و چون به جهتِ زیارت او بر در ایستادی، در نهایت خضوع و خشوع بایستی

و او را زنده تصور کنی و نزدیک قبرِ مطهّرِ منوّر بروی. زیرا فرق میانِ حیات و مماتِ ایشان نیست. پس بدان که او مطلع است بر حضور تو و زیارتِ تو و سلام به او می رسد. پس شخص مقدس او را در خیالِ خود متصوّر سازی و او را در مقابلِ خود بر تخت عظمت و جلال نشسته تصور کنی و عظمت و رتبه او را در دلِ خود حاضر کنی.
زیارت امیرالمؤمنین علیه السلام چون به زیارت امیرمؤمنان و سرور متقیان علیه السلام رَوی، چون داخل ارض اقدسِ نجف شوی، متذکّر شو که آن وادی سلام و موضعِ ارواحِ مؤمنان است و خدای تعالی آن را اَشرفِ بُقاعِ رویِ زمین کرده. و هیچ مؤمنی نیست مگر آن که بعد از موت، روح او به آن جا می آید و با سایر مؤمنین قرین بوده، به تنعّم مشغول است تا در روزِ قیامتِ کبری به خانه کرامتِ عُظمی داخل گردد و آن زمینی است که خدا آن را مدفنِ وصیّ پیغمبر خود کرده بعد از آن که مدفنِ آدم ابوالبشر و نوح است. و آن حضرت ضامن شد که هر که در جواب او باشد، شفاعت کند. پس از خدا طلب کن که خدا روح تو را به آن جا برد و تو را در زمره مؤمنین کند و آنجا را مدفنِ تو سازد تا در جوارِ مولایِ خود دفن شده به شفاعتِ او فایز گردی و چون به زیارتِ آن حضرت ایستادی متذکّر رفعتِ شأن و بزرگیِ قدرِ آن حضرت شود و قدرت و مرتبه او را در نزدِ خدا و پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم یاد کن و آدابی که در زیارت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم مذکور شد، مراعات کن.
زیارت امام حسین علیه السلام چون وارد زمینِ کربلا شوی به جهتِ زیارتِ سیدالشهدا یاد کن که آن زمینی است که در آن فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم را با فرزندان و یاران و خویشان شهید کردند و اهل بیت و حرم او را در آن جا به اسیری بردند. پس محزون باش و داخل آن زمین مشو مگر ژولیده و غبارآلوده، شکسته دل و غمناک و گریان و حرمت و کرامت آن زمین را مستحضر شو و بدان که آن زمینی است که خدا در آن شفا قرار داده و دعا را در آنجا مستجاب فرموده و در روز قیامت آن را بلندترین بقعه هایِ بهشت خواهد ساخت. چون چشم تو بر ضریحِ مقدسِ آن سرور افتد و ضریح اصحاب او که در دورِ او شهید گشته و در یک موضع در جوارِ او جمع شدند، پس اشخاص ایشان را در خاطرِ خود ممثّل ساز. و وقایع ایشان را یادآور و بلا و محنت هایی که بر ایشان روی داده متذکّر شو و حضرت اباعبداللّه الحسین علیه السلام را تصور کن که در عرصه کربلا ایستاده و یک به یک اصحاب به خدمت آن جناب می رسند و می گویند: «السلام علیک یا اباعبداللّه » و اذنِ جهاد می گیرند و حضرت، ایشان را اذنِ می دهد و هر یک تنها خود را به میدان می اندازد و می زنند و می کشند تا در راهِ او شهید می گردند و ... امثالِ این وقایع را به خاطر آور و حزن و اندوهِ خود را تازه می سازد و آرزو می کن که کاش در این زمین با

ایشان بودی و بگو: ای کاش من با ایشان بودمی تا به رستگاریِ عظیمی فایز گشتمی. و هم چنین در زیارت هر یک از ائمه علیه السلام جلالت قدر هر یک را متذکّر شو و حقوق او را یاد آور و آن چه مناسبِ مقام است به خاطر گذران تا زیارت تو قبول و به مرتبه زائران فایز گردی. پدیدآورنده: ملااحمد نراقی منبع: http://www.hawzah.net

لزوم رعایت آداب زیارت

بی‌تردید برای هر کار و شأنی ادب و آیینی‌ست که با رعایت آن ارزش آن کار بیشتر و میزان تأثیر و ماندگاری آن افزون‌تر خواهد شد. از سوی دیگر زیبایی هر عملی در گرو حفظ ادب آن است. این ملاک و قاعده هم در امور معنوی و فراطبیعی صدق می‌کند و هم در امور مادی و طبیعی، البته ضرورت آن در امور معنوی بیشتر احساس می‌شود، از این رو برای حقایق دینی ضمن تفسیر آن اسرار و حکمی ذکر می‌کنند و آداب و آئینی بر می‌شمارند. بدیهی است که ادب هر شیء رعایت حدود و جوانب آن با همه‌ی دقایق و ظرایف آن است و این خود بهترین نوع حرمت نهادن به آن حقیقت و عمل است ضمن این که تأدب و ادب ورزی از خصلت‌های نیکو، پسندیده، انسانی و دینی است. آنان که با رعایت حدود و آداب به زیارت می‌روند بهره‌ای بیشتر و لذت افزون‌تری می‌برند ضمن این که لطایف و دقایقی در همین آداب نهفته است که با التفات به آن ابواب دیگری از علوم و معارف برای انسان گشوده می‌شود. زیارت نوعی هجرت است و زائر در واقع مهاجر به سوی خدا و رسول اوست. کسی که قصد زیارت و حرکت به سوی امام داشته، قلب و عمل و عقل خود را متوجه حریم و ساحت احکام می‌کند به یک نوع هجرت پرداخته و خود را برای یک محیط و دامنه‌ی دیگر آماده می‌کند. از این رو باید کاملاً از محیط و اطراف خود جدا و کنده شده و با قصد و آهنگ هجرت سفر را آغاز کند، که این خود از آداب زیارت است که به صورت مکرر در زیارتنامه‌ها آمده است. در زیارت رسول گرامی اسلام(ص) عرض می‌کنیم: «ای رسول خدا! به عنوان مهاجر به سوی شما آمده‌ام و من با این عمل آنچه خداوند در حق شما از قصد کردن به سوی شما بر من واجب کرده است اجرا می‌کنم.» ماهیت سفرهای زیارتی با سفرهای دیگر متفاوت است و اساساً بزرگان دینی ما کتاب «آداب سفر» را در کنار کتاب «آداب زیارت» تنظیم کرده‌اند تا به این امر التفات دهند که خصایص و ویژگی‌های سفرهای زیارتی با جریان زیارت سازگار است و اگر زائر بخواهد در زیارت خود موفق باشد، باید سفر زیارتی خود را تصحیح و نیت خود را اصلاح کند، لذا زائر باید اجمالاً با آداب سفر زیارتی خویش آشنا باشد. سفرهای زیارتی گرچه با سفرهای دیگر از نظر شکل و صورت ظاهری یکسان است ولی از نظر سیرت و معنا متفاوت است؛ در سفرهای تفریحی انسان برای انبساط خاطر و آسایش روان و شادابی تن سفر می‌کند و طبعاً در مقام عمل این نشاط و شادابی خود را می‌نمایاند و انسان با وجد و طرب مجدداً کار را آغاز می‌کند، لیکن در سفرهای زیارتی همین شادی و فرح و انبساط خاطر جان برای روح

است. این‌گونه از سفرها زمینه‌ی تقویت ارکان ایمان و پایه‌های اعتقادات و از بین برنده‌ی ملامت‌های جان و آرامش نفس و روان است. همان‌گونه که در سفرهای تفریحی انسان باید خود را از تعلقات و وابستگی‌ها جدا سازد تا با پیوند با طبیعت و محیط اطراف لذتی برده و سفر برای او خوش و گوارا باشد در سفرهای زیارتی نیز باید خود را از تعلقات و نفسانیات جدا ساخته و از گرایش‌ها و تمایلات دنیایی دور بدارد تا لذت معنوی سفر را درک کند وقتی ره آورد سفرِ زیارتی حلاوت جان و ذکاوت نفس است و رهایی از سختی‌هاست قطعاً این سفر لذت‌آفرین و جانفزاست. آداب زیارت همه بیانگر این است که سفر زیارتی از آن جهت که مقدمه‌ای برای وصول به جایگاه منیع و مقام رفیع قرب الهی است باید با تمهیدات و آمادگی خاصی همراه باشد به گونه‌ای که اگر این ارادت و ساز و برگ‌ها فراهم نباشد چه بسا بهره‌ی کافی و لازم از سفر برده نشده جز سختی سفر و باختن مال چیزی در پی نداشته باشد. زائر باید با تمایل قلبی و ذهنی که پیدا کرده با انجام آداب و سنن زیارت آهسته خود را به حریم امامت نزدیک کند تا استعداد آن را بیابد که باب حصین ولایت را بشناسد و با آن مرتبط باشد و سپس با ورود به قطعه‌ی امن ولایت پناه بگیرد و در پرتوی آن از خطرات و لغزش‌ها مصون بماند و این سر، خود نکته‌ای است که در زیارتنامه‌ها نیز به آن اشاره شده است. «زائر لکم عائذ بکم لائذ لقبورکم» به زیارت شما شتافته و به قبور و مرقدهای مطهر شما پناه آورده‌ام. زائرانی که با آداب زیارت آشنا نیستند امکان ارتباط نزدیک و بهره‌برداری کامل را ندارند و کمتر استفاده می‌کنند. آنان که در صحن‌ها و رواق‌ها و اطراف ضریح مطهر و قبور منور حضور دارند، لیکن باب ورودی به وادی رحمت را نمی‌کوبند مانند گرسنگان و تشنگانی هستند که خود را از راه دور به باغی سرسبز و پرمیوه می‌رسانند ولی در اطراف باغ دور می‌زنند و در آن را نمی‌زنند که بکوبند و دستی دراز نمی‌کنند که دستگیری شود. رعایت ادب حضور و توجه به آیین زیارت برای شکسته دلان و قاصدان حقیقی این امکان را فراهم می‌کند تا حضور را به صورت جدی درک کنند و مدارا بشنوند و پیام هدایت را به جان بسپارند، آنگاه حرکت معنوی خود را آغاز کنند و یا به انجام نهایی برسانند.

آداب زیارت از زبان ائمه

شخصی از حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام سؤال کرد آیا مؤمن در قبرش کسی را که به زیارتش آمده می شناسد؟ فرمودند بلی تا زمانی که درکنار قبرش هستند با آنها انس داردوهنگامی که ازکنار قبرش میروند وحشت سراغش می آید ! «1» و همچنین از امیرالمؤمنین نقل شده که فرمودند : اموات خود را زیارت کنید چون آنها با زیارت شما خشنود می شوند و حاجات خود را در کنار قبر پدر و مادرتان از خداوند سبحان بخواهید «2» این دو روایت را نقل کردیم به جهت اهمیت زیارت قبور مؤمنین چون در کنار زیارت بازماندگانشان خوشحال می شوند وکسانی راکه و کسانی را که به زیارت آنها می آیند می شناسند پس باید کاملا حجاب و ادب اسلامی و عفت رعایت شود چون سبب ناراحتی آنها میگردد. از امام رضا علیه السلام روایت شده که فرمودند : کسی که به کنار قبر برادر مؤمنش میرود ودستش را بر قبرش مینهد هفت مرتبه سوره قدر میخواند از وحشت روز قیامت ایمن می گردد.«3» و در روایتی دیگر از حضرت رضا علیه السلام که فرمودند:اگر کسی قبر مؤمن را زیارت کند و هفت مرتبه سوره قدر بخواند خداوند سبحان او و صاحب قبر را می آمرزد.«4» شخصی از امام صادق علیه السلام سؤال کرد چگونه به اهل قبور سلام کنیم ؟ حضرت فرمودند : بگو السلام علی اهل الدیار من المؤمنین سلام بر ساکنان این محله از مسلمانان و مؤمنین شما از ما جدا شده اید و ما هم به زودی به شما ملحق می شویم.«5» جهت اطلاع بیشتر میتوانید به کتاب شریف و ارزنده مفاتیح الجنان مرحوم حاج شیخ عباس قمی (ره) در قسمت زیارت اهل قبور مؤمنین ص 1104 کلیات مفاتیح مراجعه فرمائید.
نکته :علاوه بر دعاواستغفاروصدقات که برای مردگان ازمؤمنان بسیارمفید است خودشخص بایدعبرت بگیردوتوجه کندکه در آینده اوهم به همین مکان ملحق می شودوتوبه به معنای بازگشت عملی وفکری کندودرکارها ورفتارش اندیشه نماید ونقا یص آنهارا اصلاح کند .
پی نوشت ها : 1- وسائل الشیعه ج 2 ابواب الدفن باب 54 حدیث 4 چاپ اسلامیه ص 878 2- منبع قبلی حدیث 5 3- وسائل الشیعه ج 2 ص 881 ابواب الدفن باب 57 حدیث 1 و پاورقی معاد شهید دستغیب 4- وسائل الشیعه ج 2 ص 881 ابواب الدفن باب 57 حدیث 5 5- وسائل الشیعه ج 2 ص 879 ابواب الدفن باب 56 حدیث 1 منبع : نرم افزار پاسخگو

آثار زيارت

زیارت در لغت به معنی «قصد» است و در موردی به کار می رود که فردی از نقطه ای به نقطه ای برای دیدار شخصی یا مکانی برود و هدفش از این کار تعظیم و تکریم آن فرد یا ان مکان باشد(1). گاهی نیز زیارت به جمله ها و عباراتی گفته می شود که انسان با آنها با فرد سخن می گوید و این اصطلاحی دیگر غیر از اصطلاح لغوی است. فطرت و آیین اسلام: آیین اسلام ،آیین فطری است و دستورهای ان ،با آفرینش انسان ،هماهنگ و همسوست ؛این آیین از هر نوع تشریع خلاف فطرت ،پیراسته است. قرآن مجید بر این اصل تصرسح می کند و می فرماید: «فأقم وجهک للدین حنیفا فطرت الله التی فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله ذلک الدین القیم و لکن أکثر الناس لایعلمون»(2) ؛پس رو به آیین حق گرا -توحید خالص- کن که خداوند در تهاد انسان ها جای داده است.دگرگونی در آفرینش الهی نیست. این است آیین استوار ،ولی بیشتر مردم نمی دانند. مثلا انسان پیوسته داد و عدل را دوست داشته و از ظلم و ستم بیزار بوده است. به زندگی اجتماعی علاقه مند و از زندگی در بیغوله ها گریزان می باشد و همچنین...اکنون مسأله دیدار چهره های محبوب را در آرامگاه هایشان از نظر اسلام بررسی می کنیم. علاقه به درگذشتگان فطری است: هر انسان سالمی به پدران و مادران و فرزندان و بستگان و دوستان خود علاقه دارد و گاهی هستی خود را فدای آنها می کند و پس از درگذشت آنها نیز به یاد آنها می باشد و در خانه دل ،مهر و محبت آنها را پرورش می دهد و لذا آثار و یادگارهای آها را حفظ می کند. از این جهت پس از خاکسپاری علاقه مند است که مهر جوشان خود را در کنار قبر آنها به نمایش بگذارد ،تا رابطه ی او با این ازدست رفتگان قطع نشود و آرامگاه آنان به صورت خاصی محفوظ بماند. بنابراین جلوگیری از زیارت قبور افراد مرد علاقه ،امرس است بر خلاف فطرت و گامی است بر خلاف خواسته های آفرینش انسان. از این جهت شرع مقدس به زیارت قبور دستور داده و آثاری بر آن بیان شده است. آثار تربیتی زیارت قبور: شکی نیست که انسان با حرص و ولع به مال و جاه آفریده شده ولی در عین حال عواملی در حیات او هست که این خواسته را تعدیل می کند و به این غریزه سر و سامان می بخشد و کاری می کند که تلاش او برای زندگی و گردآوری اموال و ثروت در مسیر سعادت او باشد نه در مسیر گرداوری اموال. یکی از عوامل تعدیل کننده این درخواست ،رفتن به وادی خاموشان است که در آن بزرگان و قدرتمندان و ثروتمندان جهان با یک لباس سفید هم شکل آرمیده اند و چیزی جز کفن همراه خود نبرده اند. همین دیدار ،سبب می شود که انسان

از حرص و آز خویش بکاهد. در روایاتی که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده این نکته تصریح شده است. پیامبر گرامی می فرمایند: «کنت نهیتکم عن زیارة القبور. ألا فزوروها فإنها ترق القلب و تدمع العین و تذکر الآخرة»(3) ؛من شما را از زیارت قبور نهی کرده بودم -به خاطر این که به زیارت قبور مشرکان می رفتند که خود ممنونع است- اکنون (که قبور مسلمانان و شهیدان در برابر شماست) ،زیارت کنید! زیرا زیارت ،دل ها را نرم و دیدگان را اشک بار می سازد و آخرت را به خاطر می آورد. و در حدیث دیگر فرمودند: «زوروا القبور فإنها تذکر الآخرة»(4) ؛گور مردگان را زیارت کنید زیرا آخرت را به یاد شما می آورد. ام سلمه می گوید: پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «زوروا القبور فإن لکم فیها عبرة» ؛قبور را زیارت کنید زیرا برای شما آموزنده است. زیارت قبور عالمان: آن چه گفته شد مربوط به زیارت قبور مردم عادی است که کمترین فایده ی آن ،یادآوری مرگ و روز رستاخیز است ولی زیارت تربت عالمان ،اثر دیگری دارد ؛زیرا علاوه بر این که از شخص انان تجلیل می شود ،نوعی ترویج از علم و دانش به شمار می رود و سبب می شود که نسل جوان ،به خاطر احترامی که عالمان -در زندگی و پس از مرگ- دارند به علم ،گرایش پیدا کنند و در شمار آنان درآیند. زیارت تربت شهیدان: زیارت تربت شهیدان که با خون سرخ خویش از شرف و عزت ملی ،دفاع کرده اند مفهومی فراتر از زیازت قبور افراد عادی دارد. حضور در کنار مرقد آنان ،نوعی بستن پیمان با آنان است که راه آنان را ادامه خواهند داد. برای روشن شدن مطلب مثالی را مطرح می کنیم: زائر خانه خدا در طواف ،حجر الاسود را استلام می کند. هدف از دست گذاردن بر این سنگ سیاه چیست؟ هدف ،نوعی از دست گذاردن بر این سنگ سیاه چیست؟ هدف ،نوعی پیمان بستن با ابراهیم خلیل(علیه السلام) است که پیوسته در راه آرمان او ،سعی و کوشش کند و چون دست زائر به قهرمان توحید نمی رسد ،دست بر چیزی می گذارد که بازمانده از اوست. در احادیث اسلامی وارد شده است که زائر خانه ی خدا به هنگام استلام حجر می گوید: «أمانتی أدیتها و میثاقی تعاهدته لتشهد لی بالموافاة» ؛امانتی که بر ذمه ام ادا کردم و بیعت خود را تجدید نمودم تا به ادای آن گواهی دهی. از این بیان روشن می شود که چرا اسلام دستور می دهد به زیارت شهیدان أحد و کربلا و دیگر شهدای عزیز بشتابیم ؛زیرا حضور در کنار تربت آنان و یا دستگذاردن بر ضریح و قبر آنان نوعی بستن پیمان با روح و هدف آنان است که زائر راه آنان را تداوم خواهد بخشید. پس زاریت قبر شهید ،گذشته از تکریم و احترام او ،پاسداری از آرمان های اوست. حضور در حرم پیامبر صلی الله علیه و آله: حضور در حرم پیامبر صلی الله علیه و آله گذشته از اینکه قدر شناسی از جان فشانی ها و فدارکاری های اوست ،بیعت با آن حضرت و

نشان پایداری بر آرمان های او به شمار می رود. این مطلب از امام هشتم علیه السلام وارد شده است: «إن لکل إمام عهدا فی عنق أولیائه و شیعته و إن من تمام الوفاء بالعهد زیارة قبورهم» ؛ هر امامی بر گردن دوستان و شیعیان خویش پیمانی دارد و زیارت قبور پیشوایان، بخشی از عمل به این پیمان است. تو گویی با این زیارت با پیشوای خود پیمان می بندد که جز راه و رسم آنان ،از راه و رسم دیگری پیروی نکند. زائر مرقد رسول خدا(صلی الله علیه و آله) با رهبر خویش چنین گفتگو می کند: ای رسول خدا! اگر انصار در «عقبه دوم» با تو بیعت کردند تا از حریم رسالت دفاع کنند و یا گروهی از مهاجر و انصار در «حدیبیه» زیر شجره با تو بیعت کردند تا از دین خدا دفاع کنند ،من نیز ای شفیع امت! با حضور در حرم و تماس با تربت پاک تو ،با تو بیعت می کنم که پاسدار آرمان های تو باشم ،گرد شرک و گناه نگردم و از تو می خواهم که برایم از درگاه الهی طلب آمرزش کنی. اگر گردشگران عالم برای دیدار آثار باستانی و مناظر زیبا ،رنج سفر برخود هموار می کنند ؛من با دویدن در بیابان و خفتن در کنار خار مغیلان ،خواهان زیارت مرقد تو هستم. از آنجا که دستم به تو نمی رسد ،تربت و را می بویم و می بوسم. پی نوشت: 1. مصباح المنیر ،ص354 2. سوره لقمان ،آیه 30 3. کنز العمال ،ج15 ،حدیث 42555 4. صحیح مسلم ،ج2 ،ص671 5. وسائل الشیعه ،ج10 ،باب44 از ابواب مزار منبع: http://www.adyan.net

فوائد و برکات زیارت اولیاء الله

فوائد و برکات بی شماری برای زیارت متصور است ، از جمله ی مهم ترین آن ها می توان به موارد زیر اشاره کرد : فائده ی عقلی و معرفتی : زائر به بهانه ی زیارت با مقامات و کمالات و شئون مزور (زیارت شونده) آشنا می شود . متون زیارتی وارده از حضرات معصومین سلام الله علیهم که از آداب زیارت محسوب می شود دارای محتوای معرفتی بالایی پیرامون مقامات آن بزرگواران است از جمله زیارت مشهور جامعه ی کبیره که یک دوره امام شناسی و شناخت نامه فشرده از کمالات و مراتب والای معنوی معصومین علیهم السلام در نظام تکوین و تشریع است. فائده ی عاطفی و محبتی : دل های تفتیده از عشق به اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم با زیارت تسکین می یابد و بر محبت آنان افزوده می شود . زیارت موجب ابراز عواطف و اظهار احساسات قلبی و درونی محبان نسبت به محبوب شده او را بر آورده و او را به وصال جانان می رساند . فائده ی روانی : به برکت عبادت زیارت ، عقیده ای که زائر نسبت به حضرات معصومین سلام الله علیهم دارد ، تلقین و تحکیم می شود . فائده تربیتی : به تجربه رسیده زائرانی که قبل از زیارت ، انحرافات اخلاقی و عملی داشته اند وقتی در معرض روحانیت زیارت شونده و معنویت اماکن و مشاهد مشرفه اهل بیت عصمت و طهارت قرار می گیرند از معصیت و نافرمانبرداری الهی منصرف شده و جزو توابین می گردد و مصداق آیه ی شریفه زیر می شوند : قال الله تعالی : « ان الله یحبب التّوابین و یحبب المتطهرین » 1. تحقیقاً خداوند متعال بسیار توبه کنندگان و پاکی طلبان را دوست می دارد . از جمله ی افراد توبه کاری که چنین فائده ای او را عاقبت به خیر نمود حر بن یزید ریاحی می باشد که به برکت زیارت ولی الله زمان حضرت سیدالشهداء سلام الله علیه به سعادت ابدی رسید و در رکاب حجت مظلوم خدا به شهادت رسید و رضایت الهی را نصیب خود نمود . فائده ی عبادی : زیارت اگر چه تکریم و بزرگداشت معصومین سلام الله علیهم است اما خودش یک عبادت بزرگ الهی محسوب می شود . قال رسول الله صلی الله علیه و آله لعلی : « یا علی ! من زارنی فی حیاتی او بعد مماتی ، او زارک فی حیاتک او بعد مماتک ، او زارک ابنیک فی حیاتهما او بعد مماتها ، ضمنت له یوم القیامه ان اخلصه من اهوالها و شدائدها حتی اصیبر معی فی درجتی . حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله خطاب امیرالمومنین علی سلام الله علیه فرمودند : ای علی هرکس زیارت کند مرا در حال حیاتم یا بعد مماتم ، یا زیارت کند تو را در حال حیاتت یا مماتت ، یا زیارت کند دو فرزندت(

حسنین سلام الله علیهما) را در حال حیات یا در حال ممات ، من ضمانت می کنم که او را از ترس و سختی های روز قیامت نجات دهم و او را با خودم سیر بدهم و بگردانم در درجه ی خودم . فائده ی میثاقی : زیارت به نوعی اعلان بیعت و تجدید میثاق زائر با پیشوایان معصوم سلام الله علیهم اجمعین است که در هر نوبت زیارت این امر تجدید می شود . پی نوشت: 1- سوره ی بقره آیه ی 222 . نویسنده: محمد عسگری (سلیم) منبع: www.elahana.com

پرسمان

شبهات

سوال 1:

آیا طلب شفاعت از معصومین و زیارت قبور و تبرک مزار آنان , نوعی شرک نیست ؟

جواب 1:

اولا ; ثـبـوت تـاثير در غير خدا , خواه مادی خواه غير مادی , امری است كه انكار آن مستلزم ابطال قانون عليت و در نتيجه نفی توحيد الهی است . خداوند منان نيز بارها خود ثبوت تاثير در مخلوقاتش را بيان فرموده است . آنچه نفی شده و اعتقاد به آن نوعی شرک به حساب می آيد , تاثير استقلالی مخلوقات . طـلـب شـفاعت يا زيارت قبور و تبرک مزار و بزرگداشت معصومان , نه از آن جهت است كه آنان مـستقلا و در عرض خداوند دارای نفوذ و قدرت و تاثير در عالم اند , بلكه از آن جهت است كه آنان بيشترين بهره را از خداوند متعال دريافت كرده و می كنند و درنزد خدا مقام محمود دارند . يـعـنی در حقيقت تقرب به آنان تقرب به خدا , شفاعت ازآنان , طلب مغفرت از خدا , بزرگداشت آنان , بزرگداشت خداوند است . ثـانـيا ; كسانی كه چنين پرسشی دارند , درباره حجر الاسود و كعبه چه می گويند ؟ آيااين موارد هم شرک است اما استثناء شده و حرام نيستند ؟ حكم عقل كه استثناءبردار نيست . پـس بـايـد گفت كه اين موارد طريق و ابزار و راه عبادت خداونداند ; ودر اين صورت چه تفاوتی ميان حجر الاسود يا كعبه با ديگر شعائر الهی , من جمله زيارت و شفاعت از معصومين وجود دارد . نام مركز پاسخ دهنده: تبيان

سوال 2:

آیا زیارت مشاهد مشرفه شرک نیست ؟

جواب 2:

زیارت مشاهد مشرفه بدیهی است گروه بشر از روزیکه در این خاکدان مسکن گزیده و دست بهم داده و درشاهراه زندگی پای نهاده است پیوسته بافکار و اندیشه هائی که از معلم آفرینش یادمی گرفته (اگر چه نسبتا بسیار کم و ناچیز هم بوده است) تکیه می داده و می دهد ودر شعاع معلومات و اندوخته های تجربی خود نشیب و فرازهای راه تکامل و ترقی راپیموده و هم اکنون می پیماید و سعادت و نیکبختی خود را که منتهای آرزوی اوست درهمین می داند . ولی در هر حال با نهاد خدادادی خود درک می کند که ارزش از آن کاراست نه اندیشه خالی و اثر و خاصیتی که انسان شیفته و دلداده آنست بدنبال کرداراست نه گفتار . و بهترین کرده و استوارترین دلیل براستی و درستی فرضیه یادعوائی اثر مطلوبیست که در مقام عمل از خود بجا می گذارد نه شیرینی نمودپنداری وصورت تخیلی آن , و از این روست که پیوسته در جامعه های گوناگون بشری و درجمعیتهای متشکل مذهبی و غیر آن مردانی که نمونه کامل آن روش اجتماعی یا آئین مذهبی بوده و می باشند پناهگاه و نگهبان شناخته می شوند و توده پیروان آن طریقه مانند پروانه ها دور شمع وجودشان گرد می آیند و هم از این روست که در طول تاریخ بشریت افراد این نوع برای درگذشتگان خود آرامگاه ترتیب می دهند و این رویه را یک نحو بقاء و حیات برای درگذشته و وسیله ارتباط با روان او می دانند و با یادبود مزارش خاطره های شیرینی که از شخصیت از دست رفته دارند مجسم و متمثل می سازند واین سنت خود یکی از بهترین وسائل ارتباط آینده انسانیت است با گذشته آن و عامل مهمی است در زنده نگهداشتن روشهای مذهبی یا آداب و رسوم ملی و غیر آن . اسلام نیز که دینی است فطری و بر اساس طبیعت آفرینش بنا گذاشته شده است این وسیله فطری دیرین را تایید و امضاء نموده و بخاک سپردن اموات و بنای آرامگاه راتشریع کرده و احترام مرده را مانند زنده مرعی داشته است . بموجب روایات عامه وخاصه رسول اکرم (ص) شخصا بزیارت اهل قبور می رفته و به آنان سلام می داده است وهمچنین ائمه اهل بیت (ع) در مقابر مسلمین حضور بهم رسانیده و از آنان یادمی کرده اند . و همچنین (با تواتر قطعی از طریق شیعه) مطلوبیت زیارت پیغمبراکرم (ص) و ائمه اهل بیت بثبوت رسیده و مورد هرگونه تحریص و ترغیب شده است و روشن است که حضور بهم رسانیدن در برابر اولیاء دین که جز حق در بر نداشتند و جزحقیقت , شیفته چیزی نبودند چه اثر روحی عمیق در دل آرزومندان می گذارد و چگونه جمال

بیمثال حق و حقیقت را جذابترین جلوه خود در یک مظهر کامل نشان می دهد وچگونه وحدت نظر و همدستی و هم داستانی در میان طبقات مـردم از زن و مرد و سیاه وسفید و شریف و وضیع و شاه و گدا بوجود می آورد و چگونه همه شان در یک صف قرارگرفته و در برابر حق و حقیقت کرنش می کنند . آری بـرخـی از مردم هستند که زیارت اهل قبور و بویژه حضور در مشاهد مشرفه اولیاء دین را جزء خرافات دانسته و آنرا مرده پرستی مینامند . الـبـتـه مـا ایـنـان را مـعذور میداریم زیرا در حقیقت معنی حیات را نفهمیده اند و اززندگی جز شهوترانی و ماده پرستی و خفه کردن فطرت انسانی و نهاد خدادادی چیزی درک نکرده اند چون نـدیـدنـد حـقـیقت ره افسانه زدند و همچنین گروه دیگری هستندکه می گویند زیارت قبور پـیـشـوایان دین و بوسیدن ضریح ها و در و دیوار حرم ها و شفیع قرار دادنشان شرک و از گناهان کـبـیـره است زیرا خدای تعالی در کتاب آسمانی خودبت پرستان را برای اینکه می گویند هولاء شفعاونا عند اللّه و ملائکه و گاهی جن یا بشر را شفیعان خود قرار می دهند مشرک می شمارند و از ایـن رو شـفـیـع قرار دادن وخضوع کردن به غیر خدا موجب شرک است و فرقی میان ملائکه و انبیاء و غیر آنان نیست . ولـی ایـن گـروه راه خـطا پیموده اند و خدای متعال بت پرستان را هرگز از جهت شفیع دانستن مـلائکـه , مـشـرک نشمرده (1) زیرا خود در آیات بسیاری از کلام خویش ملائکه و اولیاء را صریحا شـفـیع می شمارد بلکه از این جهت است که بت پرستان در عین اینکه ملائکه را شفیعان و واسطه خیر می دانند از پیشگاه خداوند عزاسمه روگردان شده تنها و تنها آنان را می پرستند و فقط نسبت به آنان مراسم بندگی رابجا آورده در برابر خدا آنها را خدایان دیگر قرار می دهند . ولی هرگز زائرین قبور اولیاء دین و ائمه اسلام با کرنشی که بمقام قرب آنان می کنند نمی خواهند قبر یا صاحب قبر را معبود قرار داده در برابر خدای یگانه خدای دیگری بپرستند . اگـر در تـعظیم و احترام آنان میکوشند در تعظیم شعائر (2) و آثار خدائی میکوشند واگر قبر یا ضریح یا آستان آنان را میبوسند , لازمه محبت و ارادت را بجا می آورندو چگونه ممکن است محبت خـانـدان نـبـوت یکی از فرائض دینی قرار بگیرد و در قرآن کریم به آن تصریح شود (3) ولی آثار و لـوازم آن مـمـنـوع گـردد ؟و اگـر احـیـانـا برخی از مردم ساده لوح از پیشوایان دینی حاجتی مـی خواهند , یاگشایش کار یا شفای مریض می طلبند اگر به آنها اعتراض کرده و گوشزد کنیم کـسـیـکـه حاجت برمی آورد یا دردمند را بهبودی می دهد خداست و بس و پیشوایان دین مانندما بندگان خدا می باشند , خواهند گفت (چنانکه بارها شنیده شده) که مراد این است که این بنده مقرب حاجتم را از درگاه خدا بخواهد یا باذن خدا برآورد . و این پاسخ چنانکه پیداست مبنی بر توحید است نه شرک. نام مرکز پاسخ دهنده: تبیان

سوال 3:

برای شناخت آئین وهابیت و رفع شبهات در مورد آن چه منابع و راه حلی ارائه می نمائید؟

جواب 3:

بنیان گذار فرقه وهابیت «محمدبن عبدالوهاب» از شاگردان ابن تیمیه می باشد. وی با مساعدت حکّام نجد توانست عقاید و دیدگاه های خود را بر مردم تحمیل و از مخالفت آنان جلوگیری نماید فرقه وهابیت تاریخی خونین و جنایت بار دارد. عقاید آنان نیز از آغاز توسط علمای اهل سنت و شیعه مورد نقد و اعتراض واقع شد. اولین مخالف وی پدرش عبدالوهاب بود، و اولین کسی که بر رد او کتاب نوشت، برادرش «سلیمان بن عبدالوهاب» می باشد. مرکز آنان درحال حاضر مدینه منوره است و در میان برخی از مسلمانان جهان طرفدارانی دارند، لیکن طرفداران آنها نسبت به مجموع مسلمانان بسیار اندک می باشند. برای آگاهی بیشتر ر.ک: 1- آیین وهابیت،جعفر سبحانی 2- فرقه وهابی و پاسخ به شبهات آنها،سید محمدحسن قزوینی 3- نقد و تحلیل پیرامون وهابیگری،دکتر همایون همتی تعهد و احساس مسؤولیت شما در قبال دفاع از اصول و ارزش های متعالی مکتب اسلام سزاوار تقدیر است، امید است همواره مؤید به تأییدات الهی باشید. مسلم است که با تلاش و دلسوزی افرادی همانند شما اندیشه های منحرف زمینه ای برای رشد نمی یابند. برای این که بهتر بتوان به پاسخگویی شبهات این افراد پرداخت، لازم است موضوعاتی را که مطرح می کنند دقیقاً شناسایی کرده و سپس به بررسی آن اقدام نمود. این واحد آماده است در صورت ارسال چنین مواردی در حد امکانات خود پاسخ های آن را ارسال نماید و شما هم می توانید با مطالعه و تحقیق از کتب مختلفی که در این مورد نگاشته شده است، شبهات وهابیون را از دیدگاه قرآن و سنت و عقل بررسی نموده اند نسبت به این آیین ساختگی اطلاعات بیشتری به دست بیاورید. برای مطالعه و تحقیق پیرامون وهابیت، کتاب های معرفی شده ذیل را مطالعه نمایید: 1- آیین وهابیت،جعفر سبحانی 2- برگی از جنایات وهابی ها،مرتضی رضوی،ترجمه: ضیایی 3- وهابیان،علی اصغر فقیهی 4- آیا این است اسلام واقعی،ابوالفضل حسینی 5- فتنه وهابیت،زینی دهلان،ترجمه: همتی 6- نقدی بر اندیشه وهابیان،موسوی قزوینی،ترجمه: طارمی 7- تحلیلی نو بر عقاید وهابیان،حسن ابراهیمی 8- فرقه وهابی و پاسخ به شبهات آنها،قزوینی،ترجمه: دوانی 9- نقد و تحلیلی پیرامون وهابیگری،همایون همتی 10- اشتباه بزرگ وهابی ها،عیسی اهری 11- پیشینه سیاسی فکری وهابیت،درّی 12- تاریخ مکه،هادی امینی ،ترجمه: آخوندی 13- ترجمه کشف الارتیاب، ج 4،علامه سید محسن امین،ترجمه: تهرانی 14- سخنی

چند با موحدین،مصطفی نورانی 15- وهابیت،آیت الله جعفر سبحانی نام
مرکز پاسخ دهنده: مرکز فرهنگی نهاد رهبری در دانشگاه ها

سوال 4:

آیا حاجت خواستن از امامان : و امام زاده ها صحیح است ؟ آیا حاجت خواستن از آنان ثمره ای دارد و انسان به حاجت خود می رسد؟

جواب 4:

در آیهء 35سورهء مبارکهء مائده مؤمنان را به تقوا و گرفتن وسیلهء نجات و جهاد در راه خدا سفارش کرده است. با جملهء انتخاب وسیله به افراد با ایمان دستور داده شده است . وسیله در اصل به معنای تقرب جستن و یا چیزی که باعث تقرب به دیگری از روی علاقه و رغبت می شود می باشد. از آیات دیگر قرآن و نیز از روایات به خوبی استفاده می شود که وسیله قرار دادن مقام انسان صالحی در پیشگاه خدا و طلب چیزی از خداوند به خاطر او ممنوع نیست و منافات با توحید ندارد. در آیهء 64سورهء نساء می خوانیم : برادران یوسف از پدر تقاضا کردند که در پیشگاه خداوند برای آنان استغفار کند و یعقوب نیز این تقاضا راپذیرفت.(1) از روایات متعددی که از طرق شیعه و اهل تسنّن در دست داریم , به خوبی استفاده می شود که توسل به آن معنا که در بالا گفتیم , هیچ گونه اشکالی ندارد, بلکه کار خوبی محسوب می شود. در کتاب تألیف دانشمند معروف سنّی چنین می خوانیم که مدد گرفتن و شفاعت خواستن در پیشگاه خداوند از پیامبرصلوات الله علیه و از مقام و شخصیت او, هم پیش از خلقت او مجاز است و هم بعد از تولّد و هم بعداز رحلتش . سپس روایت معروف توسل حضرت آدم را به پیامبر اسلام نقل کرده که آدم به درگاه خدا عرض کرد:. بنابراین توسل جستن از روح بلند پیامبران و امامان و صالحان مانعی ندارد, امّا به چند نکته باید توجه کرد: 1ـ منظور از توسل این نیست که کسی حاجت را از پیامبر یا امام یا امام زاده بخواهد, بلکه منظور است است که به مقام او در پیشگاه خدا متوسل شود و این در حقیقت توجه به خدا است , زیرا احترام پیامبر نیز به خاطر این است که فرستادهء او بوده و در راه او گام برداشته است . 2ـ بعضی اصرار دارند که میان حیات و وفات پیامبر و امامان فرق بگذارند, در حالی که گذشته از روایات , از نظریک مسلمان , پیامبران و صلحا بعد از مرگ حیاتی وسیع تر از عالم دنیا دارند و می توانند به ما و دعاهای ما آگاهی داشته باشند.(2) 3ـ بهترین راه توسّل این است که در کنار قبر پیامبر یا امامان یا صلحا و امامزاده ها خدا را به حق آنان قسم بدهیم که خدا حاجت ما را روا کند, و آنان را وسیلهء برآورده شدن حاجت خود بدانیم در ذیل آیهء .(3) از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: وقتی دعا می کنید, خدا را بخوانیدو او را به ما قسم بدهید تا دعای شما مستجاب شود. لذا از نظر روایات و قرآن توسل به اهل بیت مسلّم است .(4) 4ـ حاجت خواستن از امامان به معنای شفاع و دعا کردن آنان نزد خدا است . در زیارت نامه می خوانیم : یامولای حاجتی کذا و کذا فاشفع لی فی نجاحها;(5) ای مولای من ! حاجت من

چنین و چنان است . پس تو شفاعت کن و از خدا بخواهد که آن ها برآورده شود.

پی نوشت ها:

1.نهج البلاغه , خطبه 110 2.تفسیر نمونه , ج 4 ص 366با تلخیص . 3.بحارالانوار, ج 91 ص 6 4.آیت اللّه حسن مظاهری , جهاد با نفس , ج 4 ص 184 5.بحارالانوار, ج 91 ص 32 نام مرکز پاسخ دهنده: دفتر تبلیغات اسلامی

امام زاده ها

سوال 1:

چرا تعداد امامزاده ها درایران نسبت به شهرها وکشورهای دیگر بیشتر است ؟

جواب 1:

درپاسخ به پرسش شما باید به چند نکته مهم توجه کنیم : 1-گستردگی جغرافیایی حضور ائمه وخانواده وفرزندان آنها به ماکمک می کند که پراکندگی مدفن آنها را اصولی بدانیم یانه . مثلاً درعراق نیمی از امامان مدفون هستند (6امام از 12 امام یا به عبارتی از11 امام) ویامثلاً هیچکدام از ائمه درقاره آفریقا ، آمریکا واروپا نه سابقه حضور داشته اند ونه درآنجا مدفون گشته اند . 2-تاریخ دوران زندگی امامان وحاکمیت ها ی ستمگری که سعی داشته اند منسوبین به آنها راازبین ببرند از جمله مسائلی است که به ما کمک می کند تا دلیل مهاجرت فرزندان آنها رابه کشور مسلمان وشیعه ای همچون ایران بفهمیم . 3-زنده نگهداشتن یاد ائمه واحترام وارادت به منسوبین آنها مستلزم وجود ادب واعتقاد آنهاست . ایران از جمله سرزمین های محدودی بوده است که ساکنان آنها به اسلام ومذهب تشیع ایمان آورده اند وهمین ادب وارادت وایمان موجب برپایی شعائر دینی واز جمله حرم وحریم درست کردن برای منسوبین به حضرات ائمه هدی بوده است . این مسائل ونمونه هایی همچون اینها ونیز بررسی تاریخی دوران زندگی ومهاجرت منسوبین ائمه به ایران ، کمک می کند تا به صحیح بودن سوابق تاریخی این مدفن ها نائل بیائیم ، اگرچه درمواردی می تواند تردیدهایی وجود داشته باشد ولی این تردیدها به منزله غلط بودن سوابق تاریخی آنها نیست . نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال2 :

درمورد نحوه صحیح زیارت قبور وامام زاده ها توضیح دهید؟

جواب 2:

در مورد موضوع زیارت : زیارت ؛ یعنی به حضور کسی رفتن و او را ملاقات نمودن . زیارت پیشوایان و بزرگان دین نیز به همین معناست . ازاین رو زیارت به محض رفتن به حرم ایمه - علیهم السلام - و یا بزرگان دیگر و سلام بر آنان تحقق می یابد .بقیه کارها از جمله آداب است که برخی از آنها ماثور؛ یعنی از خود اهل بیت - علیهم السلام - دستوراتی در مورد آن وارد شده است ؛ مانند ((زیارت امین الله)) ((عاشورا)) و ... و برخی توسط عالمان دیگر تنظیم گردیده است ؛ مانند زیارت نامه های امامزادگان . به هر حال اصل زیارت با رفتن به حضور تحقق می یابد و بقیه از آداب است . نام مرکز پاسخ دهنده: تبیان

سوال 3:

امامزاده داود که در نزدیکی تهران دفن شده چه نسبتی با ائمه((علیهم السلام))دارد؟

جواب 3:

بنی امیّه و بنی عبّاس با خاندان عصمت و طهارت و ائمه معصومین((علیهم السلام)) به شدّن مخالف بودند، و تا آنجا که می توانستند آنها را اذیّت می کردند، یا به قتل می رساندند و یا به زندان می فرستادند; لذا بسیاری از امامزادگان از ترس جان خود، در جاهای دور دست مخفی می شدند و بسیاری مواقع همان جا هم از دنیا می رفتند و یا کشته می شدند. به این دلیل، بسیاری از امامزادگان اصل و نسبت صحیح خود را مخفی می کردند و لذا در کتابهای تاریخ و حدیث از بسیاری از آنها ذکری به میان نیامده است. مورد سؤال شما نیز از همین قبیل است. در هر حال، هر چند که اصل و نسب این امامزادگان برای ما مخفی باشد، ادب و محبّت به ائمه معصوم((علیهم السلام)) اقتضا می کند که احترامات ظاهری را نسبت به آنها مبذول داریم. نام مرکز پاسخ دهنده: تبیان

سوال 4:

آیا باید به تمام امامزاده ها احترام گذاشت؟

جواب 4:

مرحوم محدّث قمی در یکی از تألیفات خود در این باره می نویسد: اوّلا: باید نسب امامزاده معلوم باشد، یعنی در کتب مربوط به این فن نسبت او با یکی از امام ها روشن شده باشد. ثانیاً; علاوه بر انتساب به امام، باید جلالت، قدرت، خوبی و تقرّب او به خدا از نظر تاریخ و رجال ثابت باشد. هر جا که این دو موضوع جمع شد. مثل حضرت عبدالعظیم; حضرت معصومه; حضرت سید محمد;(بین راه سامراء); حضرت شاه چراغ شیراز و... رعایت احترام آنان لازم و زیارتش ثواب زیادی دارد. امّا اگر این دو مطلب روشن نبود، انسان تنها می تواند به عنوان قبرستان مسلمانان، فاتحه و قرآنی بخواند و از خدای متعال برای کسانی که در آنجا مدفونند طلب رحمت نماید. امّا در هر صورت، بی احترامی به امامزاده های معروف، به هیچ وجه کار صحیحی نیست; مگر جایی که ثابت شود اصل و اساس درستی ندارد که در این صورت هم بی احترامی لازم نیست. کافی است به مردم گفته می شود که این جا امامزاده ای مدفون نیست. نام مرکز پاسخ دهنده: تبیان

سوال 5:

در کتابی مطرح شده بود که هر مسلمانی به زیارت امام زاده ای برود به هنگام مرگ و یا بعد از آن، امام زادگان به دیدن آن شخص می آید. آیا این مطلب صحت دارد؟

جواب 5:

در آموزه های دینی به زیارت اهل قبور 0به ویژه بزرگان دین و اولیای خدا) سفارش شده است. پیامبر اسلام(ص) فرمود: "زوروا القبور فانّها تذکرکم الاخرة"؛[1] قبرها را زیارت کنید، زیرا زیارت آنها، مایة یاداوری سرای دیگر می گردد". سفارش به زبارت اولیای خدا و بزرگان دین بدان جهت است که آنان در پیشگاه خداوند جایگاه بس بلند داشته و خداوند به آن ها ولایت داده است که هم در زمان حیات و هم بعد از مرگ خود، برخی از مشکلات مردم را حل نمایند. شواهد و نمونه هایی وجود دارد که حکایت از کرامت برخی امام زادگان دارد. برخی از امامزادگان برخی از مرض ها را شفا داده و نقش تعیین کننده در رفع مشکلات مردم داشته اند. امام زادگان با توجه به جایگاه بلند آنان در پیشگاه خداوند ولایت دارند که ارواح آن ها با کسانی که آنان را زیارت کرده اند، ارتباط برقرار نمایند. دلیل و سندی هم وجود ندارد که قلمرو ولایت آنان را در برقراری ارتباط روح آنان با زائران آن ها نفی کند، بلکه شواهد و نمونه هایی وجود دارند که نشان از برقراری ارتباط ارواج آنان با دیگران دارد. [1] صحیح ابن ماجه، ج 1، ص 113؛ به نقل از: جعفر سبحانی، آیین وهابیت، ص 107. نام مرکز پاسخ دهنده: دفتر تبلیغات اسلامی

سوال 6:

آیا ردپای بعضی از ائمه(ع) یا امامزادگان که بر سنگ نقش بسته و در بعضی از زیارتگاه ها موجود می باشد (مثلاً در قدمگاه، امامزاده محروق تکیه ابولافضلی در نیشابور) حقیقت دارد؟ آیا نوعی معجزه بوده که روی سنگ نقش بسته شده است؟

جواب 6:

در تفکر شیعی، ائمه و بزرگان دین جایگاه بس بلند داشته و دارای کرامات هستند. کرامات ائمه درعوامل دیگر ظهور می کند. رد پای ائمه بر سنگ ها که با عنوان قدمگاه ها یاد می شود، واقعیت نداشته و نوعی مبالغه گرایی است که معمولاً از سوی تودة مردم شکل گرفته و در جامعه فرهنگ سازی شده و شهرت یافته است. البته ائمه از برخی سرزمین ها عبور نموده، همین عبور فواید و پیامدهای معنوی و مادی داشته؛ اما ردپا بر سنگ ها خالی از واقعیت است، یا حداقل اثبات آن مشکل است. نام مرکز پاسخ دهنده: دفتر تبلیغات اسلامی

سوال 7:

روشن کردن آتش در مقبره امام زادهها و غیر امام زادهها چه صورتی دارد؟

جواب 7:

ظاهراً باید روشن کردن چراغ، یا شمع و امثال آن در مقبره امام زادهها و سایر مقبرهها به قصد علامت و یاد کردن صاحب قبر اشکالی نداشته باشد "البته اگر صاحب قبر مؤمن و متدین و مسلمان باشد". چنانکه در روایتی میخوانیم وقتی حضرت امام باقر(ع) رحلت فرمودند امام صادق(ع) دستور دادند در اطاق نشیمن امام باقر(ع) چراغ روشن کنند و همین طور پس از شهادت امام صادق(ع) به دستور حضرت امام موسی کاظم در اطاق مسکونی امام صادق(ع) چراغ روشن مینمودند.(1) پی نوشتها: 1. بحارالانوار، ج 47، ص 7. نام مرکز پاسخ دهنده: دفتر تبلیغات اسلامی

سوال 8:

نماز در حرم ائمه و امامزاده ها با چه نیتی باید خوانده شود

جواب 8:

برادر محترم حتماش منظور شما کیفیت نماز زیارت ائمه معصومین علیهم السلام) و اولاد گرامیشان میباشد که بدین صورت است. پس از غسل زیارت و تشرف به حرم مطهر مقابل ضریح روبروی آن امام بزرگوار ایستاده زیارت نامهئ وارده را خوانده سپس نزد سر مبارک آن حضرت رو به قبله به نیت نماز زیارت دو رکعت میخوانی که در رکعت اول پس از حمد سورهئ یس و در رکعت دوم پس از حمد سوره الرحمن خوانده میشود و پس از خاتمهئ نماز هر دعایی را خواستی بخوان و طلب حاجت نما. برای امامزادههای محترم نماز زیارت مخصوصی وارد نشده است و لیکن فرموده اند بعد از زیارت امامزاده ها میتوانید دو رکعت نماز مثل نماز صبح به قصد رجا استجاباش بخوانید و ثوابش را هدیه به صاحب قبر شریف نمایید. برای کسب اطلاعات بیشتر میتوانید به مفاتیح الجنان تالیف مرحوم شیخعباس قمی مراجعه فرمایید. نام مرکز پاسخ دهنده: ستاد اقامه نماز

زيارت

سوال 1:

با توجه به اینکه نزدیک ضریح مطهر شلوغ است .و از طرفی فشار جمعیت هم زیاد می باشد .حال آیا می شود حا جتها یمان را از راه دور بطلبیم؟ لطفا در خصوص نحوه زیارت واقعی توضیح دهید.؟

جواب 1:

زیارت در حقیقت همان حضور زائر در نزد قبور مطهر است و در صورت امکان از زیارتهائیکه از نا حیه معصومین (علیهم السلام)رسیده مانند زیارت جامعه کبیره که یادگار گرا نسنگ امام ها دی (علیه السلام)است و زیارت امین الله که از امام سجاد (علیه السلام)رسیده ودرعین کوتاهی از مضامین بلندی بر خŞjϘΰωاست استفاده شود و در صورت عدم امکان یا عدم آشنائی زائر با زبان عربی به هر زبانی که بتواند ارادت قلبی خود را در پیشگاه ائمه بیان کند کفایت می کند .روح مطهر ائمه شیعه در همه جا حاضر است ولذا بسیاری از افراد با توسل به ائمه از راه دور حاجت وشفا می گیرند ولی حضور زائر در محضر ائمه در درجه اول موجب تعظیم شعا ئر اسلا می و بزر گداشت یاد وعظمت وقداست آن بزرگواران است خصوصا زیارت قبر ابا عبدالله الحسین (علیه السلام) ولذا در شرایط سخت ودشوار حکومت حا کمان جور ائمه تشویق و ترغیب برای زیارت قبر آن بزرگواران می کردند . .علت این تشویق این بود که کعبه با شهادت امام حسین با قی می ماند وابقائش به ادامه حرکت امام حسین بستگی دارد و ثانیا به جهت علاقه روح به بدن بعد از جدا شدن .همچنان ارتباط بر قرار است وتعلق روح به بدن قطع نمی شود وهنگا می که زائر قبر مطهر امامی را زیارت می کند روح مطهر آن امام نا ظر آن زائر است والطا فش شامل حال او هست لذا در زیارتنامه می خوانیم «اشهد انک تسمع کلامی وترد سلامی وتری مقامی و......... »شهادت می دهم که صحبتهای مرا می شنوید و حال مرا مشاهده می کنید وسلام مرا بی جواب نمی گذارید و.......واز این روست که زائر باید با حال ادب مخصوص وتواضع ویژه در نزد قبر امام معصوم حاضر شود واین از آداب زیارت است. ودر واقع این سنت وسیره عملی ائمه بوده که به زیارت قبر جدشان رسول اکرم (ص)می رفتند وهر امامی به زیارت قبر امام قبل ار خودش می رفت واز طرفی به تجربه ثابت شده است که حضور در بارگاه ملکوتی معصومین با عث آرامش قلب و اعصاب زائر و توجه خاص ایشان به اوست به عنوان نمونه حضرت امام خمینی در نجف هر شب در ساعت مشخصی به حرم امیرالمومنین(علیه السلام) مشرف می شدند البته ناگفته نماند که حضور زائر در پیشگاه معصومین باید همراه با ادب واحترام در شان ومقام ایشان باشد وهر اندازه که این آداب بیشتر رعایت شود زائر بهره فراوانتری می برد بدین منظور کتاب «آداب زیارت امام »به حضورتان معرفی می کردد. نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 2:

چگونه در هرمرتبه ای که خدمت حضرت رضا (ع) به زیارت می رویم یک درس زندگی بگیریم ؟ وخود را پاک وپاکتر نماییم ؟

جواب 2:

زیارت یعنی ارتباط قلبی وبیعت مجدد با حجت خدا وزنده نگه داشتن راه ویاد آنها و اظهار محبت و علاقه وتداوم راه رهبری و معصوم وتنفرا ز طاغوت. وچون ما آنها راطبق قرآن زنده می دانیم که مپندارید که کسانیکه در راه خدا کشته شده اند مردگانند ، از ارواح طیبه آنها جهت پایداری براعمال صالح و افکار وعقاید حقه قرآنی کمک بخواهیم و اینکه آنچه را که از دستورات دینی می دانیم عمل کنیم مخصوصا واجبات الهی را صحیح انجام دهیم وازگناه ومعا صی دوری کنیم که فقط بندگی و عبودیت و اخلاص انسان رابه حقیقت ولایت وتوحید می رساند واین یک اراده مصمم ومحکم می خواهد که ان شاء الله کم کم اززمینه های فساد و غفلت اعم ازمحیطهای آلوده و افراد نامناسب فاصله گرفته و هربار که به حرم مطهر مشرف می شوید باخود فکر کنید نکات منفی را مورد توجه قرار داده و سعی کنیدجبران کنید وبا حضور درمکانهایشریفه مثل مساجد وحرم امامان وحضور درمحافل علمای ربانی زمینه های معنویت را تقویت کنید . هرکس ایمان بیاورد وتوبه کند وعمل صالح انجام دهد خداوند بدیهای او را به خوبی تبدیل می کند. «قرآن کریم» . منابع جهت مطالعه : 1 ـ چهل حدیث امام خمینی حدیث 33 در ولایت 2 ـ امامت ورهبری شهید مطهری وری شهری.
نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 3:

چگونه می توان امامان را در رویا یا خواب زیارت کرد ؟

جواب 3:

خواب صادق درحقیقت انعکاس نیت وگفتار وکردارروزانه انسان است بنابراین بایدایمان وعمل صالح رادرخود تقویت کنیم . ان شاء ا. . . ممکن است که درخواب هم مشرف شویم که توفیق بزرگی است ، ولی شرط اول ترک گناه است ، چون گناه باعث فاصله ما از حضرت معصومین شده است . نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 4:

چگونه میتوان زیارتی با معرفت و ارتباط با امام رضا (ع) داشت ؟

جواب 4:

معرفت یعنی شناخت وشناخت یا درونی است یا بیرونی است . قرآن راههایی برای تفکر واعتقاد مذهبی نشان داده سه طریق است : 1-ظواهر دینی : که رجوع به آیات روایات جهت دلائل اثبات امامت وفلسفه امام درنظام هستی و وظیفه امت درقبال ایشان را شناخت بیرونی می گوییم . 2-عقل : جایگاه امامت درنگاه عقلی صرف 3- درک معنوی از راه اخلاص وبندگی یایهاالذین امنوااتقوالله وامنوا برسوله 000 ویجعل لکم نوراً تمشون به و000 (1) درسایه ایمان وعمل صالح است که جان ودل شما راروشن می کند ودرسایه تقوا وپرهیزکاری است که رحمت ونور ولایت وقرآن جان شماراسیراب میکند وحجابها را ازقلب شما کنار می زند وحقایق را بی پرده می بینید . مطالعه کتب مثل : 1- المراقیات مخصوصاً فصل آخر« مبرزا ملکی تبریزی » 2- امامت ورهبری «شهید مطهــــری» 3- جهاد بانفس « آقای مظاهــــری» نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 5:

چرا انسان با زیارت کردن حرمهای مطهر اهل بیت (سلام علیهم اجمعین) به سرور وشادی از لحاظ روحی و روانی می رسد؟

جواب 5:

دوست عزیزم : همانطور که می دانید ما انسانها از دو عنصر ملکوتی و روحانی و مُلکی وخاکی آفریده شده ایم و در زندگی روزمره که قرار می گیریم وبه عنصر ملکی وخاکی خود توجه می کنیم فکر خوردن ،خوابیدن ، ثروت اندوزی000هستیم . احساس لذت می کنیم اما این احساس لذت وخوشبختی پایدار نیست وما را ارضاء نمی کند وحتی زمانیکه از لحاظ مادی درخود کمبودی احساس نمی کنیم وتمام وسایل آسایش فراهم است می بینیم که باز هم به آن آسایش و راحتی آرمانی که در تصور داشتیم نرسیده ایم بلکه احساس بیگانگی وعدم تجانس بااین لذتها را درخود احساس می کنیم واین بخاطر آن است که ما عنصر دیگری در وجودمان داریم که عنصر ملکوتی وروحانی وجود ماست وهمین عنصر باعث انسانیت ما وتمایز ما از سایر حیوانات میباشد ولذت حقیقی ما مربوط به این بعد از وجود ماست که باید با پرورش وهدایت صحیح آن به این لذت و آرامش روحی دست پیدا کنیم. هدف از آفرینش انسان نیز پرورش همین بعد ملکوتی و روحانی می باشد . خداوند می فرماید :« ماخلقت الجن والنس الا لیعبدون. » (1) یعنی « جن وانس را خلق نکردیم مگر برای پرستش وعبادت.» وانسانهای کامل کسانی هستند که این بعدوجودی خود را در سایه عنایات حق وپیاده کردن قوانین الهی پرورش داده وبه مقامات والای انسانی وقرب الهی نائل شده اند . اینان نمونه عملی والگوی انسانها برای رسیدن به این مقام والا می باشند. وانسان کامل کسی نیست جز پیامبر اکرم (ص) وخاندان پاک ایشان علیهم السلام . وانسانی که می خواهد به رشد وکمال انسانی خود برسد باید شناخت کامل وجامعی از پیامبراکرم (ص) وسایر ائمه (ع) وسیره و روش عملی ایشان در زندگی پیدا کند تا با پیاده کردن آنها در زندگی بیشتر به خداوند نزدیک شده وبعد معنوی و روحانی در او تقویت شود. از طرف دیگر به انسانها توصیه شده است که محبت واراده خاصی نسبت به انسانهای کامل در دل خود ایجاد کنند « قل لااسألکم علیه اجراً الا الموده فی القربی » (2) خداوند به پیامبر می فرماید : به مردم بگو از شما مزدی نمی خواهم مگر دوستی خویشاوندان نزدیکم وعلت توصیه به این امر آن است که محبت پیامبر ومحبت امیر مؤمنان وسایر ائمه علیهم السلام بزرگترین عامل اصلاح وتربیت والهی شدن انسان است (3) ویکی ازطرق ایجاد وتقویت این محبتها در دلها زیارت کردن این ذوات مقدسه است . ما در زیارت شهادت می دهیم که « اشهد انک حیّ عند ربک مرزوق » شما زنده هستید ودر نزد خدا روزی می خورید. « تسمع کلامی وتردون سلامی » صدای مرا می

شنوید وسلام مرا جواب می دهید. در واقع ما بازیارت ارتباط روحی و روانی با روح بزرگ ومتعالی امام پیدا می کنیم . امامی که سرچشمه علم رحمانی وفیض سبحانی است . او را مخاطب ساخته وبااو به نجوا می پردازیم وبه او سلام می کنیم واز خدا می خواهیم که به واسطه او گناهان مار ا ببخشد. والبته این سلام بی پاسخ نمی ماند بلکه پاسخی بهتر وبالاتر به زیارت کننده پاسخ داده میشود واین رابطه معنویه مقدسه ائمه علیهم السلام وقلوب مؤمنان باعث اهتزاز وطرب معنوی ارواح مؤمنان می شود وهر اندازه قلب مؤمن پاک تر باشد می تواند ارتباط قویتری با روح بزرگ امام که منبع کرامات وفیوضات ولذتهای روحانی است برقرار کرده وبیشتر به آرامش وبشاشیت روحانی نائل شود. منابع ومآخذ 1- قرآن کریم ، مبارکه اریات ،آیه 56. 2-قرآن کریم ، مبارکه شوری ، آیه23 3-تعلیم وتربیت در اسلام ، مرتضی مطهری ، ص391. نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 6:

آمده ام به زیارت ولی نتوانسته ام امام رضا (ع) را زیارت کنم از نزدیک می ترسم زیارتم قبول نشود و دعایم مستجاب نشود لطفاً مرا راهنمایی نمایید ؟

جواب 6:

زیارت یعنی ارتباط قلبی و بیعت مجدد با حجت خدا و زنده نگهداشتن یادواره امامان معصوم؟ علیهم السلام) و اظهار محبت و علاقه و تداوم راه رهبری معصوم و تنفر از طاغوت و عناد است و طبق تصریح قرآن ما آنها را زنده می دانیم : مپندارید که کسانیکه در راه خدا شهید شدند مردگانند بلکه آنان زنده هستند و نزد پروردگارشان روزی می خورند . بنابراین زیارت یعنی از ارواح طیبه آنها جهت پایداری بر اعمال صالح و افکار و عقاید حقه شیعه کمک بگیریم و آنچه را که از دستورات دینی می دانیم عمل کنیم مخصوصاً واجبات الهی بطور صحیح و طبق توضیح المسائل مرجع تقلید انجام دهیم و از گناهان و معاصی دوری کنیم که فقط بندگی و عبودیت و اخلاص انسان را به حقیقت زیارت ولایت و توحید می رساند و این یک اراده مصمم و همیشگی و در همه حالات همراه باشد که انشاءالله زمینه های غفلت و گناه را از خود دور کنیم و هر بار به حرم مشرف می شویم در صدد توجه و جبران باشیم و با حضور در مکانهای شریفه مثل مساجد و حرم امامان (ع) و حضور در محافل علمای ربانی زمینه های معنویت را در خود تقویت کنیم تا درتمام اوقات مورد توجه حضرت امام رضا (ع) باشیم . عده ای جهت دیدار امام رضا (ع) به خراسان آمدند امام رضا (ع) آنها را راه نداد آنها ناراحت شدند و گفتند ما از شیعیان هستیم امام (ع) فرمود شیعه باید مثل سلمان و ابوذر باشد بعد آنها از کردار خود پشیمان شدند و امام (ع) به آنها خوش آمد گفت و به آنها فرمود : شما اکثر کارهایتان مخالف است در واجبات خدا کوتاهی می کنید حقوق برادران را رعایت نمیکنید باید در عمل ثابت کنید . بنابراین در زیارت دو نکته مهم است: 1-با مال حلال به زیارت برویم . 2-بعد از زیارت با گناه نورانیت زیارت را از دست ندهیم . چون إنّما یتقبل الله من المتقین هر چیزی (دعا – زیارت – حاجت – نجات در دنیا و برزخ و قیا مت) فقط از پرهیزگاران قبول می شود . چند کتاب جهت مطالعه بیشتر 1- رواق نور حاج آقای قرائتی 2- کتاب چهل حدیث امام خمینی حدیث 303 شرائط شیعه 3- گناهان کبیره شهید دستغیب نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 7:

اینجانب درحرم مطهر امام رضا (ع)توان خواندن زیارتنامه را ندارم وبجای آن یک حمد ویک سوره توحید می خوانم آیا زیارتم قبول است یا خیر ؟

جواب 7:

بله حتماً زیارت شما قبول میشود انشاءالله ، حتماً شما اگر با لهجه محلی خودتان هم با امام رضا علیه السلام صحبت کنید او متوجه حرفهای شما میشود وشما را دوست دارد و حتی بعضی ها آنقدر با ائمه ارتباط دارند که مقید هستند هر روز از دم خانه خودشان سلامی به امام حسین وامام رضا علیهم السلام عرض می کنند وگاهی همین سلام خالصانه از خیلی از زیارتها ارزشش بیشتر است.هرچه می خواهد دل تنگت بگو هیچ آدابی و ترتیبی مجو نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 8:

اگر بنا است که وقتی به حرم امام رضا مشرف می شویم نتوانیم برای ازدحام جمعیت به ضریح نشویم و حاجتهایمان را بخواهیم پس آیا نمی شود از راه دور در این صورت حاجت خود را بطلبیم ضمن اینکه به دلیل فشار جمعیت و اینکه همه فکر مان برسیدن به ضریح است همه حاجتمان را هم فراموش می نمایم ؟ لطفاً در این خصوص و نحوة زیارت واقعی مرا راهنمایی فرمایید ؟

جواب 8:

زیارت درحقیقت همان حضور زائر در نزد قبور مطهر است و د رصورت امکان از زیارتهائی که از ناحیه معصومین (ع) رسیده مانند زیارت جامعه که یادگار گرانسنگ امام هادی (ع) است و زیارت امین الله که از امام سجاد (ع)رسیده و در عین کوتاهی از مضامینی بلند برخوردار است استفاده شود ودر صورت عدم امکان یا عدم آشنائی زائر با عربی به هر زبانی که بتواند ارادت قلبی خود را در پیشگاه ائمه بیان کند کفایت می کند روح مطهر ائمه بزرگوار شیعه در همه جا حاضر است و لذا بسیاری از افراد با توسل به ائمه از راه دور حاجت و شفا می گیرند ولی حضور زائر در محضر ائمه در درجه اول موجب تنظیم شعائر اسلامی و بزرگداشت یاد و عظمت و قداست آن بزرگواران است خصوصاً زیارت قبر ابی عبدالله الحسین (ع) و لذا در شرائط سخت و دشوار حکومت حاکمان جور ائمه علیهم السلام تشویق و ترغیب برای زیارت قبر آن بزرگواری می کردند در صورتی که فقها می فرمایند : اگر رفتن به مکه باعث خسارت جانی به زائر ایت نباید برود وعلت این تشویق وترغیب این بود که کعبه با شهادت ابی عبدالله الحسین علیه السلام باقی ماند وادامه بقایش به ادامه نام امام حسین علیه السلام بستگی دارد وثانیاً به جهت بستگی وعلاقه روح به بدن بعد از جداشدن روح همچنان ارتباط برقرار است وتعلق روح به بدن قطع نمی شود وهنگامی که زائر قبر وطهر امامی را زیارت می کند روح مطهر آن امام ناظر حال آن زائر است والطافش شامل حال او هست لذا در زیارتنامه می خوانیم : أشهد أنک تسمع کلامی وترُدّ سلامی وتری مقامی000 شهادت میدهم که شما صحبت های مرا می شنوید ، حال مرا مشاهده می کنید وسلام مرا بی جواب نمی گذارید. واز این روست که زائر باید باحال وباادب مخصوص وتواضع ویژه در نزد قبر مطهر حاضر شود واین از آداب زیارت است. واین سنت وسیره عملی ائمه معصومین علیهم السلام بود که به زیارت قبر جدشان رسول خدا صلی الله علیه وآله می رفتند وهر امامی به زیارت قبر امام قبل از خودش می رفت واز طرفی به تجربه ثابت شده که حضور در بارگاه ملکوتی معصومین علیهم السلام باعث آرامش قلب واعصاب زائر وتوجه خاص معصومین علیهم به اوست . درزندگی رهبر فرزانه انقلاب امام خمینی (ره) به نکته های برجسته وزیبائی برمی خوریم که برا یهمه پیروانش درس بزرگ است این زرگوار در زمان حضور در نجف هر شب ساعت مشخصی به حرم امیر المؤمنین (ع) مشرف می شوند در یک شب برفی فرزند شهیدش اقا مصطفی خواب به پدر می گوید شما که عوام نیستید همین زیارت بخوانید ایشان بعد از

سکوتی تأمل بر انگیز می فرمایند: مصطفی بگذار روحیة عوامانة ما حفظ شود و بعد مشرف می شوند به حرم . البته نا گفته نماند که حضور زودتر در حرم باید همواره همراه با ادب و احترام باشد و به هر نحوی که ادب بیشتر رعایت شود میزان مقبولیت بیشتر است پس اگر زائر احساس می کند که رفتن به اطراف ضریح باعث آزار زائر است از هر گوشه حرم زیارت بخواند یقیناً مورد توجه صاحب قبر مطهر است . نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 9:

آیا وقتی می خواهیم زیارت کنیم و روی سر مردم برویم زیارتمان قبول است یانه ؟

جواب 9:

اگر ایذاء مؤمنین وآزار واذیت مؤمنین باشد این عمل خودش حرام است پس از این عمل اجتناب و دوری نمائید. یکی ازآداب زیارت ،این استکه باوضو (ودر صورت امکان با غسل زیارت) وباآرامش و وقار وارد حرم شویم وپس از اذن دخول ، باخضوع وامیدواری وحضور قلب وچشمی گریان به محضر امام مشرف گردیم ، درصورتی که مزاحمتی برای دیگران فراهم نیاید وروبروری ضریح مطهر بایستیم وبا رعایت آرامش وسکوت به گونه ای که همواره کارهای زشت ما برتو عرضه می شود ومابر رفتار وگفتار بدمان تورا می رنجانیم حال از پیشگاه لطفت معذرت می خواهیم .
آداب زیارت امام رضا (ع) ص26 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 10:

زیارت نامه وغیره را که می خوانم ولی معنی آنها را نمی دانم چه حکمی دارد؟

جواب 10:

اصل زیارت مستحب است واگر معنی زیارت نامه را بدانی خوب است چون به معنی ومحتوای زیارت پی می برید وباعشق وعلاقه بیشتری زیارت را قرائت می کنی ولی اگر معنی ومفهوم زیارت را بلد نباشی اشکال ندارد ولی تلاش بیشتری بنمائید وقتی زیارت نامه می خوانی به معنی هم توجه داشته باشی . سعی نمائید که معنی را بدانید تا ثواب بیشتر داده شود ولی اگر معنی را نفهمدید ثواب کمتری داده می شود. نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 11:

لطفا در مورد آداب زیارت اهل قبور توضیحاتی مرحمت فرمائید ؟

جواب 11:

شخصی از حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام سؤال کرد آیا مؤمن در قبرش کسی را که به زیارتش آمده می شناسد؟ فرمودند بلی تا زمانی که درکنار قبرش هستند با آنها انس دارد و هنگامی که ازکنار قبرش میروند وحشت سراغش می آید ! و همچنین از امیرالمؤمنین نقل شده که فرمودند : اموات خود را زیارت کنید چون آنها با زیارت شما خشنود می شوند و حاجات خود را در کنار قبر پدر و مادرتان از خداوند سبحان بخواهید (1)این دو روایت را نقل کردیم به جهت اهمیت زیارت قبور مؤمنین چون در کنار زیارت بازماندگانشان خوشحال می شوند وکسانی را که و کسانی را که به زیارت آنها می آیند می شناسند پس باید کاملا حجاب و ادب اسلامی و عفت رعایت شود چون سبب ناراحتی آنها میگردد. ((یکی از آداب زیارت)) از امام رضا علیه السلام روایت شده که فرمودند : کسی که به کنار قبر برادر مؤمنش میرود ودستش را بر قبرش مینهد هفت مرتبه سوره قدر میخواند از وحشت روز قیامت ایمن می گردد. (2) و در روایتی دیگر از حضرت رضا علیه السلام که فرمودند:اگر کسی قبر مؤمن را زیارت کند و هفت مرتبه سوره قدر بخواند خداوند سبحان او و صاحب قبر را می آمرزد. (3) شخصی از امام صادق علیه السلام سؤال کرد چگونه به اهل قبور سلام کنیم ؟ حضرت فرمودند : بگو السلام علی اهل الدیار من المؤمنین سلام بر ساکنان این محله از مسلمانان و مؤمنین شما از ما جدا شده اید و ما هم به زودی به شما ملحق می شویم. (4) جهت اطلاع بیشتر میتوانید به کتاب شریف و ارزنده مفاتیح الجنان مرحوم حاج شیخ عباس قمی (ره) در قسمت زیارت اهل قبور مؤمنین ص 1104 کلیات مفاتیح مراجعه فرمائید. نکته :علاوه بر دعا و استغفار و صدقات که برای مردگان ازمؤمنان بسیارمفید است خودشخص بایدعبرت بگیرد و توجه کند که در آینده اوهم به همین مکان ملحق می شودوتوبه به معنای بازگشت عملی وفکری کندودرکارها ورفتارش اندیشه نماید ونقا یص آنهارا اصلاح کند .

منابع: 1-وسائل الشیعه ج 2 ابواب الدفن باب 54 حدیث 4 چاپ اسلامیه ص 878 2-وسائل الشیعه ج 2 ص 881 ابواب الدفن باب 57 حدیث 1 3-وسائل الشیعه ج 2 ص 881 ابواب الدفن باب 57 حدیث 5 4-وسائل الشیعه ج 2 ص 879 ابواب الدفن باب 56 حدیث 1 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 12:

آیا زیارت امام هشتم از سختی و شدت شب اول قبر می کاهد ؟ چه سورهایی برای رهایی از سختی شب اول قبر نافع است ؟

جواب 12:

انشاء الله بی اثر نیست و امیدواریم که عنایت اولیاء خدا در تمام مراحل زندگی و خیر و قیامت موجب نجات ما شود و حدیث مشهوری داریم که امام رضا (ع) در سه موقف به زائرش نظر می کند. - در هنگام میزان اعمال . - در صراط . - هنگام به دست دادن نامه اعمال اما زیارت و قبولی آن هم آدابی دارد از جمله : مال حرام استفاده نکرده باشی از گناه دوری کنید و .... و نکته مهم اینکه بعد از زیارت در اعمال و گفتار و کردار دقت کنیم که نورانیت زیارت از بین نرود و توبه ای که در حرم کرده ایم در خارج حرم نشکینم انشا، الله . {یتقبل الله من المتقین } خداوند عبادات را فقط از پرهیز گاران قبول می کند و فشار قبر و شدت و ضعف تابع استحقاق گناهان است . (رسول اکرم صلی اله علیه واله) فرموند : فشار قبر برای مؤمن کفاره ای است برای آنچه از او ضایع شده و نتیجه فشار قبر در اثر گناه است مثل - بد رفتاری - بد اخلاقی - غیبت - سخن چینی -بی مبالاتی در قول و ...... *امّا در موارد ی که موجب نجات می شود : - نماز جماعت نورانیت در خیر است . - ساختن مسجد موجب توسعه نیز می شود رکوع کامل با توجه و صحت شرایط نماز و رکوع طبق رساله عمّلیه. - نماز و زکات و صبر بر اطاعت خدا و معصیت . - نماز در آخر شب . - صدقه . - کلام خیر گفتن و دوری از کلام شر . * اما سورها : اوّل سعی شود به قرآن عمل شود گفتن الفاظ تنها کفایت نمی کند . *اما سورهای : سجده - ملک - یس – الرحمن – النازعات – رعد – زخرف - تکاثر و زیاد سوره قول هو الله اَحد را خواندن ذکر کرده اند . *امّا چند کُتب مفید را هم معرفی می کنیم . 1) معاد از جناب آقای قرائتی 2) معاد مرحوم شهید دستغیب (ره)3) معاد آقای ناصر مکارم شیرازی (ره) نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 13:

درمورد زیارت امام رضا (ع) چه شرایطی را باید رعایت کنیم تا زیارت صحیح باشد ؟

جواب 13:

بهتر است وقتی به قصد زیارت از خانه خارج می شویم لباسهای سفید و پاک و تمیز پوشیده و با غسل و وضو وارد حرم شویم و با بوی خوش بدن را معطر گردانیم (ولی در مورد خانمها بهتر است لباسهای در شان زن مسلمان پوشیده شود و از استعمال بوی خوش که موجب حرام است خود داری شود) در هنگام رفتن به زیارت باید گامهای کوتاه برداشت و در راه حمد و تسبیح خدا کرد و کلمه لااله الاالله بر زبان داشت و زبان رابا این کلمات معطر ساخت از هر گونه کلام لغو و بیهوده و مجادله و مخاصمه پرهیز کرد و با دقت قلب و خضوع و خشوع وارد حرم مطهر شده و در وقت زیارت زیاراتی را که نقل معصوم است قرائت نمود و با این اطمینان قلبی که امام ما را می بیند کلاممان را می شنود و پاسخ سلام ما را می دهد آغاز به زیارت نمود . مؤدبانه رو به ضریح مطهر ایستاد, زیارتنامه را با حالت تضرع خواند پس از زیارت دو رکعت نماز هدیه به روح امام نمود و بسیار استغفار کرد تا خداوند کردار و گفتار ما را بعد از فراغ از زیارت بهتر نماید . بعد از اتمام زیارت در بازگشت عجله نمود مبادا با سخنان لغو زیارت را ضایع کنیم. از همه مهم تر اینکه انسان سعی کند بدیهایش را دفن کند و تبدیل به صفات خوب و عالی نماید و از حرم خارج شود و با توکل به خدا بعد از زیارت انسان قبل از زیارت نباشد و در محیط خارج از حرم چه محل تحصیل چه کار و چه منزل با عمل صالح و ترک گناه نورانیت زیا رت را از دست ندهد.
منابع : کتاب رواق نور : حاج آقای قرائتی نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 14:

اگر کسی که اهل ارمنستان است بیاید مشهد زیارتش قبول است ؟

جواب 14:

زیارت یعنی حضور فرد زائر در برابر حجه الله , یعنی امامی که ما را می بیند کلاممان را می شنود و پاسخ سلام ما را می دهد . اگر شخصی به اماکن مقدسه وارد شد و احترام خاصی هم قائل شد این شخص کاری نیکو انجام داده است و خداوند هیچگاه اجر نیکو کاران را تضییع نمی کند بنابر این شخص ارمنی با ورود به این مکان مقدس و ملکوتی و احترام به صاحب قبر از پاداش نیک آن بهره مند خواهند شد ولی هیچگاه عمل او زیارت حقیقی و با معرفت به مقام امامت به حساب نمی آید ولی درمجموع از برکات آ ن بی بهره نخواهد بود. نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

احکام شرعی زیارت امام زاده ها

سوال 1:

اگر کسی نماز زیارت بخواند وماپشت سر او نماز واجب اقامه کنیم آیا قبول است یا خیر ؟

جواب 1:

خیر کسی که نماز مستحبی یا نمازواجب احتیاطی می خواند اقتدا به او جایز نیست وهمچنین اگر انسان نداند نمازی را که امام می خواند نماز واجب یومیه است یا نماز مستحب نمی تواند به او اقتدا کند. توضیح المسائل مراجع وحواشی مراجع عظام ص517 مسئله1410 حضرت آیت الله بهجت : نمازهای مستحبی را نمی شود به جماعت خواند ولی خواندن نماز عید فطر وقربان درزمان غیبت امام (ع) به جماعت مستحب است درصورتیکه شروط وجوب موجود نباشد ، همچنین خواندن نماز استسقاء که برای طلب باران می خوانند به جماعت مستحب است وبعید نیست استحباب جماعت در نمازعید غدیر که به ا مید مطلوبیت خوانده شود . توضیح المسائل ص222 مسئله1132 (خلاصه : نمازهای مستحبی را نمی شود به جماعت خواند) نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 2:

اگر شخصی جنب باشد و مجبور باشد از زیارتگا ها عبور کند حرام است یا خیر ؟

جواب 2:

چند چیز بر شخص جنب حرام است . یعنی چند چیز را شخص جنب نباید انجام دهد و آنها عبارتند از : 1-رساندن جائی از بدن به خط قرآن یا به اسم خدا و اسامی مبارکة پیامبران و امامان (ع) که به احتیاط واجب حکم اسم خدا رادارد. 2-رفتن در مسجد الحرام و مسجد النبی (ص) اگر چه از یک در داخل و از یک در دیگر خارج شود . 3-توقف در مساجد دیگر ولی اگر از یک در داخل و از در دیگر خارج شود یا برای برداشتن چیزی برود مانعی ندارد و احتیاط واجب آن است که در حرم امامان هم توقف نکند . 4-گذاشتن چیزی در مسجد . 5-خواندن سورهای که سجده واجب دارد و آن چهار سوره است . سوره 32 قرآن (الم تنزیل) سوره 41 قرآن (حم سجده) سوره 53 قرآن (و النجم) سوره 96 قرآن (اقراء) و اگر یک حرف از این چهار سوره را هم بخواند حرام است . توضیح المسائل مراجع ص 135 - 355 اصل مسئله این است : عبور از مساجد دیگر و زیارتگاه امامان معصوم اشکال ندارد ولی نباید توقف کند صرف توقف اشکال دارد عبور اشکال ندارد . نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 3:

آیا بر زن واجب است جهت زیارت از شوهر خود اجازه بگیرد ؟

جواب 3:

اجازه در شرع به معنای رضایت است و چون زن و شوهر مکمل یکدیگرند لذا باید بر کارهای هم رضایت داشته باشند و از آنطرف چون مردان حکم مدیر این خانواده را بر عهده دارند پس تمام کارها باید با رضایت آنها صورت گیرد. لذا در امور واجب رضایت آنها شرط نیست ولی در امورات دیگر اجازه شرط است نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 4:

در نماز های مستحبی نیت احسان وزیارت می کنم آیا صحیح است یاخیر؟

جواب 4:

در نماز های مستحبی می توانی در ثواب همه مومنین و مومنات را شریک نمائی یعنی ثوابش را هدیه نمائید برای همهمومنین و مومنات. آداب زیارت امام (ع) ص58 ولی در توضیح المسائل مراجع به صورت پراکنده مطرح شده و به صورت مسئله ای صریح مطـرح نشـده اسـت. ولـی می شود از مسائل نماز میت و تعقیبات نماز و نماز شب استفاده کرد. صفحات 287 ، 415 و 226 توضیح المسائل مراجع. نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 5:

آیا در نمازهای زیارت میتوان به نیت دوازده امام (ع) معصوم (ع) نماز خواند ؟

جواب 5:

بله می توانی به نیت ائمه معصوم (ع) نماز خواند . ولی نمازهای مستحبی اکثراً دورکعتی مثل نماز صبح می باشد . توضیح المسائل مراجع نمازهای مستحب ص 287 مسئله 764 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 6:

آیا نوشتن خوابها یی که گاهاً بعضی از زوار در مورد معصومین می بینند و برروی کتابهای زیارتنامه می نویسند جایز است ؟

جواب 6:

خیر ، جایز نیست . خواب حجیت ندارد و تصرف در زیارت نامه و نوشتن چیزی در زیارت نامه جائز نیست . تصرف در کتب ورزیارتنامه عمومی و آستان قدس رضوی و غیر بدون رضایت متولی و صاحبانشان جایز نیست و موجب ضمان است . استفتاءآت ج 2 ص 517 مسئله 2 تصرف در موقوفات (کتب یعنی مفاتیح و قرآن ، زیارتنامه و 000) منوط به نظر و اجازه متولی شرعی است تصرف غیر متولی جایز نیست . مسئله 148 ص 397 استفتاءآت ج 2 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 7:

خواهشمند است توضیح دهید همسری که به زن خود اجازه نمی دهد که زیاد در حرم ویا امام زاده ها دعا وزیارت کند حکمش چیست ؟

جواب 7:

زنی که عقد دائمی شده. احتیاط درآن است که بدون اجازه شوهر برای کارهای جزئی نیز ازخانه بیرون نرود هرچند باحق شوهر منافاتی نداشته باشد ، وباید خودرابرای هرلذتی که او می خواهد تسلیم نماید ، وبدون عذر شرعی ازنزدیکی کردن او جلوگیری نکند ، تهیه غذا ولباس ومنزل او برشوهر واجب است واگر تهیه نکند چه توانایی داشته باشد ویا نداشته باشد ، مدیون زن است . اگرزن درکارهایی که درمسأله پیش گفته شد اطاعت شوهر رانکند حق همخوابی ندارد ، وگناهکار است ومشهور فرموده اند که حق غذا ولباس ومنزل رانیز ندارد ، ولی این حکم مادامی که زن نزد شوهراست محل اشکال است . توضیح المسائل آیه الله تبریزی ص 364 مسأله 2421 و 2422 زنیکه عقد دائم شده نباید بدون اجازه شوهر از خانه بیرون رود . (مسئله 2412 تو ضیح المسائل مراجع ص910) نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 8:

غسل زیارت چگونه است ؟

جواب 8:

غسل چه واجب باشد و چه مستحب مثل غسل زیارت امام رضا «علیه السلام » همه به دو طریق انجام میگیرد : 1-غسل ترتیبی 2- غسل ارتماسی فقط در نیت فرق می کند , یکی نیت جنابت , یکی نیت غسل نذر , یکی نیت غسل جمعه , اعمال یکی است فقط نیت فرق می کند . توضیح المسائل حضرت آیه الله فاضل لنکرانی , ص 60-61 , مسئله 360 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 9:

آیا میشود ما در شهر خودمان غسل زیارت انجام دهیم ؟

جواب 9:

بلی می شود : از راه دور یا نزدیک و برای حاجت خواستن از خداوند عالم و هم چنین برای توبه و نشاط به جهت عبادت و برای سفر رفتن خصوصا سفر زیارت حضرت سید الشهدا «علیه السلام » مستحب است انسان غسل کند . یعنی: در وطن غسل کند . توضیح المسائل مراجع عظام , ص 242 , مسئله 645 نام مرکز پاسخ دهنده: پاسخگوئی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

سوال 10:

در حرم امامان و امامزادهها خانمها چگونه باید وضو بگیرند؟

جواب 10:

خانمها باید در جایی وضو بگیرند که نامحرم آنان را نبیند.

سوال 11:

کسی که جنب باشد میتواند به امامزاده برود؟

جواب 11:

جنب به مسجد و دور ضریح امامان(ع) نمیتواند برود، ولی به امام زادهها و رواقهای امامان میتواند برود. توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 355.

سوال 12:

توقف حائض در مزار شهدا و امامزاده ها و حرم ائمه(ع) چه حکمی دارد؟

جواب 12:

رفتن به مزار اموات و شهدا برای حائض اشکال ندارد اما رفتن به مساجد و یا حرم امامان (مثل حرم امام رضا(ع» برای او حرام است لکن رفتن به رواق و صحن های اطراف حرم و هم چنین رفتن به حرم امام زادگان اگر جایی از آن مسجد نباشد اشکال ندارد و هم چنین اگر زن یا مرد جنب و یا زنی که در حال حیض یا نفاس بسر می برد از یک در مسجد یا حرم امام(ع) وارد شود و از در دیگر خارج شود به طوری که توقف نکند اشکال ندارد اما در مسجدالنبی (در مدینه) و مسجد الحرام (در مکه) به طور کلی داخل شدن برای آنها حرام است. توضیح المسائل آیت الله مکارم ص 73 و 74 و 84 - استفتاآت جدید ج 1 ص 39 و استفتا از دفتر معظم له

آیا میدانید که...

1- آیا میدانید که سالانه قریب 140 میلیون نفر به زیارت امامزادگان در ایران می روند؟

2- آیا میدانید که برخی از امامزادگان کشور نیازمند زیر ساخت های تبدیل به قطب فرهنگی را دارند؟

3- آیا میدانید که امام زادگان ایران کرامات بسیار زیادی دارند؟

4

4- آیا میدانید که اکثر امام زادگان ایران صحن و سرا ندارند؟

5- آیا میدانید که اکثر ساختمان های امام زادگان ایران فرسوده و در حال تخریب می باشند؟

6- آیا میدانید که اکثر امام زادگان ایران موقوفات بسیار زیادی دارند؟

7- آیا میدانید که اکثر امام زادگان ایران در حال باسازی هستند و بدلیل نداشتن بوجه کافی متوقف شده اند؟

8- آیا میدانید که اکثر امام زادگان ایران به مردم اطلاع رسانی کافی نشده است؟

9- آیا میدانید که امام زادگان ایران بخش گردشگری مذهبی ایران محصوب می شود؟

10-آیا میدانید که شجرنامه های امام زادگان ایران در حال جمع آوری می باشد؟

11- آیا میدانید که در امام زادگان ایران جشن غدیر برگزار شده است؟

12- آیا میدانید که در ایران واقفان زیادی داریم که گمنام هستند؟

13- آیا میدانید که اکثر مردم ایران برای رضای خدا اموال خود را وقف می کنند؟

14- آیا میدانید که بوجه های امام زادگان ایران چه می شود؟

15- آیا میدانید که چه فعالیت های فرهنگی در امام زادگان کشور انجام می شود؟

16- آیا میدانید که امام زادگان کشور سایت اینترنتی دارند؟

17- آیا میدانید که امور اداره امام زادگان کشور به عهده کیست؟

18- آیا میدانید که دهه محرم در امام زادگان کشور چه خبر هست؟

19- آیا میدانید که چه مراسماتی در امام زادگان کشور گرفته می شود؟

20- آیا میدانید که امام زادگان ایران چه جاهای دیدنی دارند؟

21- آیا میدانید که امام زادگان ایران بناهای تاریخی دارند؟

22- آیا میدانید که امام زادگان ایران چه خدماتی به مردم عرضه می کنند؟

23- آیا میدانید که این نرم افزار چه خدمتی به اطلاع رسانی مردم ایران کرده است؟

سخنی باشما

و شما هم می توانید سوالات زیادی از خود بپرسید که چه کارهائی ما برای امام زادگان کرده ایم؟
سوالات خود را برای ما به شماره 10001001001000پیامک کنید.
باتشکر

پیشنهادات

1 - معرفی اهداف بلند امام زادگان

2 - مطرح کردن نظرات وپیشنهادات مراجع وعلما در باره امام زادگان

3

3 - معرفی شیوه‌های مناسب تبلیغی و تاثیر گزار به علاقه مندان

4 - آموزش دوره های تخصصی به گروههای تبلیغی وحجاج به‌خصوص در عمره‌های دانش‌آموزی و دانشجویی؛

5

5 - غنی کردن اطلاعات سایت‌ها در زمینة امام زادگان ؛ مثلاً در سایت‌های پربیننده مانند: « ویکی‌پدیا » که اطلاعات آن توسط خود افراد تکمیل می‌گردد؛

6 - ساخت و تولید نمایش و فیلمنامه از امام زادگان

7 - انتشار عکس های مرتبط با امام زادگان با زمینه کلمات گویا در سایت‌های اینترنتی

8 - پژوهش و چاپ کتاب در موضوع امام زادگان

9 - معرفی ابعاد فعالیت‌های امام زادگان در همة کشورهای جهان به صورت نمایشگاه یا تهیة CD های صوتی و تصویری .

10 - ایجاد وبلاگ‌ها و سایت‌هایی با موضوع امام زادگان

11 - طراحی پرتال‌های قوی و مرجع از سوی مراکز تخصصیِ خصوصی و دولتی برای شناخت امام زادگان

12 - در دست گرفتن بخش image در سایت‌های پربیننده مانند: googel و yahoo ، به این صورت که با جستجوی کلمات مختلف و متعدد ، عکس‌های مربوط به امام زادگان و طرح‌های گرافیکی در این زمینه بر روی صفحه بیاید .

13 - طراحی بک‌گراندهای جذاب با تصاویر امام زادگان و نوشتن مطالب کلیدی و تأثیرگذار برای استفاده در کامپیوتر؛

14 - خیزش اینترنتی برای پاسخ‌گویی به سایت‌های فرقة‌های منحرف به خصوص فرقه ضالّة وهابیت (هک کردن مراکز پشتیبانی از سایت‌های ضالّة وهابیت و جایگزینی مطالب سودمند در مقابل مطالب انحرافی فرقة ضالّة وهابیت ، ایجاد سایت به نام‌های خودشان ، فعالیت‌های علمی نرم و خاموش ، ایجاد اتاق‌های گفتمان در اینترنت . . .) ؛

15 - خیزش اینترنتی برای پیگیری مسألة امام زادگان ،

16 - اطلاع‌رسانی دقیق به عامة مردم از امام زادگان به صورت چاپ مجله و نشریه (عکس‌العمل‌ها و پیام‌های علما و مراجع و . . .) ؛

17 - ایجاد سامانه‌های پاسخگوی تلفنی جهت شبهات و مسائل اعتقادی و معرفتی مربوط به امام زادگان ؛

18 - ایجاد سیستم‌های بولوتوث در اماکن پر رفت و آمد مثل متروها ، فرودگاه‌ها و پایانه‌های قطار و اتوبوس ، نیز ارسال کتابخانه‌های بلوتوثی به روش SMS به شهروندان و یا افراد خاص در ایران و کشورهای جهان اسلام؛

19 - تهیةCD های مختلف آموزشی در زمینه ترسیم اهداف امام زادگان (بصورت صوتی و تصویری) برای مخاطبان در رده‌های سنی مختلف؛

20 - تهية انواع نماهنگ در زمينة غربت شيعه و مسئله امام زادگان؛

21 - ایجاد نمایشگاه‌های دائمی و یا تابلوهای روزنامه‌ای در معرفی امام زادگان در حسینیه‌ها ، مساجد ، ورزشگاه‌ها ، فرودگاه‌ها و پایانه‌های مسافربری؛

22 - تهیة انواع بروشورهای معرفی امام زادگان در مراکز فرهنگی (کتابخانه‌ها ، فرهنگسراها ، سازمان‌ها و ادارات) و قراردادن آنها در دسترس ارباب رجوع؛

23 - انتشار جزوات خلاصه و گویا برای رده‌های سنی مختلف با موضوع امام زادگان؛

24 - ایجاد بخش تخصصی در کتابخانه‌های عمومی در موضوع امام زادگان
؛

25 - ایجاد سایت های ویژه با عنوان « دشمنان امام زادگان » برای بیان حوادث سرنوشت‌ساز و عبرت‌آموز؛

26 - انتشار کتب ، نشریات و پایان‌نامه‌های دانشجویی با موضوع امام زادگان ؛

27 - تألیف کتاب و یا تدوین طرح مطالعاتی در زمینة پاسخ به شبهات از سوی مراکزی که می‌توانند این طرح‌ها را اجرا کنند در سراسر کشور؛

28 - تدوین دانشنامة جامع امام زادگان ؛

29 - پژوهش در موضوع بقاع متبرکة به دست وهابیان و تحلیل علت تخریب آنها از جمله تخریب امام زادگان و . . . (علل اعتقادی ، تحلیل روان‌شناسانه از علل بغض و کینه نسبت به این مکان ها) ؛

30 - مصاحبه با افراد توانمند و مطرح و افشای فجایع وهابیت؛

31 - معرفی آمار بسیار اندک وهابیان و عقاید انحرافی و شکاف اعتقادی میان سرکردگان آنها؛

32 - معرفی اندیشة ناب تشیع در احترام به اندیشه‌های دیگران و تشریح برخوردهای زیبای ائمة اطهار علیهم السلام با گرایش‌های مختلف عقیدتی زمان خود؛

33 - فعالیت‌های پژوهشی و منشورات چاپی و الکترونیکی در زمینة ویژگی‌های دورة آخر الزمان و انطباق تخریب سامرا و فعالیت‌های فرقة ضالّة وهابیت در جلوگیری از احیاء معارف ائمة طاهرین و تحریف این عقاید با علائم آن؛

34 - انجام تحقیقات و تألیف و تدوین کتاب و تهیة نرم‌افزارهای رایانه‌ای و تلفن همراه ـ صوتی و تصویری ـ در زمینة شناخت اهمیت و جایگاه قبور بقیع ، زیارت ائمه و امام زادگان و حفظ و حراست از این سنت حسنه در اذهان عمومی مردم؛

35 - تشویق به نگارش مقالات و تحقیقات به صورت چاپی و الکترونیکی دربارهٔ ابعاد شخصیتی خادمان و دلدادگان ائمه؛ خصوصا مسئله امام زادگان

36 - مسابقة وبلاگ‌نویسی ، ساخت نماهنگ ، خوشنویسی ، سرود و شعر ، طراحی و گرافیک در موضوع مختلف (شهادت و ولادت ائمة علیهم السلام و امام زادگان) ؛

37 - برگزاری انواع مناظره‌های علمی روشمند در دانشگاه‌ها برای شناساندن چهرة واقعی دشمنان امام زادگان به دانشجویان و دیگر علاقه مندان؛

38 - اجرای انواع طرح‌ها برای تبیین و تعریف « غیرت دینی » جهت حفاظت و حراست از اندیشه‌های دینی و اعتقادی؛

39 - انجام طرح‌های تبلیغاتی جذاب و مختصر در معرفی امام زادگان و قرار دادن آن در وسایل نقلیة جمعی مانند: قطار ، هواپیما ، اتوبوس . . . برای مطالعة سرنشینان؛

40 - ایجاد مباحث و دروس مختلف در زمینه شناخت و شناساندن دشمنان امام زادگان و پاسخ‌گویی به شبهات وهابیت به‌خصوص در کتاب‌های درسی مقاطع مختلف آموزشی و تحصیلی؛

41 - اجرای برنامه‌های مختلف تلویزیونی برای شناساندن افکار اعتقادی مستبصرین؛

42 - اجرای برنامه‌های مختلف تلویزیونی برای پاسخگویی به شبهات به شیوة نوین با تحلیل ابعاد مختلف اندیشه و فقه شیعی؛

43 - تبدیل شور و احساسات شیعی نسبت به امام زادگان به زبان‌های زندة دنیا و ارسال از طریق اینترنت و ماهواره؛

44 - پرداختن به ابعاد امام زادگان در رسانه‌ها در قالب اشعار و شعارها؛

45 - برگزاری همایش بزرگ « شیعه‌پژوهی » و اهدای جایزة سال به آثار برگزیده (چیزی شبیه به نوبل فرهنگی) با حضور فرهیختگان مطرح جهان اسلام؛

46 - بررسی و ترسیم چهرة وهابیت شیعی‌نما که به تقلیل ابعاد واقعی ائمة معصومین علیهم السلام و پایین آوردن آنها در سطح انسان‌های عادی می‌پردازند؛

47 - فراخوان موضوعی در زمینهٔ نگارش کتاب ، مقاله و پایان‌نامه دربارهٔ شخصیت امام زادگان؛

48 - تشویق فعالیت‌های پژوهشی و منشورات چاپی و الکترونیکی در زمینهٔ تدوین آثار پیرامون موضوع امام زادگان در طول تاریخ و در زمان حاضر؛

49 - تبلیغ برای انجام طرحی مشترک از سوی مؤسسات مختلفی که در زمینة معارف ائمة اطهار علیهم السلام فعالیت می‌کنند برای بررسی و پرداختن به امام زادگان و انجام اقدامات رسانه‌ای و خبری و پژوهشی در آن مراکز؛

50 - تقریب بین مذاهب جهت آشنائی با امام زادگان به روش‌های علمی و فرهنگی؛

51 - پایه‌گذاری طرح‌های ماندگار و مطالعاتی در زمینة احیاء فرهنگ معارف قرآن و اهل بیت علیهم السلام به صورت کاربردی؛

52 - پایه‌گذاری مراکز مشاورة دینی و اعتقادی با محیط جذاب و دلپسند جهت نسل جوان؛

53 - پایه‌گذاری دانشگاه و دانشکده در زمینه‌های اعتقادی؛

54 - طرح جدّی مطالعه دربارة « عوامّ و خواصّ » از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام و دلیل پیدایش فرقه‌های ضالّه؛

55 - بررسی حدود 20 شبهه‌ای که وهابیون به شیعه وارد می‌کنند و پاسخ‌های علمی علمای شیعه به آنان؛

56 - ترویج احادیث ائمة طاهرین علیهم السلام در ذهن جوانان برای انتخاب راه و روش زندگی به شیوة ائمة معصومین علیهم السلام؛

57 - طرح جامع امام زادگان شناسی (طرحی شبیه به طرح‌های حدیث راه عشق و . . .) ؛

58 - پژوهش در موضوعاتی چون: چگونگی برگزاری جشن های امام زادگان ؛

59 - ارسال مطالب علمی و مستندات صحیح کلامی شیعه به علمای سنی در سراسر جهان به‌خصوص اساتید « الازهر » مصر؛

60- حضور جدّی محققان در برنامه‌های مناظرة شبکه‌های اینترنت و ماهواره‌ها؛

61 - طرح و اجرای نمایشگاه‌های تصویری در استان‌های مختلف در مجامع دانشگاهی و عمومی؛

62 - ایجاد مسابقات بزرگ تلویزیونی در زمینه امام زادگان

63 - ایجاد طرح‌های ختم قرآن با عنوان « میثاق با نور » به نیت امام زادگان و تعجیل در فرج امام زمان عجّل الله فرجه؛

64 - آموزش گروه‌های مختلف دانشجویی و طلاب و اعزام ایشان به مراکز آموزشی و حساس جهت معرفی امام زادگان ؛

65 - احیاء و نکوداشت مناسبت‌های مرتبط به امام زادگان مانند : ولادت وسالگرد ازدواج حضرت زهرا سلام الله علیها با امیر المومنین علیه السلام؛

66- اقدامات عاجل برای تکریم هرچه بیشتر زائران در حین زیارت امام زادگان ؛

67 - طرح شکایت به دادگاه‌های بین المللی از جمله دادگاه لاهه از فرقة ضالّة وهابیت به‌ویژه مُفتیان آنها که فتوا به تخریب اماکن متبرکه داده‌اند ، حال آنکه این اماکن علاوه بر دارا بودن قداست مذهبی ، بُعد میراثی و تاریخی نیز دارند؛

68 - طرح شکایت از مفتیان فرقة وهابیت به خاطر صدور برخی فتاوا از آنان مبنی بر مهدور الدم بودن شیعیان که می‌توان آن را نسل‌کشی دانست؛

69 - ایجاد حوزه‌های علمیة بین المللی و داخلی با نام امام زادگان ؛

70 - احیاء جلساتی چون زیارت عاشورا و حدیث کساء و زیارت جامعة کبیره ،دعای کمیل ، دعای ندبه وخطبه غدیر در امام زادگان که به‌ویژه وهابیت نسبت به آنها حساسیت دارند؛

71 - اعلان عمومی دهه بزرگداشت امام زادگان در طول دهه ؛

72 - ایجاد دوربین مستقیمِ جلسات دهه بزرگداشت امام زادگان در یکی از سایت‌ها؛

73 - تجهیز حرم مطهر همهٔ امام زادگان به وسایل مختلف امنیتی؛

74- نام‌گذاری خطوط ریلی و هوایی ، خیابان‌ها ، میادین و پل‌ها و . . . در هر شهر به نام‌های مرتبط با امام زادگان (همان‌گونه که بعضی خیابان‌ها نام شهرهای کشورهای دیگر را گرفته است) ؛

75- حمایت از طرح‌های تبلیغی و شیوه‌های مختلف تبلیغات جهت احیاء امام زادگان ؛

76- تهیة فیلم و تصویر از مجالس جشن امام زادگان و ارائة آن به صورت گزارش؛

77- اعلام شادی و تبریک از طرف خلبان و یا ترمینال های مسافربری در ده بزرگداشت امام زادگان ؛

78- طراحی نمادهایی از امام زادگان و نصب آن در میادین و مراکز فرهنگی و موزه‌ها؛

79- ارسال نامه‌های الکترونیکی (Email) به دانشمندان و محققین مذاهب دیگر مبنی بر بررسی دقیق تاریخی امام زادگان؛

80- استفاده از کلیة امکانات تلفن همراه و اینترنت مثل: Email ,Mms, Sms برای ارسال پیام به همة مراکز دیپلماسی مرتبط با مقامات علمی کشورهای اسلامی .

81- طرح و اجرای همایش‌های بزرگداشت از امام زادگان حدود یک ماه قبل از دهه بزرگداشت از امام زادگان.

82- طراحی و اجرای انواع برنامه‌های تلویزیونی و رسانه‌ای در سطح جهانی برای بیان نقش شیعه در احیاء سنت پیامبرصلی الله علیه و آله

83- انجام حرکت‌های مختلف مانند: زنجیرة انسانی و . . . حرکت‌های نمادین توسط اقشار مختلف دانشجویان ، کودکان ، خردسالان ، طلاب و . . . در ایام دهه بزرگداشت امام زادگان ؛

84- برنامه‌ریزی و برگزاری همایش‌ها و جلسات مختلف با حضور علمای سنی « الازهر » و دیگر علمای سنی میانه‌رو برای تبیین کلمه ی مولا به عنوان سرپرست نه به عنوان دوست ؛

85- تهیه و ساخت نماد و تندیس امام زادگان در میادین مختلف شهر و حتی کشورهای جهان اسلام جهت بیداری اذهان؛

86- انجام تبلیغات برای طرح‌های ختم صلوات و دعا جهت ظهور امام عصرعجّل الله فرجه با هدف تحقق اهداف واقعی امام زادگان ؛

87- طرح‌های تبلیغی برای تقدیر و تشکر از چهره های ماندگار و خادمان امام زادگان ؛

88- به‌کارگیری انواع شیوه‌های تبلیغات اینترنتی و ماهواره‌ای در تأکید بر اینکه شیعیان حق دارند از حرم امامان اهل بیت شان علیهم السلام حتی امام زادگان محافظت و آنها را بازسازی و نوسازی کنند؛

89- یادآوری اهمیت امام زادگان در دعای ندبه و دیگر جلسات احیای فرهنگ اهل بیت علیهم السلام ؛ نیز چاپ کتاب‌های دعای ندبه و زیارت با طراحی و شعارها و شعرهای مربوط به امام زادگان ؛

90- تهیه و طراحی انواع نمایشگاه‌های پوستر و عکس و نصب در دانشگاه‌ها ، حوزه‌ها و . . . جهت ترسیم امام زادگان ؛

91- درخواست از مراجع عظام تقلید جهت اختصاص بیشتر سهم مبارک امام علیه السلام برای تبلیغ امام زادگان در قالب اعزام طلاب و روحانیون به مناطق محروم بخصوص شهرها و روستاهای همجوار با اهل سنت .

92- برپایی جشن های خیابانی در سراسر جهان اسلام در مناسبت‌های شاد مختلف و به‌خصوص سالگرد امام زادگان ؛

93- چاپ پوسترهای مختلف از نماد امام زادگان در تصاویر ، کمتر در برابر دیدگان مردم هستند؛

94- تبلیغ طرحی مبنی بر اینکه در روز امام زادگان همه بر سر در خانه‌ها پرچم و نماد تبریک نصب کنند؛

95- تهیة طومار بیعت با امام زادگان در مساجد و محافل مذهبی ؛

96- آماده داشتن انواع طرح‌های ساختمانی برای احیاء حرم ائمه علیهم السلام به خصوص امام زادگان ؛

97- درخواست برای نام‌گذاری سال‌ها به اسماء ائمة طاهرین و امام زادگان ؛

98- برگزاری انواع تجمع‌ها در مقابل سفارت عربستان در تهران و دیگر پایتخت‌های کشورهای اسلامی در سالروز بزرگداشت امام زادگان ؛

99- طراحی تورهای زیارتی ویژه در سالروز امام زادگان از همة کشورهای جهان برای زیارت محل امام زادگان ، هر چند تا پشت مرزها بروند و موفق به زیارت نشوند؛

100- طراحی و چاپ انواع کتاب داستان برای کودکان و خردسالان در شناساندن امام زادگان ؛

101- نصب یادمان (عکس و یا . . .) از امام زادگان در همة مهدیه‌های کشور و دنیا؛

102- چاپ کتاب‌های شعر موضوعی برای مداحان سراسر کشور در زمینة امام زادگان (برای اینکه مرجعی برای مداحی تأمین باشد) ؛

103- چاپ کتاب‌های شعر برای مداحان سراسر کشور در زمینة مولودی‌ها و عزاداری‌های ائمة ،

104- احیاء و ساخت ساختمان امام زادگان در شهرها مطابق با اماکن خراب‌شدة بقیع (بر اساس عکس‌های بجامانده) ؛

105- برپایی بزرگداشت‌های مختلف در روز امام زادگان ؛

106- چاپ آلبوم‌ها و تصاویر مقایسه‌ای به صورت چاپی و الکترونیکی از حرم‌های قدیم و جدید ائمة اطهار علیهم السلام و نشان دادن تلاش و کوششی که در طی قرن‌ها مردم برای بزرگداشت شعائر اهل بیت علیهم السلام انجام داده‌اند؛

107- درخواست خلق آثار هنری از هنرمندان بزرگ در عرصه‌های مختلف؛ مثل: استاد فرشچیان ، هنرمندان شاغل در صنایع دستی؛

108- ایجاد یک رسم و عادت عرفی مبنی بر دادن نذری در کنار امام‌زاده‌ها و حسینیه‌ها و محافل دیگر در روز امام زادگان به نیت ظهور امام زمان عجّل الله فرجه

109- پژوهش‌های چاپی و الکترونیکی و تصویری در زمینهٔ ویژگی‌های یاران واقعی اهل بیت علیهم السلام و خصوصیات واقعی یک شیعه؛ همچنین ناراحتی‌ها و نگرانی‌های حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در شکوه از سستی یاران خویش و محکم بودن یاران معاویه بر عقاید باطلشان؛ و اینکه همیشه روز امتحان و آزمایش است؛

110- تأسیس اتاق‌های فکری ـ پژوهشی ویژه در حوزه‌های علمیه برای انجام وظیفه‌ای که این نهاد مردمی در آگاهی‌بخشی نسبت به امام زادگان بر دوش دارد؛

111- تهیة طومارهای بلند و درخواست عمومی از رئیس جمهور برای تأسیس کارگروه ویژه صرفاً جهت پیگیری بازسازی امام زادگان ؛

112- برگزاری هفتگی نمایشگاه عکس و فیلم در یک سایت و یا یک شبکهٔ ماهواره‌ای و یا . . . از روند بازسازی امام زادگان ؛

113- درخواست علما و مراجع تقلید از تمامی اقشار اعم از دولتی و مردمی برای احیاء امام زادگان ؛

114- تشکیل NGO های مختلف داخلی و فرا ملّی برای پیگیری پیشنهادات احیاء امام زادگان ؛

115- خواندن زیارت امین الله در جلسات شیعه برای پیوند و بیعت محکم تر با صاحب امام زادگان .

116- تأسیس و یا نام‌گذاری هیئات مذهبی با عنوان امام زادگان ؛

117- ساخت شهرک‌هایی به نام امام زادگان در کنار کلان‌شهرها و نیز نام‌گذاری مکان‌های مناسبی مانند مساجد در شهرها؛

118- برگزاری و برپایی نمایشگاه‌های دائمی در کنار حرم مطهر رضوی علیه السلام در ایران و حرم امام حسین علیه السلام در عراق و یا در قم دربارهٔ امام زادگان و نام‌گذاری یکی از صحن‌ها به نام امام زادگان ؛

119- جمع‌آوری طومارهای بین المللی (حتی اگر فقط شیعیان جهان امضاکنندة آن باشند) خطاب به مقامات عربستان مبنی بر درخواست برای ساخت و احیای محل امام زادگان (هر چند امکان عملی شدنش بعید است ، ولی بر سر زبان افتادن این موضوع برای جلوگیری از اقدامات بعدی مفید به نظر می‌رسد) ؛

120- نوشتن طومار و نامه به ستاد ائمة جمعه و جماعات سراسر کشور برای احیاء سالروز قمری بزرگداشت امام زادگان ؛

121- ایجاد اتاق دائمی در سازمان‌های هنری ـ تفریحی شهرداری‌های کشور برای پیگیری فرهنگی و پشتیبانیِ تبلیغاتی از مسألة امام زادگان و مظلومیت امام زادگان ؛

122- نصب تصاویر امام زادگان در اماکن پر رفت و آمد (ورزشگاه‌ها و . . .) همراه با شعارهایی برای تعجیل در فرج امام زمان عجّل الله فرجه؛

123- برپایی انواع تجمع‌ها و راهپیمایی‌ها به مناسبت‌های ویژه همچون سالگرد امام زادگان و . . .

124- نام‌گذاری سالروز امام زادگان به روز جهانی « امام زادگان » و درج آن در تقویم‌های رسمی کشورهای مختلف؛

125- نام‌گذاری مراکز مختلف فرهنگی و علمی به نام مقدس امام زادگان
؛

126- تشکیل انجمن‌های مختلف و NGO های مردمی با هماهنگی یونسکو در حمایت از اماکن مقدس در سراسر دنیا با توجه به تاریخی بودن این اماکن؛

127 – ترویج خواندن عقد اخوت در روز ولادت امام زادگان بین مردم .

128 – ترویج و تبیین آثار نذر کردن برای امام زادگان و تاثیر آن در رفع مشکلات شخصی و اجتماعی .

129 - پدران و مادران ، داستان مهم امام زادگان را برای کودکان و نونهالان خود بازگو کنند و آنان را به ولایت حجت بالغه الهی ، آشناتر سازند و از عطر یاد و نام و محبت علی بن ابیطالب علیه افضل التحیه و السلام و الگوگیری از حیات طیبه حضرتش ، جان خود را سرزنده و زندگی خود را پربرکت نمایند و خانه خویش را به نور معرفت علوی و هدایت های آسمانی امیرمؤمنان ، مزین سازند .

130 - باید روزنامه ها و رسانه ها و سایت ها همه در این دهه بزرگداشت امام زادگان بنویسند و بگویند و حقایق امام زادگان را منتشر کنند . همچنین منابر و سخنرانی ها و همایش ها به نام مقدس امام زادگان مزین و به آن اختصاص داده شود .

131 - باید امام زادگان در تمام حوزه ها و دانشگاه ها تدریس شود و همگان پیام های جامع و جهانی آن را دریافت نمایند ؛ کرسی های امام زادگان شناسی در مراکز علمی معتبر ، ایجاد گردد و علماء ، دانشمندان ، اساتید و پژوهشگران ، در حد وسع خویش ، اقدام به پیگیری و تاسیس این رشته بسیار مهم در مؤسسات علمی و پژوهشی مربوطه در سراسر دنیا نمایند .

132 - تمام همت خود را صرف ترویج فرهنگ امام زادگان و معرفت افزایی به آن نماییم که راه اصلاح ما ، تمسک به امام زادگان است و نردبان سیر و ترقی و فتح قله های معرفت ، امام زادگان است . راه حفظ استقلال و عظمت کشور و دفع استضعاف و استکبار تمسک به امام زادگان و الهام از مفاهیم امام زادگان است .

133 - توزیع شیرینی و شکلات در حد امکان در مساجد به خصوص هنگام نماز جماعت.

134 - چراغانی و ریسه کشی هم در داخل و هم در خارج مغازه یا فروشگاه.

135 - نصب تراکت ، پلاکارد، و نصب تابلوهای شامل احادیث کوتاه و کلمات گهربار از امیرالمؤمنین علیه السلام در میادین و یا در فروشگاه های بزرگ و یا نصب برچسب به شیشه و ویترین مغازه ، نوشتن و نصب دعای الحمدا... الذی ... به عنوان شعار اصلی امام زادگان در محل دید مشتریان

136 - نصب بیرق (پرچم) بر سر در مغازه ها و فروشگاه ها (که البته اگر پرچم رنگی مثلا سبز رنگ باشد و منقوش به جملاتی نظیر اشهد ان علیا ولی ا... باشد بهتر است)

137 - تشویق اصناف به تزئین محل کسب به مناسبت بزرگداشت دهه امام زادگان

138 - پخش شیرینی و شکلات در محل کسب به عنوان مثال می توان مقداری شیرینی در درب مغازه یا درب ورودی فروشگاه قرار داد و یک تابلو یا تراکت در مجاور آن نصب کرد تحت عنوان این که جهت بزرگداشت دهه امام زادگان مشتریان یا عابرین پذیرایی می شوند

139 - فروشگاه ها و اصناف و یا غرفه های دایر در میادین تره بار می توانند به مناسبت بزرگداشت دهه امام زادگان به مدت یک یا دو روز تخفیفی هرچند جزئی که به سود آنها لطمه زیادی وارد نکند قائل بشوند (البته باید در ویترین مغازه یا دم درب مغازه قید شود که به مناسبت بزرگداشت دهه امام زادگان فلان درصد تخفیف می دهیم .

140 - مغازه های فروش محصولات دینی و صوتی و تصویری مانند سی دی و نوار کاست با نصب پلاکارد اعلام دارند که به مناسبت امام زادگان محصولات فرهنگی خود را با تخفیف قابل ملاحظه به فروش می رسانند (که در این رابطه اگر بتوانند بانی خیر پیدا کنند تا درصدی از مبلغ را بپردازند بهتر است ، تا ضرری متوجه فروشنده نشود).

141 - پخش سرودها و مداحی ها از بلندگوی میادین یا فروشگاه های بزرگ نظیر رفاه ، و ... (البته این کار باید به گونه ای آرام و دلپذیر باشد تا موجب مزاحمت رهگذران ، مشتریان یا همسایگان نگردد).

142 - ایجاد نمایشگاه کتاب و محصولات فرهنگی دینی و هنری در مکان های مناسب.

143 - تهیه بروشوری در مورد آداب زیارت امام زادگان حاوی احادیث و آیات مربوط به اهل بیت (ع) و هدیه آن به مشتریان.

144 - هدیه دادن به بچه هایی که نامشان « به نام امام زادگان » می باشد و همراه والدین جهت خرید به فروشگاه ها مراجعه می کنند ، اگر چه حتی دادن یک شیرینی یا بادکنک و ... باشد توسط فروشنده.

1) تشویق اصناف مربوط به تولیدی های شیرینی و شکلات تا در بسته بندی کالاهای خود پیام های مربوط به تبریک بزرگداشت دهه امام زادگان را درج کنند (مثلا روی پاکت یا جعبه حاوی شیرینی و شکلات بزرگداشت دهه امام زادگان را تبریک بگویند)

146 - تشویق اصناف مربوط به چاپ کارت های عروسی و یادبود به چاپ طرح های ویژه امام زادگان در محصولات خود (که در این رابطه می توان حتی آگهی های مربوط به مجالس ترحیم را نیز منقش به احادیثی از امیرالمؤمنین علیه السلام درباره مجلس مورد نظر کرد).

147 - اقدام جمعی کسبه محل برای ساختن و برپا داشتن طاق نصرت.

148 - عرض تبریک و شادباش هنگام ورود مشتریان ، دوستان و آشنایان توسط فروشنده گان در روز بزرگداشت دهه امام زادگان.

149 - مؤسسات و فروشگاه های بزرگ و کتاب فروشی ها که محصولات خود را در پاکت های پلاستیکی عرضه می کنند می توانند پاکت ها و کیسه های خود را منقش به پیام امام زادگان بکنند یا حتی شبیه نمایشگاه بین المللی کیف های ارزان قیمت منقش به پیام امام زادگان را به مشتریان هدیه بدهند.

150 - تشویق تولیدی های لباس و کیف تا به جای چاپ عکس های مبتذل یا نوشته های خارجی پیام تبریک بزرگداشت دهه امام زادگان یا هر نشانه ای از امام زادگان را روی محصولات خود چاپ کنند.

151 - مؤسساتی که نقشه چاپ و تکثیر می کنند می توانند موقعیت جغرافیایی امام زادگان را در یک نقشه جداگانه چاپ و در اختیار مشتریان قرار دهند.

152 - تشویق اصنافی که در کار سنگ و یا کارهای تزئین ساختمان می باشند تا در محصولات خود به خصوص آنها که بر سر در منازل ، فروشگاه ها و یا در داخل ساختمان نصب می شود نامی از امام زادگان را حک کنند.

153 - توصیه به صنف رانندگان تاکسی و سرویس و یا تاکسی ها به طور عام تا به هنگام ورود مسافر به ماشین بزرگداشت دهه امام زادگان را به او تبریک گویند و اگر نوار سرود و مداحی دارند با صدایی که ملایم و مزاحم مسافران نشود از ضبط ماشین پخش کنند و به ماشین خود نیز بیرق نصب کنند.

154 - تشویق اصناف مستقر در یک پاساژ به گرفتن جشن دسته جمعی و پخش شیرینی یا پخش نوار سرود و مداحی در مورد بزرگداشت دهه امام زادگان (البته با رعایت حال مشتریان و همسایگان)

155 - تشکیل جلسه شورای مجتمع های مسکونی مخصوص بزرگداشت دهه امام زادگان و شرکت تمامی همسایه ها در تزئین و چراغانی کردن و دیگر کارهای تدارکاتی.

156 - نصب شعارهای مربوط به بزرگداشت دهه امام زادگان ، اشعار ، احادیث و آیات مربوط به امیرالمؤمنین یا نصب قسمت هایی از سخنان برگرفته از نهج البلاغه یا قسمت هایی برگرفته از خطبه غدیر در تابلوی ساختمان ها.

157 - پیش بینی و تهیه هدایا برای اعضای خانواده ، میهمانان و خصوصا کودکان و نوجوانان در بزرگداشت دهه امام زادگان.

158 - تهیه بعضی از لوازم تزئینی و یادبود که برخی از این لوازم عبارتند از :
- جاسوئیچی حاوی شعارهای شادباش و تبریک بزرگداشت دهه امام زادگان یا پیام های مربوط به این واقعه.
- برچسب های تبلیغاتی در قطع ها و طرح های گوناگون ، حاوی طرح هایی با مضمون معرفی جانشین پیامبر در روز بزرگداشت دهه امام زادگان ، طلوع آفتاب ولایت ، و نیز عباراتی از این قبیل :
بزرگداشت دهه امام زادگان مبارک.

فهرست امام زادگان براساس استان

استان آذربایجان شرقی

معرفی

اشاره

استان آذربایجان شرقی ، در شمال غرب کشور ، بامساحتی برابر ۴۵ هزار و ۶۵۰ کیلومتر مربع ، به طور تقریبی ۲/۸۱ درصد از وسعت کل کشور را به خود اختصاص داده که ازاین لحاظ ، در بین استان های کشور در رتبه دهم قرار گرفته است . این استان از شمال به جمهوری‌آذربایجان و کشور ارمنستان ، از غرب و جنوب غرب به استان آذربایجان غربی ، از شرق به استان اردبیل و از جنوب به استان زنجان محدود می شود . مرکز استان آذربایجان شرقی ، شهر تبریز است و از شهرهای مهم آن می توان به اهر ، میانه ، مرند و مراغه اشاره کرد .

موقعیت جغرافیایی

استان آذربایجان شرقی به دلیل واقع شدن در محل اتصال دو رشته کوه مهم و اصلی ایران،یعنی «البرز و زاگرس» در ردیف مناطق کوهستانی به شمار می آید که دارای هفت واحد کوهستانی به شرح ذیل است :
۱- رشته‌کوه قره‌داغ ارسباران : شمالی‌ترین واحد کوهستانی استان بوده و از دیوان داغ آغاز و به دره‌رود منتهی می‌گردد .
۲ارسباران- رشته‌کوه قوشه‌داغ: از جنوب قره‌داغ شروع شده و به سبلان ختم می‌شود .
۳- توده آتشفشانی سبلان : با ارتفاع ۴,۸۱۱ متر مرز مشترک میان استان های آذربایجان شرقی و اردبیل است.
۴- رشته‌کوه‌های میشو و مورو : از غرب و مرکز استان شروع شده و تا ارتفاعات عون بن علی و شبلی ادامه می یابد.
۵- رشته‌کوه بزقوش : با ارتفاع ۳,۳۰۳ متر ، مرز بین شهرستان‌های میانه و سراب به شمار می آید.
۶- توده آتشفشانی سهند : با ارتفاع ۳,۷۰۷ متردر جنوب تبریز بلندترین قله استان آذربایجان شرقی است.
۷- در آخر ، هفتمین رشته‌کوه این استان اربط یا تخت سلیمان می باشد که از دامنه‌های جنوبی سهند شروع شده و به سمت جنوب امتداد می‌یابد.
این استان به دلیل قرار گرفتن در منطقه کوهستانی دارای آب و هوای سرد و خشک کوهستانی بوده و از حیث تقسیم بندی اقلیمی جزو مناطق نیمه خشک کشور به حساب می آید . با این وجود تنوع موقعیت جغرافیای در منطقه باعث به وجود آمدن اقلیم های متفاوتی شده است که همواره تحت تاثیر بادهای سرد شمالی سیبری ، بادهای مرطوب دریای سیاه ، دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس قرار دارد . از دیگر مشخصات آب و هوایی این استان می توان به وزش بادهای محلی اشاره کرد که علت آن قرارگرفتن کوهستان های بلند و دریاچه های ارومیه و خزر است که دشت ها و جلگه ها این منطقه را تحت تأثیر قرار می دهد .

پیشینه تاریخی

باستان شناسان معتقدند آذربایجان و سرزمین های هموار آن در اوایل هزاره نخست پیش از میلاد محل سکونت سه گروه نژادی بوده که این سه گروه عبارتند از :تخت سلیمان گروهی از طوایف و اقوام بومی محلی که در اصطلاح به آنان « آسیانی » گفته می شد . گروه دوم ، مردم سامی نژادی بودند که دست کم از هزاره دوم پیش از میلاد ، توسط آشوریان به صورت برده و اسیر از سرزمین های سوریه ، فلسطین و بابل به این منطقه آورده شده اند و عده ی دیگر نیز برای تجارت و زندگی به این سرزمین آمدند . و اما گروه سوم ، اقوام آریایی و به ویژه مادها بودند که در نیمه نخست هزاره پیش از میلاد در آذربایجان مستقر شدند و این منطقه را « ماد کوچک » نامیدند .
نام آذربایجان به عقیده برخی از باستان شناسان برگرفته از کلمه « آتورپاتکان » از « آتورپاتن یا آذرپات »، به معنی « آذر پاسدار» یا « نگهبان آتش» است . همچنین آنان معتقدند آذربایجان به دلیل وجود مقدس ترین آتش ایزد افروخته به نام «آذرگشسب» در « باکو» و نیز « شیز مراغه » یا « تخت سلیمان» امروزی ، دارای جایگاهی ویژه در آن زمان بود و به همین دلیل آن را «سرزمین آتش» می نامیدند . در مقابل ، عده ای نیز وجه تسمیه آذربایجان را مربوط به وجود سرداری به نام «آتروپات» می‌دانند این گروه بر این باورند ، بعد از غلبه اسکندر مقدونیبه ایران در سال ۳۳۱ پیش از میلاد، سرداری به نام «آتورپات» یا «آتروپاتن» در آذربایجان قیام کرد و از اشغال سرزمین ، توسط یونانیان ممانعت به عمل آورد که بعدها در پی مرگ اسکندر و علیرغم درگیری و نزاع بین جانشینان وی، آتروپات حاکم منطقه «ماد کوچک» شدو نام این منطقه را به جهت تقدیر از زحمات وی در مقابل بیگانگان به «آتروپاتگان» نامگذاری نمودند نام آتروپاتگان در فارسی میانه آتورپاتکان ، در آثار کهن فارسی «آذربادگان» یا «آذربایگان» و در فارسی کنونی آذربایجان نامیده می شود.

محققان حوزه آذربایجان براین باورند که آذربایجان در آغاز محل سکونت انسان های اولیه و خاستگاه اقوام و قبایل ترک زبانی بوده که شروع اقامتشان در تاریکی هزاره ها مانده و جزو ساکنان بومی این سرزمین بشمار می آمدند . آنان معتقدند که این سرزمین همچنین گذرگاه و محل سکونت طوایف ترک زبان کوچ نشین و اقوام مختلفی از مادها ، آشوریان ، ساسانیان و غیره بوده که در ادوار مختلف به این منطقه آمده و در آن ساکن شده اند.
به عقیده این محققان ، زبان ترکی آذربایجانی ، شاخه ای از ترکی اوغوزاز گروه زبان‌های ترک تبار آلتاییبود که خاستگاه اصلی آنان استپ‌های جنوب سیبری بوده و گویندگان آن را ترک تباران تشکیل می‌دادند همچنین آنان اظهار می دارند ؛ زبان ترکی آذربایجانی یکباره به وجود نیامده بلکه در طول قرنها ، از اختلاط و آمیزش لهجه های اقوام مختلف ، به ویژه اوغوز و قبچاق تشکیل شده و به شکل زبان واحد مردم آذربایجان درآمده است. باید بر این مطلب افزود که در تشکیل این زبان ، غیر از لهجه های ترکی مثل اوغوز ، قبچاق ، ترکی شرقی ، تا حدودی زبان مغولی و زبان تاتی یا بومی نیز دخالت داشته است .
اما در مورد تشکیل زبان ترکی آذربایجان به صورت زبان واحد عموم مردم آذربایجان باید گفت؛ بین دانشمندان این حوزه اختلاف نظر وجود دارد. به نظر اغلب مولفین غرب این زبان بعد از آمدن ترکان سلجوقی یعنی از قرن ۱۱ میلادی، زبان اکثریت مردم را تشکیل داده و پس از استیلای مغول و مهاجرتهای تازه ترکان در زمان ایلخانیان در قرن ۱۲ میلادی به شکل زبان عامه مردم این مرز و بوم درآمده است. اما در مقابل؛ که به نظر مولفین شرقی، بین قرنهای ۱۰ــ ۷میلادی این زبان، شکل زبان عمومی واحد را پیدا کرده و از آن پس هم به سیر تکاملی خود ادامه داده است. در این میان آنچه مسلم است، این است که تاریخ زبان ترکی در آذربایجان با تاریخ مهاجرت اقوام ترک به این منطقه ارتباط مستقیم دارد.

آذربایجان شرقی به جهت استقرار و تمرکز صنایع بزرگ و کارخانه های مادر، جزو مهمترین قطب صنعتی کشور به شمار می آید. وجود کارخانه های بزرگ صنعتی و تولیدی چون : پمپ ایران، لیفتراک‌سازی موتوژن، هاکسیران دیزل، لیلاند دیزل ایران، بلبرینگ‌سازی، پیستون‌سازیپالایشگاه نفت تبریز، درمن دیزل، دیزل ایدم، ترموپلاس، تخته فشاری و نئوپان ، کارخانه گچ، شرکت سیمان صوفیان، کبریت‌سازی ممتاز، چرم‌سازی ، حوله‌بافی لاله یابرق لامع ، نختاب فروزان، بافندگی لایکو، تریکو سهند، نساجی تبریز، ریسندگی پشمینه، پالاز موکت و همچنین وجود نیروگاه حرارتی تبریز، کارخانه پتروشیمی و پالایشگاه تبریز، باعث تبدیل این استان و به ویژه شهر تبریز، به بزرگترین قطب صنعتی کشور شده است. پالایشگاه تبریز به عنوان مرکز تصفیه نفت انتقالی از اهواز برای مصرف داخلی در استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، کردستان، همدان و زنجان شناخته می شود .
به علاوه این استان، مرکز هنر و صنایع دستی چون؛ گلیم و جاجیم، پارچه‌های پشمی و ابریشمی، سوزن‌دوزی، حوله و پتوبافی، تولید پارچه های حریر و شال، سبدبافی، کفش‌دوزی، چرم و ورنی، نقره‌سازی، جواهرآلات، سفال و سرامیک است. از مهم ترین صنایع دستی این منطقه که جزو مهم ترین صادرات کشور نیز به حساب می آید صنعت قالی‌بافی است .
صرف‌نظر از صنایع بزرگ و صنایع کارگاهی و دستی که در حیات اقتصادی و اجتماعی استان نقش مهمی بر عهده دارند ، نباید وجود معادن شن و ماسه، سنگ‌های ساختمانی و تزیینی، نمک ، خاک نسوز، پوکه ، کائولن ، ذغال‌سنگ، دیاتومیت و پولیت در این منطقه را نادیده گرفت .

سوغات

آجیل ، انواع خشکبار نظیر برگه هلو ، برگه زردآلو ، آلو خشک ، شیرینی های مختلف چون اریس ، قرابیه ، نوقا و لوز، همچنین فرش، گلیم، جاجیم، ورنی، کیف و کفش چرم از جمله سوغاتی های مهم این استان به شمار می آید .
از دیگر محصولات می توان به تسبیح نقره کوبی شده، پارچه های ابریشمی چاپ کلاقه ای، ظروف نقره، ظروف سفالی، معرق کاشی و غیره اشاره کرد.

جنگل فندقلو اهر : جنگل طبیعی انداب یا پارک جنگلی فندقلو ، جنگل طبیعی تنباکولو ، چشمه آب معدنی گازدار عربشاه ، چشمه آب معدنی مشک عنبر ، چشمه آب معدنی دره آبش احمد ، چشمه آب معدنی آبریس ، چشمه آغ بلاغ ، چشمه دوغو گلی یا همان نه چشمه ، حاشیه رودخانه ارس ، طبیعت دشت اهر ، کوه قره داغ یا ارسباران
دریاچه قوری گل بستان آباد : ، تالاب و دریاچه قوری گل ، دره سعیدآباد ، چشمه آب گرم معدنی بستان آباد ، غار اسکندر ، غار آق بلاغ ، کوه های بزغوش بناب : تالاب بین المللی قره قشلاق گولی یا چشمه قشلاق سیاه ، دره های توران دره سی ، قراچوبوق دره سی ، غار قویونلار ، غار چاخماخلار ، طبیعت روستاهای بناب ، منطقه قره قشون یا سیاه لشگر مهران رود تبریز : تلخه رود یا آجی چای ، مهران رود یا قوری چای آبشار آسیاب خرابه جلفا : آبشار آسیاب خرابه، چشمه آب گرم اله حق، چشمه آب معدنی اسب فروشان، چشمه آب معدنی اردها، چشمه آب معدنی ساری قیه، چشمه آب رس، جنگل کیامکی، دامنه های کیامکی داغی، دامنه کوه کنتال سراب، دامنه های ساوالان یا همان سبلان، دامنه های بزگوش، طبیعت دره ماهاران، طبیعت ییلاق قره چی دامنه-بزگوش سراب : دامنه های ساوالان یا همان سبلان، دامنه های بزگوش، چشمه آب گرم اله حق، چشمه آب معدنی اسب فروشان، چشمه آب معدنی اردها، چشمه آب معدنی ساری قیه، چشمه آب رس آبشار عیش آباد شبستر : آبشار عیش آباد ، آبشار سرکند دیزج ، چشمه صوفیان
کلیبر : دره پیغام، چشمه آب گرم قلعه کندی، چشمه آب گرم یل سویی، چشمه آب معدنی بالاسا دریاچه علویان مراغه : دریاچه علویان، چشمه آب معدنی ورجوی، چشمه آب معدنی های دره گشایش، چشمه شورسویی یا آب شور، چشمه ساری سو یا آب زرد، قره پالچیق یا سیاه گِل، ایستی بلاغ یا چشمه گرم مرند، چشمه باش کهریز، غار کبوتر یا هامپوئیل، غار های رصدخانه، طبیعت گردنه پیام، قنات بزرگ و معروف بَی گوزی یا چشمه داماد قزل اوزن میانه : حاشیه رودخانه قرانقو چای، حاشیه رودخانه آی دوغموش، حاشیه رودخانه قزل اوزن، حاشیه رودخانه گرمه چای یا گرم رود دامنه سهند هشترود : دامنه کوه سهند، حاشیه رود قرانقو ، حاشیه رود آی دوغموش، حاشیه رود آجی چای، حاشیه رود قلعه چای، حاشیه رود قوری چای، حاشیه رود آجیرلود، حاشیه رود لیلان چای، چشمه پیرسقا هریس : آبشار اسماعیل کندی، آبشار بلند دربند گوراوان، آبشار شیرلان،

چشمه آبگرم سوقالخان، کوه قوشا داغ، کوه ساپلاغ، طبیعت روستای شیران، طبیعت روستای مینق

مقبره‌شیخ شهاب الدین اهری اهر : بازار سرپوشیده اهر، بقعه شیخ شهاب الدین اهری، تپه اژدهاداشی ، تپه امام چای ، حمام کردشت ، خانه دکتر قاسم اهری ، سد ستارخان اهر ، سنگ نبشته سقندل ، سنگ نبشته شیشه ، قلعه آوارسین ، قلعه پشتوی هوراند ، قلعه جوشون ، قلعه قهقهه ، قلعه پشتاب ، کاروانسرای شاه عباسی ، محوطه تاریخی قوبول دره سی ، مسجد جامع اهر ، موزه شیخ شهاب الدین اهری بستان آباد : تپه قدیمی دیرمان تپه سی یا طاحونه ، تپه قدیمی نادر تپه سی ، گورستان روستای دیزناب ، گورستان روستای امین آباد ، عمارت نایب السلطنه ، قزل کوشک ، 5 چشمه بناب : پل پنج چشم یا بش گوزلی کورپو ، پل پنج چشمه، حصار تدافعی شهربناب، حمام تاریخی مهرآباد، حمام تاریخی حاج فتح اله ، خانه تاریخی شیخ قاضی سیف العلما، خانه تاریخی حاج علی بزاز، خانه تاریخی خسروشاهی، خانه تاریخی نیک پی، خانه باغ های بناب، قیزلار قلعه سی، قبرستان تاریخی زوارق، مسجد میدان بناب، مسجد مسجد جامع مهرآبد، مسجد اسماعیل بیگ، گوی مسجید، مسجد زرگرلر، مسجد قرمز، مکان های تفریحی خانیم باغی و پارک ملی، معماری صخره ای صور، موزه مردم شناسی بناب مقبرة الشعرا تبریز : ارگ علیشاه، بازار تاریخی، بقعه صاحب الامر، تفرجگاه ائل گلی، خرابه های مقبره دوازده گوشه غازان پسر ارغوان، خانه مشروطیت یا همان موزه مشروطیت، عمارت شهرداری، مسجد کبود، مسجد شاه طهماسب صفوی معروف به مسجد صاحب الامر، مقبره الشعرا، موزه آذربایجان، موزه سنجش، موزه قاجار جلفا : امام زاده محمد در روستای نوجه مهر ، امام زاده شعیب ، امام زاده اسماعیل ، پل ضیاالملک نخجوانی ، حمام عباس میرزای قاجار ، قلعه کردشت ، قلعه علی بیک، کل تپه یا تپه خاکستر کلیسای سن استپانوس ، گور قلعه یی تپه-قلعه-جوق. سراب : تپه قلعه جوق، روستای تاریخی لنجوان، سنگ نوشته اورارتویی به ویژه سنگ نوشته رازلیقو، سنگ نبشته نشتبان، قلعه آیی قلعه سی، مسجد جامع، مسجد جمال آباد، موزه عشایر سراب آرامگاه شیخ محمود شبستری شبستر : آرامگاه شیخ محمود شبستری، تپه قره تپه، مزار پیر رجب، مسجد جامع تسوج شبستر، موزه هدایای خامنه در شهر خامنه از توابع شبستر کلیسای آینالو کلیبر : بقعه شاه قاسم، پل خداآفرین، حمام قدیمی داخل شهر، قصر وینه، قصر آیینه لو، قلعه بابک خرمدین، قیز قلعه سی، قلعه بز، قلعه یزید، قلعه فرخی، کاروانسرای شاه عباس رصدخانه مراغه : آرامگاه اوحدی مراغه ای، بقعه سید محمد عطا الله، تپه گل تپه، تپه سرگیزه، تپه چخماق، تپه قرلار تازه کند قره ناز، تپه چوانباغ،

تپه قزل ارسلان، پل خانقاه، پل مردق، رصدخانه، سرای حسینی، سرای خواجه ملک، سرای صدر کبیر، گنبد کبود، گنبد مدور، کلیسای هوانس، مسجد طاق، مسجد ملا رستم، مسجد معزالدین، مسجد جامع، مسجد زنجیرلی، مسجد شیخ تاج، معبد مهر، مقبره آقالار و موزه سنگ نگاره ها، موزه مراغه مانداگارانا مرند : آتشکده مانداگارانا، امام زاده احمد، امام زاده ابراهیم، بازار کوزه فروشان، تپه باستانی سیوان، روستای ملایوسف، روستای کندلج، طاق و قلعه هلاکو، کاروانسرای مرند، مسجد بازار، مسجد جامع امامزاده سید اسماعیل میانه : امامزاده محمد، بقعه و مناره امامزاده اسماعیل، قیزکورپی سی یا پل دختر، قیز قالاسی یا قلعه دختر، قلعه نجف قلی خان، کاروانسرای جمال آباد، مسجد سنگی ترک بقعه بایزید بسطامی هشترود : بقعه شیخ بایزید بسطامی، قلعه ضحاک یا فاناسپا، مسجد جامع هشترود پل تاریخی ونیار هریس : بقعه شیخ اسحاق، پل تاریخی ونیار، گورستان هیق

سایر جاذبه‌های استان آذربایجان شرقی

آبشار-سرکندآتشفشان-سهندارسباران ارگ-علیشاهآلاداغیاندبیل بزقوشخانه-مشروطهسد-تیل سد-علویانطبیعت-براقوشغار-کبوتر قلعه-بابککلیسای-سنت-استپانوسگنبد-سرخ-مراغه استان های ایران
آذزبایجان شرقی آذربایجان غربی اردبیل اصفهان البرز ایلام بوشهر تهران چهارمحال و بختیاری خراسان جنوبی خراسان رضوی خراسان شمالی خوزستان زنجان سمنان سیستان و بلوچستان فارس قزوین قم کردستان کرمان کرمانشاه کهگیلویه و بویراحمد گلستان گیلان لرستان مازندران مرکزی هرمزگان همدان یزد

سراب

بخش مرکزی

امامزاده بزرگ

توضیحات : بنای این امامزاده در بخش جنوب غربی سراب ، در کنار گورستان عمومی واقع شده و دارای ازاره های سنگی ، بدنه ، گنبد ، مناره هایآجری و طاق نماهای مقرنس کاری گچی است. این بنا همچنین دارای دو مناره به ارتفاع 9 متر استکه مأذنهآنها فرو ریخته است . شیوه معماری بنای امامزاده مربوط به قرن های هشتم و نهم ه . ق است. آدرس : بنای این امامزاده در بخش جنوب غربی سراب ، در کنار گورستان عمومی واقع شده است. (منبع: http://www.tebyan.net)

هريس

بخش مرکزی

بقعه شیخ اسحاق

مساحت : بقعه آجری مستطیل شکل به ابعاد 6 × 5/13 متر با ازاره های سنگی و دیوار های آجری می باشد. توضیحات : بقعه شیخ اسحاق در ساحل جنوبی رودخانه کوچک روستای خانمرود واقع در شهرستان هریس بقعه آجری مستطیل شکل به ابعاد 6 × 5/13 متر با ازاره های سنگی و دیوار های آجری قرار دارد که مردم محل آنرا بقعه شیخ اسحاق مینامند. تاریخ احداث بنا را با توجه به گورستان مجاور و شیوه معماری میتوان به دوره صفویه نسبت داد. این بنا از سه قسمت تشکیل یافته است : ایوان ـ مسجد ـ مقبره. ایوان مشرف به شمال و دارای دو ستون چوبی است. مسجد به شکل مستطیل و با پوشش تخت چوبی به ابعاد 5/6 × 5/4 متر و نهایتاً مقبره که در جنوبی ترین قسمت بنا واقع شده و آسمانه آن گنبد کروی بلندی به ارتفاع تقریبی 11 متر میباشد. در قسمت بالای ورودی سنگ نبشته ای به خط ثلث وجود دارد که نام بانی آن است و امروزه قسمتی از آن از بین رفته است. مقبره در گورستان قدیمی روستای خانقاه واقع شده که سنگ قبرهای باقیمانده از پرکارترین آثار حجاری قرون 9 و 10 میباشد. آدرس : بقعه شیخ اسحاق در ساحل جنوبی رودخانه کوچک روستای خانمرود واقع در شهرستان هریس قرار دارد. (منبع: (http://forum.downloadina.com

عجب شير

بخش مرکزی

امامزاده سیدابوالقاسم (ع)

توضیحات : بقعه امامزاده سید ابوالقاسم در فاصلة 2 کیلومتری شمال شهرستان عجب شیر و نزدیک قبرستان این شهر واقع شده است. قدمت بنای امامزاده سید ابوالقاسم عجب شیر با توجه به سبک و ساخت بنا (چهار طاق) به دورة ایلخانی می رسد. داخل بنای بقعه به شکل چلیپا و از بیرون به شکل هشت ضلعی منظم است که هر ضلع آن ، 56/3 متر طول دارد. ورودی بنا از سمت شرق است. ارتفاع باقیماندة بنا 20/2 متر است که از 5 ردیف سنگ خوش تراش ساخته شده است. قبر امامزاده در ضلع جنوبی محوطة چلیپا شکل قرار گرفته و فاقد سنگ قبر و ضریح می باشد. طاق بنا به صورت ردیف مقرنس های تو در تو تزیین گشته و یکپارچه از قطعات کاشی های آبی و سیاه و سفید به شیوة معرق پوشیده شده است.
آدرس : بقعه امامزاده سید ابوالقاسم در فاصلة 2 کیلومتری شمال شهرستان عجب شیر و نزدیک قبرستان این شهر واقع شده است.

ملكان

بخش مرکزی

زیارتگاه علی بلاغی

توضیحات : این محل در روستای آقمنار می باشد که از فضای باز برخوردار است یک زیارتگاه دارد که در پایین تپه واقع است وازمنتهی الیه تپه چشمه ای پر آب جاری است و از منظره ای دلچسب برخوردار است البته با کمی سرمایه گذاری می توان به جذابیت آن افزود ولی متاسفانه تا به حال هیچگونه سرمایه گذاری دولتی یا حمایت معنوی از آن نشده است البته با ایجاد نشیمنگاه ها و سایه بانها می توان به گردشگران این محل افزود. آدرس : این محل در روستای آقمنار می باشد. (منبع: http://www.ostan-as.gov.ir)

مراغه

بخش مرکزی

مقبره اوحدی مراغه ای

توضیحات : اوحدی از عرفا و شاعران قرن هشتم می‌باشد. طرح و اجرای مقبره اوحدی با الهام از چهارتاقی‌های ساسانی و بناهای اسلامی به شکل زیبا ساخته شده و با موزه تخصصی ایلخانی همجوار است. این بنا در بخش شمالی مراغه، خیابان دانشسرا واقع است بنا محل دفن رکن الدین ابوالحسن مراغی مشتهر به اصفهانی و مشهور به اوحدی مراغه ای عارف و شاعر پارسی کوی نامدار صاحب مثنوی معروف جامجم است که در میان باغ سرسبزی جنب هنرستان پور رستم واقع شده است. صندوق خیراوحدی از سنک کبود درست شده است بر دیوار شمالی و جنوبی ان نام اوحدی و تاریخ فوت که 738 ه.ق است حک شده است. صندوق سنگی قبر وی که سه پله بالاتر از کف باغ قرار گرفته از سنگ کبود معمولی تهیه شده است و بر بالای دیواره های شمالی و جنوبی آن عبارتی عربی نقر گردیده است . در سال1352 از سوی انجمن اثار ملی ایران بنای جدیدی بر روی قبر مذبور احداث شده و بنای جدید حاوی آرامگاه و محوطه سازی و کتابخانه می باشد و در وسط باغ گنبد زیبایی از بتن آرمه بجای آرامگاه قبلی احداث و سنگ مقبره قبلی به موزه آرامگاه منتقل گردیده است.در کنار مقبره اوحدی موزه اوحدی واقع کردیده است. این موزه به علت اینکه شهر مراغه در دوره ایلخانیان مغول مقر حکومتی و پایتخت انان بوده است عنوان موزه تخصصی ایلخانی را بخود اختصاص داده است. اشیا موجود در این موزه شامل ظروف سفالی.سکه.کتابت.ظروف مفرغی.شیشه که کتیبههای باقی مانده از رصدخانه و سنک قبورمربوط به دوران اسلمی است. مرمت بنا : درسال 75 اجرای راه پله جدید برای دسترسی به طبقه دوم – کف سازی طبقه دوم با استفاده از آر کف اصفهان – اجری سفید کاری طبقه دوم – رنگ آمیزی کامل طبقه دوم – تامین آبدارخانه و سرویس و کاشیکاری آنها – تکمیل تاسیسات برق طبقه دوم – تکمیل ویترینهای موزه – ساماندهی فضای باغ – تجهیز سالنها و کف سازی آن با کف پوش لینولئوم و رنگ آمیزی سالن ها جهت تشکیل نمایشگاه کتاب و عکس – توسعه سالنهای موجود درسال 76 عایقکاری (ایزوگام) پشت بام – نرده کشی پنجره ها و دربها – نرده کشی حیاط خلوت – رنگ آمیزی درب و پنجره و نرده – جدول کشی اطراف باغچه های حیاط – درختکاری و آبیاری حیاط در سال 78 جمع آوری سرویسهای نامناسب قبلی – اجرای 3 باب سرویس بهداشتی و یک باب اتاق نیروی انتظامی سفید کاری و کف سازی اتاق فوق – کاشیکاری سرویسهای بهداشتی – تهیه و نصب درب

آهنی و چوبی – سیم کشی و لوله کشی و رنگ آمیزی اتاق مهمانسرا
آدرس : این بنا در بخش شمالی مراغه، خیابان دانشسرا واقع است.
(منابع: http://www.maragheh.org -http://www.ostan-as.gov.ir ، سازمان میراث فرهنگی)

امامزاده سید محمد (سید عطاء الله)(ع)

نسب : بقعه شریف بنا به اظهارات اهالی که از اجداد خود نقل میکنند مربوط به نوه ششم جناب جعفر طیار و از نوادگان حضرت امیر المومنین علی بن ابیطالب (ع) بنام سید محمد مشهور به عطاء الله می باشد. توضیحات : بقعه شریف سید محمد (سید عطاء الله) در خیابان خمینی (ره) مراغه واقع شده است و جزء مجموعه ای مرکب از مسجد و مدرسه علوم دینی است. بقعه قبلا عبارت بود از بنایی چهار ضلعی که بر فراز ان گنبدی استوار گشته و در پاطاق ان با کاشیهای رنگارنگ و سطح خود گنبد از کاشی سبز و سرامیک ابی پوشش داده شده بود. ولی در باز سازی اخیر وسعت بقعه از 25 متر به بیش از 350 متر مربع افزایش یافته است و گنبدی بسیار با عظمت به ارتفاع بیش از 14 متر از کف زمین بر روی ضریح مقدس گذاشته شده است. راه ورودی بنای بقعه از درب اصلی مسجد امامزاده باز شده است و علاوه بر ان راه ورودی مستقلی به خیابان امام خمینی دارد. بقعه شریف بنا به اظهارات اهالی که از اجداد خود نقل میکنند مربوط به نوه ششم جناب جعفر طیار و از نوادگان حضرت امیر المونین علی بن ابیطالب (ع) بنام سید محمد مشهور به عطاء الله میباشد.اکثر اولاد و نوادگان این سید جلیل القدر از سادات بزرگوار و از علماء کرام و از قضات شهر های قزوین سلطانیه و گیلان بوده اند و انچه از تاریخ این خاندان مشهود است انها در مناطق اذری زبان شهر های ایران منجمله قزوین زنجان اذربایجان و اردبیل سکنی داشته اند. آدرس : بقعه شریف سید محمد (سید عطاء الله) در خیابان خمینی (ره) مراغه واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده معصوم ورجوی (ع)

توضیحات : امامزاده معصوم ورجوی درحدود شش کیلومتری جنوب شرقی مراغه روستایی به نام ورجوی قرار دارد . در کنار این روستا گورستان بزرگ قدیمی وجود دارد که تعداد زیادی سنگ قبر منقش به تصاویر تیر و کمان ، نیزه ، شمشیر و سپر برروی قبورآن نهاده شده است. از این میان می توان به صندوق سنگی منقش قبر " زمان بیگ " فرزند " کدخدا میرزا بیک " ، با تاریخ وفات 1085 ه . ق اشاره کرد. مقبره ملامعصوم درکنار این گورستان واقع است. ورودی این مقبره راهروی بزرگی است که عرض دهانه ورودیآن به 7 متر می رسد. در انتهای راهروی سرپوشیده ، ورودی مستطیل شکلی به عرض 80/1 متر در سنگ کنده شده که باعبور ازآن ، محوطه ی وسیع و جالبی نمایان می شود. در سمت چپ راهرو و نزدیک مدخل ورودی تالار بزرگ ، اتاق چهارگوش کوچکی وجود دارد که در دل سنگ کنده شده است . سقف این اتاق به صورت یک گنبد در صخره حفر شده و در وسط سقف نورگیری تعبیه شده است. درازای تالار بزرگ 12 و پهنایآن حدود 3/6 متر است. در انتهای تالار بزرگ با عبور از یک صفه به پهنای 2 متر و درازی 3/3 متر ، محوطه اصلی نیایشگاه شروع می شود که از یک اتاق دایره ای شکل به قطر 9/5 متر تشکیل شدهاست، درسمت جنوبی این اتاق به ارتفاع یک پله از کف ، محرابی مستطیل شکل به درازا و پهنای 2 ×6/2 متر با سقف هلالی شکل وجود دارد. ازاره ی سنگی این نیایشگاه به ارتفاع 2 متر با دقت خاصی حجاری و صاف شده است. به عقیده کارشناسان ، محراب این نیایشگاه شباهت بسیار با طرح محراب بعضی از معابد مهری دارد و با توجه به وسعت این نیایشگاه به نظر می رسد روزگاری معبدی با شکوه بوده و در شمار یکی از بزرگترین معابد مهری به حساب میآمد و از قسمت هایی چون محل تعویض لباس روحانیون ، محل تعلیم گروندگان بهآیین مهر ، محل فعالیت های نجومی علمای مذهب مهر و بالاخره محل برگزاری مراسم باشکوه مهر پرستان برخوردار بود کتاب میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی آدرس : امامزاده معصوم ورجوی درحدود شش کیلومتری جنوب شرقی مراغه روستایی به نام ورجوی قرار دارد . (منبع: http://www.tebyan.net)

امامزاده سید ابراهیم(ع)

نسب : گفته ها حکایت از این دارد که نامبرده نوه سوم امام موسی بن جعفر علیه السلام هستند که در موقع هجرت از سوی مدینه منوره به مشهد مقدس به دست مخالفان و دشمنان امامت و ولایت به شهادت می رسد ودر این مکان دفن می گردد. توضیحات : بقعه امامزاده سید ابراهیم علیه السلام در 6 کیلومتری شرق مراغه در روستای چکان واقع شده است. این بقعه از دیر باز مورد توجه و احترام خاص اهالی شهرستان مراغه بود و یکی از امامزاده های معروف و مشهور آذربایجان شرقی می باشد. در تمام فصول سال زائرین جهت زیارت مرقد مطهر این سید جلیل القدر از شهرستان مراغه و شهرستانهای اطراف آن به این مکان مقدس می آیند.در ایام محرم و صفر و روزهای ولادت و شهادت ائمه اطهار بقعه سید ابراهیم (ع)پر از عاشقان عصمت و طهارت و ولایت می شود. در اربعین حضرت امام حسین سید الشهداء علیه السلام بقعه امامزاده سید ابراهیم (ع)حال و هوای دیگری دارد.بطوریکه مسیر 6 کیلومتری مراغه به بقعه امامزاده مسدود و تردد خودروها به سختی انجام می گیرد و این حضور خالصانه از اول صبح اربعین حسینی تا پاسی از شب ادامه دارد. این امامزاده در فصول بهار وتابستان شاهد حضور اردوهای مختلف دانشجویی و نیز تورهای سیاحتی و زیارتی است.طبیعت زیبا و دست نخورده اطراف بقعه با باغات سر سبز و دل انگیز و رودخانه ای که از کنار بقعه همیشه جاری است پذیرای هزاران نفر از دوستداران اولیاء الله و همچنین طبیعت پاک می باشد.این بقعه شریف آرامگاه سید جلیل القدر حضرت امامزاده ابراهیم ابن حسن ابن قاسم ابن عبد الله ابن حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشد. گفته ها حکایت از این دارد که نامبرده نوه سوم امام موسی بن جعفر علیه السلام هستند که در موقع هجرت از سوی مدینه منوره به مشهد مقدس به دست مخالفان و دشمنان امامت و ولایت به شهادت می رسد ودر این مکان دفن می گردد.تاریخ کشف قبر امامزاده سید ابراهیم (ع)به یکصد و هفتاد سال پیش برمی گردد. در قسمت غربی دیوار حرم نزدیک ضریح مطهر سنگ حجاری شده ای به عرض 80 سانتیمتر و ارتفاع 150 سانتیمتر نصب شده است.که شرح فضایل آن را به بازدیدتان موکول می کنیم.مساحت عرصه امامزاده حدود 3 هکتار می باشد. ساختمان بقعه نسبتاً در وسط عرصه قرار گرفته است در قسمت شرقی آن رودخانه محلی جاری است ودراکثر فصول سال پر از آب می باشد.مابین رودخانه و ساختمان بقعه در قسمت شرقی با استفاده از

سنگهای رودخانه و دستچین نسبت به طراحی و اجرای فضای سبز بصورت زیبائی اقدام شده و از گونه های مختلف درختان تزیینی استفاده شده است.قسمت غربی امامزاده متصل به روستای چکان است و ورودی قدیمی امازاده ازاین مسیر می باشد.در اطراف بقعه رواقهای در ضلعهای شرقی و شمالی و جنوبی ساخته شده که زائرین برای استراحت و صرف غذا استفاده می کنند.در زیر رواقهای شرقی به تعداد 12 باب زائرسرا وجود دارد که در اختیار زائرین قرار می گیرد. آدرس : بقعه امامزاده سید ابراهیم علیه السلام در 6 کیلومتری شرق مراغه در روستای چکان واقع شده است.

مقبره آقا

توضیحات : مقبره آقا مقبره آقا بنای چهار ضلعی آجری است که در محله پسند آباد مراغه واقع شده و مدفن سید میرفتاح الموسوی المراغی از علمای معروف مراغه متوفی به سال 1175 هجری می باشد. بنای اولیه بقعه در سال 1175 هجری قمری به دستور ظل السطان احداث گشته و به موجب کتبه سنگ مرمر سردر ورودی در سال 1247 به وسیله حاج عباسعلی بنایی مرمت شده است. فرم بنا مربع شکل آجری است که تا ارتفاع 5/1 متر از کف زمین با سنگ محکم شده و از چهار ضلع بنا ، چهار ورودی به داخل آن راه دارد. مقبره اصلی در قسمت وسط بنا قرار گرفته و بر فراز آن گنبدی آجری به چشم می خورد که بر روی چهار ستون استوار شده و با استفاده از گوشواره ها و تزئینات آجری داخلی منحصراً در ستون ، و سر ستونهای چوبی آن خلاصه می شود. نمازخانه در سمت شمالی مسجد قرار دارد و شامل چهارستون مدور آجری بوده که یکی از آنها از بین رفته است . نور این نمازخانه از پنجره های درهای ورودی کوچک شمالی و چند پنجره ای که به طرف شبستان بزرگ باز می شود تامین می گردد. طبقه فوقانی نیز شامل تالار ستون داری با شش ستون است. راه پله ورودی به این تالار از سمت حیاط خلوت است که به اتاق کفش کن وسایل به این سالن راه می یابد. در ضلع شمالی پنجره هایی تعبیه شده که به داخل شبستان نور می دهد گرچه در مسجد ملارستم کتبه تاریخی به چشم نمی خورد لیکن با توجه به شیوه بکار رفته می توان ساختمان آن را به دوره صفویه نسبت داده که در دوره قاجاریه دوباره سازی شده است در این بنا به دلیل وجود سنگ قبرهای مرمری نفیس و با جمع‌آوری و نمایش انواع سنگ قبور گهواره‌ای و صندوقی و سنگ نوشته‌ها و قوچهای سنگی و ... بصورت موزه سنگ‌نگاره‌ها جهت بازدید عمومی ĂŘůϙĂĬگردیده است. آدرس : مقبره آقا مقبره آقا بنای چهار ضلعی آجری است که در محله پسند آباد مراغه واقع شده است. (منبع : سازمان میراث فرهنگی)

میانه

بخش کندوان

قبر امامزاده محمد (ع)

نسب : در میان اهالی منطقه محمد فرزند بلافصل امام صادق به شمار می‌آید. توضیحات : این امامزاده در روستای کندوان، واقع در 35 کیلومتری شهر میانه سر بر بالین خاک نهاده و با ساختمانی کوچک و ساده گلی و یک ضریح چبی، سفره نور و ایمان و محبت در قلوب مردم روستا و اطراف آن گسترانیده‌است. در میان اهالی منطقه، امامزاده اسماعیل، پسر این امامزاده شناخته می‌شود. همچنانکه محمد را نیز فرزند بلافصل امام صادق به شمار می‌آورند. بر اساس آمار اداره میراث فرهنگی و هنری شهرستان میانه، علاوه بر این دو ، امامزاده‌های دیگری در روستاهای برزلیق، صومعه، کلاله، شیخ طبق، حسن آباد، ترکمانچای، گاوینه رود، دمیرچی و چرور نیز به تازگی شناسایی شده ولی هنوز به مرحله ثبت نرسیده‌است. مزار امامزاده دیگری با همین نام یعنی امامزاده محمد در روستای چنار از توابع شهرستان میانه واقع است که بین مردم منطقه از جمله مناطق شناخته شده به شمار می‌رود. آدرس : این امامزاده در روستای کندوان، واقع در 35 کیلومتری شهر میانه سر بر بالین خاک نهاده است. (منبع: http://ostan-as.gov.ir)

بقعه و مناره امامزاده اسماعیل

نسب : مردم اعتقاد دارند که امامزاده سید اسماعیل از نوادگان حضرت امام جعفر الصادق (ع) است. توضیحات : بقعه با صفایی در قلب این شهر وجود دارد که به نام امامزاده اسماعیل، کمال الدین بن سید محمد بن امام جعفر صادق مشهور است. این بارگاه عشق که در ضلع جنوبی مسجد جامع شهر دامن محبت گسترانیده در سال 923 ه.ق شناسایی و به ثبت رسیده‌است. مساحت بنای اولیه آن 30 متر مربع و ارتفاع گنبدش حدود 6 متر است که سطح خارج آن با کاشی‌های فیروزه‌ای رنگ تزیین می‌شده‌است ولی چندی پیش در پی تعمیر و نوسازی اساسی آن اکثر این خصوصیات از بین رفت و ساختمان آن از نو به طرز جالب و با سبک معماری پیشرفته و آمیخته با فرهنگ و هنر اسلامی تجدید بنا شد در ضلع جنوبی مسجد جامع میانه ، بقعه ای وجود دارد که به مقبره کمال الدین نیز مشهور است. این بقعه متعلق به امامزاده اسماعیل و دارای گنبدی پوشیده از کاشی های فیروزه رنگ است . از بنای اولیه امامزاده تنها کتیبه ای بر بالای سر در بنای فعلی باقی مانده که تاریخ 1258 ه . ق و اسم بانی بنا، به نام " مشهدی بایرامعلی بن عوض " بر رویآن حک شده است . مناره ی بلندی به ارتفاع 13 متر در صحن بقعه وجود دارد که دارای دو کتیبه ی سنگی است. شرح حال و نسب نامه امامزاده : مردم و عاشقان اهل بیت عصمت و طهارت (ع) ارادت خاص و ویژه ای به این امامزاده و عظیم الشان دارند و در فرصتهای مقتضی این ارادت خالصانه خود را تقدیم ایشان میکنند مردم اعتقاد دارند که امامزاده سید اسماعیل از نوادگان حضرت امام جعفر الصادق (ع) است که نسب شریفش عبارت است از: اسماعیل ابن جعفر محمد الاطروش ابن علی ابن الحسن بن علی الخارص ابن محمد الدیباج ابن الامام جعفر الصادق(ع) نام مبارکش اسماعیل و لقب شریفش کمال الدین است. آدرس : این بارگاه عشق که در ضلع جنوبی مسجد جامع شهر دامن محبت گسترانیده است. (منابع: (http://www.tebyan.net -http://ostan-as.gov.ir

تبریز

بخش مرکزی

بقعه امامزاده سید حمزه (ع)

نسب : صاحب مقبره که سید جلیل القدر به نام ابوالحسن حمزه بن حسن بن محمد می باشد با 16 واسطه نسبتش به امام موسی بن جعفر (ع) می رسد . توضیحات : بقعه سید حمزه یا « ساری گل آقاسی » (به ترکی آذربایجانی یعنی « آقای گل زرد ») به گفته برخی مقبره حضرت سید حمزه بن موسی الکاظم است که به صورت گنبد مدور کوچکی در ضلع غربی بقعه سید امین الدین جبراییل در روستای کلخوران بنا شده است . دلیل اشتهار سید حمزه علیه السلام به « ساری گل آقاسی » این است که گویا در یکی از شورش های داخلی ، زنی از ترس به درخت گل زردی که در پای دیوار مقبره سید حمزه بوده پناه می برد و از این حادثه به طرز معجزه آسایی نجات می یابد و بدان جهت حضرت سید حمزه بدان نام مشهور شده است . بقعه سید حمزه در محله ی سرخاب در کنار مقبره الشعرا در خیابان ثقه الاسلام تبریز واقع شده است . نمونه های حجاری ظریف باقی مانده از این بقعه ، نشان دهنده ی عظمت بنای اولیه است . طاق مرمرین سر در صحن مدرسه که از چهار قطعه مرمر بزرگ تشکیل و در پیشانی آن آیه ای از سوره ی " الحجر " حک شده ، از این جمله است . عرض طاق بقعه 183 و بلندی قسمت اصلی 120 سانتیمتر است . در بالای طاق سر در ، سنگ نبشته ی مرمرین دیگری به تاریخ 1279 هجری قمری نصب شده ،که مربوط به زمان ناصر الدین شاه قاجار است . ازاره های مرمرین دیوار شرقی دهلیز در دو طرف در ورودی آن قرار گرفته و بر روی آنها نقوش زیبایی به شکل برجسته کنده شده که ظاهراً مربوط به دوره ی آق قویونلو و ترکمانان است . به این ترتیب مشخص می شود که بقعه ی سید حمزه در تمام ادوار تاریخ از ایلخانان وترکمانان ، تا صفوی و قاجاریه مورد احترام بوده است . نمای طاق مرمرین در ورودی بقعه ،از شاهکار های حجاری دوره صفویه وآینه بندی های طاق بالای صندوق قبر امامزاده بسیار چشمگیر است . تاریخ بنای نخست بقعه 714 هجری قمری یعنی همان سال در گذشت صاحب مقبره است . وی سید جلیل القدری به نام " ابوالحسن حمزه بن حسن بن محمد " بود که همزمان با سلطان محمود غازان خان و سلطان محمد خدابنده (اولجایتو) می زیست و از احترام بسیار برخوردار بود . درویش حسین کربلایی ، از بقعه و منضمات آن شامل مسجد ، مقبره و مدرسه یاد کرده و نوشته است که مصحفی بر روی قبر سید حمزه هست که می گویند به خط حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) می باشد . درباره امامزاده : امامزاده سید حمزه در محله سرخاب

تبریز ، در محل تقاطع خیابان ثقه الاسلام و بازارچه سید حمزه قرار دارد که در گذشته ازشکوه و عظمت زیادی برخوردار بوده است . صاحب کتاب « روضات الجنان و جنات الجنان » شکوه و زیبایی و بلندی بنا را تعریف کرده و گنبد و عمارت مقبره را « از کمال ارتفاع با آفتاب برابر » ستوده است . سید حمزه ، که در دربار غازان خان از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده در سال 714 هـ ق به دست مغولان کشته شد و در بنایی که میرزا ابوطالب - وزیر آذربایجان - در همان سال بر آرامگاه وی احداث کرده به خاک سپرده شد . آنچه امروز از بقعه سید حمزه باقی مانده ، صحن نسبتاً وسیعی است که در سمت جنوب آن ، مقبره قرار گرفته و در سمت شرق و شمال آن ، حجرات و مدرس هایی است که از ده ها سال پیش متروک مانده و به امانتگاه اموات تبدیل شده و در تعمیرات سال های 1333 – 1334هـ .ش که از محل اوقاف ظهیریه به عمل آمده دوباره به حجره و اقامتگاه طلاب علوم دینی تغییر صورت داده است . این بقعه گنبد بلندی دارد . طاق زیرین گنبد آیینه کاری شده و بر دور آن کتیبه هایی که مشتمل بر تاریخ می باشد نوشته اند . اصل بقعه ، مقبره کوچکی است که تقریباً چهار ذرع طول و سه ذرع عرض دارد . حجره جداگانه أی در سمت غربی آن بوده که بین مقبره و آن حجره دیواری فاصله بوده است . ضمناً قبر میرزا محمدابراهیم وزیر ، در دهلیز سرداب واقع است و اسم آن مرحوم در دو سوی دری که به گنبد داخل می شود ، نوشته شده است . در ترکیب فعلی بنا ، نمونه هایی از حجاری و کاشیکاری پیشین به‌چشم می خورد که از نمونه های بسیار جالب حجاری آن طاق مرمرین صحن سردر مدرسه است که از چهار قطعه مرمر بزرگ تشکیل یافته است . پایه های طاق از سنگ مرمر ساده أی هستند که به جای نمونه های‌اصلی گذاشته شده اند . در پیشانی این طاق از دو سو به طور متقابل به خط ثلث عالی آیه شریفه « ادخلو ها بسلام آمنین » و در زیر هر یک از آنها در میان ترنج عبارت « یا مفتح الابواب » به طور برجسته کنده شده است . در نوک ترنج ها ، یک ختایی کوچک و در اطراف آنها اسلیمی هایی نقر شده است . در کرانه های طاق در جانب شرقی و غربی خطوط نستعلیق حک گردیده که با یک رشته اسلیمی زیبا تزئین یافته است . عرض این طاق ، 183 و بلندی قسمت اصلی آن 120 سانتی متر است . بالای طاق سردر نیز ، سنگ نوشته مرمرینی نصب شده که مربوط به زمان ناصرالدین شاه قاجار است و حکایت از تعمیر این بقعه به سال 1279 هـ ق دارد . به طاق مرمرین در ورودی بقعه که نمای شمالی آن یکی از شاهکار های حجاری دوره صفویه به شمار می رود نوشته هایی با تزئین اسلیمی و ختایی و گیاهی دیده می شود . در قسمت پایین هر یک از پایه های طاق ، یک ترنج قندیلی گلدار تعبیه گردیده که در داخل ترنج سمت راست ، عبارت « میرزا

محمد ابراهیم وزیر آذربایجان » به طور برجسته حجاری شده است و نشان می دهد که جسد میرزا ابراهیم در آستانه بقعه به خاک سپرده شده است . علاوه بر این ها ، آیینه بندی طاق بالای صندوق نیز دارای ارزش هنری است . هر چند که در وسط بنا صندوقی نهاده شده اما خود قبر همچون دیگر مقابر دوره ایلخانی ، در سرداب زیرین بنا قرار دارد . در جانب غربی صحن بقعه سید حمزه مسجد عالی و با شکوه ظهیریه قرار گرفته است که مسجدی است مستطیل شکل بدون ستون به ابعاد 20*8 متر دارای یک گنبد بزرگ به قطر هشت متر در وسط و در طاق و دو گنبد کوچکتر در سمت شمال و جنوب و یک مخارجه به ابعاد 8*4 متر در جانب غربی و در شاه نشین 4*1 متر و یک شاه نشین 8*1 متر درجانب شرق . در چهار سوی گنبد بزرگ چهار منفذ کوچک جهت روشنائی و تهویه مسجد تعبیه شده است . دو در کوچک نیز از جانب غربی به طور قرینه به دو مخزن کوچک باز می شود . دور تا دور مسجد ازاره مرمری خوش رنگی به بلندی 105 سانتی متر دارد که در قسمت فوقانی آنها آیاتی با خط ثلث بسیار زیبا به طور برجسته نقر شده است . طاق های مرمرین محراب در ورودی روبروی محراب و دو مخزن کوچک که در بالا از آنها نام برده شد همه مزین به نقش ترنج ختائی ، اسلیمی و آیات قرآنی است . این مسجد بیشتر به مسجد « سید حمزه » در بین مردم معروفیت دارد . سابقاً « قزللو مسجد » می گفتند و شاید علتش مذهب بودن تمام تزئینات و کتیبه های طاق ها ، ازاره ها و رواق ها بوده است . بانی این مسجد و اضافات آن از قبیل دارالشفاء و شبستان و مدرس ، ظهیر الدین میرزا محمد ابراهیم پسر صدر الدین محمد ، وزیر آذربایجان بوده که بقعه و مدرسه سید حمزه را تعمیر کرده و مسجد مورد بحث و متعلقات و منضمات آن را به سال یک هزار و هشتاد و هفت هجری قمری احداث و موقوفات زیادی برای حفاظت و نگهداری و اداره امور مربوط بدان معین کرده است . این موقوفات به نام ظهیریه معروفند . قرار گرفتن بقعه امامزاده سید حمزه بن موسی بن جعفر (ع) در کنار مقبره الشعرا قداست و معنویت خاصی به این مکان تاریخی و فرهنگی بخشیده است . نمونه های حجاری ظریف باقی مانده از این بقعه نشاندهنده عظمت بنای اولیه است که نزد مردم تبریز از اعتبار و ارزش والایی برخوردار بوده و اعتقاد به عزت و برکت آن باعث شده است که تنی چند از عارفان و بزرگان بنا به وصیتشان در جوار آن دفن شوند . این مکان هم اکنون با اندکی بازسازی به زیارتگاه و معبد پر رفت و آمدی تبدیل شده است که زائران از نقاط مختلف استان و نقاط مختلف کشور به زیارت این سید جلیل القدر مشرف می شوند . بنای نخست این بقعه به روایت سنگ مرمر بالای سر در صحن در سال 714 هجری قمری احداث شده و صاحب مقبره که سید جلیل القدر به نام

ابوالحسن حمزه بن حسن بن محمد می باشد با 16 واسطه نسبتش به امام موسی بن جعفر (ع) می رسد . بقعه این امامزاده بعد از سالها ، در سال 1382 با تخصیص اعتباری معادل 681 میلیون ریال از محل اعتبارات استانی توسط سازمان میراث فرهنگی استان بازسازی و مرمت شد و با آیینه کاری داخل بقعه توسط سازمان اوقاف و امور خیریه استان اندکی احیا گردید اما هم اینک نمای خارجی این مکان به قدری آشفته و ناهمگون است که از دور برای هر رهگذری مشخص نیست ، اما با این وجود داخل صحن همه روزه مملو از زائران است . آدرس : بقعه سید حمزه در محله ی سرخاب در کنار مقبره الشعرا در خیابان ثقه الاسلام تبریز واقع شده است . (منبع: www.vefagh.co.ir)

امامزاده خواجه سید محمد(ع)

نسب : او سیدی بزرگوار از سلاله پاک حضرت ختمی مرتبت رسول گرامی اسلام(ص) و از فرزندان بی مثال چهارمین اختر تابناک امامت و ولایت حضرت سید الساجدین الامام الهمام زین العابدین علی بن حسین (ع) بنام خواجه سید محمد کججانی است. توضیحات : از امامزاده های معتبر و مشهور تبریز امامزاده خواجه سید محمد کججانی است که در روستای کججان (کرجان) در 15 کیلومتری جنوب شرقی تبریز واقع شده است . در این روستا گورستان تاریخی و قدیمی وجود دارد که قدمت ان به قرن ششم و هفتم هجری قمری میرسد. سنگ نبشته های این گورستان مجموعه ای است از شاهکار هنری حجاری و نمونه های عالی خط و طراحی که در نوع خود کم نظیر است. تعدادی از مشایخ از جمله امامزاده خواجه سید محمد کججانی، خواجه احمد شاه، خواجه علی، قاضی عمر خراسانی، خواجه عوض،امیر غیاث الدین محمد و دهها تن از رجال علم، سیاست و عرفان در این گورستان آرمیده اند. پدیده ای که این گورستان را از سایر گورستانهای قدیمی و تاریخی آذربایجان متمایز میکند و تعداد بیشماری از مردم را بخود جلب مینماید. وجود بقعه متبرکه و پر راز و رمز و عارفانه حضرت امامزاده سید محمد بن خواجه صدیق کججانی است. او سیدی بزرگوار از سلاله پاک حضرت ختمی مرتبت رسول گرامی اسلام(ص) و از فرزندان بی مثال چهارمین اختر تابناک امامت و ولایت حضرت سید الساجدین الامام الهمام زین العابدین علی بن حسین (ع) بنام خواجه سید محمد کججانی است. که هر زائر و گردشگر را مجذوب و واله و حیران عظمت خویش میکند مرقد این سید عظیم الشان از 749 سال پیش دست نخورده و بحالت اولیه باقی مانده است. آدرس : از امامزاده های معتبر و مشهور تبریز امامزاده خواجه سید محمد کججانی است که در روستای کججان (کرجان) در 15 کیلومتری جنوب شرقی تبریز واقع شده است . (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده خانم (ع)

نسب : مردم معتقد هستند این امامزاده حلیمه خاتون است و منسوب به خواهر یا دختر امام رضا(ع) میباشد. توضیحات : یکی از مزارات معروف و مشهور تبریز امامزاده خانم یا به اصطلاح محلی _خانم امامزاده آسی) است. این امامزاده در (محله قدیمی چرنداب)خیابان طالقانی و در کنار مسجد امامزاده واقع شده است . واین مسجد را یخاطر همین امامزاده مسجد امامزاده می گویند. مردم معتقد هستند این امامزاده حلیمه خاتون است و منسوب به خواهر یا دختر امام رضا(ع) میباشد و دو قبر دیگر نیز در کنار مقبره امامزاده خانم وجود دارد اهالی اعتقاد دارند این دو قبر نیز مربوط به کنیزان و نوکران آن بانوی گرانقدر است. آدرس : این امامزاده در (محله قدیمی چرنداب)خیابان طالقانی و در کنار مسجد امامزاده واقع شده است . (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده علی بن مجاهد(ع)

نسب : ایشان از سلاله پاک و طیب چهارمین امام شیعیان جهان حضرت امام زین العابدین (ع) است که با سه واسطه نسبش به آن بزرگوار عالی مقام میرسد. توضیحات : آستانه مقدسه امامزاده علی بن مجاهد در انتهای بازار جمعه مچید(مسجد جامع) واقع شده است. بنای امامزاده در داخل یک حیاط قرار دارد که در سمت جنوبی حیاط امام حسن مجتبی (ع) و در سمت شمالی آن حجره هایی ساخته شده و پشت این حجره ها مسجد قدیمی کریم خانی ها با ستونهای سنگی و آجر طاقی است. که اکنون مسجد قره باغیها نامیده میشود . بقعه امامزاده در ضلع شرقی حیاط واقع شده و شامل یک اتاق بزرگ و یک مقبره است. مقبره از یک گنبد و چهار مناره تشکیل شده و همه مناره ها بدون کلاهک هستند. ایشان از سلاله پاک و طیب چهارمین امام شیعیان جهان حضرت امام زین العابدین (ع) است که با سه واسطه نسبش به آن بزرگوار عالی مقام میرسد. آدرس : آستانه مقدسه امامزاده علی بن مجاهد در انتهای بازار جمعه مچید(مسجد جامع) واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید ابراهیم (ع)

نسب : این امامزاده با چند واسطه به اختر تابناک آسمان امامت و ولایت حضرت فخر الساجدین امام زین العابدین می رسد. توضیحات : بقعه سید ابراهیم در محله شتربان (دَوَه چی) خیابان شمس تبریزی واقه شده و از دیرباز مورد توجه و تکریم مردم بوده است . بنای این بقعه قدیمی و از آثار تاریخی بشمار میرود. نقشه ساختمان بصورت مستطیل و دارای دو در ورودی است . داخل بقعه به دو فضای (اتاق مقبره) و (گنبد خانه) تقسیم میشود. نمای بیرونی ساختمان آجری چهار گوش قرمز با طاق نماهای کم نظیر و گنبد آن نیز آجری است. چنانچه از کتب انساب حاصل میشود ، نسب شریف این امامزاده با چند واسطه به اختر تابناک آسمان امامت و ولایت حضرت فخر الساجدین امام زین العابدین میرسد. آدرس : بقعه سید ابراهیم در محله شتربان (دَوَه چی) خیابان شمس تبریزی واقه شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده خاتم (ع)

نسب : مردم بر این باورند که در این بقعه حلیمه‌خاتون - خواهر امام رضا(ع) - و دو کنیزش دفن گردیده‌اند اما پژوهشگران محلی از جمله مرحوم کارنگ احتمال داده است این بقعه باید از امام ابومنصور محمد بن‌اسعد بن‌محمد بن‌حسین عطار طوسی معروف به امام حفده باشد که فقیهی فاضل، واعظی فصیح و اصولی بوده که در اواخر قرن ششم هجری (سال 571ه.ق یا 573ه.ق) در تبریز رحلت نموده است. توضیحات : این بنا در محله چرنداب تبریز واقع است که در اصل مسجدی با سقف و ستون چوبی و پنجره‌هایی در چهار جهت بوده است. در شرق آن دو اتاق تو در تو قرار داشته که در یکی از آنها صورت سه قبر وجود دارد. این مسجد به طور کامل بازسازی شده و از آثار کهن آن پنجره‌های چوبی مشبّک میان مسجد و مقبره باقی مانده که زیبایی و جلوه هنری آن درخور تحسین است. دیوار حد فاصل میان دو اتاق را برداشته‌اند. مردم بر این باورند که در این بقعه حلیمه‌خاتون - خواهر امام رضا(ع) - و دو کنیزش دفن گردیده‌اند اما پژوهشگران محلی از جمله مرحوم کارنگ احتمال داده است این بقعه باید از امام ابومنصور محمد بن‌اسعد بن‌محمد بن‌حسین عطار طوسی معروف به امام حفده باشد که فقیهی فاضل، واعظی فصیح و اصولی بوده که در اواخر قرن ششم هجری (سال 571ه.ق یا 573ه.ق) در تبریز رحلت نموده است. آدرس : این بنا در محله چرنداب تبریز واقع است. (منبع: http://www.al-shia.org ، دائرةالمعارف تشیع، ج3، ص336؛ آثار باستانی آذربایجان، عبدالعلی کارنگ، ص120 - 117.)

بقعه عون بن علی و زید بن علی (ع)

نسب : صاحب روضات الجنان می نویسدکهدراویش نعمت الهی آنجارا مزار فرزندان حضرت علی (ع) " عون بن علی " و " زید بن علی " می دانند. توضیحات : این بقعه بر فراز بلندترین قله ی کوه سرخاب واقع شده و دارای سه اتاق ، یک مقبره ی مسجدگونه ، یک ایوان، دومیل (مناره ی توپر) و پنج ستون سنگی بزرگ است . بنای مقبره از سنگ های سرخ کوه و ستون های ایوان از سنگ سخت کبود است. معماری بنا به شیوه ایلخانی است. این بنا در حمله ی عثمانی تخریب و در زمان شاه عباس صفوی تجدید بنا شد . بار دیگر زلزله سال 1193 هجری بنا را ویران ساخت و اواخر قرن 13 توسط امین لشگر قهرمان میرزا تعمیر گردید. در سال های اخیر ، این مقبره به شکل مطلوبی مرمت شد. صاحب روضات الجنان می نویسدکهدراویش نعمت الهی آنجارا مزار فرزندان حضرت علی (ع) " عون بن علی " و " زید بن علی " می دانند. آدرس : این بقعه بر فراز بلندترین قله ی کوه سرخاب واقع شده است. (منبع: http://www.tebyan.net)

امامزادگان دال و ذال (ع)

توضیحات : بقعه شریف امامزادگان دال و ذال(ع) در محله مهادمین،کوچه میارمیار بین خیابان فردوسی و حیابان شمالی قرار دارد. این بقعه مبارکه در ضلع غربی داخل مسجد میارمیار یعنی (مسجد الدار) و یا (مسجد دال و ذال) واقع شده است. چون هشام بن عبدالملک بن مروان ، به سادات علوی اذیت میکرد انان ناچار به سایر بلاد متفرق شدند دو بزرگوار از انان به تبریز امدند مدتی مخفی بودند تا هواخواهان بنی امیه بر انان دست یافتندو در این مسجد شهیدشان کردند و بدار کشیدند. لهذا اسم مسجد به (دار)و (دال و ذال)مشهور گردید دال اشاره به اسم عبدالله بن جعفر و ذال اشاره به اسم مبارک عبدالله راس المذری پسر جعفر ثانی است و دال ذال از این جهت گفته اند که در پیش اعادی و ظالمان تصریح به اسم انان نکنند و یا از جهت سهولت نام ایشان دال ذال گفته اند. آدرس : بقعه شریف امامزادگان دال و ذال(ع) در محله مهادمین،کوچه میارمیار بین خیابان فردوسی و حیابان شمالی قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید جمال (ع)

نسب : نسب این امامزاده با پنج واسطه به حضرت امام موسی بن جعفر (ع) منتهی میشود که از قرار ذیل است: ابوالحسن موسی بن جعفر الجمال بن محمد بن ابراهیم الیمانی بن محمد بن عبید الله الام موسی الکاظم(ع) سیدی جلیل القدر و ملقب به ابوالحسن اعزج بوده و به فضل و دانش مشهور و اهالی تبریز این امامزاده را امامزاده جمال،امامزاده موسی، امامزاده کهنه، امامزاده راسته کوچه و صاحب طوق نیز میگویند. توضیحات : بقعه متبرکه امامزاده ابوالحسن موسی الجمال(ع) در محله سنجران (راسته کوچه) و نزدیک مسجد جامع تبریز و در کنار یک مسجد کوچک بنام مسجد حاجت و گورستان کوچکی که اکنون به مدرسه تبدیل شده است قرار دارد. نادر میرزا در کتاب تاریخ و جغرافی دار السلطنه تبریز مینویسد : بقعه امامزاده سید جمال معروف به (امامزاده کهنه) در غرب شهر به مسافت سه هزار قدم از سید حمزه واقع است. انطور که در کتب انساب ذکر گردیده است نسب این امامزاده با پنج واسطه به حضرت امام موسی بن جعفر (ع) منتهی میشود که از قرار ذیل است: ابوالحسن موسی بن جعفر الجمال بن محمد بن ابراهیم الیمانی بن محمد بن عبید الله الام موسی الکاظم(ع) سیدی جلیل القدر و ملقب به ابوالحسن اعزج بوده و به فضل و دانش مشهور و اهالی تبریز این امامزاده را امامزاده جمال،امامزاده موسی، امامزاده کهنه، امامزاده راسته کوچه و صاحب طوق نیز میگویند. او بر نواحی آذربایجان غلبه پیدا کرد و پس از مدتی اسیر شد و برگرن او زنجیر انداختند و در همان حال هفت سال در زندان محبوس بود از این رو او را صاحب طوق میگویند. او دارای سه پسر و یک دختر به اسامی : ابو جعفر محمد، علی و عبدالله بود. برخی فرزند ذکور جهارمی به نام حسن را برای او افزوده اند و قائل به تداوم نسل او شده اند بطوریکه کنیه ابوالحسن را اشاره به این معنی میدانند و نام دختر او فاطمه بود و همسر ایشان از اولاد امام حسن مجتبی(ع) به شمار میرفت. پدرش از سادات جلیل القدر و مکه و مکنی به ابوالقاسم به جهت زیبایی زیاد صورت به جمال معروف بود . او محدثی عالیمقام و عالمی بزرگوار و دانشمندی از سلاله رسول خدا بود. ایشان تولیت سادات مکه را به عهده داشت و ملقب به احمر عینه (دو چشم قروز) بود. بخش مرکزی آدرس : بقعه متبرکه امامزاده ابوالحسن موسی الجمال(ع) در محله سنجران (راسته کوچه) و نزدیک مسجد جامع تبریز و

در کنار یک مسجد کوچک بنام مسچد حاجت و گورستان کوچکی که اکنون به مدرسه تبدیل شده است قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

مقبره صاحب الامر

توضیحات : بقعه صاحب الامر در جانب شرقی میدان صاحب آباد تبریز و دارای یک گنبد و دومناره است صاحب الامر یا مسجد ثقه الاسلام در جوار این بقعه واقع شده است آدرس : adress (منبع: (http://old.trec.co.ir/Iranshenasi/HTML

مقبره شیخ محمد سیاهپوش

توضیحات : این بنا در خیابان منجم تبریز واقع شده است و طرح و گچبری ومقرنس‌کاری طاق آن یکی از شاهکارهای هنر ایرانی است شیخ محمد سیاهپوش از مریدان خاندان صفوی بوده‌و در اواخر قرن دهم هجری قمری می‌زیسته است آدرس : این بنا در خیابان منجم تبریز واقع شده است (منبع: http://old.trec.co.ir/Iranshenasi/HTML)

امامزاده سید جبرائیل(ع)

توضیحات : بقعه سید جبرائیل در 30 کیلومتری شمال غربی ورزقان و در روستای استمال واقع شده است سید جبرائیل بنابه گفته استاد شهریار از احفاد احمد بن موسی (شاهچراغ) بوده که نیاکان او ابتدا به مهیار اصفهان کوچیده سپس به محل قره داغ امده اند. آدرس : بقعه سید جبرائیل در 30 کیلومتری شمال غربی ورزقان و در روستای استمال واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بناب

بخش مرکزی

امامزاده سید حمزه

نسب : طبق اظهارات اهالی روستا نسب این سید جلیل القدر به حضرت امام رضا (ع) می رسد ولی فاقد شجره نامه و آثار قدیمی است. مساحت : قعه امامزاده 60 متر مربع می باشد. توضیحات : بقعه امامزاده سید حمزه در فاصله 6 کیلومتری شهرستان بناب در روستای زاوشت واقع شده و بقعه امامزاده 60 متر مربع میباشد که بافت آن قدیمی و از چوب و گل ساخته شده است و مقدار کل عرضه بقعه 9590 متر مربع است و دارای سند مالکیت رسمی بنام اوقاف میباشد. طبق اظهارات اهالی روستا نسب این سید جلیل القدر به حضرت امام رضا (ع) می رسد ولی فاقد شجره نامه و آثار قدیمی است. آدرس : بقعه امامزاده سید حمزه در فاصله 6 کیلومتری شهرستان بناب در روستای زاوشت واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده مسلم (ع)

نسب : با توجه به اظهارات اهالی و افراد مسن روستا نسب امامزاده به حضرت امام جعفر صادق(ع) میرسد ولی هیچگونه سنگ و یا اثاری که دلالت بر این موضوع داشته باشد مشاهده نگردیده است. توضیحات : بقعه امامزاده مسلم در فاصله 4 کیلو متری غرب شهرستان بناب در روستای قره چپق بقعه باب مسلم قرار گرفته است راه دسترسی به این بقعه متبرکه دو سوم آسفالت بوده و مابقی که از کنار باغات و کشتزارهای روستا عبور میکند خاکی است. با توجه به اظهارات اهالی و افراد مسن روستا نسب امامزاده به حضرت امام جعفر صادق(ع) میرسد ولی هیچگونه سنگ و یا اثاری که دلالت بر این موضوع داشته باشد مشاهده نگردیده ولی این مکان مقدس مورد علاقه و اعتقاد اهالی منطقه میباشد و زائرین در روزهای پنجشنبه هر هفته و ایام ماه محرم جهت عزاداری و ذبح قربانی و روشن نمودن شمع به این بقعه می آیند. آدرس : بقعه امامزاده مسلم در فاصله 4 کیلو متری غرب شهرستان بناب در روستای قره چپق بقعه باب مسلم قرار گرفته است. (منبع: http://www.al-shia.org)

كلبير

امامزاده شاهزاده قاسم

توضیحات : این امامزاده در روستای " پیرلرشاه قاسم " از توابع کلیبر واقع و در بین مردم شهرستان های اهر ، کلیبر و حاشیه رود ارس از منزلت ویژه ای برخوردار است. از بنای اولیه بقعه تنها سر درآن باقی مانده که احتمالاَ مربوط به دوره صفویه است . آدرس : این امامزاده در روستای پیرلرشاه قاسم از توابع کلیبر واقع است. (منبع: (http://www.tebyan.net

جلفا

بخش سیه رود

امامزاده محمد نوجه مهر

توضیحات : امامزاده محمد نوجه مهر معروف به "سید محمدآقا" در روستای نوجه مهر قرار دارد. مقبره این امامزاده که او را به نوادگان امام موسی کاظم (ع) نسبت می دهند ، تجدید بنا شده و دارای ضریح زیبایی است. اینآرامگاه بین مردم از تقدس و احترام بسیار برخوردار است و هر سال کشاورزانآن نواحی پس از برداشت محصول برای زیارت و ادای نذورات خود به زیارت این امامزاده می روند. آدرس : امامزاده محمد نوجه در روستای نوجه مهر قرار دارد. (منبع: http://www.tebyan.net)

امامزاده شعیب(ع)

توضیحات : امامزاده شعیب(ع) در روستای دوزال جای دارند. این روستا در 20 کیلومتری شمال شهر خروانق استان آذربایجان شرقی بر فراز کوهی قرار گرفته که مشرف به رود ارس و مرز جمهوری آذربایجان است . ظواهر امر نشان می دهد که بنای آرامگاه مربوط به اواخر قرن هفتم هجری یعنی دوره حکومت ایلخانی و احتمالا از نوادگان امام موسی کاظم (ع) هستند. بنای امامزاده شعیب(ع) برج هشت ضلعی آجری بلندی است که روی یک قاعده سنگی استوار شده و در هر ضلع آن، طاق نمای بلندی با طاق جناغی به چشم می خورد. در قسمت بالای برج و دور تا دور بنا، حاشیه ای از تزیینات معرق با کاشی های لاجوردی و فیروزه ای به عرض 110 سانتیمتر قرار دارد. این برج دارای یک گنبد دو پوش است. قسمت غربی برج از طریق اتاقی به مسجد قدیمی دوزال متصل می شود. از همین اتاق می توان به زیرزمین و محل اصلی مقبره وارد شد. آرامگاه موسوم به امامزاده شعیب(ع) در سردابه این محل قرار دارد. آدرس : امامزاده شعیب(ع) در روستای دوزال جای دارند. این روستا در 20 کیلومتری شمال شهر خروانق استان آذربایجان شرقی بر فراز کوهی قرار گرفته که مشرف به رود ارس و مرز جمهوری آذربایجان است . (منبع: (http://www.imamrezatv.ir

بخش مرکزی

امامزاده سید اسمعیل (ع)

توضیحات : بقعه شریف امامزاده اسمعیل بن حبیب الله بن موسی الکاظم (ع)در روستای زاویه در 3 کیلومتری هدی شهر از شهرهای شهرستان جلفا واقع شده است این زیارتگاه در بالای تپه ای واقع در قسمت شرقی روستا قرار داشته و در محوطه ان دو اصله درخت چنار به قطر بیش از سه متر و قدمت بیش از 400 سال وجود دارد که بیانگر قدمت بنای بقعه و زیارتگاه است. اکثر زوار امامزاده از شهرستانهای اطراف و منطقه جلفا و هادیشهر جهت زیارت به حرم این سید جلیل القدر مشرف میشوند و زائرین خود را به داخل ضریح می اندازند در ضمن ابی که برای استفاده کشاورزی از طرف روستای زاویه به طرف (گرگر) جاریست جزو موقوفات این امامزاده میباشد. آدرس : هدی شهر از شهرهای شهرستان جلفا واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

اهر

بخش مرکزی

امامزادگان ابریق

نسب : اهالی میگویند بقعه اول متعلق به نوه پسری حضرت امام جعفر صادق (ع) و بقعه دوم به نوه دختری آن حضرت است. مساحت : اولی به ابعاد 9در 10 متر و بقعه دوم به ابعاد 9در متر است . توضیحات : امامزادگان ابریق در دو بقعه جداگانه به فاصله ده متری در 40 کیلومتری شهر اهر و در روستای ابریق واقع شده اند اهالی میگویند این امامزاده ها از نوادگان حضرت امام جعفر صادق (ع) هستند اولی به ابعاد 9در 10 متر متعلق به نوه پسری امام ششم شیعیان جهان است و بقعه دوم به ابعاد 9در 5 متر متعلق به نوه دختری آن حضرت است هر دو قبر در وسط بقعه ها بودند و فاقد ضریح هستند و نیز هیچ سنگ نبشته روی قبرها وجود نداشت ولی تعدادی سنگ قبر تمیز با خط معمولی روی قبرها مشاهده گردید. آدرس : امامزادگان ابریق در دو بقعه جداگانه به فاصله ده متری در 40 کیلومتری شهر اهر و در روستای ابریق واقع شده اند. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده علی (ع)

نسب : شهرت دارد که از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر (ع) است. مساحت : masahat توضیحات : در مرکز شهر اهر خیابان شهید رجایی پایین تر از چهار راه معلم جنب مسجد شیخ عماد امامزاده ای مدفون است که اهالی به ان امامزاده علی میگویند و شهرت دارد که از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر (ع) است و در مورد احترام و تکریم مردم اهر میباشد. از بقعه و اثار قدیمی و تعریف شده الان اثری نیست و کلا از بین رفته و این بقعه به مسجد شیخ عماد که در جوار امامزاده ساخته شده بود الحاق گردیده است و اینکه ضریح مشبک الومینیومی امامزاده به ابعاد 5/2در5/2 متر بر روی قبر مزبور نهاده شده است. آدرس : این امام زاده در مرکز شهر اهر خیابان شهید رجایی پایین تر از چهار راه معلم جنب مسجد شیخ عماد مدفون است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بقعه شیخ شهاب الدین اهری

مساحت : ین بقعه دارای 1497 مترمربع بوده و ساختمانی مشتمل بر خانقاه، مسجد، ایوانی بلند، مناره ها و غرفه های متعدد است. توضیحات : بقعه شیخ شهاب الدین اهری در پارک شیخ شهاب الدین قرار گرفته وآرامگاه شیخ شهاب الدین محمد اهری - عارف بزرگ قرن هفتم هجری- است. این بنای تاریخی با معماری اسلامی نشانگر ذوق هنر مردم این دیار در روزگار گذشته می باشد. تاریخچه این بقعه به عصر شاه عباس اول می رسد ولی قدمت بعضی از قسمتهای آن از جمله حصار سنگی مقبره و درب شرقی به قبل از دوره صفویه (دوره ایلخانی)مربوط میشود. این بقعه دارای 1497 مترمربع بوده و ساختمانی مشتمل بر خانقاه، مسجد، ایوانی بلند، مناره ها و غرفه های متعدد است از سال 1374 ه.ش. از قسمت خانقاه این بنا، بنا به عرفانی بودن بنا، بعنوان موزه ادب و عرفان شیخ شهاب الدین اهری استفاده می شود که در سطح کشور در نوع خود اولین موزه بوده و در حال حاضر شامل سه سالن و یک صحن است. در سالن ها اشیای عرفانی از قرن 15ـ7 ه.ق. و در صحن سنگ مزارهای قرن 15ـ11 ه.ق. به نمایش گذاشته شده است آدرس : بقعه شیخ شهاب الدین اهری در پارک شیخ شهاب الدین قرار گرفته است. (منبع: http://www.ostan-as.gov.ir)

مرند

بخش مرکزی

امامزاده احمد (ع)

نسب : در مورد نسب امامزاده سید احمد(ع) علامه نسابه ابوالحسن العمری از شخصیتهای قرن پنجم هجری قمری مینویسد: (سید جلیل القدر و عظیم الشان احمد بن ابراهیم المرتضی ابن امام موسی کاظم (ع) در مرند سکنی گزیده است. به احتمال قوی سید ابراهیم پسر برادر حضرت امام رضا (ع) جزو همراهان سپاه شاهچراغ بوده که پس از تفرق سپاه مذکور سید احمد به مرند رفته و در این شهر زندگی نموده و صاحب فرزندانی نیز شده است . توضیحات : بقعه متبرکه امامزاده احمد در شهر مرند و در امتداد خیابان سردار ملی واقع شده است بنای بقعه در دامنه مرتفع احداث گردیده که مشرف به شهر مرند است.ورودی ساختمان امامزاده از قسمت شرقی میباشدکه با پله هایی به کفشکن منتهی میشود سمت چپ کفشکن ورودی حرم مطهر امامزاده احمد است.در مورد نسب امامزاده سید احمد(ع) علامه نسابه ابوالحسن العمری از شخصیتهای قرن پنجم هجری قمری مینویسد: (سید جلیل القدر و عظیم الشان احمد بن ابراهیم المرتضی ابن امام موسی کاظم (ع) در مرند سکنی گزیده است. به احتمال قوی سید ابراهیم پسر برادر حضرت امام رضا (ع) جزو همراهان سپاه شاهچراغ بوده که پس از تفرق سپاه مذکور سید احمد به مرند رفته و در این شهر زندگی نموده و صاحب فرزندانی نیز شده است تا اینکه در اخر نیمه نخست قرن سوم حدود سالهای 250-245 ه-ق در شهر مرند وفات یافت و در این مکان به خاک سپرده شده است. آدرس : بقعه متبرکه امامزاده احمد در شهر مرند و در امتداد خیابان سردار ملی واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده ابراهیم(ع)

نسب : در مورد شجره و نسب امامزاده نوشته خاصی مجود ندارد و اهالی معتقد هستند از اولاد حضرت امام موسی بن جعفر (ع) است. توضیحات : بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم(ع) در شهر مرند در خیابان شریعتی محله یالدور واقع شده است.این امامزاده در وسط شهر واقع شده و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در طی سالهای گذشته و به مرور زمان تجدید بناء گردیده است.در مورد شجره و نسب امامزاده نوشته خاصی مجود ندارد و اهالی معتقد هستند از اولاد حضرت امام موسی بن جعفر (ع) است. در ورودی قبر این سید بزرگوار نوشته اند: ابراهیم بن موسی الکاظم (ع) با دستور هارون از عراق تا اراضی میانه اذربایجان تعقیب و در ان بلاد دستگیر و بلافاصله با امر قبلی امیر شهید و در قریه یالدور از توابع مادوند (مرند) دفن گردید. آدرس : بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم(ع) در شهر مرند در خیابان شریعتی محله یالدور واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بستان آباد

بخش مرکزی

امامزاده سید عبدالله (ع)

نسب : اعتقاد اهالی و سالمندان محل برا این است که خفته در مزار از سادات سجادی و از نسل حضرت امام زین العابدین (ع) است . توضیحات : امامزاده سید عبدالله بر روی تپه ای در بین سیلاب ملازینال و سیلاب قوشخانه در کوچه امامزاده و در داخل مسجد امام زین العابدین (ع) قرار گرفته که مردم آنرا امامزاده سیلاب میگویند. نام این امامزاده به درستی معلوم نیست و عنوان (سید عبدالله) که به معنی بنده خداست از سوی مرحوم ثقه الاسلام بر این بقعه نهاده شده است از طرفی اعتقاد اهالی و سالمندان محل برا این است که خفته در مزار از سادات سجادی و از نسل حضرت امام زین العابدین (ع) است . باید تحقیق و پژوهش نمود که چرا نام امامزاده دقیقا مشخص نیست ولی نسب اجمالی او که به امام سجاد(ع) منتهی میشود در خاطره ها باقی مانده است. آدرس : امامزاده سید عبدالله بر روی تپه ای در بین سیلاب ملازینال و سیلاب قوشخانه در کوچه امامزاده و در داخل مسجد امام زین العابدین (ع) قرار گرفته است.
(منبع: http://www.al-shia.org)

ورزقان

بخش مرکزی

امامزادگان سید جمال الدین ،سید کمال الدین و سید جلال الدین(ع)

نسب : اهالی متدین روستا میگویند اینها از نوادگان و از سلاله مطهر حضرت امام موسی بن جعفر (ع) هستند. توضیحات : امامزادگان سید جمال الدین ،سید کمال الدین و سید جلال الدین(ع) در 30 کیلومتری شهر ورزقان روستای آقا بابا سنگ (آقا باباداش) واقع شده است که اکثریت اهالی این روستا به زراعت و دامپروری مشغول هستند و روستا دارای امکانات رفاهی از قبیل اب مشروب، برق، مدرسه، راه شوسه، و غیره میباشد گورستان قدیمی در مدخل ورودی روستا قرار گرفته و سنگ قبرهای قدیمی با نقش و نگارهای مختلف از جمله تیر و کمان و شمشیر و همچنین سنگ قوچ و غیره در پهنه این گورستان بر روی قبور بخاک خفتگان قرار گرفته است. در کنار این قبرستان قدیمی بقعه قدیمی چهار طاق آجری خود نمایی میکند که در زیر گنبد این بقعه سه نفر از بندگان صالح و پاکدامن خداوند و از سلاله ائمه هدی (ع) یعنی (امامزادگان سید جمال الدین ، سید کمال الدین و سید جلال الدین) بخاک سپرده شده اند از شجره طیبه و پاک این بزرگان چیزی در کتب مشاهده نشده ولی اهالی متدین روستا میگویند اینها از نوادگان و از سلاله مطهر حضرت امام موسی بن جعفر (ع) هستند که به این مناطق تشریف اورده اند و بعد از جنگ با خلفای ظلم و جور به شهادت رسیده و در این مکان دفن شده اند. آدرس : امامزادگان سید جمال الدین ،سید کمال الدین و سید جلال الدین(ع) در 30 کیلومتری شهر ورزقان روستای آقا بابا سنگ (آقا باباداش) واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش خاروانا

امامزاده سیدخلیل جوشین

نسب : اهالی منطقه اعتقاد راسخ و محکمی به این امامزاده دارند و ایشان را از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر (ع) می‌دانند. توضیحات : زیارتگاه امامزاده سید ابراهیم خلیل در 35 کیلومتری راه ورزقان به خاروانا و در روی تپه‌ای در زیر قلعه‌ی جوشون قرار دارد. این زیارتگاه از راه انشعابی به مناطق سر سبز و زیبای چیچکلی 10 کیلومتری فاصله دارد. امامزاده سید ابراهیم خلیل فاقد سنگ نبشته بر روی مزار شریف بوده و نسب‌نامه‌ای مشاهده نشده است ولی اهالی منطقه اعتقاد راسخ و محکمی به این امامزاده دارند و ایشان را از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر (ع) می‌دانند. در طول سال علاوه بر زائرین این مکان مقدس، هزاران نفر از گردشگران منطقه و کوهنوردان از امامزاده بهره می‌برند. همچنین با توجه به قرار گرفتن آن در بین راه شهر ورزقان به شهر خاروانا و روستاهای منطقه، از این محل به عنوان نمازخانه‌ی بین راهی و استراحت‌گاه استفاده می‌گردد. در روبروی زیارتگاه پارک بزرگ شهر صوفیان بنام پارک ملت قرار گرفته است وجود فضای شبز در کنار فضای روحانی و معنوی امامزاده ابراهیم خلیل باعث شده است هر روز کاروانها ی زیارتی مزار حضرت زینب و حضرت رقیه علیهما السلام که به سوریه سفر میکنند ساعاتی را در کنار این امامزاده و پارک ملت و همچنین جامع صوفیان در نزدیکی های امامزاده سپری نمایند. آدرس : زیارتگاه امامزاده سید ابراهیم خلیل در 35 کیلومتری راه ورزقان به خاروانا و در روی تپه‌ای در زیر قلعه‌ی جوشون قرار دارد. (منابع: -http://ostan-as.gov.ir http://www.al-shia.org)

گنبد الله الله

مساحت : پلان مقبره دایره و قطر آن 75/4 متر می‌باشد. توضیحات : گنبد الله الله در قبرستان قدیمی روستای کبودگنبد بخش خاروانا واقع شده است. پلان مقبره دایره و قطر آن 75/4 متر می‌باشد. بنا دارای دو طبقه شامل سردابه و طبقه اول بوده است. گنبدهای طبقه فوقانی ریخته است. ازاره بنا سنگی و ساقه بنا با آجر چهارگوش قرمز بنا شده که کلمات الله با آجرکاشی فیروزه‌ای تزئین شده است. کتیبه‌ها و اسلیمی‌های حاشیه درب‌های چهار طرف طبقه اول با کاشی معرق می‌باشد. تاریخ بنای برج را با توجه به رج‌های آجری با تزئینات اسماء الله در آذربایجان می‌توان به اواخر دوره ایلخانان مغول تا صفویه نسبت داد. خصوصیات بارز وعوامل تزئین شده بنا برج مقبره است. تاریخ و کتیبه‌ای روی آن باقی نمانده است. ترکیب آجرکاشی فیروزه‌ای در متن ساقه بنا که سبب شده است به کبودگنبد شهرت پیدا کند، زیبایی خاصی به آن بخشیده است. متن کلمات روی بدنه الله و محمد می باشد. آدرس : گنبد الله الله در قبرستان قدیمی روستای کبودگنبد بخش خاروانا واقع شده است. (منبع: http://ostan-as.gov.ir)

شبستر

بخش مرکزی

مقبره شیخ محمود شبستری

توضیحات : این آرامگاه در وسط شهر شبستر و در وسط باغی موسوم به باغ گلشن قرار دارد ومحل دفن سعدالدین محمود بن عبدالکریم بن یحیی (از مشاهیر وعرفای آذربایجان وخالق مثنوی معروف گلشن راز) واستادش بهاءالدین یعقوب تبریزی است. تاریخ بنا به اواخر قرن ششم واوایل قرن هفتم هجری قمری مربوط است. و به وسیله حاج میرزا آقاسی وزیر محمد شاه قاجار تجدید عمارت شده است آدرس : این آرامگاه در وسط شهر شبستر و در وسط باغی موسوم به باغ گلشن قرار دارد. (منبع: (http://ostan-as.gov.ir

هشترود

بخش مرکزی

بقعه شیخ بایزید بسطامی

توضیحات : در 10 کیلومتری غرب شهرستان هشترود در روستائی بنام عزیز کندی بقعه ای هشت ضلعی در پایین جاده (اتوبان در حال احداث زنجان تبریز) ساختمان قدیمی نمایان است که اهالی محل به آن مقبره شیخ با یزید بسطامی می گویند . (معماری این بقعه شبیه به گنبد سرخ مراغه و گنبد علویان در همدان می باشد) این روستا دارای 85 خانوار و حدود 450 نفر جمعیت است و از حیث اقتصاد معیشتی ساختار روستا کشاورزی توام با دامداری سنتی و از نظر آب و هوا همانند بقیه نقاط شهرستان معتدل کوهستانی بوده و تنها رودخانه دائمی جنوب آن کلقان چای جریان دارد . این ساختمان در ضلع غربی روستا و متصل به آن روستا واقع گردیده , دارای پلان 8 ضلعی با قطر داخلی 5/4 متر و قطر خارجی 5/6 متری بوده و طول هر ضلع آن را خا رج 247 سانتیمتر و دارای گنبد و تزئینات داخلی از گچ کاری و در خا رج بنا با نمای آجری که بنظر می رسد در دوره های بعدی بازسازی شده است و به لحاظ عدم اتصال آجر های نما به بدنه اصلی در اثر مرور زمان از بدنه جدا گردیده ٍو قسمتهای عمده آن فروریخته است. بنیان برج بر روی شش ردیف سنگ تراش منظم به ابعاد 26 ×32 سانتیمتر استوار گشته که برروی هم دو متر از اره سنگی را تشکیل می دهد. آدرس : در 10 کیلومتری غرب شهرستان هشترود در روستائی بنام عزیز کندی بقعه ای هشت ضلعی در پایین جاده (اتوبان در حال احداث زنجان تبریز) ساختمان قدیمی نمایان است که اهالی محل به آن مقبره شیخ با یزید بسطامی می گویند . (منبع: http://ostan-as.gov.ir)

امامزاده سید جمال الدین و سید کمال الدین (ع)

نسب : این مزار توسط اقای سید عبدالحسن پدر ایت الله سید جلال انتظاری شناسایی گردید نحوه شناسایی بر کسی اشکار نیست ولی برابر نظر ایشان نبش قبر گردید و مشاهده شد که پیکر پاک هر دو بزرگوار سالم مانده و از ناحیه سر زخم برداشته اند و اعتقاد دارند این دو سید عظیم الشان از اولاد حضرت امام موسی جعفر (ع) هستند. توضیحات : زیارتگاه مصفای امامزادگان سید جمال الدین و سید کمال الدین بن حبیب الله بن موسی الکاظم (ع) در ورودی شهر هشترود و در کنار خیابان شهید بهشتی واقع شده است بنای اولیه بقعه شریف متعلق به سالیان پیش و ایام قدیم بوده ولی با همکاری خیرین و نیکوکاران شهر هشترود بنای فعلی بقعه در سال 1350 ه-ش به وسعت 60 متر مربع ساخته شده است اهالی هشترود میگویند تا صد سال پیش این مقابر ناشناخته بود و فقط به قبر سید مشهور بود تا این مزار توسط اقای سید عبدالحسن پدر ایت الله سید جلال انتظاری شناسایی گردید نحوه شناسایی بر کسی اشکار نیست ولی برابر نظر ایشان نبش قبر گردید و مشاهده شد که پیکر پاک هر دو بزرگوار سالم مانده و از ناحیه سر زخم برداشته اند و اعتقاد دارند این دو سید عظیم الشان از اولاد حضرت امام موسی جعفر (ع) هستند. آدرس : زیارتگاه مصفای امامزادگان سید جمال الدین و سید کمال الدین بن حبیب الله بن موسی الکاظم (ع) در ورودی شهر هشترود و در کنار خیابان شهید بهشتی واقع شده است.

اسکو

بخش مرکزی

امامزاده سید حسین(ع)

نسب : وی از سادات عریضی است که منسوب به علی عریضی بن امام جعفر صادق اند. توضیحات : بقعه امامزاده سید حسین بن عبدالغفار اسکوئی بر روی تپه ای بلند در جنوب شهر اسکو واقع شده است مرقد و مزار ان مشهور به ولایت و نیکویی حضرت میر حسین بن سید عبدالغفار الحسینی قدس الله تعالی سره در قریه اسکو واقع شده است وی از سادات عریضی است که منسوب به علی عریضی بن امام جعفر صادق اند. نبدی دارد آجری و بلند که چهار منفذ کوچک در چهر روی آن تعبیه شده است. در ورودی بقعه به دهلیز کوچکی باز می‌شود که راهی به درون بقعه دارد و یک ضریح چوبی کهنه روی قبر امامزاده نهاده اند. در کنار یکی از قبور سنگ طاق مانندی موجود است که تقریباً دو ثلث آن در خاک فرو رفته و مردم محل آنرا «سانجی داشی» و یا سنگ سرفه می گویند و معتقدند که بچه هایی که سیاه سرفه بگیرند اگر از زیر آن سنگ عبور کنند به جهت اینکه این سنگ دروازه اولیاء ا... بوده شفا پیدا می کنند و از جمیع امراض در امان خواهند بود. آدرس : بقعه امامزاده سید حسین بن عبدالغفار اسکوئی بر روی تپه ای بلند در جنوب شهر اسکو واقع شده است. (منابع: http://www.al-shia.org- http://www.ostan-as.gov.ir)

آذرشهر

بخش حومه

اولیای قاضی جهان

توضیحات : روستای قاضی جهان از توابع گوگان در چهار کیلومتری شمال غربی آذرشهر قرار گرفته است بقعه ای گنبدواری در جنب مدرسه فجر و رضوان فعلی قرار دارد. دیوارهای بقعه سنگی و گنبد آن آجری است، کف بقعه هفت پله پایین تر از سطح تپه است و در داخل آن گوری وجود دارد که روی آن با کاشی های سبز رنگ ساده شش ضلعی پوشانده شده است، نام صاحب آن معلوم نیست ولی مردم می گویند این اولیا به معنی پیر و عارف و پارسا است شب های جمعه مردم روستا در آن گرد آمده و شمع روشن می کنند و شایع است که هر شب جمعه از قبر اولیا نور سبز رنگی ساطع می شود. آدرس : adress (منبع: http://www.ostan-as.gov.ir)

استان آذربایجان غربی

معرفی

اشاره

استان آذربایجان غربی در شمال غرب ایران ، با گستردگی ۳۷ هزار و ۵۹ کیلومتر مربع ، حدود ۲/۲۵ درصد مساحت کل کشور را تشکیل می‌دهد که از این حیث در رتبه سیزدهم قرار دارد . این استان از شمال به جمهوری آذربایجان و ترکیه ، از غرب به کشورهای ترکیه و عراق ، از شرق به استان آذربایجان شرقی و استان زنجان و از جنوب به استان کردستان محدود می شود . مرکز آن شهر تاریخی ارومیه است و از شهرهای مهم آن می توان بوکان ، پیرانشهر ، تکاب ، خوی ، سردشت ، سلماس ، ماکو، میاندوآب، مهاباد و نقده را نام برد .

موقعیت جغرافیایی

وجود رشته‌کوه‌های مرکزی ترکیه و عراق، «ارتفاعات گردنه قوشچی»، «کوه‌های باستان»، «ارتفاع مور شهیدان»، «ارتفاعات گردنه کله شین»، « کوه بینار ارومیه » ، «کوه قندیل»، «دره حاجی ابراهیم» و «کوه ترغه بوکان» باعث شده این استان به یکی از مناطق کوهستانی کشور با آب و هوای سرد کوهستانی تبدیل شوددریاچه ارومیه. آب و هوای استان آذربایجان غربی تحت تأثیر جریان هوای مرطوب اقیانوس اطلس و دریای مدیترانه است. با این وجود ، ورود توده هوای سرد از شمال در برخی از ماههای زمستان، هوای مدیترانه‌ای این استان را متأثر و موجب کاهش قابل توجه دما در آن و بارش برف در ارتفاعات و نواحی کوهستانی می‌شود.

در فصل گرما و طی جاری شدن آب های حاصل از ذوب برف کوهستان های مرتفع این استان، رودخانه های متعدد در دره های منطقه جریان می یابند. رودخانه هایی که در پی این تحولات جوی بوجود آمده اند، عبارتند از: آق چای، آجرلوچای، آواچار چای، ارس، باراندوزچای، روضه چای، زاب گرژال، زولاچای، زرینه رود- جغاتو-، سیمینه رود – تاتائو-، ساروق چای، ساری چای، شهر چای، گدار چای، قادر رود -قادار -، مهاباد رود، لاوین چای، نازلوچای.

«دریاچه ارومیه » به عنوان بزرگترین دریاچه ایران و همچنین مهمترین حوزه آبریز کشور، در این استان قرار دارد. محل تامین آب این حوزه آبریز، رودخانه های زرینه رود، سیمینه رود، گدار، باراندوز، شهرچای و نازلو چای است. این دریاچه بعد از بحرالمیت، دومین دریاچه آب شور در دنیا به شمار می آید .

آثار به دست آمده از تپه های باستانی مانند «تپه حسنلو»، «تپه حاجی فیروز »، «تپه جلبر» و غیره گواه بر قدمت هزارساله این سرزمین است. آنچه مسلم است، این است که این سرزمین قبل از ورود مادها محل سکونت انسان های نخستین و غارنشین بوده است. چراکه غیر از آثار بدست آمده از تپه های باستانی، اشیای به جای مانده در غارها چون «غار تمتمه» و «غار آزبخ»، شاهد بر این امر است. قبل از ورود مادها به ایران و استتپه حسنلوقرار آنان در منطقه آذربایجان دولت های مختلفی حکومت می کردند که از آن جمله می توان به دولت آشور، دولت اورارتو، دولت هوریان کادوسی، دولت کاسی ها اشاره کرد. سرزمین آذربایجان پس از تصرف مادها به ماد کوچک شهرت یافت. ماد بزرگ شامل ری، عراق عجم تا کردستان و کوه های زاگرس بود . با روی کار آمدن دولت هخامنشیان ، ماد کوچک به عنوان یکی از ساتراپ ها دولت تعیین شد. به عقیده برخی از باستان شناسان در زمان حمله اسکندر مقدونی سرداری به نام «آتورپات» توانست این سرزمین را از تهاجم سربازان یونانی حفظ نماید که بعد از این واقعه به پاس قدردانی از زحمات وی ماد کوچک را «آتورپاتن» یا «آتورپاتگان» نامیدند. آذربایجان در زمان سلوکیان و اشکانیان نیز دارای خودمختاری نسبی بود.

برخی از آنان معتقدند: از آن جا که حوادث متناوب یکی بعد از دیگری آذربایجان را آماج تهاجمات پیاپی قرار داد. بعد از سلجوقیان، دورِ سلسله جنبانی ترکان آتابای یا اتابکان آغاز و با نفوذ این اقوام و گسترش زبان ترکی، سیطره ی زبان آذری، محدود و رفته رفته رو به کاهش نهاد.

حکومت ترکمانان «آق قویونلو » و «قراقویونلو » و اسکان آن ها در آذربایجان بیش از پیش موجب رونق ترکی و تضعیف زبان «آذری» شد. جنگ ها و عصیان هایی که در فاصله ی برافتادن و برخاستن صفویان، پیش آمد، سربازان ترک بیشتری را به این سرزمین سرازیر کرد همچنین وجود قزلباش های ترک نیز مزید بر علت شد و زبان ترکی را در منطقه رونق داد.

اقوام و زبان

اقوام ساکن در استان آذربایجان غربی به طور عمده به دو گروه تقسیم می شوند. گروه اول؛ ترک های آذری زبان ساکن در دشت‌های پیرامون دریاچه ارومیه، دشت‌های شمال و جنوب شرقی استان. گروه دوم شامل کردهایی هستند که در بخشهای مرتفع غربی و جنوبی استان ساکن و به زبان کردی تکلم می نمایند .
باید اضافه کرد کنار این دوگروه ، اقلیت های دیگری نیز زندگی می کنند . اقلیتی از کردهای اهل تسنن که بیشتر در شهرهای مهاباد ، سردشت ، پیرانشهر متمرکز هستند ، و اقلیتی از مسیحیان ، آشوریان ، ارامنه که در مرکز استان - شهر ارومیه – سکونت دارند .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

خصوصیات و ویژگی های طبیعی و اقلیمی آذربایجان غربی باعث رونق این استان در بخش های کشاورزی و دامپروری و شیلات شده است. بارش کافی نزولات جوی ، وجود حوزه های آبریزی، جریان رودخانه های فصلی و دائمی، کوهستانی بودن منطقه که خود در وسعت مراتع استان نقش مهمی دارد، این منطقه را به یکی از مناطق مستعد کشاورزی و دامداری تبدیل کرده است.

اما با وجود زمینه های مستعد ذکر شده، بررسی ترکیب کارگاه های موجود در استان نشان می دهد دو گروه صنعتی کانی های غیرفلزی و غذایی – دارویی بالاترین و بیشترین تعداد اشتغال را دارد.

مطالعات انجام شده در استان آذربایجان غربی نشان می دهد که این منطقه دارای معاون و منابع زیرزمینی غنی است که هنوز مورد بهره برداری قرار نگرفته است. معادنی که هم اکنون فعال است بیشتر شامل معادن مصالح و سنگهای ساختمانی است. علاوه بر این معادن، می توان به معادنی چون گرانیت، میکا، زرنیخ، تالک، تراورتن، طلا، خاک نسوز و پوکه معدنی اشاره کرد.

سوغات

مهمترین سوغاتی این استان در بخش های مختلف به قرار زیر است : بخش شیرینی و کشاورزی : قرابیه ، بستنی خشک یا سوت شیرینی ، نقل بید مشک ، حلوای گردو ، عسل ، لبنیات، کشمش، سیب، انگور، عرق گیاهان دارویی بخش صنایع دستی : قالی، گلیم، جاجیم، رودوزی، سوزن دوزی، پولک دوری، برک، شال و کمر پشمی، باشلوق از دیگر سوغاتی این استان نباید صنعت چرم و معرق چوب و رنگرزی و چاپ های سنتی را فراموش کرد.

کاظم-داشی ارومیه : آبشار سولوک، پارک جنگلی ارومیه، دامنه کوه سیرداغ، ساحل دریاچه ارومیه، ساحل دریاچه مارمیشو، کاظم داشی یا صخره کاظم واقع در دریاچه ارومیه، طبیعت دره قاسملو پارک-ساحلی-بوکان بوکان : پارک ساحلی بوکان، جلگه سردرآباد، حاشیه رودخانه زرینه رود، حوض گوره، غار روستای قلعه چی، غار کول آباد، غار مکران قران، غار کونه کوتر در روستای ینگیجه، غار کونه کوتر روستای سهولان، غار روستای اشکوتان معروف به غار سید جمال الدین، طبیعت دره کوسه پیرانشهر : آبشار دلاوان، آبشار خرپاپ، آبشار هنگ آباد، تفریح گاه دره آب خوره، دامنه کوه قندیل، دامنه کوه کلات شاه، دامنه کوه بادین آباد، دامنه کوه حاجی ابراهیم، جنگل های سرسبز پردانان، جنگل خدرآباد، جنگل قبر حسین، حاشیه رودخانه زاب کوچک، حاشیه رودخانه بادین آباد، قله کوه مرتفع قندیل، طبیعت منطقه کوهستانی دوله نی، طبیعت دشت پیران، طبیعت دره سیاه، طبیعت منطقه کانی خدا، طبیعت دره کهنه لاهیجان، طبیعت دره نه تکاب : آب سرد معدنی روستای اغول بیک، آب گرم تخت سلیمان یا ایستی سو، آب گرم و آبشار قینرجه، دامنه کوه چهل چشمه، دامنه کوه زندان سلیمان، چمن متحرک چملی که به صورت جزیره ای متحرک در داخل آب دریاچه چملی واقع در روستای بدرلو تکاب واقع شده است، غار کرفتو خوی : دامنه کوه چله خانه، دامنه کوه اورین، چشمه آب رازی، چشمه آب کلوانس، چشمه آب دسته دره، چشمه آب زارعان، حاشیه رودخانه قوتور، حاشیه رودخانه آغ چای، حاشیه قودوق بوغان، غار علی شیخ، طبیعت ییلاق حاجی بیگ، طبیعت قره دره، طبیعت منطقه جهنم دره یا دره قیریس روستای-بیوران سردشت : آبشار شلماش، آبشار رزگه، آبشار چکوو، دامنه کوه باژار، سرچشمه روستای بیوران، چشمه گراوان، چشمه کانی خاتون، چشمه کانی بیریان، چشمه کانی شاخه، چشمه کانی ریحان، حاشیه رودخانه زاب، طبیعت تنگه گرژال، طبیعت دشت کلوی، طبیعت روستای بیوران زولاچای سلماس : آبشار خورخورا، دامنه و قله کوه هراویل، دامنه و قله کوه پیر چوپان، دامنه و قله کوه آق داغ ، دامنه و قله کوه پونجالیق، دامنه و قله کوه قارنی یاریخ ، چشمه آب گرم ایستی سو، چشمه آب گرم دریک، چشمه آب معدنی سرد میناس یا چشمه دام داما، حاشیه رودخانه زولاچای، ساحل تفریحی دریاچه ارومیه، غار قارنی یاریخ، غار دریک، غار قرنلیق آغل، طبیعت تالاب آق زیارت، طبیعت دره دریک، طبیعت دره تمر، طبیعت دره زولا چای کلاهک سنگی ماکو : آبشار دیزج، تالاب بورالان، تالاب قره بلاغ، تالاب کتیکور، تالاب یاریم قیه، چشمه

ثریا، دره سو دره سی، دره باغین یا دره زنگمار، دریاچه بارون کلاهک سنگی، رودخانه ساری سو، رودخانه قره سو، رودخانه زنگبار یا زنگمار، رودخانه ارس، روستای طهماسب کندی، چشمه آب گرم باش کند، چشمه آب گرم چالدران، چشمه آب گرم شوط، چشمه آب معدنی گازدار، قلعه جوق، کوخ چرگین، کوه تیکمه غار سومه دارن، منطقه ییلاقی قره خاچ زرینه رود میاندوآب : جنگل آیدشه، جنگل باداملو، چشمه زندان سلیمان، حاشیه رودخانه زرینه رود، حاشیه رودخانه سیمینه رود، حاشیه تالاب چنگیز گولی، غار بورینگ، طبیعت دره دلمه، طبیعت دره علی یار، طبیعت دشت باروق، طبیعت دشت میاندو آب شرقی، طبیعت دشت میاندو آب غربی رودخانه-ی-مهاباد مهاباد : حاشیه رودخانه مهاباد، حاشیه رودخانه بیطاس، حاشیه رودخانه کانی سیب در بخش خلفیان، حاشیه تلاب قوپی باباعلی، حاشیه تالاب برازان، حاشیه تالاب گروس، حاشیه تالاب داشخانه، حاشیه تالاب قره قشلاق، حاشیه تالاب چنگیز گلی، حاشیه دریاچه مهاباد، چشمه آب معدنی گراوان، غار آهکی برده بور، غار آب رفته منطقه منگور، غار قلعه شاه، غار کارگی، غار مام قوچان، غار اشکوتان، غار شوران سلطان-یعقوب نقده : تالاب بین المللی یادگارلو، تالاب حسنلو، دامنه کوه قره داغ، دامنه سلطان یعقوب، دامنه کوه بابا حسن، دامنه کوه خرنگ، چشمه رش سرشاخان، چشمه آب معدنی روستای شیخ معروف، حاشیه رودخانه گدار، غار اژدها، غار سولدوز، طبیعت دشت نقده، طبیعت دره گدار، طبیعت دره سلطان یعقوب، طبیعت بال دره سی

مسجد-جامع-ارومیه ارومیه : ۹ پله بنای یخچال، بازار قدیم، بقعه دیزج تکیه، بنای سه گنبد ،حمام های قراچه، حمام آخوند، حمام علی شهید، حمام قوشالار، مسجد جامع، مقبره های روستای تمتمان، موزه ارومیه، موزه تاریخ طبیعی ارومیه تپه-قالایچی بوکان : اطاق های سنگی روستای بی بی کند، ایوان سنگی روستای آغجیوان، تپه باستانی روستای احمد آباد، تپه آسیاب کهنه روستای احمدآباد، تپه کلک آبی، تپه سیخان بزرگ، تپه سیخان کوچک، تپه مورچه روستای تکان تپه، تپه کلتپه، تپه قره کند، تپه روژبیانی، تپه داربسر، تپه گرده خزبنه، تپه گرده شین، تپه آشی، تپه محمود روستای ارمنی بلاغی، تپه کانی کوزه له، تپه قلایچی، قلعه ناچیت، قلعه تپی، قلعه سردار بوکان، قلعه قالایچی یا قلعه چین، قلعه سنگی روستای سماقان فرهاد تراش، مسجد جامع حمامیان
پل قالاتاسیان پیرانشهر : قلعه شین آوا، قلعه موت آوا، قلعه شای، قلعه جلدیان، قلعه پسوه، کتیبه برده مافوره، داشان قلعه روستای تاریخی خورنج، پل قالاتاسیان، گورستان پیرانشهر، قبر حسین قاضی، گورستان محمود آباد، تپه سلوه، تپه گردکان، تپه خالدار، تپه لیک بن، تپه گردکشانه، تپه پسوه، تپه گرد گرد کسبیان، تپه سروکانی، تپه خورنج، تپه مهنگ آباد، تپه بهنجی، تپه اشکوات، تپه یادنیاوه، تپه گردترکس مسجد-جامع--تکاب تکاب : آتشکده آذرگشسپ، بقعه ایوب انصاری، تخت سلیمان، زندان تخت سلیمان، زندان برنجه، زندان نبی کندی، چهارستون تاریخی معروف به چهارطاق یا کلیسای چهار طاق، مسجد جامع روستای اوغول بیگ، قلعه بلقیس، مسجد جامع تکاب، قلعه ساری قورخان، قلعه اربابی بزرگ، کوره خانه قدیمی، نور تپه روستای اوغول بیگ دروازه-سنگی خوی : امام زاده سید بهلول، بقعه ذهیبه، بقعه شیخ نوایی، بقعه پیر ولی یا پوریای ولی، پل خاتون، پل کیسان، دروازه سنگی، حمام خان بیگ، خانه کبیری، سنگ نبشته بسطام، قیز قلعه سی یا قلعه دختر، قلعه بسطام، کاروانسرای خان، کاروانسرای میرزا هاشم، کلیسای مهلذان، کلیسای وانگ خسروآباد، کلیسای ماریوخنه یا گولان، مسجد داش آغلیان، مسجد ملاحسن، مقبره آقا میر یعقوب، مقبره میرهادی، مقبره میربهلول، مناره شمس تبریزی، موزه خوی سردشت : بازارچه های مرزی کیله و بیژوه در منطقه آلان، پل قلا تاسی، تپه تاریخی رَبَط، حمام قدیمی سردشت، شهر تاریخی موسی سیر رَبَط، قلعه رش، غار تاریخی قلاتاسیان، قلعه باستانی رَبَط، محوطه تاریخی ساوان کلیسای-هفت-وان سلماس : امام زاده برگشاد، امام زاده کهنه شهر، برج کهنه شهر، تپه باستانی هفت وان معروف به تپه تبان، تپه

باستانی درشک، تپه باستانی پکاجیک، تپه دیمان، تپه گرده سرده، دریاچه مصنوعی و باستانی کهنه شهر، زیارتگاه گوزلی دره، زیارتگاه قلباق، سد قدیم خاندام، سنگ نگاره خان تختی، مسجد امام حسن شهر دیلمقان، قلعه قارنی یاریخ، قلعه هدر، قلعه چهریق، قلعه دریک، قلعه میناس در کوه پیر چاوش، کافیر قلعه سی، قلعه قارچی بیع، کلیسای هفت وان، مقبره مار یعقوب پل-تاریخی-میرزا-رسول میاندوآب : آتشکده آذرگشسب، پل میرزا رسول، داش تپه، قلعه بختک، قلعه هلاکوخان، گوی تپه ، لیلان ، مسجد طاق ، موزه میاندوآب آرامگاه-بداق-سلطان مهاباد : باغ مکائیل یا پارک ملت، تپه باستانی کانی سیب، تپه ماهوری آزاد و باجه وند، دخمه فقرگاه،حمام تاریخی میرزا رسول، حمام لج، مسجد جامع، مقبره بداق سلطان، میدان استر، موزه مردم شناسی مهاباد دژ-بسطام ماکو : اجاق حضرت ابوالفضل، بقایای شهر تاریخی بسطام، بیمارستان قدیمی ارتش، پل تاریخی بشگوز یا پنج چشم، پل قدیمی کشمش تپه، تپه باستانی کشمش تپه، دخمه سنگر ایوان فرهاد یا فرهاد دامی، عمارت کلاه فرنگی کلیسای ننه مریم، کاخ موزه ماکو، کلیسای طاطائو ، مسجد حضرت ابوالفضل مشهور به گوی مسجد تپه-حسنلو نقده : تپه حسنلو، تپه محمدیار، تپه نظام‌آباد، تپه گرد دینخواه، تپه دلینجی ارخی، تپه کویک، تپه مملو، تپه محمدشاه، تپه میرآباد، ساخسی تپه، تپه گرد قورخ، تپه شیخ معروف، تپه حاجی فیروز، تپه تادر، تپه کهریزه عجم، تپه ورزنه، تپه شیخ احمد، تپه بارانی عجم، تپه امینلو، تپه اسلام آباد، تپه تابیه، تپه قلات، تپه حسینعلی خان، تپه قارنا، تپه آقابیگلو، تپه عجملو، عقرب تپه، تپه دالما، تپه پیزدلی، تپه قبرستان آغ جزوه، سلمان تپه، تپه ماواران، موزه نقده

سایر جاذبه‌های استان آذربایجان غربی

باغچه-جوقپیست-اسکی-خوشاکویدخمه-فرهاد -مسجد-جامع-مهاباد آبشار-شلماش آرامگاه-شمس-تبریزی بازار-خوی پل-خاتون پل-قطور-آذربایجان سه-گنبد غار-سهولان کوه-سلطان

ارومیه

امامزاده برکشلو

توضیحات : امامزاده برکشلو (امامزادگان محمد وابراهیم (علیهم السلام)) امامزاده برکشلودر 13 کیلومتری ارومیه در روستای امامزاده مدفن دو برادر از امام زادگان به نامهای ابراهیم و محمد که بنا به قولی چهار پشت آنها به حضرت زین العابدین «ع» میرسد قرار دارد و نیز به قول برخی از معمرین مقابری که در این روستا وجود دارد به یکی از اولاد حضرت موسی بن‌جعفر «ع» منسوب می باشند . رواق و گنبد و ایوان این امامزاده بدست مرحوم حبیب الله بیگلربیگی پایان یافته و بعدها نیز مرحوم حاجی غفار افشار به تکمیل بعضی از نواقصات آن همت گماشت و پاشاخان اردوبادی (آزادی) درب این امامزاده شریف را به هزینه شخصی خود تهیه نمود . قدمت این مقبره مربوط به دوره زندیه یا اوایل قاجاریه می رسد که به احتمال زیاد به جای مقبره قدیمی تری ساخته شده است . این مقبره دارای فرم مستطیل با یک گنبد مرکزی که مانند چهار طاقی های دوره ساسانی دارای چهار جزر قوسدار است می باشد و بوسیله گوشواره هایی اطاق مربع را به هشت ضلع تبدیل نموده اند که در محل تقسیم مربع به هشت ضلع دارای رسمی بندی های زیبای آجری می باشند . یک غلام گردشی در اطراف جزرهای مذکور با گنبدهای کوچک که دارای آجرکاری لوزی شکل هستند سالن را دور می زند . نمای داخلی مقبره از نظر تقسیم بندی و ترکیبات معماری چشم گیر و خوش تناسب می باشد و ازاره داخلی تا ارتفاع یک و نیم متری با کاشی های جدید آبی رنگ پوشش داده شده بطوریکه می گویند این کاشی ها به جای کاشی های هفت رنگ قدیمی نصب شده است . جبهه خارجی نیز در بخش شرقی دارای دو نیم ستون تزئینی مانند مسجد مناره ارومیه می باشد که فواصل بین آجرهای آن با خشت های سبز رنگ بصورت پیچ تزئین شده است . قدمت تاریخی این مقبره از دوره زندیه یا اوایل دوره قاجاریه است. رواق و گنبد ایوان در سال 1335 هجری قمری ، به اهتمام شخصی به نام حبیب الله بیگلر بیگی بنا شده و بعد ها نیز مرحوم حاج غفار افشار ، به تکمیل بعضی از نواقص آن همت گماشته است . (منابع: www.al-shia.org - www.azarnews.com)

بقعه دیزج تکیه

توضیحات: بقعه دیزج تکیه این مقبره مدفن یکی از نوادگان امام موسی الکاظم (ع) است و در پانزده کیلومتری جنوب شرقی شهر ارومیه قرار دارد. بنای این بقعه از آجر ساخته شده و مربوط به دوره قاجار است و سقفی شیروانی دارد. بنا به صورت چلیپا ساخته شده و برای زیباتر کردن فضای داخلی آن از کادر بندی و مقرنس کاری نیز بهره جسته اند. این بنا در قسمت جنوب شرقی شهرستان ارومیه (15 کیلومتری این شهرستان) در مسیر جاده ارومیه ـ اشنویه قرار دارد . قدمت بنای یاد شده با توجه به شواهد معماری به دوران قاجاریه می رسد . بنا یک بنای آجری با روکار سیمان است . در محوطه اطراف بنا قبرهای از قبور اهالی منطقه به چشم می خورد أین بنا یک گنبد اصلی دارد که عایق روی گنبد از فلز ساخته شده است و دارای در و پنجره های آهنی می باشد . فضای اصلی أی که مقبره در آن واقع است تقریباً حالت « صلیبی » دارد . پس از ورودی اصلی فضایی قرار دارد که تقریباً مانند هشتی بناهای قدیمی عمل می کند . در ضلع شمال شرقی بنا راه پله پشت بام و در ضلع شمال غربی بنا طاقچه‌ای وجود دارد که محل روشن کردن شمع است . در اضلاع جنوب شرقی و جنوب غربی بنا دو اتاق بصورت قرینه وجود دارند که به عنوان انبار استفاده می شوند . طاقها و طاق نماهای داخل بنا از نوع صباغی هستند که بصورت کادربندی ها و مقرنس هایی تزئین شده اند . در قسمت خارجی بنا تزئین خاصی وجود ندارد . این آرامگاه به عنوان زیارتگاه مورد استفاده داشته است ، اما امروزه تنها به جهت قدمت بنا مورد توجه و بازدید قرار می گیرد
آدرس: در پانزده کیلومتری جنوب شرقی شهر ارومیه قرار دارد. منبع: (www.azarnews.com)

مقبره سه گنبد

توضیحات: مقبره سه گنبد بنای سه گنبد متعلق به دوره سلجوقی است و در مرکز شهر ارومیه قرار دارد. این بنا از دو بخش سرداب (محل مدفن) و شیون‌گاه تشکیل شده است و دو ورودی مستقل دارد. مصالح آن سنگ، آجر و گچ است و گنبد کم خیزی به شکل عرقچین دارد. شکل نقشه آن از بیرون مدور و از داخل چهارگوش است و دو روزنه در شرق و غرب بنا دیده می‌شود. مهم‌ترین ویژگی سه گنبد وجود دو قاب تزیینی در جبهه شمالی بنا حاوی مقرنس، گره‌بندی و کتیبه‌های کوفی با نام بانی و سازنده آن است. در ایجاد این بدایع و نگارش خطوط از سنگ‌های کوچک استفاده شده است. سه گنبد به دستور امیر «شیشقاط المظفری» ساخته شد. معمار بنا «منصور بن موسی» و سال احداث آن نیز 580 هـ ق است.
آدرس: در مرکز شهر ارومیه قرار دارد منبع: (www.azarnews.com)

خوی

بقعه ذهبیه

توضیحات : بقعه ذهبیه بقعه ذهبیه در کوی کامران در جنوب غربی میدان بسیج شهرستان خوی واقع است. حیاط بقعه با در چوبی بزرگ در سمت شمالی کوچه کامران قرار دارد. بنای بقعه نیز در سمت غرب حیاط قرار گرفته و در نزد مردم به "ذهبی مسجدی" معروف است. ساختمان بقعه دارای دو در اصلی است. در چهار لنگه آهنی به حیاط ساختمان باز می شود و در چوبی قدیمی به راهروی سرپوشیده و پس از آن به صحن اصلی بقعه که شش نفر از اقطاب ذهبیه در آن مدفون هستند، منتهی می شود. با توجه به شکل ظاهری و مصالحی که در ساختمان آن به کار رفته است می توان گفت بنا به دوره قبل از قاجار تعلق دارد. بنا فاقد هر گونه تزیینات است و تنها در دیوارهایش طاقچه هایی با گچ کاری ساده و تصویر"ذهبیه" دیده می شود. در سر در ورودی، لوحه ای از سنگ مرمر به شرح ذیل دیده می شود: "مقبره حضرت رایض الدین اعجو به و حضرت خان پرویز سفیر العارفین و روسای وقت سلسله جلیله ذهبیه آذربایجان و سایر اولیاء الله". ساختمان بنا در دو طبقه احداث شده است. در طبقه پایین قبرهای سلسله ذهبیه و محوطه ای برای عبادت وجود دارد و طبقه دوم زمانی کتابخانه و محل جمع اقطاب ذهیبه بوده است. سقف گنبدی شکل دارای شیروانی است. آدرس : در کوی کامران در جنوب غربی میدان بسیج شهرستان خوی واقع است منبع: (www.azarnews.com)

امامزاده آقا میرهادی(ع)

توضیحات امامزاده آقا میرهادی(ع) در شمال شرق امامزاده سید بهلول خوی، آرامگاهی کوچک ولی مجلل با دو مناره و گنبدی کوچک و آجرهای زیبا و آیینه کاری قرار دارد. این امامزاده مربوط به سید جلیل القدر "آقا میرهادی" و زیارتگاه عامه مردم است. این بنا باز سازی شده و ساختمان جدیدی بر روی مقبره قدیمی ساخته شده است. همچنین دری مطلا (زراندود) و کنده کاری شده و مزین به آیات قرآن مجید در ورودی این آرامگاه نصب شده است.
آدرس: امامزاده در فاصله سه کیلومتری مرکزی شهر خوی قرار دارد

امامزاده سید یعقوب(ع)

توضیحات امامزاده سید یعقوب(ع) مقبره امامزاده آقا سید یعقوب در خیابان طالقانی شهرستان خوی قرار دارد. وی در سال 1354 هـ . ق وفات می نماید و دوستاندارنش جنازه وی را در منزل مسکونیش در کوچه بیک دفن می کنند و گنبد و بارگاهی بر روی آن می سازند. به تدریج صحن، حجرات رواق و ضریحی نیز به این بنا افزوده شد. بنای مقبره بعد از راهرو به چهار قسمت تقسیم می شود و یک قسمت محل اسکان زائرین است. در سمت شمال مقبره، مسجد شیخ واقع است و با یک پنجره زیبای ارسی از مقبره جدا می شود. در سال های اخیر چند تن دیگر از این خاندان از جمله " میر یعقوب دوم" و مرحوم "آیت الله علوی" در جوار این مزار به خاک سپرده شدند از تزیینات مقبره می توان به آیینه کاری دو گنبد و بالای ضریح اشاره کرد. بنای مقبره احتمالاً به دوره صفویه تعلق دارد.
آدرس: خیابان طالقانی شهرستان خوی قرار دارد

امامزاده سیّد بهلول

توضیحات: امامزادة سیّد بهلول در سه کیلو متری شهر خوی، در منطقه ای به نام محلّه امامزاده، سیّد بزرگواری از خاندان عصمت و طهارت آرمیده است، که انفاس قدسی اش سبب آبادانی آن منطقه وجوار رحمتش زیارتگاه عاشقان خاندان ولایت است. نام مبارک وی، سیّد بهلول و از نوادگان حضرت امام علی النّقی(ع) می باشد مرقد شریفش در جنب خیابان شهید کوچری قرار گرفته و در تمامی روزهای هفته به ویژه روزهای پنجشنبه و جمعه، پناهگاه دردمندان و زیارتگاه شیفتگان می باشد، که زایران فراوانی را از خود شهر و حومه و شهرستان های پیرامون، همه روزه در آغوش گرم خود می پذیرد, این زیارتگاه به میمنت قدوم مبارک سیّد بهلول به امامزاده و محلّه مزبور نیز به همین مناسبت به محلّه امامزاده شهرت یافته است. در سنگ مرمری که روی مزار شریف قرار گرفته است، این عبارت حکّ شده است: ((یا مونس الوحید هذا المرقد المرحوم السعید بهلول طیب ا... مثواه فی...)) که با کمال تأسّف مطالب و تاریخ روی سنگ از بین رفته و خوانده نمی شود, در فروردین ماه 1376 ه .ش از جوار مرقد سنگ مزاری از جنس مرمر با رنگ متمایل به کرمی از زیر خاک پیدا شد که روی آن سنگ مزار این عبارت حکّاکی شده بود((المرحوم المغفور سلاسه السادات العظام, آقا میر جلال ابن آقام علی النّقی ابن سیّد محمّد ابن سیّد علی, سنه 327)) هم اکنون سنگ مزبور در امامزاده موجود است و انتظار می رود، پژوهشگران و محقّقان آثار باستانی و انساب شناسان ماهیّت راستین این سیّد بزرگوار را مشخّص کنند. لازم به یاد آوری و قدردانی است که همکار گرامی و محقّق زحمت کش جناب آقای بهروز نصیری مقاله ای را در این مورد در هفته نامه خوی به چاپ رسانده اند، که در جای خود بسیار ارزنده و قابل استفاده است. امامزادة سیّد بهلول گذشته از تزئینات داخلی و کاشی کاری و آئینه کاری های متعدّد دارای گلدسته زیبایی با دو منار بزرگ و دو منار کوچک می باشد و اخیرا" نیزبه همّت یکی از اهالی خیّر شهرستان خوی درب های زیبایی با طلاکاری های زیبا و منبّت کاری ماهرانه که آراسته به آیات قرآن کریم می باشد در آرامگاه سیّد بهلول نصب گردیده است. و طیّ سالیان متمادی چندین بار ساختمان امامزادة مرمّت و بازسازی شده است و در سال های بعد از انقلاب اسلامی با همّت هیأت امنای امامزادة و با کمک مردم خیّر شهرستان خوی، ساختمانی مجهّز به صحن و شبستان و حسینیّه ساخته شد و جهت زیارت راحت زایران، صحن به دو قسمت زنانه و مردانه تقسیم شده است. در مورد هجرت اولاد ائمّه علیهم السّلام به این

مناطق حجّت الاسلام و المسلمین محلّاتی در تاریخ سامرّا می نویسد: ((
چند نفر از اولاد امام علی النّقی(ع) از ترس دشمنان- شان به شهرهای
خوی, سلماس و نهاوند مهاجرت کردند و در آن بلاد به قتل رسیدند.))[1]
آدرس: در سه کیلو متری شهر خوی، در منطقه ای به نام محلّه امامزاده
قرار دارد (منبع: http://www.avrinkhoy.blogfa.com)

امامزادة کوچک (بالا امامزاده)

توضیحات: امامزادة کوچک (بالا امامزاده) در کوی امامزاده، کوچه ((یدّیلر)) ، نبش کوچه قره سو، امامزادة کوچکی وجود دارد که در زبان عامّه به((بالا امامزاده)) شهرت یافته است، گویند سیّد بزرگواری که در این بقعه مقدّس آرمیده است، برادر کوچک سیّد بهلول طیب ا... مثواه بوده است و به همین علّت به امامزادة کوچک شهرت یافته است، سندی مکتوب یا سنگ قبری نوشته شده در بقعه دیده نمی شود, امامزادة مزبور دارای مسجد کوچکی است که به همّت هیأت امنای مسجد و مردم مذهبی منطقه طیّ سال های اخیر باز سازی شده است. ضریح امامزاده، در جوار دیوار غربی, صحن مسجد قرار گرفته است و اغلب روزهای پنجشنبه و جمعه و در مناسبت های مذهبی، مردم شهر و پیرامون، جهت زیارت این سیّد بزرگوار در آنجا جمع می شوند.
آدرس: در کوی امامزاده، کوچه ((یدّیلر)) ، نبش کوچه قره سو (منبع: http://www.avrinkhoy.blogfa.com)

سلماس

بخش مرکزی

امام زاده تازه شهر

توضیحات : امامزاده تازه شهر این امامزاده در 5 کیلومتری شهر سلماس قرار دارد و مدفن چهار تن از فرزندان حضرت علی النقی (ع) به اسامی اسحق بن محمود، ابراهیم بن محمد، محمود بن عمر و جعفربن محمد و زیارتگاه عاشقان اهل بیت عصمت و طهارت است. این امامزاده از سده‌های گذشته زیارتگاه مردم تازه‌شهر و سلماس بود و پس از زلزله سال 1309 ش دوباره بازسازی شد. مصالح بکار رفته در بنا آجر ، سنگ وملاط آهک و گچ است و در داخل باطلاق های جناقی و آجرکاری زیبا تزئین شده است. آدرس : این امامزاده در 5 کیلومتری شهر سلماس قرار دارد منبع:(www.azarnews.com)

امامزادگان اسحق ، ابراهیم ، محمود ، جعفر (علیهم السلام)

توضیحات: امامزادگان اسحق ، ابراهیم ، محمود ، جعفر (علیهم السلام) این امامزاده در پنج کیلومتری شهر سلماس قرار دارد و مدفن چهار تن از فرزندان حضرت علی النقی(ع) به اسامی : اسحق بن محمود، ابراهیم بن محمد، محمود بن عمر و جعفر بن محمد ،که زیارتگاه عاشقان اهل بیت عصمت و طهارت (ع) است. این امامزاده از سده های گذشته زیارتگاه مردم تازه شهر و سلماس بود و پس از زلزله سال 1309 ش دوباره باز سازی شد. مصالح به کار رفته در بنا آجر، سنگ و ملاط آهک و گچ است و در داخل با طاق های جناقی و آجرکاری زیبا تزیین شده است.
آدرس: این امامزاده در پنج کیلومتری شهر سلماس قرار دارد منبع: (www.al-shia.org)

چالدوران

بخش مرکزی

مقبره سید صدرالدین

توضیحات : مقبره سید صدرالدین مقبره سید صدر الدین - وزیر شاه اسماعیل صفوی - در کوهپایه شمال شرق سیه چشمه قرار دارد. شکل نقشه خارجی آن شش گوش و فرم داخلی آن مدور است. بنای موجود از سنگ عمدتا سفید با ملات گل ساخته شده است. مطالعات باستان شناسی در آن نشان می دهد بنا بر روی یک کرسی چینی سنگی ساخته شده و بالابودن آب های تحت الارض، پی مقبره را از بین برده است. اهمیت مقبره سید صدر الدین به دلیل کاربرد مصالح آن -آجر قرمز رنگ- است. سازمان میراث فرهنگی کشور در سال 1378 به دلیل تکریم محل، توسط اهالی سیه چشمه با حفظ نقشه مقبره مکشوفه یک یادمان آجری گنبددار ملهم از بنای اولیه آن احداث کرد و وزارت کشور نیز در سال 1376 به پاس احترام به شهدای جنگ چالدران - جنگ شاه اسماعیل صفوی با سلطان سلیم اول پادشاه عثمانی در سال 920 هجری قمری- شهرستان سیه چشمه را به چالدران تغییر نام داد و آن را از بخش به فرمانداری ارتقا داد. همواره مردم به زیارت این مکان می آیند. آدرس : در کوهپایه شمال شرق سیه چشمه قرار دارد. منبع: (www.azarnews.com)

ساندوخت

توضیحات : مقبره ساندوخت این مقبره در حومه شهر چالدران، در جوار روستای کلیسا کندی و جنوب غربی بنای تاریخی قره کلیسا در بخش "به به جیک" قرار دارد. نقشه بنا مستطیل شکل و مصالح آن از سنگ و طاق های آن از نوع رومی است. ملاط مورد استفاده در این بنا گچ است. بنا دارای تالار اصلی و اتاق محراب است. با توجه به شکل معماری مقبره احتمالاً در قرن چهاردهم هم زمان با بازسازی ساختمان قره کلیسا بعد از زلزله سال 1319(م) احداث شده است. آدرس : این مقبره در حومه شهر چالدران، در جوار روستای کلیسا کندی و جنوب غربی بنای تاریخی قره کلیسا در بخش "به به جیک" قرار دارد. منبع: (www.azarnews.com)

مهاباد

بخش مرکزی

مقبره بداغ سلطان

توضیحات : مقبره بداغ سلطان این مقبره در جنوب غربی شهرستان مهاباد، در قبرستان عمومی شهر قرار دارد. بداق سلطان فرزند "شیرخان" و از نوادگان "صارم بیگ مکری" است. او در سال های 1111 تا 1062 هـ . ق حکمران منطقه مهاباد بود. این بنا احتمالاً در دوره شاه عباس صفوی ساخته شده است. این مقبره با مساحت 136 متر مربع ترکیبی از سنگ، آجر قرمز چهارگوش و ملاط ماسه و آهک است و دقیقاً براساس شکل معماری مقابر دوره صفوی ساخته شده و از سه قسمت شمالی، جنوبی و گنبد دوار مرکزی شکل گرفته است. این بنا مجموعاً دارای هفت جرز یا پایه تزیینی در قسمت شرق و غرب با طاق نماهای تزیینی و ورودی ایوان شمالی و جنوبی است. مقبره بداغ سلطان (بوداق سلطان)بنایی ساده با تورفتگی و بیرون زدگی هایی به شکل مستطیل است. مقبره بداغ سلطان داخل اتاق اصلی است. ساختمان مقبره بر روی صفه سنگی قرار گرفته است. بداغ سلطان در سال 1112هـ.ق در یکی از جنگ های شاه عباس در نزدیکی ایروان به قتل رسید. جسد وی را به خاطر خدمات عمرانیش به مهاباد آوردند و در آن جا دفن کردند. آدرس : این مقبره در جنوب غربی شهرستان مهاباد، در قبرستان عمومی شهر قرار دارد. (منبع: www.azarnews.com)

مرقد شمس برهان

توضیحات : مرقد شمس برهان در روستای خانقاه و در منطقه سردسیر قرار دارد که اصولاً نواحی کردستان به لحاظ کوههای مرتفع دارای آب و هوایی معتدل در تابستان و بسیار سرد در زمستان است . این مرقد در 35 کیلومتری جاده مهاباد به بوکان در سمت راست جاده مذکور در یک راه فرعی بطول تقریبی 7 کیلومتر قرار دارد . بنا به اظهار روحانی روستا که متولی مرقد و نوه شمس برهان است و نیز شیوه های معمول در صفه سازی و ساختمان سازی و بکارگیری تزئینات دو طرف ایوان قدمت بنا بیشتر از 100 سال به نظر می رسد ، ولی تعیین قدمت و تاریخچه دقیق آن در اثر مطالعات بیشتر ، میسر می باشد . ساختمان بنا بصورت چهارگوش بوده و مصالح بکار رفته در آن عبارتند از سنگ های آهکی تراشیده شده و تیرهای قطور چوبی که دارای سقفی مسطح است . تهویه درونی و نور داخل مقبره بواسطه پنجره هایی که در شمال و جنوب آن تعبیه شده انجام می‌پذیرد ، لبه بام از چهارضلع با چوب بصورت کنسول ساخته شده و در داخل ایوان دو طاقچه بصورت گچبری مشاهده می شود ، جبهه درونی با اندود گچ ساده و جبهه خارجی بوسیله سنگهای تراشدار تزئین داده شده است . این مکان مذهبی محل اجتماع مریدان و سالکان طریقت نقش بندی است . آدرس : مرقد شمس برهان در روستای خانقاه و در منطقه سردسیر قرار دارد (منبع: http://www.azarnews.com)

دخمه فخریگاه

توضیحات : در نزدیکی مهاباد دخمه ای از زمان مادها وجود دارد که این دخمه دارای دو طبقه است و شامل چهار ستون سنگی و چند قبر می باشد و از نظر حجاری و ستون بندی در رده مقابر مهم دوره ماد است که یکی از مشخصات مهم و حتمی این مقابر ساختار آنها بر صخره ها و نمای ظاهرشان که روبه جنوب است ، می باشد ، « دیاکونوف » باستان شناس معروف در مورد این دخمه قدیمی چنین می گوید : « شمالی ترین مقبره مادی فخریک (Faxyik) در مانای باستانی و نزدیک مهاباد است که جلو خان ندارد و سقف ساده سنگی آن را چند ستون نگاه می دارد و ظاهراً محلی برای گذاشتن جنازه ها بوده است » . تعیین تاریخ این مقبره دشوار است . ولی تشریفات تدفین در آن با مراسمی که پیشتر در ناحیه اطراف دریاچه ارومیه متداول بوده تفاوت دارد و در نتیجه نمی توان تاریخی قدیمی تر از قرن هفتم برای آن قائل شد . آدرس : در نزدیکی مهاباد (منبع: http://www.azarnews.com)

بوکان

مقبره سردار

توضیحات : این بنای قاجاری در شهر بوکان در داخل پارک عمومی قرار دارد. زیر بنای مقبره در سطح 198 متر مربع و دارای یک گنبد مرکزی، ایوان و دو دهلیز در طرفین است.مصالح به کار رفته در پی بنا از سنگ لاشه به صورت تفلیسی، دیوارها، گنبد و طاق‌ها از آجر چهارگوش است. در ضلع جنوبی ـ ورودی بنا ـ ایوانی با دو ستون سنگی قرار دارد. این مقبره مدفن خانواده «سردار عزیزخان مکری» داماد امیرکبیر و فرمانده کل قشون ناصرالدین شاه است. آدرس : این بنای قاجاری در شهر بوکان در داخل پارک عمومی قرار دارد. (منبع: www.azarnews.com)

استان اردبیل

معرفی

اشاره

استان اردبیل در شمال غرب ایران، با مساحت ۱۸ هزار کیلومتر مربع ، به طور تقریبی ۱/۰۹ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان از شمال به جمهوری آذربایجان، از غرب به استان آذربایجان شرقی، از شرق به استان گیلان و کوههای تالش و از جنوب به استان زنجان به صورت کشیده و طولی در جهت شمال – جنوب محدود شده‌است. استان اردبیل به پیشنهاد دولت و تصویب مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۲ از استان آذربایجان شرقی جدا شد و به عنوان استانی مستقل، مشتمل بر شش شهرستان اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، گرمی و مشگین شهر در تقسیمات کشوری جای گرفت در پی این تقسیمات ، شهرستان تاریخی اردبیل ، به عنوان مرکز استان انتخاب شد.

موقعیت جغرافیایی

«توده آتشفشانی سبلان» را می توان اصلی ترین شاخص جغرافیایی استان اردبیل دانست که با بستری کوهستانی در مرکز استان واقع شده است. این توده آتشفشانی که جزو آتشفشان های خاموش کشور نیز به شمار می آید، با ارتفاع ۴,۸۱۱ متر در قسمت غربی استان و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مشگین شهر قرار گرفته است. ارتفاع بلندترین قله این کوه «سلطان ساوالان » نام دارد که ۴۸۰۰ متر از سطح دریا قرار گرفته است .
شرایط آب و هوایی استان اردبیل بیشتر تحت تاثیر ارتفاعات کوهستانی سبلان ، تالش و بزغوش است.سبلان
وجود رشته کوه سبلان در غرب و رشته کوه های تالش و باغرو در شرق استان، نقش بسزایی در اعتدال آب و هوای این منطقه دارد. آب و هوای استان اردبیل در فصول مختلف سال، تحت تأثیر سه جریان آب و هوایی با ویژگی های متفاوت اقلیمی قرار دارد. اولین جریان، «جریان مدیترانه ای با ماهیت معتدل و دریایی» است که در پی فرایند از دست دادن بیشتر بخارهای خود در کوهستان های ترکیه، زاگرس و آذربایجان غربی، استان اردبیل را از غرب تحت تأثیر قرار می دهد. جریان دوم، «جریان هوای سیبری آسیایی مرکزی» است که با ماهیتی خشک و سرد از سمت شمال و شمال شرق کشور وارد و پس از عبور از دریای خزر و جذب بخار آن، استان را تحت تأثیر قرار می دهد. سومین جریان هوایی، «جریان هوای اطلس شمالی یا اسکاندیناوی» است که دارای ماهیتی سرد است. ورود این جریان از شمال و شمال غرب، برای استان، سرمای شدید و بارش برف سنگین را به همراه دارد.

پیشینه تاریخی

مدارک بدست آمده محدود از منطقه استان اردبیل نشان از مسکونی بودن این منطقه، دست کم از هزاره ششم قبل از میلاد است کاوش های مقدماتی در برخی از نواحی اردبیل به ویژه در قسمت های شمالی و شرقی آن نشان می دهد که این سرزمین از کانون های مهم فرهنگ «مگالی تیک یا سنگ افراشتی» بوده که به احتمال قوی ماهیت قومی مردم «مگالی تیک شرق» آذربایجان که تحت تاثیر ماهیت قومی «کاسی ها»، «هوری ها» ، بوده است. آثار بدست آمده در محوطه باستانی «شهر یری»، واقع در ۳۱ کیلومتری شرق مشگین شهر در استان اردبیل گویای تمدن هشت هزار ساله این محوطه است. تصاویر هیکل های سنگی به دست آمده در این منطقه با تصاویر هیکل ها و سرهای آدمیانی که بر روی اجاق های نعل اسبی ایغدیر یا ایگدیر در شمال شرقی ترکیه در نزدیکی مرز ایران و ارمنستان نقش بسته شباهت تام دارد.
کشف آثاری چون شمشیرهای مسی، خنجرهای مختلف، تیر و سرنیزه، حلقه برای گرفتن زه کمان و تیردان مسی در استان اردبیل که ترکیبی ساده تر از ترکیب اشیای مفرغی بدست آمده از لرستان دارد فرض حیات در دوره مفرغ را نه تنها به اثبات می رساند.
به روایت اوستا، زردشت پیامبر ایرانی درکنار رود «دائی‌یتا» که امروزه ارس نامیده می‌شود به دنیا آمده و کتاب خود را در کوهستان سبلان تحریر کرده وبرای ترویج دین خود به شهر اردبیل روی آورده است.
با این وجود، آنچه مسلم است این است که تاریخ استان اردبیل با تاریخ سرزمین آذربایجان در آمیخته است.

با استناد به مدارک بدست آمده، در اواخر «دوره مفرغ» یعنی هزاره چهارم قبل از میلاد، دو مهاجرت تاریخی توسط اقوام کاسی ها» و «اقوام هوری یا هیتی ها» از کرانه غربی دریای خزر و دره ارس به حوالی روسیه، فلسطین و کوه های زاگرس صورت گرفته است. در این مهاجرت به احتمال قوی، «اقوام هوری یا هیتی» که آنها را به «اقوام مگالی تیک» نیز نسبت می دهند، پس از ورود به کرانه های غربی دریای خزر و دره ارس ، اردبیل را به عنوان خاستگاه اصلی ، محل زندگی خود انتخاب کردند . باید به این نکته نیز توجه کرد که از لحاظ نام شناسی «حور» یا «هیر» در اردبیل و هوراند در ۴۸ کیلومتری شمال اهر با نام «قوم هوری» در ارتباط است. ولی با آمدن آریایی ها هرچند زبان های باستانی دارای یک ریشه بودند ولی به سه شکل پارسی قدیم، اوستایی و پهلوی تقسیم شدند.
اما چنانچه در قسمت های قبل نیز اشاره شد؛ با سقوط سامانیان و ورود اقوام ترک زبان در دوره سلجوقیان و غزنویان، زبان ترک در این منطقه رواج پیدا کرد و تا به امروز نیز مردم این منطقه به زبان ترکی تکلم می نمایند.
البته باید این نکته را افزود که درکنار زبان ترکی، زبان تالشی نیز در برخی از شهرستان چون نمین و بخش عنبران و زبان تاتی در روستاهای بخش شاهرود شهرستان خلخال در شرق استان تکلم می‌شود.

استان اردبیل به دلیل داشتن ظرفیت های طبیعی ییلاق های دامنه سبلان و دشت های وسیع اردبیل، مغان و مشکین شهر، یکی از قطب های مستعد کشاورزی و دامپروری در کشور به شمار می آید. بخشی از تولیدات کشاورزی این استان، چون گندم، جو، سیب زمینی، پیاز، بذر چغندر قند، حبوبات، دانه های روغنی ذرت، انواع میوه جات مثل سیب، گلابی، آلبالو، زردآلو، هلو و همچنین در بخش دام و طیور، تولید پروتئین، پرورش ماهی، زنبور داری و تولید عسل نه تنها در داخل کشور به مصرف می رسد بلکه بخشی از آن جزو اقلام صادراتی کشور نیز محسوب می شود.
در کنار فعالیت های کشاورزی باید به فعالیت صنعتی این استان نیز اشاره کرد. در حال حاضر استان اردبیل دارای ۸ شهرک صنعتی، کارخانه های بزرگ نساجی، سیمان، ذوب آهن و کشت و صنعت می‌باشد. کارخانه های چرم مغان، کارخانه شیمیایی آراز، کارخانه کبریت سازی مشگین شهر، کارخانه سیمان، کشتارگاه صنعتی آرتا، ویل تایر، نئوپان خلخال، شیرخشک مغان، کارخانه های لبنیاتی و پنیرسازی، موکت بافی و غیره را هم باید به فعالیت های صنعتی استان افزود.
صرف نظر از فعالیت های کشاورزی، دامپروری و صنعتی، استان اردبیل در بخش صنایع دستی فعالیت های قابل توجهی دارد. بافت گلیم، جاجیم، شال، زیرانداز، قالیچه قوبای خلخال، قالی بافی، قلاب بافی، مفرش، خورجین و نیز معرق کاری، منبت و خراطی، مصنوعات چرمی و ورنی که بیشتر توسط عشایر شاهسون دشت مغان انجام می شود، مهمترین صنایع دستی منطقه را تشکیل می دهند.

سوغات

بخش شیرینی و کشاورزی : حلوای سیاه، آب نبات، شیرینی های محلی، انواع نان های روغنی چون نزبک، تل تل، چای چورگی، تخمه آفتابگردان بخش دامپروری : سرشیر، عسل، کره بخش صنایع دستی : انواع فرش، شال، ورنی، گلیم، جاجیم، اشیا سفالی، چوبی، فلزی، جوراب های پشمی، قلاب بافی، پشتی بافی، خورجین بافی

دریاچه نئور اردبیل : آبشار آق بلاغ، آبشار سردابه، آبشار گورگور آلوارس، آب های واقع در سرعین، تالاب گنج گاه، تالاب نوشار، تالاب شورگل ، تالاب قره سو، پیست اسکی الوارس، دریاچه شورابیل، دریاچه نئور، جنگل فندق لو بیله سوار :درخت چنار مشهور به پیر بابا، شکارگاه های دشت مغان رود ارس پارس آباد : دریاچه پارس آباد، شکارگاه های مغان، سواحل رود ارس
خلخال خلخال : آبشار نره گر، آبگرم میانسرای آب گرم گرمخانه، تفرجگاه اندبیل، روستای برندق، روستای نمهیل، روستای کزج، شکارگاههای هشتجین، غار جلال آباد، غار هفت خانه یا غار یدی داملار، غار ازناو، منطقه ازناو شهرستان کیوی یا کوثر : آب گرم کوثر، شکارگاه های کوثر، غار یخگان دریاچه گیلارلو گرمی : دریاچه گیلارلو، غار و یخچال های روستای انی سفلی قینرجه مشگین شهر : آبشار گورگور ملک سویی، آبشار شلاله، آبشارهای شیروان دره سی، آبشار منطقه سامانلی، استخر طبیعی طاووس گولی، استخر طبیعی قارا گول، استخر طبیعی جیران گولی، پارک جنگلی خیاو چای، دریاچه آت گولی، دریاچه کوه سبلان، زیستگاه حیات وحش شیروان دره سی، زیستگاه حیات وحش زیناب دره سی یا سروان دره سی، زیستگاه حیات وحش هوشنگ میدانی،جنگل دره انار، جنگل محمد علی بیگ، جنگل دمیرچی کندی، جنگل تقی گولی، چشمه آب گرم قینرجه، چشمه آب گرم شابیل، چشمه آب گرم قوتورسویی، چشمه آب گرم ایلاندو، چشمه آب گرم دودو، چشمه آب گرم ملک سوئی، چشمه آب گرم موئیل، چشمه آب گرم ترش سویی، چشمه آب انزان، چشمه آب معدنی مازافا، طبیعت منطقه کپز، طبیعت منطقه قشلاق تنگ، طبیعت منطقه حتم میشه سی، منطقه ییلاقی کوه سبلان، منطقه شکار ممنوع گندیمن حیران نمین : آب گرم گرماچشمه، آب گرم یئل سوئی، پیست اسکی روی چمن در درمان دره، جنگل آلادیزگه، گردنه حیران بولاخلار-نیر نیر : آب گرم قینرجه، آبگرم برجلو، آب گرم سقزچی، آب گرم دیپ سیز گل، چشمه سارهای بولاغلار، کوه بوینی یوغون

شیخ صفی اردبیل : امام زاده صالح، امام زاده حلیمه خ ƘȘBŰبقعه شیخ صفی‌الدین اردبیلی، بقعه شیخ جبراییل، بته آتشگاه، برج شاطر، بیمارستان فاطمی - شیرخورشید سابق، پل سه چشمه، پل سامیان، پل کلخوران، پل الماس، پل گیلانده، پل نادری، تالار حکمت، حمام یعقوبیه، حمام زینال، حمام پیر، سنگ نبشه ساسانی، مسجد میرزا علی اکبر، مسجد جمعه، مجموعه بازار اردبیل، محوطه باستانی کنزق بیله سوار : بازار مرزی بیله سوار، قیز قلعه سی، مدرسه امام خمینی، محموطه باستانی پتلقان قلعه-اولتان پارس آباد : پل خدا آفرین، تپه نادری، قلعه اولتان، کانال های انتقال آب اندابیل خلخال : امامزاده عبداله کلور، حمام نصر، مقبره شیخ محمد قریشی شهرستان کیوی یا کوثر : امام زاده سنج روپیر، پل تاریخی فیروزآباد، سنگ رستم، حمام سنگی، پل پردلیس یا پردلیث، مسجد جان آقا گرمی : امام زاده یا اجاق برزند، امام زاده یا اجاق آلازار، امام زاده یا اجاق انی سفلی، تپه باستانی خرمن، آقا علی تپه سی، اسلام تپه سی، شیخ لر شاه تپه سی، تپه مطلب، هاچا تپه سی، قبرستان گوور، قیز قلعه سی، قلعه یئل سویی قلعه-ارشق. مشگین شهر : امام زاده فخرآباد، دروازه سنگی شهریری، سنگ بالا خانه قره باغلار، سنگ نبشته ساسانی، سنگ افراشته های احمد آباد، قلعه قهقهه، قلعه کهنه یا کهنه قلعه سی، قلعه اُنار، قلعه دیو یا دیو قلعه سی، قلعه ارشق، غار تاریخی داشکسن، غارهای لاهرود، غارهای باستانی قارا کوهیل شهریری، غار باستانی بلوس، غار باستانی آغزا کوهیل، غار ولزیر، غار چونبر کوهیلی، غار قاخورد دره سی، غار امام کوهیلی، محوطه تاریخی شهریری یا پیرازمیان، محوطه باستانی قاینارجا مازافا، محوطه باستانی ایلانلی داغ، محوطه باستانی قره درویش، منطقه باستانی کول انبار، محوطه باستانی گبکلو، منطقه تاریخی خارابا مشیران، نقوش صخره ای گیللر محمد حسن نمین : آرامگاه بابا روشن، بنای صارم السلطنه، بقعه شیخ بدرالدین، تخته سنگ قورد داشی، پل سفید سولا پل-قرمز. نیر : امام زاده کورائیم، پل قرمز یا قرمیزی کورپی، دژ و پناهگاه زیرزمینی گلستان، دهکده سبلان، کاروانسرای شاه عباسی، مقبره شیخ عبداله کورائیمی، مقبرهٔ سیدمیری

سایر جاذبه‌های استان اردبیل

آبشار-نره-گر اسالم-خلخال آهار آینالو بقعه-شیخ-جبرئیل-کلخوران پل-ابراهیم-آباد خیاوچای رودخانه-بالیکلی-چای شیروان دره سی کنزق کهنه-قلعه گردنه-حیران گیردکان-بولاغی مزرعه-خلف مسجدجامع-سرعین

نمين

بخش مرکزی

امامزاده سید هاشم (ع)

نسب : امامزاده سید هاشم از نوادگان امامزاده عبدالله از احفاد امام موسی بن جعفر (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده سید هاشم از نوادگان امامزاده عبدالله از احفاد امام موسی بن جعفر (ع) می باشد و در تپه شمالی مشرف به روستای آلوچه سبلان ـ جاده غربی شهر اردبیل ـ در قسمت غربی قبرستان قرار گرفته است. این روستا که یکی از باصفاترین روستاهای منطقه می باشد در دامنه دو کوه قرار گرفته و مرقد مطهر سید هاشم را در آغوش خود پذیرفته است. اهالی روستا از امامزاده سید هاشم (ع)و فضائل وی اطلاعاتی در دست ندارند و همین امر باعث شده که این زیارتگاه به صورت متروکه و مبهم باقی بماند. ساختار بنای سیدهاشم، بصورت چینه با ملات گل و کاهگل می باشد که براثر زلزله تخریب گردیده و چیزی از آن به جز ویرانه‌ای که طلب برپایی دارد باقی نمانده است. آدرس : در تپه شمالی مشرف به روستای آلوچه سبلان ـ جاده غربی شهر اردبیل ـ در قسمت غربی قبرستان قرار گرفته است.

تربه

توضیحات : تربه بر بالای تپه‌ای بلند و مشرف به نمین در سمت غرب در وسط اطاقی به ابعاد 5*5 آرامگاهی است که هیچ کس اطلاع در مورد شخصیت وی ندارد ولی از قدیم زیارتگاه مردم بوده است . آدرس : (منبع: http://www.panoramio.com)

امامزاده پیرلنگ

توضیحات : آرامگاهش در روستای ننه کران بر بالای تپه‌ای سرسبز واقع شده و از قدیم زیارتگاه مردم نمین و روستاهای اطراف بوده است. آدرس : (http://www.al-shia.org)

اردبیل

بخش مرکزی

امام زاده صالح (ع)

نسب : نسب امامزاده صالح به حضرت امام موسی کاظم (ع) می رسد که از برادران دیگر وی به نام سید عبدالعزیز درمحله نیار به خاک سپرده شده است. توضیحات : زیارتگاه مبارکه امامزاده صالح (ع) در میدان عالی قاپوی شهرستان اردبیل و حریم بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی واقع شده است. نسب امامزاده صالح به حضرت امام موسی کاظم (ع) می رسد که از برادران دیگر وی به نام سید عبدالعزیز درمحله نیار به خاک سپرده شده است. این حضور از بقاع متبرکه اهل بیت حضرت موسی کاظم (ع)، سیمای شهر مذهبی اردبیل را جلا وعظمت خاصی بخشیده است. مقبره قدیمی و با ارزش این امامزاده در سال 1382ه.ش تخریب شده و ساختمان جدید در حال احداث می باشد. زیارتنامه ذیل مربوط به امامزاده صالح (ع) می باشد: السلام علی آدم صفوه الله، السلام علی نوح نبی الله، السلام علی ابراهیم خلیل الله، السلام علی عیسی روح الله، السلام علیک یا رسول الله، السلام علیک یا خیر خلق الله، السلام علیک یا محمد بن عبدالله خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و سلم، السلام علی امیرالمومنین علی بن ابیطالب وصی رسول الله، و علی ائمه المسلمین سلام الله علیهم اجمعین و علی ذریه رسول الله و رحمه الله و برکاته و علیک السلام ایها الصالح ابن الامام موسی کاظم علیه آلاف التحیه و الثناء و رحمه الله و برکاته اللهم انی اسئلک ان تختم الی بالسعاده و تزرقنی خیر الدنیا و آلاخره و تقبله بارمک و عزتک و رحمتک یا ارحم الراحمین و صلی الله علی محمد و آله اجمعین. آدرس : امامزاده صالح (ع) در میدان عالی قاپوی شهرستان اردبیل و حریم بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی واقع شده است. (منبع:http://www.al-shia.org)

امامزاده سید حمزه(ع)

توضیحات : این بقعه در جنوب غربی حریم بقعه شیخ جبرائیل، پدر بزرگوار شیخ صفی الدین اردبیلی در روستای کلخوران واقع شده و از لحاظ ساختار مشابه مقبره های دیگر موجود در آن محـدوده می باشد. امامزاده حمزه (ع) نزد سالخوردگان محل به امامزاده گل زرد معروف است. شهرت این مقام به گل زرد از آن جهت است که در جوار مقبره آجری کوتاه آن، درخت گل زردی بوده که در یکی از هجومهای تاریخی، پناهگاه زنی گشته که از ترس جان و عصمت خود به درخت جوار امامزاده پناهنده گردیده و امان یافته بود. دور تا دور مقبره امامزاده را سکـوی سنگی احاطه کرده و بدنه بیرونی بنا با قاب بندی ساده در پایین و هره چینی در بالا بسته شده است. ورودی بقعه از سمت شمال بوده و ارتفاع بسیار پایینی دارد به طوری که هنگام وارد شدن باید کاملاً خم شد. بخش داخلی به صورت چهارضلعی با چهار طاق تیزه دار برپا شده که گوشه سازی آن از نوع کاربندی ساده می باشد. بالای این بدنه طاق عرقچین اجراء شده است. در داخل بقعه کاغذی بدین متن از کتاب «بحرالانساب» تألیف « ابن عتبه الکاظم علیه السلام» بر دیوار نصب گردیده : « پنج نفر، حمزه، قدرالدین، قوم الدین، بدرالدین و صدرالدین قدس الله اسرار از بغداد روی به ولایت ری نهادند چون به شهر ری رسیدند متفرق شدند. حمزه و صدرالدین روی به ولایت اردبیل نهادند، و آن جا را موطن خود ساختند. ذریات ایشان بسیار شده به القاب موسوی مشهور گشتند». آدرس : این بقعه در جنوب غربی حریم بقعه شیخ جبرائیل، پدر بزرگوار شیخ صفی الدین اردبیلی در روستای کلخوران واقع شده. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید صدر الدین (ع)

نسب : ایشان از فرزندان امام موسی کاظم (ع) می باشند. توضیحات : بقعه مبارکه امامزاده صدرالدین در کیلومتر سیزده جاده اردبیل به مشگین شهر، در وسط اراضی زراعی واقع شده است. ایشان از فرزندان امام موسی کاظم (ع) می باشند، که از بغداد روی به ولایت ری نهادند و چون به این شهر رسید از آنجا روی به ولایت اردبیل نهاد و در شهر ساکن شد و در اردبیل درگذشت. مقبره صدرالدین عمارت بسیار قدیمی دارد. جنوب آن باغ امامزاده و شمالش حیاط بزرگ دهقانی است و خادم بقعه در آن زندگی می کند. در ورودی بقعه در سمت شمال آن است و به راهرو باریکی باز می شود که از شرق به غرب کشیده شده و در دو انتهای راهرو به دو حجره برای بیتوته کردن زائران منتهی می گردد. در وسط این دالان در ضلع جنوبی آن، دری است که به مقبره باز می شود. قبر در وسط اتاقی است که تقریباً 6*5 متر ابعاد آن می باشد و گنبد کم ارتفاع کهنه ای سقف آن را تشکیـل می دهد. آدرس : امامزاده صدرالدین در کیلومتر سیزده جاده اردبیل به مشگین شهر، در وسط اراضی زراعی واقع شده است. (منبعhttp://www.al-shia.org)

امامزاده سید عبد العزیز (ع)

توضیحات : امامزاده سید عبدالعزیز که درمحله نیار شهرستان اردبیل واقع شده از مکانهای متبرکه ای است که همواره پذیرای خیل عظیم زائرین از شهر اردبیل و شهرستانهای مجاور میباشد. فرم پلان مقبره، 12 ضلعی است که به نیت 12 امام طراحی شده و نوساز می باشد. دورتا دور بنا با سکویی به عرض 4 متر از سنگ پلاک تیشه ای تراورتن احاطه شده و پیش خوان ورودی اجرا شده با سنگ مالون قرمز، زائر را به هشتی هدایت می کند. پس از هشتی، گنبدخانه واقع شده است. گنبدخانه شامل یک سکوی سنگی است که ضریح امامزاده بر روی آن قرار گرفته وسقف با قوس پنج و هفت در ساقه دارای 9 نورگیر می باشد که همراه با نورگیرهای بدنه، نور مورد نیاز داخل مقبره امامزاده را به راحتی تأمین می کند. دلیل تبرک این دو مکان به گفته اهالی این است که، درجنگ ایران و روسیه برای پیشبرد اهداف جنگ، نیاز به استفاده از چهارپایان شهر می شود که طی حکمی اسبهای موجود در سطح شهر جمع شده و در اختیار نظامیان قرار می گیرد.با همین حکم، یکی از درجه داران به این خانه وارد می شود که در آن زمان خانواده ای از قشر بسیار ضعیف در آن سکونت داشته اند و سعی می کند اسب ایشان را به زور از خانه خارج نماید. مادر خانواده با توجه به اینکه چرخه زندگیشان وابسته به آن اسب بود به التماس برمی‌خیزد که نتیجه ای حاصل نمی شود. نهایتاً دست به دم اسب می اندازد تا مانع شود اما خود نیز التماس کنان بر زمین کشیده می شود . زن دست خود را از همه جا بریده می بیند و مرد را نفرین می کند و از حضرت ابوالفضل مدد می خواهد. طولی نمی کشد که درجه دار در 200 متری خانه (سقاخانه کنونی که دلیل ساخت آن همین موضوع می باشد) با وضعی فجیع به هلاکت می رسد. این ماجرا بنا به روایت مردم شهر و محله مربوط به 1340 ه.ق در ساعات قبل از ظهر می باشد. آدرس : امامزاده سید عبدالعزیز درمحله نیار شهرستان اردبیل واقع شده است.

امامزاده سید محمد اعرابی

توضیحات جناب سید محمد اعرابی بن ابو محمد قاسم بن سید حمزه بن امام موسی بن جعفر (ع) یکی از معتبرترین امام زاده ها از نظر اسناد و مدارک می باشد این بزرگوار در اواخر قرن سوم هجری قمری به اردبیل تشریف آورده اند و به احتمالی علت حضور ایشان در خطه اردبیل جد بزرگوارش جناب سید حمزه می باشد بنا به امر و تأکید حضرت آیت الله العظمی آقا سید موسی شبیری زنجانی (مدظله) و اهتمام عالم زاهد حضرت حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ عبدالرحیم جعفری (دامت برکاته) و با سرمایه مرحوم حاج غضنفر پاکنهاد رحمه الله علیه در گذشته نه چندان دور برای ممانعت از هدم و محو مرقد مطهر ایشان قبه ای کوچک بر مزار ایشان بنا گردیده که امید است بارگاهی در شأن حضرتش احداث گردد و مورد استفاضه عموم مردم واقع شود مرقد شریف ایشان در مجموعه شیخ سید امین جبرائیل کلخوران واقع است. آدرس : مرقد شریف ایشان در مجموعه شیخ سید امین جبرائیل کلخوران واقع است.

امامزاده حلیمه خاتون (س)

نسب : بانو حلیمه خاتون دختر موسی ابن جعفر و خواهر حضرت معصومه (س) و امام رضا (ع) می باشد. توضیحات : بقعه متبرکه این امامزاده در بافت تاریخی شهر اردبیل، در خیابان سی متری، کوچه حاج میرصالح قرار دارد.بانو حلیمه خاتون دختر موسی ابن جعفر و خواهر حضرت معصومه (س) و امام رضا (ع) و یکی از امامزاده های واقع در اردبیل می باشد.وی به واسطه اینکه فرزند امام موسی کاظم و خواهر امام رضا (ع) است، از ارج و قرب والایی در نزد مردم اردبیل برخوردار بوده و جایگاه ویژه ای در دل مردم شهر پیدا کرده است. دعای ذیل مربوط به امامزاده حلیمه خاتون (س) می باشد: السلام علیک یا بنت رسول الله، السلام علیک یا بنت امیرالمومنین، السلام علیک یا بنت فاطمه الزهرا و خدیجه الکبری، السلام علیک یا بنت الحسن و الحسین، السلام علیک یا اخت ولی الله، السلام علیک یا عمه ولی الله، السلام علیک یا بنت موسی ابن جعفر و رحمه الله و برکاته . ساختمان قدیمی این امامزاده به دلیل فرسودگی تخریب شده و ساختمان جدید از سال 1317 ه.ش جای آن را گرفته است. درجوار بنای امامزاده که از داخل مزین به آینه کاری می باشد، مقبره بانی ساختمان امامزاده، “حاج آقا میرصالح ” بنا به وصیت خودش قرار گرفته است. آدرس : بقعه متبرکه این امامزاده در بافت تاریخی شهر اردبیل، در خیابان سی متری، کوچه حاج میرصالح قرار دارد. (منبع:http://www.al-shia.org)

امامزاده سید محمود (ع)

نسب : این بزرگوار اولاد امام موسی بن جعفر (ع) می باشد. توضیحات : این بزرگوار امامزاده ای عظیم الشأن و از اولاد امام موسی بن جعفر (ع) می باشد قبر شریفش در پشت مسجد سنگی روستای کلخوران واقع است و به احتمال قوی قبل از خاندان صفوی در اردبیل حضور داشته در حال حاضر اطاقکی بر مزار شریف ایشان موجود است. آدرس : پشت مسجد سنگی روستای کلخوران واقع است. (منبع: http://www.tebyan-ardebil.ir)

امامزاده سید عوض شاه الخواص (ع)

توضیحات : این بزرگوار فرزند سید حبیب الدین فیروز شاه زرین کلاه بود و جد ششم مرحوم شیخ صفی الدین اردبیلی است نسبش با چهارده واسطه به امام موسی بن جعفر (ع) می رسد قبر شریفش در مجموعه شیخ سید امین الدین جبرائیل رحمه الله علیه واقع است و قبه ای برمزارش ساخته شده که هرگز در خور شأن آن جناب نمی باشد. آدرس : (منبع: http://www.tebyan-ardebil.ir)

امامزاده سید قطب الدین (ع)

نسب : نسب امامزاده سید قطب الدین (ع) با هفده واسطه به امام موسی بن جعفر(ع) منتهی می شود. توضیحات : جناب سید قطب الدین بن سید صلاح الدین بن سید محمد حافظبن سید عوض شاه الخواص بن سید حبیب الدین فیروز شاه در قرن ششم هجری قمری در اردبیل می زیسته و جد سوم مرحوم شیخ سید صفی الدین اردبیلی می باشد نسبش با هفده واسطه به امام موسی بن جعفر(ع) منتهی می شود قبر شریف این بزرگوار در روستای قطب آباد (قرب آباد) واقع است. که متأسفانه با تخریب این روستا مزار مبارک ایشان نیز از میان رفته و اثری از آن برجای نمانده، شاید بتوان با تشکیل گروه کارشناسی و با استفاده از شواهد و قرائن محلی، محل مرقد مطهرش را مشخص نمود. آدرس : قبر شریف این بزرگوار در روستای قطب آباد (قرب آباد) واقع است. (منبع: http://www.tebyan-ardebil.ir)

بخش هیر

آرامگاه پیر کیج خانم (س)

توضیحات : یکی از ساده ترین زیارتگاههای استان اردبیل مقبره پیر کیج خانم (ساری پیر) است که درحدود پانزده کیلومتری جنوب شرقی شهرستان اردبیل، بخش فولادلوی شمالی، روستای آلوچه قرار دارد. از نظر استقرار، بقعه از سمت جلو به جاده، از سمت عقب و چپ به منازل مسکونی و از سمت راست به محوطه ای باز منتهی می شود. مطالعات میدانی حاکی از آن است که این بنا بصورت منفرد نبوده و دو زیارتگاه دیگر نیز در روستای فوق موجود است که هرسـه با هم مرتبط بوده اند. این دو مقبـره عبارتـند از: عباسیه (قارا پیر) و پیر (پیر بلاقی). مقبره پیر در حال حاضر مخروبه گردیده و بنای عباسیه در سال 1375ه.ش مرمت شده است. مقبره پیر کیج خانم نیز که ابتدائاً از چوب و خشت ساخته شده بود بعد از تخریب در سال 1378ه.ش با مصالحی نظیر آجر، سیمان و آهن بازسازی شده است. بنا دارای یک درب و یک پنجره است وهیچ منار یا گنبدی ندارد. از نظر تزئینات داخلی نیز فاقد تزئینات خاص بوده و در داخل مقبره یک سنگ قبر با طرح برجسته به چشم می‌خورد. آدرس : پانزده کیلومتری جنوب شرقی شهرستان اردبیل، بخش فولادلوی شمالی، روستای آلوچه قرار دارد. (منبع : http://maryamarshadi.blogfa.com)

شیخ صفی الدین اردبیلی

توضیحات : بقعه شیخ صفی الدّین اردبیلی در مجموعه‌ای از آرامگاه‌های بزرگان، مشایخ و سلاطین صفوی و فضاهای آیینی و عبادی اردبیل، قرار دارد سابقه بخش‌هایی از این بنا به دوره خود شیخ صفی الدین (650ـ735)، عارف نامی ایرانی و فرزندان وی، شیخ صدرالدین موسی و خواجه علی سیاهپوش می‌رسد. منزل و خانقاه شیخ صفی در همین مکان بود و بنابر وصیّت خود او، جنازه‌اش را در اتاقی جنب خلوتخانه و باغچه و حوضخانه دفن کردند و بر قبر وی بنایی ساختند. از آن پس این مکان اهمیّت و قداست یافت و شماری از مشایخ و محارم خاندان صفوی و نیز شاه اسماعیل اول و گروهی از قربانیان جنگ‌های شیروان و چالدران در جوار مرقد شیخ دفن شدند. از زمان شاه طهماسب اول، ساختمان بقعه توسعه یافت و محل امن و بست نیز به حساب آمد که برای ورود به آن، مراحل و مراتب هفتگانه طریقتی درنظر گرفته شد. یکی از موارد منحصر به فرد این است که این بقعه حاوی ده‌ها اثر بدیع در مضامین مختلف رشته‌های هنری است که از آن جمله می‌توان به عالی ترین نوع کاشی کاری معرق و مقرنس و گچ‌بری کتیبه‌های زیبا و نفیس و خط خطاطان بزرگ دوره صفوی (میر عماد، میر قوام الدین، محمد اسماعیل و...) منبت‌های ارزنده، نقره کاری، تذهیب و طلاکاری، نقاشی و تنگ‌بری و غیره اشاره کرد. این اثر از ساختار معماری فخیمی برخوردار است که گرد هم آمدن فضایل هنری نامبرده، آنرا در مجموعه‌های تاریخی ایران شاخص و متمایز نموده است. ورودی بقعه در جبهه شرقی میدان عالی قاپو قرار دارد که درِ دو لنگه چوبی آن به حیاط بزرگ باز می‌شود. در مقابل این سردر، در جانب غربی همین میدان، سردر اصلی بقعه به نام عالی قاپو قرار داشته است که در دوران شاه عباس دوم به دست یوسف شاه بن ملک صفیا ساخته شده بود. در سمت چپ سرسرای ورودی، مسجد جنت سرا قرار دارد. جنت سرا به صورت فضای 8 ضلعی طراحی شده و فاقد محراب است. چنین به نظر می‌رسد که فضای جنت سرا بیشتر برای انجام مراسم صوفیانه و گرفتن مجالس سماع عارفانه بوده و سنگ میدان یا «میدان داشی» آن هنوز در مجموعه بقعه شیخ صفی الدین موجود است. مسجد جنت سرا در گذشته دور دارای سقف گنبدی بوده که پس از فرو ریختن در دوره قاجاریه، سقفی چوبی و مسطح روی آن ایجاد شد که بر 16 ستون چوبی استوار شده است. مسجد جنت سرا از نمای بیرونی مشرف به صحن داخلی سرسرای عظیمی است که در مقابل آن پنجره

مشبک گره چینی نصب شده و در جناحین آن دو نیم قوس در ورودی اتاق متولی قرار گرفته است. در مدخل غربی بقعه، حیاطی مشجّر و مستطیلی قرار دارد که در واقع حائلی است بین در ورودی و هسته مرکزی مجموعه. مجموعه بقعه شیخ صفی دارای 8 بخش اصلی شامل مسجد جنت سرا، قندیل خانه، حرم خانه، چینی خانه، چله‌خانه، شربت خانه، گنبد الله الله و شهیدگاه است. علاوه بر مقبره شیخ صفی و مرقد شاه اسماعیل اول، آرامگاه‌های دیگری از شاهزادگان صفوی و سرداران قزل‌باش از جمله شهیدان جنگ چالدارن و شروان در این بقعه و محل شهیدگاه قرار دارند. بخش‌های مختلف مجموعه بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی: حرم و دارالحفاظ مقبره شاهزادگان در جانب شرقی دارالحفاظ ایوان بزرگ رو به قبله دارالحدیث که از آثار دوران شاه اسماعیل اول بوده و در دو جانب غربی و شرقی آ« مقبره‌های مسقفی از اولاد و مشایخ صوفیه قرار داشته است چله خانه‌های قدیم و جدید و محل جلوس شیخ صفی الدین بوده است مقبره مادر شاه طهماسب مقصوره‌ای در برابر ایوان دارالحدیث محوطه شهیدگاه در شمال گنبد دارالحدیث محل جلوس شیخ صدرالدین موسی حجره ها که از چهل عدد بیشتر بوده صفه مزارهای برخی از امیران و سران خاندان صفوی نانوا خانه یا آشپزخانه آشپزخانه و دیگ خانه و حجره‌های متعلق به آن و ایاغ خانه حجره رو به مزار شیخ صفی الدین که آرامگاه مشایخ صوفیه بوده است شربت خانه در کنار چشمه آبی مشتمل بر حوض و محل پختن حلواها و شیرنی‌ها خونچه‌خانه و انبار با حجره‌های فوقانی و تحتانی دفترخانه شامل دهلیز و خانه و محوطه‌ای میان شربت‌خانه و خونچه‌خانه نقاره خانه که زیر سقف آن سقاخانه بوده و در پشت آن حمام و برخی خانه‌های متعلقه قرار دارد هیمه خانه و زمینی در اطراف آن فضای بیرون در آستانه که در مقابل آن کوچه و دکانها قرار داشت آدرس : بقعه شیخ صفی الدّین اردبیلی در مجموعه‌ای از آرامگاه‌های بزرگان، مشایخ و سلاطین صفوی و فضاهای آیینی و عبادی اردبیل، قرار دارد . (منبع : http://hamshahrionline.ir)

سرعين

بخش مرکزی

امامزاده سید صادق (ع)

نسب : این امامزاده از نوادگان امام سجاد علیه السلام می باشد. توضیحات : بقعه مبارکه امامزاده سید صادق (ع) در کوههای شرقی مشرف به روستای کَنزَق، در پنج کیلومتری شرقی شهر سرعین واقع شده است. این امامزاده از نوادگان امام سجاد علیه السلام بوده و به روایت ریش سفیدان و اهالی روستا، کرامات زیادی درحق مردم روا داشته که مردم شیفته عنایات وی شده بوده اند. بنا به روایات در زمانهایی که منطقه با کمبود بارش مواجه می شده، زنان پیر روستا جمع شده و از داخل مقبره امامزاده سنگی برداشته و در رودخانه می گذاشتند. با این عمل، به لطف و کرامات الهی بارانی نازل می شد که با برداشتن سنگ، دوباره قطع می گردید. مردم چنین روایت می کنند که مناره مقبره امامزاده همراه با اموال داخل مقبره سالها قبل توسط غارتگران به غارت رفته است. بنای فعلی مقبره جدید بوده و در مردادماه 1378ه.ش احداث گردیده است. آدرس : بقعه مبارکه امامزاده سید صادق (ع) در کوههای شرقی مشرف به روستای کَنزَق، در پنج کیلومتری شرقی شهر سرعین واقع شده است.

مقبره عوض الخواص بن فیروز شاه‌زرین‌کلاه

توضیحات : این مقبره در جوار مقبره شیخ جبرائیل در روستای کلخوران‌اردبیل واقع شده و به روایتی به جد چهارم آن شیخ یعنی عوض الخواص بن فیروز شاه‌زرین‌کلاه منسوب‌است آدرس : این مقبره در جوار مقبره شیخ جبرائیل در روستای کلخوران‌اردبیل واقع شده است. (منبع : http://old.trec.co.ir)

امامزاده بابا روشن

توضیحات : شیخ بدرالدین بنا به روایاتی پسر عم حضرت پیغمبر بوده و بعد از مهاجرت از زنجان در شهر نمین دار فانی را وداع گفته و همینجا نیز بخاک سپرده شده و از شیوخ بنام عصر خود بوده است متاسفانه توجه زیادی به حفظ این مقبره نشده و بسیاری از محتویات آن از بین رفته یا مورد سرقت قرار گرفته است . آدرس : مقبره ایشان در شهر نمین واقع است. (منبع: http://www.new.iran.ir)

خلخال

بخش شاهرود

امامزاده سید محمد علی (ع)

نسب : امام زاده سید ابراهیم خراسانی از نوادگان امام جعفر صادق (ع) می باشد. توضیحات : مزار سید محمد علی (ع) از نوادگان امام جعفر صادق (ع) در روستای گلوزان از روستاهای بخش شاهرود واقع شده است. این روستا در دل کوه های سر برافراشته و دره های سرسبز و باغات گردو و گیلاس از جمله روستاهایی است که دسترسی به آن به علت راه ناهموار و صعب العبوری که دارد مشکل است و به علت رفت و آمد کم هنوز فرم روستایی سابق خود را حفظ کرده. بنا به گفته اهالی دهستان مجاور (دهستان شال) مزار امام زاده سید محمد علی (ع) در دره ای مشرف به روستا و خارج از روستا واقع شده و دارای بنای چهار گوش خشتی ، ساده و بی پیرایه می باشد و زائران زیادی برای زیارت بر سر مزار وی می آیند و شب های جمعه و ایام خاص امام زاده از رونق خاصی همراه است. آدرس : در روستای گلوزان از روستاهای بخش شاهرود واقع شده است.

امامزاده باقر (ع)

نسب : طبق گفته اهالی روستا امامزاده باقر (ع) از نوادگان امام سجاد (ع) می باشد. توضیحات : زیارتگاه امامزاده باقر (ع) در محوطه قبرستان روستای اسکستان در قسمت ورودی روستا قرارگرفته که از شمال و شرق به بافت مسکونی و از جنوب به باغات روستا منتهی می شود . زیارتگاه امامزاده باقر (ع) در قسمت داخلی بنا در حال باز سازی می باشد. این بنا که کاملا خشتی و دارای سقف شیروانی می باشد یک بنای قدیمی و فرسوده به چشم می آید که با همت مردم این روستا در حال بازسازی می باشد. در قسمت داخلی بنا پایه های چوبی و در فواصل نزدیک به هم وجود دارد سقف بنا نیز پوشش چوبی دارد. قسمت مزار امامزاده با دو پله که هر کدام به ارتفاع 25 سانتی متر می باشد. پائین تر از بقیه قسمت ها می باشد. مزار امامزاده داخل اطاقکی به ابعاد 3 ×3 بدون هیچگونه نورگیری از بیرون و در فضا ی کاملا تاریکی قرار گرفته است . پوشش سقف این قسمت نیز از چوب می باشد. مراسم که در این مکان انجام می شود بیشتر مراسم مذهبی زنانه می باشد. همچنین در ماه های محرم و صفر اکثر روزها مراسم روضه خوانی زنان بر پا می شود. طبق گفته اهالی روستا امامزاده باقر (ع) از نوادگان امام سجاد (ع) می باشد. آدرس : زیارتگاه امامزاده باقر (ع) در محوطه قبرستان روستای اسکستان در قسمت ورودی روستا قرارگرفته که از شمال و شرق به بافت مسکونی و از جنوب به باغات روستا منتهی می شود .

امامزاده سید حمزه (ع)

نسب : این امامزاده به گفته اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم می باشد. توضیحات : زیارتگاه امامزاده سید حمزه (ع) در روستای درو واقع شده است که در قسمت شرق شهرستان خلخال ما بین شهر کلور و روستای اسبو قرار گرفته است. زیارتگاه امامزاده سید حمزه در پائین تپه خارج از محدوده روستای درو در میان درختان بلند و سر سبز قرار گرفته که رودخانه کم آبی نیز از کنار این زیارتگاه می گذرد. بنای این امامزاده نوساز می باشد که به همت هیئت امنا و کمک مالی اهالی روستا و نظارت اداره اوقاف فراهم شده است. اسکلت این بنا بتنی با دیوارهای آجری و نمای سیمانی می باشد. طرح بنا به شکل مستطیل و سقف شیروانی است. بنا کاملا ساده و بدون هیچگونه تزئینات خاصی می باشد. این امامزاده به گفته اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم می باشد. مردم برای برگزاری مراسم های مذهبی در روز های خاص به این مکان روی می آورند. آدرس : زیارتگاه امامزاده سید حمزه (ع) در روستای درو واقع شده است که در قسمت شرق شهرستان خلخال ما بین شهر کلور و روستای اسبو قرار گرفته است.

امامزادگان سید صفی الدین وسید شهاب الدین (علیهما السلام)

نسب : سید صفی الدین و سید شهاب الدین (ع) به روایت اهالی محل از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشند. توضیحات : امامزادگان سید صفی الدین(ع) و سید شهاب الدین (ع) در روستای طهارم دشت واقع در جنوب غربی دهستان شال در جنوب شرقی شهرستان خلخال و بخش لاهرود واقع شده اند. سید صفی الدین و سید شهاب الدین (ع) به روایت اهالی محل از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشند. از بنای این امامزاده به عنوان زیارتگاه استفاده می شود و اهالی بومی اعتقاد دارند که بیماران زیادی در این امامزاده شفا یافته اند. بنای اصلی خشتی بوده اما حدود 10 سال است که ساختمان آن بازسازی شده و بنای فعلی از نوع آجری با اسکلت فلزی است. بنای امامزاده چهار ضلعی وشامل ایوان و یک حیاط کوچک است که این حیاط در ضلع جنوبی بنا قرار دارد که ورودی اصلی آن از سمت حیاط می باشد. این بنا دارای یک گنبد فلزی کوچک به رنگ سبز است و نمای داخلی آن گچی می باشد. آدرس : امامزادگان سید صفی الدین(ع) و سید شهاب الدین (ع) در روستای طهارم دشت واقع در جنوب غربی دهستان شال در جنوب شرقی شهرستان خلخال و بخش لاهرود واقع شده اند.

امامزادگان ابوالقاسم و شاه محمود و خضر(علیهم السلام)

نسب : بنا به گفته اهالی روستا امامزاده خضر از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده ابوالقاسم(ع) واقع در دهستان شال در 35 کیلومتری جنوب شرقی شهرستان خلخال واقع است. فضای اطراف این دهستان پر از باغ های میوه و گل می باشد اهالی دهستان شال از نژاد تات می باشند و به زبان تاتی صحبت می کنند.این امامزاده در محله ای به نام کیسان در بلندی تپه ای، داخل باغ سرسبز و پوشیده از گل و گیاه جای دارد .بنای امامزاده دارای شکل 4 گوش می باشد. صندوقچه آهنی و سبز رنگ مزار در قسمت زیرین گنبد واقع شده است.بر دیواره های داخلی فضا قوس های پنج او هفت با کاربندیهایی در گوشه های آن دیده می شود. بنا دارای 2 نورگیر کوچک می باشد و ایوان ورودی آن سرپوشیده است. در قسمت ورودی بنا چند قبر مربوط به اهالی روستا وجود دارد.رواق هایی در اطراف بنا وجود دارد که دارای ستون های چوبی می باشد که دور تا دور بنا را احاطه کرده است.این بنا دارای نمای آجری می باشد و روی دیواره های خارجی آن قوس های پنج او هفت تیز کار شده است. امامزاده شاه محمود(ع) در قسمت مرکزی دهستان شال از توابع بخش کلور شهرستان خلخال در بلندی واقع شده است.ساختمان این امامزاده نیمه ساخت بود که از سال 81 به همت هیئت امنا و اداره اوقاف با کمک های مردم اقدام به بازسازی و تکمیل آن نموده است اهالی این منطقه در مورد تاریخچه بنای امامزاده شاه محمود اطلاعاتی ندارند و نمی دانند که این امامزاده از نوادگان کدام امام است ولی معتقدند که در این امامزاده معجزه هایی روی داده است به همین دلیل در این مکان مراسم مذهبی و دعاخوانی و احسان و ... برگزار می گردد. ساختمان اصلی این امامزاده یک بنای خشتی بوده اما بنای کنونی از نوع کبود سیمانی می باشد که نمای قسمتی از بنا آجر 3 سانتی است.در دیواره های بنا نورگیرهای با قوس پنج و هفت به صورت ناقص دیده می شود. سقف این بنا از نوع شیروانی و نمای اصلی بنا روبه دهستان است. امامزاده خضر(ع) در محله سنگ بر دهستان شال قرار دارد. این امامز اده در جنوبی ترین قسمت دهستان شال واقع شده است که قسمت جنوبی آن مشرف به یک دره می باشد.بنا به گفته اهالی روستا امامزاده خضر از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. بنای اصلی این بنا از نوع خشتی بوده اما بنای کنونی از نوع آجر با اسکلت بتنی است که 2 تا 3 سال قدمت دارد. این بنا به جز ضلع غربی در سه ضلع دیگر خود دارای نورگیرهایی با

قوس رومی می باشد. سقف بنا به صورت شیروانی است که گنبدی فلزی سبز رنگی روی آن قرار دارد. سقف داخلی بنا دارای پوشش چوبی است و دیواره های داخلی کاشی کاری شده اند. نمای خارجی بنا از نوع آجری 3 سانتی می باشد.این امامزاده دارای حیاطی با درختهای بزرگ گردو می باشد و اطراف کل بنا را باغات اهالی دهستان احاطه کرده است.ساختمان جدید بقعه به همت هیئت امنا و کمک های مالی اهالی و اداره اوقاف بازسازی می گردد . آدرس : امامزاده ابوالقاسم(ع) واقع در دهستان شال در 35 کیلومتری جنوب شرقی شهرستان خلخال واقع است. امامزاده شاه محمود(ع) در قسمت مرکزی دهستان شال از توابع بخش کلور شهرستان خلخال در بلندی واقع شده است. امامزاده خضر(ع) در محله سنگ بر دهستان شال قرار دارد.

امامزاده سید محمد(ع)

توضیحات : زیارتگاه امامزاده سید محمد (ع) در شهر کلور شهرستان خلخال قرار دارد.این زیارتگاه در بالای تپه ای مشرف به شهر واقع شده است و بنای این امامزاده آجری با اسکلت فلزی می باشد پوشش این بنا کاملا ساده و آجری است. بنای امامزاده به ارتفاع یک متر از محوطه اطرافش بالاتر است و در ضلع جنوبی این بنا ایوان سرپوشیده ای با ستون های فلزی وجود دارد. بنای امامزاده جنوبی رو به ایوان دارای دو پنجره و یک درب فلزی می باشد و در سه ضلع دیگر این بنا هیچگونه درب یا پنجره ای وجود ندارد. گنبد کوچکی با نمای سیمانی بدون هیچ گونه تزئینات در بالای سقف این بنا دیده می شود و تزئینات داخلی این بنا گچی می باشد.
آدرس : زیارتگاه امامزاده سید محمد (ع) در شهر کلور شهرستان خلخال قرار دارد.

امامزاده شاه عبدالعظیم (ع)

توضیحات : زیارتگاه امامزاده شاه عبدالظیم (ع) در روستایی اسکستان بخش لاهرود در شرق شهرستان خلخال قرار دارد . دو ر تا دور بنای امامزاده را حیاط فرا گرفته و بر درب ورودی اصلی حیاط یک جفت شاخ بز کوهی از حدود 200 سال پیش در این مکان وجود دارد که اهالی بومی اطلاعی در مورد علت وجود این شاخ ها ندارند . بنای امامزاده ساختمان امامزاده چهار گوش و دارای یک گنبد می باشد .داخل بنا با نقاشی های مذهبی مزین شده است . افراد حاجتمند گوشه ی لباس خود را بر آستانه درب ورودی میخ می زدند و به این ترتیب به امامزاده توصل می جستند. طرح این بنا به شکل مربع مستطیل و با گنبد مخروطی شکل با بدنه سیمانی و درب های چوبی و به ارتفاع تقریبا 3 متر احداث شده است که قدمت این بنا 50 تا 60 سال می باشد. در ضلع جنوبی این بنا سه درب چوبی قرار دارد وهیچگونه نورگیری دیگری وجود ندارد. داخل این امامزاده با نمای گچ اندود و پوشش سقف چوبی می باشد و نقاشی های مذهبی بر روی دیوارها و جداره های داخلی گنبد انجام شده است. به گفته اهالی روستا مراسم مذهبی زیادی در روزهای خاص در این مکان بر پا می شود . در جوار این امامزاده یک بنای خشتی قدیمی برای مراسم مذهبی روضه خوانی زنانه نیز قرار دارد. آدرس : زیارتگاه امامزاده شاه عبدالظیم (ع) در روستایی اسکستان بخش لاهرود در شرق شهرستان خلخال قرار دارد .

امامزاده عینعلی (ع)

توضیحات : روستای گیلوان که دارای دو بخش گیلوان و خانقاه گیلوان در بخش لاهرود و شهرستان خلخال واقع شده است از زیباترین و سرسبزترین روستاهای این منطقه به شمار می رود . مزار مقدس امامزاده عین علی (ع) در دل باغات سیب و گردو و گیلاس و در بالای تپه ای در خانقاه گیلوان قرار گرفته که برای رسیدن به این امامزاده از باغ هایی که کوه های سرافراشته آن را در بر گرفته می گذریم. به گفته اهالی روستا جسد میرزا کوچک خان جنگلی در میان کوه های این روستا پیدا شده که مدتی هم در همین روستا پیکرش مدفون بوده ولی بعدها خانواده اش پیکر او را به جای دیگری منتقل کرده اند.بنای امامزاده در محوطه قبرستان روستا قرار گرفته و مسجد نیز در کنار امامزاده است. در قسمت شمالی امامزاده چهار دیواری بدون سقف است که در آن قبور سادات قرار گرفته اند. طرح این بنا مربع شکل با بدنه آجری که با کاه گل روی آن را پوشانده اند و سقف آن دارای گنبد با کاشیکاری مینیاتوری است. داخل بنا تقریبا تخریب شده و ضریح فلزی مزار امامزاده در زیر گنبدخانه قرار گرفته است. زیارت نامه امامزاده هم در محوطه بیرون آن قرار گرفته دارد .اهالی محل و حتی مردم از روستاهای دیگر و یا شهرهای اطراف در بر پایی مراسم مذهبی شرکت می جویند و پر بارترین این مراسم به گفته خود اهالی در 28 صفر و تاسوعا و عاشورای هر سال است که مردم نذورات خود را در آستان مقدس این امامزاده پخش می کنند. بنا دارای بدنه سنگی سقف شیروانی و یک گنبد با پوسته فلزی استیل است که سنگ بکار رفته در این بنا از کوه های اطراف این امامزاده جمع آوری شده است. این بنا یک طبقه می باشد و دارای یک شبستان و چایخانه است. پوشش سقف داخل از نوع خر پا و دیوارهای داخلی نیز سنگی می باشد در محوطه اطراف این امامزاده امکانات تفریحی زیادی از جمله آلاچیق چایخانه ، امکانات تفریحی و سرگرمی کودکان وجود دارد و فضای بسیار مناسبی برای سیر سیاحت زائران این امامزاده می باشد و همچنین رودخانه شاهرود از کنار محوطه این زیارتگاه عبور می کند و فضای بسیار زیبا و دل انگیزی بوجود آورده است. آدرس : مزار مقدس امامزاده عین علی (ع) در دل باغات سیب و گردو و گیلاس و در بالای تپه ای در خانقاه گیلوان قرار گرفته است.

امامزاده سیدعبدالله (ع)

نسب : امامزاده سیدعبدالله (ع) که از نوادگان حضرت امام موسی الکاظم (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده سیدعبدالله (ع) که از نوادگان حضرت امام موسی الکاظم (ع) که آرامگاه آن حضرت در 42 کیلومتری جنوب غربی شهرستان خلخال در یک کیلومتری بخش کلور (شاهرود) در کنار چشمه زلال بسیار خنک مشهور به جیگیزات و رودخانه پرخروش شاهرود در دل کوههای بلند منطقه قرار گرفته، این امامزاده مورد توجه مشتاقان اهل بیت، ائمه اطهار (ع) می باشد که در اکثر مناسبتهای مذهبی مخصوصاً (عید قربان، 28 صفر، 21 رمضان) جهت زیارت مرقد مطهر آن حضرت و استفاده از جاذبه های طبیعی آن منطقه به آنجا می آیند و ساعتها در کنار امامزاده مراسم اجرا میشود، جهت برآورده شدن حاجات به آن حضرت چنگ توسل می زنند و در اطراف سرسبز و مشجر بقعه به سیاحت و استراحت می پردازند، ساختمان بقعه از شش سال پیش توسط هیأت امنا امامزاده تخریب و اقدام به بازسازی شده که در مرحله پوشش سقف می باشد. مساحت صحن و حرم و سالن حدود 300 مترمربع که بصورت بتن آرمه با کیفیت بسیار بالایی درست شده که نیاز به مساعدت دارد، این مکان بعد از آماده شدن ساختمان یک مکان کاملاً زیارتی و سیاحتی خواهد بود که برای گردشگران جاذبه این منطقه خیلی مورد توجه خواهد بود، درآمد سال 1382، 1925000 ریال می باشد. آدرس : امامزاده سید عبد الله (ع) در 42 کیلومتری جنوب غربی شهرستان خلخال در یک کیلومتری بخش کلور (شاهرود) در کنار چشمه زلال بسیار خنک مشهور به جیگیزات و رودخانه پرخروش شاهرود در دل کوههای بلند منطقه قرار گرفته است. (منبع : http://ardabil.irib.ir)

بخش مرکزی

امامزاده امیر نعمت الله (ع)

توضیحات : این امامزاده واقع در روستایی به نام آل هاشم و در قسمت جنوبی غربی شهرستان خلخال قرار دارد رواقی درسطح جنوبی واقع است که ضلع جنوبی آن پوشیده از نرده های فلزی می باشد. بنای این امامزاده دارای یک گنبد گرد معمولی و دو مناره است. در و پنجره های بنا آهنی و دارای قوس رومی می باشد که ورودی اصلی بنا در ضلع شرقی قرار دارد. بنای این امام زاده دارای آبدارخانه و شبستان نیز می باشد. ضریح چوبی در داخل بنا وجود دارد که بالای آن کتیبه ای که شجره نامه امام زاده قرار دارد نصب شده است. کف داخلی 1 متر بلندتر از کف محوطه می باشدو بنا داخل فضایی که با حصار فلزی محصور شده واقع است. بنا در داخل قبرستان واقع شده که رودخانه ای در سمت جنوبی آن جریان دارد و کل بنا بر سر جاده اصلی می باشد. در داخل حرم مطهر 4 نفر مدفون شده اند: سید امیر نعمت اله بن حسین (ع) سید احد بن محمد بن هاشم (ع) سید ابراهیم (ع) سید ولی الدین (ع) که هر کدام از این بزرگواران به صورت جداگانه در یک ضریح آرمیده اند و به روایت اهالی از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشند . آدرس : این امامزاده واقع در روستایی به نام آل هاشم و در قسمت جنوبی غربی شهرستان خلخال قرار دارد.

امامزاده سید دانیال (ع)

نسب : طبق روایت اهالی امامزاده سید دانیال از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : بقعه متبرکه امامزاده سید دانیال (ع) در روستای خانقاه سادات بالای تپه کم ارتفاعی واقع شده است. این روستا در 5 کیلومتری شمال شهرستان خلخال گرفته است. طبق روایت اهالی امامزاده سید دانیال از نوادگان امام موسی کاظم (ع) بوده و به روایت ریش سفیدان و اهالی روستا کرامات زیادی در حق مردم روا داشته است. بنای زیارتگاه در دو طبقه با نمای اصلی سنگ مرمریت سفید که در طبقه همکف بنا انباری و در طبقه اول ضریح فلزی طلا کاری شده و شبستان مردانه و زنانه و زائر سرا قرارگرفته است. ساختمان قدیمی این امامزاده کوچک بوده و دو ساختمان جدید در زمان های متفاوت بر آن اضافه شده است این امامزاده در اعیاد مذهبی دارای بیشترین زائر می باشد.ضریح مطهر طلاکاری شده که در ساختمان قدیمی و اصلی این بنا قرار گرفته است یک فضا مربع شکل است که تقریبا در مرکز بقعه متبرکه قرار گرفته است و یک درب چوبی مشبک جهت هدایت زائرین به این سمت می باشد. سرویس بهداشتی و وضو خانه مناسب در گوشه محوطه احداث شده است . طرح جامع بقعه به همت هیئت امنای بقعه و اداره اوقاف و امور خیریه در دست تهیه می باشد دعای ذیل مربوط به امامزاده سید دانیال می باشد. بسم الله الرحمن الرحیم السلام علیک ایها السید الزکی اشهرانکه کریم من اولاد اکرام السلام علیک و علی اروجک الطیب و روح ابیک الام. الایام الذی عجرعن عدمداحه لسان الاقلام الامام السابع الشفیع الماجد صاحب الشرف الانور والنسب الاطهر ابی ابراهیم موسی بن جعفر و رحمه الله و برکاته السلام علیک و علی روح اخیک الامام الغریب الشهید المسموم المفهوم الشموس و انیس النغرس المدفون بارض الطوس الرضی با مرالله علی بن الرضا سلام الله علیک یا سیدی فانی زائر لک فقلبی الیک مقربشر افتک وفضلک فالطبنی و اسئل الله لی قضا حوائجی فی الدنیا و الاخره اللهم صل علی محمد و آل محمد صلوه کثیره نامیه زالیه متواصله مترادفه متوائره کافضل ماصلیت علی ابراهیم و آل ابراهیم السلام علیک و علی روحک نقطه دائره الامال ایها السید الدانیال المدفون بارض الخلخال جعل الله قبرک نزول الاجلال الهی بحق الحسین واخیه وجده و ابیه و امه و بنیه و شیعه و مواله نجنا من العم الذی نحن فیه. آدرس : بقعه متبرکه امامزاده سید دانیال (ع) در روستای خانقاه سادات

بالای تپه کم ارتفاعی واقع شده است. این روستا در 5 کیلومتری شمال شهرستان خلخال گرفته است.

امامزاده سید ابراهیم (ع)

نسب : به گفته اهالی روستا نسب امامزاده سید ابراهیم به امام موسی کاظم (ع) می رسد . توضیحات : زیارتگاه امامزاده سید ابراهیم در ورودی روستای خِمِس بر روی تپه ای که محوطه قبرستان روستا می باشد قرار دارد و در روزهای خاصی از سال و همچنین شبهای جمعه مراسم مذهبی برگزار می شود و نیز در ماههای محرم و صفر هیئت های عزاداری از روستاهای همجوار برای برپایی مراسم به این مکان می آیند. طرح بنای جدیدالاحداث امامزاده به شکل مستطیل و در دو طبقه که طبقه پایین شبستان مردانه و طبقه بالا شبستان زنانه می باشد احداث شده است. اسکلت بنا بتنی با دیوارهای آجری است. پوشش سقف از نوع خرپای چوبی و روکش ورق فلزی می باشد. نمای اصلی بنا آجری با قوسهای پنج او هفت معمولی با پنجره های فلزی است. به گفته اهالی روستا نسب امامزاده سید ابراهیم به امام موسی کاظم (ع) می رسد . آدرس : زیارتگاه امامزاده سید ابراهیم در ورودی روستای خِمِس بر روی تپه ای که محوطه قبرستان روستا می باشد قرار دارد.

امامزاده سید محمد (ع)

نسب : به روایت اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : بقعه متبرکه امامزاده سید محمد (ع) معروف به سید محمود که به روایت اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد، در روستای مجره بالا تپه داخل قبرستان روستا واقع شده است این روستا در ده کیلومتری شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است. بنای این امامزاده نوساز وبه شکل مستطیل بانمای سنگ مرمریت سفید و با درب و پنجره های فلزی نیم قوس ساخته شده و تزئینات خاص معماری ندارد . داخل بنا با گچ پوشیده شده است. احداث بنای جدید به همت مردم همان روستا و هیئت امناء فراهم شده است به گفته اهالی روستا مراسم مخصوص مذهبی در روز های مختلف سال بالاخص در ماههای محرم صفر و رمضان توسط اهالی روستاهای همجوار در این مکان برگزار می شود. آدرس : امامزاده سید محمد (ع) در روستای مجره بالا تپه داخل قبرستان روستا واقع شده است این روستا در ده کیلومتری شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است.

امامزاده سید ابوالقاسم (ع)

نسب : به گفته اهالی روستا این امامزاده از نوادگاه امام موسی کاظم (ع) می باشد . توضیحات : امامزاده سید ابوالقاسم در روستای غفور آباد در قسمت شمال شرقی شهرستان خلخال قرار دارد. این امامزاده در خارج روستا و در قبرستان روستا واقع شده است که دور تا دور بنا را درختان بسیار زیبایی پوشانده اند. بنای امامزاده به شکل یک مستطیل کشیده است که در دو جهت شمال و جنوب دارای نور گیرهای متعدد است. بنا دارای یک گنبد نیم دایره کوچک می باشد. نمای خارجی بنا از نوع آجری با آجرهای3 سانتی و منقش به نام چهارده معصوم پوشانده شده و اطراف این امامزاده محوطه سازی و کف سازی شده و یک حوضچه کوچک روبروی ورودی اصلی واقع شده که اطراف حوضچه باگلهای رز گل کاری شده است. بنا به گفته اهالی روستا این امامزاده از نوادگاه امام موسی کاظم (ع) می باشد . آدرس : امامزاده سید ابوالقاسم در روستای غفور آباد در قسمت شمال شرقی شهرستان خلخال قرار دارد.

امامزاده زاویه سادات (ع)

نسب : طبق روایت اهالی از فرزندان امام موسی بن جعفر(ع) می باشد .
توضیحات : امامزاده زاویه سادات در روستای زاویه سادات در قسمت جنوبی شهرستان خلخال قرار دارد. این امامزاده مربوطه به سید الیاس و سید هاشم است که طبق روایت اهالی از فرزندان امام موسی بن جعفر(ع) می باشد مقبره هر دوامامزاده در این بنا واقع شده است. ساختمان فعلی این بنا که در محدودة قبرستان جای گرفته در سال 1380 ساخته شده و قدمتی بیش از 4 تا 5 سال ندارد. ساختمان قبلی بالای تپه قرار داشته که دارای نمای آجری و کوچکتر از ساختمان فعلی است. بنای فعلی دارای 2 چایخانه و آب انبار است که قدمت آب انبار حدود 200 سال می باشد. بنای فعلی این امامزاده مستطیل شکل بوده که نمای 3 ضلع آن از سنگ مرمریت سفید و تراورتن است و نمای پشت بنا آجری می باشد. این بنا دارای 3 درب ورودی در 3 طرف بنا می باشد و در هر 4 ضلع بنا نورگیر دارد. قوسهای بکار رفته درب و پنجره های بنا از نوع پنج اوهفت تیز است. دیوار های داخلی بنا تا ارتفاع حدود 80 سانتی متر از سنگ پلاک سبز و زرد کار شده و بقیه دیوار دارای نمای آجری است که با آجر3 سانتی کار شده است. سازه بنا اسکلت بتنی با سقف مسطح است.
آدرس : امامزاده زاویه سادات در روستای زاویه سادات در قسمت جنوبی شهرستان خلخال قرار دارد.

امامزادگان سید احمد و سید صفی الدین و سیده ام کلثوم (علیهم السلام)

نسب : طبق روایت اهالی محل از نوادگان امام جعفر صادق(ع) می باشند. توضیحات : بقعه مبارکه قاضیلر در محله قاضیلر شهرستان خلخال واقع شده است در این مکان مزار سه امامزاده دو برادر و یک خواهر که طبق روایت اهالی محل از نوادگان امام جعفر صادق(ع) می باشد وجود دارد.طرح این بنا به شکل مستطیل با نمای آجری و پنجره هایی با قوس های پنج او هفت می باشد. به گفته اهالی محله قاضیلر ، در گذشته بنای امامزاده دو بار تخریب شده و مجددا باز سازی گردیده است. این ساختمان در کنار یک بنای زیارتگاهی که عملکرد مسجد آن محله رادارند واقع شده است و دارای شبستان مردانه و زنانه می باشد. احداث بنای جدید به همت اعضای هیئت امناء امامزاده و اهالی این محله و اداره اوقاف و امور خیریه در سال 1382 انجام گرفته . مصالح مصرفی در بنای جدید به صورت اسکلت فلزی با بدنه آجری می باشد. همچنین در این مکان در شبهای جمعه مراسم دعای کمیل برگزار می شود و در ماه های محرم و صفر دسته های عزاداری برای برپایی مراسم عزاداری در این مکان مقدس جمع می شوند. آدرس : امامزادگان سید احمد و سید صفی الدین و سیده ام کلثوم (علیهم السلام) در محله قاضیلر شهرستان خلخال واقع شده است.

امامزادگان قاسم و ابراهیم و هاشم (علیهم السلام)

توضیحات : امامزادگان قاسم و ابراهیم و هاشم (علیهم السلام) روستای خوجین در جنوب شرقی شهرستان خلخال قرار داردکه جاده اصلی خلخال ، امامرود از داخل این روستا می گذرد.زیارتگاه امامزاده قاسم بر سر جاده اصلی مسیر بین شهرستان خلخال و روستای خوجین در 2 کیلو متری خلخال قراردارد .بنای این امامزاده در حال بازسازی می باشد مستطیلی شکل و دارای یک گنبد فلزی کوچک است، و دارای یک حیاط ورودی در قسمت جنوبی است که ورودی اصلی بنا نیز در همین ضلع واقع شده به گفته اهالی روستا در گذشته بنای امامزاده از خشت بوده که به مرور زمان این بنا تخریب شده و بنای جدید توسط خیَری بنام آقای ذبیحی احداث شده است بنای جدید از نوع آجری با اسکلت فلزی است و ورودی و نورگیرهای آن دارای قوس کند شکسته است. زیارتگاه امامزاده سید هاشم در 2 کیلومتری شهرستان خلخال بر سر جاده خلخال و روستای خوجین بر روی تپه ای در قسمت ضلع جنوبی امامزاده قاسم قرار گرفته است. بنای زیارتگاه مستطیل شکل و به ابعاد 4 ×4 متر و به صورت ساده بنا شده و سقف آن مسطح و دارای نمای سیمانی می باشد ورودی این بنا از ضلع شرقی بوده و دو پنجره کوچک در دو طرف درب ورودی قرار دارد. امامزاده ابراهیم در مسیر جاده اصلی بین شهرستان خلخال و روستای خوجین قرار گرفته بنای اصلی امامزاده در دوران پهلوی (حدود 50 سال قبل) در خیابان کشی توسط مهندس غیر مسلمان تخریب شده. هم اکنون تنها یک پایه آجری ساده به ارتفاع یک متر در مسیر جاده اصلی قرار گرفته که که زیارت نامه این امامزاده می باشد و اطراف آنرا ساختمانهای مسکونی احاطه کرده اند. آدرس : امامزاده قاسم بر سر جاده اصلی مسیر بین شهرستان خلخال و روستای خوجین در 2 کیلو متری خلخال قراردارد. زیارتگاه امامزاده سید هاشم در 2 کیلومتری شهرستان خلخال بر سر جاده خلخال و روستای خوجین بر روی تپه ای در قسمت ضلع جنوبی امامزاده قاسم قرار گرفته است. امامزاده ابراهیم در مسیر جاده اصلی بین شهرستان خلخال و روستای خوجین قرار گرفته است.

امامزاده بابا صفا (ع)

نسب : ریش سفیدان روستا معتقدند شخص مدفون در این زیارتگاه از نوادگان امام موسی کاظم(ع) می باشد. توضیحات : بقعه متبرکه بابا صفا در روستای بفراجرد در جنوب شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است .این بقعه در خارج از محدوده روستا در بین اراضی کشاورزی جای دارد و از لحاظ تاریخی اطلاعات دقیقی از آن در دست نمی باشد. ریش سفیدان روستا معتقدند شخص مدفون در این زیارتگاه از نوادگان امام موسی کاظم(ع) میباشد. بنای این زیارتگاه مستطیل شکل می باشد که دارای 2 درب ورودی و دو نورگیر در اضلاع شرقی و شمالی می باشد که درب و پنجره های بنا تخریب شده اند. بنا دارای نمایی سیمانی و سقف شیروانی می باشد. سقف داخلی بنا چوبی بوده که از تنه درخت ساخته شده است. آدرس : بقعه متبرکه بابا صفا در روستای بفراجرد در جنوب شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است .

امامزاده پیر سلمان (ع)

توضیحات : امامزاده پیر سلمان در یک کوچه 6 متری مرکز شهرستان خلخال قرار دارد. این امامزاده بین مردم شهر به نام " زنجیر لی امامزاده" معروف است. این بنا یکی از مهمترین امامزاده های شهرستان خلخال به شمار می رود و در ماه محرم هیئت عزاداری ، دسته های سینه زنی در این مکان به برپایی مراسم خاص این ماه می پردازند. بنای امامزاده 4 گوش و قدیمی می باشد . سقف آن از نوع شیروانی و دارای نمای خارجی آجری می باشد. ورودی اصلی ونورگیرهای این بنا به سمت کوچه و از جنس آهن می باشند. آدرس : امامزاده پیر سلمان در یک کوچه 6 متری مرکز شهرستان خلخال قرار دارد.

امامزاده سید نصرالدین (ع)

توضیحات : امامزاده سید نصرالدین(ع) در روستای سوسهاب که شرقی ترین روستای بخش خوش رستم شمالی از توابع استان اردبیل است.قدمت این بنا حدود 10 سال می باشد اما قصد دارند بنا را مجدداً بازسازی کنند .اهالی بومی معتقدند که افراد حاجتمند و بیمار در این امامزاده شفا یافته اند. در یک سمت امامزاده یک مسجد قرار دارد و در سمت دیگر آن سرویس بهداشتی واقع شده است. ساختمان این امامزاده سنگی و سقف آن از نوع شیروانی می باشد. آدرس : امامزاده سید نصرالدین(ع) در روستای سوسهاب که شرقی ترین روستای بخش خوش رستم شمالی از توابع استان اردبیل است.

امامزاده سید محمد(ع)

توضیحات : بنای امامزاده سید محمد (ع) در دهستان سر سبز لنبر از توابع بخش مرکزی خلخال واقع شده است.علی رغم این که امامزاده دارای بنای مشخصی می باشد ، متاسفانه بیشتر اهالی روستا بخصوص جوانان از وجود مزار امامزاده در داخل روستا اطلاعی ندارند. خیابان اصلی روستا که آسفالت هم می باشد از داخل روستا می گذرد که آن را به دو بخش تقسیم می کنند که در پایین جاده و در سراشیبی آن بنای چهار گوش امامزاده با سقف شیروانی به چشم می خورد . این بنا همان طور مزار که در شکل پیداست دارای نمای سیمانی سفید است و به نظر می رسد از ساخت آن زمان زیادی نمی گذرد و متعلق به همین دوران است. آدرس : بنای امامزاده سید محمد (ع) در دهستان سر سبز لنبر از توابع بخش مرکزی خلخال واقع شده است.

امامزاده سید محمد صالح (ع)

توضیحات : بقعه مبارکه سید محمد صالح (ع) معروف به فاطمی در شهرستان خلخال در خیابان اصلی شهر واقع شده است. بنای امامزاده مستطیل شکل با دو منار و گنبد پیازی شکل می باشد پیش خوان ورودی این بنا هم عرض خود ساختمان و به عمق تقریبا 5/1 متر است. پس از فضای پیش خوان ورودی گنبد خانه مقبره قرار دارد که دارای تزئینات کاشی کاری می باشد و روحانیت خاصی به فضا داده این بنا دارای نمای بیرونی بدون تزئینات و نیمه کاره می باشد. ضریح از جنس آلومنیوم روی مزار نصب شده است این بقعه به صورت هیت امنائی و با نظارت اداره اوقاف و امور خیریه اداره می شود . آدرس : بقعه مبارکه سید محمد صالح (ع) معروف به فاطمی در شهرستان خلخال در خیابان اصلی شهر واقع شده است.

بخش خورش رستم

امامزاده سید حسین (ع)

توضیحات : زیارتگاه امامزاده سید حسین (ع) در مرکز شهر کلور در داخل پارک این شهر قرار گرفته است.یک بنای کوچک مربع شکل با نمای کاشی کاری و کتیبه های قرآنی که در قسمت ازاره این بنا سنگ نوشته های شهدا شهر کلور قرار دارد دفن شده اند . پوشش کتیبه های قرآنی کاشی بر روی دیوار سقف در داخل بنا را می توان مشاهده کرد. ضریح زیبایی در داخل این بنا قرار گرفته که جنس آن از فلز می باشد. اطراف این بنا محوطه سازی شد که وجود باکس های گل و درخت زیبایی خاصی به این مکان داده است.بنای امامزاده در تاریخ 1361 احداث شده است. در ضلع شرقی و غربی این بنا دو درب به عرض 20/1 و به ارتفاع 50/2 متر قرا ردارد و در دو ضلع دیگر این بنا دو پنجره با قوس پنج او هفت قرار گرفته است دیوارهای داخلی بنا تا ارتفاع 5/1 متر با سنگ مرمریت سفید و بتن پوشیده از گچ است و دارای کتیبه های قرآنی کاشیکاری شده ای است.
آدرس : زیارتگاه امامزاده سید حسین (ع) در مرکز شهر کلور در داخل پارک این شهر قرار گرفته است.

امامزاده سید خلیل (ع)

توضیحات : امامزاده سید خلیل(ع) در 5 کیلومتری روستای سفید آب، در روستای سجهرود از توابع بخش خورش رستم شهرستان خلخال واقع شده است.روستای سجهرود در وضع موجود دارای جاده آسفالت نمی باشد به همین دلیل دسترسی به این روستا کمی دشوار است. بنای امامزاده نیز خارج از روستا در پشت تپه ای در یک قبرستان قدیمی واقع شده است که برای رسیدن به بنای امامزاده باید از چند تپه گذشت. این بنای خشتی مربع شکل بوده و دارای یک گنبد سیمانی می باشد . در حال حاضر حدود 70% بنا تخریب شده است سقف بنا چوبی واز نوع شیروانی می باشد در ضلع جنوبی بنا ایوانی سرپوشیده با نرده ها و ستونهای چوبی قرار گرفته است.کف بنا خاکی و کاملا تخریب شده و مزار امامزاده در داخل بنای سیمانی است و صندوقچه ای ندارد. دور تا دور این بنا را درختان بسیار زیبایی پوشانده اند که بر زیبایی بنا می افزایند. آدرس : امامزاده سید خلیل(ع) در 5 کیلومتری روستای سفید آب، در روستای سجهرود از توابع بخش خورش رستم شهرستان خلخال واقع شده است.

امامزاده عبدالله (ع)

توضیحات : زیارتگاه جدید الاحداث امامزاده عبدالله (ع) شهر کلور در خارج از محدوده شهر در داخل پارک تفریحی قرار گرفته است این بنا به همت هیئت امنای بقعه و اداره اوقاف و امور خیریه و شورای اسلامی شهر کلور و همکاری شهری محترم کلور بازسازی شده است . این زیارتگاه ما بین دو کوه بلند و باغات میوه و در کنار رودخانه شاهرود و چندین چشمه زار طبیعی واقع شده است . آدرس : زیارتگاه جدید الاحداث امامزاده عبدالله (ع) شهر کلور در خارج از محدوده شهر در داخل پارک تفریحی قرار گرفته است.

آرامگاه سید احمد معراجی

توضیحات : وقتی سخن از سیداحمد معراجی بر سر زبان‌ها جاری می‌شود، بی‌اختیار اهالی خورش‌رستم جنوبی و مناطق اطراف دل به آن سید فرزانه می‌سپارند. سیداحمد معراجی در روستای دورافتاده ایسبو (سفیدآب) می‌زیسته و به‌واسطه آن نیز، آرامگاهش در همین روستا می‌باشد. بزرگان منطقه به وارستگی این سید خدادوست گواهی می‌دهند و هرکدام خاطراتی از ایشان دارند. بزرگواری سیداحمد معراجی بر خردسال و کهنسال ثابت گشته، به‌گونه‌ای که اهالی منطقه به جدّ پاکش قسم یاد می‌کنند. یکی از اقوام در مدح و ستایش این سید والامقام چنین می‌گفت: روزی این عالم فرزانه به منطقه طارم رفته بود. از آنجا که در منطقه شناخته‌شده و شهره عام و خاص بوده، چند نفر به نیت برآورده شدن حاجتشان، چندین رأس گوسفند نذر می‌کنند و به سیداحمد می‌دهند. سید در میانه راه که به روستای چنارلق می‌رسد، از فرط خستگی راه، گوسفندان را به چوپانی در صحرا می‌سپارد تا اینکه روزهای بعد، به دنبالشان بیاید. چوپان از حسن اعتماد سید والامقام سوءاستفاده می‌کند و به دوست همراهش می‌گوید که یکی از گوسفندان سید را سر ببریم و استفاده کنیم و به ایشان بگوییم که گرگ خورده است. همراه چوپان چندین بار نصیحت می‌کند که این کار را نکنیم؛ ولی چوپان از نیت شیطانی خود دست برنمی‌دارد و شروع به سر بریدن حیوان زبان‌بسته می‌کند. موقع سر بریدن حیوان، طوفانی شروع می‌شود. گوسفند به صورت نیمه‌بریده از دست چوپان فرار می‌کند. چون چوپان در اطراف برای درست کردن چای آتش درست کرده بود، ناگهان تمام صحرا آتش می‌گیرد و فوران آتش آنقدر بوده که تمامی گله به وحشت می‌افتند و پا به فرار می‌گذارند. بالاخره بعد از چندین ساعت تلاش، چوپان با کمک دوست دیگرش، آتش را خاموش می‌کنند و الی آخر... این بود بزرگواری سید عزیزمان. همه‌ساله از اقصی نقاط کشورمان، به‌ویژه اهالی خلخال، خورش‌رستم و زنجان جهت زیارت و حاجت از این عالم فرزانه به روستای دورافتاده ایسبو (سفیدآب مشرف می‌شوند و عده‌ای نیز با پای پیاده از روستاهای اطراف با دسته‌های زنجیرزنی و سینه‌زنی به این زیارتگاه عرفانی سفر می‌کنند. سال‌ها پیش حقیر نیز طلبیده می‌شدم و در جمع عزاداران اباعبدالله‌الحسین(ع) حضور می‌یافتم و آرامگاه این سید وارسته را زیارت می‌کردم و طلب حاجت می‌نمودم؛ ولی چندین سال است که از الطافش بی بهره مانده‌ام و امیدوارم به‌زودی در جوار مقبره‌اش حاضر شوم.

تاسوعای حسینی ازدیاد جمعیت و ترافیک در زیارتگاه آنقدر زیاد می‌شود که دسته‌های سینه‌زنی و زنجیرزنی به‌سختی می‌توانند جابه‌جا شوند و مقبره مبارک آن سید عزیز را زیارت نمایند. عده‌ای تصور می‌کنند چون جمعیت فراوانی به این نقطه سفر می‌کنند باید جاده خوبی داشته باشد و مکان زیارت مثل بقیه زیارتگاها امکانات کاملی داشته باشد؛ ولی متاسفانه دارای جاده خاکی خطرناکی است و هیچ‌گونه امکانات و حتی آب کافی نیز ندارد و تابه‌حال نیز هیچ مسئولی پاسخگو نبوده و یا اصلاً مسئولی در کار نیست. به گفته مردم، این مکان مقدس سالانه از بابت نذورات 300 میلیون ریال درآمد دارد که به حساب بانکی امام جمعه خلخال واریز می‌گردد. اگر همین مبلغ برای بازسازی ساختمان مقبره و راه آنجا هزینه می‌گردید، اکنون مراجعین با این مشکلات مواجه نمی‌شدند و جالب اینجاست که همه‌ساله در روز تاسوعای حسینی، بخشدار هشجین و فرماندار خلخال نیز در این مراسم حاضر می‌شوند و برای مردم سخنرانی می‌کنند. با وجود فضای خالی زیاد در اطراف این مقبره، ساختمان مقبره تقریبا یک ساختمان با زیربنای 40 یا 50 متری است و هیچ امکاناتی در اطراف ندارد. فقط دیوار آجری با سقف معمولی و ضریح داخل مقبره که بیننده را به یاد غریبی این عالم ربانی می‌اندازد. دسته‌های عزاداری که به این مقبره می‌رسند، می‌ایستند و بر آن سید سلام می‌کنند و ʒǘϘǘЉɋ و تعزیت می‌گویند و بر دور قبر آن مظلوم، حلقه‌ی ماتم می‌زنند و مشغول عزاداری می‌شوند. تاسوعای حسینی دسته‌های مختلف عزاداری جلوی مقبره مشغول عزاداری می‌شوند و از باب ادب و نوعدوستی، هر چند دقیقه، جای خود را به دسته‌های دیگر می‌دهند. آدرس : سیداحمد معراجی در روستای دورافتاده ایسبو (سفیدآب) می‌زیسته و به‌واسطه آن نیز، آرامگاهش در همین روستا می‌باشد. (منبع : http://habibashkani.blogfa.com)

مابین بخش هشتجین و مرکزی

امامزاده سید اشرف (ع)

نسب : به گفته اهلی روستا این امام زاده از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد . توضیحات : امامزاده سید اشرف(ع) در روستای ارسون (بین راه هشتجین و خلخال) قرار دارد. این امام زاده خارج از روستا ودر کنار جاده قرار گرفته و درخت توت کهنسالی بر بنای امام زاده و سایر قبور سایه افکنده است .بنای تقریبا مخروبه با دیوارهای ترک خورده آن را نمای خارجی سیمانی پوشانده است .است سقف خارجی بنا شیروانی و سقف داخلی آن خرپای چوبی که برای جلو گیری از ریزش آن یک تیر و ستون فلزی در داخل بنا استفاده شده است. کف داخل سیمانی بوده و سنگ مزار این امام زاده به سرقت رفته است. به گفته اهلی روستا این امام زاده از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد . آدرس : امامزاده سید اشرف(ع) در روستای ارسون (بین راه هشتجین و خلخال) قرار دارد.

مشگین شهر

بخش مشکین شرقی

امامزاده سید جعفر(ع)

توضیحات : آرامگاه مطهر امامزاده سید جعفر بن موسی کاظم (ع) در شمال خاوری روستای انار از توابع بخش مشگین شرقی واقع شده است. در سال های پیش از 1300 هجری شمسی این مکان مقدس عبارت بود از یک قبر مطهر که بر روی آن اتاقکی گلی بنا کرده بودند تا این که یکی از ریش سفیدان متنفذ روستای انار به نام حاج کامران باغ های هم جوار این بنا را که متعلق به خودش بوده، بر آن افزوده و این اتاقک کوچک گلی را به بنایی زیبا که بر روی آن گنبدی زیبا است، تبدیل نمود و چندین سال بعد سقف آن را که با چوب و تخته ساخته شده بود، بازسازی نموده و بنای کنونی را ایجاد کرد. در بالای محراب امامزاده تاسیس بنای فعلی را سال 1300 شمسی نوشته اند. در حال حاضر امامزاده سید جعفر (ع) در وسط یک باغ سرسبز وسیع و زیبایی قرار گرفته است. این امام زاده مسجدی بزرگ دارد که دارای سه درب است. قبر شریف امامزاده سید جعفر (ع) در ضلع جنوب خاوری مسجد قرار گرفته که در بالای آن بر سقف مسجد گنبدی بزرگ بنا شده است. تا سال 1376 صندوقچه ای چوبی بر روی قبر قرار داشت اما از آن سال به بعد از بابت نذورات امام زاده، ضریح مشبک آلومینیومی تهیه شده و بر روی قبر سید بزرگوار قرار داده اند و روی خود قبر نیز پارچه ای سبز رنگ پهن کرده اند. در مدخل صحن امام زاده زیارت نامه ای نصب شده است که هر زیارت کننده طبق آداب زیارت ابتدا این زیارت نامه را می خواند آن گاه وارد حرم می شود. آدرس : آرامگاه مطهر امامزاده سید جعفر بن موسی کاظم (ع) در شمال خاوری روستای انار از توابع بخش مشگین شرقی واقع شده است.

امامزاده سید ابراهیم خراسانی (ع)

نسب : امام زاده سید ابراهیم خراسانی از نوادگان امام رضا (ع) می باشد. توضیحات : مقبره امام زاده سید ابراهیم خراسانی (ع) از نوادگان امام رضا (ع) در شهر لاهرود در میدان امامزاده و روبروی گلزار شهدای شهر واقع شده است مردم بومی به وقوع معجزاتی در این امام زاده معتقدند. همه ساله کوهنوردان زیادی که قصد صعود به قله سبلان را دارند در مسیر خود پس از زیارت این امامزاده عازم کوه می شوند. در سمت جنوبی و شمالی این بنا قبرستان شهر وجود دارد. ورودی اصلی بنا در ضلع شرقی واقع شده که شامل یک پیش ورودی کفش کنی و یک کتابخانه است بنای اصلی این امام زاده تخریب شده و حدود 2 سال پیش بنای جدید در محل مورد نظر ساخته شده است. این بنا تقریبا به سبک معماری اسلامی است که دارای یک گنبد با پوشش فلزی و دو مناره می باشد بنا با 9 پله از سطح زمین بالا تر بنا شده است و داخل بنا پس از عبور از پیشخوان شروع شده و وارد شبستان می گردد . بنای جدید الاحداث برای راحتی زائران دارای امکانات اولیه یک بنای زیارتی می باشد . این مکان به همت هیئت امنا و اداره اوقاف شهرستان احداث شده است . آدرس : مقبره امام زاده سید ابراهیم خراسانی (ع) در شهر لاهرود در میدان امامزاده و روبروی گلزار شهدای شهر واقع شده است.

امامزاده سید سلیمان (ع)

نسب : براساس آخرین تحقیقات انجام شده توسط یک موسسه فرهنگی در خراسان سید سلیمان فرزند بلافصل امام موسی کاظم می باشد. توضیحات : امامزاده سید سلیمان (ع) در دهستان قره سو و در بخش مشگین شرقی و در 22 کیلومتری شرق شهرستان مشگین شهر واقع گشته است. این روستا از شمال به جاده اصلی و ترانزیتی مشگین – اردبیل ، از جنوب به روستای اُنار و علی آباد محدود می شود. دهستان فخر آباد به دلیل همجواری با روستای ارجق که بنا به قول حمدالله مستوفی در قرنهای هفتم و هشتم هـ.ق بصورت یک قصبه بوده ودارای اهمیت بوده است. مقبره سید سلیمان دارای گنبد و مسجد است که به سال 1243 هـ.ق مطابق آنچه که بر روی آجرهای بنا نوشته شده است و با توجه به شیوه معماری و روایت معیرین در زمان قاجاریه ساخته شده است ولی بنای اولیه مقبره در دوران صفویان که در آن زمان مشگین و نواحی آن در نهایت آبادانی و پیشرفت بودند بنیان نهاده شده و در واقع در زمان قاجاریان مرمت شده و به شکل فعلی در آمده است، آثار درب ورودی و ایوان طاق که با خشت خام و گل ساخته شده است در ضلع غربی و شمالی محوطه مقبره کاملا مشهود است و حاکی از عظمت و شکوه خاص این مکان مقدس قبل از دوران قاجاریه بوده است. صحن حرم و اطراف آن آرامگاه خانواده سادات مقبره سران و بزرگان قوم و قبیله طوایف مغان و اطراف به ویژه شهدای جنگ ایران و عراق در دوران معاصر است. براساس آخرین تحقیقات انجام شده توسط یک موسسه فرهنگی در خراسان سید سلیمان فرزند بلافصل امام موسی کاظم می باشد که در ابتدا در بلخ سکونت داشته و پس از تسلط بنی امیه بر مشاغل مالی و اجتماعی شیراز به آنجا مهاجرت کرده و بعدا به جهت شهادت پسر عمویش به نام عباس در آذربایجان و زیارت مرقد او عازم این دیار شده و بنا به خواهش اهالی در همین جا ماندگار می شود. از تاریخ وفات وی هیچ اطلاع دقیقی در دست نیست اما احتمال می رود که در اواخر نیمه اول قرن پنجم وفات یافته است. ساختمان بنا واقع در میدان اصلی روستا در بخش شمال و شمال شرقی زمینی به مساحت 76/1926 متر مربع واقع شده است. پلان کنونی متشکل از دو بخش قدیمی و نوساز است، که درسالهای گذشته به دلیل ازدیاد زائرین و مسافران اقدام به احداث این بخش نموده اند. گنبد خانه در بخش غربی شبستان قدیمی واقع شده که مدفن امامزاده می باشد. پلان این بخش هشت گوش و

دارای یک ورودی در قسمت غربی شبستان شرقی گنبد خانه می باشد، گنبد خانه دارای 4 نور گیر در پای گنبد می باشد. در حال حاضر این بنا به عنوان یک مکان مذهبی دارای زائرین زیادی مخصوصا در ایام خاص می باشد مالکیت این بنا در حال حاضر در دست اداره اوقاف می باشد. طرح جامع مرمت و باز سازی امامزاده توسط اداره کل اوقاف استان اردبیل در دست تهیه است . شایان ذکر است که دراین مقبره تعدادی ظروف بسیار قدیمی منحصر به فرد و چندین کتاب خطی نفیس نگهداری می شود که می توان به نسخه های دست نویس شاهنامه فردوسی اشاره نمود. آدرس : امامزاده سید سلیمان (ع) در دهستان قره سو و در بخش مشگین شرقی و در 22 کیلومتری شرق شهرستان مشگین شهر واقع گشته است.

امام زادگان احمد و محبت (ع)

توضیحات : بنای امامزادگان احمد و محبت (ع) در روستای آلنی در 5 کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر واقع شده است. که یک بنای کاملا مخروبه در قبرستان قدیمی روستاست. قدمت بنا به حدود 300 سال پیش می رسد که در زمان قدیم زیارتگاه بوده و متاسفانه به مرور زمان بدلیل عدم بازسازی و بهسازی جز چند دیوار سنگ گلی و چند طاق چیزی بر جای نمانده است. با یک ورودی معمولی داخل بنا می شویم و بعد با چند پله به پائین و یک طاق کوچک به ارتفاع حدودی 80 سانتی متر وارد فضای سردابه می شویم که یک چهار دیواری به ابعاد تقریبی 5/2 ×5/2 متر مربع با دیوارهای سنگی و کاه گلی است. کنار دیوارها طاقچه های کم عرضی دیده می شود که ظاهرا محل روشن کردن شمع می باشد. از ظاهر ساختمان چنین بر می آید که در گذشته بنایی دو طبقه بوده است.دور تا دور محدوده قبرستان که این بنا هم در آن جای گرفته با دیوار خشتی نیمه خرابی محصور شده است. کمی بالاتر مزار شیخ الکرم – پدر بزرگوار آیت ا... مشکینی(ره) - هم در همین قبرستان واقع شده است در داخل قبرستان چند قبر دیگر با دیوارهای کاهگلی که اطرافش را احاطه کرده دیده می شود . آدرس : بنای امامزادگان احمد و محبت (ع) در روستای آلنی در 5 کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر واقع شده است.

امام زاده سید عماد الدین (ع)

توضیحات : امامزاده سید عمادالدین(ع) در محدوده قبرستان مرکزی روستای رحیم بیگ لو در 2 کیلو متری شهر رضی از توابع استان اردبیل ، در پای تپه ای واقع شده است که دیوار سنگی به ارتفاع 20/1 سانتی متر دور تا دور قبرستان را محصور کرده است. امامزاده سید عمادالدین نزد اهالی روستای رحیم بیگ لو از ارزش و اعتبار خاصی برخوردار است. بنای قدیمی تخریب شده است وهم اکنون درحال بازسازی می باشد. بنای جدید به همت هیئت امناء و اداره اوقاف و با کمک های مالی مردم در حال بازسازی می باشد.بنای جدید در ابعاد تقریبی 18 ×12 متر با شالوده بتنی میباشد. امامزاده دارای رقبات وقفی بوده که به صورت اراضی زراعتی می باشد . دو باغ نیز به صورت املاک و مستغلات متعلق به امامزاده است که عواید آنها صرف هزینه های ضروری امام زهده می گردد. آدرس : امامزاده سید عمادالدین(ع) در محدوده قبرستان مرکزی روستای رحیم بیگ لو در 2 کیلو متری شهر رضی از توابع استان اردبیل ، در پای تپه ای واقع شده است .

امام زاده محسن(ع)

نسب : امامزاده سید محسن از نوادگان سید سلیمان است که نسب آن به امام جعفر صادق (ع) می رسد. توضیحات : امام زاده سید محسن در روستای نقدی اولیا در شرق شهر لاهرود و بعد از روستای فخر آباد واقع است. امامزاده سید محسن از نوادگان سید سلیمان است که نسب آن به امام جعفر صادق (ع) می رسد. اهالی بومی روزهای پنج شنبه در این مکان مراسم دینی خود را برگزار می کنند . نمای خارجی بنا سیمانی بوده و نمای اصلی آن سیمان سفید و سایر نماهای سیمانی رنگی است . بنا دارای دو دریچه کوچک در ضلع اصلی خود می باشد. که نور داخل بنا را تامین می کند. در سمت نمای اصلی بنا یک ایوان به ارتفاع تقریبی 20/1 از فضای اطراف قرار دارد. ساختمان بقعه در کنار جاده اصلی ورودی روستا قرار گرفته و در میان قبرستان روستا واقع شده است . آدرس : امام زاده سید محسن در روستای نقدی اولیا در شرق شهر لاهرود و بعد از روستای فخر آباد واقع است.

بخش مرکزی

امام زاده سید جعفر بن موسی کاظم (ع)

توضیحات : آرامگاه مطهر سید جعفربن موسی کاظم(ع) در شمال خاوری روستای اونار از توابع بخش مشگین خاوری واقع شده است. در سال های پیش از 1300 هجری شمسی این مکان مقدس عبارت بود از یک قبر مطهر که بر روی آن اتاقکی گلی بنا کرده بودند تا این که یکی از ریش سفیدان متنفذ روستای اونار به نام حاج کامران باغ های هم جوار این بنا را که متعلق به خودش بوده، بر آن افزوده و این اتاقک کوچک گلی را به بنایی زیبا که بر روی آن گنبدی زیبا است، تبدیل نمود و چندین سال بعد سقف آن را که با چوب و تخته ساخته شده بود، بازسازی نموده و بنای کنونی را ایجاد کرد. در بالای محراب امام زاده تاسیس بنای فعلی را سال 1300 شمسی نوشته اند. آدرس : آرامگاه مطهر سید جعفربن موسی کاظم(ع) در شمال خاوری روستای اونار از توابع بخش مشگین خاوری واقع شده است. (منبع : http://www.tebyan-ardebil.ir)

آرامگاه بقعه شیخ حیدر (ع)

آرامگاه بقعه شیخ حیدر (ع) توضیحات : بقعه شیخ حیدر منصوب به شیخ حیدر پدر شاه اسماعیل اول، در مشکین شهر اردبیل واقع است این مقبره در باغ سبز و با صفایی که قبرستان قدیمی مشکین شهر بوده و در مرکز شهر قرار دارد، واقع شده است. نمای خارجی این بنا به صورت برج بلندی به ارتفاع تقریبی 18 متر و به قطر 5/10 متر به صورت استوانه‌ای است. این بقعه از بیرون به شکل برج مدور و از داخل به شکل 12 ضلعی و در دو طبقه قسمت زیرین سردابه و قسمت فوقانی بصورت برج مدور با ارتفاع 5/18 متر و قطر 5/10 متر است. بقعه شیخ حیدر از خارج با کاشی‌های فیروزه‌ای رنگ به ایات سوره فتح و همچنین لفظ جلال اله در اشکال مختلف و با خطوط کوفی مزین شده است. داخل مقبره از دو طبقه تحتانی و فوقانی تشکیل شده است و درب ورودی سردابه در شمال برج قرار دارد که به وسیله یک راه پله بلند به راه باریک منتهی به سردابه راه یافته است. قبر شیخ حیدر در منتهی الیه سردابه قرار گرفته است. پلان برج یا اتاق فوقانی به شکل دوازده ضلعی منظمی است که هر ضلع آن 20/2 متر می‌باشد و به علت احداث شیارهای سراسری در سطح داخلی برج، بنا بلندتر ساخته شده و ارتفاع بیش‌تری دارد. در ورودی و سه پنجره آن با مقرنس کاری گچی و کاشی تزیین شده است و قاب محرابی شکل بر همه جای بنا دیده می‌شود. در مورد قدمت بنا و تاریخ احداث آن اظهارات گوناگونی ابراز شده است که دونالد ویلبر معتقد است این بنا از آثار قرن 7 و 8 هجری قمری است و در دوره صفویه تکمیل و کاشیکاری شده است. این بقعه در سال 1311 با شماره 184 در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسید و در سال 1380 طرح ساماندهی حریم بقعه شیخ حیدر در جلسه هیئت دولت تصویب شد که این طرح شامل سه مرحله کلی تملک، مرمت و اجرا بود. گردآورنده : خانم قائدی آدرس : بقعه شیخ حیدر در مشکین شهر اردبیل واقع است. (منبع : (http://www.hamshahrionline.ir

آرامگاه اوخلی بابا آلنی

توضیحات : مقبره اوخلی بابای آلنی در ظلع شرقی قبرستان قدیمی دهستان النی بقایای بنایی با دیواره های خشتی نیمه تخریب در درون باغی وجود دارد که به امامزاده اوخلی بابا مشهور است این بنا با دیوار خشتی به صورت (دوار از داخل) ساخته شده است که سقف آن به مرور زمان تخریب شده است وقتی از ورودی کوچک این بنا وارد می شوید در داخل راهرو با چیدن سنگها بر روی هم به صورت دایره وار درطرفین آن به وجود آورده اند را مشاهده می کنید وارد صحن اصلی این بقعه می گردی قبری در وسط آن بزرگواری به خواب رفته در آن دخمه را نشان می دهد که بی هیچ زیارت نامه وعلامت ونشانه ای از روزگاران گذشته حرمتش می کنند هرچند سپرده اند به دست باد وباران خرابه های دیگر به فاصله حدود 20 و 200 متری این بنا وجود دارد که تخریب شده وهیچ رسیدگی نگردیده است. آدرس : مقبره اوخلی بابای آلنی در ظلع شرقی قبرستان قدیمی دهستان النی واقع است. (منبع : http://barg-khazan89.blogfa.com)

سبلان

بخش سبلان

امامزاده عبدالله (ع)

نسب : امامزاده عبدالله از نوادگان حضرت موسی بن جعفر (ع) می باشد. توضیحات : آتشگاه زیارتگاه مطهرامامزاده عبدالله (ع) بر روی تپه جنوبی مشرف به روستای آتشگاه در ضلع غربی شهر اردبیل با حدود بیست و پنج کیلومتر فاصله واقع شده است.امامزاده عبدالله، از نوادگان حضرت موسی بن جعفر (ع) می باشد. به روایت علمای روستا، از اقدامات ایشان می توان به مبارزه با حاکم زرتشتی منطقه بنام «زبیر» در راه اسلام و از بین بردن مذهب زرتشتی در روستای آتشگاه اشاره نمود. ایشان در دعوت و جذب مردم به دین مقدس اسلام از هیچ کوششی دریغ نکرده اند. امامزاده عبدالله (ع) بعد از دعوت مردم روستای آتشگاه به اسلام برای تبلیغ این دین به سراب مسافرت نموده ودر روستای «ویچین» سراب نیز زرتشتیان را به اسلام دعوت نموده است. در این امر بقدری اصرار نموده که نهایتاً توسط مردم این منطقه با مسمومیت غذایی دار فانی را وداع گفته است. وی قبل از مرگش وصیت کرده بود که او را درکنار رودخانه روستای آتشگاه (آق امام) دفن نمایند که هم اکنون قبر وی در این منطقه زیارتگاه عاشقان و دوستداران می باشد. مقبره امامزاده با یک جاده خاکی به عرض 3 متر ارتباط خود را با روستا برقرار می سازد. این دسترسی با یک پل تخت که بر روی سنگهای خشکه چین ساخته شده زائر را به سمت دیگر رودخـانه هدایت نموده و با 25 پله او را به بالای تپه که قبرستان روستـا نیز در آنجا واقع شده می رساند. سـاختـار بنـای مقبره، قدیمی می باشد که در سالهای اخیر بوسیله سنگ مرمر نما سازی شده است. پیشخوان ورودی امامزاده از طریق یک فضای نیمه باز به اتاق قبل از گنبدخانه می رسد که برای اجلاس زائرین و مراسـم روضه خوانی مورد استفـاده قرار می گیرد. پوشش آسمانه فضای گنبدخانه از نـوع عرقچین است که دارای 4 نورگـیر بوده و روشنـایی داخل را به راحتی تأمین می کند. زیارتنامه : السلام علیک یا امام زاده عبدالله، السلام علیک یابن موسی الکاظم،السلام علیک ایها السید الزکی و الطاهر الوفی الحنی اشهد انک قلت حقاً و نطقت صدقاً و دعوت الی مولای و مولاک علا فیقاً و سراً فان متبعک و نجی مصدقک و خاب و خسر مکذبا و المتخلف عنک اشهد لی بهذه الشهده لاکون من الفائزین بمعرفتک و طاعتک و تصدیقک و ایجاعک، السلام علیک و علی من اتبعک من المومنین،السلام علیک یا سیدی و بن سیدی انت ابن باب الله الموتی منه و الماخوذ عنه اتیتک زائراً و حاجاتی لک مستودعا وها انا ذا استودعک دینی وِ امانتی و خواتیم عملی و جوامع

املی الی منتها آجلی، السلام علیک جمیعاً و رحمه الله و برکاته ... پس به فضل حضرت سیدالشهداء این را بخوانید: یابن رسول الله بابی انت و امی یا آبا عبدالله لقد عظمت الزریه و جلت المصیبه با علینا و علی جمیع اهل السموات و الارض فلعن الله امه اسرجت و الجمت و تهیات و تنقیت لقتالک یا مولای یا ابا عبدالله قصدت حرمک و امیت الی مشهدک رسال الله بالشان الذی لک عنده و بالمحل الذی لک الدیه. آدرس : آتشگاه زیارتگاه مطهرامامزاده عبدالله (ع) بر روی تپه جنوبی مشرف به روستای آتشگاه در ضلع غربی شهر اردبیل با حدود بیست و پنج کیلومتر فاصله واقع شده است.

نير

بخش کورائیم

بقعه کوراییم

توضیحات : این بنا در وسط قبرستانی در روستای کوراییم در 30 کیلومتری شهر اردبیل واقع و شامل بنای چهارگوش است که هر ضلع آن 5 متر طول دارد. بر فراز بنا، گنبد آجری کوچکی قرار دارد که از وضعیت مناسبی برخوردار نیست، در قسمت شمالی بنا، سردر کوچکی با طاق فرو ریخته قرار دارد که ورودی آن به عرض 80 و ارتفاع آن 150 سانتی‌متر است. سبک معماری و مصالح به کار رفته در بنا چنین می‌نماید که بقعه احتمالاً متعلق به قرن هفتم هجری قمری باشد. ظاهراً نشان قبری در داخل بقعه مشهود نیست. این بنا در فهرست آثار تاریخی نیز به ثبت رسیده است. آدرس : این بنا در وسط قبرستانی در روستای کوراییم در 30 کیلومتری شهر اردبیل واقع است. (منبع : http://vista.ir)

امامزاده سید صلاح الدین رشید (ع)

توضیحات : امامزاده سید صلاح الدین رشید بن سید محمد حافظ بن سید عوض شاه الخواصبن سید حبیب الدین فیروز شاه بوده و در اواخر قرن پنجم هجری در اردبیل می زیسته، جد چهارم شیخ صفی الدین اردبیلی می باشد مزار شریفش بر روی تپه ای در کنار روستای قطب آباد واقع است. که متأسفانه در پنجاه سال اخیر در اثر بی توجهی بطور کلی آثار مرقد مطهرش ار بین رفته، بسیار ضروری است با تشکیل یک گروه کارشناسی و استفاده از شواهد و افراد محلی مزار شریف ایشان را مشخص و تعیین نمود. آدرس : مزار شریفش بر روی تپه ای در کنار روستای قطب آباد واقع است. (منبع: http://www.tebyan-ardebil.ir)

عنبران

بخش مرکزی

آرامگاه پیر جماعت

توضیحات : بقعه متبرکه پیر جماعت (ع) در پانزده کیلومتری شمالی شهرستان نمین و چهار کیلومتری شرقی شهر عنبران سفلی در روستایی به نام کُلَش واقع شده است. بنای مقبره در یک کیلومتری شمال روستای مذکور به طرف مرز ایران و آذربایجان توسط جاده پرپیچ و خم کوهستانی و صعب العبور قابل دسترسی است. مقبره پیرجماعت دور از مجموعه سکونتگاهی و در میان قبور اهالی قرار گرفته است. امامزاده که پیرجماد نیز نامیده می شود از شاگردان شیخ صفی الدین اردبیلی بوده است. درسال 1304ه.ش برای حفظ مرقد پیر، بارگاهی توسط اهالی محل ساخته می شود. آخرین تعمیرات انجام گرفته بر این ساختمان مربوط به سال 1364 ه.ش می باشد. بنا شامل یک گنبدخانه کوچک است که پلان و بشن گنبدخانه بصورت دایره و ساختار آن استوانه ای شکل می باشد. قبل از داخل شدن به گنبدخانه از ورودی جهت قبله، به اتاقی در ابعاد تقریبی 5/2 *5/2 متر وارد می شویم که به عنوان پیش فضا عمل می کند. آدرس : بقعه متبرکه پیر جماعت (ع) در پانزده کیلومتری شمالی شهرستان نمین و چهار کیلومتری شرقی شهر عنبران سفلی در روستایی به نام کُلَش واقع شده است. (منبع : http://www.persiacities.com)

مقبره پیربدرالدین

توضیحات : مقبره پیربدرالدین مربوط به سده‌های 10 تا 13 ه. ق. است و در نمین، خیابان امام خمینی، روبروی فرمانداری نمین واقع شده و این اثر در تاریخ 12 دی 1386 با شمارهٔ ثبت 20381 به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. آدرس : مقبره پیربدرالدین در نمین، خیابان امام خمینی، روبروی فرمانداری نمین واقع شده است. (منبع : http://fa.wikipedia.org)

استان اصفهان

معرفی

اشاره

استان اصفهان با مساحتی حدود ۱۰۶ هزار و ۱۷۹ کیلومتر مربع یعنی حدود ۲۵/۶ درصد از مساحت کل کشور را در مرکز ایران به خود اختصاص داده است. این استان، از شمال به استان‌های مرکزی، قم و سمنان، ازجنوب به استان‌های فارس و کهگیلویه و بویراحمد؛ از غرب به استان‌های لرستان، خوزستان و چهارمحال و بختیاری و از شرق به استان یزد و خراسان محدود می شود.

شهر تاریخی اصفهان، مرکز استان اصفهان است که اکنون از نظر جمعیت در سطح کشور، مقام سوم را دارد. از شهرهای مهم آن می توان،اردستان، تیران و کرون، دهاقان، خمینی شهر، خوانسار، خور و بیابانک، چادگان، سمیرم، شاهین شهر و میمه، شهرضا، فریدن، فریدون شهر، فلاورجان، کاشان، گلپایگان، لنجان، مبارکه، نایین، نجف آباد، نطنز را می توان نام برد .

موقعیت جغرافیایی

بانلاق گاوخونیاستان اصفهان به دلیل قرار گرفتن در میان کوه های مرکزی ایران و دامنه های شرق زاگرس دارای نواحی مختلف «کوهستانی و جلگه ای» است. نواحی کوهستانی آن مشتمل بر: نواحی کوهستانی غرب، نواحی کوهستانی شمال شرق و شرق و نواحی کوهستانی اردستان است.
شهرستان های فریدن و فریدونشهر در ناحیه «کوهستانی غرب»، شهرستان های نطنز، کاشان و گلپایگان در ناحیه «کوهستانی شمال و شمال شرق» و در آخر شهرستان اردستان در ناحیه «کوهستانی اردستان» قرار دارد. شهرستان اردستان به وسیله دو رشته کوه در غرب از حوزه زاینده رود و در شرق از کویر لوت جدا می شود. ناحیه کوهستانی اردستان همچنین به وسیله یک رشته از کوه های کم ارتفاع به دو قسمت «شمالی» و «جنوبی» تقسیم می شود. قسمت شمالی شامل شهرستان های نایین، اردستان، کاشان است و قسمت جنوبی شهرستان یزد را در دامنه شیرکوه دربر می گیرد .
و اما بخش جلگه ای این استان از «آبرفت های زاینده رود» به وجود آمده و با شیب ملایمی به «باتلاق گاو خونی» در جنوب شرقی اصفهان منتهی می گردد .
استان اصفهان با توجه به تفاوت ارتفاعات در مناطق مختلف، دارای سه نوع آب و هوا است. «آب و هوای بسیار خشک تا خشک گرم»، «آب و هوای نیمه مرطوب تا مرطوب سرد» و «آب و هوای نیمه خشک» . به همین دلیل جزو «مناطق خشک و نیمه خشک» کشور محسوب می شود.
قسمت های شمال و شمال شرقی استان که شامل شهرهای کاشان، آران و بیدگل، نطنز، اردستان، نایین و اصفهان است، دارای اراضی غیرقابل کشت، کویری ، شن زار و بیابان است .

گروهی معتقدند پیش از اسلام، به ویژه در دوران ساسانیان، این منطقه مرکز گردآمدن سپاهیانی از مناطق جنوبی ایران یعنی، خوزستان، کرمان، فارس، سیستان و غیره به منظور حرکت به سمت محل نبرد بود و به همین دلیل آنجا را «اسپهان» می نامیدند، ولی بعدها با ورود اعراب به ایران ، نام این منطقه از « اسپهان » به «اصفهان» تغییر یافت.
به گفته «هرودوت»، مادها قبل از آن که به قدرت برسند اتحادیه ای از شش طایفه به نام های پارتاکنیان»، «بوسیان»، «استرو خانیان»، «اریزانتیان»، «بودیان» را تشکیل داده بودند که این خود سبب قدرت و نیرومندی آنان شده بود. ایران در این دوران دارای استان های وسیعی تحت حکومت «مادها»، «پارت ها» و «پارس ها» بود .
در خصوص محل استقرار این اقوام باید گفت: «پارس ها» در قسمت جنوب و جنوب غربی ایران ساکن بودند. «پارت ها» سرزمین های خراسان، سیستان و بلوچستان را تا شمال شرقی دریای خزر برای سکونت انتخاب کردند و «مادها» که خود به دو قسمت «ماد کوچک» و «ماد بزرگ» تقسیم می شدند به ترتیب در آذربایجان و قسمتی از کردستان و همچنین در تمام نواحی مرکزی و غرب ایران از جمله کرمانشاه، همدان، ری، اصفهان و سواحل دریای خزر ساکن شدند.
در دوران ایلامی ها استان کنونی اصفهان به عنوان یکی از ایالات های کشور محسوب می شد و « انزان یا انشان» نامیده می شد. نام این ایالت و مرکز آن در زمان هخامنشیان، از «انزان» به «گابیان»، «گابا» و «گادوگای» تغییر کرد و به سبب آبادانی، نه تنها محل سکونت پادشاهان هخامنشی گردید، بلکه به یکی از ساتراپ های حکومتی نیز تبدیل شد. در اواخر این دوره «گابیان» رفته رفته به «گی» تغییر یافت. «هرتسفلد» می نویسد : «اصفهان نام بلوکی از «ولایت پریتکان» و نام «شهر گبی» بوده است . «گبی» بعدها «گی» و سپس عربی شد و به «جی» تبدیل شد.
اسکندر مقدونی هنگام دنبال کردن داریوش هخامنشی به «ایالت پرتیکان» آمد و آن جا را گشود و «اکسازر» را که والی شوش بود به حکومت «پرتیکان» گمارد. با سقوط حکومت هخامنشیان اسکندر اقدام به بنای دوازده شهر به نام «اسکندریه» نمود که از جمله «ایالت پرتیکان» نیز جزو یکی از این شهرهای جدید محسوب می شد. بسیاری از بازرگانان، صنعت گران و پیشه وران به منظور انجام معاملات سودمند در ممالک شرقی همراه با اسکندر مقدونی حرکت می کردند و در این شهرهای جدید ساکن

می شدند. در آن زمان ، « پرتیکان » به تمامی ناحیه اصفهان اطلاق می‌شد.

اقوام و زبان مردم استان اصفهان

ترکیبی از اقوام مختلفی است که در طول تاریخ و با روی کار آمدن حکومت های مختلف، به منظور انجام فعالیت های مختلف اقتصادی، بازرگانی و صنعتی وارد این سرزمین شده و در آن ساکن شد ه اند. البته اقوام دیگری نیز در این استان ساکن هستند که به ترتیب جمعیت، عبارتند از: پارس های بختیاری، لرها ، ترک ها، ارمنی‌ها، گرجی‌ها، یهودی ها، کولی‌هاوعرب‌ها. همچنین مسیحیان، کلیمیان و زرتشتیان نیز اقلیتهای غالب توده مردمی استان اصفهان را تشکیل می دهند.
باتوجه به ترکیب اقوام ساکن در استان اصفهان، مردم استان به زبان فارسی با لهجه های اصفهانی، نایینی، نطنزی، خوانساری، خوری، کاشانی، اردستانی، جندقی، گزی، فریدنی، لری سخن می گویند.

یکی از بزرگ‌ترین مراکز تولید انواع مختلف صنایع دستی ایران به شمار می‌رود. تزیینات آجری، کاشی کاری، گچ بری، انواع خط در آثار تاریخی موجود بر اطراف و کناره های مناره‌ها، مساجد، قصرها، رونویسی انواع کتاب ها و قرآن، قطعات نگارگری و نقاشی، همچنین هنرهای زری دوزی و قلم کاری، ترمه، نقره کاری و زرنگاری از قرن ها پیش تا دوره معاصر گویای فرهنگ و هنر غنی این استان است .
صنایع دستی چون؛ سیم کشی، زرکشی، زربافی، گلابتون دوزی، منبت گلپایگان، پولک دوزی، زنجیره بافی، قالی بافی و نساجی از جمله صنایع دستی رایج در این استان است که در عهد شاهان صفوی رونق فراوانی داشت. به طوری که هنوز هم طرح و نقش عموم دست ساخته‌های اصفهان اعم از فرش و قلمکار و ظروف قلم زنی و کاشی، دوختنی‌های روی پارچه تحت تأثیر طرحهای تزیینی دوران صفویه قراردارد و طراحان اصفهان، طرح ها را به نسبت قدرت درک و مهارت خود از آثار قدیمی برمی‌گیرند و با خلاقیت خود، آنها را زیباتر می‌سازند.فولاد مبارکه
مردم استان اصفهان علاوه بر فعالیت در بخش صنایع دستی، به فعالیت در بخش کشاورزی و دامپروری نیز می پردازند. پوشش گیاهی متوسط، وجود آب‌های سطحی و زمین‌های مساعد برای کشت گندم آبی و دیم، علوفه و سیب‌زمینی و کاشت درختان میوه از خصوصیات مهم جغرافیایی منطقه است. به غیر از گندم که در همه شهرستان‌های استان کشت می‌شود، می توان به کشت سیب زمینی در فریدن و سیب در منطقه سیمرم را نام برد. همچنین تنوع آب و هوا ، میزان آب‌های سطحی و زیرزمینی، بازار مصرف و دانش و تکنولوژی کشاورزی سبب شده است، این استان از تنوع کشت برخوردار باشد . در این استان فقط گندم به صورت دیم کاشته می‌شود .مناطق دیم‌کاری نیز محدود به قسمتی از جنوب و شمال غربی استان است. میزان محصول دیم استان در مناطق مختلف و در هر سال به علت تغییر میزان بارندگی متفاوت است؛ به طوری که در بعضی از سال‌ها میزان محصول حتی کم‌تر از بذر کاشته شده، می‌شود.
علاوه بر موارد ذکر شده، وجود معادنی چون معادن سرب و روی ایران کوه واقع در غرب شهرستان اصفهان، معادن طلای موته در حوالی میمه، معدن سنگ چینی و ساختمانی در گدار سرخ گلپایگان نشان از فعال بودن بخش معاون این منطقه است.
در بخش صنعت از مهمترین صنایع استان اصفهان می توان: وجود کارخانه ذوب‌آهن، صنایع فولاد مبارکه اصفهان، کارخانه پلی‌اکریل اصفهان، صنایع

نظامی، صنایع مواد غذایی و فرآورده‌های پلاستیکی و کارخانه‌های بافندگی و ریسندگی را بر شمرد.

سوغات

بخش شیرینی : گز ، پولکی اصفهان، گلاب قمصر کاشان قلمکار بخش صنایع دستی : خاتم کاری، مینا کاری، مینیاتور، قلم زنی، پارچه های قلم کار، پارچه های زرباف و آثار خوشنویسی، منبت کاری، کاشی سازی، گچبری، گره چینی و مشبک

زاینده رود اصفهان : آبشار شالورا، آبشار کرد علیاچ، آبشار سمیرم، آبشار تخت سلیمان، آبشار خضر، زاینده رود، چشمه آب معدنی و آب گرم ورتون، چشمه آب سرخ فریزهند، غار فریدون، غار یخ، غار شاه قنداب، غار چاه وزمه یا کلهورود، غار پلنگ، غار افغان دالانکوه تیران و کرون : آبشار دالانکوه، چشمه مرغاب، چشمه احمدرضا، طبیعت دامنه رشته کوه دالانکوه خمینی شهر : چشمه لار ، قنات دیمتریان آبشار-سمیرم سمیرم : آبشار سمیرم، آبشار خفر، آبشار و دره بی بی سیدان، پارک جنگلی آب ملخ، تفرجگاه های حاشیه رودخانه لای سرخ و چشمه نول، حاشیه رودخانه ماربر، چشمه تخت سلیمان، چشمه شیربرنجی، چشمه بابا زرنگو، چشمه ناز ونک، کوه منطقه تنگ خشک، طبیعت تنگ سیرو، غار چال قفا، غار دنگزلو، یخچال طبیعی کمانه، اسپراین شهرضا : بیشه های روستای اسفرجان، زرچشمه روستای هونجان، غار شاه قنداب، غار شاه آباد، غار شاه عبداله فریدن فریدن : آبشار سیاه دره، چشمه آب الکن، چشمه آب بلادگان، چشمه آب ترز، چشمه آب چران، چشمه آب چم در، چشمه آب دره غاز، چشمه آب زرک، طبیعت روستاهای قراقوش، کرم گوگان، مارکده، قوچان، صادق آباد، قار تطوع، چم کاکا آبشار-نیاسر کاشان : حاشیه رودخانه دهنار، حاشیه رودخانه سار، حاشیه رودخانه نابر، حاشیه رودخانه قمصر، حاشیه رودخانه قهرود، حاشیه رودخانه هنجن، حاشیه رودخانه گپرکن، چشمه نیاسر، چشمه نابر، چشمه سلیمانیه، چشمه آب گریپ، چشمه آب اسبی، چشمه سر قنات خمب، چشمه سورجه، چشمه آستانه نایین : غار کاموی چوپانان، غار سوقه، کویر سیاه کوه، منطقه شکار ممنوع عباس آباد قمیشلو نجف آباد : قسمتی از پارک ملی و پناهگاه حیات وحش قمیشلو غار-کلهرود نطنز : آبشار آب دره، آبشار پاک ریز دامنه کوه های کرس، چشمه دو آبی، حاشیه رودخانه کلهرود، حاشیه رودخانه هینی، حاشیه رودخانه های فصلی طرق، حاشیه رودخانه برز رود، غار کلهرود، غار وزمه، درروزه و چک چک، طبیعت کوه کمر سیاه، طبیعت کوه پنجه

مسجد جامع اردستان : آب انبار خسرو، آب انبار باغ بازان زواره، آب انبار مون اردستان، آتشکده مهر اردشیر، قنات دوطبقه مون، کاروانسرای بغم، کاروانسرای ظفرقند، مسجد جامع اردستان، مسجد جامع زواره، مسجد ملا یعقوب محله کبودان، مقبره سلطان بیگ اردستان، مقبره امیر اویس اردستان سر در قیصریه اصفهان : آتشگاه، بازار قیصریه، پل خواجو، سی و سه پل، عمارت عالی قاپو، کاخ چهل ستون، کاخ هشت بهشت، کاروان سرای عباسی، کلیسا و موزه وانک، مسجد امام، مسجد شیخ لطف اله، مسجد جامع اصفهان، منار جنبان، مسجد سید، مهمان سرای عباسی، میدان نقش جهان تیران و کرون : امام زاده تیران، برج کبوتر، قلعه تاریخی جاجا، قلعه تاریخی قمیشلو، مسجد خان یا مسجد امام حسن مجتبی (ع) امامزاده تیران سمیرم : امام زاده سلطان ابراهیم، امام زاده پنج تن، امام زاده زید ابن علی، باغ دریاچه، تختگاه و قدمگاه سلیمان نبی، قدمگاه شاه چراغی، قدمگاه شاه جعفر، قلعه مختار، مسجد جامع سمیرم، مسجد و حمام خان علی امامزاده-شهرضا شهرضا : امام زاده شاه رضا، امام زاده شاه زید، امام زاده شاه مراد قهه، امام زاده سید، ایوان حسینیه سادات، بقعه سید خاتون کاروانسرای مهیار، مقبره بابا شیخ حسین، منبر سنگ سماق خمینی شهر : آرامگاه ابن مردویه، امام زاده سید محمد نجم الدین، امام زاده ابراهیم درب سید، امام زاده ابراهیم ورنوسفادران، امام زاده سید محمد، ایوان گزی ها، برج کهن دژ، تالار و دیوان خانه سرتیپ امینی سدهی، تالار علی اکبر، تالار دایی رحیم، تونل کهن دژ، گورستان ورنو سفاداران هفت رنگ، خانه محمدعلی خان، خانه نصرت اله خان فریدن : امام زاده عبداله و ابراهیم (ع)، اردوگاه ارامنه واقع در روستای نماگرد، پل تاریخی نوغان، خانه تاریخی آقا رییسی، روستای غرغن، کلیسای های ارمنه واقع در روستاهای هزارجریب، کلیسای غوکاس، نماگرد بروجردی-ها کاشان : بازار تاریخی، باغ فین، تپه سیلک، حمام سلطان امیر احمد، خانه بروجردی، خانه طباطبایی، خانه عباسیان، خانه عامری ها، مسجد جامع ، مدرسه آقا بزرگ مسجد-جامع نایین : آب انبار معصوم خانی، آتشکده سپرو، امام زاده سید علی (ع)، امام زاده موصله، بازار نایین، باغ مصلای نایین، حمام قدیمی نوآباد، حمام پنجاهه، حمام کلوان، حمام امام رضا (ع)، خانه پیرنیا، خانه تاریخی فاطمی، قلعه برزو – نیستانک، قلعه نارین، قلعه عاشوراگاه یا آشورگاه، کاروانسرای بلاباد، کاروانسرای نیستانک، مسجد جامع نطنز : باغ تاج آباد، باغ عباس آباد، بقعه شیخ عبدالصمد، خانقاه و مسجد جامع، کاروانسرای علی اکبر، کاروانسرای هل

وین یا هلال بین، کاروانسرای ملا عباس، قلعه روستای صالح آباد، قلعه وشاق، گنبد باز نایین، مسجد بابا عبداله، مسجد جامع قدیمان، مسجد خواجه خضر، مسجد شیخ مغربی، مسجد سر کوچه محمدیه، مسجد جامع محمدیه، مسجد جامع روستای بافران

سایر جاذبه های استان اصفهان

میدان نقش جهان عالی-قاپومسجد-امام شیخ-لطف-الله قیصریه میدان-نقش-جهانتالار-موسیقی-عالی-قاپو مساجد مسجد-جامع-نطنز مسجد-علیمسجدجامع-اصفهان مسجدجامع-شهرضامسجد-پامنارمسجد-جامع-زواره ملاعبداللهمسجد-جارچی-هامسجد-حکیم مسجد-حاجتگاهمسجد-جامع-گلپایگانمسجد-رحیم-خان کاخ ها چهل ستونکاخ-هشت-بهشتباغ فین پل ها 33پل پل-خواجوپل-مارنان پل-شهرستان پل-جویی پل-کله مقابر و امامزاده ها بقعه-باباقاسمآرامگاه-صائب-تبریزیباباركن-الدین منارجنبان آرامگاه خواجه نظام الملک طوسی مامزاده-هفده-تن-گلپایگان امام-زاده-آقا-علی-عباس امامزاده-علی-بن-محمد-باقرامامزاده-محمدبن-هلال حسینیه-ابیانهامامزاده-ابیانهامامزاده-اسماعیل بازارها بازار اصفهانتیمچه-ملکتیمچه-امین-الدوله خانه ها خانه-طباطبایی-ها بروجردی-ها عامریها خانه مشروطیت خانه حاج حسن غفوریخانه شیخ الاسلام مدرسه ها مدرسه-نیما-آوردمدرسه-چهارباغ مدرسه-آقابزرگ مناره ها مناره-ساربانمناره-سیندو-مناره-دارالضیافه سایر جاذبه ها کلیسای-وانک آتشکده نیاسر آتشگاه ارگ-گوگدتپه-سیلکشهر-زیرزمینی-نوش-آباد کاروانسرای-مرنجابقلعه-پایین-ده-ابیانهتالار عباسی عصارخانه-شاهیتالار-تیموریامامزاده-هارون-ولایت موزه-کویرموزه-هنرهای-تزئینیموزه-هنرهای-معاصر حمام-علی-قلی-آقاتالار-اشرفکلیسای-بیت-اللحم

آران و بیدگل

نوش آباد

امام زادگان سید کمال الدین ، سید تاج الدین ، سید عزالدین سلام الله علیهم

نسب : این امامزادگان شریف طبق شجره نامه و تأییدیه مرکز کتابخانه عمومی حضرت آیت الله مرعشی نجفی به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنایی بالغ بر 100 متر مربع می باشد. توضیحات : این ساختمان، مصالح خشت و گل داشته و در طرح جدید بازسازی حرم و امامزاده در آینده نزدیک بنا به نقل قول هییت امناء 1500 متر به زیر بنای حرم اضافه خواهد شد که دور تا دور آن مراکزی چون کتابخانه و دفاتر دیگر و زایر سرا ساخته خواهد گردید. در داخل حرم کنونی و ساختمان ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار گرفته است. بقعه فاقد هر گونه تزیینات هنری چون آینه کاری، گچ بری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- اقبالیه واقع در 2 کیلومتری نوش آباد و به سمت کاشان

امام زاده حسن و سلیمان

نسب: نسب این امامزادگان شریف بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت امام حسن مجتبی(ع) می رسد. مساحت: این امامزادگان شریف در اتاقی به مساحت 100 متر مربع قرار دارند. توضیحات: این بنا که در واقع قدمتی 150 ساله داشته و در زمانی بر اثر سیل، قسمت اعظم آن تخریب شده است از سال 1365 مراحل بازسازی آن تاکنون انجام گرفته است. ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف در داخل بقعه قرار گرفته است. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و کاشیکاری و آینه کاری می باشد. آدرس: آران و بیدگل-نوش آباد-در محلة شهید مطهری شهر نوش آباد

امام زاده رسول سلام الله علیه

نسب : به اعتقاد اهالی و معتمدین محل دفن رخت شور حضرت پیامبرصلی الله علیه و آله وسلم بوده است. مساحت : مساحت صحن امامزاده 100 متر بوده و مساحت زیر بنای حرم 300 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان این بقعه قدمتی 400 ساله داشته و زیر بنایی به متراژ 200 متر مربع دارا می باشد. در داخل حرم ضریحی آلومینیومی و شیشه ای روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. ساختمان این زیارتگاه با توجه به قدمتش و سقف آجری داخل آن مرمت و بازسازی گردیده است. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- ورودی شهر نوش آباد

امام زاده اسحاق سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد معتمدین و اهالی شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فضای کنونی امامزاده که شامل زمین های خریدی و آزاد شده است به حدود 1000 متر می باشد و زیر بنای خود بقعه 300 متر مربع می باشد. توضیحات : بنای این ساختمان قدمتی 400 ساله داشته و به دوران صفویه می رسد که طی سالهای اخیر مرمت و بازسازی شده است. ضریحی فلزی در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفته است. در داخل حرم هیچگونه تزیینات معماری و گچ بری و یا آینه کاری به چشم نمی خورد. مردم و اهالی شهر نوش آباد نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت و احترام خاص قایلند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- خیابان شهید محمد جعفری شهر نوش آباد واقع در 5 کیلومتری شهرستان آران و بیدگل

امام زاده سید قاسم سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. بنا به اسناد موجود اسامی امامزادگان شریف مدفون در این بقعه بدین قرار است: (سلطان سید علی- سلطان سید محمد- سلطان سید تاج الدین – شاهزاده سید ابوالقاسم – شاهزاده سید فاضل- و مادرمکرمة شاهزاده ابوالقاسم علیه السلام.) در تذکره نسخه ای که در ضریح به چشم می خورد چنین آمد ه است که شاهزاده ابوالقاسم علیه السلام کودکی 9 ماهه بوده اند که در جنگی که زبیر از عمال خلفای عباسی در برابر این بزرگواران داشته مادر و برادران ایشان را در این مکان به شهادت می رساند. این مطلب از کتاب زبده المناقب نقل شده است. مساحت : زیر بنایی حدود 100 متر دارد. توضیحات : ساختمان زیارتگاه از مصالح خشت و گل بوده و زیر بنایی حدود 100 متر دارد. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم درابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار گرفته است. و بقعه فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. حیاط بنا و امامزاده مساحتی بالغ بر 100 متر داشته و در واقع این مکان بیشتر مورد توجه بانوان شهر نوش آباد قرار داشته که در آن به برپایی مجالس زنانه و ختم قرآن و ادعیه و ختم صلوات می پردازند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- محلة جویباره

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت این بنا و زیر بنای این زیارتگاه بالغ بر 100 متر می باشد. توضیحات : قدمت این بنا به دوران صفویه و 400 سال پیش می رسد و دارای گنبدی فیروزه ای رنگ و مخروطی شمل می باشد. این امامزاده و زیارتگاه در طرح نوسازی قرار دارد که هم اکنون مساحتی بالغ بر 800 متر مربع آن ساخته شده است که به زودی گنبد و حرم آن نیز بازسازی می شود. در داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3×3 متر روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد و داخل بقعه فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل آینه کاری و گچ کاری و یا کاشی کاری می باشد. آدرس : اصفهان-آران و بیدگل-نوش آباد- منطقة شهید محمد منتظری

امام زاده محمد ابن موسی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر بنا به روایت معتمدین محل به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعة فوق به 80 متر مربع می رسد و داخل حرم فاقد هر گونه تزئینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. توضیحات : این بنا در قدیم بقعه ای بوده با مصالح خشت و گل که در سال 1383 تخریب و بنای جدید به همت هییت امناء و خیرین و ادارة اوقاف شهرستان آران و بیدگل جایگزین بنای قدیم آن شده است. مساحت بقعة فوق به 80 متر مربع می رسد و داخل حرم فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. مردم و خصوصاً بانوان نسبت به این امامزاده شریف احترام خاص گذاشته و به برپایی مراسمی چون ختم قرآن و ادعیه می پردازند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- منطقه شهید بهشتی نوش آباد

امام زادگان ابراهیم و رقیه خاتون سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو بزرگواران که خواهر و برادر می باشند به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.این مطلب در شجره نامه گونه ای که در حرم امامزاده ابراهیم قرار دارد به خوبی معین و مشخص شده است. مساحت : مساحت صحن این زیارتگاه بالغ بر 400 متر مربع. توضیحات : این مکان در انتهای کوچه ای واقع گردید و دارای ساختمان قدیمی است که تاریخش به دوران صفویه می رسد. این دو امامزادگان شریف در دو اتاق و 2 ضریح در کنار یکدیگر مدفون می باشند. زیر بنای حرم حضرت ابراهیم علیه السلام 65 متر مربع بوده و دارای ضریحی از جنس آهن در ابعاد 5/2 ×3 می باشد. در داخل بقعه آثاری هنری چون آینه کاری، کاشیکاری و گچ بری دیده نمی شود. در حرم بانو رقیه خاتون که در ضلع شمال غربی صحن قرار گرفته، ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزارامامزادة شریفه واقع شده است. در داخل حرم بانو بی بی رقیه خاتون نیز تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری مشاهده نمی شود. حد فاصل بین دوحرم مسجد و شبستانی است که راه زوار این دو حرم شریف را نزدیکتر نموده است. مساحت حرم بانو رقیه خاتون 60 متر مربع می باشد و سقف آن آجری و مرمت گردیده است که تاریخ مرمت آن به سال 1340 هـ .ش می رسد. اهالی و مردم نسبت به این مکان و امامزادگان شریف احترام و تکریم خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- محلة شهید منتظری یا شیخ آباد شهرنوش آباد

شاهزاده سلیمان و حسن سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد معتمدین محل به حضرت سید الشهدا امام حسین علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه و حرم زیارتگاه به 80 متر مربع می رسد. توضیحات : قدمت این ساختمان به 100 سال پیش رسیده و فاقد گنبد و گلدسته می باشد. همچنین در داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار شریف امامزادگان نبوده و تنها در وسط اتاق سنگ مزار آن دو بزرگوار دیده می شود. این بقعه فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، گچ بری و یا کاشیکاری می باشد. این مکان مورد احترام و تکریم اهالی شهر نوش آباد قرار دارد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-نوش آباد- منطق شهید منتظری نوش آباد جنب مسجد قایمیه این شهر

آران

امام زاده اسحاق ، یحیی و میمونه خاتون سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادگان بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت امیر المؤمنین علیعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 250 متر مربع نیز ساخته شده که به حرم راه دارد. توضیحات : ساختمان قدیمی این امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1382 تخریب به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان آران و بیدگل بنای جدید آن ساخته شده است. این بنا گنبدی دوپوش به ارتفاع 24متر از داشته و همچنین دو گلدسته به ارتفاع گنبد زیارتگاه در طرفین آن ساخته شده است. داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها مزار امامزادگان شریف به چشم می خورد. ضریح این بقعه بدست به سفارش هییت امناء امامزاده در دست سفارش و ساخت می باشد. ساختمان بقعه فاقد هر گونه تزیینات آینه کاری، گچ بری و یا کاشیکاری است و همچنین گنبد و گلدسته نیز کاشیکاری شده نمی باشد. در کنار بقعه و حرم مسجدی به مساحت 250 متر مربع نیز ساخته شده که به حرم راه دارد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران-در محله(سر محله) شهر آران شهرستان آران و بیدگل

امام زاده اسحاق و اسماعیل سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به روایت اهالی محل و شهر به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 150 متر و مساحت زیربنای بقعه به 250 متر می رسد. توضیحات : بقعه و بنای ساختمان این زیارتگاه به درون صفویه رسیده که به مرور باز سازی شده است. دو گلدستهٔ این زیارتگاه به ارتفاع 18 متر از کف روی بقعه قرار گرفته که در آینده کاشیکاری خواهد گردید. این زیارتگاه دارای گنبد نمی باشد. ضریحی چوبین در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار دارد. بقعه فوق فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل- آران- محلهٔ بازار آران شهرستان آران و بیدگل

امام زاده حسن و سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزدگان شریف بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن 1600 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان این بقعه قدمتی 1100 ساله داشته این ساختمان به مرور چندین بار بازسازی شده است و داخل بقعه و سقف آن در دست تعمیر می باشد. در داخل حرم ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار دارد. ساختمان زیارتگاه بافتی قدیمی داشته و با توجه به قدمت بقعه جدیداً حرکتی برای حفظ آن و مرمت مجدد حرم آن شده است. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران- فیض آباد شهرستان آران و بیدگل و در فاصلهٔ 13 کیلومتری

امام زاده فضل ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف با توجه به اسناد موجود و نقل قول از معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن 2500 متر می باشد. حرم و بقعه مساحتی بالغ بر 100 متر می باشد توضیحات : امامزاده فضل بن موسی بن جعفرعلیه السلام مشهور به زیارت تازه است. لقب تازه به این دلیل در بین مردم مشهور گشته که به نقل از اهالی، مکان دفن امامزاده در 200 سال پیش و به تازگی شناسایی شده است. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 4×3 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار گرفته است. در داخل ضریح علاوه بر سنگ مزار امامزاده فضل علی بن موسی بن جعفرعلیه السلام، 5 سنگ قبر دیگر موجود بوده که بنا به نقل از معتمدین محل احتمال قریب فرزندان و خانوادة امام زادة بزرگوار می باشند. تزیینات داخل بقعه ساده و فاقد گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. ارتفاع دو منار کاشیکاری شده زیارتگاه از کف به 18 متر می رسد. مردم و اهالی نسبت به این امامزادگان شریف احترام ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران- محلة آب پخش آران و بیدگل

امام زاده هلال ابن علی سلام الله علیه

نسب : نام این امامزاده عظیم الشان محمد و لقبشان هلال و مشهور به هلال علي عليه السلام می باشد که تداعی کننده هلال ماه است و در تاریخ اینچنین آورده اند که ایشان در مدینه منوره در شب اول ماه مبارک رمضان سال 14 هـ . ق بدنیا آمده و در شب جمعة دهة آخر رمضان سال 64 دیده از جهان فروبسته اند. مولی تحقیق در شب تولد ایشان رو به آسمان می کنند و چشمان ایشان به هلال ماه رمضان می افتد و چنین می گویند که «هذا هلال وجهه» یعنی این نوزاد رویش چون ماه است. پس ایشان را(محمد هلال) نامیدند و از آن پس هلال علی شهرت یافتند. مساحت : مساحت صحن زیبای امامزاده 3000 متر مربع می باشد و مساحت زیر بنای حرم بعلاوه رواقهایش به 3000 متر مربع می رسد. توضیحات : این امامزاده در کشور بسیار مشهور است. بنای امامزاده هلال واقع در شهر آران در زمان وفات این بزرگوار بصورت سردابی بوده که روی آن اتاق مختصری ساخته شده و صندوقی به جای قبر وسط آن قرار داده بودند. در طول تاریخ و دوران سلجوقیان و بعد از صفویان اقداماتی در زمینه ساخت و حفظ این بنا انجام گردید اما در بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی این بنا به اوج شکوفایی و جلال خود رسیده که قابل ذکر می باشند. این بنا هم اکنون شامل گنبدی زیبا و کاشیکاری شده به ارتفاع 24 متر از کف می باشد و چهار گلدسته که 2 تای آنها به ارتفاع 25 متر از کف و 2 منار کوچکتر هر کدام از کف 11 متر ارتفاع دارند. مساحت صحن زیبای امامزاده 3000 متر مربع می باشدو مساحت زیر بنای حرم بعلاوه رواقهایش به 3000 متر مربع می رسد. داخل حرم فضای زیبای داخل حرم از کف به صورت 8 ضلعی است که در ارتفاع 4 متری به شکل دایره می شود و جدار درونی ساقة گنبد را تشکیل می دهد. سقف از طاق بندهای کوچک مقرنس و آینه کاری زیبا و منحصر به فردی تشکیل شده که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. ضریحی فلزی در سال 1330 هـ. ش در ابعاد 5/2 ×3 روی سنگ امامزاده شریف در داخل حرم قرار گرفته است. رواقها رواقهای زیبای ساخته شده که به صورت کاشیکاری و مقرنس شکل گرفته اند، بخوبی چون گوهری برآمده از دوران کهن، در ساختار معماری حرم مطهر می درخشند. گنجینه شهدا شهرستان آران و بیدگل با تقدیم 820 شهید و مفقود و بیش از 1500 جانباز و 83 آزاده رتبة اول ایثارگری را در کشور دارا است. جهت بزرگداشت و تکریم از این عزیزان گنجینة شهدای حرم به مساحت 300 متر مربع در ضلع شرقی حرم ساخته

شده است. قرض الحسنه همچنین به منظور جذب سپرده های مردم و اعطای تسهیلات قرض الحسنه، مؤسسه خیریه و قرض الحسنه محمد هلالعلیه السلام در سال 1383 تشکیل و راه اندازی شده است. در ضلع جنوب شرقی حرم مطهر مجتمعی جهت قرایت قاریان و حافظات قرآن به مساحت 250 متر مربع ساخته شده است. این مجموعه بیش از 200 حافظ قرآن و 300 نفر دیگر حافظ اجزاء قرآن دارد. کتابخانه همچنین کتابخانه آستان مقدس حضرت محمد هلالعلیه السلام در سال 1344 (هـ. ش) در ضلع جنوبی صحن مطهر ساخته شده که مساحتی بالغ بر 300 متر مربع دارد و محتوی کتابخانه اش 55 هزار جلد نسخ چاپی به زبان های مختلف و 500 نسخه خطی ذی قیمت و صدها نسخة چاپ سنگی و مجموعه ای از مجلات و نشریات ادواری علمی و فرهنگی است که مورد توجه دانش پژوهان و عموم قرار دارد. مردم و اهالی شهر و شهرستان و از اقصا نقاط کشور با توجه به کرامات این امامزاده شریف به پابوس ایشان مشرف شده و سر بر آستان این امامزاده بزرگوار می سایند.
آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران- شهر آران

پنج امام زاده سلام الله علیهم

پنج امام زاده سلام الله علیهم نسب : نسب شریفشان بنا به روایت بزرگان محل به حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت آن بالغ بر 300 متر مربع است. توضیحات : در محلة درب مسجد قاضی شهر آران زیارتگاهیست با نام امامزادگان پنج امامزاده علیه السلام. در این مکان پنج امامزاده مدفونند که نسب شریفشان بنا به روایت بزرگان محل به حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می رسد. این مکان بنا به نقل قول از اهالی قدمتی 1000 ساله داشته و بدون گنبد و گلدسته می باشد. داخل حرم دو ضریح وجود دارد. ضریح اول از جنس فلز و چوب که در ابعاد 5/2 ×2 می باشند که در آن امامزادگان شریفه امه السلمه و زینب خاتون سلام الله علیها مدفون می باشند. در ضریح دوم از جنس فلز در ابعاد 3 ×2 می باشدکه برادران این امامزادگان شریفه به نامهای امامزادگان عبداله، ابراهیم و علی آرمیده اند. سقف و دیوارهای بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران- محلة درب مسجد قاضی

امام زادگان اسحاق و سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به نسخ موجود و با استناد به کتاب بحر الانساب حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای بقعه و حرم حدود 60 متر مربع می باشد توضیحات : ساختمان این بنا قدمتی حدود 1000 ساله داشته که در بالای سقف آن به تاریخ 400 هـ ق تاریخ قدمت و ساخت بنا کاملاً مشهود می باشد. این زیارتگاه در سال 1320 مرمت شده است. در داخل حرم و بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. حرم فاقد هر گونه تزیینات هنری از جمله کاشیکاری، آینه کاری و گچ کاری می باشد. مردم و اهالی به زیارت این امامزادگان بزرگوار مشرف شده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه پروردگار دعا می کنند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران- محله وشاد

بیدگل

امام زادگان اسماعیل و عبدالله سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف طبق عقیدة بزرگان و معتمدین محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 500 متر مربع و زیر بنایی بالغ بر 200 متر مربع که از مصالح خشت و گل ساخته شده است. توضیحات : قدمت بنای مذکور بنا به قول اهالی به دوران صفویه و 500 سال پیش می رسد. ضریح فلزی زیارتگاه از جنس استیل در ابعاد 3 ×3 متر روی سنگ مزار امام زادگان شریف قرار دارد و بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده بزرگوار عقیده و احترام ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در محلة مختص آباد بیدگل

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق اسناد موجود و تأییدیه آستان قدس رضوی به حضرت سید الشهداء ابا عبدالله الحسین علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده حدود 2500 متر مربع و مساحت زیر بنای بقعه و حرم 300 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان و بنای این امامزاده به قدمتی 400 ساله داشته و به دوران صفویه بر می گردد که اخیراً و در سال 1378 مرمت گردیده است. این زیارتگاه در قدیم دارای ضریحی چوبین بوده که پس از مرمت بقعه و به علت فرسودگی آن هم اکنون ضریحی دیگر از جنس فلز و نقره در دست سفارش می باشد. در داخل حرم علاوه بر سنگ مزار امامزاده شریف، 4 سنگ کوچک دیگر نیز دیده می شود که بنا به گفته اهالی احتمال دفن چهار امامزاده دیگر نیز در این مکان می رود. مردم و اهالی نسبت به این امامزده شریف اعتقاد و احترام خاصی قایلند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در محلة یَزَلان بیدگل، شهرستان آران و بیدگل

امام زاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار با توجه به اسناد خطی موجود به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت خود بقعه و حرم 400 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان موجود که مرمت و بازسازی شده است به ثبت میراث فرهنگی کاشان، آران و بیدگل رسیده، به حدود 400 سال پیش و صفویه بر می گردد. این زیارتگاه دارای صحنی بالغ بر 23000 متر مربع بوده و بزرگترین آرامگاه و قبرستان شهرستان به شمار می رود. در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس استیل و شیشه در ابعاد 3×2 روی سنگ امامزادة شریف قرار دارند. بنا به نقل از معتمدین محل علاوه بر این امامزاده بزرگوار در این مکان 7 نفر از اولاد آن بزرگوار نیز مدفون می باشند که محل های دقیق قبور پاکشان معین و مشخص نمی باشد. داخل بقعه و حرم دارای تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، گچ بری و کاشیکاری نمی باشد. ضلع بیرونی ایوان حرم این امامزاده کاشیکاری شده و با آیاتی از قرآن کریم زینت یافته است. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در محلة دَربِ ریگ بیدگل واقع در شهرستان آران و بیدگل

امام زاده رضا سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیارتگاه بقعه که در واقع اتاقکی کوچک است به حدود 24 متر مربع است. توضیحات : این مطلب تذکره و تأییدیه جناب آقای حجت الاسلام سید حسین هاشمی تبار نیز تأکید شده است که این امامزاده بزرگوار از نوادگان حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می باشد. این مکان در واقع محل دفن سه امامزاده بوده که از هویت دو تن دیگر هیچ گونه اطلاعی در دست نیست. قدمت این بنا قدیمی بوده و به حدود 100 سال پیش می رسد و در سال 1365 بازسازی و مرمت گردیده است. این امامزاده فاقد گنبد و گلدسته بوده و همچنین داخل حرم ضریحی روی سنگ مزار قرار ندارد. حرم زیارتگاه امامزاده رضاعلیه السلام فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، کاشیکاری و یا گچبری و نقاشی می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در کوچة درب مختص آباد بیدگل

امام زاده سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادة بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعه کلاً به حدود 80 متر می رسد و ضریح حفاظی و آلومینیومی در ابعاد 5/2 ×5/1 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. توضیحات : این ساختمان در کنار خیابان واقع شده و قدمتی حدود 120 ساله داشته و به دوران قاجاریه می رسد. این زیارتگاه دارای گنبد و گلدسته نبوده و همچنین داخل بقعه نیز دارای تزیینات هنری شامل گچبری و آینه کاری و یا کاشیکاری نمی باشد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده شریف ارادت و احترام قایل می باشند. حسینیه ای در جوار امامزاده سلمانعلیه السلام ساخته شده که حدود 300 متر مربع مساحت دارد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در مقابل کانون شهید بنی طباء شهر بیدگل شهرستان آران و بیدگل،

امام زاده علی اکبر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق اسناد موجود و نظر بزرگان محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. این مطلب در تأیید مرکز کتابخانه حضرت آیت الله مرعشی نجفی در قم چنین آمده است: [این امامزاده واجب التعظیم چنانچه در تذکرة حضرت شاهزاده علی اکبر آمده، مورد تأیید اینجانب می باشد و از نوادگان حضرت امام زین العابدینعلیه السلام می باشد.] مساحت : مساحت صحن این امامزاده حدود 3000 متر می باشد و مساحت بقعه و حرم 400 مترمربع می باشد. توضیحات : قدمت این بنا و بقعه با توجه به نوع معماری و مخروطی شکل بودن گنبد آن به دوران صفویه و یا حتی قبل از آن به دوران سلجوقیان می رسد. در سال 1385 به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان آران و بیدگل طرح ساخت و مرمت این بنا آغاز گردید که هم اکنون با گسترش آن دارای دو رواق گردیده است و 2 گلدسته به ارتفاع 18 متر از کف در طرفین گنبد زیارتگاه ساخته شده است. ضریحی فلزی در ابعاد 5/3 ×5/2 روی سنگ مزار امامزاده شریف در داخل بقعه قرار گرفته است. بقعه و حرم فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در محلة علی اکبر شهر بیدگل در شهرستان آران و بیدگل،

امام زاده قاسم سلام الله علیه

نسب : طبق مدارک و نسخ خطی و تذکرة موجود و اعتقاد بزرگان شهر، فرزند بلافصل حضرت امام علی النقیعلیه السلام می باشند. مساحت : بنای جدید طرح حرم حدود 5000 متر مساحت داشته و مساحت حرم نیز به 700 متر مربع خواهد رسید. توضیحات : این بنا قدمتی حدود 800 ساله داشته و به دوران سلجوقیان بر می گردد. گنبدی مخروطی شکل و کاشیکاری شده که 1330 مرمت شده همچنان روی بقعه قرار گرفته که در طرح جدید ساختمان، همگی تخریب و بنای جدید جایگزین آن خواهد شد. همچنین گنبدی دو پوش به ارتفاع 40 متر روی بقعه ساخته شده و 4 گلدسته نیز در چهار طرف حرم به ارتفاع 60 متر ساخته و پیش بینی می شود. ضریحی فلزی به ابعاد 5/3 ×5/2 روی سنگ مزار امامزاده شهر قرار دارد و مساحت حرم فعلی تقریباً 12 متر می باشد. بقعه فوق هم اکنون فاقد هر گونه تزیینات داخلی اعم از گچ بری؛ کاشیکاری و آینه کاری می باشد. مردم و اهالی در جوار مزار این امامزاده بزرگوار به خواندن دعا و راز و نیاز مشغول می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در انتهای خیابان امام زاده قاسم شهر بیدگل

امام زاده هادی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق اسناد موجود و روایت بزرگان محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن حیاط زیارتگاه 14000 هزار متر مربع می باشد. توضیحات : در این مکان به اضافه این امامزاده بزرگوار خواهر مکرمه شان زینب خاتون (سلام اله علیه) نیز مدفون می باشند. این ساختمان قدمتی 500 ساله داشته و از دوران صفویه تاکنون باقی مانده است. دو گلدسته به ارتفاع 25 از کف در دو طرف گنبد کوچک امامزاده قرار گرفته که کاشیکاری شده است. مساحت خود بقعه بعلاوه ایوانهایش 500 متر می باشد که در جوار آن مسجدی نیز ساخته شده است که مساحتی بالغ بر 500 متر مربع می باشد. ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار گرفته است. تزیینات بقعه شامل نقاشی هنرمندانه سقف آن است که به دوران قاجاریه بر می گردد. ایوان صحن جنوبی این بنا آینه کاری زیبا و نفیسی داشته که چشم هر بیننده ای را به خود خیره می کند. مردم و اهالی شهر نسبت به این امامزادگان شریف احترام و ارادت ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در خیابان شهدا شهر بیدگل

امام زاده هاشم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به عقیده بزرگان محل و مستندات موجود به حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام می رسد. مساحت : صحن اصلی حرم، 2500 متر زیر بنا دارد. مساحت کل طرح جامع در حال انجام امامزاده 17000 متر مربع بوده که 4500 متر مربع آن اجرا گردیده است. توضیحات : ساختمان قدیم بقعه همچنان پا برجاست و قدمتی حدود 150 ساله دارد. در سال 1376 بیرون بقعه و اطراف آن که شامل شبستانی به متراژ 800 متر مربع و همچنین مسجدی با مساحت 800 متر مربع در جوار حرم ساخته شده است. دو گلدسته به ارتفاع 42 متر از کف و همچنین دو منار کوچکتر به ارتفاع 25 متر در طرفین آن قرار گرفته است. تزیینات حرم شامل نقاشی قدیمی دوران قاجاریه است که تا سقف ادامه دارد. ضریحی فلزی از جنس نقره و طلاکوب در ابعاد 4 ×5/3 روی سنگ مزار امامزاده شریف واقع گردیده است. این مکان آرامگاه امامزادگان حضرت هاشم ابن علی علیه السلام و حضرت فاطمه بنت حسن العسکری سلام الله علیها می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-در شهر بیدگل در انتهای خیابان سید الشهداء

امام زاده یحیی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی و بزرگان محل به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : این مکان هم اکنون دارای حیاطی به مساخت 500 متر و زیر بنایی بالغ بر 100 مترمربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی امامزاده بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1328 تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. در داخل بقعه زیارتگاه ضریحی نبوده و همچنین دارای تزیینات گچ بری، کاشیکاری یا نقاشی نمی باشد. حفاظی چوبی در ابعاد 2 ×1 روی سنگ مزار امامزاده قرار گرفته است و گنبدی کوچک و نمادین به ارتفاع 8 متر از کف روی بقعه از قدیم تاکنون باقی مانده است. آدرس : اصفهان-آران و بیدگل-بیدگل-در محلة درب مختص آباد

امام زاده محسن سلام الله علیه

نسب : این امامزاده شریف بنا به قول اهالی و معتمدین محل نسبشان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 80 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا در واقع قدمتی حدود 150 ساله دارد این بنا دارای گنبدی کوچک بوده که از کف 8 متر ارتفاع دارد. در داخل بقعه ضریحی چوبین به ابعاد 2 ×5/2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است و بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. این مکان که به عنوان امامزاده محسن مشهور است در واقع خصوصیات و نشانی امامزاده محسن دیگریست که در خیابان 22 بهمن شهر بیدگل با همین نام موجود است که هر دو مکان به نام امامزاده محسن علیه السلام با همان خصوصیات و شناسنامه مشترک در میان مردم مشهور می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-بیدگل-محلة فخارخانه

امام زاده محسن سلام الله علیه

نسب : بنا به روایت اهالی مزار امامزاده هارون و محمدعلیه السلام و مزار دیگر بنام حضرت امامزاده طاهره یا طیبه خاتون سلام الله علیها می باشند که به اعتقاد بزرگان محل همگی از نوادگان و فرزندان امام موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. مساحت : مساحت 100 مترمربع. توضیحات : در داخل بقعه، ضریحی چوبین به طول 4 متر و عرض 2 متر روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار گرفته است. در داخل ضریح 3 سنگ مزار به چشم می خورد که بنا به روایت اهالی مزار امامزاده هارون و محمدعلیه السلام و مزار دیگر بنام حضرت امامزاده طاهره یا طیبه خاتون سلام الله علیها می باشند که به اعتقاد بزرگان محل همگی از نوادگان و فرزندان امام موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. قدمت بنای این مکان به حدود 150 سال پیش می رسد و فاقد گنبد و گلدسته می باشد. داخل بقعه هیچ گونه آثار و تزیینات هنری از قبیل گچ کاری، آینه کاری و یا کاشیکاری مشاهده نمی گردد. اهالی و مردم به این امامزاده بزرگوار احترام و تکریم قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل- بیدگل-خیابان 22 بهمن

يزدل

امام زادگان سهل ابن علی و اهل ابن علی سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو امامزاده بزرگوار به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت امیرالمؤمنین علیعلیه السلام می رسد. مساحت : ساختمان فعلی امامزادگان شریف 300 متر مربع زیر بنا دارد توضیحات : این بنا در قدیم بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1380 تخریب و با همت اهالی، هییت امناء و خانوادة معظم شهدای روستای یزدل احداث گردیده است. گنبدی آجری و دوپوش به ارتفاع 24 متر از کف روی بقعه قرار گرفته است. ساختمان بقعه با توجه به تازه ساز بودن فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل کاشیکاری، آینه کاری و یا گچ بری می باشد. مردم و اهالی شهر نسبت به این امامزاده شریف اعتقاد و احترام ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-یزدل-روستای یَزدِلان در شهر آران و بیدگل

امام زاده حسین و زین الدین سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به اعتقاد بزرگان محل و معتمدین به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده 500 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای بقعه و حرم 400 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان این زیارتگاه در دوران سلجوقیان 800 سال پیش ساخته شده و به مرور در دوران صفویه و 400 سال پیش مرمت و دوران قاجاریه به صورت کنونی در آمده است. داخل بقعه ضریحی چوبین در ابعاد 5/3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار دارد. سقف و دیوار بقعه و حرم به سبک نقاشی دوران قاجاریه مرمت و بازسازی شده است. بنا به گفته اهالی در این مکان علاوه بر امام زاده شریف، 4 مقبره دیگر از فرزندان جابر بن انصاری در این زیارتگاه مدفون می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-یزدل-در روستای یزدلان در فاصله 40 کیلومتری شهرستان آران و بیدگل

بقعه بی بی شاه زینب

نسب : نسب این امامزاده شریفه بنا به اعتقاد معتمدین و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده هم اکنون 3000 متر مربع می باشد که برای رفاه حال زائرین 18 باب زائر سرا در اطراف آن ساخته شده است. مساحت زیر بنای بقعه بعلاوه رواقهای آن به 1000 متر مربع می رسد. توضیحات : نساختمان این امامزاده قدمتی حدود 400 ساله داشته و به دوران صفویه رسیده که در دوران قاجاریه مرمت گردیده است. این امامزاده دارای 4 گلدسته می باشد،2 گلدسته بزرگ و کاشیکاری شده آن از کف به ارتفاع 18 متر می باشد. و دو گلدسته کوچکتر آن از کف 9 متر ارتفاع دارد. همچنین ارتفاع گنبد مخروطی شکل و چند ضلعی و کاشیکاری شده امامزاده 16 متر می باشد. ضریحی چوبین در ابعاد 2 ×5/2 متر روی سنگ امامزاده شریفه قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم شامل نقاشی و آینه کاری و گچ بری نفیس و هنرمندانه ایست که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-یزدل-در 14 کیلومتری شهرستان آران و بیدگل و در 2 کیلومتری روستای یَزدِل

محمد آباد

امام زاده اسحاق و اسماعیل

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به روایت بزرگان و معتمدین روستا به حضرت امام صادقعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بنای فعلی بقعه بعلاوه شبستان آن 550 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1355 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت خیرین روستا تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. ضریحی چوبین در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد و بنای فوق فاقد گنبد، گلدسته و تزیینات داخلی از قبیل گچ بری و کاشیکاری و نقاشی می باشد. اهالی روستای محمد آباد و روستاهای همجوار برای زیارت این امام زادگان بزرگوار در ایام هفته مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-محمد آباد-در روستای محمد آباد واقع در 12 کیلومتری شهرستان اران و بیدگل،

سفید شهر

امام زاده سکینه خاتون

نسب : مساحت : مساحت صحن امامزاده 100 متر مربع و مساحت زیر بنای بقعه و حرم 80 متر مربع می باشد. توضیحات : بنا و ساختمان امامزاده با توجه به گفته اهالی و بزرگان شهر قدمتی 700 ساله داشته و از مصالح خشت و گل می باشد. که قسمت بیرونی آن به تازگی مرمت و بازسازی شده است. مساحت صحن امامزاده 100 متر مربع و مساحت زیر بنای بقعه و حرم 80 متر مربع می باشد. همچنین ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی مزار امامزاده شریفه قرار دارد. بقعه و حرم فاقد هر گونه تزیینات آینه کاری، کاشیکاری و گچ بری می باشد. مردم و اهالی خصوصاً بانوان در ایام هفته در این مکان به برپایی مراسمی چون ختم صلوات و جلسات قرایت قرآن کریم می پردازند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-سفید شهر-در شهر سفید شهر شهرستان آران و بیدگل واقع در 15 کیلومتری آران و بیدگل

امام زاده شاه ابراهیم

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : این زیارتگاه حدود 4000 متر مساحت داشته ومساحت زیر بنای حرم و بقعه 600 متر مربع می باشد. توضیحات : بنای این ساختمان بنا به گفته اهالی حدود 800 سال قدمت داشته که به مرور مرمت و بازسازی شده است.گنبد قدیمی امامزاده از کف 8 متر ارتفاع داشته و ضریحی فلزی در ابعاد5/1 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. داخل بقعه امامزاده شاه ابراهیمعلیه السلام فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-سفید شهر-در شهر سفید شهر واقع در 15 کیلومتری شهرستان آران و بیدگل و دل صحرا

ابو زید آباد

امام زاده صالح

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به گفته و اعتقاد اهالی محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده حدود هزار 1000 متر می باشد و مساحت زیر بنای بقعه بعلاوه رواقهای آن 400 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت بنای این ساختمان به دوران سلجوقیان رسید و در دوران صفویه باز سازی و مرمت گردیده است. ضریحی فلزی در ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار دارد. گنبد مخروطی شکل و فیروزه ای رنگ امامزاده از کف 18 متر ارتفاع دارد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده جلیل القدر احترام و ارادت خاص قایلند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-ابو زید آباد-در روستای کاغذی شهر ابوزید آباد واقع در شهرستان آران و بیدگل

امام زاده عبدالله ابن علی

نسب : نسب این امامزادة شریف با توجه به گفته معتمدین شهر و بزرگان به حضرت امیر المؤمنین علیعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده عبداله 700 متر و مساحت زیر بنای بقعه حرم و رواقهایش و مسجد آن که متصل به حرم می باشد به 750 متر می رسد. توضیحات : در این مکان بعلاوه این امامزاده بزرگوار 3 امامزاده دیگر نیز مدفون می باشند که نقل از اهالی امامزادگان ابراهیم فرزند عبداله و امامزادگان اسحق و اسماعیل از فرزندان حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند که در داخل ضریح مدفون می باشند. این بنا تا سال 1378 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء، خیرین و ادارة اوقاف شهرستان آران و بیدگل تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. گنبدی دو پوش به ارتفاع 24 متر از کف روی بقعه قرار گرفته و همچنین دو گلدسته به ارتفاع 30 متر از کف در دو طرف گنبد ساخته شده که هم اکنون مراحل تکمیلی ساخت آن در حال انجام می باشد. ایوان بیرونی صحن آراسته به کاشیکاری معرق بوده و به اسامی ایمه اطهار زینت یافته است. در داخل ضریح، ضریحی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادگان شریف بود و روی مزار امامزادگان شریف اسحق و اسماعیل ضریحی نمی باشد و سنگ قبر این بزرگواران را حفاظ شیشه ای احاطه نموده است. بالای ضریح و سقف بقعه گچ بری مقرنس داشته و در آیندة نزدیک آینه کاری خواهد گردید. مردم و اهالی نسبت به ایم امامزادگان شریف احترام ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-ابو زید آباد-در شهر ابوزید آباد آران و بیدگل واقع در 40 کیلومتری شهرستان و در محلة توی ده

آران و بیدگل

امام زاده عباس و سکینه خاتون

نسب : نسب این امامزادگان بزرگوار بنا به روایت مردم و اهالی به حضرت علی النقیعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده 8000 هزار متر مربع می باشد و مساحت بقعه و حرم به 400 متر مربع می رسد. توضیحات : قدمت ساختمان امامزاده به 400 سال قبل و به دوران صفویه می رسد. داخل حرم توسط آجر نما مرمت و بازسازی شده است و ضریحی چوبین در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. این زیارتگاه دارای تزیینات هنری چون آینه کاری، کاشیکاری و گچ بری نبوده و مورد احترام و اکرام اهالی قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- آران و بیدگل-آران و بیدگل-در فاصلهٔ 12 کیلومتری آران و بیدگل،

هفت امام زاده

نسب : نسب شریفشان به اعتقاد اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این مکان در واقع مدفن و زیارتگاه 7 تن از امامزادگانی است که نسب شریفشان به اعتقاد اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در شجره نامه و تأییده علما خصوصاً مرحوم آیت الله مرعشی نجفی قرار گرفته است. این بقعه قدمتی حدود 150 ساله داشته و به دوران قاجاریه بر می گردد. در کنار این بقعه حدود 4300 متر مربع شبستان، مسجد و حسینیه و اماکن فرهنگی و مذهبی به همت هییت امناء و خیرین ساخته شده است که مراحل بازسازی آن همچنان ادامه دارد. همچنین دو گلدسته به ارتفاع 23 متر و دو گلدسته دیگر به ارتفاع 44 متر از کف در طرح آینده بازسازی حرم قرار دارد. در این امامزاده دو ضریح وجود دارد در ضریح اول به ابعاد 3 ×5/4 مدفن چهار تن از فرزندان حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام و 3 تن از امامزادگان این امام همام بوده و ضریح دیگر در ابعاد 5/2 ×5/1 در کنار ضریح اول قرار گرفته که از هویت آنان و نام و نسبشان کسی اطلاعی نداشته و گفته می شود که در ضریح دوّم زوجی در کنار هم مدفون بوده که احتمالاً از خادمین بزرگواران مدفون در ضریح اول می باشند. مردم و اهالی به این مکان و امامزادگان شریف احترام و اکرام خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان-آران و بیدگل-آران و بیدگل-در خیابان 22 بهمن و محلة سَلمَقان شهرستان آران و بیدگل

اردستان

اردستان

امام زادگان سید ابوالحسن محمد سلام الله علیه

شجره نامه نسب شریف امامزاده سیدابوالحسن محمدعلیه السلام با هفت واسطه به امام حسن مجتبی علیه السلام منتهی می شود که از قرار ذیل است: “هو السید ابوالحسن محمد بن احمد بن محمد بن احمد بن ابراهیم طباطبا بن اسمعیل الدیباج بن ابراهیم الغمر بن حسن المثنی بن حسن بن علی بن ابی طالب علیهم الاف التحیه والثناء “ اعقاب و بازماندگان ابو محمد امام حسن بن علی بن ابی طالب علیهم السلام: اعقاب و بازماندگان ابو محمد امام حسن بن علی بن ابی طالب علیهم السلام، به دو شاخه منشعب می شوند: شاخه اول، بازماندگان زید بن الحسن و شاخه دوم، بازماندگان حسن بن حسن، که به وی حسن مثنی میگویند خاندان حسن مثنی هم به پنج شاخه منشعب می شوند: 1 - خاندان عبدالله محض. 2 - خاندان ابراهیم غمر. 3 - خاندان حسم مثلث. 4 - خاندان جعفر بن حسن مثلث. 5 - خاندان داود بن حسن مثلث. خاندان ابراهیم عمر هم سرانجام به سه شعبه منشعب میشوند:

اول - آل طباطبا: که ابراهیم بن اسماعیل دیباج پسر ابراهیم غمر باشد.

دوم - آل تج: تج یعنی ابو جعفر محمد بن حسن بن حسن بن اسماعیل دیباج پسر ابراهیم غمر است.

سوم - آل معیه: آنها از اولاد ابو القاسم علی بن حسن بن حسن بن اسماعیل دیباج پسر ابراهیم غمر میباشند. معیه زنی از انصار به نام ام علی نامبرده در سابق است که فرزندان وی به نام او شناخته میشوند. آل طباطبا هم به سه شعبه منشعب میگردند:

اول - خاندان قاسم رسی پسر طباطبا.

دوم - خاندان حسن بن طباطبا.

سوم - خاندان ابو عبدالله احمد رئیس پسر طباطبا. خاندان احمد از آل طباطبا هم دو شاخه هستند:

1 - بازماندگان ابو اسماعیل ابراهیم بن احمد.

2 - بازماندگان ابو جعفر محمد بن احمد. احمد رئیس، پسر دیگر ابراهیم که جد اعلای سادات طباطبایی ایران و از اجداد دودمان مدرسی به شمار می‌رود به ایران راه سپرد و چون چراغی روشنی‌افزا آسمان ایران را روشنی افزود. نویسنده عمدة الطالب می‌نویسد: احمد رئیس فرزند ابراهیم طباطبا دو پسر داشت، نام فرزندان او محمد و ابراهیم بود و از نظر این نسابه دانشور، تمام بازماندگان احمد رئیس، به ابوالحسن، شاعر اصفهانی یعنی محمد بن احمد بن محمد بن احمد باز می‌گردند. ابوالحسن

شاعر اصفهانی از نیاکان دودمان مدرسی و از نوادگان ابراهیم طباطبا است که با هفت واسطه به امام حسن مجتبیعلیه السلام نسبت به هم می‌رسانند. نویسنده«تاریخ اردستان» می‌نویسد: آنچه از مطالعه سلسله انساب سادات طباطبا معلوم می‌گردد، سادات طباطبایی اصفهان و اردستان و زواره و نطنز و نایین و کاشان و یزد و قم و بروجرد و قهپایه و آذربایجان و خلاصه تمام شهرهای ایران از احفاد احمد بن ابراهیم طباطبا ملقب به رئیس و مکنا به ابوالعباد، که در اصفهان متولد گردیده محسوب می‌شوند. از آنجا که شهرهای زواره و اردستان در سده‌های نخست اسلامی موقعیت ویژه و آبادانی داشته، اندک اندک سادات طباطبایی ساکن اصفهان که از نسل طاهر بن علی نواده ابوالحسن شاعر اصفهانی بودند بدان جا روی می‌آورند و آنجا را برای سکونت انتخاب می‌کنند. عامل مهم دیگری که سادات طباطبایی از نسل طاهر را بدان سوی راهنمون کرد موقوفاتی بود که حاکم عالم دوست و متمکن اصفهان(احمد بن محمد بن رستم قرشی) برای آنان در زواره در نظر گرفته بود. در اینجا ذکر حکایتی از حاکم اصفهان که برخی تواریخ از آن گزارش شده‌است خالی از لطف نیست. حاکم اصفهان که مردی نابارور بود، نذر می‌کند که اگر خداوند فرزندی به او عنایت کند او را با یکی از سادات طباطبا پیوند دهد و از این‌رو خداوند دختری به نام«فاطمه» بدو عنایت می‌کند و فاطمه به حباله نکاح شهاب الدین علی درمی‌آید و ثمره این ازدواج طاهر است که با نه واسطه به امام حسن مجتبیعلیه السلام نسبت می‌رساند. فرزندان طاهر و فاطمه را سادات زواره‌ای نامند. سادات زواره‌ای در شهر زواره که به خاطر مرکزیت آن برای سادات به«مدینة السادات» نیز معروف شده‌بود و تا اوایل قرن هفتم هجری به آسودگی، امنیت و آرامش می‌زیستند. اما این آسایش دیری نپایید و آن روشن‌اندیشان که کوهی از دشواری را پشت سر نهاده‌بودند دیگربار مصیبتی سهمگین را پیش رو داشتند. چرا که این شهر چون دیگر شهرهای ایران در اثر حمله مغول در اوایل قرن هفتم رو به ویرانی نهاد و به ناچار ساکنان آن در اطراف زواره و نایین پراکنده شدند، هم‌چنین حمله افاغنه از عوامل اساسی دیگری بود که سادات آن دیار را به دیگر شهرهای ایران کوچ داد، ازجمله شهر یزد. (1) (1) اقتباس از نسل نور نوشته محقق دانشمند حضرت حجت الاسلام و المسلمین حاج سید محمد کاظم مدرسی (مد ظله العالی) - عمدة الطالب، ص 174. شخصیت امامزاده سیدابوالحسن محمدعلیه السلام (322-258 ق 250-313ش) ابوالحسن محمد بن احمد بن محمد بن احمد بن ابراهیم طباطبا، از محقّقین علما و بزرگان شعرا است که در دوره غیبت صغری در اصفهان می‌زیسته. ابوالحسن محمدبن احمدمعروف به “ ابن طباطبا“ از نوادگان ابراهیم طباطبا در سال 258 ق 250 ش در پابه

عرصه وجودگذاشت ،مادرش را ام ولد و همسرش را ام ابیها دخترحسین بن قاسم بن اسید از قبیله بنی احجم خراعی دانسته اند. در میان شعرای نامی عرب زبان، هر گاه بگویند: ابن طباطبا، منظور اوست. آیتالله بروجردی از وی سخن گفتهاند. سید ابوالحسن محمدجد بیست و سوم آیتالله بروجردی فقید است. عالم، ادیب، شاعر، و محقق. در اصفهان متولد شد. در همان جا تحصیل کرد و تا پایان عمر در همان شهر زیست، از این رو به ابن طباطبای اصفهانی شهرت یافت. گرچه در عصری می‌زیست که بازار سیاست گرم بود، اما او یکسره به کارهای علمی و ادبی و شعر و شاعری پرداخت و عمری را دراین راه سپری کرد وازرفاه ودارایی بسیار نیز بهره مند بود. درکتابهای تاریخی وشخصیت نگاری ،شخصیت اورا درردیف عالمان ،ادیبان ،شاعران ،محققان ونویسندگان ترسیم کرده اند اوبه حدت ذهن ،زیرکی ،ذوق سرشار،هوش بالا،دیانت وعفت نفس ،موصوف بود . بیشترین شهرت او از رهگذر توجه به شعر و شاعری به زبان عربی است. تاجایی که شعراورا درنهایت خوبی وصف کرده اند. ابن عنبه صاحب کتاب « عمدة الطالب » در مدح و نیکی شعر سید رضی (406 ق394ش .) که سرآمد شعرای بنی هاشم بوده و به او اشعر شعرای قریش گفته اند می نویسد : « برای آگاهی تو خواننده کافی است که بدانی سید رضی توانا ترین شاعر قبیله ای است که دراول آنان کسانی مانند حارث بن هشام و هبیرة بن ابی وهب وعمربن ابی ربیعه و ابو دهبل و یزیدبن معاویه قرارداردند و درآخر آنها افرادی مانند محمد بن صالح حسینی و علی بن محمد حمانی (260 ق .) و ابن طباطبای اصفهانی (ابوالحسن محمد بن احمد شاعر اصفهانی) و علی بن محمد صاحب زنج واقع هستند ». ابن طباطبا از دوستداران و مدافعان حریم ولایت اهل بیت (ع) بود و علامه امینی ، او را درردیف ادیبانی ذکر نموده که واقعه غدیر خم را به نظم کشیده اند. یا من یسر لی العداوه ابدها و اعمد لمکروهی بجهدک اوذر لله عندی عاده مشکوره فیمن یعادینی فلا تتحیر انا واثق بدعاء جدی المصطفی لابی غداه " غدیر خم " فاحذر و الله اسعدنا بارث دعائه فیمن یعادی او یوالی فاصبر " سوگند به خدا من با دشمنانم خوی پسندیده ای دارم، شما از آن به شگفت نیفتید " "من به دعای جدم مصطفی نسبت به پدرم، روز غدیر خم، اطمینان دارم، شما هشیار باشید " " خداوند ما را از میراث دعایش درباره دشمنان و دوستان او سعادتمند کند، شما باید تحمل کنید " و معجم نویسان کتابهای او را یازده جلد برشمرده اند ، که اسامی آنها عبارت است از : 1- کتاب سنام المعالی . 2- کتاب عیارالشعر یا معایرالشعر . 3- الشعر و الشعراء . 4- نقدالشعر . 5- تهذیب الطبع . 6- العروض . حموی گوید: این کتاب بی سابقه است 7- فرائدالدر . 8- المدخل فی معرفة المعمی من الشعر . 9- کتاب تقریظ الدفاتر . 10-

دیوان 11- اختیاره دیوان شعره ابوالحسن پس از 64 سال زندگی درسال 322 ق313ش . دعوت حق را لبیک گفت . از سال وفات او استفاده می شود که وی درطبقه ثقة الاسلام کلینی (329 ق .) بوده ووفات او درسال ظهور آل بویه و استیلای عمادالدوله دیمی (علی بن بابویه) بر فارس و اصفهان اتفاق افتاده است . از وی پنج فرزند پس به جا ماند که عبارتند از : القاسم ،ابوالحسین علی الشاعر و ابو البرکات محمد، ابوالحسین محمدو ابوالمکارم محمد می باشد . أما قاسم مردی منزوی بود و اولاد او در بغداد همی‌زیستند و از اولاد او است شیخ الشریف نسابه أبوعبدالله حسین بن محمد بن أبیطالب ابن قاسم و هم از فرزندان اوست الشریف أبومنصور نزار بن قاسم و از اولاد اوست اسد که مکنی بود بابوالفتوح أما ابوالبرکات محمد بن أبی‌الحسن البغدادی و او در مصر همی‌زیست أما ابوالحسین محمد بن أبی‌الحسن البغدادی مردی فاضل و نسابه بود سفر بطایح کرد از فرزندان اوست مردی که او را حمزه‌ی نقاش می‌نامیدند و بروایت أبوالحسن عمری و ابوالحسین او را با خویش نمی‌خواند این هنگام ملازمت خدمت ابوالحسین یافت و مادرش در خدمت أبوالحسین مواظبت نمود. و أبوالحسین را فرزند دیگر بود ستوده خلق و پسندیده خلق مکنی بابوالحسن و او سفر موصل کرد و زنی هاشمیه تزویج نمود و از آنجا سفر شام کرد و در شام وفات نمود و از وی دو پسر و دو دختر بجای ماند أما ابوالمکارم محمد ابن أبی‌الحسن البغدادی وداع جهان گفت و چند دختر از وی باقی ماند. ابوالحسین علی شاعر بن ابو الحسن محمد بن احمد بن محمد بن احمد بن طباطبا پسری داشته با نام حسن، و نسب ابراهیم نسابه صاحب کتاب «المنتقله» به او میپیوسته است، برگرفته از کتاب: اثر آفرینان (جلد اول-ششم)- نسل نور نویسنده سید محمد کاظم مدرسی – جلد ششم الغدیر – ناسخ التواریخ دراحوالات امام حسن علیه السلام جلد 2 منابع زندگینامه: الاعلام (199 /6)عمده الطالب ص 124 ، اعیان الشیعه (80 -72 /9)، الذریعه (1363 /15 ،26 /9 ،511 ،387 /4)، ریحانه (82 -81 /8)، الفهرست ابن‌ندیم، ترجمه (225)، معجم الادباء (156 -143 /17)، معجم المؤلفین (312 /8)، وفیات الاعیان (130 /1)، الوافی بالوفیات (80 -79 /2)، یادگار (س 3، ش 10، ص 69 -68). شرح بارگاه امامزاده سیدابوالحسن محمد علیه السلام روستای کچورستاق بارگاه مطهر حضرت امامزاده سید ابوالحسن (علیه السلام) در روستای کَچورُستاق از توابع شهرستان اردستان در استان اصفهان واقع گردیده است. زائرین و ارادتمندان این امامزاده عظیم الشأن علیه السلام ، اهالی منطقه و کوچک و بزرگ آبادی ، احترام خاصی برای این امامزاده بزرگوار علیه السلام قائلند و چه بسیار حاجت ها که با نذر و نیاز و توسل به ایشان ، و شفیع قرار دادنشان در پیشگاه باری تعالی ، برآورده گردیده است.

کَچورُستاق ؛ منطقه ای کویری اما از نوع کویر سرسبز است که اهالی و مردمان باصفای این روستا ، وجود حرم پاک این امامزاده واجب التکریم علیه السلام را چشم و چراغ منطقه و آبادی می دانند و بر این باور و اعتقادند که ؛ وجود این سید بزرگوار علیه السلام ، موجب برکت و رونق کشاورزی و سرسبزی روستا شده است. جاده ای که روستا را به بارگاه شریف امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام متصل می کند ، دارای سرسبزی خاص و بسیار زیبا و چشم نوازی است ، به طوری که یک طرف آن را درختان زیبای انار و طرف دیگر آن را هم ، درختان زیتون احاطه نموده است. بنای بقعه متبرکه این امامزاده علیه السلام ، به همت اهالی خود روستا ، در حال مرمت و بازسازی می باشد.
به این ترتیب که ؛ هر نفر از اهالی روستا ، با عضویت در دفتر آستان مطهر امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام ، براساس توانایی و بضاعت خود ، مبلغی (ماهانه) را تعیین و طبق قرارداد و توافق صورت گرفته ، به صورت ماهیانه (به عنوان « بیمه امامزاده علیه السلام ») پرداخت و در این امر خداپسندانه شریک و سهیم می شوند.
مبلغ پرداختی ماهیانه اهالی کَچورُستاق به حرم مطهر امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام ، به عنوان «بیمه امامزاده (ع)» مرسوم و مشهور است.(1) بنای قدیم ساختمان با مصالح خشت و گل بوده که طبق شواهد قدمتی 1000 ساله داشته که روی سنگ مزار نام امام زاده روی آن نوشته شده است. این بنا در تاریخ 1380 توسط هییت امناء و اداره اوقاف شهرستان اردستان و مهندسین اوقاف استان اصفهان بازسازی و در حال ساخت می باشد. این بنا در حال حاضر گنبدی به ارتفاع 30 متر داشته و در اینده دارای گلدسته هایی به ارتفاع 50 متر خواهد گردید. زیربنای ساخت این زیارتگاه نیز بالغ بر 2000 متر خواهد بود که شامل 2 رواق و حرم و شبستانهای اطراف آن می باشند. در داخل حرم ضریحی فلزی به در ابعاد 3 ×3 روی سنگ مزار قرار دارد که در طرح جدید ساختمان، تعویض خواهد گردید. بقیه فوق هم اکنون فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، کاشیکاری و یا آیینه کار می باشد.(2) اَلسَّلامُ عَلَیکَ اَیُّهَا الشَّخصُ الشَّریفُ اَلطّاهِرُ الکَریمِ اَلعالِمُ اَلعارِفُ العابِدُ الشَّهیدُ ؛
السَیِّد ابُوالحَسَن ، مُحَمَّدِ بنِ اَحمَدِ بنِ حَسَنِ بن عَلِیٍّ بنِ اَبِی طالِب (عَلَیهِمُ اَلسَّلامُ) همانگونه که در زیارت نامه حضرت امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام هم می خوانیم ؛ این امامزاده بزرگوار علیه السلام ، یکی از نوادگان حضرت امام حسن مجتبی (علیه السلام) ـ دومین امام شیعیان جهان ـ می باشند.
براساس اسناد موجود در کتاب « عمدة الطالب » و همچنین عیناً ؛ نوشته بر روی سنگ قبر (اَلعالِمُ اَلعارفُ العابِدُ الشَّهیدُ ؛ السَیِّد ابُوالحَسَن، مُحَمَّدِ

...) ، این بزرگوار ، از فرزندانَ حسن بَه حسن معروف به حسن مثنی ـ که در واقع کربلا در عاشورای سال 61 هجری قمری ، مجروح گردیده ـ می باشند. هر سال ، در روز عاشورای حسینی علیه السلام ، بقعه متبرکه حضرت امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام ، میزبان عزاداران امام حسین علیه السلام از روستا و همچنین هیأت های روستای هم جوار می باشد که در این مکان ، به روضه خوانی ، نوحه خوانی ، زنجیر زنی ، سینه زنی و سوگواری در عزای جانسوز حضرت سید الشهداء علیه السلام و شهدای سرافراز کربلا می پردازند. همچین در مجاورت حرم شریف امامزاده سید ابوالحسن علیه السلام ، مزار پاک و نورانی 4 شهید عزیز روستای کَچورُستاق نیز جلوه دیگری به این فضای معنوی بخشیده و در اطراف هم ، قبور مؤمنین و به خاک آرمیدگان را می بینی که هر شب جمعه در انتظار خیرات بازماندگان و همچنین دعا و فاتحه ای از زائرین این امامزاده عظیم الشأن علیه السلام هستند. اصفهان- اردستان - فاصله 7 کیلومتری شمال اردستان روستای کچورستاق – در مسیر زواره - کاشان 1. حاج اصغر میررزایی (عضوهیات امنا ء امامزاده) 2. پایگاه اطلاع رسانی امامزادگان زیارت نامه سید ابوالحسن محمد علیه السلام 78. 78. چون قصد کردی زیارت کنی سید ابوالحسن محمد علیه السلام را، پس بایست و بگو: السَّلامُ عَلی جَدِّکَ المُصطَفی ، اَلسَّلامُ عَلی اَبیکَ المُرتَضی الرِضا ، اَلسَّلامُ عَلی السَّیِّدَینِ الحَسَنِ وَ الحُسَینِ ، اَلسَّلامُ عَلی خَدیجَةَ اُمِّ سَیِّدَةِ نِساۤءِ العالَمینَ ، اَلسَّلامُ عَلی فاطِمَةَ اُمِّ الاَئِمَّهِ الطّاهِرینَ. اَلسَّلامُ عَلَی النُّفُوسِ الفاخِرَهِ وَ بُحُورِ العُلُومِ الزّاخِرَةِ (وَ شُفَعائی فِی الآخِرَةِ وَ اَولِیائی عِندَ عَودِ الرُّوحِ اِلَی العِظامِ النَّخِرَةِ) اَئِمَّةِ الخَلقِ وَ وُلاةِ الحَقِّ. اَلسَّلامُ عَلَیکَ اَیَّها الشَّخصُ الشَّریفُ اَلطّاهِرُ الکَریمِ اَلعالِمُ اَلعارِفُ العابِدُ الشَّهیدُ ؛ السَیِّد ابُوالحَسَنِ ، مُحَمَّدِ بنِ اَحمَدِ بنِ حَسَنِ بنِ عَلِیِّ بنِ اَبِی طالِب (عَلَیهِمُ اَلسَّلامُ) اَشهَدُ اَن لا اِلهَ اِلاّ اللهُ وَ اَنَّ مُحَمَّداً عَبدُهُ وَ مُصطَفاهُ وَ اَنَّ عَلِیّاً وَلِیُّهُ وَ مُجتَباهُ وَ اَنَّ الاِمامَةَ فی وُلدِهِ اِلی یَومِ الدّینِ ، نَعلَمُ ذلِکَ عِلمَ الیَقینِ وَ نَحنُ لِذالِکَ مُعتَقِدُونَ وَ فی نَصرِهِم مُجتَهِدُونَ. آدرس : اصفهان- اردستان - فاصله 7 کیلومتری شمال اردستان روستای کچورستاق – در مسیر زواره - کاشان - فاصله 110 کیلومتری

امام زادگان محسن و قاسم و شاهزاده حسن سلام الله علیهم

نسب : امام زادگان محسن و قاسم و شاهزاده حسن علیهم السلام از نوادگان امام زین العابدینعلیه السلام. مساحت : مساحت زیربنای این ساختمان و زیارتگاه 400 متر مربع خواهد بود. توضیحات : زیارتگاهی که محل دفن سه امام زاده بزرگوار می باشد. علت نام محله با نام گنبد سبز و وجود گنبد سبز رنگ قدیمی امام زاده بوده است. امام زادگان محسن و قاسم و شاهزاده حسن علیه السلام از نوادگان امام زین العابدین علیه السلام. در محوطه باز این زیارتگاه مرقد مطهر دو امام زاده شریف امام زادگان محسن و قاسم علیهما السلام قرار دارد که بنای قدیم آن در سال 1387 تخریب شده که ساختمانی روی آن ساخته شد که به علت ایراد فنی مهندسی تخریب مجدداً در دست ساخت می باشد.در قسمت دیگر این زیارتگاه بارگاه شاهزاده حسن قرار دارد که دارای ساختمان و گنبدی کوچک بوده که از کف زمین حدود 12 متر می باشد. داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد1/5 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شاهزاده حسن علیه السلام قرار گرفنه است. تزیینات داخل حرم و بقیه فاقد گچ بری، کاشیکاری یا آیینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان- اردستان- محله گنبد سبز شهر اردستان

امام زادگان موسی و قادر سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان شریف به روایت و نقل قول از معتمدین به حضرت امام محمد باقر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن و محوطه بیرونی زیارتگاه 5000 متر مربع می باشد و گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 12 متر می باشد.در طبقه فوقانی زیارتگاه سالنی به مساحت 700 متر که شامل حرم و رواقهاست ساخته شده که در وسط ان در طرح آینده ضریح مطلای امام زاده نسب خواهد گردید. توضیحات : این ساختمان تا سال 1383 بقعه ای کوچک با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقات شهرستان اردستان تخریب و بازسازی گردیده است. داخل حرم ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار امام زادگان داخل بقعه به چشم می خورد. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان-فاصله 65 کیلومتری اردستان- واقع در روستای فسخود

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت معتمدین و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 300 متر مربع بوده مساحت زیربنای بقعه + شبستان کناری آن 300 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنای قدیمی دارای مصالحی با خشت و گل می باشد. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. داخل بقعه فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، آیینه کاری و یا کاشیکاریست. آدرس : اصفهان- اردستان- اردستان- محله راه میان اردستان

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به روایت اهالی و متعمدین به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : ارتفاع گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 36 متر می باشد وصحن و مساحت حیاط امام زاده اسماعیل علیه السلام 700 متر می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1380 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف اردستان تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. مردم و اهالی شهر به این امام زاده بزرگوار احترام و تکریم قایل می باشند. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان-خیابان امام زاده اسماعیل

امام زاده بی بی خدیجه (بی بی غریب) سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زاده شریفه به گفته معتمدین محل، به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.خدیجه خاتون بنت اسحاق بن موسی بن جعفر علیه السلام مساحت : مساحت 20 متر مربع می باشد. توضیحات : مصالح بکار برده شد فعلی بقعه از گل و خشت و سنگ بوده و که در طرح بازسازی قرار دارد. داخل بقعه باصفای این امام زاده ضریحی نبوده تنها سنگ مزاری به ابعاد 5/1 × 80 سانتی متر و به ارتفاع نیم متر در وسط بقعه قرار گرفته است. این بقعه و زیارتگاه با توجه به مسافت و صعب العبور بودن آن همچنان مورد توجه زایرین دور و نزدیک شهرستان، استان و حتی کشور می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان-فاصله 11 کیلومتری اردستان و در ارتفاع 800 متری کوه

امام زاده حیدر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف بنا به روایت مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 500 متر می باشد. توضیحات : در روستای کهنگ واقع در 50 کیلومتری اردستان زیارتگاهی است با نام امام زاده حیدر علیه السلام. این زیارتگاه دارای صحنی به مساحت 500 متر می باشد. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 18 متر ارتفاع دارد و دو منار در دو طرف گنبد و هم ارتفاع گنبد ساخته شده است. این بنا تا سال 1369 مصالح خشت و گل داشته که با همت اهالی و هییت امناء تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. مساحت زیر بنای حرم زیارتگاه حدود 350 متر مربع می باشد. در داخل حرم دور گنبد تا سقف کاشیکاری گردیده و دیوارهای اطراف و سقف آن آیینه کاری شده است. همچنین ضریح فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان-در روستای کهنگ واقع در 50 کیلومتری اردستان

امام زاده شاهچراغ سلام الله علیه

نسب : - مساحت : ابعاد 20 متر مربع. توضیحات : این مکان در دل صحرا قرار گرفته و بقعه ایست با مصالح خشت و گل.داخل این بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. این بقعه فاقد هر گونه تزیینات داخلی شامل گچ بری، آیینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان- فاصله 65 کیلومتری اردستان - 50 کیلومتری اصفهان در دل صحرا

امام زاده موسی سلام الله علیه

نسب : به روایت معتمدین شهر از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای بقعه و شبستان زیارتگاه که به یکدیگر متصل می باشد حدود 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1355 بصورت خشت و گل بوده که سپس در همان سال بصورت بنایی با مصالح آجر و آهن درآمده و بعد در سال 1362 ساختمان جدید آن ساخته شده است. در داخل بقعه و قسمت شرق آن و زیر گنبد، ضریحی فلزی از جنس آلومینیم در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. در داخل ضریح مزار دیگریست که به گفته اهالی و بزرگان شهر، خواهر مکرمه امام زاده مشهور به زینب خاتون سلام الله علیها می باشند. ارتفاع گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 15 متر می باشد. حرم امام زاده فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، آیینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-اردستان-خیابان امام خمینی - محله بازار شهر اردستان

حسن آباد

امام زادگان یعقوب و ابراهیم سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان شریف به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : این زیارتگاه صحنی به مساحت 2000 متر مربع داشته و گنبدی دو پوش که ارتفاع آن از کف به 33 متر می رسد روی آن قرار دارد. توضیحات : بنای این زیارتگاه تا سال 1376 از مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء، خیرین و اداره اوقاف، تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. همچنین مساحت داخل حرم زیارتگاه 600 متر مربع می باشد. ضریحی فلزی از جنس آلومینیم در ابعاد 5×2 × 2 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. این زیارتگاه با توجه به تازه ساز بودن بنای آن در حال حاضر فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان- حسن آباد- فاصله 39 کیلومتری اردستان - روستایی بنام حسن آباد

خشک آباد

امام زاده اسحاق سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به روایت معتمدین روستا به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن کنونی امامزاده اسحقعلیه السلام زیارتگاه 3000 متر مساحت زیربنای بقعه به اضافه رواقهایش 700 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1361 بقیه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان اردستان تخریب، و بنای جدید جایگزین آن شده است. همچنین گنبدی درپوش به ارتفاع 22 متر از کف روی بقعه قرار داشته و دو گلدسته هر کدام به ارتفاع 22 متر هم طراز گنبد در طرفین آن واقع گردیده است. در داخل حرم ضریحی فلزی به ابعاد 2×3 متر روی سنگ قرار امام زاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل حرم شامل آیینه های زیبا و هنرمندانه است که از دیوارهای اطراف تا زیر گنبد ادامه دارد. آدرس : اصفهان- اردستان-خشک آباد- فاصله 39 کیلومتر اردستان -150 کیلومتری اصفهان واقع در روستای خشک آباد و در دل صحرا

لاسيب

امام زاده سید سر الدین سلام الله علیه

نسب : این امام زاده نسبشان به روایت از اهالی محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 120 متر مربع بوده و گنبد زیارتگاه که در حال مرمت و بازسازی 12 متر ارتفاع دارد. زیر بنای ساختمان امام زاده + شبستان کناری که متصل بر حرم است 250 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان این بنا قدیمی و از مصالح خشت و گل می باشد.در داخل بقعه ضریحی چوبین با مشبک های فلزی در ابعاد 3×2 روی سنگ قرار گرفته است. بقعه و داخل آن فاقد هرگونه هنری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان- لاسیب- فاصله 24 کیلومتری اردستان و در محور اصفهان

تلک آباد

امام زاده شاه مراد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به گفته معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد(خالد بن عون بن امام موسی بن جعفر علیه السلام.(خالد بن عون بن امام موسی بن جعفر علیه السلام.) مساحت : مساحت زیر بنایی حرم به اضافه رواقهایش 2000 متر مربع می باشد. و مساحت صحن زیارتگاه امامزاده شاه مرادعلیه السلام بالغ حدود 5 هکتار می باشد. همچنین دو گلدسته به ارتفاع 60 متر از کف در دو طرف گنبد در حال ساخت می باشد. توضیحات : این زیارتگاه تا سال 1375 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و همکاری اداره اوقاف اردستان، تخریب و بنای جدید جایگزین آن گشته است. این بنا هم اکنون دارای گنبدی دوپوش به ارتفاع 36 متر از کف می باشد در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/2 ×5/1 روی سنگ قرار گرفته و تزیینات داخل بقعه شامل کاشیکاری زیبای دور گنبد و پنجره های آن می باشد که درآینده. کاشیکاری، آیینه کاری و گچ بری و مقرنس کاری خواهد گردید. آدرس : اصفهان- اردستان- تلک آباد- فاصله 15 اردستان -روستایی تلک آباد

نيسيان

امام زاده شاهنگر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد .این مطلب در تایید جناب آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: (حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب بیست نفر زیارتگاه جهان آورده ام که از قراین و شواهد و دلایل مورد تایید است می توان استفاده کرد که نسب امام زاده شاهنگر به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.) مساحت : مساحت زیر بنای کنونی بقعه 50 متر مربع می باشد. توضیحات : نام امام زاده در واقع نام محله شاهنگراست که امام زاده در آنجا مدفون است و به آن نام نیز در بین اهالی مشهور می باشد. این بنا تا سال 1385 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و نظارت اداره اوقاف اردستان تخریب و بازسازی گردیده است.داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار امام زاده نبود و تنها حفاظی آهنی و شیشه ای در ابعاد 1×2 و ارتفاع 1 متر روی سنگ مزار قرار گرفته است. این بقعه قابل هر گونه تزیینات هنری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-نیسیان-فاصله 40 کیلومتری اردستان - روستای نیسیان

ماست بندی

امام زاده عباسعلی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.زیربنا مساحتی بالغ بر 24 متر را دارا می باشد. مساحت : - توضیحات : این زیارتگاه بقعه ای با مصالح خشت و گل.داخل بقعه ضریحی نبوده تنها سنگ مزار امام زاده شریف در ابعاد 1×2 و ارتفاع 80 سانتی متر قرار گرفته است. بقیه دارای تزیینات داخلی اعم از گچ بری، آیینه کاری یا کاشیکار نمی باشد. ساختمان این امام زاده در طرح بازسازی قرار داشته که شامل حرم و رواقهای اطراف، گنبد و گلدسته خواهد گردید. آدرس : اصفهان- اردستان- ماست بندی-روستای ماستبندی - 18 کیلومتری اردستان

زواره

امام زاده علی بن عون بن موسی بن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به نظر و عقیده اهالی و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی امام زاده و زیارتگاه 50 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1359 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و هییت امناء تخریب و مجدداً بازسازی شده است. در داخل حرم و بقعه، ضریحی فلزی از جنس آلومینیم در ابعاد 5/1 ×5/2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. داخل بقیه فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل آیینه کاری، گچ بری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-زواره - محله دشت و کوی قردادان شهر زواره - فاصله 12 کیلومتری اردستان

امام زاده یحیی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به روایت اهالی و مردم شهر به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای ساختمان جدید در دو طبقه و 1700 متر می باشد که در حال ساخت و ساز است. توضیحات : این ساختمان در واقع بقعه ایی با مصالح خشت و گل بوده که همت هییت امناء زیارتگاه در سال1383 تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است.گنبدی فیروزه ای رنگ و کاشیکاری شده که ارتفاع آن از کف به 15 است روی بقعه قدیمی همچنان قرار دارد. ضریح امام زاده در ابعاد 3 ×2 همچنان داخل حرم قدیمی روی سنگ مزار قرار گرفته است. نقاشی های دیوارهای دور ضریح و زیر گنبد همچنان از دوران قدیم زیر گنبد به خوبی دیده می شود. آدرس : اصفهان- اردستان-زواره- خیابان امام زاده یحیی - کیلومتری اردستان

قهساره

امام زاده میر سید علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت و اعتقاد اهالی به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.این مطلب به تایید جناب اقای فلسفی از مرکز کتابخانه آستان قدس رضوی رسیده و در این تاییدیه چنین آمده است: (امام زاده میر سید علی در روستای قهسار، در بخش برزاوند شهرستان اردستان مدفون است و همچنین آمده است که ایشان از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشند.) مساحت : مساحت صحن امام زاده حدود 6000 هزار متر مربع بود و مساحت زیر بنای حرم و شبستانهای اطراف آن 600 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1373 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و خیرین اداره اوقاف ادرستان بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن شد.گنبد درپوش زیارتگاه از کف 26 متر مربع ارتفاع دارد. در داخل حرم دور تا دور دیوارهای ساختمان و حرم کاشیکاری گردیده و علاوه بر اسماء مبارکه و آیات قران کریم، اسامی شهدای جنگ تحمیلی که بیشترین آمار شهدا را در شهرستان دارد نوشته شده است. آدرس : اصفهان- اردستان- قهساره- فاصله 35 کیلومتری اردستان -روستای قهساره

شهراب

بقعه سید ابوطالب سلام الله علیه

نسب : ایشان به گفته و روایت معتمدین محل از نوادگان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می باشند. مساحت : مساحت صحن حیاط زیارتگاه سید ابوطالب 1000 متر مربع می باشد و گنبدی فلزی از جنس آلومینیم و زرد رنگ به ارتفاع 10 متر از کف روی بقعه قرار دارد. توضیحات : این بقعه در 50 سال پیش توسط سید احمد طباطبایی ساخته شده است. در داخل بقعه، ضریحی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. حرم و بقعه فاقد تزیینات هنری می باشد. آدرس : اصفهان- اردستان-شهراب-روستای شهراب - 45 کیلومتری اردستان

بقعه سید کمال الدین حسین سلام الله علیه

نسب : ایشان به اعتقاد اهالی و معتمدین از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشند. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 800 متر مربع می باشد.زیر بنای بقعه و حرم که شامل دو شبستان و حرم است 400 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان بنا به حدود 105 سال پیش می رسد که شخصی بنام ملا محمد کریمی خادم زیارتگاه آنرا بنا نهاده است. گنبد زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع داشته و در مرحله مرمت و بازسازی است.ضریحی فلزی و مطلا در ابعاد 2 ×3 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. تزیینات داخل بقعه حرم شامل نقاشی بسیار زیبا و نفیس و آیینه کاری های آن است که تا سقف ادامه دارد. مردم و اهالی نسبت به این امکان و امام زاده جلیل القدر احترام و اکرام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- اردستان-شهراب-فاصله 45 کیلومتری اردستان -روستای شهراب

اصفهان

امام زاده عبدا... سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به حضرت جعفر طیّار می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای بقعه 40 متر مربع و مساحت کل صحن 2000 متر مربع می باشد. توضیحات : در شهر اصفهان واقع در محلة آفاران و خیابان شهیدان غربی زیارتگاهی است با نام امامزاده عبدا.. که طبق گفته اهالی محل و بزرگان و هییت امناء نسب این امامزاده شریف به حضرت جعفر طیّار می رسد. این مطلب روی سنگ مزار این بزرگوار حجاری شده است. ساختمان قدیمی بقعه 30 متر مربع از جنس خشت و گل بوده سال 1357 توسط هییت امناء و خیرین و ادارة اوقاف شهرستان اصفهان تخریب گردید و بنای جدید در همان سال جایگزین آن شده است. مساحت و زیر بنای بقعه 40 متر مربع و مساحت کل صحن 2000 متر مربع می باشد. در حرم این امامزاده ضریح از جنس ورق و استیل از جنس برنج در ابعاد 3 ×5/2 متر روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل ساختمان از به صورت آینه کاری و گچبری و کاشی کاری و سنگ کاری می باشد. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف تا بالا به 22 متر می رسد. آدرس : اصفهان-آفاران-در شهر اصفهان واقع در محلة آفاران و خیابان شهیدان غربی

شهر اصفهان

امام زاده زینبیه سلام الله علیها

نسب : طبق گفتة معتمدین و بزرگان محل: این امام زاده بزرگوار دختر بلافصل حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. طبق گفته مرحوم حاج شیخ عبّاس قمی قدس سره: در نسخه‌ای از أنساب مَجْدی دیدم (و محتمل است که ملحق شده باشد) مکتوب بود، که شنیدم از أمیر محمّد هادی بن میرلوحی مورِّخ، که امام زاده زینبیه سلام الله علیها ، مدفونه در قریه أرزنان، (از قرای اصفهان)، دختر بلافصل حضرت موسی بن جعفر علیه السلام است . محقّق متتبّع، مرحوم آقا میرزا محمّد علی معلّم حبیب آبادی (صاحب کتاب مکارم الاثار) در کتاب (کَشْفُ الْخَبِیَّةِ عَنْ مَقْبِرَةِ الزَّیْنَبِیَّةِ) پس از بحثی مفصّل درباره عبارت یاد شده (که مرحوم محدّث قمّی، از نسخه ألمجدی نقل فرموده) و اثبات این که این عبارت، از صاحب ألمجدی نیست، بلکه در حاشیه آن کتاب نوشته شده بوده و در نسخه‌ای، در متن قرار گرفته است، می فرماید: مظنون این‌که این نسبت (انتساب حضرت زینب، به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام) درست باشد، زیرا که ظاهراً چنانچه از پیش اشاره کردیم، این أمیر محمّد هادی خود أهل تاریخ و پسر میرلوحی معروف است و چنانچه از عبارات روی قبر او بر می‌آید از علماء و معاصر مجلسی بوده و پیش از او و در زمان او، این قبر در قریه أرزنان، موجود بوده است. میر محمّد هادی میرلوحی، قبرش در جوار امام زاده اسماعیل می‌باشد و بر روی آن نوشته شده: وفات مرحوم مغفور حضرت سیادت پناه، علاّمی فهامی مجتهد الزّمانی، میر محمّد هادی ابن سیادت پناه میرلوحی، بتاریخ چهارم شهر جمیدی الثّانی 1113 می باشد. مساحت : پس از بازسازی بنای جدید به مساحت کنونی حدود 7000 متر مربع رسید. که در طرح توسعه و ساماندهی به 14000 خواهد رسید. مساحت بقعه فعلی امام زاده 400 متر بوده که شامل 4 رواق و سه ایوان و 1 بقعه می باشد. توصیف امام زاده: در حال حاضر، پرجمعیّت ترین زیارتگاه‌های اصفهان، همین بقعه و مزار شریف است که در همه أیّام، بالأخص روزهای جمعه و مناسبت های مذهبی، همانند: أیّام میلادها و شهادتهای معصومین علیهم السلام، جمعیّتهای فراوانی را به سوی خود جذب می نماید و در مناسبت های ویژه، همانند روز عاشوراء، دهها هزار زائر از راه دور و نزدیک به زیارت این امام زاده بزرگوار نائل می شوند و علاقمندانی از خارج کشور از جمله کشورهای لبنان، عربستان و عراق و کلیه کشورهای مسلمان چون پاکستان و افغانستان نیز، به سوی این زیارتگاه بزرگ، رهسپار می شوند و در بعضی از اوقات، موج جمعیّت

زائرین، حرم و صحن بسیار بزرگ و خیابانهای مجاور و میدان بزرگ زینبیّه را، زیر پوشش خود قرار می‌دهد و شکوه این اجتماع دینی، هر بیننده علاقمندی را به شوق شدید و هیجان روحی وا می دارد. در قدیم الأیّام، ساختمان زینبیّه محدود بوده و به صورت بقعه‌ای مختصر، در درون صحنی کوچک و زیر گنبد آجریِ کوچکی، قرار داشته است ولی در سال 1321 شمسی (1361 قمری) بوسیله آقایان کازرونی ، حرم و گنبد و بقعه باشکوهی، برای این مزار شریف تأسیس شده، که در ضمن أشعاری در ایوان ورودی حرم، ذکر گردیده و در دو شعر آخر آن چند نفر از خاندان کازرونی، از ثروتمندان متدیّن اصفهان بودند، که آثار باقیه دینی متعدّدی از خود به یادگار گذاردند، که تاکنون باقی است و مورد استفاده برای برنامه های دینی می‌باشد. در حال حاضر، دو صحن بسیار بزرگ (که یکی اصلی است و حرم و بقعه حضرت زینب، در وسط آن قرار گرفته و دیگری در شرق آن است) با اطاقهای فراوان و نماسازی جالب، با کاشی کاری (عمدةً معرّق) و گنبد و مناره های شکوهمند و زیبا و کاشی کاری شده و حرم مجلّل و رواقها و ایوانهای أطراف حرم، مجموعه آستانه زینبیّه را تشکیل می‌دهد، که با استفاده از آینه کاری و گچ بری و کاشی کاری و نقّاشی و نیز نصب سنگهای مرمر اعلی (به رنگ سبز) و ضریح زیبا (با استفاده از پوشش طلا و نقره و بهره گیری از قسمتهائی از ضریح چوبیِ قدیمی)، زیبائی و شکوهی جالب توجّه یافته و با ضمیمه شدنِ ملحقاتی، همانند: مسجد، درمانگاه، کتابخانه، حمّام و...، مجموعه دینیِ بسیار مفصّل و جالبی را شکل بخشیده، که بهره های دینی و علمی و خدماتیِ فراوانی را، در اختیار مردم با ایمان قرار می‌دهد و علاقمندان به أهل‌البیت علیهم السلام، از آن بهره مند می شوند. تاریخ شروع و پایان ساختمان به ترتیب زیر بیان شده است: ألغرض، تاریخ آغازش به شمسی سال گفت بارگاه زینبی یا جنّة المأواستی (1321) وز برای سال اتمامش سرود از روی صدق از محمّد ماند بنیانی، که باتقواستی (1323) تشکیل هیئت اُمناء و توسعه آستانه مقدّسه در سال 1345 شمسی، هیئت اُمنائی زیر نظر اداره اوقاف اصفهان تشکیل گردید و فعّالیّت های عمرانی برای توسعه و یا تأسیس ساختمانهائی که مورد نیاز زائرین می‌باشد، سرعت و شتاب گرفت و کوششهای مناسب برای تأمین نیازمندیهای زوّار و بهره گیری های دینی ادامه یافت، که تاکنون مستمر و جاری می‌باشد. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: جمعی از علماء و صلحاء و مؤمنین، در جوار حضرت زینب علیها السلام (زینبیّه) مدفون گردیده‌اند، همانند: فقیه و مجتهد عالی مقام مرحوم آیة اللّه، آقا سیّد ابوالقاسم موسوی دهکردی، متوفّای 1353 قمری، که در اطاقی در ضلع جنوب غربیِ صحن اصلی، مدفون می‌باشند. وِ هم چنین، علماء بزرگواری، همچون: آقا سیّد محمّد حسین مهدوی

أردکانی و حاج آقا میرزا دهکردی و حاج آقا ضیاء الدّین تجویدی و حاج شیخ علی یزدی و حاج سیّد مهدی علاّمه فانی و حاج سیّد محمّد باقر موسوی زاده، دراین مزار شریف و در جوار یادگار حضرت موسی بن جعفر علیه السلام به خاک سپرده شده‌اند، که مجموعاً، این آستانه مقدّسه را در زمره بقاع علمی اصفهان، قرار داده است. موقعیت جغرافیایی: خیابان بزرگ و عریضی که به نام اتوبان زینبیّه نامیده می‌شود و از فلکه طوقچی تا میدان زینبیّه ادامه دارد و فلکه بزرگی به نام آن حضرت، در نزدیکی صحن و مزار این امام زاده بزرگوار ایجاد گردیده و مجموعاً محلّه بزرگی با تمام امکانات و تجهیزات شهری، به نام زینبیّه نامیده می‌شود و بسیاری از مدرسه ها و مؤسسات بهداشتی و اجتماعی و مراکز تجاری و اقتصادی منطقه، به نام آن حضرت، نام گذاری شده است. اطلاعات بیشتر: قبلاً در روستائی به نام أرزنان در یک فرسخی شمال شهر اصفهان قرار گرفته بود ولی با توسعه و گسترش عجیبی که در بیست ساله اخیر برای شهر اصفهان حاصل شده، محلّ امام زاده کاملاً در داخل شهر بزرگ اصفهان واقع گردیده و خیابانها و ساختمانهای شهری، تا چند کیلومتر بالاتر از بارگاه زینبیّه، گسترش یافته است. أرْزُنان ، از قریه های اصفهان است و جمعی از علماء ، منسوب به آن هستند ، همانند: ابوالقاسم ، حسن بن أحمد بن محمّد ارزنانی (معلّم اعمی) ، متوفّای 453 و ابوجعفر ، محمّد بن عبدالرّحمن بن زیاد اصفهانی ، که از حفّاظ برجسته بوده و در سال 317 وفات یافته و جدّ او زیاد اصفهانی ارزنانی ، برای طلب علم به شهرهای شام ، صور ، مصر ، خوزستان ، اصفهان ، ری ، مکّه ، عراق ، دامغان و طرطوس سفر کرده و دارای مقام وثاقت و زهد و علم و وَرَع بوده است. آدرس : در شمال شهر اصفهان واقع در 4 کیلومتری آن منابع: امور فرهنگی و امور خیریه اداره کل اوقاف یاقوت حموی ، در معجم البلدان ، در تحت عنوان أرزنان ألْمَجْدی فی أنساب الطّالبیّین، تألیف سیّد شریف نسّابه کشف الخبیّه، صفحه 35 کشف الخبیّه عن مقبرة الزّینبیّه، صفحه 28

امام زاده حصه سلام الله علیه

نسب : در اعتقاد و باور مردم این آرامگاه و امامزاده نسبش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت: مساحت زیر بنای آن 30 متر مربع می باشد. توضیحات : مردم و اهالی نسبت به این مکان اعتقاد راسخ داشته و برای قبولی نذورات و زیارت به این مکان آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند. ساختمانی است با مصالح خشت و گل و ضریح فلزی امامزاده از جنس آهن درابعاد 3 ×3 درون بقعه قرار دارد. آدرس : اصفهان - شهراصفهان _در 4 کیلومتری اصفهان در جادة فرودگاه محله ایست بنام حصه شرقی در این محله بقعه امامزاده ای قراردارد. این بقعه در جنوب محله واقع در خیابان امام خمینی رحمة الله علیه است

امام زاده احمد رضا سلام الله علیه

نسب: نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده و نظر معتمدین محل به حضرت امام همام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. توضیحات: مردم و اهالی محله باطان نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت و نظر خاص داشته و به زیارت این مکان مشرف می شوند. بقعه ای با مصالح خشت و گل که قدمت آن به حدود 300 سال پیش می رسد که با نظر هییت امناء این امامزاده در آینده در طرح توسعه قرار خواهد گرفت.

ضریح بقعه از جنس فلز آهن و در ابعاد 5/2 ×5/1 متر داخل بقعه و روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- شهراصفهان- محلة باطان جی و در انتهای محله و صحرایی سرسبز.

امام زاده دو طفلان احمد و محمود سلام الله علیهما

نسب: نسب این امامزادگان بزرگوار برگرفته از کتاب شجرة طیبه کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت علی بن موسی الرضاعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی کل امامزاده به 5000 متر می رسد. مساحت زیر بنای امامزاده 1500 متر است که شامل خود بقعه با رواقهای دورش است که به 600 متر می رسد. توضیحات : بقعه قدیم امامزاده از جنس خشت و گل بوده مساحتی حدود 50 متر داشته که در سال 1348 تخریب و بنای فوق به تدریج ساخته شده است.

دور تا دور بقعه و در طرفین صحن و حیاط 22 زایر سرا برای رفاه حال زایرین و مسافران ساخته شده است. همچنین 24 واحد تجاری نیز از جمله رقبات این امامزاده می باشد.

گنبد امامزاده از مصالح آجر و آهن بوده از کف حدود 14 متر بوده و دو مناره که ارتفاع آن 40 متر خواهد رسید و در دست ساخت می باشد.

ضریحی چوبین در ابعاد 2×4 با مشبکهای فلزی روی دو سنگ مزار امامزادگان بزرگوار در داخل حرم قرار گرفته است.

تزیینات ساختمان نقاشی بوده و دور تا دور ضریح سورة مبارکه جمعه نوشته شده است. آدرس: اصفهان - شهراصفهان - محلة دو طفلان خیابان زینبیه اصفهان - کوچه زینبیه

امام زاده جعفر ابن رضا سلام الله علیه

نسب: نسب این امامزاده بزرگوار به فرزند حضرت ثامن الایمه علیه السلام می رساند. مساحت : مساحت کل این بنا حدود 5 هکتار زیر ساخت بوده و در آینده مساحتی قریب به 60 هکتار پیش بینی شده است. توضیحات: این امامزاده شامل 4 ورودی می باشد که در چهار طرف صحن و ضلع آن مشهود است. گنبد امامزاده سه پوش از جنس آهن و آجر بوده و ارتفاع آن از کف 54 متر و به شعاع 34 متر می باشد. همچنین چهار گنبد کوچک در اطراف گنبد اصلی که طول هر کدام 21 و شعاع 75/13 می باشد ساخته شده است.

کاشیکاری گنبد که کار هنرمندان چیره دست اصفهان بوده با سبکی جدید روی آن در حال نصب می باشد. 8 سقاخانه در هشت ضلع و هشت وجه صحن در ابعاد 45 متر مربع که دارای یخچال و آب سرد کن برای رفاه حال زایرین ساخته شده است.

دور تا دور صحن امامزاده تعداد حدود 120 باب زایر سرا نیز احداث گردیده است.

درکنار این زایر سراها، ساختمان فرهنگی و کتابخانه و آشپزخانه در دو طبقه نیز در حال ساخت می باشد.

بنای قدیم این مکان بنایی خشت و گل به مساحت حدود 40 متر مربع بود که در سال 1379 با هماهنگی اداره اوقاف شهرستان و خیرین و هییت امناء امامزاده تخریب و به تدریج بنای فوق به جای آن احداث گردید که همچنان مراحل نوسازی آن ادامه دارد.

دور تا دور حرم امامزاده شامل رواقهایی است که حد فاصل بین صحن و حرم می باشد.

ضریح امامزاده به ابعاد 5/5× 5/5 متر مربع بود که اسکلت آن ساخت و نصب شد و مراحل طلاکاری و قلم زنی آن در دست ساخت هنرمندان قلم زن می باشد.

حرم مطهر شامل 3 طبقه دارای 4 نماز خانه و سالن اجتماعات در طبقه اول و دوم می باشد.

از ویژگی های خاص گنبد امامزاده این است که پایهٔ گنبد روی ستون نبوده و به حالت دستک از ستونهای کناری بارگذاری شده است.

گچ بری زیر گنبد و پایهٔ آن ترکیبی از رسم بندی، مقرنس و یزدی می باشد که در نوع خود کم نظیر است.

سقف نمازخانه ها شامل اجرای گره های گچی و رسم بندی بوده که

تزیینات آن ترکیبی از آینه کاری و نقاشی زیبا و چشم نواز است.
زیارتگاهی بنام امامزاده جعفر بن رضا علیه السلام معروف به امامزاده شاهِ کَرَم.شجره نامه حضرت جعفر بن رضا علیه السلام که روی پوست آهو نوشته شده و در آستان قدس رضوی موجود است. این امامزاده مورد احترام و تکریم مردم قرار گرفته و دارای کرامات فراوان می باشد.
آدرس: اصفهان - شهراصفهان - 15 کیلومتری اصفهان - در مجاورت فرودگاه شهید بهشتی

امام زاده شاه نوری سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به گفته معتمدین و اعتقاد اهالی به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت: مساحت فعلی این امامزاده حدود 150 متر مربع بوده که 50 متر آن ایوان می باشد. زیر بنای حرم زیارتگاه 1000 متر و زیر بنای ایوان آن 50 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان این امامزاده از قدیم به همین شکل بوده که طی سالهای اخیر توسط هییت امناء و خیرین نسبت به حفظ بنا و مرمت آن اقدام شده است.این زیارتگاه در طرح گذر شهرداری قرار گرفته و در وسط بلوار جای دارد.از جمله تزیینات داخلی این زیارتگاه سنگ کاری اطراف حرم و نقاشی و گچبری سقف و بدنه می باشد.
حرم این زیارتگاه فاقد ضریح بوده و بر دور سنگ قبر و روی آن حفاظی شیشه ای قرارگرفته است.همچنین ساختمان این امامزاده فاقد گنبد و گلدسته می باشد. طبق شجره نامه موجود که به تأییدیه آقای فلسفی از آستان قدس رضوی می باشد چنین آمده است: (نسب این امامزاده به حضرت موسی ابن جعفرعلیه السلام می رسد و می توان گفت این امامزاده از فرزندان حضرت موسی الکاظم علیه السلام می باشد.)محل دفن این امامزاده به طبق شجره نامه در روستای کَلَم خواران یکی از روستاهای شهرستان اصفهان می باشد.کلم خواران دهی است از دهقان جی نبش حومة شهرستان اصفهان که در جنب بیمارستان چمران اصفهان قرار دارد. آدرس : اصفهان - شهراصفهان - خیابان مشتاق - روبروی بیمارستان فوق تخصصی چمران

امام زاده سید موسی بن موسی بن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بدون واسطه با امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت: مساحت کل صحن امامزاده 100 متر مربع می باشد. توضیحات : طبق شجره نامه موجود در ادارة اوقاف و گفتة بزرگان و اهل محل و هییت امناء این امامزاده بزرگوار از نوادگان بلافصل امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشد.

ساختمانی قدیمی بقعه با مصالح خشت و گل به ابعاد 85 متر مربع که در سال 1357 توسط سرگرد بازنشسته هدایت ا... جوزدانی بازسازی و ساخته شده است

ضریحی از جنس فلز استیل در ابعاد 1 ×2 متر روی سنگ مزار داخل بقعه قرار دارد و هیچ گونه تزیینات داخلی در بقعه مشاهده نمی گردد.

ارتفاع گنبد از کف با مصالح آجر و آهن با کاشی کاری بیرونی حدود 10 متر می باشد. آدرس : اصفهان - شهر اصفهان - خیابان کاشانی و در محلة جوزدان

بارگاه حضرت معصومه سلام الله علیها

نسب : طبق شجره نامه و کتابهای موجود و گفتهٔ اهالی محل و بزرگان نسب این امامزاده شریف می رسد به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.

بنا به نقلی از معتمدین محل این امامزده گرانقدر دختر دوم امام بوده و خواهر حضرت رضا علیه السلام می باشد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان 500 متر مربع بوده و مساحت کل صحن حدود 2000 متر مربع می رسد. توضیحات : در زمان قبل از قاجار این مکان قبرستانی بوده و در زمان حملهٔ افغانها تخریب گردید و در زمان قاجار این بنا بازسازی گردید و تا اکنون به همان شکل مانده که هم اکنون در حال مرمت می باشد.ضریح از جنس چوب بر سنگ مزار واقع گردیده که ابعاد 5/1 ×3 متر مربع می باشد.از طریق 2 رواق درب اصلی به حرم راه دارد. تزیینات داخلی ساختمان مقرنس کاری و گچبری می باشد. ارتفاع گنبد خشت و گلی زیارتگاه از کف به 9 متر می رسد. آدرس : اصفهان - شهر اصفهان - خیابان کاشانی - روبروی درب ورودی بیمارستان آیت اله کاشانی

امام زاده اسحاق سلام الله علیه

نسب : طبق گفته های اهل محل و بزرگان و هیئت امناء: نسب این امام زاده شریف با واسطه به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان فعلی 375 متر مربع است و مساحت کل صحن امام زاده 2200 متر مربع می باشد. توصیف امام زاده: با همّت أهل محل و هیئت اُمناء، دارای صحن بزرگ و حرم و گنبد و مناره و ضریح و شبستان حسینیّه و سالن بزرگ مهمان سرا شده و به وسیله تزیینات گسترده و کاشی‌کاری جالب، منظره شکوهمندی یافته و مورد توجّه زائرین می‌باشد. صحن امام زاده اسحاق سلام الله علیه، کاشی‌کاری جالب و مفصّلی دارد، که زیارت وارث و زیارت عاشوراء و سُوَرِ قرآنی و أشعار دینی در آن کتیبه شده و تاریخهای 1410 و 1412 (قمری)، در آخر کتیبه ها دیده می‌شود. مکان مذکور دارای کتابخانه و خانة قرآن می باشد. ضریحی از جنس ورق استیل با روکش طلا در ابعاد 5/3 ×5/2 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. حرم این امام زاده از طریق 3 رواق به هم ارتباط دارند که یکی از رواق ها به صورت حسینیه مورد استفاده می باشد. تزیینات داخلی ساختمان گچبری و آینه کاری و نقاشی می باشد و داخل گنبد کاشی کاری هفت رنگ است که تا سقف ادامه دارد. ارتفاع گنبد از کف 16 متر می باشد و ارتفاع گلدسته های آن به حدود 22 متر می رسد که کاشیکاری شده است. ضریح جالب و زیبای امام زاده، در تاریخ 1409 قمری ساخته شده و در داخل حرم، کاشی‌کاری و گچ بری زیبائی انجام گرفته، که تاریخ آن 1360 شمسی (برابر 1401 قمری) می باشد و دَرْبِ حرم چوبی و بسیار زیبا و با اُبهّت می باشد. در مناسبت های مذهبی، مجالس مفصّل و پرجمعیّت، در جوار امام زاده تشکیل می‌شود و همیشه نماز جماعت و برنامه های دینی منظّمی در این مجموعه مذهبی، برگزار می‌گردد. در هر حال، از آثار و علامتها استفاده می‌شود که این امام زاده بزرگوار، در پیشگاه پروردگار، قرب و مقامی دارد و از شایستگان و عزیزان خدا می‌باشد. آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیمی بقعه از جنس خشت و گل بوده که در سال 1360 تخریب و بنای جدید در سال 1362 شروع به ساخت گردید و در سال 1370 به اتمام رسید که این کار توسط هیئت امناء و با نظارت ادارة اوقاف انجام گردیده است. اطلاعات بیشتر: جابری أنصاری نقل نموده، که امام زاده اسحاق سلام الله علیه را با امام زاده اسماعیل سلام الله علیه(واقع در خیابان هاتف) خویش و نزدیک می دانند بنابر این، او از سادات حسنی است ولی مرحِوم آقا سیّد

مصلح الدّین مهدوی، در یادداشتهای خود، نوشته است: ظاهراً موسوی و احتمالاً حسنی می‌باشد. آدرس : اصفهان - شهر اصفهان - خیابان جی - خیابان پروین منابع: تاریخ اصفهان و ری، صفحه 186 امور فرهنگی و امور خیریه اداره کل اوقاف

امام زاده شاه زید سلام الله علیه

نسب : طبق گفته بزرگان و اهالی محل و هیئت امناء: نسب این امام زاده شریف (زید بن علی ابن الحسین علیه السلام) به امام سجاد علیه السلام می رسد. طبق گفته نویسنده متتبّع، مرحوم آقای سیّد مصلح الدّین مهدوی: ظاهراً امام زاده زید، همان است که مرحوم حاج آقا بزرگ طهرانی در طبقات خود النّابس فی القرن الخامس، از او به شرح زیر یاد نموده اند: گرچه در زبان عوام، امام زاده ی یاد شده، زید بن علیّ بن الحسین خوانده می شود ولی حتماً او، زید، فرزند إمام زین العابدین نیست، بلکه با واسطه، به إمام سجّاد نسبت می برد. طبق گفته مرحوم مهدوی: مرحوم مهدوی, نسب امام زاده را در یادداشتهای خود, به این شرح تکمیل نموده‌اند: ابویَعْلی، زَیْدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیی بْنِ أبِی الْحُسَیْنِ، مُحَمَّدِ بْنِ أبی جَعْفَرٍ أحْمَدِ بْنِ مُحَمَّدِ زُبارَه، بْنِ عَبْدِاللَّهِ الْمَفْقُودِ، بْنِ الْحَسَنِ الْمَکْفُوفِ، بْنِ الْحَسَنِ الأفْطَسِ، بْنِ عَلیِّ الأصْغَرِ، بْنِ الإمامِ عَلیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیه السلام طبق نوشته یکی از نویسندگان: طبق آخرین تحقیق یکی از نویسندگان که به صحت آن یقین نموده، نسب این امام زاده به قرار زیر است: جناب ابویعلی زیدبن ابوالقاسم علی بن ابوالحسن محمدبن ابومحمدیحیی شیخ العتره بن ابی الحسین محمدبن ابوجعفر احمدبن محمدالاکبر زُباره بن ابی عبدالله المفقود ابن ابی الحسن المکفوف بن السن الافطس بن علی الاصغر بن الامام علی ابن الحسین علیهماالسلام. مادر اباالقاسم علی دختر بدیع‌الزمان همدانی، ادیب و نویسنده معروف و به عایشه موسوم بوده است. وجه تسمیه: ژان شاردن جهانگرد معروف فرانسوی پس از توصیف قسمت های شرقی اصفهان می نویسد: از آنجا به شازید (شاه زید) می‌رسیم که وجه تسمیه آن وجود خانقاهی است که به افتخار یکی از پسران امام حسن در این محله برپا شده است. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان 800 متر مربع و مساحت کل صحن آن 3000 متر مربع می باشد. توصیف امام زاده: حرم و صحن و بقعه و بارگاه إمام زاده زید سلام الله علیه، از زیارتگاههای باشکوه و جالب است و مورد توجّه زائرین دور و نزدیک می باشد. ضریح از جنس چوب با روکش نقره می باشد روی سنگ مزار امام زاده شریف در داخل بقعه قرار دارد.تزیینات داخلی ساختمان نقاشی و گچبری هنرمندانه ایست که تا سقف ادامه دارد. ارتفاع گنبد کاشیکاری امام زاده از کف 12 متر می باشد. آنچه ارزش این بنا را مضاعف می کند وجود نقاشیهای دیواری جالبی است که دیوارهای شبستان گنبددار آن را پوشانیده است.

موضوع این نقاشی ها وقایع مذهبی است که در قرن 14 هجری نقاشی شده اند. در نمای خارجی این گنبد به خط بنائی سه رنگی مشکی و فیروزه ای در زمینه آجری آیات قرآن نوشته شده و تاریخ 1314 و 1315 شمسی را برخود دارد. در ایوان سمت راست بقعه شاه زید اشعاری به خط نستعلیق برجسته برلوح سنگی سیاه رنگی نوشته شده است. این اشعار به اقدامات و خدمات شخصی به نام محمدرضا اشاره می کند که خادم آستانه شاه زید بوده است. در مصراع آخر این اشعار ماده تاریخی به دست می آید که 1083 می باشد.ساختمان حرم و گنبد امام زاده، متعلّق به دوره صفویّه است و معماری و تزئینات و کاشی‌کاری جالبی دارد، که از آثار تاریخی و میراثهای فرهنگی اصفهان بشمار می رود. برلنگه چپ دَرِ بقعه شاهزید، به خطّ ثلث برجسته نوشته شده است: (بر آستانه مقدّس منوّر شاهزید بن الإمام علیّ بن الحسین، رقم صحیفی جویمری 994)، البته قسمت أوّل کتیبه موجود نیست . و در یک سنگ نوشته تاریخی به خطّ محسن إمامی، از تعمیرات بقعه شاهزید در زمان شاه سلیمان صفوی یاد شده، که شخصی به نام معزّالدّین محمّد ، مشهور به باغاتی، عهده دار انجام آن بوده است و تاریخ آن 1097 هجری می‌باشد.مسجدی به نام إمام حسن عسکری علیه السلام، در جوار امام زاده زید می‌باشد، که تاریخ ساختمان آن به حدود 30 الی 40 سال قبل می رسد. زید بن علیّ بن محمّد بن یحیی، ابویعلی حسینی از آل زباره، که در فَرْیُومَد فرود آمده بود و در اصفهان در سال 447، از دنیا رفت. در هرحال، امام زاده زید »شاهزید«، یکی از امام زاده های مشهور اصفهان و مورد توجّه می‌باشد و در أطراف آن، قبرستان قدیمی بوده که در حال حاضر از بین رفته است. اطلاعات ثبتی: شمارهٔ ثبت: ۲۹۴ تاریخ ثبت ملی: ۲۹ آذر ۱۳۱۶ آخرین تعمیرات امام زاده: در سالهای اخیر، با کمک مردم نیکوکار و علاقمند اصفهان تعمیرات أساسی و شایان توجّهی ، زیر نظر اداره اوقاف، در بقعه و حرم و صحن امام زاده زید انجام گرفته، که شایان توجّه می‌باشد.ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 6 ×6 از جنس خشت و گل که در سال 1368 شروع به بازسازی شده و توسط اداره اوقاف و هیئت امناء در سال 1382 گسترش یافته است .در داخل حرم، تعمیراتی انجام شده و نقّاشی های قدیمی،بازسازی و اصلاح و تعمیر گردیده و ضریح جدیدی با پوشش طلا و نقره، برای امام زاده ساخته شده، که تاریخ اتمام آن 1371 شمسی است و در داخل ضریح، بر روی قبر مطهّر، سنگ مرمر نفیسی نصب گردیده و هم چنین سر دَرِ حرم کلاً بازسازی شده و تعمیر أساسی و کاشی کاری شده، که در کتیبه آن، تاریخ 1360 شمسی، قید شده است و مجموعاً سر دَرِ مجلّل و شکوهمندی می‌باشد. صحن امام زاده، نماسازی شده و در تزیین آن از آجرکاری و کاشی‌کاری بهره گيري شده است. علما

و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: شیخ خلیل اللّه، از علماء أواخر دوره صفویّه ، متوفی 1110 که قبر وی در مجاورت بقعه چهل دختران (در نزدیکی شاهزید و در وسط قبرستان قدیمی بوده) واقع شده است. آدرس : اصفهان - شهر اصفهان - خیابان هشت بهشت شرقی منابع: امور فرهنگی و امور خیریه اداره کل اوقاف ألنّابس فی القرن الخامس، صفحه 84 و صفحه 186 یادداشتهای مرحوم آقا سیّد مصلح الدّین مهدوی تاریخ بیهق، صفحه 55. 58 گنجینه آثار تاریخی اصفهان، صفحه 390 و 389 دانشمندان و بزرگان اصفهان، (مقدّمه) صفحه (ید) تاریخچه محلّه خواجو، صفحه 63 و 64 و 61

امام زاده شمس الدین ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : طبق شجره نامه محل دفن این امامزاده در روستای دنبه می باشد که یکی از روستاهای شهر اصفهان است.
به طبق همین شجره نامه به تأیید آقای فلسفی از آستان قدس رضوی است نسب این امامزاده شریف به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان به 70 متر مربع می رسد. مساحت کل صحن زیارتگاه 80 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی این بقعه در ابعاد 50 بوده که در سال 1381 توسط هییت امناء و شهرداری و کمک اداره اوقاف شهرستان و خیرین محل این بقعه خراب گردید و در همان سال شروع به ساخت جدید آن نموده است.
تزیینات داخلی ساختمان شامل آینه کاری و گچبری و مقرنس کاری می باشد که در حال تکمیل است.
این ساختمان در حال حاضر فاقد گنبد و رواق می باشد.
ضریحی در داخل بقعه قرار نداشته و به گفته هییت امناء امامزاده ضریحی فلزی برای این امامزادة شریف در دست ساخت و سفارش می باشد.
آدرس : اصفهان - شهر اصفهان - خیابان قایمیه - محلة دُنبه

امام زاده شاه سید علی سلام الله علیه

نسب : طبق گفته بزرگان و شجره نامه موجود: این امام زاده شریف بدون واسطه فرزند امام زین العابدین علیه السلام هستند. مساحت : مساحت کل صحن امام زاده 500 متر می باشد. توصیف امام زاده: طبق شجره نامه روز پنج شنبه 21 ماه رجب روزی است که ایشان در دشت فرسان (خیابان شریف واقفی) به شهادت رسیدند. بقعه وی قبلاً در میان یک قبرستان قدیمی، متعلّق به دوره صفویّه، در محلّه خواجوی قدیم بوده ولی در حال حاضر، آن قبرستان تبدیل به خانه و مدرسه شده است. مزار امام زاده سیّد علی، در حال حاضر در خیابان شریف واقفی، کوچه امام زاده سیّد علی واقع است و با همّت و همیاری مردم علاقمند، حرم و گنبد بزرگ و جالب و ایوان و صحنی کوچک برایش ساخته شده است. ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 150 متر بوده که در حدود 50 سال پیش توسط خیرین محلی بازسازی و بنای جدید در همان ابعاد ساخته شده است. در داخل حرم سه سنگ قبر وجود دارد. ضریحی از جنس فلز آهن در ابعاد 3×4 متر مربع روی سنگ این سه مزار قرار دارد. سنگ مزاری که در وسط قرار گرفته مزار امام زاده و دو سنگ همجوار خادمین این بزرگوار هستند. تزیینات داخلی ساختمان نقاشی و خطاطی می باشد که تا سقف ادامه دارد و در پایین دیوارها سنگ کاری شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف حدود 9 متر و تا پوش دوم 10 متر می باشد. پوش اول همان گنبد قدیمی خشت و گلی است. پوش دوم را حدود 25 سال پیش روی آن بنا کرده اند که تزیینات خارجی آن کاشیکاری شده است. سنگ نوشته ای در حیاط زیارتگاه موجود است که به حدود 400 سال پیش و دوران صفویه بر می گردد.در صحن امام زاده سلام الله علیه ، سنگابی قدیمی وجود دارد که تاریخ 1119 را نشان می دهد. آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 150 متر بوده که توسط خیرین محلی بازسازی و بنای جدید در همان ابعاد ساخته شده است . آدرس : اصفهان- شهر اصفهان - خیابان شریف واقفی - ابتدای خیابان ابوالحسن اصفهانی منابع: دانشمندان و بزرگان اصفهان (مقدّمه) صفحه (یو)

امام زاده ابراهیم و اسماعیل سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو بزرگوار طبق شجره نامه و گفتة بزرگان و اهالی محل به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان اصلی 150 متر مربع بوده و مساحت کل صحن آن 300 متر مربع می باشد. توضیحات : طبق شجره نامه محل دفن این دو بزرگوار در کنار خیابان شاه عباس(شریف واقفی) می باشد. ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 3 ×3 متر مربع از جنس سیمان و خشت و آجر بوده که در سال 1375 که قسمتی از بنا فرو ریخت توسط خیرین بازسازی مختصری شد و در سال 1382 کاملاً تخریب گردید که توسط هییت امناء و بانی آن به نام حاج عباس ریخته گران و پسر ایشان بهروز ریخته گران در همان سال شروع به ساخت بنا کردند. این حرم در حال حاضر فاقد ضریح می باشد. تزیینات داخلی ساختمان آینه کاری و گچبری و نقاشی می باشند که تا سقف ادامه دارد. ارتفاع گنبد از کف حدوداً 10 متر می باشد. آدرس : اصفهان- اصفهان-اصفهان-در شهر اصفهان واقع در خیابان شریف واقفی و سه راه ملک

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

نسب : طبق کتیبه سرسرای بقعه امام زاده: این کتیبه به سوی حرم منتهی می‌شود و نسب امام زاده اسماعیل روی آن به این شرح نوشته شده است: هذَا الْمَشْهَدُ وَ الرَّوْضَةُ الْمُنَوَّرُ الْمُقَدَّسُ، الإمامُ سَیِّدْ اسْماعیلُ بْنُ الإمامِ زَیْدِ بْنِ حَسَنِ بْنِ الإمامِ أمیرِالمُؤمِنینَ، حَسَنِ بْنِ الإمامِ المُتَّقینَ وَ أمیرِالمؤمِنینَ عَلیِّ بْنِ أبی طالِبٍ و همین نسبت، در أطراف پنجره چوبی که به طرف ایوان غربی امام زاده باز می‌شود، نوشته شده است . ولی در کتیبه سر دَرِ صحن امام زاده اسماعیل که متعلّق به سال 1115 می‌باشد و حاج محمّد ابراهیم بیک یوزباشی، در زمان سلطان حسین صفوی آن را نصب نموده، اشتباهاً چنین آمده است:...، ألسیّد الجلیل، اسماعیل بن حسن بن زید بن حسن بن علیّ بن أبی طالب ولی در برابر این مطلب، در برخی از تواریخ آمده، که اسماعیل دیباج بن ابراهیم غمر بن حسن مثنّی بن إمام حسن مجتبی علیه السلام در اصفهان بمرد و در گلبهار آن شهر خاکسپار شد، آنگاه فرزندش ابراهیم طباطبا ابن اسماعیل دیباج(طباطبا را لقب اسماعیل دیباج دانسته اند)، نیز در جمیلان اصفهان درگذشت. طبق گفته مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی: در کتاب أرزشمند میزان الأنساب امام زاده اسماعیل از أحفاد حضرت إمام حسن مجتبی علیه الصّلوة و الّسلام بوده چنانچه حضرت عبدالعظیم حسنی در ری، از أحفاد همین زید می‌باشد توصیف امام زاده: امام زاده اسماعیل سلام الله علیه ، یکی از امام زاده های معتبر و از معروفترین امام زاده های اصفهان است. مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی، متوفّای 1318 قمری، که از علماء و فقهاء بزرگ أوائل قرن چهاردهم هجری در اصفهان بوده، در کتاب أرزشمند میزان الأنساب، در باره امام زاده اسماعیل سلام الله علیه می‌نویسد: سوّم از آن چهار امام زاده معتبر، امام زاده اسماعیل، مشهور به دیباج می‌باشد و بقعه معروفه دارد و قدری از آن محلّه، بالفعل معروف است به درب امام زاده اسماعیل و آن امام زاده از أولاد زید بن الحسن می‌باشد، که در قدیم الأیّام، إمام زاده اسماعیل سلام الله علیه زیارتگاه بزرگ و پر رونقی بوده، تا جائی که مرحوم جابری أنصاری می نویسد: دستگاه امام زاده اسماعیل بسیار عالی بوده، خانه های أطراف داشته، که در آن شمع مومی ریختند و مخصوصاً دو شمع مومی، شبهای جمعه روشن می‌کردند در شمعدان طلا، که بلندی شمع به حدّی بوده که با نردبان آن را روشن می‌کردند . در یک نتیجه گیری فشرده، امام زاده اسماعیل سلام الله علیه از نظر اعتبار نسب، از مهمترین امام زاده های اصفهان می‌باشد

و از نظر سابقه حرم و مزار داشتن و مورد توجّه بودن، در رتبه أوّل و با سابقه دیرین و منتهی به همان أوائل دفن آن بزرگوار محسوب گردیده و از نظر صحن و بارگاه و گنبد و رواق و کارهای معماری و هنری (کاشی‌کاری، حجّاری، منبّت کاری، خطّاطی و...)، موقعیّت بسیار أرزشمندی را دارا می‌باشد و مجموعه بسیار نفیس و أرزشمندی به نام امام زاده اسماعیل سلام الله علیه در شهر بزرگ تاریخی و مذهبی و هنری اصفهان، جلب توجّه می نماید . آخرین تعمیرات امام زاده: در کتاب أصْفا آمده است که ابوالعبّاس مفتی، در زمان خلافت أمیرالمؤمنین علی علیه السلام، این مسجد را ساخته و در زمان الب أرسلان، در أوائل قرن ششم، تعمیر گردیده و در أوائل قرن دوازدهم نیز، تعمیر یافته است. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: شعیای نبی سلام الله علیه اطلاعات بیشتر: أوّلین مسجدی که در اصفهان ساخته شده در زمان خلافت أمیرالمؤمنین علی علیه السلام در محلّه گلبهار، آنجا که مرقد شعیای نبی سلام الله علیه بوده و مقبره امام زاده اسماعیل، به آن ملحق و ملصق شده است و در کتیبه جانب شمالی مرقد شعیای نبی سلام الله علیه نوشته شده: وَجَدْنا فی کِتابِ أَصْفا، أنَّ أوَّلَ مَسْجِدٍ کَبیرٍ بُنِیَ بِإصْفَهانَ مَسْجِدُ شَعْیا وَ بَناهُ ابوعَبّاسِ الْمُفْتی زَمَنِ عَلیٍّ صَلَواتُ اللَّهِ عَلَیْهِ وَ عَمَّرَهُ الْبْ أرْسَلان بَعْدَ نَیِّفٍ وَ خَمْسَ مِأةٍ بَعْدَ ما غَلَبَها بِقُوَّةٍ وَ قَدْ أمَرَ بِعِمارَتِه فی عامِ أحَدَ عَشَرَ وَ مِأةٍ وَ ألْفٍ و بِعِبارَةٍ أُخری، هِیَ مَرْقَدُ شَعْیا النَّبِیِّ علیه السلام، عَلی نقیِّ الإمامی ساختمان فعلی بقعه و حرم امام زاده اسماعیل سلام الله علیه و مسجد شعیای نبی سلام الله علیه ، بخشی مربوط به دوره سلجوقی ها و برخی مربوط به دوره آل مظفّر، (درقرن هشتم) و عمدةً مربوط به دوره صفویّه است، مثلاً مناره آجری و طاقهای مجاور مسجد شعیاء، مربوط به دوره سلجوقی ها و درب نفیسی که بین راهرو و حرم امام زاده اسماعیل سلام الله علیه و حرم شعیای نبی سلام الله علیه است و منبّت کاری می‌باشد و از لحاظ صنعت منبّت کاری، یکی از درهای ممتاز تاریخی اصفهان می‌باشد و در أطراف لنگه های راست و چپ در، صلوات بر چهارده معصوم علیهم السلام کنده کاری شده، (و نشان می دهد که تجلّی تشیّع اصفهان در قرن هشتم تا چه أندازه روشن بوده است)، از آثار دوره آل مظفّر است و به دستور سلطان محمود آل مظفّر ساخته شده و قسمتهای عمده ساختمان حرم و نیز صحن بزرگ امام زاده (که مدرسه علمیّه می‌باشد) و کاشی‌کاریها و تزیینات گسترده، متعلّق به دوره صفویّه است و در جای جایِ این مجموعه تاریخی مذهبی، تاریخهای: 1041. 1049. 1100. 1111. 1112. 1114. 1115، دیده می‌شود و مجموعاً، در دوره های شاه عبّاس أوّل و شاه صفی و سلطان حسین صفوی، این مجموعه تاریخی و أرزشمند، شکل گرفته است. آدرس : اصفهان - محلّه باغ همایون اصفهان

منابع: میزان الأنساب، صفحه 47 - 48 گنجینه آثار تاریخی اصفهان، صفحه 521 تا 540 دائرة المعارف تشیّع، جلد 1، صفحه 342 آثار ملّی اصفهان، صفحه 750 تا 762 تفسیر متوسّطی است که، ملاّ محسن فیض کاشانی نوشته است. ألذّریعه الی تصانیف الشّیعه، جلد 2، صفحه 124 خاندانهای علمی اصفهان، خاندان طباطبائیان اصفهان

امام زاده شعیای نبی صلی الله علیه وآله وسلم

نسب : - مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان حرم و مسجد 200 متر بوده و مساحت کل صحن 4000 متر مربع است. توضیحات : شعیاء نبی صلی الله علیه و آله وسلم بشارت دهنده حضرت خاتم به حضرت عیسی است و از نسل حضرت سلیمان صلی الله علیه و آله وسلم. طبق کتب ناسخ تواریخ، قصص الانبیاء، و اخبار الدول و دایر العلوم قبر شعیاء نبی در اصفهان جنب امامزاده اسماعیل است. ساختمان قدیمی بقعه از جنس خشت و آجر است که از جمله اولین مساجد اصفهان است و بازسازی آن به دوره صفویه بر می گردد. ضریحی از جنس چوب در ابعاد 2×2 متر مربع روی سنگ مزار و در داخل حرم قرار دارد. بقعه شعیاء نبی از حرم امامزاده اسماعیل به هم متصل هستند. تزیینات داخلی بقعه رسمی بندی و مقرنس گچی می باشد. این بقعه تزیینات ساده ای دارد و فاقد هر گونه کاشی کاری است. ارتفاع کف تا سقف زیارتگاه 6 متر است که مقرنس کاری است. این بقعه فاقد گنبد می باشد. شعیاء نبی یکی از پیامبران بنی اسراییل بوده که در قرآن کریم نامشان ذکر شده است. آدرس : اصفهان-اصفهان-اصفهان-در شهر اصفهان واقع در خیابان هاتف

جعفر و مرتضی سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان طبق گفته بزرگان و اهالی محل و هیئت امناء به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ساختمان بقعه امامزاده مرتضی در مجاورت حرم امامزاده اسماعیل است40 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان هر دو امامزاده تخریب نگردیده و فقط بازسازی و مرمت شده است. ساختمان امامزاده جعفر در ابعاد 20 متر مربع بوده که در 17 سال پیش توسط فرزندان سید مرتضی ابطحی بعد از مرگ ایشان تعمیرات داخلی حرم صورت گرفته و سنگ کاری دور ساختمان انجام شده است. ضریحی از جنس فلز استیل با روکش آب طلا و نقره در ابعاد 5/2×3 متر مربع که روی سنگ مزار امامزاده جعفر قرار دارد. ساختمان امامزاده جعفر فاقد تزیینات داخلی و رواق می باشد. ارتفاع گنبد کاشیکاری شده امامزاده جعفر به 15 متر مربع می رسد. این ساختمان با مصالح خشت و گل داشته که از قدیم به همین صورت بوده است و تاکنون بازسازی نشده و تنها درب ورودی آن تعویض گردیده است. این بنا فاقد هر گونه رواق و تزیینات می باشد. ارتفاع گنبد تاکف حدود 40 متر می باشد. مساحت کل صحن امامزادگان جعفر و مرتضیعلیه السلام 1200 متر مربع می باشد. آدرس : اصفهان-اصفهان-اصفهان-در شهر اصفهان واقع در خیابان هاتف

امام زاده هارون سلام الله علیه

نسب : طبق گفته مرحوم آقا سیّد محمّد باقر چهارسوقی (صاحب کتاب روضات الجنّات): در حاشیه کتاب روضات، تحت عنوان امام زاده عظیم الشّأن، عبدالعظیم حسنی سلام الله علیه ، به نقل از یکی از کتب أنساب، امام زاده هارون را، از أولاد إمام علی النّقی علیه السلام دانسته‌اند و همین نظریّه را مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی پذیرفته‌اند . طبق گفته برخی از صاحبان کتب أنساب: نسب ایشان به إمام حسن مجتبی علیه السلام می رسانند، به این شرح: هارون بن محمّد بن زید بن الحسن، که در اصفهان شهید شده است . طبق گفته برخی افراد دیگر: برخی افراد دیگر ایشان را از أولاد و أعقاب حضرت إمام موسی بن جعفر علیه السلام می‌دانند، چنانچه در کتاب تاریخ سلطانی آمده، که نسب این بزرگوار، هارون بن محمّد بن أحمد بن جعفر بن هارون بن الإمام موسی بن جعفر علیه السلام است . و بعضی، به صورت مبهم، هارون بن الإمام، خوانده‌اند . مساحت : بنا و ساختمان قدیمی بقعه در قسمت حرم حدوداً 120 متر مربع می باشد. مساحت و زیر بنای ساختمان حدود 720 متر مربع بوده که حاوی حرم، رواق و حسینیه می باشد. مساحت کل صحن امام زاده 2500 متر مربع می باشد. توصیف امام زاده: همچنین تعداد 19 زایر سرا در اطراف صحن امام زاده موجود است. مساحت کل ساختمان تغییری نکرده و با توجه با اینکه امام زاده جزء فهرست آثار ملی ثبت گردیده و تغییرات اساسی در آن مشاهده نمی گردد. در سال 1372 ضریحی به ابعاد 4×3 متر مربع از جنس استیل و ورق برنج به صورت نقره کاری و آب طلا کاری شده روی سنگ مزار و در داخل بقعه قرار گرفته است. همچنین در سال 1385 توسط خیرین و ادارهٔ اوقاف کاشی کاری گنبد انجام شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف به 23 متر می رسد. ساختمان حرم از طریق دو رواق به هم ارتباط دارند که یکی از آنها بعنوان حسینیه استفاده می گردد. تزیینات داخلی ساختمان، کاشیکاری و نقاشی است. ساختمان صحن و سرای هارونیّه محل این بنای دینی، در کنار بازار بزرگ اصفهان و نزدیک میدان کهنه (قدیم) و در مجاورت مسجد علی می‌باشد و أصل بنای امام زاده، متعلّق به قبل از صفویّه است و گفته می‌شود که در دوره سلجوقیان وجود داشته است ولی ساختمان فعلی، از دوره صفویّه و از آثار تاریخی اصفهان در اوائل قرن دهم، می‌باشد. این مجموعه تاریخی و مذهبی، مشتمل بر یک صحن بزرگ در شمال (با دو درب، یکی به سوی بازار و یکی به سوی خیابان هارونیّه) و یک حرم و یک

رواق و یک گنبد بزرگ و زیبا و یک مدرسه علمیّه در طرف مغربِ بقعه (که صحن دوّم امام زاده، بشمار می رود) می‌باشد و یک سر دَرِ زیبا و باشکوه و با کاشی کاری بسیار جالب، برای مدرسه ساخته شده و یک سر درب دیگری در طرف شرق بقعه، که مشرف به جادّه قدیمی (خیابان فرعی هارونیّه) می‌باشد، مقابل مسجد علی قرار گرفته است. در کتیبه های سردَرِ مدرسه (صحن کوچک بقعه هارونیّه) که در دوره شاه اسماعیل أوّل صفوی، ساخته شده، تاریخ ربیع الأوّل 918 ذکر گردیده و در بالای کتیبه، یک إسپر کاشی کاری است و در ألواح أطراف، به خطّ ثلث حنائی رنگ معرّق، بر زمینه کاشی لاجوردی، صلوات بر دوازده إمام علیهم السلام نوشته شده است . کاشی کاری زیبای این سردر، از نفیس ترین کاشی کاریها است و شکل دو طاووس در آن گنجانیده شده، که مورد توجّه شدید بینندگان قرار گرفته و می‌گیرد. این مجموعه دینی و تاریخی، نمایشگر معماری و کاشی کاری و گچ بری و نقّاشی و خطّاطی و سایر هنرهای دوره صفویّه، می‌باشد. در دوره سلطنت فتحعلی قاجار و حکمرانی حاج محمّد حسین خان صدر اصفهانی، تعمیراتی أساسی در بقعه هارونیّه انجام گرفته و طیّ أشعاری که در رواق حرم (که ما بین صحن شمالی و حرم می‌باشد) به خطّ نستعلیق گچ بری شده، ثبت گردیده است، که شعر آخر آن چنین است: سال إتمامش رقم زد کلک (هادی) بر ورق کعبه دین، بقعه هرونِ بِنْ مُوسی سْتی در مجموعه کاشی‌کاری ها و سنگ لوحه های بقعه و بارگاه هارونیّه، تاریخ های متعدّدی دیده می‌شود (918. 946. 1066. 1067. 1261. 1329 1269. 1407. 1414) که نشان می دهد این مجموعه دینی، همیشه مورد علاقه بوده و به وسیله علاقمندان به خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام تعمیر و بازسازی و تزیین، می‌گردیده است. آخرین تعمیرات امام زاده: از حدود سال 1360 شمسی (1400 قمری) تا تاریخ بازدید از آثار گوناگون امام زاده (1416 قمری) تعمیرات أساسی به وسیله مردم علاقمند در صحن و بقعه هارونیّه، انجام گرفته و اطاقهای صحن تعمیر گردیده و نماسازی و کاشی کاری صحن (در تاریخ 1407 قمری) تجدید گردیده و سر در صحن به سوی خیابان هارونیّه، نما سازی و کاشی کاری شده (در تاریخ 1369 شمسی =1410 قمری) و دَرِ باشکوه و بزرگی برای آن ساخته و نصب شده، که تاریخ آن 1406 قمری می‌باشد. در جریان تعمیرات یاد شده، ضریح امام زاده تعویض گردیده و ضریح جدیدی با پوشش طلا و نقره، در تاریخ 1372 شمسی (برابر 1412 قمری) برروی قبر مطهّر امام زاده، نصب گردیده است. آدرس : اصفهان- واقع در میدان قیام منابع: روضات الجنّات، چاپ قدیم، صفحه 354 میزان الأنساب، صفحه 47 جامع الأنساب، تألیف علاّمه سیّد محمّد علی روضاتی، صفحه 61، به نقل از ریاض الأنسابِ، جلد 2، صفحه 205 میزان الأنساب،

صفحه 47، به نقل از بعض کتب أنساب رجال اصفهان، صفحه 192 تاریخ اصفهان و ری، صفحه 221 آثار ملّی اصفهان ، صفحه 777 گنجنیه آثار تاریخی اصفهان، صفحه 36

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه-خیابان ابوذر

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده و گفته اهالی محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. توصیف امام زاده: زائرین (مخصوصاً در اوقات و مناسبت های ویژه مذهبی) از راه دور و نزدیک، به زیارت این امام زاده بزرگوار مشرّف می شوند. گنبد امام زاده ابراهیم سلام الله علیه کاشی کاری شده و در کتیبه دور آن، سوره جمعه نوشته شده و در آخر آن آمده است: مؤسّس این بنا، محمّد بصیری. به کمک صاحبان خیر و با همت، در سال 1347 ساختمان امام زاده ابراهیم به إتمام رسید. داخل حرم، به وسیله آئینه کاری و گچ بری و نقّاشی، تزیین گشته و ضریحی زیبا دارد، که تاریخ ساخت آن، 1352 شمسی می‌باشد. آخرین تعمیرات امام زاده: نوسازی و کاشی گنبد، در سال 1366 شمسی. اطلاعات بیشتر: در زمان صفویّه، أطراف و حوالی امام زاده ابراهیم سلام الله علیه ، بسیار آباد بوده و در دوره های بعد، به باغ و صحرا و ویرانه تبدیل گردیده ولی مجدّداً به صورت یکی از محلّه های آباد و مورد توجّه، درآمده است و ساختمان امام زاده تجدید گردیده و صحن و بارگاه و گنبد و حرم باشکوهی را شکل بخشیده است. آدرس : اصفهان- اصفهان-اصفهان-خیابان ابوذر-کوچه شاهزاده ابراهیم

امام زاده راس و رضا

نسب : طبق گفته بزرگان و معتمدین: در این مکان سر مبارک امام زاده ایست که بدن مبارک ایشان در شهرضا مدفون است و برادر ناتنی حضرت امام رضا(ع) می باشد. مساحت : مساحت کل بنا 3000 متر و زیر بنای آن 150 متر است. توصیف امام زاده: امام زاده رأس الرّضا علیه السلام، که مشهور به سَرِ شاه رضا می‌باشد و محلّ آن در حاشیه جنوب شرقی فلکه قدس (طوقچی) در نزدیکی بقعه و مزار صاحب بن عبّاد، قرار گرفته است. مشهور در سر زبانها این است که، سَرِ مقدّس امام زاده بزرگواری که در شهرِ شهرضا (قمشه) مدفون می باشند و به نام شاهرضا سلام الله علیه خوانده می‌شوند، به اصفهان آورده شده و در این محل دفن گردیده است. ضریحی از جنس آلومینیوم و شیشه در ابعاد 1×3 متر مربع روی سنگ قرار داشته و در یک رواق به هم ارتباط دارند. در یکی از همین رواقها آرامگاه شاعر گرانقدر صغیر اصفهانی است. تزیینات داخلی ساختمان شامل سنگ کاری، نقاشی و گچبری و آینه کاریست که تا سقف ادامه دارد. ارتفاع گنبد بنا از کف به 14 متر می رسد و تزیینات بیرونی آن کاشیکاری شده است. مردم و اهالی نسبت به این مکان ارادت خاصی داشته و دارند. آخرین تعمیرات امام زاده: این بنا تا سال 1349 بنایی با مصالح خشت و گل در ابعاد 100متر بوده که بعد از دفن شاعر گرانقدر صغیر اصفهانی در همان سال تخریب و بنای جدید به همت اهالی و خیرین احداث گردیده است. بقعه سر شاه رضا، ساختمان قدیمی داشت، تا آن که شاعر نامدار ایران و اصفهان، مرحوم محمّد حسین صغیر اصفهانی، متوفّای 1390 قمری، از دنیا رفت و جنازه او را در جوار سَرِ مقدّس شاهرضا دفن نمودند و به همین جهت، اداره أوقاف اصفهان، بقعه و مزار مذکور را تجدید بنا نمود و حرم و بقعه و گنبد جالبی تأسیس کرد، که به صورت فعلی در آمده است، که مشتمل بر یک حرم هشت تَرکی، با یک گنبد برای سَرِ شاه رضا و یک سالن برای آرامگاه مرحوم صغیر، می‌باشد.
آدرس : اصفهان - میدان قدس یا طوقچی - اول کوی صاحب بن عباد

امام زاده مقبره صاحب ابن عباد سلام الله علیه

نسب : صاحب بن عباد که یکی از بزرگان و علمای عهد خود بوده است. مساحت : مساحت و زیر بنای آن به 500 متر رسیده که به اضافه صحن آن کلاً به مساحت 3500 متر مربع می رسد. توضیحات : در شهر اصفهان واقع در میدان قدس در کوچه صاحب بن عباد آرامگاهی است با نام صاحب بن عباد که یکی از بزرگان و علمای عهد خود بوده است. ساختمان قدیمی بقعه بر اساس شواهد امر در حدود 50 سال قبل تخریب و بنای سنگی روی آن ساخته شده است. این ساختمان در قبل مساحتی بالغ بر 200 متر داشته که هم اکنون مساحت و زیر بنای آن به 500 متر رسیده که به اضافه صحن آن کلاً به مساحت 3500 متر مربع می رسد. حرم و بقعه شامل یک رواق بوده که دور تا دور به هم متصل و در سال 1383 به آن اضافه گردیده است. ضریحی از جنس ورق استیل و برنج در ابعاد 5/3 × 5/2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. در کنار ضریح امامزاده آرامگاهی است که متعلق به آیت الله ادیب(رحمه اله) است. تزیینات داخل بقعه شامل گچ بری و آینه کاری های بسیار هنرمندانه ایست که تا سقف ادامه دارد. ارتفاع گنبد بقعه از کف به 24 متر می رسد. آدرس : اصفهان- اصفهان-در شهر اصفهان واقع در میدان قدس در کوچه صاحب بن عباد

امام زاده باقر سلام الله علیه

نسب : طبق عقیده بزرگان محل : نسب این امام زاده به حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امام زاده به اضافه حسینیه و کتابخانه و مجموعه فرهنگی و سالن اجتماعات آن کلاً به 3000 متر می رسد. توصیف امام زاده: در خیابان عافیت واقع در خیابان خواجوی اصفهان امام زاده ایست به نام امام زاده باقرعلیه السلام. قدمت این بقعه به حدود 200 سال پیش می رسد و تنها نمای بیرونی آن در سالهای اخیر مرمت و آجر نما و کاشیکاری شده است. ضریح چوبین معرق کاری با پنجره های برنجی به ابعاد 4×2 روی سنگ مزار امامزده نصب بوده و تزیینات داخل بقعه شامل نقاشی روی دیوارها تا سقف و اشعار مذهبی می باشد. مساحت زیر بنای حرم زیارتگاه امام زاده باقر علیه السلام 80 متر مربع می باشد. مردم و اهالی همچون سایر امامزادگان به این امام زاده بزرگوار ارادت و احترام ویژه قائلند. آخرین تعمیرات امام زاده: مرحوم حجّة الإسلام و المسلمین، حاج سیّد فضل اللّه سجّادی، متوفّای أیّام فاطمیّه 1414 قمری، که از روحانیّون فعّال بودند، سالن حسینیّه‌ای در کنار امام زاده تأسیس نموده‌اند و تعمیراتی در حرم و صحن امام زاده انجام داده‌اند، که تاریخ آن 1362 شمسی می‌باشد، که در آخرین بیت قطعه شعری که به دیوار حسینیّه، در داخل صحن امام زاده نصب گردیده، اشاره شده است: در بهار سیصد و شصت و دو از بعد هزار یافت پایان این بنا، از لطف حیّ دادگر آدرس : اصفهان- خیابان عافیت واقع در خیابان خواجوی اصفهان منابع: آثار ملّی اصفهان، صفحه 762 تاریخچه محلّه خواجو، صفحه 6

امام زاده احمد سلام الله علیه

نسب : طبق گفته صاحب ریاض العلماء: به مناسبت بیان شخصیّت امام زاده عظیم الشّأن، حضرت علیّ بن محمّد الباقر علیه السلام، که در مشهد أردهال (در حوالی کاشان) مدفون می‌باشند و از امام زاده های مهم و مشهور ایران، بشمار می‌روند، فرموده است: وَ اعْلَمْ أَنَّ السَّیِّدَ الْجَلیلَ، ألسَّیِّد أحْمَدَ، ألْمَعْرُوفَ بِـ' إمامْ زادِه أحْمَد، ألْمَقْبُورَ فی مَحَلَّةِ باغات، بِإصْفَهانَ قَدْ کانَ وَلَدَ هذا السَّیِّدِ الْجَلیلِ . در ریاض العلماء، جلد 4، صفحه 217 این چنین آمده است: بدان که سیّد جلیل القدر، سیّد أحمد، معروف به امام زاده أحمد، که در محلّه باغات اصفهان به خاک سپرده شده، به تحقیق، فرزند این سیّد جلیل (امام زاده علی بن محمّد الباقر) بوده است و بدین طریق، امام زاده أحمد سلام الله علیه را، سبط إمام باقر علیه السلام و فرزند امام زاده علیّ بن محمّد الباقر علیه السلام، بشمار آورده است. طبق گفته مرحوم آقای حاج شیخ عبّاس قمی قدس سره: به نقل از ریاض العلماء فرموده: در اصفهان، نزدیک مسجد شاه، بقعه و مزاری است به نام أحمد بن علیّ بن محمّد الباقر علیه السلام و سنگی در آنجاست به خطّ کوفی بر آن نوشته است: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحیم کُلُّ نَفْسٍ بِما کَسَبَتْ رَهینَةٌ، هذا قَبْرُ أحْمَدَ بْنِ عَلیِّ بْنِ مُحَمَّد الْباقِر علیه السلام وَ تَجاوَزَ عَنْ سَیِّئاتِه وَ ألْحَقَهُ بِالصَّالِحینَ . توصیف امام زاده: از امام زاده های معتبر اصفهان و ساختمان بقعه و مزار آن، از قدیمی‌ترین مزارهای اصفهان می‌باشد. فقیه و رجالی نامدار، مرحوم صاحب روضات الجنّات، در شرح حال امام زاده عظیم الشّأن، عبدالعظیم حسنی سلام الله علیه (به مناسبت) امام زاده أحمد را، یکی از چند امام زاده معتبر در ایران، بشمار آورده است . محقّق و فقیه عالی مقام، مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی نیز، امام زاده أحمد را، یکی از چهار امام زاده معتبر اصفهان بشمار آورده و نوشته است: چهارم از امام زاده های معتبر النّسب، إمام زاده أحمد می‌باشد، که در طریق محلّه خاجوی اصفهان، بقعه و مزار معروفی دارد. صحن امام زاده أحمد بزرگ می‌باشد و حرم امام زاده، در طرف جنوب آن قرار دارد.ضریح امام زاده أحمد سلام الله علیه ، چوبی قدیمی، با شبکه های برنجی و داخل حرم، مزیّن به گچ بری و خطّاطی و نقّاشی و سردَرْ و صحن امام زاده، به کاشی کاری، تزیین شده است. بقعه و بارگاه امام زاده: سابقه بقعه و مزار امام زاده أحمد سلام الله علیه به قبل از قرن ششم می‌رسد، زیرا طبق کتیبه سنگ گران قیمت مذکور در بالا، در سال 537، ساختمان بقعه تجدید گردیده است، چنانچه مشابه

همین مطلب از سنگ نوشته دیگری که هم أکنون موجود است و جلو ایوان غربی بقعه نصب شده، استفاده می‌شود. عین نوشته چنین است: آمینَ رَبَّ الْعالَمینَ فی تاریخ الْخامِس عَشَرَة مِنْ رَبیعِ الأَوَّلِ سَنَة ثَلاثَ وَ سِتّینَ وَ خَمْسَ مِأة که سال 563 را نشان می دهد. نوشته یاد شده، در قطعه سنگی یکپارچه و سیاه رنگ و شفّاف، به طول سه متر، حجّاری شده و در آستانه امام زاده، در زیر پنجره‌ای مشبّک و چوبی و مشرف به جادّه، نصب گردیده و می‌گویند: این قطعه سنگ بخشی از بت سومنات است، که سلطان محمود غزنوی آن را از هند آورده است ولی ساختمان موجود امام زاده أحمد، متعلّق به دوره صفویّه است و در دوره حاکمیّت سلطان حسین صفوی، به وسیله محمّد شرف شریف منجّم، بنا شده، چنانچه از کتیبه سردَرِ صحن امام زاده، که به خطّ علی نقی إمامی و مورّخ به سال 1115 قمری هجری می‌باشد معلوم می گردد و در آن از کاشی سفید معرّق بر زمینه لاجوردی، استفاده شده است. چنانچه مشابه همین مطلب، از کتیبه دیگری در ایوان ورودی حرم، که به صورت گچ بری می‌باشد و به خطّ سیّد أحمد حسینی و مورّخ به سال 1115 است، استفاده می‌گردد. امام زاده أحمد سلام الله علیه ، مدرسه عربان، که در سالهای اخیر به نام مدرسه آیت اللّه خادمی نامیده شده، قرار دارد، که در حال حاضر از مدارس آباد و فعّال اصفهان می‌باشد. آخرین تعمیرات امام زاده: در سال 537 (أوائل قرن ششم) تجدید بنا گردیده است. در سال 1405 قمری، در طرف شرق صحن امام زاده، سالنی به عنوان حسینیّه، به وسیله مردم علاقمند شروع به ساختمان گردیده، که در سال 1411 قمری، مقارن با چهاردهمین قرن شهادت صدّیقه کبری، حضرت فاطمه زهراء علیها السلام تکمیل شده و بهره برداری از آن، با تشکیل مجلس عزاداری بر آن مظلومه شهیده، به وسیله هیئت حسینی امام زاده أحمد سلام الله علیه ، شروع گردیده است. در سال 1290 قمری، تعمیرات عمده‌ای در بقعه و مزار امام زاده انجام گرفته ، که از نوشته های أطراف ضریح استفاده می‌شود و هم چنین تعمیراتی در سال 1322 شمسی (حدود 1362 قمری)، انجام یافته است، که از لوحِ سنگیِ منصوبِ بر دیوارِ شرقیِ ایوانِ شمالیِ بقعه امام زاده، استفاده می‌گردد و در سالهای اخیر نیز، در صحن امام زاده تعمیراتی شده است. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: بقعه آقانجفی ، در شمال صحن امام زاده قرار دارد . شاعر أدیب و نکته سنج یگانه، میرزا ابوالقاسم طرب، متوفّای 1330 فرزند همای شیرازی همای شیرازی، متوفّای 1290 ، که از شعراء و نویسندگان و شخصیّت های مشهور قرن سیزدهم هجری است. در نزدیکی مادّه تاریخ فوت همای شیرازی را، سیّد بقاء، چنین سروده است: چو از بهر سرای جاودانی هما را زین سرا برچیده شد فرش »بقا« گفت از پی تاریخ فوتش (هما شد بال زن در سایه عرش)

و جمعی دیگر از دانشمندان و مؤمنین و صلحاء اطلاعات بیشتر: جابری أنصاری، در باره این امام زاده می‌نویسد: از دیگر مبانی کهن، امام زاده أحمد است که نبیره حضرت إمام محمّد باقر علیه السلام و دارای مقام علم و تقوی بوده و پشت دیوار ضریح و رو به اُرُسی، منظر این محل، قطعه سنگ دیگری هم بود، نوشته: تجدید عمارت امام زاده سیّد أحْمَد بْن سَیِّدْ عَلیّ بْن سَیِّد مَعْصُوم، از أولاد إمام محمّد باقر علیه السلام، کمترین خادمان، شاه قلی بن علیقلی بن علی برزین در دنباله عبارت، شرح أندازه سنگ و دزدیدن آن را نوشته است، با این عبارت : و بلندیِ آن سنگِ منصوبِ سیاه به دیوار، عشری کمتر از یک متر و عرضش نیم ذرع و آن را بعضی ألماس سیاه می دانستند و در سال 1307 شمسی، شبانه آن سنگ را کنده و دزدیده و برده و فروخته شده و راه اروپا گرفت و آنچه مسلّم است آن سنگ گرانبها، حکم جواهر را داشت. آدرس : اصفهان - محلّه باغات - واقع در کنار جادّه محلّه خواجو منابع: آثار ملّی اصفهان، صفحه 187 ریاض العلماء، جلد 4، صفحه 217 روضات الجنّات، صفحه 357 میزان الأنساب، صفحه 48 منتهی الامال، بخش مربوط به أولاد حضرت إمام محمّد باقر تاریخ اصفهان و ری، صفحه 251 – 252 تاریخ اصفهان و ری، صفحه 253و22 و گنجینه آثار تاریخی اصفهان، صفحه 668و 676

نسب : 1. امام زاده زین‌العابدین: نسب این امام زاده لازم التّکریم ، با چهار واسطه به حضرت إمام جعفر صادق علیه السلام می‌رسد، و آن بزرگوار، جدّ خاندان إمامی (که از خاندان های علمی و مشهور و با سابقه اصفهان می باشند) بشمار می رود . 2. امام زاده ابراهیم بطحا: نسب امام زاده ابراهیم بطحا به سبط اکبر، حضرت إمام حسن مجتبی علیه السلام می‌رسد. توصیف امام زاده: در این مزار و مرقد مطهّر، دو نفر از إمامزادگان عظیم الشّأن، مدفونند که به شرح آن می پردازیم: 1. امام زاده زین‌العابدین: امام زاده سیّد ابوالحسن زین العابدین، علیّ بن نظام الدّین أحمد الأبج، بن شمس الدّین عیسی الرّومی، بن جمال الدّین محمّد، بن علیّ العریضی، بن الإمام جعفر الصّادق علیه السلام. صاحب روضات الجنّات، و هم چنین مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی، که هر دو از أعلام فقه و تحقیق می‌باشند، مزار این بزرگوار را، از امام زاده های معتبر اصفهان بشمار آورده‌اند . 2. امام زاده ابراهیم بطحا: و در یکی از کتیبه های کاشی کاری شده امام زاده درب إمام إمام زاده ابراهیم بطحاء خوانده شده است ، ولی کیفیّت انتساب این امام زاده، به حضرت إمام حسن مجتبی علیه السلام نیازمند به بحث و بررسی جامعتری می‌باشد. ساختمان مهم و زیبای درب إمام، در زمان شاه عبّاس أوّل صفوی، در حدود سال.101، و نیز در سال 1018، و نیز در دوره سلطان حسین صفوی، تغییرات و تعمیرات یافته است، و در بخشهای مختلف کتیبه‌های این مجموعه معماری و نفیس، تاریخهای 867 (دوره جهانشاه قراقویونلو، مؤسّس و بانی اصلی بناء) و 1081 و نیز 1127 و 1129 (دوره سلطان حسین صفوی) دیده می‌شود، و نیز در دوره شاه عبّاس اوّل صفوی، پوشش کاشی کاری گنبد بزرگ درب إمام، تعمیر یا تجدید شده و شخصیّ به نام غیاث الدّین محمود حسینی، عهده دار آن بوده است. سر در اصلی درب إمام، که در ضلع شمالی و مشرف به صحن شمالی آن است، از شاهکارهای تزئینات رنگین ایرانی است، که از لحاظ ظرافت صنعت کاشی‌کاری، نظیر آن را کمتر سراغ داریم، و شاید کاشی کاری مسجد کبود تبریز، که آنهم در دوره جهانشاه قراقویونلو، بنا شده، همانند آن باشد. بقعه و بارگاه إمام زاده درب امام محلّ دفن این دو امام زاده، که در زبان مردم، درب إمام خوانده می‌شود و در محلّ چملان = چنبلان = چملون = سنبلان = سنبلستان واقع می باشد، که در قدیم الأیّام شنبلان نامیده می‌شده و سپس با تغییرهائی، به شکل های دیگر در آمده است، و در این

محلّه قدیمی، قبرستانی کهن وجود داشته، که مرحوم آیت اللّه العظمی، آقای مرعشی نجفی، آن را أقدم مقابر اصفهان شمرده‌اند، زیرا که در آن سنگی دیده شده، که تاریخ آن متجاوز از ششصد سال بوده است و در جنب این قبرستان، مقبره إمام زاده درب إمام، واقع گردیده، که از آثار تاریخی و میراثهای بزرگ فرهنگی و هنری اصفهان، بشمار می رود. آقای دکتر لطف اللَّه هنرفر، باستان شناس محقَّق و نامدار، درباره بنای تاریخی عظیم بقعه و گنبد و صحن این امام زاده می نویسد: بنای تاریخی درب إمام، از دو گنبد بزرگ و کوچک و یک سر دَرِ بزرگ کاشی کاری از دوره جهانشاه قراقویونلو، که در ضلع شمالی آن واقع است و سه صحن، در سه جانب شمالی و شرقی و غربی آن، تشکیل شده است. نمای خارجی این بناء، به جانب هر سه صحن، دارای تزیینات کاشی کاری و گچ بری است و هر دو گنبد آن، مخصوصاً گنبد بزرگتر، از کاشی های نفیس پوشیده شده است. در ورودیِ فعلیِ بقعه، به صحن شرقی باز می‌شود ولی سر دَرِ آن، در قرن نهم هجری که ساختمان آن به اتمام رسیده، در جانب شمالی بوده است، که فعلاً در جای خود باقی می‌باشد، ولی دهلیزی که این سر در را به داخل بقعه مربوط می‌کرده است، از طرف سر در اصلی آن مسدود شده و به جای در ورودی، پنجره‌ای نصب شده است. آدرس : اصفهان - محلۀ قدیمی سنبلستان، مجاور محلۀ کهنسال دردشت منابع: تاریخ اصفهان و ری، صفحه 249و345 آثار ملّی اصفهان، صفحه 765و767 گنجینه آثار تاریخی اصفهان، صفحه 341 و 342 و343 زندگانی آیت اللّٰه چهارسوقی، صفحه 174 روضات الجنّات صفحه 357. 358 میزان الأنساب، صفحه 46 یادواره آیت اللّٰه فقیه إمامی (به قلم نگارنده) صفحه 18و 19و20و21 دائرة المعارف تشیّع جلد 1، صفحه 426 تاریخ اصفهان و ری، صفحه 249 رجال اصفهان ، صفحه 186 یادواره آیت اللّٰه فقیه إمامی ، صفحه 20و 21

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : طبق عقیده و نظر بزرگان : نسب این امام زاده بزرگوار به حضرت امام حسن مجتبی می رسد. مساحت : مساحت کل امام زاده 3500 متر مربع و مساحت زیر بنای آن شامل حرم و چهارزرواق اطراف آن، به اضافه در سال به مساحت 450 متر مربع سالن اجتماعات چند منظوره آن ات که ساخته گردیده است. توصیف امام زاده: معروف به شاهزاده محمّد می‌باشد و بقعه و مزار آن، در خیابان وحید قرار گرفته است. ساختمان قدیمی این امام زاده، نسبتاً مختصر و ساده بوده ولی در دوره اخیر تجدید بنا گردیده است. تزیینات داخلی بقعه شامل آینه کاری تا سقف و اضلاع حرم می باشد. ارتفاع گنبد 2 پوش امام زاده از کف به 24 متر می رسد. ضریحی فلزی امام زاده به ابعاد 3 ×2 از جنس استیل روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. ارتفاع دو گلدستة زیبای امام زاده از کف به 24 متر می رسد. مردم و اهالی به این امام زاده بزرگوار احترام و حرمت ویژه قایل هستند. در حال حاضر، حرم مجلّلی دارد که در داخل حرم، از آینه کاری و گچ بری و نقّاشي جالبی، استفاده شده و نمای ایوان حرم، کاشی کاری گردیده و در کتیبه أطراف آن، سوره جمعه روی کاشی خشت، با خطّ ثلث سفید، جلب نظر می‌نماید و در آخر آن نوشته شده: سنه 1399 قمری، کاشی سازی ایلیا اصفهان در کتیبه گنبد جالب و زیبای إمامزده، با خطّ ثلث سفید، آیاتی از قرآن نوشته شده و تاریخ 1412 در آخر آن، ذکر گردیده است. در طرف شرق ساختمان امام زاده، سالنی زیبا برای اقامه نماز جماعت و مراسم مذهبی و مجالس دینی به سبک جدید ساخته شده و در تزیین آن، از گچ بری و کاشی کاری (در محراب) استفاده شده است. بالای درب ورودی حرم، روی کاشی خشت آبی با خطّ سفید نستعلیق، نوشته شده: امام زاده محمّد بن زید بن حسن بن علیّ بن أبی طالب آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیمی امام زاده با مصالح خشت و گل ور در زمان صفویه به 100 متر مربع رسیده که در سال 1352 تخریب و به مرور زمان و به تدریج مراحل ساخت زیارتگاه تا سال 1388 بطول انجامیده است. آدرس : اصفهان - خیابان وحید منابع: امور فرهنگی و امور خیریه اداره کل اوقاف

امام زاده شاه میر حمزه سلام الله علیه

نسب: طبق عقیده بزرگان و معتمدین محل : نسب این امام زاده گرانقدر به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. طبق لوحه‌ای منصوب در حرم امام زاده میرحمزه سلام الله علیه: آن بزرگوار، از جمله فرزندان بلا واسطه حضرت إمام موسی بن جعفر علیه السلام می‌باشد. مساحت : مساحت فعلی امام زاده 3000 متر بوده و مساحت زیر بنای فعلی حرم قریب به 300 متر مربع می باشد و تزئینات داخلی حرم در حال ساخت و ساز می باشد. توصیف امام زاده: امام زاده شاه میر حمزه در سنّ 35 یا 45 سالگی، به دست شخصی به نامٍ (شاهک طوسی) شهید شد و در این مکان مدفون گردید (و العلم عنداللّه). ساختمان بقعه، قدیمی است و ضریحی چوبی دارد و داخل حرم در زیر گنبد، نقّاشی های متعدّد از صحنه های جنگ و شهادت کربلا، دیده می‌شود. صحن امام زاده، جدید البناء می‌باشد و با نمائی از آجر و کاشی، تزیین گردیده است. به گفته هیئت امناء امام زاده ضریحی فلزی از جنس نیکل و طلا در دست ساخت می باشد. ارتفاع گنبد دو پوش امام زاده از کف به 24 متر می رسد و دو گلدسته نیز به ارتفاع 22 متر در دو طرف گنبد امام زاده ساخته شده است. در حال حاضر، مزار میرحمزه سلام الله علیه ، که به نام شاه میرحمزه مشهور است، در حاشیه شرقی خیابان سروش، در کنار بیمارستان و درمانگاه عسکریّه علیه السلام (که یکی از مهم ترین مراکز درمانی و بهداشتی خیریّه‌ای اصفهان می‌باشد و با نام مقدّس حضرت عسکریّین و نرجس خاتون علیهم السلام، خدمات أرزشمند و گسترده‌ای به مردم عرضه می شود) قرار گرفته است. آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیم این امام زاده با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1375 با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان اصفهان تخریب و بنای جدید به جای آن ساخته شده است. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: در قبرستان، قبر حکیم و طبیب و شاعر نامدار دوره صفویّه، حکیم شفائی قرار داشته، که در جریان نابودی قبرستان، آثار آن محو شده است . کرامتی از امام زاده شاه میر حمزه در هنگام نابود کردن قبرستان شاه میرحمزه (در دوره حکومت پهلوی) مسئولین امور مربوطه، تصمیم گرفتند که بقعه و حرم شاه میرحمزه را نیز تخریب نمایند و آثار آن را به طور کلّی از بین ببرند ولی در أثر کرامت امام زاده بزرگوار، آتش سوزی عجیبی اتّفاق افتاد و وسائل و تجهیزات کارهای ساختمانی و مهندسی را از بین برد و در نتیجه، دست أندرکاران أمر، از ویران کردن بقعه امام زاده منصرف

گردیدند و این قضیّه در سطح جامعه و شهر اصفهان ، منتشر گردید و موجب جلب توجّه بیشتر مردم به سوی أهل‌البیت علیهم السلام و این امام زاده عظیم الشّأن گردید. اطلاعات بیشتر: بقعه و مزاری است، که قبلاً در یک قبرستان قدیمی بوده، متعلّق به دوره سلجوقیان و در دوره حکومت پهلوی، آن قبرستان از بین رفته و به جای قسمتی از آن، دانشسرای کشاورزی ساخته شده و قسمت دیگری از آن، جزء خیابان سروش قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- شهر اصفهان- خیابان سروش - چهار راه عسگریه منابع: امور فرهنگی و امور خیریه اداره کل اوقاف

امام زاده طامه سلام الله علیه

نسب: نسب امامزاده ارجمند با توجه و کرامات و عقیده مردم به حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام می رسد. مساحت: مساحت فعلی امامزده 395 متر بوده که شامل بقعه و زیر زمین آن 105 متر می باشد. توضیحات: ساختمان قدیمی امامزاده شامل ساختمان کوچک با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1369 تخریب و با همت اهالی و خیرین بنای فعلی جایگزین آن شده است. مساحت فعلی امامزده 395 متر بوده که شامل بقعه و زیر زمین آن 105 متر می باشد. بقعه فوق فاقد گنبد و ضریح بوده و تنها سنگ مزاری به ارتفاع یک متر و طول 2 متر در وسط بقعه قرار دارد. از تزیینات داخل بقعه می توان به کاشیکاری دیوارهای آن اشاره نمود که زیارت عاشورا و زیارت امین الله روی دیوار ، مشاهده می شود. مراسماتی چون جلسات قرآن خوانی و آموزش قرآن از جلسات روزانه بانوان این امامزاده می باشد. آدرس: اصفهان - شهراصفهان - خیابان کاوه - گلخانه اصفهان

امام زاده محسن سلام الله علیه

وصیف امام زاده: ساختمان فعلی، بسیار مجلّل می‌باشد و حرمی باشکوه و گنبدی بسیار بلند و دوازده تَرْکی و رواقی بزرگ و جالب توجّه دارد و در تزیینات داخل حرم و زیر گنبد، از آینه کاری، کاشی‌کاری، نقّاشیِ جالب و خطّاطی زیبا، با استفاده از آیات قرآنی و کلمات دینی و أسماءِ مقدّسه، بهره گیری شده است. مجموعه ساختمان امام زاده، با شکوه، زیبا، با ابهّت و جالب می باشد. تاریخ ساخت ضریح، 1364 شمسی (1405 قمری) می‌باشد و در کاشی کاری سردَرِ امام زاده، چنین آمده است: امام زاده محسن سلام الله علیه ، عمل مهندس عبدالحسین سیف اللّهی و هیئت أمناء، تاریخ 1415 هجری قمری، کاشی سازی موسوی زاده. آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیمی و محدوده آن، در هنگام إحداث خیابان رودکی، تخریب گردیده و تجدید بنا شده است. اطلاعات بیشتر: در یادداشتهای نویسنده متتبّع، آقای سیّد مصلح الدّین مهدوی، راجع به این امام زاده، آمده است: در قریه مارنان اصفهان، از بلوک اصفهان مقبره‌ای است معروف به امام زاده غریب، که روی سنگ لوح آن نوشته است: جناب محسن بن موسی بن جعفر علیه السلام آدرس : اصفهان-خیابان رودکی

بقعه کلباسی سلام الله علیه

نسب : این مکان در واقع آرامگاه مرحوم آیت ا... العظمی حاج محمد ابراهیم کلباسی یکی از عالمان زمان خود و فرزند عالم ربانی شیخ محمد حسن کرباسی خراسانی است مساحت : - توضیحات : در سال 1392(هـ.ق) وفات نموده اند. همچنین مزار آیت الله العظمی آقا محمد مهدی کلباسی از مراجع تقلید شیعه و مولف معراج الشریعه و مصباح آل رسول و مشارق الانوار که فرزند ارشد حاج کلباسی و داماد علامه حجت سیدĘŰəĘŬŠI محمد باقر شفتی بانی و مسجد سید است که در سال 1278 هـ .ق وفات نموده اند. ضریح فلزی یا جنس نقره و استیل بقعه در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار نصب گردیده و تزیینات داخل آن شامل مقرنس زیبا و گچ بری هنرمندانه ایست که تا سقف ادامه می یابد. بقعة فوق همچنان آرامگاه آیت العظمی آقا محمد کلباسی مولف کتب متعدده از جمله منبع الحیاه و قواعد فقهیه و اصولیه و انوار النزول و هدیه الشیعه و آیت الله العظمی حاج شیخ محمد رضا کلباسی مشهور به شیخ الاسلام فرزند علامه حاجی کلباسی و مرحوم آیت الله حاج شیخ محمد کلباسی فرزند مرحوم آیت الله العظمی حاج میرزا ابوالهدی کلباسی. مرقد آیت الله العظمی حاج شیخ محمد جعفر کلباسی مولف کتب متعدده از جمله تحفه الجعفریه فی الدیّات و نورالعیون فی الحکام الحدود و القصاص، فرزند علامه حاجی کلباسی و برادر دیگرشان مرحوم آیت الله حاج شیخ نورالله کلباسی معروف به قاضی نورالله نیز بوده، که در بین مردم از احترام ویژه ای برخوردار می باشند. همچنین در گوشه دیگر بقعه مزار دو تن از نوادگان علامه حاجی کلباسی با مرحوم آیت الله حاج میرزا محمود کلباسی فرزند آیت الله آقا محمد مهدی کلباسی و نوادة دیگرشان حاج میرزا عبدالجواد کلباسی مولف تذهیب الاصول و منوّر العیون فرزند دیگر مرحوم آقا محمد مهدی کلباسی مدفون می باشد. آدرس : اصفهان-شهر اصفهان- خیابان حکیم - روبروی ضلع جنوبی مسجد حکیم

علامه مجلسی سلام الله علیه

نسب : علامه مجلسی صاحب کتاب بحار الانوار و یکی از علما و مفاخر بزرگ عالم تشیع می باشد. مساحت : - توضیحات : هنوز آثار و برکات این علامه گرانقدر در حوزه های علمیه اقتباس می گردد و مورد بحث می باشد. ایشان در سال 1037 فوت شده در این مکان به خاک سپرده شده اند در مجاورت مزار ایشان پدر علامه محمد تقی مجلسی و فرزندشان مرحوم محمد رضا مجلسی نیز آرمیده اند. همچنین داماد علامه مجلسی میرزا صالح مازندرانی که از مفاخر حکمت فلسفه زمان خود بوده و همچنین دخترشان خدیجه بیگم در همین مقبره به خاک سپرده شده اند. این ساختمان شامل حسینیه، کتابخانه، پژوهشکده و مجموعه فرهنگی و موزه بوده که مورد استفاده مردم قرار می گیرد. تزیینات بقعه و حرم شامل نقاشی و آینه کاری چشم نواز و هنرمندانه ایست که تا سقف بالای ضریح و اطراف آن نقش بسته است. همچنین ضریح فلزی به ابعاد 3 ×2 از جنس نقره روی مزار قرار گرفته است. در موزه موجود در بقعه مرحوم مجلسی کتب خطی و مذهبی دست نویس و نفیس و اشیاء قدیمی وجود داشته و هنچنین چند کتاب دست نویس از مرحوم مجلسی نیز در موزه موجود می باشد. مردم و اهالی شهر اصفهان با توجه به شخصیت عظمت مرحوم علامه محمد باقر مجلسی به این مکان آمده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی تقرب می جویند. آدرس : اصفهان-شهر اصفهان-مجاورت مسجد جامع و میدان عتیق

بقعه میر محمد باقر حسینی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به امام سجادعلیه السلام می رسد. این مطلب بنا به گفته معتمدین و اهالی و هییت امناء بوده و در کتاب منتهی الآمال (محدث قمی) نیز تهیه گردیده است. مساحت : مساحت ای امامزاده قریب به 1200 متر بوده و ساختمان خود بقعه که گنبدی خشتی و آجری است حدود 28 متر بوده و قدمتی حدود 300 ساله دارد. توضیحات : بقعة فوق بصورت اتاقی 12 متری است. همچنین درب و پنجره نداشته و سقف فوق تنها به عنوان سایه بانی روی آن قرار گرفته است. امامزاده فوق دارای ضریحی نبوده و تنها سنگی نمادین در کنار قبر اصلی داخل بقعه قرار گرفته است. روی سنگ مزار این بقعه چنین نوشته شده است: [آرامگاه شادروان مرحوم میر محمد باقر حسینی خاتون آبادی فرزند مرحوم امیر محمد اسماعیل شاهمراد متوفی بسال 107 قمری معاصر شاه سلیمان صفوی] ایشان یکی از مشاهیر زمان خود بوده و این مطلب در کتاب مشاهیر و رجال اصفهان آورده شده است. در کنار مزار سید محمد باقر حسینی خاتون آبادی، و کمی عقب تر از آن مزار دیگری به چشم می خورد. نام ایشان طبق آنچه بر روی سنگ قبر نوشته شده، حاجی محمد بدیع فرزند مرحوم حاجی محمد حسین جَوزتی است. آدرس : اصفهان- اصفهان- شهراصفهان-فاصلة 12 کیلومتری مرکز شهر اصفهان -در روستای گَوَرت

مقبره سید محمد باقر موسی شفتی سلام الله علیه

نسب : نسبت به این مکان عقیده و احترام خاص و ویژه قائل بوده و هستند. مساحت : - توضیحات : در بازارچه بید آباد اصفهان بقعه ایست با نام مقبرة سید محمد باقر موسوی شفقی. ایشان معروف به حجت الاسلام مطلق و بانی و واقف مسجد سید اصفهان بوده و در سال 1360 هـ.ق وفات نموده اند. بقعه در سال 1250 که قدمتی 180 ساله دارد، ساخته شده در آن ضریحی با معرق طلا به ابعاد 3 ×2 روی مزار نصب و قرار گرفته است. ساختمان بقعه دارای تزیینات گچ کاری مقرنس و آینه کاری و همچنین نقاشی می باشد. مردم بازار و اهالی و شهر نسبت به این مکان عقیده و احترام خاص و ویژه قایل بوده و هستند. تزیینات داخل حرم کاشیکاری مربوط به زمان شاه سلطان حسین صفوی و همچنین گچ بری زمان ناصر الدین شاه قاجار است. کتیبه ای نیز در سر در ورودی صحن امامزاده به خط ثلث با کاشی سفید معرف به چشم می خورد. ارتفاع گنبد امامزاده از کف به 20 متر می رسد و بیرون آن کاشیکاری شده است. ضریح چوبی امامزاده در دوران قاجار به ابعاد 3 ×2 ساخته شده و روی مزار نصب گردیده است. این مکان مقدس مورد تکریم اهالی و زایرین شهر اصفهان قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- اصفهان-شهر اصفهان- در بازارچه بید آباد اصفهان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه-خیابان کهندژ

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده 4000 متر مربع بوده و زیر بنای آن که شامل حرم و رواقهای اطراف آن است به 1000 متر می رسد. توضیحات : ساختمان قدیم امامزاده با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1356 تخریب و بنای فعلی با همت اهالی و خیرین ساخته شده است. تزیینات داخل حرم آینه کاری و مقرنس منحصر به فردی است که تا سقف ادامه دارد. ضریح فعلی امامزاده در ابعاد 1×2 متر روی سنگ مزار امامزاده قرار گرفته است. تزیینات اطراف اضلاع و حرم، ستونهای حرم بصورت حصیریِ پیچ و سر ستونهای مقرنس و بدنه ها به صورت گره بندی و گچ بری برجسته به سبک ایرانی، فرنگی، اسلیمی و گل و برگ می باشد. بدنه های دیگر اضلاع، گچ بری برجسته به سبک قاجار و گل و برگ می باشد. دور تا دور زیر مقرنس گنبد، سوره مبارکه یاسین به صورت استادانه ای گچ بری شده است که همچنان در حال بازسازی می باشد. گنبد امامزاده سه پوش بوده و ارتفاع آن از کف به بالا به 24 متر می رسد. مردم و اهالی محل با توجه که کرامات این امامزاده شریف ارادت و احترام خاص به ایشان قایل می باشند. آدرس : اصفهان- اصفهان-در فاصله 6 کیلومتری شهر اصفهان واقع در خیابان کهندژ و محله سودان ماربین

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه-کوچه خواجه نظام الملک

نسب : نسب این امامزاده بنا به قول اهالی و معتمدان محل به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده به اضافه حیاط آن 500 مترمربع و مساحت خود بقعه 80 مترمربع می باشد. توضیحات : این امامزاده فاقد گنبد و گلدسته بوده و تنها ضریحی چوبین به ابعاد 2×1 روی سنگ مزار امامزاده در بقعه قرار گرفته است. به همت اهالی و خیرین از سال 1370 تاکنون ساخته شده است. داخل بقعه فاقد هر گونه گچ کاری و تزیینات آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- اصفهان-خیابان احمد آباد و کوچه خواجه نظام الملک واقع در محله دارالبطیخ

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه-محلة طوقچی

نسب : نسب این امام زاده بنا به اعتقاد اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی امامزاده 2500 متر و مساحت زیر بنای بقعه به اتفاق رواقها و حسینیه آن به حدود 1200 مترمربع می رسد. توضیحات : ساختمان قدیمی امامزاده بقعه ای خشت گلی بوده و در سال 1365 بنای قدیم تخریب و به همت اهالی و خیرین بنای جدید با کمک اداره اوقاف شهرستان اصفهان ساخته شده است که هم اکنون نیز در حال بازسازی است. ارتفاع گنبد دوپوش امامزاده که از مصالح آجر و آهن است از کف 24 می رسد. با توجه به موقعیت بازسازی ساختمان بقعه دارای تزیینات داخلی نمی باشد. در داخل حرم همچنان ضریحی چوبین قبلی امامزاده روی مزار قرار دارد. مردم و اهالی و ساکنین محل نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت خاص داشته و دارند.
آدرس : اصفهان-اصفهان-محلة طوقچی اصفهان

بقعه ستی فاطمه

نسب : طبق گفته مردم اصفهان: به آن اعتقاد دارند و می‌گویند فاطمه صغری دختر حضرت موسی بن جعفر (ع) در این محل مدفون است. توصیف امام زاده: یکی از اماکن مقدسه اصفهان ستی فاطمه است که اما در کتب و منابعی که امامزادگان را معرفی می‌کند نامی‌از آن دیده نمی‌شود. در داخل بقعه ستی فاطمه در اطراف گنبد اشعاری به خط نستعلیق سفید بر زمینه لاجوردی به چشم می‌خورد که تاریخ آن 1242 هجری و زمان فتحعلی شاه قاجار است اشعار مذبور حاکی از آن است که شخصی بهنام محمد علیخان قبه این آرامگاه را ساخته است. بقعه شاهزادگان، در ضلع جنوبی صحن ستی فاطمه قرار دارد که بنای آن در زمان شاه عباس دوم صفوی ساخته شد و داخل آن با گچبری و سطح بیرون آن با کاشیکاری تزئین شده است. در داخل بقعه کتیبه ای بر جای مانده که قسمت هایی از آن از بین رفته استبر روی قبور شاهزادگان سنگ های یکپارچه مرمری نفیس قرار دارند که منقّش به نقوش مختلف می‌باشند. هر کدام از این سنگ ها دارای یک کتیبه در قسمت بالا و اشعاری در اطراف به خط نستعلیق هستند. در ضلع جنوبی داخل بقعه شاهزادگان نیز بر یک قطعه سنگ مرمر بسیار شفاف که به حالت عمومی‌در قسمت پائین دیوار نصب شده اشعاری نوشته شده است. یکی از سنگ قبرها تاریخ 1041 هجری قمری را بر خود دارد و خوشنویس مشهور عصر صفویه محمد رضا امامی‌آن را نوشته است. آخرین تعمیرات امام زاده: اشخاص مدفون در اطراف امام زاده: در این محل نوه های شاه عباس اول مدفون هستند که در سال 1041 هجری قمری به دست شاه صفی یکی از سلاطین بی رحم صفویه کشته شده اند. علاوه بر این شاهزادگان که در کودکی کشته شده اند فرزندان یکی از سرداران شاه عباس اول نیز در این محل به خاک سپرده شده اند. اطلاعات بیشتر: ساختمان سقف و بقعه ستی فاطمه به زمان صفویه مربوط می‌شود. آدرس : اصفهان- محلّه چهارسوق، خیابان آیت اللّه کاشانی منابع: http ://isfahan.iranseir.com/node/283

بقعه شهشهان (آرامگاه شاه علاء الدین محمد از سادات)

توصیف امام زاده: این بقعه آرامگاه شاه علاء الدین محمد از سادات و بزرگان اصفهان است که در سال 850 هجری قمری به دستور شاهرخ تیوری به شهادت رسیده است. مورخین علت شهادت این سید جلیل القدر را ناشی از علاقه ای می‌دانند که سلطان محمد بن بایسنقر به او داشته و نزاع دو شاهزاده تیموری و تسلط شاهرخ به اصفهان موجب خشم وی و کشته شدن این مرد بزرگ می‌شود. پس از مرگ شاهرخ و تسلط مجدد سلطان محمد به اصفهان به دستور وی در مدرسه و حسینیه شاه علاء الدین محمد بقعه ای بنا می‌کنند و موقوفاتی نیز برای مزار او تعیین می‌نمایند. به هر حال بقعه از داخل و خارج با گچبری و کاشیکاری تزئین شده و گنبد آن در اوائل حکومت پهلوی مرمت شده است. خطاط کتیبه اصلی بقعه محمود نقاش خوشنویس قرن نهم هجری است که به خط ثلث گچبری شده. اشعار و عباراتی را نوشته و به شهادت شاه علاء الدین اشاره کرده است. بر دیوار شرقی داخل بقعه شهشهان اشعاری به خط نستعلیق سفید نوشته شده است. بر دیوار شمالی داخل بقعه نیز کتیبه ای است که با گچبری به خط ثلث سفید بر زمینه قهوه ای و سبز و قرمز به تاریخ 1013 هجری قمری به وسیله صحیفی فارسی کتابت شده است. مفاد این کتیبه به اقدامات بانوی نیکوکاری اشاره می‌کند که نام او خانم سلطان بوده است. همچنین عبارات این کتیبه بیانگر تعمیراتی است که در زمان سلطنت شاه عباس اول صفوی بر بقعه انجام گرفته است. آدرس : اصفهان- محله ی شهشهان – مجاور مسجد جامع منابع: http://isfahan.iranseir.com/node/84

بركان

امام زاده ابوالقاسم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق روایت مردم و معتمدین محل، به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : صحن امامزاده فوق مساحتی بالغ بر 4000 متر می باشد.مساحت زیر بنای خود بقعه که جدید الاحداث بوده 200 متر می باشد. توضیحات : گنبد امام زاده از کف ارتفاعی 14 متری داشته و بنای بیرونی ایوان حرم کاشیکاری شده می باشد و در طرفین ایوان بیرونی اسامی پنج تن آل عبا بصورت زیبایی کاشیکاری شده وهمچنین طرفین درب ورودی ایوان نیز تا بالا کاشیکاری است. سقاخانه ای در فاصله یکصد متری بقعه با معماری و کاشیکاری زیبایی برای رفاه حال زایرین ساخته شده است. مردم و اهالی این روستا نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت دارند. آدرس : اصفهان-رکان-در روستایی به نام بُرکان در فاصله 40 کیلومتری شهر اصفهان واقع در منطقة براآن جنوبی،

کاج

امامزاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حدود 1000 متر به جای آن ساخته شده است. توضیحات : در داخل بقعه، ضریحی روی سنگ نبوده و تنها سنگی بر روی مزار پاک امامزاده شریف قرار دارد. بر روی سنگ مزار امامزاده چنین متنی نوشته شده است: بقعة این امامزاده بزرگوار در عهد صفویه دورة سلطنت شاه عباس اول به سال 1003 هـ .ق ساخته شده که بعد از 418 سال به علت فرسودگی تخریب و سرانجام در سال 1420 قمری مصادف با 1378 هـ. ش به همت مردم و افراد نیکوکار مجدداً بازسازی گردید. ساختمان قدیم امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1380 با همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف شهرستان اصفهان ساخته شده است. ارتفاع گنبد دو پوش زیارتگاه تا انتها به 24 متر رسیده و ارتفاع گلدسته زیارتگاه نیز به 30 متر می رسد. آدرس : اصفهان-کاج-در فاصله 23 شهر اصفهان و در مسیر براآن شمالی واقع در روستای کاج

جروكان

امام زاده احمد بن محمد بن زیدبن علی بن الحسین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده و نظر بزرگان محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده 1500 متر مربع می باشد.ساختمان قدیمی امامزاده بقعه ای به ابعاد 150 متر بوده است.زیر بنای بنای فعلی امامزاده 500 متر مربع می باشد. توضیحات : در سال 1383 به همت هیبت امناء، خیرین و اداره اوقاف شهرستان اصفهان تخریب و بنای فعلی ساخت شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه که مصالح آن خشت و گل است به 14 متر می رسد. ضریحی فلزی به ابعاد 5/3×5/3 روی مزار امامزاده و در بقعه واقع است. تزیینات داخلی بقعه دارای سقفی آینه کاری شده است که بالای بقعه رخ می نمایاند. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده بزرگوار احترامی خاص قایلند. آدرس : اصفهان-جروکان-در فاصلة 5 کیلومتری اصفهان واقع در خیابان آتشگاه و در محلة جِروکان

جلادران

امام زاده شاه مراد سلام الله علیه

نسب : نسب امامزاده بزرگوار طبق گفتة اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی امامزاده 6 جریب و مساحت زیر بنای بقعه به اضافه رواقهای آن 600 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قبلی امامزاده که بقعه ای کوچک با مصالح خشت و گل بوده در سال 1360 تخریب و با همت اهالی و خیرین روستا بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. ضریحی فلزی از جنس آهن به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار نصب گردیده و بقعه دارای تزیینات خاصی همچون کاشیاری و نقاشی و یا آینه کاری نمی باشد. مردم و اهالی محل جهت رفع حوایج خود به این مکان مقدس آمده و ارادت خاص نسبت به ایشان دارند. آدرس : اصفهان-جلادران-در فاصلة 18 کیلومتری شهر اصفهان واقع در روستای جَلادَران در مسیر جاده نایین

جور

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به روایت اهالی محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده حدود 6000 متر و مساحت بقعه به 100 متر مربع می رسد. توضیحات : بنای قبلی با مصالح خشت و گل بوده که قدمتی حدود 400 ساله داشته که گنبد فعلی در واقع بازسازی گنبد قبلی بوده و دور تا دور آن دیوار چینی شده است. ضریحی از جنس آهن به ابعاد 1×2 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار داشته و بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری یا کاشیکاری می باشد.. آدرس : اصفهان-جور-در فاصلة 35 کیلومتری شهر اصفهان و در مسیر جاده اصفهان – ورزنه و جنب رودخانه زاینده رود واقع در دهستان براآن شمالی

جوزدان

امام زاده شاه سلطان زینب سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده گرانقدر طبق عقیده مردم و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام میرسد. مساحت : مساحت کل زمین امامزاده 2000 مترمربع می باشد. توضیحات : ساختمان قبلی به صورت بقعه ای کوچک با مصالح گل بوده که درسال 1377 تخریب و بنای جدید با زیر بنای حدود 400 متر روی آن احداث گردیده است. ارتفاع گنبد امامزاده از مصالح آجر و آهن از کف به 14 متر می رسد و ضریحی داخل بقعه و روی سنگ مزار نصب نشده است. آدرس : اصفهان-جوزدان-در فاصلة 20 کیلومتری شهر اصفهان و در مسیر جاده ورزنه واقع در روستای جوزدان

جیلان آباد

امامزاده سید ابوالقاسم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 20 متر بوده که به همت هیئت امناء و خیرین محل در سال 1345 تخریب و بازسازی گردید و مجدداً در سال 1380 با توجه به منازل آزاد سازی شده توسط هیئت امناء مجدداً بنا تخریب و بازسازی گردید. توضیحات : ساختمان قدیمی این امامزاده بقعه ای کوچک به شکل خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین محل در سال 1345 تخریب و بازسازی گردید و مجدداً در سال 1380 با توجه به منازل آزاد سازی شده توسط هییت امناء مجدداً بنا تخریب و بازسازی گردید. مساحت کل بنای امامزاده باضافه مسجد و حسینیه آن 1600 متر مربع می باشد. در طبقة فوقانی این امامزاده کتابخانه ایست که مساحت آن 100 متر مربع می باشد و 4000 جلد کتاب و 200 نفر مشترک داردم. رواق های این امامزاده با مساحت 450 متر مربع به عنوان مسجد در آن نماز می گذارند. مساحت این امامزاده که با 2 رواق به حرم متصل می باشد به حدود 100 متر مربع می رسد. ضریح این امامزاده از جنس ورق آهن(پروفیل) به ابعاد 5/2 ×5/1 می باشد که در آینده ای نزدیک با توجه به تأمین اعتبار ضریحی از جنس چوب و فلز به صورت طلاکاری شده تهیه و نصب می گردد. گنبد این امامزاده در حال بازسازی بوده و ارتفاع آن از سطح زمین حدود 17 متر می رسد. ساختمان داخل نیز در آینده گچبری و آینه کاری می گردد. نمای داخلی گنبد در حال حاضر گچبری می باشد. طبق شجره نامة موجود این مطلب توسط آقای فلسفی از آستان قدس رضوی تأیید شده است که نسب این امامزاده بزرگوار به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد و همچنین طبق این شجره نامه این امامزاده بزرگوار در روستای گلون آباد دفن گردیده است. آدرس : اصفهان- اصفهان-جیلان آباد-در فاصلة 7 کیلومتری شهر اصفهان واقع در روستای جیلان آباد(گلون آباد)

چنگان

امام زاده مختار سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف طبق شجره نامة موجود که توسط آقای فلسفی از آستان قدس رضوی به تأیید رسیده با سه واسطه به امام رضاعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان زیارتگاه 900متر مربع می باشد.مساحت کل صحن زیارتگاه 11000 متر مربع می باشد توضیحات : «امامزاده مختار بن عبدالله بن جعفر بن علی بن موسی الرضاعلیه السلام» در این شجره نامه آمده است که: این امامزاده مختار در روستای چنگان اصفهان مدفون می باشند. ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 5×5 متر مربع از خشت و گل بوده که در سال 1384توسط هییت امناء تخریب و بنای جدید آن در حال ساخت می باشد. در داخل حرم ضریحی از جنس چوب و استیل در ابعاد 2×3 متر مربع روی سنگ مزار واقع شده است. حرم امامزاده از طریق 3 رواق به دور آن به هم ارتباط دارند. در حال حاضر تزیینات درون ساختمان کاشی کاری و سنگ کاری بوده که مراحل بازسازی آن همچنان ادامه دارد. ارتفاع گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 18 متر می باشد که با مصالح آجر و سیمان ساخته شده است. آدرس : اصفهان-چنگان-در فاصلة 5 کیلومتری شهر اصفهان واقع در خوراسگان روستای چنگان

چهارمیان

امام زاده ابوالمحسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق تأییدیه آقای فلسفی از آستان قدس رضوی به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حدود 300 متر بوده که در سال 1365 تخریب و بنای جدید با مساحت زیر بنای 300 متر روی آن ساخته شده است.مساحت کل صحن امامزاده قریب به 8000(هشت هزار متر) می باشد. توضیحات : در شجره نامه فوق چنین آمده است: [حقیر شیخ علی فلسفی آورده ام: این بقعه متبرکه امامزاده ابوالحسن بن حسن المجتبی مشهور به امامزاده چهارمیان می باشد و اکناف با رفتن و زیارت خوان از یکدیگر سبقت می گیرند و از قدیم تا بحال می گویند که الحمدلله که مشرف به زیارت امامزاده چهارمیان موفق شدیم.] ساختمان جدید شامل امامزاده حرم و رواقهای اطراف آن می باشد. ضریحی فلزی به ابعاد 5/2 ×5/1 جنس آهن و چوب روی مزار امامزاده داخل بقعه قرار گرفته است. ارتفاع گنبد جدید امامزاده که از مصالح آهن و آجر می باشد از کف به 24 متر می رسد. تزیینات داخل بقعه شامل نقاشی های چشم نوازی است که تا سقف ادامه دارد. اهالی محل نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت خاصی داشته و دارند. آدرس : اصفهان-چهارمیان-در فاصله 25 کیلومتری جنوب شرقی اصفهان واقع در منطقهٔ براآن شمالی و روستای دَستجا و کُندِلان

امام زاده ابوالعباس سلام الله علیه

نسب : طیق روایت معتمدین شهر: نسب این امام زاده بزرگوار به حضرت ابوالفضل العباس(ع) می رسد. طبق نوشته ی بالای دَرِ ضریح مطهّر: نَسَب این بزرگوار اینگونه یاد شده است: نسب وی با شش واسطه، به حضرت أباالفضل العبّاس علیه السلام و با هفت واسطه، به أمیرالمؤمنین علی علیه السلام می رسد، مساحت : مساحت کل امام زاده قریب به 4000 متر و زیر بنای آن به اتفاق رواقها و حرم به 800 متر می رسد. توصیف امام زاده: امام زاده‌ای است مورد توجّه،از أولاد و أحفاد علمدار بزرگ کربلا، باب الحوائج الی اللّه، أبا الفضل العبّاس علیه السلام بشمار آمده است. در یک قطعه سنگ مرمریِ جالب، که در دیوار حرم امام زاده ابوالعبّاس، (ساختمان قدیمی) نصب گردیده بوده و فعلاً در محلّ ویژه‌ای نگهداری می شود، این جمله ها با خطّ ثلث برجسته، حجّاری شده است: بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحیمِ، أَلْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعالَمینَ وَ الصَّلوةُ وَ السَّلامُ عَلی مُحَمَّدٍ وَ آلِه أجْمَعینَ، فَهذَا النَّسَبُ مُقابلٌ مُطابقٌ بِالْجامِعِ الْمَنْسُوبِ إلی أبی الشَّیْخِ الْحَرْبِ مُحَمَّدِ الدّینَوَری رَحِمَهُ اللّهُ و النَّسَبُ هذا: ابوالْعَبّاسِ، مُحَمَّدُ بْنُ أبی عَبْدِاللّهِ مُحَمَّدِ، بْنِ عَبْدِاللّهِ، بْنِ جَعْفَرِ، بْنِ قاسِمِ، بْنِ حَسَنِ، بْنِ عُبَیْدِاللّهِ، بْنِ عَبَّاسِ، بْنِ أمیرِالْمُؤمِنینَ و إمامِ الْمُتَّقینَ و یَعْسُوبِ الدّینِ، أسَدِاللّهِ الْغالِبِ، عَلیِّ بْنِ أبی طالِبٍ عَلَیْهِ الصَّلَوةُ وَ السَّلامِ. بنابر این نوشته، امام زاده ابوالعبّاس، نام او محمّد و کنیه او ابوالعبّاس ولی در سنگ لوحه دیگری، که به دیوار سر در و ایوان ورودیِ قدیمیِ امام زاده، نصب گردیده و در حال حاضر مقداری از سطح صحن جنوبی امام زاده، پائین تر است (و در گودی قرار دارد و با پنجره شیشه‌ای، محافظت می‌شود) چنین آمده است: بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحیمِ، قالَ اللّهُ تَبارَکَ وَ تَعالی: وَ ما أرْسَلْناکَ إلاّ رَحْمَةً لِلْعالَمینَ، أللّهُمَّ صِلِّ عَلی مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفی و عَلیٍّ الْمُرْتَضی و حَسَنِ الرِّضا و حُسَیْنِ الشَّهیدِ بِکَرْبَلا وَ عَلیٍّ زَیْنِ الْعابِدینَ وَ مُحَمَّدٍ الْباقِرِ وَ جَعْفَرٍ الصّادِقِ وَ مُوسَی الْکاظِمِ وَ عَلیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضا وَ مُحَمَّدٍ التَّقیِّ وَ عَلیٍّ النَّقیِّ وَ حَسَنِ الْعَسْکَریّ وَ مُحَمَّدِ الْمَهْدیِّ، صَلَواتُ اللّهِ عَلَیْهِمْ أجْمَعینَ، هذا مَزار مُتَبَرِّک حَضْرَتِ امام زاده مَعْصُوم، الْمَظْلُومِ الشَّهید، تَغَمَّدَهُ اللّهُ بِغُفْرانِه وَ أسْکَنَهُ فی رِیاضِ جَنانِه، ابوالْعَبَّاسِ عَلیٍّ، بسعی و عمارتها کدخدای محترم و عزیز و صالح، محمود شاه بن شمس الدّین، علیّ بن رکنشاه المشتهر.. خوراسجانی، فی تاریخِ مُحَرَّمِ الْحَرامِ، سَنَةِ عِشْرینَ وَ تِسْعَمِأت.... (در محلّ نقطه چین ها، کلماتی بود که خوانده نشد و ضمناً عبارات یاد شده، از نظر رعایت قواعد أدبی عرب، اشکالاتی دارد که بر أهل فن پوشیده نیست.) از

عبارت یاد شده، که ظاهراً در سال نهصد و بیست هجری قمری، حجّاری و نصب گردیده، استفاده می‌شود که نام امام زاده، علی و کنیه او، ابوالعبّاس است (که مشهور می‌باشد). تزیینات حرم و رواقهای آن شامل نقاشی و آینه کاری های نفیس و هنرمندانه می باشد. ضریح فلزی امام زاده به ابعاد 4×5/2 روی امام زاده قرار گرفته و زیر گنبد تا سقف حرم آینه کاری شده است. در ضلع جنوبی حرم ایوانی مطلا قرار گرفته که قدمت آن به 400 سال قبل و زمان قاجاریه می رسد. یکی دیگر از ویژگی های این امام زاده سقف سالن شرقی امام زاده است به مساحت 110 متر مربع که یکپارچه کاشیکاری و معرق شده است. ارتفاع گنبد دوپوش امام زاده از کف به 24 متر می رسد و در کنار امام زاده مجتمعی فرهنگی درمانی به مساحت 1200 متر ساخته شده و در اختیار مردم قرار گرفته است. همچنین زیارتگاه دارای کتابخانه ای با 17000 جلدکتاب جهت استفاده برای عموم ساخته شده است. مردم و اهالی شهر خوراسگان به این مکان مقدس و امام زاده شریف احترام خاص و ویژه قایل می باشند. ساختمان قدیمی امام زاده ابوالعباس سلام الله علیه حرم و بقعه امام زاده ابوالعباس، یک ساختمان قدیمی داشته، که متعلّق به قرن دهم هجری بوده و مخروبه گردیده و در سالهای اخیر تجدید و توسعه یافته و فقط یک ایوان و سردَرِ جالب و زیبا، که دارای قطار بندی هشت ترک گچ بری می‌باشد، از آن ساختمان قدیمی باقی مانده، که از میراثهای فرهنگی به شمار می رود. در طرف راست ایوان یاد شده، سنگ لوحه‌ای وجود دارد، که بر روی آن جمله های زیر حجّاری شده است: هو الباقی و کلّ شی هالک وفات مرحومه شهر بانو خانم، بنت مرحمت پناه، میرزا محمّد نظیر، شهر رجب.116 و در طرف چپ ایوان، سنگ لوحه دیگری است، که بر روی آن، این عبارتها حجّاری شده: ألحکم للّه وفات مرحمت پناه، مولانا محمّد بن علیشاه خوراسگانی، شهر ربیع الثّانی سنه 1059 ه’ و در وسط صحن جنوبی، پایِ یک درخت، سنگ قبری است، که روی آن حوضچه‌ای حجّاری شده و در أطراف آن حوضچه، أشعاری نوشته شده و در بالای آن سنگ، این جمله ها حجّاری گردیده است: ألحکم للّه وفات مرحوم المغفور روح اللّه... مولانا نور اللّه... فی تاریخ جمادی الأُولی 1089. از تاریخ های موجود در سنگ نوشته های متعلّق به امام زاده ابوالعبّاس سلام الله علیه که قدیمی ترین آنها تاریخ 920 می باشد، به خوبی روشن می شود که ساختمان و بنای امام زاده، متعلّق به قرن دهم به بعد بوده و نشانه‌ای که از پیش از این تاریخ حکایت کند، به دست نیامد. ساختمان مفصّل و باشکوه فعلی از سال 1385 قمری، علاقمندان به آستان مقدّس أهل البیت علیهم السلام شروع به تجدید بناء و توسعه حرم و آستان مقدّس حضرت ابوالعبّاس نمودند، که تاکنون فعّالیّت آنها ادامه دارد و مرتّباً در حال اقدام

برای توسعه صحن مقدّس و تکمیل ساختمان و تزیینات گسترده، می‌باشند. در ساختمان فعلی، حرم مجلّلی وجود دارد، که أطراف آن را، رواقی مفصّل و به سبک باستانی (با استفاده از طاق چشمه متعدّد) احاطه کرده است و دو صحن بزرگ جنوبی و شمالی و گنبدی باشکوه و دو مناره جالب و ضریحی زیبا (با استفاده از طلا و نقره) موجب جلب توجّه زائرین و عابرین می‌باشد و یک سردَرِ ورودی مجلّل به داخل حرم (از طرف صحن شمالی، که مشرف بر جادّه اصلی اصفهان. نائین می‌باشد) و یک سر دَرِ ورودی دیگر، در همان طرف، به داخل صحن جنوبی، بر عظمت این مجموعه دینی می أفزاید. در تزیین گنبد و مناره ها و دیوارهای دو صحن و سردرها، از کاشی های معرّق (و مقداری کاشی خشت) و آجرهای تزیینی، استفاده شده و نمای بسیار جالبی را شکل بخشیده است. در داخل حرم و رواق بزرگی که محیط بر حرم می‌باشد، از بهترین گچ بری‌ها و آینه کاری ها و خطّاطی ها و نقّاشی های هنرمندانه استفاده شده و مجموعه آثار هنری و تزیینی به کار گرفته شده، در این بارگاه مقدّس، از یادگارهای این دوره می‌باشد و استاد کارانی که در این مجموعه زحمت کشیده‌اند، ذوق و ابتکار سلیقه و حوصله و تجربه خود را در راه شکوهمند ساختن این مجموعه بزرگ دینی، به کار گرفته‌اند و ایمان قلبی و علاقه خود را به آستان مقدّس أهل‌البیت علیهم السلام بالأخص حضرت أباالفضل علیه السلام (جدّ بزرگوار این امام زاده عظیم الشّأن)، به نمایش گذارده‌اند. در کتیبه های داخل گنبد و بیرون آن و نیز در کتیبه های کاشی کاری های سردرها و صحن ها، از آیات قرآن و کلمات دینی و أحادیث شریفه، استفاده شده و جلوه دینی و ولایتی یافته است. در پایه گنبد امام زاده (از خارج) سوره مبارکه جمعه کتیبه شده و در یک لوح کاشی نوشته شده است: به همّت أهالی، ساختمان امام زاده ابوالعبّاس (محمّد) 1385 و خاتمه 1397 قمری، سرپرست حاج عبّاس قدر خواه، معمار ، استاد محمّد و استاد مهدی بدیع الصّنایع. البته این تاریخ ها، مربوط به قسمتهای أوّلیّه ساختمان است و گرنه، صحن جنوبی و کاشی کاری ها و نقّاشی و آینه کاریِ داخل رواق و حرم مطهّر توسعه یافته است. کرامتی بزرگ، از امام زاده ابوالعبّاس سلام الله علیه در حدود سال 1373 قمری، شبی، جمعیّتی از متدیّنین و علاقمندان به أهل‌البیت علیه السلام، در حدود سی نفر، به همراهی مرحوم آیت اللّه العظمی، آقای حاج سیّد علی علاّمه فانی قدس سره، متوفّای 1409 قمری، به قصد زیارت امام زاده ابوالعبّاس، (پیاده) عازم خوراسگان می شوند ولی در میان راه اتومبیلی می‌رسد و آنها را به مقصد می رساند و شب را در جوار امام زاده ابوالعبّاس، بیتوته می‌نمایند و در هنگام سحر (در نزدیکی أذان صبح) ، چند نفر از زائرین که مشغول نماز شب و دعا بوده‌اند، ناگاه مشاهده می نمایند، گلوله نوری از طرف

قبله نمایان گردید و دو، دور، بالای سر حرم، دور زد و سپس روی گنبد و حرم و صحن منتشر گردید و تا حدود 7. 8 دقیقه، فضا روشن بود 0 وقتی مرحوم آیت اللّه فانی، چنین کرامت بزرگی را مشاهده نمودند ، مدّت زیادی به ضریح امام زاده چسبیدند و به شدّت گریستند و مجموعاً هفت. هشت نفر از آن جمعیّت، که بیدار بودند و به نماز و دعا اشتغال داشتند، این صحنه نور را مشاهده نمودند . مرحوم آیت اللّه فانی، قبل از حرکت به سوی امام زاده، فرموده بودند، دلم می‌خواهد که این امام زاده مقام خودش را در نزد پروردگار، به ما بنمایاند و با معرفت کامل‌تری نسبت به مقام او وی را زیارت کنیم. این قضیّه را، یک نفر از موثّقین که کاملاً مورد اعتماد می‌باشد، یعنی آقای حاج عبدالرّسول شعرباف دام عزّه، که خود در صحنه بوده‌اند و نور را مشاهده کرده‌اند، برای نویسنده نقل نمودند و دو نفر از دوستان کاملاً مورد اعتماد، یعنی حضرت حجّة الإسلام آقای حاج شیخ جعفر آزادمنش و آقای حاج مرشد عبّاس تولاّ، دام عزّهما، از قول مرحوم آیت اللّه علاّمه فانی نقل نمودند. از حاضرین در آن صحنه معنوی، آقای حاج آقا رسول باطنی و حاج محمّد علیِ حاج شفیعی و آقای شعرباف دام عزّهم، در قید حیات هستند. مرحوم آیت اللّه فانی قدس سره وقتی هوا روشن گردید، به جستجو پرداختند و سنگ لوحه‌ای که نسب امام زاده را به حضرت أباالفضل علیه السلام می‌رساند، پیدا نمودند و متوجّه گردیدند که این بزرگوار، از نسل آن بزرگ پرچمدار رشید إمام حسین علیه السلام در کربلا، می‌باشند. آخرین تعمیرات امام زاده: ساختمان قدیم امام زاده بقعه ای خشت و گل که در سال 1340 تخریب و به همت هیئت امناء و خیرین بازسازی شده است. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: عدّه زیادی از مؤمنین و صلحاء و بالأخص از علماء و روحانیّین (إمام جماعت، مدّرس واعظ...) در جوار امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام و مرقد مرحوم آیت اللّه إمامی قدس سره، مدفون گردیده‌اند و لذا در حرم و صحن امام زاده، قبرستانی از قبور علماء و صلحاء و مردم با ایمان، تشکیل شده است. دفن آیت اللّه إمامی، در جوار امام زاده ابوالعبّاس و تحوّلی بزرگ در سال 1414 قمری (دهم جمادی الثّانیه) در آخرین روز از دهه فاطمیّه دوّم، استاد بزرگ حوزه علمیّه اصفهان، مرحوم آیة اللّه، آقای حاج سیّد أحمد فقیه إمامی قدس سره، دعوت حق را لبّیک گفتند و پیکر مطهّر آن بزرگوار (طبق وصیّت خودشان) به خوراسگان و جوار امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام انتقال یافت و در میان فریاد وناله و سیل أشک عزاداران و مردم داغدیده، در حرم مطهّر آن امام زاده عظیم الشّأن، دفن گردید . مردم با ولایت اصفهان و بسیاری از شهرها و روستاهای دور و نزدیک، با حضوری یک پارچه و جمعیّتی میلیونی، تمامیِ طول مسیر را (ده کیلومتر) در زیر باران شدید، تشییع جنازه نمودند و یکی از صحنه های

پرشور و با معنویّت اجتماعیِ تاریخ اصفهان را شکل بخشیدند، که در رسانه های جمعیِ داخل و خارج کشور، انعکاسی شدید و عجیب داشت و به عنوان یک حادثه بزرگ و به یاد ماندنی، در محافل گوناگون و رسانه های خبری، مورد توجّه و ذکر قرار گرفت . سنگ نوشته قبر آیت اللّه إمامی بر روی قبر مطهّر مرحوم آیت اللّه إمامی، سنگ مرمر زیبائی نصب گردیده و جمله های جالبی با خطّ ثلث استاد حبیب اللّه فضائلی، بر روی آن نوشته شده و حجّاری گردیده، که ذیلاً نقل می نمائیم. قَدْ ارْتَحَلَ مِنْ هذِهِ الدُّنْیا الدَّنِیَّةِ إلی ذَرْوَةِ الدَّرَجاتِ الْعالِیَةِ الاُخْرَوِیَّة، الْعالِمُ الْکامِلُ، الْفَقیهُ الْمُجاهِدُ، الاُسْتاذُ فِی الْحَوْزَةِ الْعِلْمِیَّةِ، أَلْمُحیی لاثارِ الشَّریعَةِ الْمُحَمَّدِیَّةِ، أَلْمُدافِعُ عَنْ حَریمِ الْوِلایَةِ الْعَلَوِیَّةِ، أَلْمُقاسی لِلسُّجُونِ وَ الشَّدائِدِ لِلذَّبِّ عَنِ الطَّریقَةِ الْجَعْفَرِیَّةِ، آیَةُ اللَّه، أَلْحاجْ سَیِّدْ أحْمَد الْفَقیه الإمامیّ، تَغَمَّدَهُ اللَّهُ بِرَحْمَتِه، أَلْمُتَوَفّی فی یَوْمِ الْخَمیسِ، عاشِرِ شَهْرِ جُمادَی الثَّانِیَةِ، 1414 مِنَ الهِجْرَةِ النَّبَوِیَّةِ. از آن تاریخ، علاقمندان به آن بزرگمرد، به شکل عجیب و بی سابقه‌ای، برای زیارت مزار شریف امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام و مرقد مرحوم آیت اللّه إمامی ، به خوراسگان می روند و مشتاقان فراوانی، برای دفن در جوار امام زاده، پیدا شده است، تا جائی که قیمت قبرهای داخل حرم و رواق امام زاده، به دَه الی پانزده برابر رسیده است و کسانی که مایلند در آن مزار متبرّک، قبری تهیّه نمایند، نیاز به کوشش و تلاش فراوان دارند.و در یک کلام، مزار شریف امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام شهرتی عجیب یافته و از سراسر کشور و خارج آن، بالأخص از شهر و حومه اصفهان، به قصد زیارت امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام و مرحوم آیت اللّه إمامی قدس سره، حرکت نموده و کسب فیض می نمایند. اطلاعات بیشتر: خوراسگان، در قدیم الأیّام، از روستاهای مجاور اصفهان و در.1 کیلومتریِ شرق آن بوده است ولی در حال حاضر، به علّت توسعه شهرها و روستاها، تبدیل به شهر شده و کاملاً به شهر اصفهان، متّصل گردیده است. آدرس : 5 کیلومتری شهر اصفهان - شهر خوراسگان - شهر سلمان فارسی

امام زاده اسحاق سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان و جدید زیارتگاه به 5000 مترمربع می باشد. توضیحات : محل دفن این امامزاده در شهر خوراسگان در محلة علیاء و خیابان مسجد علی می باشد. ساختمان قدیمی امامزاده در ابعاد25 در حدود 50 سال پیش توسط باران تخریب و به وسیلة هییت امنای وقت در همان ابعاد با دو ایوان بازسازی شده و در سال 1374 مجدداً به همکاری اداره اوقاف شهرستان اصفهان تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. ضریحی از جنس نقره و آب طلا روی سنگ مزار امام زاده شریف در داخل بقعه قرار گرفته است. این حرم امامزاده از طریق دو رواق با هم در ارتباط است. تزیینات داخلی ساختمان گچبری و سنگ کاری و آینه کاری می باشد. گنبد دوپوش امامزاده ارتفاعی از کف به 18 متر می رسد. بنا به شجره نامه ای که توسط آقای فلسفی از آستان قدس رضوی تأیید شده این امامزاده شریف در اصفهان و در شهر خوراسگان دفن شده است همچنین در این شجره نامه آمده که نسب ایشان به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. آدرس : اصفهان-خوراسگان-در محدودة شهر اصفهان واقع در شهر خوراسگان

امام زاده ام کلثوم سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد اهالی به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای حدود 30 متر مربع ساخته شد.مساحت کل صحن فعلی زیارتگاه 2000 مترمربع می باشد. توضیحات : طبق شجره نامة موجود که توسط آقای فلسفی از آستان قدس رضوی تأیید گردیده که نسب این امامزاده به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد و در این شجره نامه آمده است که : محل دفن این امامزاده طبق شجره نامه در دهات خیادان یکی از دهات های شهرستان اصفهان می باشد. ساختمان قدیمی بقعه از جنس خشت و گل در ابعاد 4 ×4 متر مربع بود. که در سال 1380 ساخته شد. در داخل حرم و زیارتگاه ضریحی از جنس آهن در ابعاد 5/1 ×5/2 روی سنگ مزار امامزاده واقع شده است. با توجه به طرح تهیه شده پس از تخریب حرم کنونی ادامة عملیات عمرانی انجام و سپس مراحل گچبری و اینه کاری و نقاشی سقف انجام می گردد. در حال حاضر ساخت فلزی گنبد انجام شده و نصب گردیده است. ارتفاع گنبد از سطح زمین 21 متر و از مصالح آجر و آهن خواهد بود. آدرس : اصفهان-خوراسگان-در محدودة شهر اصفهان و در خوراسگان و محلة خیادان

امام زاده بابا علمدار سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت و زیر بنای حرم 150 متر مربع می باشد.مساحت کل صحن زیارتگاه به همراه حسینیه آن 350 متر مربع است. توضیحات : طبق همین شجره نامه و به گفته مردم و معتمدین محل، امامزاده بابا علمدار از ترس دشمنانش اسم و نسب خود را آشکار نساخته است و به بابا علمدار مشهور بوده و همچنین آمده است که : [محل دفن این امامزاده در اصفهان می باشد.] ساختمان قدیمی در ابعاد 4×3 بوده از جنس خشت و گل بوده در سال 1354 توسط هییت امناء تخریب و بنای جدید در سال 1353 جایگزین آن شده است. این امامزاده فاقد ضریح می باشد. ساختمان این امامزاده در حال ساخت بوده و در حال حاضر فاقد تزیینات داخلی است. این امامزاده فاقد گنبد می باشد که گنبدی با پهنای 3×3 و ارتفاع 7 متر از کف از جنس آجر و آهن در دست ساخت می باشد. آدرس : اصفهان-خوراسگان-در محدودة شهر اصفهان و شهر خوراسگان و در محلة ارداجی

امام زاده محمد باقر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ساختمان و زیر بنای حرم 150 متر مربع می باشد.مساحت کل صحن امامزاده 10000 متر مربع می باشد. توضیحات : [امام زاده باقر بن موسی بن جعفرعلیه السلام] در این شجره نامه آمده: [محل دفن این امامزاده در خیاران دهی از دهستان جی بخش حومه شهرستان اصفهان می باشد.] ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 200 متر مربع از خشت و گل بوده و در سال 1366 توسط هییت امناء تخریب گردید و تا هم اکنون در حال بازسازی است که توسط هییت امناء زمینهای آن خریداری و آزادسازی شد. ضریحی از جنس نقره و آب طلا می باشد و در ابعاد 3 ×2 متر مربع که روی سنگ مزار واقع گردیده که در قسمت تاج آن میناکاری می باشد. حرم امامزاده از طریق دو رواق با هم ارتباط دارند و دارای دو ایوان بزرگ می باشد. تزیینات داخلی امامزاده به صورت آینه کاری و مینا کاری و گچبری بسیار زیبا و هنرمندانه می باشد. ارتفاع گنبد دوپوش امامزاده از کف 17 متر می باشد و همچنین ارتفاع گلدسته های آن از کف به 35 متر می رسد. آدرس : اصفهان-خوراسگان-در محدودة شهر اصفهان و در منطقه شمال در محلة خیاران

امام زاده میر قوام الدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف با 15 نسل به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد که این گفته بر اساس شجره نامه و نقل اهالی و معتمدین می باشد. مساحت : مساحت و زیر بنای ساختمان جدید 200 متر مربع و مساحت کل صحن به 300 متر مربع می رسد.ساختمان قدیمی این امامزاده در ابعاد100 متر مربع می باشد. توضیحات : محل دفن این امامزاده طبق شجره نامه و تأییدیه حجت السلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی در خوراسگان و در محله علیا می باشد که در سال 1329توسط هییت امناء بازسازی گردید .این امامزاده فاقد ضریح بوده و همچنین فاقد گنبد و گلدسته و تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. قطعه سنگی در این مکان موجود است که طبق گفته و عقیدة اهالی آن را جای پای این امامزاده می دانند. آدرس : اصفهان-خوراسگان-در محدوده شهر اصفهان واقع در شهر خوراسگان در محلة علیاء

امام زاده کرار ابن امام جعفر صادق سلام الله علیه

نسب: نسب این امامزاده گرانقدر به حضرت امام جعفر صادق (ع) می رسد. مساحت: مساحت و زیر بنای ساختمان جدید امامزاده 400 متر بوده و مساحت کل صحن 3500 متر مربع می باشد. توضیحات: ساختمان قدیمی بقعه در سال 528 هـ.ق بنا گردیده که در ابعاد 40 متر مربع بوده در سال 713 هـ.ق تعمیراتی در این محل صورت گرفته و سرانجام در سال 1380 ساختمان قدیمی بقعه تخریب و به همت هییت امناء و خیرین و ادارهٔ اوقاف بنای جدید آن احداث گردیده است. ضریحی از جنس آهن به ابعاد 5/3 ×5×2 متر مربع روی سنگ مزار این امامزاده بزرگوار در داخل حرم قرار دارد. حرم امامزاده دارای چهار رواق بوده که آینه کاری های زیبا مزین گردیده است که تا سقف امامزاده ادامه یافته و نقاشی زیبای زیر گنبد به خوبی جلوه نمایی می کند. گنبد دوپوش حرم تا سقف 23 متر ارتفاع دارد. مردم و اهالی محل نسبت به این مکان احترام و ارادت قایل می باشند. آدرس: اصفهان-خوراسگان- 4 کیلومتری شهر اصفهان -خیابان جی - محله بوزان

امام زاده سیّد محمّد سلام الله علیه (شاه قاضی)

نسب : گفته می‌شود که صاحب مزار، از نسل محمّد حنفیّه است. توصیف امام زاده: امام زاده سیّد محمّد سلام الله علیه (شاه قاضی)، که ساختمان آن تجدید گردیده و کاشی کاری شده و کامل گردیده است و محلّ آن در کنار روستای خاتون آباد، از توابع خوراسگان می‌باشد. این امام زاده، صحن و گنبد و بارگاه و ضریح و سایر لوازم یک زیارتگاه دینی را دارد و آدرس : اصفهان- خوراسگان- خاتون آباد

دارک

امام زاده صالح سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار با توجه به روایت و نظر معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حیاط و اطراف بقعه حدود 1000 متر بوده و ساخت زیر بنای خود بقعه به 7 مترمربع می رسد.بقعة قدیمی این امامزاده در ابعاد 5 ×5 بوده است. توضیحات : بقعة قدیمی این امامزاده به صورت خشت و گل و در ابعاد 5 ×5 بوده و همچنین گنبدی خشتی کوچکی داشته که در سال 1386 با همت اهالی و خیرین و هییت امناء و ادارة اوقاف شهرستان اصفهان تخریب و بنای جدید ساخته شده است. ضریحی فلزی از جنس آهن، در ابعاد 5/2 × 5/1 روی مزار و داخل بقعه قرار گرفته است. مردم و اهالی محله نسبت به امامزاده بزرگوار ارادت داشته و به زیارت ایشان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان-دارک-در خیابان زینبیه اصفهان و در خیابان آیت الله غفاری واقع در 6 کیلومتری اصفهان

دشتی

بقعه بابا پیر محمود سلام الله علیه

نسب : آرامگاه فوق متعلق به عالمی با نام بابا پیر محمود و فرزند جابر بن عبدالله انصاری از صحابهٔ حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می باشد. مساحت : مساحت کل آن به 2000 مترو مساحت زیر بنای بقعه 100 متر می باشد که در واقع مرمت و باز سازی شدهٔ بنای قدیم آن است. توضیحات : این بقعه قدمتی در حدود بیش از 700 سال داشته و طی مرور زمان مرمت و بازسازی گردیده است. در واقع مرمت و باز سازی شدهٔ بنای قدیم آن است. ضریحی چوبین در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار بابا پیر محمود قرار گرفته و بقعه فاقد هرگونه تزیینات آینه کاری، کاشیکاری و گچ بری می باشد. روی سنگ مزار و در داخل ضریح چنین نوشته شده است و «آرامگاه بابا پیر محمود فرزند جابر انصاری و صحابهٔ حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم» آدرس : اصفهان-دشتی-در روستای دشتی واقع در 25 کیلومتری شهر اصفهان

دنارت

امام زاده سلطان محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده گرانقدر به عقیده بزرگان محل در روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زمین امامزاده 750 متر و مساحت بقعه که دارای گنبدی کوچک می باشد به 12 متر می رسد. توضیحات : ساختمان قدیم بقعه بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت خیرین در سال 1381 تخریب و بنای جدید روی آن ساخته شد. بقعه دارای ضریح نبوده تنها سنگ مزاری داخل بقعه قرار دارد. آدرس : اصفهان-دنارت-در فاصله 6 کیلومتری شهر اصفهان واقع در روستای دنارت

ده کرم

امام زاده شاه حسین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده بزرگان محل، به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : ساختمان قدیمی و کهن این بقعه بخوبی یادآور قدمت و گذشتهٔ تاریخی این بناست که به نقل از بزرگان محل قدمتی 1400 ساله دارد. بنای فوق به دست میراث فرهنگی مرمت شده و در آثار فرهنگی و اسلامی به ثبت رسیده است. ضریحی چوبین و قدیمی به ابعاد 2 ×3 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته و ارتفاع گنبد قدیمی امامزاده از کف به 8 متر می رسد. بقعه با توجه به قدمت آن تحت توجه میراث و ادارهٔ اوقاف شهرستان بود و در دست مرمت و بازسازی می باشد. داخل شبستان قدیمی بنا که فاقد سقف بوده محرابی است که قدمتی از دوران ایلخانیان دارد. در تأییدیه جناب آقای حجت السلام فلسفی ازکتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است. « حقیر شیخ علی فلسفی گوید که مدارک و دلایل و شواهدی می توان فهمید که نسب آمامزاده شاه کرم و امامزاده شاه حسین به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد با واسطه». آدرس : اصفهان-ده کرم-در فاصله 45 کیلومتری شهر اصفهان واقع در روستای ده کرم و در بخش کِراچ در منطقه براآن جنوبی

امام زاده شاه کرم سلام الله علیه

نسب : طبق روایت بزرگان محل و همچنین تأییدیه آقای فلسفی : نسب این امام زاده بزرگوار به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : تمامیِ زیر بنای آن، 8300 متر مربّع می باشد. توصیف امام زاده: امام زاده جعفر علیه السلام، که مشهور به امام زاده شاه کرم بوده است و محلّ بقعه و مزار آن واقع در جادّه فرودگاه بین المللی اصفهان، نزدیک به پایگاه هشتم شکاری است. گفته می شود که این بزرگوار، فرزند بدون واسطه إمام هشتم علیه السلام می باشد و همان است که در کتب حدیث شیعه و سنّی، فرزند سوّم امام علیّ بن موسی الرّضا علیه السلام بشمار آمده است و ایشان را، »جعفر بن الرّضا علیه السلام« و به تعبیر دیگر، »ابن الرّضا« می خوانند. از این امام زاده بزرگوار، کرامات فراوانی ظاهر گردیده، که مورد توجّه مردم قرار گرفته و به همین جهت، به امام زاده شاه کرم شهرت یافته است و نویسنده این سطور نیز (شخصاً) کراماتی از ایشان دیده‌ام، که علامت مقام معنوی آن بزرگوار و نشان دهنده انتساب ایشان، به امام هشتم، حضرت علیّ بن موسی الرّضا علیه السلام می‌باشد. آخرین تعمیرات امام زاده: این امام زاده قبلاً بنایی با مصالح خشت و گل داشته که به همت اهالی بنای فوق تخریب و هم اکنون مراحل بازسازی بقعة متبرکه با حمایت اداره اوقاف و امور خیریه شهرستان اصفهان در دست اقدام می باشد. این بقعه که تنها ضریح آن باقی مانده در حال ساخت می باشد. زیر نظر هیئت اُمنائی مرکّب از جمعی از علماء و صلحاء و مؤمنین، بنای قدیمیِ بقعه امام زاده، تخریب گردیده و طبق نقشه‌ای بسیار جالب و جامع (که سمبلی از مظاهر اعتقادی، تاریخی، هنری و أدبیِ مردم اصفهان را به نمایش بگذارد و تجلّیگاهی برای مذهب تشیّع و مکتب أهل البیت: بشمار آید) ساختمانی جدید و مفصّل، در حال تأسیس می‌باشد. طبق نقشه یاد شده، ساختمان اصلی امام زاده (شامل بقعه و گنبدی بزرگ و مناره‌هائی بلند و باشکوه و رواقها و ایوانها و سایر ملحقات، از قبیل: مسجد و حسینیّه و کتابخانه و...) در قطعه زمینی متجاوز از چهار هزار متر می باشد، که بعضی از قسمتهای آن، یک طبقه و بعضی دیگر، دو طبقه و برخی، سه طبقه است و تمامیِ زیر بنای آن، 8300 متر مربّع می باشد و مجموع این بنای عظیم، در فضائی بسیار وسیع، با مساحتی در دهها هزار متر مربّع قرار می گیرد. اطلاعات بیشتر: با توجّه به موقعیّت حسّاس این امام زاده و نزدیکی آن به فرودگاه بین المللی اصفهان »که محلّ اعزام حجّاج بیت اللّٰه الحرام و نیز

زائران خانه خدا و مدینه منوّره »در سفر عمره مفرده« و عموم مشاهد مشرّفه و بالأخص مشهد مقدّس حضرت امام علیّ بن موسی الرّضا می باشد و نیز با عنایت به این که بقعه و مزار این امام زاده، محلّ توجّه و در دیدگاه عموم مسافرانی است که از همه شهرها و کشورهای اسلامی و غیر اسلامی وارد شهر تاریخی و مذهبیِ اصفهان می شوند) امید است با عنایت خداوند متعال و توجّهات صاحبان ولایت:، بالأخص حضرت امام علیّ بن موسی الرّضا ، فعّالیّت ساختمانی، با سرعت کامل مراحل خود را طی نماید و تجلّیگاهی برای مکتب تشیّع و صحنه‌ای از نمایش عمق اعتقاد شیعیان و ارادتمندان خاندان رسالت: تحقّق یابد و پایگاهی عظیم، برای نشر و گسترش فرهنگ غنیّ مکتب ولایت و تعلیم و تبلیغ أحکام اسلام و ترویج و گسترش مبانی دین و ایمان محسوب گردد. آدرس : اصفهان-ده کرم-روستای ده کرم

راشنان

امام زاده قاسم سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان طبق روایت مردم و تأیید جناب آقای فلسفی از مرکز تحقیقات آستان قدس رضوی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل این زیارتگاه به اضافه زمینهای اطراف آن به 40 هکتار می رسد.ساختمان قدیمی امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده است. توضیحات : ساختمان قدیمی امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1370 بنای قدیم با همت هییت امناء، خیرین و همکاری اداره اوقاف شهرستان اصفهان تخریب و بنای جدید به مساحت 500 متر که شامل حرم و رواقهای اطراف آن است ساخته شده است. داخل حرم دو قبر در کنار هم قرار گرفته که بنا به گفتة اهالی،مزار دیگر خواهر مکرمه این امامزاده بزرگوار می باشد. نسب ایشان طبق روایت مردم و تأیید جناب آقای فلسفی از مرکز تحقیقات آستان قدس رضوی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. در این شجره نامه اینگونه آمده است: [در کتاب بحر النساب خطی صفحه 682 و شماره ثبت دفتر 1508 کتابخانه مسجد گوهرشاد آمده:«قاسم بن موسی بن جعفرعلیه السلام با خواهر عزیز اش به اسم باظهر و شهرت معصوم زمانیکه به این سامان رسیده دشمنان آن دو بزرگوار را شهید کرده اند و در جایی دیگر آمد: راشنان از آبادیهای اصفهان منصوب شده و اینکه امامزاده قاسمعلیه السلام در راشنان دفن گردیده است.] گنبد زیارتگاه گچ بری شده و دور تا دور آن آیت الکرسی نوشته شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف به 12 متر می رسد. این دو امامزاده بزرگوار از ارزش بالایی نزد مردم و اهالی برخوردار هستند. آدرس : اصفهان-راشنان-در روستای راشنان واقع در 12 کیلومتری شهر اصفهان و در خیابان آبشار،

ردان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به روایت بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بنای قدیم امامزاده مساحتی به متراژ 100 متر داشته و مساحت کل امامزاده قریب به 30 هزار متر مربع می باشد.بنای جدید الاحداث امامزاده که در دست ساخت می باشد مساحتی به طول 14 و عرض 14 خواهد داشت.و کل مساحت آن به 1600 متر مربع خواهد رسید. توضیحات : که در سال 1388 به همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف بنای جدید روی بنای قدیم ساخته شده است. گنبد جدید امامزاده با مصالح آجر و آهن از کف به 31 متر می رسد. در کنار گنبد امامزاده گلزار شهدا و قبرستان روستا واقع شده است. ضریحی فلزی از جنس نقره به ابعاد 2×2 روی مزار امامزاده قرار گرفته است. مردم و اهالی و سایر نقاط برای زیارت وبرآورده شدن حاجاتشان به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان-ردان- در محلهٔ ردان واقع در 5 کیلومتری شهر اصفهان و در خیابان آبشار سوم

زمان آباد

امام زاده حسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق تأییدیه جناب آقای فلسفی از کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی به حضرت موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : بقعه قبلی امام زاده در ابعاد 200 متر مساحت داشته که در سال 1374 با همت هیئت امناء وقت و اداره اوقاف و امور خیریه اصفهان و خیرین روستا تخریب و بنای فوق ساخته شد.مساحت فعلی امامزاده قریب به 30 جریب می رسد و مساحت زیر بنای آن به 2000 متر مربع می رسد.مساحت زیر بنای حرم امامزاده به 500 متر رسیده است. توضیحات : در این شجره نامه چنین آورده شده است. [در فهرست بقاع متبرکه اداره اوقاف خراسان صفحه 16 نگاشته: امامزاده حسن در کیجعلی قهاب شهرستان اصفهان مدفون گردیده است.» در جایی دیگر آورده است (آیت الله سید مرتضی علم الهدی در کتاب کنزالانساب صفحه 59 یکی از فرزندان حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام را امامزاده حسن علیه السلام می داند.] بقعه قبلی امام زاده به صورت خشت و گل بوده که در سال 1374 با همت هییت امناء وقت و اداره اوقاف و امور خیریه اصفهان و خیرین روستا تخریب و بنای فوق ساخته شد. دو حسینیه درسمت چپ و راست حرم ساخته شده است. همچنین 15 زایر سرا برای رفاه حال زایرین و میهمانان امامزاده در طرفین صحن زیارتگاه ساخته شده است. در داخل حرم ضریح فلزی مطلا شده امامزاده در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. تزیینات داخلی بقعه به صورت کاشیکاری و سقف آن به صورت گچ کاری مقرنس و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان-زمان آباد-در روستای زمان آباد واقع در 10 کیلومتری شهر اصفهان و در مسیر اتوبان اصفهان به طرف نایین

شهرک جلوان

امام زاده سید یحیی سلام الله علیه

نسب : نسب و جد و باب او گفته اند که ابراهیم بن موسی بن جعفر است. مساحت : مساحت زیر بنای بقعة مذکور 150 متربوده که ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3×2 روی مزار امامزاده قرار گرفته است.مساحت حیاط و اطراف امامزاده که دور تا دور آن دیوار کشیده شده است به 7000 می رسد که در طرح جدید ساخت بنای امامزاده قرار گرفته است. توضیحات : بقعه ای با مصالح خشت و گل که قدمت آن به حدود 400 سال می رسد. در آستانه ورودی ایوان سنگی روی دیوار نصب شده که روی آن چنین نوشته شده است. این سید عزیز در این بقعه اندر است آن از سلاله موسی بن جعفر است پرسیدم سید از نسب و جد و باب او گفتا که ابراهیم بن موسی بن جعفر است. در شجره نامه و تأییدیه آقای فلسفی و کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی درباره این امامزاده چنین آمده است:[در فهرست و عملکرد بقاع متبرکه سازمان اوقاف و امور خیریه استان خراسان، صفحه 4 آورده» امامزاده یحی در جلوان قهاب شهرستان اصفهان دفن گردیده] و در جایی دیگر آمده که:[در فهرست بقاع متبرکه کل کشور و سازمان اوقاف و امور خیریه صفحة 10 آمده امامزاده یحیی در جلوان قهاب شهرستان اصفهان مدفون است.] مردم و اهالی سر ارادت به این امامزاده شریف فرود آورده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی تقرب می جویند. آدرس : اصفهان-شهرک جلوان-در فاصلة 7 کیلومتری شهر اصفهان و 2 کیلومتری شهر زینبیه روستای جلوان و در غرب روستای جلوان و مزارع صیفی کاری و کشاورزی

عطشاران

امام زاده حسن ابن ابو ابراهیم ابن موسی کاظم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل از طرف مادر با پنج واسطه به امام زین العابدین از طرف پدر با 4 واسطه به امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 100 متر مربع بوده و مساحت و زیر بنای فعلی ساختمان 200 متر مربع بوده و مساحت کل صحن آن 2700 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی بقعه از جنس خشت و گل بوده که در 1349 توسط خیرین و اهالی محل تخریب و بنای جدید آن ساخته شد. ضریحی در ابعاد 5/1 ×2 متر مربع از جنس فلز استیل که نقره کاری در داخل بقعه روی سنگ مزار امامزاده بزرگوار قرار دارد. تزیینات داخلی ساختمان شامل گچبری و نقاشی داخل گنبد می باشد و دیوارهای داخل بقعه گچ کاری و سنگ کاری است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف 20 متر از جنس آهن و بتن است که روی آن رنگ شده و اطراف آن کاشیکاری شده است. ارتفاع مناره های زیارتگاه 20 متر می باشد که از جنس آجر و آهن که در حال حاضر فاقد تزیینات است. آدرس : اصفهان-عطشاران-در محدودة شهر اصفهان در محلة اطشاران

فنارت

امام زاده سلطان محمد سلام الله علیه

نسب: نسب این امامزاده بزرگوار به عقیده بزرگان محل به حضرت امام هادی(ع) می رسد. مساحت: مساحت فعلی امامزاده به حدود 2000 متر و مساحت زیر بنای آن که شامل بقعه و رواقهای دور تا دور آن است به 400 متر می رسد. توضیحات: نسب این امامزاده بزرگوار به عقیده بزرگان محل به حضرت امام هادی(ع) می رسد. ساختمان قدیمی امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1370 تخریب و با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان بنای جدید جایگزین آن گردیده است. مساحت فعلی امامزاده به حدود 2000 متر و مساحت زیر بنای آن که شامل بقعه و رواقهای دور تا دور آن است به 400 متر می رسد. در داخل حرم بقعه بدون ضریح و تزیینات گچ بری و آینه کاری می باشد و دور تا دور زیر طاق گنبد کاشیکاری شده است. ارتفاع گنبد در امامزاده تا کف به 12 متر می رسد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده ارادت و عقیدة فراوانی دارند. آدرس: اصفهان-فنارت- 5 کیلومتری شهر اصفهان - روشندشت واقع در روستای فنارت

قهجاورستان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بنا به اعتقاد مردم و معتمدین محل به حضرت امام همام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت آن 100 متر می باشد.که 40 متر آن اتاقی است که جدیداً به بنای فوق اضافه شده است. توضیحات : این بناکه ساختمانی با مصالح خشت و گل است حدود 300 سال قدمت دارد. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3×1 روی سنگ مزار در بقعه قرار گرفته و تزیینات داخلی بقعه به صورت نقاشی و آینه کاری می باشد که جدیداً صورت گرفته است. در میان نقاشی های اطراف و حد فاصل رسیدن به سقف اسامی ایمه اطهای نوشته شده است و تا انتهای سقف نقاشی شده است. در دیگر اضلاع اتاق اضافه شده زیارتگاه ادعیه و اسامی امامان معصومعلیه السلام با خط زیبا نوشته و تزیین شده است. مکان فوق همچنان در حال بازسازی و تعمیر می باشد. آدرس : اصفهان-قهجاورستان-در محله قهجاورستان واقع در 10 کیلومتری اصفهان و در مسیر امامزاده شاه کرم در خارج از محله و در مزارع کشاورزی

امام زاده محمد ابن فضل سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بنا به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت علی بن ابیطالب و نوادگان حضرت ابوالفضل العباس می رسد. مساحت : - توضیحات : بنای امامزاده بنایی است با مصالح خشت وگل که حدود 300 سال قدمت دارد. این مطلب در زیارتنامه ای که درون بقعه قرار گرفته نیز مشهود است و امامزاده فوق را محمد بن فضل بن العباس بن علی بن ابیطالب منتسب نموده است. ضریحی داخل امامزاده وجود نداشته و تنها سنگ مزاری به ارتفاع 80 سانت و عرض 2 متر داخل بقعه قرار دارد. اهالی و سایر مردم نسبت این امامزاده ارادت داشته و به زیارت این امامزاده بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان-قهجاورستان-قهجاورستان در دامنه کوه

گرکان

امام زاده سید ابراهیم ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف با توجه به شجره نامه موجود به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 4×3 متر مربع بوده است.مساحت و زیر بنای این بنا 300 متر مربع بوده و مساحت کل صحن 530 متر مربع می باشد. توضیحات : [امامزاده سید ابراهیم بن سید بهاء الدین بن شاه میر حمزه بن موسی بن جعفرعلیه السلام] همچنین در این شجره نامه آمده است که: [محل دفن این امامزاده گران قدر در اصفهان، خیابان هفتون و محلة گرکان می باشد.] ساختمان قدیمی بقعه از خشت و گل بوده که در سال 1384 تخریب و توسط هییت امناءو بانی آن آقای دکتر محمد حسین صالحی تخریب و بازسازی گردید. این زیارتگاه فاقد ضریح بوده و ضریح جدید آن توسط بانی و هییت امناء در دست ساخت می باشد. ارتفاع گلدسته های زیارتگاه از سطح زمین 22 متر و ارتفاع گنبد از آن 20 متر می باشد. تزیینات داخلی ساختمان آینه کاری و گچبری بوده که در حال حاضر تنها تزیینات زیر گنبد در دست بازسازی است. آدرس : اصفهان-گرکان-در محدوده شهر اصفهان و در محلة گرکان

گورت

بقعه میر عماد سلام الله علیه

نسب : سید میرعماد عارف و عالمی بود که حدود 200 سال پیش مرحوم و در این مکان به خاک سپرده شده است. مساحت : این بنا در قدیم تا 8 سال پیش بقعه ای در ابعاد 3×3 متر بدون ضریح و گنبد بوده است.مساحت آن به 130 متر می رسد شامل گنبدی دوپوش است که ارتفاع آن از کف به 18 متر می رسد. توضیحات : این بنا با همت خیرین و وارثین آن بزرگوار به صورت کنونی در آمده است. ارتفاع گنبد آن از کف به 18 متر می رسد. نمای بیرونی و همچنین داخلی بقعه، آجر نما و طاق آن رسم بندی و طوقة دور شبستان، در آینده کاشیکاری خواهد گردید. آدرس : اصفهان-گورت-در محلة گورت در 12 کیلومتری شهر اصفهان

مورنان

امام زاده شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : ساختمان قدیمی بقعه در ابعاد 4 ×6 و یک اتاق نشیمن 4 ×3 در کنار بقعه قرار داشته است. مساحت و زیر بنای این ساختمان 800 متر مربع می باشد.مساحت کل صحن امامزاده به 2300 متر مربع می رسد. توضیحات : [شاهزاده حسین بن زید بن احمد بن حسین بن محمد بن احمد بن علی بن محمد بن قاسم بن حمزه بن موسی بن جعفرعلیه السلام.] این مطلب در تأییدیه شجره نامه آقای فلسفی از کتابخانه مرکزی آستان قدس نیز آمده است که: (محل دفن این امامزاده شریف در روستای مورنان ازآبادیهای اصفهان می باشد.) ساختمان قدیمی بقعه از جنس مصالح خشت و گل بوده که توسط هییت امناء و خیرین محل در سال 1335 شمسی تخریب و بازسازی گردید. رواق های اطراف این بنا مجدداً در سال 1375 ساخته شد که در سال 1388 با ساخت رواقهای آن اضافه شده است. در داخل بقعه و حرم ضریحی از جنس آهن در ابعاد 5/2 × 5/1 متر مربع روی سنگ قبر امامزاده شریف قرار گرفته است. حرم امامزاده از طریق 3 رواق در اطراف با هم ارتباط دارند. داخل ساختمان و بقعه فاقد تزیینات کاشیکاری، گچبری و آینه کاری می باشد. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف که با مصالح آجر و آهن بوده به حدود 10 متر مبع می رسد. معماران سنگ قبر مزار امامزاده را در هنگام بازسازی به درون دیوار نسب نموده اند که نسب این امامزاده گران قدر روی آن سنگ حجاری شده است. آدرس : اصفهان-مورنان-در فاصلهٔ 10 کیلومتری شهر اصفهان واقع در روستای مورنان (خوراسگان- خ سلمان- روستای مورنان قهاب)

يونارت

امام زاده سلطان بابا سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به روایت بزرگان محل به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده 2000 متر و مساحت خود بقعه 350 مترمربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیم امامزاده اتاقکی از جنس مصالح خشت و گل بوده که در سال 1356 تخریب و با همت اهالی و خیرین بنای جدید جایگزین آن شده است. ضریحی از جنس آهن به ابعاد 2×3 متر روی سنگ مزار امامزاده قرار گرفته و تزیینات داخل بقعه ساده و بدون گچ کاری و هر گونه تزیینات هنری می باشد. مردم محل نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت خاص قایل هستند. آدرس : اصفهان-یونارت-در محلة یونارت واقع در خیابان کاوه گلستان شهر اصفهان

برخوار

دولت آباد

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بالغ بر 120 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1349 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به علت فرسودگی تخریب و بنای جدیدی جایگزین بنای قدیم آن شده که مجدداً در سال 1360 بنای فعلی زیارتگاه ساخته شده است. گنبد دوپوش و فیروزه ای کاشیکاری شدة امامزاده از کف 12 متر ارتفاع دارد. به گفتة اهالی این مکان در قبل گورستان شهر بوده که در طرح شهرسازی به پارک تبدیل شده است و مزار این امامزاده شریف نیز هم اکنون در انتهای پارک قرار گرفته است. در داخل حرم ضریح امامزاده در ابعاد 2× 5/1 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. در بالای ضریح و حاشیة سقف، آیات قرآن کریم گچ بری شده است و تا زیر سقف حرم نیز نقاشی و گچ بری ادامه دارد. این زیارتگاه با توجه به قرار گرفتن در شهر و پارک، مورد توجه اهالی و زایرین قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- برخوار- دولت آباد-در شهر دولت آباد و واقع در پارک سید محمد این شهر

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : طبق گفته مرحوم آقا میرزا محمّد هاشم چهارسوقی: او یکی از امام زاده های معتبر شمرده شده و نسب وی را، ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام دانسته اند . طبق گفته آقا میرزا محمّد باقر چهارسوقی: در کتاب روضات الجنّات، به نقل از یکی از کتب أنساب (که دارای اعتباری بوده)، امام زاده یاد شده فرزند بِلا واسطه إمام موسی بن جعفر علیه السلام دانسته است . طبق گفته حاج ملاّ محمّد هاشم خراسانی: در منتخب التّواریخ، باب یازدهم، در ذکر مدفونین در اصفهان و نیز مجتهد نامدار، مرحوم آخوند گزی، این بزرگوار فرزند حضرت موسی بن جعفر علیه السلام بشمار آمده است. توصیف امام زاده: این امام زاده، در قدیم الأیّام، بقعه و بارگاهی نسبتاً متوسّط داشته ولی در حال حاضر توسعه بسیار جالبی یافته، که بیان می داریم: در شمال حرم، یک صحن قدیمی وجود دارد، که در سالهای اخیر کاشی کاری شده و تزیین یافته و شروع آن تزیینات، از حدود سال 1342 شمسی بوده و آخرین قسمت آن، لوح بزرگی کاشی کاری است، که در آن تاریخ ولادت و شهادت معصومین علیهم السلام با خطّ سفید بر زمینه لاجوردی نوشته شده و مورّخ به تاریخ 1408 قمری (برابر 1367 شمسی) می‌باشد. در طرف جنوب حرم، یک صحن بسیار بزرگ در قطعه زمینی به مساحت تقریبی شش هزار متر تأسیس گشته، که در أطراف آن اطاقهای زیادی برای سکونت زائرین در نظرگرفته شده و ایوان و سردَرِ باشکوهی به سوی حرم ساخته شده، که در آینده در نظر دارند دو مناره بلند برای حرم امام زاده در دو طرف آن بسازند و در دو طرف ایوان، رواقها و لوازم گسترده یک حرم مجلّل، در نظر گرفته شده است. ساختمان این صحن و سردرب، آماده گردیده ولی تزیینات آن (از قبیل آینه کاری و کاشی کاری و...،) انجام نگرفته است. ایوانِ حرم در صحن قدیم، آینه کاری شده و در داخل حرم، از سنگهای مرمر و نقّاشی استفاده گردیده و در طرف غرب حرم یک رواق ساخته‌اند، که در سقف آن از گچ بری و آینه کاری و نقّاشی، بهره‌گیری شده است. در تزیین ضریح مطهّر، از طلا و نقره استفاده نموده‌اند و تاریخ ساختن آن، 1408 قمری می‌باشد. گنبد امام زاده، قدیمی و کوچک می‌باشد و کاشی کاری شده است. علما و بزرگان مدفون در اطراف امام زاده: مرحوم آقا میرزا علی أصغر نوری، متوفّای 1333 قمری (مدفون در حرم) مرحوم حاج میرزا محمّد علی فُرقانی آدَرْمَنابادی، متوفّای 1359 قمری. مرحوم حاج ملا حسن دولت آبادی، متوفّای 1360 قمری. مرحوم آقا سیّد

عبدالوهّاب سهل آبادی، متوفّای 1373 قمری. مرحوم آقا شیخ حبیب اللّه محقّق، متوفّای 1378 قمری. مرحوم آقا سیّد حسن نوری، متوفّای 1383 قمری. آدرس : اصفهان- دولت آباد- روستای نرمی- متّصل به شهرک إمام حسین علیه السلام منابع: میزان الأنساب، صفحه 49 روضات الجنّات، در قسمت شرح حال امام زاده عظیم الشّأن، حضرت عبدالعظیم حسنی ، صفحه 357

امام زاده محمود سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده به بزرگوار به روایت و اعتقاد اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت این زیارتگاه بالغ بر بیست هزار متر مربع می باشد.مساحت زیر بنای بقعه و حرم کنونی 400 متر مربع می باشد . توضیحات : این مطلب در تأییدیه حجت السلام فلسفی از کتابخانۀ آستان قدس رضوی چنین آمده است: «حقیر شیخ علی فلسفی کتاب 20 هزار زیارتگاه جهان آورده ام که امامزاده محمدعلیه السلام در دولت آباد اصفهان دفن گردیده و از اولاد با واسطه حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می باشد». این بنا تا سال 1350 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین و هییت امناء بنای جدید آن جایگزین ساختمان قدیم و فرسوده زیارتگاه شده است. ارتفاع گنبد یک پوش زیارتگاه که کاشیهای آن نیز به مرور زمان ریخته شده از کف 12 متر می باشد. در سال 1380سمت بیرونی ایوان و آجر نما و کاشیکاری شده است و در طرح توسعه زیارتگاه، حرم تخریب و بنای جدید آن به زیر بنای مساحت 1300 متر مربع شامل گنبد دو پوش و دو گلدسته خواهد گردید. و کل مجموعه دارای طرح جامع است. که شامل صحن دوم، زایر سرا، آشپزخانه مرکزی و فاز دوم سرویس بهداشتی و بازسازی صحن قدیم می باشد. همچنین در ضلع شرقی صحن آرامگاه و مزار تعدادی از شهدای 8 سال دفاع مقدس قرار دارد. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است و تزیینات حرم و حرم شامل نقاشی زیبای سقف آن است که در کنار و زیر سقف اسامی 14 معصوم علیه السلام نوشته شده است. آدرس : اصفهان-برخوار-دولت آباد-در بیرون شهر دولت آباد

دستگرد

امام زاده ادهم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امامزاده 5000 متر مربع می باشد و مساحت زیر بنای بقعه و حرم به 500 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا تا اوایل انقلاب شکوهمند اسلامی مصالح خشت و گل داشته که به همت هییت امناء و خیرین شهر، ساختمان جدید امامزاده جایگزین آن شده است. دو مناره زیبا و کاشیکاری شده به ارتفاع 23 از کف در دو طرف گنبد دوپوش و فیروزه ای رنگ زیارتگاه ساخته شده است که به معنویت و جلال بنا افزوده است. ارتفاع زیارتگاه از کف به 10 متر می رسد. در ضلع جنوبی صحن 11 باب زایر سرا جهت رفاه زایرین ساخته شده که پایین زایرسراها 12 باب مغازه نیز در مجاورت ساختمان از متعلقات و موقوفات امامزاده می باشد. در داخل حرم ضریحی چوبین و معرق کاری شده در ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته و اضلاع و دیواره های حرم تا سقف بصورت بسیار زیبایی گچ بری و آینه کاری شده که تحسین هر بیننده را بر می انگیزد که تاریخ ساخت گچ بری به سال 1360 و عمل استاد روحانی گچ بر، بر لوح دیوار بخوبی نمایان است. آدرس : اصفهان- برخوار-دستگرد-در محلة امامزاده شهر دستگرد برخوار

خورزوق

امام زاده سلطان حضرت سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادة بزرگوار به گفته و اعتقاد معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کنونی صحن امامزاده 80 هشتاد متر مربع می باشد.مساحت بقعه به اضافه شبستان و رواقهای زیارتگاه به 500 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا به روایت اهالی تا سال 1359 ساختمانی با مصالح خشت و گل بود که با همت هییت امناء و خیرین شهر بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. داخل حرم ضریحی چوبین در ابعاد 2×1 روی سنگ مزار امامزادة شریف بوده و بقعه فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری است. گنبد دو پوش کاشیکاری شده زیارتگاه از کف 12 متر می باشد. آدرس : اصفهان- برخوار-خورزوق-در خیابان شهرداری خورزوق و در 12 کیلومتری اصفهان

کمشجه

امام زاده سید ابوالحسن سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به گفته معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای فعلی زیارتگاه 1000 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه تا سال 1385 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین بنای جدید آن احداث و هم اکنون مراحل بازسازی اش ادامه دارد. ساختمان جدید و تازه ساز زیارتگاه در آینده شامل حرم به اضافه رواقها و شبستان و گنبدی دوپوش به ارتفاع 16 متر خواهد گردید. ضریح امامزاده بصورت کاشیکاری شده همچنان حفظ گردید و داخل بقعه موقت زیارتگاه در ابعاد 5/1 ×2 همچنان قرار دارد. که در نوع خود یکی از نادرترین ضریح هاست که کاشیکاری شده است. آدرس : اصفهان- برخوار-کمشجه-در شهر کُمشجه برخوار واقع در 20 کیلومتری اصفهان

محسن آباد

امام زاده سید صالح سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به روایت اهالی و معتمدین و شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام فلسفی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد(با واسطه). مساحت : بنای فعلی امامزاده و زیارتگاه 500 مترمربع زیر بنا دارد. توضیحات : در این شجره نامه چنین آمده است: «حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان آورده ام از شواهد و قراین می توان استناد کرد که امامزاده صالح و دو خواهرش نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد(با واسطه).» بنای قدیم زیارتگاه از مصالح خشت و گل بوده که در سال 1364 به همت هییت امناء و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. در داخل حرم روی سنگ مزار امامزادگان شریف، ضریحی قرار ندارد و تنها سنگ مزار امام زاده سید صالحعلیه السلام و دو خواهر مکرمه شان در کنار هم دیده می شوند. در کنار این سه بزرگوار تعداد 20 مزار شهید هشت سال دفاع مقدس نیز قرار دارد. گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 36 متر می باشد. تزیینات داخل بقعه شامل نقاشی بسیار زیبای حاشیه و تا سقف حرم می باشد. همچنین در حاشیه پایین سقف با خط زیبایی آیت الکرسی نوشته شده است. آدرس : اصفهان- برخوار-محسن آباد-در روستای محسن آباد برخوار واقع در 12 کیلومتری اصفهان

سين

امام زاده سید کمال الدین سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت امام صادق علیه السلام می رسد. مساحت : صحن زیارتگاه که در واقع قبرستان و آرامگاه قبور اهالی است حدود 10000 متر مساحت دارد. مساحت بقعه و حرم به 100 متر مربع بوده که به اضافه اتاقهای مجاور آن به 1000 متر مربع می رسد. توضیحات : این مطلب در شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس چنین آمده که: «سید کمال الدین علیه السلام در روستای سین برخوار مدفون بوده و نسبشان به حضرت امام صادق علیه السلام می رسد. همچنین آمده «اکثر امامزدگان مدفون در نطنز از اولاد و فرزندان این امامزاده شریف می باشند.» این ساختمان قدمتی قدیمی داشته و دارای گنبدی کوچک می باشد که از کف 8 متر ارتفاع دارد. داخل حرم بقعه ضریح فلزی در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل بقعه شامل نقاشی اضلاع و دیوارهای آن است که تا سقف ادامه دارد. بقعه امام زاده سید کمال الدین علیه السلام فاقد گچ بری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- برخوار-سین-در روستای سین شهرستان برخوار

حبیب آباد

امام زاده عبدالمومن سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه امامزاده عبدالمؤمن علیه السلام بالغ بر 2000 متر مربع می باشد.مساحت زیر بنای بقعه و حرم حدود 150 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت بنای موجود به روایت از هییت امناء امامزاده به 700 سال پیش می رسد. نقاشی های کشیده شده بر روی دیوار حرم نشان از قدمت و تاریخ بنای مذکور دارد. که به دوران صفویه می رسد و همچنین نقاشی های گل و مرغ حاشیه های آن متعلق به دوران قاجاریه است. و نقشهای سقف و اشکال هندسی آن به دوران تیموریان می رسد. ارتفاع گنبد دو پوش امامزاده از کف 12 متر می باشد و حاشیه بیرون امامزاده و سر درب ورودی آن کاشیکاری شده است که اسماء متبرکه جلاله و اسامی مطهر چهارده معصوم بر آن نقش بسته است. ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف در داخل قرار دارد. آدرس : اصفهان- برخوار- حبیب آباد-در شهر حبیب آباد برخوار واقع در 15 کیلومتری اصفهان

تیران و کرون

تيران

امام زاده احمد ابن محمد ابن علی ابن ابیطالب

نسب : نسب ایشان با توجه به روایت و ارادتی که مردم و اهالی برای ایشان قائل هستند و طبق نقل قول از بزرگان محل به حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت آن به حدود 800 متر رسیده که همچنان نیز در دست بازسازی است. توضیحات : بقعه و گنبد قدیمی این امامزاده که مساحتی به 140 متر مربع داشته همچنان پابرجاست. روی گنبد کاشیکاری شده بقعه که تاریخ 1371 (هـ .ق) نمایان است بخوبی هنر هنرمندان این دیار مشخص می باشد. ارتفاع گنبد این امامزاده به 16 متر از کف هنوز جلوه نمایی می کند. بر روی گنبد قدیمی بقعه، گنبدی با ارتفاع 16 متر با مصالح آجر و سیمان ساخته شده است. در اطراف بقعة قدیمی، رواقهای جدید امامزاده اضافه گردیده است. هزینه ساخت گنبد و رواقهای آن توسط خیرین با همت هییت امناء و اداره اوقاف شهرستان تیران تأمین گردیده است. اهالی خونگرم تیران و محلة قلعه حسین نسبت به این امامزاده که آنرا به محمد حنفیه نسبت می دهند، علاقه و ارادت خاص داشته و از اقصاء نقاط شهرستان به زیارت این امام زاده بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- تیران و کرون-تیران-در محلة قلعه حسین واقع در شهرستان تیران. این امامزاده در انتهای خیابان طالقانی این شهر قرار گرفته است.

بقعه امامی

نسب : ایشان از علمای بزرگ شهر بوده و بسیار مورد احترام و تکریم اهالی شهر بوده است. مساحت : - توضیحات : تاریخ وفات وی سال 1369 شمسی بر می گردد. در این بقعه و در کنار مزار آیت الله امامی دو مزار دیگر نیز به چشم می خورد. حاج آقا باقر و حاج آقا محمد امامی که از بستگان مرحوم حاج آقا کمال امامی می باشند. بنای مذکور مرور و گنبدی به ارتفاع 10 متر از کف داشته و ضریحی چوبین داخل بقعه روی 3 مزار قرار گرفته است. این بنا در تاریخ 1358 ساخته شده و مورد احترام و تکریم اهالی شهر و شهرستان قرار دارد. آدرس : اصفهان- تیران و کرون-تیران-محلة ایی معروف به محلة بالا

چشمه احمد رضا

امام زاده احمد رضا

نسب : فرزند موسی مُبَرقَع. این امامزاده بزرگوار بنا به روایت و گفته اهالی و بزرگان نوة حضرت امام جواد الائمه علیه السلام می باشند. مساحت : این بنا در قدیم بنای با مصالح خشت و گل به مساحت 150 متر داشته که بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ساختمان قدیم آن تخریب و با همت اهالی محل و خیرین و با همکاری اداره اوقاف، ساختمان جدید بقعه با زیر بنای 1000 متر مربع که شامل رواقها و حسینیة مجاور آن می باشد، ساخته شده است. توضیحات : گنبد فعلی امامزاده دوپوش به ارتفاع 16 متر از کف با مصالح آجر و سیمان است و ضریحی به ابعاد 2×3 متر بر روی سنگ مزار این امامزاده بزرگوار قرار گرفته است. اهالی محل و سایرین از اقصاء نقاط شهر و شهرستان و استان به زیارت این امامزاده مشرف می شوند. موقعیت آب و هوایی و وجود چشمه ای با آب روان و گوارا زایرین را بیش از پیش به این مکان جذب نموده است. وجود زایر سراهایی جهت رفاه حال مسافران و زایرین یکی دیگر از ویژگیهای این مکان می باشد. با توجه به اهمیت وجود پیکر پاک امام زاده احمد رضاعلیه السلام نام روستا نیز از آن وام گرفته شده و به روستای چشمه احمد رضا مزین گردیده است. آدرس : اصفهان- تیران و کرون-چشمه احمد رضا-در 30 کیلومتری شهرستان تیران واقع در بخش علیا و در روستای چشمه احمد رضا

عسگران

امام زاده سرالدین عسگر سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد و معروف به بابا لنگر می باشد. مساحت : - توضیحات : بقعه قدیمی این امامزاده به روایت و عقیدة اهالی محل قدمتی 400 ساله داشته که از طرف میراث فرهنگی در زمره آثار فرهنگی به حساب می آید. گنبد این امامزاده از کف 12 متر ارتفاع دارد. این بقعه تاکنون چندین بار بازسازی شده ولی در بنای اصلی آن هیچگونه تغییری داده نشده است. چشمه ای در جوار امامزاده در ضلع جنوبی آن واقع است که موجب آبادانی و سرسبزی منطقه گردیده و یکی از اماکن سیاحتی و زیارتی شهرستان محسوب می شود. ضریحی فلزی از جنس آهن بر روی سنگ مزار امامزده در حدود 50 سال پیش به جای ضریح چوبین قبلی امامزاده نصب گردیده که تنها تغییر به وجود آمده در امامزاده می باشد. با توجه به موقعیت و سر سبزی مکان فوق، زایرین زیادی برای زیارت و سیاحت به این مکان مشرف می شود. آدرس : اصفهان- تیران و کرون-عسگران-شهر عسگران یکی دیگر از سه شهر شهرستان تیران و کرون بوده که در 40 کیلومتری مرکز شهرستان و در 90 کیلومتری شهر اصفهان واقع است. این امامزاده در جنوب شهرستان عسگران قرار گرفته است.

کوهان

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : امامزاده عبدالله ابن موسی بن جعفر علیه السلام. مساحت : مساحت زیربنای این زیارتگاه 150 متر مربع بوده و مساحت کل زیارتگاه اعم از حیاط ، گنبد و شبستان موجود به حدود یک هکتار رسیده و با توجه به سیاستهای هیئت امناء زیارتگاه و مسئولین شهرستان قرار است مجموعه ای فرهنگی تفریحی به مساحت ده هکتار در این مکان تاسیس گردد. توضیحات : این زیارتگاه در کنار روستا قرار داشته و دارای گنبدی به ارتفاع 10 متر است . قدمت گنبد زیارتگاه به 400 سال و دوران صفویه رسیده که چندین بار مرمت و بازسازی شده است .در ضلع غربی زیارتگاه شبستانی از بیست سال تاسیس گردیده است . در داخل زیارتگاه ضریح چوبین نفیسی روی سنگ مزار قرار داشته که دو سال قبل ضریح فلزی جایگزین آن شده است . آدرس : اصفهان- تیران و کرون-کوهان-در 2 کیلومتری شهر تیران به طرف اصفهان و در جنوب شرقی این شهر و در روستای کوهان

محمدیه

امام زاده بی بی فاطمه سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده بنا به شجره نامه موجود در امام زاده و همچنین عقیدة اهالی به حضرت موسی الکاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل این امامزاده حدود 000/5 متر می باشد که دارای سرویس بهداشتی و همچنین آشپزخانه می باشد. توضیحات : در بین مردم مشهور است که ایشان 9 ساله بوده اند. گنبد کاشیکاری شده زیبایی به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار گرفته و بقیه ساختمان امامزاده بی بی فاطمه سلام الله علیهاکه شامل دو شبستان زنانه و مردانه به مساحت هر کدام 200 متر می باشد. قدمت گنبد قدیمی امامزاده به دوران صفویه بر می گردد و کاشیکاری آن چندین مرتبه مرمت و بازسازی شده است. ضریح فلزی امام زاده از 50 سال پیش روی سنگ قبر بجای ضریح چوبین قدیمی نصب گردیده است. مردم نسبت به این امام زادة شریفه احترام و اعتقاد خاص داشته و دارند. آدرس : اصفهان- تیران و کرون-محمدیه-در 15 کیلومتری شهر تیران و در روستای محمدیه کَربَن

خمینی شهر

اسلام آباد

امام زاده سید اشرف سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده قابل تکریم بنا به روایت اهالی محل و معتمدین به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد و به نقلی برادر امام زاده سید محمد مدفون در خمینی شهر می باشد. مساحت : - توضیحات : ساختمان فعلی بقعه در واقع مرمت شده ساختمان قبلی است که بنا به گفته اهالی حدود 400 سال قدمت دارد. ارتفاع گنبد این بقعه از سطح زمین به 8 متر می رسد که با مصالح خشت و گل ساخته شده است. بقعه درون بقعه ضریحی آهنی به بعاد 2×1 متر روی سنگ مزار امام زاده بجای ضریحی چوبین قبلی بقعه سال 1379 نسب گردیده است. سنگ قبر مکشوفه جدیدی که تاریخ آن به 317 سال پیش برمی گردد به قدمت این بنا افزوده است. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-اسلام آباد- محله اسلام آباد ورنور سفادران

باولگان

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار طبق عقیده و گفتار اهالی و معتمدین از نوادگان امام سجاد علیه السلام می باشد و به نقلی دیگر ایشان را به پسر سید محمد فرزند زید بن علی ابن حسین که در خمینی شهر مدفون هستند، نسبت می دهند. مساحت : صحن امام زاده مساحتی به متراژ 800 متر داشته توضیحات : صحن امام زاده کاملاٌ فرش شده و در آنجام مراسماتی از جمله قرآن خوانی خواهران و سایر مراسمات در سوگواری ها و اعیاد برپا می شود. اتاق امامزاده گنبدی به ارتفاع 16 متری داشته و ضریحی فلزی به ابعاد 1×2 روی مزار امامزاده شریف نصب گردیده است. گنبد خشت و گل زیارتگاه که به نقلی 150 سال قدمت دارد، همچنان پابرجا مانده است. مردم اهالی ارادت خاص به این امام زاده بزرگوار داشته و از دور و نزدیک برای زیارت این امامزاده به آستان او مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-باولگان-محله باولگان و رنورسفادران - خیابان شریعتی شمالی

تیرانچی

امام زاده سید محسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق صحبت و عقیده مردم و اهالی روستا به حضرت زین العابدین، امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای 1000 مترمربع که شامل گنبدی به ارتفاع 22 متر و حرمی به مساحت 400 متر ساخته شده و هم اکنون نیز ساخت آن ادامه دارد. توضیحات : بقعه قدیمی این امامزاده بنایی خشت و گل به ابعاد 4 ×3 با ایوانی مختصر و گنبدی کوچک داشته است. در سال 1376 با همت هییت امناء و اهالی روستا و کمک خیرین و زواران و اداره اوقاف خمینی شهر بنای جدید را به صورت دو پوش با آجر و سیمان و و ضریحی آلومینیمی به ابعاد 3 ×3 بر روی سنگ مزار قرار گرفته است این زیارتگاه از دو گلدسته به ارتفاع 42 متر در دو طرف گنبد و همچنین تعمیر صحن جلوی امامزاده از برنامه های آینده امامزاده می باشد. آدرس : اصفهان- خمینی شهر- تیرانچی-روستای تیرانچی شهرستان خمینی شهر واقع در 5 کیلومتری این شهرستان واقع است.

جوی آباد

امام زاده سید نجم الدین سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش با هفده واسطه به امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حدود 500 متر شامل 3 رواق می باشد. توضیحات : وجود سنگ مزاری که قدمت آن 725 هـ ق بوده، به خوبی قدمت 700 ساله این مکان را به اثبات می رساند. این بقعه تا 30 سال پیش تنها بنایی خشتی با گنبدی کوچک بوده که بعد از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی تخریب و به صورت فعلی درآمده است و هم اکنون نیز در حال بازسازی و اتمام می باشد. ساختمان فعلی امامزاده با مساحت حدود 500 متر شامل 3 رواق می باشد. ارتفاع گنبد فعلی زیارتگاه که با کاشیکاری مزین شده از سطح زمین تا نوک گنبد 18 متر بوده و دو مناره به ارتفاع 20 متر از کف در کنار گنبد زیبای امامزاده چشم را نوازش می کند. ضریحی فلزی از جنس آهن به ابعاد 3 ×2 متر روی سنگ مزار امامزاده نصب گردیده و نقاشی های زیبایی اطراف دیوار و سقف و آیینه کاری های هنرمندانه، هنرمندان اصفهانی به خوبی تحسین هر بیننده ای را برمی انگیزد. این امامزاده نیز همانند سایر ستارگان مدفون این دیار بسیار مورد تکریم و احترام اهالی محل و شهرستان قار دارد. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-جوی آباد- محدوده جنوب غربی شهرستان خمینی شهر - محله جوی آباد

خمینی شهر

امام زاده سید ابراهیم (درب سید) سلام الله علیه

نسب : شجره نام این امام زاده شریف 50 سال پیش در اثر آتش سوزی از بین رفته است و اهالی ایشان را به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام نسبت می دهند. مساحت : مساحت کل امام زاده به اضافه مسجد امام زاده و 2 رواق قدیم که بصورت آیینه کاری و نقاشی به سبک دوران صفویه نقاشی و آذیین شده حدود 50 متر مربع می باشد. توضیحات : این امام زاده مجاور گلزار شهدا و قبرستان محلة درب سید فروشان واقع گردیده است. ضریح چوبین امام زاده با بکه های فلزی به ابعاد 3 ×5/1 از 35 سال پیش روی سنگ مزار امام زاده نصب گردیده است.ساختمان قدیم امام زاده اتاقکی 4 ×3 بوده و ضریحی چوبین داشته که در اوایل انقلاب به همت اهالی و هییت امناء و اداره اوقاف بنای جدید با گنبد دو لایه فلزی ساخته شده است. گنبد دو پوش امامزاده از سطح زمین حدود 25 متر ارتفاع داشته و کاشی کاری فیروزه ای رنگی روی آن نقش بسته است. سنگ قبری متعلق به متولیان قدیم امام زاده که قدمتی 300 ساله داشته در کنار ضریح امام زاده به چشم می خورد که به قدمت این بنا می افزاید. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-خمینی شهر- محله درب سید فروشان - بلور منتظری

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : بنا به روایت بزرگان و معتمدین نسب این امامزاده بزرگوار با دو واسطه به حضرت سید الشهدا علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعه 14×14 متر و دارای شبستانی به طول 34 متر طول و 14 متر عرض می باشد و ایوان جنوبی آن دارای 9 متر طول 5/4 متر عرض می باشد. کل زیربنای مساحت امام زاده به 2000 هزا متر می رسد. توضیحات : این مامزاده در دامنه کوهی معروف به سید محمد قرار گرفته و کرامات بسیار دارد. ساخت بنای جدید امامزاده از سال 1361 و بعد از ثمر رسیدن انقلاب شکوهمند اسلامی آغاز گردید و همچنان در مراحل تکمیلی ساخت و ساز است. گنبد فعلی به صورت درپوش از کف 36 متر ارتفاع داشته و کاشیکاری زیبایی آن به سبک کاشیکاری گنبد مسجد امام اصفهان است. دو مناره به ارتفاع 42 متر به شکل مناره های مدینه منوره در دو طرف گنبد فیروزه ای این شکل به چشم می خورد. نوع معماری گلدسته ها از روی بام به بالا ابتدا بصورت 4 ضلعی و سپس 8 ضلعی و سرانجام بصورت دایره است. در ضلع شرقی حرم مطهر ایوان معروف به گزیها وجود دارد که بنایی است ارزشمند و تاریخی طبق نظر کارشناسان قدمت این ایوان به حدود700 سال قبل و مربوط به دوره ایلخانیان است و در میراث فرهنگی به شماره 869 به ثبت رسیده است. وجود ایوان فوق به پیشینه تاریخ معبه و قدمت آن افزوده است. در قدیم و با توجه به قرار گرفتن بقعه امام زاده در دامنه کوه اشیاء امامزاده هراز چند گاهی مورد سرقت اشرار و راهزانان قرار گرفته و شجره نامه این بزرگوار نیز به تاراج رفته است اما بنا به دلایل موجود، تولد این امامزاده بزرگوار در قرن سوم هجری می باشد. در داخل بقعه، ضریحی فلزی از جنس نقره در ابعاد 3×4 در سال 1371 توسط هییت امناء وقت بر روی سنگ مزار امامزاده و به جای ضریح چوبین قبلی قرار گرفته است. سقف داخلی بقیه مقرنس گچی و آینه کاری می باشد که شامل 20 پایه بوده که در نوع خود بی نظیر است. این امام زاده دارای سه رواق است. رواق حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم، رواق حضرت زینب سلام الله علیها و رواق آیت الله احمدی. برای سهولت زایران و زواری که از راههای دور و نزدیک و حتی خارج از کشور به این مکان مشرف می شوند، تسهیلاتی ویژه در نظر گرفته شده است از جمله 15 زایر سرا و 5 سوییت که پذیرای میهمانان این امامزاده بزرگوار عظیم الشان خواهند بود. بازارچه ای نیز با 47 غرفه پایین امامزاده افتتاح گردیده که جایگاه عرضه محصولات و هنرهای دستی

و سوغات این دیار است. همچنین کتابخانه ای با بیش از 2500 جلد کتاب در جنب حرم ساخته شده که مورد استقبال اهل ادب قرار گرفته است. همچنین سالن اجتماعاتی با ظرفیت 150 نفر با امکانات صوتی و تصویری حرفه ای نیز برای برپایی سمینارها و جلسات در کنار کتابخانه و حرم امام زاده سید محمد ساخته شده است. در حال حاضر با توجه به جایگاه ویژه و ممتاز امامزاده سید محمد علیه السلام در منطقه، خیل زایران داخلی و خارجی به محل و به ویژه در ایام سوگواری و اعیاد و برپایی مراسمات مذهبی به سوی این مکان مقدس روی آورده و به زیارت این امامزادۀ بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-خمینی شهر- فاصله 5 کیلومتری شهر اصفهان - جنب دانشگاه صنعتی اصفهان - 3 کیلومتری شهرستان خمینی شهر

درچه

امام زادگان رشیده و حلیمه خاتون سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو بانوی محترمه بنا به روایت و عقیده بزرگان محل به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای 1250 متر توضیحات : بنای فعلی در واقع چهارمین بنا و معماری بقعه و ساخت و ساز امامزاده می باشد. اولین بقعه این امامزاده که بقعه خشتی با ایوان کوچکی بوده در آخرین نقشه معماری آن در سال 1370 تخریب و بنای جدید روی بقعه ساخته شد که هم اکنون نیز ادامه دارد. ارتفاع گنبد فعلی که با مصالح آهن و آجر بصورت دو پوش ساخته شده از سطح زمین حدود 28 متر می رسد. ضریح فعلی امامزاده به سبک ضریح حضرت سید الشهدا و شش گوش، طراحی گردیده و در سال 1387 روی دو مزار نصب گردیده. نقره کاری های روی ضریح هنوز به علت آماده نشدن نقره و طلاکوب نصب نگردیده است. در اطراف ضریح 12 ستون به قطر یک متر و به ارتفاع 9 متر وجود داشته که بالای آن و زیر گنبد بصورت مقرنس کچ بری شده است. سالن های مجاور امامزاده نیز هم اکنون در دست کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-درچه - کنار گورستان و گلزار شهدای درچه شهرستان خمینی شهر - 3 کیلومتری خمینی شهر -کنار کلانتری 14

دستگرد خمینی شهر

امام زاده شا ابوالحسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف طبق عقیده اهالی و معتمدین محل، به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد و دارای کرامات بسیاری می باشند. مساحت : مساحت 200 متر ساخته شده است. توضیحات : ساختمان قبلی امامزاده بقعه ای به ابعاد 4×3 متر و بدون گنبد بوده که در سال 1365تخریب و بنای فعلی ساخته شده است. ارتفاع گنبد کوچک فعلی امامزاده از سطح زمین به 12 متر می رسد. همچنین ضریحی فلزی از جنس نقره که در ابعاد 3×5/1 در سال 1388 جایگزین ضریح چوبین قدیمی امامزاده گردیده که به همت هییت امناء زیارتگاه ساخته شده است. مردم و اهالی محل اعتقاد ارادت خاصی به این امامزاده بزرگوار داشته و همواره جهت قبولی زیارات و نذورات به پابوس این امامزاده شریف مشرف می گردند. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-دستگرد خمینی شهر- محله دستگرد قدداده - 5 کیلومتری خمینی شهر - خیابان بسیج و- جنب مسجد جامعه محله فوق قرار دارد.

میدان قدس جنب مصلی

امام زاده سید میر محمد اشرف سلام الله علیه

نسب : نوده مسلم ثالث استاد الفلاسفه و الحکما، میر محمد باقر الداماد (معروف به میر داماد) است او از شاگران برجسته علامه مجلسی رحمت الله علیه می باشد. مساحت : بنای جدید زیارتگاه با حدود 64 متر زیربنا و با گنبدی به ارتفاع 16 متر از سطح زمین ساخته شده توضیحات : نامبرده در سال 1111 سال وفات آیت اله مجلسی) به خمینی شهر یا سده قدیم آمده و با کمک علما و پشتیبانی مردم شجاع و متدین سده مانع از حمله افغانها به منطقه سده گردیده است . ایشان که در سال 1135 (هـ ق) در سده از دار دنیا رفت و در گورستان عمومی محله ورنوسقادران دفن گردیده اند بقعه قدیمی این بنا که ساختمانی خشت و گلی بود در سال 1383 تخریب و همچنان در حال بازسازیست. آدرس : اصفهان- خمینی شهر-میدان قدس جنب مصلی- میدان قدس جنب مصلای نماز جمعه می باشد

خوانسار

حسن آباد

بقعه پیر شهریار سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت داخل بقعه و حرم به حدود 300 متر می رسد. توضیحات : ساختمان این بنا تازه ساز بوده و گنبدی از جنس فلز روی بقعه به ارتفاع 15 متر قرار دارد. در داخل بقعه، هنوز ضریحی روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار نگرفته و تنها حفاظی آهنین در وسط بقعه به چشم می خورد. این بنا در قدیم بقعه با مصالح خشت و گل و در ابعاد 16 متر بوده که به تدریج به همت هییت امناء و ادارة اوقاف شهرستان خوانسار تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است که همچنان مراحل بازسازی آن ادامه دارد. سنگ مزار قدیمی امام زده از بنای قبل آن حفظ گردیده و همچنان در وسط بقعه قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- خوانسار-حسن آباد-در روستای حسن آباد واقع در فاصله 30 کیلومتری خوانسار به سمت الیگودرز

خوانسار

امام زاده بی بی طاهره سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزادة جلیل القدر بنا به اعتقاد و قول اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این بنا در واقع اتاقی 9 متری است که فاقد گنبد و گلدسته بوده و همچنین دارای تزیینات داخلی از جمله گچ بری، کاشیکاری و یا آینه کاری نمی باشد. داخل این اتاق محفظه ای آهنین در ابعاد 1 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است و با توجه به موقعیت داشتن قرار داشتن گلزار شهدای شهر خوانسار در جوار بقعه بی بی طاهره (سلام اله علیها) مورد توجه و احترام اهالی شهر قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-در شهر خوانسار و در کنار گلزار شهدای آن و در محلة سنگ شیر

امام زاده سید احمد سلام الله علیه

نسب : این امام زاده شریف نسبشان به روایت اهالی به حضرت امام هادی علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این زیارتگاه دارای گنبد دو پوش است که روی بقعه قرار گرفته و در دو طرف گنبد دو مناره گلدسته ساخته شده که بر زیبایی و جلال معنوی امام زاده افزوده است. در داخل حرم زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است که در سال 1363 ساخته شده است و اضلاع دیوارهای جوار ضریح تا سقف آینه کاری هنرمندانه ایست که تا سقف ادامه یافته و چشم هر زایری را به خود خیره می کند. در مراسمی این نذورات ضریح با حضور مسیولین جمع آوری و سپس ضریح مطهر غبار روبی می گردد. این زیارتگاه با توجه به قرار گرفتن زیارتگاه در شهر خوانسار، مورد توجه اهالی شهر بوده و همگی سجده بر آستان پاک آن امامزاده بزرگوار می سایند. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-شهر خوانسار

امام زاده سید صالح سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زادهٔ شریف بنا به اعتقاد معتمدین و اهالی به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : بر روی محراب زیبای کاشیکاری شدهٔ این امام زاده و در ضلع شرقی اش شجره نامه آن بزرگوار چنین خوانده می شود. (سید صالح بن ابراهیم ابن عیسی ابن حسن بن یحیی بن ابراهیم ابن عبداله ابن امام الهمام حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام) همچنین این مطلب در تأیید و شجرنامه گونه موجود در زیارتگاه بقعه مهر و امضاء آقایان سید محمود مرعشی نجفی و پژوهشکده القاب سادات رسیده است. ضریح مطهر این امام زاده شریف در سال 1377 توسط یکی از خیرین ساخته و بر روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. دور تا دور ضریح را چهار ستون قرار گرفته که استادانه آینه کاری شده است. گنبد حرم از کف تا بالا، 20 متر ارتفاع دارد. در تزیینات داخل حرم سوره هایی از قرآن کریم بر روی کاشیکاری های زیبای آن در اضلاع و دیوار آن هنر نمایی می کند. این امام زاده جلیل القدر همچون سایر امامزادگان مدفون در این دیار مورد احترام و تکریم اهالی شهر و زایرین قرار دارد. گنبد زیبای کاشیکاری شده زیارتگاه همچنین دو منار کاشیکاری شده زیبای آن بر اهمیت و جلال این مکان افزوده است. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-خوانسار

امام زاده سید محمود (بابا ترک) سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زادة شریف بنا به نقل از معتمدین محل با چهار واسطه به حضرت امام هادی علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : مرحوم آیت الله مرعشی نجفی در شجره نامه این مکان آورده اند که: امام هادیعلیه السلام فرزند بنام سید محمدعلیه السلام مدفون در سامراء دارند که عربها به آن توجه بسیار دارند و با استناد به شجره ابلاغی و نظر آیت الله علوی، سید احمدعلیه السلام فرزند سید محمد مدفون در سامراست و فرزندی دارد بن آسید محمد که هر دو در خوانسار مدفونند و آمده است که سید محمودعلیه السلام فرزند سید محمدعلیه السلام ابن سید احمدعلیه السلام می دانند و این مطلب در کتیبة سنگی موجود در امام زاده مشهور است. قدمت این بنا نیز به نقل از معتمدین محل به دوران صفویه رسیده و دارای گنبدی 12 ضلعی و مخروطی شکل می باشد. همچنین گفته می شود بابا ترک و یا طغیان ترک از طرف امراء وقت خود مأمور آوردن طلای بالای گنبد این امام زاده می شود و وقتی به رحمت ایزدی می پیوندد. در این مکان مدفون می گردد که به همین سبب این مکان را به بابا ترک نیز می شناسند. این مکان دارای آب انبار و سردابه ای قدیمی است که به قدمت مکان و اهمیت آن می افزاید مردم و اهالی شهر خوانسار نسبت به این مکان و امامزاده شریف اعتقاد و احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-در خیابان سیزده محرم شهرستان خوانسار

امام زاده سید هاشم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگجوار به گفته معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : بنا به روایت از اهالی به سفارش خود این بزرگوار بارگاه و زیارتگاهی ساخته نشود و همچنان به صورت فعلی باقی مانده است. روی سنگ مزار حکایتی از کرامات این امام زادهٔ جلیل القدر بصورت شعر از شاعری خوانساری نوشته شده است. این زیارتگاه که در ابتدای روستا قرار دارد، فاقد ساختمان و گنبد و ضریح می باشد و محفظه ای آهنین روی سنگ مزار امامزاده سید هاشمعلیه السلام قرار گرفته است. آدرس : اصفهان-خوانسار-خوانسار-در روستای تیت جان از توابع شهرستان خوانسار.

بقعه بابا پیر (ابا عدنان) سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : شیخ عدنان یکی از عرفای قرن هفتم هـ .ق می باشد. گنبد بقعه بابا پیر مخروطی شکل بوده و دوازده ضلعی است که قدمتی حدود 700 ساله دارد. منقول است در قرن هفتم شیخ صفی الدین اردبیلی به محضر شیخ بابا عدنان رسیده و از محضر او بهره گرفته است. این مکان با توجه به موقعیت تفریحی که در دل طبیعت و سرچشمه دارد، قابل توجه مسافران و زایرین اقصاء نقاط استان و کشور می باشد. در زیر بقعه ابا عدنان چند چشمه وجود داشته و باعث آبادانی و طراوت شهر شده است. در داخل بقعه ضریحی مشبک در ابعاد 5/2 ×5/2 روی سنگ مزار شیخ ابا عدنان قرار داشته و علاوه بر ایشان بزرگان و عرفا و شاعر دیگری نیز در این مکان مدفون می باشند. آدرس : اصفهان-خوانسار-خوانسار-در مکان با طراوت و با صفای شهر خوانسار واقع در پارک سرچشمه.

بقعه پیر جلال الدین سلطان سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : ایشان از عرفا و مشاهیر قرن هشتم هـ . ق بوده و در سال 855 (هـ . ق) در این مکان به شهادت رسیده و مدفون شده است. با توجه به بافت جدید شهر، این بقعه در خیابان و بلوار قرار گرفته و فاقد گنبد و بارگاه و ضریح می باشد. و تنها روی سنگ مزار پیر جلال الدین سلطان سقفی مدور و گنبدی، روی چند ستون به صورت بنای بقعه پیر جلال الدین سلطان دیده می شود. همة ستونهای دور تا دور سنگ مزار تا بالا کاشیکاری شده و اسماء و صفات جلاله خداوند نوشته شده است. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-در شمال شهر خوانسار و در محلة بابا سلطان

مقبره آخوند ملا حیدر سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : ایشان یکی از علمای قرن 11 هجری قمری بوده ایشان استاد مرحوم مجلسی بوده اند. این مزار در واقع در وسط بلوار معلم واقع بوده و به صورت نمادین، کتیبه ای سنگی با نقش کتابی حجاری شده و روی مزار آخوند ملا حیدر قرار گرفته است. روی سنگ مزار چنین آمده است. اسلام به هر جهت جهانگیر شود هر چند زمان آن کمی دیر شود. این مکان مزار با توجه به موقعیت مکانی و جغرافیایی اش در شهر و در مسیر تردد عابرین و مردم، مورد توجه قرار داشته و مردم برای شادی روح آن مرحوم بر سر مزار وی حاضر گردیده و فاتحه می خوانند. آدرس : اصفهان- خوانسار-خوانسار-در بلوار معلم واقع در شهر خوانسار

رحمت آباد

امام زادگان سید احمد، سید محمود و سید صالح سلام الله علیهم

نسب : نسب این امام زادگان بزرگوار به امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : رحمت آباد یکی از روستاهای قدیمی و محل گذر جاده ابریشم بوده و به مرور زمان محل هجرت جمعی از سادات از عربستان نیز بوده است. در داخل بقعه و حرم ضریحی استیل در ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امام زادگان شریف قرار گرفته و در مجاورت آن 3 سنگ مزار است امام زادگان بدون ضریح مشاهده می شود روی سنگ مزار است به نام حوت بن اظهر بن امام سجادعلیه السلام و دیگری کرار بن اظهر بن امام سجادعلیه السلام و لوط بن اظهر بن امام سجادعلیه السلام اشاره شده است. آدرس : اصفهان- خوانسار-رحمت آباد-در روستای رحمت آباد خوانسار

قودجان

بقعه دختران بکر (حلیمه و نرگس خاتون سلام الله علیهما)

نسب : نسب این دو امامزادة شریفه (حلیمه و نرگس خاتون) به روایت اهالی محل و معتمدین خوانسار به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه به حدود 300 متر مربع می رسد و بقعه فاقد هر گونه تزئینات گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری است. توضیحات : این بنا دارای گنبدی آجری و دو پوش بوده و داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریفه قرار دارد. در قودجان و در مجاورت بقعة دختران بکر آرامگاه بزرگانی چون میرکبیر و آیت الله روحانی (رحمه اله علیه) نیز می باشد که ساختمانی کوچک روی سنگ مزار آن ساخته شده و مورد توجه اهالی خوانسار قرار دارد. آدرس : اصفهان- خوانسار-قودجان-در 2 کیلومتری خوانسار واقع در روستای قودجان

خور و بیابانک

آبگرم

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده به اضافه ده باب زایر سرا که برای رفاه حال زایرین ساخته شده است 600 متر می باشد که کلاً مساحت صحن زیارتگاه به علاوة فضای صحن بیرونی آن به 12000 دوازده هزار متر مربع می رسد. مساحت زیر بنای ساختمان و حرم زیارتگاه 350 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان این زیارتگاه به 300 سال پیش رسیده که به مرور مرمت و بازسازی گردیده است. در داخل حرم ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار دارد و ارتفاع گنبد امامزاده از کف به 10 متر می رسد. تزیینات حرم فاقد کاشیکاری، آینه کاری و یا گچ بری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-آبگرم-در ضلع جنوبی روستای آبگرم و در فاصلة 30 کیلومتری جنوب خور و 450 کیلومتری اصفهان

ايراج

امام زاده بهین سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت 30 متر مربع دارد. توضیحات : این زیارتگاه بر فراز کوه واقع شده و در کنار آن چشمه آبی است که مورد توجه زایران قرار دارد. بقعة این زیارتگاه در واقع اتاقی است با مصالح سنگ و گل. داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار امامزاده شریف نبوده و تنها سنگ مزار ایشان به ابعادد 20×80 سانتیمتر و به ارتفاع 80 سانتیمتر در وسط بقعه قرار گرفته است. این امامزاده دارای تزیینات هنری نبوده و فاقد برق می باشد. مردم و اهالی روستای ایراج و سایر روستاها و زایرین دیگر با توجه به آب و هوای خوب کوهستانی و وجود چشمه این زیارتگاه به این مکان جهت زیارت و سیاحت مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-ایراج-در دل مزرعه ای در فاصلة 8 کیلومتری روستای ایراج و بر فراز کوه

زیارتگاه بالا

نسب : این مکان در واقع آرامگاه یکی دیگر از یاران و طرفداران حضرت علی بن موسی الرضاعلیه السلام می باشد که به خونخواهی ایشان به این مکان آمده و توسط حکام جور به شهادت رسیده اند. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه 30 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه با مصالح خشت و گل ساخته شده و با مرور زمان مرمت و بازسازی گردیده است. سنگ مزاری به ارتفاع 80 سانتیمتر و به ابعاد 2×1 متر در وسط بقعه قرار دارد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-ایراج-در روستای ایراج واقع در 55 کیلومتری خور و در روبروی اردوگاه شهید فهمیده

زیارتگاه پایین

نسب : بنا به نقل قول از معتمدین محل، یکی از یاران و طرفداران حضرت امام همام حضرت امام رضاعلیه السلام می باشند که به خونخواهی آن حضرت به ایران آمده و توسط حکام جور به شهادت رسیده اند. مساحت : زیر بنای این بقعه و رواقهای مردانه و زنانه اش مساحتی بالغ بر 150 متر می باشد. مساحت حیاط کوچک زیارتگاه 20 مترمربع می باشد. توضیحات : این امامزاده و زیارتگاه مشخصات معینی چون زیارتگاه صحابه ندارد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-ایراج-در روستای ایراج واقع در 55 کیلومتری خور

زیارتگاه خضر نبی صلی الله علیه و آل و سلم

نسب : این مکان به عقیده اهالی محل توقف حضرت خضر نبی علیه السلام بوده است. مساحت : این زیارتگاه در واقع اتاقی به مساحت 15 متر مربع می باشد توضیحات : این زیارتگاه در بالای روستای ایراج و جنب اردوگاه شهید فهمیده قرار گرفته است. این مکان به عقیده اهالی محل توقف حضرت خضر نبی علیه السلام بوده است که به عنوان مکانی مقدس در این روستا شناخته شده است. این زیارتگاه فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری است. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-ایراج-روستای ایراج واقع در 55 کیلومتری جنوب شهر خور و 480 کیلومتری اصفهان

زیارتگاه صحابه سلام الله علیه

نسب : بنا به گفته معتمدین محل ایشان یکی از یاران و طرفداران حضرت امام رضاعلیه السلام بوده که بعد از شهادت ایشان به خونخواهی آن بزرگوار به ایران آمده و توسط حکام وقت به شهادت رسیده اند. مساحت : - توضیحات : این زیارتگاه در واقع نام و مشخصاتی نداشته و دقیقاً از هویت آن اطلاعی در دست نیست. این زیارتگاه در کنار قبرستان عمومی روستا واقع شده و مورد توجه اهالی قرار دارد. در داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزاری به ابعاد 2×1 و به ارتفاع 80 سانت در وسط بقعه قرار گرفته است. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، کاشیکاری و یا نقاشی می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-ایراج-در فاصلهٔ 55 کیلومتری خور و 480 کیلومتری اصفهان واقع در روستای ایراج

بازیاب

زیارتگاه بازیاب

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای این بقعه 30 متر می باشد و مصالح ساختمان خشت و گل بود که به مرور مرمت و بازسازی شده است. توضیحات : این زیارتگاه در دل روستا قرار گرفته و همگی آنرا با نام زیارتگاه و بقعة بازیاب می شناسند و کسی دقیقاً از نام آن اطلاعی ندارد. این زیارتگاه مورد توجه اهالی قرار داشته و اهالی جهت برآورده شدن حاجاتشان در این بقعه به دعا و راز و نیاز می پردازند. داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزاری در ابعاد 2×1 و ارتفاع 80 سانتیمتر قرار دارد. بقعة فوق فاقد هر گونه تزیینات، گچ بری و کاشیکاری و یا آینه کاری می باشد. مردم و اهالی روستا خصوصاً بانوان نسبت به این مزار و زیارتگاه ارادت ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-بازیاب-در فاصلة 75 کیلومتری جنوب شهر خور و 495 کیلومتری اصفهان

بياضه

آرامگاه سید عبدالحمید فاطمی سلام الله علیه

نسب : ایشان یکی از علماء و مفسرین قرآن بوده که در این روستا به دنیا آمده و سپس برای تبلیغ شرع دین اسلام در خور زندگی می کرده است. مساحت : مساحت صحن حسینیه 400 متر می باشد که در آن مراسم سوگواری ایام عاشورای حسینی بر پا می گدیده و مورد توجه اهالی قرار دارد. توضیحات : ایشان اجازة رسمی از علماء و مجتهدین بزرگی همچون مرحوم آیت اله سید ابوالحسن اصفهانی، آیت اله شهاب الدین مرعشی نجفی، آیت اله گلپایگانی و حضرت امام(ره) جهت رفع مسایل شرعی و دریافت وجوهات مومنین داشته اند. و بسیار مورد احترام و تکریم مردم شهر خور قرار داشته اند که بعد از وفاتشان بنا به وصیت خود آن بزرگوار در این مکان به خاک سپرده شده اند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک- بیاضه-در روستای بیاضه واقع در 55 کیلومتری شهر خور و 470 کیلومتری اصفهان و در حسینیة قدیم این روستا در ضلع شمال غربی

امام زاده ابا محمد ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد اهالی و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت تقریبی زیر بنای این زیارتگاه 850 مترمربع می باشد و مساحت صحن زیارتگاه به 200/12 متر می رسد. توضیحات : تاریخ شهادت امامزاده ابا محمدعلیه السلام به روایت معتمدین شهر به سال 203 هـ .ق می رسد و این نقل قول قدمت و پیشینه این بنا را به 950 سال پیش می رساند. این ساختمان و بنا طی دوران مختلف، بازسازی و مرمت گردیده و به مرور زمان اطراف حرم، زایرسراها و سالن اجتماعات در زمان بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران ساخته شده است. گنبدی کاشیکاری شده که ارتفاع آن از سقف حدود 24 متر می باشد روی بقعه قرار گرفته است. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم فاقد کاشیکاری، آینه کاری و یا گچ بری می باشد. این زیارتگاه مورد توجه مردم و اهالی روستای بیاضه و شهرستان قرار دارد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-بیاضه-در روستای بیاضه واقع در 55 کیلومتری شهر خور و 470 کیلومتری اصفهان

بقعه شیخ حسین سلام الله علیه

نسب : این بقعه متعلق به عارفی است که جهت تبلیغات و اشاعه دین اسلام و راهنمایی مردم در این مکان قبل از شهادت امامزاده محمد ابراهیم علیه السلام فوت نموده است. مساحت : مساحتی بالغ بر 50 متر توضیحات : ساختمان قبلی این بقعه از مصالح خشت و گل در سال 1379 تخریب و به همت خیرین و اداره اوقاف شهرستان خور و بیابانک بازسازی گردیده است. بنای فعلی بقعه که نیمه تمام است مساحتی بالغ بر 50 متر داشته که از مصالح سنگ و سیمان و آجر ساخته شده است. گنبد این بقعه به ارتفاع 8 متر بوده و هم اکنون مراحل بازسازی آن ادامه دارد. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2 ×5/1 متر روی سنگ مزار شیخ حسین قرار دارد. این بقعه که در مجاورت زیارتگاه امامزاده ابا محمد ابراهیم علیه السلام قرارداشته و مورد احترام و توجه زایرین قرار دارد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-بیاضه-در روستای بیاضه و در فاصلة 55 کیلومتری شهر خور و 475 کیلومتری اصفهان

خنج

بقعه شیخ جوانمرد سلام الله علیه

نسب : بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل یکی از یاران و طرفداران حضرت امام رضاعلیه السلام بوده اند که بعد از عزیمت به ایران توسط حکام جور به شهادت رسیده اند. مساحت : مساحت 20 مترمربع دارد. توضیحات : این بنا در واقع ساختمانی فرسوده و با مصالح خشت و گل می باشد. تمامی دیوارهای بنا و سقف بقعه فرسوده و نیاز به بازسازی مجدد دارد. این بنا در آیندۀ نزدیک توسط اداره اوقاف شهرستان و همت هیئت امناء و خیرین مجدداً بازسازی و مرمت خواهد گردید. آدرس : اصفهان-خور و بیابانک-خنج-در روستای خُنج واقع در فاصلۀ 50 کیلومتری خور و در فراز تپه ای

خور

امام زاده کمال الدین سید داوود سلام الله علیه

امام زاده کمال الدین سید داوود سلام الله علیه نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد اهالی و بزرگان شهر و با توجه به نوشتهٔ کاشیکاری سردرب حرم با سیزده واسطه به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای صحن کنونی زیارتگاه هم اکنون 1500 مترمربع بوده که در آیندهٔ نزدیک در ضلع شمال امامزاده صحن جدیدی به مساحت 2000 متر ساخته خواهد گردید. زیر بنای بقعه و حرم و دور رواق اطراف 850 متر می باشد. توضیحات : ساختمان این بنا به دوران سلجوقیان رسیده و در دوران صفویه بازسازی شده و بعد در 1349 شمسی مجدداً مرمت و بازسازی شده است. گنبدی دو پوش زیارتگاه به ارتفاع 33 متر رسیده و ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. تزیینات داخلی حرم در آیندهٔ نزدیک گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری خواهد گردید. مردم شهر خور و سایر شهرهای دور و نزدیک با توجه به قرار داشتن این زیارتگاه در مسیر راه خراسان رضوی و حرم حضرت رضاعلیه السلام نسبت به این امامزاده عظیم الشان احترام خاص و ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-خور-در میدان امام و مرکز شهر خور

بقعه پیر خانزاد سلام الله علیه

نسب : ایشان طبق عقیدهٔ بزرگان و معتمدین محل، از خادمین و ملازمان حضرت امام زاده داوودعلیه السلام مدفون در شهر خور می باشند. مساحت : زیر بنای بقعه پیر خانزاد 70 متر مربع توضیحات : ساختمان این بقعه قدمتی طولانی داشته و در سال 1377 مرمت و بازسازی شده است. داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار قرار نداشته تنها حفاظی آهنین و شیشه ای روی سنگ مزار پیر خانزاد قرار گرفته است. داخل بقعه هیچ گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری وجود ندارد. مردم شهر خودر به این زیارتگاه احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-خور-در کوچهٔ شهید سید مجتبی آل داوود واقع در شهر خورد

فرخی

بقعه شیخ عبدالصالح محمد سلام الله علیه

نسب : ایشان به گفتة معتمدین شهر از خادمین امامزاده سید داوود مدفون در شهر خور می باشند. مساحت : مساحت صحن این زیارتگاه 400 متر و مساحت زیر بنای بقعه 50 متر مربع می باشد. توضیحات : در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×1 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. و دور تا دور دیوار اسامی ایمه نوشته شده است. مردم و اهالی شهر فرخی نسبت به این بقعه و زیارتگاه ارادت ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-فرخی-شهر فرخی واقع در 405 کیلومتری اصفهان بقعه شیخ عبدالصالح محمدعلیه السلام

بقعه شیخ عبدالله سلام الله علیه

نسب : شیخ عبدالله بر اساس روایت معتمدین محل، یکی از خادمین امامزاده سید داوود مدفون در شهر خور می باشند. مساحت : این بنا در واقع ساختمانی است به مساحت 400 متر مربع که قدمتی حدود 45 ساله دارد. توضیحات : این بقعه دارای گنبد و گلدسته نبوده و فاقد ضریح می باشد و تنها حفاظی فلزی دور تا دور سنگ مزار در داخل بقعه قرار گرفته است. همچنین بقعه شیخ عبداله فاقد هر گونه تزیینات و گچ بری و آیینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-فرخی-در فاصلهٔ 15 کیلومتری شهر خور و 405 کیلومتری اصفهان و در شهر فرخی

گرمه

امام زاده جنید ابن حمزه بن موسی کاظم

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و بزرگان محل به حضرت موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی زیارتگاه 2000 متر و مساحت زیر بنای بقعه و حرم 400 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1365 ساختمانی با مصالح خشت و گل بود که با همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف خور مرمت و بازسازی گردیده است. گنبد امام زاده که در سال 1386 کاشیکاری شده، از کف 11 متر ارتفاع دارد و در ضلع شمال و غرب صحن رواقهایی جهت رفاه حال زایرین ساخته شده است. داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-گرمه-در روستای گَرمِه واقع در 35 کیلومتری خور و 455 کیلومتری اصفهان

امام زاده عبدالله بن سلیمان بن موسی کاظم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به روایت و گفته بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی کاظمعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امامزاده عبداله 300 متر و مساحت زیر بنای بقعه و رواقهای آن 150 متر مربع می باشد. توضیحات : این ساختمان بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران توسط خیرین بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2 ×5/1متر روی سنگ مزار امامزاده قرار دارد. بقیة بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات، گچ بری و کاشیکاری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-گرمه-روستای گرمِه واقع در 35 کیلومتری خور و 455 کیلومتری اصفهان

بقعه پیر فخرالدین سلام الله علیه

نسب : بنا به روایت اهالی و معتمدین روستا، پیر فخرالدین یکی از علما و عرفای زمان خود بوده که به وصیت خود بعد از وفاتش در روستای گرمه به خاک سپرده شده است. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه پیر فخرالدین 25 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی بقعه با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1386 به همت اهالی روستا و اداره اوقاف شهرستان خور وبیابانک و مرمت و بازسازی گردیده است. داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار پیر در ابعاد 2×1 و به ارتفاع 80 سانتیمتر قرار دارد. همچنین بقعه فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-گرمه-روستای گَرمِه شهرستان خور و بیابانک واقع در فاصله 35 کیلومتری خور و 455 کیلومتری اصفهان

مهرجان

بقعه حاج نجم الدین سلام الله علیه

نسب : ایشان به نقلی برادر حاجی شمس الدین بوده که هر دو در این روستا مدفون می باشند. مساحت : زیر بنای بقعه فعلی زیارتگاه 40 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1386 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین بازسازی و مرمت گردیده است. داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار نبوده و تنها سنگ مزار ایشان در ابعاد 2×1 و به ارتفاع نیم متر قرار دارد. بقعه فوق فاقد تزیینان هنری چون کاشیکاری، آینه کاری و یا گچ بری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-مهرجان-روستای مِهرِجان

بقعه شیخ شمس الدین سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای قدیمی ساختمان بقعه 50 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا بقعه ایست با مصالح خشت و گل که قدمتی حدود 700 دارد که هم چنان با توجه به فرسوده بودن بنایش همچنان پا برجا باقی مانده است. داخل بقعه ضریحی چوبین به ابعاد 3 ×1 روی سنگ مزار قرار گرفته است. بقعه و حرم فاقد هر گونه تزیینات کاشیکاری، نقاشی و یا آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- خور و بیابانک-مهرجان- در روستای مِهرِجان واقع در 25 کیلومتری خور و 455 کیلومتری اصفهان

زرین شهر

بابالار

سقاخانه مسجد صباحی

نسب : - مساحت : - توضیحات : این مکان در دل صحرایی با نام بابا لار قرار داشته و به نقل از اهالی محل قدمتی 700 ساله دارد. این مکان به روایت معتمدین محل در قبل آتشکده بوده که هم اکنون به صورت مسجدی در آمده که به نام مسجد صباحی مشهور است. سقاخانه این مسجد معروفتر از مسجد آن بوده و مردم برای ادای نذورات و برآورده شدن حاجاتشان به این مکان مراجعه می کنند. دو منار و گلدسته که ارتفاع هر کدام از کف 24 متر است در دو طرف سقاخانه ساخته شده و مردم از آب سقاخانه به عنوان تبرک استفاده می کنند. آدرس : اصفهان-زرین شهر-بابالار-در صحرای بابا لار واقع در شهر زرین شهر و نزدیکی بلوار شهید فهمیده.

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

نسب : این امامزاده ی بزرگوار، نسبشان طبق روایت اهالی به امام موسی کاظم می رسد. مساحت : مساحت زیارتگاه امامزاده سید ابراهی معلیه السلام 50 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قبلی امامزاده که با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1355 تخریب و بنای فوق جایگزین بنای قدیم آن شده است. گنبدی دوپوش به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار دارد. ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار در داخل بقعه قرار گرفته است. و دور تا دور دیوارهای حرم چهار قل سورة قرآن کریم کاشیکاری شده است. در ضلع شمالی حرم نیز زیارتنامه امامزاده بزرگوار کاشیکاری شده است. آدرس : اصفهان- زرین شهر-باغ بهادران-در خیابان شهرداری باغبهادران و در فاصلة 25 کیلومتری زرین شهر

زیارتگاه قرآن

نسب : - مساحت : مساحت فعلی زیارتگاه حدود 2000 متر و مساحت زیر بنای زیارتگاه که بصورت ساختمانی هشت ضلعی است به حدود 200 متر می رسد. توضیحات : این مکان در واقع جایگاه قرآنی است که منسوب به خط مبارک حضرت امیرالمؤمنین علیعلیه السلام می باشد. این قرآن توسط شخصی بنام سید ابراهیم مقدس در حدود 200 سال پیش به این مکان آورده شده و وقف گردیده است. این قرآن تنها دو جزء آخر کلام ا... مجید بود که به خط کوفی بر روی پوست آهو در59 صفحه نگاشته شده است. در این مکان که مورد احترام و قداست خاص مردم و عموم قراردارد مراسمات ویژه ای در ایام روز عاشورا و بیست و هشتم صفر و شهادت حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و شهادت امام حسن مجتبی علیه السلام و بیست و یکم ماه مبارک رمضان و شهادت حضرت امیرالمؤمنین علیعلیه السلام برپا می گردد که مردم جهت زیارت این قرآن به این مکان آمده و برای برآورده شدن حاجاتشان به دعا و راز و نیاز می پردازند. این بنا به همت هییت امناء و خیرین در سال 1356 ساخته شد. و هم اکنون نیز همچنان پا بر جا بوده و شامل طرح توسعه با همکاری شورای محل و دهیاری روستا و بخش داری باغ بهادران و بنیاد مسکن اصفهان می باشد. در داخل زیارتگاه قرآن مذکور در جایگاهی چوبین به ارتفاع 2 متر از کف قرار گرفته که زواربعد از زیارت قرآن از زیر آن رد شده و در گوشه ای از حرم به راز و نیاز به درگاه احدمنان می پردازند. آدرس : اصفهان- زرین شهر-باغ بهادران-در فاصلة 35 کیلومتری شهر زرین شهر واقع در بخش باغبهادران و در روستای سعید آباد

زاینده رود

امام زاده سید احمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر و طبق عقیده اهالی و تأییدیه ای که از پژوهشکدة انساب سادات به قلم آقای سید مهدی رجایی نگاشته شده، به حضرت امیر المؤمنین علیعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی زیارتگاه به حدود 5000 متر رسیده و مساحت زیر بنای بقعه که شامل حرم و چهار رواق آن است به 1250 متر مربع می رسد. توضیحات : در این تأییدیه چنین آمده است که: «امامزاده سید احمدعلیه السلام مشهور به سید علی از نوادگان محمد حنیفه ابن علی بن ابیطالب در روستای بابا شیخ علی لنجان مورد توجه علاقه مندان عصمت و طهارت می باشد. بنای قدیم زیارتگاه که از مصالح خشت و گل بوده در سال 1355 تخریب و توسط هییت امناء، خیرین و همکاری شهرداری بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. در داخل حرم ضریحی فلزی درابعاد 3 ×2 از جنس آهن روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار دارد. ارتفاع گنبد دوپوش زیارتگاه از کف به 24 متر مربع می رسد. بقعه و حرم فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- زرین شهر-زاینده رود-در فاصلة 10 کیلومتری شهر زرین شهر و در محلة بابا شیخ علی شهر زاینده رود

زرين شهر

آرامگاه سیده مریم بیگم سلام الله علیها

نسب : - مساحت : - توضیحات : در این مکان و داخل پارک آرامگاهی ایست با نام سید مریم بیگم. این آرامگاه که سید مریم بیگم نام دارد نزد مردم شهر دارای وجهه و احترام می باشد. مردم در این مکان برای شادی روح سید مریم بیگم فاتحه خوانده و برای برآورده شدن حاجاتشان به دعا و راز و نیاز با پروردگار قادر می پردازند. این مکان دارای سقف و ساختمان نبوده و تنها سنگ مزار بی بی سیده مریم در فضای سبزی که به صورت پارک در آمده قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- زرین شهر-زرین شهر-در بلوار شهدای شهر زرین شهر محوطه ایست که قبرستان قدیم شهر بوده که در حال حاضر به پارکی تبدیل شده است.

آرامگاه میر مراد علی

نسب : - مساحت : - توضیحات : در این مکان با توجه به قرار گرفتن مزار میر مراد علی در کنار گلزار شهدای شهر و احترامی که مردم زرین شهر برای قبور مطهر شهدا قایلند، هر شب جمعه مراسم دعای کمیل و مراسمات ویژه ای دیگر چون اعیاد ایام مبارک دهة فجر و سایر مناسبتها، انجام می گردد. روی سنگ مزار این آرامگاه سورة مبارکه قدر حجاری شده است. در این مکان مردم با پخش آش و سایر نذورات در کنار مزار میر مراد علی و قبور مطهر شهدای 8 سال دفاع مقدس، برای شهدا و همة اهل قبور فاتحه خوانده و به ادای احترام به آن بزرگواران می پردازند. آدرس : اصفهان- زرین شهر-زرین شهر-در مرکز شهر واقع در گلزار شهدای زرین شهر

سده لنجان

آرامگاه سیده آغا بیگم سلام الله علیها

نسب : - مساحت : مساحت 4×3 قرار داشته و داخل آن فاقد هرگونه تزئینات هنری است. توضیحات : این مکان تا سال 1366 گورستان منطقه بوده و بعد بصورت پارک فعلی، چمن کاری شده و به فضای شهر تبدیل شدهاست. این مزار در اتاقکی به مساحت 4×3 قرار داشته و داخل آن فاقد هرگونه تزیینات هنری است. در کنار مزار این بانوی ارجمند، مزار پسر ایشان نیز قرار دارد. بر روی سنگ مزار سیده آغا بیگم 1354 (هـ ش) نوشته و حجاری شده است. آدرس : اصفهان- زرین شهر-سده لنجان-شهر سده لنجان واقع در 7 کیلومتری زرین شهر-خیابان کمربندی جنوبی و در کنار پارک در شهید این شهر

آرامگاه سید محمود امینی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت 20 مترمربع درنبش خیابان امام(ره). توضیحات : این سید بزرگوار مشهور به سید خورشید می باشد و مورد احترام و تکریم اهالی بوده و در اتاقکی به مساحت 20 مترمربع درنبش خیابان امام(ره) مدفون می باشد. روی سنگ مزار سید محمود امینی که بازسازی سنگ قبر قدیمی آن است تاریخ فوت ایشان به سال 1366 (هـ.ق) حجاری شده است. مردم شهر به این مکان احترام قایل بوده و بر سر مزار سید محمد امینی که به نقل از بزرگان شهر سده یکی از علما و بزرگان بوده، به خواندن قرآن و فاتحه می پردازند. آدرس : اصفهان- زرین شهر-سده لنجان-در شهر سدة لنجان واقع در 7 کیلومتری شهر زرین شهر در خیابان امام(ره)

عشيان

امام زاده بابا سبز عشیان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت معتمدین و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیارتگاه بابا سبز به اضافه حسینیه آن 2500 متر و مساحت بقعه و حرم 120 متر مربع می باشد. توضیحات : بقعة قدیمی این زیارتگاه ساختمانی با مصالح خشت و گل در ابعاد 100 متر مربع بوده که در سال 1366 تخریب و به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان لنجان بازسازی گردیده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف 5/8 متر بوده و داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. آدرس : اصفهان- زرین شهر-عشیان-در فاصلة 7 کیلومتری شهر زرین شهر و در مسیر شهرستان مبارکه، روستای عشیان

کرچه خان

امام زادگان سید محمد و سید احمد سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف به عقیدهٔ معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل زیارتگاه که شامل بقعه آن است به 200 متر مربع می رسد. توضیحات : این مکان به روایت بزرگان روستا قبرستان محل بوده و کم کم ساختمان امامزاده روی قبور و قبرستان ساخته شده است. گنبدکوچکی به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار دارد. امامزاده ی فوق دارای ضریح نبوده، و تنها سنگ مزار امامزادگان در فاصلهٔ 2 متر از یکدیگر در داخل بقعه قرار دارند. آدرس : اصفهان- زرین شهر-کرچه خان-در فاصله 35 کیلومتری شهر زرین شهر در روستای کرچگان از توابع باغبهادران

ورنام خواست

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل زیارتگاه شامل حسینیه و زایر سرا و ساختمان حرم به 5000 مترمربع می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1354 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که ساختمان جدید آن مساحت آن بالغ بر 1000 متر مربع خواهد رسید، در حال ساخت می باشد. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف 12 متر است و داخل حرم ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار آن بزرگوار قرار دارد. نمای بیرونی بقعه به صورت آجر نما و کاشیکاری شده، سوره مبارک قرآن کریم نوشته شده است. آدرس : اصفهان- زرین شهر-ورنام خواست-در فاصلة 2 کیلومتری زرین شهر و در شهر ورنامخواست

هاردنگ

امام زاده سید بهاء الدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق روایت بزرگان محل و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی زیارتگاه به اضافه زمینهای اطراف آن 11 هکتار است و مساحت زیر بنای بقعه امامزاده شاه خراسان به 500 متر مربع می رسد. توضیحات : ساختمان امامزاده قدمتی 200 ساله داشته و گنبدی روی امامزاده نصب شده که ارتفاع آن ازکف به 8 مترمی رسد. درداخل حرم ضریحی چوبین درابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده بزرگوار قرار دارد و بقعة فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. این زیارتگاه با توجه به داشتن زمینهای اطرافش اردوگاه دانش آموزی، دانشجویی، مکان مانور نیروهای مسلح، بسیج و سپاه نیز می باشد. آدرس : اصفهان- زرین شهر-هاردنگ-در فاصله 35 کیلومتری شهر زرین شهر از توابع باغبهادران و واقع در روستایی بنام هاردنگ

سمیرم

حنا

امام زاده بی بی ناز بانو سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان بنا به اعتقاد مردم و اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای حدود 200 متر و زیر بنای مسجد دو طرف آن به 450 متر مربع می رسد. توضیحات : ایشان نوة سید علاء الدین حسین علیه السلام بوده که در شیراز مدفونند و دختر امامزاده امام شهید بوده و در استان فارس مدفون می باشند. این بنا تا تاریخ 1372 اتاقی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان سمیرم بنای جدید جایگزین بنای قدیمی آن گردیده است. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 1×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار داشته و گنبدی از جنس آهن و دو گلدسته نیز در کنار آن که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد روی بقعه قرار دارد. بنا بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- سمیرم-حنا-در فاصله 30 کیلومتری شهرستان سمیرم بین استانهای فارس و یزد

خفر

امام زاده سید احمد سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش طبق عقیده و اعتقاد مردم و بزرگان روستا به حضرت امام موسی به جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : این امامزاده شریف دارای بقعه ای با زیر بنای 100 متر می باشد.مساحت صحن امامزاده قریب به 500 متر می باشد توضیحات : این امامزاده شریف دارای بقعه ای با مصالح خشت و گل و دارای گنبدی کوچک و بزرگ می باشد. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/1 ×5/1 روی سنگ مزار قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- سمیرم-خفر-در فاصله 70 کیلومتری جنوب سمیرم و ارتفاع 2300 متری کوه دنا از سطح دریا و روستایی است با نام روستای خَفر

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان با توجه به اینکه فرزند امامزاده سید احمد بوده، به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بنای جدید امامزاده که در دست احداث است 800 متر بوده و گنبدی دوپوش نیز به ارتفاع 18 متر روی بقعه قرار خواهد گرفت و دو گلدسته نیز که هر کدام ارتفاع آن 20 متر در کنار گنبد روی بقعه ساخته و قرار خواهد گرفت. توضیحات : این بنا در وسط روستا واقع گردیده و در حال حاضر در حال ساخت و ساز جدید می باشد. بنای قدیمی بقعه که اتاقکی 4×3 است همچنان پا برجاست و ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×1 روی سنگ مزار قرار دارد. دو گلدسته نیز که هر کدام ارتفاع آن 20 متر در کنار گنبد روی بقعه ساخته و قرار خواهد گرفت. مردم آبادی نسبت به این امامزاده شریف عقیده و احترام فراوان داشته و دارند. آدرس : اصفهان- سمیرم-خفر-در روستای خَفر واقع در 70 کیلومتری سمیرم

سمیرم

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین شهر و همچنین طبق شجره نامه ای که به تأیید واحد تحقیقات و مطالعات سازمان اوقاف می باشد به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امامزاده 100 متر و مساحت زیر بنای بقعه 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1357 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و خیرین و ادارهٔ اوقاف شهرستان سمیرم بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است که مراحل به سازی و تکمیل آن ادامه دارد.گنبدی دو پوش که ارتفاع آن از کف به 14 متر می رسد و ضریحی چوبین به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل حرم، بصورت نقاشی به سبک صفویه و آینه کاری و گچ بری زیبا و هنرمندانه می باشد. دیوارهای اطراف ضریح همگی کاشیکاری و دور تا دور آن سنگ مرمر می باشد. آدرس : اصفهان-سمیرم-سمیرم-در شهر سمیرم و در خیابان شیخ صدوق و در مسیر ورودی شهر

امام زاده پنج تن سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت صحن امامزاده حدوداً 6000 متر مساحت و زیر بنای حرم 150 متر مربع می باشد گنبدی که ارتفاع آن 14 متر از کف می رسد روی بقعه قرار گرفته است و ضریحی فلزی در ابعاد 3×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف نصب می باشد. توضیحات : در خیابان پنج تن شهر سمیرم و میدان قدیم خواجگان امامزاده ایست با نام امامزادگان پنج تن علیه السلام. در این زیارتگاه مدفن پنج تن امام زاده شریف از اولاد حضرت زین العابدین علیه السلام می باشد. این بقعه و زیارتگاه تا سال 1370 بنایی با مصالح خشت و گل بوده و در سال 1380 بنای جدید امامزاده با همت هییت امناء، خیرین شهر و اداره اوقاف شهرستان سمیرم ساخته شد که هم اکنون نیز مراحل تکمیلی ساخت آن ادامه دارد. گنبدی که ارتفاع آن 14 متر از کف می رسد روی بقعه قرار گرفته است و ضریحی فلزی در ابعاد 3×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف نصب می باشد. بزرگوارانی که در این مکان مدفونند: امام زاده علمدار- امامزاده شمس الدین- امامزاده عبدالله- امامزاده حسن و امامزاده قاسم علیه السلام می باشند که همگی از پسران امامزاده سلیمان بن اسماعیل ابن حسین ابن زید پسر امام زین العابدین علیه السلام می باشند. مردم شهر و اهالی نسبت به این بزرگواران ارادت و احترام ویژه قایلند. آدرس : اصفهان- سمیرم-سمیرم-در خیابان پنج تن شهر سمیرم و میدان قدیم خواجگان

قلعه قلم

امام زاده زید ابن علی سلام الله علیه

نسب : این امامزاده بزرگوار نسبشان طبق عقیدة اهالی و معتمدین محل به امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این بنا در محیط بسیار سر سبز قرار داشته و وجود 4 چشمه ویژگی های منحصر به فرد آن به شمار می رود. وجود درختان بید، نارون و کبوده و گردو در اطراف امامزاده مکانی سیاحتی و زیارتی را برای زایرین دور و نزدیک فراهم ساخته است. این بنا تا سال 1383 بنایی با مصالح خشت و گل بوده و همان سال به همت هییت امناء خیرین و ادارة اوقاف شهرستان سمیرم بنای جدید جایگیزن بنای قدیم آن گشته است. گنبد دوپوش امامزاده به ارتفاع 14 متر از کف روی بقعه قرار گرفته و ضریحی فلزی از جنس آهن و استیل در ابعاد 1 ×2 روی سنگ مزار قرار دارد. یکی دیگر از مختصات دیگر این امامزاده وجود درخت کهنسال گردویی است که به عقیده اهالی عمری طولانی داشته و آنرا مقارن با شهادت این امامزاده بزرگوار می دانند. آدرس : اصفهان- سمیرم-قلعه قلم-در فاصله 1 کیلومتری روستای قلعة قدم و در فاصلة 15 کیلومتری سمیرم

كمه

بی بی گل خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده مردم محل و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل صحن زیارتگاه بی بی گل خاتون سلام الله علیها به علاوه فضای سبز و وسایل بازی و ورزشی که برای رفاه حال زائرین در کنار بقعه ساخته شده 4 هکتار بوده و مساحت زیر بنای بقعه فعلی آن 500 متر می باشد. توضیحات : این امامزاده شریفه خواهر امامزاده سید محمد مدفون در روستای خَفر می باشد. این امامزاده در واقع بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1382 به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان سمیرم، ساختمان قدیم آن تخریب و بنای جدید روی سنگ مزار ساخته شده است. گنبد دوپوش امامزاده از کف 24 متر ارتفاع داشته و ضریحی فلزی در ابعاد 2×1 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار دارد. در طرفین ضریح چهار ستون وجود داشته و حرم و بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و کاشی کاری و یا آینه کاری می باشد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت ویِژه داشته و خصوصاً بانوان جهت برآورده شدن حاجاتشان به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان-سمیرم-کمه-در روستای خَفر می باشد.

کیفته گیوسین

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیدهٔ مردمان و اهالی محل به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای حدود 100 متر توضیحات : این بنا ساختمانی است که قدمت ساخت آن به 70 سال قبل می رسد. گنبد سبز رنگ امامزاده بخوبی از دور چشم انداز بقعه را مشخص و نمایان می کند. این بنا در قبل در واقع بنایی با مصالح خشت و گل بوده که 70 سال پیش تخریب و بنای جدید جایگزین آن گردیده است. ارتفاع گنبد سبز امامزاده از کف به 12 متر می رسد و در کنار امامزاده قبرستان آبادی قرار گرفته است. در کنار این امامزاده چشمه ای نیز قرار گرفته که موجب آبادانی و سرسبزی محیط امامزاده شده و اهالی روستا و سایر روستاهای همجوار هم به جهت سیاحت و زیارت به این مکان مراجعه می کنند. آدرس : اصفهان- سمیرم-کیفته گیوسین-در روستای کیفتهٔ گیوسین واقع در فاصله 70 کیلومتری سمیرم و در بیرون روستایی و در دل صحرا

ونک

امام زاده معصومه خاتون سلام الله علیها

نسب : این امامزاده شریفه طبق عقیده مردم و شجره نامه که به تنظیم محمد مهدی فقیه محمدی و مرکز تحقیق و تنظیم مؤسسه دایره المعارف بقاع متبرکه موجود است نسبش به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل صحن امامزاده 5000 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای خود بقعه 200 متر مربع می باشد. توضیحات : این بقعه در قدیم بصورت بنایی خشت و گل بوده و در سال 1356 با همت اهالی و خیرین، مرحله اول بازسازی و تخریب بنای قدیم آغاز و ادامه یافت و سپس در سال 1375 مرحله دوم بازسازی با همت خیرین و هییت امناء و شهرداری ونک امامزاده ساخته شده است.گنبدی کوچک که ارتفاع آن از کف به 14 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته و درختان چنار و تاک و ون دور تا دور بقعه و صحن به چشم می خورد. تعداد 100 شهید بزرگوار دفاع مقدس و جنگ تحمیلی یکی دیگر از فضای امامزاده بوده که در صحن پایین امامزاده قرار دارد. داخل شبستان و در مجاورت حرم امامزاده چشمهٔ آبی است که مختص و ویژگی های این مکان بوده و مردم برای گرفتن شفا از آب آن می نوشند. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار در داخل حرم امامزادهٔ شریفه نصب گردیده است. آدرس : اصفهان-سمیرم-ونک-در فاصله 34 کیلومتری شهرستان سمیرم و 2 کیلومتری شهر ونک

شاهین شهر

باغ میران

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت امام زین العابدین علیه السلام می رسد. مساحت : 920 متر مربع زیربنا دارد. توضیحات : این بنا تا سال 1365 ساختمانی با مصالح خشت و گل بودند که به همت هییت امناء و خیرّین بنای جدید آن ساخته شده است. ارتفاع گنبد دو پوش امام زاده از کف 22 متر می باشد. داخل حرم تازه ساز زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. این بنا دارای 4 رواق هشت ضلعی و 4 درب ورودی می باشد. و تزیینات داخل حرم در آینده آیینه کاری، کاشیکاری و گچ بری خواهد گردید. در فاصله 5/2 متری در زیر زمین و زیارتگاه چند چشمه جوشان آب زلال وجود داشته که مورد استفاده آب آشامیدنی روستا قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-باغ میران-در روستای باغ میران واقع در 35 کیلومتری شاهین شهر

بيدشك

امام زاده زین العابدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و متعمدین روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای بقعه و حرم به اضافه اتاقهای مجاور آن به حدود 200 متر می رسد. توضیحات : امام زاده زین العابدین بن احمد بن موسی بن جعفر علیه السلام ساختمان این بنا قدیمی بوده که قدمتی حدود 400 ساله دارد.گنبد قدیمی امام زاده همچنان بر روی بقعه به ارتفاع 12 متر از کف قرار گرفته است. این زیارتگاه با توجه به موقعیت جغرافیایی اش فاقد برق و امکانات اولیه بوده و توسط جاده ای خاکی به طول 7 کیلومتر به روستای بیدمشک متصل می باشد. در داخل بقعه و حرم ضریح یا حفاظی چوبین در ابعاد 5/2 ×5/2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. در داخل حرم و دیوارهای بقعه سُوَر قران کریم و همچنین احادیث ایمه اطهار کاشیکاری شده است آدرس : اصفهان- شاهین شهر-بیدشک-در روستای بیدمشک در فاصله 80 کیلومتری شاهین شهر و 100 کیلومتری اصفهان

سهه

امام زاده گلیله سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به روایت از اهالی روستا به امام موسی بن جعفر (ه) می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه نیز 400 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا قدمتی قدیمی داشته و دارای گنبدی فیروزه ای شکل است که به تازگی مرمت گردیده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف 12 متر می باشد.داخل بقعه، تخته سنگ بزرگی است که به روایت اهالی پایین سنگ احتمالاٌ مزار دو امام زاده است که باعث احترام اهالی نسبت به این مکان شده است. در بالای بقعه و زیر گنبد آرامگاهی است که آنرا مزار امام زاده بانو گلیله می نامند. این آرامگاه فاقد ضریح است و تنها در زیر گنبد سنگ مزار بانو گلیله در ابعاد 1 ×2 متر قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-سهه-روستای سُه واقع در 75 کیلومتری شاهین شهر

امام زاده یوسف سلام الله علیه

نسب : - مساحت : صحن زیارتگاه حدود 1000 متر بوده و مساحت بقعه به اضافه شبستان و رواقهای آن نیز 1000 متر مربع می شد. توضیحات : در این زیارتگاه 3 امام زاده مدفون می باشند: امام زاده تاج الدین بن احمد بن شاه چراغ علیه السلام امام زاده یوسف بن امام علی النقی علیه السلام امام زاده ابوالقاسم بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام این زیارتگاه قدمتی حدود 400 ساله داشته و در طول سالیان اخیر مرمت و به مساحت آن اضافه شده است. مساحت داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×5/1 روی سنگ مزار امام زادگان شریف قرار گرفته است. همچنین در کنار ضریح جدید فلزی زیارتگاه، ضریح چوبین امام زادگان نیز قرار دارد که به قدمت بنای مذکور افزوده است. تزیینات حرم که شامل دیوارهای آن است که تا سقف ادامه دارد که پاره ای به دوران صفویه و پاره ای دیگر به دوران قاجاریه می رسد. ارتفاع گنبد دو پوش زیارتگاه بصورت کاشیکاری فیروزه های رنگ است که از کف 16 متر ارتفاع دارد. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-سهه-در فاصله 75 کیلومتری شاهین شهر و در روستای سُه

کلهرود

سه بزرگوار سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد با واسطه». مساحت : مساحت بقعه و حرم فعلی زیارتگاه 200 متر مربع می باشد که مراحل بازسازی آن همچنان ادامه دارد. توضیحات : در این بقعه امام زادگان شریف به نامهای عبداله، رقیه و فاطمه سلام الله علیها مدفون می باشند. این سه بزرگوار به روایت اهالی و همچنین شجره نامه و تاییدیه حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی این چنین آمده است: «حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان جلد بیست و ششم صفحه 167 آورده ام امام زاده عبداله و بی بی رقیه و بی بی فاطمه در قریه کلهرود دفن شده اند .این زیارتگاه تا سال 1373 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و نظارت اداره اوقاف شهرستان بنای جدید جایگزین آن شده است. داخل حرم هنوز ضریحی بر روی مزار امام زداگان شریف قرار نداشته و تنها پایین دیوارها سرامیک و بالای آن تا سقف سفید کاری شده است. این بنا دارای برق نبوده و در آینده، حرم و بقعه کاشیکاری و آینه کاری خواهد گردید. همچنین گنبد دو پوش زیارتگاه که ارتفاع از کف 24 ارتفاع دارد نیز در آینده کاشیکاری خواهد گردید. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-کلهرود-در بیرون روستای کلهرود و در فاصله 60 کیلومتری شاهین شهر

گز

بقعه شاه نعمت الله سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و بزرگان شهر به حضرت امام صادق علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای بقعه و حرم زیارتگاه امام زاده شاه نعمت اله علیه السلام 300 متر مربع می باشد. توضیحات : این مطلب از طرف آیت اله مرعشی نجفی از مرکز مطالعات پژوهشی های اخلاق قم مورد نیز به تایید رسیده است. ساختمان بنای زیارتگاه به رویات اهالی از سال 1356 آغاز به مرمت و بازسازی شده است. گنبد دو پوش زیارتگاه کاشیکاری شده و از کف 12 متر ارتفاع دارد. داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/2 ×5/1 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است و تزیینات داخلی بقعه و حرم شامل نقاشی زیبایی اضلاع آن است که تا سقف ادامه دارد. بقعه فاقد آیینه کاری، کچ بری و کاشیکاری است. این زیارتگاه با توجه به قرار گرفتن آن در شهر باعث توجه و احترام بیشتر اهالی شهر گز و مردم به زیارت این امام زاده بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- شاهین شهر- گز-در خیابان سجاد شهر گز

لوشاب

امام زادگان زین العابدین اسماعیل و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان شریف به اعتقاد اهالی و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : بنای جدید زیارتگاه حدود 80 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1352 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که بر سر فرسایش تخریب و به همت هییت امناء و خیرین، بنای جدید آن در دست ساخت می باشد .در طرح آینده ساختمان ، این زیارتگاه دارای حرم، بقعه و ضریحی در شان مقام بزرگواران مدفون در این زیارتگاه خواهد گردید. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-لوشاب-در روستای لوشاب واقع در 130 کیلومتری شاهین شهر

مورچه خورت

امام زاده قاسم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به گفته اهالی و معتمدین شهر به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه حدود 000/20 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا به عظمت و زیبا در سال 1372 به همت هییت امناء و چندین ساخته شده و جایگزین بنای قدیم آن که بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده شده است. همچنین تعداد 40 باب زایر سرا جهت رفاه حال زایرین در گوشه شمالی صحن زیارتگاه ساخته شده است. گنبد درپوش امام زاده از کف 36 متر ارتفاع داشته و دو منار در اطراف گنبد به ارتفاع 45 متر قرار گرفته است./ در داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی در ابعاد 4 ×3 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارند و تزیینات داخل حرم شامل کاشیکاری مقرنس بوده که چشم هر زایری را به خود خیر می کند. مساحت بقعه و حرم زیارتگاه امام زاده قاسمعلیه السلام حدود 1200 متر مربع می باشد. در داخل حرم بر روی دور تا دور دیوارهای آن سُوَر و آیات قرآن کریم و احدایثی از ایمه اطهار نوشته و کاشیکاری شده است. آدرس : اصفهان- شاهین شهر- مورچه خورت-در فاصله 27 کیلومتری شاهین شهر و 50 کیلومتری اصفهان

ميمه

امام زاده صالحه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب شریفه شان به روایت معتمدین روستا و اهالی به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 17000 بوده متر مربع و در ضلع شمال شرقی تعداد 24 باب زائرسراا جهت رفاه حال زائرین ساخته شده است.زیر بنای بقعه و حرم زیارتگاه 750 متر مربع است که شامل رواقهای اطراف آن نیز می باشد. توضیحات : این بنا به روایت هییت امناء قدمتی 200 ساله دارد که به مرور بازسازی و مرمت شده است. دو گلدسته زیبا و کاشیکاری شده که هر کدام 22 متر از کف ارتفاع دارند در سردر ورودی زیارتگاه قرار گرفته است که در سال 1370 ساخته شده است. گنبدکاشیکاری شده و مخروطی شکل زیارتگاه از کف 20 متر ارتفاع دارد. داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد5/2 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریفه قرار گرفته است. تزیینات بقعه شامل کاشیکاری است که روی آن زیارت عاشورا و زیارتنامه وراث و زیارت حضرت فرج (عج) نوشته شده است. همچنین شامل نقاشی های زیبای اضلاع که تا زیر سقف ادامه دارد. مردم و اهالی نسب به این بزرگوار ارادت و احترام خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان-شاهین شهر-میمه-در روستای اذان واقع در شهر میمه و در فاصله 80 کیلومتری شاهین شهر و 100 کیلومتری اصفهان

وندادە

امام زاده دوازده امام سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیربنای لبقه حدود 1000 متر مربع می رسد.صحن حیاط زیارتگاه مساحتی بالغ بر 150 متر دارد. توضیحات : این زیارتگاه در واقع دو قسمت داشته که قسمت قدیم آن قدمتی دیرین داشته و قسمت جدید آن که شامل رواق جدید است به تازگی ساخته شده است. بیرون درب ورودی و ایوان داخل حیاط آن کاشیکاری بسیار زیبایی است که به عضمت معنوی بنا افزوده است. این زیارتگاه دارای دو گلدسته کوچک است که بالای ایوان ورودی قرار گرفته است. زیارتگاه ونداده یا دوازده امام به روایت اهالی در واقع محل دفن امامزاده ای نبود و در واقع مکانی مقدس و قابل احترام برای اهالی محسوب می شود و از نظر اهالی این مکان جایی است که دوازده بانوی مکرمه غایب شده اند. تزیینات داخل شامل تنها نقاشی های اطراف اضلاع ساختمان قدیم است که تا سقف ادامه دارد. در زیارتگاه 2 نخل وجود دارد که مردم و اهالی در ایام سوگواری محرم و عاشورای حسینی و بیست و هشتم صفر در آن در عزاداری ها استفاده می نمایند. آدرس : اصفهان- شاهین شهر-ونداده-در روستای ونداده در فاصله 60 کیلومتری شاهین شهر

شهرضا

اسفرجان

امام زاده عبدالمطلب سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف طبق عقیدة مردم و اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده عبدالمطلبعلیه السلام 2000 متر و مساحت زیر بنای حرم آن 500 مترمربع می باشد. توضیحات : این امامزاده گنبدی 12 ضلعی از جنس آجر داشته و گنبد آن فاقد تزیینات کاشیکاری می باشد. در داخل حرم ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در ابعاد 3 ×2 روی مزار در سال 1380 با کمک اهالی و خیرین روستا روی سنگ مزار قرار دارد و 8 ستون کاشیکاری شده در طرفین ضریح قرار گرفته است. تزیینات داخلی بقعه در حال تکمیل و اضلاع آن توسط هنرمندان در حال آینه کاری و کاشیکاری می باشد. در این امامزاده در کنار مزار شهدای هشت سال دفاع مقدس قرار گرفته و برای مردم و اهالی دارای وجه و منزلتی ویژه می باشند. آدرس : اصفهان- شهرضا-اسفرجان- فاصله 35 کیلومتری شهرضا -در مسیر استان فارس - روستایی اِسفِرجان

اسفه

امام زاده سید کاظم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق عقیده مردم و اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای ساختمان جدید امامزاده حدود 300 متر می باشد و گنبدی کوچک که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است. توضیحات : این بنا تا سال 1367 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که سپس به همت خیرین و بزرگان روستا بنای جدید آرام آرام جایگزین بنای تاریخی آن گشته است.ضریح امامزاده فلزی و از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 بوده و بقعه فوق فاقد هرگونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری است. به گفته هییت امناء امامزاده گنبد دیگر بقعه روی گنبد فعلی به ارتفاع 24 متر ساخته خواهد شد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده عظیم الشان ارادت و احترام قایل می باشند. آدرس : اصفهان- شهرضا- اسفه- روستای اِسفه - 10 کیلومتری شهرضا

بوان

امام زاده عبدالرحیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده عظیم الشان به اعتقاد مردم و بزرگان روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.این مطلب در تأییدیه و شجره نامه گونه آقای فلسفی از مرکز کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: (در فرهنگ آبادی ها صفحه 10 آمده که بوان دهی است که شهرستانهای مشهد رضا که دارای عظمت است زیرا بقعه مبارکه امامزاده عبدالرحیم در این روستا زیارتگاه زایرین است. و در کتاب سپاسگذاری از مردم صفحه 244 آمده که امامزاده عبد الرحیم علیه السلام نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفر می رسد.) مساحت : مساحت صحن امام زاده 2000 متر و مساحت زیر بنای حرم بعلاوه اتاقهایی که به عنوان زائر سرا ساخته شده به 1000 مترمربع می رسد. توضیحات : گنبد 12 ضلعی که معماری آن به دوران ایلخانیان می رسد بر روی بقعه و بصورت کاشیکاری شده می باشد. دو گلدسته دو طرف گنبد قرار گرفته و بر اهمیت و زیبایی بنا افزوده است.ضریحی فلزی از جنس استیل به ابعاد 1×2 روی سنگ مزار نصب گردیده است. دور تا دور ضریح و اضلاع بقعه گچ کاری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- شهرضا- بوان- فاصله 18 کیلومتری شهرضا - روستایی بَوان

پوده

امام زاده شاه زید سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بنا به اعتقاد مردم به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنایی 100 مترمربع توضیحات : در کنار این بقعه آرامگاه اهل قبور اهالی دارد. ساختمان بقعه بنایی با مصالح خشت و گل و گنبدی خشتی سبز رنگی که ارتفاع از کف به 12 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است. ضریحی فلزی از جنس آهن و رنگ آمیزی شده داخل بقعه روی سنگ مزار در داخل حرم امامزاده شاه زیدعلیه السلام قرار گرفته بقعة فوق فاقد هر نوع تزیینات گچ کاری، آینه کاری و کاشیکاری است. آدرس : اصفهان- شهرضا-پوده- فاصلة 23 کیلومتری دهاقان و 58 کیلومتری شهرضا - بیرون روستای پوده

جرم افشار

بقعه سید ملک شاه سلام الله علیها

نسب : نسب این سید بزرگوار به حضرت امام موسی به جعفرعلیه السلام می رسد و مورد احترام و اعتقاد مردم و اهالی می باشد. مساحت : ساختمان این بقعه بنایی با مساحت 50 متر بوده که دارای گنبدی فیروزه ای رنگ و کاشیکاری شده می باشد. توضیحات : این بقعه در کنار گلزار شهدا و اهل قبور واقع گردیده و مورد توجه اهالی روستا می باشد. ارتفاع این گنبد از کف به 12 متر می رسد و تاریخ نوسازی بنای جدید 1383 سال پیش می رسد. در کنار این بقعه مسجد و حسینیه روستا قرار دارد و ضریحی به ابعاد 2 ×2 داخل بقعه روی سنگ مزار قرار دارد.و مورد احترام و اعتقاد مردم و اهالی می باشد. آدرس : اصفهان- شهرضا-جرم افشار- فاصله 5 کیلومتری شهرضا - انتهای روستای جرم افشار

زیارتگاه

امام زادگان ابراهیم و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به اعتقاد مردم و کتیبهٔ کاشیکاری ایوان به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.در شجره نامه و تأییدیه که از جناب آقای حجه الاسلام فلسفی در بقعه وجود دارد به این مطلب اشاره نموده و نسب این امامزادگان بزرگوار را به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام منتسب نموده اند. مساحت : مساحت کل صحن امامزاده 2000 متر و مساحت خود بقعه بعلاوه مسجد آن به 1200 متر مربع می رسد. توضیحات : در کتیبه ای چنین نگاشته شده است: (امامزاده محمد و امامزاده ابراهیم در زمان امام رضا با جمعی از امامزادگان از جمله احمد بن موسی معروف به شاه چراغ در مدینه عازم شیراز بودند که به دستور حاکمان وقت آنها را شهید کردند و دو سر این امامزادگان شریف را به سمیرم و کهرویه بردند و در وسط راه قاتل را کشتند و سرهای این دو بزرگوار را در همانجا به خاک سپرده شده است. این مکان در واقع مدفن بدنهای مطهر این دو امامزاده بزرگوار می باشد. این بنا قدمتی حدود 900 داشته و با این فرض با توجه به گنبد 12 ضلعی آن به دوران سلجوقی و ایلخانیان می رسد. ارتفاع آن از کف 24 متر می رسد. محراب زیبای گچ بری داخل بقعه که آیت الکرسی و سورهٔ حمد روی آن نقاشی شده یکی از آثار مهم و برجسته بقعه محسوب می شود.این مکان و امامزادگان بزرگوار در نزد اهالی و سایر روستاهای همجوار مورد احترام و تکریم هستند. آدرس : اصفهان- شهرضا-زیارتگاه- فاصله 8 کیلومتری شهرضا - روستای زیارتگاه امامزاده

سید علی اکبر

امام زاده سید علی اکبر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به اعتقاد معتمدین محل و همچنین تأییدیه آقای فلسفی از مرکز کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.در این شجره نامه چنین آمده است: (آقای دکتر محمد مهدی فقیه بحر العلوم در کتاب بقاع متبرکه کشور صفحه 8 آورده است که امامزاده شاهزاده سید علی اکبر برادر بلافصل حضرت رضاعلیه السلام می باشد و پسر ارشد حضر ت موسی بن جعفرعلیه السلام است) مساحت : مساحت صحن امامزاده 2000 متر و مساحت زیر بنای بقعه 800 متر می باشد. توضیحات : آمده است که (ایشان و زوجه و فرزندشان را شهید و هر سه را در روستای شاه سید علی اکبر دفن نموده اند.) بقعه قدیم امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1308 مرمت و بازسازی شده است.همچنین برای رفاه حال زایرین 20 باب زایر سرا بصورت سوییت و اتاقهایی در ضلع شمالی صحن امامزاده ساخته شده است. گنبد دو پوش و کاشیکاری شده امامزاده از کف 30 متر ارتفاع داشته و ضریحی چوبین در ابعاد 4 ×3 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفته است. تاریخ ساخت ایوان قدیمی امامزاده به 432 سال پیش و به تاریخ 999 هـ . ق می رسد و این مطلب به خوبی در یکی از کتیبه های سنگی موجود در ایوان مشخص و نمایان است. مردم روستا و اقصاء نقاط دیگر شهرستان نسبت به این امامزاده بزرگوار احترام خاصی همراه بوده و دارند. آدرس : اصفهان- شهرضا-سید علی اکبر-روستای سید علی اکبر - 13 کیلومتری شهر شهرضا

شهرضا

امامزاده شاه رضا سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.و این مطلب در شجره نامه و تأیید که از حجت الاسلام فلسفی در حرم موجود است در صحت این مطلب چنین آورده شده است. (آقای دکتر غروی متذکر شده اند که امامزاده شاهرضا فرزند موسی بن جعفرعلیه السلام در شهرضا به درجه شهادت رسیده اند. و حقیر علی فلسفی گوید که شواهد و مدارکی می تواند استفاده نمود که امامزاده شاهرضا در حدود 200 هجری به شهادت رسیده و بقعة آن حضرت را شاه اسماعیل صفوی به هزینة بسیار گرانقدر ساخته است). مساحت : مساحت فعلی امامزاده 762/11 متر مربع بوده که در آن مدفن حدود 600 شهید و مفقود الاثر هشت سال دفاع مقدس نیز می باشد. توضیحات : ساختمان اولیه بقعة شاهرضاعلیه السلام متعلق به عهد شاه اسماعیل است. مساحت فعلی امامزاده 762/11 متر مربع بوده که در آن مدفن حدود 600 شهید و مفقود الاثر هشت سال دفاع مقدس نیز می باشد. در میان آن آرامگاه و مزار بزرگانی چون شهید همت، شهید حیدرپور، شهید طباطبایی نیز می باشد، که مورد عنایت و زیارت زایرین قرار دارد. این امامزاده دارای 3 صحن می باشد. صحن جنوبی، شمالی و مرکزی و صحن علمای حرم. در صحن شمالی حرم که 400 متر مساحت دارد کتابخانه و موزة حرم قرار داشته که در آن کتب و آثار قدیمی و تاریخی در معرض بازدید کنندگان و زایرین قرار گرفته است. در این موضوع علاوه بر نسخ و کتب خطی و چاپی قدیمی، دو درب صحن قدیم امامزاده یکی به تاریخ ساخت 1309 و دیگری به تاریخ ساخت 115، بصورت معرق کاری شده و بسیار زیبا که اهدایی نوه ناصر الدین(اکبر میرزا) رصام الدوله و وقف اوست، نگهداری می شود. در این کتابخانه علاوه در کنار اشیاء عتیقه و قدیمی، نسخ خطاطی چاپی و دست نویس اشیایی نیز از وسایل شخصی شهدا گرانقدر هشت سال دفاع مقدس نگهداری و در معرض دید بازدیدکنندگان قرار دارد. در ضلع جنوبی حرم تعداد 8 باب زایر سرا و در ضلع غربی 12 باب جهت رفاه حال زایرین دور و نزدیک که به پابوس این امامزاده عظیم الشان مشرف می شوند، ساخته شده که در آینده نزدیک با بهره برداری مجموعه فرهنگی جدید و امکان پذیرایی و استفاده از مجموعه برای اردوهای زیارتی، امکان بهتری برای اسکان زایرین خواهند داشت. مساحت زیر بنای حرم بعلاوه 4 رواق آن حدود 540 متر خواهد بود.گنبد دوپوش و کاشیکاری شده فیروزه ای رنگ حرم از کف 24 متر

ارتفاع دارد. همچنین دو گلدسته در طرفین گنبد حرم به ارتفاع گنبد و 24 متر قرار داشته و زیبایی و چشم انداز حرم را دوچندان نموده است. ضریح زیبای حرم با ترکیبی از معرق چوب و فلز به ابعاد 4 ×3 روی سنگ مزار داخل حرم قرار دارد. همچنین تزیینات داخل حرم شامل آینه کاری، گچ بری زیبایی دیوارهای آن است که تا سقف ادامه دارد. مردم شهرستان و استان چون نگینی درخشان این امامزاده شریف را در بر گرفته و از اقصاء نقاط استان و حتی کشور به پابوس این امامزاده بزرگوار مشرف می شوند.
آدرس : اصفهان- شهرضا-شهرضا-شمال شهرضا - بلوار مدرس

بی بی سیده خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده بنا به اعتقاد مردم و اهالی شهر به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل صحن امامزاده بی بی سیده خاتونسلام الله علیها 4500 متر و مساحت زیر بنای بقعه 2500 می باشد. توضیحات : این بنا در واقع تا سال 1356 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1358 مراحل بازسازی آن توسط خیرین و مردم آغاز و بدین سال ادامه یافته است. ارتفاع گنبد کاشیکاری شده و دوپوش امامزاده از کف 14 متراست و ضریحی چوبین و معرق کاری شده که قدمتی 400 ساله دارد، 4×2 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار دارد. تزیینات داخل بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، کاشیکاری و آینه کاری می باشد. این امامزاده با توجه به موقعیت جغرافیایی و بودن آن در مسیر اصفهان و شیراز بیشتر مورد توجه مسافرین، زایرین و مردم شهر و خصوصاً بانوان قرار دارد. آدرس : اصفهان- شهرضا-شهرضا-خیابان امام خمینی(ره) - داخل شهر شهرضا

قهه

امام زاده شاه مراد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بنا به اعتقاد اهالی و مردم به حضرت سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن بنای فعلی 1800 متر و مساحت زیر بنای بقعه حدود 200 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1350 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در همان سال با همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است.گنبدی کاشیکاری شده و دو پوش که ارتفاع آن از کف به 14 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است و ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده نصب گردیده است. 8 باب زایر سرا نیز همچنین برای رفاه حال زایرین در صحن امامزاده ساخته شده است. آدرس : اصفهان- شهرضا- قهه -فاصله 20 کیلومتری دهاقان و 55 کیلومتری شهرضا -روستایی قَهِه

كره

بقعه بابا شیخ حسین انصاری سلام الله علیه و بی بی خاتون سلام الله علیها

نسب : این بزرگواران بنا به عقیدة مردم این دیار از فرزندان جابر بن عبدالله انصاری یکی از صحابة حضرت رسول اکرمصلی الله علیه و آله وسلم می باشند. مساحت : مساحت خود بقعه در واقع اتاقکی کوچک در ابعاد 3 ×2 می باشد. توضیحات : این بقعه دارای ساختمانی از مصالح خشت و گل بوده و قدمتی حدود 150 ساله دارد. و همچنین گنبدی کوچک و نیز با مصالح خشت و گل که ارتفاع آن از کف به 8 متر می رسد. همچنان روی بقعه قرار گرفته است. ضریحی چوبین و قدیمی در ابعاد 1 ×2 روی سنگ مزار قرار دارد همچنین در ضلع شمالی این بقعه اتاقی دیگر که آرامگاه خواهر ایشان بی بی خاتون نامیده شده قرار گرفته که آن نیز دارای ضریحی کوچک و چوبین در اتاقکی در همان ابعاد قرار دارد. این مکان هم به عنوان مکانی زیارتی و سیاحتی محسوب می شود و دارای شهرت و احترام ویژه از طرف مردم سامان و دهاقان می باشد. آدرس : اصفهان- شهرضا-کره- 5 کیلومتری شهرستان دهقانان و 40 کیلومتری شهرضا - کنار روستای کَرِه و در شیب دامنة کوه

كهرويه

امام زادگان ابراهیم و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسبت به این مکان و امامزادگان شریف احترام و حرمت ویژه قائلند.این مطلب در شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی نیز آمده است. مساحت : مساحت صحن امامزده حدوداً 4000 متر و مساحت زیر بنای خود بقعه به حدود 600 مترمربع می رسد. توضیحات : این مکان در جنوب شهرضا قرار گرفته و در واقع مدفن سرهای مبارک امامزادگان ابراهیم و محمد هستند که بدنهای پاکشان در روستای زیارتگاه مدفون می باشند. قاتل این بزرگواران بعد از به شهادت رسانیدن این دو امامزاده در حالی که حامل سرهای آنان بوده از این مسیر به سمت سمیرم در حرکت بوده که در این مکان دستگیر و سپس کشته می شود و سرهای مبارک آن دو بزرگوار در این مکان به خاک سپرده می شود این مکان تا سال 1375 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده و سپس بنای جدید با همت هییت امناء و خیرین و اهالی روستا و همچنین اداره اوقاف شهرستان ساخته شده است.ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار نصب گردیده و گنبدی دوپوش و کاشیکاری شده که ارتفاع آن از کف 24 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است. تزیینات بقعه شامل کاشیکاری دور تا دور دیوار و مقرنس آینه کاری و چشم نواز آناست که تا سقف ادامه دارد. اهالی روستا نسبت به این مکان و امامزادگان شریف احترام و حرمت ویژه قایلند. آدرس : اصفهان- شهرضا- کهرویه- فاصله 30 کیلومتری تا شهرضا -روستای کهرویه

مهيار

بقعه باب الحسن سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این بنا مساحتی بالغ بر 6000 مترمربع داشته و مساحت خود بقعه 200 متر مربع می باشد. توضیحات : این بقعه مزار معلّم واستاد قرآنی بوده که حدود 700 سال پیش به رحمت ایزدی پیوسته و مورد احترام و تکریم زمان خود بوده است.گنبدی کوچک به همراه دو گلدسته فلزی که نقاشی و رنگ آمیزی شده و ارتفاع آن از کف به 6 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است. همچنین حسینیه ای با مساحت 500 متر مربع در ضلع غربی بقعه ساخته شده و مورد توجه اهالی و زایرین قرار دارد. بنای فوق توسط شخصی بنام حاجیه خانم انصاری فرزند محمد حسین خان به هزینه شخص خود ساخته و باتمام رسانیده است. آدرس : اصفهان- شهرضا-مهیار- روستای مهیار واقع در 25 کیلومتری شهرضا

بقعه شاه علی سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنایی با مساحت 70 متر مربع توضیحات : دور تا دور محوطهٔ گنبد توسط درختان کاج احاطه شده است و بقعهٔ شاه علی در میان درختان نمایان است. این بنا ساختمانی است با گنبدی با ارتفاع 14 متر از کف. ضریحی فلزی به ابعاد 1 ×2 روی سنگ مزار و در داخل بقعه قرار دارد و به همت اهالی و ادارهٔ اوقاف شهرستان شهرضا دور تا دور دیوار داخلی بقعه سرامیک شده است. آدرس : اصفهان- شهرضا-مهیار- فاصلهٔ 35 کیلومتری شهرضا - مسیر اصفهان و 5 کیلومتری بیرون مهیار و دل بیابان

بقعه شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان بنا به اعتقاد و روایت اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بنای جدید امامزاده مساحتی بالغ بر 1000 متر داشته توضیحات : این بقعه تا سال 1357 بصورت بنایی با مصالح خشت و گل بوده که سپس تخریب و با همت خیرین و اهالی بنای جدید جایگزین آن شده است.بنای جدید گنبدی دو پوش و کاشیکاری شده که ارتفاع آن از کف به 24 متر می رسد بر روی بقعه قرار دارد. ضریحی فلزی از جنس آهم روی سنگ مزار نصب شده و ساختمان بقعه هیچگونه تزیینات گچ کاری، آینه کاری و کاشیکاری ندارد. این مکان بیشتر مورد توجه و احترام مسافران قرار گرفته و دارد. آدرس : اصفهان- شهرضا-مهیار- 25 کیلومتری شهرضا - حد فاصل بین این شهر و اصفهان

فریدن

افوس

امامزادگان عبدالله احمد و ابراهیم سلام الله علیهما

نسب : نسب این بزرگواران به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.این مطلب در تأییدیه و شجره نامه گونه حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی نیز آمده و ایشان نیز به این نکته اشاره نموده اند. مساحت : مساحت بنای امام زاده 300 متر مربع که بصورت دو طبقه شامل ساختمانی نوساز، آجر نما و دارای گنبد و ضریحی می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی امامزادگان، در سال 1387 تخریب و با نظارت ادارة اوقاف و امور خیریه فریدن و هییت امناء و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. در قدیم در زیر گنبد چاهی وجود داشته که مردم از آب آن به عنوان شفا استفاده می کرده اند. این چاه در کنار ضریح قرار گرفته و هم اکنون نیز مورد استفاده می باشد. این امام زادگان شریف نیز همچون سایر بزرگواران مدفون در این دیار مورد تکریم خاص اهالی شهر و سایر روستاها و شهرهای دور و نزدیک بوده و از کرامت ویژه ای برخوردار می باشد. آدرس : غرب استان اصفهان-40کیلومتری شهرستان فریدن - بخش بویین میاندشت -مرکز شهر افوس-میدان امامزاده

بويين مياندشت

امام زاده احمد و ابراهیم سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان عظیم الشان با توجه به نظر اهالی و معتمدین و شجره نامه موجود و تأیید آقای فلسفی از مرکز تحقیقات کتابخانه آستان قدس رضوی به امام همام حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای بنای بقعه به حدود 400 متر می رسد. توضیحات : این ساختمان در قدیم بنایی با مصالح خشت و گل و گنبدی آجری و 12 ضلعی داشته که در سال 1370 با همت هییت امناء امامزاده و خیرین ادارهٔ اوقاف و امور خیریه شهرستان فریدن تخریب و بنای فعلی نوسازی شده است. گنبدی به ارتفاع 11 متر به صورت دو جداره روی آن با مصالح آهن و آجر قرار گرفته است. این بنا هم اکنون در حال ساخت و نوسازی می باشد. در کنار امامزاده چاه آبی قرار دارد که بسیار معروف می باشد این آب از کانالی که از زیر بقعه امامزاده است گذشته و جهت استفاده کشاورزان به کشتزارها و مزارع اطراف سرازیر می شود. مردم و اهالی شهر به این امامزاده ارادت و احترام بسیار قایل می باشند. آدرس : اصفهان- 25 کیلومتری غرب شهرستان فریدن و 150 کیلومتری استان اصفهان-بویین میاندشت

بقعه حسن ابن علی مهزیار سلام الله علیه

نسب : در شجره نامه موجود و تایید آقای فلسفی مکان فوق را منتسب به حسن بن علی مهزیار بیان می دارد. مساحت : - توضیحات : گنبد قدیمی این مزار که تاریخ ساخت آن به عهد صفویه می رسد خراب شده و تنها پایه هایی از آن و آجرهایش بجای مانده است. این مکان در زمان صفویه بنا به نظر اهالی، دارالمومنین گفته می شده و از اطراف و شهرهای دور و نزدیک برای کسب علم به این مکان مراجعه می نموده اند. از بزرگان این دیار می توان به شیخ حسن مهزیار، شیخ حسن ماضی و شیخ علی ششجوانی که از منطقة حجاز به این مکان مهاجرت نموده اند اشاه نمود. در شجره نامه موجود و تایید آقای فلسفی مکان فوق را منتسب به حسن بن علی مهزیار بیان می دارد. مکان فوق اگرچه نام حسن بن علی مهزیار داشته، اما به نقلی دیگر احتمال زیاد مرقد حسن ماضی نیز گفته می شود. نهایتاً این مکان به عنوان مکانی مقدس برای اهالی شناخته شده و بسیار دارای احترام و ارزش می باشد. آدرس : اصفهان- 30 کیلومتری شهرستان فریدن-محلة شش جوان -شهر بویین میاندشت

پرمه

امام زاده خواجه محمد سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت کل امام زاده 6500 متر مربع بوده و مساحت بقعه و حرم آن هم اکنون 450 متر مربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی بقعه که بنایی از مصالح خشت و گل بوده، در سال 1363 به همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. به نقل از آگاهان و اهالی محل حدود 70% بنای فوق تاکنون ساخته شده و بطوری که هم اکنون ادامه آن در حال تکمیل شدن است. مردم و اهالی به این امامزاده بزرگوار احترام خاص داشته و به زیارت این امام زاده شریف مشرف می شود. آدرس : اصفهان- 65 کیلومتری شهر داران -روستای پرمه

چقا

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : طبق شجره نامه موجود و تأییدیه مرکز آستان قدس رضوی نسب ایشان به دو نسل به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل زمین اطراف بقعه حدود 1400 متر و ساختمان بقعه 300 متر می باشد. توضیحات : منطقة اطراف امامزاده مکان بسیار با صفایی است و وجود چشمه امامزاده در کنار بقعه و همچنین درختان کهنسال گردو و فضایی با طراوت و معنوی را برای زایرین ایجاد می کند. این بنا در سال 1358 جایگزین بنای قدیمی خشت و گل امام زاده گردیده است و با همت هییت امناء و خیرین ساخته شده و بسیار مورد احترام اهالی روستا و اقصاء نقاط دیگر قرار دارد. این امامزاده بین دو روستای چقاء و بَزُمه قرار داشته و مردم هر دو روستا از سادات موسوی می باشند و ارادت فراوانی به این مکان و امامزاده شریف دارند. وجود منطقه ای سرسبز و چشمه ای کنار زیارتگاه منطقه ای تفریحی و مذهبی را برای زایران دور و نزدیک استان به وجود آورده است. آدرس : اصفهان- 24 کیلومتری شهرستان فریدن-2 کیلومتری روستای چقاء-در دهانه کوه

داران

بقعه شیخ سلیمان سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای بقعة شیخ سلیمان حدود 200 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه مرقد عارفی است در قرن دوم و سوم(هـ .ق) می زیسته که از شام به این مکان هجرت نموده و در دیار فریدن وفات نموده است. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 18 متر ارتفاع داشته است.ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/1× 2 در داخل بقعه روی سنگ مزار قرار گرفته است و حاشیه های پایین گنبد و سقف کاشیکاری و آیت الکرسی نوشته شده است. همچنین 8 ستون دور تا دور ضریح بصورت کاشیکاری هفت رنگ قرار دارد. مردم شهر داران به این مکان به زیارت شیخ سلیمان آمده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی تقرب می جویند. آدرس : اصفهان-شهر داران

دامنه

امام زاده ابراهیم و عبدالله سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو بزرگوار به اعتقاد اهالی و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : گنبدی دو پوش به ارتفاع 24 متر از کف روی بقعه قرار گرفته است و همچنین دو منار زیبای کاشیکاری شده در دو طرف گنبد ساخته شده است که زیبایی زیارتگاه را دو چندان نموده است. و کاشیکاری هنرمندانه ایوان در روی امام زاده نیز یکی دیگر از آثار هنری این مکان می باشد. در داخل بقعه دو ضریح وجود دارد ضریح اول چوبین به ابعاد 3 ×2 بودوه که روی سنگ مزار حضرت امامزاده ابراهیم قرار گرفته است. و ضریخ دوم فلزی در ابعاد 3 ×2 می باشد که در داخل حرم و روی مرقد پاک امام زاده عبدالهعلیه السلام قرار دارد. مردم و اهالی در منار این دو امامزاده بزرگوار برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی تقرب جسته و به درگاه خداوند منان به دعا و راز و نیاز پرداخته و به پختن نذوراتی چون آش و غذا می پردازند. در صحن حیاط امامزاده چندین باب زایر سرا برای رفاه زایرین دور و نزدیک ساخته شده است. مردم و اهالی از اقصاء نقاط شهرستان و آستان به پابوس این مکان و امام زادگان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- فریدن-دامنه-بیرون شهر دامنه-در دل صحرا

رزوه

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ساختمان بقعه بعلاوه شبستان آن به حدود 800 متر می رسد. توضیحات : این مطلب در تأییدیه و شجره نامه گونه جناب آقای فلسفی از کتابخانهٔ آستان قدس رضوی چنین آمده است که: در فهرست آمار بقاع متبرکه اداره اوقاف خراسان صفحهٔ 10 نوشته شده که امامزاده عبداله بن زید در فریدن مدفون است و همچنین نسبشان به حضرت امام حسن مجتبیعلیه السلام می رسد. این بقعه به گفته معتمدین در زمان شاه عباس صفوی بنا نهاده شد و سپس به مرور زمان تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است . گنبد دوپوش زیارتگاه امامزاده عبداله از کف 24 متر ارتفاع دارد . مردم و اهالی به این امامزادهٔ عظیم الشأن احترام و تکریم قایل می باشند. آدرس : اصفهان-فریدن-شهر رزوه

سبک

زیارتگاه پیر علی سلام الله علیه

نسب : نسبت به این مکان، مکان قبلی تخریب و مکان فعلی روی آن ساخته شده است. مساحت : بقعة قدیم این امامزاده بقعه ایست به مساحت 20 متر مربع بوده که بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی با توجه به عقیده و ارادت مردم نسبت به این مکان، مکان قبلی تخریب و مکان فعلی روی آن ساخته شده است. مساحت کل زمینهای امامزاده 1500 متر و زیر بنای فعلی امامزاده به 150 متر می رسد. توضیحات : درکنار بقعه امامزاده قبرستان و آرامگاه اهالی و عشایری است که در این مکان به خاک سپرده شده اند. اهالی سیبک و سایر نقاط به این مکان اعتقاد فراوان داشته و برای برآورده شدن حاجاتشان به زیارت و دعا مشغول می شوند. آدرس : 210 کیلومتری اصفهان- 75 کیلومتری شهرستان فریدن-20 کیلومتری فریدونشهر-میان کوههای زاگرس-10 کیلومتری روستایی سیبک

فراموشجان

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

نسب : این امام زاده بزگوار نسبشان بنا به اعتقاد معتمدین و بزرگان محل به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 36 متر مربع با مصالح خشت و گل بوده. توضیحات : در سال 1382 با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان تخریب و بنای فعلی بجای آن ساخته شده است. در بنای جدید بنا به گفته ناظران 8 متر جای ستونهای آن گودبرداری گردیده و به ابعاد 2×2 متر از کف زمین، جهت سفت کاری و مقاومت بنا، از بتون و میلگرد استفاده شده است. طبقه اول بنا که شامل کف، ستونها و دیوارهاست، تکمیل و مراحلی دیگر بقعه که شامل طبقة فوقانی، ایجاد زایر سرا و کتابخانه است، از برنامه های آینده ساخت و ساز این امامزاده بزرگوار می باشد. درب قدیمی حرم امام زاده یکی از اشیاء مهمی است که در جایی دیگر توسط هییت امناء نگهداری می شود. در پایین امامزاده اسماعیل چشمه ای است بنام شربت خانه یا شفاخانه که آب آن به صورت تبرک استفاده می گردد. در روبروی امام زاده و در سینة کوه غاریست که گفته می شود امام زاده اسماعیل در آنجا زندگی می کرده است. این غار در روبروی زیارتگاه بخوبی قابل مشاهده می باشد. مردم و اهالی روستای فراموشجان نسبت به این امام زاده جلیل القدر احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- 48 کیلومتری فریدن-25 کیلومتری شهرستان چادگان-روستای فراموشجان-واقع در بخش چنارود

فريدن

زیارتگاه بابا حصور سلام الله علیه

نسب : - مساحت : ساختمان قدیمی بقعه یک باب اتاق به مساحت حدود 25 متر از مصالح خشت و گل بوده که در سال 1370 توسط خیرین، هییت امناء تخریب و با همکاری ادارة اوقاف شهرستان بنای فعلی که مساحتی حدود 150 متر مربع دارد ساخته شده است. توضیحات : این بنا شامل دو اتاق است که به یکدیگر راه داشته و مردم برای برآورده شدن حاجاتشان به این مکان آمده و به دعا و نیایش می پردازند. مکان فوق در واقع آرامگاه شخصی نبوده و اهالی به عنوان مکانی مقدس جهت دعا و نیایش و برپایی مراسماتی چون ختم صلوات و سایر ادعیه به این مکان آمده و به نیایش می پردازند. در داخل بقعه سنگ و مزار و ضریحی نیز وجود ندارد. آدرس : اصفهان- 15 کیلومتری شهرستان فریدن-در شمال روستا و در سینه کوه

فریدونشهر

امام زاده مشعل دار علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد و نظر بزرگان محل و معتمدین به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای آن 120 متر می باشد ساخته شده است.همچنین ساختمان حسینیه بقعه به حدود 800 متر می رسد. توضیحات : امام زاده زید ابن امام حسن مجتبی علیه السلام معروف به امامزاده مشعل دار.ساختمان قدیمی این بقعه مساحتی به طول 8 و عرض 5 متر داشته که از مصالح خشت و گل بوده است. در سال 1355 ساختمان قدیمی بقعه تخریب و ساختمان فعلی ساخته شده است. این بنا هم اکنون توسط هییت امناء و همکاری اداره اوقاف شهرستان فریدن 80% از ساخت و سازش و عملیات سفت کاری اش به اتمام رسیده که مراحل پایانی آن همچنان ادامه دارد. مردم این منطقه نسبت به این امام زده بزرگوار اعتقاد و احترام خاص قایلند و در مراسم سوگواری و اعیاد، به پابوس ایشان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- 38 کیلومتری شهرستان فریدن-5 کیلومتری شهرستان فریدونشهر-محله ی وحدت آب

مندرجان

زیارتگاه علم حضرت ابوالفضل سلام الله علیه

نسب : - مساحت : بالغ بر 200 متر مربع توضیحات : به گفته و نظر اهالی حدود 300 سال پیش شخصی برای بر آورده شدن حاجاتش به کربلای معلا و حرم حضرت ابوالفضل علیه السلام می رود و از ایشان تقاضا می کند که عنایتی فرموده تا اولادی به او از طرف خداوند عطا شود. یکی از خادمین حرم حضرت ابوالفضل علیه السلام خواب می بیند که حاجت او از طرف آن بزرگوار بر آورده شده و تیغة عَلَمی نیز آقا ابوالفضل علیه السلام در خواب به خادم حواله می کند که در بیداری به مرد بدهد و در واقع مکان فوق جایگاه همان علم است که بسیار مورد عنایت و احترام مردم قرار گرفته است. علم فوق در داخل اتاق در گوشه صحن قرار دارد که بسیار مورد توجه اهالی می باشد. در این مکان مردم در کنار این علم به پختن نذورات از جمله آش و غذا مشغول می شوند و به دعا و عبادت مشغول می شوند. آدرس : اصفهان- 35 کیلومتری شهرستان فریدن-5 کیلومتری شهر چادگان-روستای مندرجان

ننادگان

امام زاده سلطان سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به گفته معتمدین روستا به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : گنبد دوپوش این زیارتگاه از کف 22 متر ارتفاع داشته و دو گلدسته به ارتفاع 24 متر از کف در دو طرف گنبد ساخته شده است. در داخل حرم، گنبد دوپوش به ابعاد 2×3 و فلزی روی سنگ امام زاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل بقعه شامل گچ بری مقرنس سقف است که به گفته هییت امناء زیارتگاه در آینده آینه کاری و کاشیکاری خواهند گردید. آدرس : اصفهان- فریدن-روستای تنادگان-امام زاده سلطان سید محمدعلیه السلام

فلاورجان

اسفهران

امام زاده حیدر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به اعتقاد معتمدین و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : این بقعه در قبل در ابعاد 4×3 بوده است.مساحت فعلی بنای امامزاده حدود 400 متر بوده که گنبدی دو پوش به ارتفاع 24 متر از سطح زمین روی بقعه قرار گرفته است. توضیحات : این بقعه در قبل به صورت خشت و گل بوده که حدود 35 سال پیش تخریب و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی، ساخت ساختمان فعلی امامزاده آغاز گردید و مراحل پایانی آن تاکنون نیز ادامه دارد. گنبدی دو پوش به ارتفاع 24 متر از سطح زمین روی بقعه قرار گرفته است. دور تا دوربقعه امامزاده رواقهایی ساخته شده که در دست بازسازی است. ضریح فلزی بقعه از جنس آهن است درون بقعه به ابعاد 5/3×2 روی مزار نصب گردیده است. در تأییدیه ای که توسط حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه مرکزی اسناد آستان قدس رضوی است به این مطلب اشاره شده است که نسب این امامزاده بزرگوار به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. اعتقادات اهالی روستا نسبت به این امامزاده همچون سایر امامزادگان این دیار بالا بوده و ارادت خاصی نسبت به ایشان داشته و دارند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-اسفهران-در روستای اسفهران واقع در 10 کیلومتری شهرستان فلاورجان و در مسیر زرین شهر

امام زاده شاه عبدالعظیم سلام الله علیه

نسب : نسبت این امامزاده به یکی از ائمه معصومین وجود ندارد و تنها به عنوان مکانی مقدس و مورد احترام و تکریم مورد توجه اهالی قرار داشته و دارد. مساحت : - توضیحات : بقعة امامزاده شاه عبدالعظیم است. خیابان بین الحرمین در واقع حد فاصل بین حرم و بقعه امامزاده حیدرعلیه السلام و امامزاده شاه عبدالعظیم علیه السلام می باشد، تداعی کننده بین الحرمین حرم سید الشهداء و حرم علمدار کربلا حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام می باشد. ضریحی به ابعاد 1×2 در ساختمان جدید الاحداث امامزاده نصب گردیده و دارای گنبدی است کوچک که ارتفاع آن از سطح به 5 متر می رسد. نقل قول خاصی حتی در میان مردم دربارة موجودیت مزار و یا نسبت این امامزاده به یکی از ایمه معصومین وجود ندارد و تنها به عنوان مکانی مقدس و مورد احترام و تکریم مورد توجه اهالی قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- فلاورجان-اسفهران-در روستای اسفهران واقع در 10 کیلومتری فلاورجان و در جوار امامزاده حیدر و در فاصله یک کیلومتری آن وجود دارد.

ایمان شهر

امام زادگان حمزه و قاسم سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امامزادگان محترم به حضرت امام همام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد و این مطلب از روی شجره نامه و تأییدیه حجج الاسلام فلسفی و کتابخانه آستانه قدس رضوی قابل استناد می باشد.
مساحت : - توضیحات : بقعه این بزرگواران در انتهای قبرستان شهر بدون گنبد به چشم می خورد. در این شجره نامه آمده است که حضرت قاسم بن موسی ابن جعفرعلیه السلام و حمزه ابن علی برادر زاده اش به فرمان معتصم عباسی را در سال 250 هـ. ق در اشترجان لنجان شهید کرده اند. بنا و قدمت این ساختمان خشتی بوده که جدیداً با آجر و روی آنرا بازسازی و ایوان آن را کاشیکاری نموده اند. قدمت آن به 800 سال قبل و حتی قدیمی تر از مسجد جامع معروف شهر می رسد که قدمتی 700 ساله دارد. در بقعه چوبی مشبک در دو اتاق به فاصله چند متر از یکدیگر روی دو مزار موجود بوده و نقاشی های روی دیوار سقف که بازسازی و مرمت شده به خوبی قدمت این بنا را مشخص و معین می کند. در تابلویی که درون بقعه وجود دارد چنین نوشته شده است: [سر رشتة سلسلة علیه عالیه، امامزاده واجب التعظیم، امامزاده حمزه بن امام موسی کاظم علیه السلام که در رکاب حضرت رضاعلیه السلام به خراسان آمده و بعد از شهادت آن حضرت به رحمت ایزدی پیوسته و در باغی در تُرشیز خراسان مدفون می باشد وی را سدی بود بنام سید قاسم در زمان احمد بن محمد بن معتصم عباسی همراه با برادرزاده اش حمزه بن علی علیه السلام در سال 250 در قریه اشترجان به شهادت رسیده در این مکان مدفون می باشد. مردم ایمانشهر نسبت به این دو امامزاده بزرگوار ارادت داشته و با خلوص نیت و صفای دل به پابوس این دو بزرگوار مشرف می شوند.
آدرس : اصفهان- فلاورجان-ایمان شهر-در کنار قبرستان شهر ایمانشهر یا اشترجان قدیم و گلزار شهدای این منطقه

امام زاده رابعه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.و دارای کرامات فراوان می باشد. مساحت : مساحت فعلی بنای امامزاده 100 متر بوده و گنبدی با مصالح آجر و سیمان و آهن به ارتفاع 24 از سطح زمین روی بقعه ساخته شده است. توضیحات : شجره نامه این امامزاده به خط و تأییدیه حجه الاسلام فلسفی و مرکز آستان قدس رضوی این مطلب چنین اشاره می نماید: «مزار بی بی رابعه خاتون در روستای اشترجان واقع شده و نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.» مصالح بنایی قدیمی این بقعه از خشت و گل بوده که حدود 20 سال پیش تخریب و با کمک اهالی محل و هیئت امناء و اداره اوقاف شهرستان فلاورجان بازسازی گردیده است .ضریح آهنی 3 ×2 روی مزار داخل بقعه نصب گردیده است. در کنار این امامزاده بزرگوار مردم و اهالی برای پختن نذورات خود از جمله آش و کاچی به زیارت مکان مورد نظر آمده و با خلوص نیت و پاکی دل به ادای نذورات خود و خواندن ادعیه مشغول می شوند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-ایمان شهر-شهر ایمانشهر

بهاران

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب شان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : این زیارتگاه مساحتی بالغ بر 6 هزار متر مربع داشته و دارای آب و هوایی خوب و چشم اندازی زیبا می باشد که مورد توجه زایرین و مسافرین است. در قدیم مساحتی بالغ بر 50 متر مربع داشته است.زیربنای این زیارتگاه به 400 مترمربع رسیده است. توضیحات : «ابراهیم بن محمد بن حمزه بن امام موسی کاظم علیه السلام». در سال 1335 تخریب و بنای جدیدی جایگزین آن شده که مجدداً در سال 1364 بنای جدید و فعلی زیارتگاه ساخته شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف به 22 متر می رسد. در داخل حرم، ضریحی در ابعاد 5/2 ×5/3 روی سنگ مزار امام زاده ی شریف قرار دارد. دو گلدسته نیز به ارتفاع 22 متر از کف در طرفین گنبد زیارتگاه ساخته شده است. آدرس : اصفهان-فلاورجان-بهاران-در فاصله ی 6 کیلومتری شهر فلاورجان، در شهر بهاران و در محله ی اجگرد

پیربکران

امام زادگان عسگر و ابراهیم سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان بزگوار به عقیده ی بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل زیارتگاه حدود 7 هزار متر بوده و زیرنبای بقعه 1000 مترمربع می باشد که شامل رواق های دور تا دور آن است. توضیحات : بنای قدیمی امام زاده اتاقکی 4 ×3 با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1365 تخریب و به همت اهالی و هییت امناء بنای جدید جایگزین آن شده است. گنبد سبز لاجوردی زیارتگاه از مصالح آجر و آهن است که از کف 16 متر ارتفاع داشته و ضریحی فلزی از جنس نقره در ابعاد 5/2 ×5/2 روی مزار امام زادگان شریف قرار دارد که تاریخ ساخت به سال 1375 می رسد. تزیینات داخل بقعه شامل مقرنس گچ بری است که تا سقف و پایین دست آن شامل نوشته هایی از آیات قرآن کریم و کاشیکاری شده است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-پیربکران-در فاصله 15 کیلومتری فلاورجان و در مجاورت روستایی از توابع پیربکران

امام زاده زید ابن حسن سلام الله علیه

امام زاده زید ابن حسن سلام الله علیه نسب : این امامزاده طبق گفته اهالی و معتمدین محل نسبش به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : بنای این زیارتگاه ساختمانی است به مساحت 50 متر می رسد توضیحات : گنبد 8 ضلعی کاشیکاری شده ای با کاشیکاری زیبا و فیروزه رنگش روی آن نصب است. ارتفاع گنبد از کف به 16 متر می رسد. گنبد قدیمی این زیارتگاه بنایی با خشت وگل به مساحت 50 متر که درسال 1349 این بنا تخریب و به همت اهالی محل و خیرین بنای فوق ساخته شده است. مساحت صحن امامزاده 650 متر بوده و مورد استقبال و زیارت اهالی محل و محله های اطراف قرار گرفته و می گیرد. ضریح امامزاده چوبین و در ابعاد 5/2×5/1 بر روی سنگ مزار امامزاده نصب شده است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-پیربکران-در 2 کیلومتری شهر پیربکران و در فاصلة 14 کیلومتری فلاورجان و روبروی محلة جوچی پیربکران

بقعه پیربکران

نسب : - مساحت : - توضیحات : ایشان عارف و زاهدی بوده که در قرن هفتم هجری قمری در این شهر می زیسته و شهر نیز هم اکنون با نام این عارف وعالم بزرگ شناخته می شود. بنای این ساختمان که زیر نظر میراث فرهنگی یکی از مفاخر شهر و شهرستان محسوب می شود تا جایی که آن را طاق کسری دوم ایران لقب داده اند. گچ بری های زیبا و ارزنده و کاشی کاری های نفیس آن یکی از برجسته ترین آثار فرهنگی است. در داخل بقعه و در جزر دیوار سنگی از دل آن بیرون آمده که خود حکایت داستانی ویژه دارد. به عقیده ی اهالی در زمان حیات پیر، کلیمیان این منطقه معتقد بودند که سنگ فوق و فرورفتگی ای که در آن وجود دارد جای پای اسب حضرت الیاس نبی صلی الله علیه و آله وسلم بوده که از این جا به آسمان عروج کرده اند و قصد بردن آن سنگ به اورشلیم را داشته اند. پیربکران با ساختن این بنا و دیوار روی سنگ از بردن و حمل آن به نحوی جلوگیری می کند و در همین مکان به تعلیم شاگردان و مریدان خود می پردازد و سپس به وصیت خود بعد از وفاتش در بقعه به خاک سپرده می شود. در کنار مزار پیربکران قبر دیگری به چشم می خورد که قبر یکی از شاگردان اوست که استاد معماری و گچ بری داخل بقعه است . استاد محمد شاه نقاش که نامش روی گچ بری ضلع غربی دیوار بقعه نماین است. این بقعه که اهمیت بالایی نزد مردم و همچنین اداره ی اوقاف و میراث فرهنگی برخوردار است هم اکنون مورد مرمت و بازسازی می باشد. دور تا دور سنگ و مزار پیربکران آیت الکرسی حجاری شده و در قسمت شمالی بقعه و مشرف بر سنگ آرامگاه، اتاقی کوچک با سقفی مخروطی شکل وجود دارد که به آن چلّه خانه می گفته اند که در واقع اتاقی بحث، گفتگو و راز و نیاز مریدان محمد بن بکران است. در صحن ایوان و ضلع شرقی بقعه کتیبه ای گچ بری وجود دارد که تاریخ پایان بنای بقعه به سال 712 هـ. ق نشان می دهد. آدرس : اصفهان- فلاورجان- پیربکران-در شهر پیربکران و در فاصله ی 14 کیلومتری فلاورجان

جورچی

بقعه پیر احمد

نسب : مساحت : داخل بقعه بنایی به ابعاد 6 ×6 متر مربع وجود دارد این بقعه مساحتی به طول 2 و عرض 6 داشته است. توضیحات : طبق اعتقاد اهالی محلی و معتمدین محل این بزرگوار در واقع عارف و زاهد و مرشد و مُبلغی بوده که در آنجا به رحمت ایزدی پیوسته و همانجا مدفون شده است. این بقعه که در کنار آثار قلعه و بنایی قدیمی آن در واقع با آجر نما بازسازی و مرمت شده و هنوز ستونهای ایوان بنای قدیم آن در خارج از بقعه کاملاً مشهود و نمایان است. ضریحی فلزی از جنس آهن به ابعاد 3 ×5/1 متر روی سنگ مزار بقعه قرار گرفته و گنبدی از جنس خشت و گل در واقع سقف بنای امامزاده است مشهود است. داخل نمای ساختمان گچ کاری و رنگ شده است. مردم و اهالی نسبت به ایشان ارادت داشته و به زیارت این پیر راهنما می آیند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-جورچی-در محله و یا روستای جوچی واقع در یک کیلومتری پیربکران از توابع فلاورجان در ابتدای محله و ورودی آن در دامنة کوه

خیرآباد

امام زاده قاسم سلام الله علیه

نسب : امامزاده قاسم بن موسی بن جعفر علیه السلام مساحت : در واقع اتاقکی به مساحت 3 ×2 با مصالح خشت و گل بوده که روی جرز سنگی کوه بنا نهاده شده است. توضیحات : این بقعه در کنار تپه ای سنگی قرار گرفته و اطراف آنرا زمینهای کشاورزی احاطه نموده است. ساختمان قدیمی بقعه که پایین تر از بنای جدید واقع شده و هنوز به خوبی نمایان است در درون بقه سنگ قبر به چشم می خورد اما به گفته و عقیدة مردم این مکان در واقع محل عروج امامزاده ای در دل کوه با نام امامزاده قاسمعلیه السلام بوده و مورد تکریم و تقدس اهالی قرار دارد. بنای جدید که در حال ساخت نیز می باشد به همت اهالی محل و اداره اوقاف شهرستان فلاورجان بر روی ساختمان قدیمی و بالاتر از سطح قدیم آن در دست احداث و ساخت می باشد. آدرس : اصفهان- فلاورجان-خیرآباد-در 3 کیلومتری فلاورجان و در امتداد مسیر رودخانه زاینده رود به سمت زرین شهر روستایی است با نام خیر آباد.

دارغان

امام زادگان سید ابراهیم و سید فخرالدین سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان بزرگوار به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت آن به 700 مترمربع می رسد.مساحت بقعه و ایوان زیارتگه که مشرف به حیاط است 500 مترمربع است. توضیحات : در روستای دارگان واقع در 17 کیلومتری شهر فلاورجان و 3 کیلومتری شهر پیربکران زیارتگاهی است با نام امام زادگان سیدابراهیم و سید فخر الدّین. نسب این امام زادگان بزرگوار به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. این مطلب در شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام فلسفی چنین آمده است:« در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان، جلد 24، ص 298، از فهرست بقعه های متبرکه استان خراسان آمده امام زاده سید فخر الدین و سید ابراهیم در اصفهان، دارگان لنجان دفن گردیده اند و مردم آن سامان گویند از فرزندان موسی بن جعفر می باشند». بقعه ی فوق واقع در مرکز روستا بوده است. گنبدی به ارتفاع 16 متر از کف از مصالح آجر و آهن روی آن قرار گرفته است. بنای قدیمی این امام زاده در ابعاد 5 ×5 با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1368 تخریب و بنای فوق به همت هییت امنا و اهالی و خیرین جایگزین آن شده است. سقف داخل بقعه نقاشی و دور تا دور آن آینه کاری گردیده است. در داخل حرم ضریح فلزی به ابعاد 2 ×3 بر روی سنگ مزار امام زاده قرار دارد. حرم به سه رواق بزرگ منتهی می شود که هر کدام مساحتی به طول و عرض 90 مترمربع دارا می باشد. آدرس : اصفهان- فلاورجان- دارغان-در روستای دارگان واقع در 17 کیلومتری شهر فلاورجان و 3 کیلومتری شهر پیربکران

امام زاده دو طفلان سلام الله علیهما

نسب : نسب و شجره نامه ی این دو بزرگوار که در بقعه مدفون هستند هنوز مشخص نشده است و اهالی روستا نیز اطلاعی از آن ندارند اما در کرامت این دو بزرگواران شکی نداشته و اهالی به خواندن فاتحه و زیارت به امام زاده آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند. مساحت : مساحت 100 مترمربع با گنبدی که ارتفاعش از کف به 8 متر می رسد. توضیحات : این بقعه در کنار قبرستان روستا قرار داشته است. ساختمان بنا در سال 1356 با همت هییت امنا و اهالی روستا به صورت تدریجی تا کنون ساخته شده است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-رارا-در فاصله ی 14 کیلومتری شهر فلاورجان و 2 کیلومتری شهر پیربکران روستایی است به نام روستای رارا.

زازران

امام زاده یونس سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به اعتقاد اهالی و بزرگان محل به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد.در تأییدیه و شجره نامه ای که از طرف آقای فلسفی و کتابخانه آستان قدس رضوی رسیده چنین آمده است: امامزاده یونس زازران نسب شریفش به ازهر بن عقیل بن موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بنای بقعه فعلی امامزاده 6 ×6 بوده که به حسینیه که جوار آن به مساحت 350 متر می باشد. توضیحات : این بنا در قدیم بنایی خشتی در ابعاد 36 متر بوده که اتاق 4 ×3 بقعه در وسط و اتاق دیگر در طرفین قرار داشته است. دور تا دور دیوارهای داخلی بقعه بنا به تصمیم هییت امناء امامزاده گچ بری و تزیین خواهد شد. و گنبدی فیروزه ای با کاشیکاری به ارتفاع 16 از کف بصورت دو پوش روی بقعه قرار گرفته است. ضریح جدید امامزاده به ابعاد 5/2 ×2 از جنس نقره بتازگی روی سنگ مزار نصب شده است. مردم روستا و نقاط دیگر همگی به این امامزاده ارادت خاص داشته و برای برآورده شدن حاجاتشان به پابوس این امامزاده مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-زازران-در 5 کیلومتری شهر فلاورجان و 2 کیلومتری قهدریجان در محله قدیم یا محله امامزاده و در کنار گلزار شهدا و مسجد رضوا و قبور مومنین

سودرجان

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده ی شریف با واسطه به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این مطلب در شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام فلسفی و کتابخانه ی آستان قدس رضوی چنین آمده است: «در فهرست بقاع اوقاف و امور خیریه ی کل کشور، صفحه ی 10 آمده است امام زاده عبدالله در سودرجان فلاورجان دارای مزیت هایی فراوان است». و در جایی دیگر نوشته شده که:« حقیر شیخ علی فلسفی گوید: از شواهد و قراینی می توان گفت که نسب امام زاده عبدالله مدفون در شهر سودرجان فلاورجان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد». ساختمان قدیم زیارتگاه که از مصالح خشت و گل بوده در سال 1366 تخریب و بنای فعلی جایگزین آن شده است. ارتفاع گنبد زیبای دوپوش امام زاده عبدالله علیه السلام از کف به 24 متر می رسد که سقف و نمای داخل آن در دست آینه کاری است. ضریح زیارتگاه از جنس آهن در ابعاد 2 ×2 متر روی سنگ مزار امام زاده ی شریف در داخل حرم قرار دارد. آدرس : اصفهان- فلاورجان-سودرجان-در شهر سودرجان از توابع شهرستان فلاورجان، واقع در 3 کیلومتری این شهر بقعه

سهرفیروزان

امام زاده ابوالقاسم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به نقل قول از معتمدین محل و هیئت امناء امامزاده به حضرت زین العابدین امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : ساختمان این بقعه که قدیمی و در حال تخریب می باشد به 700 سال پیش می رسد و گنبدی 12 ضلعی که معماری آن به دوران ایلخانیان می رسد با کاشیکاری فیروزه ای رنگ همچنان روی بقعه قرار دارد. کاشیکاری گنبد به 50 سال پیش مرمت شده تاکنون پابرجا باقی مانده است. ضریح چوبی قدیمی امامزاده در ابعاد 4 ×3 روی سنگ مزار قرار دارد. در کتاب(مهاجران آل ابوطالب) نوشته آقا سید ابراهیم طباطبایی چنین نگاشته شده است: [ابوالقاسم علی بن زین بن حسن بن جعفر بن محمد السلیق عبد الله بن محمد بن حسن بن الحسن الحسینی الاصفر بن علی بن الحسینعلیه السلام در استان اصفهان و در سال 418 هجری وفات یافته است. در سهرفیروزان لنجان دفن گردیده است. در مجاور حرم جایی که به عنوان زایر سرا مورد استفاده قرار می گرفته، سنگابی از جنس سنگ پارس وجود دارد که به دورة ناصرالدین شاه تعلق دارد و توسط شخصی به نام حسن خوانسارکی وقف حضرت ابی عبداله شده است. اهالی روستا نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت خاص داشته و برای برآورده شدن حاجاتشان به مکان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-سهرفیروزان-در روستای سهرفیروزان واقع در 15 کیلومتری فلاورجان

امام زاده زکیه خاتون سلام الله علیها

نسب : این امامزاده شریفه بنا به گفته مردم و اهالی محل نسبشان به حضرت موسی ابن جعفرعلیه السلام می رسد مساحت : مساحت 10×5 متر می باشد قدمت حدود 700 سال داشته که بدست اهالی بازسازی و مرمت شده است. توضیحات : در بقعه فوق 2 مزار به چشم می خورد که به نقل از اهالی محل یکی بنام امامزاده زکیه خاتون فرزند موسی بن جعفرعلیه السلام، و دیگری بنام رقیه خاتون خواهر ایشان گفته می شود. بقعة فوق حدود 700 سال قدمت داشته که بدست اهالی بازسازی و مرمت شده است. در کنار حرم حسینیه ای است که در آن مجالس قرآن و دعا برای خواهران برگزار می گردد. مردم و اهالی خصوصاً بانوان نسبت به این بقعه و امامزادگان مدفون در آن احترامی خاص قایل هستند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-سهرفیروزان-در روستای سهرفیروزان فلاورجان

سهلوان

امام زاده زین الدین سلام الله علیه

نسب : نسب امام زاده ی شریف طبق اعتقاد اهالی و تأییدیه و شجره نامه ای که به تأیید آقای فلسفی و کتابخانه ی مرکز آستان قدس رضوی رسیده به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 100 متر که شامل بقعه، مسجد و شبستان کنار آن است، به مساحت 400 مترمربع ساخته شده است. توضیحات : در این شجره نامه چنین آمده است: « حقیر شیخ علی فلسفی، در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان آورده ام حدود دوازده نفر سادات حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و دیگر امامان از راه شیراز و اصفهان که از مدینه آمده بودند برای دیدن حضرت رضا علیه السلام، مأمون فرمان داد که آن ها را شهید کنند لذا در استان اصفهان و غیره دفن گردیدند. » بنای قدیم زیارتگاه بقعه ای با مصالح خشت و گل در ابعاد 4×6 مترمربع بوده که در سال 1354 به همت هییت امنا و اهالی و خیرین بنای فعلی ساخته شده است. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/1×5/2 متر روی مزار امام زاده ی شریف قرار داشته و گنبدی کوچک از جنس آهن روی بقعه نصب است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-سهلوان-در فاصله 9 کیلومتری شهر فلاورجان روستایی است با نام سهلوان.

طاد

امام زاده سید عرب سلام الله علیه

نسب : به اعتقاد اهالی مکان فوق در واقع محل دفن شخصی بنام سید عرب و 7 تن از دختران وی بوده است. مساحت : ساختمان دارای گنبدی کوچک و بقعه ای به ابعاد 3×3 می باشد. توضیحات : ساختمان خشت و گلی امامزاده که در کنار قبرستان محل بوده دارای گنبدی خشتی کوچک می باشد. به اعتقاد اهالی مکان فوق در واقع محل دفن شخصی بنام سید عرب و 7 تن از دختران وی بوده است. به اعتقاد اهالی قدمت این مکان به بیش از 400 سال رسیده و هم اکنون مکان مقدسی است برای نذورات و برآورده شدن حاجات. عرف محل و زیارت این مکان مختص بانوان بوده و کمتر آقایان با توجه به بودن بانوان به این مکان برای زیارت می آیند. بانوان و خانمهای روستا اکثر به زیارت این مکان آمده و به خواندن دعا و قرآن مشغول می شوند و برای برآورده شدن حاجاتشان دعا می کنند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-طاد-در روستای طاد فلاورجان

امام زاده شمس الدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و معتمدین روستا با چهار واسطه به حضرت زین العابدین علیه السلام رسیده و صاحب کراماتی فراوان بین مردم است. مساحت : ساختمان قدیم این امامزاده در ابعاد 15×15 دارای گنبدی کوچک و ایوانی یک متری در جلوی صحن بوده است.مساحت 30×20 و زیر بنای 47 متری با ایوانی دور تا دور و گنبدی به ارتفاع 11 متر از سطح زمین ساخته شده است. توضیحات : این امامزاده در غرب و در فاصلة 500 متری و در کنار قبرستان روستا می باشد. در سال 1362 بنای قدیم تخریب و با همت اهالی محل و خیرین بازسازی شد . دور تا دور بقعه به صورت آجر نما و گنبد آن نیز کاشیکاری شده است. ضریحی آلومینیومی به ابعاد 3×2 بجای ضریح چوبین قدیمی امامزاده روی سنگ مزار و درون بقعه قرار دارد نما و تزیینات داخل گنبد در حال ساخت می باشد. مردم اهالی نسبت به ایشان ارادتی خاص داشته و همواره جهت عرض ادب و ارادت به پابوس این بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-طاد-شهرستان فلاورجان واقع در روستای طاد است. طاد در فاصلة 15 کیلومتری شهرستان

فرت خان

بقعه سید بابا حاجی سلام الله علیه

نسب : به گفته ی اهالی و معتمدین محل ایشان یکی از نوادگان امام زاده زید بن حسن علیه السلام می باشد. مساحت : مساحت حدود 400 متر و زیربنایی قریب به 250 مترمربع دارد. توضیحات : تا چند سال پیش مکان فوق تنها بقعه ای کوچک بوده که با همت اهالی و خیرین اطراف کوه برش داده شده و حسینیه ای به مساحت 25 متر مربع و آشپزخانه ای در کنار آن بنا گردیده است. گنبدی به ارتفاع 10 متر از کف روی بقعه قرار گرفته و در کنار آن سرویس بهداشتی جهت رفاه حال بازدیدکنندگان و زایرین ساخته شده است. این مکان مورد احترام مردم قرار داشته و همگی برای زیارت و پختن نذورات به آن جا آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-فرت خان-در 3 کیلومتری پیربکران و 15 کیلومتری فلاورجان روستایی است به نام روستای فرتخان در دل کوه ورودی روستا

فلاورجان

امام زادگان شریف و مرتضی سلام الله علیهما

نسب : به عقیدة بزرگان روستا و معتمدین محل از نوادگان حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام هستند. مساحت : مساحت صحن و دور تا دور بقعه هم اکنون به 4 هزار متر می رسد که به گفتة هیئت امناء در حال وسیع تر شدن می باشد.زیر بنای 300 متر با 3 رواق که اطراف ضریح است ساخته شده است. توضیحات : این بنا در قدیم بصورت خشت و گل بوده که پس از سال 1365 به همت هییت امناء و اهالی محل تخریب و بصورت فعلی با . این امامزاده گنبدی دو پوش از جنس آهن و آجر داشته که ارتفاع آن از سطح به 35 متر می رسد. کاشیکاری نفیس ایوان روبروی حرم که در سال 1387 توسط هنرمندان منطقه صورت گرفته به خوبی هر چشمی را خیره می کند. ضریح فلزی فعلی امامزاده در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امامزادگان نصب شده و ضریحی نفیس از جنس نقره و طلا از طرف هییت امناء امامزاده و اداره اوقاف شهرستان فلاورجان در دست سفارش و ساخت می باشد. اهالی این روستا و سایر روستاهای هم جوار نسبت به این آستان مقدس ارادتی ویژه دارند. آدرس : اصفهان-فلاورجان-در روستای شرودان واقع در شهرستان فلاورجان و در میان روستا

امام زاده سپهدار ابن حسن ابن حسن ابن علی سلام الله علیه

نسب : نسب آن طبق تأییدیه آقای فلسفی از دفتر شجره نامه سادات آستان قدس رضوی، به پیشوای دوم شیعیان حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 100 متر و دارای گنبدی خشتی کوچک بوده که در سال 1384 با همت هیئت امناء و خیرین و همکاری اداره اوقاف شهرستان فلاورجان تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است.زیر بنای ساختمان و بنای جدید امامزاده به حدود 1200 متر رسیده است. توضیحات : [در کتاب خطی امامزادگان صفحة 10 مجموعه از چند کتاب آمده که امامزاده امیر سپهدار بن حسن بن حسن بن علی)ع) در فلاورجان محل توجه زایرین می باشد و در کتاب مزارات امامزادگان خطی، وقف کتابخانه آستان قدس رضوی علیه السلام صفحة 20 آمده که امامزاده امیر سپهدار بن حسن بن حسن بن مجتبی علیه السلام در فلاورجان دفن گردیده است.] دارای گنبدی خشتی کوچک بوده که در سال 1384 با همت هیبت امناء و خیرین و همکاری اداره اوقاف شهرستان فلاورجان تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. دارای گنبدی دوپوش از جنس مصالح آجر و آهن به ارتفاع 24 متر از کف است. بنای داخلی بقعه کاشیکاری و تا سقف به صورت گچ بری های مقرنس می باشد که هم اکنون نیز در حال ساخت است. رواقهای حرم که دور تا دور آن می باشد، آینه کاری و کاشیکاری و گچ بری خواهد گردید. ضریح فلزی امامزاده که از جنس استیل است در ابعاد 3 ×2 روی مزار و بجای ضریح چوبین قدیمی آن در سال 1365 ساخته شد و روی مزار نصب گردیده است. در کنار ضریح امام زاده مقبرة عالم ربانی، هارون بن تاج الدین حسن یکی از علمای بنام که در تاریخ 944 هـ . ق وفات یافته به چشم می خورد. این امامزاده بزرگوار از ارزش بالایی برای مردم و اهالی شهر فلاورجان و سایر نقاط برخوردار است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-در شهر فلاورجان واقع در خیابان آزادگان

فهران

امام زاده انوش پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم

نسب : نسب این پیامبر عظیم الشأن بدین سان است:« انوش بن شیث بن آدم علیه السلام». مساحت : مساحت فعلی بقعه به حدود 200 مترمربع می رسد. توضیحات : این مطلب در تأییدیه و شجره نامه ی حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: « انوش فرزند شیث، فرزند آدم ابوالبشر بوده و حضرت شیث وقت وفات رو کرد به همه ی فرزندانش که بعد از من، بزرگ تر، وصی، جانشین و مهتر همه ی شما انوش است و چون شیث وفا نمود انوش مفتخر شد به جانشینی پدر و به ارشاد مردم پرداخت و در سن 965 سالگی وفات نمود و هزاران اشخاص را دین دار کرد». بنا به روایت اهالی، فهران نیمه قدیمی و باستانی که به روایتی هفت یا هفتاد آبادی زیر نظر این شهر اداره می شده است. بنا به دلایل ناشناخته این شهر ویران شده و خالی از سکنه شده است ولی هنوز طایفه ای که نام فهرانی دارند در قهدریجان زندگی می کنند. این زیارتگاه ابتدا در قدیم ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که در اوایل انقلاب و در سال 1357 به همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید که همچنان مراحل تکمیل و ساخت و ساز آن ادامه دارد بنا گردیده است. مساحت فعلی بقعه به حدود 200 مترمربع و گنبدی با مصالح آجر و آهن داشته که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد که مراحل تکمیلی پوش دوم گنبد است که روی آن ساخته خواهد شد. در داخل بقعه ضریحی فلزی در ابعاد 2×3 متر روی سنگ مزار قرار گرفته است. ساختمان زیارتگاه در حال ساخت و ساز می باشد. آدرس : اصفهان- فلاورجان- فهران-در فاصله 7 کیلومتری قهدریجان از توابع شهرستان فلاورجان، در صحرایی به نام فهران،

قهدريجان

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد و بسیار دارای کرامت می باشد. مساحت : مساحت کل امامزاده به 7000 متر مربع می رسد و زیر بنای مساحت فعلی امامزاده که شامل حرم و شبستانهای اطراف آن به 1000 متر می رسد. مصلایی بزرگ نیز در کنار حرم ساخته شده که به مساحت 2000 متر مربع می رسد. توضیحات : این امامزاده یکی از معروف ترین و بنام ترین امامزاده های منطقة شهرستان فلاورجان می باشد.در شجره نامه به تأیید آقای فلسفی و کتابخانه آستان قدس رضوی موجود در حرم امامزاده چنین آمده است که: سید محمد در قهدریجان استان اصفهان مدفون شده و نسب آن حضرت چنین است: [محمد بن عیسی بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفرعلیه السلام [امامزاده چون به روسستای زارچون استان اصفهان رسید، دشمنان متوجه شده و حضرتش در زارجون دفن گردیده اند. نقل قول است که آبادی و ده مورد نظر تخریب شده اما امامزاده محمد محل توجه زایرین و مشتاقین می باشد.] گنبد و حرم قبلی امامزاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران به همت اهالی و خیرین بنای فوق ساخته شده است. ضریحی از جنس نقره به ابعاد 3 ×2 متر روی سنگ مزار و داخل بقعه نصب شده است. ارتفاع گنبد آجری امامزاده که بصورت 3 پوش ساخته شده ازکف 17 متر بوده است. در ضلع شرقی صحن و دور تا دور حیاط جهت اسکان زوار اتاقهایی ساخته و در نظر گرفته شده است و وسایل رفاهی و سرویسهای بهداشتی نیز با همت هییت امناء امامزاده جهت آسایش زایرین و مسافرین راههای دور و نزدیک طراحی و ساخته شده است. مردم و اهالی شهر و سایر شهرهای دور و نزدیک با توجه به کرامات این امامزاده بزرگوار به زیارت این مکان مقدس آمده و برای رفع حاجاتشان دعا و زیارت می کنند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-قهدریجان-در 3 کیلومتری شهر قهدریجان به سمت نجف آباد واقع در شهرستان فلاورجان و در فاصله 4 کیلومتری شهر فلاورجان و در صحرایی معروف به صحرای زارچون قهدریجان

امام زاده سیده نساه سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زاده ی شریفه بنا به تأییدیه ی حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : حیاط این زیارتگاه 150 مترمربع مساحت داشته و در کنار حرم 3 اتاق دیگر جهت رفاه حال مسافرین و زایرین ساخته شده است. ارای بنایی با مصالح خشت و گل در ابعاد 50 مترمربع می باشد. توضیحات : در این شجره نامه چنین آمده است: « حقیر شیخ علی فلسفی، در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان، جلد 335، ص 20 از قراین و شواهدی استفاده کرده ام که بی بی سیده نساء در قهدریجان، به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. قدمت بقعه ی زیارتگاه به بیش از 100 سال رسیده و د. در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 2 ×5/3 روی سنگ مزار امام زاده ی شریفه نصب گردیده است. بقعه ی فوق شامل هر گونه تزیینات هنری همچون گچ بری، کاشیکاری و یا آینه کاری است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-قهدریجان-در مرکز شهر قهدریجان و در کنار مسجد شهید بهشتی و در میدان امام حسین علیه السلام این شهر و در انتهای کوچه ای باریک

امام زاده قلندر اسماعیل سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این مکان در ابعاد 3×3 بوده است. توضیحات : مکان فوق اتاقی با مصالح خشت و گل در ابعاد 3×3 بوده که در انتهای کوچه واقع شده است. این مکان مورد احترام اهالی و بیشتر بانوان محل قرار داشته که در آن به پختن نذورات و ادای مراسمی چون ختم صلوات و ادعیه مشغول می شوند. بنا به اعتقاد و روایت اهالی این مکان آرامگاه قلندر اسماعیل کردگانی عارف و زاهدی بوده که قریب به 150 سال پیش فوت نموده و در این مکان به خواب سپرده شده است. بقعه فاقد ضریح است و همچنین و دارای تزیینات هنری نمی باشد. همچنین سنگ قبر مزار قلندر اسماعیل نیز در داخل اتاقک زیارتگاه به چشم نمی خورد. آدرس : اصفهان- فلاورجان-قهدریجان-در محله ی اولیای قهدریجان و خیابان شریعتی این شهر واقع در کوچه ای شهید محمد علی کاظم زاده مکانی است با نام بارگاه قلندر اسماعیل و به عبارتی دیگر قدمگاه.

بقعه ملا محمد امین سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این بقعه اتاقی به مساحت 50 مترمربع داشته است. توضیحات : وی حدود 200 سال پیش و در سال 1187 هجری شمسی وفات نموده و در این مکان به خاک سپرده شده است. ملا محمد امین قهدریجانی نویسنده ی کتاب قرآن خطّی و همچنین کتاب ناسخ التواریخ بوده که شرح و احوال امام زادگان معروف می باشد. مردم که جهت زیارت اهل قبور به ان جا مراجعه می کنند در اعیاد و ایام سوگواری بر سر مزار این نویسنده حضور پیدا کرده و برای شادی روحش فاتحه می خوانند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-قهدریجان-در قبرستان بابامیر شهر قهدریجان

کرسگان

امام زاده شمس الدین سلام الله علیه

نسب : و در تأییدیه یا شجره نامه ای از آستان قدس رضوی از آقای فلسفی اشاره ای به نسب امام زاده نشده و در تأییدیه ایشان به نام پیر حاجات چنین آمده است: « حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب بیست هزار زیارتگاه جهان آورده است : اکثر امام زادگان از ترس دشمنان اسم خود را مخفی می کرده اند و به نام پیر. چون حُسن آن ها زیاد بوده مشهور می گردیده اند و بعد از وفات آن ها را پیر حاجات می گفتند». مساحت : مساحت زیربنای بقعه 36 مترمربع است . توضیحات : گنبد سبز آن که از مصالح آهن و آجر است کاملاً نمایان و مشخصه ی این زیارتگاه است. ارتفاع گنبد امام زاده از کف به 12 متر می رسد و ایوانی دور تا دور بقعه قرار دارد. که نمای داخلی آن گچکاری شده است. ضریحی رو به سنگ امام زاده نبوده و در جایی دیگر نوشته شده که:« در فهرست بقعه های متبرکه کل کشور و سازمان اوقاف و امور خیریه، صفحه ی 6 آمده که پیر حاجات در کرسگان لنجان دفن گردیده است». گنبد قدیمی این بنا به صورت ساختمانی در ابعاد 3 ×3 و با مصالح خشت و گل بوده و در سال 1356 در اوایل انقلاب تخریب و بنای فعلی ساخته شده است. آدرس : اصفهان- فلاورجان-کرسگان-در فاصله ی 5 کیلومتری شهر فلاورجان و حد فاصل این شهرستان و فلاورجان و در محله ای به نام کرسگان،

کلیشاد

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده ی بزرگوار به روایت اهالی محل و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت قریب به 2000 مترمربع می باشد.بنایی به مساحت 300 مترمربع که شامل بقعه و دو اتاق مجاورش ساخته شده است.در کنار حرم حسینیه ای با وسعت و مساحت 600 مترمربع برای برگزاری مراسمات مذهبی و سوگواری ساخته شده است. توضیحات : ساختمان قدیم زیارتگاه از مصالح خشت و گل بوده که پس از انقلاب تخریب و به همت هییت امنا و خیرین . در سال 1388، به همت هییت امنا و اداره ی اوقاف شهرستان ساختمان قدیم تخریب و بنای جدید ان در طرح ساخت و ساز قرار گرفته است. در طرح جدید ساختمان زیربنای حرم 300 متر و گنبدی دوپوش به ارتفاع 16 متر از کف روی آن قرار خواهد گرفت. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2 ×2 از قدیم همچنان روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار دارد. آدرس : اصفهان- فلاورجان-کلیشاد-در شهر کلیشاد فلاورجان

بقعه بابا عبدالله سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : نام این زیارتگاه بقعه ی بابا عبدالله است. این بنا در کنار گلستان شهدا و اهل قبور محل قرار دارد. این ساختمان در قدیم مصالحی خشت و گل داشته که در سال 1366 تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. بابا عبدالله به روایت اهالی، عارف و عالمی بوده که در این مکان وفات نموده و به خاک سپرده شده است. روی سنگ مزار بابا عبدالله تاریخ وفات او را به سال محرم الحرام سال 555 هجری قمری را نشان می دهد. نمای داخلی بقعه در سال 1388 گچکاری و صور قرآن کریم خطاطی و آذین شده است. ضریح زیارتگاه از جنس آلومینیوم در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار قرار دارد. آدرس : اصفهان-فلاورجان-کلیشاد-در ابتدای شهر کلیشاد و در مجاورت ترمینال مسافربری این شهر، گنبدی سبز رنگ به چشم می خورد.

گارماسه

امام زادگان ابراهیم و حسین سلام الله علیهما

نسب : نسب این بزرگواران بنا به گفته معتمدین محل و اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت آن به 400 متر خواهد رسید.ساختمان قدیمی بقعه که هم اکنون نیز بر روی مزار امامزاده پا بر جاست ساختمانی به ابعاد 4 ×3 می باشد. مساحت صحن امامزاده و زمین اطراف آن به حدود 4000 متر می رسد. توضیحات : با مصالح خشت و گل و گنبدی کوچک بوده که با همت اهالی و خیرین و ادارهٔ اوقاف شهرستان فلاورجان بنای جدید امامزاده بر روی آن بنای قدیم امامزاده در حال ساخت می باشد. ساختمان فعلی امامزاده که مساحت آن به 400 متر خواهد رسید، دارای بقعه و رواقهای دور حرم می باشد. بنا به گفته دست اندرکاران گنبدی به ارتفاع 16 متر از سطح زمین روی بنای آن در آینده ساخته می شود . ضریحی چوبین در ابعاد 5/1 ×2 در بقعه بر روی سنگ دو مزار امامزادگان شریف نصب شده است. که با تعویض بقعه امامزاده همچون سایر امامزادگان جای خود را به ضریحی فلزی خواهد داد. ارادت مردم و اهالی و در گوشه گوشه شهرستان فلاورجان و دیگر اقصی نقاط دیگر شهرستان به این امامزادگان بزرگوار جای ذکر تحسین است. پخش آش و نذورات بدور بقعه و نیاز دعا و احترام در این مکان مقدس همواره قابل توجه بوده و می باشد. آدرس : اصفهان- فلاورجان- گارماسه-در روستای گارماسه در 3 کیلومتری شهر فلاورجان

لارگان

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به حضرت امام همام موسی کاظم علیه السلام می سد و این مقوله در شجره نامه گونه ایی که به تأیید کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی رشیده و در داخل بقعه است مشهود است. مساحت : دارای بقعه ای به ابعاد 8×7 می باشد.بنای فعلی امامزاده دارای 500 متر مساحت زیربنا می باشد. توضیحات : در شجره نامه آمده است که : [امامزاده محمّدعلیه السلام در لارگان اصفهان دفن گردیده و نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.] این امامزاده گنبدی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1382 به همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان تخریب و بنای کنونی روی آن ساخته شده است. گنبدی به ارتفاع 19 متر از سطح زمین و به صورت دو پوش با مصالح آجر و آهن میباشد. منارهای آن که هر کدام 22 متر خواهد بود در حال ساخت می باشد. زیارتنامه امامزاده به صورت زیبایی در طرفین امامزاده کاشیکاری شده است. حسینیه این امامزاده در کنار بقعه ساخته شده و پذیرایی مراسمات مذهبی و اعیاد در این مکان می باشد. ضریح فلزی از جنس نقره این امامزاده، به ابعاد 2×5/1 در سال 1387 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفته است. این امامزادة بزرگوار که به عقیده اهالی نسبش به حضرت امام موسی کاظمعلیه السلام می رسد. از احترام ویژه ای برخوردار بوده و همگی نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت خاص دارند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-لارگان-در فاصله 17 کیلومتری فلاورجان در روستای لارگان

امام زاده شمس الدین سلام الله علیه

نسب : این امامزاده همام نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رساند این مطلب در شجره نامه و تأییدیه کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی به قلم حجه الاسلام فلسفی تأیید شده است. مساحت : مساحت زیر بنای حدود 700 متر ساخته شد.مساحت کل امامزاده به اضافه حسینیه ای که در حال ساخت می باشد به 8000 متر(هشت هزار متر) رسیده و مساحت زیر بنای بقعه و رواقهای دور آن به 700 متر می رسد. توضیحات : این روستا در جوار روستای بِجگرد قرار دارد. این امامزاده همام نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رساند این مطلب در شجره نامه و تأییدیه کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی به قلم حجه الاسلام فلسفی تأیید شده است. بقعة قدیم امامزاده با مصالح خشت و گل در ابعاد 4×3 و با گنبدی کوچک در سال 1356 تخریب، با همت اهالی روستا و خیرین بقای جدید با مساحت زیر بنای حدود 700 متر ساخته شد. رواقهای امامزاده از سال 1386 با همت ادارة اوقاف شهرستان فلاورجان و اهالی در چهار طرف حرم ساخته شده است. بصورت دو پوش به 16 متر از سطح زمین می رسد. ضریح چوبی قدیمی امامزاده در ابعاد 3×5/1 هم چنان روی مزار و درون بقعه قرار دارد. ارتفاع گنبد فعلی امامزاده که با مصالح آجر و آهن ساخته شده اهالی روستا با توجه اعتقادی که به این امامزاده شریف القدر داشته همگی چون نگینی ایشان را در میان گرفته و برای برآورده شدن حاجاتشان به پابوس این امامزاده بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- فلاورجان-لارگان-در ادامه مسیر و بعد از روستای لارگان

هويه

بقعه بابا شهدا سلام الله علیه

نسب : نسب امام زاده بابا شهدا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : ساختمانی با ابعاد 3 ×2 می باشد. توضیحات : ساختمانی با مصالح خشت و گل که در کنار مزارع برنج و گورستان روستا به چشم می خورد. در شجره نامه و تأییدیه حجت الاسلام شیخ علی فلسفی از مرکز کتابخانه ی آستان قدس رضوی چنین آمده است:« در بیست هزار زیارتگاه جهان از کتب خطی آستان رضوی به سرپرستی شیخ علی فلسفی نگاشته شده است که امام زاده بابا شهدا که از ترس دشمنان اسم خود را مخفی می کرده به اتفاق جمعی از امام زادگان از ترس ظالمین به این مکان می آیند. عده ای از دشمنان متوجه و همه ی آن ها را شهید می کنند و بابا شهدا چون مقام شامخ و سرپرستی آن ها را داشته، آنقدر جنگ کرده و شهید شده اند. در اطراف بقعه ی امام زاده شهدا جمعی از شهدای عالیقدر دفن هستند.» و در چنین آمده است از شواهد و مدارکی می توان استناد کرد که نسب امام زاده بابا شهدا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. آدرس : اصفهان-فلاورجان-هویه-در انتهای روستای هویه از توابع شهرستان فلاورجان و در فاصله 2 کیلومتری از این شهر به سمت درچه

كاشان

آرنجن

امام زاده احمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار بنا به گفته اهالی به حضرت ابوالفضل علیه السلام پرچمدار کربلا می رسد. مساحت : مساحت بنای جدید امام زاده 500 متر می باشند. توضیحات : این بنا تا سال 1385 ساختمانی کوچک با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف کاشان تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. ضریحی فلزی از جنس آهن و شیشه روی سنگ مزار امام زاده قرار دارد. گنبد امام زاده دوپوش بوده و سقف و گنبد اول تا ارتفاع آن از کف به 14 متر می رسد ساخته شده است. سید اسماعیل تذکره چی در سال 1286 از کتب انساب آورده است که :[پس از شهادت امام رضا علیه السلام، امام زاده احمد با گروهی از معاندین روبرو شد و شب را در روستای آرنجن سکنا گزید. روستا محاصره شد و در کتاب بحرالمناقب آمده است که در نبرد اول 183 نفر از دشمنان را به قتل رساند سرانجام گروهی از منافقین شبانه در حالیکه امام زاده مشغول عبادت بودند، با ضربتی به فرق ایشان او را به شهادت رساندند]. این مکان با توجه کرامات و بزرگواری امام زاده مورد توجه اهالی روستا و سایر روستاهای دیگر قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-آرنجن-در فاصله 80 کیلومتری کاشان و واقع در روستای آرنجن،

ارتفاعات کوه کرکس

امام زاده شهسواران سلام الله علیهم

نسب : در این مکان مقدس امام زادگان شریف، امام زاده شعیب، سلطان ادریس و سلطان موسی از نوادگان امام زین العابدین علیه السلام فرزندان قاسم بن علی بن حسین بن زیدبن امام سجاد علیه السلام مدفون می باشند. مساحت : مساحت کل صحن و زمینهای امام زاده 000/20 متر و مساحت زیربنای امام زاده که شامل حرم، رواقها، شبستان و ورودی اصلی آن است به 000/2 متر می رسد. توضیحات : این امام زاده در 20 سال پیش بقعه ای با مصالح سنگ و چوب بوده که با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف کاشان تخریب و بنای با عظمت کنونی به جای آن ساخته شده است. این بنا ویژگی های منحصر به فردی دارد. ویژگی در این بنا آهنی به کار برده نشده و به سبک قدیم تنها از مصالح آجر و گچ و سیمان استفاده شده است و دارای 70 گنبد کوچک آجری می باشد است. گنبدی مخروطی شکل و کله قندی مانند روی بقعه قرار گرفته که ارتفاع آن از کف 30 متر می باشد و دو گلدسته امام زاده که ارتفاع آن به 35 می رسد در حال ساخت می باشد. از ویژگی داخل حرم سقف گنبد است که 9 × 9 متر بوده و یزدی بندی و در سبک رسمی است که در شمسه وسط آن 8 اسم مبارک الله به سبک کوفی یا بنایی نوشته شده است. و در گنبدهای کوچک بیرون اسامی پنج تن آل عبا نیز در وسط شمسه ها ترسیم شده است. مردم و اهالی با توجه به موقعیت آب و هوایی و جغرافیایی مکان امام زاده هم برای زیارت و هم برای سیاحت معمولاً به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان- ارتفاعات کوه کرکس-در 30 کیلومتری کاشان و 8 کیلومتری قمصر در ارتفاع کوه های کرکس

ارمک

امام زاده محسن سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی، به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی صحن حیاط امام زاده 3000 مترمربع و مساحت زیربنای بقعه که قدمتی حدود 100 ساله دارد به 400 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا تا 15 سال پیش بنایی با مصالح خشت و گل بود که با همت هییت امناء معتمدین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید جایگزین آن شده است. گنبدی از جنس آهن روی بقعه قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح زمین 10 متر می باشد. در کنار این امام زاده شریف کتابخانه حسینیه و ساختمانهایی به عنوان زایرسرا برای رفاه حال زایرین این مکان شریف در دست احداث است. ضریحی فلزی در ابعاد 5/3 × 5/2 روی سنگ مزار داخل امام زاده نصب بوده و دیواره و تزیینات داخل بقعه فاقد کاشیکاری و آیینه کاری و گچ بری می باشد. و تنها اسماء متبرکه و صفات جلالیه خداوند دور تا دور گنبد نقاشی و نوشته شده است. مردم روستای ارمک و سایر روستاهای دور و نزدیک به این مقام مقدس ارادت خاص داشته و به پابوسی این امام زاده شریف، مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-ارمک-در فاصله 40 کیلومتری شهر کاشان و مسیر مشهد اردهال ، روستایی است با نام روستای ارمک در این روستا

ازناوه

امام زاده سلطان حسین سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و اهالی محل به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 50 متر می باشد. حرم و حسینیه هم جوار آن از سال 1386 با همت هیئت امناء، خیرین و مراحل بازسازی به مساحت 250 ساخته می شود و هم اکنون نیز مراحل بازسازی گلدسته و سردرب و راه پله های حرم در دست ساخت می باشد. توضیحات : این مکان در واقع دارای بنایی و اتاقی با مصالح خشت و گل می باشد. در حال حاضر ضریحی چوبین و قدیمی به ابعاد 5/2 × 2 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته و با توجه به قدیمی بودن بنای حرم، فاقد هر گونه تزیینات و کاشیکاری ، گچ بری و یا آیینه کاری می باشد مردم و اهالی روستا از ازناوه نسبت به این امام زاده بزرگوار ارادت و احترام خاص و ویژه ای قایل می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-ازناوه- در فاصله 60 کیلومتری کاشان و واقع در روستای بنام ازناوه

اوزوار

امام زادگان محمد صانع و محمد اسماعیل سلام الله علیهما

نسب : نسب این دو بزرگوار به عقیده مردم محل از معتمدین به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زادگان شریف 1000 متر می باشد. توضیحات : این زیارتگاه در واقع به مرور زمان کاشیهای آن ریخته به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار دارد. داخل بقعه و حرم، ضریحی چوبین به ابعاد 3 × 2 روی سنگ مزارات امام زادگان شریف قرار دارد و اضلاع و سقف امام زاده فاقد هر گونه کاشیکاری و آینه کاری و یا گچ بری می باشد. در رواق بقعه علاوه بر آرامگاه مومنین مزار پنج شهید بزرگوار 8 سال دفاع مقدس نیز بوده که مورد احترام و توجه اهالی روستا قرار دارد. آدرس : اصفهان- کاشان- اوزوار-در روستای اُزوار واقع در 54 کیلومتری کاشان

امام زاده علی ابن عبدالله ابن جعفر طیار سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده عظیم الشان به عقیده بزرگان مهمترین محل از جانب پدری به عبداله بن جعفر بن ابی طالب علیه السلام و از جانب مادری فرزند بلافصل حضرت زینب، عقیله بنی هاشم (سلام اله علیها) می باشد. مساحت : ساختمان قدیمی امام زاده بنایی با مساحت 300 متر از مصالح خشت و گل بوده که در سال 1380 تخریب و با همت اهالی، خیرین و هییت امناء و اداره اوقاف کاشان بنای جدید جایگزین آن شده است. مساحت صحن امام زاده کنونی 600 متر و مساحت بقعه و مردم و رواقهایش 1400 متر می باشد. توضیحات : گنبدی دوپوش و کاشیکاری شده توسط آستان قدس رضوی به ارتفاع 36 متر از کف روی بقعه ساخته شده و دو گلدسته زیبا و کاشیکاری شده هر کدام به ارتفاع 42 متر از کف در طرفین گنبد قرار دارد. ضریحی چوبین به ابعاد 5/1 × 2 متر روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته و اضلاع و سقف و تزیینات داخلی در آینده نزدیک، آینه کاری، کاشیکاری و گچ کاری خواهد گردید. مردم و اهالی این روستا نسبت به این امام زاده شریف ارادت و احترام خاص قایل بوده و به زیارت این بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان- اوزوار-در روستای اُزوار واقع در 45 کیلومتری کاشان

برزوک

امام زاده سراج الدین سلام الله علیه

نسب : این امام زاده شریف بنا به اعتبار اهالی و شجره نامه ای که به تأکید آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی رسیده نسبت شریفشان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : در این تاییدیه چنین آمده است: در دفتر بقاع متبرکه کل کشور سازمان اوقاف و امور خیریه صفحه 109 آمده امام زاده سراج الدین در برزک شهر کاشان دفن شده و نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. در این شجره نامه اشاره شد که قدمت بقعه به بیش از 500 سال می رسد. این ساختمان تا 5 سال پیش بنایی با مصالح خشت و گل بوده که همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید ساخته و جایگزین آن شده است. این بنا هم اکنون دارای حسینه ایست هم جوار به مساحت 1000 متر است و ضریح فلزی امام زاده در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. تزیینات داخل بقعه شامل آینه کاری بسیار زیبایی اضلاع آن و سقف می باشد. این امام زاده و مکان شریف مورد توجه تکریم و احترام اهالی قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-برزوک-در روستای بَرزک در حد فاصله 50 کیلومتری کاشان

پنداس

بقعه بابا محمود انصاری سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان با توجه به تاییدیه جناب آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه 100 متر می باشد. توضیحات : در این شجره نامه ایشان چنین آورده است که: [حقیر علی فلسفی در کتاب 20 هزار زیارتگاههای جهان جلد 15 صفحة 50 آورده ام از قرآینی می توان استفاده کرد که امام زاده بابا محمود انصاری علیه السلام نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد] . بنا به گفته اهالی ساختمان بقعه قدمتی بیش از 400 سال داشته و ضلع بیرونی بقعه به تازگی تعمیر و مرمت شده است. ضریحی چوبین و استیل در ابعاد 2× 5/1 روی سنگ مزار قرار دارد. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-پنداس-در فاصله 83 کیلومتری کاشان و در روستای ژنداس

تتماچ

امام زاده محسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی محل و معتمدین روستا به حضرت امام حسن (مجتبی) علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کنونی حرم امام زاده به اضافه حسینیه کنار آن 1000 متر می باشد. توضیحات : بنا به نقل قول اهالی امام زاده دیگری با نام امام زاده زیدبن امام سجاد (علی السلام) نیز در کنار امام زاده محسن در حرم مدفون می باشند. این بنا در قبل بنایی با مصالح خشت گل بوده که در سال 1345 تخریب و بنای جدید آن به مرور زمان جایگزین آن شده است. گُنبدی دوپوش و کاشیکاری شده به ارتفاع 16 متر روی بقعه ساخته شده است. همچنین ضریحی فلزی به ابعاد 3 × 2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته و تزیینات داخلی حرم شامل کاشیکاری زیبایی اضلاع و سقف آن می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-تتماچ-در روستای تُتماج واقع در 40 کیلومتری کاشان

جزء

امام زاده احمد سلام الله علیه

نسب : نسبت این بزرگوار طبق شجرنامه و تاییده حجه الاسلام فلسفی به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : حیاط امامزاده مساحت بالغ بر 100 متر دارد. توضیحات : در این شجرنامه آمده شده است: حقیر، شیخ علی فلسفی گوید که امام زاده احمد که در روستای جزه دفن گردیده ، دارای شجره نامه است که به امضاء بزرگان رسیده است و امام زاده احمد بنام سلطان احمد ابن عصری ابن امام زین العابدین علیه السلام می باشد. و ایشان پس از 6 زخم در بدن نازنینش در رکاب سلطان علی بن امام محمد باقر علیه السلام شهید شده اند. درخت کز معروف امام زاده که عمری بالغ بر 900 سال داشته و در حیاط و صحن امام زاده به چشم می خورد و هنوز مکان مشخصی در امام زاده به عنوان محل دفن و آرامگاه امام زاده شریف مشخص نشده است. دو گلدسته کوچک به ارتفاع 12 متر از کف روی درب وردی صحن ساخته شده است. مردم آبادی روستای جزه با توجه به ارادتی که این امامزاده بزرگوار داشته به این مکان آمد و پای درخت به احترام ایشان برای برآورد شدن حاجاتشان دعا می خوانند. آدرس : اصفهان- کاشان-جزه-در روستای جزه واقع در 25 کیلومتری کاشان

جوشقان قالی

امام زاده باب وی سلام الله علیه

نسب : لقب ایشان بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت امام حسن مجتبیعلیه السلام می رسد. مساحت : بنای این امام زاده جدید الحداث بوده و در اتاقی است به مساحت 100 متر و فاقد گلدسته و ضریح می باشد. مساحت حیاط امام زاده 400 متر می باشد. توضیحات : این امام زاده در واقع پدر امام زاده ابن باب وی است که در تهران مدفون می باشد. در داخل بقعه و ساختمان امام زاده تنها سنگ مزار ایشان به چشم می خورد که در وسط اتاق قرار گرفته و با توجه به تازه کار بودن بنا ، فاقد هر گونه تزیینات و گچ بری و کاشیکاری و آیینه کاری است. آدرس : اصفهان- کاشان-جوشقان قالی-در روستای جوشقان واقع در 25 کیلومتری کاشان

امام زاده قاسم و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان بزگوار طبق اعتقاد بزرگان و معتمدین محل و شهر جوشقان قالی به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امام زاده 5000 متر و مساحت زیربنای حرم به اضافه مسجد کنار آن 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1345 بقعه ای با مصالح خشت و گل و دارای گنبدی 12 گوش بوده که با آمدن سیل تخریب شده و سپس به همت هییت امناء و خیرین شهر جوشقان قالی بنای جدید جایگزین بنای قبل شده است. گنبد 2 پوش امام زاده از کف 24 ارتفاع داشته و در ورودی سردرب ورودی امام زاده، دو گلدسته به ارتفاع 20 متر بصورت کاشیکاری شده ساخته شده است. ضریحی فلزی مشبک و آلومینیومی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ قرار امام زادگان شریف قرار گرفته است. ضریح قبلی امام زاده ضریحی چوبین بوده که در سال 1730 هـ.ق توسط استاد عباس خوانساری ساخته شده بود که هم اکنون وسط ضریح کنونی قرار گرفته است. تزیینات داخل بقعه نقاشی دیوارها و سقف آن است که قدمتی 50 ساله داشته و تا سقف ادامه می یابد. مردم و اهالی جوشقان قالی با توجه به کرامت این بزرگواران همواره به این امام زادگان شریف ارادت داشته و دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-جوشقان قالی-در فاصله 80 کیلومتری کاشان واقع در شهر جوشقان قالی

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : لقب این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد بزرگان محل و معتمدین روستا به حضرت علی بن ابیطالب حضرت امیرالمومنین علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 2000 متر و مساحت حرم آب به اضافه ایوان هایش به 500 مترمربع می رسد. توضیحات : این بنا قدمتی 500 ساله داشته و دارای دو گنبد مخروطی شکل و دو گلدسته کاشیکاری شده فیروزه ای رنگ می باشد که به مرور در زمان شاه اسماعیل صفوی مرمت و بازسازی شده است. ارتفاع گنبد مخروطی شکل امام زاده و گلدسته های آن از کف به 14 متر می رسد. ضریح فلزی در ابعاد 5/2 × 3 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفت و تزیینات داخل حرم بصورت نقاشی مرمت شده است که تا سقف آجر نمای آن ادامه دارد. مردم و اهالی نسبت به این امام زاده بزرگوار احترام و علاقمندند. آدرس : اصفهان- کاشان-جوشقان قالی-در روستای جوشقان واقع در 25 کیلومتری شهر کاشان و در مسیر مشهد اردهال ،

جوینان - قهرود

امام زاده شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف طبق عقیده بزرگان و معتمدین محل به حضرت امام موسی جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده به 500 متر و مساحت زیربنای بقعه و حرم 300 مترمربع می باشد. توضیحات : به روایتی دیگر حضرت شاهزاده حسین از نوادگان امام موسی بن جعفرعلیه السلام و امام زاده عدنان از نوادگان حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام می باشد. این امام زاده دارای دورنمایی زیبا و گنبد و دو گلدسته می باشد. ارتفاع گنبد دوپوش امام زاده از کف به 14 متر و ارتفاع گلدسته های آن که در دو طرف آن ساخته شده به 24 متر می رسد. این تا سال 1370 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف کاشان تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم شده است. ضریحی از جنس استیل به ابعاد 3 ×2 و مشبک روی سنگ دو مزار نصب گردیده و هنوز با توجه به تازه ساز بودن بنای مذکور حرم فاقد هر گونه تزیینات گچ بری ، آیینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. این امام زاده بزرگوار مورد احترام و اهالی محل و زایرین قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-جوینان - قهرود-در فاصله 45 کیلومتر کاشان و در روستای جَوینان منطقه قهرود فیلم: نمایش فیلم

چاله قره

امام زادگان داوود و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این ساختمان تا سال 1366 بنایی کوچک با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی روستا تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. ضریح امام زادگان شریف داخل محفظه ای شیشه ای ساخته و قرار گرفته شده و داخل تزیینات داخلی گچ بری، آیینه کاری و گچ کاری نمی باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-چاله قره-در مسیر جاده کاشان – نطنز و در فاصله 30 کیلومتری کاشان

حسنا رود

امام زاده اسماعیل و اسحاق سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان بزرگوار به عقیده بزرگان و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده که در کنارش آرامگاه و مزار شهدای هشت سال دفاع مقدس روستاست به 500 متر و مساحت زیربنای خود بقعه 200 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا در قدیم و تا سال1370 بنای کوچک با مصالح خشت و گل بوده که سپس به همت هییت امناء خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. آدرس : اصفهان- کاشان-حسنا رود-در فاصله 5 کیلومتری مشهد اردهال و واقع در روستای حُسنا رود

خرمدشت

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به اعتقاد بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن حیاط آن بالغ بر 500 متر می باشد. توضیحات : ساختمان بقعه با توجه به مخروطی شکل بودن گُنبدش به دوران سلجوقیان بر می گردد که در دوران صفویه بازسازی شده است. در گوشه پایین و روی ضلع دیوار پایین ضریح کتیبه ای کاشیکاری شده به چشم می خورد که تاریخ آن به دوران بازسازی بنا و دوران صفویه تاریخ 1363 هـ ق می باشد. ارتفاع گنبد مخروطی شکل و کاشیکاری شده امام زاده از کف به 12 متر می رسد. در داخل بقعه و روی سنگ مزار امام زاده شریف، ضریحی چوبین به عرض 2 و طول چهار متر از جنس چوب قرار دارد. بقعه و حرم فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-خرمدشت-در روستای خرمدشت در فاصله 15 کیلومتری کاشان در مسیر جاده نطنز

خزاق

امام زاده شاهزاده محسن سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده عظیم الشان به امیرالمومنین علی علیه السلام می رسد. [شاهزاده محسن بن محمد بن علی بن ابی طالب علیه السلام] مساحت : مساحت صحن این زیارتگاه بالغ بر 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه بنایی جدید الحداث داشته و دارای گنبدی به ارتفاع 12 از کف می باشد. ضریحی از جنس آهن به ابعاد 2 × 3 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. داخل بقعه فاقد آینه کاری و کاشیکاری بوده و تنها دور تا دور بالای ضریح و سقف گچ کاری شده است. آدرس : اصفهان- کاشان-خزاق-در فاصله 25 کیلومتری شهر کاشان و در مسیر جاده قدیم قم در روستای خُزاق

خنب

امام زاده طاهر سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار طبق عقیده اهالی محل و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : قدمت بنای ساختمان امام زاده قدیمی و به حدود هفت صد 700 سال پیش می رسد که ضلع شمالی آن جدیداً آجرنما بازسازی شده است و گنبدی مخروطی شکل که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد . همچنان روی بقعه قرار دارد. مردم و اهالی روستای خنب با توجه به کرامات این امام زاده شریف به زیارت ایشان مشرف می شوند و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه خداوند منان دعا می کنند. آدرس : اصفهان- کاشان- خنب-در روستای خنب واقع در 20 کیلومتری کاشان ،

ده زيره

امام زاده محمد و علی سلام الله علیهما

نسب : این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد معتمدین محل، نسب شریفشان به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : بنای جدید امام زاده اتاقکی به مساحت 100 متر می باشد توضیحات : بنای قدیم امام زاده که با مصالح خشت و گل، اتاقکی کوچکتر از حالا بوده در حدود 35 سال پیش تخریب و بنای جدید امام زاده که اتاقکی به مساحت 100 متر می باشد روی سنگ مزار ساخته شده است. ضریحی فلزی به ابعاد 2 × 2 روی سنگ مزار امام زاده قرار دارد و داخل بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-ده زیره-در فاصله 35 کیلومتری کاشان بطرف نطنز،

روستای علوی مشهد ارده

امام زاده سلطان محمود علوی سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار طبق عقیده مردم به حضرت امام محمد باقر علیه السلام می رسد. اعتقاد مردم بر این است که ایشان برادر امام زاده علی بن محمد باقرعلیه السلام مدفون در مشهد اردهال و فرزند بلافصل حضرت امام محمد باقرعلیه السلام می باشد. مساحت : مساحت کنونی صحن امام زاده 500 متر و مساحت زیربنای حرم امام زاده حدود 2000 مترمربع می باشد. توضیحات : بنا به گفته بزرگان محل قدمت این بقعه و گنبد به تاریخ 952 هـ.. ق و زمان شاه طهماسب صفوی می رسد. دیگر قسمتهای ایوان امام زاده تعمیر و در سالهای اخیر مرمت شده است. درخت چنار قدیمی و کهنسال روبروی ایوان زیارتگاهی قدمتی بیش از 1000 سال دارد که بر استواری و قدمت بقعه می افزاید. گنبد مخروطی شکل فیروزه ای رنگ امام زاده ارتفاعش از کف به 14 متر می رسد و ضریحی چوبین و قدیمی که قدمتی 150ساله داشته و در ابعاد 3×3 روی سنگ مزار نصب می باشد. اضلاع و دیوارهای داخل بقعه نقاشی به سبک دوران صفوی است که به تازگی مرمت شده است. مردم و اهالی نسبت به این امام زاده شریف احترام ویژه ای قایلند. آدرس : اصفهان- کاشان-روستای علوی مشهد ارده-در فاصله 3 کیلومتری مشهد اردهال و 40 کیلومتری شهرستان کاشان و در روستایی با نام علوی

رهق

امام زاده پنج سیدان سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت این زیارتگاه 24 مترمربع می باشد. توضیحات : یکی دیگر از مکانهای مورد احترام و تقدس اهالی روستای دهق بقعة پنج سیدان می باشد. این مکان آرامگاه 5 سید جلیل القدر می باشد که بنا به نقل از اهالی و بزرگان آبادی در زمان عزیمت به سمت خراسان ، توسط دشمنان زمان به شهادت رسیدند و در این مکان به خاک سپرده شده اند. زیارتگاه فوق اتاقکی با مصالح خشت و گل و سنگ به زیربنایی به مساحت 24 مترمربع است که گنبدی کوچک که سقف بنا محسوب می شود روی آن قرار گرفته است. داخل بقعه ضریحی نبوده و با توجه به قدیمی بودن بنای مذکور دارای تزیینات گچ بری و کاشیکاری و یا آیینه کاری نمی باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-رهق-روستای دهق

امام زاده هاشم سلام الله علیه

نسب : به اعتقاد مردم و اهالی محل آرامگاه و زیارتگاه شاهزاده هاشم ، شاهزاده محمد ، شاهزاده یعقوب و شاهزاده عون علیه السلام مدفون شده اند و در کنار ضریح مرقد حضرت زینب خاتون فرزند حضرت امام حسن علیه السلام قرار گرفته است. مساحت : مساحت فعلی صحن امام زاده 300 متر و مساحت زیربنای آن به 700 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1367 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به تدریج بنای جدید با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف کاشان ساخته شده است. گنبد دوپوش امام زاده از کف 14 متر ارتفاع داشته و گلدسته گنبد امام زاده به ارتفاع 14 از کف در طرفین گنبد ساخته شده است. این امام زادگان شریف همواره مورد احترام و اکرام اهالی و مردم قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-رهق-در فاصله 60 کیلومتری کاشان و روستای رهق

ساديان

امام زادگان موسی و عیسی سلام الله علیهما

نسب : - مساحت : - توضیحات : این مکان متأسفانه هنوز با توجه به قداست و احترامی که بین اهالی و روستاییان دارد دارای ساختمان و ماوایی نیست و کماکان بدون حتی هیچ گونه نشان و حتی تابلویی می باشند. و تنها اهالی با توجه به نشانی که محل دفن این دو امام زاده بزرگوار در انتهای روستای سادیان دارند خاک آن بزرگواران را توتیای چشم کشیده و عرض اردت و احترام خاص به این مکان و مأوا دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-سادیان-در فاصله 30 کیلومتری شهر کاشان و در بیرون روستا

سار(قه)

امام زاده شاهزاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد اهالی و بزرگان روستا به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : قدمت بنای زیارتگاه 20 ساله بوده و دارایی گنبدی دو پوش که ارتفاع آن از سقف به 14 متر می رسد، می باشد. ضریحی چوبین به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار در داخل بقعه قرار گرفته و تزیینات داخل ضریح کاشیکاری زیبای اضلاع و سقف آن است. مردم و اهالی سار به زیارت این امام زاده شریف آمده و برای برآوردن نیاز و حاجاتشان دعا می خوانند. آدرس : اصفهان- کاشان-سار (قه)-در فاصله 45 کیلومتری کاشان و واقع در روستای سار

سرفره

امام زاده محمود سبز پوشان سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به عقیده مردم و اهالی به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ساختمان بقعه امام زاده محمود علیه السلام 60 متر بوده و ضریحی روی سنگ مزار امامزاده قرار ندارد. توضیحات : این بنا، بنا به گفتة اهالی بالغ بر 700 سال داشته و فاقد گُنبد و منار می باشد. بنا به نقل از اهالی در این مکان در کنار مزار امامزاده محمود علیه السلام مزار مادرشان و همچنین مزار دایه شان ملیحه خاتون نیز می باشد. این مکان مورد اکرام و احترام اهالی و خصوصاً بانوان قرار داشته در این مکان خواندن ادعیه و ختم صلوات بر پا می دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-سرفره-در خیابان علوی و محلة سِرفِره و کوچه سبزپوشان

طاهر آباد

آرامگاه خواجه ملک سلام الله علیه

نسب : خواجه ملک به گفته مردم عالمی بوده که با توجه به بیشتر اموال خود را به اهالی و مستمندان بخشیده است و مورد احترام اهالی روستا طاهر آباد قرار دارد. مساحت : مساحت 40 متر مربع. توضیحات : این مکان در واقع قبرستانی کوچک در مساحت 40 متر مربع است که آرامگاه حاجی ملک و به اصطلاح اهالی، خواجه ملک و همسر و فرزندش در میان آن قرار دارد. این مکان فاقد ساختمان می باشد. آدرس : اصفهان-کاشان-طاهر آباد-روستای طاهر آباد

امام زاده شاهزاده عباس سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده جلیل القدر با توجه با اعتقاد اهالی محل، به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعه امام زاده 100 متر می باشد. توضیحات : بنای این امام زاده در واقع قدمتی 400 ساله داشته و جدیداً اطراف و رواقهای دور تا دور آن بازسازی شده است. بنا به اهالی قبلاً این بنا دارای گنبدهای گلی و کوچک نیز بوده که در مرحله بازسازی گنبد آن تخریب شده است اما همچنان دیوارهای آن به همان حالت قبل حفظ شده است. ضریحی فلزی از جنس استیل به ابعاد 2 × 3 روی سنگ مزار امام زاده شاهزاده عباس قرار گرفته و تزیینات داخلی بقعه فاقد هر گونه گچ کاری، کاشیکاری و یا آینه کاری می باشد، مردم و اهالی روستا برای برآورده شدن حاجاتشان به این مکان شریف آمده و به دعا و زیارت می خوانند. آدرس : اصفهان- کاشان-طاهر آباد-در روستای طاهر آباد کاشان و در فاصله 25 کیلومتری این شهر

امام زاده طاهر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف به امنا و اهالی و معتمدین روستا به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ضلع روبروی امام زاده محوطه ای ایست با مساحت 200 متر مربع و مساحت داخل بقعه 50 متر می باشد. توضیحات : این بنا با توجه به بنا و گُنبد مخروطی شکل فیروزه ای رنگی که به ارتفاع 8 متر از کف دارا بوده، قدمتی حدود 700 سال دارد. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. مردم و اهالی طاهر آباد بر آستان این امام زاده شریف مشرف شده و برای برآوردن حاجاتشان به درگاه الهی دعا می کنند. آدرس : اصفهان- کاشان-طاهر آباد-در فاصله 25 کیلومتری کاشان و در روستای طاهر آباد

قد

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف با توجه به اعتقاد اهالی محل، به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. (عبداله ابن اسحاق بن جعفر صادق صلی الله علیه و آله وسلم) مساحت : مساحت حرم حدود 200 متر می باشد. توضیحات : این بنا جدیدالحداث ، و در سال 1386 ساخته شده و جایگزین بنای قدیم امام زاده که بنایی با مصالح خشت و گل داشته شده است. بنای فعلی امام زاده دارای گنبد و مناره ای کوچک است که ارتفاع آن از کف به 10 متر می رسد. داخل بقعه ضریحی است چوبین به ابعاد 2 ×2 که روی سنگ مزار امام زاده قرار دارد. بقعه فاقد هر گونه تزیین و گچ بری و کاشیکاری است. مردم و اهالی نسبت به این امام زاده شریف ارادت و احترام ویژه قایلند. آدرس : اصفهان- کاشان-قد-در فاصله 55 کیلومتری کاشان و واقع در روستای قد

قزاآن

امام زاده پنجعلی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحتی بالغ بر 100 متر می باشد توضیحات : این مکان از قداست ویژه ای برای اهالی برخوردار است و به عقیده اهالی محل عبور حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام می باشد. این مکان در دامنه کوه و مشرف بر روستا بنا شده. این مکان و زیارتگاه به عنوان مکانی مقدس در میان اهالی تلقی شده و مردم برای برآورده شدن حاجتشان به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان- قزاآن-در روستای قزاآن شهر قمصر واقع در 15 کیلومتری قمصر و در ارتفاع و بالای کوه و خارج از روستا

قمصر

امام زاده پیر سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف بنا به اعتقاد و اهالی و مردم شهر به حضرت امام حسن مجتبی می رسد. این امام زاده به عبارتی فرزند امام زاده پیر داود امام زاده دیگری است که در شهر قمصر مدفون می باشند. مساحت : ساختمان این بنا و حرم مساحتی بالغ بر 500 متر دارد، که در حال ساخت و ساز مي باشد. توضیحات : این زیارتگاه دارای سقفی به مساحت 1000 متر و گُنبدی دو پوش و در حال ساخت و به ارتفاع 14 متر از کف می باشد. همچنین دو منار و گلدسته در طرفین گُنبد به ارتفاع 14 متر از کف در حال ساخت میباشد. این امام زاده در قبل بنایی با مصالح خشت و گل بود که به تدریج تخریب و بنای جدید جایگزین آن گردیده است. ضریح و تزیینات داخل حرم که شامل گچبری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد، جز طرحهای آینده مراحل بازسازی قرار خواهد گرفت. آدرس : اصفهان- کاشان-قمصر-در ابتدای شهر قمصر کاشان محله معروف به گُنجه

کاشان

امام زادگان نواده های موسی ابن جعفر علیه السلام

نسب : نسبت این امام زادگان شریف مدفون در این زیارتگاه که به نقل از معتمدین محل به ترتیب حلیمه خاتون ، رقیه خاتون و سکینه خاتون بوده و از نوادگان حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. مساحت : مساحت زیربنای 60 متر می باشد که در سال 1375 به همت هیئت امناء خیرین و اداره اوقاف شهر کاشان ساخته شده است. توضیحات : آرامگاه این سه بزرگوار در این بنا و بقعه ای به مساحت زیربنای 60 متر می باشد. حیاط این بنا مساحتی بالغ بر 50 متر داشته و بقعه فوق فاقد گنبد و گلدسته می باشد. بقعه و زیارتگاه فوق، فاقد ضریح بوده و تنها حفاظی چوبین در ابعاد 1 ×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان درب اصفهان و کوچه شریف و کوی حافظ شهر کاشان ،

امام زاده طاهر و منصور سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد مردم و معتمدین محل به حضرت حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 400 متر و زیربنای حرم بالغ بر 1200 متر است و شامل مسجد مجاور امام زاده نیز می شود. توضیحات : این بنا به گفته اهالی قدمتی 900 ساله دارد و این مطلب و تاریخ ساخت به استناد درب حرم امام زاده است که هم اکنون در ادامه اوقاف شهرستان قرار دارد.ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریف واقع گردیده و دیوارهای دور تا دور حرم تا سقف آیینه کاری شده است. آدرس : اصفهان-کاشان-خیابان آیت الله کاشانی-محله ی دروازه ملک آباد

امام زادگان سلطان جعفر و سلطان ابراهیم سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد اهالی و محل به حضرت امام علی النقی علیه السلام می رسد. مساحت : این ساختمان مساحتی بالغ بر 500 متر را دارا می باشد. توضیحات : این ساختمان قدمتی حدود 700 سال دارد.. گنبدی مخروطی شکل و فیروزه ای رنگ که در دوران صفویه آنرا تعمیر و مرمت کرده اند و همچنان روی بقعه قرار داشته و مناره ای نیز به ارتفاع 140 متر از کف هم تراز از گنبد به چشم می خورد. ضریحی فلزی به ابعاد 3×2 روی سنگ امام زادگان شریف قرار دارد و داخل بقعه و حرم فاقد هر گونه تزیینات کاشیکاری و گچ بری می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان فاضل نراقی و در کوچه گلچقانه

امام زاده طیب سلام الله علیه

نسب : این امام زاده شریف به اعتقاد اهالی محل از نوادگان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام بود که در این مکان مدفون می باشند. مساحت : مساحت 150 مترمربع بوده که در سال 1377 به همت اهالی و هیئت امناء و اداره اوقاف و خیریه کاشان بنای جدید جایگزین آن شده است. توضیحات : مساحت فعلی امام زاده 260 متر می باشد و گنبدی دوپوش به ارتفاع 24 متر از کف روی بقعه قرار گرفته است. ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 متر روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد مکان فوق با توجه به قرار گرفتن آن در دل شهر و موقعیت جغرافیای اش مورد توجه و اهمیت اهالی مردم شهر کاشان قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان-کاشان-خیابان امام خمینی-نبش بلوار نماز

امام زاده عبدالله, امام زاده محمد و امام زاده احمد سلام الله علیهم

نسب : نسب این سه تن, از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشند. مساحت : وسعت کل زمین های امام زاده دو هزار متر و مساحت زیربنای حرم به اضافه شبستان آن 500 مترمربع می باشد. توضیحات : در این زیارتگاه سه امام زاده مدفون می باشند. امام زاده عبداله، امامزاده محمد و امامزاه احمد که هر سه برادر بوده . این مطلب در شجره نامه و تاییدیه مرکز آستان حضرت عبدالعظیم حسنی نیز چنین آمده است. «آنچه در کتب انساب استنباط نمودم، در قریه کامو و در زمین پاکنبد نزدیک چشمه آب و کوه، 3 امامزادگان جلیل القدر و عظیم الشأن می باشند. امامزاده احمد، امام زاده عبداله و امام زاده محمد فرزندان اسحق ابن ابراهیم ابن امام موسی کاظم علیه السلام» این بنا تاریخ 1358 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و خیرین و اهالی شهید پرور کامو بازسازی و به صورت بنای فعلی در آمده است. گنبد فعلی امام زاده یک پوش و ارتفاع آن از کف 14 متر است و ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ قرار داخل بقعه قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم فاقد گچ کاری، آینه کاری و کاشی کاری می باشد. این امامزادگان بزرگوار مورد احترام و تکریم اهالی شهر و سایر شهرهای نزدیک و دور قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان-75 کیلومتری کاشان-مسیر جاده کاشان به میمه-شهر کامو

امام زاده محمد ابن موسی سلام الله علیه

نسب : نسبت ایشان بنا به اعتقاد مردم و اهالی محل ،به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای 60 متر مربع که قدمتی حدود 200 سال دارد. توضیحات : این بنا ساختمانی است مشرف به گذر آب انبار خان و اتاقی است به مساحت زیربنای 60 متر مربع که قدمتی حدود 200 سال دارد. داخل این امام زاده ضریحی نبوده و تنها حفاظی چوبین و مشبک به ارتفاع 1 متر از کف دور تا دور سنگ مزار قرار گرفته است. بقعه فاقد تزیینات داخلی بوده و هیچ گونه کاشی کاری ، گچ کاری و آیینه کاری در آن مشاهده نمی گردد. این مکان در واقع دارالقرآن محل محسوب شد و اهالی در آنجا به تعلیم و تعلم قرآن کریم می پردازند. آدرس : اصفهان- کاشان-محله آب انبارخان

امام زاده هارون ابن موسی بن جعفر (پنجه شاه) سلام الله علیه

نسب : نسبت امام زاده هارون بنا به اعتقاد و نظر بزرگان محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امام زاده 2000 متر و مساحت بقعه به 500 متر مربع می رسد. توضیحات : در این مکان سه امام زاده شریف مدفونند . امام زاده هارون و دو پسران شریفش، امام زادگان حضرت محمد و ابراهیم علیه السلام . این بنا در دوران سلجوقیان ساخته و در دوره صفویه بازسازی شده است . این امام زاده گنبدی مخروطی شکل و کاشیکاری دارد. که ارتفاعش به 14 متر می رسد همچنین دارای مناری به ارتفاع 14 متر از کف می باشد. ضریح فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریف داخل بقعه قرار دارد. مساحت کل امام زاده 2000 متر و مساحت بقعه به 500 متر مربع می رسد. اضلاح و اطراف حرم بصورت آیینه کاری زیبا و پایین دست آن کاشیکاری شده است. مردم و اهالی شهر کاشان به این امام زادگان شریف و مکان مقدس ارادت و احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان بابا افضل و در محله پنجه شاه شهر کاشان

امام زاده محمد و علی سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف بنا به نقل قول اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ساختمان قدیمی این امامزاده که بالغ بر 100 متر می باشد و ضریح فلزی از جنس آهن در ابعاد 2 × 3 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار دارد. توضیحات : این امامزاده در مسیر و گذر محله قرار گرفته و موجب احترام و تکریم اهالی و عابدین می باشد. بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد و با توجه به کرامات و موقعیت جغرافیایی مکان فوق مورد توجه و تکریم اهالی قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان-کاشان-محلة دَرِ باغ

امام زاده یوسف سلام الله علیه- خیابان محتشم

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد بزرگان محل و اهالی شهر کاشان به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این امام زاده در کنار خیابان و پیاده رو قرار داشته و هم اکنون در حال مرمت و بازسازی است. این بنا در قدیم بصورت بنایی با مصالح خشت و گل و گنبدی مخروطی شکل داشته که در سال 1335 بنای قدیمی تخریب و بنای جدید آن با مصالح آجر و سیمان ساخته شده و جایگزین بنای قدیم شده است که در طول سالیان هم اکنون مراحل بازسازی و مرمت آن را می گذراند. این بنا در آینده دارای گنبد و ضریح و تزیینات داخلی کاشیکاری و آیینه کاری خواهد گردید. آدرس : اصفهان-کاشان-کاشان-در خیابان کمال الملک و خیابان محتشم شهر کاشان

امام زاده یونس سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به اعتماد اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن حیاط امام زاده 1500 متر مربع می باشد. توضیحات : این امام زاده دارای گُنبدی دوپوش به ارتفاع 24 متر از کف بوده است. مساحت زیربنای حرم این زیارتگاه 600 متر بوده و ضریحی فلزی به ابعاد 2 × 3 روی سنگ مزار شریف امام زاده قرار دارد. اضلاع و سقف حرم بصورت آینه کاری زیبا و نفیس تزیین شده است. این بنا تا سال 1370 بنایی با مصالح خشت و گل به مساحت 30 متر بود که با همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. مردم و اهالی این روستا به این مکان و امام زاده شریف ارادت و احترام ویژه قایلند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در فاصله 18 کیلومتری کاشان در مسیر راوند به وَرکان

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان بنا به اعتقاد بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیارتگاه شاهزاده محمدعلیه السلام زیربنایی بالغ بر 120 متر داشته است. توضیحات : این مکان بنا به اعتقاد اهالی قدمتی 700 ساله داشته و در واقع دارای گنبدی نمی باشد. این زیارتگاه ابتدا سقفی نداشته و 150 سال پیش بدست خیرین سقف آن روی سنگ مزار امام زاده ساخته شده است. زیارتگاه شاهزاده محمدعلیه السلام دارای گنبد و ضریح نمی باشد و در داخل بقعه تنها سنگ مزار امام زاده شریف درون محفظه شیشه ای قرار گرفته است. مردم محله سیقن برای زیارت و خواندن دعا و فاتحه بر سر مزار این امام زاده شریف آمده و برای برآورده شدن حاجاتشان دعا می کنند. آدرس : اصفهان-کاشان-محله سیقن-گذر اله یار صالح

بقعه چهل تن

نسب : این بقعه در واقع بنا به اعتقاد و نظر معتمدین محل و چهل تن از امام زادگان بزرگواری که در این مکان شهید به خاک سپرده شده است. مساحت : این امامزاده دارای صحنی به مساحت 1000 متر و زیربنایی بالغ بر 1500 متر می باشد. توضیحات : این بقعه در واقع بنا به اعتقاد و نظر معتمدین محل و چهل تن از امام زادگان بزرگواری که در این مکان شهید به خاک سپرده شده است. این مکان در واقع کاروانسرایی بوده و قدمتی 700 ساله داشته. گنبدی آجری و مخروطی شکل روی بقعه به ارتفاع 20 از کف قرار دارد و دو بادگیر در طرفین گنبد به ارتفاع 12 متر از کف ساخته شده است. این امام زادگان شریف در 3 مکان از بقعه وساختمان قرار گرفته اند. ضلع حرم و شرقی- ضلع حرم و غربی و ضلع و حرم شمالی. در ضلعی شرقی حرم 18 تن این بزگواران مدفونند و ضریحی چوبین به ابعاد 3 ×2 روی سنگ یکی از امام زادگان در وسط حرم قرار گرفته است. در ضلع غربی و حرم غربی 15 نفر دیگر از این امام زادگان شریف مدفونند که در این بقعه ضریحی نمی باشد. تزیینات هر دو اتاق و حرم فاقد هر گونه گچ بری و آینه کاری است و تنها تا فاصله 1 متری از کف دور تا دور سنگ مزارهای کاشیکاری شده است. و در مجاورت حرم شمالی این بنا، آرامگاه فقیه عالیقدر و مجتهد بزرگوار، آیت الله سید محمدحسین رضوی (ره) است که در سال 1385 هـ .ق بدرود حیات گفته است. در حرم شمالی این بنا 2 امام زاده شریف دیگر و مزار پدر مرحوم آیت الله سید محمدحسین رضوی کاشانی، مرحوم آمید حجت الله رضوی قرار گرفته اند. مردم و اهالی شهر کاشان با توجه به کرامات این چهل امام زاده بزرگوار به این مکان توجه و احترام خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان ملامحسن فیض کاشانی

امام زاده مرضیه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسبت ایشان طبق عقیده اهالی محل به حضرت امام حسن عسگری علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی صحن 100 متر و مساحت بقعه زیارتگاه بی بی مرضیه خاتون به حدد 50 متر می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1381 بنایی به مصالح خشت وگل بوده که به همت اهالی و خیرین، بصورت فعلی درآمده و مرمت شده است. این زیارتگاه دارای ضریحی نبوده و تنها محفظه ای شیشه ای روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفته است. این امام زاده دارای گنبد نبوده و هیچ گونه تزیینات گچ بری، آیینه کاری و کاشیکاری داخل آن به چشم نمی خورد. مردم اهالی محل نسبت به این امام زاده بزرگوار ارادت ویژه داشته و دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-محله گذر حاجی

امام زادگان شاهزاده سلیمان و شاهزاده محمد سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد مردم محل به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این امام زادگان معروف به دو منبران می باشند. مساحت : مساحت آن بالغ بر 300 متر می باشد. توضیحات : این مکان با توجه به اینکه دو منبر نفیس و چوبین و قدیمی در این مکان قرار داشته در اصطلاح مردم به زیارتگاه دو منبران مشهور گشته است. قدمت بنای این ساختمان به دوران صفویه برمی گردد. این زیارتگاه فاقد گنبد و مناره بوده و همچنین در داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار امام زادگان شریف نمی باشد. در میان بقعه، زیرزمین و سردابی وجود داشته است که به روایتی دیگر این دو امام زاده بزرگوار در انتهای این سردابه و چاهی غیب شده اند. مکان فوق موجب احترام اهالی و محل قرار داشته و مردم برای برآورده شدن حاجاتشان به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان امام و واقع در کوچه شهید بلندیان کاشان

امام زادگان شاهزاده عبدالله و شاهزاده محمد سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی و بزرگان محل به موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بقعه این بنا در ساختمانی به مساحت 60 متر مربع واقع گردیده و قدمتی حدود 200 ساله دارد. توضیحات : - آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله دومنبران شهر کاشان

امام زاده ولی ابن موسی کاظم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار طبق عقیده معتمدین و بزرگان شهر، به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امام زاده ده هزار متر و مساحت زیربنای حرم دو هزار می باشد. توضیحات : بنای فوق تا سال 1358 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هیبت امناء و خیرین و ادامه اماکن شهرستان کاشان بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن گزیده است.گنبد دوپوش امام زاده فاقد کاشی کاری و ارتفاع آن از سطح زمین 24 متر و دو گلدسته کاشیکاری شده. گنبد به ارتفاع 24 از کف قرار گرفته همچنیت تعداد 100 زایرسرا در اطراف صحن جهت رفاه زایرین تدارک دیده شده است. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته و دور تا دور ضریح تا سقف آن کاشیکاری و بصورت هنرمندانه ای اسماء مبارکه و آیت الکرسی کاشیکاری شده است. مردم شهر راوند کاشان با توجه به ارادتی که به این امام زاده بزرگوار دارند برای عرض ادب به پابوسی این امام زاده شریف مشرف شده و حاجات در این مکان از خداوند بزرگ طلب می کنند. آدرس : اصفهان- 10 کیلومتری شهر کاشان-راوند کاشان

امام زاده هادی سلام الله علیه

نسب : نسبت به این امام زاده شریف طبق عقیده مردم به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 660 متر و مساحت زیربنای حرم 112 مترمربع می باشد. توضیحات : در داخل بقعه دو ضریح به ابعاد 4 3 و دیگری 3 2 در کنار همدیگر قرار دارند. امام زاده شاهزاده هادی ابن امام زین العابدینعلیه السلام – شاهزاده محمد بن شاه حمزه علیه السلام و همچنین خواهر مکرمه ایشان مرضیه سلطان. ایشان در ایوان بالایی و سمت راست حرم مدفون می باشد. با مطالعه تذکره حضرت شاهزا ده هادی علیه السلام این حقیقت آشکار می شود که این مکان مقدس مدفن تعدادی شهیدند که اکثرشان از سادات بوده اند که در رکاب شاهزاده هادی علیه السلام شهید شده اند. بنای امام زاده هادی علیه السلام که ردیف یکی از امام زادگان معتبر است در طی دورانهای مختلف شکل گرفته و به مرور زمان تخریب و بازسازی و مرمت شده است.تزیینات داخل حرم بصورت آیینه کاری زیبا و چشم نوازی است که دیوارها و سقف آن مقرنس و آینه کامل شده است. این مکان مقدس نزد مردم و اهالی از وجاهت و کرامت بالایی برخوردار می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-خیابان امیرکبیر-محله فین بزرگ

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت صحن امام زاده 5000 متر و مساحت زیربنای حرم حدود 400 مترمربع می باشد. توضیحات : تاریخ ساخت بنای امام زاده از سال 1285 هـ ق آغاز و در سال 1351 هـ . ق به پایان رسیده است. واقف و سازنده آن خانمی با نام توبابیگم ملقب به خاله بیگم بوده است. قبل از آن این بنا ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده و معروف به زیارتگاه توبه نامیده شده است. گنبد 13ضلعی و کاشیکاری شده. فیروزه ای رنگ امام زاده از کف 14متر ارتفاع داشته و در 2 گلدسته نیز در دو طرف امام زاده به ارتفاع گنبد آن قرار گرفته است . این امام زاده دارای 2 گلدسته دیگر بوده که به مرور زمان تخریب و هم اکنون در مرحله بازسازی است. این امام زاده از معدود امام زاده گانی است که دارای 2 صحن شمالی و جنوبی می باشد. ضریح چوبین و قدیمی امام زاده در ابعاد 3 ×3 بوده که به تازگی ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده در حال نصب می باشد. تزیینات داخل بقعه و سقف شامل نقاشی می باشد. داستان خواب نما شدن بانی این بنا، روی سنگ مزار آن مرحوم حکاکی شده و پس از آن تاکنون نسل به نسل که نسل پنجم آن مرحومه است به خدمتگزاری در این مکان مشغول می باشند و مردم و اهالی محله فین کوچک و بزرگ و شهر کاشان و اقصاء نقاط دور و نزدیک استان نسبت به این امام زاده شریف احترام و تکریم ویژه قایلند. آدرس : اصفهان-کاشان-کاشان-در خیابان امیرکبیر و در محله فین کوچک شهر کاشان

بقعه خواجه تاج الدین سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : بقعه و بنایی تاریخی است با نام بقعه خواجه تاج الدین علیه السلام ایشان اهل شیروان خراسان و وزیر جهانشاه قراقویونلو بوده است. وی در سفر حج با امام جمعه وقت کاشان آشنایی پیدا کرده و همراه او به کاشان می آید و با پیدا کردن گنجی در کاروانسرایی این بنا را که مشتمل بر 5 قسمت بوده تکمیل می کند. پنج قسمت عبارتند از: خانگاه – زیارتگاه- مسجد- مدرسه و آب انبار در این بنا وجود آرامگاه و مزار خواجه تاج الدین مشخص نیست. این بنا در حال حاضر شامل دو گنبد شرقی و غربی است که ارتفاع هر کدام از کف حدود 17 متر می باشد. گنبد غربی مدفن نوادگان امام هفتم به نام حضرت اسحاق و ابیطالب علیه السلام می باشد. ضریحی فلزی از جنس آهن و آلومینیوم به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریف قرار دارد. در کنار این ضریح، ضریحی کوچک و چوبین و نمادین از حرم مطهر شش گوش حضرت امام حسین علیه السلام در حرم قرار گرفته است. و در گنبد و حرم شرقی بنا، آرامگاه مرحوم قطب کاشانی نوه ملا احمد نراقی است که در دوره قاجاریه و حدوداً 128 سال پیش در این مکان به خاک سپرده شده است. تزیینات داخلی بقعه و مقرنس های آن مربوط به دوره ایلخانیان و سه دوره گچ بری انتهایی سقف که خطاطی و نقاشی آن مربوط به دوره قاجاریه می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-خیابان فاضل نراقی-خیابان مسجد آقابزرگ -مجاورت این مسجد

بقعه چهل دختران

نسب : - مساحت : صحن حیاط محوطه ی دور تا دور بقعه ، مساحتی بالغ بر 1000 متر داشته و مساحت خود بقعه 200 متر می باشد.این مکان بنایی است با مساحت تقریبی 200 متر مربع که ساختمانی قدیمی داشته و دارای گنبد و مناره ایی نمی باشد. توضیحات : این بقعه در واقع حکایت پناهنده شدن چهل دختر از سادات بنی هاشم از ترس عمال جور و ستم و پناه آوردن آنها در این مکان می باشد که بنا به گفته و اعتقاد اهالی ، در این مکان به امر الهی غایب شده اند طوری که هیچ کس دیگر آنها را بعد از ورود به اینجا ندیده است. در داخل بقعه بصورت نمادین مقبره ای در ابعاد 1 ×2 با حفاظ فلزی قرار گرفته که مورد توجه زایرین می باشد. در داخل بقعه هیچ گونه آثار هنری و تزیینی از جمله گچ کاری و کاشیکاری و یا آیینه کاری مشهود نیست. و ساختمان بقعه چهل دختران بسیار ساده و بدون تزیین رخ می نمایاند. مردم و اهالی برای برآورده شدن حاجاتشان در این مکان به دعا و نیایش می پردازند. آدرس : اصفهان-کاشان-فین بزرگ کاشان-محله ماداب

امام زاده ایوب ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسبت ایشان طبق عقیده مردم بازار کاشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای این امام زاده 30 متر می باشد. توضیحات : این امام زاده بزرگوار در اقامتی که مساحت زیربنای 30 متر واقع بوده و مورد احترام و تکریم اهالی و کسبه بازار کاشان و شهر می باشد. داخل اتاق و بقعه ضریح روی سنگ مزار امام زاده نبود و آنها محفظه ای چوبین که اسامی پنج تن آل عبا روی آن نسبت منبت کاری شده. در دور تا دور سنگ مزار امام زاده نصب گردیده است. این بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ کاری، آیینه کاری و کاشیکاری شده می باشد و زایرین و کسبه به جهت عرض ارادت پشت پنجره مشبک آجری فاتحه ای می خواند و ارادت خود را نثار ایشان کرده و برای بر آورده شدن حاجاتشان دعا می کنند. آدرس : اصفهان- کاشان- کاشان-در بازار کاشان و کوچه شاه یلان.

زیارتگاه ابی دردا

نسب : - مساحت : زیارتگاه ابی دردا دارای صحنی به مساحت 200 متر بوده و مساحت زیربنای بقعه 300 متر می باشد. توضیحات : به گفته معتمدین و بزرگان محل ، این مکان در واقع محل دفن ابی دردا یکی از صحابه حضرت رسول و امیرالمومنین و علی (علیه السلام) می باشد. قدمت ساختمان زیارتگاه به دوران صفویه رسیده اما سنگ قبری که داخل بقعه مشهود است ، قدمت آن را به 700 سال قبل و دوران سلجوقیان می رساند.ضریح داخل حرم موجود نبود و تنها سنگ قبر مزار ابی دردا به ارتفاع 80 متر به وسط بقعه و روی مزار ایشان قرار گرفته است. مردم و اهالی با توجه به احترامی که به ایشان قایلند بر سر مزار ابی دردا به خواندن دعا و فاتحه می پردازند. آدرس : اصفهان-کاشان-خیابان سید خان دایی

امام زاده بی بی فاطمه بنت احمد ابن موسی سلام الله علیها

نسب : نسبت این امام زاده شریفه بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین شهر ، به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : این بنا دارای حیاطی به مساحت 100 متر و زیربنایی به مساحت 50 متر مربع می باشد. توضیحات : این مکان بنایی است در مجاورت کوچه و جنب حوزه علمیه که مورد توجه اهالی و روحانیون و طلاب قرار دارد. زیارتگاه بی بی فاطمه فاقد گنبد و هر گونه تزیینات داخلی است. تنها ضریح چوبین و مشبک در ابعاد 5/2 × 2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. وجود این زیارتگاه در کنار حوزه علمیه این شهر باعث توجه و تکریم اهالی و خصوصاً طلاب و روحانیون قرار گرفته است می باشد. آدرس : اصفهان-کاشان-کاشان-در میدان کمال الملک و کوچه بازار و جنب حوزه علمیه امام خمینی (ره)

امام زاده بی بی مریم سلام الله علیها

نسب : نسبت این امام زاده مکرمه با توجه به نظر بزرگ ان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : این امام زاده داخل اتاقی به مساحت 30 مترمربع قرار گرفته و فاقد ضریح و گنبد می باشد. توضیحات : در داخل بقعه بر روی سنگ مزار امام زاده شریفه محفظه ای آلومینیومی و آهنین نصب شده است. بقعه فاقد هر گونه تزیینات داخلی است. این مکان مورد توجه اهالی محله قرار داشته و جلسات قرآن ، ختم صلو ات و دیگر مراسمات مذهبی در آنجا توسط اهالی و بانوان انجام می گیرد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله سنگ پلویی شهر کاشان

زیارتگاه بانوان علویات سلام الله علیهن

نسب : این سه بزرگواران بنا به اعتقادات معتمدین محل سه خواهر مکرمه اند که در این مکان مدفونند و نسبت پاکشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای فعلی امام زاده حدود 50 متر می باشد که مزار اصلی این سه بزرگوار پایین تر ا ز سطح فعلی و زیرزمین آن است. توضیحات : بنای قدیم امام زاده و زیارتگاه در قدیم بنای با مصالح خشت و گل بود که حدود 100 سال پیش تخریب و با همت اهالی و خیرین بنای جدید جایگزین آن شده است. زیارتگاه بانوان علویان فاقد گنبد، ضریح و تزیینات داخلی بوده و در روستا مورد احترام اهالی و بانوان محل قرار دارد که در آنجا به خواندن مراسمات مذهبی و خواندن ادعیه و ختم قرآن و صلوات می پزدازند. از قبیل پختن نذورات و .... آدرس : اصفهان-کاشان-خیابان شهید رجایی-کوی تبریز روی

امام زاده پیر داوود سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار به اعتقاد اهالی و معتمدین شهر به حضرت علی بن ابیطالب می رسد. (پیرداوود ابن حسن بن حسن علی بن ابیطالب علیه السلام) مساحت : بنای این ساختمان دارای صحنی به مساحت 1000 متر می باشد که در وسط صحن حیات امام زاده بقعه قرار گرفته که دارای گنبدی مخروطی شکل و کاشی کاری شده است. توضیحات : ارتفاع گنبد از کف به 14 متر و قدمتی با توجه به نوع معماری آن حدود 700 سال داشته و به دوران سلجوقیان می رسد. مساحت بقعه 60 متر مربع بوده و ضریح فلزی و قلمزنی شده به ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف روی بقعه قرار گرفته و تزیینات داخل حرم اضلاع و سقف آن آیینه کاری شده می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در شهر قمصر کاشان و در خیابان ولی عصر

زیارتگاه صفیه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسبت این امام زاده شریفه طبق عقیده مردم و اهالی حضرت موسی بن جعفر می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده به 200 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان بنای امام زاده به حدود 400 سال رسیده و ضریحی کوچک به ابعاد 2×3 روی سنگ مزار امام زاده شریفه نصب می باشد. این مکان محل توجه و تجمع اهالی شهر کاشان خصوصا بانوان قرار گرفته و جلسات قرآن خوانی و ختم صلوات و برپایی مراسم سوگواری توسط آن برگزار می گردد. آدرس : اصفهان- کاشان- خیابان باب الحوایج

امام زاده جعفر ابن موسی ابن جعفر

نسب : نسب این امام زاده شریف بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای بقعه جمعاً بالغ بر 80 متر است و فاقد هر گونه تزئینات داخلی است. توضیحات : این امام زاده دارای گنبد و گلدسته ای نبوده و با توجه به فرسوده بودن بنا و ساختمانش حالتی تقریباً متروکه دارد. حیاط قدمی و متروکه صحن تقریبا 3 متر پایین از خیابان واقع شد و مساحتی بالغ بر 100 متر دارد. در داخل بعقه ضریحی وجود نداشته و تنها حفاظی آلومینیمی دور تا دور سنگ مزار نصب گردیده است. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان بابا افضل و کوچه میدان کهنه جنب مسجد جامع کاشان

زیارتگاه پیر و جوان سلام الله علیهما

نسب : این مکان در واقع آرامگاه دو امام زاده شریف از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر(ع) می باشد. مساحت : مساحت ابعاد 55 متر که در سال 1375 به همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف ساخته شده است. توضیحات : اصطلاح پیر و جوان که به این مکان اتطلاق شد در واقع بیانگر سن و سال دو بزرگواری است که پدر و فرزند هر دو دراین مکان مدفون می باشند. ساختمان قدیمی این امام زاده با مصالح خشت و گل بوده که به مرور زمان تخریب و سپس بنای جدید که در واقع اتاقی است به مساحت ابعاد 55 متر که در سال 1375 به همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف ساخته شده است. در داخل بقعه و روی سنگ مزار این امام زادگان شریف محفظه ای آلومینیمی در ابعاد 3 ×2 قرار گرفته است و زیارتگاه فوق فاقد هر گوه تزیینات داخلی و گنبد و مناره می باشد. سنگ مزار در امام زاده شریف در واقع در زیرزمین سردابه ای واقع بوده که مورد احترام و تکریم اهالی می باشد. این مکان در روزهای هفته محل تجمع بانوان و برگزاری جلسات قرآن و مراسم ختم صلوات می باشد.
آدرس : اصفهان-کاشان-خیابان باب الحوایج

سید ضیاالدین و قدمگاه علی سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان طبق عقیده و نظر بزرگان و معتمدین شهر به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده و زمین پیرامون آن 6000 متر و مساحت زیربنای بقعه 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : قدمت این بنا به دوره سلجوقیان، و به ثبت میراث فرهنگی رسیده است. این بنا فاقد گنبد بوده و ضریحی چوبین در ابعاد 5/1 ×2 روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار دارد. در فاصله 100 متر از بقعه سید ضیاء الدین، زیارتگاه دیگری است با نام قدمگاه حضرت علی علیه السلام. بنا به اعتقاد مردم و گفته گذشتگان این مکان محل گذر و گذرگاه یاقدمگاه مولای متقیان حضرت علی علیه السلام می باشد. مساحت زیربنای این مکان 400 متر می باشد که مصالح خشت و گل ساخته شده و قدمتی حدود 700 سال دارد. آدرس : اصفهان- کاشان- کاشان-در محله سرسنگ و ابتدای خیابان غیاث الدین جمشید کاشانی کاشان

قدمگاه حضرت اباالفضل

قدمگاه حضرت اباالفضل نسب : - مساحت : - توضیحات : این مکان به اعتقاد اهالی و مردم محل در واقع محل عبور حضرت ابوالفضل العباس در عالم رویای یکی از اهالی اینجا بود و از آن به بعد بصورتی مکانی مقدس به احترام مقام و منزلت حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام تبدیل شده است. این مکان در واقع واقع گنبد و بارگاه و حتی بقعه ای بوده و در نظر مردم دارای اهمیت و احترام ویژه می باشد و گذری است که مورد احترام اهالی قرار گرفته است. اهالی محل بنا به ارادتی که به علمدار کربلا حضرت اباالفضل العباس داشته و دارند. در این مکان برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی تقرب جسته و از خداوند یاری می طلبند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در بلوار نماز واقع در خیابان امام شهر کاشان

امام زاده شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : این امام زاده شریف بنا به اعتقاد مردم و معتمدین محل نسبتشان به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی صحن امام زاده حدود 2000 متر و مساحت زیربنای آن به 90 مترمربع می رسد. توضیحات : ساختمان قدیم امام زاده بصورت بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1370 تخریب و با همت هییت امناء خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. گنبدی دوپوش و مخروطی شکل و کاشیکاری شده روی بقعه به ارتفاع 14 متر از کف قرار گرفته و ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 × 2 روی سنگ مزار امام زاده نصب شده است. دیوارها و سقف بقعه آیینه کاری شده و با توجه به موقعیت آن [قرار داشتن در جوار حرم مطهر امام زاده علی بن ابن محمد باقرعلیه السلام] این مکان مورد توجه و احترام زایرین این منطقه قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در فاصله 800 متری حرم مطهر امام زاده شاه علی بن امام محمد باقرعلیه السلام

امام زاده قاسم سلام الله علیه-خیابان امیرکبیر

نسب : نسبت این امام زاده شریف طبق اعتقاد بزرگان و معتمدین محل و شجره نامه و تاییدیه کتابخانه مرکزی آستان مقدس حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده قاسم علیه السلام 6000 متر و مساحت زیربنای بقعه به اضافه اتاقهای اطراف صحن به 850 متر می رسد. توضیحات : قدمت این بنا در واقع به زمان صفویه و قبل تر از آن و به حدود900 سال پیش می رسد که طی مراحلی بازسازی و مرمت شد، و بصورت کنونی در آمده است. گنبد امام زاده دوپوش از مصالح آجر و آهن و 14متر از کف ارتفاع داشته و ضریحی فلزی به ابعاد 5/3 5/2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. بقعه فاقد تزیینات آیینه کاری ، کاشیکاری و آینه کاری و گچ بری می باشد. مردم محله فین بزرگ و دیگر محلات شهرستان کاشان نسبت به این امام زاده بزرگوار احترام و تکریم خاص قایلند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان امیرکبیر شهر کاشان و در محله فین بزرگ این شهر

امام زاده قاسم سلام الله علیه-روستای استرک

نسب : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد اهالی محل و معتمدین به حضرت امام علی بن ابیطالب علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی صحن امام زاده 1500 متر و مساحت زیربنای بقعه به اضافه حسینه هم جوارش به 1000 متر می رسد. توضیحات : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد اهالی محل و معتمدین به حضرت امام علی بن ابیطالب علیه السلام می رسد. بنای قدیم امام زاده و گنبد مخروطی شکل آن بنا به گفته بزرگان محل قدمتی 400 ساله دارد و در طی چند سال اخیر ساختمان امام زاده مرمت و بازسازی گردیده است.در سال 1328 این بنا در واقع به عنوان مدرسه استفاده می شده و در سال 1345 با ساخته شدن مدرسه محل از حالت مدرسه خارج و مشخصاً به عنوان زیارتگاه مورد زیارت و توجه مردم قرار گرفته است. حسینه امام زاده به مساحت 160 متر در جوار حرم ساخته شده است که مورد استفاده هیأت عزدار و برپایی مراسمات اعیاد در کنار امام زاده قرار می گیرد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در فاصله 20 کیلومتری از شهر کاشان و در مسیر مشهد اردهال روستایی است با نام استرک که در میان روستا

امام زاده یوسف سلام الله علیه- خیابان بابا افضل

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار به عقیده اهالی و نظر بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بوده و بدون گنبد و مناره می باشد. توضیحات : در خیابان بابا افضل شهر کاشان ، زیارتگاهی است با نام امام زاده یوسف علیه السلام. نسبت این امام زاده بزرگوار به عقیده اهالی و نظر بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. بنای این امام زاده شریف دارای 100 متر مساحت بوده و بدون گنبد و مناره می باشد. داخل حرم و بقعه ، تنها سنگ مزار امام زاده شریف به چشم می خورد که فاقد ضریح است. این مکان با توجه به مجاورت آن در خیابان و محل آمد و شد مردم ، مورد توجه اهالی قرار دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان بابا افضل شهر کاشان

مقبره محتشم کاشانی

نسب : - مساحت : - توضیحات : - در خیابان محتشم و کوچه باغبان بقعه ای است با نام بقعه محتشم کاشانی. کمال الدین علی متخلص به محتشم فرزند خواجه امیر محمد در اوایل سده دهم هجری در کاشان به دنیا آمد و در آغاز جوانی روی به شاعری آورد و در عصر خود به سرودن اشعاری در قالب های گوناگون چون قصیده، غزل، مثنوی و غیره پرداخت. مرثیه دوازده بند معروف محتشم (باز این چه شورش است که بر خلق عالم است- باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است) یکی از منظومه های جاودانه تاریخ و ادب این سرزمین است. محتشم کاشانی در سال 996 هـ .ق در شهر کاشان دیده از جهان فرو بست و در این مکان بخاک سپرده شده است. مقبره محتشم کاشانی مساحتی بالغ بر 80 متر داشته و سنگ مرمرین مزار محتشم در وسط بقعه قرار گرفته است. گنبدی فیروزه ای شکل و کاشیکاری شده به ارتفاع 14 روی بقعه قرار دارد و دور تا دور دیوار بقعه آجری و مقرنس کاشیکاری شده است و ابیات این شاعر ارجمند روی آن نوشته شده است. مردم و اهالی با احترام این شاعر بزرگوار سرمزار او حاضر شده و برای شادی روحش فاتحه می خوانند.
آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان محتشم و کوچه باغبان

مقبره مقبل کاشانی

نسب : - مساحت : اتاقکی 12 متری است توضیحات : در خیابان باباافضل و کوچه مسجد جامع بقعه است با نام مقبره مقبل کاشانی . تمقبل کاشانی شاعر اهل بیت بوده که بنا به گفته اهالی ، در زمان محتشم کاشانی می زیسته است. وی در کاشان وفات یافته و با توجه به اینکه وی نیز هم چون محتشم شاعر اهل بیت بوده ، در نزد مردم ارج و قرب ویژه ای برخوردار می باشد. این بقعه در واقع اتاقکی 12 متری است که مقبره مقبل کاشانی و سه تن دیگر در آن قرار گرفته است. این سه نفر در سردابه ای در زیر بنای فعلی قرار گرفته است که بنا به نقلی، دو مزار دیگر ، آرامگاه کاتب مقبل کاشانی و شاگرد وی می باشند. این بقعه فاقد گنبد و ضریح و تزیینات هنری است. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان باباافضل و کوچه مسجد جامع

مقبره ملا محسن فیض کاشانی

نسب : - مساحت : این مکان مساحتی بالغ بر 1000 متر داشته است. توضیحات : در خیابان ملامحسن فیض و خیابان شهید اسلامی تبار شهر کاشان مقبره ای است با نام مقبره ملامحسن فیض کاشانی. ایشان عالم و دانشمند قرن یازدهم هـ .ق بودند که در کاشان متولد و در سال 1901 هـ .ق دار فانی را وداع گفته و در این مکان که در واقع منزل و باغ آن مرحوم بوده به خاک سپرده شده اند. ایشان مولف حدود 230 جلد کتاب است که از معروف ترین آن کتاب وافی و صافی است که تفسیر سُور قرآن کریم و نقل احادیث می باشد. این مکان هم اکنون مساحتی بالغ بر 1000 متر داشته و دور تا دور آن حجره و زایرسرا جهت رفاه حل زایرین از قدیم ساخته شده که هم اکنون نیز مورد بهره برداری قرار دارد. در کنار مزار ملامحسن فیض کاشانی آرامگاه دختران و پسران و پدر و مادر ایشان و همچنین همسر وی که دختر ملاصدرا می باشد قرار گرفته اند که داخل سردابه پایین مزار می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان ملامحسن فیض و خیابان شهید اسلامی تبار شهر کاشان

امام زاده قاسم سلام الله علیه-بازار پانخل

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار طبق عقیده و نظر بزرگان محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت این بنا حدود 150 مترمربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه معروف به زیارتگاه نهرالقمه است و اهالی و مردم محله و بازار پانخل شهر کاشان آن را به این اسم می شناسند این بنا قدمتی حدود 500 ساله داشته که آن را می توان از کتیبه ای سنگی که داخل بقعه در دل دیوار نصب می باشد منتسب دانست. تاریخ این سنگ که 930 هـ .ق گواه این مطلب است. سقف این زیارتگاه، آجری و فاقد گنبد می باشد. همچنین ضریح چوبین امام زاده در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. ارتفاع گنبد درپوش وکاشیکاری شده امام زاده از کف 36 متر است. مردم و اهالی کاشان ارادت ویژه به این امام زادگان بزرگوار داشته و دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله بازار پانخل کاشان جنب حسینیه حضرت ام البنین علیه السلام

امام زاده حارث ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار طبق عقیده بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : این بنا تا سال 1382 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در همان سال بنای قدیم تخریب و بنای جدید به همت هییت امناء خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان جایگزین بنای قدیم شده است. گنبد فیروزه ای کاشیکاری شده و دوپوش حرم، از کف 28 متر ارتفاع داشته و ضریحی فلزی به ابعاد 5/3 ×5/2 روی سنگ مزار داخل بقعه قرار گرفته است. داخل ساختمان و سقف بقعه در حال کاشیکاری مقرنس می باشد دور تا دور پایین سقف آینه کاری خواهد گردید. مردم کاشان نسبت به این امام زاده جلیل القدر احترام و کرامت ویژه قایل اند. آدرس : اصفهان- کاشان- کاشان-در خیابان محتشم و کوچه درب زنجیر

امام زاده حبیب ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی صحن امام زاده 1000 متر و مساحت زیربنای حرم 3000 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1364 ساختمانی با مصالح خشت و گل بود که بعد از بمب باران و خسارت ناشی از جنگ تحمیلی، بنای قدیم تخریب و با همت هییت امناء / خیرین و اداره اوقاف بنای جدید جایگزین آن شد. ارتفاع گنبد سرپوش زیبای حرم از کف 38 متر و تزیینات داخلی آن مقرنس کاشیکاری و معرق کاری شده نفیسی می باشد که چشم هر ناظری را به خود خیره می کند. دو گلدسته به ارتفاع 38 متر در دو طرف گنبد امام زاده به صورت کاشیکاری شده و فیروزه ای رنگ قرار داشته و گنبد امام زاده نیز همچون گلدسته های آن در آینده کاشیکاری خواهد گردید. ضریعی فلزی از جنس برنج که قدمت آن به 110 سال قبل بر می گردد، روی سنگ مزار داخل بقعه قرار دارد و ضریح جدید امام زاده در دست سفارش هنرمندان قلم زن می باشد. در گوشه پایین حرم آرامگاه شاه عباس صفوی مشهور به شاه عباس اول حذف است و در صحن حرم و در اتاقی آیت ا... اله یثربی استاد حضرت امام (ره) و در کنار ایشان مرحوم پدرشان مدفون می باشند. مردم و اهالی شهر کاشان نسبت به این امام زاده بزرگوار احترام و تکریمی به خصوص قایل می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان امام خمینی شهر کاشان

امام زاده حسن ابن موسی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت امام موسی بن حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای این مجموعه مساحتی 500 متر داشته و ضریحی نمادین و چوبین داخل حرم و بقعه در ابعاد 3 ×2 قرار گرفته است. توضیحات : در این مکان 3 امام زاده بزرگوار مدفنند. امام زاده حسن بن موسی علیه السلام، امام زاده عبدالهادی علیه السلام پسر حسن بن موسی و رضیه سلطان خواهر مکرمه حضرت حسن بن موسی علیه السلام. این بنا قدمتی قدیمی و حدود ساله داشته و به مرور دستخوش تعمیر و مرمت شده است. مکان دفن و قبور این سه بزرگوار در واقع پایین این مجموعه و در فاصله 10 متری پایین تر از ضریح قرار دارد. این بنا افقد گنبد و منار و همچنین تزیینات داخلی ایم از گچ بری، آیینه کاری و یا کاشیکاری است. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-درخیابان محتشم و کوچه باغبان شهر کاشان

امام زاده حلیمه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسبت این امام بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای بقعه 110 متر می باشد و تزیئنات داخلی آن فاقد هر گونه گچ کاری و کاشیکاری و آیینه کاری است. توضیحات : قدمت این بقعه به زمان قاجاریه می رسد و در سال 1382 ایوان امام زاده توسط میراث فرهنگی مرمت شده است. این بقعه فاقد گنبد بوده و ضریحی فلزی و آلومینیمی در ابعاد 2×3 روي سنگ مزار امام زاده نصب گردیده است. مساحت زیربنای بقÅ110 متر می باشد و تزیینات داخلی آن فاقد هر گونه گچ کاری و کاشیکاری و آیینه کاری است. درب ضریح قبلی امام زاده که قدمتی حدود 150 سال داشته هنوز درون بقعه و در مکان نگهداری می شود. حضور بانوان در این مکان و برپایی جلسات قرآن و ختم صلوات از ویژگی این زیارتگاه شریفه می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله چهل دختران شهر کاشان

امام زاده ساره خاتون سلام الله علیها

نسب : نسبتشان بنا به اعتقاد مردم و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای زیارتگاه 20 مترمربع بوده که هم اکنون مساحت آن 40 متر مربع می باشد. توضیحات : بنای این زیارتگاه قدمتی حدود 100 ساله داشته و به همت اهالی و خیرین محل ساخته شده است. در قدیم مساحت زیربنای زیارتگاه 20 مترمربع بوده که هم اکنون مساحت آن 40 متر مربع می باشد. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امام زاده شریفه قرار گرفته و بقعه فاقد گنبد و مناره می باشد. در داخل بقعه هیچ گونه تزیینات آیینه کاری، کاشیکاری و یا گچ بری به چشم نمی خورد. مردم و اهالی نسبت به این امام زاده شریف احترام قایل بوده و به زیارتشان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-درمحله دروازه دولت شهر کاشان و گذر سرازیره این شهر

امام زاده سلطان عطابخش سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و اهالی شهر به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 500 متر و مساحت زیربنای زیارتگاه 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا قدمتی و حدود 1000 سال دارد نقاشی زیبای ایوان زیارتگاه به دوران صفویه بر می گردد همچنین درب قدیمی و منبت کاری شده حرم قدمتی 75 ساله دارد. گنبد فیروزه ای رنگ و مخروطی شکل امام زاده 14 متر ارتفاع دارد. همچنین سنگ مزاری به تاریخ 187 هـ.ق وسنگی دیگر که کاشیکاری می باشد وتاریخ هفتصد و پنجاه ساله دارد در این امام زاده نشانه قدمت این بنا محسوب می شود. در ضلع شرقی امام زاده محراب منحصر به فردی است که تاریخ آن به 1242 هـق نوشته شده است ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار و داخل امام زاده قرار گرفته، مردم شهر و اهالی محل نسبت به این امام زاده بزگوار ارادت و احترام ویژه قایل هستند. آدرس : اصفهان-کاشان-کاشان-در خیابان دروازه اصفهان یا خیابان ملا حبیب اله شریف

امام زاده سلطان میر احمد سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار طبق عقیده بزرگان و معتمدین اهل محل به حضرت امام جواد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده حدود 800 متر و مساحت زیربنای حرم 1500 متر می باشد. توضیحات : امام زاده سلطان میراحمد بن موسی المبرقع ابن جواد الایمه علیه السلام بنای این زیارتگاه قدمتی 500 ساله داشته و به دوران صفویه بر می گردد. ارتفاع گنبد چند ضلعی و مخروطی شکل کاشیکاری شده حرم از کف 36 متر می رسد. و دو منار و گلدسته در طرفین گنبد و هم ارتفاع گنبد امام زاده بصورت کاشیکاری شده و فیروزه ای رنگ قرار گرفته اند. در وسط صحن این امام زاده حیاط آرامگاه مجتهد عالیقدر آیت اله سید خلیل کلهری کاشانی معروف به آیت اله فقیه می باشد. ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته و دور تا دور دیوار ضریح آیینه کاری زیباست که تا سقف ادامه دارد. مردم کاشان به این مکان و امام زاده بزرگوار همچون سایر اماکن متبرکه شهر حرمت و احترام زیادی قایل بوده و برای رفع حوایج شان به پابوس این امام زاده شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان علوی واقع در شهر کاشان جنب خانه تاریخی طباطباییها ،

امام زاده سید احمد و سید محمود سلام الله علیهما

نسب : نسبت این دو بزرگوار بنا به عقیده مردم به امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 50 متر مربع بوده و فاقد گنبد و مناره می باشد. توضیحات : ساختمان این بقعه اتاقکی با مصالح خشت و گل بوده و فاقد گنبد و مناره می باشد. در داخل بعقه ضریحی روی مزار نبود و تنها حفاظی آهنین دور تا دور سنگ مزارات امام زادگان شریف قرار گرفته است. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات داخل و گچ بری و کاشیکاری می باشد. مردم اهالی شهر کاشان برای زیارت به این مکان شریف مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله شاهزاده ابراهیم شهر کاشان

امام زاده سید علی و بی بی آمنه خاتون سلام الله علیهما

نسب : نسبت این دو بزرگوار بنا به اعتقاد اهالی محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن آن 500 مترمربع می باشد.مساحت زیربنای حرم و بقعه به 10 متر می رسد . توضیحات : ساختمان این بنا و قدمتش به 200 سال می رسد. ضریح چوبین به ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریف واقع شده است. این زیارتگاه فاقد گنبد و گلدسته و تزیینات هنری داخلی می باشد. آدرس : اصفهان-کاشان-کاشان-درخیابان امیرکبیر و پشت هتل امیرکبیر شهر کاشان

امام زاده شاه سلیمان ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار طبق عقیده معتمدین محل و بازار کاشان به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 50 متر .طرح آینده بنای آن به مساحتی قریب به 500 متر خواهد رسید. توضیحات : با تدبیر خیرین و هیبت امناء و اداره اوقاف شهرستان در دست گسترش می باشد که در این امام زاده تا سال 1385 ضریحی چوبین در ابعاد 3 ×2 داشته که بر اثر صانحه آتش سوزی و اتصالات برق دچار حریق شده است. ضریح جدید امام زاده در آینده : با گسترش فضای ساختمانی جدید امام زاده سفارش و روی سنگ مزار قرار خواهد گرفت در حال حاضر ضریحی روی سنگ مزار نبوده و تزیینات داخلی حرم، شامل آیینه کاری اضلاع چهار طرف و زیبای آنست که به صورت مقرنس تا سقف آن ادامه یافته است. اهالی شهر و بازار اصفهان با توجه به ارادتی به این امام زاده بزرگوار دارند به زیارت این امام زاده بزرگوار مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان بابا افضل واقع در بازار شهر کاشان

امام زاده شاه شمس الدین سلام الله علیه

نسب : نسب آنان مطلع نبود تنها به عنوان دو سید بزرگوار مورد تمجید و تکریم اهالی شهر قرار دارند. مساحت : مساحت زیربنای فوق حدود 70 متر می باشد . توضیحات : نای این ساختمان قدمتی قدیمی داشته که به نقل از اهالی محل و معتمدین شهر این قبلاً حسینیه و کتابخانه نیز داشته که به مرورزمان و گسترش فضای شهری، تنها بقعه فوق بر جای مانده است. گنبد آجری این امام زاده از کف به 15 متر می رسد. در داخل بقعه آرامگاه و مزار این امام زاده شریف قرار داشته و سنگی روی مزار نصب گردیده که روی سنگ تاریخ آن به هشتصد و پنجاه و نه هـ .ق، حجاری شده است و طرفین آن آیت الکرسی نوشته شده است. در کنار مزار این امام زاده شریف آرامگاه مرحوم قاضی اسدالله قرار دارد که میدان فوق نیز بر اساس آن نامگذاری شده است. در این زیارتگاه و سردابه موجود در آن که 3 متر پایین تر از کف اتاق امام زاده است 4 مزار وجود دارد، اولی مزار خود حضرت شاه شمس الدّین محمدعلیه السلام، دیگری مزار قاضی اسداله و در مزار دیگر که تنها به نقل از اهالی محل کسی از نام و نسب آنان مطلع نبود تنها به عنوان دو سید بزرگوار مورد تمجید و تکریم اهالی شهر قرار دارند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در میدان قاضی اساله شهر کاشان و در وسط این میدان

امام زاده شاهزاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده بزرگوار بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 30 متر با مصالح خشت و گل بوده که دو سال بنای جدید آن با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهر کاشان ساخته شده است.مساحت فعلی ساختمان امام زاده که فاقد گنبد و گلدسته بوده 200 مترمربع می باشد. توضیحات : این امام زاده در کوچه ایی باریک محله دروازه قدیم شهر کاشان واقع شده است. ساختمان قدیم امام زاده بنایی با مصالح خشت و گل بوده که دو سال بنای جدید آن با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهر کاشان ساخته شده است. این زیارتگاه دارای ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار امام زاده شریف به ارتفاع 80 سانت از کف داخل بقعه به چشم می خورد. اهالی با توجه به کرامت این امام زاده شریف نسبت به این مکان مقدس ارزش و احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محله دروازه قدیم شهر کاشان و در کوچه ثابتی ها و جنب مسجد الرسول صلی الله علیه و آله وسلم

امام زاده شاهزاده اسماعیل ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیربنای این مکان مسجد و شبستان و حسینیه مجاور آن 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : اصطلاح غایب بدین به آن اطلاق می شود که بنا به عقیده مردم و آن چه سینه به سینه تاکنون منتقل شده که در این مکان شاهزاده اسماعیل، شاهزاده ابراهیم، شاهزاده یعقوب و شاهزاده اسحاق و شاهزاده حبیب در این مکان غایب شده اند. این بنا قدمتی بالغ بر 400 سال داشته و گنبد فیروزه ای رنگ و مخروطی شکل آن تاکنون چندین بار بازسازی و مرمت شده است. ضریح امام زاده، فلزی و از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ به صورت نمادین داخل بقعه قرار گرفته و دو گنبد مخروطی شکل امام زاده از کف 14 متر ارتفاع دارد. این مکان مورد احترام اهالی بوده و مردم شهر کاشان برای برآورده شدن حاجاتشان به این مکان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان- کاشان-در خیابان هشت متری واقع در خیابان شهید اسلامی تبار و حاج محمد بخشی

امام زاده شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار بنا به گفته قول اهالی و معتمدین محل به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امام زاده 200 متر است و مساحت زیر بنای بقعه 100 متر می باشد. توضیحات : این بنا در قدیم تا 1372 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و خیرین بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است.ضریحی و حفاظی از آلومینیوم روی سنگ مزار امامزاده قرار گرفته و بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری شده می باشد. این مکان مورد احترام تکریم اهالی بوده و علاوه بر برپایی مراسماتی چون ختم صلوات و برگزار نمودن ادعیه مورد توجه زایرین می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در محلة سر پُله کاشان

امام زاده شاهزاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده حدود دو هزار متر و مساحت زیربنای حرم 500 متر می باشد. توضیحات : بنای اصلی امام زاده بنا به صحبت اهالی محل حدود 300 سال پیش بر اثر زلزله ای که در شهر کاشان آمده تخریب شده سپس این بنا روی آن ساخته می شود. ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته و زیارتگاه فوق فاقد گنبد و گلدسته می باشد. در ضلع جنوبی ضریح امام زاده عبدالله و در فاصله 35 متری آن آرامگاه و مزار 3 فرزند این امام زاده شریف و همسر ایشان نیز وجود داشته که مورد توجه زایرین می باشد. بنا به روایتی دو فرزند این امام زاده بزرگوار در هنگام شهادت امام زاده در رکاب ایشان به شهادت رسیده و همسر و فرزند کوچکشان نیز مدتی بعد شهید می شود که همگی در این مکان به خاک سپرده شده و مدفونند. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در خیابان فاضل نراقی محله گریچه شهر کاشان

امام زاده شاهزاده عقیل و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسبت این امام زادگان شریف بر اساس عقیده و نظر بزرگان محل و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 70 متر در داخل کوچه ای قرار گرفته و گنبدی از جنس ورق آلومینیمی طلایی رنگ و دو گلدسته که ارتفاعشان از کف به 11 متر می رسد طرفین گنبد ساخته شده است. توضیحات : در داخل بقعه امام زاده ضریحی نبوده و تنها حفاظ آهنین به ابعاد 5/1 × 2 متر روی سنگ مزار امام زادگان شریف نصب گردیده است. در کنار کوچه و محل گذر مردم ، پنجره ای پولادی قرار داشته که مردم هنگام عبور سر ارادت و ادب به این امام زادگان بزرگوار فرود می آورند. آدرس : اصفهان- کاشان- کاشان-در خیابان فاضل نراقی جنب هییت مسلم بن عقیلعلیه السلام و کوچه شهید نوشین فر،

امام زاده قاسم و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای 380 متر که قدمتی 700 ساله دارد. توضیحات : در میدان درب عطّا و خیابان غیاث الدین جمشید شهر کاشان زیارتگاهی است با نام امام زادگان قاسم و محمد علیه السلام. نسب این امام زادگان شریف بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. زیارتگاه این دو بزرگوار در انتهای کوچه ای واقع گردیده و بنایی است با مساحت زیربنای 380 متر که قدمتی 700 ساله دارد. در وسط این بقعه چهارچوبی چوبین به صورت ضریح و در ابعاد 3×3 متر قرار گرفته است. مزار و محل شهادت این دو امام زاده شریف در واقع پایین این بنا و زیرزمین آن واقع شده که از طریق پلکان به آن ها راهی است برای زایرین که برای زیارت این دو امام زاده شریف به این مکان که برای زیارت این دو امام زاده شریف به این مکان مشرف می شوند. این بنا فاقد گنبد بوده و تزیینات کاشیکاری، گچ بری یا آینده کاری در آن مشاهده نمی شود. این امام زادگان بزرگوار نزد مردم و اهالی شهر دارای احترام و اکرام ویژه می باشند آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان-در میدان درب عطّا و خیابان غیاث الدین جمشید شهر کاشان

بقعه چهل دختران

نسب : مساحت : مساحت صحن آن 200 متر می باشد و زیربنای ساختمان بقعه چهل دختران به 30 متر مربع می رسد.
گنبدی از جنس آجر روی بقعه به ارتفاع 24متر از زمین قرار گرفته و داخل بقعه ضریحی وجود ندارد. توضیحات : این مکان بنا به گفته بزرگان ، معتمدین محل در حدود 1000 سال پیش 40 دختر سیده و مومنه از دست دشمنان وقت به این مکان پناه آورده و در آنجا غیب و ناپدید می گردند.
بنای فوق قدمتی حدود 1000 سال داشته در کنار بقعه چهل دختران حسینه ایی به مساحت 200 متر مربع ساخته شده است.
این بقعه مورد توجه اهالی بوده و با توجه به قداستی که دارد، محل زیارت عموم و اهالی شهر
می باشد.
سنگ پلویی در محله سنگ پلویی، جایی است که آرامگاه آشپز فیض کاشانی است و محله نیز نام سنگ می باشد.
این مکان در واقع اتاقکی به مساحت 2×1 مترمربع است که فاقد هر گونه تزیینات هنری است و همچنین مزار و ضریح نیز در آن مشاهده نمی شود. آدرس : اصفهان- کاشان-کاشان- محله سنگ پلویی شهر کاشان

کوشک صفی

امام زاده محمد ابن موسی ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به عقیده مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحتی بالغ 300 متر می باشد. توضیحات : این امامزاده بزرگوار در داخل ساختمان مرکز هییت فاطمیه کاشان قرار گرفته است. این بنا بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران ساخته شده. در گوشه این ساختمان مزار امامزاده شریف قرار داشته که دور تا دور آن حفاظی چوبین در ابعاد 1 × 2 متر روی سنگ مزار امامزاده قرار دارد. با توجه به اینکه این امامزاده داخل ساختمان هییت فاطمیه قرار داشته، مورد توجه عزاداران این هییت بوده و بسیاری مورد اکرام و احترام می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-کوشک صفی-در خیابان علوی و در محلة کوشک صحن شهر کاشان

لتحر

امام زاده پنج تن سلام الله علیهم

نسب : - مساحت : این مکان در واقع سردابه ایست با مساحت 70 متر. توضیحات : این زیارتگاه در واقع سردابه ایست که به فاصله 200 متری از پایین سطح خیابان قرار دارد. بنا به روایات و نقل قول از اهالی محل این مکان محلی است که پنج امام زاده در این مکان غایب شده اند. این مکان در واقع سردابه ایست با مساحت 70 متر که اهل محل و بانوان در آنها به انجام مراسم قرآن خوانی و دعا مشغول می شوند. این مکان دارای ضریحی نبوده و تنها در وسط آن به صورت نمادین محفظه ایی ساخته شده است. آدرس : اصفهان- کاشان-لتحر-در محله لتحر واقع در خیابان امام زاده عبداله شهر کاشان.

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف طبق عقیده مردم و معتمدین محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امام زاده 3500 متر و مساحت زیربنای حرم به 500 متر مربع می رسد. توضیحات : این امام زاده در قدیم، بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1362 با همت هییت امناء، خیرین و اداره اوقاف کاشان بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. ضریح فلزی در ابعاد3 ×3 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته و با توجه به جدید الحداث بودن بنا مراحل تکمیلی آن همچنان ادامه دارد. ارتفاع گنبد دوپوش امام زاده از کف 34 متر و دو گلدسته به ارتفاع 36 متر از کف در دو طرف گنبد امام زاده قرار گرفته است. مردم و اهالی نسبت به این مکان مقدس سرتسلیم فرود آورده و به زیارت ایشان مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- کاشان-لتحر-در محله لتحُر کاشان

مرق

بقعه بابا افضل سلام الله علیه

نسب : بابا افضل عارف و عالم زمان خود به دوران هالاکوخان و زمان خواجه نصرالدین طوسی، در این دیار می زیسته و وفات یافته است. مساحت : - توضیحات : این بقعه در دامنه کوه و بیرون روستا واقع گردیده است. قدمت این مکان 700 ساله و به دوران سلجوقیان می رسد که در زمان صفویه تعمیر و مرمت شده است. گنبد مخروطی شکل و کاشیکاری شده بقعه از کف 12 متر ارتفاع داشته و داخل بقعه ضریحی چوبین نفیسی روی سنگ مزار بابا افضل قرار دارد. در کنار مزار بابا افضل آرامگاه شخص دیگری مشحور به پادشاه زنگبار قرار دارد که گفته می شود او در پی کشف حقیقت بدنبال عارف بزرگ، بابا افضل به اینجا آمده و در حضور ایشان شاگردی و کسب فیض نموده و در این مکان وفات یافته و به خاک سپرده شده است. مهراب نفیس و گچ کاری شده بقعه همچنین یکی از آثار هنری و تاریخی بقعه به شمار می رود. مردم با توجه به احترامی که به بابا افضل قایلند برای شادی روح ایشان به این مکان آمده و زیارت و فاتحه می خوانند. آدرس : اصفهان- کاشان-مرق-در روستای مَرَق و در فاصله 35 کیلومتری کاشان

امام زاده چهار بزرگوار سلام الله علیهم

نسب : این بزرگواران از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام بوده و بسیار مورد تکریم و احترام اهالی شهر مشکات می باشد. مساحت : شناژبندی مساحتی بالغ بر 1000 متر در محوطه صورت گرفته است. توضیحات : به گفته اهالی این مکان تا 8 سال پیش بنایی از مصالح خشت و گل بود که با همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف کاشان تخریب و بنای جدید که مراحل بازسازی و اسکلت بندی آن در حال انجام شده است، جایگزین بنای قدیم آن شده است. گنبدی به ارتفاع 16 متر از کف روی بقعه ساخته خواهد شد و شناژبندی مساحتی بالغ بر 1000 متر در محوطه صورت گرفته است. با توجه به کرامت و اقتدار این چهار بزرگوار اهالی تنها با همین نام و فرزندان حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام این بزرگواران را می شناسند. درآینده نزدیک دارای بنایی در حد عظمت و شوکت آنها ساخته و زایرین بر آستانشان گرد هم آمده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاهی الهی تقرب می جویند. آدرس : اصفهان- کاشان-مشکات-در شهر مشکات و در فاصله 35 کیلومتری شهر کاشان و در مسیر جاده قدیم قم

امام زاده سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر بنا به اعتقاد معتمدین و بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 3 هکتار و مساحت زیر بنای بقعه، 700 متر می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1364 بنایی با مصالح خشت و گل و آجر بوده که مساحتی بالغ بر 500 مترمربع داشته که با همت اهالی، خیرین و هییت امناء و مسیولین بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. گنبدی به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار گرفته و دو گلدسته طرفین گنبد فعلی به ارتفاع هر کدام 14 از کف ساخته شده است. تزیینات داخل حرم، کاشیکاری، آینه کاری و سنگ کاری بسیار زیبا و هنرمندانه می باشد. ضریحی فلزی به ابعاد 3 × 2 روی سنگ مزار امام زاده قرار دارد، در این زیارتگاه امام زاده دیگری بنام امام زاده اسحق که ایشان نیز از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر بوده مدفون می باشند که ضریحی روی سنگ مزار ایشان قرار ندارد. مردم و اهالی نسبت به این امامزادگان شریف احترام و ارادت خاص قایل بوده و برای برآورده شدن حاجاتشان در این مکان به درگاه الهی دعا می کنند. آدرس : اصفهان- کاشان-مشکات-در فاصله 30 کیلومتری شهر کاشان و در شهر مشکات

مشهد اردهال

امام زاده ابوالقاسم (سید نورالهدی) سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن کنونی امام زاده حدود 5000 متر و مساحت زیربنای بقعه 200 مترمربع می باشد. توضیحات : این ساختمان در قدیم بنایی با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1376 تخریب و با همت هیبت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. گنبد کوچک بعقه ارتفاعش از کف به 8 می رسد و ضریح فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 5/1 × 3 روی سنگ مزار امام زاده نصب می باشد. در گوشه انتهای حرم ضریح کوچک دیگری به چشم می خورد که آرامگاه دو کودک شیرخوار این امام زاده بزرگوار می باشند. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات و گچ بری و آیینه کاری بوده می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-مشهد اردهال-در فاصله 3 کیلومتری مشهد اردهال و روبروی روستای علوی

امام زاده زید ابن امام علی النقی سلام الله علیه

نسب : این امام زاده بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل نسب شریفشان به حضرت امام علی النقی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن این زیارتگاه 1000 مترمربع و مساحت زیربنای بقعه و حرم آن به 30 مترمربع می رسد. توضیحات : ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 × 2 روی سنگ مزار قرار داشته و بقعه فوق فاقد گنبد می باشد. این بنا در طول زمان بتدریج مرمت و بازسازی شده و به صورت فعلی در آمده است. این امام زاده نیز همچون سایر مکانهای مقدس ، مورد توجه و اکرام اهالی قرار دارد. آدرس : اصفهان- کاشان-مشهد اردهال-در فاصله 500 متری حرم مطهر آقا علی بن امام محمد باقر علیه السلام.

امام زاده سلطان علی ابن محمد باقر سلام الله علیه

نسب : ایشان پسر بلافصل حضرت امام پنجم امام باقرعلیه السلام می باشند مساحت : مساحت کل صحن هشت هزار متر و مساحت کل مجموعه امام زاده 83 هکتار می باشد مساحت زیربنای امام زاده که شامل حرم – ایوانهای اصلی، حسینه صاحب الزمان و مسجد امام صادق، و مقبره نوادگان امام موسی بن جعفرعلیه السلام کلاً 4500 متر می باشد. توضیحات : ایشان دارای اهمیت درجات و کرامت ویژه ای نزد مردم شهرستان کاشان و کشور می باشند. این زیارتگاه دارای 8 صحن می باشد عامربن فینی ، صحن مسجد الدین ،صحن جلال الدین، صحن امام محمد باقرعلیه السلام ، صحن صفا، صحن حیدری و دو صحن دیگر که روبروی صحن عامربن ناصر فینی قرار داشته و فضای آن گلکاری شده است. روی دیوار ایوان صحن عابرین ناصربن فینی نقاشی و آیینه کاری زیبایی دیده می شود که قدمت آن به سال صفویه و قاجاریه می رسد. زیارتگاه امام زاده شاه سلطان علی دارای 8 منار و گلدسته می باشد که دوگلدسته بزرگتر آن هر کدام از کف 18 متر ارتفاع داشته و مناره های دیگر کوچکتر و در حد فاصل دو منار دیگر نصب گردیده است. گنبد دو پوش امام زاده ارتفاع اش از کف به 26 می رسد و هم اکنون بدون تزیینات کاشیکاری است. این گنبد در دوران سلجوقیان تعمیر و به مروز زمان کاشیکاری آن خراب و هم اکنون در حال مرمت و کاشیکاری مجدد است. ضریحی فلزی به ابعاد 4×3 متر روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته و دور تا دور دیوارهای حرم، کاشیکاری دارای نقاشی نفیس و هنرمندانه است. در ضلع شرقی حرم مسجدی است با نام مسجد امام صادق علیه السلام که متصل به حرم و 2400 متر مساحت می باشد دارد. این مسجد دارای آیینه کاری زیبایی است که همچنان بدست هنرمندان چیره دست این دیار مشغول کامل شدن است. در همین مسجد و گوشه آن همچنان مرقد مطهر و بارگاه شاهزادگان اسماعیل و عبداله نیز می باشد که از فرزندان حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. قتلگاه این امام زاده بزرگوار در فاصله 4 کیلومتری از حرم و در دره ازناوه می باشد. امام زاده سلطان علی بن محمد باقر علیه السلام به اضافه قریب بر 70 نفر دیگر از یارانشان در این مکان به شهادت می رسند و بدن مبارک آن بزرگوار توسط اهالی و مردم خاوه اردهال و مردم فین کاشان داخل حصیر یا گلیمی پیچیده شده و به مکان فعلی که گنبد و بارگاه آن امام زاده بزرگوار است دفن می گردند و سرمبارک ایشان را به قزوین می فرستند. قتلگاه

این بزرگوار در ارتفاع حدوده 1000 متری روی دامنه کوهی قرار گرفته و دارای بقعه ای به زیربنای 50 متر می باشد. مردم از اقصا نقاط کشور به پابوسی و زیارت این امام زاده شریف مشرف می شوند و این امام زاده بزرگوار یکی از امام زادگان واجب التعظیم در کشور بوده. در داخل زیارتگاه تخته سنگی قرار دارد این مکان در واقع محل شهادت ومحل جدا شدن سر مبارک امام زاده سلطان علی علیه السلام می باشد. این امام زاده بزرگوار بنا به روایتی که می شود در این مکان مشغول نماز بوده اند که بدست عیادی کفر به شهادت می رسند. هر ساله مراسمی با عنوان مراسم « قالی شویان » در مشهد اردهال برپا می شود که مردم به عنوان خون خواهی قالی را از قتلگاه تا حرم مطهر در حالی که هر یک چوب دستی بدست دارند تشییع می نمایند و طی مراسمی با گلاب اعلاء شستشو داده و به عزاداری می پردازند که اصطلاحاً به این مراسم « قالی شویان» اطلاق می شود. آدرس : اصفهان- کاشان-مشهد اردهال-در فاصله 40 شهرستان کاشان و واقع در منطقه مشهد اردهال.

نشلج

امام زاده بی بی رقیه خاتون سلام الله علیها

نسب : این امام زاده نسبتشان طبق عقیده معتمدین محل و روستا به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای این بقعه 80 متر می باشد. توضیحات : این ساختمان در قدیم بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به تازگی مرمت و گنبدی کوچک روی آن نصب گردیده است. ارتفاع گنبد کوچک آن از کف به 8 متر می رسد. در فاصله 100 متری از بقعه چشمه ای قرار دارد که متعلق به امام زاده بوده و از ویژگی های این مکان محسوب می گردد. همچنین درخت چنار کهنسالی که قدمتی حدود 400 ساله دارد که در کنار چشمه و درختان به چشم می خورد. مردم و اهالی نسبت به این امام زاده بزرگ ارادت خاص داشته و دارند. ارتفاع گنبد امام زاده که دو پوش و از مصالح آجر و سیمان ساخته شده از کف به 14 متر می رسد. آدرس : اصفهان- کاشان-نشلج-در روستای نشلج واقع در فاصله 10 کیلومتری مشهد اردهال و در دامنه کوه و بیرون روستا.

امام زاده تاج الدین سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش بنا به گفته و اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای این امام زاده 50 متر می باشد. توضیحات : این امام زاده در واقع بنایی با مصالح خشت و گل است که دارای گنبدی خشتی و مخروی شکل می باشد. قدمت این بنا به گفته اهالی محل به 250 سال پیش می رسد. با توجه به فرسوده شدن بنای فوق در مجاورت آن، مراحل ساخت و ساز و احداث بنای جدید ساختمان امام زاده در دست اقدام می باشد که به مرور منجر به بازسازی بقعه و گنبد زیارتگاه خواهد انجامید. آدرس : اصفهان- کاشان-نشلج-در روستای نشلج واقع در 10 کیلومتری مشهد اردهال امام زاده دیگری در دامنه کوه قرار دارد که امام زاده شاه تاج الدین علیه السلام نام دارد.

نياسر

بقعه حاج کمال سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیربنایی 50 متر می باشد. توضیحات : این بقعه در واقع بنا به گفته اهالی مدفن شیخ و سیدی صاحب کرامت با نام حاج کمال بوده که به مرور زمان بیشتر مورد توجه اهالی و مسافرین قرار گرفته و دارد در این مکان بزرگان و سلاله آل پیامبر و علمایی آرام آرام و به گذشت زمان مدفون و گردیده باعث توجه و احترام اهالی و زایرین و همچنین مسافرین شده است. بنای ساختمان بقعه دارای مصالحی با خشت و گل و چوب می باشد. در داخل بقعه ضریحی فلزی چهار چوبی چوبین و مشبک روی سنگ مرمرین مزار حاج کمال قرار گرفته است. در داخل بقعه و حرم ضریح نبود و تنها چهارچوبی چوبین و مشبک روی سنگ مرمرین مزار حاج کمال قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- کاشان- نیاسر-در کنار آبشار نیاسر واقع در 26 کیلومتری کاشان.

وادقان

امام زاده احمد طهماسب سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن فعلی امام زاده 500 متر و مساحت زیربنای حرم 500 مربع می باشد. توضیحات : این امام زاده تا سال 1380 بنای با مصالح خشت و گل بود که با همت اهالی و خیرین و اداره اوقاف شهرستان کاشان بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. این امام زاده در آینده دارای گنبد و دو مناره خواهد بود که در حال حاضر مراحل بازسازی آن در حال انجام است. آدرس : اصفهان- کاشان-وادقان-در فاصله 56 کیلومتری کاشان و واقع در روستای وادقان.

ون

امام زاده یوسف سلام الله علیه

نسب : نسبت این امام زاده شریف بنا به اعتقاد اهالی روستا و بزرگان محل به حضرت امام علی بن ابیطالب علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن حیاط امام زاده 2000 متر و مساحت خود بقعه 150 متر می باشد. توضیحات : این بنا بقعه ایست با گنبدی مخروطی شکل که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد. قدمت این بنا به دوران سلجوقیان و 700 سال پیش می رسد که هم اکنون درحال مرمت و بازسازی است . ضریحی چوبین در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار شریف امام زاده قرار دارد. ساختمان بقعه فاقد هر گونه تزیینات داخلی می باشد. مردم و اهالی روستا به این امام زاده بزرگوار عنایت و احترام ویژه قایلند. آدرس : اصفهان- کاشان-ون-در روستای ون در فاصله 56 کیلومتری شهر کاشان و در مسیر مشهد اردهال

ويدوجا

امام زاده اسحاق و علی سلام الله علیهما

نسب : نسب این امام زادگان بزرگوار به گفته و عقیده بزرگان روستا به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیربنای این مکان 50 متر می باشد. توضیحات : وجود این امام زادگان شریف در روستا ویدوجا چون امام زادگان دیگر بر وجود اعتقاد راسخ اهالی روستا می باشد. این مکان در وسط روستا و در کنار قبرستان و آرامگاه اموات واقع شده و دارای ساختمانی قدیمی از مصالح خشت و گل می باشد. آدرس : اصفهان- کاشان-ویدوجا- روستای ویدوجا واقع در 55 کیلومتری کاشان زیارتگاه،

امام زاده تاج الدین سلام الله علیه

نسب : بنا به اعتقاد و گفته اهالی نسبشان به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : این ساختمان هم اکنون مساحتی بالغ بر 80 متر دارد. توضیحات : در این مکان همچنان فرزندان آن بزرگوار بنام سلطان محمود و شاهزاده حسن علیه السلام نیز مدفون می باشد. بنای این ساختمان جدید الاتأسیس بوده و تا سال 1383 بنای آن با مصالح خشت و گل بوده است. گُنبدی به ارتفاع 12 متر از کف روی بقعه قرار گرفته است. در داخل بقعه هیچ گونه ضریحی روی سنگ امام زادگان شریف قرار نداشته و بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ کاری، آینه کاری یا کاشیکاری است. مردم ویدوجا به این امام زادگان بزرگ وار ارادت و احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- کاشان-ویدوجا-در روستای ویدوجا در فاصله 55 کیلومتری شهر کاشان

امام زاده محمد و زعیر و عبدالله سلام الله علیهم

نسب : - مساحت : مساحت ساختمان بقعه 100 متر بوده و فاقد هر گونه تزیینات هنری گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. توضیحات : این زیارتگاه در فاصله 4 کیلومتری روستا قرار گرفته و ساختمان و بنایی قدیمی است که قدمت آن به بیش از 100 سال می رسد. ساختمانی با مصالح خشت و گل و مزار این سه بزرگوار و امام زاده جلیل القدر داخل بقعه و در کنار یکدیگر قرار گرفته است. ضریحی روی سنگ مزارات شریف اما زادگان قرار نگرفته و تنها سه سنگ قبر در کنار همدیگر داخل بقعه به چشم می خورد. آدرس : اصفهان- کاشان-ویدوجا-روستای ویدوجا واقع در فاصله 55 کاشان

کوهپایه

امامزاده قاسم

امام زاده قاسم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادة بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن قدیم زیارتگاه 500 متر مربع می باشد.مساحت حرم به اضافه شبستان زیارتگاه 400 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان فوق بنا به شواهد موجود به دوران صفویه رسیده و در سال 1340 توسط دکتر پیرنیا بازسازی و مجدداً در سال 1357 مرمت و کاشیکاری شده است.صحن غربی زیارتگاه در طرح توسعه و ساخت می باشد. سردر ورودی زیارتگاه در سال 1340 تعمیر و کاشیکاری شده است که کاشی آن از نوع 7 رنگ می باشد. در صحن قدیمی زیارتگاه تعداد چند باب زایر سرا جهت رفاه زایرین از قدیم ساخته شده است. گنبد دو پوش و کاشیکاری شده زیارتگاه امامزاده قاسمعلیه السلام از کف 24 متر ارتفاع دارد. تزیینات داخل حرم شامل مقرنس و نقاشی های بسیار زیبا و قدیمی است که در دوران صفویه و قاجاریه بازسازی شده است و تا سقف ادامه دارد.داخل حرم ضریحی چوبین با شبکه های فلزی در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده بزرگوار احترام و ارادتی فراوان قایل می باشند. آدرس : اصفهان- 12 کیلومتری شرق کوهپایه-روستای امام زاده قاسم علیه السلام

تین جان

شاهزاده ناصر الدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده به روایت معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : این زیارتگاه دارای صحنی به مساحت 1000 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1352 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. گنبد دوپوش کاشیکاری شده فیروزه ای رنگ زیارتگاه شاهزاده ناصرالدینعلیه السلاماز کف 12 متر ارتفاع دارد. در داخل حرم زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل حرم شامل کاشیکاری دیوار است که در حاشیة بالای آن آیات قرآن کریم نوشته شده است. بقعه فاقد آینه کاری و گچ بری می باشد. آدرس : اصفهان-11کیلومتری شهر کوهپایه- روستای تین جان

جزه

امام زاده محمود سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت معتمدین و اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای حرم باضافه رواقها و شبستان آن به حدود 600 متر می رسد.مساحت صحن بزرگ زیارتگاه امامزاده محمودعلیه السلام بالغ بر 10000 متر می باشد. توضیحات : این زیارتگاه قدمتی بالغ بر 400 ساله دارد و تاریخ آن به دوران صفویه می رسد. تزیینات داخل حرم شامل نقاشی زیبای دیوارها و سقف است که در دوران قاجاریه بازسازی و مرمت گردیده است. در داخل حرم ضریحی چوبین و مشبک در ابعاد 5/2 × 5/1 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. گنبد دوپوش کاشیکاری شده زیارتگاه از کف 24 متر ارتفاع دارد. این گنبد فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان-6 کیلومتری شرق کوهپایه-روستای جِزِه

فازه

بقعه بابا شیخ فازه سلام الله علیه

نسب : ایشان به روایت اهالی و معتمدین محل عارف و حکیمی بوده که در قرن ششم هـ . ق می زیسته در این مکان وفات یافته است. مساحت : بقعه این زیارتگاه مساحتی بالغ بر 60 متر مربع می باشد. توضیحات : این ساختمان در واقع بنایی با مصالح خشت و گل می باشد که در سالیان اخیر به همت اداره اوقاف و نذورت مردم توسعه یافته و نمای بیرونی آن آجر شده است. در داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار بابا شیخ در وسط بقعه به چشم می خورد. همچنین بقعة فوق فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان-4 کیلومتری شمال کوهپایه-روستای فازِه

فشارک

امام زاده احمد سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به روایت از اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 1000 متر مربع می باشد که تعداد زائر سرا جهت رفاه حال زائرین دور تا دور صحن ساخته شده است. توضیحات : این مطلب در تأییدیه حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است. (حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب 20 هزار زیارتگاه آورده ام از شواهد و قراین می توان استفاده کرد که امامزاده احمد روستای فشارک، نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام با واسط) می رسد. گنبد آجری و آبی رنگ زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد. در داخل حرم ضریحی چوبین و مشبک به ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم شامل نقاشی دیوارهای آن است که تا سقف ادامه دارد و تاریخ آن به سال 1361 هـ . ش می رسد. آدرس : اصفهان- کوهپایه-روستای فشارک واقع در 42 کیلومتری اصفهان

کوهپایه

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به روایت معتمدین شهر به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 40 متر مربع می باشد.همچنین زیر بنای بقعه و حرم آن حدود 200 متر مربع است. توضیحات : این مطلب در تأییدیه مرکز پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی نیز اشاره شده و چنین آمده است که نسب امامزاده سید محمد بن میر احمد به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. این بنا تا سال 1375 مصالح خشت و گل داشته که با همت اهالی و خیرین و هییت امناء تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. این زیارتگاه دارای گنبد و مناره نبوده و دارای حیاطی کوچک می باشد. در داخل حرم ضریحی چوبین در ابعاد 5/2 × 5/1 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، کاشیکاری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- کوهپایه-خیابان حافظ شرقی

گلپایگان

آرجان

امام زاده احمد ابن عمران سلام الله علیه

نسب : این بزرگوار به روایت اهالی نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : صحن زیارتگاه نیز مساحتی بالغ بر 2000 متر مربع دارد. مساحت خود بقعه به حدود 100 متر و مساحت شبستان کنار آن نیز حدود 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه دارای گنبد سبزی است که از دور نمایان است که ارتفاع آن از کف به حدود 12 متر می رسد. در داخل بقعه و حرم ضریح امام زاده در جنس آهن و مشبک در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. همچنین سقف زیارتگاه تا بالا بصورت آینه کاری زیباست و حاشیه زیر گنبد و دور تا دور آن آیات مبارکه قرآن کریم روی کاشی با خط ثلث نوشته شده است. اضلاع دور تا دور دیوارهای بقعه نیز کاشیکاری با طرح گل و بوته و در وسط نیز آیاتی از قرآن کریم نگاشته شده است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-آرجان- ابتدای روستای آرجان - 12 کیلومتری گلپایگان و در کنار مزارع

ابلولان

امام زاده باب اولیا سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این زیارتگاه که در واقع اتاقی به مساحت 12 متر داشته به مرور زمان فرسوده و متروک واقع شده است. توضیحات : داخل اتاق و بقعه حفاظی آهنین به طول یک و عرض یک متر روی مزار قرار گرفته و با توجه به موقعیت فعلی، زیارتگاه و ساختمان آن نیاز به مرمت و احیای دوباره می باشد. این بقعه نیز کسی از شجره نامه و هویت آن اطلاعی نداشته و تنها به عنوان مکانی مورد احترام به نام باب اولیا شناخته شده است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-ابلولان-روستای ابولولان

امام زاده میر حمزه سلام الله علیه

نسب : نسب این بزرگوار اطلاع دقیقی وجود ندارد. مساحت : در واقع اتاقی است به مساحت 12 متر مربع که نمای بیرون آن سنگ کاری است. توضیحات : این زیارتگاه در دل صحرا و گورستان محل واقع شده و این بنا بصورت ساده و بدون هیچ گنبد بارگاه و صحن می باشد. داخل بقعه ضریحی وجود نداشته و تزییناتی چون گچ بری یا آینه کاری و کاشیکاری ندارد. پایین دست دور تا دور دیوار سنگ کاری شد و سقف نیز گچ ساده است. به روایت اهالی ایشان یکی از سادات جلیل القدر اندوکسی از نسب این بزرگوار اطلاع دقیقی ندارد. در داخل بقیه سر سنگ قبر است که روایت اهالی دو مزار دیگر نیز از بزرگان و علمای عهد خود بوده اند که در کنار مزار سید میر حمزه به خاک سپرده شده اند. آدرس : اصفهان-گلپایگان-ابلولان- 5 کیلومتری گلپایگان -روستای ابلولان

اسفرنجان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : روی سنگ مزار این امامزاده شریف چنین نوشته شده است. (امام زاده ابراهیم از نواده های زیدبن حسین بن علی علیه السلام). مساحت : این زیارتگاه که ساختمان آن نوساز است دارای مساحتی بالغ بر 1000 متر مربع می باشد توضیحات : ضریحی چوبین و زیبا در ابعاد 5/1 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. در بالا سر بقعه و در زیر سقف گنبد، تا بالا بصورت زیبایی آینه کاری است. این ساختمان در واقع چندین بار اقدام به بازسازی شده که ساختمان کنونی زیارتگاه مراحل تکمیل شده آن است. گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 16 متر ارتفاع دارد و بیرون آن در آینده نزدیک کاشیکاری خواهد گردید. در این مکان بنا به گفته هییت امناء از اول ماه صفر تا آخر ماه جعفر به مدت دوماه روضه خوانی برگزار می کرد و مردم در کنار ضریح پاک این امامزاده بزرگوار به سوگواری می پردازند. در هنگام بازسازی صندوقچه ای در روی مزار در سال 1344 که کتیبه و شجره نامه و نام ایشان روی چوب کنده شده است که هم اکنون در داخل زیارتگاه نگه داری می شود. آدرس : اصفهان- گلپایگان-اسفرنجان- روستای اسفرنجان - 8 کیلومتری گلپایگان

امام زاده سیدالسادات سلام الله علیه

نسب : نسب این بزرگوار به روایت اهالی و هیت امناء زیارتگاه به حضرت امیرالمومنین علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنایی بالغ بر 600 متر مربع دارد. توضیحات : گنبد کوچک زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد و دور تا دور ساختمان آجر نماست. در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس نقره و استیل در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است که تاریخ ساخت آن که روی آن قلم زنی شده به سال 1385هـ ش است. هیچ گونه تزیینات هنری ایم از گچ بری، کاشیکاری، یا کاشیکاری در داخل بقعه به چشم نمی خورد این زیارتگاه همچنین فاقد گلدسته و نمای کاشیکاری بیرونی است و با توجه به قرار گرفتن آن در کنار جاده و در محور گلپایگان به خمین نمی باشد. دارای صحن نمی باشد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-اسفرنجان - روستای اسفرنجان - 8 کیلومتری گلپایگان - کنار جاده

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : - مساحت : بنای جدید زیارتگاه حدود 400 متر زیر بنا دارد توضیحات : این بنا در قدیم ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است.در داخل بقعه ضریح و حفاظی شیشه ای در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار ایشان قرار دارد. روی سنگ قبر مرمرین امام زاده در داخل ضریح تاریخ تجدید بنای زیارتگاه به تاریخ 1355 هـ ش نوشته و قید گردیده است. ساختمان داخل بقعه فاقد تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، کاشیکاری و یا گچ بری می باشد. این مکان مورد توجه اهالی و خصوصاً بانوان بوده که آن به برگزاری مراسماتی چون برگزاری کلاسهای قرآن و جلسات ختم صلوات و غیره می پردازند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-حسن حافظ-روستای حسن حافظ - 3 کیلومتری گلپایگان

حسن حافظ

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : - مساحت : بنای جدید زیارتگاه حدود 400 متر زیر بنا دارد توضیحات : این بنا در قدیم ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است.در داخل بقعه ضریح و حفاظی شیشه ای در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار ایشان قرار دارد. روی سنگ قبر مرمرین امام زاده در داخل ضریح تاریخ تجدید بنای زیارتگاه به تاریخ 1355 هـ ش نوشته و قید گردیده است. ساختمان داخل بقعه فاقد تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، کاشیکاری و یا گچ بری می باشد. این مکان مورد توجه اهالی و خصوصاً بانوان بوده که آن به برگزاری مراسماتی چون برگزاری کلاسهای قرآن و جلسات ختم صلوات و غیره می پردازند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-حسن حافظ-روستای حسن حافظ - 3 کیلومتری گلپایگان

دم آسمان

امام زاده رقیه سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زاده شریف به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت تقریبی 200 متر مربع، سنگ مرمر شده است. توضیحات : این زیارتگاه تازه ساز و در کنار مزارع تنباکو قرار گرفته است. بیرون نمای زیارتگاه که ساختمانی است سنگ مرمر شده , در داخل زیارتگاه ضریحی فلزی به ابعاد 2×2 متر روی سنگ مزار امام زاده شریفه قرار دارد. دور تا دور دیوار بقعه و حاشیه پایین سنگ کاری است و حاشیه بالا ساده کتیبه های کاشیکاری است که سوره و آیات قرآن کریم و احادیث معصومین نوشته شده است. در داخل حرم تزیینات گچ بری و آینه کاری مشاهده نمی شود. آدرس : اصفهان- گلپایگان-دم آسمان- 18 کیلومتری گلپایگان -روستای دم آسمان

رباط اسفنجه

زیارتگاه سه تنان سلام الله علیهم

نسب : به روایت معتمدین سه تن از امام زادگان بزرگوار به نامهای سید ابراهیم، سید محمد و سید رضی اله در این مکان مدفونند که نسب شریفشان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حیاط این زیارتگاه بالغ بر 300 متر مربع می باشد و مساحت زیر بنای زیارتگاه که در واقع به شکل اتاق است به حدود 150 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه در انتهای کوچه ای ایست و دارای گنبد و منار نمی باشد.در گوشه این زیارتگاه ضریح و حفاظی چوبین در ابعاد 5/1 ×2 روی مزار این امام زادگان شریف قرار گرفته است. تزییناتی هنری از قبیل آینه کاری، گچ بری و یا کاشیکاری در بقعه به چشم می خورد. این بنا تا سال 1340 ساختمانی نیمه مخروبه و مصالح خشت و گل داشته که به همت خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. این مکان مورد توجه اهالی خصوصاً بانوان محل قرار داشته که در آنجا در ایام هفته به برپایی مراسم خواندن قرآن و ختم صلوات و غیره می پردازند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-رباط اسفنجه-در رباط اسفنجه - 3 کیلومتری گلپایگان

رباط سرخ گلپایگان

امام زاده هاشم و عبدالله سلام الله علیهما

نسب : - مساحت : زیر بنای حدود 200 متر مربع توضیحات : گنبد کوچک آن که اسکلت بندی ارتفاع کف آن به 12 متر می رسد. ساخته و نمایان است. داخل بقعه ضریحی نبوده و 2 سنگ قبر وجود دارد که مزارات امام زادگان می باشد. روی سنگ مزاران این بزرگواران نامی مشخص نشد و تنها سوره توحید نوشته و حجاری شده است. این مکان نیز به روایت اهالی مکانی دیگر از ماجرای شهادت طرفداران حضرت رضا علیه السلام در دره شهیدان است. همچنین در داخل بقعه آرامگاه 5 تن دیگر از شهدای گمنام هشت سال دفاع مقدس وجود دارد که مورد احترام و تکریم مردم می باشند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-رباط سرخ گلپایگان-500 متری حرم و بقعه امام زاده عبداله -دره شهیدان گلپایگان

ركاب دار

امام زاده سید علاالدین سلام الله علیه

نسب : با توجه نداشتن شجره نامه نسب این امام زاده بزرگوار مشخص نمی باشد. مساحت : زیر بنایی بالغ بر 50 متر مربع دارد. توضیحات : این بقعه به همت اهالی و اداره اوقاف گلپایگان مجدداً ساخته شده بیرون آن سنگ کاری شده و گنبدی کوچک و سبز رنگ از جنس فلز به قطر 5/1 و ارتفاع 12 متر تا کف روی ساختمان زیارتگاه قرار دارد. داخل بقعه محفظه ای شیشه روی سنگ قرار به ابعاد 2×5/1 قرار گرفته و روی سنگ مزار مرمر امام زاده نوشته شده است که: (هذا مرقد سید خلیلی معروف به سید علاالدین که در سال 1305 هـ ق مجدداً برای سومین تجدید بقا شده است.) داخل بقعه فاقد تزیینات هنری از قبیل گچ بری و آینه کاری یا کاشیکاری است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-رکاب دار-روستای رکاب دار - 5 کیلومتری گلپایگان

روستای نیوان سوق

زیارتگاه خالق ابن بشیر سلام الله علیه

نسب : به روایت معتمدین محل در این مکان دو نوجوان 15 ساله در این زیارتگاه مدفون می باشند. که با توجه به نداشتن شجره نامه هیچ گونه اطلاعی از نسب این بزرگواران در دست نیست. مساحت : این زیارتگاه دارای صحنی به مساحت 500 متر می باشد. توضیحات : گنبد سبز رنگ بنا با مصالح آجر و سیمان از کف 12 متر ارتفاع دارد. در داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار شریف قرار دارد. این مکان تا سال 1350 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت خیرین تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. داخل بقعه فاقد تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری است. حسینه این زیارتگاه به مساحت 500 متر مربع در کنار حرم و بقعه قرار دارد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-روستای نیوان سوق-روستای نیوان سوق - فاصله 8 کیلومتری شهرستان گلپایگان

روستای نیوان نار

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : به روایت معتمدین روستا نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت داخل بقعه که در واقع اتاقی است 30 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه دارای گنبدی سبز رنگ و کوچک است که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد. در داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار قرار نداشته و تنها سنگ مزار ایشان در وسط اتاق در ابعاد 1×2 متر قرار دارد. همچنین هیچ گونه تزیینات هنری چون آینه کاری، گچ بری و یا کاشیکاری نیز مشاهده نمی گردد. در این مکان مردم حضور پیدا کرده و بر سر مزار ایشان به خواندن قرآن و دعا مشغول می شوند. این بنا تا سال 1380 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هیبت امناء خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. در کنار حرم، آشپزخانه و سالن بزرگی به مساحت 1000 متر ساخته شده است. سنگ قبری که تاریخ آن به 1200 سال پیش است در مراحل ساخت و ساز در زیارتگاه کشف گردیده که خود موید قدمت بنا و زیارتگاه و تاریخچه آن می باشد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-روستای نیوان نار

زیارتگاه علمدار علی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت صحن بالغ بر 1000 متر مربع می باشد. توضیحات : این مکان در قدیم بقعه ای کوچک با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1325 تخریب و بنای جدید آن احداث گردیده است. سازه و اسکلت بندی فلزی گنبد زیارتگاه شکل گرفته و در آینده نزدیک این مکان دارای گنبدی درپوش به ارتفاع 14 متر کف خواهد بود. در داخل بقعه تازه ساخته شده زیارتگاه همچنان ضریح قدیمی و آهنین و مشبک امام زاده در ابعاد 5/2 ×2 همچنان روی سنگ مزار ایشان قرار دارد. به گفته و روایت بزرگان محل، شجره نامه این امام زاده مشخص نبوده اما آنرا به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام منتسب می دانند. این زیارتگاه توسط هییت امناء و خیرین در حال ساخت و ساز می باشد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-روستای نیوان نار

سراور

امام زاده آقا میر معصوم سلام الله علیه

نسب : به روایت اهالی و معتمدین نسب این امام زاده بزرگوار به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت مسجد جامع سراور حدود 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه در واقع ساختمانی است با گنبد کوچک فلزی سبز رنگی که ارتفاع آن تا کف به 8 متر می رسد. داخل بقعه که مساحتی بالغ بر 24 متر بیشتر ندارد و درون اتاق ساده و بدون تزیینات آن ضریح و محفظه ای چوبین به طول و عرض 2×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. این امام زاده در واقع در کنار مسجد جامع معروف و قدیمی روستا قرار دارد. مسجد جامع سراور که به ثبت میراث رسیده. سقف مسجد جامع سراور با الوار ساخته شده و قدمتی دیرینه دارد که تاریخ ساخت آن روی الوار سقف آن نوشته شده است. منبر قدیمی مسجد یکی از اشیاء مهم و تاریخی این مسجد است. در کتیبه دست نویس بر روی الوار سقف مسجد تاریخ آن به سال 113 هـ.ق نوشته شده است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-سراور-در فاصله 16 کیلومتری گلپایگان و در بیرون روستای سراور و در کنار جاده و مسیر اصفهان- گلپایگان

امام زاده میر اسماعیل سلام الله علیه

نسب : نسب این بزرگوار طبق شجره نامه و دست نویس که در بقعه موجود است به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام این شجره نامه به تایید مرحوم آیت اله محمدرضا موسی گلپایگاهی و آیت اله مرعشی نجفی نیز رسیده است. مساحت : مساحت زیر بنای 150 متر مربع . توضیحات : این زیارتگاه در واقع ساختمانی است که مساحت زیر بنای آن به 150 متر مربع می رسد و دارای گنبد و مناره تزیینات بیرونی نمی باشد. در داخل بقعه ضریحی چوبین در ابعاد 5×2 × 5×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. داخل بقعه نیز فاقد تزیینات هنری چون کاشیکاری، آینه کاری و با گچ بری است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-سراور-داخل روستای سراور در فاصله 12 کیلومتری گلپایگان

ضامن آباد

امام زاده قاسم ابن جعفر سلام الله علیه

نسب : بر سردر ساختمان تازه سال زیارتگاه نوشته شده است: (قاسم بن جعفر بن علی بن ابیطالب علیه السلام) و گفته می شود روی سنگ قبر نسب این امام زاده بزرگوار نوشته شده است که فقط متخصیص قادر به خواندن آن هستند. مساحت : مساحت 50 متر مربع است که فاقد گنبد و گلدسته می باشد. توضیحات : در فاصله 6 کیلومتری گلپایگان و واقع در روستای ضامن آباد، زیارتگاهی است با نام امام زاده قاسم بن جعفر علیه السلام بر سردر ساختمان تازه سال زیارتگاه نوشته شده است: (قاسم بن جعفر بن علی بن ابیطالب علیه السلام). این زیارتگاه فاقد گنبد و گلدسته می باشد. در داخل بقعه که دور تا دور آن سنگ مرمر شده، ضریحی چوبین در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار قرار گرفته و حرم فاقد تزیینات و گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری است. تاریخ ساختمان این بنا به سال 1360 به همت خیرین ساخته شده است. سنگ قبر موجود در زیارتگاه یکبار به سرقت رفته که مجدداً به آن مکان برگردانده شده است. حجاری های روی سنگ در ابعاد 2×1 و به ارتفاع 80 سانتیمتر است. آدرس : اصفهان-گلپایگان-ضامن آباد-در فاصله 6 کیلومتری گلپایگان و واقع در روستای ضامن آباد

فاويان

امام زاده بابا نور محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزگوار به روایت اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیربنای بقعه حدود 400 متر مربع است و صحن حیاط زیارتگاه مساحتی بالغ بر 2000 متر مربع دارد. توضیحات : ساختمان این زیارتگاه که در دل بیابان ساخته شده دارای گنبدی به ارتفاع 14 متر از کف است که ساده و فاقد کاشیکاری است. در کنار این زیارتگاه قبرستان روستا قرار داشته و این بنا تا سال 1350 بنایی با مصالح خشت و گل بود که به همت خیرین و اهالی نوسازی مجدداً در سال 1386 مجدداً تخریب و مجدداً بصورت فعلی ساخته شده است. ضریح روی سنگ مزار امام زاده شریف نبوده و در وسط بقه سنگ مزاری به ابعاد 1×2 متر قرار دارد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-فاویان-در روستای فاویان واقع در 18 کیلومتری گلپایگان و دل صحرا و بیابانی در بیرون روستا

قالقان

امام زاده دختران موسی ابن جعفر سلام الله علیهن

نسب : به روایت اهالی این مکان محل دفن سه امام زاده شریفه به نامهای حلیمه خاتون، زبیده خاتون، وجیه خاتون سلام الله علیها. نسب این بزرگواران شریفه به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بالغ بر 24 متر مربع . توضیحات : این زیارتگاه در کنار روستا قرار گرفته و ساختمان آن تازه ساز است. سازها و اسکلت بندی گنبد زیارتگاه ساخته و در بالای نصب گردیده است که در طرح آینده ساختمان آن کامل خواهد شد. زیارتگاه ضریحی چوبین به ابعاد 2×2 روی سنگ مزار دو امام زاده شریفه قرار گرفته است آدرس : اصفهان- گلپایگان-قالقان- روستای قالقان واقع در 12 کیلومتری این شهر

زیارتگاه یحیی پیغمبر سلام الله علیه

نسب : معتمدین و بزرگان محل نسب این بزرگوار به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام داشته و ارادت به ایشان دارند. مساحت : مساحت تقریبی 100 متر مربع می باشد. توضیحات : این زیارتگاه بر روی بلندی کوهی مشرف بر روستا بنا شده ساختمانی تازه ساز دارد. گنبد فلزی و زردرنگ و کوچک زیارتگاه از دور چشم اندازی زیبا داشته و بقعه دارای مساحت تقریبی 100 متر مربع می باشد. در داخل حرم، ضریحی چوبین در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. در بقعه اضلاع و سقف هیچ گونه تزییناتی دیده نمی شود و دور تا دور دیوارهای اطراف حرم سنگ مرمر است و بالا دست نیز گچ کاری ساده است تا در زیر سقف ادامه دارد. این بنا تا سال 1375 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء تخریب و بنای جدید آن ساخته شده است. آدرس : اصفهان- گلپایگان-قالقان-در فاصله 8 کیلومتری گلپایگان و واقع در روستای قالقان

گلپایگان

امام زادگان هفده تن سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : این نام به این جهت به این زیارتگاه گذاشته شد که بنا به روایت بزرگان شهر و معتمدین آنچه سینه به سینه آمده، سرداب این زیارتگاه محل دفن هفده امام زاده عظیم الشان می باشد. ساختمان این زیارتگاه قدیمی به تاریخ بنای یازدهم هجری است و در زمان شاه عباس صفوی توسط امام قلی خان سردار شاه عباس ساخته شده است. وجود آثار هنری در این زیارتگاه همچون، سنگ نوشته و کتیبه سنگی و بیرونی درب زیارتگاه وکاشیکاری های زیبایی بیرون ایوان و اضلاع آن از ویژگی های خاص و هنرمندانه آن است. در داخل بقعه و حرم مطهر زیارتگاه هفده تن علیه السلام دو ضریح وجود دارد که در فاصله 10 متری از هم روی مزارات امام زادگان شریف قرار گرفته است. ابعاد هر کدام از دو ضریح به طول 2 و عرض 3 متر می باشد. ارتفاع گنبد قدیمی زیارتگاه امام زاده هفده تن علیه السلام از کف به حدود 14 متر می رسد. نقاشی زیبایی ایوان حرم، گل و بوته است که در دوران سلجوقی ساخته و مرمت شده است. در داخل حرم زیارتگاه، شامل کاشیکاری معرق پایین و سقف زیبایی آن است که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. با توجه به عظمت و شکوه این زیارتگاه و کرامات خاص بزرگواران مدفون در این مکان، امام زاده هفده تن یکی از زیارتگاههای مورد توجه مسافرین و زایرین شهرستان و استان می باشد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-در شهر گلپایگان

امام زاده داود سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت امام سبی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیارتگاه که فاقد گلدسته است ، به 100 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه دارای گنبدی بسیار کوچک به قطر 2 متر و ارتفاع 8 متر از کف 2 متر از زیارتگاه روی آن قرار دارد. در داخل بقیه ضریح فلزی از جنس نقره و مطلا روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. داخل بقعه دارای تزیینات هنری نبوده و مردم و خصوصاً بانوان در این مکان در ایام هفته به برگزاری مراسماتی روضه خوانی و دروس قرآن و ختم صلوات و غیره می پردازند. آدرس : اصفهان-گلپایگان-در شهر گلپایگان و در کوچه مسجد جامع

امام زاده سیدالسادات سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت امام علی النقی علیه السلام و امام زادگان رضا، منصور و اسحاق از فرزندان و نوادگان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می باشند که در این بارگاه مدفون می باشند. مساحت : مساحت آن بالغ بر یکصد متر مربع است . توضیحات : این مکان محل دفن 4 امام زاده عظیم الشان به نامهای رضا، منصور و اسحق و یحیی علیه السلام از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می باشند. این مطلب بر سر در ورودی حیاط زیارتگاه کاشیکاری و نام امام زادگان بزرگوار نوشته شده است. این زیارتگاه دارای بنایی قدیمی بوده تاریخ ساخت آن به اواخر قرن هفتم و اوایل قرن هشتم هـ ق می رسد و دارای گنبد به ارتفاع 14 متر از کف می باشد که نیمی از کاشیکاری روی ان بتدریج ریخته و کنده شده است. ایوان بیرونی زیارتگاه آینه کاری است. سه ضریح از جنس آهن هر کدام در فاصله 2 متر از یکدیگری در ابعاد 5/1 ×2 روی سنگ مزار است امام زادگان شریف هر کدام جداگانه قرار گرفته است. تزیینات داخل بقعه و حرم شامل نقاشی و اشعار دور تا دور پایین گنبد است که چهار امام زاده بزرگوار را معرفی نموده است. در کتیبه و سنگ نوشته ای نیز از قدیم روی جرز دیوار مشاهده می شود که همه اشعار آن نامهای مبارک امام زادگان شریف به چشم می خورد. به روایت معتمدین امام زاده یحیی علیه السلام نسب شریفش به حضرت امام علی النقی علیه السلام و امام زادگان رضا، منصور و اسحاق از فرزندان و نوادگان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می باشند که در این بارگاه مدفون می باشند. این زیارتگاه دارای مناری به ارتفاع گنبد زیارتگاه می باشد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-شهر گلپایگان

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : - مساحت : ساختمان این زیارتگاه در واقع اتاقی است به مساحت 50 متر مربع توضیحات : ایشان به روایت اهالی تاریخچه و شجرنامه ای نداشته و کسی اطلاع از هویت دقیق ایشان نداشته ولی آنچه مسلم است این مکان مورد احترام اهالی شهر قرار دارد. در داخل بقعه روی سنگ مزار امام زاده شریف محفظه ای شیشه ای و آلومینیمی در ابعاد 2×1 متر قرار گرفته و بقعه فاقد ضریح می باشد. دور تا دور اضلاع و دیوار زیارتگاه و همچنین سقف آن، آجری است. و مساحتی بالغ بر 50 متر مربع دارد. به روایت بزرگان محل این مکان قبلاً بصورت گورستانی بوده و ساختمانی نداشته است. در سال 1339 گنبد خشت و گل زیارتگاه بر اثر فرسودگی خراب شده و به همت خیرین محل بنای جدید آن ساخته شده و سرانجام بصورت فعلی درآمده است. این زیارتگاه مورد توجه اهالی و خصوصاً بانوان محل بوده که به در آن به برپایی جلسات قرآن می پردازند و همچنین مرکز عزاداری هییات عزادار در ایام ماه محرم و سوگواری اباعبدالله علیه السلام می باشد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-در محله بابا عبداله و کوچه ای به این نام در شهر گلپایگان

امام زاده علمدار علی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این مکان و زیارتگاه زیر بنایی بالغ بر یکصد متر مربع دارد.داخل بقعه، مساحتی بالغ بر یکصدمتر مربع دارد. توضیحات : این بزرگوار به روایت معتمدین محل، علمدار و پرچمدار حضرت امام زاده عمران بن علی علیه السلام مدفون در شهر گوگد است که در این مکان در جنگی که رخ داده به شهادت رسیده و در این مکان مدفون می شوند. دارای گنبد و مناری کوچک است که روی بقعه قرار دارد. این زیارتگاه تا سال 1380 مکانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امنا و چندین مکان جدید آن ساخته شده است. در ضریحی فلزی در ابعاد 2 ×1 روی سنگ مزار زیارتگاه قرار دارد. بقعه دارای تزیینات هنری از قبیل، گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری نمی باشد. مکان فوق مورد توجه اهالی خصوصاً بانوان شهر قرار داشته و در آن به برپایی کلاسهای قرایت قرآن و ختم صلوات و پختن نذورات می پردازند. آدرس : اصفهان-گلپایگان-شهر گوگد گلپایگان

امام زاده ناصر ابن علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به گفت و روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام می رسد. مساحت : - توضیحات : نقل شده است که این بزرگوار به دستور حاکم وقت زنده زنده در لای دیوار مدفون و به شهادت می رسند. این ساختمان تازه ساز بوده و با توجه به هم جوار بودن صحن آن با زیارتگاه هفت تن، دارای چشم اندازی آجرنما و کاشیکاری می باشد. زیارتگاه امام زاده ناصر بن علی علیه السلام در زمان شاه عباس صفوی ساخته شد که بعد از انقلاب شکوهمند اسلام بنای آن مرمت و توسعه یافته است. در داخل حرم این زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 5/1 ×5/2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است و اضلاع و سقف گنبد حرم بصورت هنرمندانه ای آینه کاری شده که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. این زیارتگاه یکی از اماکن مورد توجه و احترام مردم شهر گلپایگان می باشد آدرس : اصفهان-گلپایگان-در شهر گلپایگان و در مجاورت حرم امام زادگان 17 تن این شهر

زیارتگاه پیش جنگ

نسب : - مساحت : این زیارتگاه در واقع اتاقی است به مساحت 50 متر مربع توضیحات : که در انتهای اتاق داخل ضریحی چوبین به ابعاد 2×2 امام زاده بزرگوار مدفون می باشند. در حاشیه بالای ضریح چوبین زیارتگاه آیت الکرسی نوشته و معرق کاری شده است. در روایت است که به دستور عبدالمجید فرماندار همدان وقت، جنگی در گرفته که در این جنگ، امام زاده محمد علیه السلام که یکی از سرداران جنگ بوده، به دست عمال زور و جور به شهادت رسیده و در این مکان به خاک سپرده می شود. منقول است که بعد از شهادت ایشان بدست مبارک مولای متقیان حضرت علی علیه السلام سنگی که نام و مشخصات امام زاده محمد معروف به پیش جنگ نوشته و به این دیار در سال می شود. این مکان در قبل به نام قبرستان امیرالمومنین علیه السلام مشهور بوده است. این مکان در سال 1352 در مرحله اول بازسازی شده و در همان سال سنگ مذکور به سرقت می رود و در سال 1380 مجدداً بازسازی شده است. همچنین منقول است که شجره نامه مبارک این امام زاده بزرگوار به همراه امام زادگان ناصرین علی و عمران بن علی علیه السلام بر روی پوست آهو نوشته شده و در موزه فرانسه می باشد و این مطلب در مجله ایران باستان به روایت آقای مصطفوی ذکر گردیده است. همچنین گفته می شود که در کتاب بحر الانساب نیز نام مبارک این امام زاده بزرگوار ذکر شده است. داخل بقعه و حرم با توجه به عظمت شخصیتی و معنوی این بزرگوار تزیینات هنری مشاهده نمی شود. همچنین بقعه و زیارتگاه دارای گنبد و مناره نمی باشد. آدرس : اصفهان-گلپایگان-در خیابان آیت اله گلپایگانی و دربم بست پیش جنگ و در انتهای کوچک

سید علانور سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت صحن زیارتگاه بالغ بر 300 متر مربع بود و زیر بنای حرم آن به 200 متر مربع می باشد. توضیحات : ایشان به روایت اهالی یک از سادات جلیل القدر بوده که دارای احترام نزد مردم شهر می باشند و اطلاع دیگری از شخصیت و زندگی نامه ایشان در دست نمی باشد. این زیارتگاه دارای گنبدی کاشیکاری شده و معرق است که در سال 1377 گنبد آن تجدید بنا و کاشیکاری شده است. ارتفاع گنبد زیارتگاه از کف 12 متر می باشد. در داخل بقعه تازه ساز زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 2 ×3 روی سنگ مزار زیارتگاه قرار دارد. داخل زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 2 ×3 روی سنگ مزار زیارتگاه قرار دارد. زیر سقف گنبد کوچک زیارتگاه آینه کاری شده و دور تا دور ضریح آهنین آن سوره والعصر و آیات مبارکه قرآن کریم نوشته شده است. این مکان به عنوان مرکز هیت عزاداران حضرت علی اکبر علیه السلام محل نیز مورد استفاده قرار گرفته و در آن مراسمات سوگواری ایام عاشورا برگزار می گردد همچنین بانوان محل به برگزاری کلاسها و دروس قرآن کریم و مراسماتی چون پخش نذورات و مجالس ختم صلوات می پردازند. آدرس : اصفهان-گلپایگان-در خیابان مسجد جامع شهر گلپایگان

شاهزاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت و اعتقاد بزرگان محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه نیز 500 متر مربع است. توضیحات : ارتفاع گنبد دو پوش و آجری زیارتگاه امام زاده ابراهیم از کف به 24 متر می رسد، سازه ها اسکلت بندی دو منار که از کف ارتفاعشان به 26 متر می رسد، در دو طرف گنبد ساخته شده که در آینده مراحل ساخت آن به پایان خواهد رسید و زیارتگاه دارای دو گنبد زیبا خواهد گردید. ایوان بیرونی حرم و مشرف بر حیاط تا سقف به صورت آینه کاری زیبا و ظریف و هنرمندانه ایست که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. در حاشیه بیرونی ایوان و دور تا دورش کاشیکاری است و بر سر در ایوان نام امام زاده ابراهیم بن موسی بن جعفر با خط نستعلیق روی کاشی نوشته شده است. این زیارتگاه با توجه به اینکه سر راه مسافرین و دو مسیر جاده گلپایگان و استان مرکزی قرار دارد مورد توجه زایرین و مسافرین اقصی نقاط کشور و همچنین مسافرین است. داخل حرم و بقعه با شکوه زیارتگاه ضریحی فلزی از جنس روکش نقره و برنج در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد تاریخ ساخت ضریح 1387 هـ ش می باشد.به روایت معتمدین محل شهادت این امام زاده بزرگوار به حدود سال 210 هـ ق می باشد. این بنا در سال 1379 بنا به سنگ نوشته موجود در زیارتگاه در زمان شاه عباس صفوی ساخته شده و در سال 1379 مجدداً بازسازی گردیده است. از آثار بجا مانده و تاریخی در این مکان می توان به دربهای قدیمی زیارتگاه و سنگاب اشاره نمود که در مورد امام زاده چهل تن گلپایگان قرار دارد. تزیینات داخل بقعه و حرم شامل آینه کاری اضلاع است که تا سقف ادامه دارد و به شکوه و جلال زیارتگاه افزوده است. آدرس : اصفهان-گلپایگان- در شهر گوگد واقع در شهرستان گلپایگان

گلشهر

بقعه بابا شهسوار سلام الله علیه

نسب : - مساحت : - توضیحات : بقعه شهسوار یکی دیگر از بقاع شهرستان گلپایگان است. این مکان در 25 کیلومتری گلپایگان و در شهر گلشهر واقع است. این مکان در حال حاضر دارای ساختمانی نیست و به روایت معتمدین محل تا 50 سال پیش دارای ساختمانی کوچک بوده که تخریب و مجدداً اقداماتی برای ساخت آن انجام نشده است. کسی از هویت و شجره نامه ایشان اطلاعی نداشته اما با توجه به موقعیت فعلی اش همچنان مورد احترام مردم و واهالی قرار گرفته و دارد و در ایام سوگواری و ایام عاشورا به احترام ایشان به این مکان آمده و به سوگواری می پردازند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-گلشهر-25 کیلومتری گلپایگان - شهر گلشهر

زیارتگاه دانیال پیغمبر صل الله علیه وآله وسلم

نسب : اطلاعات دقیقی از شجره نامه و نسب این بزرگوار در دست نیست. عده ای معتقدند که وی پیامبر وعده ای نیز آنرا امام زاده دانسته مساحت : مساحت زیارتگاه دانیال نبی به 800 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه در فضای سبز قرار گرفته و دارای گنبدی دو پوش است که ارتفاع آن از کف به حدود 24 متر می رسد. در داخل حرم و بقعه سقف و اطراف تا زیر گنبد آینه کاری بسیار زیبایی است که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. همچنین تمامی دیواره های اطراف آینه کاری است که در میان آن سوره مبارکه قرآن کریم با خط ثلث نوشته شده است. ضریحی چوبین قدیمی زیارتگاه همچنان در ابعاد 2 ×2 همچنان داخل بقیعه است.همگی اهالی با توجه به کرامات این بزرگوار به این امام زاده شریف احترام و ارادت خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-گلشهر- 15 کیلومتری گلپایگان -شهر گلشهر و به طرف اراک و استان مرکزی

گلشهر (ارتفاعات کوه)

زیارتگاه صالح پیامبر صل الله علیه واله وسلم

نسب : این زیارتگاه در نظر مردم شهر گلپایگان به مزار صالح پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم معروف است که یکی از پیامبران بنی اسراییل بود. مساحت : - توضیحات : محوطه صحن زیارتگاه که کوه بوده توسط بانیان برش خوره و وسعت و مساحت آن افزوده شده است. این ساختمان که گنبدی مخروطی شکل دارد همچنان بر روی بقعه زیارتگاه قرار دارد این گنبد مخروطی شکل و دوازده ترک بوده و کاشیهای فیروزه ای رنگ آن ریخته شده است. همچنین اضلاع و دیوارهای پشت بقعه نیز فرسوده و نیازمند بازسازی مجدد است که به گفته هییت امناء در طرح بازسازی قرار دارد. این بنا در حدود سال 1320 توسط بانیان آن زمان ساخته شده که به روایت اهالی مصالح آن به دلیل صعب العبور بودن جاده در آن زمان توسط احشام مثل بز به بالا آورده شده و بنای فعلی با مصالح سنگ و گل ساخته شده است. داخل بقعه قدیمی و فرسوده زیارتگاه ضریحی نبوده و چند تکه سنگ به نشانه سنگ مزار حضرت صالح نبی صلی الله علیه و آله وسلم به چشم می خورد. از درز دیوارهای شکافته نور به داخل نفوذ می کند. این زیارتگاه با توجه به زدن جاده و همچنین برش سنگهای اطراف زیارتگاه در آینده نزدیک مورد بازسازی مجدد و همچنین زایر سرا و برای رفاه حال زایرین سرویسهای بهداشتی قرار خواهد گرفت. آدرس : اصفهان-گلپایگان-گلشهر (ارتفاعات کوه)- ارتفاعات کوه و 45 کیلومتری گلپایگان - فاصله 2937 کوه کرکس

گوگد

امام زاده عمران ابن علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف به روایت بزرگان و معتمدین شهر به حضرت علی ابن ابی طالب می رسد. در کاشیکاری ورودی حرم چنین نوشته شده است: (عمران بن حسین ولد ابراهیم ولد عبداله بن محمد حنفیه) این مطلب در ضریح چوبین قدیمی زیارتگاه نوشته شده بود. و هم اکنون نیز مشهود است. مساحت : مساحت زیر بنای زیارتگاه به حدود 500 متر مربع می باشد. مساحت صحن زیارتگاه و حیاط آن نیز به 2000 دو هزار متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه در قدیم بنایی با مصالح خشت و گل داشته که به همت هییت امناء و خیرین تخریب و بنای جدید آن مجدداً ساخته شده است. این زیارتگاه دارای گنبدی دو پوش و زیبا به ارتفاع 14 متر از کف بوده و همچنین دو گلدسته کاشیکاری شده در طرفین گنبد مشرف بر خیابان قرار دارد. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. تزیینات بعقه و حرم شامل آینه کاری زیبایی سقف و اضلاع آن است که چشم هر زایری را به خود خیره می کند و در حال حاضر نیز ایوانهای حرم در حال آینه کاری است این زیارتگاه نزد مردم و اهالی شهر گوگد مورد احترام ویژه و خاص قرار دارد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-گوگد- شهر گوگد واقع در شهرستان گلپایگان

ملازجان

امام زاده آسید حسین سلام الله علیه

نسب : دارای شجره نامه دقیقی نبوده و مردم با اراداتی که به این بزرگواران دارند آن را با 42 نسل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام منتسب می کنند. مساحت : مساحت ساختمان زیارتگاه فعلی زیارتگاه که تازه ساز است به حدود 600 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه درون صحرای کشاورزی قرار گرفته و در نمای بیرونی آن هم اکنون گنبد و منادی دیده نمی شود. مساحت ساختمان زیارتگاه فعلی زیارتگاه که تازه ساز است به حدود 600 متر مربع می رسد. در وسط این بنا ضریحی چوبین و قدیمی با روکش نقره و برنج روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. در داخل ضریح دو قبر به چشم می خورد که یکی از آنان مزار آسید حسین است که روی مزارش تاریخ فوتش به 17 ذلعقده 1221 هـ ق و دیگری علی بن سید حسین به تاریخ فوت جمادی الاول سال 1235 (هـ ق) نوشته شده است. داخل بقعه با توجه به تازه ساز بودن آن فاقد تزیینات هنری است و گنبد و منار نیز نمی باشد. این دو بزرگوار دارای شجره نامه دقیقی نبوده و مردم با اراداتی که به این بزرگواران دارند آن را با 42 نسل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام منتسب می کنند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-ملازجان-روستای ملازجان واقع در 12 کیلومتری گلپایگان

وارنيان

عزیزالدین محمد سلام الله علیه

نسب : به عقیده مردم ایشان یکی از یاران امام و در روایتی دیگر از صحابه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می باشند. مساحت : مساحت 100 متر مربع. توضیحات : این زیارتگاه در کنار جاده واقع گردیده است و گنبدی گوچک و سبز رنگ که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد. ایشان به روایت اهالی و معتمدین نام اصلی اش عزیز بن محمد بوده و با توجه به روایت که می شود روی سنگ مزار به خط کوفی نام و تاریخ آن که به حدود 1000 ساله دارد نوشته و حجاری شده است. در داخل بقعه ساده این زیارتگاه ضریحی چوبین در ابعاد 2×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. بقعه دارای هیچ گونه تزیینات هنری نمی باشد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-وارنیان-در بیرون روستای وارنیان(در 12 کیلومتری گلپایگان و در کنار جاده و در مسیر گلپایگان به استان مرکزی)

وانشان

زیارتگاه سید کرار سلام الله علیه

نسب : به روایت اهالی و بزرگان و معتمدین محل نسب این امام زاده بزرگوار به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت اتاق و بقعه کوچک آن به حدود 12 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه همچنان دارای مصالح خشت و گل و سقفی مخروطی شکل است مصالح ساخت این زیارتگاه همچنان قدیمی از خشت و گلی است و در داخل بقعه ضریح و حفاظی آهنین به طول 2 و عرض 5/1 روی مزار امام زاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل بقعه ساده و دارای گچ بری، کاشیکاری و یا آینه کاری است در این مکان با توجه به قرار گرفتن آن بر سرراه مسیر خوانسار مورد توجه زایرین و مسافرین قرار دارد. آدرس : اصفهان- گلپایگان-وانشان-روستای وانشان - در مسیر گلپایگان- خوانسار

زیارتگاه شاهزاده ابوالفتوح سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزگوار به روایت اهل محل و شواهد، به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.شجره نام مشخصی از ایشان در دست نبوده اما به روایت معتمدین در کتب تاریخی نام این بزرگوار با نام امام زاده سلیمان یا ابوالفتوح آمده و ذکر گردیده است. مساحت : - توضیحات : گنبد مخروطی شکل و دوازده ترک و آجری زیارتگاه از کف 16 متر ارتفاع دارد که کاشیکاری اطراف آن به مرور زمان افتاد و فرو ریخته است.نام اصلی امام زاده بزرگوار سلیمان بود و کنیه ایشان ابوالفتوح که به همین نام نزد مردم مشهود است.روستای رانشان حدود چند هزار ساله قدمت داشته و قدمت زیارتگاه نیز به قرن دهم هجری می رسد. بر روی درب ورودی منبت کاری شده زیبای زیارتگاه که یکی از آثار گرانقدر و ارزشمند آن است این تاریخ آن نوشته شده و همچنین روی ضریح چوبین زیارتگاه نیز تاریخ و قرن دهم هجری نوشته و کنده کاری شده است. مساحت دور تا دور حرم آینه کاری شده و ادامه آن تا سقف می باشد که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. داخل حرم ضریح قدیمی و چوبین زیارتگاه همچنان بر روی سنگ مزار قرار گرفته و برای حفاظت از آن روی آن شیشه قرار داده اند. آدرس : اصفهان- گلپایگان-وانشان-روستای وانشان - 12 کیلومتری در مسیر گلپایگان به سمت خوانسار - میدان اصلی روستا

مبارکه

اراضی

امام زاده شعبان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار طبق اعتقاد و نظر مردم به حضرت امام صادق علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای آن به 300 می رسد. توضیحات : مساحت زیر بنای امامزاده به 300 می رسد. ایوان بیرونی امامزاده کاشیکاری و گنبدی دوپوش با مصالح آهن و آجر که ارتفاع آن از کف به 24 متر می رسد روی بقعه قرار گرفته است. با توجه به مراحل ساخت و ساز حرم، ضریحی داخل بقعه نبوده و دیوارهای اطراف مزار کاشیکاری و آینه کاری شده است و با توجه به همت هییت امناء و خیرین و ادارة اوقاف کاشیکاری و آینه کاری های حرم تا سقف و زیر گنبد ادامه خواهد داشت. این بنا در سال 1383 با همت اهالی، خیرین و اداره اوقاف شهرستان به جای بنای قدیمی آن که بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده ساخته شده است. آدرس : اصفهان- مبارکه-اراضی-در روستای اراضی از توابع زیبا شهر شهرستان مبارکه و در فاصله 11 کیلومتری از مرکز شهرستان

بروزاد

نظرگاه غیب

نسب : طبق عقیده مردم بانویی مکرمه و دخترشان در این مکان دفن شده اند و دارای کراماتی هستند. مساحت : مساحت زیر بنای 40 متر مربع می باشد. توضیحات : اصطلاح نذرگاه غیب که روی آن نامیده شده، به عقیده برخی بر این اساس بوده که آن بانوی مکرمه و دخترش در این مکان ظاهراً غیب گردیده اند. بنای این زیارتگاه بقعه ای با مصالح خشت و گل و به مساحت زیر بنای 40 متر مربع می باشد. که مکانی است که از نظر مردم روستا دارای تقدس و احترام بوده و در آنجا به عبادت و ختم صلوات و خواندن دعا می پردازند. آدرس : اصفهان- مبارکه-بروزاد-در فاصله 10 کیلومتری زیبا شهر و 18 کیلومتری شهر مبارکه

ده سرخ

آرامگاه سید جلال هاشمی سلام الله علیه

نسب : صاحب مزار در واقع یکی از بزرگان و علمای عهد خود بوده است. مساحت : - توضیحات : این آرامگاه که به تازگی بنای آن ساخته شده قبلاً اتاقکی 8 ضلعی و با مصالح خشت و گل داشته که بنای جدید آن به 300 متر می رسد. ضریحی نیز داخل بقعه روی مزار قرار ندارد و در واقع بنای فوق در حال بازسازی و سفت کاری می باشد. این مکان مورد توجه و عنایت مردم روستا قرار داشته و دارد. آدرس : اصفهان- مبارکه-ده سرخ- در روستای ده سرخ واقع در 15 کیلومتری شهرستان مبارکه

دیزیچه

امام زاده سکینه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده عظیم الشان بنا به اعتقاد مردم و اهالی به امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت فعلی امامزاده سکینه خاتون سلام الله علیها حدود 3000 مترمربع و مساحت زیر بنای بقعه به 200 متر مربع می رسد. توضیحات : مزار فوق دارای ضریح نبوده و تنها دور تا دور بقعه حفاظی مشبک و آهنین روی مزار قرار گرفته است. و بقعه فوق فاقد گنبد و هر گونه تزیینات داخلی می باشد. زیارتگاه امامزاده سکینه خاتون سلام الله علیها فاقد گنبد بوده و همچنین در داخل بقعه تزیینات هندسی از قبیل آینه کاری، گچ بری، یا کاشیکاری مشاهده نمی شود. آدرس : اصفهان- مبارکه-دیزیچه

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده طبق عقیده و نظر بزرگان محل به حضرت امام جواد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای 50 متر که دارای گنبدی 12 ضلعی و کاشیکاری شده می باشد. توضیحات : در حدود 70 سال پیش مرمت و بازسازی گردیده است داخل بقعه ضریحی از جنس آهن در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار امامزاده قرار داشته و بقعه فاقد هر گونه تزیینی می باشد و تنها دیوارهای اضلاع آن نقاشی گردیده است. مردم و اهالی برای زیارت و رفع حوایج به پای بوس این امامزاده مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- مبارکه-دیزیچه-خیابان طالقانی

امام زاده شاه سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر طبق عقیده مردم و معتمدین شهر به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت امامزاده حدود 8000 متر مربع بوده که زیر بنای بقعه به اضافه ایوان و سالن اجتماعات آن به 1000 متر می رسد. توضیحات : ارتفاع گنبد دوپوش امامزاده از کف به 24 متر و ایوان بیرونی امامزاده کاشیکاری شده است. ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته و اضلاع طرفین حرم در حال کاشیکاری و آینه کاری می باشد. مردم و اهالی محل چون سایر امامزادگان واجب التعظیم نسبت به این امامزاده بزرگوار احترام و تقدس قایل بوده و می باشد. آدرس : اصفهان- مبارکه- دیزیچه-در شهر دیزیچه واقع در 5 کیلومتری شهر مبارکه و در مرکز شهر

بقعه پیرحاجات سلام الله علیه

نسب : این آرامگاه بنا به اعتقاد اهالی و معتمدین محل، از فرزندان ابوایوب انصاری است. مساحت : مساحت این آرامگاه 1000 متر بوده و زیر بنای ساختمان به حدود 50 متر می رسد. توضیحات : ضریحی فلزی از جنس آهن روی مزار و آرامگاه پیر حاجات قرار گرفته است و گنبدی 8 ضلعی روی بقعه به ارتفاع 8 متر از کف، قرار گرفته است. مساحت بنای این ساختمان به تاریخ 1356 رسیده و قدمتی حدود 30 سال دارد. این بقعه فاقد هرگونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری است. آدرس : اصفهان- مبارکه-دیزیچه-در صحرای بیشه شهر دیزیچه جنب رودخانهٔ زاینده رود

زیارتگاه چهل دختران

نسب : - مساحت : این بنا مساحتی حدود 300 داشته و بقعه آن نیز زیر بنایی به مساحت 50 متر دارا می باشد. توضیحات : مردم شهر خصوصاً بانوان جهت برآورده شدن حاجات و پخش نذورات به این مکان مراجعه می نمایند. به نقل ازبزرگان محل این مکان در واقع جایی است که 40 بانوی مکرمه از دست دستگاه جور و ستم زمانه به آنجا پناهنده شده و به روایتی غیب شده و یا مدفونند که در بقعه هیچ گونه مزاری مشاهده نمی شود. در زیارتگاه چهل دختران بانوان شهر به برگزاری مراسماتی چون ختم صلوات و برپایی مراسمات مذهبی می پردازند. آدرس : اصفهان-مبارکه-دیزیچه-شهر دیزیچه

زیبا شهر

امام زاده طلحه و اسحاق سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان بزرگوار به روایت معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت امامزاده کنونی به 6000 متر رسیده و مساحت زیر بنای بقعه امامزادگان طلحه و اسحاق علیه السلام 500 متر است. توضیحات : این ساختمان که در قدیم بقعه ای از جنس خشت و گل داشته در سال 1358 تخریب و بنای جدید با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان جایگزین آن شده است. گنبدی دوپوش از مصالح آجر و آهن که نمای بیرونی آن کاشیکاری شده است و ارتفاعش از کف به 24 متر می رسد روی بقعه قرار دارد. ضریح امامزاده فلزی و از جنس آهن بوده که ابعادی به طول 3×2 متر می باشد. بقعه زیارتگاه فاقد تزیینات معماری و آینه کاری بوده و تنها دور تا دور ضریح و اطراف ستونهای آن کاشیکاری شدذه است. مردم نسبت به این امامزاده بزرگوار ارادت و کرامت خاص داشته و دارند. آدرس : اصفهان- مبارکه-زیبا شهر

طالخونچه

سفره خانه ی سید محمد

نسب : - مساحت : مساحت بنای فوق 40 متر مربع بوده که گنبدی سبز رنگ به ارتفاع 8 متر از کف روی آن قرار گرفته است. توضیحات : این مکان بر اساس حکایتی از قدیم مورد اکرام و احترام مردم قرار دارد. مراسماتی چون برپایی سفره خانه اطعام و ختم صلوات توسط بانوان و پختن نذورات و به دعا و راز و نیاز با خالق یکتا پرداختن، از خصوصیات و ویژگی این مکان متبرکه نزد مردم می باشد. آدرس : اصفهان- مبارکه- طالخونچه

كركون

امام زاده حلیمه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار بنا به اعتقاد بزرگان و معتمدین محل به امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بنای فعلی امامزاده به اضافه زمینهای آزاد آن به حدود 15 هزار متر می رسد که در دوران قبل از انقلاب مساحت آن تنها500 متر مربع بوده است. توضیحات : بنای قدیمی امامزاده ساختمانی با مصالح خشت و گل در ابعاد 144 متر بوده که در سال 1372 تخریب و با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان مبارکه بنای جدید احداث گردیده است. مساحت زیر بنای بقعه به اضافه مسجد آن به 1400 متر رسیده و ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2 ×3 روی مزار امامزاده بزرگوار قرار گرفته است. ارتفاع گنبد دو پوش امامزاده حلیمه خاتون سلام الله علیها از کف به 24متر می رسد. تزیینات داخل بقعه شامل کاشیکاری دیوارهای دور تا دور ضریح و همچنین کاشیکاری هنرمندانه و آینه کاری سقف زیارتگاه و حرم می باشد.
آدرس : اصفهان- مبارکه-کرکون

کوشکیچه

امام زاده شاه منظر خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر طبق عقیده مردم و اهالی به حضرت امام جواد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل بنای امامزاده 2000 متر و مساحت زیر بنای بقعه باضافه حسینیه و مسجد آن به هزار متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا که در قدیم بقعه کوچک از مصالح خشت و گل بوده در سال 1365 تخریب و با همت اهالی و هییت امناء و اداره اوقاف شهرستان بنای جدید آن جایگزین شده است. ضریحی فلزی از جنس استیل و نقره به ابعاد 2×3 متر روی سنگ مزار و داخل بقعه قرار گرفته و ستونهای اطراف ضریح تا سقف کاشیکاری گردیده است. مردم برای پخش نذورات خود به این مکان مقدس مراجعه نموده و همواره نسبت به این امامزاده بزرگوار احترام خاص قایل می باشند. آدرس : اصفهان- مبارکه-کوشکیچه

مباركه

آرامگاه موسوی نسب

نسب : - مساحت : مساحت کل صحن آرامگاه 1000 و مساحت بقعه و آرامگاه 250 متر مربع می باشد. توضیحات : آرامگاه فوق متعلق به عالم و عارفی بوده که نامش سید علی و نزد مردم مشهور به آقا میرزا می باشد که در سال 1353 دارفانی را وداع گفته و در این مکان در کنار مزار سایر وابستگان نسبی شان به خاک سپرده شده اند. نمای بیرون آرامگاه کاشیکاری و آجر نما بوده و بقعه نیز دارای ضریح نبوده تنها مزار سید علی موسوی و فرزندشان و سایر بستگان در وسط آرامگاه واقع گردیده است. گنبدی به ارتفاع 12 متر روی بقعه و آرامگاه قرار گرفته است. مردم به زیارت و خواندن فاتحه به این مکان آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند.
آدرس : اصفهان- مبارکه-مبارکه-در شهر مبارکه و میدان شهدا

امام زاده عزالدین محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر بنا به اعتقاد مردم و معتمدین محل به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل امامزاده 5000 مترمربع و مساحت زیر بنای بقعه که شامل 4 رواق اطراف است، 2500 متر می باشد. توضیحات : ساختمان فعلی امامزاده از سال 1374 و به همت اهالی و خیرین و هییت امناء و اداره اوقاف شهرستان مبارکه شروع به احداث گردیده است. چهار گلدسته در طرفین گنبد امامزاده به ارتفاع 22 متر ساخته شده و ارتفاع گنبد دوپوش امامزاده از کف به 22 متر می رسد. ضریحی چوبین به ابعاد 3×2 داخل بقعه و روی سنگ مزار قرار گرفته و تزیینات داخل بقعه شامل دیوارهای چهار طرف و سقف آینه کاری زیبایی است که چشم هر بیننده را خیره می کند. مردم و اهالی نسبت به این امامزاده بزرگوار عقیده و احترام بخصوصی قایل هستند. آدرس : اصفهان- مبارکه-مبارکه-در شهر مبارکه واقع در محلة محمدیه

امامزاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : - مساحت : این امامزاده داخل اتاقی به مساحت 20 متر واقع گردید که جدید الاحداث می باشد و فاقد گنبد بوده و همچنین ضریحی نیز در داخل بقعه روی سنگ مزار نمی باشد. توضیحات : سنگ مزار امامزاده به ارتفاع 1 متر و طول 2 متر در وسط بقعه قرار گرفته و نمای داخلی بقعه ساده و فاقد هر گونه تزیینی است. این امامزاده مورد توجه و تکریم اهالی محل قرار داشته و مردم برای زیارت و برآورده شدن حاجاتشان به این مکان آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند. این مکان با توجه نظر مردم و تحقیق به عمل آمده دو گونه روایت وجود دارد. ابتدا اینکه ایشان یکی از سادات مهاجر به این روستا بوده و در همین مکان حدود 100 سال پیش وفات یافته و مدفون شده و دیگری اینکه از ساداتی که در این مکان زندگی می کرده و چون دارای کراماتی بوده در این مکان دفن و مورد توجه مردم قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- مبارکه-مبارکه-محله نهچیر شهر مبارکه

زیارتگاه عزیر پیامبر

نسب : - مساحت : - توضیحات : در انتهای روستا و در فضایی سرسبز زیارتگاهی است با نام زیارتگاه عزیر پیامبرصلی الله علیه و آله وسلم. مردم و اهالی به نشانه احترام به این پیامبر عظیم الشان به این مکان آمده و با توجه به قرار داشتن چشمه ای که نام روستا نیز از آن گرفته شده بصورت مکانی سیاحتی ηزیارتی تبدیل شده و مورد توجه زایران و مسافران قرار گرفته است. این چشمه سالیانی است که از دل زمین جوشیده و باعث آبادانی و سرسبزی محیط و موقعیت جغرافیایی روستا گردیده است بطوری که تمامی آبهای مزارع از همین چشمه سیراب می گردند. مکان فوق با توجه به سرسبزی و وجود چشمه فوق مکانی زیارتی و سیاحتی تبدیل شده و مورد توجه زایران می باشد. آدرس : اصفهان-مبارکه-مبارکه-در فاصلة 21 کیلومتری شهر مبارکه به سمت بروجن و بعد از شهرک مجلسی روستایی است به نام حوض ماهی.

زیارتگاه مالک اشتر

نسب : در عقیده مردم این مکان در واقع مورد عنایت مالک اشتر بوده و به عنوان مکانی مقدس برای خواندن دعا و زیارات در آمده است. مساحت : این بنا دارای مساحت 150 متر می باشد که گنبدی کوچک که ارتفاع آن از کف به 12 متر می رسد دارا می باشد. توضیحات : این زیارتگاه که به عنوان نظرگاه مالک اشتر بین مردم مشهور است. این زیارتگاه در کنار قبرستان و گورستان محله قرار گرفته است. در عقیده مردم این مکان در واقع مورد عنایت مالک اشتر بوده و به عنوان مکانی مقدس برای خواندن دعا و زیارات در آمده است. آدرس : اصفهان-مبارکه-مبارکه-در محلة شیخ آباد شهر مبارکه

نکو آباد دیزیچه

امام زاده محمد سلام الله علیه

نسب : این امامزاده بزرگوار نسبشان طبق عقیده بزرگان و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت کل فضای امامزاده 5000 متر بوده و ساختمان جدید زیر بنایی به مساحت 400 متر خواهد داشت که با سازه های استاندارد و زیر نظر مهندسان فنی در حال اجرا می باشد. توضیحات : ساختمان قدیم امامزاده بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که در سال 1387 تخریب و هم اکنون مراحل بازسازی آن توسط هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان مبارکه در دست اقدام می باشد. هم چنین گنبدی نیز دوپوش به ارتفاع 36 متر روی بقعه قرار خواهد گرفت. آدرس : اصفهان- مبارکه-نکو آباد دیزیچه-در صحرای قوروق واقع در نکوآباد دیزیچه

نائين

انارک

زیارتگاه شاهچراغ (پیر مردان) سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای بقعه به اضافه 2 اتاق مجاور آن 100 متر مربع می باشد که با مصالح خشت و گل ساخته شده به مرور زمان مرمت گردیده است.مساحت کل زیارتگاه 15000 هزار متر مربع می باشد. توضیحات : در داخل بقعه ضریحی فلزی در ابعاد 1 × 5/2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. بقعه هیچ گونه تزیینات هنری نداشته و تنها بیرون ایوان آن کاشیکاری شده است. این زیارتگاه دارای دو منار کوچک در بالای ایوان به ارتفاع 8 متر از کف می باشد. این مکان در حال حاضر با توجه به موقعیت جغرافیایی اش مورد توجه مردم شهر انارک و زایرین حرم آقا ثامن الحجج علیه السلام قرار دارد. آدرس : 200 کیلومتری اصفهان- 75 کیلومتری نایین-شهر انارک

چوپانان

امام زاده سید جلال الدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر بنا به گفته اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 400 متر و زیر بنایی به مساحت 300 متر مربع می باشد. توضیحات : داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 1× 2 روی سنگ مزار قرار گرفته و دیوارهای اطراف تا سقف سنگ کاری شده است. این امامزاده و زیارتگاه دارای گنبد و گلدسته و همچنین تزیینات داخلی چون کاشیکاری، گچ بری و یا آینه کاری نمی باشد. با توجه به در مسیر راه قرار داشتن این روستا و امامزاده، این مکان مورد توجه زایرین حرم حضرت امام رضاعلیه السلام قرار گرفته است. آدرس : 35 کیلومتری اصفهان- 175 کیلومتری نایین-روستای چوپانان

سلطان نصير

امام زاده سلطان سید نصیر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به گفته و روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حدود 400 متر مربع بنا گردیده است.این امامزاده دارای صحنی به مساحت 5000 متر و زیر بنایی بالغ بر 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا که مصالحی از خشت و گل داشته همچنان حفظ گردیده و سالن و رواقهای اطراف آن توسط فرد خیری بنا گردیده است. ا ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 4 ×3 روی سنگ مزار امامزاده در داخل بقعه قرار دارد و گنبدی دو پوش که روی دوم آن بازسازی گردیده از کف 16 متر ارتفاع دارد. بقعه دارای تزیینات گچ بری، کاشیکاری و یا آینه کاری نمی باشد. آدرس : اصفهان-35 کیلومتری نایین-در منطقة کوهستانی و در بیرون روستای سلطان نصیر

نائین

امام زاده حیدر سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزادة بزرگوار به روایت اهالی با هفده نسل به حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام می باشد. مساحت : ساختمان امامزاده مساحتی بالغ بر 150 متر مربع می باشد. توضیحات : ایشان پدر میرزا رفیعای نایینی استاد علامه مجلسی(ره) می باشند. داخل بقعه ضریحی چوبین در ابعاد 2×5/1 روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار گرفته است. و تزیینات داخل بقعه فاقد کاشیکاری، گچ بری و یا آیینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- نائیندر بافت قدیم-در مجاورت بنای باستانی(نارین قلعه)

امام زاده سلطان سید علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر بنا به گفته و اعتقاد بزرگان و معتمدین شهر و کتب تاریخی نایین به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : این زیارتگاه مساحتی بالغ بر 35000 هزار متر مربع می باشد که شامل صحن حرم به مساحت12000 متر مربع و فضای سبز آن 6000 متر و مجموعه، کتابخانه و رواق فاطمیه و شبستان فاطمیه می باشد.مساحت شبستان با رواق بیرونی آن به 1200 متر مربع می رسد که به حرم متصل است. توضیحات : این زیارتگاه با توجه به این نکته که در وسط شهر واقع گردیده و در مسیر زایرین حرم مطهر علی بن موسی الرضا قرار گرفته حذف کلیهٔ مراسمات ملی و مذهبی، تجمعات، راهپیمایی ها، عزاداری ها و جشن ها و سخنرانی ها در این مکان برگزار می گردد. گنبدی دو پوش که تاریخ ساخت آن به دوران صفویه می رسد کاشیکاری شده به ارتفاع 22 متر از کف روی بقعه قرار دارد. برای رفاه حال زایرین در جنب حرم مطهر، زایر سرای سنتی که شامل 15 باب اتاق و دو حمام مردانه و زنانه قدیمی ساخته شده است. همچنین در مجاورت صحن کتابخانهٔ عمومی آستان و کانون فرهنگی ورزشی نیز احداث گردیده است. این کتابخانه بالغ بر 5000 هزار جلد کتاب داشته که مورد توجه و استفاده اهالی شهر قرار دارد. داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/3 × 5/2 روی سنگ مزار امامزادهٔ شریف قرار دارد. تزیینات داخل حرم شامل گچ بری است که تا سقف ادامه داشته و در آیندهٔ نزدیک آیینه کاری و کاشیکاری خواهد گردید. این زیارتگاه با توجه به اینکه در مسیر راه حرم حضرت ثامن ایمه قرار گرفته، مورد توجه و احترام زایرین و مردم شهر نایین و اقصی نقاط کشور قرار دارد. آدرس : اصفهان-مرکز شهر نایین

بقعه سلطان موصیله سلام الله علیه

نسب : نسبت این مکان مقدس احترام ویژه قائل می باشند. مساحت : این زیارتگاه زیر بنایی بالغ بر 1500 متر مربع دارد توضیحات : به روایت اهالی، خادمهٔ حضرت فاطمهٔ معصومه سلام الله علیها مدفون در شهر قم می باشند. این زیارتگاه شامل رواقهای اطراف و حرم زیارتگاه می باشد. گنبدی دو پوش و کاشیکاری شده به ارتفاع 20 متر از کف روی بقعه قرار دارد. ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است و تزیینات داخل بقعه شامل نقاشی قدیمی دیوارها تا سقف می باشد. مردم و اهالی و خصوصاً بانوان نسبت این مکان مقدس احترام ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان-نائین-جنب خیابان امام خمینی-در بافت قدیم شهر

بقعه مصلاء شهر

نسب : - مساحت : مساحت صحن این بنا بالغ بر 18000 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای بقعه که هشت ضلعی است 400 متر مربع می باشد. توضیحات : این مقبره آرامگاه حاج محمد حسن کوزه کنانی و حاج عبدالوهاب دو تن از عرفای متوفی به 1250 و 1212 هـ.ق در شهر نایین می باشند که در این مکان به خاک سپرده شده اند. گنبدی فیروزه ای رنگ و دو پوش به ارتفاع 26 متر روی بقعه قرار گرفته است. این بنا در تاریخ 1250 تا 1264 هـ. ق به دستور محمد شاه سومین پادشاه قاجار بنا گردیده است رسم بندی و مقرنس های آجری داخل بنا به زیبایی هرچه تمام چشم هر بیننده ای را خیره می کند. آدرس : اصفهان-نائین-خیابان مصلی

سقا خانه چهل دختران

نسب : مکان مقدسی نزد مردم است که نام آن برگرفته از نام محله ی چهل دختران می باشد. مساحت : این ساختمان زیر بنایی بالغ بر 500 متر داشته که بنای اولیه آن 20 متر می باشد و داخل آن آینه کاری و گچ بری می باشد.فاز دیگر این سقاخانه مساحتی بالغ بر 490 متر دارد. توضیحات : این مکان مقدس نزد مردم شهر و حتی خارج از شهر و شهرستان از ارزش معنوی بسیاری برخوردار است. طوری که مردم برای ادای نذورات و بر آورده شدن حاجات به این مکان آمده و به دعا و راز و نیاز می پردازند.فاز دیگر این سقاخانه از سال 1370 مجدداً ساخته و به سقاخانه در دو طبقه اضافه گردیده است که عملیات ساختمانی تزیینات داخل در حال تکمیل می باشد. این مکان با توجه به قرار داشتن آن در کنار حسینیه شهر و برپایی مراسم سوگواری ایام عاشورا و دیگر مراسمات مذهبی مورد توجه مردم شهر نایین قرار دارد و در آن مراسمات مذهبی، سوگواری و اعیاد برگزار می گردد. آدرس : اصفهان- نائین-بازار نایین-محلة چهل دختران-جنب حسینیه

امام زاده سلطان سید محمود

نسب : این امامزاده بزرگوار به اعتقاد اهالی و معتمدین نسبشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعه و حرم، 150 متر مربع می باشد و ضریحی چوبین در ابعاد 3 ×5/1 روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار گرفته است. توضیحات : در فاصلة 36 کیلومتری نایین و در دل صحرا در منطقة کوهستانی خوش آب و هوا زیارتگاهی است با نام امامزاده سلطان سید محمودعلیه السلام. این امامزاده بزرگوار به اعتقاد اهالی و معتمدین نسبشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. ساختمان امامزاده قدمتی حدود 200 ساله داشته و دارای گنبدی فیروزه ای رنگ به ارتفاع 10 متر از کف می باشد. صحن حیاط امامزاده مساحتی بالغ بر 2000 متر داشته و 10 باب زایر سرا برای رفاه حال زایرین در طرف دیگر صحن ساخته شده است. مساحت بقعه و حرم، 150 متر مربع می باشد و ضریحی چوبین در ابعاد 3 ×5/1 روی سنگ مزار امامزادة شریف قرار گرفته است. دیوارها و اضلاع بقعه آجری است که تا سقف ادامه دارد. با توجه به موقعیت جغرافیایی و آبادانی محل این مکان به عنوان مکانی زیارتی و سیاحتی مورد توجه زایرین قرار دارد. آدرس : اصفهان- نائین-نائین-در فاصلة 36 کیلومتری نایین و در دل صحرا در منطقة کوهستانی خوش آب و هوا

نیضی آباد

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسبت این امامزاده شریف بنا به روایت اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای فعلی حرم 100 متر مربع می باشد که در طرح بازسازی امامزاده رواقها و سالن های جنبی آن احداث خواهد گردید. توضیحات : این مکان در قدیم بقعه ای با مصالح خشت و گل و مساحتی به ابعاد 4 ×3 داشته که در سال 1387 به همت اداره اوقاف شهرستان نایین تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیمی آن شده است. در حال حاضر ضریح چوبین کوچکی به ابعاد 5/1 ×1 روی سنگ مزار قرار گرفته که آن نیز در طرح بازسازی حرم تعویض خواهد شد. آدرس : اصفهان- 15 کیلومتری شهر نایین-نیضی آباد- در مجاورت معدن روی و مس و در دل صحرا

نجف آباد

اشن

بقعه بابا نور الدین سلام الله علیه

نسب : سند معتبری از زندگی نامه بابا نورالدین در دست نبوده و فقط به گفته معتمدین محل، این زیارتگاه مزار سیدی است که در حدود 600 سال پیش یا بیشتر به خاک سپرده شده است. مساحت : مساحت زیر بنای حدود 500 متر مربع . توضیحات : اِشَن جزء منطقة مهر دشت و شهرستان نجف آباد محسوب می شود. مزار قدیمی این بقعه، قبری خاکی و خانه ای قدیمی با گل و چوب بوده و در سال 1377 با همت اهالی و اداره اوقاف نجف آباد و خیرین، این مزار تخریب و ساختمان کنونی ساخته شده و هم اکنون نیز در حال کامل شدن است. ضریحی فلزی به ابعاد 5/2 ×2 روی مزار داخل بقعه قرار دارد. ارتفاع گنبد از زمین که با آجر و سیمان ساخته شده به 16 متر می رسد. همچنین در کنار حرم زیارتگاه بقعة بابا نور الدّین سرویس بهداشتی و آشپزخانه نیز ساخته شده است. کاشی کاری هنرمندانه گنبد زیارتگاه به خوبی از دور و دل کوه نمایان است. و مردم روستای اِشن نسبت به صاحب بقعه ارادت و احترام خاصی قایلند. آدرس : اصفهان- 130کیلومتری نجف آباد به سمت گلپایگان- روستای اِشَن- خارج از روستا-در دامنة کوه

پولاد شهر

امام زاده ساره مریم سلام الله علیها

نسب : امامزاده آقا شاهزاده از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام. مساحت : مساحت زیربنای زیارتگاه به 100 متر مربع می باشد. توضیحات : امامزاده آقا شاهزاده از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام. بقعه فعلی این امامزاده که در دست تعمیر و بازسازی و توسعه می باشد و قدمت آن به زمان ایلخانیان بر می گردد.در داخل بقعه ضریحی فلزی به ابعاد 3 ×5/2 روی مزار امامزاده شریفه از 10 سال پیش جایگزین ضریح قبلی که چوبین بوده گردیده است. در برنامه طرح و توسعه جدید، به همت هییت امناء و خیرین محل، مساحت صحن امام زاده به 1650 متر خواهد رسید که ستونهای آن مشهود می باشد. آدرس : اصفهان- 7 کیلومتری شهرستان نجف آباد-مسیر پولادشهر, نجف آباد-کنار گلزار شهدا

دهق

امام زاده تقی سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به اعتقاد معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 1300 متر ساخته شد. توضیحات : بنای قدیمی این بقعه ساختمانی از خشت و گل دتر ابعاد 3 ×5/2 بوده که گنبدی طاق و چشمه ای معمولی روی آن قرار گرفته بوده است. در سال 1363 به همت اهالی محل و هیبت امناء و خیرین و همکاری اداره اوقاف نجف آباد این بنا تخریب و بنای فعلی ساخته شد. گنبد فعلی امامزاده از سطح زمین 19 متر ارتفاع داشته و دارای سه شبستان و 4 رواق در اطراف می باشند از سه ایوان موجود 2 ایوان مشرف به شهر، دارای کاشیکاری هنرمندانه ایست که چشم زایرین را به خود خیره می کند. در داخل امامزاده ضریح فلزی 4 گوشی به ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار که از تاریخ نصب آن 10 سال می گذرد، قرار گرفته و کماکان نماهای داخل و تزیینی امامزاده همچنان در حال ساخت و بازسازی است. این بارگاه که گفته می شود برادرزادهٔ امام زاده شمس الدین محمد علویجه می باشد از احترام و تقدس خاصی برای زایرین و اهالی شهرستان برخوردار می باشد. در قطعه سنگی که در حرم موجود می باشد که به تاریخ 1299(هـ. ق) جملات زیر حجاری شده است: [بنا به فرمایش سرکار عظمت شوکت مدار حضرت معزاولیاء خان ناظرایدالجلاله تعمیر بقعه مبارکه لافرح، که مکان شریف و مبارکیست و در کتاب معتبر دیده شده که در این مکان شریف 7 نفر از اولاد اَمجد ایمه اطهار می باشد. بدین تفسیر به یک قران(قرن) که تقی بن محسن ابن موسی ابن جعفرعلیه السلام می باشد او را در دامنهٔ درّه لافرح سوفیا این مردان ملیه اله لعنت او را شهید کرد و چهار دختر از اولاد حضرت رضا علیه آله تهیه و سنا که در زیر بزرگ سنگ دم دره غایب شده اند، از اسامی آنها این است حلیمه و سکینه و آمنه و رحیمه باشند ودو نفر از اولاد امجاد حضرت امام زین العابدین که روحیل و ادهم باشند و به دامنه دره و رودخانه شهید کرده اند. و ثبت و ضبط این وقاع در شوال سنهٔ الف و ما تسعه و تسعین به سعی و احتمام سرکار عالی جناب نایب محمد کریم منان صورت انجام پذیرفت(عمل استاد مشهدی عبداله حجار) در داخل بقعه سنگی وجود دارد که تاریخ آن به سال 1299 هـ .ق بود. در آن از امام زادگانی دیگر چون حیلمه، سکینه، آمنه و رحیمهسلام الله علیها از اولاد امام زین العابدین یاد شده است. آدرس : اصفهان- 75 کیلومتری نجف آباد-10 کیلومتری شهرستان علویجه-دهق

علويجه

امام زاده شمس الدین محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد مردم و اهالی به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 2500 متر مربع . توضیحات : گنبد قدیمی امام زاده که ساختمانی 4×3 و گنبدی با ارتفاع 17 متر با مصالح خشت و گل ساخته شده بود در سال 1383 تخریب و بقعه جدید با همت اهالی و خیرین محلی با ارتفاع 10 متر به صورت دو طبقه ساخته شد و هم اکنون در حال ساخت است. گنبد جدید امامزاده از زمین تا سقف گچ بری 18 متر ارتفاع داشته و گچ بری های زیبا و آینه کاری های چشم نواز حرم چشم هر زواری را خیره می کند. ضریح جدید امامزاده که به صورت 8 ضلعی و با طرحی جدید و زیبا جایگزین ضریح چوبین قدیمی شده در سال 1387 توسط استاد کاران اصفهانی ساخته شد که سازنده این ضریح استاد عباسپور همان سازندة عتبات عالیات و ضریح و حرم حضرت ابوالفضل علیه السلام می باشد که با بدرقه و استقبال بی نظیر اهالی و جهت شهرستان و استان روی آن نصب گردید. گنبد زیبای فعلی بر روی ستون گچ بری و آینه کاری شدة زیبا رخ می نمایاند. لوستر زیبای بالای ضریح که شباهت زیادی به لوستر ضریح حرم حضرت عبدالعظیم حسنیعلیه السلام داشته جلوة خاصی به حرم بخشیده است. در گوشه غرب ضریح امامزاده آرامگاهی است با نام حاج وکیل قدمعلی امینی که یکی خادمین قدیم امامزاده بوده که حکایتی دارد. در هنگام تعمیر بقعه و حرم امامزده که نیاز مبرم به آب بوده و طی مکاشفه ای امامزاده مکان را برای ایشان در عالم رویا و مکاشفه مشخص می نمایند که در عالم بیداری ایشان به سر چاه آماده ای در دل کوهی سنگی رفته و از آب چاه استفاده نمایند که هم اکنون نیز جهت تبرک زایرین از آب چاه استفاده می نمایند. در روبروی زیارتگاه 5 شهید گمنام دفاع مقدس نیز دفن گردیده که دارای گنبد کوچکی بوده است که است مورد زیارت و تکریم زایرین و مجاورین قرار می گیرد. آدرس : اصفهان- نجف آباد-علویجه-در بالای کوهی مشرف به شهر

نطنز

ابيانه

امامزادگان یحیی و عیسی سلام الله علیهما

نسب : نسب این امامزادگان شریف به روایت اهالی و معتمدین به حضرت امام همام امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیبای زیارتگاه 300 متر مربع می باشد و مساحت زیر بنای بقعه آن به 100 متر مربع می رسد. توضیحات : قدمت بنای ساختمان حدوداً به چهار صد سال قبل و دوران صفویه می رسد که گنبدی فیروزه ای رنگ و مخروطی شکل که ارتفاع آن از کف به 22 متر می رسد روی بقعه قرار دارد. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/1 × 5/2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. این مکان با توجه به قرار داشتن در روستای تاریخی ابیانه مورد توجه زایرین دور و نزدیک قرار دارد. آدرس : اصفهان- نطنز-ابیانه-روستای تاریخی ابیانه واقع در 45 کیلومتری نطنز

اوره

امام زاده گروه آباد سلام الله علیه

نسب : اطلاق نام گروه آباد به این زیارتگاه به این دلیل است که به روایت از معتمدین، عده و گروهی از امامزادگان در این مکان مدفون می باشند. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه و حرم بالغ بر 300 متر مربع است. توضیحات : اطلاق نام گروه آباد به این زیارتگاه به این دلیل است که به روایت از معتمدین، عده و گروهی از امامزادگان در این مکان مدفون می باشند. بنا به روایت از معتمدین در این زیارتگاه 36 نفر از فرزندان ایمه اطهار که نسبشان به هرکدام از ایمه می رسد مدفوونند که احتمال غریب به یقین این مکان مأوا و جایگاهی بوده است که به مرور زمان امامزادگان بزرگوار در طول تاریخ به این مکان مهاجرت نموده و بعد از وفاتشان در کنار دیگر امامزادگان مدفون در این مکان به خاک سپرده شده اند. ساختمان فوق تا سال 1342 بنایی با مصالح خشت و سنگ بوده که به همت خیرین تخریب و بنایی جدید جایگزین آن شد. در داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 3×3 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرارگرفته است. بقعه فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. در صحن زیارتگاه برای رفاه حال زایرین 10 باب زایر سرا ساخته است. این مکان به عنوان مکانی سیاحتی و زیارتی محسوب شده که مورد استقبال زایرین دور و نزدیک شهرستان و استان می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-اوره-روستای اوره واقع در فاصله 9 کیلومتری نطنز

زیارتگاه چهار بزرگوار سلام الله علیهم

نسب : از نوادگان امام محمد باقرعلیه السلام و امامزادگان ابوالقاسم و اسماعیل علیه السلام از نوادگان امام موسی بن جعفرعلیه السلام می باشند. مساحت : مساحت 2 صحن امامزاده بالغ بر 40 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای بقعه و مسجد و رواقهایش به حدود 600 متر مربع است. توضیحات : این بنا تا سال 1356 ساختمانی با مصالح خشت و گل بود که با همت هییت امناء ، خیّرین و اهالی روستا تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. روی سنگ مزار امامزادگان شریف در داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم به ابعاد 3 ×2 قرار دارد. تمامی دیوارهای حرم تا سقف و زیر گنبد به صورت آینه کاری زیبا و هنرمندانه ایست که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. گنبد طلایی رنگ و دوپوش زیارتگاه از کف 30 متر ارتفاع دارد. آدرس : اصفهان- نطنز- اوره-در فاصله 4 کیلومتری نطنز واقع در روستای اوره

بامير

امام زادگان زین الدین و محمد سلام الله علیهما

نسب : نسب امام زاده زین الدین علیه السلام به روایت اهالی امام محمد باقرعلیه السلام و نسب امامزاده محمد به حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای حدود 200 متر ساخته شده است. این زیارتگاه صحن و حیاطی بالغ بر 150 متر مربع دارد. توضیحات : این زیارتگاه ساختمانی با مصالح خشت و گل داشته که به همت اهالی و هییت امناء مسجدی در جوار آن ساخته شده است. گنبد خشت و گل و مخروطی شکل زیارتگاه همچنان بر روی بقعه قرار دارد. داخل بقعه کوچک امامزادگان شریف ضریحی از جنس چوب در ابعاد 3 ×3 روی سنگ مزار امامزادگان شریف قرار دارد. داخل بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-بامیر-در محله بامیر شهر نطنز

برزرود

امام زادگان اسماعیل و اسحاق سلام الله علیهما و حلیمه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزادگان جلیل القدر به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بالغ بر 500 متر دارد توضیحات : ساختمان و بنای قدیمی امامزاده که همچنان حفظ گردیده چندین بار به دلیل سیل تخریب و مجدداً بازسازی گردیده است که تاریخ بازسازی آن روی چوب سقف آن نوشته شده است. در گوشه حرم منبری چوبین و قدیمی که قدمتی هزار ساله دارد قرار دارد که قدمت بنا را تثبیت می کند. همچنین ضریحی چوبین و مشبک در ابعاد 2×3 روی سنگ امامزادگان شریف قرار گرفته است. در داخل ضریح زیارتگاه اسامی سه بزرگوار روی سنگ مرمر نوشته و حکاکی شده است. بقعه و حرم فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-برزرود-در فاصلة 20 کیلومتری نطنز و در روستای برزرود

بيدهند

زیارتگاه شاهزاده سلیمان سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده فوق به حدود 500 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1332 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت خیرین و اهالی بنای جدید جایگزین بنای قدیمی آن شده است. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 22 متر ارتفاع دارد و مناره و گلدسته زیارتگاه به ارتفاع 20 متر در کنار گنبد به چشم می خورد. مساحت زیربنای حرم زیارتگاه شاهزاده سلیمان علیه السلام آن حدوداً 300 متر مربع می باشد. در داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 2 ×2 روی سنگ مزار امامزاده جلیل القدر قرار دارد. در اطراف و بالای ضریح و حاشیه گنبد آجری بقعه آینه کاری زیبا و هنرمندانه ایست که چشم هر بیننده را به خود خیره می کند. آدرس : اصفهان- نطنز-بیدهند-در روستای بید هَند در فاصله 35 کیلومتری نطنز

تکیه سادات

امام زاده سید جلاالدین مهدی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به حضرت امام جواد ائمه علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای فعلی و ساختمان جدید زیارتگاه بالغ بر 1600 متر مربع خواهد رسید که شامل بقعه و حرم، دو گلدسته و گنبد و شبستان کنار آن خواهد بود. توضیحات : این بنا تا تاریخ 1381 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و هییت امناء تخریب و ساختمان جدید هم اکنون در حال ساخت و ساز مراحل تکمیلی است. در این بنا سه ضریح وجود دارد که روی هر کدام حفاظی چوبین و مشبک کاری شده قرار دارد. در بیرون بقعه هم اکنون دو ضریح و آرامگاهِ فرزند و همسر بزرگوار امامزاده شریف قرار داشته که در طرح بازسازی همگی در یک بقعه قرار خواهند گرفت. در داخل بقعه قدیمی که همچنان حفظ شده است ضریح امامزادهٔ سید جلال الدین مهدی علیه السلام قرار دارد که در ابعاد 3 ×2 می باشد. مساحت بقعه و حرم در حال حاضر 40 متر مربع می باشد. بقعهٔ فوق فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل گچ بری، کاشیکاری یا آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-تکیه سادات-در فاصلهٔ 28 کیلومتری نطنز واقع در روستای تکیه السادات و بر فراز کوه کرکس

جاريان

امام زاده میر احمد سادات سلام الله علیه

نسب : این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل نسبشان به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده و رواقهایش بالغ بر 600 متر مربع بوده و مساحت بقعه و حرم زیارتگاه امامزاده میر احمد سادات علیه السلام 150 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1378 ساختمانی با مصالح خشت و گل داشته که با همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. این مکان به این علت پسوند سادات دارد که به نقلی سادات بسیاری در این مکان مدفون می باشند. ساداتی که در این مکان مدفون می باشند. ساداتی که در رکاب امامزاده میر محمدعلیه السلام به شهادت رسیده اند. در داخل حرم و بقعه ضریحی با حفاظی چوبین و مشبک در ابعاد 3 ×3 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد و تزیینات از قبیل آینه کاری و کاشیکاری و یا گچ بری در حرم به چشم نمی خورد. آدرس : اصفهان- نطنز-جاریان-در روستای جاریان در 4 کیلومتری نطنز

خفر

امام زاده احمد ابن محسن ابن امام زین العابدین سلام الله علیه

نسب : نسب این بزرگوار با توجه به روایت از بزرگان و معتمدین به حضرت امام زین العابدین علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن و اطراف زیارتگاه 2500 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای بقعه و حرم زیارتگاه احمد بن محسن بن امام زین العابدین علیه السلام 85 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1376دارای گنبد دوپوش که گنبد بیرونی آن 250 سال قبل و گنبد اول آن قدمت بیش از 1000 سال داشته که کلاً به استثناء مرقد آن بزرگوار تخریب و در عرض دو سال با همت اهالی، هییت امناء و خیرین ساخته شده است. گنبدی مخروطی شکل و دو پوش زیبایی به ارتفاع 22 متر از کف روی بقعه به صورت کاشیکاری قرار گرفته است. در داخل بقعه ضریحی فلزی و زیبا در ابعاد 3 ×2 متر روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته است. در طرح آینده بقعه تمامی اضلاع و سقف کاشیکاری و آینه کاری خواهد گردید. این مکان با توجه به موقعیت جغرافیایی اش و قرارداشتن در بین راه جاده اصفهان- نطنز مورد توجه زایرین و مسافران سراسر استان و حتی کشور قرار دارد. آدرس : اصفهان- نطنز-خفر-در روستای خَفر در فاصله 5 کیلومتری نطنز و در محور اصفهان- نطنز

ريسه

امام زاده سید علی سلام الله علیه

نسب : این امامزاده شریف به روایت اهالی از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 10 متر مربع که سنگ مزار امامزاده در وسط آن قرار گرفته است و فاقد ضریح است. توضیحات : این امامزاده شریف به روایت اهالی از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. این بنا در سال 1378 اتاقی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی ساختمان قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. بقعه فاقد ضریح بوده و همچنین فاقد تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد.
آدرس : اصفهان- نطنز-ریسه-در محلة رسیه

صالح آباد

امام زاده صالح سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به روایت و اعتقاد اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت ایوان در طبقة فوقانی این بنا مساحتی بالغ بر 70 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا در قدیم بقه ای با مصالح خشت و گل بوده که در 1370 به همّت هییت امناء و خیریت و نظارت اداره اوقاف شهرستان نطنز تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. این ساختمان در دو طبقه و 300 متر زیر بنا ساخته شده است. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد و در داخل بقعه حفاظی چوبین روی سنگ مزار امامزاده شریف نصب گردیده و تزیینات داخل بقعه و حرم فاقد گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-صالح آباد-در روستای صالح آباد در فاصلة 15 کیلومتری شهر نطنز

طامه

امام زاده سید فاضل سلام الله علیه

نسب : نسب این بزرگوار به روایت از معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حدود 200 مترمربع می باشد که کلاً مجموع به اضافه زمینهای اطراف آن به 1200 مترمربع می رسد. توضیحات : این ساختمان قدمتی 700 ساله داشته و تاریخ آن به دوران تیموریان بر می گردد. گنبدی مخروطی شکل و کاشیکاری شده روی بقعه به ارتفاع 12 متر از کف قرار گرفته است. در کنار بقعه سالن اجتماعاتی به مساحت 800 متر برای برپایی مراسمات دینی در سال 1375 آغاز به ساخت شده است و همچنین 14 زایر سرا جهت رفاه زایرین دور و نزدیک ساخته و تدارک دیده شده است. مساحت زیر بنای قدیمی بقعه 100 متر مربع می باشد و ضریحی فلزی در ابعاد 2×5/2 روی سنگ مزار امامزاده قرار دارد. در داخل حرم، نقاشیهای سقف و اطراف دیوارهای بقعه به دوران تیموریان رسیده که مرمت گردیده است. آدرس : اصفهان- نطنز-طامه-در فاصله 5 کیلومتری نطنز واقع در روستای طامه،

بقعه خواجه حافظ سلام الله علیه

نسب : این بنا در واقع آرامگاه دو امامزاده جلیل القدر بنام سید ابوالحسن و سید ابوالقاسم از نوادگان حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام می باشند مساحت : مساحت 5000 متر مربع می باشد. توضیحات : اطلاق نام خواجه حافظ به این زیارتگاه به روایت از معتمدین محل، به دلیلی محل دفن خادم این دو بزرگوار بنام خواجه حافظ بوده که البته در این بنا قبر و مزار خواجه حافظ دقیقاً مشخص و معین نشده است. این زیارتگاه قدمتی حدود 380 ساله دارد زیر بنای بقعه و حرم زیارتگاه به حدود 40 متر مربع می رسد. در داخل حرم، و بر روی سنگ مزار امامزادگان شریف ضریحی چوبین در ابعاد 2×5/1 قرار گرفته و بقعه فاقد تزیینات گچبری و کاشیکاری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-طامه-در روستای طامه

طرق ورد

امام زادگان چهار بزرگوار سلام الله علیهم

نسب : نسب شریفشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه کنونی به حدود 600 متر مربع می رسد. توضیحات : امامزادگان: سید ابراهیم، سید محمد، میر سید علی و سید عبداله علیه السلام. این بنا تا سال 1377 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن گردیده است. مساحت صحن زیارتگاه که در جوار آن قبرستان و گلزار شهدا نیز قرار دارد و بالغ بر 000/30 متر مربع می باشد. گنبد دو پوش زیارتگاه از جنس استیل از کف 12 متر ارتفاع دارد. بقعه و حرم فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. و تنها در داخل حرم و بقعه و در بالای ضریح و حاشیه زیر گنبد، زیارت وارث کاشیکاری شده است. آدرس : اصفهان- نطنز-طرق ورد-در روستای طرق رود واقع در 35 کیلومتری نطنز

فریزهند

بقعه صاحب منبر سلام الله علیه

نسب : ایشان به روایت از اهالی عماد بن زید بن امامزاده زین العابدین علیه السلام می باشد. مساحت : بنای فعلی زیارتگاه حدود 50 متر مربع می باشد. توضیحات : این بقعه تا سال 1381 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین آن شده است. در داخل بقعه ضریحی چوبین و مشبک در ابعاد 5/1 ×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است. گنبد کوچک زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد. در داخل بقعه حاشیه زیر گنبد زیارتگاه دور تا دور اسامی ایمه اطهار گچ بری و نوشته شده است. بقعه فوق فاقد آینه کاری و گچ بری می باشد. منبری قدیمی و منبت کاری شده گوشه بقعه قرار دارد که قدمتی دیرینه داشته که نام زیارتگاه از وجود و اعتبار منبر نامبرده می باشد. آدرس : اصفهان-نطنز-فریزهند-روستای فریزهند شهرستان نطنز بقعه صاحب منبر می باشد

كمجان

امام زادگان ایوب سلام الله علیه و جمیله خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این دو بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : بنای فعلی امامزادگان شریف 700 متر مربع زیر بنا داشته و گنبد فلزی و دو پوش زیارتگاه که از کف 22 متر ارتفاع دارد. توضیحات : نسب این دو بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این بنا تا سال 1386 (قمری) بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین بازسازی گردیده است. در داخل حرم با صفای امامزدگان جلیل القدر، ضریحی فلزی در ابعاد 2 ×3 روی سنگ مزار قرار گرفته است. دور تا دور دیوار و اطراف ضریح تا سقف بصورت آینه کاری زیبایی است که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. آدرس : اصفهان- نطنز-کمجان-در روستای کُمجان در فاصله 36 کیلومتری نطنز

مزده

امام زاده علی ابن محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به گفته و روایت معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده که در واقع قبرستان روستا نیز محسوب می شود به حدود 2000 متر می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1379 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که با همّت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف نطنز تخریب و بنای جدید جایگزین آن گردیده است. ساختمان بنای جدید امامزاده 100 متر مربع زیر بنا داشته و گنبدی دو پوش به ارتفاع 14 متر از کف بروی بقعه قرار دارد. در داخل بقعه ضریحی از جنس فلز و چوب در ابعاد 3 ×5/2 در حال ساخت و نصب می باشد، در طرح آتیه بقیه دیوارها و سقف حرم، آینه کاری و کاشیکاری خواهد گردید. آدرس : اصفهان- نطنز- میلاجرد-در روستای میلاجِرد در فاصلهٔ 15 کیلومتری نطنز

ميلاجرد

امام زادگان چهار بزرگوار سلام الله علیهم

نسب : نسب این امامزادگان شریف به روایت و اعتقاد بزرگان محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : این بزرگواران در بقعه ای به مساحت 100 متر مربع مدفون اند و روی بقعه گنبدی مخروطی شکل و چند ضلعی که کاشیکاری فیروزه ای رنگ دارد از کف 12 متر فاصله دارد. توضیحات : حضرت شاهزاده شعیب، شاهزاده اسماعیل و شاهزاده یحیی و شاهزاده سلیمانعلیه السلام. صحن حیاط زیارتگاه مساحتی حدود 500 متر دارد و در اطراف صحن جهت رفاه حال زایرین این مکان و امامزادگان شریف چند باب زایر سرا در حال ساخت و ساز می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-مزده-در روستای مِزده واقع در 25 کیلومتری نطنز

نطنز

امام زاده بی بی رقیه خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده شریفه به اعتقاد اهالی و بزرگان شهر به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه حدود 000/10 هزار مترمربع می باشد و مساحت زیربنای حرم 500 متر مربع است. توضیحات : ساختمان امامزاده تا سال 1351 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هیبت امناء، خیرین بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قبل آن گشته است. ارتفاع گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 22 متر ارتفاع دارد. در داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/2 ×5/3 روی سنگ امام زاده شریفه قرار گرفته است. در اطراف ضریح 8 ستون کاشیکاری شده قرار دارد که در انتهای ستونها تا سقف بصورت هنرمندانه ای آینه کاری گردیده است. در طرح آینده تمامی دیوارهای زیارتگاه به روایت هیبت امناء کاشیکاری و آینه کاری خواهد گردید. مردم شهر نطنز و خصوصاً بانوان با توجه به کرامات این امامزاده شریفه به این مکان مقدس احترام و ارادت ویژه قایل می باشند. آدرس : اصفهان- نطنز-نطنز-در مرکز شهر نطنز واقع در ارتفاع،

امام زاده سلطان سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام سجاد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه امامزاده سلطان سید محمد علیه السلام 000/10 مترمربع می باشد و مساحت زیر بنای بقعه و حرم بعلاوه چهار رواق آن به 450 متر مربع می رسد. توضیحات : قدمت این بنا به گفته هییت امناء به حدود 150 سال می رسد که به مرور زمان مرمت و بازسازی شده است. گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 17 متر ارتفاع دارد که کاشیهای فیروزه ای رنگ آن به مرور زمان فرسوده و ریخته شده است که در طرح توسعه زیارتگاه برداشته شده و گنبد جدید جایگزین گنبد کنونی آن خواهد گردید. در داخل حرم و بقعه ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 متر روی سنگ مزار امامزاده قرار گرفته است. بقعه فوق فاقد هر گونه تزیینات کاشیکاری، گچ بری و یا آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-نطنز-در محله سِرِشک شهر نطنز

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده شریف به اعتقاد و روایت بزرگان محل به حضرت امام جواد علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت محوطه و صحن زیارتگاه 1500 متر مربع بوده و مساحت زیر بنای بقعه 200 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1378 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء، خیرین و اداره اوقاف شهرستان نطنز بنای قدیمی آن تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. در داخل حرم امامزاده ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته و سقف بالای گنبد به صورت زیبایی گچ بری و آینه کاری شده است. که نظر هر زایری را به خود جلب می کند. بقعة فوق با توجه به تازه ساز بودن ساختمان آن در حال حاضر فاقد هر گونه تزیینات هنری از قبیل آینه کاری، کاشیکاری و یا گچ بری می باشد. گنبد دوپوش امامزاده کاشیکاری شده و از کف 12 متر ارتفاع دارد. آدرس : اصفهان-نطنز-نطنز-در محله وِشوِشاد شهر نطنز

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر به روایت معتمدین و بزرگتران شهر به حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن و محوطه زیبای امامزاده به 000/50 متر می رسد که به دلیل داشتن فضایی فرحبخش و زیبا موجب استقبال زائرین شهر و شهرستان قرار دارد. توضیحات : ساختمان امامزاده بنایی است با قدمت 1000 ساله که به مرور مرمت گردیده است و گنبدی فیروزه ای رنگ و کاشیکاری شده روی بقعه قرار دارد. مساحت زیر بنای بقعه امام زاده عبدالله علیه السلام به حدود 100 متر مربع می رسد. داخل بقعه و حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/2 × 5/1 روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار دارد. بقعه فوق فاقد تزیینات گچ بری و آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. بنا به روایت معتمدین در این زیارتگاه امامزادگان دیگری نیز محل مدفون می باشند. در مجاورت این زیارتگاه برجی قدیمی که تاریخ آن به دوران سلجوقیان می رسد قرار دارد که مرمت و بازسازی شده است. گفته می شود نظیر این برج 3 برج دیگر نیز در چهارطرف زیارتگاه قرار داشته که به مرور زمان تخریب شده است و تنها برج باقی مانده یادگار و یادآور تاریخی این مکان می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-نطنز-در شهر نطنز

امام زاده یحیی و طاهر سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزادگان جلیل القدر با توجه به اسناد موجود و روایت اهالی به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت بقعه حرم زیارتگاه بالغ بر 60 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا ساختمانی با مصالح خشت و گل بود که همچنان محفوظ مانده و شبستانی بالغ بر 300 متر مربع در کنار حرم و بقعه قدیمی ساخته شده است. در داخل بقعه دو ضریح از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×5/1 متر و دیگری در ابعاد 50 ×180 سانتیمتر قرار دارد. در ضریح اول پیکر مطهر امامزاده یحیی علیه السلام و در ضریح کوچکتر حضرت طاهر علیه السلام مدفون می باشند. مساحت صحن و حیاط زیارتگاه و دورتا دور بقعه بالغ بر 7000 متر مربع می باشند. همچنین گنبد فلزی زیارتگاه از کف 22 متر می باشد. بقعه و حرم زیارتگاه فاقد تزیینات گچ بری، و آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-نطنز-در محلة مزید آباد نطنز

بارگاه شاهزاده حسین سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت امام هادی علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن امامزاده و زیارتگاه 700 متر مربع می باشد. توضیحات : ایشان عموی حضرت امام زمان(عج) و برادر حضرت امام حسن عسکری علیه السلام و فرزند بلافصل حضرت امام هادی علیه السلام می باشد. قدمت این بنا به عصر صفویه رسیده و دارای گنبدی دوپوش و فیروزه رنگ است که از کف 20 متر ارتفاع دارد. در ضلع شمالی صحن زیارتگاه شاهزاده حسینعلیه السلامجهت رفاه حال زایرین، 12 باب زایر سرا ساخته شده است. همچنین در ضلع غربی صحن زیارتگاه مسجد و شبستانی به مساحت 600 متر مربع ساخته شده است. در داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×2 متر روی سنگ مزار امام زاده بزرگوار قرار گرفته است. دیوارهای حرم تا سقف نقاشی شده که قدمت آن به دوران صفویه رسیده و در دوران قاجاریه مرمت و بازسازی و تکمیل گردیده است. این زیارتگاه با توجه به موقعیت جغرافیایی اش و قرار داشتن در مسیر راه اصفهان، کاشان مورد توجه زایرین و مسافرین اقصاء نقاط شهرستان و کشور قرار دارد. آدرس : اصفهان- نطنز-نطنز-در فاصله 25 کیلومتری نطنز بارگاه ملکوتی حضرت شاهزاده سلطان حسین علیه السلام قرار دارد.

بقعه سید حسن حسینی سلام الله علیه

نسب : ایشان از عرفای نامدار قرن نهم هـ .ق بوده و در زمان تیموریان زندگی می کرده و در این مکان مدفون می باشند. مساحت : زیربنای بقعه 100 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت بقعه به دوران تیموریان می رسد. گنبد دو پوش و فیروزه رنگ بقعه از کف 12 متر ارتفاع دارد. مساحت صحن حیاط زیارتگاه بالغ بر بیش از 2 هزار متر مربع می باشد. در داخل بقعه صندوقچة منبت کاری شده نفیسی قرار دارد که قدمتی حدود 600 ساله داشته که به روایت اهالی و معتمدین به دست و سفارش خود سید حسن حسینی یا واقفی ساخته شده که بعد از وفاتش روی سنگ مزار قرار گرفته است. جهت حفظ این صندوقچه حفاظی آهنین در ابعاد 3 ×2 روی آن و داخل بقعه قرار دارد. یکی دیگر از اشیاء قدیمی و نفیس زیارتگاه درب چوبین و منبت کاری شده زیبایی است که در آستانه ورودی بقعه همچنان قرار دارد. این بنا نیز با توجه به اهمیت و قدمت تاریخی اش مورد توجه اهالی شهر و جهانگردان قرار دارد. آدرس : اصفهان- نطنز- نطنز-در محله باغ باد افوشتة شهر نطنز

بقعه شیخ عبدالصمد سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای بقعه حدود 40 متر مربع می باشد و فاصله بالای گنبد بقعه تا کف 23 متر می باشد. توضیحات : در کنار این مسجد درخت چناری است که عمری 2000 ساله دارد. قدمت این بنا به دوره ایلخانیان می رسد که در فاصله 704 تا 725 هـ . ق بنا گردیده است. حد فاصل راهرو شبستان سمت چپ مسجد آرامگاه شیخ نورالدین عبدالصمد نطنزی عارف بلند پایه قرن هفتم هـ . ق قرار دارد. در داخل مسجد سقف تا انتهای گنبد مقرنس گچ بری بوده و در قاعده آن کتیبة گچ بری زیبایی است که در آن آیه 167 تا 169 سوره مبارکه آل عمران با خط ثلث نوشته شده است. روی سنگ مزار ضریحی چوبین در ابعاد 4×2 روی سنگ مزار قرار گرفته است و سنگ مزار به صورت زیبایی کاشیکاری شده است. این مکان مورد توجه اهالی و جهانگردان بوده و از اهمیت ویژه ای از لحاظ تاریخی و فرهنگی نزد مردم برخوردار است. آدرس : اصفهان-نطنز-نطنز- محله بازار شهر نطنز

ويشته

امام زاده سید مراد سلام الله علیه

نسب : نسب ایشان به روایت از اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن و دور تا دور امامزاده تا پایین جاده بالغ بر 000/20 متر مربع بوده و مساحت بقعه و حرم و چهار شبستان و رواق زیارتگاه 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1363 ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که با همت هییت امناء و خیرین تخریب و بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. ارتفاع گنبد دوپوش زیارتگاه نیز از کف به 9 متر می رسد. در داخل بقعه، ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 2×2 متر روی سنگ مزار امامزاده شریف قرار گرفته و تزیینات سقف و دیوارها فاقد هر گونه گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. اهالی محلة ویشته و سایر نقاط به زیارت این امامزادة بزرگوار مشرف شده و برای برآورده شدن حاجاتشان به درگاه الهی به دعا و راز و نیاز می پردازند. آدرس : اصفهان-نطنز-ویشته-در روستا یا محلة ویشته شهر نطنز

هنجن

امام زاده بی بی زینب خاتون سلام الله علیها

نسب : نسب این امامزاده شریفه به گفته و روایت اهالی محل به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای بقعه به حدود 50 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنای قدیمی بنا به روای اهالی حدود 200 سال پیش مرمت و بازسازی گردیده است. وجود درخت چنار کهنسال این زیارتگاه گواه قدمت بقعه است که عمری حدود 1000 ساله دارد. صحن قدیمی زیارتگاه بالغ بر 150 متر مربع می باشد. در داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس استیل در ابعاد1 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریفه قرار گرفته است. بقعه فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- نطنز-هنجن-در فاصلة 30 کیلومتری نطنز واقع در روستای هَنجَن

امام زاده داود سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای بقعه و حرم مسجد کناری آن حدود 300 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت این بقعه به زمان سلجوقیان رسیده و دارای گنبدی فیروزه رنگ و مخروطی شکل و چند ترک می باشد. فاصلهٔ گنبد از کف 22 متر می باشد. حیاط و صحن زیارتگاه مساحتی بالغ بر 1000 دارد. در داخل حرم و بقعه ضریحی چوبی در ابعاد 3 × 5/2 روی سنگ امامزاده شریف قرار دارد. تزیینات داخل حرم گچ بری، کاشیکاری و اینه کاری زیبایی است که چشم انداز هر زایری را به خود خیره می کند. آدرس : اصفهان- نطنز- هنجن-در روستای هَنجن در فاصله 20 کیلومتری نطنز

بادرود

امام زاده آقا علی عباس سلام الله علیهما

نسب : در این زیارتگاه دو امامزادة بزرگوار و با کرامت با نامهای آقا علی عباس علیه السلام و شاهزاده محمدعلیه السلام از فرزندان بلافصل حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام مدفون می باشند.کنیه مبارک حضرت آقا علی عباس ابا ایوب و کنیه مبارک حضرت شاهزاده محمّد ابا اسحاق می باشد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه بالغ بر 36000 متر مربع می باشد و ارتفاع گنبد با عظمت و کاشیکاری گنبد که یکی از شاهکارهای برجستة معماری است از کف 45 متر و قطر گنبد 23 متر می باشد.مساحت زیر بنای ساختمان حرم مطهر بعلاوه صحن هایش به 5000 متر مربع می رسد. توضیحات : این دو بزرگوار بعد از قبول ولیعهدی اجباری حضرت امام رضاعلیه السلام نزد مأمون عباسی، به همراه عده ای از اصحاب و یاران آن حضرت به قصد زیارت از مدینه عازم طوس می شوند. پس از ورود به خاک ایران و خبر شهادت حضرت ثامن ایمهعلیه السلام توسط مأمون هر کدام از سادات عازم دیاری می شوند تا از دست حکام جور در امان بمانند. این دو امامزاده شریف بعد از شنیدن خبر شهادت برادر گرامیشان، پس از طی نمودن مسافتی به کاشان و سپس بادرود (یا باد افشان قدیم) وارد می شوند و پس از اقامت 40 روزه به نیابت و قصد انتقام خون برادر بزرگوارشان عازم طوس و مشهد می شوند که در بین راه با سپاهیان مأمون روبرو شده و در جنگی نا برابر به شهادت می رسند و پیکر مطهرشان توسط زنان خالد آباد تشییع و به همت مردان منطقه در این مکان مدفون می گردند. این زیارتگاه تا سال 1351ساختمان و زیارتگاهی کوچک با گنبدی مخروطی شکل داشته که در همان سال تخریب و آرام آرام و به تدریج ساخته شده و به بنای فعلی تبدیل گشته است.دو گلدسته در دو طرف گنبد زیارتگاه به ارتفاع 40 متر و قطر 5/3 متر قرار گرفته است.نمای داخل گنبد و بارگاه ملکوتی امام زاده آقا علی عباس و شاهزاده محمدعلیه السلام با مهارت بسیار زیبا و ظریفی گچ بری و آینه کاری شده است که نظر هر زایری را به خود خیره می کند. ضریح زیبا و مطلای حرم در ابعاد 5× 4 روی سنگ مزارات امامزادگان شریف قرار گرفته است. موزه در طبقة فوقانی حرم موزه امامزاده به مساحت 150 متر مربع قرار داشته که در آینده نزدیک مورد بهره برداری و بازدید زایرین قرار خواهد گرفت. کتابخانه همچنین در گوشه غربی صحن کتابخانه ای به مساحت 100 متر تأسیس و مورد استفاده زایرین قرار دارد. دارالشفاء در گوشه دیگر صحن جهت برخورداری زایرِین

و مسافرین از خدمات درمانی و پزشکی، دارالشفای زیارتگاه خصوصاً در ایام تعطیل و اعیاد و سوگواری در خدمت زایرین می باشد. گلزار شهدا در گوشة پایین در صحن مجموعه گلزار شهدای گمنام قرار داشته که مورد توجه و تکریم زایرین این بارگاه قرار دارد. مردم دیار بادرود کاشان اصفهان و اقصاء نقاط کشور همواره به پابوس این امامزادگان شریف مشرف شده و از درگاه خداوند تقریب و یاری می جویند. آدرس : اصفهان-نطنز -بادرود-شهر بادرود - فاصلة 38 کیلومتری شمال غربی نطنز - در فاصلة 12کیلومتری جاده ترانزیت تهران - جنوب

هرند

آذرخولان

امام زاده شاه محمد مراد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده شریف به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن و زمینهای اطراف زیارتگاه به 12000 متر مربع می رسد. توضیحات : این بنا تا سال 1370 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همّت هییت امناء و خیرین و نظارت اداره اوقاف بنای جدید آن ساخته شده است. گنبد دوپوش زیارتگاه امامزاده شاه مرادعلیه السلاماز کف 24 متر ارتفاع دارد. داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. بقعه فاقد هر گونه تزیینات گچ بری و آینه کاری و یا کاشیکاری است و تنها در حاشیهٔ زیر گنبد سوره مبارکه قرآن کریم نوشته شده است. آدرس : اصفهان- هرند-آذرخولان-در روستای آذرخواران- بخش جرقویه سفلی

اژیه

امام زاده سلطان شهباز سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنایی بالغ بر 100 متر مربع دارد. توضیحات : این بنا تا سال 1375 مصالح خشت و گل داشته که با همت اهالی، هییت امناء تخریب و بنای جدید آن در حال ساخت می باشد. این ساختمان به مرور زمان تا به این سامان رسیده که هم اکنون مساحت زیر بنایی بالغ بر 100 متر مربع دارد. همچنین اسکلت بندی گنبد دو پوش زیارتگاه شکل گرفته که از کف 24 متر ارتفاع دارد که در آیندة نزدیک ساخته خواهد شد. آدرس : اصفهان-هرند-اژیه-در شهر اژیه واقع در 15 کیلومتری هرند و 75 کیلومتری اصفهان

اسحق آباد

امام زاده اسحق سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده به روایت اهالی و تأیید کتابخانه به حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام به امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. [در این تأیید آمده است که امام زاده اسحق در سال 357 هـ . ق در بن رود و ورزنه اصفهان به شهادت رسیده و در اسحق آباد مدفون گردیده است] مساحت : مساحت زیر بنا 350 متر. توضیحات : این زیارتگاه تا سال 1369 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین بنای آن در حال ساخت می باشد. این زیارتگاه هم اکنون دارای 350 متر زیر بنا می باشد و در آینده دارای گنبد و ضریح می گردد. همچنین دو هکتار زمین اطراف زیارتگاه نیز در طرح بازسازی زیارتگاه قرار دارد. آدرس : اصفهان- هرند-اسحق آباد- روستای جندان و اسحق آباد

اشکهران

بقعه بابا شیخ علی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای بقعه به حدود 120 متر مربع می رسد و داخل بقعه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزار بابا شیخ علی به طول 2 متر و عرض 80 سانتیمتر داخل بقعه قرار دارد. توضیحات : در روستای اشکهران بن رود زیارتگاهی با نام بقعه بابا شیخ علی. این ساختمان در دل صحرا واقع شده و دارای ساختمانی با مصالح خشت و گل می باشد که قدمتی حدود 400 ساله داشته و آرامگاه عارفی بنام شیخ علی می باشد که در این مکان به خاک سپرده شده است. دور تا دور بقعه مزارع کشاورزی است و بقعه فاقد گنبد و گلدسته می باشد. آدرس : اصفهان-هرند-اشکهران-در روستای اشکهران بن رود

بزم

امام زاده بابا حاجی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت این بنا به حدود 100 متر مربع می رسد و دارای قدمتی حدود 400 ساله است. توضیحات : ساختمانی است با مصالح خشت و گل که در دل صحرا قرار گرفته است. صاحب این بقعه در واقع عارف و عالمی بوده که در این مکان می زیسته و بعد از وفاتش در این مکان به خاک سپرده شده است. ضریحی داخل بقعه نبوده و تنها سنگ مزار امامزاده شریف به طول 2 متر و عرض 80 سانتیمتر در وسط ساختمان به چشم می خورد. بقعه فاقد تزیینات هنری چون کاشیکاری، آینه کاری و گچ بری می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-بزم- روستای باباحاجی روستای بَزم بن رود

بلال

امام زاده سید ابوالمعالی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی ومعتمدین محل و همچنین تأیید آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. در شجره نامه چنین آمده است: [حقیر شیخ علی فلسفی گوید از قراین و دلایلی استفاده کرده ام که می توان نسب امام زاده ابوالمعالی را به حضرت امام موسی بن جعفر رساند با واسطه.] مساحت : مساحت زیر بنای فعلی زیارتگاه حدود 400 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1373 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و خیرین و هییت امناء و اداره اوقاف بنای جدید آن جایگزین بنای قدیم آن شده است. در داخل زیارتگاه ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است. گنبد تک پوش زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد. تزیینات داخل حرم شامل کاشیکاری دیوارها و سقف حرم است که بر روی آن آیات قرآن کریم نوشته شده است. همچنین زیر گنبد زیارتگاه کاشیکاری و آجر نماست. آدرس : اصفهان- هرند-بلال-در حد فاصل روستای اشکهران- قورتان وکلان

بنرود

بقعه ابو سعید سلام الله علیه

نسب : این بقعه به روایت اهالی مزار یکی از شاگردان و مریدان ابوسعید ابوالخیر شاعر قرن پنجم می باشد. مساحت : مساحت این بقعه که به نان و حلوا مشهور است 30 متر مربع می باشد. توضیحات : بنای این بقعه فرسوده بوده و فاقد ضریح و گنبد و درب می باشد. آدرس : اصفهان-هرند-بنرود- روستای ابوالخیر واقع در بخش بن رود.

جرقویه

امام زاده سلطان ابو سعید سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.در تأییدیه آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: [حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب 20 هزار زیارتگاه جلد سوم صفحه 30 آورده ام که امام زاده ابوسعید نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. با واسطه]. مساحت : مساحت صحن امام زاده 3000 متر می باشد.مساحت زیر بنای بقعه بعلاوه شبستان کنار آن به حدود 500 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه در روستا واقع شده است. گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 26 متر ارتفاع دارد. در داخل حرم ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3 ×5/2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. بر حاشیة یکی از دیوارهای دور تا دور حرم زیارت عاشورا کاشیکاری شده است. این بنا تا سال 1363 بقعه ای با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و هیبت امناء و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. آدرس : اصفهان- هرند-جرقویه-روستای دستجرد جرقویه علیا

جنداب

امام زاده علی سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.[علی بن محمد بن زید بن امام موسی کاظمعلیه السلام] این مطلب در شجره نامه و تأییدیه مرکز تحقیقات حضرت عبدالعظیم حسنی نیز آمده است. مساحت : این زیارتگاه دارای مساحتی بالغ بر 900 متر است. مساحت صحن امام زاده بالغ بر 1600 مترمربع می باشد. توضیحات : ساختمان قدیمی امامزاده تا سال 1382 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان بنای جدید آن در دست ساخت می باشد. این زیارتگاه دارای شامل حرم و رواقش خواهد بود. همچنین این زیارتگاه دارای گنبدی دو پوش که از کف ارتفاع آن به 24 متر می رسد، خواهد گردید. که سازه ها و اسکلت بندی آن ساخته شده است. ضریح قدیمی امام زده از جنس آهن در ابعاد 2 ×5/1 همچنان روی سنگ مزار امام زده شریف قرار دارد. آدرس : اصفهان- هرند-جنداب-در روستای جُندان بخش بن رود

جندان

بقعه پیر فریدون عطار سلام الله علیه

نسب : به روایت اهالی این مکان مدفن یکی از عرفا و علمای قدیم بوده که در این مکان بخاک سپرده شده است. مساحت : مساحت 40 متر مربع که جدیداً به عنوان کلاس درس نهضت سواد آموزی روستا مورد استفاده می گردد. توضیحات : این بقعه در واقع اتاقی است به مساحت 40 متر مربع که جدیداً به عنوان کلاس درس نهضت سواد آموزی روستا مورد استفاده می گردد. در داخل اتاق قبر پیر فریدون عطار مشخص و نمایان نیست و نیمکت های آن جهت استفاده سواد آموزان گذاشته شده است. آدرس : اصفهان- هرند-جندان-روستای جُندان

خارا

امام زاده صالح سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی محل و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : زیر بنای قریب به 80 متر توضیحات : این زیارتگاه دارای ساختمانی با مصالح خشت و گل بوده که به گفته اهالی قدمتی حدود 1000 ساله دارد. با توجه به فرسودگی ساختمان, دهیار روستا و اهالی و خیرین و با همیاری اداره اوقاف شهرستان در صدد ساخت بنایی جدید در خور شأن امام زاده بزرگوار می باشند. آدرس : اصفهان- هرند-خارا- روستای خارا در بخش جرقویه علیا

خويا

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده جلیل القدر به روایت اهالی و معتمدین به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در تأییدیه آقای حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است که: « حقیر علی فلسفی از شواهدی می توان گفت که امام زاده ابراهیم مدفون در خویا نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد با واسطه» مساحت : مساحت صحن 20000 متر است که شامل زمینهای اطراف زیارتگاه است.مساحت زیر بنای بقعه بعلاوه سالن و رواقهای امامزاده 3000 متر می باشد. توضیحات : داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 2×1 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد این بنا تا سال 1340 بقعه ای با مصالح خشت و گل بود که به همت اهالی و خیرین بنای جدید آن ساخته شده است. گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 24 متر ارتفاع دارد. تزیینات داخل حرم فاقد گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. در طرح توسعه حرم و زیارتگاه، گنبد و بقعه حرم باز سازی خواهد گردید و طرح جامع آن در حال تهیه می باشد که کلیة امکانات رفاهی از جمله زایر سرا و سرویس بهداشتی،آشپزخانه، پارکینگ و مجموعة فرهنگی و مسجد احداث خواهد گردید. آدرس : اصفهان- هرند- خویا- روستای خوُیا واقع در 65 کیلومتری هرند و در مسیر اصفهان- ورزنه

رامه

امام زاده جعفر ابن احمد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده جلیل القدر به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت امام سجادعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه 1500 متر می باشد. مساحت زیر بنای حŠЂو شبستان کناری به حدود 400 متر می رسد. توضیحات : این زیارتگاه دارای ساختمانی قدیمی است که قدمتی حدود 400 سال و به دوران صفویه می رسد. در حرم و بقعه ضریحی فلزی از جنس آهن در ابعاد 5/2 ×5/2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. بقعه فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 9 متر ارتفاع دارد. مردم و اهالی روستا ارادت به این امامزاده بزرگوار دارند. آدرس : اصفهان- هرند-رامه-روستای رامشه در بخش جرقویه علیا و در وسط میدان روستا و در کنار حسینیه

رنگین ده

امام زاده شاه مردان سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.این مطلب در شجره نامه حجت الاسلام فسلفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: (حقیر شیخ علی فلسفی گوید از شواهد و قراین و مدارکی می توان فهمید که نسب شریف امام زاده شاه مردان مدفون در این بقعه به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد با واسطه) مساحت : مساحت زیر بنای فعلی زیارتگاه که در حال ساخت و ساز می باشد 260 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا تا سال 1380 بقعه ای خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان بنای جدید آن آغاز به کار شده است.و دارای گنبد و ضریح خواهد گردید. این زیارتگاه مورد احترام و اهمیت اهالی روستا می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-رنگین ده-در روستای رنگین ده بن رود

سيان

امام زاده عبدالمظفر سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زادة بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد.این مطلب در تأییدیه آقای حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی نیز تأیید شده است که امامزاده عبدالمظفر علیه السلام نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن 250 متر مربع می باشد.مساحت زیر بنای بقعه و حرم حدود 3000 متر مربع است که شامل ایوان و حرم به اضافه رواقها و زایرسراهای اطراف صحن است. توضیحات : گنبد تک پوش امام زاده از کف 12 متر ارتفاع دارد. این بنا درسالهای اخیر توسط هییت امناء و خیرین مرمت شده است. قسمت بیرونی ایوان با خط زیبایی زیارت عاشورا و زیارت وارث و زیارت امامزاده بزرگوار کاشیکاری شده است. در داخل بقعه و حرم، ضریحی چوبین معرق کاری شده و مشبک در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزاده شریف قراردارد تزیینات حرم فاقد کاشیکاری و گچ بری و آینه کاری می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-سیان-روستای سیان واقع در جرقوية سفلی

شاه تور

امام زاده عبدالعزیز سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در دست خطی از نویسنده کتاب سادات اصفهان در بقعه موجود می باشد. مساحت : مساحت این زیارتگاه هم اکنون حدود 6000 متر می رسد و چندین باب زایر سرا جهت رفاه حال زایرین در اطراف صحن ساخته شده است. مساحت بقعه بعلاوه رواقهای اطراف حرم 1000 متر مربع می باشد. توضیحات : مرمت این بنا به روایت اهالی به 1000 سال پیش رسیده که در عهد صفویه مجدداً مرمت و بازسازی شده است. گنبد زیبای کاشیکاری شده زیارتگاه از کف 24 متر ارتفاع دارد. سقاخانة زیبایی که گنبد کوچک و کاشیکاری شده دارد در وسط صحن امام زاده ساخته شده است که به زیبایی صحن افزوده است. داخل حرم و بقعه ضریحی چوبین در ابعاد 5/2 ×2 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم شامل مقرنس و نقاشی بسیار زیبای اضلاع و سقف می باشد که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. آدرس : اصفهان- هرند-شاه تور- روستای شاه تور واقع در 23 کیلومتری هرند

فارفان

امام زاده خیرالنساء سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین محل به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زمینهای اطراف زیارتگاه به حدود 20000 متر مربع می رسد. مساحت زیر بنای حرم و بقعه 300 مترمربع می باشد. توضیحات : این بنا از سال 1359 به همت هییت امناء و خیرین و بعد اداره اوقاف شهرستان ساخته شده و جایگزین بقعه قدیم و خشت و گل شده است. داخل حرم بقعه، ضریحی فلزی در ابعاد 5/3 ×5 ×2 روی سنگ مزار امام زاده قرار گرفته است و تزیینات داخل بقعه فاقد گچ بری و آینه کاری و یا نقاشی می باشد. تنها در حاشیه بالای دیوار آیات قرآن کریم کاشیکاری شده است. گنبد دو پوش زیارتگاه از کف 12 متر ارتفاع دارد و فاقد کاشیکاریست. مردم و اهالی به این امامزاده جلیل القدر احترام قایل می باشند. آدرس : اصفهان- هرند-فارفان- روستای فارفان بخش بن رود

قلعه بالا

امام زاده پیر محمد سلام الله علیه

نسب : این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا نسبشان به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 200 متر. توضیحات : ساختمان قدیمی زیارتگاه با مصالح خشت و گل بوده که همچنان پا بر جاست و ایوان بیرونی آن مجدداً مرمت و بازسازی شده است. در اطراف حرم ساختمانی جدید که به بقعه اضافه خواهد گردید به مساحت 200 متر که با همیاری و کمک های و خیرین و هییت امناء در حال ساخت و ساز می باشد. در داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار امام زاده نبوده تنها سنگ مزار زیارتگاه در ابعاد 1×2 در وسط بقعه قرار گرفته است. ساختمان زیارتگاه فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. درون بقعه به روایت اهالی علاوه بر مزار امام زاده پیر محمدعلیه السلام دو امام زاده دیگر نیز مدفونند که از آرامگاه و همچنین نام شریفشان اطلاعی در دست نیست. آدرس : اصفهان- هرند-قلعه بالا- روستای قلعه بالا در فاصلة 20 کیلومتری شهر هرند

قهی

امام زاده عبدالواحد سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت و عقیده معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.این مطلب در تأییدیه و شجره نامه گونه ای که حجت الاسلام فلسفی در کتابخانه آستان قدس رضوی نوشته شده چنین آمده که(حضرت امام زاده عبدالواحد در روستای قهی هرند مدفون بوده و نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسد با واسطه) مساحت : مساحت صحن و حیاط زیارتگاه حدود 1000 متر مربع می باشد. توضیحات : به روایت هییت امناء زیارتگاه قدمت بنای مذکور به 700 سال پیش می رسد. مساحت زیر بنای بقعه و حرم نیز به 160 متر مربع می رسد. در داخل حرم ضریحی چوبین روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار گرفته و بقعه با توجه به فرسودگی بنای آن دارای تزیینات گچ بری، کاشیکاری و آینه کاری نمی باشد. زیارتگاه دارای گنبد و گلدسته نبوده و دارای سقفی با مصالح خشت و گل می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-قهی- روستای قهی هرند

كفران

امام زاده سید علی بن ابراهیم سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زادة بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در تأییدیه حجت الاسلام فلسفی در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی چنین آمده است که: « حقیر شیخ علی فلسفی در کتاب 30 هزار زیارتگاه جهان آورده ام که نسب امامزاده ابراهیم مدفون در کفران با شواهد و دلایلی می توان گفت که به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد با واسطه» مساحت : مساحت صحن و حیاط زیارتگاه حدود 460 متر مربع می رسد. این بنا هم اکنون مساحتی زیر بنایی بالغ بر 500 متر مربع می باشد. توضیحات : این ساختمان در سال 1370 با همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان ساخته شده و جایگزین بنای خشت و گل قدیم آن شده است. داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 5/1 ×2 روی سنگ امام زاده شریف قرار گرفته است. گنبد کاشیکاری شده دوپوش زیارتگاه از کف 36 متر ارتفاع دارد. داخل حرم و سقف آن گچ کاری شده و قسمت های دیگر از جمله ستونها و اضلاع آن کاشیکاری و آینه کاری خواهد گردید. در این زیارتگاه همچنین آرامگاه 36 شهید دفاع مقدس نیز می باشد که مورد احترام اهالی قرار دارد. مردم و اهالی روستا به این امامزاده بزرگوار احترام ویژه ای قایل بوده و به پابوس این امام زاده جلیل القدر مشرف می شوند. آدرس : اصفهان- هرند-کفران-روستای کفران بخش بن رود

بقعه پیر حاجات سلام الله علیه

نسب : نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در شجره نامه و تأییدیه آقای حجت الاسلام فلسفی از کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی چنین آمده است که: [حقیر علی فلسفی گوید از شواهدی می توان استفاده کرد که این امام زاده پیر حاجات مدفون در روستای کفران نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد.] مساحت : ساختمان جدید زیارتگاه دارای 100 متر زیر بنا بوده که حرم و بقعة آن 34 متر مربع خواهد بود. توضیحات : این زیارتگاه تا سال 1357 بنایی با مصالح خشت و گل بود که بر اثر فرسودگی تخریب و بناش جدید آن جایگزین شد. که آن نیز به علت کوچکی، توسط هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف شهرستان تخریب و هم اکنون در حال بازسازی مراحل جدید ساختمان می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-کفران-روستای کفران بن رود

بقعه شیر علی سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای آن 20 متر مربع می باشد. توضیحات : در روستای کفران بن رود زیارتگاهی است با نام بقعه شیر علی این زیارتگاه در وسط روستا و در کوچه ای واقع است. ساختمان این زیارتگاه با مصالح خشت و گل می باشد. داخل زیارتگاه ضریحی نبوده و تنها سنگ مزاری به طول 2 متر و عرض یک متر به چشم می خورد و هیچ گونه تزیینات هنری از قبیل گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری در بقعه به چشم نمی خورد. آدرس : اصفهان- هرند-کفران-در روستای کفران بن رود

كفرود

امام زاده رقیه سلام الله علیها

نسب : نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت اطراف و صحن زیارتگاه به حدود 2000 متر مربع می رسد. توضیحات : بنای این ساختمان در سال 1384 آغاز به ساخت گردیده و هم اکنون دارای ساختمانی است با مساحت زیر بنای 120 متر مربع. گنبد دو پوش زیارتگاه که تازه ساز و بدون کاشیکاریست از کف 24 متر ارتفاع دارد. داخل بقعه و حرم، ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امام زاده شریفه قرار گرفته است. سقف و زیر گنبد حرم کاشیکاری و آجر نما شده است و در حاشیه پایین سقف آیات قرآن کریم کاشیکاری گردیده است. با توجه به تازه ساز بودن بنای زیارتگاه تزیینات داخل حرم به تدریج در آینده کامل خواهد گردید. آدرس : اصفهان- هرند-کفرود- روستای کَفَرودِ بخش بن رود

مالواجرد

امامزادگان جعفر ابن محمد و علی ابن محمد سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زادگان شریف به روایت اهالی و تأیید آقای حجت الاسلام فلسفی از مرکز کتابخانه آستان قدس رضوی به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن 250 متر مربع می باشد. مساحت زیر بنای زیارتگاه به حدود 250 متر مربع می رسد. توضیحات : این زیارتگاه دارای قدمتی حدود 1000 ساله بوده صحن ایوان بیرونی آن مرمت و بازسازی شده است.در داخل بقعه و حرم دو ضریح چوبی به ابعاد 5/2 ×2به چشم می خورد که هر کدام از امام زادگان شریف در آن آرمیده اند. تزیینات داخل بقعه ساده و فاقد گچ بری، آینه کاری یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-مالواجرد-روستای مالواجرد جرقویه علیا

بقعه میر اسماعیل سلام الله علیها

نسب : نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام در شجره نامه تأیید آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: [حقیر شیخ علی فلسفی از مدارک و شواهدی استفاده کرده ام که امام زاده میر اسماعیل در روستای مالواجرد دفن گردیده و نسب شریفش به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد با واسطه]. مساحت : مساحت زیر بنای بالغ بر 1000 متر مربع می باشد که شامل حرم بعلاوه ایوانهای اطراف آن است. توضیحات : در بیرون روستای مالواجرد و در دل صحرا زیارتگاه امام زاده میر اسماعیلعلیه السلام قرار دارد. این امام زادة بزرگوار به روایت اهالی و معتمدین روستا نسب شریفش به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام در شجره نامه تأیید آقای فلسفی از کتابخانه آستان قدس رضوی چنین آمده است: [حقیر شیخ علی فلسفی از مدارک و شواهدی استفاده کرده ام که امام زاده میر اسماعیل در روستای مالواجرد دفن گردیده . آدرس : اصفهان- هرند-مالواجرد-در بیرون روستای مالواجرد و در دل صحرا

ورزنه

امام زاده سید ابراهیم وسید اسماعیل سلام الله علیها

نسب : نسب این امام زادگان شریف به روایت اهالی و معتمدین شهر به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت حیاط زیارتگاه حدود 250 متر مربع می باشد. توضیحات : قدمت ساختمان زیارتگاه به دوران صفویه و 500 سال پیش می رسد. گنبد خشت و گل زیارتگاه از کف 8 متر ارتفاع دارد. داخل بقعه ضریحی فلزی از جنس آلومینیوم و ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امام زادگان شریف قرار دارد. مساحت زیر بنای بقعه و حرم زیارتگاه 500 متر مربع می باشد. بقعه فاقد تزیینات هنری از قبیل کاشیکاری و گچ بری و آینه کاری می باشد. در سر درب ورودی دو گلدسته کوچک که ارتفاع هر کدام از کف به 12 متر می رسد قرار گرفته است. آدرس : اصفهان- هرند-ورزنه- شهر ورزنه واقع در بافت قدیمی شهر

امام زاده شاه سید علی سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده بزرگوار به روایت و اعتقاد اهالی و همچنین تأییدیه حجت الاسلام فلسفی در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : بنای جدید زیارتگاه دارای مساحتی بالغ بر 900 متر مربع می باشد که اطراف آن نیز مساحتی بالغ بر 210 متر در نظر گرفته شده که شامل رواقهای زیارتگاه خواهد گردید. توضیحات : این زیارتگاه تا سال 1388 دارای بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و اداره اوقاف اصفهان و شهرستان بنای جدید آن در دست احداث می باشد. ارتفاع گنبد دوپوش زیارتگاه از کف 18 متر می باشد که مراحل ساخت اسکلت بندی آن انجام شده است. آدرس : اصفهان- هرند-ورزنه-روستای طهمورثات واقع در بخش بن رود شهر ورزنه

امام زاده ملا حسن سلام الله علیه

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای بقعه ملا حسن به 300 متر مربع می رسد. توضیحات : این بقعه به روایت اهالی به عنوان مکانی متبرک و مورد احترام نزد اهالی قرار گرفته و با توجه به نزدیکی این بقعه و گلزار شهدای شهر، دارای اهمیت بسیاری است. ساختمان این زیارتگاه قدمتی حدود 400 ساله داشته و همچنان حفظ گردیده است. داخل بقعه محفظه ای آلومینیومی در ابعاد 2 ×5/1 روی سنگ مزار قرار دارد. تزیینات داخل بقعه فاقد تزیینات هنری چون گچ بری، آینه کاری، یا کاشیکاری بوده و تنها در حاشیه زیر گنبد دعای فرج نوشته شده است. در سالیان اخیر ظروفی از محوطه در هنگام کندن قبور پیدا شده که به تأیید کارشناسان، قدمتی 700 ساله و حتی بیشتر دارد که به اهمیت تاریخ این بنا در منطقه می افزاید. آدرس : اصفهان- هرند-ورزنه- کنار گلستان شهدای شهر ورزنه - خیابان کمربندی

امام زاده میر زین العابدین سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زادة جلیل القدر به روایت و عقیدة مردم شهر به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت صحن زیارتگاه امام زاده میر زین الدین حدود 600 متر می باشد. توضیحات : ساختمان زیارتگاه قدمتی 600 ساله داشته و دارای مساحتی بالغ بر 528/22 متر مربع می باشد. سر درب ورودی زیارتگاه کاشیکاری شده و دو منار فلزی کوچک روی آن قرار گرفته است. زیر بنای زیارتگاه که شامل حرم و شبستانهای اطراف آن است حدوداً به 2000 متر مربع می رسد. داخل حرم و در حاشیه زیر گنبد تاریخ اتمام ساختمان به سال 1301 و در زمان صفویه گچ بری شده است. داخل حرم ضریح فلزی در ابعاد 5/2 × 5/1 روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد. زیارتگاه حرم فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. آدرس : اصفهان-هرند-ورزنه- شهر ورزنه

زیارتگاه سه تنان سلام الله علیهن

نسب : - مساحت : مساحت زیر بنای 30 متر. توضیحات : این زیارتگاه در قسمت شرق روستا واقع شده و دارای اتاقی به مساحت زیر بنای 30 متر و با مصالح خشت و گل می باشد که قدمت آن به حدود 700 سال رسیده که به مرور زمان بازسازی گردیده است. در این زیارتگاه 3 امام زاده شریفه مدفون می باشند که به روایت اهالی مادر و دو فرزند دخترشان می باشند. داخل بقعه ضریحی روی سنگ مزار امام زادگان شریفه نبوده تنها سنگ مزار امام زادگان در کنار هم قرار گرفته است. همچنین بقعه فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و یا کاشیکاری می باشد. مردم و اهالی و خصوصاً بانوان روستا به این مکان ارادت خاص داشته و به بر پایی مراسماتی چون ختم صلوات، دعای سمات و خواندن قرآن می پردازند.
آدرس : اصفهان- هرند-ورزنه-روستای طهمورثات

هرند

امام زاده اسحاق سلام الله علیه

نسب : نسب این امام زاده عظیم الشان به حضرت موسی بن جعفر می رسد.بر سر در کاشیکاری ورودی امام زاده چنین نوشته شده است که: «در کتاب تاریخ سلطانی ایت اله استر آبادی آمده است که حضرت اسحق بن عباس بن اسحق بن موسی بن جعفر در زمان منصور بن معاویه از جانب مقتدر بالله عباسی در سال 354 هـ . ش در این مکان به دست عمال منصور به شهادت رسیده است. » مساحت : مساحت حرم بعلاوه شبستان و رواقها و ایوانهای آن کلاً حدود 3000 متر مربع می باشد. توضیحات : این بنا قدمتی تاریخی و حدود 1100 ساله داشته به تدریج قسمت دیگر آن ساخته و به زیارتگاه اضافه شده است. و در اطراف صحن جهت رفاه حال زایرین 11 باب زایر سرا ساخته شده است. گنبدی کاشیکاری شده زیبای زیارتگاه از کف 24 متر ارتفاع دارد که کاشیکاری آن مرمت و بازسازی شده است. در قسمت قدیمی زیارتگاه سنگ قبری که تاریخ آن به ثمان عشره و الف و تاریخ 710 هـ . ق است به قدمت بنا افزوده است. داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3 ×2 روی سنگ مزار امامزادهٔ بزرگوار قرار گرفته است. تزیینات داخل حرم گچ بری و مقرنس زیبای سقف آن است که چشم هر زایری را به خود خیره می کند. موزه امام زاده در قسمت ضلع غربی صحن به مساحت 200 متر قرار گرفته در آن اشیاء و اجناس قدیمی متعلق به موقوفات و بقاع متبرکه از جمله امام زاده اسحاق علیه السلام می باشد. آدرس : اصفهان- هرند-شهر هرند

امام زاده حیدر سلام الله علیه

نسب : نسب شریفشان به حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام می رسد. مساحت : مساحت زیر بنای کنونی حرم بعلاوه مسجد حضرت ابوالفضل علیه السلام 1500 متر مربع می باشد.مساحت صحن و حیاط زیارتگاه 500 متر مربع بوده است. توضیحات : زیارتگاه فاقد گنبد و گلدسته است. این ساختمان دارای قدمتی 800 ساله بوده که به مرور قسمت جلوی آن ساخته و به حرم قدیمی وصل گردیده است. در داخل حرم ضریحی چوبی و مشبک روی سنگ مزار امام زاده شریف قرار دارد و حرم فاقد تزیینات گچ بری، آینه کاری و کاشیکاری می باشد. در آستانه ورودی حرم کاشیکاری زیبایی است که زیارتنامه امام زاده بزرگوار بر آن کاشیکاری شده است. در داخل حرم سنگ مزاری است که روی آن تاریخ 707 هـ. ق نگاشته شده که به قدمت تاریخی بنا می افزاید. آدرس : اصفهان- هرند- شهر هرند

امام زاده سید محمد سلام الله علیه-در صحرایی به نام طالجرد

نسب : به روایت اهالی و معتمدین محل نسب شریفش به امام همام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحت 3 هزار متر مربع می باشد و زمینهای اطراف امامزاده مساحتش به 30000 (سی هزار متر) می رسد. توضیحات : این زیارتگاه به روایت اهالی تا سال 1369 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت هییت امناء و خیرین و بعد اداره اوقاف شهرستان بنای جدید جایگزین بنای قدیم آن شده است. در این صحن جهت رفاه حال زایرین و مسافران، تعداد 39 باب زایر سرا ساخته شده است که مورد استفاده زایرین زیارتگاه قرار می گیرد. گنبد دو پوش و کاشیکاری شده و زیبای زیارتگاه از کف 24 متر ارتفاع دارد. داخل حرم ضریحی فلزی در ابعاد 3×2 روی سنگ مزار امام زاده جلیل القدر قرار دارد. تزیینات داخل حرم شامل کاشیکاری پایین گنبد و همچنین دور اضلاع و دیوارهاست که بر روی آن آیات قرآن کریم زینت یافته است. همچنین مسجدی به مساحت 500 متر مربع نیز در ضلع شمالی صحن ساخته شده که به عنوان سالن اجتماعات جهت برگزاری جلسات قرآن و مراسم مذهبی نیز از آن استفاده می گردد. آدرس : اصفهان- هرند-هرند-در فاصله 15 کیلومتری هرند و 85 کیلومتری اصفهان در مسیر ورزنه و در صحرایی به نام طالجرد

بقعه راس الحسین سلام الله علیه

نسب : این مکان در واقع به اعتقاد اهالی و مردم، سنگی است که به روایتی در موصل بوده و خون مبارک و پاک حضرت ابا عبداله الحسین علیه السلام از سر نیزه بر روی این سنگ ریخته شده که مورد احترام مردم قرار گرفته است که به نقلی توسط حاکم وقت متوکل عباسی به علت دشمنی با اهل بیت علیه السلام به ایران آورده شده است. این مطلب در کتاب ناسخ التواریخ هم آمده است که در زیارتگاه موجود است. مساحت : مساحت زیر بنای ساختمان 200 متر مربع می باشد و روی سنگ مذکور محوطه ای آهنین قرار گرفته که مورد توجه دوستداران اهل بیت و ابا عبدالله الحسین قرار دارد. توضیحات : بنای این ساختمان در واقع 3 بار ساخته شده است که بنای جدید آن در سال 1375 مجدداً بنا گردیده است. در کنار این ساختمان به همت اهالی بنای جدیدی که زیر بنای آن به 1200 متر خواهد رسید در دست ساخت می باشد. مردم و اهالی با توجه با احترامی که به حضرت ابا عبدالله قایلند احترامی خاص به این مکان و سنگ مورد نظر داشته و دارند. آدرس : اصفهان- هرند-هرند- روستای شاه تور

شاهزاده نبی سلام الله علیه

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به روایت اهالی و عقیده معتمدین روستا به حضرت امام موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. این مطلب در شجره نامه و تأییدیه آقای حجت السلام فلسفی از آستان قدس رضوی چنین آمده است: (امام زاده نبی در روستای سیریان شهرستان اصفهان دفن گردیده و نسب شریفش با حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می رسد. با واسطه) مساحت : در طرح بنای جدید این زیارتگاه دارای 400 متر زیر بنا خواهد گردید که شامل حرم بعلاوه شبستان و رواقهای اطراف آن خواهد شد. توضیحات : این بنا تا تاریخ 1384 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که به همت اهالی و هییت خیرین و اداره اوقاف بنای قدیم تخریب و بنای جدید جایگزین آن گردیده است. در حال حاضر گنبد دو پوش زیارتگاه تنها روی 4 پایه و ستون که ارتفاع آن از کف 22 متر، ساخته شده است. همچنین ضریحی فلزی روی سنگ مزار قرار خواهد گرفت. مردم اهالی به این امامزاده بزرگوار احترام و ارادت فراوان قایل می باشند. آدرس : اصفهان- هرند-هرند-روستای سیریان واقع در 35 کیلومتری هرند

امام زاده سید محمد سلام الله علیه-روستای سنوچی

نسب : نسب این امامزاده بزرگوار به گفته و عقیده اهالی و معتمدین به حضرت موسی بن جعفرعلیه السلام می رسد. مساحت : مساحتی بالغ بر 600 متر مربع . توضیحات : این بنا تا سال 1372 بنایی با مصالح خشت و گل بوده که با همت اهالی و هییت امناء بنای جدید آن ساخته شده که هم اکنون نیز مراحل بازسازی آن ادامه دارد. این زیارتگاه هم اکنون مراحل اولیه ساختمانی آن شامل سفت کاری و دیوارهای اطراف است. زیارتگاه فوق هم اکنون فاقد گنبد بوده و همچنین ضریحی روی سنگ مزار امامزاده بزرگوار قرار ندارد که در طرح آینده، زیارتگاه شامل حرم و رواق و گنبدی دوپوش و ضریح خواهد گردید. آدرس : اصفهان- هرند-هرند- روستای سنوچی واقع در 35 کیلومتری هرند

استان البرز

معرفی

اشاره

لایحه تأسیس استان البرز در تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۸ پس از تصویب در جلسه هیئت دولت به مجلس شورای اسلامی فرستاده شد. این لایحه پس از بررسی توسط نمایندگان مجلس شورای اسلامی بالاخره در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۷ به تصویب رسید و شهرستان کرج به عنوان مرکز استان معرفی گردید. اما شروع فعالیت استانداری استان البرز در تاریخ ۸۹/۶/۲۲ با حضور وزیر کشور و نخستین استاندارش – عیسی فرهادی - بود .
استان البرز با مساحت ۱۶۲کیلومتر مربع در غرب تهران و جنوب دامنه رشته کوه البرز واقع شده است. این استان
از شمال به استان مازندران، از جنوب به استان مرکزی، از غرب به استان قزوین و از شرق به شهرستان تهران همسایه است. باید اضافه کرد که این استان در تقسیمات کشوری جزو سی و یکمین استان ایران به شمارمی رود .
استان البرز هم‌اکنون مشتمل بر دو بخش است: بخش مرکزی که خود شامل ۶ دهستان به نام‌های: نسا، آسارا، آدران، کمال آباد، گرمدره که از تونل کندوان تا ماهدشت را شامل می شود .
بخش اشتهارد که از احمدآباد شروع شده و تا مرادتپه ادامه دارد، اشتهارد دارای یک دهستان به نام پلنگ آباد یا رحمانیه است .

موقعیت جغرافیایی

جلگه پهناور کرج با ارتفاع متوسط ۱،۳۲۰ متر از سطح دریا، به وسیله کوههای البرز از استان مازندران جدا شده‌است. این استان، به علت قرار گرفتن در ناحیه شمالی کوه های البرز مرکزیجاده-چالوس ، میان دره‌های پرپیچ وخم البرز، دره چالوس و رودخانه کرج در فصول سرد سال تحت تاثیر سیستم های شمالی، شمال غربی، غربی، به ویژه جنوب غربی بوده و دارای هوای مرطوب و خنک است .
همچنین، پستی و بلندی های این استان متاثر از دامنه های جنوب غربی البرز است که به ۳دسته: «اراضی کوهستانی»، «اراضی دامنه ای» و «اراضی جلگه ای مسطح » به شرح ذیل تقسیم می شود :
«اراضی کوهستانی» شامل : کوه های حصار و بیلقان در شرق ، بیجه کوه ، سیاه کلان، آتشگاه و ورزان در شمال، «اراضی دامنه ای» شامل: دامنه های جنوبی ارتفاعات شمالی و شرقی، تپه مرادآب، تپه های شاهین ویلا، حصارک و جاده شاه دشت و در نهایت «اراضی جلگه ای مسطح» شامل: اراضی گوهر دشت، حصارک، گلدشت تا جنوبی ترین اراضی منطقه می شود. از دیگر کوه های مهم این منطقه می توان به: کوه ونتار یا آسارا، کوه سیکنو، کوه هفت خان و کوه کرچان اشاره کرد. به این ترتیب آب و هوای این استان در نواحی شمالی؛ معتدل و کمی سرد و در دشت جنوبی؛ معتدل است. با این وجود این منطقه، از نظر بارندگی جزو نواحی خشک کشور به شمار می آید .
رودخانه های جاری در استان البرز عبارتند از: آب لانیز، برغان، سیدک، آب ورزن، مورود، کرج، وارنگه رود، ولایت رود و آب شهرستانک.

پیشینه تاریخی

در مورد پیشینه تاریخی شهرستان کرج منابع مکتوب، بسیار محدود است. سرزمین کرج در طول تاریخ به دلیل مجاورت با سه کانون: «سرزمین های کناره ی دریای خزر» در شمال، «سرزمین قزوین» در غرب، و «ری» در شرق شاهد تحولات و حوادث زیادی بوده و بدون شک این تحولات و جریانات بر سرزمین کرج و مردمان آن تاثیرات فراوان داشته است .
دامنه سلسله جبال البرز از دیرباز به دلیل آب وهوای مناسب و رودخانه های جاری و پناهگاه های مطمئن، همیشه محل استقرار و سکونتگاه های موقتی و دائمی اقوام و گروه¬های مختلف بوده است . طبق اسناد و منابع تاریخی و آثاری همچون تپه های باستانی آق تپه و مردآباد در حاشیه شهر، بقایای معابد و قلعه هایی مثل: قلعه شاه دژ ، قلعه دختر ،قلعه کلاک، قلعه سنگ کسیل و دژهای استوار در جاده کرج – چالوس و نیز تختگاه هایی چون: تخت رستم و تخت کیکاووس در جنوب کرج و دیگر آثار تاریخی و باستانی همگی گویای مسکونی بودن این سرزمین در دوران پیش از اسلام است. حمدالله مستوفی در سده هشتم هجری قمری کن و کرج را از ولایات تابع طالقان برشمرده و در ذکر رودخانه‌های عراق عجم از کوه رود نام می‌برد که ویژگی‌های آن به طور دقیق قابل تطبیق با رودخانه کرج است.
براساس منابع و شواهد تاریخی، رفت و آمد کاروان ها تا پیش از حمله مغول به شهر ری از راه سگزآباد و کناره شهریار انجام می گرفت ولی در زمان حکومت مغول، راه دوم یعنی راه قزوین – کرج به ری ترجیح داده شد و آثار تاریخی بر جای مانده همچون کاروانسراها و پل ها و قلعه ها در حاشیه جاده کرج بیانگر این موضوع است. آورده شده: هلاکوخان - نوه ی چنگیز - با گذر از این سرزمین پایگاه قدرت اسماعیلیان در الموت را نابود ساخت .
با مطالعه تاریخ پل صفویه این احتمال وجود دارد که در دوران حکومت صفویان پل حاضر بر روی بقایای پل قدیمی مربوط به دوره های پیش از صفویه انجام شده است. از دیگر بناهای ساخته شده در دوران صفویان می توان بنای امام زاده حسن کرج را نام برد .
زمانی که آقامحمدخان قاجار در سال ۱۲۱۰ ، تهران را پایتخت کشور اعلام کرد، کرج به علت مجاورت با پایتخت روز به روز آبادتر و با اهمیت تر شد، طوری که می توان گفت باشکوه ترین دوران این منطقه، دوره قاجاریه و به ویژه عصر فتحعلی شاه و ناصرالدین شاه بوده است .
در آخر بد نیست اضافه کنیم؛ اگر کلمه کرج را از ریشه کراج بگیریم به

معنای بانگ و فریاد است که البته با سابقه تاریخی آن نیز در ارتباط است. چراکه در تپه ها و قلعه های به جا مانده، آثاری از آتش افروزی جهت خبر رسانی و دیده بانی مشاهده می شود. به این صورت که دیده بانان در مواقع جنگ از طریق آتش افروزی، مردم را از هجوم دشمنان باخبر می ساختند. آثار به جا مانده در گوشه و کنار این جلگه وسیع و در حاشیه های ارتباطی کهن، در تپه های آتشگاه کلاک، قلعه دختر شهرستانک، کوه های مرادتپه، همچنین آثار دوران اسلامی همچون برج میدانک مغولی، پل و کاروانسرای شاه عباسی و نمونه های از این قبیل، گویای استمرار استقرار در این منطقه است .

اقوام و زبان

استان البرز به علت مهاجرت پذیری دارای ترکیب مختلف اقوام است. از اقوام ساکن در شهرستان کرج می توان به اقوام لر، کرد، گیلکی، یزدی، ترک، مازندرانی و خوزستانی اشاره کرد که به صورت غیر متمرکز در نقاط مختلف استان ساکن هستند و به این زبان ها نیز صحبت می کنند. اما گویش اصلی مردم کرج، گویش کرجی است .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان البرز در بخش کشاورزی به دلیل داشتن شرایط اقلیمی ممتاز، خاک حاصلخیز، خاکدار بودن بیش از ۷۰ درصد از اراضی، کیفیت مناسب و مطلوب آب های سطحی و زیرزمینی، وجود شرایط کشت دوم و سوم در برخی نقاط، وجود نهالستان برای عرضه به کل کشور و به ویژه امکان تصفیه و بازیافت فاضلاب در بخش کشاوری دارای موقعیتی استثنایی است و یکی از استان های مهم کشور در بخش تولید محصولات کشاروزی محسوب می شود.

گستردگی صنایع تبدیلی وغذایی دراستان ، وجود زمینه ی سرمایه گذاری در توسعه وگسترش کشت های گلخانه ای برای تولید محصولات جالیزی، امکان گسترش ظرفیتهای توسعه ی صادرات با وجود فرودگاه پیام، وجود پتانسیل ژنتیکی دامی درداماپروری وامکان پرورش ماهی های سرد آبی ازجمله موارد بارزمشاغل اقتصادی درکرج است .

از دیگر صنایع فعال در استان می توان: صنایع غذایی، نساجی، چرم سازی، صنایع سلولزی وکشاورزی را نام برد .

دربخش معادن وجود سنگ آهک وگچ ، معادن ساختمانی، مس، ذغال سنگ، نمک، سیلیس ومعادن شن وماسه را نباید نادیده گرفت.

با این وجود؛ بیشتر شاغلان استان به ترتیب دربخش خد مات، صنعت وکشاورزی مشغول هستند.

دریاچه اوان ساوجبلاغ : آبشار اوچان، آبشار جوستان، آبشار اورازان، آبشار کرکبود، آبشار آسکان، آبشار عسلک، دریاچه اوان، غار برج، غار کله سنگ، غار هیو، غار لالون کرکبود طالقان : آبشار کرکبود، آبشار شل بن در غرب روستای بزج، آبشار تره نو، آبشار سفیدآب، آبشار سوهان، آبشار دره پاشوران، آبشار آلبالو دره، چشمه آب گرم گنداب، چشمه آب گرم چاکسر، چشمه آب گرم سه کوهه روبروی لمبران، چشمه آب گرم روستای خچیره، چشمه آب گرم چهل دختران، چشمه آب سرد الرویا، قله شاه البرز، قله صاد، قله ناز، قله نوار کوه، غار بزج، غار کله سنگ، غار مرغ بند، غار دهدر، غار جزینان، غار هرنج، غار قلعه ارژنگ میناوند، غار الهوچین، غار لوشرکش، غار بادامستان، غار گته ده، غار قلعه دختر گته ده، غار ذالنگ سوهان، غار گراب، غار ویران گلیرد در سه طبقه باغ لاله کرج : آبشار آدران، باغ سیب، باغ لاله گچسر، پیست اسکی دیزین، پیست اسکی خور، جاده کرج – چالوس، رودخانه کرج، روستای واریان واقع در دریاچه سد امیرکبیر، درخت تاریخی اورس به نام محلی هورست، دره پل خواب، دره ارنگه، چشمه گله گلیه، چشمه وله، چشمه شاه دشت، طبیعت روستای برغان، طبیعت روستای آغشت، غار یخ مراد، کوه باغستان کرج نظرآباد : طبیعت روستای عشایری گلدره

جاذبه های تاریخی

ساوجبلاغ : اسفاران حسینیه قدیمی جوستان، امام زاده هارون، بقعه بادمشتان، بقعه سید شرف الدین، بقعه خشت و گل، تکیه ناوه و کش رود، گورستان زرتشتیان امامزاده-سید-سیف-الدین طالقان : ارژنگ قلعه در میناوند، امام زاده ابراهیم، امام زاده زکریا در میراش، امام زاده ابراهیم علی، امام زاده سید علی الدین، امام زاده مهراب، امام زاده میر سعید، امام زاده موسی و سلیم، امام زاده هارون، امام زاده یوسف، امام زاده محمدباقر و سید اسماعیل، حمام میر طالقان، حمام شهرک طالقان، حمام تاریخی روستای فشندک، خانه آیت اله طالقانی، حمام دیزان، قلعه اسماعلیان، قلعه منصور، قلعه کی قباد، قلعه دختر، قلعه پراچان، قلعه فالیس Emamzade-Taher کرج : امام زاده رحمن و زید، امام زاده احمد و محمود، امام زاده جعفر، امام زاده حسن، امام زاده موسی، امام زاده هادی – علی نقی، برج سنگی گچسر، برج کردان، برج میدانک، بقایای آتشکده سنگی تخت رستم، بقعه شاه زاده سلیمان، پل شاه عباسی، پل دختر، پل رود شور، دختر قلعه، قلعه صمصام، قلعه وکیل، حمام مصباح، حمام هلجرد، کاروانسرای ینگه امام، کاروانسرای شاه عباسی نظرآباد : جیران تپه، ماران تپه، دوشان تپه، یان تپه، خانه مصدق، امام زاده چهل دختر، مدرسه نجم آباد

كرج

امام زادگان احمد و محمود سلام الله علیهما

توضیحات: درحوزه ماهدشت کرج، خیابانی خاکی وجود دارد که به تپه‌ای باستانی و بنای آرامگاهی خشتی منتهی می‌شود. بنای امامزاده احمد و محمود بر تپه‌ای با ارتفاع حدود سه متر بنا شده و از فاصله دور در میان دشت مسطح نمایان است. مصالح به کار رفته در این بنا فقط خشت و گل است و بنا با پلان چند ضلعی و گنبد ضربی برپا شده است. گرچه بنا بسیار تخریب شده، ولی چنین به نظر می‌رسد که بنای امامزاده دو طبقه بوده و طبقه هم‌کف به آرامگاه و طبقه دوم به سرداب اختصاص داشت. سبک معماری بنا از دوره صفویه تبعیت می‌کند و می‌توان قدمت آن را نیز به این دوره نسبت داداطراف امامزاده چندین قبر بسیار جدیدتر، به‌چشم می‌خورد و به نظر می‌رسد که این مکان قبلاً گورستان یک آبادی بود. در کنار امامزاده دو تپه باستانی وجود دارد که تنوع و فراوانی سفال‌های پراکنده در آنجا حکایت از اهمیت آنها دارد. سفال‌های جمع‌آوری شده از سطح تپه‌ها، قدمت آنها را به قرون هفت تا نه می‌رساند.

امام زاده جعفر هشتگرد سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در داخل شهر هشتگرد واقع شده و گرداگرد آن را دیواری احاطه کرده است. قدیمی‌ترین و اساسی‌ترین بخش این بنا حرم آن است. داخل بقعه فاقد هر گونه تزئین یا نوشته و کتیبه است.

امام زاده حسن سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در داخل شهر کرج واقع شده و بنای آن از داخل به صورت چهارگوش وسیع است که در وسط هر ضلع آن طاق‌نمایی برپا شده است. نمای خارج نیز به صورت چهارگوش در نهایت سادگی است. پوشش خارجی سقف از کاهگل است و به راحتی می‌توان نحوه طاق‌بندی آن را مشاهده کرد. بر اساس کتیبه‌ای که در داخل ایوان ورودی بنا قرار دارد، ساختمان امامزاده در ربیع‌الاول سال 906 هـ.ق به فرمان ابوالمظفر شاه‌تهماسب اول صفوی انجام شده است.

امام زاده موسی سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در روستای خوروین در شمال غربی شهر کرج واقع است. بنای کوچک امامزاده با پلان مربع، از داخل دارای ابعاد تقریبی 444×444 سانتی‌متر است. قطر دیوارها 150سانتی‌متر و سقف بنا، گنبدی است. در دوره‌های اخیر درشمال بنا و در برابر ورودی امامزاده، ایوانی برپا داشته‌اند که ارتفاع آن 77 سانتی‌متر بلندتر از کف بنا است. زیر گنبد در میان محوطه داخل، ضریح چوبی گره‌سازی شده مشبک از چوب چنار با طرح «چهارقل» به بلندی 155، درازای 230 و پهنای 149 سانتیمتر وجود دارد که صندوق مزار را در میان گرفته است این صندوق دارای دو کتیبه بزرگ به هم پیوسته به صورت دو حاشیه در بالا و پایین و تعدادی کتیبه‌های ناپیوسته و کوتاه در چهر طرف بدنه است.

امام زادگان هادی و علی‌نقی سلام الله علیهما

توضیحات: در مسیر کرج- قزوین، نرسیده به شهر هشتگرد و محل «ینگه امام» مقبره امامزاده هادی و عل‌نقی از اولاد امام موسی کاظم(ع)، به چشم می‌خورد. بنای این امامزاده نزدیک کاروانسرای ینگه و تپه برگ تاریخی واقع است این بنا از دو قسمت یعنی ایوان شمالی در جلو و حرم اصلی در پشت آن تشکیل شده است. تزیینات از راه جلوی ایوان به ارتفاع یک متر با آجر هفت رنگ دوره قاجاریه که نقش‌های آنها با هم ترکیب شده، شکل گرفته است سردر ورودی بنا دارای قوس بزرگ و لچکی‌های قوس سردر به شیوه معقلی تزیین شده است. نمای سطح داخلی حرم با گچ‌اندود شده شده و فاقد هر گونه تزیینات است. گنبد خارجی با پوشش زیرین حرم به صورت هرم دوازده ترک است که کاشی‌کاری آن ضمن تعمیر قسمت‌های دیگر بنا در سال 1347 شمسی به طور کامل مرمت شد این بنا از آثار دوره صفویه به شمار می‌رود. درباره این بقعه در سفرنامه میرزا حسین فراهانی چنین آمده است: «گویند دو نفر از اولادان حضرت موسی‌بن جعفر در اینجا مدفون هستند.

استان ایلام

معرفی

اشاره

استان ایلام در جنوب غربی ایران، با مساحت ۲۰ هزار و ۱۳۳ کیلومتر مربع حدود ۱/۲ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان از غرب با کشور عراق، از جنوب با استان خوزستان، از شرق با استان لرستان و از شمال با استان کرمانشاه همسایه است. مرکز استان ایلام، شهر ایلام است و شهرهای مهم آن عبارتند از: آبدانان، ایوان، دره شهر، دهلران، مهران .

موقعیت جغرافیایی

استان ایلام در منطقه ای کوهستانی و در حاشیه جنوب غربی رشته کوه زاگرس قرار گرفته است. بخش عمده این استان را مناطق کوهستانی و یا تپه های ماهوری تشکیل داده که با شیب تندی به دشتهای کم ارتفاع منتهی می گردد.کبیر-کوه به عقیده زمین شناسان، هر چند ناهمواری های این منطقه متعلق به رسوبات دوران اول تا چهارم زمین شناسی است ولی زمان شکل گیری آن به دوران دوم و سوم زمین شناسی می رسد. از مهمترین کوه های این استان می توان به «رشته کوه کبیرکوه» در شمال غرب و جنوب شرق، «کوه های مانشت» در شمال ایلام و بالاخره «کوه های شهان و بانکول» در شمال استان اشاره کرد.
استان ایلام به دلیل امتداد دو «رشته کوه موازی کبیر کوه و پشتکوه» از شمال تا جنوب شرقی به دو نیمه شرقی و غربی تقسیم شده است. از لحاظ شرایط آب و هوایی باید گفت؛ با این که استان ایلام جزو مناطق گرم کشور محسوب می شود ولی به دلیل اختلاف ارتفاع ، اختلاف درجه حرارت و میزان بارندگی در بخش های شمالی، جنوبی و غربی از نظر آب و هوایی به سه منطقه تقسیم می شود: «منطقه سردسیری» شامل مناطق کوهستانی شمال و شمال غربی، «منطقه معتدل» و سومین منطقه، «منطقه گرمسیری» است که مشتمل بر مناطق غربی و جنوب غربی می شود .
در کل استان ایلام، دارای آب و هوای «بیابانی گرم» در جنوب و «نیمه مرطوب سرد» در ناحیه شمالی است که علت آن کوهستانی بودن آن است.

پیشینه تاریخی

براساس منابع تاریخی موجود، اقوام ایلامی شاخه ای از اقوامی بودند که حدود پنج هزار سال قبل از میلاد از آسیای میانه به ایران وارد شده و در جنوب غرب ایران امروزی ساکن شدند و توانستند دولتی مقتدر با قدمت سه هزار ساله - یعنی از سال ۳۵۰۰ قبل از میلاد تا ۶۴۵ قبل از میلاد – تشکیل دهند.
ایلامیان دولت خود را که شامل: خوزستان، اطراف کوههای بختیار، لرستان، پشتکوه و انشان یا انزان فارس می شد همزمان با دولت سومری ها تشکیل دادند و شهر شوش را به عنوان پایتخت خود برگزیدند.
در اوایل حکومت شهرهای اهواز و « خایدالو» یا همان خرم آباد امروز جزو مهم ترین شهرهای آنان به حساب می آمد. اما بعدها، سرزمین تحت سلطه شان را تا نواحی مرکزی و شرقی ایران گسترش دادند.
ایلامیان کشور خود را «هلتمتو» (Haltamtu) یعنی «سرزمین خدا»، می نامیدند و در کتیبه های بابلی، عیلام را «آلامتو» یا «آلام » به معنای کوهستان یا «کشور طلوع خورشید» ذکر کرده اند. همچنین سومری های دشت نشین ناحیه بین النهرین، کشور ایلام را «ایلام »(Elam) به معنای «کشور کوهستانی» و اهالی آن را «ایلامی» یعنی «ساکنین مناطق کوهستانی» خطاب میکردند و اکدی ها هم نام ایلام را از سومری ها اخذ کردند .
دولت مقتدر ایلام، پس از ۳ هزار سال حکومت، بالاخره، در سال ۶۴۵ قبل از میلاد با حمله آشور بنی پال - پادشاه آشور - و دستگیری خوم بان کالداش - آخرین شاه ایلام - منقرض شد.
در دوران حکومت مادها، هخامنشیان، سلوکیان و اشکانیان، این سرزمین به جهت همسایگی باحوزه های همدان، کردستان، کرمانشاه، لرستان و از همه مهم تر قرار گرفتن در کنار شوش – خوزستان امروزی - دارای آثاری و تمدن مهمی است. در عهد ساسانیان سرزمین ایلام امروزی را ایالت های «مهرجانقذق» و «ماسبذان» تشکیل داده بود که پس از تصرف اعراب، مسلمانان آن را «سرزمین جبال یا کوهستان» نامیدند. ایالت جبال که مرکز آن «سیمره» بود در دوران حکومت اعراب جزو یکی از سرزمین های تحت حکومتی بغداد و بصره درآمد و تا نیمه اول قرن چهارم هجری به حیات خود ادامه داد. ولی با وقوع زلزله در سال ۳۳۴ ه.ق ، این منطقه برای همیشه از بین رفت و تا دوران قاجاریه اطلاعی از آن در دست نیست. اما در دوره قاجاریه با ورود حسین قلی خان ابوقداره» به منطقه

پشتکوه وپسرش «غلامرضاخان» بعنوان والی، بار دیگراین منطقه رونق گرفت.

وقوع حوادث طبیعی وغیر طبیعی نظیر مرگ ومیرهای ناشی از بیماریهای واگیر، خشکسالی، از بین رفتن مراتع، محصولات کشاورزی، تلف شدن دامها، جنگ ها وخونریزی های خارجی، داخلی وقومی و در نهایت سیاست های حکومتی طی چند قرن گذشته بیشترین تاثیر را در جابجایی گسترده گروهی جمعیت های انسانی در این منطقه داشته است. با این وجود استان ایلام محل زندگی اقوام مختلفی همچون؛ لر، لک، کرد و عرب است که توانسته اند سالیان متمادی در ۲۰ حوزه ی فعلی ایلام با تعامل فرهنگی وزندگی مسالمت آمیز بر همدیگر تاثیرات فراوانی بگذارند. اقوام لر : لرهای ساکن استان ایلام، بیشتر در شهرستان دره شهر و یا به صورت پراکنده در بخش هایی از شهرهای آبدانان و دهلران زندگی می کنند. این اقوام خود را به واسطه ی همجواری با استان لرستان، از ایلات وطوایف مختلف لرستان می دانند. اقوام لک : از گروههای بزرگ وکوچکی تشکیل شده اند که درنقاط مختلفی از استان کرمانشاه ولرستان به صورت پراکنده زندگی می کنند. با این وجود مراکز عمده ی محل سکونت آنها در ایلام، منطقه ی هلیلان وزردلان در شمال استان است. عده ای آنها را لر وبرخی از نژاد کردها می دانند. اقوم کرد : جزو اقوام بسیار بزرگ ایرانی به شمار می آیند که در نواحی غرب و به ویژه استانهای کردستان، کرمانشاه وایلام ساکن هستند. شهرستانهای ایلام ، شیروان، چرداول، ایوان، قسمت هایی از دهلران، مهران و آبدانان، از مراکز عمده سکونت کردهای ایلامی است که به زبان کردی و گویش ایلامی سخن می گویند. آنها در گذشته مانند سایر گروه های استان زندگی کوچ نشینی داشتند، ولی امروزه به علت افزایش جمعیت، یکجا نشین شده اند و تعداد معدودی از آنان به شیوه گذشته زندگی می کنند. ایلام امروزی گرچه مدت ها جزوی از ولایت لرستان بود اما از دیرباز محل سکونت طوایف و قبایل کرد بوده است، به طوری که ۷۰ درصد از ساکنین آن را اقوام کرد تشکیل می دهند .

ساکنین استان ایلام به زبان کردی با دو لهجه «کردی فیلی» و «لک» صحبت می کنند که این زبان در شهرستان های استان به جهت وجود طوایف و ایلات مختلف با اندک تفاوتی در ادای الفاظ و کلمات تکلم می شود . لهجه ی «کردی فیلی» بیشتر در مرکز استان رایج می باشد و لهجه ی «کردی لک» اغلب در نواحی شرقی یعنی در شهرستانهای دره شهر، آبدانان و جنوبی در شیروان و چرداول مورد استفاده قرار می گیرد. واژه «فیلی» را کردهای ساکن عراق به مناسبت سلطه والیان لرستان موسوم

به فیلی بر ایلام، رواج داده اند و دارای لهجه های گوناگونی هستند که مهمترین آنها عبارتند از : ملکشاهی: در شهرستان‌های ایلام و مهران خزلی: در بخش‌های از شهرستان شیروان چرداول آبدانانی : در شهرستان‌های آبدانان، دهلران و دره شهر ایلامی: در شهرستانهای ایلام، مهران، شیروان چرداول بدره ای : در بخش بدره از شهرستان دره شهر قوم عرب : ایلامی های عرب زبان جزو آن دسته از مهاجران عربی هستند که در قرون گذشته ودر پی تحولات سیاسی و عوامل مختلف دیگر به ایران وبه ویژه به نواحی جنوب غربی مهاجرت کرده اند و با عرب زبانان خوزستان نیز دارای رابطه ی خویشاوندی وقومی هستند. آنها هنوز به زبان عربی محلی سخن می گویند وعلیرغم تغییرات فراوان فرهنگی هنوز اکثر آنها سمبل های عمده فرهنگ خویش را مانند لباس، زبان، برخی رسوم حفظ کرده اند. این قوم به عنوان اقلیت در شهرستان های جنوبی و شرقی استان به صورت پراکنده ساکن هستند.

بدلیل وجود چاه های نفتی، پالایشگاه های گاز، واحد پتروشیمی و شهرک های صنعتی در استان ایلام، ایلام جزو استان نفت خیز ایران محسوب می شود. این استان دارای ۱۱ درصد منابع گاز ایران است و روزانه ۱۵۴ هزار بشکه نفت خام از چاه های نفتی گلیمدهلران استخراج و از طریق لوله به پالایشگاه ها در جنوب ایران منتقل می کند.
اما با این وجود بیشتر فعالیت اقتصادی مردم این استان بر کشاورزی، دامداری و پروزش زنبور عسل متمرکز شده‌است. کشاورزی در اکثر نقاط استان به صورت سنتی انجام می‌شود. بدین صورت که مراحل مختلف آن از داشت، کاشت و برداشت با استفاده از اصول و روش‌های ابتدایی و سنتی صورت می‌گیرد و هم اکنون نیز بخش مهمی از درآمد و حتی اشتغال مردم استان در بخش کشاورزی متمرکز شده است. مهم‌ترین محصول کشاورزی استان، گندم است.
همچنین وجود کوهستان‌ها، جنگل‌ها، مراتع نسبتاً سرسبز، انواع گل و گیاه در بهار و تابستان و نیز وجود مناطق گرمسیری و سردسیری در مجاورت یکدیگر، بهترین شرایط را برای پرورش زنبور عسل فراهم آورده است.
اما در بخش صنعت، استان ایلام یکی از محروم‌ترین استان‌های کشور محسوب می شود. در این استان به علت شرایط خاص اقتصادی و اجتماعی، از دیرباز، صنایع، به ویژه صنایع نوین کارگاهی، رونق چندانی نیافته است. بخش صنعت سهم بسیار ناچیزی از اشتغال را نسبت به بخش خدمات و کشاورزی به خود اختصاص داده است. صنعت استان ایلام عمدتاً در صنایع خانگی و کارگاهی خلاصه می‌شود و صنایع دستی آن عبارتند از: قالی و قالیچه،
جاجیم، خورجین، سیاه چادر، رسن، نمد، گیوه و گلیم که با توجه به فراوانی مواد اولیه مانند پشم و موی بز تولید آن‌ها از گذشته های دور رایج بوده است.
منابع معدنی استان نیز منحصر به منابع رسوبی است و به طور عمده شامل کانی‌های غیرفلزی می‌شود. تاکنون ذخایر مواد معدنی فلزی در استان شناخته نشده است ولی استان ایلام دارای ذخایر نفت و گاز غنی است.
البته در آخر باید این نکته را اضافه کنیم که؛ باتوجه به گشایش مرز عراق در شهرستان مهران امکان توسعه تجارت و توریسم بین‌المللی و ترانزیت کالا و مسافر بیشتر شده است.

سوغات گیوه

بخش شیرینی : انواع شیرینی بژی بر ساق، شیرینی کله کنجی، شیرینی کاک، شیرینی گمگه، حلوای بگل که ترکیبی از پودر کشک و خرما است .
بخش کشاورزی : کنجد، گردو، سقز محلی از صمغ درخت بنه بخش دامداری : روغن حیوانی معروف به روغن کرمانشاهی، کره محلی، کشک، عسل کوهی مربوط به مناطق سورگه و شلم بخش صنایع دستی : جاجیم، نمد مالی، گیوه

غار زینه گان ایلام : آبشار اما، آبشار چم آو، آبشار سرطاف، آبشار گچان، تالاب زمزم، تالاب چکر، دره ارغوان، دامنه های کوه قلاقیران، غار تایه گه، غار زینه گان دریاچه دوقلوی آبدانان آبدانان : دریاچه دوقلوی سیاه گاو آبدانان، دامنه کوه اناران، دامنه کوه کبیرکوه، دریاچه سیاه گاو، حاشیه رودخانه سیاه گاو، غار مراژه، مناظر طبیعی سراب آبدانان آتشکده سیاهگل ایوان : قنات سراب ایوان، غار طلسم ایوان، غار انفجاری غار خفاش دهلران : آبشار آب طاف، دامنه های دینار کوه، چشمه آب گرم، حاشیه رودخانه آب دره جکه، حاشیه رودخانه آب مورموری، حاشیه رودخانه آب سارکوه، چای قره تپه، غار خفاش آبشار دربند دره شهر : آبشار آب آسیاب، آبشار ماربره، تنگ بهرام چوبین، تنگ ماژین، حوضچه آب زمزم، غار کول کنی در طبیعت کبیرکوه در کنار رود سیمره قلعه‌کنجاچم مهران : دامنه کوه کلک، حاشیه رودخانه پالشک آب، غار زینه گان یا غار بهشت

جاذبه های تاریخی

کاخ فلاحتی ایلام : تپه ورده کبود، تفرجگاه های جنگلی مله پنجاو، حاجی بختیار و آبزا، منجیل و میان تنگ، سنگ نبشته قلعه والی، قلعه والی در تپه چقامیرگ، قلعه قیران، قلعه اسماعیل خان، قلعه تاریخی چورا، قلعه کنجانچم امامزاده-سید-صالح-الدین آبدانان : انبارهای هزار در آبدانان، زیارتگاه سید صالح الدین، قلعه تاریخی پشت قلعه، قلعه هزارانی، مسجد جامع امامزاده سید عبدالله ایوان : آتشکده سه پا، مسجد جامع امامزادهابراهیمقتال دهلران : آتشکده میمه، تپه علی کش، تپه موسیان، تپه محمد جعفر، تپه مراد آباد، سنگ نوشته میمه، شهر تارخی سمیره، قلعه شیاخ، قلعه پاقفله، قلعه کره چکا، قلعه انجیر چهار-طاقی-ساسانی-دره-شهر دره شهر : آسیاب آبی در روستای شیخ مکان، آثار خرابه های شهر سمیره، قصرها و بازارهای تاریخی، آثار تاریخی پل گاومیشان، تپه باستانی تیغن، زیارتگاه جابر انصاری، زیارتگاه بابا سیف الدین، زیارتگاه امام زاده صالح، چهار طاقی دوران ساسانی، قلعه و شهر تاریخی ماژین، قلعه پوراشرف، قلعه زینل یا زبیده، قلعه جهانگیرآباد، قلعه پنج برادر مورموری یا قلعه تاجمیر، قلعه ارمو، قلعه میرغلام هاشمی امامزاده-علی-صالح.JPG مهران : آتشکده متعلق به دوره ساسانیان، امام زاده علی صالح، امام زاده سید حسن، بقعه پیر قتال، تپه باستانی چغا آهوان و چغا گلان، زیارتگاه سید محمد عابد، سنگ نبشته دوره آشوری، کتیبه تخت خان، قلعه زمستانی والی معروف به کنجانجم

سایر جاذبه‌های استان ایلام

تفریحگاه-طبیعی-منجل تنگه-ارغوان تنگه-رازیانه تنگه-قیرقیر تنگه-کافری چنارباشی دربند-بدره دریاچه-سد-ایلام روستای-پاکل-گراب روستای-چما روستای-چم-آب روستای-چنان روستای-زنجیره-علیا سد-سیمره سیوانکوه غار-بره-زرد قلعه-چوار قلعه-میرغلام

ایلام

بخش چوار

حاج بختیار یا (پیرژان)

نسب : این بقعه متعلق به حاج بختیار از نوادگان امامزاده علی الصالح (مدفون در بخش صالح آباد ایلام) است و می توان گفت، این شخصیت از نوادگان سیدالساجدین امام زین العابدین(ع) می باشد. مساحت : ابعاد هشت در 10 می باشد. توضیحات : بقعه حاجی بختیار با ابعاد هشت در 10 ، در 27 کیلومتری بخش چوار از توابع شهرستان ایلام واقع و از شرق به شهرک شهید رجایی، از غرب به روستای بان سرو، از جنوب به یک پرتگاه بلند و رودخانه و از شمال به کوه شیره زول محدود است. این بقعه دارای بنایی قدیمی بوده و گفته می شود قدمت آن به هزاران سال قبل از حکومت صفویه می رسد. بنا به رونوشت وقفنامه موجود در اوقاف و امور خیریه استان ایلام، زمین وقف شده به این بقعه ، در ماه رجب سال 1186 هجری قمری توسط فردی به نام توشمال عالی بگ ولد مرحوم محمد زمان شوکتی صورت گرفته است. بر روی بقعه ، اطلاعاتی در زمینه شجره نامه این شخصیت مذهبی منتشر نشده است، اما بر اساس برخی منابع از علمای علم انساب، این بقعه متعلق به حاج بختیار از نوادگان امامزاده علی الصالح (مدفون در بخش صالح آباد ایلام) است و می توان گفت، این شخصیت از نوادگان سیدالساجدین امام زین العابدین(ع) می باشد. مردم این استان و دیگر استانها، حاج بختیار را پیرژان یعنی شفابخش دردها و بیماریها لقب داده و معتقدند که حاجی به معنی برآورنده حاجات و بختیار به معنی دارنده اختیار برای شفاعت حاجتمندان است. گفتنی است، همه ساله، زائران زیادی از اقصی نقاط کشور برای زیارت این بقعه مبارکه مشرف می شوند. این بقعه متبرکه در کنار روستایی به همین نام قرار دارد متاسفانه اطلاع دقیقی در مورد قدمت تاریخی این بقعه در دست نیست . این بقعه در بیست کیلو متری غرب شهر چوار قرار گرفته و بوسیله یک رشته راه آسفالته به شهر چوار متصل می شود در سال های اخیر کار باز سازی آن شروع شده و رو به اتمام است. آدرس : در 27 کیلومتری بخش چوار از توابع شهرستان ایلام واقع و از شرق به شهرک شهید رجایی، از غرب به روستای بان سرو، از جنوب به یک پرتگاه بلند و رودخانه و از شمال به کوه شیره زول محدود است. (منابع: http://www.qudsdaily.com-http://chavir2.blogfa.com)

مهران

بخش مرکزی

امام زاده سید حسن سلام الله علیه

نسب : ایشان فرزند بلافصل امام موسی کاظم (ع) است . توضیحات : این امام زاده در 3 کیلومتری جاده مهران به دهلران واقع شده است . ایشان فرزند بلافصل امام موسی کاظم (ع) است .بنای ساختمان قبلی این امام زاده در زمان قاجاریه و والی غلامرضا پشتکوه در سال 1308 هجری قمری تجدید بنا و نوسازی گردیده است . با شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران , ساختمان مذکور خسارات و ضربه های فراوان دید . ولی در سالهای 1371 الی 1375 بوسیله اداره کل حج و اوقاف ایلام نوسازی گردید . آدرس : این امام زاده در 3 کیلومتری جاده مهران به دهلران واقع شده است . (منبع:کتابخانه دیجیتال امام علی-سایت امامزادگان)

بخش ملکشاهی

امامزاده سید محمد عابد (ع)

این امام زاده فرزند بلافصل امام موسی کاظم (ع) و برادر امام رضا (ع) است توضیحات : در روستای گنبد دربخش ارکواز ملکشاهی و در 36 کیلومتری جاده ملکشاهی – مهران امام زاده سید محد عابد(پیرمحمد) که درزبان محلی به پیر محمد معروف است ، واقع شده است . این امام زاده فرزند بلافصل امام موسی کاظم (ع) و برادر امام رضا (ع) است و یکی از زیارتگاه‌های مهم مردم استان ایلام محسوب می شود. مردم اعتقاد خاصی به ایشان دارند. آدرس : در روستای گنبد دربخش ارکواز ملکشاهی و در 36 کیلومتری جاده ملکشاهی – مهران امام زاده سید محد عابد(پیرمحمد) که درزبان محلی به پیر محمد معروف است ، واقع شده است . (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش صالح آباد

امامزاده علی صالح(ع)

نسب : علی صالح مسمی به ((علی الخیر)) کنیه ی او ((ابو الحسن)) و لقب او ((صالح)) فرزند ((عبید الله الاعرج اول)) نبیر ه ی امام چهارم شیعان حضرت زین العابدین (ع) می باشند توضیحات : امامزاده علی صالح(ع) در بین امامزاده های استان ایلام از حیث آمار بازدید کنندگان مشهورترین امامزاده استان محسوب میشود .این مکان متبرک در بیست کیلومتری شهر ایلام به طرف مهران در منطقه ای به نام صالح آباد قرار دارد و در بین مردم ایلام به خاص علی مشهور است . قبل از آنکه به برخی از کرامات آن حضرت اشاره کنم اجازه میخواهم ابتدا مختصری از زندگانی آن حضرت بنویسم علی صالح مسمی به ((علی الخیر)) کنیه ی او ((ابو الحسن)) و لقب او ((صالح)) فرزند ((عبید الله الاعرج اول)) نبیر ه ی امام چهارم شیعان حضرت زین العابدین (ع) می باشند در منابع تاریخی هیچ اشاره ای به تاریخ میلاد یا وفات آن حضرت نشده است ولی آنچه از شواهد و قرائن موجود بدست می آید و با توجه با اشاراتی که در کتب معتبر شده می توان میلاد علی صالح را در قرن دوم هجری و وفات او را هم در قرن سوم هجری تخمین زد. چرا به آن حضرت لقب ((صالح)) داده اند ؟ پس از ملاقاتی که آن حضرت همراه با همسر گرامیشان با امام رضا (ع) داشته اند ، امام رضا او و همسرش را زوج صالح نامیدند و از آن پس ایشان به علی صالح ملقب گشتند آن حضرت عمری طولانی داشته و از اصحاب خاص امام موسی بن جعفر (ع) است فردی مستجاب الدعوه بوده است و بسیاری از شیعیان برای رتق و فتق امور خود به وی مراجعه می کرده اند. کرامات و معجزات علی صالح (ع) خیلی مهم:سیلی خوردن بنی صدر – نکته ی جالبی که در کتاب کنگره ی مرحوم آیت اله حیدری ایلامی نوشته ی آقای علی دوانی آمده این است که ایشان در این کتاب عزل بنی صدر خائن را از کرامات علی صالح (ع) می دانند .در این باب این نکته را بدانید که بنی صدر در زمان ریاست جمهوریش به منطقه ی صالح آباد سفر میکند و در این سفر وی از جوانان غیور ایلامی سیلی میخورد و دقیقا بعد از همین ماجرا وی سریعاً عزل میشود نقل قول می کنند که در اوایل جنگ در زمانی که به سرزمین ایران حمله های متجاوزانه از طرف رژیم بعث عراق صورت می گرفت بنی صدر به ایلام آمده و دستور می دهد که نیروهای خودی از مهران و صالح آباد خارج شوند تا نیروهای عراقی به شهر ایلام بیایند و در این موقع نیروها خودی به آنها حمله کنند و شهر ایلام به گورستان نیروهای عراقی تبدیل شود این یک

حیله و مکر فریبنده ای بود که بنی صدر می خواست در ایلام اجرا کند که با تیز هوشی نیروهای محلی و سپاهی جواب عکس داد و در همین موقع استاندار وقت((نافعی))سیلی محکمی به صورت مبارک بنی صدر می زند و تا متوجه شود که مردم و مسئولین وقت از مکر و حیله آقای بنی صدر با خبر و هوشیار هستند. جریان توسل یکی از خادمین به علی صالح : وقتی که یکی از خدام امامزاده برای چراغانی کردن گلدسته ها به بالای آن میرود ناگهان از ازتفاع بیست متری با سر به طرف زمین سقوط میکند در فاصله ی سقوط تنها فرصت توسل پیدا کردن به آن حضرت را پیدا میکند پس از اندکی با سر به زمین برخورد میکند ولی به حول و قوه ی الهی و با عنایت ویژه ی آن حضرت هیچ آسیبی نمی بیند و حتی احساس دردی هم نمیکند. ماجرای ارسال مینی بوس حامل زنان بدکاره در دوران رژیم طاغوت به صالح آباد : رژیم طاغوت سعی بر آن داشت تا مردم را نسبت به اعتقاداتشان سست کند برای همین مظور یک مینی بوس پر از زنان بدکاره از یکی از استان های دیگر کشور به صالح اباد میفرستد اما این مینی بوس پس از گذشتن از شهر ایلام و درست در سه راهی که به دشت صالح آباد (جندلا) منتهی میشود و در همان جایی که مردم با رسیدن به آن دست بر سینه به آن حضرت ادای احترام میکنند تصادف میکند و همه مجروح به دیار خود باز میگردند. شفا یافتن کور سرطانی : در رمضان سال 81 خانمی از ساکنان شهر ایلام یکی از چشمانش را به دلیل سرطان از دست داده بود . متخصصین به وی گفته بودن که باید چشم سرطانی وی را از کاسه در بیاورند خبر به یکی از سادات فامیل میرسد وی بلافاصله با دل شکسته به خدمت آن حضرت میشتابد و شفای آن خانم را طلب میکند . پس از سه روز آن خانم امام موسی بن جعفر (ع) و علی صالح (ع) را در خواب می بیند و از سرطان شفا میابد. حکایت تبدیل شدن چای به شیره ی بلوط : یکی از اهالی منطقه برای کار به عراق میرود ودر زمان برگشت کیسه ای چای با خود میاورد اما در آن زمان وارد کردن چای قاچاق و جرم تلقی میشده است . این خبر به گوش مأمورین امنیتی میرسد و آنها برای بازرسی به خانه ی فرد مورد نظر می آیند در این هنگام آنها به امامزاده علی صالح (ع) متوسل میشوند وقتی مأمورین در کیسه را باز میکنند میبینند که در آن شیره ی بلوط قرار دارد به همین دلیل از آن خانه میروند اهل خانه پس از رفتن مأمورین متعجبانه به سراغ کیسه میروند اما میبینند که شیره بار دیگر به چای تبدیل شده است. افتادن بچه ی هشت ساله در چاه : پس از اینکه پسر بچه ای در چاهی به عمق صد متر سقوط میکند مادرش به امامزاده علی صالح متوسل میشود و در کنار ضریح شروع به گریه و زاری میکند و از امامزاده میخواهد بچه اش را سالم به وی باز گرداند . در این هنگام اهالی منطقه بوسیله ی طناب به داخل چاه میروند و

پسر بچه را سالم بیرون میاورند آن بچه نقل کرده که وقتی در آب افتاده انگار کسی دست او را گرفته و به صورت معلق در سطح آب در آورده است . شاهدین ماجرا گفته اند که پسر بچه فقط تا سر زانویش خیس شده بود. آدرس : این مکان متبرک در بیست کیلومتری شهر ایلام به طرف مهران در منطقه ای به نام صالح آباد قرار دارد. (منبع: http://www.karazannovin.blogfa.com ، منبع : کتاب "سیری کوتاه در حیات صالح آل محمد (ص)، حضرت علی صالح(ع)" نوشته ی آقای "جواد الیاسی")

شيروان

بخش شیروان

امامزاده سیده صورت بانو

توضیحات : امامزاده سیده صورت بانو اولین امامزاده ی زن در استان ایلام است که در روستای گوراب بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول واقع شده است. آدرس : در روستای گوراب بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول واقع شده است. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

امامزاده عباس (ع)

نسب : این امامزاده از نوادگان امام چهارم شیعیان حضرت امام زین العابدین است. توضیحات : این امامزاده در شهرستان شیروان چرداول بخش شیروان در روستای عباس آباد و در 45کیلو متری شهر ایلام قرار دارد. این امامزاده از نوادگان امام چهارم شیعیان حضرت امام زین العابدین است. بنای آن بر روی تپه ای تقریبا بلند و مشرف به آبادی عباس آباد و رود خانه بزرگ سراب کلان قرار داردو هم اکنون یکی از زیارتگاه های مردم منطقه محسوب می‌شود. آدرس : این امامزاده در شهرستان شیروان چرداول بخش شیروان در روستای عباس آباد و در 45کیلو متری شهر ایلام قرار دارد. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

امامزاده سیدعلی (ع)

توضیحات : این امامزاده در شهرلومار(روستای درویشان) بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول و بر روی تپه ای مشرف بر شهر لومار و رود سیمره واقع شده است. آدرس : این امامزاده در شهرلومار(روستای درویشان) بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول واقع شده است. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

امامزاده عباس عرب رودبار

توضیحات : این امامزاده در روستای چم شیر بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول قرار دارد.طبیعت بسیار زیبای اطراف امامزاده گردشگران و زائران بسیاری را به سمت خود جذب نموده است. آدرس : این امامزاده در روستای چم شیر بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول قرار دارد. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

ایوان

بخش مرکزی

امامزاده عبدالله (ع)

نسب : این امامزاده بنا به روایات از نوادگان امام هشتم شیعیان امام جعفر صادق (ع) میباشد. توضیحات : امامزاده عبدالله در روستای هلشی از توابع شهرستان ایوان در دامنه جنوبی کوه رنو واقع شده است. این امامزاده بنا به روایات از نوادگان امام هشتم شیعیان امام جعفر صادق (ع) میباشد و هم اکنون مرقد او یکی از زیارتگاه‌های مهم مردم منطقه است. آدرس : امامزاده عبدالله در روستای هلشی از توابع شهرستان ایوان در دامنه جنوبی کوه رنو واقع شده است. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

بخش زرنه

بقعه ی تاریخی حاجی حاضر

توضیحات : بقعه امامزاده حاجی حاضر در روستای «حاجی حاضر» از روستاهای همجوار سراب کلان واقع شده و مورد احترام مردم روستاهای منطقه است. آدرس : بقعه امامزاده حاجی حاضر در روستای «حاجی حاضر» از روستاهای همجوار سراب کلان واقع شده است. (منبع: http://sirvan2011.persianblog.ir)

دره شهر

بخش مرکزی

مرقد سید سیف الدین محمد (ع)

نسب : شجره نامه این حضرت از زبان ایت الله بروجردی بدین شرح است سید سیف الدین محمد(ع) فرزند امامزاده ابراهیم ایاجوایی(ع) فرزند امام موسی کاظم(ع)میباشد. توضیحات : سید سیف الدین محمدبن ابراهیم (بابا سیف الدین) در 10 کیلومتری شهرستان دره شهر در دهستان سر سبز ارمو واقع است.شجره نامه این حضرت از زبان ایت الله بروجردی بدین شرح است سید سیف الدین محمد(ع) فرزند امامزاده ابراهیم ایاجوایی(ع) فرزند امام موسی کاظم(ع)میباشد که در راه سفر به سوی خراسان برای کمک به عموی خود امام رضا (ع) توسط ماموران خلیفه عباسی به شهادت رسید.در ضمن یکی از مناطق گردشگری شهرستان می باشد. آدرس : سید سیف الدین محمدبن ابراهیم (بابا سیف الدین) در 10 کیلومتری شهرستان دره شهر در دهستان سر سبز ارمو واقع است. (منبع: http://baloooot.blogfa.com)

بخش ماژین

بقعه امامزاده صالح (ع)

توضیحات : بقعة امام زاده صالح در گورستان ماژین از توابع دره شهر واقع شده است. این بقعه ، بنایی چهار گوش است که در دو طبقه با گنبد هرمی شکل ساخته شده است . مرقد اصلی در طبقة زیرین بنا قرار دارد . این طبقه تماماً با آجر ساخته شده و با طاق جناغی پوشش یافته است . در طبقة دوم بنا صورت قبری با سنگ،گچ و پوشش سفالی ساخته شده است . این بنا که به قرن هشتم هجری قمری تعلق دارد ، به مرمت و با سازی کامل احتیاج دارد . گچ بری های داخل مقبره از جمله آثار ارزنده و بی نظیر دورة مربوطه است آدرس : بقعة امام زاده صالح در گورستان ماژین از توابع دره شهر واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده مهدی صالح (ع)

توضیحات : بقعه مهدی صالح در بخش ماژین شهرستان دره شهر و در 145 کیلو متری جنوب خرم آباد قرار دارد و از شاهکارهای معماری قرن هشتم است. روی دیوارها آن آیاتی از قرآن کریم به طرز زیبا و هنر مندانه ای گچبری شده است.این بقعه از شاهکارهای معماری دوره اسلامی است. آدرس : بقعه مهدی صالح در بخش ماژین شهرستان دره شهر و در 145 کیلو متری جنوب خرم آباد قرار دارد. (منبع: (http://forum.gigapars.com

بخش بدره

بقعه امامزاده پیر محمد (ع)

بقعه امامزاده پیر محمد (ع) توضیحات : امام زاده پیر محمد فرزند امام موسی کاظم در کیلومتر 30جاده دره شهر روستای آبهر بخش بدره واقع شده است. آدرس : امام زاده پیر محمد فرزند امام موسی کاظم در کیلومتر 30جاده دره شهر روستای آبهر بخش بدره واقع شده است. (منبع: http://baloooot.blogfa.com/)

امامزاده تاج الدین و نظام الدین

توضیحات : بقعه امامزاده تاج الدین و نظام الدین در کیلو متر 45 جاده دره شهر ایلام در روستای کلم واقع شده است. آدرس : بقعه امامزاده تاج الدین و نظام الدین در کیلو متر 45 جاده دره شهر ایلام در روستای کلم واقع شده است. (منبع: http://baloooot.blogfa.com/)

بقعه جابر

مساحت : مقبره 15 متر طول و 9 متر عرض دارد. توضیحات : دره جابر، بین کوه های مله ریته و چال می قرار دارد. در انتهای دره و در دامنه کوه چال می، مقبره ای همانند مقبره دانیال شوش احداث شده است. درب ورودی آن رو به شمال است و به کفش کن باز می شود. مقبره 15 متر طول و 9 متر عرض دارد. این بنا 8 ستون دارد و 9 طاق شمالی جنوبی و 9 طاق شرقی- غربی به ارتفاع دو متر روی آنها زده شده اند. کف مقبره، دو پله پایین تر از کف کفش کن است. در دیوار جنوبی، محرابی به بلندی 180 و عرض 70 سانتی متر قرار دارد. در قسمت پایین آن کتیبه ای گچ بری شده وجود دارد که در اطراف ان کلمات مقدس و بر سطح میانی آن چند گل نقش شده اند. در گوشه بالای کتیبه، کلمات محمد (ص) و لااله الا الله بطور برجسته نوشته شده اند. این بقعه از بقعه های زیارتگاهی مهم دره شهر است. آدرس : دره جابر، بین کوه های مله ریته و چال می قرار دارد. (منبع: http://baloooot.blogfa.com/)

ابدانان

بخش مرکزی

امامزاده پیر محمد

توضیحات : در پنج کیلومتری جنوب شهر آبدانان در حد فاصل بین دو روستای پشت قلعه و جابر بنایی گنبدوار مربوط به قرن هفتم و هشتم واقع شده که به نام امامزاده پیر محمد معروف است . در اطراف این امامزاده قبرهای قدیمی وجود دارد که قدمت بعضی از آنها به 170 سال می رسد . بر روی بعضی از سنگ قبرهای این منطقه تصاویری از سوار کار با نیزه و شمشیر حکاکی شده است . مردم به این امامزاده اعتقاد خاصی دارند و یکی از زیارتگاهی مردم منطقه محسوب می شود. آدرس : در پنج کیلومتری جنوب شهر آبدانان در حد فاصل بین دو روستای پشت قلعه و جابر واقع شده است. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

سید صلاح الدین محمد

نسب : بعضی سید صلاح الدین محمد را فرزند امام موسی کاظم (ع) می‌دانند. توضیحات : در جنوب شهر آبدانان، بر روی تپه‌ای مشرف بر قلعه باستانی پشت قلعه - از آثار باستانی دورهٔ ساسانی - و بین دو رودخانهٔ شور آب که از رشته کوه کبیر کوه سرچشمه می‌گیرد، بقعهٔ سید صلاح الدین محمد واقع شده است. این بقعه فاقد شجره نامه و کتیبه تاریخی می‌باشد. بعضی سید صلاح الدین محمد را فرزند امام موسی کاظم (ع) می‌دانند. (افشار سیستانی، ایرج، ایلام و تمدن دیرینهٔ آن، 237) گروهی دیگر وی را سید صالح الدین بن ناصرالدین بن الصغیر بن محمد بن علی بن هادی بن غلام بن عیسی بن یعقوب بن ابراهیم بن محمد باقر (ع) به شمار آورده‌اند. (حسینی زرباطی، سیدحسین، بغیة الحائر، 162) بنای بقعه بر نقشه مستطیل شکل ساخته شده و دارای گنبد دو پوش با گنبدی مضرس (ارچین) بیرونی و گنبد نیم کروی داخل است. کروان دربارهٔ این گونه بناها می‌گوید: « ساختار گنبد برآمده این بناها در تاریخ معماری بی‌نظیر و در هنر اسلامی بدعتی به شمار می‌آید و نمونه‌هایی که از آنها باقی مانده‌اند مربوط به قرون 12 تا 14 میلادی می‌باشند. آدرس : در جنوب شهر آبدانان، بر روی تپه‌ای مشرف بر قلعه باستانی پشت قلعه - از آثار باستانی دورهٔ ساسانی - و بین دو رودخانهٔ شور آب که از رشته کوه کبیر کوه سرچشمه می‌گیرد، بقعهٔ سید صلاح الدین محمد واقع شده است. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

بخش ماژین

شاه احمد

نسب : اهالی محل این بقعه را متعلق به امام‌زاده احمد یکی از فرزندان امام موسی کاظم(ع) می‌دانند. توضیحات : در بلندیهای کبیرکوه و در شمال شرقی شهرستان آبدانان، در حدود پنج کیلومتری جنوب روستای پاعلم، گنبد کوچک شاه احمد بنا گردیده است. اهالی محل این بقعه را متعلق به امام‌زاده احمد یکی از فرزندان امام موسی کاظم(ع) می‌دانند. قبلاً به صورت یک « روادگاه » بوده است. « در زمان حکومت رضا خان و به هنگام تخته قاپوکردن عشایر لرستان، در این مکان بنایی کوچک با قلوه سنگ و گچ ساخته می‌شود لرهایی که در کوه کور ساکن هستند خیلی به این امام‌زاده اعتقاد دارند. اگر کسی از آنها قتل و غارتی کرده به محض خواندن دو رکعت در آن محل جمیع معصیت او مبدل به ثواب خواهد شد.در عرف مردم شاه احمد مراد دهنده لقب گرفته است، افراد زیادی به قصد زیارت و برآورده نمودن نیازهایی چون حامله شدن، پسر دار شدن، رفع بیماریهای صعب العلاج و بخت گشایی دختران و پسران به آنجا مراجعه می‌کنند. آدرس : در بلندیهای کبیرکوه و در شمال شرقی شهرستان آبدانان، در حدود پنج کیلومتری جنوب روستای پاعلم، گنبد کوچک شاه احمد بنا گردیده است. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

بخش کلات

سید عبدالرحیم

نسب : بصورت شفاهی نقل می‌گردد که سید عبدالرحیم از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : بقعه سید عبدالرحیم در کنار روستای سیاهکل از توابع دهستان مورموری آبدانان قرار دارد. جنس مصالحی که در آن به کار رفته از سنگ و گچ می‌باشد. دارای گنبدی به ارتفاع 5/6 متر و پاطاقی 5/1 متر می‌باشد. در جلو دیوار شمالی آن دو عدد برج کوچک قرار گرفته است. این بنا فاقد کتیبه و شجره‌نامه می‌باشد. اما بصورت شفاهی نقل می‌گردد که سید عبدالرحیم از نوادگان امام موسی کاظم (ع) بوده که برای دیدار حضرت امام (ع) قصد عبور از این منطقه را داشته است که توسط گروهی کشته شده و در همین مکان دفن گردیده است. آدرس : بقعه سید عبدالرحیم در کنار روستای سیاهکل از توابع دهستان مورموری آبدانان قرار دارد. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

دهلران

بخش مرکزی

امامزاده سیداکبر(ع)

نسب : مردم محل براین باورند که وی پسر حضرت امام موسی کاظم (ع) است. توضیحات : زیارتگاه امام زاده سیداکبر در10 کیلومتری دهلران قراردارد . مردم محل براین باورند که وی پسر حضرت امام موسی کاظم (ع) است که به همراه حضرت معصومه به منظور دیدار از حضرت امام رضا (ع) از عراق به ایران آمده و در دهلران دراثر بیماری فوت کرده و در این محل مدفون شده است. می گویند سید صلاح الدین محمدکه در آبدانان مدفون است، برادر امام رضا(ع) سید اکبر است . آدرس : زیارتگاه امام زاده سیداکبر در10 کیلومتری دهلران قراردارد . (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده ابراهیم قتال (ع)

نسب : ایشان از نوادگان محمد حنفی از فرزندان امام علی(ع) است. توضیحات : بقعه ابراهیم قتال در 38 کیلو متری جاده دهلران به مهران بعد از روستای بیشه دراز قرار دارد. این بقعه در سمت چپ جاده و نزدیک مرز ایران و تا جاده اصلی 10 کیلومتر فاصله دارد.ایشان از نوادگان محمد حنفی از فرزندان امام علی(ع) است و دارای شجره نامه به خط عربی است. آدرس : بقعه ابراهیم قتال در 38 کیلو متری جاده دهلران به مهران بعد از روستای بیشه دراز قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش زرین آباد

امام زاده سید ناصرالدین

نسب : امامزاده سیدناصرالدین از نوادگان امام هفتم شیعیان حضرت امام موسی کاظم (ع) است . توضیحات : امامزاده سیدناصرالدین از نوادگان امام هفتم شیعیان حضرت امام موسی کاظم (ع) است . بارگاه ایشان در کنار روستای علی آباد بخش زرین آباد دهلران قرار گرفته ودارای سبک معماری مربوط به دوره قاجار میباشد. آدرس : بارگاه ایشان در کنار روستای علی آباد بخش زرین آباد دهلران قرار گرفته است. (منبع: http://www.niazerooz.com)

امامزاده سید فخرالدین(ع)

نسب : طبق شجره نامه موجود این امامزاده (ع) از نوادگان امام هفتم شیعیان حضرت امام موسی کاظم(ع) است توضیحات : طبق شجره نامه موجود این امامزاده (ع) از نوادگان امام هفتم شیعیان حضرت امام موسی کاظم(ع) است که در روستای زرآب بخش زرین آباد شهرستان دهلران در کنار جاده ایلام به میمه زرین آباد قرار دارد. بنای آن دارای گنبدی ساده است که بیشتر مصالح بکار رفته در آن از سنگ ساخته شده است. این بنا در نهایت سادگی ساخته شده و قدمت آن به درستی مشخص نیست. آدرس : این امامزاده (ع) در روستای زرآب بخش زرین آباد شهرستان دهلران در کنار جاده ایلام به میمه زرین آباد قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید ابراهیم (ع)

نسب : امام زاده سید ابراهیم (ع) از نوادگان امام باقر (ع)می باشد. توضیحات : درفاصلة 7 کیلومتری پهله زرین آباد و مسیر سیاحتی قلعه شیاخ امام زاده سید ابراهیم (ع) از نوادگان امام باقر (ع) قرار دارد که فاصله آن تا مرکز استان 180 کیلومتر است. ساختمان این امام زاده به دوران سلجوقی مربوط است و بشکل مخروط و هندسی خاصی بنا شده است . آدرس : امام زاده سید ابراهیم درفاصلة 7 کیلومتری پهله زرین آباد و مسیر سیاحتی قلعه شیاخ قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

استان بوشهر

معرفی

اشاره

استان بوشهر با مساحتی حدود ۲۷ هزار و ۶۵۳ کیلومتر مربع در جنوب غرب کشور قرار دارد. این استان از شمال با استان خوزستان و قسمتی از کهکیلویه و بویراحمد، از جنوب با خلیج فارس و قسمتی از استان هرمزگان، از شرق با استان فارس و از غرب با خلیج فارس همسایه است. مرز دریایی این استان با خلیج فارس بیش از ششصد کیلومتر است. مرکز استان بوشهر، بندر بوشهر و از شهر های مهم آن می توان به اهرم، بندر دیلم، برازجان، بندر کنگان، بندر گناوه، بندر دیر و خور موج اشاره کرد.

موقعیت جغرافیایی

استان بوشهر از نظر موقعیت جغرافیایی از دو بخش «جلگه ای» و «کوهستانی» تشکیل شده است. بخش «جلگه ای» این استان در امتداد خلیج فارس قرار دارد و هرچه از سمت شمال و شمال غربی به طرف جنوب و جنوب شرقی پیش رویم بر عرض جلگه ای آن افزوده می شود و اما بخش «کوهستانی» استان که در شمال و شرق آن واقع شده، از دو رشته کوه گچ ترش» و «نوکند» تشکیل شده که در سراسر طول استان به موازات هم امتداد یافته اند و در حقیقت دنباله «رشته کوه های زاگرس» هستند.
عوامل متعددی در جریان آب و هوایی منطقه تاثیر به سزایی دارد که از آن جمله می توان به: کمی ارتفاع، قرار گرفتن در محدوده عرض های جغرافیایی پایین، مجاورت با دریا، وزش بادهای گرم جنوب غربی و بادهای گرم و مرطوب دریایی، عبور پاییزی- زمستانی طوفان های موسمی سودانی و مدیترانه ای اشاره کرد. در خصوص آب و هوای استان می توان گفت؛ آب و هوای منطقه در داخل استان ، به دلیل نزدیکی به خط استوا و کمی ارتفاع ، «گرم و خشک بیابانی» و در نوار ساحلی «گرم و مرطوب» است.
رودهای این استان به علت عبور از طبقات نمکی معمولاً شور و غیرقابل شرب هستند که مهم ترین آنها عبارتند از: رود مند، رود دالکی، رود شاپور، رود حله، رود اهرم و رود شور.
همچنین از رودهای فصلی استان بوشهر می توان به رود اهرم، رود دره آبداری، رود گپ و رود شور گناوه اشاره کرد.

پیشینه تاریخی

براساس کاوش های انجام شده ، منطقه بوشهر، پیش از ورود و استقرار «آریایی ها» محل سکونت نژادهای بومی و گروه های مختلفی بوده است.
در دوره حکومت عیلامی ها»، این منطقه که «لیان» نامیده می شد، از «بندر دیلم» شروع شده و تا «بندر سیراف قدیم» ، در حوالی «بندر طاهری» در شهرستان کنگان ادامه داشت.
لیان به معنی « آفتاب درخشان» یا «سرزمین آفتاب درخشان» است که نامی عیلامی محسوب می شود. اهمیت این منطقه در آن زمان بیشتر به لحاظ حفاظت دریایی مرزهای جنوبی، تجارت با حوزه جنوب شرقی دریای پارس -نواحی اقیانوس هند و جنوب شرقی آسیا– و از همه مهم تر داشتن موقعیت مهم مذهبی، یعنی وجود «معبد ایزد بانوی بزرگ لیان» بود. همچنین، مطابق خشت نوشته عصر عیلامی که از محلی به نام «تل پی تل» یعنی «تپه ای کنار تپه ای» در جنوب محله امام زاده بوشهر بدست آمده است ، معبد بزرگ خدای ایلامی «ان شوشیناک» نیز در این منطقه قرار داشت.
سرزمین بوشهر، در دوران حکومت هخامنشیان، جزو یکی از ساتراپ نشین های پارس بود. در زمان حکومت سلوکیان و ساسانیان بوشهر یا «ریو اردشیر» به عنوان بندر مهم تجاری و فرهنگی مورد توجه بود. ساسانیان در «ریواردشیر» که بعدها «ریشهر» نام گرفت، قلعه مستحکمی با دیوار های بلند و برج بنا کردند که اطراف این دیوار از یک طرف به سمت دریا بود و از سه طرف دیگر مشرف به خندق های عظیمی بود که هنگام حمله احتمالی دشمن و یا هرگونه خطری، از آب دریا پر می شد.
با سقوط سلسه ساسانی به دست اعراب مسلمان تمدن و فرهنگ «ریشهر» نیز رو به زوال گذاشت. فتح ریشهر به دست مسلمانان به اندازه ای اهمیت داشت، که جمعی از مورخان اسلامی آن را با فتح قادسیه مقایسه کرده اند. بلاذری در فتوح البلدان می نویسد: «در این جنگ در دشواری و کثرت نعمتی که به دست مسلمین افتاد ، همانند جنگ قادسیه بود.»
در خصوص اوضاع ریشهر، پس از سقوط آن به دست مسلمانان تا زمان روی کار آمدن نادر شاه افشار اطلاعات اندکی در دست است. اقدام های نادر شاه و سیاست دریایی او برای مبارزه با عثمانی ها و گسترش قلمرو دریایی در خلیج فارس سبب شد تا این شهر بندری بار دیگر مورد توجه قرار گیرد. وی آن جا را به عنوان پایگاه ناوگان دریایی خود در خلیج فارس

برگزید و نامش را به «بندر نادریه» تغییر داد. «نادر شاه» با به کار گماردن یک تاجر انگلیسی به نام «جان التون» بوشهر را به صورت یک مرکز مهم کشتی سازی و پادگان نظامی در آورد.
با مرگ نادر در سال ۱۱۶۰ هـ.ق سپاه دریایی او بین حکام بوشهر و بندرعباس تقسیم شد، شیخ ناصرخان آل مذکور، که در دوران نادر یکی از سالاران وی بود، پس از مرگ نادر شاه کشتی ها و ناوگان مستقر در بوشهر را تصرف کرد و حکومت مقتدرانه «خاندان آل مذکور» که قریب یکصد سال بر بوشهر حکمرانی کردند را بنیان نهاد. بوشهر در زمان «خاندان آل مذکور» رو به عمران وآبادانی گذاشت و روابط تجاری گسترده ای با هلندی ها برقرار کرد. در دورهٔ زمامداری «کریم خان زند» ، بوشهر و تاریخ آن وارد مرحلهٔ تازه ای شد. در سال ۱۱۷۷ هـ.ق انگلیسی ها با حمایت شیخ ناصر خان آل مذکور قرار داد معروفی با کریم خان زند منعقد کردند که این قرار داد زمینه ساز حضور استعماری انگلیسی ها در جنوب ایران و خلیج فارس بود. بوشهر، در دوره کریم خان، بندر بازرگانی اصلی ایران به شمار می آمد.
در دوران قاجاریه این سرزمین به صورت بندر مهم تجاری، فرهنگی و سیاسی در آمد. بوشهر در دوره قاجار معتبرترین بندر تجاری ایران بود بطوری که اکثر دول خارجی مانند انگلیس، روسیه، آلمان، ایتالیا، فرانسه، هلند، نروژ و عثمانی در این شهر دفتر نمایندگی سیاسی و تجاری دایر کردند و به دروازه جنوبی ایران برای تبادل افکار سیاسی و مناسبات فرهنگی تبدیل شد. به نوشته «دائرة المعارف ایرانیکا»، در آغاز سدهٔ نوزدهم میلادی پس از ناآرامی هایی که نمایانگر پیدایش خاندان قاجار بود، سالانه نزدیک به صد کشتی انگلیسی و عربی از هند و مسقط برای انجام امور بازرگانی وارد بندر می شدند و با خود پارچه، انواع ادویه، چای، برنج شکر و غیره از اروپا ، هند و چین می آوردند.
در سال ۱۳۳۳ هـ.ق نیز در زمان جنگ جهانی اول و به دنبال قیام «رییسعلی دلواری» علیه منافع انگلیسی ها در جنوب ایران، انگلیسی ها نیروی تقویتی به بوشهر اعزام کرده وشهر بوشهر را اشغال نمودند.
پس از پایان جنگ جهانی اول و با روی کار آمدن رضا پهلوی، بوشهر همچنان کانون پر تشنج وقایع باقی ماند و خوانین بسیاری علیه حاکمیت رضا شاه سر به طغیان برداشتند. در دورهٔ حاکمیت رضا پهلوی با کشیده شدن راه آهن سراسری و انتقال حجم عمده داد و ستدهای تجاری از ایران به بصره در دوره حکومت رضا پهلوی و نیز پس از جنگ جهانی دوم، بوشهر، جایگاه خود را به عنوان ستاد فرماندهی انگلیسی های مقیم در حوزه خلیج فارس از دست داد.
این منطقه در زمان جنگ تحمیلی عراق به ایران نیز ایفاگر نقش های

اقتصادی و استراتژیکی مهمی بود و هم اکنو ن از نظر استراتژیکی، اقتصادی و گردشگری برای ایران دارای اهمیت بسیاری است.
استان بوشهر در سال ۱۳۵۲ ه . ش، به استانی مستقل تبدیل شد که با دربرگرفتن شهرستان ها، شهرها و روستاهای متعدد از جمله مناطق مهم جنوب ایران به شمار می آید.

همان طور که آورده شد؛ استان بوشهر پیش ا ز ورود «آریائی ها» به ایران محل سکونت اقوام و گروه های نژادی گوناگونی بوده است. علاوه بر نژاد «بومی و مدیترانه ای» اقوام و نژادهای دیگری همچون سیاه پوست های دراویدی، سامی ها ایلامی ها سومری ها، نوردیک ها و عربها در این خطه زندگی می کردند .
ساکنین سرزمین بوشهر به دلیل دور بودن با مردم سرزمین های شمالی ایران و نزدیکی به کشورهای عربستان، بحرین، بصره، کشورهای آفریقایی و مدیترانه ای چون سوریه، ایتالیا، لبنان و اسپانیا مجبور بودند برای انجام بیشتر کارهای اقتصادی با آنان در ارتباط باشند.
بعدها و به هنگام شکل گیری شهرهای استان بوشهر به ویژه بندر بوشهر، گروه های دیگری از اقوام داخلی ایران از جمله بهبهانی ها ده دشتی ها، اهالی کازرون، شیراز، آبادان و خورموج به این سرزمین مهاجرت کرده اند که در اثر اختلاط با اقوام قبلی یک نوع نژاد و قومیت خاص بوشهری را شکل داده اند.
بنابراین با توجه به وجود نژادها و اقوام مختلف، زبان مردم استان بوشهر هرچند فارسی است ولی گویش های متنوع در مناطق مختلف آن رایج است؛ به عنوان نمونه در سواحل خلیج فارس و جزایر آن نوعی گویش با رگه های زبان های بلوچی، کردی، ترکمنی و برخی واژه های انگلیسی، هلندی، پرتقالی، هندی و عربی مورد استفاده قرار می گیرد. برخی از اهالی «جزیره شیف»، «بنادر کنگان» و «عسلویه» نیز به زبان عربی صحبت می‌کنند و یا در شهرستان های شمالی استان مانند: دیلم، گناوه و دشتستان گویش لری و در شهرستان‌های جنوبی مانند جم و قسمت‌هایی از کنگان و دیر فارسی لهجه دار رواج دارد.

عسلویه.اقتصاد استان بوشهر به بخش‌های کشاورزی، دامداری، شیلات و تا حدودی به صنعت متکی است بخش کشاورزی استان از نظر نوع تولید محصولات به دو قسمت «محصولات زراعی» و «محصولات درختی» تقسیم می‌شود. از مهم‌ترین محصولات زراعی این استان می توان: گندم و جو آبی و دیمی، تنباکو، پیاز، کنجد، سبزی، صیفی و گیاهان علوفه‌ای را نام برد. محصولات درختی آن نیز شامل خرما و مرکبات است. بطور کلی فعالیت اقتصادی این استان در درجه اول «تولید خرما» و در درجه دوم «صید ماهی» تشکیل می دهد.
صنایع این استان نیز به دو بخش «صنایع دستی و ماشینی» تقسیم می‌شوند که مهم ترین آنها صنایع کشتی و لنج سازی، توربافی، کوزه، سفال وغیره است.
همچنین استان بوشهر به دلیل داشتن موقعیت استراتژیکی ومنابع و صنایع مختلفی نظیر؛ نفت و گاز از مناطق مهم صنعتی و اقتصادی کشور به شمار می رود. از دیگر عواملی که باعث اهمیت این منطقه در بخش صنعت شده، می توان به قرار داشتن میدان های گازی چون: پارس جنوبی ، کنگان ، پارس شمالی، بردخون، شهرستان دشتی و پالایشگاه عظیم گاز در جم و وجود مهم‌ترین ترمینال‌های صادرات نفت خام جهان در جزیره خارک و همچنین اجرای طرح‌های کلان صنعتی از قبیل نیروگاه اتمی بوشهر، کشتی سازی اشاره کرد.
بنادر مهم
مهم ترین بنادر استان شامل بندر بوشهر، بندر گناوه بندر دیلم بندر ریگ بندر دیر، بندر کنگان بندر نخل تقی بندر عسلویه و بندر عامری است.

سوغات

بخش شیرینی : شیره خرما، ارده، حلوای راشی، حلوای سنگک، خارک پخته، حلوای مسقطی بخش صنایع دستی : گبه، گلیم، انواع حصیرها و سبدهای بافته شده از برگ درخت نخل، عبا جاذبه های طبیعی - گردشگری اهرم : چشمه آب گرم اوباد اهرم، چشمه آب گرم میر احمدرودخانه-دالکی برازجان : آبشار شول، آبشار فاریاب در پشتکوه، پارک جنگلی سرکره دامنه کوه های گیسکان، چشمه آب گوگردی در دالکی، چشمه زیرراه نخلستان-های-آبپخش بندربوشهر : حاشیه رود اهرم منطقه گردشگری دلوار، نخلستان های آب پخش رودخانه-مند بندر دیر : حاشیه رود مند، قله درنگ، چشمه آب گرم گنوی، چشمه آب لوحک، چشمه آب تنگ دو راهک، چشمه آب تنگ هیخ، چشمه آب گرگم، جزیره گرم بندر دیلم : سواحل خلیج فارس کوه پردیس بندر کنگان : ساحل خلیج فارس، کوه پردیس مابین بندر کنگان – فیروزآباد تالاب-حله بندر گناوه : تالاب حله، جنگل چاهک، جنگل کلر کمالی، سواحل ماسه ای خلیج فارس، طبیعت دامنه کوه های زاگرس گنبد-نمکی-جاشک خور موج : گنبد نمکی جاشک، غارهای نمکی قله بیرم

اهرم : امام زاده ابراهیم، امام زاده اسماعیل، امام زاده جعفر، امام زاده زین الشهدا منطقه خائیز، قدمگاه حضرت عباس (ع)، قلعه زایر خضرخان تنگستانی یا قلعه کلات پل-مشیر برازجان : بازار قدیمی و سرپوشیده برازجان، پل مشیرالملک، شاهزاده ابراهیم (ع)، کاخ زمستانی کوروش هخامنشی، کاخ بردک سیاه، کاروانسرای مشیرالملک، کوشک اردشیر، گور دختر، کوه قلعه در ارتفاعات شرق برازجان، کاروانسرای دالکی، چهل خانه سعدآباد، قصر دختر و گوری گاه در تنگ ارم، قلعه سبز در شبانکاره، قلعه غضنفرالسلطنه در کوه قلعه، نخلستان های سرسبز گور دختر بندر بوشهر : آب انبار قوام، آرامگاه اصفهانی، امام زاده میرمحمد در جزیره خارک، بقعه خواجه خضر، خانه قاضی، خرابه های شهر لیان، قبر ژنرال انگلیسی، قلعه هلندی ها، عمارت ملک، کلیسای مسیح مقدس گور دختر، معبد خدا دریا بندر دیر : آثار آسیاب بادی در شرق روستای لوحک و سرمستان، آثار تاریخی روستای خرگونه، آثار باقیماندهدر غرب بردستان، بتانه یا بت خانه، بی خاتی یا بی بی خاتون، تل سوز یا تل سبز، تل ملاها، تل غرابی، تل ورزشی، تل سنگ، پیاله پاتیل، شهرهای تاریخی بردستان، قبرستان قدیمی دیر و سنگ، قلعه گنوی، قصر دختر، کیچه بازار، مسجد بردستان، ویرانه های بطانه، ویرانه های بندر باستانی نجیرم، ویرانه های شهر باستانی خورشید و نوشته های آن بندر دیلم : آثار خرابه های بندر سی، بندر قدیمی مهرویان بندر کنگان : آتشکده کوه پردیس، بافت قدیمی بندر کنگان امامزاده-سلیمان-بن-علی(ع). بندر گناوه : امام زاده سلیمان بن علی، برج حسینیه خان، تل گوری و شاه صدرالدین، مقبره بی بی مریم، قدمگاه حضرت عباس و امیرالمونین مقبره آقا ابوالحسن کلات-مند-دشتی خور موج : آتشکده خور موج، بارگاه امیر ارم بن سام بن نوح، برج و قلعه خورموج، قلعه محمدخان دشتی، قلعه دختر، عمارت شیرینه، مسجد جامع خورموج

بوشهر

بخش مرکزی

امامزاده عبدالمهیمن(ع)

نسب : امامزاده عبدالمهیمن (ع) از اعقاب حضرت عباس بن علی بن ابیطالب (ع) است و در شجره نامه نصب شده در دیوار حرم ، نسبش به آن بزرگوار این گونه ذکر شده است: عبدالمهیمن بن ابوعلی عبیداله بن ابراهیم بن الحسن بن عبیداله بن العباس بن علی بن ابیطالب علیه السلام.
توضیحات : امامزاده عبدالمهیمن (ع) از اعقاب حضرت عباس بن علی بن ابیطالب (ع) است و در شجره نامه نصب شده در دیوار حرم ، نسبش به آن بزرگوار این گونه ذکر شده است: عبدالمهیمن بن ابوعلی عبیداله بن ابراهیم بن الحسن بن عبیداله بن العباس بن علی بن ابیطالب علیه السلام.
وی که فردی دانشمند بود در زمان خلافت هارون الرشید عباسی از مدینه به مصر و سپس به ایران مهاجرت کرد و در بوشهر ساکن شد. وی در همین شهر در سال 312 هجری قمری دارفانی را وداع گفت و آرامگاهش به مکانی برای زیارت علاقه مندان به خاندان عصمت و طهارت تبدیل شد. در صحن بقعه امامزاده عبدالمهیمن(ع) قبرستانی وجود دارد که علمایی چون سید مرتضی علم الهدی اهرمی و خاندان آل عصفور از خاندان هایی که خدمات علمی و مذهبی فراوانی به عالم تشیع داشته اند و متولیان امامزاده بوده در آن آرمیده اند. در اطراف آرامگاه امامزاده نیز مسجدی به نام عبدالمهیمن (ع) قرار دارد که پناهگاه مؤمنانی است که می خواهند لحظاتی از هیاهوی دنیا جدا شوند و به آرامش برسند. امامزاده عبدالمهیمن (ع)، روز عرفه هر سال میزبان خداجویانی است که فرازهای دعای پرفیض عرفه یادگار عموی بزرگوارشان امام حسین (ع) را زمزمه می کنند. آدرس : (منبع: boushehr.irib.ir)

دشتی

بخش کاکی

امامزاده پیر ارم یا پیر چهل گزی (چهل گزو)

نسب : مردم خورموج بر این باورند که این مقبره مدفن میرارم فرزند سام پسر نوح پیامبر است. توضیحات : امامزاده میرارم یا «پیرارم» و «پیرچل گزو» درجنوب شهر خورموج واقع شده است. درون بقعه که محل مقبره پیرچهل گزو است، ضریح و معبری وجود ندارد. مقبره با سنگی قدیمی و سخت به طول دوازده متر با تراش اسلیمی و نقش سروک سازی بسیار ظریف بر روی پایه‌ای مستطیل شکل به طول سیزده و نیم متر و عرض دو و نیم متر قرار دارد. بر روی پایه طویل، سنگ تراشیده ترنجی و اسلیمی به ارتفاع سی و پنج سانتی‌متر با دو لچک کوچکتر در بالا و پایین و یک اسلیمی پهن و عریض در وسط قرار دارد. در کنار این سنگ اسلیمی شکل، خطوط و نقوش ظریف در اندازه‌های مختلف به چشم می‌خورد. دو پایه آتشدان سنگی نظیر آتشدان‌های سنگی دوره هخامنشی بر روی این سنگ قرار گرفته است. علاوه بر آن یک قطعه سنگ بیضی شکل در داخل بقعه و بر روی آن وجود دارد که قابل جابه‌جا شدن است. یک طرف آن نقش زن و مردی که دست در دست هم دارند حجاری شده است و در طرف دیگر تاریخ فوت شخصی را ذکر کرده‌اند. به نظر می‌رسد این سنگ به زمان‌های بسیار دور پیش از اسلام و به دوران سلطه یونانیان و عهد سلوکیان می‌رسد. مردم خورموج بر این باورند که این مقبره مدفن میرارم فرزند سام پسر نوح پیامبر است در غرب خورموج و در قبرستان قرار دارد که معروف به " میر ارم بن سام نوح " علیه السلام است. دارای گنبدی پوشیده از گچ و دو سروک گنبدک در کناره گنبد به سبک معمول بعضی از زیارتگاههای جنوب است. ارتفاع قبر حدود 5/1 متر است. در مورد وجه تسمیه آن گفته اند چون طول بنا چهل متر است وی را پیر چهل گزو می نامند که زیاد منطقی و مستدل به نظر نمی رسد. مردم خورموج به آن اعتقاد دارند و محل نذر و نذور آنان است. آدرس : امامزاده میرارم یا «پیرارم» و «پیرچل گزو» درجنوب شهر خورموج واقع شده است. (منبع: (http://emamzadegan.irangateportal.net

امامزاده شاهزاده حسن (ع)

نسب : شخصیت مدفون دراین بقعه طبق نقل مطلعین و معمرین محلی از اعقاب و احفاد حضرت موسی بن جعفر(ع) است. توضیحات : شاهزاده حسن در شهرستان دشتی، بخش کاکی، روستای کردوان سفلی، شرقی جاده ساحلی بوشهر- دیر، 65کیلومتری جنوب غربی خورموج و برروی طول جغرافیایی 51 درجه و 26 دقیقه و عرض جغرافیایی 28درجه و 10 دقیقه و در ارتفاع 18متری از سطح دریا قرار دارد. شخصیت مدفون دراین بقعه طبق نقل مطلعین و معمرین محلی از اعقاب و احفاد حضرت موسی بن جعفر(ع) است که در همین جا توسط مأموران ابو اسحاق نام که حاکم دست نشانده بنی عباسی بوده شهید می گردد. حضرت حجه الاسلام و المسلمین جناب آقای حاج شیخ احمد محمودی دشتی (حفظه الله) در مورد سیادت شاهزاده حسن مطلبی از قول برادرشان حضرت آیه الله حاج شیخ عباس محمودی دشتی(حفظه الله) مقیم قم برایم بیان فرمودند که ذکرش خالی از لطف نیست: «من اوائل در سیادت شاهزاده حسن و انتسابش به ائمه(ع) کمی شک داشتم.شبی در عالم رؤیا دیدم در قبرستانی ام.سیدی نورانی و بزرگوار در حالی که دست سیدی جوان و نورانی بدست داشت به من نزدیک شدند.سید جوان فرمود: آقا این شیخ در نسب من شک دارد.آن جوان شاهزاده حسن بود. من بعد از آن خواب یقین حاصل کردم که خفته در این بقعه از اعقاب ائمه(ع) است.» بنای اصلی بقعه شاهزاده حسن عبارتست از اتاقی سنگ و گچی به ابعاد10/5 ×10/5 که در چهار جهت دارای طاق نماهای تزئینی بوده و دیوارهایش از داخل نازک کاری و از بیرون نیز تا ارتفاع یک متر از سطح زمین پلاسترسیمان و مابقی کفمال گچ است.کف اتاق گچی و مفروش به فروشهای مختلف و بر فرازش نیز گنبدی کم ارتفاع به رنگ سبز قرار دارد که در جانبین آن دو گلدسته است.در وسط اتاق ضریح چوبی قدیمی مشبکی به طول03/2و عرض 20/1 و ارتفاع20/2 که ساخته فردی بنام « مرحوم محمد بن عالی» است بر روی قبر شاهزاده نصب گردیده است. جنس قبر از گچ، و به ابعاد 85 ×55/1 با ارتفاع 75 سانتی متر بوده و فاقد سنگ قبر است.درب شاهزاده آهنی و به طرف مشرق باز می شود.این بقعه در چند نوبت تجدید بنا گشته که یک مورد آن مربوط به دوران ضابطی خوانین صالح احمدی بر این منطقه و توسط مرحوم حسین خان بن حاجی خان صورت گرفته است. این زیارتگاه دارای امکانات مختصری مانند آب انبار و سرویس بهداشتی ،مطبخ و زائر سراست .در تاریخ

10/1/84 که از این محل دیدن شد زائرسرایش بر اثر فرسودگی در حال ریزش بود. اهالی کردوان و اطراف به این بقعه و خفته در آن اعتقاد راسخ وکامل داشته و پیوسته به زیارتش می روند و کراماتی نیز از وی نقل می کنند که از جمله آنها بچه دارکردن زنان نازاست. باورهایی نیز در موردش نقل می کنند از جمله اینکه دفن مرده در اطرافش قبول ندارد. آدرس : شاهزاده حسن در شهرستان دشتی، بخش کاکی، روستای کردوان سفلی، شرقی جاده ساحلی بوشهر- دیر، 65کیلومتری جنوب غربی خورموج و برروی طول جغرافیایی 51 درجه و 26 دقیقه و عرض جغرافیایی 28درجه و 10 دقیقه و در ارتفاع 18متری از سطح دریا قرار دارد. (منبع: nagirom.blogfa.com)

بخش مرکزی

آرامگاه زین العابدین

توضیحات : در شمال غربی روستای عربی واقع در شمال خورموج قرار دارد دارای گنبد و قبر گچی معمولی است. آدرس : در شمال غربی روستای عربی واقع در شمال خورموج قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه سید شفیق شهریاری

نسب : وی از سادات جلیل القدر منطقه دشتی می باشد. توضیحات : آرامگاه " سید شفیق شهریاری " در شرق روستای بحیری و در محوطه وسیعی قرار دارد چنان که در فصل شعراء بیان گردید وی از سادات جلیل القدر منطقه دشتی بوده و به فرهنگ و آموزش و پرورش دشتی خدمت فراوانی نموده است. در کنار آن و چسپیده به آن مقبره فرزندش " شهید میر بهزاد شهریاری " که از شهدای هفتم تیر و از همسنگران " شهید بهشتی " می باشد قرار دارد. این آرامگاه محل تجمع و نذر و نذور مردم بحیری است و در هر سال در روز هفتم تیر مراسم با شکوهی در آنجا برپا می شود. آدرس : آرامگاه " سید شفیق شهریاری " در شرق روستای بحیری و در محوطه وسیعی قرار دارد. (منبع: (http://mond.mihanblog.com/post/68

آرامگاه سید مصطفی و سید حسین

نسب : مرحوم " سید مصطفی بهزادی " فرزند " سید محمد طاهر " فرزند " سید حسین " از سادات جلیل القدر دشتی می باشد. توضیحات : هر دو آرامگاه در روستای منقل ، در 13 کیلومتری جنوب غربی خورموج واقعند. مرحوم " سید مصطفی بهزادی " فرزند " سید محمد طاهر " فرزند " سید حسین " از سادات جلیل القدر دشتی ساکن روستای منقل از نظر مادی داری امکانات زیادی بوده است. آن طور که نقل می کنند امکانات خود را در راه خیر مصرف می کرده است ، درب منزل ایشان به روی همه مسافرانی که از راههای دور و نزدیک از آنجا عبور می کردند باز بوده است. وی علاقه فراوانی به علما و ادبای منطقه داشته و محفل ایشان در اکثر اوقات محل تجمع آن بزرگان بوده است. برپایی مراسم و شعائر قدیمی همچون روضه خوانی از دیگر کارهای وی بوده است. فرزندش سید حسین نیز اهل فضل و کرامت بوده ، مقبره ایشان در شرق جاده بوشهر – کنگان و شرق منقل قرار دارد و زیارتگاه خیل مشتاقان و مریدان آن مرحوم می باشد و در سالهای اخیر دو اطاق بر مقبره آنها بنا شده است. آدرس : هر دو آرامگاه در روستای منقل ، در 13 کیلومتری جنوب غربی خورموج واقعند. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه حضرت امیر

توضیحات : در روستای وراوی در 14 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد و محل نذر و نذور مردم محل است. آدرس : در روستای وراوی در 14 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

پیر سبز

توضیحات : در روستای طویل دراز ، 46 کیلومتری جنوب خورموج واقع است و محل تجمع و نذر و نذور اهالی روستا است. آدرس : در روستای طویل دراز ، 46 کیلومتری جنوب خورموج واقع است. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاهزاده هاشم

توضیحات : در شرق روستای جبری ، 37 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد. به جز شرق آن که یک باغی است گرداگرد آن منازل مسکونی قرار دارد. آنجا به سلطان هاشم معروف است و مورد احترام اهالی آنجا است. آدرس : در شرق روستای جبری ، 37 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه بی بی حور

توضیحات : در روستای فقیه احمدان ، 42 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد و محل نذر و نذور اهالی آنجاست. آدرس : در روستای فقیه احمدان ، 42 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد . (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاه چراغ

توضیحات : در روستای فقیه حسنان ، 24 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد محل نذر و نذور مردم است. آدرس : در روستای فقیه حسنان ، 24 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاهزاده حسن

توضیحات : در روستای کردوان سفلی ، 65 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد زیارتگاه اهالی آن روستا است. آدرس : در روستای کردوان سفلی ، 65 کیلومتری جنوب غربی خورموج قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه موسی بن رضا و زین العابدین

توضیحات : هر دو در شرق روستای زیارت ، 70 کیلومتری جنوب غربی خورموج و در قبرستان و گلزار شهدای زیارت قرار دارند. محل نذر و نذور مردم و دارای گنبد هستند. آدرس : هر دو در شرق روستای زیارت ، 70 کیلومتری جنوب غربی خورموج و در قبرستان و گلزار شهدای زیارت قرار دارند. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاهزاده غیب

توضیحات : در روستای زیر راه ، از توابع دهستان کبگان قرار دارد و محل زیارت اهالی می باشد. آدرس : در روستای زیر راه ، از توابع دهستان کبگان قرار دارد. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاهزاده محمود

توضیحات : در روستای بریکان از توابع دهستان کبگان است و محل نذور مردم می باشد. آدرس : در روستای بریکان از توابع دهستان کبگان است. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه سید عامر و بی بی خاتون

توضیحات : در روستای سنا ، 36 کیلومتری جنوب شرقی خورموج قرار دارند. زیارتگاه سید عامر در غرب روستا و در جنوب قلعه کهنه واقع است. " بی بی خاتون " در شمال سنا و در قبرستان اصلی قرار دارد و گلزار شهدا نیز در کنار آن واقع شده است. قبر فرزندش مرحوم " سید حسن علوی " نیز در کنارش قرار دارد. آدرس : در روستای سنا ، 36 کیلومتری جنوب شرقی خورموج قرار دارند. (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه شاه عباس غیب

توضیحات : در روستای خروک ، دو کیلومتری شمال سنا و در وسط کوه قرار دارد . دارای گنبد است در کنار آن باغ با صفا و چشمه آبی جاری است. علاوه بر این که محل نذر و نذور مردم است تفرجگاه خوبی نیز به حساب می آید. به ویژه در ایام نوروز و خاصه در روز سیزدهم فروردین محل تجمع عده بی شماری از مردم روستاها و شهرهای دور و نزدیک است. این روستا به دلیل قرار داشتن زیارتگاه شاه عباس غیب در آنجا به روستای آقا نیز معروف است. آدرس : در روستای خروک ، دو کیلومتری شمال سنا و در وسط کوه قرار دارد . (منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

آرامگاه آقا شنبه ، شاه زندان و بی بی خدیجه

توضیحات : هر سه در شهر شنبه قرار دارند. " آقا شنبه " دارای گنبد و در شمال روستا قرار دارد و بنای آن در سال 1371 ه . ش تعمیر گردیده است . " شاه زندان " در غرب قبرستان قدیمی واقع شده است ، بنای آن در سال 1369 ه . ش بازسازی و تعمیر شد. زیارتگاه " بی بی خدیجه " در حدود وسط آن دو زیارتگاه و در غرب شهر قرار دارد و اطراف آن را زمینهای زراعی فرا گرفته است. آدرس : هر سه در شهر شنبه قرار دارند.
(منبع: http://mond.mihanblog.com/post/68)

امامزاده سلطان پیر هاشم

توضیحات : امامزاده سلطان پیر هاشم در نزدیکی روستای زیزار واقع شده است و هر ساله به خصوص در ایام تعطیلی میزبان تعدادانبوهی از مهمانان از سایر نقاط استان می باشد. آدرس : امامزاده سلطان پیر هاشم در نزدیکی روستای زیزار واقع شده است. (منبع: http://zeizar.blogfa.com)

گناوه

بخش مرکزی

زیارتگاه امام زاده سلیمان

نسب : مردم بر این اعتقادند صاحب مقبره یعنی سلیمان‌بن علی از اولاد حضرت زین‌العابدین است. توضیحات : در کنار جاده گناوه- دیلم در محل تل امامزاده، مرقد امامزاده سلیمان ابن‌علی واقع شده است. این امامزاده گنبد عظیم کاشیکاری با قاعده بزرگ و سطح پلکانی و کاشیکاری به رنگ آبی تیره دارد که در بعضی نقاط آن کاشی‌های زرد و سفید نیز به کار رفته است این امامزاده یک عمارت مستطیل شکل است. گنبد امامزاده و محل مقبره و رواق‌های متصل به آن در ضلع شرقی عمارت بنا شده‌اند. به سبک معمول در طرفین گنبد و محل مقبره یک اتاق بزرگ شبستان مانند و چند اتاق دیگر واقع شده است که کلاً جدید و فاقد تزئینات هستند.داخل حیاط، پلکانی به پای قاعده گنبد منتهی می‌شود. گنبد دارای قاعده مدور به شعاع دو متر است. از اولین پله تا آخرین پله چهار متر و هفتاد و پنج سانتی‌متر است که به تناسب و به ترتیب از ارتفاع پلکان‌ها کاسته می‌شود. این گنبد دوازده ترکی است و سبک معماری آن جلوه‌ای از معماری قدیم سواحل خلیج‌فارس و مشابه گنبد دانیال نبی در شوش و گنبد امامزاده میرمحمد در خارک است و تا حدودی از سبک معماری معبدسازی هند تأثیر گرفته است تاریخ بنای این گنبد جدید است و حدود هفتاد سال برآورد می‌شود، ولی چهار تاقی‌های متصل به در ورودی ظاهراً مدخل معبدی است که پس از احداث شبستان به عنوان سایبان در ورودی حیاط غربی از آن استفاده می‌شده است. مردم بر این اعتقادند صاحب مقبره یعنی سلیمان‌بن علی از اولاد حضرت زین‌العابدین است. عظمت گنبد در افق نیلگون بندر گناوه چشمگیر است و جلوه خاصی دارد آدرس : در کنار جاده گناوه- دیلم در محل تل امامزاده، مرقد امامزاده سلیمان ابن‌علی واقع شده است. (منبع: http://bandargenaveh.com)

خارک

بخش مرکزی

امامزاده محمدحنیفه

توضیحات : بقعه امام زاده محمد بن حنیفه مربوط به اواخر قرن 7 هجری قمری است که دارای دو گنبد مخروطی و از مصالح سنگ و گچ ساخته شده است. بنا عبارت است از یک نمازگاه بزرگ به همراه پوشش گنبد مخروطی و یک اتاق کوچک که ضریح و قبر امامزاده در آن قرار دارد. ورودی اما زاده با مقرنس های تزئینی به همراه کتیبه قرآنی تزئین شد بعد از ورودی نمازگاه قرار دارد که محوطه ای وسیع با درهای متعدد که در جوانب اصلی ایجاد کرده اند. کف نمازگاه را با کاشی فرش کرده اند و ازاره های دیوارها را نیز تا ارتفاع 1/5 متری با کاشیهای 5 پر تزئین نموده اند نکته جالب توجه اینکه کاشیها دارای کتیبه هستند که اغلب شعر سعدی را بکار برده اند. در زیر گنبد نمازگاه نواری به قطر 1 متر با خط سفید بر زمینه آبی کتیبه ای قرآنی دورتا دور زیر گنبد را پوشش می دهد. در وسط زیر گنبد نیز مقرنس های جالبی جهت تزئین بنا بکار گرفته شده است. از یک راه ورودی کوچک به اتاق مقبره که ضریح امام زاده قرار گرفته منتهی می شود در این اتاق دو قبر قرار دارد که یکی دارای ضریح است و دیگری ساده و بدون ضریح گویا قبری ساده است مربوط به معمار بنا بوده و پس از فوت در این محل دفن شده است . بروی اتاق مقبره نیز گنبدی منشوری ایجاد شده که در نواحی جنوب استثنا می باشد. در حال حاضر این بنا دارای متولی است و مردم از نقاط دور و نزدیک به زیارت آن می آیند و معمور و آباد است. این بنا توسط میراث فرهنگی بوشهربازسازی و مرمت گردیده و در سالهای آینده نیز قرار است بخشهای دیگری از این بنا بازسازی گردد . آدرس : جزیره خارک (منبع: http://www.persiacities.com)

دير

بخش مرکزی

شاه ابوالقاسم

نسب : با یازده واسطه به امام حسن مجتبی (ع) منتهی می شود که از قرار ذیل است. سید ابوالقاسم علی اسفر ابن ابی الفتح محمد بن ابی القاسم علی بن ابوزید محمد بن ابی العباس احمد بن ابی العباس احمد بن عبیدالله بن ابی الحسن علی الباغر بن عبید الله الامیر بن عبدالله بن الحسن بن جعفر الخطیب بن الحسن المثنی ابی الامام الحسن المجتبی (علیه السلام). توضیحات : حرم مطهر امامزاده شاه ابوالقاسم بربالای تپه ای در ده کیلومتری غرب شهر دیر در محور ساحلی دیر بوشهر ودر یک کیلومتری از ساحل زیبای خلیج فارس واقع شده است. مختصری از زندگی نامه امامزاده شاهزاده ابوالقاسم: بسم الله الرحمن الرحیم مدفون در روستای بی بی خاتون شهرستان دیر (استان بوشهر) نسبت شریف امامزاده ابوالقاسم مدفون در روستای بی بی خاتون با یازده واسطه به امام حسن مجتبی (ع) منتهی می شود که از قرار ذیل است. سید ابوالقاسم علی اسفر ابن ابی الفتح محمد بن ابی القاسم علی بن ابوزید محمد بن ابی العباس احمد بن ابی العباس احمد بن عبیدالله بن ابی الحسن علی الباغر بن عبید الله الامیر بن عبدالله بن الحسن بن جعفر الخطیب بن الحسن المثنی ابی الامام الحسن المجتبی (علیه السلام) وی سیدی جلیل القدر .عظیم الشان و بسیار بزرگوار بود .علمای انساب از او بعنوان عابدی زاهد و فردی کثیر الصلاه .اهل جود و سخاوت یاد می کنند. ابوالحسن عمری نسابه که از بزرگان علم انساب است گوید :اورا در بغداد دیده و ساکن این شهر بوده و از دوستان من است. علامه نسابه ابن طباطبا از اعلام قرن پنجم هجری . اسامی سادات مهاجر به شهرهای مختلف را در کتاب خود بیان داشته و از سکونت فرزندان سید ابوالقاسم علی در سیراف سخن رانده است .بر این اساس علامه نسابه ابوطالب مرزوی ابو علی محمد بن احمد بن عبیدالله را از متوفیان سیراف دانسته و ابن طبا طبا نیز ضمن تایید این گزارش . نسل وی را در سیراف و شیراز و عمان و مرو ذکر می نماید . طبق دو نقل فوق .تایید می شود که این خاندان در سیراف =بوشهر و نواحی آن سکونت داشته و به زهد و تقوی آراسته بودند .از آنجاییکه تنها در روستای بی بی خاتون بقعه ای بنام شاه ابوالقاسم وجود دارد . این احتمال تقویت می یابد که مزار کنونی از آن همین سید جلیل القدر می باشد. پدر بزرگوار امام زاده ابوالقاسم از سادات جلیل القدر و عالی مقام بود. او سرپرستی تمام سادات بصره را بعهده داشت. او ناگهان بر اثر جراحتی که به وی رسیده بود در گذشت.

ابوالحسن عمری نسابه که از دوستان این خاندان بوده در باره آنان می نویسد:آنان شیعیان خالص بوده و مذهب خود را آشکار می ساختند و بر دشمنان اهل بیت (ع) لعن می فرستادند . متاسفانه در منابع موجود از همسر و تعداد فرزندان و تاریخ فوت این سید بزرگوار .گزارشی به ثبت نرسیده اما با وجود واسطه ها در نسب شریف و دوستی این خاندان با سید ابوالحسن عمری نسابه . می توان گمان زد که او در نیمه اول قرن ششم وفات یافته باشد.جد او سید ابوالقاسم علی بن ابی زید محمد که در روستای دره چیو دیر صاحب گنبد و بارگاه است. از آنجایی که علمای انساب نسل شاه ابوالقاسم رادر سیراف نوشته اند و چنان که در بین مردم نیز شایع است بعید نیست که بی بی خاتون خواهر یا دختر یا نوه گرامی امامزاده ابوالقاسم است. منطقه بوشهر وبندر سیراف از مناطق عمده مهاجرت سادات حسنی بوده است.درکتب انساب نام برخی از احفاد امام حسن(ع)،که به بندر سیراف وارد شده اند ذکر شده است.از جمله :برخی از اولاد ابو علی محمد بن احمد ابن عبیدالله بن علی باغر ابن عبیدالله امیربن عبدالله بن حسن بن جعفربن حسن مثنی بن امام حسن مجتبی(ع) مانند:حسن ابن ابی علی وارد شهر سیراف شده ودر انجا از دنیا رفته است ونسل وی در شیراز وعمان می باشد. شاهزاده ابوالقاسم بن ابوالفتح محمد که نوه ابوالقاسم علی بن ابوزید محمد می باشد وپدرش ابوالفتح محمد ،نقابت بصره را داشته و فرزندش ابوالقاسم علی اسفر ،بنابر داده های کتابهای انساب ،فردی عابد ،کثیرالصلاه ،بخشنده ،اهل جود وسخاوت بوده است و اولاد وفرزندانش دربغداد و بندر سیراف می زیسته اند. و از صفاتی که برای ایشان در کتب انساب ذکر شده ، می توان ایشان را همان امامزاده مدفون در روستای بی بی خاتون دانست که در نیمه اول قرن ششم می زیسته است . آدرس : حرم مطهر امامزاده شاه ابوالقاسم بربالای تپه ای در ده کیلومتری غرب شهر دیر در محور ساحلی دیر بوشهر ودر یک کیلومتری از ساحل زیبای خلیج فارس واقع شده است. (منبع: http://www.shazadeobolgasem.blogfa.com)

استان تهران

معرفی

اشاره

استان تهران با وسعتی حدود ۱۸ هزار و ۹۰۹ کیلومتر مربع در شمال ایران و جنوب دامنه رشته کوه البرز - از آذربایجان تا خراسان با جهت غربی – شرقی - قرار دارد. این استان از شمال به استان مازندران، از جنوب به استان قم، از جنوب غربی به استان مرکزی، از غرب به استان البرز و از شرق به استان سمنان محدود می شود. مرکز استان تهران، شهر تهران است و از شهرهای مهم آن می توان دماوند ، ورامین و ری را نام برد.

موقعیت جغرافیایی

اکوه دماوندستان تهران از شمال به وسیله «رشته کوه های البرز» محصور شده است، این رشته کوه در استان به سه دیواره؛ «شمالی»، «میانی» و «جنوبی» تقسیم می‌شود. «ارتفاعات دیواره شمالی» در استان تهران محدود و بیشتر آن در استان مازندران قرار دارد، ولی «دیواره میانی»؛ حد شمالی استان است که بلندترین قسمت «رشته کوه البرز» یعنی «کوه دماوند» نیز با ارتفاع ۵,۶۷۱ متر در این بخش قرار گرفته است، همچنین کوه های «سوادکوه » و «فیروزکوه» در شمال شرق این منطقه واقع شده که از شرق به «ارتفاعات شهمیرزاد» متصل می شود، در «شمال غربی» استان، این دیواره بزرگ کوهستانی، به صورت کوه های «کندوان» و «طالقان» تا محل به هم پیوستن رود «الموت» به «طالقان رود» ادامه می یابد و اما سومین دیواره یعنی «دیواره جنوبی» به وسیله رودخانه های «جاجرود و کرج» بریده شده و به سه قسمت کوه های «لواسانات»، «شمیرانات» و «کهار» تقسیم گردیده است و جزو ارتفاعات مرکزی محسوب می شود.
از نظر شرایط اقلیمی استان تهران در مناطق کوهستانی دارای آب و هوای معتدل و در دشت، نیمه بیابانی است. وجود دشتهای کویری و مناطق خشک، مانند: دشت قزوین، کویر قم و مناطق خشک همجوار استان سمنان با استان تهران، موجب گرما و خشکی هوا، همراه با گرد و غبار می شود. هرچند وجود رشته کوه‌های البرز و وزش بادهای مرطوب و باران زای غربی باعث تعدیل آب و هوا و گرمای سوزان بخش کویری می شود ، ولی تاثیر آن را خنثی نمی کند .

قبل از کشف «تمدن قیطریه» و آثار بدست آمده از «تپه‌های عباس‌آباد»، تصور بر این بود که پیشینه تاریخی منطقه تهران، محدود به آثار یافت شده در حوالی شهر ری است، ولی اکتشافات و حفاری های باستان‌شناسی در تپه‌های عباس‌آباد، بوستان پنجم خیابان پاسداران، دروس و تمام آبادی‌های ناحیه تاریخی قصران، گواه بر این است که در این ناحیه، در هزاره دوم پیش از میلاد، مردمی متمدن زندگی می کردند. در عهد ساسانیان «دین زرتشت» در ری رواج یافت و چندین آتشگاه بزرگ در شمال و جنوب تهران ایجاد شد که از آن می توان به «آتشگاه نخستین قصران»، رو به روی یکی از ارتفاعات کوه توچال اشاره کرد. تهران در قدیم جزو روستاهای ری بوده و در آن زمان به دلیل واقع شدن ری در تقاطع محورهای قم، خراسان، مازندران، قزوین، گیلان و ساوه به عنوان مرکز مهم سیاسی، بازرگانی، اداری و مذهبی مورد توجه بود.
نام «تهران» نخستین بار در ذکر زندگینامه ابوعبدالله حافظ تهرانی متولد ۱۸۴ خورشیدی آمده‌است یاقوت حموی نیز در کتاب خود به نام «المعجم البلدان» به سال ۶۲۰ ه . ق، تهران را از روستاهای ری می داند و می نویسد: «اکثر خانه های آنان زیر زمین ساخته شده و شامل دوازده محله است و اطراف آن باغهای زیادی است که به هم راه دارند.»
ذکریای قزوینی در کتاب «آثارالبلاد» در سال ۶۷۴ ه . ق، یعنی که حدود ۷۰ سال بعد از یاقوت حموی نوشته شده؛ درباره تهران چنین می نویسد: «تهران شهری است زیرزمینی مانند لانه مورچه که اهالی آن به محض حمله دشمن در زیرزمین ها مخفی می شدند.»
در کتاب «عجایب البلدان» نیز آمده است: «تهران قریه ای است معظم و ولایت ری دارای باغات زیاد به اشجار و ثمرات خوب و فراوان و سکنه در خانه های سرداب مانند به سر می برند که هر قدر محصور بودنشان امتداد یابد به سبب کثرت آذوقه که از فرط احتیاط ذخیره کرده اند آسوده اند... و دائماً به سلطان عصر یاغی و با عساکر او در کارزار و زد و خوردند، مالیات خود را به مسکوک نمی پردازند، بلکه در عوض نقود رایج خروس و مرغ می پردازند. تا حمله مغول، هنوز هم تهران به صورت قریهای نه چندان معتبر باقی مانده بود و مانند دیگر قراء ری، زیر نظر خوارزمشاهیان اداره می شد.»
با مهاجرت مردم ری به تهران، پس از زلزله های پی در پی و حمله مغول ها، به تدریج تهران از شکل روستا درآمده و به شهرکی تبدیل شد که دارای چهار امام زاده و چند بقعه متبرکه بود. در این دوره کشاورزی و

باغداری توسعه پیدا کرد و این امر نظر مهاجمان و ساکنان روستاهای اطراف تهران را به خود جلب کرد. این وضع تا پایان دوره های ترکمانان و اوایل صفویه دوام یافت. نخستین بار در دوره حکومت صفویان، شاه طهماسب اول صفوی در سال ۹۱۶ شمسی، هنگام عبور از تهران، با دیدن باغ و بوستان فراوان این شهر دستور داد تا به دور آن دیوار کشیده شود ، این دیوار دارای ۱۱۴ برج به عدد سوره‌های قرآن و چهار دروازه رو به چهار سوی دنیای پیرامون داشت که از شمال به میدان توپ‌خانه و خیابان سپه، از جنوب به خیابان مولوی، از شرق به خیابان ری و از غرب به خیابان وحدت اسلامی یا شاپور محدود می‌شد، مساحت تهران در این دوران به ۴۴۰ هکتار رسید.
در دوره قاجار، زمانی که آقا محمد خان قاجار در اول فروردین سال ۱۲۰۰ ه - ق بر تخت سلطنت نشت، تهران را به‌عنوان پایتخت برگزید و آن را «دارالخلافه» نامید. انتخاب تهران به عنوان پایتخت از سوی آقا محمد خان قاجار چند علت داشت که مهم‌ترین آنها نزدیکی به اراضی حاصلخیز ورامین و مجاورت آن با محل استقرار ایلات ساوجبلاغ بود. ایلات غرب ساکن در ورامین، یعنی هواخواهان وی در حوالی تهران اقامت داشتند و علاوه بر این موارد ، تهران با استرآباد و مازندران که در حقیقت ستاد اصلی نیروهایش بود فاصله چندانی نداشت.
در دوره حکومت رژیم پهلوی، تهران نیاز به تغییر و گسترش داشت. رضا شاه پهلوی که معتقد بود ساختمان های کهن و قدیمی همچون بخش های بزرگی از کاخ گلستان، تکیه دولت، میدان توپخانه، استحکامات نظامی و قلعه های قدیمی، نباید بخشی از یک شهر مدرن باشند. دستور تخریب، این بناهای قدیمی با یک اسلوب معین را داد و ساختمان های مدرن با سبک های ایرانی پیش از اسلام، از جمله بانک ملی، ساختمان امنیه، ساختمان تلگراف و تلفن و دانشکده نظامی در جاهای مشخص به خودشان ساخته شدند. بازار تهران نیز در راستای این خط مشی به دو نیم تقسیم شد و بسیاری از ساختمان های تاریخی به منظور ایجاد راه های درون شهری در پایتخت تخریب شد. نمونه های بسیاری از باغ های ایرانی نیز با توجه به مدرن سازی و ایجاد شبکه جاده ای در شهر مشمول این طرح شدند.
در خلال جنگ جهانی دوم، نیروهای نظامی انگلیس و شوروی وارد شهر تهران شدند. در سال ۱۹۴۳ م، تهران محل برگزاری کنفرانس تهران بود. در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ م . یعنی در دوره حکومت محمدرضا شاه مخلوع، تهران به سرعت توسعه پیدا کرد و طرح های زیادی ریخته شد. ساختمان های جدید، کم کم بیشتر و بیشتر شدند و خیابان ها گسترش پیدا کردند. در سال ۱۳۵۷ ه . ش، در محدوده شهرستان تهران و کرج و ورامین، استان

تهران ایجاد شد و شهر تهران به عنوان مرکز استان انتخاب گردید. در طول جنگ ایران و عراق، تهران بارها مورد حملات موشکی و هوایی قرار گرفت و بسیاری از مردم تهران در نتیجه این حملات کشته و مجروح شدند. پس از هر حمله هوایی، مواضع تخریب شده بازسازی می شدند. پس از جنگ ایران و عراق، رشد عمرانی تهران از سرگرفته شد.

اقوام وزبان

در کتاب های تاریخی، چون کتاب «تاریخ مردوخ» آمده است که حدود ۳ هزار سال پیش از میلاد، قبایلی از ماد که از هفت قبیله «آریایی» تشکیل می شد ، از سیبری به ایران آمدند و پس از گذشتن از مرو و شاهرود در ری و ورامین ساکن شدند که آنها را «پارتاسنی» می نامیدند. بنابراین؛ ساکنین اولیه این منطقه را « آریایی ها» تشکیل می دادند. اما از آنجا که امروزه استان تهران، بزرگترین استان مهاجرپذیر کشور محسوب می شود؛ اقوام مختلفی از سراسر سرزمین ایران در آن ساکن شده اند و با این که زبان اصلی مردم استان، فارسی است ولی زبان و گویش‌های دیگری مانند ترکی آذری، کردی، گیلکی، لری، مازندرانی و غیره به دلیل مهاجرت ها رایج است.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان تهران یکی از قطب‌های اصلی اقتصاد کشور است. تجمع کانون‌های عمده اقتصادی در این استان و موقعیت سیاسی- اداری و از همه مهم تر پایتخت بودن آن باعث شده است بخش عمده امکانات صنعتی و خدماتی در محدوده آن متمرکز شود.

کمی بارش باران و برف، نزدیکی به کویرها و بیابان‌ها، کمبود آب مورد نیاز کشاورزی و تبدیل زمین‌های کشاورزی به مناطق مسکونی و تولیدی - صنعتی از مهم ترین دلایل رکود کشاورزی در استان است. از نظر موقعیت طبیعی و کشاورزی منطقه تهران را می توان به دو ناحیه کوهستانی معتدل و ناحیه دشت ها و کوهپایه های جنوب البرز تقسیم کرد. مردم نواحی کوهستانی معتدل که در بخش شمالی استان ساکن هستند؛ مانند بخش‌های فیروزکوه، دماوند، لواسانات، رودبار قصران، طالقان و بخش‌هایی از شمال ساوجبلاغ ، به علت ناهمواری‌های شدید سطح زمین، وضعیت نامساعد جوی و اقلیم سرد بیش‌تر به فعالیت‌های باغ‌داری و دام‌داری می‌پردازند و باغ‌های سیب، گوجه‌سبز، گیلاس، زردآلو و هلو از مهم‌ترین فرآورده‌های این ناحیه به شمار می‌رود. ساکنین ناحیه دشت‌ها و کوه‌پایه‌های جنوبی البرز که مشتمل بر ورامین، ری، شهریار، رباط کریم، اشتهارد و بخش‌های مرکزی و جنوبی ساوجبلاغ به دلیل شرایط مساعد طبیعی بیشتر در بخش کشاورزی فعالیت دارند. محصولات عمده این ناحیه را گندم، جو، یونجه، ذرت، گوجه‌فرنگی، خیار، سبزی‌ها، سیب‌زمینی، گیاهان علوفه‌ای، انگور، چغندرقند و پنبه تشکیل می‌دهد.

از دیگر ارکان اصلی اقتصاد استان تهران «صنایع ماشیƙƍوابسته» است که بیشتر آن‌ها به مونتاژ و تولید کالاهای مصرفی اشتغال دارند. توسعه این

صنایع بیشتر در امتداد راه‌های ورودی به تهران به ویژه در مسیر تهران - کرج، تهران – دماوند، تهران - ساوه و تهران - قم متمرکز شده اند.

سوغات

بخش شیرینی : سوهان شهر ری بخش کشاورزی : سبزی های کوهی و دوغ دماوند، انگور و کشمش شهریار بخش صنایع دستی : قلم زنی روی مس و برنج، خراطی و سبد بافی، خاتم کاری ، شیشه گری، تراش و نقاشی روی شیشه، زیلوبافی، نقاشی روی چرم، قالی بافی و چاپ باتیک، سفال گری، حصیر بافی، ورنی بافی و دست بافی، جاجیم و گلیم، چنته، روبه پشتی، جوال، خورجین.

لار
تهران : پارک ملی کویر، پارک ملی خجیر، پارک سرخه حصار، پارک جنگلی چیتگر، پارک جنگلی لوایزان، حاشیه رودخانه جاجرود، منطقه حفاظت شده لار، منطقه حفاظت شده ورجین
کوه-بی-بی-شهربانو
ری : چشمه علی، کوه بی بی شهربانو
رباط کریم : رود شور، رود فصلی شاه چایی، رودخانه فصلی سیاب
پیست-اسکی-آبعلی
دماوند : پیست اسکی آبعلی، چشمه اعلا آبعلی، حاشیه ریاچه تار، غار رود افشان، غار بورنیک در جاده دماوند، طبیعت دشت مشا
تنگه واشی
فیروزکوه : تنگه واشی یا تنگه ساواشی، چشمه آب معدنی خمده
لتیان
شمیرانات : آبشار دوقلوی، آبشار اسون، آبشار پسنگ، آبشار سوتک، آبشار منظریه، پیست دربندسر، پیست اسکی دیزین و شمشک، پیست توچال، سد لتیان حاشیه رودخانه جاجرود طبیعت شمیرانات
شهریار : دشت شقایق شهریار
ورامین : دشت کویر

تپه-قائمیه1
اسلامشهر : بقعه‌ی امام زاده سیدرضا (ع)، بقعه‌ی امام زاده زکریا (ع)، تپه علی آباد، تپه قائمیه، یخچال علی آباد، یخچال آسیاب جعفرآباد
شمس العماره
تهران : امام زاده داوود، امام زاده صالح، بازار تهران،سردر باغ ملی، شمس‌العماره، کاخ گلستان، صاحب قرانیه، موزه ملی تهران
طغرل
ری : آستانه حضرت عبدالعظیم، برج نقاره خانه، برج طغرل، ، بقعه جوانمرد قصاب، قلعه طبرک،حصار قدیم
کاروانسرای-فتحعلیشاهی
رباط کریم : آسیاب و یخبندان قدیمی،امام زاده محمد تقی، امام زاده عماد الدین، قلعه سنگی مربوط به دوره سلجوقی، تپه تاریخی ده حسن، تپه باستانی پرندک، پل تاریخی بازارک، معمورین و وسطر، کاروانسرای فتحعلی شاه، معبد تخت رستم
قلعه ضحاک
شمیرانات : آرامگاه خواجه احمد، آرامگاه موسی، آرامگاه سید میر سلیم، امامزاده قاسم، بقعه سلطان، تپه کله قندی، تپه حصارک، قبر تاج الدین، قصر ضحاک، قلعه دختر ضحاک، گورستان زردشتیان، مسجد امام حسن عسگری (ع)
شهریار : بالابان، تپه جوقین، تخت رستم، تخت کیکاووس، پل تاریخی دختر مربوط به دوره ساسانیان قلعه-فیروزکوه فیروزکوه : امام زاده اسماعیل، امام زاده احمد و محمد طارس، تپه باستانی سرتپه یا کله منار، تپه و قلعه باستانی پیرکمر، پل تاریخی رضاشاهی نمرود، قلعه فیروز کوه بنای تاریخی گور گنبد، قلعه تاریخی فیروزکوه، سرخ قلعه سرانزا، قلعه شاه چشمه، قدمگاه حضرت خضر نبی در روستای ورسخوران، کاروانسرای گدوک
مسجد جامع ورامین
ورامین : امام زاده جعفر، امام زاده یحیی، قلعه ایرج، قصر بهرام، میدان کهنه گل، نازین قلعه

سایر جاذبه‌های استان تهران

امامزاده-داوود امامزاده-صالح-تجریش بازار-تهران سردر-باغ-ملی کاخ-صاحب-قرانیه کاخ-نیاوران آبشار-دوقلو-و-پناهگاه-شیرپلااستادیوم-آزادیامامزاده-زید ایوان-تخت-مرمربازار-ریباغ-عین-الدوله باغ-فردوسبرج-آزادیبرج-نگاره-حانه پارک-آب-و-آتشپارک-رازیپارک-ساعی پارک-شهرپارک-لالهپارک-ملت تئاتر-شهرتالار-برلیان-کاخ-گلستانتپه-میل جمشیدیهچشمه-علیچهارسوق-بزرگ-تهران حسینیه-ارشادحسینیه-کربلایی-هاخزانه-جواهرات-ملی خلوت-کریمخانیموزه-نظامیدارالفنون دژ-رشکاندیزینساختمان-مجلس سردر-دانشگاه-تهرانعمارت-باشگاه-بانک-ملیعمارت-مسعودیه-یا-ظل-السلطان کاخ-ابیضکاخ-سبزکاخ-سعدآباد کاخ-نگارستانکلیسای-سرکیس.گورستان-ظهیرالدوله مسجد-امام-خمینیمصلیموزه-آبگینه-و-سفالینه موزه-ایران-باستانموزه-پست-و-مخابراتموزه-تنوع-زیستی. موزه-فرشموزه-ماشین-های-اداریموزه-هنرهای-دینی-امام-علیگ میدان-حرمیدان-حسن-آبادنمای-پناهگاه-پلنگ-چال

اسلام شهر

امام زاده عقیل سلام الله علیه

توضیحات بقعه شریف امامزاده عقیل(ع) در ارتفاعات صعب العبور سولقان و در مسیر بزرگراه تهران، چالوس در میان دره ای سرسبز به نام اراضی دیم کاری مزرا(مزار) واقع گردیده که بیشتر توسط کوهنوردان زیارت می شود. بنای کوچک و شامل دو اتاق 3*3 و یک ایوان است. داخل یکی از اتاقها قبری است که فقط ضریح چوبی ساده ای آن را احاطه کرده است. نسب امامزاده عقیل(ع) به امام زین العابدین(ع) می رسد. در گذشته، در جوار بنای امامزاده استخری کوچک وجود داشته که آب دره در آن جمع آوری و صرف درختان میوه و زمینهای زراعی اطراف بقعه می شده است. در آینده با احداث آزاد راه تهران، شمال که از نزدیکی بقعه عبور می کند، بر اهمیت و موقعیت بقعه افزوده خواهد شد.

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات آن حضرت از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) است. بقعه ایشان در دهستان ((ده عباس)) در فاصله 800 متری شمال روستای نظام آباد اسلام شهر واقع شده است. بنای بقعه مشتمل بر فضای گنبد خانه، شبستانی با طاقهای جناغی و ستون دار، گنبد خشتی و ایوان ورودی است که قدمت اولیه ی آن به دوره ی صفویه باز می گردد و در دوره های جدیدتر برخی قسمتها به آن اضافه شده است. بنای مزبور در مساحتی حدود 20000 متر مربع قرار دارد و در حال حاضر در دست مرمت و بازسازی است. این بقعه در فهرست آثار تاریخی میراث فرهنگی استان تهران ثبت شده است.

امام زاده ابراهیم (شاه زاده ابراهیم) سلام الله علیه

توضیحات: بنای این بقعه از یادگارهای دوره صفویه است و در قرون گذشته، تاسالها قبل از اداث فرودگاه بین المللی امام خمینی (ره) در اراضی وسیع مسیر تهران- قم، به عنوان زیارتگاه مردمی که احتمالا بسیاری از آنها مسافران عبوری بوده اند قرار داشته، ولی امروزه در زمینه های متعلق به سایت فرودگاه مزبور واقع شده است. ساختمان بقعه تماما از آجر با اندود ملات گچ نیمکوب ساخته شده و فاقد تزیینات خاص در داخل و خارج بنا است. بنای بقعه از یک ایوان ورودی در جهت غربی با عرض دهانه حدود 40/3 متر تشکیل گردیده که به گنبد خانه هشت ضلعی منتهی می گردد. چهار پله، ایوان را از سطح زمین جدا می سازد تا با عبور از ایوان و درگاه اصلی بنا به گنبد خانه وارد شویم. این بنای دوره صفوی در بهمن ماه سال 1382 با شماره 10934 در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است. کالبد بنای بقعه علی رغم گزند حوادث طبیعی و صدماتی که توسط غارتگران میراث فرهنگی به آن وارد شده، به خوبی حفظ گردیده، به طوری که در سال 1380 طرح طرح مرمت آن به وسیله اداره کل میراث فرهنگی استان تهران تصویب شد. و طی سه مرحله عملیاتی به اجرا در آمد. مسافرانی که قصد عزیمت از فرودگاه مزبور را دارند، علاوه بر ادای وظایف معنوی و دینی در این مکان، با یکی از یادگارهای هنر معماری دوره صفویه آشنا خواهند شد.

امام زاده سید رضا سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در روستای علی آباد قاجار در بخش چهاردانگه در فضای بسیار وسیعی واقع شده و در حال حاضر این بقعه در حال بازسازی است.

امام زاده عباس سلام الله علیه

توضیحات مرقد این امامزاده در شهرک صنعتی چهار دانگه واقع شده و از بنای آن بجز یک قبر ساده در میان قبرستان چیزی باقی نمانده، در حالی که بنای آن مربوط به دوره صفویه بوده لیکن به مرور زمان خراب شده است.

تهران

امام زاده صالح سلام الله علیه(تجریش)

توضیحات: بقعه امامزاده صالح در میدان تجریش تهران قرار دارد. گنبد کاشی‌کاری شده این بنا چندین بار مرمت و بازسازی شد و سرانجام در سال 1368 به طور کلی تخریب و با کاشی جدید بازسازی شد. ضریح اولیه آن از چوب ساخته شده بود ولی بعدها از نقره و کتیبه‌های اطراف آن با آب طلا منقوش و مزین شده است حرم این بنا دارای ابعاد 5/6 ×6 متر است امامزاده صالح کتیبه‌ای به تاریخ 700 هـ ق داشت که در تعمیرات مدخل ساختمان از میان رفت. در حمله مغول بنای امامزاده یکسره از بین رفته بود اما بانیان خیر آن را برپا داشتند مرحوم مصطفوی می‌نویسد: «این بنای چهارگوش بزرگ و محکم تصور می‌رود مربوط به قرن هفتم هجری یا هشتم باشد و در کنار آن درخت چنار کهنسال در آبادی بزرگ تجریش واقع می‌باشد. هلاکومیرزا فرزند فتحعلی شاه قاجار در سال 1210 بانی تعمیرات و تزئینات آن شده نقاشی‌های آن و اصلاحات داخلی حرم و احداث گنبد و کاشی‌کاری آن را انجام داده است. طبق کتیبه موجود در بنا مدفن «صالح برادر امام هشتم» می‌باشد. در سال 1323 خورشیدی مرحوم حسن فداکار بانی تغییرات و نصب کاشی مجدد در گنبد آن شد.» در سال‌های اخیر تعمیرات اساسی در بنا و صحن این امامزاده انجام شده است در گورستان امامزاده صالح در کنار بقعه امامزاده صالح، شخصیت‌هایی چون میرزا حسن خان موتمن الملک، میرزا حسن خان‌مشیرالدوله پیرنیا، دکتر حشمت و... آرمیده‌اند.
آدرس: تهران - منطقه ۱ - م. تجریش - ک. کاشف

توضیحات امامزاده داود(ع) در شمال غربی تهران واقع است و از شمال به کوه های رندان و توچال، از غرب به کوه لیچه، از شرق به کوه های بندعیشی و فرحزاد و از جنوب به بخش کن و سولقان محدود است. ارتفاع کوه هایی که منطقه امامزاده را در برگرفته بین یک هزار و 900تا 3 هزار متر مربع از سطح دریاست. بنابر قول مشهور امام زاده داود(ع) از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) است اما در نسب ایشان اختلاف است. بر طبق زیارتنامه "داود بن عماد بن جعفربن نوح بن عقیل بن هادی بن یحیی بن قاسم بن ابراهیم بن اسماعیل بن ابراهیم بن حسن المثنی بن امام حسن مجتبی (ع)" معرفی شده است. اما در اذن دخول تفاوت مختصری مشاهده می شود به این شرح که: "... عقیل بن یحیی الهادی بن جواد بن قاسم...". بعضی معتقدند که نسبت امام زاده داود(ع) به امام موسی الکاظم(ع) منتهی می شود، "داود بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر (ع) " اما در کتاب اختران تابناک، مولف می گوید: من در این باره جستجوی فراوان کردم نسب ایشان به این شرح است: "داوود بن عماد طبا طبا بن اسماعیل بن ابراهیم بن حسن بن امام حسن مجتبی". نسبت امامزاده داود(ع) بنا به تأیید آیت الله العظمی نجفی مرعشی، بعد از 11پشت به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسد. درباره تاریخ تولد و شهادت ایشان منابع دقیقی در دسترس نیست، اما شواهد تاریخی تولد و شهادت آن حضرت را در حدود سال 440و 480ه.ق ذکر می کند. می گویند امامزاده داود(ع) و خاندانش در همراهی حضرت امام رضا(ع به ایران وارد شدند. ایشان برای پیوستن به مجاهدان شیعه شمال ایران، از شهرری راه شمال را در پیش می گیرد و در مسیر خود در کنار کوه های البرز در روستای کیگا به دست عمال خلفای بنی عباسی به شهادت رسیده، در همان محل مدفون می شود. به هر حال کشف و کرامات زیادی از این امامزاده بزرگوار نقل کرده اند و هر ساله هزاران نفر برای زیارت مرقد شریفش راه صعب العبور آن را که در کوه های سر به فلک کشیده البرز و به فاصله 15 کیلومتری فرحزاد قرار دارد طی می کنند. در جلد اول کتاب اماکن متبرکه تألیف سیدمحمدتقی مصطفوی درباره بقعه و موقوفات امامزاده داود(ع) آمده است:(بقعه قدیمی این زیارتگاه در زمان صفویه بنا گردیده است و حرم 8 ضلعی کنونی را به طول شرقی و غربی 6 متر و عرض تقریبی 5 متر با سرداب زیرآن در زمان فتحعلیشاه قاجار به جای بنای قدیم که برج ساده سنگی بی پیرایه ای بیش نبوده است، ساخته اند. بنابه اظهار متولی بقعه، طومارها و وقف نامه هایی مربوط به این

امامزاده به دست آمده است که تاریخ آنها به زمان شاه طهماسب اول صفوی و فرزند او حیدر میرزا باز می گردد. شاه طهماسب و فرزندش املاک و دهاتی را از قلیخان قزوینی خریداری و وقف امامزاده داود(ع) کرده اند. بنابر این بنای قدیمی بقعه پیش از صفویه نیز وجود داشته ولی در حال حاضر، هیچ اثر معماری که به دوران قدیم تر از زمان ناصرالدین شاه متعلق باشد در آن به چشم نمی خورد.) تا قبل از آسفالت مسیر امامزاده داود(ع) زائران از طریق فرحزاد به زیارتگاه می رفتند و پنج ساعت باید در آن پیاده روی می کردند و یا با چهارپایانی مثل الاغ و استر طی طریق می‌کردند. مسیر فرخ‌زاد به امامزاده داود(ع) که جاده ای خاکی و پردست انداز است از دره‌ها و روستاهایی به نام یونجه‌زار و کیگا می‌گذرد و آبشار مروارید نیز در این مسیر دیدنی است. راه جدید که از انتهای بلوار شهران آغاز می شود، راهی آسفالته و در امتداد رودخانه سولقان است. این مسیر جاده ای پرپیچ و خم با دره های عمیق و سرسبز است که پوشیده از درختان سیب، توت، انار، انجیر، گیلاس، آلبالو و گردو است و در دو سوی جاده ده ها چشمه جریان دارد. مسیر سرسبز امام‌زاده داود(ع) از جمله مسیرهایی است که کوهنوردان برای رسیدن به قله توچال آن را طی می‌کنند. 5 کیلومتر مانده به امامزاده داود(ع) از دور گنبد طلایی امامزاده با دیواره آبی آن پیداست. کاشی های مزین به اسم امامان و معصومین علیهم السلام. امامزاده داود(ع) زمستان های بسیار سرد و پربرفی دارد که گاه ارتفاع برف در آنجا به چندین متر می رسد. این موقعیت ویژه، همواره منطقه را با خطر سیل و بهمن روبرو می سازد و به همین سبب طرح عمیق کردن رودخانه آن از دو ورودی 2 متری تا 4 متری خروجی تا 16 متر به تازگی به اجرا درآمده است. همچنین درآن منطقه طرح ساخت بهمن شکن اجرا شده است. در گذشته بقعه امامزاده داوود (ع) عبارت بود از ساختمانهای سنگی مشتمل بر صحن و طاق نماهایی کم عمق در اطراف حرم و ایوانهای کوچک هم در سمت جنوب قرار داشت و کنبد آن از شیروانی سبز رنگ ساخته شده بود و بقیه پوشش بنا را کاهگل پوشانیده بودند . بنای اصلی بقعه به قبل از دوران صفویه باز می گردد. آنچه در حال حاضر از بنای ابتدایی به جا مانده، حرم هشت ضلعی کنونی به طول شرقی غربی ? متر و عرض تقریبی 5 متر با سرداب زیر آن است از آثار تاریخی بقعه که تاکنون به جای مانده میتوان از سنگ فبر امامزاده و دو درب ورودی به حرم که متعلق به زمان قاجاریه و سال 1240میباشد اشاره کرد و ضریح قدیمی این بقعه چوبی و به سبک معروف جعفری بوده است که به جای آن ضریحی به سبک گوی و ماسوره ساخته و تعبیه گردیده است. در گوشه شمال شرقی حرم دریچه آهنی به طرف سرداب باز می‌شود که با چند پله باریک به مرقد امام‌زاده ختم

می‌شود. در سال های پیش بقعه عبارت از ساختمان های سنگی مشتمل بر صحن و طاق نماهایی کم عمق در اطراف بود که حرم و ایوان های کوچک هم در سمت جنوب صحن قرار داشت و گنبد بقعه آن از شیروانی سبز رنگ بود و بقیه بام ها را با کاه گل پوشانده بودند و تا ابتدای سلطنت رضا شاه، وضع سابق تغییر چندانی نیافت اما در اوایل پادشاهی وی به تدریج طاق نماهای سنگی اطراف صحن تبدیل به اطاق های یک طبقه یا دو طبقه شد که با نمای آجر و پوشش شیروانی ساخته شدند. ساختمان فعلی بقعه بسیار زیبا و مجلل شامل رواق های آیینه کاری شده وسیع است و گنبد طلایی و بسیار بلند آن زیبایی های خاصی را به نمایش می گذارد. بر روی درب اصلی ورود به حرم که سمت شمال آن قرار دارد هشت بیت شعر به خط نستعلیق به طور برجسته نگاشته شده که نام فتحعلی شاه در آن به چشم می خورد. به جز سنگ قبر امامزاده(ع) که مربوط به دوران ناصرالدین شاه است، بقیه تزئینات آن جدید و ملهم از معماری اسلامی است و بیشتر آنها به دست هنرمندان اصفهانی انجام شده است. صرفنظر از آینه کاری های زیبا، تابلوی ظهر عاشورا از دیدنی های زیارتگاه است که در آن 40 هزار قطعه چوب به کار رفته است. بیشترین نذور و هدایای مردم به امامزاده(ع) ظروف مسی است که میزان آن در سال به 4 تا 5 تن می رسد و به همین اعتبار، مس امامزاده داود معروف است. 150 مسافرپذیر با 2 هزار اتاق، 200 مغازه، رستوران و سه بازارچه که تمامی آن از سوی افراد بومی روستای کیگا (نزدیک ترین روستا به امامزاده) اداره می شود، در امامزاده داود فعالیت دارند. روستای کیگا و امامزاده داود(ع) در واقع درحکم دوروی یک سکه واحد هستند. اهالی روستا در ماه های سرد زمستان در روستای خود اقامت کرده و در اوقات دیگر به امامزاده داود(ع) مهاجرت می کنند و هم اینان هستند که اقتصاد منطقه را در دست دارند. در مسیر جاده آسفالته از شهران به امامزاده داود(ع) و در امتداد رودخانه تا خود امامزاده، روستاهای کشار سفلی، کشار علیا، رندان، تالون، سنگان و کیگا به چشم می خورند. امامزاده داود(ع) رستورانی دارد که زیر نظر اوقاف اداره می شود و به کارکنان ارگان های مستقر در محل مانند درمانگاه، دفتر امامزاده و ... سرویس می دهد. قرار است در آینده یک رستوران حضرتی نیز دایر شود که در ایام خاص پذیرای زائران باشد. هم اکنون نیز در روزهای عزاداری به 70 تا 80 درصد از زیارت کنندگان یک نوبت غذای رایگان داده می شود. در دره‌های مجاور امام‌زاده داود(ع) در سمت مغرب و جنوب غربی در آبادی‌های رندان و سنگان بقعه‌هایی به نام امام‌زاده عمادالدین پدر امام‌زاده داود(ع) و امام‌زاده علاءالدین و امام‌زاده قاسم و امام‌زاده عقیل برادران امام‌زاده داود(ع) وجود دارد. این بقعه علاوه بر

جاذبه های تفریحی و زیارتی و توریستس امکامات شایسته ای جهت رفاه حال زائرین از جمله زائرسرا و بازارچه و درمانگاه و کتابخانه فراهم نموده است.

امام زادگان یحیی و محمد سلام الله علیهم

توضیحات: بقعه امامزاده یحیی در انتهای محله بقعه متبرکه حضرت ابو القاسم عزالدین یحیی (ع) مشهور به امامزاده یحیی در کوچه ای به همین نام در خیابان ری،نرسیده به خیابان شهید مصطفی خمینی در یکی از محلات قدیمی شهر تهران که سابقا به آن عود لاجان گفته می شد واقع شده است .نسبت شریف آن حضرت که از نقبای شهر های قم و ری بوده است به امام زین العابدین (ع) که گفته می شود برادر ایشان است قرار دارد وبقعه مقدس امامزادگان یحیی و محمد دارای صحن وسیع ،مسجد ،ایوان ،رواق،ضریح،حرم آیینه کاری ،سرداب ،گنبد کاشی مخروطی شکل و سقاخانه است .قدیمی ترین اثر منقول این بقعه تاریخی که ساختمان اصلی بنای آن نیز به دوره مغول نسبت داده می شود ،صندوق چوبی روی مرقد است که دارای تاریخ 895 ه است. در باب نام و نسب شریف امامزاده یحیی چنین نوشته شده : این بزرگوار با 15 واسطه به امام چهارم (ع) می رسد و پس از پدر نقابت طالبیه ری ،قم و آمل را به عهده داشته و به سال 592 ه ق به دست علا ء الدین تکش خوارزمشاه به شهادت رسیده است .بنای قدیمی این بقعه شامل برج خشتی هشت ضلعی متعلق به قرن هفتم هجری است که مانند ابنیه دیگر عصر مغول ،یک گنبد آجری 12 ضلعی هرمی شکل بر بالای آن قرار داشت و در عهد قاجاریه هم اطراف این برج را با کاشیهای هفت رنگ مزین ساخته بودند و اینک در محل برج خشتی و قبلی ،بقعه هشت ضلعی کنونی ساخته شده است .بر روی در قدیمی بقعه که چندان بزرگ نبوده ،در دو کتیبه کوچک به خط ثلث نوشته اند :بانی .بقعه خشتی قدیم شخصی به نام قرابشاره بوده و معمار آن ،دیو حسن نام داشته است .صندوق منبت عتیقه امامزاده یحیی چنان که در کتیبه آن اشاره شده به دستور ملکشاه غازی در سال 895 ه ق به وسیله دو برادر به نامهای استاد حسین و استاد محمد لواسانی ساخته شده است .در سالهای اخیر فعالیتهای عمرانی بسیاری در بقعه متبرکه امامزاده یحیی (ع) انجام پذیرفته که ضمن حفظ و نگهداری آثار گذشته ،فضای اطراف حرم مطهر توسعه یافته است.

آدرس: تهران - منطقه 12- 15 خرداد شرقی - م. باغ پسته بک - ک. امامزاده یحیی

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: امامزاده اسماعیل در خیابان شهید مصطفی خمینی، نزدیک میدان سید اسماعیل قرار دارد و منسوب به اسماعیل از اعقاب امام علی‌النقی(ع) است. یک سوی این بقعه به واسطه بازار سرپوشیده به خیابان اصلی بازار تهران راه می‌یابد. این مکان تاریخی شامل میدان، آب‌انبار، مسجد- مدرسه فیلسوف‌الدوله و بازار سید اسماعیل است بنای فعلی امامزاده شامل صحن، ایوان، رواق، بقعه و مسجد است. صحن امامزاده به شکلمستطیلی به ابعاد 23 و 35 متر است که محور طولی آن در امتداد شمالی- جنوبی قرار دارد و دارای سه ورودی است. ورودی شرقی که مدخل اصلی بنا نیز هست فاقد تزئینات است و به نظر می‌رسد نیمه‌کاره رها شده باشد. این ورودی مقابل سردر آب‌انبار ساخته شده و به معبر شمالی- جنوب شرقی امامزاده و خود امامزاده به میدان سید اسماعیل راه دارد. دو ورودی دیگر اطراف صحن نیز یکی در شمال و دیگری در جنوب به معابر فرعی راه دارند جبهه غربی بنا دارای ایوانی رفیع و خوش‌منظر است که در طرفین آن دو مناره طویل دیده می‌شود. در طرفین ایوان، سه ایوانچه در لبه صحن واقع شده است. بدنه ایوان غربی پوشیده از کاشی و نیم‌گنبد آن مزین به مقرنس زیبا و پرکار است. در محل پاکار قوس پوشش ایوان، بر کتیبه‌ای با زمینه لاجوردی در سه سوی و روی کاشی‌های خشتی، عباراتی به خط سفید نقش بسته است طبق کتیبه موجود، قدمت در چوبی بقعه به سال هشتصدوهشتادوشش هجری قمری یعنی دوره آق‌قویونلو می‌رسد و ظاهراً قدیمی‌ترین سند بر جای مانده برای قدمت شهر تهران است. کاشی‌های زرین‌فام مرقد متعلق به قرون 7 و 8 هـ ق و مناره‌های موجود در این بقعه از قرن سیزدهم هـ ق باقی مانده است.
آدرس: تهران - منطقه 12- مصطفی خمینی - بین چهارراه سیروس و چهارراه مولوی - ک. شهیدغفاری

امام زاده سید نصرالدین سلام الله علیه

توضیحات: اندکی بالاتر از میدان محمدیه(اعدام سابق) بقعه سبزرنگی خودنمایی می‌کند که منسوب به مدفن «نصرالدین» از فرزندان امام سجاد(ع) است. این بنا مشتمل بر حیاط، صحن و بقعه هشت ضلعی است. بخش مهمی از صحن و حیاط امامزاده در خیابان‌کشی‌های دوره پهلوی اول از بین رفت. بقعه این بنا متعلق به سال 993 هـ ق است که در کتیبه چوبی طویلی به خط ثلث حک شده است.

حرم امام خمینی(ره)

توضیحات: حرم امام‌خمینی در بهشت زهرا از شلوغ‌ترین و پررفت‌آمدترین مراکز زیارتی شهر تهران به شمار می‌رود و در محوطه‌ای بسیار گسترده ساخته شده است. احداث دانشگاه، زایرسرا، مراکز تجاری، خدماتی و... در دستور توسعه اطراف حرم قرار دارد در اطراف حرم، چهار گل دسته به بلندی 91 متر به شماره سال‌های زندگی امام خمینی احداث شده و ارتفاع حرم تا نوک چراغ پرچم نیز سن رحلت معظم‌له را نشان می‌دهد. دور گنبد با 72 لاله به نام 72 تن تزیین شده است. پنج در ورودی به اسم پنج‌تن، دروازه‌های حرم را تشکیل می‌دهد.

امام زاده عبدالعظیم حسنی سلام الله علیه

توضیحات: نسب حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) به واسطه و با چهار پشت، به امام حسن(ع) امام دوم شیعیان می‌رسد. بنای اصلی و نخستین بقعه یعنی حرم آن، در نیمه دوم قرن سوم هجری توسط محمد پسر زید داعی علوی، تعمیر اساسی شد. درگاه اصلی ورودی بنا که در سمت شمال قرار دارد بار اول در زمان پادشاهان آل‌بویه و سپس در دوره قاجار به یاری «مجدالملک قمی» کامل شد این بنا در آغاز تنها از حرم تشکیل می‌شد اما به مرور متعلقات دیگری یافت و به صورت مجموعه بزرگ امروز، مشتمل بر حرم‌ها، رواق‌ها، مسجدها و ایوان‌ها و صحن‌های متعدد درآمد. در دوره صفویه بناهای اطراف به آن افزوده شد و در دوره قاجار به دلیل نزدیک بودن به پایتخت مورد توجه بیشتر قرار گرفت و بیشتر بناهای وابسته به حرم عبدالعظیم و امامزاده زید در این دوره تکمیل و تزیین شد از آثار تاریخی این مجموعه سردرآجری دوران سلجوقی است و صندوقی از چوب عود، فوفل و گردو با کتیبه‌هایی به خط نسخ و ثلث برجسته است که به سال 725 هـ ق تعلق دارد بنای اصلی حرم، اتاقی چهارضلعی به ابعاد 5/7 متر است که در بالا با چهار گوشواره به هشت ضلعی و سپس به کمک طاق‌بندی‌های کوچک به شانزده ضلعی تبدیل و زمینه برای برپایی گنبد فراهم می‌شود. پوشش زیرین گنبد با طاق ضربی مدور در زمان شاه تهماسب تغییر یافت و پوشش خارجی آن در سال 1270 هـ.ق به دستور ناصرالدین شاه با خشت‌های مسی زرین تزیین شد حرم در هر ضلع به وسیله دری به رواق‌های مجاور گشوده می‌شود. گرداگرد ازاره حرم سنگ مرمر سیاه و سفید به ارتفاع 65/1 متر پوشیده شده و دیوار بالای آن تا سقف به گونه‌ای زیبا، در سال 1273 به فرمان ناصرالدین شاه آینه‌کاری شد در جانب شرقی حرم مسجد زنانه و در سمت غرب مسجد مردانه و مقبره ناصرالدین شاه قرار دارد. ضلع جنوبی مقبره ناصرالدین شاه به وسیله یک در کوچک اختصاصی به حرم امامزاده حمزه راه دارد. بقعه امامزاده طاهر نیز در سمت شرقی صحن بزرگ واقع است بالای حرم و در کنار گنبد دو گل دسته به ارتفاع 24 متر از سطح بام و قطر 2 متر در سال 1270 هـ.ق ساخته شد. بر فراز ضریح نیز جمعاً 64 گلدان زرین قرار دارد مهمترین صحن و ایوان حرم صحن و ایوان بسیار وسیع آستانه است که در شمال حرم واقع و به دستور ناصرالدین شاه ساخته شده است. ایوان جنوبی حرم نیز در سال 944 هـ ق به فرمان شاه تهماسب صفوی ساخته و در دوره قاجار آینه‌کاری و تزیین شد صحن‌های دیگر حرم شامل صحن باغ طی یا مدرسه امین‌السلطان در شمال غربی حرم، صحن

ناصرالدین شاه یا صحن ولیعهدی که اکنون به صحن کاشانی معروف است در غرب حرم، صحن باغ علی‌خان در شرق حرم و صحن جنوبی که به صحن امامزاده حمزه معروف است در غرب حرم، مسجد و رواق بالاسر قرار دارد که از ساخته‌های دوران صفوی است. این مسجد دارای محراب بسیار زیبایی از کاشی‌های معرق رنگارنگ است گورستان حضرت عبدالعظیم حسنی با مقابر، صحن‌ها و مجموعه‌های خصوصی اطراف حرم، اعتبار ویژه‌ای دارد. احترام و تقدس ویژه‌ای که مردم برای حضرت قایل بوده‌اند، موجب خاکسپاری بسیاری از شخصیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی در این گورستان شده است؛ ناصرالدین شاه قاآنی شیرازی، قایم مقام فراهانی، بدیع‌الزمان فروزانفر، آیت‌الله کاشانی، علامه محمد قزوینی، حسینعلی میرزا نصرت‌السلطنه، ستارخان، گروهی از دراویش نعمت‌اللهی و فرزندان آیت‌الله بهبهانی در این گورستان آرمیده‌اند.

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده ابراهیم(ع) واقع در منطقه دربند تجریش که ار ییلاقات و تفریحگاه های شمال تهران به شمار می رود، در روستای (پس قلعه) در دامنه دره توچال قرار دارد. این منطقه به علت داشتن یخچالهای طبیعی دارای آب و هوای خنک است و زائرین محترم علاوه بر کوهپیمایی در حال حاضر به وسیله تله کابین نیز به بقعه مزبور رفت و آمد می نمایند. نسب آن حضرت به امام حسن مجتبی(ع) می رسد.

امام زاده اهل بن علی سلام اله علیه

توضیحات: این بقعه متبرکه در جنوب محله دولاب، خیابان خاوران، ایستگاه امیر سلیمانی ،خیابان خواجوی کرمانی در میان محوطه پردرخت پارکی به مساحت پانزده هزار متر مربع بر روی سکویی به ارتفاع یک متر قرار دارد. گنبد بنا دو پوش آجری است و قبلا قسمتی از بالای آن با کاشیهای فیروزه ای پوشیده شده لیکن در حال حاضر پوشش سیمانی دارد .طرح توسعه و تعمیر بقعه به مساحت دو هزار متر مربع در سال 1381 به طور مطلوبی انجام شده و نمای آن آجر کاری و کاشیکاری است . بر دیوار طرفین ایوان دوازده بیت شعر به خط نستعلیق بر کاشیهای خشتی با تاریخ 1308ه.ق نوشته شده که برخی از ابیات آن چنین است: تبارک الله از این شوکت و جلالت و جاه کدام نور خدا خفته اندر این خرگاه امام زاده آزاده اهل بن علی است شهید گشته زجور مناطق گمراه همین اشعار را در 1324 با مختصر تغییراتی در برخی کلمات و تعویض نام متولی، به خط نسخ بر کاشی نوشته و بر بالای سر در ورودی محوطه بقعه نصب نموده اند. صاحب مرقد،طبق متن اشعار فوق و زیارتنامه، از فرزندان امیرالمومنین علی(ع) معرفی گردیده، اما در کتاب «اختران فروزان طهران و ری» نسب ایشان به فرزندان امام حسن مجتبی(ع) می رسد. این بقعه دارای امکانات رفاهی از قبیل پارک و وسایل بازی کودکان است و در قسمت ورودی آن حوض و آب نما بر صفای صحن افزوده است.
آدرس: تهران - منطقه 15 - خاوران - خ. تفرشی - ک. سمنانی

امام زادگان پنج تن(امام زاده پنج تن)سلام الله علیهم

توضیحات: بقعه متبرکه پنج تن در خیابان شهید فرشادی در لویزان در شمال شرق تهران واقع شده است .این بقعه دارای بنایی است چهار گوش به ابعاد 7*7 متر که در عهد قاجاریه در هر سوی آن ایوان ساده ای افزوده اند. بر فراز بقعه پوششی گنبدی شکل استوار بوده که بعد از ایجاد ایوانها روی تمامی آن را با شیروانی پوشانده اند .ضریح مشبکی در وسط بقعه به نامهای :سالم،ابو طالب، رضا و رحیم پسران شیث بن کاظم بن علی بن الحسین زین العابدین ذکر شده است.
آدرس: تهران - منطقه 4 - لویزان

امام زاده حسن سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده حسن(ع) در جنوب غربی تهران در خیابان امین الملک ما بین پل امامزاده معصوم و سه راه آذری واقع است. بر اساس شجره نام موجود، آن حضرت از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) و پسر عم حضرت عبد العظیم (ع)است. بقعه آن حضرت دارای گنبد و بارگاه و صحن وسیع است. ورودی این بنا به طرف شمال قرار داردو اطراف آن را صحن فرا گرفته است. بین رواق و حرم مطهر ،در خاتم فوق العاده عالی نصب است که بر روی آن با خطوط نستعلیق امامزاده حسن (ع)را فرزند امام حسن مجتبی (ع)معرفی کرده که تاریخ 1276 ق دارد. بالای دیوارهای حرم حاشیه ای پهن مشتمل بر کتیبه قرآنی است که به خط ثلث و برجسته به رنگ طلایی بر زمینه لاجوردی گچ بری شده است. گنبد بقعه با ترکیبی متناسب و موزون از کاشیهای سفید و فیروزه ای بر زمینه مشکی و کتیبه ای قرآنی در دورا دور پوشیده شده و کتیبه آن نشان می دهد که مربوط به زمان ناصرالدین شاه قاجار است. رواق و حرم دارای تزیینات مقرنس کاری و آیینه کاری است .تزیینات آینه کاری در سال 1358 ش توسط هنرمند معاصر محمد رضا نوید انجام گرفته است . در میان ضریح مطهر صندوق چوبی مشتمل بر کتیبه ای به خط نستعلیق اشعارو صلوات بر چهارده معصوم به طور بر جسته بر روی مرقد مطهر قراردارد که از آثار فتحعلی شاه قاجار است.در سالهای اخیر در این بقعه طرح جامع عمرانی در حال اجراء است و دو شبستان وسیع ،هر یک به مساحت 1000متر مربع در طرفین بقعه متبرکه احداث گردیده است.بقعه مزبور دارای درمانگاه خیریه مجهز به بخشهای مختلف پزشکی است.

آدرس: تهران - منطقه 17- دوراهی خیابان قپان - قزوین

امام زاده معصوم سلام الله علیه

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده معصوم(ع) در نزدیکی بقعه امامزاده حسن(ع) در خیابان قزوین، بین میدان قزوین و سه راه آذری، مقابل پل امامزاده معصوم واقع شده است. در کتیبه ای که به تاریخ 1240 هـ. نگاشته شده، آن حضرت از نوادگان امام محمد باقر(ع) معرفی گردیده است. ساختمان این بقعه که قدمت تاریخی اش به دوره صفویه بازمی گردد ساده و بی پیرایه‌است و گنبد فیروزه‌ای رنگ و کاشیکاری زیبایش که به سبک عهد صفویه‌است زینت بخش این بقعه گردیده‌است.بنای امامزاده معصوم در زمان شاه عباس به شکل بقعه درآمد. مساحت آن هم اکنون، 1200متر مربع و مساحت ساختمان با حیاط بیش از 2000 متر مربع است در حال حاضر، پروژه فرهنگی، مذهبی و اجتماعی به نام قمر بنی هاشم در اطراف این امامزاده در حال ساخت است داخل حرم و بر روی مرقد امامزاده معصوم، ضریح کوچک و زیبایی قرار دارد. دو رواق نسبتا کوچک نیز در ضلع شرقی و غربی داخل حرم وجود دارد. در ایوان جنوبی دو کتیبه کوچک مرمر طرفین درب حرم نصب گردیده که یکی در تاریخ 1040هجری قمری و در دیگری تاریخ 1240هجری قمری به چشم می‌خورد که بر اساس آن بنای اولیه این بقعه مقارن با سال‌های اول سلطنت شاه صفی توسط خواجه محب فرزند حاجی رمضان بریانکی در سال 1040دستخوش تعمیر و مرمت گردیده‌است. ولی از کتیبه دوم معلوم می‌شود که این تعمیر و مرمت هم مانع انهدام بقعه مزبور نگشته و 200سال پس از آن، بقعه کنونی به جای بقعه ویران شده قبلی بنا گردیده‌است. این بنا در چند دهه اخیر نیز چندین بار مورد مرمت قرار گرفته که از آن جمله می‌توان به بازسازی ایوان جنوبی با ستون‌ها و تیرهای فلزی اشاره نمود.آیینه کاری داخل بنا توسط محمد رضا نوید به سال 1373 ش انجام گرفته که بانی آن حاج علی قجر است و در قسمتی از ضریح نوشته شده : اصفهان زرگری حسن پرورش، قلمزنی اکبر سبزیان و نجاری اخوان خالق زادگان ساخته شد. این امامزاده دارای فضای سبز وسیع، زائر سرا، پارکینگ و امکانات رفاهی مناسبی جهت استفاده زائرین محترم است .بنای مذبور که از آثار دوره صفویه و قاجار است به شماره 1913 جزو آثار ملی ثبت شده است . این بقعه هم اکنون نیز در حال مرمت و بازسازی است که بنا به ظاهر، مکان‌هایی جهت کتابخانه و سالن اجتماعات و حسینیه در نظر گرفته شده‌است. با توجه به فضاهای سبز اطراف امام‌زداه معصوم بزرگترین امامزاده تهزان نیز

هست.
آدرس: تهران - منطقه 10- قزوین - پل امام زاده معصوم

امام زاده مطیب سلام الله علیه

توضیحات : بقعه آن حضرت که از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است، در نزدیکی میدان عطاء الدین، خیابان شهید کچویی در روستای اوین، 3 کیلومتری شمال ونک در دامنه کوههای مشرف بر روستای درکه، که از هوای با طراوتی برخوردار است، واقع شده است. بقعه مزبور سابقا اتاق سنگی ساده مستطیل شکلی به مساحت حدود 70 متر مربع داشته که ایوان ورودی آن رو به مشرق باز می شده است. ضریح و مرقد به صورت ساده و فاقد تزیینات است. نسبت زیارتنامه ایشان مطیب بن زید بن محسن بن موسی الکاظم(ع) ذکر شده است. تنها اثر باقی مانده این بقعه که تا چند سال پیش از جلوه لازم برخوردار بود، دری خاتم سازی شده همراه با آیینه کاری است.

امام زاده عزیز سلام الله علیه

توضیحات در دامنه تپه های شمال شرقی اوین و در مجاورت روستاهای اوین و درکه بر فراز تپه ای که داخل دانشگاه شهید بهشتی قرار گرفته، در میان درختان سرسبز و در محیطی با صفا، بقعه و زیارتگاه خوش منظر و زیبایی متعلق به امامزاده عزیز(ع) وجود دارد که از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. بنای اصلی آن قبر کوچک مستطیلی متناسبی با سقف گنبدی بیضی شکل است. بنای اولیه آن مربوط به قبل از دوران قاجاریه است که در سالهای بعد در دو طرف شرق و غرب این قبر دو اتاق ساده افزوده اند و ایوان پهن و وسیعی هم با جرزهای سنگی و نرده چوبی ساده در قسمت جنوب بقعه، مشرف به قریه اوین، احداث نموده اند. قبلا داخل حرم کوچک بقعه حفاظ چوبی ساده با خانه بندیهای مربع درشت، اطراف مرقد را احاطه کرده بود. بنا بر زیارتنامه موجود، ایشان عموی گرامی امامزاده مطیب(ع) است که مرقد آن حضرت نیز در روستای اوین واقع شده است. به سبب شکل و رنگ سرخ گنبد شیروانی بقعه امامزاده عزیز(ع)، مردم بومی این بقعه را به نام امامزاده اناری خوانده اند. بقعه مزبور دارای امکانات رفاهی مناسب برای استفاده زائرین است.
آدرس: تهران - منطقه 1 - اوین

امام زاده عبد الله سلام الله علیه

توضیحات بقعه امامزاده عبد الله(ع) در خیابان 30 متری جی، خیابان حاجیان، در جنوب غربی تهران واقع شده است. نسبت شریف ایشان به حضرت ابوالفضل العباس(ع) می رسد. بقعه آن حضرت به صورت بنایی هشت ضلعی است که بر روی سکوی عشت ترکی بنا شده است. بقعه مزبور در فضای مشجر و وسیعی قرار دارد. گنبد کاشی کاری بقعه با قدمتی بیش از 20 سال و با فرم پیازی احداث گردیده و ضریح فلزی جدیدی بر روی مرقد مطهر قرار دارد. این بقعه از امکانات فرهنگی مانند دارالقرآن، کتابخانه ای بزرگ با بیش از 5000 جلد کتاب، کانون فرهنگی، درمانگاه، وسایل بازی و سرگرمی برای کودکان و فضای سبز برخوردار است.

آدرس: تهران - منطقه 9 - 30 متری جی - خ. سعادت - ک. امام زاده عبداله

امام زاده سیده ملک خاتون سلام الله علیها

توضیحات این زیارتگاه در خیابان خاوران ،خیابان شهید برادران سجادی ،هشت متری ملایری واقع شده است .در سال 1378 ش فعالیتهای عمرانی و نما کاری و اجرای طرحهای توسعه و محوطه سازی و ایجاد فضای سبز ،به طرز زیبایی در این بقعه انجام شده است .بنای اصلی حرم ،تاریخی و از آثار زمان فتحعلی شاه قاجار است که طبق کتیبه سنگ مرمرو کاشیهای مرقد توسط نواب علیه سلطنت خانم ملقب به محترم السلطنه بنت بدیع الملک میرزای عماد الدوله در سال 1309 ه ق تعمیر گردیده است .بنای فعلی بقعه شامل ایوان آجری و رواق جدید سر تاسری اطراف است .و ورودی آن از سمت شمال و نمای آن فاقد کاشیکاری است .در سال 1381 ش ،به دلیل فرسودگی ضریح چوبی مشبک عهد قاجار ،ضریح جدید مطلا و بدیعی توسط استاد روزگاریان در اصفهان ساخته شده و در این مکان نصب گردیده است .طرح مرمت سر در قدیمی محوطه نیز با هماهنگی میراث فرهنگی در دست اقدام است .طبق متن زیارتنامه موجود ،صاحب بقعه از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است .بقعه مزبور دارای محوطه ای پارک مانند همراه با وسایل بازی کودکان و دیگر امکانات مورد نیاز زائران است و مراسم دعا و روضه خوانی در طول هفته در آن برگزار می شود.

امام زاده زید سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده زید(ع) از بقاع متبرکه شهر تهران که از نظر قدمت تاریخ موجود در آن حائز اهمییت است امام زاده زید(ع) میباشد که در مرکز بازار تهران و در انتهای جنوبی بازار بزازها به نام بازار امیر قرار دارد. این بقعه پیش از دوران سلطنت سلسله شاهان صفویه در تهران دایر بوده است. بر روی این صندوق دو حاشیه افقی یکی در قسمت بالای چهار ضلع صندوق و دیگری در پایین آن تعبیه شده است. حاشیه بالایی حاوی کتیبه ای است که آن زا به خط ثلث به طور برجسته منبت کاری کرده اند و مشتمل بر دو آیه اول آیه الکرسی است. در رابطه با نسب آن بزرگوار، یک نظر این است که ایشان حسنی و از اولاد حسن المثنی و پسر عموی حضرت عبد العظیم(ع) از احفاد امام حسن مجتبی(ع) است، اما در شجره نامه آن حضرت آمده که وی از فرزندان یحیی بن زید بن علی بن الحسین(ع) است. غیر از صندوق روی مرقد مطهر، سایر قسمتهای بقعه امامزاده زید(ع) تماما از آثار دوره قاجاریه است. بنای صحن و ایوان و حجرات در زمان سلطنت ناصر الدین شاه احداث گردیده، و در داخل بقعه بر روی در خاتم که میان ایوان و حرم قرار دارد، دو تاریخ 1297 و 1309 خوانده می شود. این دو تاریخ در پایان دو کتیبه کاشی نیز نقش شده و معرف تعمیرات بنا در قرن 13 ه است. مقبره لطفعلی خان زند از سرداران دوره زندیه که بر روی آن سنگ مرمری به نام وی نصب شده، در ایوان جنب بقعه قرار دارد. کاشیکاری گنبد و تجدید تعمیر ایوان و آیینه کاری رواق و حرم و مقبره جنب آن در خلال سالهای 1316-1315 ش. انجام یافته است. صحن قبلی این بقعه امروزه به مدرسه تبدیل شده است.
آدرس: تهران - منطقه 12- 15خرداد - سبزه میدان - بازار کفاشها - بازار خیاطها

امام زاده سید اسحاق سلام الله علیه

توضیحات: بقعه متبرکه امامزاده سید اسحاق(ع) در کوچه خدابنده لو در خیابان ناصر خسرو واقع شده و مردم آن رابه نام قدمگاه چهارده معصوم هم می خوانند و بنا بر متن زیارتنامه موجود ایشان در ملک ری به شهادت رسیده اند. نسبت ایشان به حضرت امام موسی بن جعفر(ع) می رسد. این بقعه کوچک درحدود 22 متر مربع مساحت دارد و در سالهای اخیر بازسازی گردیده است. یک لوح سنگی که بر آن صلوات بر چهارده معصوم کنده کاری شده به دیوار بقعه نصب شده است. شیوه نگارش خط ثلث موجود بر سنگی که در سرداب قرار دارد، تاریخ آن را به قرن هشتم یا نهم هجری می رساند.
آدرس: تهران - منطقه 12 - ناصرخسرو - خ. خدابنده لو

امام زاده سید ناصر الدین سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در ضلع غربی خیابان خیام نرسیده به چهار راه گلوبندک واقع گردیده و منسوب به مدفن سید ناصر الدین از نوادگان امام محمد الباقر(ع) است. بقعه این امامزاده با مساحت 500 متر مربع مشتمل بر صحن و بنایی هشت ضلعی است. بخشی از صحن بقعه مزبور در طرح تعریض خیابان، ازبین رفته است. کتیبه ای قدیمی بر روی قطعه چوبی بالای ضریح جدید قرار دارد که می رساند حاجی میرزا تقی طهرانی در سال 993 هـ. بانی ضریح قدیمی بوده و استاد قطب الدین بن سیف طرشتی آن را ساخته و امروزه به جز کتیبه مزبور چیزی از ضریح قدیمی باقی نمانده است. به نظر می رسد که این بقعه با پلان هشت ضلعی از آثار قرن نهم هجری باشد و طبق کتیبه های موجود در سالهای 1310 و 1311 هـ. که اواخر سلطنت ناصر الدین شاه قاجار بوده، رواق، صحن، آیینه کاری و کاشیکاری های آن به دستور خانم منیر السلطنه، مادر کامران میرزا انجام گرفته است. در زمان احداث خیابان خیام صحن وسیع و کاشیکاری این بقعه و درخت کهنسال آن از میان رفت و اینک تنها قسمت کوچکی از صحن قبلی در جلوی ایوان بقعه باقی مانده است. بقعه مزبور به شماره 2683 جزو آثار ملی ثبت شده است.

امام زاده سید ولی سلام الله علیه

توضیحات در نزدیکی بقعه امامزاده زید(ع) مزار دیگری به نام بقعه امامزاده سید ولی قرار دارد که در جنب بازار کفاشها و بازار پاچنار واقع شده است. آن حضرت از نوادگان امام محمد تقی(ع) معرفی گردیده است. در بنای بقعه ایشان هیچ گونه نوشته و یا کتیبه تاریخی وجود ندارد. بنای بقعه مربع شکل و هر ضلع آن تقریبا سه متر و نیم است و شاه نشین هایی به عمق دو متر یا دو متر ونیم بر وسعت حرم از چهار جانب می افزاید. ضریح فلزی به ابعاد 3*2 متر مربع با کتیبه های قر آنی و اشعاری از محتشم به خط نستعلیق اخیرساخته شده و بر روی مرقد نصب گردیده است. ضریح قبلی از جنس چوب و متعلق به دوره قاجاریه بوده است. بقعه امامزاده سید ولی اخیرا باز سازی گردیده و در جوار آن خوابگاهی سه طبقه برای طلاب علوم دینی ساخته شده است. در شمال و غرب بقعه مسجدی از دوره فتحعلی شاه قاجار به یادگار مانده است.
آدرس: تهران - منطقه 12- 15خرداد - بازار سیدولی - ک. سیدولی

امام زاده ابوالحسن سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده ابوالحسن (ع) در سه کیلومتری غربی شهر ری یکی از با صفاترین زیارتگاههای حومه تهران و ری می باشد که در محوطه باغ مشجر و با صفایی واقع شده است. ساختمان اصلی بقعه بر اساس نوشته درب وقفی حرم ،احتمالا در زمان قاجاریه احداث شده و بر فراز آن گنبدی با کاشیهای فیروزه ای ساخته اند و طرح مرمت و باز سازی آن در سال 1371 توسط اداره اوقاف و امور خیریه شهر ری انجام شده است . درمنابع تاریخی آمده است مساحت داخل بقعه در حدود 70 متر مربع اعلام شده و بر بالای ایوان ورودی آن کتیبه ای مشتمل بر اشعار مرثیه به خط نستعلیق گچبری شده که بر روی دری که رواق را به حرم مربوط می سازد این کتیبه به خط ثلث به طور برجسته مرقوم شده است . همچنین ضریح چوبی نسبتا بزرگی که به گفته مولف کتاب 'آثار تاریخی تهران ' به سبک معروف 'خانه مربع ' خراطی شده و در زمان قاجاریه ساخته شده و احتمالا ضریح فعلی همان ضریح است که روی مرقد نصب شده است . مرقد امام زاده ابوالحسن پوشیده از کاشیهای فیروزه ای رنگ بوده و امامزاده در میان ضریح قرار دارد که اخیرا نیز ضریح نقره ای جدیدی توسط شخص خیری برای این بقعه ساخته و نصب شده است . این بقعه از امکانات رفاهی مناسبی برای استفاده زائرین برخوردار می باشد و بنای مزبور جزو آثار تاریخی به ثبت رسیده می باشد .
نسب: آن حضرت صاحب کرامات بوده و مورد توجه علما و بزرگان قرار داشته و نسب امامزاده ابو الحسن با چهار واسطه به امام جعفر صادق (ع) می رسد، که در زیارتنامه امام زاده نیز به آن اشاره شده است .
آدرس: تهران - منطقه 20- شهر ری - رجایی - خ. امام زاده ابوالحسن

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده ابراهیم (ع) یکی دیگر از نوادگان امام موسی بن جعفر (ع) می باشد که بقعه ایشان نیز در روستای اندرمان ،خیابان شهید رجایی ،خیابان امامزاده ابو الحسن (ع)واقع شده و ملجاء و ماوای زائرین و بازدید کنند گان می باشد . این بقعه در سال 1403 هجری قمری ساخته شده و مشتمل بر گنبد ضربی کوتاه و ایوان می باشد که کتیبه ای بر پیشانی آن نقش بسته است . این بنا در محوطه ای مشجر قرار دارد و نمای داخل حرم تماما رنگ آمیزی شده و صندوق مشبک ساده ای از جنس چوب روی مرقد را پوشانیده است.
نسب: امام زاده ابراهیم (ع) یکی دیگر از نوادگان امام موسی بن جعفر (ع) می باشد
آدرس: تهران - منطقه ۲۰ - شهر ری - رجایی - خ. امامزاده ابوالحسن

دماوند

امام زاده سلطان مطهر سلام الله علیه

توضیحات این امامزاده در حاشیه شهر بومهن در 52 کیلومتری شمال شرقی تهران، بر سر راه تهران- آبعلی قرار دارد. طرح کلی بقعه شامل پای‌بست هشت ضلعی با گنبد هشت ترک است که در نوع خود بسیار هنرمندانه بنا شده است. این گونه بناها، با گنبد رک در معماری ایران به ویژه در شمال و شمال شرقی کشور سابقه ممتدی دارد و آقای «پیرنیا» سبک معماری آنها را تجلی شاخصی از سبک ری در معماری ایران دانسته است. این سبک معماری به دلیل اوضاع طبیعی و جوی خاص شمال ایران دوام و بقای بیشتری داشته است بخش‌های اصلی بقعه سلطان مطهر شامل حیاط و ایوان بقعه، اتاق مقبره، کتیبه‌های سنگی مقابر همجوار و صندوق چوبی بقعه است و ملک کیومرث یکی از مقتدرترین امرای محلی صفحات شمال ایران، آن را بنا نهاده است.

امام زادگان عبدالله و عبیدالله سلام الله علیهما

توضیحات این امامزاده از بناهای بسیار زیبای اواخر قرن هفتم هـ ق در منطقه دماوند است. بنای بقعه برجی آرامگاهی است با بدنه مضرس و گنبد فیروزه‌ای رنگ که بر سطح خارجی آن، مهرهای گچی مشاهده می‌شود. در داخل، کتیبه‌ای حاوی آیات قرآن کریم وجود دارد.

امام زاده سید گته‌میر سلام الله علیه

توضیحات در بخش آبسرد دماوند و فاصله 35 کیلومتری این شهرستان، امامزاده‌ای به نام «محمد گته‌میر» بر تپه بلندی مشرف به روستا که سطح آن گورستان عمومی را پوشش داده، واقع شده است. پلان اصلی بنا به صورت دو مستطیل متقاطع (چلیپایی) است که در هر کنج آن، زوایا دارای پیش‌آمدگی و پس‌رفتگی است. این فضاها با گوشواره‌های تزیینی و تصاویر گچبری شده پوشانده شده و تزیینات داخلی ساختمان را غنی ساخته است گنبد بقعه در مرکز پلان واقع شده و زیر آن به مقبره اختصاص یافته است. درون یکی از بازوهای چلیپایی، آثار دو قبر برجسته وجود دارد که ارتفاع یکی بیش از دیگری است و سطح آن با کاشی‌های بسیار زیبا پوشش شده و صندوق ضریح روی آن قرار دارد. این کاشی‌ها به قرون 8 و 9 هـ ق تعلق دارند نمای بیرونی بنا با آجرهای نازک کار شده و ستون‌ها و جرزها با صخامتی قابل توجه، بار گنبد و سقف‌های مسطح چهار سوی گنبد و پلان مجموعه را حفظ کرده‌اند. گنبد دارای فرم تخم‌مرغی شکل است. زیر گنبد دارای تزیینات گچبری زیبا و پرکار است که می‌توان آن را به اواخر دوره اسلامی منتسب ساخت.

بقعه متبرکه امامزاده حمزه (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده حمزه (ع) این بقعه در فاصله 43 کیلومتری جاده تهران _ آمل و در شمال روستای مبارک آباد دماوند واقع شده و از محیط زیبایی برخوردار است .بنای این امامزاده به صورت هشت ضلعی و دارای گنبد مخروطی دوپوش است . بنا از سنگ لاشه ،ملات ساروج و گچ ساخته شده است .قسمتهایی از بنای این بقعه در سال 1380 توسط میراث فرهنگی استان تهران مرمت گردیده است .با توجه به نوع معماری این بقعه ،احتمالا بنای آن متعلق به قرون 5 و 6 هجری باشد.وجود دو درخت کهنسال با قدمت بیش از 200 سال در محوطه بقعه ،فضایی زیبا و تاریخی در این مکان به وجود آورده است.

بقعه متبرکه امامزاده زین العابدین (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده زین العابدین (ع) امامزاده زین العابدین در ضلع شرقی روستای زان دماوند و در دامنه ارتفاعات شرقی روستا و در میان قبرستانی قدیمی واقع شده است .بنای این امامزاده از سنگ و ملات گل درست شده و پلان آن عبارت از اتاقی اصلی و ایوانی در جنوب و اتق کوچکی در ضلع غربی است .نمای خارجی امامزاده با کاهگل و نمای درونی آن با ملات گچ اندود شده است .بنای این امامزاده دارای گنبد نیست .گرداگرد این امامزاده قبرستان قدیمی روستا قرار گرفته که در سالهای اخیر متروکه شده است .قدمت بنای فعلی امامزاده بیش از 150 سال نیست ،ولی به نظر می رسد با توجه به شواهد بازمانده از مصالح قدیمی تر ،بنای مربوط به ادوار گذشته قبلا وجود داشته که خراب گردیده و بنای فعلی به جای آن ساخته شده است .

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده زین العابدین بن عقیل (ع) امامزاده زین العابدین در غرب روستای کوهان واقع شده است .روستای کوهان در فاصله 4 کیلو متری جنوب آبسرد و حد فاصل آبسرد و کیلان و در سمت غرب جاده ارتباطی بین این دو قرار گرفته است.گفته می شود آن حضرت فرزند عقیل برادر بزرگوار علی بن ابی طالب (ع) است .بنای بقعه امامزاده متشکل از یک بقعه اصلی هشت ضلعی در غرب و اتاق جدید الاحداثی در سمت شرق است .پوشش سقف این بنا به صورت گنبدی دو پوش است که از داخل به صورت طاق گهواره ای و از خارج به شیوه مخروطی بنا شده و سطح آن به وسیله ورقهای آلومینیومی پوشیده شده است .با توجه به وضعیت کلی بنا و مقایسه آن با موارد مشابه ،به نظر می رسد قدمت بنای اصلی امامزاده که امروزه با مصالح جدید احداث گردیده است ،به قرون 8 یا 9 هجری برسد

امامزاده زین العابدین (ع)

توضیحات امامزاده زین العابدین (ع) ین بقعه در حد فاصل میان امامزاده هاشم و روستای مشاء،در ضلع شمال غربی روستای مزبور واقع شده است .گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام سجاد (ع) است .بنای بقعه شامل دو اتاق است که مرقد امامزاده در اتاق غربی قرار دارد و معجری فلزی محافظت می شود .نمای بیرونی بقعه با سیمان سفید و نمای داخلی آن باگچ اندود شده است .با توجه به تغییرات ایجاد شده است .با توجه به تغییرات ایجاد شده در بنای بقعه احتمال می رود قدمت آن بیش از دو قرن نباشد.

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده سه تن شیخ (شیخ عراقی)(ع) بقعه این امامزاده در محله چالیکا یا میدان قدس فعلی شهر دماوند واقع شده است. در مورد وجه تسمیه این بنا روایتهای گوناگون مطرح شده است .عده ای این امامزاده را شیخ ابو سعید ،عده ای دیگر شیخ شمس الدین و برخی دیگر آن را خیر الله را نام می برند وعده ای نیز اسم این امامزاده را بر گرفته از سه تن شیخ به اسامی خیر الله ،شمس الله و اسماعیل می دانند. بنای این بقعه جدید الاحداث به صورت مستطیل شکل است و با مصالح سنگ کبود ،آهن و سیمان ساخته شده است .سطوح جانبی بنا از سنگ ساخته شده و نمای داخلی آن با گچ اندود شده است .گنبد این بنا شبیه به فرم گنبدهای رک (مخروطی)است. محوطه گورستان ((گلستان سعید))محله چالیکا در اطراف این بقعه قرار دارد.

بقعه متبرکه امام زاده ابراهیم (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امام زاده ابراهیم (ع) بقعه این امامزاده که به تازگی شناسایی گردیده ،در جنوب روستای ایراءدماوند و در سینه کش کوه قسمت جنوبی روستا که به آن تپه نسم می گویند ،قرار گرفته است . نسب این امامزاده بر طبق گفته اهالی محل به امام سجاد (ع) می رسد.این بقعه شامل دو قسمت است که در فاصله حدود 150 متری از یکدیگر واقع شده اند و به محل سر آقا و بدن آقا مشهورند . در بررسی اطراف این محل آثاری دال بر قدمت محل به دست نیامده ولی اهالی روستای ایراءقصد ایجاد جاده و ساختمان برای امامزاده را دارند

بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم (ع) امامزاده ابراهیم (ع) در فاصله 5/4 کیلومتری شمال غرب مسجد جامع مشهد دماوند و در محل و یا روستای دشتک این شهر قرار دارد و از چشم انداز زیبایی در اطراف خود برخوردار است . این امامزاده از نوادگان امام سجاد (ع) است و نسب او بر روی سنگ مزار نیز نگاشته شده است . بقای فعلی بقعه آن حضرت جدید و به صورت هشت ضلعی با گنبدی (مخروطی) ساخته شده و سقف آن با شیروانی پوشیده شده است .احتمالا قدمت این بنا با توجه به ویژگیهای مصالح بنای اصلی به اواخر دوره صفویه و اوایل دوره افشاریه باز می گردد.

بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم (ع) مرقد این امامزاده که در سالهای اخیر شناسایی گردیده است ،در جنوب شرقی محله کریتون روستای آبعلی ودر مسیر جاده ای که به معدن خاک منتهی می شود قرار دارد . بنایی که درسال 1371 در آن شروع گردیده به صورت هشت ضلعی و مراحل ساخت آن در حال انجام است.

بقعه متبرکه امامزاده بی بی خاتون (س)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده بی بی خاتون (س) بقعه امامزاده بی بی خاتون نیز در روستای مشهد در منتهی الیه شرقی دماوند در ضلع شمال غربی بقعه امامزاده شاه مطهر (ع) و در دهانه تنگه ای که بخشی از آب روستا از آنجا تامین می شود قرار دارد . این بقعه در محیطی با چشم اندازی زیبا و دلنواز قرار گرفته است .این بقعه دارای پلانی ساده شامل یک اتاق و ایوانی در سمت جنوب آن است .بنای بقعه فاقد گنبد و دارای سقفی با قید های چوبی است .تمامی سطوح خارجی بقعه پوشیده از کاهگل و نمای داخلی آن با ملات گچ اندود شده است .داخل بنا معجر چوبی مشکی قرار دارد که قدمت آن به حدود یک صد سال تخمین زده می شود.

بقعه متبرکه امامزاده بی بی زبیده (س)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده بی بی زبیده (س) این امامزاده در فاصله 11 کیلومتری جنوب شرقی روستای خرم ده دماوند در میان مراتع و ارتفاعات متعلق به این روستا قرار دارد که از طریق جاده خاکی منتهی به آن قابل دسترسی است. آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است و نسب ایشان بر روی سنگ مرقدشان آمده است. بنای بقعه امامزاده بی بی زبیده شامل اتاقی است که در جهت شمالی _جنوبی و در زیر قطعه سنگ بسیاربزرگی که دیوار شرقی و سقف آن را تشکیل داده ،بنا شده و از ماسه سنگ و ملات ساروج ساخته شده است . امروزه دو اتاق جدید نیز در مجاورت بنای آرامگاه احداث شده که جهت سکونت زائرین از آنها استفاده می شود .در ضلع غربی امامزاده و در کنار چند درخت کهنسال جنگلی ،استخرهایی ایجاد کرده اند که فضای جالب و زیبایی را برای استفاده زائرین محترم پدید آورده است .در سال 1382 با نظارت میراث فرهنگی ،بقعه مزبور مرمت شده و نسبت به سنگ فرش داخل آن و دیوارهای داخلی به ارتفاع یک متر و گچ کاری سقف و دیوارها ،اقداماتی صورت پذیرفته است .

بقعه متبرکه امامزاده برهان الدین (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده برهان الدین (ع) روستای ورونه دماوند در امتداد مسیر دماوند به آبسرد _کوهان_کیلان _ساران و دوآب که نهایتا به ایوانکی متصل می شود ،قرار گرفته است .برای رسیدن به این روستا باید از دوآب به سمت چپ مسیر را ادامه داد.بقعه امامزاده برهان الدین (ع) در مرکز این روستا قرار گرفته است . گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است .بنای امامزاده به صورت برج مقبره ای هشت ضلعی است که با مصالح سنگ و ملات گچ و ساروج ساخته شده و گنبد بنا به صورت رک (مخروطی) است.وجود درخت چنار کهنسالی با قدمت بیش از 350 سال در محوطه بقعه فضایی تاریخی در این مکان به وجود آورده است .اتاقها و بناهای الحاقی اطراف بقعه ،حالت یک مجموعه کوچک را ایجاد کرده است .داخل بنای امامزاده معجرچوبی مشبک گره چینی زیبایی قرار دارد که دارای کتیبه 1323 هجری قمری است .احتمالا قدمت بنای این امامزاده به دوره های تیموری و صفوی باز می گردد

بقعه متبرکه امامزادگان پنج تن (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزادگان پنج تن (ع) روستای بیدک در حد فاصل جاده آسفالته آبسرد به گیلان واقع شده است و بقعه امامزادگان پنج تن در مرکز قبرستان فعلی روستا قراردارد بنای بقعه پنج تن با نقشه ای مستطیل شکل و با مصالحی از چوب ،خشت و گل ساخته شده است .قدمت بقایای معماری فعلی این بنا به اوایل یا اواسط دوره قاجار مربوط می شود ، اما با توجه به نمونه سفالهای یاد شده از اطراف به نظر می رسد بنا متعلق به اواخر دوره صفویه می باشد

بقعه متبرکه امامزاده سید روح الله (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده سید روح الله (ع) بقعه امامزاده سید روح الله (ع) در ارتفاعات شمالی روستای جورد در 2 کیلومتری دماوند قرار گرفته و از چشم اندازهای طبیعی زیبایی در اطراف خود بهره مند است .گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام جواد (ع) است .شجره نامه ایشان بر روی آیینه نگاشته شده و در داخل بقعه نصب گردیده است .بنای امامزاده کاملا نوساز و سقف آن مسطح و با ورق گالوانیزه پوشیده شده است .به طور کلی این امامزاده به صورت زیبا و مناسبی ساخته شده و با آیینه کاری های زیبایی تزیین گردیده است . در اطراف این امامزاده سنگ قبر هایی با قدمت 200 سال دیده می شود.

بقعه متبرکه امامزاده صالح (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده صالح (ع) این امامزاده در حد فاصل بین روستای مبارک آباد و منطقه جدید الاحداث هزار دشت ،در سینه کش کوهی که در سمت جنوب هزار دشت واقع شده ،در ارتفاع 2268 متر از سطح دریا قرار دارد. نمای بیرونی این امامزاده هشت ضلعی است ،که در اثر مرمتهای غیر اصولی به مرور زمان به صورت مدور جلوه گر شده است .مصالح بنا از سنگ لاشه ،ملات،ساروج و گچ است و گنبدی دوپوش دارد. در اطراف بنا درختهای سرو زیادی وجود دارد که قدمت برخی از آنها بیش از پانصد سال است .با توجه به نوع بنا و مقایسه آن با دیگر بناهای مشابه ،قدمت این بنا احتمالا مربوط به قرون 8 و 9 هجری باشد.بنای بقعه در تاریخ 1/3/82 با شماره 8686 جزو آثار ملی ثبت گردیده است.

آدرس: ADDRESS

امامزادگان صدر الدین سلام الله علیه و بی بی خاتون سلام الله علیها

توضیحات روستای مومج در فاصله 15 کیلومتری جاده تهران_ فیروز کوه منشعب از پل دلیچایی که به دریاچه تار منتهی می شود،قرار گرفته است .این روستا بزرگترین روستای این منطقه به شمار می رود . بقاع متبرکه این امامزادگان در ضلع شرقی روستای مذبوز واقع شده است .فاصله این دو بقعه از یکدیگر در حدود 3 متر است و هر دو دارای بنایی با گنبدرک(مخروطی)هستند. مصالح بنای آرامگا ه ها از سنگ لاشه و ملات ساروج است. به نظر می رسد قدمت بقاع مزبور با توجه به شواهد معماری ،مربوط به قرون 8 و9 هجری باشد.در کنار بنای این دو امامزاده درخت چنار کهنسالی قرار دارد .وجود این درخت سرسبز و قطور باعث با صفا شدن محل گردیده است .

امام زاده محمد سلام الله علیه

توضیحات این امامزاده در ضلع غربی محله جیلارد دماوند و در غرب و کنار جاده آسفالته گیلاوند _دماوند و در کنار قبرستان جدید روستای جیلارد واقع شده است و فضای بسیار وسیعی پیرامون آن وجود دارد .پلان بنای این امامزاده جدید و به صورت هشت ضلعی است که به صورت یک واحد ساختمانی مستطیل شکل است . از شالوده اصلی و قدیمی بنا پیچ اثر بر جای نمانده است .گنبد بنا شبیه به گنبدهای رک (مخروطی)ترک دار است . که با ورقهای آلو منیو می شکل پولک ماهی پوشیده شده است .تمام بناهای الحاقی این امامزاده نیز دارای پوشش شیروانی شکل است .

امام زادگان دو برادر سلام الله علیهما

توضیحات این بقاع در شمال غربی روستای مراء و در دامنه ارتفاعات غربی آن در جانب چپ جاده ای که از گیلاوند به روستای مراء می رودواقع شده اند .این بقاع که مربوط به دو برادر است به صورت دو بنای جدا از هم ساخته شده است که کاملا به هم شبیه هستند .پلان هر دو امامزاده هشت ضلعی و دارای گنبد رک(مخروطی)است.با توجه به سفالهای یاد شده در محل و شواهد معماری ،قدمت این دو بنا به دوره ایلخانی یا تیموری می رسد .این بقعه با شماره 9099در تاریخ 10/3/82 در فهرست آثار ملی ثبت گردیده است.

امام زادگان دو برادر(هادی و حارث) سلام الله علیهما

توضیحات بقعه امامزادگان دو برادر (دو برادر)که به امامزاده هادی و حارث نیز مشهور است در فاصله دو کیلومتری جنوب غرب امامزاده ابراهیم دشتک و درمیان دشت مشاء واقع شده است .بقاع مزبور شامل دوبرج سنگی است که حدود 6 متر با یکدیگر فاصله دارند.بنای هر دو امامزاده به صورت هشت ضلعی و دارای گنبد رک (مخروطی)است.قدمت این امامزاده با توجه به سفالهای یافت شده در اطراف آن به قرون 6و7 هجری می رسد . این بقعه در تاریخ 10/3/82 با شماره 8688 جزوآثار ملی ثبت گردیده است .

امامزاده شاه چنار (هادی و مهدی)سلام الله علیهما

توضیحات امامزاده شاه چنار در روستای گلاب آبعلی دماوند و حدود 500 متر پایین تر از کارخانه دوغ آبعلی واقع گردیده است . وجه تسمیه این امامزاده به دلیل وجود چنار کهنسالی با قدمت حدود 350 سال است که گفته می شود دو امامزاده به نامهای هادی و مهدی در زیر این چنار دفن شده اند . در حقیقت این امامزاده که به هادی و مهدی نیز مشهور است از معدود امامزاده هایی است که دارای هیچ گونه بنای خاصی نیست .مردم به این درخت و اطراف آن اعتقاد زیادی داشته و آن را زیارت می کنند .در اطراف این چنا رقبرستانی وجود دارد که سنگ قبر بنای بسیاری از آن باقی مانده است .

امام زاد ه شاه مطهر سلام الله علیه

توضیحات: روستای مشهد دماوند در منتهی الیه شرقی دماوند واقع شده است .امامزاده شاه مطهر (ع) در ضلع شرقی این روستا در بالای تپه سنگی در کنار یکی از قبرستانهای روستا واقع شده است .گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام صادق (ع) است . بنای امامزاده مطهر شامل ایوانی درجنوب ایوانی دیگر در غرب و دو اتق مابین آنها است .بقعه این امامزاده دارای گنبد نیست وسقف آن با تیرهای چوبی پوشانده شده است . داخل زیارتگاه قبری وجود دارد که مربوط به امامزاده است و دو معجر چوبی روی آن قرار داده اند .معجر داخلی دارای تزئینات بسیار زیبای منبت کاری شده است که به نظر می رسد بیش از پانصد سال قدمت داشته باشد .امامزاده شاه مطهر دارای منبت کاری شده بسیار زیبایی است که روی آن نقوش گیاهی و اسلیمی همراه با کلماتی دیده می شود .قدمت امامزاده شاه مطهر باتوجه به خطوط کوفی کتیبه های چوبی موجود ،به قرون چهارم و پنجم هجری می رسد.

امام زاده شاه حسین سلام الله علیه

توضیحات: روستای هویر در فاصله 20 کیلومتری مسیر پل دلیچایی _مومج_هویر_دریاچه تار ،و منشعب از جاده تهران _ فیروزگوه قرار دارد . در ضلع جنوبی روستا سه بقعه پیوسته به یکدیگر وجود دارد که گفته می شود یکی از آنها متعلق به شاهزاده حسین و دو بقعه دیگر متعلق به دو خانک است .بنای مقبره شاهزاده حسین هشت ضلعی است و در هر ضلع آن طاقنمایی احداث کرده اند.پلان دو امامزاده مجاور آن دایره ای شکل است و در یکی از آنها چهار طاقنما وجود دارد .گنبد هر سه بنا به صورت مخروطی و دو پوش است . با توجه به ترکیب کلی این مجموعه و مقایسه آن با موارد مشابه و سفالهای یافت شده می توان قدمت محوطه را قرون اولیه اسلام و قدمت بنا را قرون 7 و8 هجری تخمین زد .بنای مزبور در تاریخ 10/3/82 با شماره 8682 به ثبت آثار ملی رسیده است .این بقعه در حال حاضر نیاز به مرمت دارد.

امامزاده شمس الدین محمد سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده درمحله فرامه در ضلع شرقی رودخانه دماوند و در جنوب شرقی مسجد جامع دماوند واقع شده است .نسب این امامزاده بنا به شجره نامه موجود به زید بن حسن بن علی (ع) می رسد.ساختمان این بقعه بنایی با پلان مربع است که از بیرون به صورت هشت ضلعی متقارن ساخته شده است . سقف بنا به صورت شیروانی چند ضلعی و مصالح اصلی آن از خشت و گل است ،ولی امروزه نمای بیرونی آن با آجر نخودی رنگ پوشانده شده است . در داخل حیات بقعه که در سمت غرب و در حد فاصل میان مقبره و و رودخانه قرار گرفته دو اصله درخت چنار تنومند و کهنسال وجود دارد که بیش از 350 سال از عمر آنها می گذرد .گرداگرد بنای امامزاده در حال حاضر ،مسیر خیابان قرار دارد و موقعیت آن شبیه میدانی است که می توان اطراف آن چرخید. قدمت این بنا احتمالا مربوط به قرن 6 یا 7 هجری (اوایل دوره مغول)است.در سال 1382 طرح مرمت و باز سازی بنا شامل 400 متر مربع زیر بنا در دو طبقه تهیه شد و به تایید میراث فرهنگی رسید که تا کنون نیمی از عملیات عمرانی آن به اتمام رسیده است.

امامزاده عبدالله و خلیل الله سلام الله علیهما

توضیحات: این بقعه در مرکز شهر دماوند و در جبهه جنوب شرقی دادسرای این شهر و در محله موسوم به قلضی قرا دارد . پلان بقای این بقعه به صورت برج آرامگاهی ترک داری است که دارای بدنه ای با 67 شیار زاویه دار با گوشه های تیز است. مصالح بنای این امامزاده از قلوه سنگ و ملات گچ است . و در ارتفاع بالاتر با آجر کاری بسیار زیبا سبک بناهای قرن ششم وهفتم هجری ساخته شده است.این بنا در دوره صفویه و قاجاریه مورد توجه بوده و آثاری از دوره های مزبور در بنای امامزاده دیده می شود ،که می توان به صندوق چوبی منبت کاری شده مربوط به دوره صفویه و یک مسجد مربوط به دوره قاجاریه اشاره کرد .با توجه به وسعت معماری این امامزاده شاید بتوان آن را بزرگترین بقعه در حوزه دماوند معرفی نمود .این بقعه دارای امکانات رفاهی مناسبی جهت استفاده زائرین محترم است.

امامزاده عبد الله سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در روستای آئینه ورزان (آئین ورزان)،در فاصله 17 کیلومتری شرق شهر دماوند و در 70 کیلومتری شرق تهران واقع شده است .آن حضرت که از نوادگان امام صادق (ع) به شمار می رود به بمبزاده عبد الله شهرت دارد .این بقعه از قلوه سنگ و ملات گچ ساخته شده و پلان آن به صورت برج آرامگاهی هشت ضلعی و دارای گنبد رک(مخروطی)است. بنای این امامزاده مربوط به اواخر دوران مغول است ،ولی الحاقاتی از دوره های صفوی و قاجاریه در آن وجود دارد .از آثار دوره صفویه می توان به معجر چوبی منبت کاری شده روی مرقد امامزاده اشاره کرد .بر روی ضریح چوبی ،تاریخ 730 هجری قمری نقش بسته است .در سمت شمال شرقی بقعه ،چشمه آب گوارایی است که آب آن به سمت صحن خارجی آرامگاه به داخل حوضچه ای جریان دارد .در چند سال اخیر در اطراف امامزاده چندین حسینیه احداث شده که در نتیجه بنای امامزاده را به صورت یک مجموعه کامل جلوه گر ساخته است .از دیگر موارد شاخص این امامزاده وجود درخت چنار کهنسالی است که سن آن احتمالا به بیش از 500 سال می رسد .بنای بقعه امامزاده عبد الله (ع) دارای ارزش فرهنگی بسیاری است .به طوری که در سال 1366 به ثبت رسیده است و این امامزاده با توجه به حسینیه های متعددی که در اطراف آن ساخته شده ،دارای تسهیلات و امکانت مناسبی برای پذیرایی از زائرین محترم است.

امامزادگان عبدالله و عبیدالله سلام الله علیهما

توضیحات: این بقعه در فاصله 550 متری شمال مسجد جامع دماوند و در محله درویش این شهر واقع شده است .بنای این بقعه از نوع برجهای ترک دار با 33 ترک و گنبد رک(مخروطی) و کاشی فیروزه ای رنگ است با توجه به معماری بنا و کاشیکاری آن احتمالا این بنا متعلق به اواخردوره سلجوقی و اوایل دوره مغول می باشد. درون آرامگاه دو قبر به هم چسبیده وجود دارد،یکی از آنها متعلق به عبد الله و دیگری مربوط به عبیدالله است ،و احتمالا وجه تسمیه این بنا نیز به خاطر وجود همین دو مقبره است .در سالهای اخیر مسجدی در کنار این بنا ساخته شده است .در جنوبی آرامگاه درخت چنار کهنسال وجود دارد که بیش از 400 سال از عمر آن می گذرد .بنای بقعه امامزادگان عبدالله و عبیدالله از بناهای ارزشمند شهر دماوند است که با شماره 922 در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده و در سالهای 76 الی 78 توسط میراث فرهنگی استان تهران مرمت گردیده است .این بنا دارای امکانات تفریحی و پذیرایی است.

امامزاده عیسی سلام الله علیه

توضیحات از فاصله 13 کیلومتری جاده آبسرد به ایوانکی ،جاده ای به سمت وچپ و رو به شمال شرق منشعب می گردد که پس از طی 5/2 کیلو متر به روستای زیارت ختم می گردد .امامزاده عیسی (ع)در مرکز روستای زیارت قرار گرفته است .بنای این امامزاده شامل دو اتاق نسبتا بزرگ است که در جهت شرقی _غربی یکدیگر واقع شده اند .بنای شرقی به عنوان نماز خانه و بنای غربی محل اصلی بقعه است .با توجه به ترکیب کلی بنا و آثار و شواهد معماری روستا ،قدمت بقعه امامزاده عیسی (ع) روستای زیارت به زمان صفویه باز می گردد.

امامزاده فضه خاتون سلام الله علیها

توضیحات این امامزاده در حدود یک کیلومتری شمال مسجد جامع دماوند و در محله روح افزای این شهر واقع شده است.آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است .بنای بقعه ایشان برجی است که نمای بیرونی آن دایره ای شکل و نمای داخلی آن هشت ضلعی است .کلیه سطوح خارجی بنای اصلی با ملات سیمان سفید ونمای داخلی آنها با گچ اندود شده است .سقف بنا دوپوش است و از داخل به صورت عرقچین و از بیرون به صورت رک (مخروطی)ساخته شده است .با توجه به شواهد ومدارک مربوط به معماری این بنا ،قدمت آن احتمالا به قرن ششم یا هفتم هجری بر می گردد.فضای پیرامون این بقعه به ویژه در فصل بهار دارای مناظر طبیعی بسیار زیبایی است.

امامزاده فضه خاتون (فضه شیرین) سلام الله علیها

توضیحات: این امامزاده در جنوب غربی روستای مراء دماوند و در میان باغات اطراف روستا قرار گرفته است . بنای این امامزاده در ابتدا از سنگ و گل بوده ،که چند سال قبل تخریب شده و بنای فعلی امامزاده ،با پلان دایره ای شکل به تقلید از بنای قبلی ساخته شده است .با توجه به سفالهای یاد شده از محل ،احتمالا قدمت بنای قبلی این امامزاده به دوران صفویه باز می گردد.

امامزادگان سید فخرالدین وسید جلال الدین سلام الله علیهما

توضیحات روستای ساران در فاصله 13 کیلومتری جنوب آبسرد وکیلان و حد فاصل جاده ای که از آبسرد به ایوانکی منتهی می شود قرار دارد .بقعه امامزادگان سید جلال الدین و فخر الدین در ضلع جنوبی روستای ساران واقع شده است . گفته می شود نسب این امامزادگان به امام زین العابدین(ع)میرسد.بنای امامزاده از نوع برجهای هشت ضلعی است که دارای گنبدی مخروطی ودوپوش است . با توجه به سبک و شیوه ساخت بنای بقعه ،احتمالا قدمت آن به قرن هشتم هجری باز می گردد.

امامزاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: امامزاده قاسم دماوند در محله اوره این شهر و در 2 کیلومتری شمال مسجد جامع دماوند واقع شده است .بنای بقعه امامزاده قاسم شامل برجی است که از خارج به صورت مدور از داخل هشت ضلعی است و در هر ضلع آن ،طاقنمایی به صورت عرقچین است .بنای بقعه از سنگ لاشه و قلوه سنگ های بزرگ و ملات گچ یا ساروج ساخته شده است .محوطه نسبتا وسیع این امامزاده و امروزه محل دفن اموات اهالی محله اوره دماوند است .قدمت بنای این بقعه در مقایسه با سبک معماری دیگر بقاع متبرکه منطقه احتمالا به قرن ششم هفتم هجری می رسد.

امامزاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده قاسم در ضلع جنوب غربی روستای تاسکین و متصل به آن واقع شده است .روستای تاسکین در حدود 5/1 کیلومتری جنوب آبسرد دماوند قرار دارد .پلان بنای این امامزاده ،مدور و دارای گنبد دوپوشه ای است که از داخل به صورت عرق چین و از خارج به شکل مخروطی است و از توازن و زیبایی برخوردار می باشد. با توجه به سبک معماری و مقایسه آن با دیگر بناهای مشابه ،احتمالا این بنا مربوط به قرن ششم یا هفتم هجری باشد . این بقعه متبرکه در تاریخ 10/3/82 با شماره 8684 جزو آثار ملی به ثبت رسیده است.

امامزاده محمد سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در مسیر جاده آسفالته تهران_فیروز کوه ،بعد از شهر گیلاوند و پل شلمبه و در سمت چپ جاده واقع شده است .بنای این بقعه دارای دو قسمت قدیم و جدید است .بخش قدیمی شامل مقبره ای به صورت برج هشت ضلعی است که بر بالای آن گنبد بنا قرار دارد.این گنبد به صورت دوپوش ساخته شده و بنای بیرونی آن مخروطی شکل است و به طور کلی موزون وزیباست. قدمت این بنا با توجه به نوع قوسها و سبک معماری به قرن ششم یا هفتم هجری بر می گردد.

امامزاده سید محمد گتمیر (مشهور به میر مطهر) سلام الله علیه

توضیحات این امامزاده که به میر مطهر نیز شهرت دارد ،در بخش آبسرد و در 18 کیلو متری جنوب شرقی شهر دماوند بر روی تپه ای نه چندان بلند قرار گرفته است .پلان اصلی بنای این امامزاده چلیپایی شکل و شامل دو مستطیل متقاطع است زوایای آن در بیرون و داخل دارای پس و پیش رفتگی هایی است که موجبات ایجاد گوشواره های تزیینی را به همراه تزیینات گچ بری در زیر گنبد فراهم آورده است .گنبد این بنابه صورت تخم مرغی شکل است و در زیر آن ،جرزها و دیوارهای ضخیم جانبی و میانی ،بار سنگین گنبد وسقفهای مسطح بالای چهار بازوی چلیپا شکل در چهار سوی گنبد را مهار کرده اند. شالوده این بنا احتمالا مربوط به قرن هشتم هجری است .لکن بنای دوره صفوی و قاجاری در تاریخ 10/3/82 با شماره 8685 جزو آثار ملی ثبت گردیده است .تزیینات آجرکاری و کار بندی و یزدی بندهای زیر گنبد و طاقنماهای زیر ساقه گنبد داخلی همراه با تزیینات اسلیمی و گیاهی گچی از نمونه های ارزشمند هنرهای تزیینی درون این بقعه است و مرمت و باز سازی بدنه خارجی بنا و پوشش گنبد بنای این امامزاده در سال 1380 توسط میراث فرهنگی انجام شده است . در سال 1381 نیز سردابه ای در طبقه زیرین بقعه کشف شد که توسط اداره میراث فرهنگی شهرستان دماوند بازسازی و حفاظت می شود.

امامزاده محمد تقی سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده محمد تقی (ع)در شهر رودهن ،در 41 کیلومتری شرق تهران قرار دارد .آن حضرت از نوادگان امام جعفر صادق (ع) است .بنای امامزاده شامل برج هشت ضلعی است که در هر ضلع آن از نمای بیرون طاقنمایی تعبیه شده است .گنبد بنا از نوع دو پوش است و از بیرون به صورت مخروطی ساخته شده است و با توجه به سبک بنای بقعه می توان آن را به قرن هفتم یا هشتم هجری نسبت داد .بنای این بقعه در سال 1380 توسط میراث فرهنگی استان تهران مرمت گردیده است .این بقعه از امکانات رفاهی مناسبی برای استفاده زائرین محترم برخوردار است .بقعه مزبور با شماره 8683 در تاریخ 10/3/82 جزو آثار ملی ثبت گردیده است.

امامزاده محمد سلام الله علیه

توضیحات: روستای زان در فاصله 4 کیلومتری جنوب شرقی شهر آبسرد دماوند واقع شده است .بقعه امامزاده محمد (ع) در جنوب شرقی روستای مزبور و در پایین تپه ای که روستا روی آن قرار گرفته ساخته شده است .بنای این امامزاده شامل سه اتاق تو در توست که در امتداد شرقی _غربی بنا شده اند .یکی از اتاقها کفش کن ،اتاق وسط محل دفن مادر امامزاده معروف به بی بی است .مصالح هر سه اتاق ترکیبی از مصالح قدیمی و جدید است .بنای این امامزاده دارای گنبد نیست.با توجه به شواهد و مدارک به دست آمده،قدمت محوطه باستانی پیرامون امامزاده به هزاره اول ق.م و قدمت بنای امامزاده به قرن هشتم یا نهم هجری می رسد .اطراف امامزاده امروز به صورت قبرستان عمومی در آمده است.

امامزاده معطم طاهر سلام الله علیه

توضیحات روستای اهران در حدود 5/1 کیلومتری جنوب شهر آبسرد دماوند واقع گردیده است .بقعه امامزاده معطم در ضلع جنوب غربی روستای اهران در جنوب مسجد روستا واقع شده است .نسبت این امامزاده بر طبق شجره نامه ای که در داخل بنا قرار داده شده به امام حسین (ع) می رسد. بنای این امامزاده برج مقبره ای است که دارای طرح مربع و در زیر سقف به هشت ضلعی تبدیل شده است . گنبد بنا از نوع رک (مخروطی) است و مصالح به کار رفته در بنا لاشه سنگ و ملات گچ است .داخل بنای امامزاده دو ضریح چوبی دارای دو کتیبه وجود دارد .به احتمال زیاد این بقعه مربوط به قرن ششم یا هفتم هجری و از معدود بناهایی است که کمتر تخریب گردیده است . بقعه متبرکه امامزاده معطم طاهر (ع) در تاریخ 10/3/82 با شماره 9100 جزو آثار ملی به ثبت رسیده است.

امامزادگاه هفتاد تن سلام الله علیهم

توضیحات مرقد این امامزادگان در مرکز محله درویش شهر دماوند و در فاصله 150 متری جنوب بقعه امامزادگان عبد الله و عبید الله واقع شده است .این بقعه پلانی مربع شکل دارد و از خشت وگل بنا گردیده و سقف آن با ورق گالوانیزه به صورت شیروانی پوشیده شده است .قدمت بنای فعلی امامزاده به حدود 150 سال می رسد.

امامزادگان هفت تن و هشت تن سلام الله علیهم

توضیحات بقعه امامزادگان هفت تن و هشت تن در محله درویش شهر دماوند ،حدود هزار متری شمال مسجد جامع این شهر واقع شده است .بنای فعلی بقعه جدیدا لاحداث و نقشه آن از بیرون مربع شکل و از داخل به صورت هشت ضلعی است .تمام سطوح بیرونی بنا با سنگ سفید تزیین شده و گنبد آن نیز با ورقهای آلو مینیو می ،به شکل پولک ماهی پوشیده است .گنبد بنا از نظر فرم ،ترکیبی از شکل مخروطی و پیازی است . داخل فضای هشت ضلعی مقبره امامزادگان، ضریحی فلزی وجود دارد که دارای ویژگی هنری خاصی نیست.

امامزاده هاشم سلام الله علیه

توضیحات: این امامزاده در شمال غرب جاده هراز در مسیر تهران به آمل در منطقه معروف به گردنه امامزاده هاشم قرار گرفته و فاصله آن تا شهر دماوند 20 کیلومتر است. آن حضرت از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) است . بنا به شواهد ،سابقا در کنار این بقعه کاروانسرایی و جود داشته که در سالهای گذشته تخریب گردیده است .ماکسیم سیرو ،در کتاب کاروانسراهای ایران ،به کاروانسرای مزبور اشاره کرده است .بنای فعلی امامزاده کاملا نوساز و درحال گسترش است .این بقعه دارای تسهیلات رفاهی خوب و مناسبی برای زائران محترم به ویژه مسافران عبوری است .گنبد فعلی امامزاده به شکل پیازی ساخته شده و به شکل زیبایی مطلا و تزیین گردیده است .همچنین دو گلدسته به ارتفاع حدود 25 متر در ضلع شمال شرقی و جنوب غربی ساختمان بقعه ساخته شده است .در سال 1382 با نظارت اداره میراث فرهنگی شهرستا دماوند بنای جدیدی به مسا حت 60 متر مربع جهت استفاده زائرین محترم احداث گردیده است .این بقعه با شماره 617 جزو آثار ملی به ثبت رسیده است.

ساوجبلاغ

امام زاده هارون بن موسی سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزده هارون بن موسی در تکیه جوستان از توابع طالقان قرار دارد. بقعه و گنبد این بنا از سنگ و گچ ساخته شده است. بنای امامزاده بسیار شکیل و زیبا ساخته شده و اهالی کلیه جوستان و روستاهای اطراف احترام ویژه‌ای برای آن قایل هستند. در امامزاده هارون کتیبه‌ای سنگی به طول 90 و عرض 33 سانتی‌متر، حاوی فرمان شاه تهماسب صفوی به خط ثلث، موجود است.در این فرمان شاه تهماسب صفوی «به سبب عجزه سکنه متوطنه و عدم استطاعت مالی مردم طالقان» آنها را از دادن مالیات معاف نموده است. این سنگ مرمر منقوش در حال حاضر در جوار در امامزاده نصب شده است.

بقعه متبرکه امامزاده حمزه (ع)

توضیحات بقعه متبرکه امامزاده حمزه (ع) این بقعه در فاصله 43 کیلومتری جاده تهران _ آمل و در شمال روستای مبارک آباد دماوند واقع شده و از محیط زیبایی برخوردار است .بنای این امامزاده به صورت هشت ضلعی و دارای گنبد مخروطی دوپوش است . بنا از سنگ لاشه ،ملات ساروج و گچ ساخته شده است .قسمتهایی از بنای این بقعه در سال 1380 توسط میراث فرهنگی استان تهران مرمت گردیده است .با توجه به نوع معماری این بقعه ،احتمالا بنای آن متعلق به قرون 5 و 6 هجری باشد.وجود دو درخت کهنسال با قدمت بیش از 200 سال در محوطه بقعه ،فضایی زیبا و تاریخی در این مکان به وجود آورده است.
آدرس: در فاصله 43 کیلومتری جاده تهران _ آمل و در شمال روستای مبارک آباد دماوند واقع شده است

شمیران

امام زاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات امامزاده قاسم در شمال شمیران و در روستای قدیمی «دژ علیا» واقع است. بنای اصلی امامزاده برجی هشت ضلعی است که هر ضلع آن از داخل 25/2 متر عرض دارد و از آجر ساخته شده است. این بقعه امروزه دارای صحن، ایوان، رواق و گنبد کاشی‌کاری است. اصل بنای بقعه را از قرن هفتم هجری دانسته‌اند. در زمان شاه تهماسب صفوی صندوقی با تاریخ 963 هـ ق بر روی مرقد نهاده شد ساختمان اصلی بقعه در زمان فتحعلی شاه قاجار توسعه یافت و ایوان بزرگ فعلی در طرف قبله بنا شد. بیرون بقعه و در گوشه جنوب غربی بنای قدیم، هنوز طاق‌نماها و رومی‌های عهد صفوی مشهود است. گنبد بیرونی بنا پیازی شکل است و ساقه آن با پوششی از کاشی خشتی با نقوش هندسی و خطوط کوفی بنایی تزیین شده است. صندوق امامزاده در سال 963 هـ ق در سی‌وسومین سال پادشاهی شاه تهماسب صفوی روی مرقد نصب شدگورستان امامزاده قاسم در زمین‌های پیرامون بنا به شکل پلکانی قرار گرفته و مقابر خانوادگی خانواده‌های قدیمی و سرشناس تهران را در خود جای داده است.

امام زاده سید محمد ولی سلام الله علیه

توضیحات: امامزاده سید محمد ولی از نوادگان امام سجاد است که در دوران ولایتعهدی امام رضا(ع)، به ایران می آید اما در شهرری خبر شهادت ایشان را می شنود و دوستان و نزدیکان، او را به اینجا می آورند و در درکه فعلی ساکن می شوند و زمین های درکه که آن زمان موات بوده و امامزاده سید محمد والی آن را آباد می کند و مالک آن می شود. براساس این اطلاعات امامزاده سید محمد والی اولین کسی بوده که در درکه ساکن شده است و بعد از فوت هم مقبره ای برایش در این محله ساخته اند که محل زیارت اهالی محل و کوهنوردان است. در حیاط امامزاده هم قبور اهالی درکه که در سال های مختلف فوت شده اند، قرار دارد. بنای فعلی بقعه ایشان چندان قدیمی نیست و حدود 70 متر مربع مساحت دارد و آثار قدیم آن مربوط به شالوده و قسمتهایی از دیوارهای حرم است .این بقعه با مساحت حدود 80 متر مربع مشتمل بر حرم مستطیلی شکل است که به دلیل مورب بودن گوشه های آن به صورت هشت ضلعی در آمده است .ورودی حرم از طرف شمال است و ایوان خوش منظره ای در جلوی آن قرار دارد.

امام زاده روح الله سلام الله علیه

توضیحات: بنای بقعه مبارکه امامزاده روح الله بن موسی کاظم در خیابان باب همایون در ضلع جنوب میدان امام خمینی (ره)واقع است .طول داخلی آن قریب 6 متر و عرض آن 4 متر است .ضریح چوبی زیبایی دارد.دارای اثر قدیمی نیست.لوح کاشی کاری کوچک بالای در آن تاریخ 1311ق. را نشان می دهد. فعلا سندی از پیشینه این امامزاده در سده های دور نیافتیم اما وضعیت آن را در عصر قجر با وجود نقشه های قاجاری تهران می توان بررسی و چنین اعلام نظر نمود: 1.در نقشه برزین روسی که مربوط به دوره محمد شاه(1258ق.) است گو این که مساح و طراح آن از درج و ثبت نام و محل بنای امامزاده ها چشم پوشی نکرده و با دقت امامزاده های سید ناصرالدین و سید ولی و سید اسماعیل و یحیی و ...را در این نقشه مشخص نموده است نامی از امامزاده روح الله دیده نمی شود که این امر نشان از دو نکته دارد یا این امامزاده در قیاس با دیگر امامزاده های مشهور تهران از اهمیت زیادی نزد تهرانی های آن زمان برخوردار نبوده و یا این که به سبب وقوع محل بنا در محوطه ارگ سلطنتی و دور از دسترس بودن آن برای مردم از درج نام و مشخص کردن محل آن در نقشه چشم پوشیده است. 2.در نقشه موسیو کرشش و دانشجویان دارالفنون که سال هایی پس از نقشه نخست(1275ق.)تهیه شده است،هیچگونه اثری از این امامزاده دیده نمی شود. 3.در نقشه نجم الدوله که در سال 1309ق. مهیا گردیده ،تنها کلمه «امامزاده» ثبت شده است بی آن که نام« روح الله» قید شده باشد.چون می دانیم در آن زمان امامزاده دیگری در جوار امامزاده روح الله با نام «امامزاده غیبی» وجود داشته است(این امامزاده بعد ها از میان رفت.) نمی دانیم منظور نجم الدوله از درج فقط کلمه« امامزاده »کدام یک از دو امامزاده روح الله و غیبی بوده است هر چند با دقت و توجه در موقعیت وقوع دو امامزاده مزبور می توان حدس زد که منظور طراح نقشه باید همان امامزاده روح الله بوده باشد. این بنا در محوطه ساختمان مخابرات میدان امام خمینی (ره) تهران دور از دسترس زایران قرار دارد و بخشی از زمین وقفی آن نیز در اختیار ساختمان مخابرات است.بنای این بقعه که به مرور زمان فرسوده و خراب شده بود ، در سال های اخیر نوسازی شده است . چون بقعه در محوطه اداره مخابرات قرار گرفته است این اداره به منظور تامین حفاظت و حراست از ساختمان مخابرات از رفت و آمد آزاد زایران جلوگیری کرده فقط روزهای دوشنبه را برای عموم آزاد اعلام کرده است.در این باب سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه در امور بقاع

متبرکه در گفت وگو با ایسنا، گفت: «... امامزاده روح الله در گذشته امامزاده پررونقی بود و مردم برای زیارت اهل قبور به این آستانه مقدس می آمدند، اما بعد از آن که ساختمان مخابرات در این مکان ساخته شد، فضای امامزاده محدود شد. اکنون سال هاست که سازمان اوقاف و امور خیریه با اداره مخابرات درحال مکاتبه و مذاکره است و مردم نیز به شیوه کنونی زیارت این امامزاده معترض اند. چمران افزود: اداره مخابرات به دلایل امنیتی صلاح نمی بیند که زوار به زیارت امامزاده بیایند و این مکان را محدود کرده است و تنها روزهای دوشنبه زائران می توانند به زیارت امام زاده بیایند.او اظهار داشت: سازمان اوقاف و امور خیریه، دو سال پیش در مذاکره و جلسه هایی با حراست اداره مخابرات، از این سازمان خواست که هر اقدام امنیتی را که درنظر دارد، انجام دهد؛ اما مانع ورود زائران به امامزاده نشود. با این وجود، تاکنون هیچ اقدام موثری صورت نگرفته است و فقط مکاتبه ها به طول انجامیده اند و هر بخش، مسئولیت را به گردن بخش دیگری می اندازد.»

امام زاده قاسم سلام الله علیه (گلاب دره)

توضیحات: آستان مقدس حضرت امام زاده قاسم(ع) از نوادگان حضرت امام حسن مجتبی(ع) با مساحت حدود 6000 متر مربع بر فراز بلندی مشرف به روستای ییلاقی گلاب دره بالاتر از تجریش قرار دارد. قدیمی ترین آثار این بقعه مربوط به زمان شاه طهماسب صفوی است و در زمان قاجار نیز اصل بنای بقعه توسعه داده شده است. قسمت اصلی بقعه، مشتمل بر بنایی هشت ضلعی است که آن را از آثار قرن هفتم هجری دانسته اند که بخش درونی حرم امامزاده را تشکیل می دهد و گنبد پیازی شکل پوشیده شده از کاشیهای آبی رنگ است. صندوق چوبی مرقد دارای تاریخ 963 هـ. است که متعلق به زمان شاه طهماسب اول صفوی است. طرح جامع عمرانی بنای بقعه در سالهای اخیر تصویب گردیده و باز سازی آن در حال اجرا است. این بنا دارای دو شبستان زنانه و مردانه به طور جداگانه و دارای امکانات رفاهی مناسب از قبیل زائرسراست.
آدرس: تهران - منطقه 1 - م. قدس - خ. دربند - گلاب دره

امام زاده قاضی صابر (قاضی الصابر) سلام الله علیه (ونک)

توضیحات ابوالقاسم علی‌بن‌محمد، ملقب به قاضی‌الصابر، از نوادگان امام سجاد (ع ، از بزرگ‌ترین و برجسته‌ترین عالمان و فقهای دینی زمان خود بود که بیش از 897سال از فوت آن عالم جلیل‌القدر می‌گذرد. او در همان ده ونک متولد شد. بنابه نوشته شیخ عباس قمی و روایات سینه به سینه اهالی ونک، این مکان ابتدا مجلس دروس علمی و دینی بوده و آن حضرت شاگردان بسیاری داشته است این امامزاده در زمان‌های مختلف متولیانی داشته و اولین بار در زمان قاجار، دربار ناصری تولیت امامزاده را به آقا سید یدالله، خلف آقابزرگ رودباری، واگذار کرده است حاج آقاخیسری هم اکنون، خادم آستان است البته بر اثر بی‌توجهی اهالی ونک و سازمان اوقاف شمیرانات، این بقعه از اوایل سال1360تا 1377تقریباً تعطیل و فقط بعد از ظهر روزهای پنج‌شنبه چند ساعتی باز بوده ولی هم اکنون، این مکان بازگشایی شده است از نظر سندیت و اعتبار و اصل و نسب این امامزاده در رده نهم و از نظر تاریخی در میان امامزاده‌های دیگر در ردهٔ چهاردهم قرار دارد. بنای امامزاده هشت ضلعی است و از نظر ساختاری شباهت بسیاری به خانه حضرت علی (ع در کوفه دارد. در حیاط امامزاده هم چند نفر مدفون شده‌اند، از جمله عده‌ای از کسانی که متولی آستان بوده‌اند. هم‌چنین، در گوشه‌ای از حیاط درخت کهن‌سالی وجود دارد که مردم با بستن پارچه به شاخه‌های آن حاجت می‌گیرند. بقعه متبرکه امامزاده ابو القاسم قاضی صابر در روستای ونک پشت دانشگاه الزهرا واقع شده است .به نقل از نهایه الاعقاب آن حضرت در همان روستا متولد گردید و در علم نیز کمال امتیاز راداشته و بنا بر زیارتنامه موجود از نوادگان امام زین العابدین است .بقعه ایشان در سال 1302ه.ق به وسیله مرحوم میرزا یوسف مستوفی الممالک صدر اعظم ناصر الدین شاه قاجار ساخته شد که سنگ مرمر با خطوط و اشعار شیوا و ضریح چوبی و تزیینات کاشیکاری و حسن سلیقه فراوان در آن بکار برد . این مکان زیارتی در یکی از کوچه‌های قدیمی ده ونک به نام کوچه امامزاده قرار دارد. ساختمان از خشت و گل بوده و بیش از 700سال قدمت دارد. تا زمان قاجار، به دلیل جنگ‌ها و حوادث گوناگون طبیعی مخروبه بود و در زمان ناصرالدین شاه مرمت و به مرور به صورت آجری بازسازی‌شد.

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه (زرگنده)

توضیحات: بقعه متبرکه این امامزاده در خیابان قلهک، خیابان امام زاده، انتهای پارک زرگنده واقع شده است. آن حضرت از نوادگان امام زین العابدین(ع) است و شجره نامه ایشان بر روی تابلوی بزرگی نوشته شده و در داخل حرم نصب گردیده که در آن تاریخ وفات ایشان سال 850 ق قید شده است. بنای بقعه با مساحت 250 متر مربع به صورت چهار ضلعی است و از اره دیوارهای داخل حرم سنگ و نیمه بالای آن گچ است. ضریح فلزی آن با اشعار و کتیبه های قرآنی تزیین شده و در وسط حرم واقع است. این بقعه دارای دو ایوان ستوندار است که بر روی دیوارهای آن کتیبه های کاشیکاری قرار دارد. گنبد کوچک این بنا دارای کاشیهای سبز و لاجوردی و کتیبه ای قر آنی است که دور تا دور پایین گنبد را پوشانده است. تمامی تزیینات و ملحقات بنای بقعه، جدید و مربوط به سالهای اخیر است.

آدرس: تهران - منطقه 3 - شریعتی - قلهک - زرگنده

امام زاده اسماعیل ابن زکریا سلام الله علیه(چیذر)

توضیحات: بقعه متبرکه امامزاده اسماعیل در خیابان کلهر در منطقه چیذر و در نزدیکی بقعه امامزاده علی اکبر(ع) واقع شده است. آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. بنای اصلی بقعه اƠŬÆЯʘچهار گوش است و حدود 150 متر مربع مساحت دارد. در چوبی ساده ورودی به حرم و دیوارهای آجری داخل آن با رنگ سبز نقاشی شده و نیمه پایین دیوار از سنگ مرمر پوشیده شده است. ضریح مطهر آن حضرت، مشبک و بالای آن فرم نیم دایره دارد. مرقد مطهر در داخل ضریح سنگ مرمر بزرگی است. گنبد بنا به رنگ سبز نقاشی شده که مدتی ار عمر آن می گذرد. این بنا دارای صحن مشجر با درختان بسیار کهنسال است که در آن فبوری نیز به چشم می خورد. این امامزاده دارای حسینیه ای وسیع و از امکانات رفاهی جهت زائرین برخوردار است.
آدرس: تهران - منطقه 1- اندرزگو (چیذر)

امام زاده صالح سلام الله علیه(فرحزاد)

توضیحات: این امامزاده در شمال شرقی روستای فرحزاد ،واقع در شمال غربی شهر تهران ،در دامنه کوهستان قرار دارد .این بقعه بنایی چهار گوش با گنبد یک پوش آجری ساده دارد .سمت جنوب آن ایوانی بلند با دو ستون چوبی وجود دارد که بر بالای لوح سنگ مرقد تاریخ بنای بقعه سال 986 ه نوشته شده است. کتیبه روی این لوح به خط نستعلیق در 5 سطر است.صاحب مرقد در زیارتنامه موجود از نوادگان امام زین العابدین (ع)معرفی شده است. این بنا دارای امکانات رفاهی مناسب سبز و مشجر است.
آدرس: تهران - منطقه 2 - بلوار فرحزادی - خ. امامزاده داود

امام زاده علی اکبر سلام الله علیه (چیذر)

توضیحات این امامزاده فاقد شجره‌نامه مشخص و قابل اعتماد می‌باشد اما شجره ایشان را منتسب به امام زین‌العابدین(ع) می‌دانند. بعضی از افراد قدمت امامزاده را مربوط به 900 سال قبل می دانند و بعضی دیگر آن را مقارن با ورود حضرت عبدالعظیم به شهرری می‌شمارند. هرچند که مکان امامزاده علی‌اکبر، قبل از انقلاب صرفاً یک گورستان برای دفن اموات بوده و کمتر زیارت از امامزاده مورد استقبال قرار می‌گرفته است اما پس از انقلاب، با آوردن پیکر شهدای جنگ تحمیلی که در میان آنها، شهدای «چیذری» نام هم زیاد به چشم می‌خورد و نیز با تشکیل هیات رزمندگان شمیرانات و حضور حاج محمود کریمی، از مداحان اهل بیت در اعیاد و عزاداری‌ها و گهگاه در شبهای جمعه درحقیقت گلزار شهدای امامزاده علی‌اکبر به محلی برای برگزاری جلسات سخنرانی و عزاداری و به تعبیر بهتر به یک پایگاه عظیم فرهنگی در شمال شهر تهران تبدیل شده است.
آدرس: شمال شرق شهر تهران، واقع در منطقه 1 شهرداری، در محله چیذر

شهريار

امام زادگان ام کبری و ام صغری سلام الله علیهما

توضیحات: این بنا هم‌اکنون در داخل شهر اشتهارد باگنبد بلند کاشی‌کاری شده نمایان است. ساقه گنبد از دو قسمت تشکیل شده: قسمت زیرین گنبد با کاشی به اشکال لوزی مزین شده و بقیه ساقه آن که قاعده گنبد را تشکیل می‌دهد، آجری است. کاشی‌کاری بغل‌های ایوان با تزئینات معقلی در نوع خود ممتاز است بقعه از دو بخش تشکیل شده و داخل بنا فاقد هر گونه تزئین و تنها با گچ، سفید شده است. این بنا را می‌توان به دوره صفویه نسبت داد که بعد از آن در دوره‌های مختلف مورد مرمت قرار گرفته است.

امام زاده قاسم سلام الله علیه (وحیدیه)

توضیحات این امامزاده در محله جوقین یکی از محلات شهر وحیدیه قرار دارد. بنا به دوران صفویه تعلق دارد و به احتمال زیاد ایوان آن در دوره قاجار اضافه شده است. پلان بنا چهار ضلعی است و یک ایوان شرقی دارد که ورودی بنا را در خود جای داده است. پوشش بقعه به صورت یک گنبد پله‌ای اجرا شده و پوشش ایوان به صورت طاقی است مصالح بنا، خشت و گل و سنگ و داخل آن با گچ‌اندود شده است.

امام زاده بی بی رقیه سلام الله علیها

توضیحات بقعه امامزاده بی بی رقیه (س) در روستای دهمویز واقع در مسیر جاده تهران به شهریار قرار دارد. گفته می شود ایشان از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. ساختمان امامزاده قدیمی و دارای گنبدی خشتی و فاقد گلدسته و دیگر الحاقات جانبی است.
آدرس: تهران – جاده تهران به شهریار

امام زاده بی بی سکینه سلام الله علیها

نسب: بر اساس شواهد تاریخی، ایشان دخت مکرمه حضرت امام موسی کاظم(ع) و خواهر گرانقدر ثامن الائمه حضرت امام رضا(ع) و حضرت معصومه است.
توضیحات: بقعه امامزاده بی بی سکینه(س) در جاده ملارد و در مسیر جاده ترانزیت غرب کشور جنب صالح آباد خاتونلر شهرستان شهریار واقع شده است. این امامزاده یکی از مشهورترین بقاع متبرکه در منطقه شهریار است و از آنجایی که آن حضرت دارای کرامات بسیاری است، علاقه مندان فراوانی دارد که در ایام ماههای محرم، صفر و سایر مناسبتها به زیارت ایشان مشرف می شوند. بنای بقعه کاملا نوساز و دارای تزیینات معماری اسلامی از قبیل کاشیکاری و آیینه کاری است. ضریح فلزی داخل حرم مطهر در سال 1372 توسط هنرمندان اصفهانی طراحی و نصب گردیده است. بقعه مزبور دارای گنبدی آجری با پوشش کاشی خشتی است که اخیرا ساخته شده است. دو گلدسته نیز در طرفین ایوان ورودی بنا گردیده است این امامزاده دارای 40 باب زائرسرا با 115 اتاق جهت استراحت و اسکان زائران و نیز امکانات اولیه جهت زوار است. در فضای صحن امامزاده قبور شهدا قرار دارد. در مجاورت این بقعه بازارچه ای فصلی بر پا می گردد.

امام زادگان جعفر و محسن سلام الله علیهما

نسب: ایشان از نوادگان امام موسی بن جعفر (ع) است.
توضیحات بقعه امامزادگان جعفر و محسن(ع) در روستای خاوه در شهریار، جاده کهنز واقع شده است. ساختمان بقعه شامل بنایی قدیمی است که جزو آثار باستانی می باشد. دیوارهای بقعه با آجر نما پوشیده شده، گنبد آن از خشت و گل ساخته شده و فاقد گلدسته، ضریح و دیگر الحاقات است. این بقعه در سالهای اخیر بازسازی گردیده است. طرح جامع بقعه مزبور آماده شده و در آینده نزدیک به مورد اجرا گذاشته خواهد شد.
آدرس: تهران - شهریار - جاده کهنز - روستای خاوه

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

نسب: گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است.
توضیحات: بقعه امامزاده عبدالله (ع) در روستای یوسف آباد صیرفی واقع در شهریار، جاده رباط کریم قرار دارد. گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. این امامزاده شامل ساختمانی قدیمی با پلان مربع است که دارای گنبد آجری فاقد گلدسته و ضریح است و نمای داخلی آن سفیدکاری شده است. این بنا فاقد الحاقات جانبی است و گورستانی عمومی در بخشی از محوطه بنا قرار دارد.
آدرس: تهران - شهریار - رجاده رباط کریم - روستای یوسف آباد صیرفی

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده عبدالله(ع) در شهر صبا در مسیر جاده رباط کریم به شهریار بنا واقع شده است. به نقلی، ایشان از نوادگان موسی بن جعفر(ع) است. ساختمان بقعه قدیمی و دارای دیوارهای آجری و همچنین گنبد آجری رنگ آمیزی شده است. نمای داخلی آن نیز سفیدکاری و فاقد تزیینات است. دارای ضریحی چوبی است و اطراف بقعه نیز به صورت چهاردیواری است. بنا دارای الحاقات جانبی شامل مسجد، دفتر هیات امنا و آبدارخانه است و فاقد گلدسته است و قبرستانی در بخشی از محوطه قرار دارد.
آدرس: تهران - شهریار - جاده رباط کریم به شهریار - شهر صبا

امام زاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده قاسم در روستای بیدگنه واقع در جاده ملارد به شهریار قرار دارد و تابلوهای راهنما جهت رفاه زائرین در طول مسیر نصب گردیده است. گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) است. بقعه ایشان با مساحت حدود 50 متر مربع قدیمی و دارای نمای آجری و کاشی است.و گنبد آن ساده و فاقد تزیینات است. ضریحی آهنی در این بقعه نصب شده است.

امام زادگان مهدی و جعفر سلام الله علیهما

نسب: گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است.
توضیحات: مساحت این بقعه حدود 3000 متر مربع و زیر بنای آن 150 متر مربع است و دارای بنای آجری و قدیمی با گنبدی از خشت و گل است که فاقد گلدسته و بناهای الحاقی است. این بقعه جزو آثار باستانی است. در سالهای اخیر مسجد و حسینیه ای در این بقعه ساخته شده که از چهار طرف به آن متصل گردیده است. ازاره داخل حرم به ارتفاع یک متر سنگ و بقیه گچکاری شده است.
آدرس: تهران - جاده رباط کریم - 8 کیلومتری شهریار - روستای جوقین

امام زاده هارون سلام الله علیه

توضیحات: قعه امازاده هارون در روستای کرد امیر در شهریار، جاده رباط کریم واقع شده است. گفته می شود ایشان از اعقاب امام موسی کاظم (ع) است. ساختمان بقعه آن حضرت بسیار قدیمی و دارای گنبدی خشتی است که فاقد گلدسته و الحاقات جانبی است. این بقعه با نظارت میراث فرهنگی در حال بازسازی و نصب ضریح آهنی است.
آدرس: تهران - شهریار - روستای کرد امیر

امام زاده هادی سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در روستای کرشته در شمال شهریار واقع شده است. گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) است. این بقعه قدیمی در مساحتی حدود 1000 متر مربع قرار گرفته و دارای زیر بنایی حدود 100 متر مربع است. گنبدی از خشت و گل بر فراز بقعه قرار دارد. نمای داخل بقعه گچکاری و نقاشی شده و ضریحی چوبی بر روی مرقد قرار دارد. برای این بقعه مشغول ساختن ضریح جدیدی هستند.

آدرس: تهران - شهریار - روستای کرشته

امام زاده عباسعلی سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده عباسعلی (ع) در روستای حصار ساتی واقع در جاده شهریار به رباط کریم قرار دارد. گفته می شود ایشان از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. بنای قدیمی بقعه دارای گنبدی از خشت و گل و فاقد بناهای الحاقی است. نمای بقعه سنگ کاری شده و حسینیه ای در مجاورت آن احداث گردیده است. این بقعه جزو آثار باستانی است.
آدرس: تهران - شهریار - روستای حصار ساتی

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده ابراهیم(ع) معروف به امامزاده حاتم کش در شهریار، مهر ویلای جنوبی(ترک آباد) واقع شده است. گفته می شود وی از نوادگان موسی بن جعفر(ع) است. این بقعه زیر بنایی حدود 40 متر مربع دارد و نسبتا قدیمی و فاقد الحاقات جانبی است.

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: امامزاده ابراهیم رزکان، در شهریار، در روستای الورد دهستان رزکان واقع شده است. آن حضرت از نوادگان امام موسی بن جعفر(ع) است. بنای امامزاده شامل ساختمانی بسیار قدیمی است. که جزو آثار باستانی و دارای گنبدی از خشت و گل و فاقد گلدسته و بناهای الحاقی است. ضریحی فلزی بر روی مرقد امامزاده نصب شده است.
آدرس: تهران - شهریار - روستای رزکان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات بقعه امامزاده ابراهیم(ع)، در ابتدای جاده ترانزیت غرب کشور در جاده ملارد واقع شده است. طبق شواهد، ایشان از نوادگان حضرت امام زین العابدین(ع) است. ساختمان این بقعه بسیار قدیمی و جزو آثار باستانی است. این امامزاده دارای فضای سبز بسیار زیبا و تسهیلات لازم جهت استفاده زائرین محترم است. بنای بقعه به دلیل فرسودگی زیاد، با موافقت و نظارت میراث فرهنگی تخریب شده و در حال بازسازی است.

امام زاده ابوالحسن علی و ابو عبدالله الحسین (سلام الله علیهما)(حضرتین)

توضیحات بقعه امامزادگان ابوالحسن علی و ابو عبدالله الحسین (ع) که به حضرتین معروف هستند. طبق شجره نامه، ایشان از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. قدمت بنای بقعه به دوره صفویه باز می گردد. ساختمان امامزاده شامل چهار طاقی است. که جرزهای آن از خشت و گل است و ضخامت دیوارهای آن به 5/1 متر می رسد. این بنا دارای گنبدی به سبک تقریبا مخروطی است. فضای سبز پیرامون بقعه با درختان کهنسال بیش از سیصد سال، منظره زیبایی را به این مکان بخشیده است. این بقعه دارای امکانات مناسبی جهت استفاده زائرین محترم است.
آدرس: تهران - شهرقدس - قلعه حسن خان

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده اسماعیل در خیابان انقلاب شهرستان شهریار واقع شده است. بر طبق شواهد، ایشان فرزند امام موسی بن جعفر(ع) است. ساختمان قدیمی بقعه اخیرا بازسازی شده و با اسکلت فلزی و سقف بتونی پیش ساخته احداث گردیده و دارای گنبد آجری و گلدسته های کاشیکاری شده است. داخل بقعه آیینه کاری شده و ضریح آن فلزی است. بنای بقعه به صورت یک مجموعه دارای دو صحن شرقی و غربی است و اطراف آن را رواقها فرا گرفته است. علاوه بر مجموعه فرهنگی قبلی، مجموعه فرهنگی بزرگی نیز به مساحت 4500 متر مربع در این بقعه در حال احداث است. همچنین مدرسه علمیه و ساختمانی در سه طبقه جهت فعالیتهای آموزشی در این بقعه احداث شده است. فضای سبز زیبایی در صحن پشت امامزاده وجود دارد.

امام زاده فرخنده خاتون سلام الله علیها

توضیحات گفته می شود ایشان از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. بنای بقعه شامل ساختمانی قدیمی با گنبدی آجری است که داخل آن سفیدکاری شده و دارای ضریح چوبی است. بقعه مزبور اخیرا با نظارت میراث فرهنگی کرج در حال بازسازی و نصب ضریح آهنی است.
آدرس: تهران - جاده رابط کریم - روستای ویره

امام زادگان احمد و رضا سلام الله علیهما

توضیحات: قعه امامزادگان احمد و رضا(ع) در دهستان رزکان در مسیر جاده شهریار به تهران واقع شده است. نسب ایشان به حضرت موسی کاظم (ع) می رسد. ساختمان بقعه مزبور قدیمی با دیوارهای باربر و پلان مربع شکل است و نمای خارجی آن به صورت آجر نما است. دارای گنبدی آجری با نمای داخلی سفید کاری است. این بنا جزو آثار باستانی و فاقد الحاقات جانبی است. در سالهای اخیر ازاره داخل بقعه به ارتفاع 5/1 متر سنگ و بقیه تا سقف آیینه کاری شده است.

امام زاده حمزه سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در روستای شهر آباد بزرگ واقع در 20 کیلومتری غرب شهریار، در مسیر جاده ترانزیت غرب کشور قرار دارد. گفته می شود آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. این بقعه در مساحتی حدود 4000 متر مربع قرار دارد و زیر بنای آن حدود 100 متر مربع است. بنای قدیمی بقعه دارای گنبد خشتی و فاقد گلدسته است و در سالهای اخیر بازسازی گردیده است. بنای این بقعه جزو آثار باستانی است.

امام زادگان شعیب و دانیال سلام الله علیهما

توضیحات بقعه این امامزادگان در روستای رامین در منطقه شهریار قرار دارد. گفته می شود ایشان از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. این بقعه شامل ساختمانی منفرد با گنبدی آجری است. بقعه مزبور در میان گورستان عمومی واقع گردیده است.

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: بقعه متبرکه امامزاده عبدالله (ع) در روستای زرکان، در مسیر جاده روستای اسکمان به دهشاد شهرستان شهریار واقع شده است. آن حضرت از نوادگان حضرت امام موسی بن جعفر(ع) است. ساختمان بقعه قدیمی و در قسمت جنوبی جاده و خارج از روستاست. این بقعه به صورت چهار دیواری با گنبدی گلی و بسیار قدیمی است که داخل آن سفیدکاری شده است. بقعه مزبور فاقد گلدسته و الحاقات جانبی و جزو آثار باستانی است. در سال جاری ضریحی آهنی جهت پوشش مرقد مطهر ساخته شده و نصب گردیده است.

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات امامزاده عبدالله(ع) در روستای سعیدآباد، واقع در مسیر جاده تهران به شهریار قرار دارد. گفته می شود. آن حضرت از نوادگان امام موسی بن جعفر(ع) است. ساختمان بقعه ایشان شامل بنای آجری بسیار قدیمی است که دارای گنبدی آجری، فاقد گلدسته و ضریح و دیگر الحاقات است و دیوارهای داخل بقعه سفیدکاری شده است.

امام زاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امامزاده در منطقه مردآباد واقع در شهریار و در مسیر جاده ترانزیت غرب کشور قرار دارد. آن حضرت از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. بقعه قدیمی این امامزاده دارای نمای آجری ساده و گنبدی از خشت و گل است و فاقد گلدسته، ضریح و دیگر الحاقات جانبی است.

امام زاده افطس سلام الله علیه

توضیحات بقعه امامزاده افطس شهریار در جاده رباط کریم و در روستای بکه واقع است. ایشان از نوادگان موسی بن جعفر(ع) است. ساختمان بقعه قدیمی است و داخل آن فاقد تزیینات و تنها گچکاری ساده است نمای خارجی بقعه با سیمان سفید پوشیده شده است. این بقعه دارای گنبد، فاقد گلدسته و دارای ضریح چوبی است و جزو آثار باستانی ثبت گردیده است. اخیرا با همکاری هیات امنا، رواقی در اطراف بقعه در حال احداث است.

فیروزکوه

امام زاده عبدالله آیین ورزان سلام الله علیه

توضیحات: در کیلومتر هفت جاده تهران- فیروزکوه بقعه امامزاده «عبدالله» فرزند امام جعفر صادق(ع) واقع شده و به امامزاده «عبدالله افتح» شهرت دارد. در بنای بقعه، کتیبه‌ای موجود نیست و تنها تاریخ 730 هـ ق بر روی ضریح چوبی نقش بسته است.

ورامين

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات بنای این امامزاده در مسیر جاده پیشوا- غیاث‌آباد و در شرق روستای غیاث‌آباد قرار دارد. بنای اصلی بقعه درمیان بنای جدیدالاحداث محصور است. صحن امامزاده شامل یک اتاق 8 ×10 متر است که در جبهه جنوبی دو اتاقک با بدنه و سقف آینه‌کاری شده دیده می‌شود. در میانه این اتاق گوری قرار دارد که از کف اتاق حدود 50 سانتی‌متر بلندتر و دارای ضریح جدید است. در چهار جهت اصلی پایه گنبد برای تأمین نور و روشنایی داخل صحن نورگیرهایی تعبیه کرده‌اند. نسب امامزاده عبدالله طبق تاریخ موجود، با واسطه به حضرت موسی‌بن‌جعفر(ع) می‌رسد. در حال حاضر مسجدی در ضلع شرقی امامزاده به آن الحاق شده و زایرسرای وسیعی در طبقه بالای آن احداث نمودند و در ضلع غربی، حسینیه مردانه و در ضلع شرقی حسینیه زنانه احداث شده است.

امام زاده زین‌العابدین سلام الله علیه

توضیحات: بنای امامزاده زین‌العابدین سجاد(ع) درکنار روستای باغ خواص، در فاصله 10 کیلومتری ورامین قرار دارد. بقعه حیاط وسیع دارد که مشجر و پوشیده از گورهای دوره اسلامی است بنا شامل اتاقی با پلان مربع است. در میانه هر ضلع طاق‌نما و در چهار گوشه آن، چهار طاق‌نما دیده می‌شود. با تبدیل پلان 4 به 8، گنبدی بر آن تعبیه شده است و در زیر آن نقوش بسیار زیبایی با استفاده از گچ شکل گرفته است. نمای زیر گنبد و پایه گنبد و همچنین دیوارهای داخلی آن گچ‌کاری شده است. در میانه این اتاق آرامگاه قرار دارد. آرامگاه ازکف اتاق حدود یک متر بلندتر و دارای یک ضریح چوبی و مشبک است.

امام زاده شاه حسین سلام الله علیه

توضیحات: در داخل شهر ورامین (قسمت شرقی) بنای از دوران مغول وجود دارد که اینک قسمتی از محراب کاشی های معرق آن باقی است و از بقایای اثر هنری عالی به شمار میرود. در میدان لچکی نامنظمی که خانه هایی قدیمی آن رادر خود گرفته است؛ ساختمانی است که اگر چه آرامگاه شاه حسین است ولی قسمت جلو آن را بازسازی کرده اندو محل بر گزاری عزاداری در مراسم محرم و صفر است... از بنای قدیم فقط محراب به جا مانده است ولی آنچه آدم را به فکر می اندازداین است که چرا پس از گذشتن از مسجد؛ باید به داخل مقبره امامزاده رفت..و وضعیت امامزاده به گونه ا ی است که کمتر کسی ممکن است از میدان شاه حسین بگذرد و متوجه وجود امامزاده ا ی شود .زیرا تکیه نوساز همیشه درش بسته است مگر در موقع عزاداری یا مراسم دینی. اصل بنای امامزاده به صورت منشور8 ضلعی است.نمای بیرونی این ساختمان با قاب سازی آجر طرحهای زیبا و کاشی هایی با لعاب فیروزه ای در نوع خود کم نظیر است.بدیهی است چنین بنایی نمی توانسته است به بنای دیگری متصل باشد..متاسفانه دور تا دور این بنا را خانه های مسکونی فراگرفته به طوری که این ساختمان خوش فرم از نظر دور مانده است سقف امامزاده با آجر است و گنبدی شکل؛ بدون هیچ تزئینی .داخل بنا هم همین طور بنظر می آید که این جا هم یکی از برج های آرامگاهی است .

توضیحات: امام زداه یحیی در تاریخ 17 تیر ماه 1311 ذیل شماره 199 در فهرست آثار تاریخی ایران به ثبت رسیده است. در قسمت جنوب شرقی شهر ورامین در محل معروف به کهنه گل بقعه ای آجری در میان صحن وسیعی قرار دارد. داخل بقعه بر خلاف نظر ساده و بی پیرایه بیرون آن؛ تزئینات عالی گچ بری دارد و نام ابومحمدالحسن بن المرتضی بن حسین محمدبن الحسن بن ابی زید و تاریخ 707 هجری برکتیبه گچ بری آن موجود است علاوه بر تزئینات گچ بری مزبور محراب کاشی بسیار نفیسی از کاشی های ستاره و چلیپا شکل زینت بخش حرم امام زاده بوده که در حدود پنجاه سال پیش بر اثر جهل و طمع متصدیان از محل خود برداشته شد و از ایران بیرون رفت. استاد سازنده آن علی بن محمدبن ابی طاهر و تاریخ آن 663 هجری بود و اینک در موزه متروپولیس نیویورگ نگه داری میشود قسمتی ازکاشی های آن هم در موزه آرمیناژلنینگرادو برخی از موزه ها و مجموعه های خصوصی خارج ایران است روبروی درب ورودی امام زاده یحیی در روستای کهنه گل سایه سنگین مرگ بر گورستان متروک ده سنگینی میکنداین بنا با دیوارهای بلند آجری بدون بندکشی محصور شده است حیاط امام زاده در سطح پایینتری قرارگرفته بنای امام زاده در وسط حیاط واقع است در غرب و شرق ساختمان دو باغچه با درختان انار وجود دارد و دور تا دور امام زاده را اتاق های کوچکی ساخته اند بین اطاق ها را با آجر تیغه کرده اند روی تیغه های درگاه ها را با آجر مره کرده انداین خود نشان می دهد که این ساختمان ها بسیار جدید است و بیشتر شبیه ساختمان خانه های دهقانی در روستاهای کویری است اما همینکه به داخل حرم امام زاده میرویم با جهانی از هنرو صنعت روبرو می شویم. یک بنای هنری بزرگ با سقف بلند که متاسفانه از دو طرف شکاف عمیق برداشته و قسمتی هم ریخته که به طرز ناشیانه ای تعمیر شده است. در سقف تزئیناتی از کاشی های ریز داشته است که اکنون ریخته است فقط کمی ازحاشیه های بازمانده نمونه گویای هنر کاشی کار ی آن زمان است . گچ بری های ظریفی که در قسمت های پایین وجود داشته و اکنون نیست و تکه ای از این گچ بری که به سقف مانده است مثل یک تکه جواهر گرانبهایی است که هنوز می تواند زیبایی ذاتی خود را به نمایش بگذارد. ساختمان چند ضلعی است با گوشه های فرو رفته محراب مانند در فاصله یک متری از کف ساختمان گچ بری جالبی است که با آیات قرآنی تزئین شده است . سوره بسم الله در سراسر دیوار صحن به نظر می آید. این‌کتیبه ای است در نهایت استادی با گچ بری برجسته و خط ثلث تزئینات

دا خلی امام زاده شباهت و نزدیکی غیر قابل انکاری با ساختمان مسجد جامع و علاالدین دارد حتی پوشش سقف اصلی و گچ بری ها بهتر بویژه گچ بری های زیر با گل و بوته با رنگ های طلایی. لاجورد و ... درباره کاشی ها مادام دیولافواره گفته است : هیچ جا کاشی هایی صاف تر و درخشنده تر از کا شی های امام زاده یحیی پیدا نخواهد شد افسوس که این همه زیبایی و هنر آسان دستخوش ویرانی شده است و با توجه به اینکه بسیاری از امام زاده ها را دشمنان هر جا که شده گرفته و شهید کرده اند و امام زاده یحیی نیز یکی از این شهیدان است باید این نکته را هم بگوئیم که بسیاری از سودجوهاو دشمنان هنر سده هایی پس از شهادت امام زاده یحیی باز هم تگه هایی با ارزش از این پیکر با ارزش را جدا کرده اند. اینان با هر تیشه ای که بر جسم این ساختمان زده اند در حقیقت تکه ای از گوشت و استخوان هنرمندی را ازتنش جدا کرده ا ند به نظر می رسد هر تکه گچی که از سقف افتاده است تکها ی ازوجود معمار وهنرمندی است که بوسیله بی هنران آزمندودشمنان فضیلت این بوم کهنسال به خاک و خون کشیده اند جای اندوه است که سنگ قبر محراب شکل امام زاده را که در تاریخ 705 تهیه شده است اکنون سراغش را در موزه آرمتیاژ لنینگراد باید گرفت. از ویژگی این سنگ قبر این است که نام دونفر از افراد خاندان کاشی ساز معروف کاشان را بر خود دارد. مادام دیولافواره زمانی که از امام زاده یحیی دیدن کرده است محرابی از کاشی در امام زاده دیده است..متولی فعلی امام زاده میگوید یکی از ثروتمندان قریه کهنه گل این اثر هنری را به پاریس برده و فروخته است. در زمان محمد شاه قاجار نیز یکی از وزیران او چندین صندوق از کاشی های امام زاده را با خود به روسیه برده است.

امام زاده کوکب الدین سلام الله علیها

توضیحات: از سه امام زاده ای که در بافت قدیمی شهر است و 7 امام زاده دیگرکه شهر را در خودگرفته اند. ولی امروزه به علت گسترش شهر در داخل محدوده شهری قرار گرفته اند تنها از سلسله نسب کوکب الدین اطلاع نداریم ما در ورامین اندیشمندان و فقیهان و سادات بزرگوار زیادی در طی دوره های تاریخی داشته ایم که نشانی از قبر آنان نیست. از ظاهر سخن مردم بر می آید که سید کوکب الدین است. باید کوکب الدین لقب یا صفتی باشد که به اوداده اند. در سال 1330 مقبره ای بود بیرون از شهر و سه طرف آن را گورستان احاطه کرده بوده . بعضی از مردم خیر برای جلوگیری از ویرانی امام زاده با روکاری از آجر سفید امام زاده را سر و صورتی دادند ولی پس از اینکه از سوی اداره باستان شناسی آجرهای گوشه سقف را برداشتند با تکه ای از کتیبه گچ بری روبرو شدند. کلمه هایی مانند: الدنیا و الدین در کتیبه دیده می شود. شیوه گچ بری به دوره مغول شبیه بوده ، در حال حاضر گورستان کوکب الدین تبدیل به مدرسه شده است روکار آن آجر سه سانتی شده است و هیچ اثری از قدمت در آن دیده نمی شود.

امام زاده جعفر، پیشوا سلام الله علیه

توضیحات: بنای مرتفع و مجلل این امامزاده یادگار دوره صفویه است. گنبد کاشی‌کاری و صحن وسیع این امامزاده در داخل شهر پیشوا خودنمایی می‌کند. کتیبه ایوان حکایت از تعمیر و الحاق آن به دستور فتحعلی‌شاه قاجار در سال 1227 هـ ق دارد.

پاکدشت

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: یکی از اماکن مذهبی شهرستان پاکدشت بقعه متبرکه امامزاده ابراهیم(ع) از نوادگام امام موسی کاظم(ع) است که در شمال روستای((ارمبویه)) در فاصله 8 کیلومتری پاکدشت در میان انبوهی از درختان کاج و چنار و مزارع پنبه محصور گردیده و از موقعیت خوبی برخوردار است. اصل ساختمان امامزاده مربوط به دوره قاجار و سایر قسمتهای آن جدیدالاحداث است. گنبد بقعه مدور و از خشت وگل ساخته شده است. نام این بنا در فهرست آثار تاریخی فرهنگی میراث فرهنگی ثبت شده است.

امام زاده اولیا سلام الله علیه

توضیحات: بقعه متبرکه این امامزاده بزرگوار در فاصله 150متری غرب روستای قوهه سفلی در حومه شهرستان پاکدشت، در محوطه ای وسیع قرار دارد که بنای آن بسیار محقر و در حال تخریب بوده و اخیرا طرح بازسازی آن با هماهنگی شورای فنی سازمان اوقاف و میراث فرهانگی استان تهران و اداره کل اوقاف و امور خیریه استان تهران تهیه و اجرا گردیده است. امامزاده اولیا از نوادگان دختری امام موسی کاظم(ع)است.

امام زاده پنجعلی سلام الله علیه

توضیحات: بقعه متبرکه امامزاده پنجعلی(ع) در فاصله 500 متری جنوب شرقی روستای جیتو از توابع شهرستان پاکدشت بر فراز تپه و در نزدیکی باغهای مربوط به روستا واقع گردیده و حدود یک کیلومتر با شهر فاصله دارد. اصل بنای این امامزاده مربوط به دوره صفویه و اوایل دوره قاجار است. بنای محقر بقعه خشتی و دارای پلانی چهار گوش است و گنبدی مدور و گوتاه بر فراز آن دیده می شود. قبلا تعمیراتی در این بقعه انجام گرفته که اساسی نبوده است. حرم به مساحت 40 مترمربع، دارای ضریحی قدیمی، چوبی و مشبک است. زائرین بقعه غالبا شبهای جمعه به زیارت امامزاده و قبور اموات خود که در اطراف بقعه است می روند.

امام زاده جلیل سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه متبرکه که در جنوب روستای فیلستان از توابع پاکدشت و در فاصله 6 کیلومتری جاده تهران-مشهد واقع گردیده است. ساختمان اولیه امامزاده با پلان هشت ضلعی و گنبدی خشتی، پلکانی و مخروطی شکل(ویژگی بقاع حاشیه کویر ورامین) است که با ملات سیمان پوشیده شده و قدمت آن مربوط به دوره های صفویه و قاجاریه بوده و در زمانهای بعد قسمتهایی به آن ملحق گردیده است. در اطراف نمای خارجی بقعه نیز طاقنماهایی ساخته شده است. حرم امامزاده جلیل(ع) دارای 60 مترمربع مساحت است و نمازخانه مجاور 70 مترمربع وسعت داردو نمای آن با گچ سفیدکاری شده است. نام این بقعه در فهرست بناهای تاریخی فرهنگی میراث فرهنگی استان تهران ثبت گردیده است.

امامزادگان چهل تن دختر یا خاتون سلام الله علیها

توضیحات بقعه این امامزادگان که به ((چهل خاتون)) نیز شهرت دارد در فاصله 10 کیلومتری پاکدشت و در 2 کیلومتری جنوب روستای جمال آباد واقع گردیده و دارای بنای کوچک خشتی و مستطیل شکل با گنبد بزرگ پلکانی و مخروطی است که پوشش آن گلی و اصل آن متعلق به دوره صفویه بوده است. نیز شامل یک ورودی سفیدکاری شده است که در طرفین آن دو طاقنمای ساده قرار دارد. نمای داخل حرم گچکاری شده و مرقد امامزاده فاقد ضریح است. اخیرا یک صندوق نذور در محل برای کمک به عمران و آبادی بقعه نصب گردیده است.

استان چهارمحال و بختیاری

معرفی

اشاره

استان چهارمحال بختیاری با مساحت ۱۶ هزار و ۵۳۳ کیلو مترمربع در بخش مرکزی کوه های زاگرس قرار گرفته که از این حیث جزو بیست و دومین استان کشور محسوب می شود این استان از شمال و مشرق به استان اصفهان، از مغرب به استان خوزستان، از جنوب به استان کهگیلویه و بویراحمد و از سمت شمال غربی به استان لرستان محدود است. مرکز استان چهار محال و بختیاری، شهرکرد است و از شهرهای مهم آن می توان به اردل، لردگان، بروجن و فارسان اشاره کرد.

موقعیت جغرافیایی

زردکوه.شکل طبیعی استان چهارمحال بختیاری براساس ارتفاعات میانی رشته کوه زاگرس استوار است و به عنوان یکی از مناطق کوهستانی کشور محسوب می شود. مرکز استان یعنی شهرکرد با ارتفاع ۲,۱۵۰ متر در میان شهرهای ایران، مرتفع ترین شهر کشور است به همین دلیل به بام ایران مشهور است.

رشته کوه زاگرس در این منطقه، به صورت نواری از شمال غرب تا جنوب شرق کشیده شده و کوه معروف «زردکـــوه بختیاری» با ارتفاع ۴,۵۴۸ متر در این استان قرار گرفته است. وجود برف در ارتفاعات استان چهارمحال و بختیاری موجب شده معروفترین رودخانه های دایمی جنوب غربی و مرکزی ایران یعنی کارون، زاینده رود و دز از این ارتفاعات سرچشمه بگیرند.

داشتن ماهیت کوهستانی مرتفع و قرار گرفتن در مسیر جریان های جوی مدیترانه‌ای باعث شده این منطقه از نظر بارش نزولات جوی از وضعیت مناسبی برخوردار شود. ریزش‌های جوی در استان از مهرماه آغاز و در دی ماه به بیشترین مقدار می رسد. این بارش ها کم کم در اردیبهشت ماه کاهش می یابد.

به دلیل کوهستانی بودن استان چهارمحال وبختیاری و با توجه به این که دمای هوا ناشی از ارتفاع در هر منطقه از استان متفاوت است اقلیم های حرارتی مختلفی در استان وجود دارد. بنابراین آب و هوای استان دارای زمستانی سرد و تابستانی معتدل است.

همچنین به علت جوان بودن دوره کوه زایی، دراین منطقه وجود بلایا و مخاطرات طبیعی چون سیل و زلزله رانش زمین در اکثر نقاط آن مشاهده می‌شود.

پیشینه تاریخی

به اعتقاد برخی مورخان و باستان شناسان بختیاری ها جزو یکی از قبایل «پارسی ها» هستند که در قرن های ششم و هفتم قبل از میلاد در دامنه «کوههای بختیـــاری» در شرق شوشتر و در دو طرف «رودخانه کارون» ساکن شدند و با «عیلامی ها» که مردم بومی این سرزمین بودند درآمیختند و قوم واحدی را تشکیل دادند.
در مقابل برخی دیگر از نویسندگان و مورخان به رابطه لغوی بختیاری ها و باختری های قدیم اشاره می کنند و معتقدند؛ این قوم از مناطق باختر فلات ایران یعنی محلی میان عراق، همدان و فارس به این منطقه مهاجرت کرده اند و ریشه لغوی واژه بختیاری همان باختری است.
تاریخ استان چهارمحال و بختیاری در دوران اسلامی تا قرن سوم هجری، همانند دیگر نقاط ایران زیر نظر خلفا اداره می شد اما در قرن سوم و چهارم هجری یعنی به دنبال تشکیل حکومت های مستقل و نیمه مستقل، این منطقه جزو محدوده های سرزمین «لر بزرگ» به شمار می آمد. سرزمین «لر بزرگ» در قرن پنجم میلاد مورد هجوم ترکان سلجوقی قرار گرفت. استقرار ترکان در سرزمین «لرنشین» طولی نکشید یعنی حکومت «اتابکان لر بزرگ» از سال ۵۵۰ تا ۸۲۷ ه . ق در این منطقه دوام داشت. از تاریخ چهارمحال و بختیاری بعد از انقراض حکومت اتابکان تا دوره حکومت صفویه ها اطلاعات کاملی در دست نیست ولی از زمان حکومت صفوی تاریخ این استان روشن تر است. در زمان حکومت «شاه طهماسب اول صفوی»، افرادی به عنوان سردار جهت جمع آوری مالیات به این سرزمین فرستاده می شد و در همین زمان با توجه به تلاش هایی که برای انتقال آب کارون به زاینده رود صورت گرفت منطقه بختیاری مورد توجه بیشتری قرار گرفت. از دیگر ویژگی های دیگر منطقه در عصر صفویه استقرار گروه های ارمنی و ترک در مناطق روستایی است که بیشتر آنان به امور پرورش کرم ابریشم و زراعت می پرداختند. در این زمان یکی از تیره های بختیاری موسوم به «آستریک» به ریاست شخصی به نام تاجمیر» و به فرمان «شاه اسماعیل اول» بر بختیار حکومت می کرد و در این دوره بود که بختیاری ها به دو بخش بزرگ هفت لنگ» و «چهارلنگ» که در اصل یک تقسیم بندی مالیاتی است، تفکیک شدند.
پس از حکومت خاندان «تاجمیر» شخصی به نام «میرجهانگیر خان» به حکومت بختیاری ها منصوب شد. اما پس از فوت ایشان طوایف بختیاری و تعدادی از تیره ها در حیطه حکومت «محمد تقی خان چهارلنگ» باقی ماندند .

از اواسط پادشاهی قاجار، «حسین قلی خان» – رییس طایفه دوروکی – با شکست قطعی خوانین «بختیاروند یا بهداروند»، همه طوایف «هفت لنگ» را متحد کرد و خود را ایلخان» و برادرانش را «ایل بیگی» نامید و ریاست ایل «هفت لنگ» و اداره امور کل منطقه بختیاری را به عهده گرفت. ریاست این طایفه تا همین اواخر در بازماندگان این خاندان موروثی بود.
منطقه چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۵۲ ·هـ . ش، به عنوان یک استان مستقل درآمد و شامل شهرستان ها، شهرها و روستاهای متعددی است.

آنچه مسلم است این است که بختیاری ها از نژاد قدیم ایرانی و از قبایل «پارس ها» هستند که در سده های ششم و هفتم قبل از میلاد در دامنه کوه های بختیاری مستقر شده اند. ایل بختیــاری از شعبات قوم لر است و خود به دو بخش بزرگ «هفت لنگ» و «چهارلنگ» تقسیم می گردند.
در خصوص زبان بختیاری ها باید گفت که به علت موقعیت خاص جغرافیایی و نفوذ کم قبایل دیگر، زبان بختیاری ها به عنوان یکی از اصیل ترین زبان های فارسی به شمار می آید. نزدیکی گویش بختیاری با زبان پهلوی به اندازه ای زیاد است که زبان شناسان آن دو را از هم جدا نمی دانند و آن گویش را به جا مانده از زبان پهلوی می دانند. ولی با این وجود به اقتضای مهاجرت ها صورت گرفته، زبان ترکی » و ارمنی در بعضی از روستاها رایج است. همچنین در برخی از روستاها و شهرهای نظیر ؛ بلداجی، سامان، بن، فرادنبــه، سفیددشت و جونقان، گویش ترکی قشقایی رواج دارد.

با توجه به میزان بارندگی و جاری شدن رودهای پر آب، کشاورزی یکی از مهمترین ارکان اقتصادی به ویژه در شرق استان چهارمحال و بختیاری محسوب می شود. از میان محصولات سالانه منطقه، ابتدا کشت غلات و سپس کشت گیاهان علوفه ای از اهمیت قابل توجهی برخوردار است.
جامعه عشایری تحت تاثیر شدید اقتصاد دامداری است و از کوچ به عنوان تحرک اجتماعی و اقتصادی استفاده می کنند. مردم روستاها و عشایر استان علاوه بر رمه های کوچنده، به پرورش انواع دام ها مشغول هستند.
در بخش صنعت؛ با توجه به غلبه معیشت روستایی و عشایری، جریان توسعه صنعت از رونق چندانی برخوردار نیست. ولی با این وجود؛ صنایع استان به دو دسته ماشینی و دستی تقسیم می شود. بیشتر صنایع ماشینی در شهرهای شهرکرد، بروجن و فارسان متمرکز است که مهم ترین آنها عبارتند از: کارخانه‌های قند شهرکرد، ریسندگی شهرکرد، سیمان شهرکرد، فولاد شهرکرد، لوازم خانوادگی برفاب، گچ فارسان، آرد سازی و ریسندگی بروجن و صنایع شیر و لبنی شهرکرد. و اما در بخش صنایع دستی که بیشتر میان عشایر بختیاری رونق به سزایی دارد ، می توان به: قالی بافی، چوخا بافی گلیم بافی، جاجیم بافی، خورجین بافی، پلاس بافی، قفل سازی، انواع بافته های خانگی نظیر کلاه نمدی، عبا، گهواره یا ته ده و گبه اشاره کرد .

سوغات

بخش شیرینی : گز بلداجی که بر اساس ماده گیاهی مورد استفاده در آن عبارتند از: گز انگبینی، گز زعفرانی و سایر اسانس ها گز آردی، گز لقمه و گز شکلاتی سیاه-چادر بخش صنایع دستی : جاجیم، گلیم، قالی، گیوه، نمد، چوغا یا چوغا، خورجین، سیاه چادر، خور، ژلاس، کمچه دان

جاذبه های طبیعی – گردشگری

آبشار دره عشق اردل : آبشار دره عشق، آبشار کردی سبزکوه، تالاب سولقان، چشمه سرخون، چشمه سراب، چشمه شلیل، چشمه مولا، منطقه حفاظت شده سبزکوه تالاب-چغاخور بروجن : تالاب چغاخور، باغ آوردگان یا آورگان، تالاب سولگان، تالاب گندمان، چشمه سیاسرد، گردشگاه گردبشه یا گرد بیشه دشت لاله های واژگون شهرکرد : دریاچه شلمزار، دشت لاله های واژگون، چشمه مایک یا سورشجان، چشمه زنه یا هفشجان، چشمه زاغی یا سورک، گرداب بن، منطقه گردشگری بابا زکی، منطقه حفاظت شده تنگ صیاد، منطقه شکار ممنوع شیدا چشمه دیمه فارسان : آبشار دره عشق، پیست اسکی چالگرد، چشمه کوهرنگ، چشمه دیمه چشمه برم لردگان : آبشار آتشگاه، بوستان جنگلی پروز، چشمه برم، چشمه سندگان، منطقه جنگلی بازفت، منطقه حفاظت شده سبزکوه

جاذبه های تاریخی

کاروانسرای-شلیل
اردل : امام زاده حکیمیه خاتون سرپیر، امام زاده اسماعیل شلیل، امام زاده مریک، امام زاده حید بن مالک باباحیدر، سنگ نوشته های مشروطیت ده چشمه، کاروانسرای شلیل چهار و بختیاریان، طاق های سنگی خان اوی جونقان، کاخ قلعه سردار اسعد دوم بختیاری جونقان
بروجن : امام زاده حمزه علی بلداجی، امام زاده مادر و دختر گندمان، امام زاده قیس، مسجد جامع حاج شیخ علی، مسجد جامع نقنه
قلعه دزک
شهرکرد : آرامگاه دهقان سامان، اتاق آینه، امام زادگان حلیمه و حکیمه خاتون، امام زاده سید بهاالدین محمد شیخ شبان، امام زاده سید بابا پیراحمد سامان، پل زمان خان، سقاخانه باب میرزا، سنگ نوشته های مشروطیت، خانه ستوده، حمام درب امام زاده، قلعه های اسعدیه چلچله، قلعه دزک، قلعه جونقان، قلعه آزاده چالشتر، کاخ قلعه سردار جنگل سورک، مدرسه علمیه، مسجد جامع چالشتر، مسجد نو، مسجد اتابکان، مسجد جامع کیان
لردگان : امام زاده پیرمحمد علی، امام زاده جعفر، امام زاده بوگر، پل کره بس در محور بروجن – لردگان، پل بارز، پل ارمند تونل کوهرنگ فارسان : تونل کوهرنگ، سنگ نوشته های مشروطیت

سایر جاذبه‌های استان چهارمحال و بختیاری

تالاب-سولقانتالاب-گندمان برد گوری ها چشمه-سیاسرحاشیه-زاینده-رودروستای-سرآقاسید شیرسنگیقالیبافیقلعه-سردار-اسعدبختیاری قلعه-مشروطهکتیبه-مشروطیتکوچ-نشین کوچ-نشینکوچ-نشینخورجین-بافی

شهرکرد

بخش مرکزی

امامزاده سید صالح قصیر(صالح کوتاه)

نسب : از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام است. توضیحات : از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام است. از فرزندشان عبدالله. آقا سید صالح قصیر بن محمد بن محمود ، چنانچه در مشجرات است از فضلا ، زهاد و عباد عصر و زمان خود بوده و زیارتگاه شریفش در ناحیه پشتکوه بختیاری زیارتگاه معروفی است که قبلآ جزء شهرستان فریدن بوده و هم اکنون جزء شهرستان کوهرنگ محسوب می شود . و اما زیارتگاه صالح قصیر (صالح کوتاه) در شهرستان اندیکا بدین سبب است که خود قدمگاهی است و ساداتی از نسل این امام زاده در این مکان ساکن هستند . برخی از اولاد سید صالح قصیر در اصفهان ، فریدون شهر (روستای کلوسه) و روستاهای(سوه,هیران,چین,صالح کوتاه"در کوهرنگ")و در بیدهند خوانسار و در شهرستان الیگودرز، قم ، تهران،اهواز و اندیکا ساکن هستند.علمای زیادی از نسل این امام زاده وجود دارد که عمر خود را صرف ترویج دین مبین اسلام نموده اند. آدرس : زیارتگاه صالح قصیر (صالح کوتاه) در شهرستان اندیکا واقع شده است. (منبع: http://koohrang-iran.mihanblog.com)

امامزادگان حلیمه و حکیمه خاتون سلام الله عیلهما

توضیحات : ساختمان اولیه این بنا شاید جزو مجموعه‌های اتابکان فارس باشد که به مرور زمان و حوادث مختلف از بین رفته و در دوره‌های مختلف دیگر تغییراتی در آن صورت گرفته است. ساختمان نوسازی شده فعلی در شهر کرد واقع شده و به زمان قاجار و پهلوی تعلق دارد. ساختمان اصلی آن در سمت مغرب، دارای رواقی است که گنبدی روی آن قرار گرفته است. جنس این بنا از خشت، آجر و گچ است. داخل رواق به صورت هشت ضلعی است و سطح ایوان آن را گچ ساده‌ای پوشانده‌اند. بدنه ایوان آن را با نقاشی‌های مذهبی تزیین شده و سر در ورودی آن در سمت شرق یک هشتی و ایوان دارد که روی دو ستون سنگی جلوخان قرار دارد و با کاشی‌های هفت‌رنگ مزین شده است. در داخل مقبره ضریح فلزی و در درون آن دو قبر متصل به هم واقع شده که بر روی معجر چوبی آن، تاریخ 1286 هجری‌قمری خوانده می‌شود. آدرس : (منبع: (http://samancity.blogsky.com

امامزاده سید عیسی

امامزاده سید عیسی توضیحات : بر طبق شجره نامه ای که در سال 1252 ه.ق. به تایید ، مهر و امضای علمای بزرگ اصفهان مانند: حجت الاسلام شفتی اصفهانی ، حاج ملا محمد جعفر آباده ای ، حاج میرزا زین العابدین خوانساری و دو فرزندش رسیده ، آمده است: « سید عیسی علیه الرحمه مشهور به سید صوفی و آن عالی جناب عالم و فاضل بوده و علوم دینی را خوب می دانست و صاحب کشف و کرامات بوده و در علم جفر و اعداد نیز تتبع کرده و همیشه منزوی و معاصر اتابکان بود و سید عالی جناب را مریدان با اخلاص بود و اکثر اوقات در کهف و مغارات معتکف بود و بسیاری با مردم الفت نمی نمود و مریدان او از حیات تا حال ، کرامات عالیه به او نسبت می دهند و در موضع توابع الکاء بورجان از توابع لرستان بختیاری مدفون است و سید را چهار پسر بود یکی ابراهیم که پدر صالح است و یکی علی که او را علی احول می گویند و دیگری محمد که در زازرجان اصفهان مدفون است و یکی دیگر محمد و یک دختر ، و اولاد سید صالح – علیه الرحمه – که احفاد آن جنابند در الکاء بورجان لرستان که به گوشه امامزاده محسن به موضع « نناد جان» فریدن و در بیدهند خوانسار و اصفهان و شیراز می باشند و بسیارند. آدرس : (منبع: (http://www.azadmardan.com

بخش سامان

امامزاده بابا پیر احمد

توضیحات : این امامزاده در 12 کیلومتری شهر سامان و در کنار جاده سامان - هوره قراردارد . پلان اصلی بنا هشت ضلعی است که با 16 طاق نما به گنبد دو پوش و مدور بنا تبدیل و متصل شده است. امامزاده دارای سه ورودی در جهات مختلف است تزئینات بنا شامل نقاشیهائی با موضوعات مذهبی در زیر سقف گنبد می باشد . مصالح بکار رفته در آن آجر و گچ است تاریخ ساخت آن متعلق بدوره قاجاریه می باشد. آدرس : این امامزاده در 12 کیلومتری شهر سامان و در کنار جاده سامان - هوره قراردارد . (منبع: http://samancity.blogsky.com)

بخش کیار

امامزاده عبدالله

توضیحات : این امامزاده در روستای سورک به فاصله 45 کیلومتری شهرکرد واقع گردیده است. ساختمان این امامزاده در سال 1328 ه. ش بر بلندای تپه ای ساخته شده است. آدرس : این امامزاده در روستای سورک به فاصله 45 کیلومتری شهرکرد واقع گردیده است. (منبع: http://attraction.miraschb.com)

بخش بن

امامزاده شیخ شبان (سید بهاءالدین) سلام الله علیه

توضیحات : این امامزاده در منطقه کوهستانی شهرکرد قرار گرفته که در تابستان آب و هوای بسیار مناسبی دارد و از این نظر یک مرکز زیارتی ـ سیاحتی جالب توجه محسوب می‌شود. آدرس : (منبع: http://samancity.blogsky.com)

بخش بلداجی

امامزاده محمداکبر

توضیحات : بنای امامزاده شامل سردری بلند، جلوخانی وسیع، دهلیزی با غرفه های متعدد، مسجدی با شبستان ستوندار از سنگ تراشیده شده و سقف آجری است. این امام زاده در روستای دستگرد در جنوب شرقی شهرکرد واقع شده که ساختمان اولیه امام زاده به دوران ایلخانیان برمی گردد. آدرس : این امام زاده در روستای دستگرد در جنوب شرقی شهرکرد واقع شده است. (منبع: http://www.ichto.ir)

بروجن

بخش مرکزی

امامزاده حیدر علیه السلام (مشهور به امامزاده میرشاه حیدر علیه السلام)

نسب : امامزاده حیدر (ع) نوه امام موسی کاظم (ع) می باشد. مساحت : مساحت بقعه و بنا 40متر مربع است. توضیحات : زیارتگاه امامزاده حیدر (ع) نوه امام موسی کاظم (ع) در روستای نقنه از توابع بخش مرکزی شهرستان بروجن در استان چهارمحال و بختیاری واقع است و از زمان امام رضا (ع) به این جا آمده است.متولی زیارتگاه عقیده دارد که این مکان قدمت زیادی دارد. شهدای جنگ تحمیلی این روستا را در حیاط این زیارتگاه دفن کرده‌اند. اهالی عقیده دارند که این امام‌زاده معجزات زیادی نشان داده است . این زیارتگاه قبلاً یک ضریح چوبی داشت ولی اکنون یک ضریح آلومینیومی به وسیله هیأت امنای اداره اوقاف با بودجه خود زیارتگاه برای آن ساخته شد. این امامزاده از نوادگان امام جعفرصادق(ع) است که همراه با عده ای از انصار و شیعیان برای عزیمت به طوس ازطریق اروندرود به خاک عجم ایران حرکت نمودند و موقعی به خاک ایران رسیدند که امام رضا(ع) را مسموم کرده بودند و حاکمان عباسی ، دستور تعقیب و دستگیری و به شهادت رساندن آل ابوتراب را به حکام منطقه صادرکرده بودند و امامزاده شاه حیدر را در کنار روستای نقنه (پنج کیلومتری بروجن) به شهادت رساندند . درزمان سلطنت قاجار گنبد و بارگاهی زیبا به سبک معماری قدیم به صورت هشت ضلعی بر روی مرقد امامزاده ساخته اند . در کنار امامزاده تأسیسات از جمله محل اسکان برای زائران تهیه نمودند که از این مکان ها برای مراسم سوگواری استفاده می شود و دارای چشمه آب آشامیدنی و جاده آسفالت و برق و روشنایی است . ظرفیت پذیرش در روز3000 نفر است و هر هفته 100 نفر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه و بنا 40متر مربع است . آدرس : امامزاده حیدر (ع)در روستای نقنه از توابع بخش مرکزی شهرستان بروجن در استان چهارمحال و بختیاری واقع است. (منبع: (http://www.al-shia.org

امامزاده شاه البرز (ع) آلی کوه

نسب : این امامزاده از نوادگان موسی بن جعفر(ع) است. توضیحات : این امامزاده از نوادگان موسی بن جعفر(ع) است و در روستای آلی کوه در 36 کیلومتری اردل واقع شده است و دارای جاده آسفالت و برق و لوله کشی آب است . ظرفیت پذیرش در روز200نفراست و هر هفته 50 زائر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه و کل بنا 30 مترمربع است . بنای امامزاده به صورت قدیمی بوده و از سنگ و چوب ساخته شده است . آدرس : این امامزاده در روستای آلی کوه در 36 کیلومتری اردل واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده علی بن احمد (ع)

نسب : این امامزاده از نوادگان حضرت علی(ع) است. مساحت : مساحت بقعه 40 و مساحت کل بنا 200 متر مربع است . توضیحات : این امامزاده از نوادگان حضرت علی(ع) است و در پنج کیلومتری شهر فرادنبه و دو کیلومتری دهنو از توابع شهرستان بروجن است و فاصله آن تا مرکز شهرستان 10 کیلومتراست. ظرفیت پذیرش در روز700 نفراست و هر هفته 250 نفر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه 40 و مساحت کل بنا 200 متر مربع است . آدرس : این امامزاده در پنج کیلومتری شهر فرادنبه و دو کیلومتری دهنو از توابع شهرستان بروجن است و فاصله آن تا مرکز شهرستان 10 کیلومتراست. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش کندمان

امام زاده شاه ابوالقاسم

نسب : این امام زاده ازنوادگان امام موسی بن جعفر(ع)است. مساحت : مساحت بقعه 40 ومساحت کل بنا 143 مترمربع است. توضیحات : این امام زاده ازنوادگان امام موسی بن جعفر(ع)است ودر روستای بیژگرد در 33 کیلومتری بروجن واقع شده است. ظرفیت پذیرش درروز 350 نفراست وهرهفته100زائربه امام زاده مشرف می شوند. مساحت بقعه 40 ومساحت کل بنا 143 مترمربع است. بنای امام زاده درسال 1354تعمیروبازسازی شده است. وجود باغات وچشمه های فراوان باعث جذب مردم منطقه می گردد. آدرس : این امام زاده در روستای بیژگرد در 33 کیلومتری بروجن واقع شده است. (منبع: (http://www.ariaeyan.com

امامزادگان قیس بن علی و شیث بن قیس (ع)

نسب : از نوادگان امام علی(ع) هستند. مساحت : مساحت بقعه 100 و مساحت کل بنا 364 متر مربع است . توضیحات : از نوادگان امام علی(ع) هستند و در روستای امام قیس در40 کیلومتری بروجن واقع شده است . ظرفیت پذیرش در روز200 نفر است و هر هفته 50 نفر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه100 و مساحت کل بنا 364 متر مربع است . آدرس : در روستای امام قیس در 40 کیلومتری بروجن واقع شده است . (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید احمد (ع) شیرمرد

نسب : امامزاده احمد از نوادگان امام کاظم (ع) است. مساحت : مساحت بقعه 40 و مساحت کل بنا100متر مربع است . توضیحات : امامزاده احمد از نوادگان امام کاظم (ع) است و در وسط روستای شیرمرد در 54 کیلومتری لردگان واقع شده است . ظرفیت پذیرش در روز 150نفر است و هر هفته 30 نفر زائر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه 40 و مساحت کل بنا100متر مربع است . آدرس : امامزاده احمد در وسط روستای شیرمرد در 54 کیلومتری لردگان واقع شده است . (منبع: (http://www.al-shia.org

امامزاده سلطان ابراهیم (ع) سرپیر

نسب : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه 120 و مساحت کل بنا 326 متر مربع است . توضیحات : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در روستای سرپیر در 65 کیلومتری بروجن واقع شده است . ظرفیت پذیرش در روز50 نفراست و هر هفته 100 نفر به آنجا مشرف می شوند . مساحت بقعه 120 و مساحت کل بنا 326 متر مربع است . آدرس : این امامزاده در روستای سرپیر در 65 کیلومتری بروجن واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش بلداجی

امامزاده حمزه بن علی (ع)

نسب : نسب شریف امامزاده حمزه علی (ع) مدفون در شهر بلداجی (شهرستان بروجن) با پنج واسطه به امام سجاد (ع) منتهی می شود که از قرار ذیل است : سید حمزه ابوعلی بن محمد ابی الحسن بن حمزه الاکبر بن حسن المکفوف ابی محمد بن الحسن الافطس بن علی الاصغر بن الامام علی بن الحسین السجاد علیه السلام وی سیدی جلیل القدر، عظیم الشان ، و زیاده با حشمت و بزرگوار بود. توضیحات : درفاصله چهار کیلومتری بلداجی و برفراز کوهی بارگاه متبرک امام زاده حمزه بن علی با فضایی ملکوتی قرار گرفته است که یکی از پررونق ترین جاذبه های مذهبی،تاریخی استان چهارمحال و بختیاری است. بارگاه امامزاده حمزه بن علی باسابقه چندین قرن به خاطر کرامات، معنویت خاص وفضای جغرافیایی جذاب یکی ازاماکن متبرکه منحصربه فرد درسطح استان وکشور است بگونه ای که درتمامی فصول سال از جمله بهار وتابستان هر هفته میعادگاه خیل عظیم زائران و مشتاقانی است که از سراسر کشور دراین مکان مقدس گرد هم می آیند. نسب شریف امامزاده حمزه علی (ع) مدفون در شهر بلداجی (شهرستان بروجن) با پنج واسطه به امام سجاد (ع) منتهی می شود که از قرار ذیل است : سید حمزه ابوعلی بن محمد ابی الحسن بن حمزه الاکبر بن حسن المکفوف ابی محمد بن الحسن الافطس بن علی الاصغر بن الامام علی بن الحسین السجاد علیه السلام وی سیدی جلیل القدر، عظیم الشان ، و زیاده با حشمت و بزرگوار بود. او در سال ??0 هجری قمری در پی ناآرامی های موجود در مدینه وعراق به همراه پدر بزرگوارش سید ابوالحسن محمد بن حمزه به منطقه جبل مهاجرت نمود.امام زاده حمزه ابن علی علامه نسابه ابواسماعیل طباطباء از اعلام قرن پنجم هجری ، مهاجرت پدرش را به شهر بروجرد می نویسد. ظاهرا بدان جهت مقر سکونت پدرش در شهر بروجرد بوده که جمع کثیری از پسرعموهای وی قبلا در این شهر سکونت داشته اند از اینرو او بهترین مکان جهت زندگی را در شهر بروجرد برگزید. سید محمد تا سال ??6 هجری قمری در قید حیات بود تا اینکه در آخر همین سال بدرود حیات گفت و در شهر بروجرد به خاک سپرده شد. آرامگاه او یکی از مزارات مشهور شهرستان بروجرد است که همه روزه پذیرای مشتاقان اهل بیت علیهم السلام می باشد. امامزاده سید حمزه علی ، یک برادر به نام حسن ویک خواهر به نام فاطمه دارد که در بروجرد سکونت داشته اند . اکثر بنی اعمام سید حمزه علی از عالمان بزرگ و از مجاهدان سترگ و نقبای

شریف و از سالکان و زاهدان عصر خویش بودند که پرچم هدایت را به دوش کشیده و منبع فیوضات اهالی بودند. ظاهرا سید حمزه علی به خاطر دعوت اهالی بروجن (کنونی) به این منطقه مهاجرت نموده ودر پی ناآرامی ها ، آخرالامر در دهه اول قرن چهارم هجری وفات می یابد . در تذکره های محلی چنین آمده است که او با نمایندگان خلیفه وقت پیکار می نماید تا اینکه عاقبت در مکان فعلی شربت شهادت را می نوشد. او سه فرزند به اسامی احمد، علی و حسن داشت که از آنان جمع کثیری به وجود آمده و از بزرگان سادات اهواز و چهارمحال و بختیاری و جبل بوده اند. زیارتگاه وی یکی از مشهورترین زیارتگاه های استان چهامحال و بختیاری است. آدرس : درفاصله چهار کیلومتری بلداجی و برفراز کوهی بارگاه متبرک امام زاده حمزه بن علی با فضایی ملکوتی قرار گرفته است. (منبع: http://www.al-shia.org)،(منبع : تحقیق و تنظیم موجود از موسسه دائره المعارف بقاع متبرکه)

لردگان

بخش مرکزی

امامزاده شاه عبدالباقی (ع) کل گچی

نسب : nasab مساحت : مساحت بقعه30 و مساحت کل بنا60 متر مربع است. توضیحات : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در روستای کل گچی در پنج کیلومتری لردگان واقع است. ظرفیت پذیرش در روز800 نفر است و هر هفته20 نفر به امامزاده مشرف می شوند. مساحت بقعه30 و مساحت کل بنا60 متر مربع است . آدرس : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در روستای کل گچی در پنج کیلومتری لردگان واقع است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده جعفر (ع)

نسب : این امامزاده از نوادگان امام کاظم(ع) است . مساحت : مساحت بقعه70 و مساحت کل بنا100 متر مربعاست. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام کاظم(ع) است و در روستای پیران در چهار کیلومتری لردگان واقع شده است. امامزاده جعفر دارای جاده آسفالت و آب لوله کشی و برق است. ظرفیت پذیرش در روز700 نفر است وهر هفته 80 زائر به آنجا مشرف می شوند. مساحت بقعه70 و مساحت کل بنا100 متر مربعاست. بنای امامزاده به علت مخروبه بودن در سال1350بازسازی و مرمت شده است. آدرس : این امامزاده در روستای پیران در چهار کیلومتری لردگان واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید پیر محمدعلی (ع)

نسب : این امامزاده ازنوادگان امام کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه 17 و مساحت کل بنا 50 متر مربع است. توضیحات : این امامزاده ازنوادگان امام کاظم(ع) است و در روستای منجرموئی در10کیلومتری لردگان واقع شده است. جاده آسفالت دارد ولی آب آشامیدنی و برق و روشنایی ندارد. ظرفیت پذیرش امامزاده در روز150 نفراست. تابستان گرم و زمستان معتدل دارد و فصول مراجعه زائرین بهار و تابستان است و هر هفته30 زائر به امامزاده مشرف می شوند. مساحت بقعه 17 و مساحت کل بنا 50 متر مربع است. آدرس : این امامزاده در روستای منجرموئی در10کیلومتری لردگان واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش فلارد

امامزاده محمد حنفیه (ع) مال خلیفه

نسب : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه30 و مساحت کل بنا50 متر مربع است . توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در روستای مال خلیفه در 55 کیلومتری لردگان واقع است. ظرفیت پذیرش امامزاده در روز50 نفر است و فصول مراجعه تابستان و پائیز بیشتر ازسایر فصول است . هرهفته 10 نفر به امامزاده مشرف می شوند. مساحت بقعه30 و مساحت کل بنا50 متر مربع است. آدرس : این امامزاده در روستای مال خلیفه در 55 کیلومتری لردگان واقع است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده حسن (ع) علی اکبر

نسب : امامزاده حسن(ع) معروف به حسن علی اکبر (ع) از نوادگان امام کاظم (ع) است. مساحت : مساحت بقعه 16 و مساحت کل بنا 60 متر مربع است. توضیحات : امامزاده حسن(ع) معروف به حسن علی اکبر (ع) از نوادگان امام کاظم (ع) است و در روستای علی اکبر در 77 کیلومتری لردگان واقع است . مساحت بقعه 16 و مساحت کل بنا 60 متر مربع است . هر هفته 20 نفربه امامزاده مشرف می شوند . در حال حاضر ظرفیت پذیرش امامزاده در روز400 نفر است و فصول مراجعه زائران تابستان بیشتر از سایر فصول است، این امامزاده در ارتفاعات بلند که دارای چشم اندازی زیباست، قرار گرفته است . آدرس : امامزاده حسن(ع) در روستای علی اکبر در 77 کیلومتری لردگان واقع است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امام زاده سید زاهد محمود (ع)

نسب : این امام زاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه20 ومساحت کل بنا100مترمربع است. توضیحات : این امام زاده از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است ودر روستای درده کهنه در 60 کیلومتری لردگان واقع شده است. درحال حاضر ظرفیت پذیرش امام زاده درروز1000نفر است وهرهفته20 زائربه امام زاده مشرف می شوند. مساحت بقعه20 ومساحت کل بنا100مترمربع است. آدرس : این امام زاده در روستای درده کهنه در 60 کیلومتری لردگان واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش خان میرزا

امامزاده سید سلطان (ع) زرین درخت

نسب : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه25 و مساحت کل بنا 160متر مربع است. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در روستای زرین درخت در 17کیلومتری لردگان واقع شده است. ظرفیت پذیرش در روز300 نفر است و هر هفته 50 نفر زائر به امامزاده مشرف می شوند. مساحت بقعه25 و مساحت کل بنا 160متر مربع است. محل امامزاده جایی است که از درختان جنگلی پوشیده شده و دارای رودخانه نیز می باشد و می تواند در آینده محل سیاحتی و زیارتی خوبی گردد. آدرس : این امامزاده در روستای زرین درخت در 17 کیلومتری لردگان واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده عباس علی (ع)

نسب : این امام زاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه 30 مترمربع و مساحت کل بنا90 مترمربع است. توضیحات : این امام زاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است و در10کیلومتری روستای آلونی ودرکنار روستا واقع شده است. فاصله آن تالردگان 35 کیلومتراست. امکانات امام زاده، دارای آب لوله کشی وجاده آسفالت است. برق وروشنایی ندارد. درحال حاضر ظرفیت پذیرش امام زاده درروز 1000نفراست. آب وهوای آن درتابستان ملایم ودرزمستان سرد است. فصول مراجعه زائرین درتابستان وپائیز است و هر هفته 20نفربه امام زاده مشرف می شوند. مساحت بقعه 30 مترمربع و مساحت کل بنا90 مترمربع است. آدرس : این امام زاده در 10 کیلومتری روستای آلونی و در کنار روستا واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش منج

امامزاده شاه عبدالرحمن (ع)

نسب : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه20 و مساحت کل بنا60 متر مربع است. توضیحات : این امامزاده ازنوادگان امام موسی کاظم(ع) است . ظرفیت پذیرش آن در روز 200 نفر است و فصول مراجعه زائران بهار و تابستان است و هر هفته 20 نفر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه20 و مساحت کل بنا60 متر مربع است. آدرس : (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید محمد(ع)

نسب : امامزاده سید محمد از نوادگان امام موسی کاظم است. توضیحات : مقبره امامزاده سید محمد از نوادگان امام موسی کاظم (ع) یکی از بقاع متبرکه در استان چهار محال و بختیاری است. شواهد تاریخی نشان می‌دهد این امام زاده در سال 556 هجری قمری به دست سربازان سنگدل یکی از خلفای عباسی در استان چهار محال و بختیاری به شهادت رسید.در تذکره این امامزاده چنین نوشته شده است که امامزاده سید محمد همراه تعدادی شیعیان برای دیدار به امام رضا(ع) به ایران آمد اما به دست یکی از خلفای عباسی در دشت روستای بارده به شهادت رسید. مسئول هیات امنای این امامزده در تشریح این واقعه گفت: امام زاده سید محمد با جمع کثیری از شیعیان و همراهی احمد بن موسی (برادر بزرگوار حضرت رضا (ع) به سمت ایران آمد. پس از پراکنده شدن شیعیان در بلاد ایران ،امامزاده سید محمد و شیعیان دیگر نیز با سربازان ماموران عباسی در دشت بارده درگیر و به شهادت رسیدند. طرح توسعه حرم امامزاده سید محمد با مساحت 800 متر مربع از سال 81 در دست اجرا است و هزینه صرف شده در آن 300 میلیون ریال برآورد می‌شود. روستای بارده با حدود 1500 سکنه در 48 کیلومتری مرکز استان چهار محال و بختیاری قرار دارد. آدرس : مقبره امامزاده سید محمد در روستای بارده در 48 کیلومتری مرکز استان چهار محال و بختیاری قرار دارد. (منبع: (http://www.al-shia.org

فارسان

بخش مرکزی

امامزاده سید میراحمد (ع) باباحیدر

نسب : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام است. مساحت : مساحت بقعه 225 و مساحت کل بنا345 متر مربع است. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام موسی کاظم علیه السلام است و در روستای باباحیدر شهرستان فارسان قرار دارد. مساحت بقعه225 و مساحت کل بنا345 متر مربع است. بقعه اولیه بنا به فرمان اتابک ساخته شده و به مرور زمان بازسازی شده است. آدرس : این امامزاده در روستای باباحیدر شهرستان فارسان قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید محمد (ع) کران

نسب : این امامزاده از نوادگان امام حسن مجتبی (ع) است. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام حسن مجتبی (ع) است. این امامزاده در روستای کران واقع در هفت کیلومتری فارسان واقع شده است. جاده این امامزاده تا روستا آسفالته و از روستا تا امامزاده خاکی می‌باشد . امامزاده سید محمد همچنین دارای آب لوله‌کشی و شبکه برق‌رسانی است . فصل مراجعه زائرین بیشتر بهار و تابستان و هر هفته 100 نفر به این امامزاده مشرف می‌شوند . ساختمان این امامزاده در سال 546 ه.ق به دستور اتابک پادشاه ایران ساخته و در سال‌های اخیر مرمت و به شکل اولیه بازسازی شده است . آدرس : این امامزاده در روستای کران واقع در هفت کیلومتری فارسان واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سید محمد(ع)

نسب : این امامزاده پسر امام کاظم علیه السلام است. مساحت : مساحت بقعه 60 و مساحت کل بنا 240مترمربع است. توضیحات : این امامزاده پسر امام کاظم علیه السلام است و درمدخل شهر فارسان قراردارد. امکانات این امامزاده، دارای جاده آسفالت و آب لوله کشی و ازبرق شهر استفاده میشود. موقعیت آب وهوایی آن در تابستان معتدل و در زمستان سرد می باشد. مساحت بقعه 60 و مساحت کل بنا 240مترمربع است. منابع تامین اعتبار جهت اجرای طرح امامزاده کمکهای مردمی و نذورات امامزاده است. بقعه و بارگاه درزمان فرمانروایی اتابک اعظم پادشاه ایران درسنه 564 ه. ق ساخته شده و به مرور زمان مورد مرمت و بازسازی قرارگرفته است. آدرس : این امامزاده درمدخل شهر فارسان قراردارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده ملک خاتون (ع)

نسب : امامزاده ملک خاتون (ع) از نوادگان حضرت امام موسی کاظم(ع) است توضیحات : از نوادگان حضرت امام موسی کاظم(ع) است . این امامزاده در روستایی به نام گوشه و در مرکز روستا واقع شده است و در 15 کیلومتری شهرستان فارسان است. قسمتی از جاده آسفالت و بقیه خاکی است واز آب لوله‌کشی و برق نیز برخوردار است . بنای اولیه آن امامزاده در سال 546 ه.قبه دست اتابک گذاشته شده است که در طی سالهای اخیر بازسازی و مرمت شده است . آدرس : این امامزاده در روستایی به نام گوشه و در مرکز روستا واقع شده است و در 15 کیلومتری شهرستان فارسان است . (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده آب مراد (ع) میزدج

نسب : امامزاده سید سعید معروف به آب مراد از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده سید سعید معروف به آب مراد از نوادگان امام موسی کاظم (ع) در قسمت شمال روستای چلیچه که یکی از روستاهای بزرگ میزدج است ، قرار دارد که همه ساله عده زیادی از روستاهای اطراف بهاین امامزاده می آیند و به نیت روا شدن حاجات در چشمه ها و حوضچه های مجاور آن استحمام می کنند . آدرس : امامزاده سید سعید در قسمت شمال روستای چلیچه که یکی از روستاهای بزرگ میزدج است ، قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

اردل

بخش مرکزی

امامزاده سید اسماعیل (ع) برنجکان

نسب : این امامزاده از نوادگان امام کاظم (ع) است. مساحت : مساحت بقعه 20 و مساحت کل بنا نیز20 متر مربع می باشد. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام کاظم (ع) است و در روستای برنجکان در120 کیلومتری بروجن واقع شده است . ظرفیت پذیرش در روز 200 نفراست و هر هفته 50 نفر زائر به امامزاده مشرف می شوند . مساحت بقعه 20 و مساحت کل بنا نیز20 متر مربع می باشد . آدرس : این امامزاده در روستای برنجکان در120 کیلومتری بروجن واقع شده است . (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش میانکوه

امامزاده سید جعفر (ع) ثیامی

نسب : این امامزاده از نوادگان امام کاظم(ع) است. مساحت : مساحت بقعه 12و مساحت کل بنا 50 متر است. توضیحات : این امامزاده از نوادگان امام کاظم(ع) است و در روستای ثیامی در50 کیلومتری لردگان قراردارد . جاده آسفالت دارد و برق و آب آشامیدنی ندارد. مساحت بقعه 12و مساحت کل بنا 50 متر است . آدرس : این امامزاده در روستای ثیامی در50 کیلومتری لردگان قراردارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

امامزاده سیداسماعیل (ع) اسماعیل شلیل

نسب : امامزاده سید اسماعیل (ع) از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. مساحت : مساحت بقعه و کلبنا 16متر مربع است. توضیحات : ازنوادگان امام موسی کاظم (ع) است و در روستای اسماعیل شلیل در 250 کیلومتری بروجن واقع شده است . ظرفیت پذیرش در روز500 نفراست و هر هفته 50 نفر به آنجا مشرف می شوند . مساحت بقعه و کلبنا 16متر مربع است . این امامزاده در منطقه کوهستانی و پوشیده از درختان جنگلی استو چشمه های پرآب و سرد دارد که تابستان ها عشایر بختیاری در اطراف آن چادر زده و به زندگی ییلاقی خود ادامه می دهند. آدرس : امامزاده سید اسماعیل در روستای اسماعیل شلیل در 250 کیلومتری بروجن واقع شده است. (منبع: http://www.al-shia.org)

استان خراسان جنوبی

معرفی

اشاره

استان خراسان جنوبی در شرق کشور با مساحتی حدود ۹۵ هزار و ۳۸۵ کیلومتر مربع واقع شده که از حیث وسعت ، جزو هشتمین استان ایران به شمار می رود. این استان از شمال با استان خراسان رضوی، از غرب با استان یزد، از شرق با کشور افغانستان، از جنوب با استان سیستان و بلوچستان و از جنوب غربی با استان کرمان همسایه است. مرکز استان خراسان جنوبی، شهر بیرجند است و از شهرهای مهم آن می توان؛ قاینات، درمیان، سرایان، سربیشه و نهبندان را نام برد.

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان جنوبی از لحاظ ناهمواری ها، به دو قسمت «کوهستانی و مرتفع» در شمال و شمال غرب و قسمت «پست و هموار» در دشت های مرکز و جنوب استان تقسیم می شود. بلندترین قله های استان به نام های «کمر سرخ» با ارتفاع ۲,۸۴۲ متر در شمال و «شاه کوه» با ارتفاع ۲,۷۳۷ متر در جنوب قرار گرفته است.
کوه های خراسان دنباله ارتفاعات البرز به سمت شرق است که به صورت قوس های موازی از «شاه کوه» آغاز شده و در جهت شمال غربی به سمت جنوب شرقی تا ارتفاعات «هندوکش افغانستان» امتداد می یابد.
حاصلخیزترین بخش این استان در قسمت شمال و شمال غرب واقع شده است؛ ولی دشت های جنوبی و جنوب غربی به دلیل مجاورت با حاشیه شمال لوت، دارای آب و هوایی خشک و خشن بوده و در معرض جریان شن های روان هستند.
آب و هوای استان خراسان جنوبی «خشک و بیابانی» است، ولی با توجه به نحوه قرار گرفتن مناطق پست یا مرتع به دو دسته آب و هوای خشک و گرم» و آب و هوای خشک و ملایم» تقسیم می شود. آب و هوای خشک و گرم بیشتر در دشت ها، مناطق هموار مرکز ، غرب و جنوب غرب و آب و هوای خشک و ملایم در بخش های مرتفع شمالی، شمال غربی استان و اطراف بیرجند مشاهده می شود.
از آنجا که استان خراسان جنوبی در ناحیه آب و هوای بیابانی قرار گرفته است، رودخانه های موجود در این منطقه از نوع فصلی بوده و رودخانه دائمی وجود ندارد.

پیشینه تاریخی

اسپاخوخراسان جنوبی شامل محدوده‌ای از خراسان بزرگ است که در سده‌های پیش «قهستان» نامیده می‌شد. براساس کتیبه های به جا مانده از دوره هخامنشی و به گفته بعضی از مورخان یونانی،«قهستان» سکونتگاه قوم ساگارت، از اقوام آریایی بود. هرودوت مورخ یونانی می نویسد: آن‌ها در ردیف اقوام شرقی هستند و از سکنه «ساتراپ چهاردهم هخامنشیان» به شمار می روند. مارکوپولو نیز در سفرنامه خود، از این منطقه با نام «تونوکاین» - تون و قاین- یاد کرده‌است. واژه «قهستان» را اکثر پژوهشگران، معرب «کهستان» دانسته اند که به دلیل محیط جغرافیایی خاص و وجود کوهستان ها به آن اطلاق می شد. « کهستان » را بر وزن «کوهستان» هم گفته اند. از اواخر قرن پنجم هجری «قهستان» به یکی از مراکز مهم فعالیت «فرقه اسماعیلیه» به رهبری «حسن صباح» تبدیل شد. از آنجایی که این ناحیه از موقعیت مناسب اقلیمی و طبیعی برخوردار نبود و مورد بی توجهی حکومت های مرکزی بود، برای فعالیت‌های «فرقه اسماعیلیه» دارای شرایط مساعدی بود. لذا، بعد از منطقه الموت، قهستان به مهم ترین مرکز فعالیت اسماعیلیان تبدیل شد، که قلمروی در حدود «ترشیز یا کاشمر» تا «نهبندان» را دربرمی گرفت. با روی کار آمدن حکومت صفوی، امنیت نسبتی در این منطقه بوجود آمد که باعث رونق و گسترش تجارت شد. استان خراسان جنوبی تا ۱۳۸۳، بخشی از استان پهناور خراسان بود، ولی در این سال با مصوبه مجلس شورای اسلامی و براساس تقسیمات جدید کشوری، از آن منفک شد و خود به استانی مستقل تبدیل گردید.

همانطور که اشاره شد؛ این منطقه زیستگاه یکی از اقوام آریایی نژاد به نام «سارگات» بود. زبان و نژاد مردم سرزمین بزرگ خراسان، کمتر دچار آمیختگی و اختلاط شده است و دلیل آن، داشتن شرایط خاص آب و هوایی و اقلیمی است که چندان مورد توجه و تاخت و تاز افراد بیگانه در طول تاریخ قرار نگرفته است. زبان رسمی و اصلی مردم استان، فارسی است. این زبان در هر نقطه شهری و روستایی با لهجه خاص ومنسوب به همان محل بیان می شود مثل لهجه بیرجندی، لهجه قاینی، لهجه سرایانی، لهجه نهبنـدانی و غیر ه که البته این لهجه ها با تفاوت هایی در واژه ها، جمله بنـدی ها و تاکیـد بر روی هجاها همراه است.

زرشکشرایط اقلیمی منحصر به فرد استان خراسان جنوبی باعث شده تا امکان تأمین درآمد مناسب و معقول باغداران استان در کاشت و تولید محصولاتی از قبیل عناب، زرشک، زعفران و سنجد شود. به طوری که این استان رتبه اول تولید محصولات باغی زرشک و عناب و رتبه دوم تولید زعفران را در سطح کشور دارا است. انار ، پسته، بادام، سیب، گلابی، به، گیلاس، آلبالو، زردآلو، هلو، خرما، توت، شاتوت، گردو، انجیر و سنجد از دیگر محصولات باغی این استان است. همچنین در بخش محصولات زراعی، مردم این منطقه به کشت گندم، جو، پنبه، حبوبات، محصولات جالیزی و گیاهان علوفه‌ای مشغول هستند و در تولید چغندر قند، رتبه هشتم کشور را به خود اختصاص داده است.
قالی بافی، سفالگری، رنگرزی، آهنگری، مسگری، حصیربافی، سبدبافی، نمدمالی، زیلوبافی ، پارچه بافی، نوغان داری، ریسندگی، گلیم بافی، جاجیم بافی ، زرگری، دباغی و سوزن‌دوزی، از جمله صنایع دستی استان خراسان جنوبی هستند.

سوغات

بخش کشاورزی : آلو بخارا، انار، زعفران، زرشک، عناب بیرجند، توت خشک بخش دامداری : قره قروت، کشک بخش صنایع دستی : انواع قلاب بافی ها، انواع محصول های حصیری، زیلو، پارچه های سوزن دوزی شده، قالی

بند دره
بیرجند : آبشار چارده، آبگرم لوط، بند دره، بند عمرشاه، دره های ارتفاعات باقران، نیزارها و ماسه بادیهای کویر خور
درمیان : آبگرم گزیک، چنار کهن سال دوشینگان، طبیعت روستای فورگ، طبیعت روستای درمیان چنشت سربیشه : روستای چنشت، چشمه آب ترش سربیشه، چشمه آب معدنی گندگان، معدن بازالت منشوری
سرایان : طبیعت روستای مصعبی، طبیعت روستای کریمو، طبیعت روستای چرمه، طبیعت روستای کال ذو
اسفدن
قاین : دشت اسفدن، دشت شاهرخت، غار ورزق، غار پهلوان، غار خونیک، غار فارسان، طبیعت ارتفاعات بوذر جمهر نهبندان : کویر ده سلم

قلعه-بیرجند
بیرجند : باغها وعمارتهای اکبریه، شوکت آباد، امیرآباد، رحیم آباد، ارگ کلاه فرنگی، مدرسه شوکتیه، حسینیه نواب، مسجد جامع چهاردرخت، قلعه بیرجند، بافت تاریخی خور، آرامگاه ابن حسام خوسفی
آرامگاه-ابراهیم-رضا
درمیان : آرامگاه سلطان ابراهیم رضا، آتشکده گسک، قلعه تاریخی فورگ، قلعه کل حسن صباح، مسجد جامع هندوالان
ماخونیک
سربیشه : روستای شگفت انگیز ماخونیک، مزار کاهی، قلعه و باغ مود، سنگ نگاره ماخونیک
آرامگاه تورانشاه
سرایان : آرامگاه توران شاه، سد ذو، کاروانسرای سرایان، قلعه قلاع سرایان
مسجد-جامع-قائن
قاین : مسجد جامع قاین، قلعه چهل دختر، قلعه هاجر آباد، قلعه آفریز، آرامگاه بوذر جمهر قاینی، قلعه کوه، مسجد جامع افین، مسجد جامع خضری، امامزاده عبدالله کارشک، امامزاده زید النار آفریز
قلعه-نهبندان
نهبندان : آسبادهای خوانشرف، بافت قدیمی روستای استند، بافت قدیمی روستای قدمگاه، قلعه شاهدژ، قلعه نهبندان، مسجد روستای میغان

سایر جاذبه‌های استان خراسان جنوبی

آرامگاه-حسام-الدولهآرامگاه-خواجه-خضرارگ-حاجی-آباد ارگ-کلاه-فرنگیباغ-شوکت-آبادباغ-و-عمارت-اکبریه قلعه-رستمقلعه-فورگقلعه-کل-حسن-صباح مدرسه-شوکتیه مسجدجامع-چهاردرخت مسجدجامع-خوسف

بیرجند

امام زاده زید بن موسی سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه که به زید النار نیز معروف است , در روستای آفریر بیرجند واقع است . گنبد اصلی بنا در گذشته , ویران شده و به جای آن ، گنبدی با اسکلت فلزی برپا کرده اند . این بنا , از جمله ابنیه کم نظیر ایران به شمار می رود . این امام زاده را از احفاد امام موسی کاظم (ع) می شمارند .

استان خراسان رضوی

معرفی

اشاره

استان خراسان رضوی در شمال شرق ایران با مساحتی حدود ۱۴۴ هزار و ۶۸۱ کیلومتر مربع، جزو چهارمین استان بزرگ کشور محسوب می شود. این استان از شمال و شمال شرق با کشور ترکمنستان، از غرب با استان های خراسان شمالی و سمنان، از جنوب با استان های خراسان جنوبی و یزد و از شرق با کشور افغانستان همسایه است. مرکز استان خراسان رضوی شهر مقدس مشهد است و از شهرهای مهم آن می توان نیشابور، سبزوار، کاشمر، تربت جام و سرخس را نام برد.

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان رضوی از نظر موقعیت جغرافیایی به دوبخش شمالی و جنوبی تقسیم شده است که نواحی شمالی آن دارای دشت های حاصلخیز کشاورزی و دامپروری است و بخش جنوبی آن از دشت های کویری با تپه های کم ارتفاع با پوشش گیاهی فقیرتشکیل شده است. در این منطقه، چند رشته کوه وجود دارد که دو رشته کوه هزار مسجد و بینالود از دیگر کوه ها مرتفع و پر امتداد است.
آب و هوای این استان در ناحیه معتدل شمالی قرار گرفته و به طور کلی متغیر است و دمای هوا از شمال به جنوب افزایش می یابد ولی از بارش سالانه کاسته می شود. استان خراسان رضوی در مناطق مختلف دارای شرایط اقلیمی متنوعی است به طوری که مناطق کوه پایه ای دارای آب و هوای نیمه بیابانی ملایم، نواحی جنوبی « گرم و خشک » و مناطقی چون قوچان، نواحی جنوب بینالود، ارتفاعات هزار مسجد و قسمتی از شهرستان مشهد دارای آب و هوای معتدل کوهستانی است.

پیشینه تاریخی

استان خراسان رضوی قسمت کوچکی از خراسان تاریخی است. سرزمینی که در گذشته بخش گسترده ای را دربر می گرفت و قلمرویی یکپارچه داشت. اما امروزه خراسان بزرگ به سه استان شمالی، رضوی و جنوبی تقسیم شده است.
باستان شناسان معتقدند، پیشینه استان خراسان به حدود ۸۰۰ هزار سال قبل می رسد یعنی به زمان پیش از ورود آریایی ها به فلات ایران. به اعتقاد آنان ساکنین اولیه این منطقه را اقوامی از آسیایی ها تشکیل می داد. این اقوام بومی آسیایی با وجود مقاومت های فراوان در برابر «پارتیان» که شاخه ای از آریایی های مهاجر بودند نتوانستند در مقابل قدرت منسجم آنان پایداری کنند و در نهایت شکست خوردند.
بعد از مهاجرت آریایی ها به سرزمین ایران، «پارتیان» در شمال و «ساگارتی ها» در جنوب خراسان سکنی گزیدند. این سرزمین در قرن ششم پیش از میلاد تحت تصرف هخامنشیان قرار گرفت اما پس از حمله اسکندر مقدونی به ایران و سقوط امپراتوری هخامنشیان، دولت سلوکی وابسته به حکومت یونانیان در ایران زمین و خراسان بر روی کار آمد. اما طولی نکشید که قبایل پارتی با یکدیگر متحد شده و بر علیه سلوکیان قیام کردند. با انقراض سلسله ی سلوکیان در ایران و پیروزی پارتیان سلسه اشکانیان بوجود آمد. سرزمین خراسان در عصر اشکانیان و ساسانیان یکی از چهار ولایت بزرگ ایران زمین یعنی؛ «اپاختر (شمال)»، «خراسان (شرق)»، «نیمروز (جنوب)» و «خاوران (مغرب)» به شمار می رفت. در طول تاریخ استان خراسان هموار عرصه دایمی ظهور و سقوط قدرت ها و حکومت هایی چون حکومتهای ترک، تازی، تاتار، قجر، قبچان، مغول، ترکمن و افغان بوده است. پس از جنگ هرات در سال ۱۲۴۹هـ. ش، خراسان به دو قسمت تجزیه شد و قسمت غرب رودخانه هریررود جزو ایران و شرق رودخانه ضمیمیه افغانستان شد.
این سرزمین چون در شرقی ترین ناحیه ی ایران واقع شده بود و خورشید زودتر از سایر نقاط در آن طلوع می کرد «خورآسان» گفته می شد و «خور» به معنای «خورشید» و «آسان» به معنی ظاهر شدن بود. واژه رضوی در نام این استان، به قرار گرفتن مقبره امام علی بن موسی الرضا (ع) در مرکز این شهر، اشاره می کند.

خراسانیبا توجه به پیشینه تاریخی خراسان می توان گفت این منطقه جزو مراکز پراهمیت و بزرگ جمعیتی ایران محسوب می شود. با نگاهی به تاریخ این سرزمین پهناور و قرار گرفتن شهرهای مهمی چون مرو، سمرقند، بخارا، هرات، بلخ و بامیان در محل و همچنین هجوم اقوامی چون مغول ها، تیموری ها، ازبک ها و تاتارها همواره جمعیت آن دستخوش تحولات زیادی می شده و از این رو باعث شده که این منطقه محل زندگی اقوام مختلفی از نژادها و قومیت ها البته با فرهنگ ایرانی شود. به دلیل وجود اقوام مختلف، تنوع زبان در این استان وجود دارد به طوری که در قسمت وسیعی از شمال این منطقه محل سکونت ترک ها، کردها و ترکمن ها به ترتیب با گویش ترکی، کردی و ترکمنی است. در بخش شرق و جنوب خراسان نیز بلوچ ها ساکن هستند. طوایف و گروه های دیگر در ترکیب جمعیتی استان خراسان وجود دارد که عبارتند از: عرب ها در جنوب خراسان، اسماعیلیان در حوالی بیرجند و نیشابور، بختیاری ها در نوخندان، درگز، هزاره ها در شمال و شرق خراسان، تاجیک ها در شرق خراسان و مشهد، حیدری ها در تربت حیدریه .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان خراسان رضوی، مهمترین و اصلی ترین کانون زیستی در شرق ایران است و به عنوان مرکز ثقل فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور در این منطقه محسوب می شود. این استان به دلیل قرار داشتن «بارگاه مقدس امام رضا (ع)» و نیر به دلیل مجاورت با کشورهای ترکمنستان و افغانستان و همچنین رواج گردشگری دینی باعث رونق فعالیت های بازرگانی و معدن فیروزه نیشابورگسترش مسائل سوق الجیشی شده است.
ازگذشته های دور، بخش بزرگ تولیدات خراسان را، فرآورده های کشاورزی و صنایع دستی به خود اختصاص داده است. از این رو بخش بزرگ کالای صادراتی استان خراسان در سطح ملی، فرآورده های کشاورزی چون: گندم، زعفران، زرشک، کشمش، پوست دام بوده، و به دلیل وجود زمین های مرغوب زارعی و آب فراوان در دشت ها و دره های حاصلخیز این استان امکان تولید فراورده های سردسیری، نیمه گرمسیری و گرمسیری مانند گردو، بادام، سیب، گلابی، پسته، خرما و مرکبات را فراهم کرده است.
در مورد هنر های دستی می توان به: فرش، فیروزه تراشیده شده، پوستین و غیره اشاره کرد. علاوه بر این ها، زایران «حرم مقدس امام رضا (ع)»، مقداری از کالای ناحیه ای خود را برای فروش به مشهد می آورند و به هنگام بازگشت، سوغات و بخشی از نیازهای مصرفی خویش را از آنجا خریداری می کنند، که این خود عامل موثر در افزایش رونق بازرگانی در خراسان، به ویژه شهر می شود.
همچنین خراسان از مهم ترین مناطق پرورش دام در ایران به شمار می آید. پرورش دام دراستان به شکل های گوناگون چون کوچ نشینی، رمه گردانی، روستایی و تلفیق دامداری و دامپروری صنعتی دیده می شود. مهم ترین دام هایی که درخراسان پرورش داده می شوند، گوسفند، بز، گاو، گاومیش و شتر است. فعالیت گاوداری به شیوه صنعتی برای تولید شیر و گوشت در خراسان از اهمیت زیادی برخوردار است.
خراسان رضوی از مهم ترین مراکز صنایع دستی ایران محسوب می شود. از صنایع دستی این استان می توان به فیروزه، پوستین دوزی و فرش بافی اشاره کرد. ذخیره های زغال سنگ، مس، روی، آهن، منگنز، خاک نسوز، منیزیت، گل سفید، سنگ های ساختمان، مانند مرمریت، تراورتن، سنگ آهن و گچ، دراستان یافت می شود. کاوش های پیرامون طبس، از وجود

ذخایر بزرگ اورانیوم، رادیوم و توریم خبر می دهد. این منابع از لحاظ تأمین انرژی، از ارزش اقتصادی بالایی برخوردارند.

سوغات

زعفران بخش کشاورزی : انواع ادویه ها، زرشک، زعفران، زیره، خربزه، خشکبار مثل برگه هلو، زردآلو، سیب و انواع آلوهای خشک، قیسی، کشمش بخش شیرینی : انواع نبات، نقل و شیرینی چاروق بخش صنایع دستی : انواع مهر و تسبیح، انگشتر و زیورآلات، بافته های مربوط به نشانه ها و پرچم های مذهبی، پیکره های سنگی، چاروق، سنگ فیروزه، سجاده و جانمازی، کارهای دستی سرامیکی و نی بافی، کارهای چوبی و فلزی، گیوه، نقاشی بر روی چرم، محصولات ابریشمی

تربت جام : آبشار رونج، باغ کشمیر، رود جام، رود هریرود، درخت پسته قدیمی تایباد : طبیعت روستای پشته، طبیعت روستای آبقه، طبیعت روستای سوران، طبیعت روستای کردیان، طبیعت روستای ارخود، طبیعت روستای کرات، منطقه گردشگری پلبند سبزوار : حیات وحش شیراحمد
دریاچه-بزنگان
سرخس : رودخانه تجن، دریاچه بزنگان، چشمه آسیای بزنگان، غار مزدوران، غار بزنگان
فردوس : آبگرم معدنی فردوس، طبیعت روستای باغستان علیا، طبیعت شهر اسلامیه
دره-شمخال قوچان : آب گرم شهر کهنه، دره شمخال، طبیعت روستای تبارک آباد، مناظر طبیعی آبشار و دره سراب
یخچال-بند-قرا
کاشمر : آبشار باغ دشت، آب گرم کریز، غار آتشگاه، غار سیر، طبیعت جاده کاشمر به کوه سرخ یا تنگل سنگ نصوح، یخدان طبیعی بندقرا
جاغرق
مشهد : طبیعت روستای کوهپایه ای گنگ، طبیعت روستای جاغرق، رودخانه و سد کارده، باغ ها و چشمه سارهای شاندیز، طبیعت روستای عنبران، پارک جنگلی وکیل آباد، طبیعت روستای ابرده پایین و ابرده بالا، طبیعت روستای خادر، رودخانه های خادر، ارچنگ و سرآسیاب، طبیعت روستای زشک، منطقه ییلاقی طرقبه منظر طبیعی بند گلستان، غار زری، طبیعت روستای گلستان بوستان طبیعی هفت حوض، غار هندل آباد یا هند و آب، غار مغان
بوژان
نیشابور : طبیعت ییلاق های برفریز، دربهشت، بوژان، خرو، درود، دیزباد، قدمگاه، گرینه، بار، غار ابراهیم ادهم، چشمه علی، دامنه کوه های بینالود و شیرباد، معدن فیروزه نیشابور

احمد-جامی تربت جام : با ختر تپه، تپه شور قلعه، تپه صدرآباد، تپه جهانگیرآباد، تپه طلایی، تپه قشه توت، دهکده تاریخی سمنگان، کاروانسرای سمنگان، کاروانسرای تاریخی جام و موزه مردم شناسی مقبره میر غیاث الدین در دهکده بزد ، مقبره شیخ احمد جامی که در این مجموعه بناهای مهمی چون آب انبار، گنبد خانه، گنبد سفید، قبر میر یحیی، مدرسه علمیه، مدرسه و گنبد فیروزشاهی، مسجد زمستانی و تابستانی، مسجد جامع و موزه قرآن وجود دارد، مسجد خواجه عزیز میل-کرات تایباد : آب انبار روستای آبقه، روستای کرات، زیارتگاه آبقه، حمام قدیمی آبقه، قلعه آبقه، قلعه کهنه نادری، مزار حاج محمد چنار، محوطه تاریخی آسیاباد، مقبره شیخ ابواسحاق آبقه منار-خسروگرد سبزوار : آرامگاه شاهزاده و شعیب، آرامگاه پیرمراد بنایی، آرامگاه خضر معروف به خواجه خضر پیر، آرامگاه پیر استر، آرامگاه حاج ملا هادی سبزواری، آرامگاه نمادین مولانا حسین کاشفی، ارگ سبزوار، امام زاده هفت معصوم، امام زاده بی بی علیه خاتون، بقعه بیلدار باشی، بقعه سید ناصر بن محم ، کاروانسرای پامنار، کروانسرای حاجی محمد زمان، منار خسرو گرد بابا-لقمان سرخس : مقبره بابا لقمان سرخسی، روستای تاریخی ماهی، روستای تاریخی شرف، قدمگاه ابوالفضل، قلعه کهن مزدوران، مزار هجده پیر، مقبره محمد ابن جعفر مقبره ابوعلی طاهر فردوس : آب انبار کوشک، امام زاده سلطان محمد و ابراهیم، باغ فردوس، حمام کوشک، شهر تاریخی تون، قلعه حسن آباد، قنات بلد ، کوه قلعه، مسجد جامع تون ، مسجد کوشک ، مدرسه علمیه علیا قوچان : آرامگاه آقانجفی قوچانی، امام زاده سلطان ابراهیم مدرس کاشمر : برج علی آباد، مناره فیروز آباد، قلعه آتشگاه، آرامگاه شهید مدرس، امام زاده سید حمزه، امام زاده سید مرتضی، آسیاب ها و آثار موجود در دامنه کمر باغ دشت، تپه باستانی کندر، قلعه دختر و پسر در ریوش و کوه سرخ فردوسی مشهد : آرامگاه امیر غیاث الدین ملک شاه، قلعه حاجی تراب، آرامگاه فردوسی،آرامگاه شیخ طبرسی، بقعه شیخ حر عاملی، پارک ملت، باغ ملت، پارک ملت، مقبره شیخ بهایی، مدرسه بهزادیه، مدرسه عباسقلی خان، مدرسه سلیمان خان، آرامگاه امیر ارسلان جاذب، آرامگاه نادر، مقبره پیر پالان دوز ، گنبد تاریخی خشتی، آرامگاه کلنل پسیان، حرم مطهر امام رضا (ع) بی-بی-شطیطه نیشابور : آتشکده نیشابور، بقایای شهر کهن، تپه های شادیاخ، تپه تربا باد، حفاری های شادیاخ، مزار مهروا یا مزار شه میر، محوطه باستانی خسروآباد، دژ باستانی بازه چنار، بنای گنبد کلیدر، مقبره کرد و خان، قلعه

دختر دهنه ی حیدری، قلعه دمیرخان، برج آسیاب ،سردابه ماروسک بازار سرپوشیده و تاریخی نیشابور، آب انبار، مدرسه گلشن حوزه علمیه، امام زادگان محمد محروق و ابراهیم، مقبره فضل بن شاذان، مقبره بانو بی بی شطیطه، امام زاده غریب، آرامگاه حکیم عمر خیام نیشابوری، آرامگاه کمال الملک، آرامگاه یغمای نیشابوری

سایر جاذبه‌های استان خراسان رضوی

آرامگاه-خواجه-ربیعآرامگاه-کمال-الملکآرامگاه-نادری برج-علی-آبادبقعه-هارونیهبند-فریمان خانه-ملکرباط-شرفرباط-فخرآباد شادیاخعطارعمارت-امین-اسلامی عمارت-و-باغ-اکبریه قدمگاهفردوسی قطب-الدین-حیدرکاروانسرای-عباسیمدرسه-غیاثیه-خرگرد مسجدجامع-گنابادمسجد-کبود-گنبدمصلی-سبزوار

سبزوار

امام زاده شعیب سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه درناحیة جنوب سبزوار و ضلع جنوبی خیابان رضوی واقع شده و بنایی باشکوه است که سطح آن نسبت به خیابان مرتفع است.

امام زاده سید ناصر بن محمد سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در حاشیة جنوبی روستای چشام (چشم) ـ از توابع بخش داورزن سبزوارـ واقع شده است . بدنة بنا از بیرون, دارای طرح چهار ضلعی منتظم است که بر روی آن گنبد دوپوش نسبتاُ بزرگی را برآورده اند . بنای ابن آرامگاه به احتمال قوی از آثار قرن هشتم و نهم هجری است .

امامزاده بی بی علیه خاتون سلام الله علیها

توضیحات: بنای این امامزاده در حاشیهٔ روستای باشتین , در 40 کیلومتری غرب سبزوار , واقع شده است . اهالی این روستا , متوفا را خواهر علی بن موسی الرضا (ع) معرفی می کنند . به نظر می رسد بنای اولیه , یادگار آثار پیش از صفویه در این محل باشد .

امامزاده سید علی اکبر سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در روستای متروک وخالی از سکنة علی آباد پایین , دربخش داورزن سبزوار قرار دارد . طرح بنا شبیه به آثار پیش از عهد صفوی در خراسان است . گفته اند که شخص مدفون در بنا , برادر امامزاده سید اسماعیل درمزینان است.

امامزاده سید حسین سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در حاشیة شمالی روستای ” آزاد منجیر “ ودر 10 کیلومتری شرق سبزوار واقع شده است . این بنا , در سال های اخیر به کلی تغییر شکل یافته و کراراً مرمت شده است . شکل کلی بنا , بیشتر به آثار دورة صفوی شبیه است .

امامزاده سید حسین و سید اسماعیل سلام الله علیهما

توضیحات: در 2 کیلومتری شمال ده مزینان و در حاشیهٔ روستای بهمن آباد ـ از توابع سبزوار ـ دو بقعه , مجاور هم در محوطه ای محصور واقع اند که در اصل , به صورت مجموعه ای شامل آب انبار , حجرات و زایرسرا بوده وامروزه از آن , فقط دوبنای یاد شده باقی مانده است.

امام زادگان هفت معصوم سلام الله علیهم

توضیحات: این آرامگاه در مسیر جادهٔ سبزوار به جوین واقع شده است و شامل بقعه و ایوان الحاقی مقابل آن است . اصل بنا را باید مربوط به قرن نهم دانست که درعهد صفویه , ایوانی با نیم تاقی مقرنس بندی در برابر آن افزوده شده است . اعتقاد مردم محل بر این است که این بقعه , محل دفن هفت معصوم از فرزندان امام موسی کاظم (ع) ـ عاصیه خانم و شش برادر او است .

امام زاده یحیی سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در محل تلاقی خیابان اسرار و بیهق سبزوار واقع است . مجموعة بنای امامزاده عبارت است از : حرم امامزاده , ایوانی بزرگ با دومنارة بلند , یک حجره در جنوب ایوان , یک حجره در شمال حرم . درباره نسب امامزاده یحیی , مدرک و کتیبة روشنی در بقعه وجود ندارد و با توجه به امامزاده یحیی های دیگر در تهران , ورامین , گرگان , سمنان و جوزجان توجیه دقیق آن کاری مشکل است وبه احتمال قریب به یقین می توان گفت که این مرقد متعلق به یحیی بن زید بن امام زین العابدین علی بن الحسن (ع) نیست.

گناباد

امام زاده سلطان محمد عابد سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در شهر کاخک , در 24 کیلومتری جنوب گناباد واقع است . سلطان محمد عابد را برادر حضرت امام رضا (ع) می دانند , ولی چنان که از قراین برمی آید , وی محمد بن جعفرالصادق (ع) عموی بزرگوار امام رضا (ع) است که به " محمدالعابد" شهرت داشته است .

امامزاده احمد (مزار بیمرغ) سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه که درقریة بیمرغ , در 25 کیلومتری گناباد واقع شده است . مزار امامزاده احمد به شکل برج , مقبره ای هشت ضلعی است که شامل پایة ایوان های هشت گانه باقوس های جناغی است . بنای امامزاده از آثار دورة صفویه و مربوط به حدود 1051 هـ .ق است . امامزاده احمد را فرزند موسی بن جعفر (ع) می دانند.

نیشابور

امام زاده محمد محروق سلام الله علیه

توضیحات: این امامزاده با گنبد کاشی کاری و ایوان های بلند در وسط باغ مشجری قرار گرفته است و از ابنیة زیبای قرن دهم به شمار می رود . درزیر گنبد , قبر امامزاده محمد محروق واقع شده است . کتیبة کاشی معرق ایوان و صندوق منبت و درورودی حرم از زمان شاه طهماسب اول (قرن دهم هجری) است . در این بقعه , یکی از اولادان حضرت موسی بن جعفر (ع) نیز مدفون است .

مشهد

امام زاده محمد سلام الله علیه

توضیحات: این بنا که به گنبد خشتی معروف است در خیابان طبرسی مشهد واقع است .نسبت امامزاده با هیجده واسطه , به امام سجاد (ع) می رسد. در ورودی بنا , از قسمت جنوب به رواقی چهارگوش باز می شود و رواق به محوطه اصلی که دارای چهار شاه نشین است , منتهی می گردد. سبک ساختمان این بنا , به بناهای دورة صفوی شبیه است .

استان خراسان شمالی

معرفی

اشاره

استان خراسان شمالی در شمال شرق کشور با مساحتی حدود ۲۸ هزار و ۴۳۴ کیلومتر مربع، جزو پانزدهمین استان ایران محسوب می شود. این استان از شمال با کشور ترکنستان، از شرق و جنوب با استان خراسان رضوی و از غرب با استان گلستان و از جنوب غربی با استان سمنان همسایه است. مرکز استان خراسان شمالی، شهر بجنورد است و از شهرهای مهم آن می توان شیروان، اسفراین، مانه، سملقان، جاجروم و فاروج را نام برد.

موقعیت جغرافیایی

آلاداغاستان خراسان شمالی، سرزمینی کوهستانی با دشت های حاصلخیز و محصور بین دو رشته کوه کپه داغ در شمال، آلاداغ و شاه جهان در جنوب قرار دارد. بلندترین قله استان «سالوک» نام دارد که ارتفاع آن نزدیک به ۳۰۰۰ متر می رسد.

تنوع اقلیم های مختلف در استان خراسان شمالی به علت وجود کوهستان ها، جنگل ها، مراتع وسیع و منابع آبی فراوان بسیار چشمگیر است. این استان دارای آب و هوای متنوع در مناطق مخلتف است که عبارتند از: آب و هوای سرد کوهستانی در نواحی مرتفع آلا داغ و کپه داغ، آب و هوای معتدل کوهستانی و آب و هوای نیمه بیابانی – کوه پایه ای در بخش هایی از مانه، سملقان و جنوب استان. اما به طور کلی استان خراسان شمالی دارای آب و هوای معتدل کوهستانی است.

رودخانه اترک، تنها رود دایمی موجود در استان است. وجود چشمه های مختلف و سرشاخه های متعدد رودخانه اترک و چهار سد بزرگ بیدو در اسفراین، شورک و بارزوی شیروان و شیرین دره، مانـــه و سلمقان از منابع مهم تامین آب مورد نیاز استان محسوب می شوند.

پیشینه تاریخی

استان خراسان شمالی یکی از جدیدترین استان های ایران است که از تجزیه سرزمین بزرگ خراسان سابق به وجود آمده است. به همین دلیل، تاریخ مشترکی با استان های خراسان رضوی و خراسان جنوبی دارد و دارای تاریخی از «دوره میان سنگی» در منطقه جاجرم و سکونت اقوام آریایی یعنی «پارت ها» بوده است. خراسان از ساتراپ های دوره هخامنشیان محسوب می شد. این سرزمین در زمان اشکانیان از شهرهای مهم به شمار می رفته و در طول تاریخ گذرگاه اقوام گوناگون و حکومت هایی چون مغول ها، ترک ها که شامل ازبک ها و ترکمن ها، تاتارها بوده است.

در زمان ساسانیان، استان خراسان شمالی به وسیله یک اسپهبد که «پادگوسبان» نامیده می شد اداره می شد و چهار نفر به عنوان مرزبان برای اداره چهار قسمت خراسان آن روز تحت فرمان وی بودند. در سال ۳۱ هـ. ق، اعراب وارد خراسان شدند و در همین دوره ساکنین خراسان به دین اسلام گرویدند. سرزمین خراسان تا سال ۲۰۵ هـ. ق، در تصرف خاندان بنی عباس بود. خراسان در دوران اسلامی به چهار قسمت تقسیم می شد که هر قسمت آن به نام یکی از چهار شهر بزرگ نیشابور، مرو، هرات و بلخ نامیده می شد.

این منطقه درسال ۲۸۳ هـ. ق، به دست طاهریان استقلال یافت و در سال ۲۸۷ هـ. ق، جزو سامانیان شد. در سال ۳۸۴ هـ. ق، سلطان محمود غزنوی خراسان را تصرف کرد.

خراسان در سال ۵۵۲ هـ. ق، به تصرف خوارزمشاهیان درآمد ولی در قرن هفتم هجری بر اثر حملات مغول ها، این سرزمین جزو متصرفات ایلخانان مغول شد. خراسان بعد از مرگ نادرشاه افشار در سال ۱۱۶۰ هـ. ق، به تصرف افغانی ها در آمد ولی این منطقه در دوران حکومت قاجاریه و با دخالت و حمایت انگلیسی ها ایران با امضای «عهدنامه پاریس» در سال ۱۲۷۳ هـ. ق، متعهد شد تا در امور داخلی افغانستان دخالتی نداشته باشد. در همین دوره بود که خراسان به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم شد. قسمت شرقی در افغانستان تحت حمایت انگلیس و قسمت غربی در ایران باقی ماند.

این استان با مصوبه دولت در سال ۱۳۸۳ به استانی مستقل و متشکل از ۶ شهرستان، ۱۶ شهر، ۱۵ بخش، ۴۰ دهستان و ۸۶۲ روستا تبدیل شد.

اقوام و زبان

این بخش از کشور در گذشته، تنها راه ارتباطی شرق به غرب بود و وجود جاده ابریشم در جنوب استان، سبب ورود اقوام مختلف به آن شده است. عمده ویژگی خراسان شمالی وجود بافت متنوع قومی و مولفه های فرهنگی متفاوت آن است. به طوری که امروزه مردم در خراسان شمالی به زبان ها و لهجه های مختلفی صحبت می کنند. بنابراین می توان گفت؛ اقوام ساکن در استان خراسان شمالی را بیشتر کرمانج ها، ترک ها، ترکمن ها و فارس ها که به آنها «تات» هم گفته می شود، تشکیل می دهند. گویش محلی فارسی ساکنان بومی استان خراسان شمالی «تاتی» نامیده می‌شود. با مهاجرت مردم ترک زبان گرایلی و مردم کرمانج - شاخه ای از کردها- در زمان شاه اسماعیل و شاه عباس از غرب ایران به این سرزمین، زبانهای فارسی کرمانجی و ترکی در آن رواج پیدا کرد.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی متنوع در استان خراسان شمالی، زمینه مساعدی را جهت انجام امور کشاورزی و دامپروری برای اهالی این خطه بوجود آورده است. وجود رودخانه دایمی اترک، چشمه ها و منابع آب فراوان از دیگر عوامل موثر در رونق کشاورزی و دامپروری منطقه است.

کشاورزی از اصلی ترین فعالیت اقصادی استان به شمار می آید که به دو گونه سنتی و نیمه صنعتی رواج دارد. در بخش محصولات کشاورزی آن می توان به پنبه، گندم، جو، زیره، حبوبات، سبزیجات، گیاهان صنعتی، جالیزی و علوفه و در بخش محصولات باغی می توان به آلو ، گیلاس، آلبالو، انگور و سیب اشاره کرد .

به دلیل وجود مراتع غنی، دام داری در این ناحیه از رونق خاصی برخوردار است که به دو صورت دام داری ساکن و دام داری نیمه کوچ نشینی رواج دارد. البته در کنار دام داری پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم و مرغ نیز صورت می گیرد.

صرف نظر از کشاورزی و دام داری در استان خراسان شمالی بخش صنایع بیشتر به صورت دستی نیز رواج دارد. صنایع دستی این منطقه را انواع قالی، جاجیم و گلیم بافی تشکیل می دهد.

فعالیت مردم این استان فقط محدود به بخش کشاورزی و دامپروری نمی شود بلکه وجود مجتمع ها و صنایع دیگر نظیر: مجتمع پتروشیمی، کارخانه سیمان وکارخانه‌های پلاستیک بجنورد، مجتمع فولاداسفراین، کارخانه آلومینیومی جاجرم، نیروگاه برق، کارخانه قند وکارخانه الیاف شیروان، کارخانه‌های متعدد پنبه پاک کنی، صنایع غذایی، کشاورزی، ساختمانی و غیره، بر زندگی مردم این سرزمین تأثیر بسزایی دارد.

سوغات

بخش شیرینی : آب نبات، شکر پنیر بجنورد بخش کشاورزی : خشکبار و سیب بهاره شیروان، هلوی درکش، کشمش و آجیل فاروج، قرقورت و انگور رزاقی بخش صنایع دستی : سفره کردی، لباس های محلی، قالی، گلیم، چارق، پشتی و قالیچه های ترکمنی، جاجیم، نمد، پوستین، چادر شب رویین، حوله دستی اسفراین، کلاه کرکی جاجرم، جل و زیورالات اسب اصیل ترکمن

ساری گل
اسفراین : آبشار روستای ایزی ، غار نوشیروان ، غار عبادتگاه شیخ احمد ذاکر ، منطقه حفاظت شده ساری گل
بابا-امان
بجنورد : آبشار روستای توی، دره های صخره ای و سرسبز اسپیدان، چشمه بابا امان، چشمه بش قارداش، چشمه آب گرم ایوب پیامبر (ع) غار کنه گرم، غار گنج کوه پارک ملی سالوک، غار خزانه هنرور
جاجرم : پناهگاه حیات وحش میان دشت ییلاق-اوغاز شیروان : غار کافر قلعه، غار پوستین دوز، منطقه حفاظت شده گلول، ییلاق اوغاز، ییلاق گلبل نامانلو
روستای-استاد
فاروج : آبشار دره اسنجیر، دره جنگل بادام داغیان، دره مایوان معروف به بهشت فاروج، دره جنگل گردو، چشمه مردکانلو، طبیعت روستای اسفجیر، منطقه گردشگری خسرویه
دره-درکش
مانه و سملقان: آبشار بیار، ارتفاعات کشانک، ارتفاعات و دره سرسبز جوزک، دره درکش، جنگل درکش تنها جنگل بلوط شرق کشور، چشمه آب گرم مهمانک، منطقه هاور

جاذبه های تاریخی

اسفراین : آرامگاه شیخ شاه علی اسفراینی، امام زاده اسحاق، امام زاده عبداله کوران، امام زاده شاهزاده زید، امام زاده شاهزاده جعفر، مقبره ملا عارف رویینی، بقعه شیخ محمد رشیدالدین عمارت مفخم بجنورد : آرامگاه بابا توکل، امام زاده محمد بن باقر بن موسی بن جعفر (ع)، بقعه سلطان سید عباس، عمارت سردار مفخم شامل: بیمارستان، تالار آیینه، عمارت دارالحکومه خواجه-علی-بن-مهزیار جاجرم : آرامگاه خواجه علی مهزیار، روستای عشق، روستای قره بیل، تپه پهلوان، حمام قدیمی جاجرم، قلعه جلال الدین، مقبره شیخ اندقان، مسجد جامع جاجرم، مسجد جامع درق، مسجد جامع ایور شیروان : آرامگاه تیموری، امام زاده حمزه رضا، بقعه شیخ رشیدالدین محمد فاروج : آب انبار صفی آباد ، آرامگاه شاهزاده عبدالرحمن خرق ، امامزاده سلطان جعفر سیاه دشت ، قلعه شاه جهان ، مسجد کهن روستای استاد، مقبره بابا و بی بی مانه و سملقان: آتشکده اسپاخو، امام زاده قاسم، بقعه امام زاده دلاور

سایر جاذبه‌های استان خراسان شمالی

امامزاده-دهنه-شیرین-بامامامزاده-عبدالرحمن-خرق امامزاده-باغشجرد بازار-قارناسبنای-معصوم-زادهرباط-عشق شهر-بلقیسشیخ-بیدوازیکوشک-علی-آباد

اسفراین

امام زاده عبدالله کوران سلام الله علیه

توضیحات: بنای این امامزاده در30 کیلومتری مغرب اسفراین و در نزدیکی آبادی کوران قرار گرفته است .

امام زاده شاهزاده زید سلام الله علیه

توضیحات: بنای این امامزاده در حاشیه شمالی روستای توی , در غرب اسفراین واقع شده است . تاریخ قبور درون بنا به دوران صفوی مربوط است .

امام زاده شاهزاده جعفر سلام الله علیه

توضیحات: بنا به اعتقاد اهالی روستای کوشکی , این امامزاده فرزند امام رضا (ع) می باشد و حرم وی زیارتگاه مردم اسفراین وروستاهای اطراف است . بنای امامزاده در دوره های مختلف تعمیر شده است و بنای فعلی آن در حدود 200 سال قدمت دارد .

بجنورد

امام زاده سلطان سید عباس سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در جنوب شهر بجنورد واقع است . این امامزاده را برادر امام رضا (ع) می دانند ودرمحل به نام ” معصوم زاده “ معروف است . این بنا , در سال 1345 هـ .ش به طور کامل بازسازی شده است .

شيروان

امام زاده حمزه رضا سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در 6 کیلومتری شیروان واقع شده و مجموعه ای است مرکب از یک حرم چهار گوش به ضلع هشت متر که با واحدهای پیرامون , به وسیلة درگاهی هایی با عمق زیاد درارتباط است . بنای مزبور با توجه به وضع کلی ساختمان آن و نحوة پوشش بنا , از جمله آثار معدود دوران غزنوی (قرن پنجم) به شمار می رود . امامزاده حمزه رضا را فرزند امام موسی بن جعفر(ع) می دانند .

استان خوزستان

معرفی

اشاره

استان خوزستان در جنوب غرب ایران با مساحتی حدود ۶۴ هزار و ۲۳۶ کیلومتر مربع در کنار خلیج فارس و اروندرود - شط العرب - قرار دارد. این استان از شمال به استان لرستان ، از شمال شرقی و شرق به استان های چهار محال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد، از شمال غربی به استان ایلام، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. مرکز استان خوزستان، شهر اهواز است و از شهرهای مهم آن می توان آبادان، اندیمشک، ایذه، باغ ملک، بندر ماهشهر، بهبهان، دزفول، رامهرمز، سوسنگرد، شادگان، شوش، شوشتر، مسجد سلیمان نام برد.

موقعیت جغرافیایی

استان خوزستان از سمت شمال و شرق به رشته کوه های زاگرس منتهی می شود. ارتفاعات این استان در جهت جنوب غربی کاهش یافته و در نواحی جنوب تر به صورت تپه های ماهوری نمایان می شود. این سرزمین از نظر پستی و بلندی به دو منطقه کوهستانی و جلگه ای تقسیم می شود. منطقه کوهستانی قسمت های شمال و شرق استان را در بر می گیرد و منطقه جلگه ای از جنوب دزفول، مسجد سلیمان، رامهرمز و بهبهان شروع شده و تا کرانه های خلیج فارس و اروند رود ادامه می یابد. از نظر شرایط آب و هوایی، استان خوزستان دارای دو نوع آب و هوای نیمه بیابانی در شهرهای آبادان، خرمشهر، ماهشهر، هندیجان، دشت آزادگان دزفول، بهبهان، شوشتر و نواحی شمال اهواز و همچنین آب و هوای استپ گرم در نواحی شمال دزفول، بهبهان، رامهرمز، شوشتر و شمال اهواز است. همچنین شرایط اقلیمی این استان تحت تاثیر سه نوع باد به شرح زیر است: اولین باد، جریان سرد نواحی کوهستانی، دومین باد یعنی باد شرجی، جریان گرم مرطوبی است که از خلیج فارس به سمت جلگه می وزد و اما سومین باد ؛ از سمت عربستان می وزد و همیشه مقداری شن، خاک و رطوبت به همراه دارد.
رودخانه های مهم موجود در استان خوزستان عبارتند از: کارون، دز، کرخه، مارون، جراحی و زهره. در میان رودخانه های ذکر شده؛ رودخانه کارون پرآب ترین رودخانه کشور محسوب می شود.

استان خوزستان حدود پنج هزار سال پیش از میلاد محل سکونت اولیه «اقوام عیلامی» بود. این منطقه در دوران باستان، به‌ویژه، در دوره حکومت هخامنشیان به دو بخش شمال و شمال شرقی و بخش جنوبی تقسیم شده بود. بخش شمالی که شامل کوهستان ها و جنگل های فراوانی بود «انشان یا انزان» نامیده می شد و بخش جنوبی که «عیلام» نام داشت دارای آب و هوای گرم و مرطوب، دشت های حاصلخیز و جلگه ای بود که به قاره ای کوچک شبیه بود. «استرابون»، جغرافی دان عهد باستان، خوزستان را از حاصلخیزترین جلگه‌های جهان می‌دانست. وجود رودخانه‌های فراوان در دشت ها امکان کشاورزی و آبادانی را در این منطقه میسر می‌ساخت و بر همین اساس بود که عده‌ای نام این سرزمین را «هند» یا «اند» به معنی «جایی با آب‌های فراوان» گذاشته بودند.
در کتاب «مجمع التواریخ و القصص» خوزستان به نام «جوستان» و«حبوجستان و اجار» آمده است که به نظر می‌آید، برگرفته از زبان پهلوی با عناوین حبوجستان» و «حوجستان» است. از سوی دیگر «یاقوت حموی» واژه «خوز» را با نام های «خوز» و «هوز» و «اهواز» و«هویزه» هم ریشه می داند. اهواز معرف واژه «اواز» و«اوجا» نیز هست که در کتیبه داریوش بیستون آمده و این نام در کتیبه نقش رستم خواجا یا «خوجا» حک شده که هزار سال پیش، مرکز حکومت نشین استان خوزستان بود. ابن منظور در کتاب لسان العرب ـ ۷۱۱ ه . ق – می نویسد: «خوز» قوم یا قبیله ای از مردم عجم هستند.
کلمه «خوز» را به معنی «شکر» و «نیشکر» نیز معنا می کنند و علت آن خاک حاصلخیز و بارور خوزستان برای رشد این گیاه بوده و بهترین محصول نیشکر در این منطقه بدست می آمد. پس از حکومت هخامنشیان، در دوران اشکانی، ساسانی و تمام دوران حکومت اسلامی شوشتر مرکز حکومتی خوزستان بود. اما در سال ۱۳۰۳ در پی شیوع بیماری وبا در شوشتر مرکز حکومتی خوزستان به مدت یک سال به دزفول و سپس به اهواز منتقل شد و تا کنون نیز اهواز است.
این استان از ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ تا آخرین روز جنگ ایران و عراق همواره صحنه عملیاتهای مختلف ایران برای بازپس گیری مناطق اشغال شده توسط نیروهای ارتش عراق بود. در آغاز جنگ شهرهایی چون سوسنگرد، دزفول، اندیمشک، خرمشهر، آبادان و اهواز که مرکز استان است به صورت مرتب هدف حملات موشکی و توپخانه ارتش عراق قرار داشتند.

اقوام و زبان

استان خوزستان دارای تیره‌های گوناگون از اقوام انسانی را در بر می‌گیرد. از دیرباز پیروان دیگر آیین‌ها نیز در این استان ساکن بودند .بیشتر ساکنین استان خوزستان را مردمان عرب تشکیل می دهند و به این مردم عرب ساکن در نوار ساحلی جنوب که دارای ویژگی های فارس ها هستند، بندری می گویند. اکثر عرب های ایران هنوز به زبان عربی تکلم می کنند. آغاز مهاجرت عرب ها به خوزستان به دوران پیش از اسلام یعنی به زمان حکومت ساسانیان می رسد. اما پس از پیروزی سپاه مسلمین بر سپاه ایران قبایل و عشایر بسیاری به ایران مهاجرت کردند و به علت وجود اعراب پیش از اسلام در منطقه خوزستان، این محل را برای سکونت خود انتخاب کردند. ولی امروزه جمعیت عرب های ساکن در خوزستان نسبت به اقوام فارسی زبان مثل بختیاری ها، شوشتری و دزفولی در اقلیت دارند.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان خوزستان از مهمترین مناطق نفت خیز ایران به شمار می آید. «نفت و گاز» که مهم ترین منبع طبیعی کشور است برای نخستین بار حدود ۸۰ سال پیش در این منطقه کشف و استخراج شد و از آن موقع تاکنون حوزه های نفتی فراوان در این استان کشف و مورد بهره برداری قرار گرفته است که از مهم ترین آن ها حوزه های نفتی اهواز هستند. پالایشگاه آبادان، پتروشیمی بندر امام و ماهشهر نمونه های از صنایع وابسته به نفت در این استان است. به طور کلی صنعت خوزستان به دو گروه صنایع دستی و ماشینی تقسیم می شود. صنایع کارخانه ای را می توان بر حسب مقدار مصرف مواد اولیه و کیفیت تولید به دو دسته عمده صنایع سنگین و صنایع سبک تقسیم کرد. صنایع سنگین استان عبارتند از : استخراج و تصفیه نفت مشتمل بر پالایشگاه آبادان، دستگاه تقطیر مسجد سلیمان، پالایشگاه گاز بید بلند و صنعت پتروشیمی مشتمل بر مجتمع شیمیایی رازی، مجتمع پتروشیمی آبادان، مجتمع پتروشیمی خارک، مجتمع پتروشیمی ایران – ژاپن، کارخانه های نورد و لوله اهواز و ذوب آهن گاز اهواز. اما صنایع سبک خوزستان مشتمل بر: قندسازی، کاغذ سازی، بسته بندی خرما، صنعت ماهی گیری و صنعت برق است. در ضمن از صنایع جانبی قدیمی نیشکر در خوزستان، مجتمع کاغذسازی هفت‌تپه‌است که از دیرباز با استفاده از ضایعات نیشکر به تولید کاغذ می‌پردازد.

وجود رودخانه های پرآب کارون، دز، کرخه، اروند و گتوند در استان خوزستان، باعث رونق کشاورزی در این سرزمین شده است و هم اکنون بزرگترین طرح تولید نیشکر و صنایع جانبی آن، در حال انجام است. کشاورزی در تمام مناطق منطقه خوزستان به ویژه در قسمت های جلگه ای از اهمیت خاصی برخوردار است؛ به همین دلیل این استان را «زرخیز» می نامند. جلگه خوزستان دنباله بین النهرین است و به همین دلیل دارای خاک و آب و هوای بسیار مناسب برای کشاورزی است. منطقه کشاورزی در این استان به دو بخش «منطقه کشت فشرده» و «منطقه کشت گسترده» تقسیم می شود. «منطقه کشت فشرده» شامل نواحی شمال غربی و مرکزی و «منطقه کشت گسترده» شامل مناطق کوهستانی و شرق استان است. از مهمترین محصولات کشاروزی این استان می توان: گندم، جو، برنج، نیشکر، خرما، مرکبات را نام برد.

در بخش دام داری؛ پرورش دام و طیور بعد از کشاورزی از اهمیت بالایی برخوردار است. از انواع دام های دایمی می توان به گوسفند، بز، گاو و گاومیش اشاره کرد. این استان همچنین، به دلیل مجاورت با خلیج فارس و

وجود رودهای بزرگ و پرآب زمینه مساعدی برای پرورش و صید ماهی دارد.
در نهایت باید اضافه کرد که استان خوزستان در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی در کشور دارای مقام اول و در صنایع فولاد دومین استان کشور به شمار می آید. همچنین از نظر صنایع جانبی نیشکر منحصر به فرد است.

سوغات

بخش شیرینی : حلوا ارده، حلوا شکری، حلوا کنجدی، شیره ارده، انواع کلوچه های سنتی بخش کشاورزی : انواع ادویه، خرما، لیف خرما بخش صنایع دستی : جاجیم، حصیربافی، خراطی، سجاده بافی، گبه، گلیم، فرش، نمد
جاذبه های طبیعی ـ گردشگری جزیره-مینو آبادان : تالاب بین المللی شادگان، جزیره مینو، حاشیه رودخانه اروند، حاشیه رودخانه بهمن شیر، نخلستان های اطراف شهر کرخه اندیمشک : چشمه آب کزرمی حاشیه رودخانه دز، حاشیه رودخانه کرخه، طبیعت جاده سد دز کارون اهواز : پارک جنگلی گمبوعه درجاده سوسنگرد، پارک جنگلی شهروند، تالاب بام دژ در جاده شوش، حاشیه رودخانه کارون تالاب-میانگران ایذه : آبشار شی وند، تالاب میانگران، دامنه کوه سفید، دشت سوسن، حاشیه سد کارون، حاشیه دریاچه سد کارون ۳، طبیعت دشت مرغا، طبیعت منطقه مال آقا، طببیعت منطقه گلزار، طبیعت تنگ نوروزی یا خنگ اژدر تنگه-تکاب بهبهان : تنگ تکاب، تنگ بن، تنگ خوییز، تنگ سروک، جلگه تشون، حاشیه رود مارون، حاشیه رود خیرآباد، حاشیه رود زهره، چشمه آب معدنی گراب، طبیعت روستای پشکر، طبیعت دره گرمابه اروند-رود خرمشهر : حاشیه اروند رود پامنار دزفول : آبشار شوی، سد و دریاچه دز، طبیعت روستای پامنار، حاشیه رود دز، حاشیه دریاچه شهیون، دامنه کوه سالن، دامنه کوه هفت تنان، دامنه کوه سرگویان، دامنه کوه لپ سفید گدار-پهن رامهرمز : غار صیدون کبوتری طبیعت منطقه بیشه زارهای بن رشید، آبشار گدار پهن، حاشیه رودخانه مارون، چشمه قیر منطقه ماماتین شادگان شادگان : تالاب بین المللی شادگان شوش : حاشیه رود کرخه، حاشیه رود دز، حاشیه رود شاوور، نهر داریون سازه-های-آبی-شوشتر شوشتر : حاشیه رودخانه دست کند گرگر، چشمه آب سیزنگر، پارک جنگلی، پارک طبیعت آبشار، حاشیه رودخانه کارون طبیعت سرسبز جاده شوشتر، طبیعت بیشه زارهای سواحل کارون و دز، دامنه کوه فدک، طبیعت روستا تک تکاب، طبیعت روستای گرآب اندیکا مسجد سلیمان : حاشیه رودخانه تمبی، حاشیه رود کارون، حاشیه رود و طبیعت دشت شیمبار، طبیعت منطقه گدار لندر، طبیعت منطقه کولر شاپ، طبیعت روستای اندیکا

جاذبه های تاریخی

پالایشگاه-آبادان آبادان : آرامگاه سید احمد، آرامگاه سید محمد ابوتامه، بازار ته لنجی ها، بازار ماهی فروشان، برج آب شماره یک، برج آب شماره دو، بقایای سینما رکس، بندر و اسکله ها، پالایشگاه آبادان، خانه بچاری، قبرستان انگلیسی ها، قدمگاه حضرت خضر نبی، قدمگاه حضرت امام رضا (ع)، کلیسای ارامنه، مدرسه رازی، مدرسه مهرگان، مسجد رنگونی ها، منازل محله بریم، یادمان شهید تندگویان، یادمان والفجر هشت یا اروندکنار اندیمشک : بقایای شهر باستانی لور، بقایای شهر عیلامی زعفران، بقعه شاهزاده احمد در مازو، پل صیحه، تپه باستانی طولایی قلعه رزه، قلعه توران، قلعه صالح آباد، یادمان دوکوهه علی-بن-مهزیار اهواز : آرامگاه علی بن مهزیار اهوازی، گورستان باستانی زرتشتیان، بیمارستان امام خمینی یا جندیشاپور، پارک ها و بلوارهای پل سفید و پل سیاه، خانه قدیمی کاپار، خانه قدیمی معین التجار، دانشسرای مقدماتی پسران، دانشکده سه گوش، کاروانسرای معین التجار، منازل بانک ملی، هتل قو پل-دوقلو ایذه : آثار باستانی اشکفت سلیمان، امام زاده چهل تنان در شمال دهدز، برد گوری یا گور دخمه ای، پل ایذج، پل های دوقلوی کارون جایگزین پل قدیم شالو، روستای باستانی شمی، زیارتگاه امام زاده عبدالله، شیرهای سنگی بردشیر، عمارت طاق طویله، قلعه کژدم، کوشک نورآباد، نقش برجسته شهسوار در خنگ اژدر، نقش برجسته کول فرح، نقش برجسته کهباد، نقش برجسته کمال وند، نقش برجسته یار علی وند خیر-آباد بهبهان : آب انبار بهبهان، آتشکده چهار طاق خیرآباد، امام زاده ابراهیم، امام زاده شیرعلی، امام زاده ابوذر، امام زاده حیدر، امام زاده شاهمیر عالی حسین، امام زاده شاه فضل، برج های رضاخانی، بقعه بشیر نذیر، بقعه بی بی خدیجه، بقعه بی بی زبیده خاتون، بقعه بی بی صالحه بیگم، بقعه آخوند ملاعلی بهبهانی، پل امام رضا یا پل ارجان، پل سفلایی ارجان، پل خیری مح خان یا خیرآباد، پل و حمام بکان، دیوار و خندق اطراف شهر، خرابه های کلگ هزار، قدمگاه امام رضا (ع)، قلعه مدرسه خیرآباد، عمارت کلاه فرنگی، کتیبه تنگ سروک، مسجد جامع و راسته بازار، نارین قلعه فیلیه خرمشهر : بازار ماهی فروشان، بندر و گمرک خرمشهر، پل جدید خرمشهر، پل قدیم خرمشهر، کاخ فیلیه، مناطق عملیاتی کربلای ۵ و بیت المقدس، یادمان شرق کارون، یادمان شهدای رمضان، یادمان شهدای شلمچه، مسجد جامع خرمشهر، موزه و یادمان دفاع مقدس خرمشهر

چغازنبیل دزفول : آرامگاه پیر رودبند، آرامگاه شیخ اسماعیل یا سبز قبا، آرامگاه یعقوب لیث، آسیاب های دزفول، بازار قدیم دزفول، بقایای شهر

باستانی گندی شاپور، بقعه سید محمود، بقعه شاه رکن الدین، تپه باستانی چغامیش، پل قدیم دزفول، خانه تیزنو، معبد عیلامی چغازنبیل، مسجد جامع دزفول، مسجد لب خندق، منطقه حفاظت شده حیات وحش دز، هور مزرعه صمیمی رامهرمز : آرامگاه علمدار یا سید میر صالح، آرامگاه هرمز ساسانی، امام زاده بی بی تاج، بقایای شهر باستانی مختارک، تل برمی، تل گستر، سد باستانی جره، عمارت و باغ صمیمی، قلعه امیر مجاهد، قلعه تاشار یا قلعه یزدگرد، قلعه داو دختر یعنی مادر و دختر شوش شوش : آرامگاه دانیال نبی، آرامگاه دعبل خزاعی، ایوان کرخه، بقایای شهر باستانی پیشه وران، بقایای شهر باستانی شاهی، تپه باستانی آکروپل، قلعه شوش، کاخ باستانی آپادانا، کاخ باستانی اردشیر دوم، کاخ باستانی داریوش، کاخ باستانی شاوور، محوطه باستانی هفت تپه، معبد باستانی چغازنبیل، منطقه حفاظت شده شوش، موزه هفت تپه، یادمان فتح المبین
برج بند عیار شوشتر : آرامگاه امام زاده عبدالله، آرامگاه برا بن مالک انصاری، آرامگاه سید محمد بازار، آرامگاه سید محمد گلابی، آرامگاه شعیب نبی، بقایای شهر باستان دستووا، بقایای شهر باستانی عسگر مکرم، بند ماهی بازان، بند میزان، بند خاک، بند برج عیار، بند شرابدار، پل شادروان، پل لشگر، تپه باستانی چغا، تخت قیصر، خانه مرعشی، خانه قدیمی مستوفی، قلعه سلاسل، دخمه های زرتشتی، پل شاه علی، مرقد علامه شیخ شوشتری، پل کابلی، بازار سنتی، کاروانسرای افضل لالی مسجد سلیمان : آرامگاه هفت شهیدان، بقایای شهر باستانی بنه وار، تپه باستانی گلگیر، تپه باستانی کلگه زری، تپه باستانی لالی، تپه بر نشانده، قلعه لوت اندیکا، قلعه کهیش، صفه سلیمان یا سرمسجد، منطقه حفاظت شده

سایر جاذبه‌های استان خوزستان

آتشکده-جاویدان-(صفه-سرمسجداشکفت-سلمانآبشار-توف-اسپید اولین-و-طولانی-ترین-آبشار-مدرخت-خرما رودخانه-مارونروستای-زیبای-مال-آقاروستای-لیوس شهر-تاریخی-آسکشیمبارقلعه-تاریخی-منطقه-جایزان قلعه-تلکاخ-آپاداناکول-فرح گور-سنگیمراتع-پیرامون-قلعه-تلمرقد-علی-ابن-مهزیار-اهوازی مسجد-نفت-سفیدهندیجان

دزفول

امام زاده شاه رکن‌الدین سلام الله علیه

توضیحات: بقعه شاه رکن‌الدین در محله صحرابدر در شرق دزفول قرار دارد. این بقعه از بنای حرم، ایوان‌ها و ساختمان‌های دو طبقه تشکیل شده است. در وسط بنای اصلی، ضریح و مرقد شاه رکن‌الدین قرار دارد. بر فراز بنا، گنبد رک دوازده ترکی قرار دارد. شیوه کاربندی زیرگنبد به کارهای قرن نهم ه.ق شباهت دارد. ورودی جنوبی دارای پلکان، شاه نشین و طاقنماهایی است که بر بالای آنها دو گلدسته قرار دارد. بنای اصلی بقعه در زمان تیموریان ساخته شده است. در تذکره دزفولی، نسب صاحب بقعه را با چهارده واسطه به حضرت امام موسی بن‌جعفر(ع) می‌رسانند. در کنار بقعه، مدرسه علوم دینی قرار دارد

امام زادگان علی مالک (ابراهیم و عقیل) سلام الله علیهما

توضیحات: بقعه علی مالک در نزدیکی پل دزفول واقع شده است. این بقعه دواتاق مربع شکل دارد. سقف اتاق‌ها مدور است و با آجر ضربی پوشش یافته و گچ‌اندود و رنگ‌آمیزی شده است. بر روی جزرهای دیوارهای اصلی لچکی‌هایی با خطوط هندسی گچبری شده و نورگیری‌هایی نیز در دیوارها تعبیه شده است. بر گرداگرد بقعه، ایوانی با طاق رومی ساخته شده است. ایوان شمالی ورودی بقعه دو طاق دارد که با کاشی‌های سفید، سیاه و فیروزه‌ای تزئین شده است و بر روی آنها تاریخ هزار و سیصد و بیست ه.ق خوانده می‌شود. بنا سردابی با بیست وشش پله منظم، سقف ضربی و دو قبر دارد. بر روی قبور، صندوقی نهاده‌اند. بقعه دو مناره با ساقه‌ای استوانه‌ای و کاشیکاری شده دارد. صاحبان مدفن، ابراهیم و عقیل- پسران حضرت علی(ع) می‌باشند. بنای بقعه به دوران قاجاریه مربوط است.

شوشتر

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه، در جنوب شهر شوشتر بر فراز تپه‌ای واقع شده و پیرامون آن را گورستانی کهن فراگرفته است. سردر سنگی ورودی به محوطه به دوره صفویه مربوط است. مجموعه بنا به صورت مکعب مستطیل است. ورودی امامزاده که در نمای شمالی بنا قرار دارد عبارت از سردر بلندی که در دو سوی آن، دو مناره یا تزئینات کاشی قرار گرفته است. پس از ایوان یک در چوبی قدیمی است که تاریخ‌هزار وسی و پنج روی کتیبه آن حک شده است و پس از آن اتاقی با سقف گنبدی شکل قرار گرفته است. زیر سقف نقاشی‌های گل و بوته مربوط به دوران قاجار به چشم می‌خورد. ضریح برنجی آن از کارهای زمان ناصرالدین‌شاه است. گنبد فراز حرم به سبک رایج منطقه و به شکل گنبدهای «رک زینه‌ای» در دوازده‌رخ ساخته شده است. بنای نخستین بقعه به منتصر- خلیفه عباسی- نسبت داده شده است. بنای کنونی بقعه از آثار مهدی قلیخان- حکمران شوشتر در زمان شاه عباس صفوی و مربوط به سال هزار و دو ه.ق است. در جوار امامزاده قبر سه شخصیت وجود دارد. نسب امامزاده را به امام زین‌العابدین می‌رسانند.

امام زاده سید محمدماهرو سلام الله علیه

توضیحات: بقعه سیدمحمدماهرو در شهرستان شوشتر واقع شده است. این بقعه شامل: گنبد ایوان و گلدسته است بر سردر ورودی چهارپایه گلدسته و یک گلدسته کاشیکاری و لوحی به تاریخ هزار و دویست و هفتادونه ه.ق دیده می‌شود. گنبد کاشیکاری شده بقعه از ساخته‌های دوره صفوی است. بنای بقعه در دوره قاجاری تعمیر شده است.

امام زاده سید محمد گیاهخوار سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در کنار رودگرگر و در محوطه مرتفعی در شمال شرقی شوشتر واقع شده است. بنای اصلی بقعه از آثار دوران صفوی است. گنبد آن با گردنی بسیار بلند، تناسب زیبایی دارد. سه سنگ قبر بقعه به سه شاعر شوشتری به نام‌های ملامهدی، ایمن و شباب تعلق دارد. این بنا در زمان محمدشاه قاجار به (سال هزار و دویست و پنجاه و هفت ه.ق) مرمت شده است.

سربند

امام زاده سهل بن علی سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه سهل بن علی (ع) در شهر آستانه و در میان جاذبه های طبیعی و چشمگیر منطقه سربند واقع گردیده است . گنبد و بنای امام زاده از یادگارهای عصر آل بویه است که از بقاع متبرکه و درجه اول کشور به شمار می رفته است , به نحوی که درقرن نهم و دهم هجری موقوفات زیادی برای عمران و آبادی گنبد و خرج زائران وقف آن شده است . ساختمان کنونی این آرامگاه به دورة شاه اسماعیل صفوی تعلق دارد و تاریخ سنگ مرقد آن سال772 هجری قمری را نشان میدهد.

استان زنجان

معرفی

اشاره

استان زنجان که از آن به عنوان فلات زنجان نیز نام برده می شود در قسمت مرکزی و شمال غرب کشور، با وسعت حدود۲۲ هزار و ۱۶۴ کیلومتر مربع یعنی حدود ۱/۳۴ درصد از مساحت کل کشور، واقع شده است. این استان از شمال به شهرستان خلخال و شهرستان رودبار، از شمال شرقی به استان گیلان، از شرق به استان قزوین، از جنوب به استان همدان، از جنوب غربی به شهرستان بیجار، از غرب به شهرستان تکاب و از شمال غرب به شهرستان های میانه و هشترود محدود می شود. مرکز این استان، شهر زنجان و شهرهای مهم آن عبارتند از: ابهر، ایجرود، خرم دره، خدابنده، طارم و ماهنشان.

موقعیت جغرافیایی

استان زنجان، منطقه ای کوهستانی است با قله های بلند که به صورت فلات مرتفع دیده می شود. این استان به طور کلی از دو منطقه کوهستانی و جلگه های حاصلخیز مستقلی تشکیل شده است. ناهمواری های موجود در استان به دو صورت کوههای زنجان شمالی و کوههای زنجان جنوبی تقسیم می شوند.
رشته کوه های زنجان شمالی در واقع ادامه رشته کوههای البرز هستند که عبارتند از: قله گلاس، قله باکلور در شمال رودخانه قزل اوزن، قله دگا و قله چله خانه در شمال زنجان و در جنوب رود قزل اوزن. این رشته کوه ها در شمال غرب زنجان، به هم پیوسته و رشته کوه های البرز غربی را تشکیل می دهند.
کوههای زنجان جنوبی، جزئی از رشته کوههای منفرد مرکزی هستند که دارای ارتفاعاتی نظیر: قله قیدار، قله خورجهان، قله علم کندی، قله سپهسالار، قله جهان داغ و قله رستم است. باید اشاره کرد که با تفکیک دو بخش سجاس رود و سهرورد توسط قله قیدار، حد طبیعی استان زنجان با شهرستان همدان و تکاب تشکیل می شود. جهت کوهها در منطقه زنجان به طور طبیعی از شمال غربی به « جنوب شرقی کشیده شده است.
کوههای زنجان شمالی و زنجان جنوبی، در ناحیه ابهر به طرف غرب از یکدیگر فاصله گرفته اند و جلگه وسیعی از آبرفت رودخانه را تشکیل داده اند. سایر نقاط استان را مناطق جلگه ای یا دشت های آن در برمی گیرند.
بلندترین نقطه استان در ارتفاعات تخت سلیمان و کمترین ارتفاعات در قزل‌اوزن در گیلوان است.
از رودهای مهم استان می توان به رودخانه های قزل اوزن، زنجان رود و ابهر رود یا رود کبیر اشاره کرد.
کوهستانی بودن منطقه باعث شده این استان دارای دو نوع باشد: آب و هوای کوهستانی و آب و هوای گرم و نیمه مرطوب. به طور کلی آب و هوای این استان در تابستان معتدل و در زمستان بسیار سرد و برفی است. همچنین استان زنجان همه ساله شاهد وزش باد در فصول سال است که مهم ترین این بادها عبارتند از: «باد سرمه یا مه» و «باد گرم».

مرکز این استان کهنسال قبل از اسلام «زنگان یا زندیگان» به معنای اهل کتاب « زند » که معروف ترین کتاب آیین زرتشتی ساسانی و گان از پساوندهای اهل باستان است که در دوره ساسانیان بر این منطقه گذاشته شده است، اما پس از تصرف ایران توسط اعراب بنا به ضرورت حرف «گ» به ج» تغییر کرد و «زنگان» به «زنجان» تغییر نام داد. باستان شناسان معتقدند بنای شهر زنجان در زمان اردشیر بابکان ساخته شد که در آن زمان نام «شهین» منسوب به «شاه» به آن اطلاق می شد. از دیگر نام های آن می توان به «خمسه» اشاره کرد. این نام از اواخر دوره قاجار به علت استقرار «ایل خمسه فارس» به این نام نامیده شد. این استان از قدیم به سبب قرار گرفتن در حاشیه جاده ابریشم و راه تجاری مسیر هند و چین به اروپا دارای اهمیت خاصی بوده‌است.
آثار به دست آمده از این منطقه حاکی از استقرار انسان از دوران پیش از تاریخ تا دوران اسلامی است. با استناد به یافته ها و متون تاریخی، تاریخ استان زنجان را می توان به چهار مرحله تقسیم کرد: «دوران پیش از تاریخ تا دوران آغاز ادبیات» از هزاره هفتم تا هزاره سوم پیش از میلاد، «دوران آغاز ادبیات و دوران تاریخ» از هزاره اوایل هزاره سوم تا اواخر هزاره دوم پیش از میلاد، «دوران تاریخی جدید» از اواخر هزاره دوم پیش از میلاد تا اوایل هزاره هفتم میلادی، و «دوران اسلامی » از قرن هفتم تا به امروز.
از دوران پیش از تاریخ» اطلاعات و مدارک کمی در دست است ولی با بررسی قدیمی ترین آثار یافت شده در این منطقه که شامل ابزارهای کوچک انسان های اولیه است به احتمال به دوره «برودستین» تعلق دارد.
پراکندگی محل سکونت انسان ها در منطقه ایجورد در هزاره سوم و دوم پیش از میلاد یعنی دوران تاریخی، در هشت کانون باستانی شناسی و تداوم حیات آن ها تا هزاره اول پیش از میلاد، حاکی از شکوفایی و دیرپایی تمدن فلات مرکزی ایران در این منطقه است. مطالعه بر روی آثار نقش های سیاه رنگ بر روی سفال های نخودی کشف شده از این کانون تاریخی پیوند تمدن های تپه حصار دامغان ، تپه سیلک کاشان، تپه زاغه دشت قزوین و ایجرود با این سرزمین را نشان داده است.
براساس شواهد تاریخی تا اوایل نیمه اول هزاره اول پیش از میلاد، دستگاه فرمانروایی معینی در منطقه وجود نداشته و حکومت اورارتویی نیز به علت دوری مسافت نتوانسته بود بر این ناحیه غلبه کند. این منطقه در آغاز هزاره اول پیش از میلاد، از شمال با «کادوسیان» و «کاسپیان»، از

غرب با «لولوبیان» و «گوتیان»، از جنوب شرق و شرق با «مادها» همسایه بود. بعدها «مادها»، بر این اقوام حکومت کردند.
دوران اسلامی با فتح زنجان در زمان خلافت عثمان به دست سرداری به نام «برابن عازب» شروع شد. در این دوره این شهر یکی از آبادترین، شهرهای ایران محسوب می شد.
در قرن های چهارم و پنجم هجری قمری زنجان به علت داشتن چراگاه های وسیع مورد توجه قبیله های ترک قرار گرفت و این قبیله ها زنجان و نواحی مختلف آن به ویژه «چمن سلطانیه» را محل سکونت خود انتخاب کردند.
در پی حمله ی مغول به این شهر، آبادی های اطراف آسیب فراوانی دید. ولی بعدها ایلخانان مغول به این شهر توجه فراوان نشان دادند، به ویژه م سلطان محمد خدابنده از زمانی که مذهب تشییع را پذیرفت در توسعه این ناحیه کوشید و زمینه ی تبدیل آن به مرکز اسلامی و پایتخت ایران را فراهم آورد به طوری که پس از اندک زمانی به یکی از مراکز مهم سیاست و تجارت تبدیل گردید. ساخت بنای عظیم «گنبد سلطانیه» که بعد از کلیسای «سانتا ماریا دلفیروی فلورانس» و ایا صوفیه» در ترکیه عظیم ترین گنبد تاریخی جهان بشمار می‌آید و در این استان قرار دارد، گواه بر این ادعا است.
پس از برچیده شده حکومت ایلخانی به دست سربداران در قرن نهم هجری، منطقه زنجان نیز دچار فتنه خانمان سوز تیمور لنگ شد و به شدت ویران گردید.
تنش های سیاسی و کشمکش های نظامی تا قرن دهم هجری شمسی، مانع رشد و اعتلای اقتصادی و فرهنگی در این منطقه شد. در دوران حکومت صفویه و قاجاریه، به ویژه در دوران حکومت شاه طهماسب، شاه عباس و آقامحمد خان قاجار، رونق نسبی اقتصادی و فرهنگی در منطقه برقرار بود. قسمت اعظم روستاهای بخش ها و شهرهای کنونی، با توجه به نظام ارباب و رعیتی، تا اواخر قرن سیزدهم هجری قمری تکوین یافته اند و در طول دهه های اخیر، به سرعت در حال رشد و گسترش بوده اند.

اقوام وزبان

ساکنین استان زنجان را اقوامی از آریایی ها، گرجی ها و قبیله هایی از «ایل خمسه» تشکیل داده اند که در جلگه ها و کناره رودخانه های استان سکونت دارند. البته در بلندی ها و کوه پایه های استان گروهی از مردمانی زندگی می کنند که به علت اختلاط نژادی اندک هنوز به ظاهر آریایی باقی مانده اند.
مردم این استان به زبان ترکی آذری صحبت می کنند ولی همسایگی و نزدیکی به پایتخت باعث گرایش به زبان فارسی شده‌است. به غیر از زبان ترکی و فارسی در بخش های مختلف استان زبان های دیگر مورد استفاده است. در شمال استان زبان ترکی مخلوط با زبان گیلکی، در شرق متمایل به زبان فارسی، در جنوب غربی زبان کردی، در غرب زبان ترکی آذربایجانی و در جنوب استان نیز با گرایش زبان فارسی و تاتی تکلم می‌کنند.

استان زنجان، به علت داشتن تنوع آب و هوایی، برخورداری از منابع آب و حاصلخیزی خاک به صورت یک منطقه مناسب کشاورزی در آورده است. کشاورزی به صورت های آبی و دیمی در آن انجام می گیرد. کشاورزی دیمی بیشتر در نواحی کوه پایه ای و دامنه کوه ها انجام می شود. این استان از نظر تولید انگور در بخش محصولات زارعی مقام اول را در کشور دارد. محصولات عمده کشاورزی استان که برخی از آنها صادر هم می‌شوند عبارتند از: انجیر، برنج، انگور، زرد آلو، سیب، لوبیا، خیار، پیاز، گردو، فندق، بادام، زیتون، انار، سیر. از بین محصولات ذکر شده: زیتون، انار، برنج، سیر و انجیر جزو محصولات عمده شهرستان طارم به شمار می‌رود.
در واقع استان زنجان یکی از قطب های مهم کشاورزی و دامداری غرب کشور به شمار می آید که به دو شیوه صنعتی و سنتی صورت می گیرد.
دامپروری در این استان بیشتر به صورت رمه گردانی عشایری رواج دارد. این استان در زمینه دامپروری صنعتی و تولید گوشت و شیر، در سطح کشور جایگاه در خور توجهی را به خود اختصاص داده و یکی از مراکز مهم پرورش مرغ و مرغداری کشور محسوب می شود.
در بخش صنعت و معدن نیز این منطقه دارای موقعیتی خاص است. استان زنجان به دلیل همجواری و نزدیکی به تهران و گیلان روز به روز با توسعه و گسترش واحدهای صنعتی مواجه می شود. استان زنجان به دلیل محدودیت قانونی توسعه ظرفیت های تولیدی در تهران و برخورداری از شبکه‌های زیر بنایی قوی همچون؛ زمین، منابع آب، خاک، شبکه‌های مواصلاتی، موقعیت راهبردی در منطقه شمال غرب، عبور خطوط انرژی، سرمایه گذاری کلان ملی وغیره، از پتانسیل قابل ملاحظه‌ای در جذب سرمایه گذاری بخش صنعت برخوردار است. از صنایع مهم استان به چند نمونه اشاره می‌گردد: شرکت ایران ترانسفو، پارس سوئیچ، شرکت ملی سرب و روی ایران، شرکت کالسیمین، شرکت مینو، چینی سازی ماهنشان و هیس، فرش سهند، پیش سازان لوازم خانگی ایران، لائی سازی، سامان شیمی، نخ تایر، سیمان خمسه، روغن نباتی جهان، بلکا شرق و غیره. همچنین شهرستان زنجان از لحاظ تنوع معادن بسیار غنی است و از ذخایر معدنی آن می توان : سرب وروی، براسیت، سیلیس، خاکهای صنعتی آنتی موان، تالک، پرلیک، سولفات منیزیم، آلونیت، منگنز، مس، آهن و سنگهای تزیینی چون؛ گرانیت، مرمریت، تراورتن، چینی و مرمر وسنگ های آهکی و گچ و سنگ لاشه نام برد.

در حال حاضر نیز ، این استان از نظر معادن روی یکی از بزرگ‌ترین معادن روی خاور میانه را در خود جای داده‌است.
همچنین دراستان زنجان رشته های مختلف صنایع دستی نیز رواج دارد که از آن جمله: گلیم بافی، گیوه دوزی ابریشمی و نخی، چاروق دوزی، رنگرزی، سفالگری، ملیله کاری شامل سینی، سرویس بشقاب کاسه و وسایل مصرفی، ساخت انواع چاقو ، کارد و قندشکن، جاجیم بافی نواری، کیسه بافی حمامی، نواری و حکاکی روی مس را می توان نام برد. ضمن آنکه باید گفت قالی بافی از جمله هنرها یی است که در اکثر شهرها و روستاهای استان زنجان رونق و رواج دارد.

سوغات

صنایع دستی از جمله مهم ترین سوغاتی های استان زنجان به شمار می آید که عبارتند از: انواع چاقو مثل قلم تراش، جیبی، دسته ملیله ، کارد آشپزخانه، انواع پایه های استکانی، سینی، چنگال و قاشق غذاخوری و چای خوری، کاسه ، گلدان، قاب عکس ملیله ای، چارق، فرش و گلیم دستی. از کارهای دستی بومی دیگر ساخت وسایل نقره ای و به ندرت طلایی به صورت ملیله کاری است.
1گبه تذهیبچاروق
چاقوظرف-مسیملیله

غار-داش-کسن
ابهر : غارهای داش کسن، غار تاریخی علی بلاغی، غار تاریخی اولنگ، طبیعت روستای ویر، طبیعت صخره ای قروه
غار-کتله-خور
خدابنده : دامنه کوه زرند قیدار، چشمه آب گرم گرماب، حاشیه رودخانه سجاس رود، حاشیه رودخانه خر رود، طبیعت ییلاقی گرماب، غار کتله خور
رودخانه-قزل-اوزن
زنجان : رودخانه قزل اوزن، دریاچه مصنوعی شور گل، قندقلو، همایون و قره چریان، پیست اسکی پاپایی، قله قراول پاپایی، قله چله خانه، چشمه آب گرم آرکوین، چشمه آب گرم ابدال، مناطق حفاظت شده شهرین و انگوران، مناطق حفاظت شده سرخ آباد طارم، غار شاه نشین طارم، منطقه طارم علیا، چشمه آب معدنی نیگجه پری
انگوران
ماهنشان : پناهگاه حیات وحش انگوران، دریاچه پری، دریاچه طبیعی خندقلو، حاشیه رودخانه قزل اون، چشمه آب گرم میانج، چشمه آب گرم حلب، چشمه آب معدنی ینگجه، حاشیه رودخانه آق زوج، یخچال طبیعی قوشقار

جاذبه های تاریخی

گنبد-سلطانیه ابهر : امام زاده اسماعیل شناط، امام زاده یحیی، بقعه شاه زاده زیدالکبیر، پیر احمد زهرنوش، گنبد سلطانیه، مجموعه تپه های تاریخی سلطانیه، مسجد جامع بقعه، مقبره و مجموعه چلپی اوغلی، مقبره ملا حسن کاشی، نقش برجسته داش کسن
بقعه-قیدارنبی
خدابنده : آرامگاه ارغون خان، بقعه قیدار نبی، بنای تاریخی چلبی اوغلی، مسجد جامع قیدار، مسجد جامع سجاس، مسجد جامع خدابنده، منطقه تاریخی سجاس
پل-میر-بهاءالدین
زنجان : امام زاده حضرت سید ابراهیم، بنای رختشوی خانه، پل تاریخی میر بهاالدین، پل تاریخی سید محمد زنجان، پل تاریخی سردار زنجان، عمارت ذوالفقاری کلاه فرنگی، غار تاریخی گلجیک، قلعه یاستی قلعه انگوران، کاروانسرا و مجموعه تاریخی نیک پی، کاروانسرای سنگی زنجان، مجموعه بازار زنجان، مجموعه راسته مسگرها، مجموعه چاقو سازان و چاروق دوزان، مسجد جامع زنجان، مسجد جامع قلابر
غار-تاریخی-دربند
ماهنشان : آتشکده و قلعه بهستان، تپه گیلار، تپه اورتا، تپه تکلی کانی، روستای تاریخی یاستی قلعه، قبرستان گورتپه، قلعه قشلاق، قلعه بهستان، قلعه ارزه‌خوران، قلعه جوق سیاه منصور، قلعه صخره ای مهر، قلعه کلیسا، قلعه گنجعلی بیگ، قلعه یاستی قلعه، غار تاریخی دربند، کاروانسرای سرچم، کلیسای ماهنشان، مقبره مولانا همتی انگورانی

سایر جاذبه های استان زنجان

مساجد مسجدجامع-زنجان مسجد-اسحاق-میرزامسجدجامع-سجاس مسجد-قروه مسجد-خانمگنبد-مسجد-رسول-الله امامزاده ها امامزاده-زیدالکبیر امامزاده-اسماعیل امامزاده-حیدر امامزاده-سید-ابراهیم امامزاده-عبدالخیرامامزاده-محمد-ماهوری-طارم امامزاده-موسی-ابن-جعفر-وزنهامامزاده-یحیی-صائین-قلعه آرامگاه ها بقعه-ملاحسن-کاشیمقبره-ابوالقاسم-مجتهدمقبره-حاج-میرزا-عبدالله بازار بازار زنجانبازار-زنجانبازار-زنجان قلعه ها قلعه-پیرقشلاق قلعه بهستانقلعه-مهر چهارطاقی ها چهار-طاقی-الزینچهار-طاقی-تشویرچهار-طاقی-سرچم موزه ها موزه-آثار-شهداموزه-باستان-شناسی-بقعه-پیرموزه-تاریخ-طبیعی موزه-عمارت-داراییموزه-مردان-نمکی(عمارت-ذوالفموزه-مردم-
شناسی(رختشویخانه) سایر جاذبه ها روستای-خویین پل-سردار آبشار-شارشارتهم روستای-صخره-ای-قروه سدپری-ماهنشان کاروانسرای-سنگی

ابهر

امام زاده زید الکبیر سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه , معروف به شاه زاده زید الکبیر , در انتهای خیابان استاد مطهری ابهر واقع شده است . این بقعه از نظر سبک معماری در منطقه بی نظیر است , بنایی آجری است و بر فراز آن گنبد زیبایی از نوع گنبدهای مخروطی به چشم می خورد.

امام زاده محمد سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در مرکز شهر ابهر و بالاتر از مسجد نور قرار دارد . شجره طیبه این امام زاده عبارت است از : امام زاده محمد بن احمد بن عبدالله بن علی بن السدید بن حسن الامیر شهید زید بن حسن مجتبی بن علی بن ابیطالب (ع) .

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امام زاده ابراهیم در قسمت جنوب ابهر واقع شده است . بقعه از گل وخشت ساخته شده است و گنبد کوچکی دارد . هم اکنون اطراف این بقعه تبدیل به پارک شده و به نام پارک مصلا معروف است.

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: بنای امام زاده اسماعیل , بنای تاریخی و زیارتی بسیار زیبایی است که در جادهٔ ترانزیستی ابهر ـ تاکستان قرار گرفته است . نسبِ امامزاده به علی بن ابیطالب (ع) می رسد. دربعضی از تذکره ها , از دفن امام زاده اسماعیل در اوایل قرن ششم هجری در این بنا سخن گفته اند اما سبک معماری بنا نشان دهندهٔ احداث آن در قرن نهم هجری و تزئینات الحاقی آن در اواخر دورهٔ صفویه است.

خدابنده

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه بنایی ساده و کوچک است و در سجاس , پنج فرسخی غرب سلطانیه واقع شده است . دراین بقعه , صندوق چوبی منبت کاری شده ای قرار دارد. وجود چند قطعه چوب منبت کاری شدة بسیار نفیس در داخل بقعه که از زیبایی و ظرافت خاصی بهره مند است مؤید این امر است که دست کم به حدود قرن ششم هجری مربوط می شده است . ولی بخش عمده صندوق کنونی , مربوط به قرن دوازدهم هجری است.

امام زاده یحیی سلام الله علیه

توضیحاتک این آرامگاه که بقعه ای با ازارهٔ سنگ تراش قرمز رنگ و دیوارهای آجری ساده است . درصائین قلعهٔ زنجان واقع شده است . قدمت این بنا به قرن هفتم یا هشتم هجری می رسد . قسمت داخلی بنا فاقد تزئینات است وفقط درنمای بیرونی و در منتهی الیه گنبد, یک ردیف کاشی فیروزه ای کارشده است . صاحب آرامگاه را از نوادگان امام کاظم (ع) ذکر کرده اند.

زنجان

امام زاده سید ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده سید ابراهیم یکی از بقعه های معتبر شهر زنجان است . علمای دین در شجره نامهٔ آن اختلاف نظر دارند. جمعی ایشان را " ابراهیم بن موسی بن جعفر (ع) " دانسته اند و جمعی دیگر , ایشان را " ابراهیم بن محمد بن عبدالله بن الحسن بن العباس بن علی (ع) " دانسته اند . بنای امامزاده در سال 1340 شمسی , منطبق بر بنای قدیمی نوسازی گردید . گنبد آن که از نوع تک پوششه است . با واسطهٔ چهارگوشواره بر جرزها استوار شده است و در حد فاصل گوشواره ها و گنبد , هشت نورگیر تعبیه شده است .از بناهای دیگر این مجموعه , مسجد اعظم در ضلع غربی آن است که تجدید بنای آن , مرهون خدمات ارزندهٔ روان شا د " منصور محاوری " است.

استان سمنان

معرفی

اشاره

استان سمنان با مساحتی برابر ۹۸ هزار و ۵۱۵ کیلومتر مربع، یعنی حدود ۸/۵ درصد از وسعت کل کشور را به خود اختصاص داده است که ازاین لحاظ در سطح کشور دارای رتبه ششم است. این استان از شمال با استان‌های خراسان شمالی، گلستان و مازندران، از جنوب با استان‌های یزد و اصفهان، از شرق با استان خراسان رضوی و از غرب با استان‌های تهران و قم همسایه است. مرکز استان سمنان، شهر سمنان است و از شهرهای مهم آن می توان به دامغان، شاهرود و گرمسار اشاره کرد.

موقعیت جغرافیایی

استان سمنان در دامنه های جنوبی رشته کوه البرز واقع شده که ارتفاع آن از شمال به جنوب کاهش می یابد و به دشت کویر منتهی می شود. این استان به دو بخش کوهستانی و دشت های پایکوهی تقسیم می شود. از دیگر مشخصات جغرافیایی این منطقه وجود شیب با جهت شمال به جنوب است که علت آن مجاورت با سلسه کوه های البرز در شمال و زمین های هموار و کویر در جنوب است. با استناد به مطالعه های زمین‌شناسی، قدیمی‌ترین تشکیلات از سنگ‌های دیرین زیستی تا آبرفت‌های کوارترنری دراین منطقه وجود دارد. سنگ‌های این دوران بیشتر در شمال سمنان، اطراف شهمیرزاد و جنوب ارتفاعات شمال دامغان و شاهرود وجود دارند. به جز «سنگ های دوران دیرین زیستی»، سنگ‌های از «دوران میان زیستی» در شمال شهمیرزاد، «رسوبات دوران ترشیاری» از سمنان تا آهوان و طبقات گچدار در شمال سمنان دیده می‌شوند. همچنین «سنگ‌های دوران کواترنری» از کوه‌های شمالی تا دشت کویر مشاهده می‌شوند.
استان سمنان به علت داشتن شرایط جغرافیایی مختلف، دارای آب و هوای متفاوت در مناطق گوناگون به شرح ذیل است: اقلیم نیمه بیابانی شدید که قسمت های از استان از جمله گرمسار و بنکوه را در برگرفته است. اقلیم نیمه بیابانی ضعیف که مشتمل بر قسمت های از سمنان، شاهرود و دامغان است. اقلیم مدیترانه ای گرم و خشک که نوار شمالی استان را شامل می شود. به طور کلی آب و هوای این استان در نواحی کوهستانی هوا سرد، در دامنه کوه ها هوا معتدل و در کنار کویر هوا گرم است.

پیشینه تاریخی

استان سمنان امروزی ، بخشی از ایالات «ورن» یکی از ایالات ۱۶ گانه دوران باستان است که در دوره مادها و هخامنشیان بخشی از قلمرو سرزمین «پارت» را در همسایگی مادها تشکیل می داد. این منطقه در تمام دوره حکومت مادها و هخامنشیان، «کومیسنه یا کومیشان» و «قومس» بعد از اسلام، جزو ایالت بزرگ «پارت یا پرتو» به شمار می‌رفت. در این دوره سمنان، شهر سرحدی ایالت‌های پارت و ماد به حساب می آمد. به همین علت برخی از مورخان، زمانی این شهر را جزو مادها و گاهی جزو پارت‌ها به شمار می آوردند. در دوران باستان در محل «آتشکده بزرگ هریس» در «کومش یعنی سمنان» شهری عظیم با بت خانه ای بزرگ و ساختمانی رفیع وجود داشته است. به همین علت احتمال می رود که مردم این سرزمین قبل از داشتن دین زرتشت، دارای مذهب «سمتی» یا «سمینه» بوده اند. عده ای معتقدند نام سمنان «سیم لام» بوده که بنای آن به دست دو نفر از فرزندان حضرت نوح به نام های «سیم النبی» و «لام النبی» انجام گرفته و مقبره آنان در کوه های شمال شرق سمنان و در محلی موسوم به پیغمبران قرار گرفته است. برخی دیگر نیز افسانه بنای اولیه را به دو هزار سال قبل از میلاد مسیح به دستور تهمورث دیوبند را نسبت می دهند.

این ایالت، در زمان ساسانیان به «پشتخوارگر» تغییر نام داده که شامل همان شهرهایی بود که در ایالت ورن وجود داشتند. حد غربی این ایالت، خوار گرمسار فعلی، حد شرقی آن شاهرود و حد شمالی آن، کوهستان‌های جنوبی طبرستان بود.

اشکانیان ایالات ایران را به هجده بخش وسیع تقسیم کردند که یکی از ایالت‌های مهم آن «کمیسن قومیس» یا «قومس» در نواحی سمنان و دامغان کنونی بود.

در نیمه قرن هفتم میلادی در زمان یزدگرد سوم، آخرین پادشاه سلسله ساسانی، مهاجمان عرب کشور ایران را به تصرف خود درآوردند. اعراب، نخست شهر بزرگ و آباد ری را تسخیر کردند، سپس به شمال شرقی رفته و به سرزمین کومش که شامل شهرهای سمنان، دامغان، بسطام بود، رسیدند و آن ر اتسخیر کردند.

سمنان در دوره‌های بعد از اسلام جزو سرزمین تاریخی «کومش یا قومس» به شمار می‌آمد و طی تاریخ دو هزار ساله خود شاهد فراز و نشیب‌ها، جنگ‌ها، شکست‌ها و پیروزی‌های بی شمار بوده‌است.

دردوران حکومت امویان و عباسیان به ویژه پس از قتل ابومسلم خراسانی

به دست منصور دوانیقی، شورش سراسر ایران را در برگرفت و نهضت‌های بی‌شماری به وقوع پیوست که از مهم‌ترین آن‌ها «قیام سنباد زردتشتی» بود. در اندک زمان، زرتشتیان طبرستان و نواحی جنوب طبرستان یعنی سنگسر یا همان مهدی‌شهر، شهمیرزاد و فولاد محله، به رهبری وی، قومس و ری را به تصرف در آوردند، ولی در ساوه شکست خوردند و «سنباد» به قومس گریخت و پس از ضبط خزاین ابومسلم به طبرستان رفت. وی پس از مدتی در دره‌های سنگسر و شهمیرزاد به قتل رسید.
ایالت قومس یا کومش، از کانون‌های مهم اسماعلیان در قرن‌های ششم و هفتم هجری بود. به طوری که در این ایالت ۱۵۰ قلعه در اختیار این فرقه بود که هر مجموعه از آن‌ها را یک کدخدا و هر قلعه مجزای آن را یک محتشم که به منزله فرماندار کل یا حاکم بزرگ بود، زیر نظر داشت.
سمنان در دوران مغول، همچون سایر نقاط ایران از حمله و کشت و کشتار این قوم در امان نماند و متحمل خسارات جانی و مالی بسیار شد. این کشت و کشتار، در زمان تیمور لنگ نیز که از سال ۷۸۳ هـجری، حمله به ایران را شروع کرد، ادامه یافت.
پس از ظهور و استقرار حکومت صفویان، شاه اسماعیل صفوی به سرکوب گردن کشان ولایت‌ها پرداخت. از جمله، حاکم قلعه فیروزکوه را دستگیر کرد و به این ترتیب، ولایت فیروزکوه، خوار، سمنان و سنگسر به تصرف صفویان درآمد.
کریم خان زند با عنوان وکیل الرعایا مدت ۲۹ سال در ایران سلطنت کرد، ولی در این مدت شهرهای سمنان، دامغان، شاهرود، بسطام، را در اختیار بزرگان خانواده قاجار قرار داد. بعد از مرگ خان زند، آقا محمد خان شیراز را ترک کرد و به طرف کومش و دامغان رفت و با گرد آوردن عده‌ای از افراد قبیله خود، سرانجام توانست به ولایت کومش و ولایت جنوبی دریای خزر دست یابد.
پس از آقا محمد خان، برادر زاده وی به نام فتحعلی شاه قاجار بر اریکه سلطنت تکیه زد و از همان ابتدای سلطنت، سرزمین قومس را که زادگاهش بود مورد توجه قرار دارد و ذوالفقار را به عنوان حاکم سمنان برگزید. نام جغرافیایی قومس تا اواخر دوران قاجاریه بر سر زبان‌ها بود، اما در زمان حکومت پهلوی اول، سمنان در شمار شهرهای استان دوم، یعنی مازندران در آمد.
در آغاز سال ۱۳۴۰ هـ. ش، در زمان نخست وزیری دکتر علی امینی و وزارت کشور سپهبد عزیزی، به پیروی از سنت تاریخی، طبق تصویب نامه هیئت وزیران، ایالت کومش یعنی سمنان، دامغان، شاهرود، بسطام وسرخه، جنوب طبرستان یعنی سنگسر و شهمیرزاد و نقاط تابعه آنها از

نظر تقسیمات کشوری به نام فرمانداری کل سمنان نامگذاری شد.
در سال ۱۳۵۵ هـ. ش، طبق تصمیم دولت وقت با اضافه شدن دماوند، فیروزکوه، گرمسار و ورامین فرمانداری کل سمنان به استان سمنان تبدیل شد و مرکز آن نیز همچنان شهر تاریخی سمنان باقی ماند. البته طبق تقسیمات کشوری سال‌های اخیر، سه شهر دماوند، فیروزکوه و ورامین از استان سمنان جدا گردیدند.

اقوام و زبان

اقوام مستقر در استان سمنان را می توان به دو دسته تقسیم کرد. دسته اول اقوامی بومی هستند که از گذشته های دور و قبل از اسلام به این سرزمین آمده و در آن ساکن شده اند مثل اقوام سنگسری ها، پروری ها و افتری های و نمونه های از این قبیل. دسته دوم گروه هایی هستند که از دوران کریم خان زند به این منطقه آمده اند. ایل ها و طوایف الیکایی، اصانلو، هداوند، عرب درازی و کتی از جمله این گروه ها به شمار می آیند.
مهم ترین گروه های عشایری در استان سمنان عبارتند از: ایل سنگسری، طوایف افتری، پروری، اعرابی، باصری در سمنان، ایل الیکایی، اصانلو، هداوند، عرب سرهنگی، عرب درازی در شهرستان گرمسار، عشایر خوار توران، عشایر طرود، عشایر پل ابریشم، گرابلی و گونیلی در شهرستان شاهرود و عشایر چهارده، کلاته و بادله در شمال دامغان و عشایر رسم در جنوب دامغان.
زبان مردم استان از بقایای دست نخورده زبان پهلوی است که در حال حاضر به گویش های سمنانی، سنگسری، شهمیرزادی، سرخه ای، بیابانکی تقسیم می شود. ولی گویش زبان فارسی نیز میان مردم شاهرود، دامغان و گرمسار رواج دارد. به غیر از این گویش ها، به دلیل مهاجرت اقوام دیگر به این سرزمین زبان های دیگری از قبیل: ترکی، عربی و تاتی در این منطقه متداول است.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان سمنان به دلیل نزدیکی با استان تهران، دارا بودن شبکه ارتباطی پیشرفته و راه آهن با استان های تهران، خراسان، مازندران و جنوب کشور در بخش صنعت از جایگاه ویژه ای برخوردار است. همچنین با توجه به وضعیت زمین شناسی منطقه، این استان از نظر تنوع مواد معدنی یکی از غنی ترین مناطق کشور به شمار می آید. معادن فعال در این منطقه عبارتند از: زغال سنگ، کرومیت، گچ، نمک، سیلیس، سولفات دو سود، دولومیت، پتاس، خاک های صنعتی، مس، سرب، روی، بوکسیت، منگنز، گوگرد، فسفات.

استان سمنان به دلیل موقعیت جغرافیایی، اقلیم بیابانی و نیمه بیابانی ومحدودیت‌های آب وخاک، از موقعیت کشاورزی مطلوبی برخوردار نیست. تنها دو درصد از کل مساحت استان زیر کشت آبی و دیم است. عمده‌ترین محصولات این استان را گندم، جو، سیب زمینی، پنبه بومی و ورامینی، یونجه، اسپرس، شبدر و چغندرقند تشکیل می‌دهند.

ولی در بخش دام داری، منطقه به علت داشتن مراتع غنی از وضعیت خوبی برخورداراست و به عنوان یکی از قطب های مهم دامپروری کشور به شمار می‌آید.

این استان همچنین یکی از مراکز مهم فعال در بخش صنایع دستی محسوب می شود. جاجیم بافی، چادر شب، پلاس و چوقا، چاپ قلمکار، سرامیک، سفال سازی، قالی بافی، گلیم بافی، نمد مالی، از جمله انواع صنایع دستی موجود در آن هستند.

سوغات

بخش شیرینی : نان چای شامل شیرینی و کماج، نقل و نان داچه شاهرود
بخش کشاورزی و دامپروری : انجیر و گردو سمنان، گردو، آلو شهمیرزاد، انگور، زردآلو، گیلاس و قیسی شاهرود، پسته دامغان، انار، به و خربزه گرمسار
بخش صنایع دستی : انواع پارچه های ظریف چون: چادر، برک، شال و مقنعه، پارچه ها و سفره های قلمکار، جاجیم، گلیم، ظروف سفالی، سرامیک، نمد، مرصع، معرق کاری و درودگری

باداب-سورت دامغان : قله شازŰϘŰچشمه و رودخانه علی، چشمه کشت دشت، چشمه های آب معدنی جیران قلعه، چشمه باد آب سل آباد، باد آب سورت، نمک زار کویر دامغان، پارک جنگلی دامغان پارک-جنگلی-محلات سمنان : قله نیزوا، قله قدمگاه، قله نرو ارم، طبیعت سیاه کوه و فیل کوه، چشمه معدنی تلخ آب، چشمه معدنی شور آب، چشمه معدنی نمک دره، چشمه های آب مراد، آب قولنج، آب گرم و آب سرد سمنان، چشمه شیخ، چشمه سر شهمیرزاد، چشمه روزبه، چشمه هوا خورسو، چشمه جوین، چشمه امام زاده زید، چشمه امام زاده عبداله، پارک جنگلی سوکان، پارک جنگلی کومش، پارک جنگلی محلات، غار دربند، منطقه حفاظت شده پرور جنگل-ابر شاهرود : قله شاهوار، چشمه نی، چشمه مهاجرت، پارک جنگلی شاهرود، جنگل ابر، منطقه حفاظت شده خوارتوران، منطقه حفاظت شده خوش ییلاق حبله-رود گرمسار : پارک جنگلی گرمسار، رودخانه حبله رود، چشمه شاه، چشمه عین الرشید، چشمه امام زاده خوشنام، چشمه سنگ آب، چشمه یخچال، چشمه کهنه ده، چشمه شهرآباد

جاذبه های تاریخی

برج-طغرل دامغان : آتشکده صبح، امام زاده جعفر و امام زاده محمد، بازار قدیمی دامغان، برج پیرعلمدار، برج طغرل، بقعه عبدالعالی و عبدالمعالی، بقعه امام زاده ابراهیم، روستای شاه عباسی، قلعه های مایان، گنبد زنگوله، عمارت آقا محمدخان و فتحعلی شاه، عمارت دختر ناصرالدین شاه یا امیرآباد، مدرسه موسویه، مدرسه مطلب خان، مسجد جامع ، مسجد تاریخانه، مقبره شاهرخ میرزا، نقاره خانه
سمنان-مسجد-جامع سمنان : آب انبار کارخانه، آب انبار کهنه دژ، آب انبار توکلی، آب انبار سرخه، آب انبار ناسار، آتشگاه سمنان، ارگ علا، دروازه ارگ، دارالحکومه، برج چهل دختر، تپه ناسار یا نوحصار، حمام حضرت، حمام ناسار، حمام قلی، حمام نخست، قلعه سارو، حمام پهنه، قلعه کوش مغان، قلعه لاسگرد، قلعه پاچنار، کاروانسرای آهوان شاه سلینمانی، کاروانسرای شاه عباسی، کاروانسرای لاسگرد، کاروانسرای شاه سلیمانی و شیخ علاالدوله، مدرسه حاج فتحعلی بیگ، مدرسه صادق خان، مسجد جامع سمنان، یخدان آتشگاه برج کاشانه شاهرود : آرامگاه شیخ الوالحسن خرقانی، آرامگاه بایزید بسطامی، آرامگاه شیخ عمادالدین، آرامگاه ابن یمین فرومدی، آرامگاه شیخ جوری، امام زاده محمد، برج کاشانه، برج مزج، تپه خوربان، تپه سنگ چخماق، حمام امیریه، قلعه میامی، قلعه پارت ها، کاروانسرای عباس آباد، مدرسه بید آباد، مدرسه پاهرخیه یا بسطام، مدرسه بازار، مدرسه محمد خان زمان، مسجد جامع بسطام، مسجد حضرت مجتبی، یخدان میان آباد، یخدان عباس آباد آب-انبار-گرمسار گرمسار : آب انبار گرمسار، آب انبار ناسار، امام زاده سلطان شاه نظر، بقعه امام زاده علی اکبر، تپه گیس، قصر شاه عباس یا قصر بهرام، قصر عین الرشید، قصر حرمسرا، قلعه بنکوه، کاروانسرای ده نمک، یخدان شه سفید

سایر جاذبه های استان سمنان

امامزاده یحیی ایوان-ایلخانی-مسجد-جامع-سمنآسیاب آبی باغات-انار باغ-فیض پیرنجم-الدین مسجد-امام-علیمسجد-زاوغانمسجد-سلطانی

دامغان

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در فاصله 8 کیلومتری دامغان و در 1.5 کیلومتری جنوبی دهکده وامرزان قرار دارد . تاکنون شجره نامه ای که بیانگر اصل و نسب و تاریخ زندگانی صاحب بقعه باشد به دست نیامده است . اما مردم محل , این آرامگاه را متعلق به حضرت ابراهیم (ع) فرزند موسی بن جعفر (ع) می دانند .در نزدیکی امام زاده گنبدی از جنس خشت و قدیمی وجود دارد و در داخل آن قبری نیز وجود دارد که آن را گنبد علی نام نهاده اند.

عبدالعالی و عبدالمعالی سلام الله علیهما

توضیحات: در قسمت جنوب شرقی دامغان و در کوی معصوم زاده مقبره ای وجود دارد که مشهور به معصوم زادگان عبدالعالی و عبدالمعالی است . بقعه دارای گنبد پیازی شکل است که از خشت و گل ساخته شده است و سطح خارجی آن با کاشی کبود معمولی مزین شده است . حرم به صورت اتاق هشت ضلعی است که هشت تاقنمای متساوی الاضلاع به ابعاد دو متر دارد و از سطح زمین در حدود 50 سانتی متر بلند تر است . مساحت تقریبی حرم 35 متر مربع و کف آن با موزائیک مفروش شده است . در وسط حرم دو قبر وجود دارد که روی قبر ها یک ضریح چوبی غیر مشبک با حفاظ شیشه ای رنگی و بدون سقف به طول 2.60 و عرض 2.30 و بلندی 1.70 قرار گرفته است . این ضریح روی ستونی از سنگ مرمر توسی به ارتفاع 30 سانتی متر است .

امام زاده جعفر و امام زاده محمد سلام الله علیهما

توضیحات: در نقطهٔ مرکزی شهر دامغان مجموعه امام زاده جعفر (ع) شامل بقعه امام زاده جعفر (ع) و امام زاده محمد (ع) , آرامگاه شاهرخ میرزا و بنای چهل دختران وجود دارد که قدمت آنها به حدود 1250 سال قبل و به زمان سلجوقیان باز می گردد . امام زاده جعفر (ع) از اولاد اما سجاد (ع) است . گنبد امام زاده از میزان متعارف بلندتر است و در سالهای اخیر با آجر معمولی به سبک پله ای باز سازی گردیده است . بقعه حرمی مربع شکل دارد که قبر در وسط آن قرار دارد و یک ثندوق چوبی کنده کاری شده روی قبر وجود دارد.

سمنان

امام زاده علی بن جعفر سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در خیابان شهید رجایی واقع شده است . و مساحت این مجموعه در حدود 3500 متر مربع و محل دفن امام زاده جعفر(ع) فرزند امام صادق (ع) است . در قسمت جلو ایوان و پیش فضای آن , یک مهتابی بزرگ به طول بیست و دو متر و عرض ÷انزده متر واقع گردیده که با دوازده پله به حیاط کوچک کنار بقعه راه پیدا می کند . صحن ها , صفه , سالن , راهرو و مهتابی ,محل دفن اموات بوده و به صورت گورستان عمومی درآمده است.

شاهرود

امام زاده محمد سلام الله علیه

توضیحات در کنار آرامگاه بایزید بسطامی در شهر بسطام بقعه ای بسیار معروف به نام بقعه امام زاده محمد (ع) قرار دارد که بنا به روایتی محل دفن فرزند امام صادق (ع) و یا نوه اوست . بقعه امامزاده محمد شبیه گنبدی است که در فاصله پانزده کیلومتری سمت شمال آن ساخته شده است . و تقریبا قرینه یکدیگرند . گنبد سمت شمال آن , بنام گنبد غازان خان معروف است . و بنای آن را به غازان خان مغول نسبت می دهند . غازان خان دو گنبد را بر سر قبر امام زاده محمد (ع) و آرامگاه بایزید بنا کرد . در میان دو گنبد فوق الذکر ایوانی قرار دارد به نام ایوان غازان خان که در داخل ایوان مذکور چیزی نیست و سطح آن نیز کوچک و بن بست است . بر روی ایوان گچبری هایی دیده می شود . ساختمان آن تقریبا متناسب و با اسلوب صحیح معماری بنا گردیده است.

گرمسار

امام زاده علی اکبر سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امام زاده علی اکبر (ع) در چهارده کیلومتری جنوب شرغی گرمسار و در قریة امام زاده علی اکبر واقع می باشد . امام زاده دارای موقعیت خوبی است و می توان گفت این بقعه یکی از معروف ترین بقعه های گرمسار می باشد . این بقعه دارای آب لوله کشی شده و برق شهری راه آسفالته می باشد و زائران براحتی میتوانند به زیارت بروند . تاریخ ممشخصی برای این بقعه قید نشده ولی بنا بر شواهد و قرائن قدمت تاریخی این بقعه به حدود هشتصدوپنجاه سال قبل می رسد . گنبد بنا به دوره ایلخانی و رواقهای پیوست و هشتی ورودی آن مربوط به دوره قاجار بر میگردد .

امام زاده سلطان شاه نظر سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده سلطان شاه نظر در جنوب شرقی گرمسار در بخش آرادان می باشد . تاکنون شجره نامهای که مشخص کننده اصل و نسب صاحب آرامگاه باشد بدست نیامده است .قدمت آن تقریبا دویست سال می باشد . و مربوط به اوایل دوره قاجاریه می باشد . بقعه دارای تاقهای جناقی و گنبدی شکل تقریبا مخروطی است . ساختمان بقعه از نظر معماری در نوع خود کم کم نظیر و داخل گنبد از گچبری های زیبا برخوردار است . این بنا بر روی یک تپه مشرف به روستا واقع گردیده و از آن روستا بخوبی نمایان است . به گفته افراد مورد اعتماد محلی در سال های قبل این امام زاده دارای زایران و مراجعه کنندگان بسیار بود اما به علت رسیدگی نکردن کافی در گذشته و نامطلوب بودن وضعیت ساختمان بقعه به تدریج از رونق افتاد.

اشاره

استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرق ایران با مساحتی حدود ۱۸۷ هزار و ۵۰۲ کیلومتر مربع، بیش از ۱۱ درصد از وسعت کشور را به خود اختصاص داده که از این لحاظ به عنوان پهناورترین استان ایران به شمار می آید. این استان، از شرق با کشورهای پاکستان و افغانستان، از جنوب با دریای عمان، از شمال و شمال غرب با استان خراسان و از غرب با استان های کرمان و هرمزگان همجوار است. بد نیست اضافه کنیم که مرز مشترک استان سیستان و بلوچستان با کشور پاکستان ۹۰۰ کیلومتر، با کشور افغانستان ۳۰۰ کیلومتر و با دریای عمان به طور تقریبی ۲۷۰ کیلومتر است. مرکز استان، شهر زهدان است و شهرهای مهم آن عبارتند از: ایرانشهر، چابهار، خاش، زابل، سراوان، نیک شهر.

موقعیت جغرافیایی

دشت سیستاناستان سیستان و بلوچستان از دو ناحیه «سیستان» و «بلوچستان» تشکیل شده که از نظر طبیعی با یکدیگر متفاوت هستند:
دشت سیستان یکی از دشت های داخلی فلات ایران است که به طور متوسط ۴۷۵ تا ۵۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و از آبرفت های دلتای قدیمی و فعلی رودخانه هیرمند و سیلاب های اطراف آن پوشیده شده است. این سرزمین در جلگه ای پست و هموار در منتهی الیه مرز شرقی ایران قرار دارد. این دشت از بقایای دریاهای دوران سوم زمین شناسی است و بر اثر حرکات کوه زایی به صورت چاله درآمده است. از مهم ترین کوه های این منطقه می توان به «پلنگ کوه» مشرف به دشت سیستان، «کوه خواجه» در حاشیه دریاچه هامون و غرب زابل اشاره کرد.
و اما ناحیه بلوچستان قسمت جنوبی استان را شامل می شود و منطقه وسیع کوهستانی است که با توجه به مجاورت با دریای عمان و وزش بادهای موسمی دارای آب و هوای متفاوتی است. بارش کم نزولات جوی و عدم وجود منابع برفی کوهستانی باعث شده بیشتر رودخانه های این منطقه فصلی و موقتی باشد و در بخش وسیعی از استان، منابع محدود آب های زیر زمینی تنها امکانات تامین آب محسوب می شود.
کوه-خواجهارتفاعات سیستان و بلوچستان به دوران دوم و سوم زمین شناسی تعلق دارد و سنگ های آن اغلب آهکی و گچی است. این ارتفاعات دنباله رشته کوه های مرکزی هستند که از « الوند » شروع شده و به موازات رشته کوه های زاگرس امتداد یافته و به بلوچستان ختم می شود و شامل ناهمواری های شرق چاله لوت و ارتفاعات دیواره شرقی و جنوبی چاله جازموریان است .مهمترین ارتفاعات این منطقه عبارتند از: کوه تفتان، کوه بزمان، کوه بیرک، بم پشت، کوه سلیمان، کوه ملک سیاه، سلسه جبال پیر شوران .
رودخانه های مهم استان سیستان و بلوچستان نیز مانند مناطق کوهستانیش در دو ناحیه سیستان و بلوچستان به علت موقعیت اقلیمی به صورت دائمی و فصلی متفاوت است. از مهمترین رودخانه های دائمی ناحیه سیستان می توان به رودخانه هیرمند اشاره کرد که از کوه های هندوکش و ارتفاعات بابا یغما در غرب کابل – افغانستان سرچشمه گرفته و پس از طی مسافت ۱۰۵۰ کیلومتر وارد خاک ایران می شود و در نقطه مرزی به دوشاخه تقسیم می شود که یک شاخه آن درامتداد مرز جریان دارد و بعد از گذر از دشت سیستان به دریاچه هامون متصل می شود و شاخه دیگر آن وارد رودخانه سیستان شده و شاخه های متعددی از آن

منشعب می شود که عبارتند از سیلک ، نیامک ، نهراب و در آخر به دریاچه هامون می ریزد.
دریاچه-هاموناز مهمترین رودخانه های موجود در بلوچستان نیز می توان به بمپور، کاجـو، سرباز، باهو کلات، کهیر یا نیک شهر، ماشکید یا ماشکل، رابچ یا فنوچ، سیانجـــان یا تلخ آب، لادیز و گزو را نام برد که از این میان رودخانه های بمپور و کاروان‌در از مهمترین رودخانه های دایمی این منطقه به شمار می آیند.
به جز رودخانه های جاری در استان سیستان و بلوچستان، سه دریاچه ی مهم کشور نیز در این استان واقع شده که عبارتند از: دریاچه هامون، دریاچه جازموریان و دریاچه هامون ماشکل.
استان سیستان و بلوچستان با توجه به موقعیت جغرافیایی، از یک طرف تحت تاثیر جریان های جوی متعدد مانند؛ جریان بادی شبه قاره هند و به تبع آن باران های موسمی اقیانوس هند قرار دارد و از طرف دیگر تحت تاثیر فشار زیاد عرض های متوسط قرار دارد که گرمای شدید مهم ترین پدیده مشهود اقلیمی آن است. از دیگر وضعیت های آب و هوایی می توان به وزش بادهای شدید موسمی، طوفان شن، رگبارهای سیل آسا، رطوبت زیاد و مه صبحگاهی اشاره کرد. از نظر طبقه بندی اقلیمی، استان دارای آب و هوای متفاوتی در مناطق مختلف است و چنین می توان گفت که در مناطق ایرانشهر، زابل دارای آب و هوای بیابانی، در ناحیه زاهدان آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی، در مناطق سراوان، خاش، چابهار آب و هوای نیمه بیابانی، در ناحیه کوهستانی بم پشت در جنوب سراوان تا کوه های بشاگرد آب و هوای نیمه بیابانی معتدل، اقلیم شرق ارتفاعات و فلات های مرتفع و کم وسعت میان آن آب و هوای نیمه بیابانی با زمستانی سرد جریان دارد. به طور کلی استان سیستان و بلوچستان در ناحیه آب و هوایی بیابانی و خشک قرار گرفته است.

سرزمین اساطیری سیستان و بلوچستان از دو ناحیه شمال و جنوب تشکیل شده است. سیستان امروزی که قسمت شمالی استان را شامل می شود در کتاب اوستا، یازدهمین سرزمینی است که اهورامزدا آن را آفرید.نام سیستان از نام اقوام آریایی «سکا» گرفته شده است. سکاها حدود سال ۱۲۸ قبل میلاد این منطقه را به تصرف خود درآورده و درآن ساکن شدند. هردوت در نوشته های خود «مکا یا سیستان و بلوچستان» کنونی را «ساتراپ چهاردهم شاهنشاهی» گسترده هخامنشی عنوان کرده است. همچنین فردوسی، بلوچ ها را جزوی از ارتش کیخسرو شاه ایران نامیده است و در جایی از جنگ بلوچ ها با انوشیروان اشاره می کند. در کتیبه بیستون داریوش اعلام کرده که : «آن وهیزدات که خود را بردیا فرزند کوروش بزرگ می خواند سپاه به رخج - سیستان - فرستاده بود.» بر علیه وی «وان نام پارسی» بنده من شهربان رخج و مردی را سردار آنها کرده بود » در ادامه داریوش می گوید: «بعد از نبرد با بردیای دروغین همه دروغ گویان و شورشیان را شکست دادم و فرمانروای رخج شدم .»

درجای دیگر یعنی در کتیبه نقش رستم به نقل از داریوش آورده اند: «به خواست اهورامزدا این است شهرهایی که من جدا از پارس متعلق به ایران کردم. بر آنان حکمرانی کردم . آنچه از من به آنان گفته شد آن را کردند. قانون من است که آنان را نگه داشت: ماد، خوزستان، پارت، هرات، بلخ، سغد، خوارزم، زرنگ، رخج، ث ت گوش، گندار، هند، سکایی های هوم نوش، سکایی های تیز خود، بابل، آشور، عربستان، مصر، ارمنستان، کپد و کیه، سارد، یونان، سکایی های ماورای دریا، سکودر، یونانی های سپر روی سر، لیبی ها، حبشی ها، اهالی مک، کارایی ها». همچنین بنای بیشتر شهرهای سیستان را به پهلوانان اسطوره ای ایران چون زال، سام و رستم نسبت داده اند. زمانی سیستان جزو قلمرو دولت ساسانی به شمار می‌آمد که به دست اردشیر بابکان فتح شد و در سال ۲۳ هـ. ق، مسلمانان عرب این سرزمین را فتح کردند. اولین فرمانروای معروف ایرانی این سرزمین بعد از اسلام، یعقوب لیث صفاری بود . بعد از صفاریان، سامانیان، غزنویان و سلجوقیان نیز هریک، مدتی در این سرزمین فرمان رانده‌اند. سرزمین بلوچستان امروزی که ناحیه جنوبی استان را تشکیل می‌دهد، در قدیمی‌ترین اسناد تاریخی به اسم «مکا» مشهور بوده و در نوشته‌های هرودت، تاریخ نگار یونانی، از آن به عنوان «گدروزیا» یاد شده‌است. به دنبال سقوط هخامنشیان توسط اسکندر مقدونی در سال ۲۳۰ پ- م. وی مسیر بازگشت خود از هند به ایران، شهر «گدروزیا» را

انتخاب کرده‌است.
پس از ساسانیان توسط اعراب مسلمان، در زمان خلیفه دوم، اکثر مردم این سرزمین بلافاصله به اسلام روی آوردند. از زمان ساسانیان به بعد این سرزمین همواره جزیی از ایران محسوب می‌شد. در سده دوازدهم یک خاندان هندی به نام «راجه گان» بر بلوچستان حکمرانی می کردند. رهبر این خاندان به نام «کامبار» برای جلوگیری از نفوذ و شورش افغان ها پس از نبردی سنگین آنان را شکست داد و توانست قدرتش را در این منطقه افزایش دهد.
در زمان حکومت شاه اسماعیل صفوی، سیستان دوباره تحت حاکمیت ایران قرار گرفت ولی در همین دوره بود که افغان ها شورش کرده و این سرزمین را ویران کردند. در زمان حکومت نادرشاه این سرزمین از سیطره حکومت افغان ها آزاد شد و زمانی که نادرشاه راهی هندوستان شد و به قندهار رسید لشگری را راهی بلوچستان کرد و آنان را با خود همراه کرد و عبداله خانبه اطاعت نادر در آمد. عبداله خان در جنگ با نواب سند به قتل رسید و پسرش حاج محمد خان جانشین وی شد. برادر حاج محمد خان به نام نصیر خان به منظور همراهی لشگر نادرشاه در جنگ با هندوستان رهسپار شد. وی پس از پایان جنگ و به هنگام بازگشت به ایران برادرش را کشت و خود حکومت سیستان را برعهده گرفت. در سال ۱۲۵۴ هـ. ق، ارتش انگلستان به افغانستان حمله کرد و پس از وارد کردن خسارت ها و تلفات بی شمار بالاخره در سال ۱۲۷۱ هـ. ق، عهد نامه ای بین خان سیستان و دولت انگلیس بسته شد که براساس آن قسمت های بلوچستان پاکستان به نام بلوچستان انگلیس نام گرفت و انگلیس خطوط راه آهن و ساختمان هایی را در آنجا بنا کردند.
در قرن نوزدهم با دخالت بریتانیا سیستن و بلوچستان به دو بخش غربی و شرقی تقسیم شد و تا سال ۱۳۰۷ هـ. ش، بلوچستان مانند سایر ایالت‌ها و ولایت‌های کشور حکومت خان خانی داشت اما پس از شکست دوست‌محمدخان بارکزائی قدرت حکومت مرکزی در این خطه تثبیت شد.
اقوام و زبان
بلوچه عقیده پژوهشگران پس از مهاجرت اقوام آریایی به ایران، گروهی از آنان از راه خوارزم به سمت بلخ و اطراف آن سرازیر شدند و در حدود شرق و شمال شرق ایران کنونی ساکن گشتند. همین گروه بعدها به غرب کشور را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند. در زمان حکومت هخامنشیان این سرزمین جزو مناطق تحت حکومتی آنان به شمار می آمد. در برخی از کتیبه های داریوش از جمله کتیبه ی بیستون که در آغاز سال ۵۲۰ پ. م، به فرمان وی در صخره ای از کوه بیستون کنده شده از ایالت های ۲۳ گانه ی هخامنشی از جمله ماکا یا بلوچستان نام برده شده است.

بدون شک قوم بلوچ از همین اقوام آریایی جدا شده و پس از گذشتن از بخش های شمالی به ناحیه ی جنوب آمده است. بلوچستان نام خود را از طوایف بلوچ که در این ناحیه سکونت دارند، گرفته است. درنتیجه قوم بلوچ، ایرانی نژاد و همانند کرد، لر ، فارس، آذری، تاجیک و غیره شعبه ای از نژاد آریایی ایران هستند. در این مورد نزدیکی زبان بلوچی به زبان باستانی اقوام مادی، موید این نظر است. زبان رایج در این استان زبان بلوچی است. این زبان با زبان پهلوی اشکانی و نیز پهلوی اوایل دوره ی ساسانی نزدیک است این زبان به لحاظ شرایط سخت تردد در سده های گذشته و نیز عدم اختلاط با زبان ها و گویش های دیگر اقوام، صورت اصلی کلمه ها بدون دگرگونی مانده است. زبان بلوچی با توجه به ریشه ی بسیاری از واژه ها و سابقه ی برخی از اصطلاح های رایج در زبان فارسی به دو بخش تقسیم می شود: بخش بلوچی شمالی یا سرحدی که بیشتر در نواحی زاهدان، خاش و سیستان متداول است و بخش بلوچی جنوبی که در ایرانشهر، سراوان، سرباز و چابهار رایج است.

زندگی مردم استان سیستان و بلوچستان به سه صورت روستایی، شهری و عشایری است که از این میان بیشتر جمعیت استان در روستاها زندگی می کنند. کشاورزی بیشتر در میان بلوچ های ساکن رواج دارد و بلوچ های متحرک به فعالیت در انبهبخش دامپروری مشغول هستند. کشاورزی در استان دارای اشکال متعددی است و تنها منبع تامین کننده آب این سرزمین رودخانه هیرمند است. مهم ترین محصول منطقه گندم است که به دو صورت آبی و دیمی صورت می گیرد. بعد از گندم، جو بیشترین سطح زیر کشت را به خود اختصاص داده است. از دیگر محصولات زراعی استان می توان به یونجه، توتون، کنجد، محصولات جالیزی و انواع سبزی ها اشاره کرد. بخش دیگری از فعالیت های کشاورزی استان، باغداری است که مهم ترین محصول آن انگور است انار، انجیر، توت و سیب از دیگر محصولات باغداری استان به شمار می رود. بیشتر محصول های باغ بلوچستان در دره های کوهستانی متمرکز هستند و خرما، مرکبات و موز در این ناحیه کاشته می شود. شرایط اقلیمی استان امکان کاشت و پرورش میوهای گرمسیری از جمله انبه، پاپایا یا خربزه درختی، نارگیل، زیتون خوراکی، چیکو ، کائوچو و نیشکر را به وجود آورده است.
به طور کلی استان سیستان و بلوچستان از لحاظ تولید میوه های گرمسیری مقام اول، از لحاظ تولید پیاز مقام دوم و از لحاظ تولید خرما مقام سوم و از جهت تولید گیاهان علوفه ای رتبه پنجم را به خود اختصاص داده است.
دامداری بیشتر در میان طوایف عشایری بلوچ رواج دارد و کوچ به عنوان پدیده ای اقتصادی در حیات ایلی به منظور جمع آوری خوراک انجام می گیرد که در این منطقه به خرما و شاخ و برگ آن محدود است. با توجه به حاصلخیزی خاک و کشت علوفه امکان توسعه و پرورش گاوشیری و پرواربندی را درمنطقه سیستان میسرساخته است.
در بخش پرورش ماهی، پرورش میگو در استان از اهمیت بالایی برخوردار است.
در استان سیستان و بلوچستان، بخش صنعت رشد چندانی نیافته است، به طوری که در حال حاضر، مردم این استان بیش‌تر کالاهای مصرفی و صنعتی خود را از سایر استان‌ها یا پاکستان تأمین می‌کنند. بافت اجتماعی استان، دورافتادگی و در حاشیه قرار گرفتن از مراکز اصلی جمعیتی، عدم دسترسی به منابع تکنولوژی، کمبود نیروی انسانی ماهر و کمبود زیربناها، تراکم اندک جمعیت، پراکندگی نقاط زیستی، شرایط اقلیمی نامناسب،

فقر منابع آبی به ویژه در کانون های جمعیتی، فقر فرهنگی از عوامل اصلی محرومیت و عقب‌ماندگی صنعتی این استان است. ولی با این حال، صنایع موجود در استان به دو گروه ماشینی و دستی تقسیم می‌شوند: صنایع ماشینی استان عبارتند از: صنایع غذایی، نساجی، پوشاک و صنایع شیمیایی که بیشتر در اطراف زاهدان و شهرهای بزرگ فعال هستند. سایر صنایع استان بیشتر مشتمل بر کارگاه‌های فلزکاری، ریخته‌گری، ساخت لوازم خانگی و تانکرسازی است.
صنایع دستی بیشتر بین ایلات و عشایر استان رواج دارد و از اهمیت بالایی برخوردار است به طوری که از نظر تأمین درآمد، پس از کشاورزی و دامداری ، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. مهم‌ترین صنایع دستی عشایر سیستان و بلوچستان عبارتند از: حصیربافی، قالی‌بافی، سوزن‌دوزی، چادربافی، سفره‌بافی، جوال‌بافی، نمدمالی و سکه‌دوزی. در بخش معادن نیز می توان به معادن کشف شده استان نیز اشاره کرد: معدن مس در شمال غربی زاهدان با ذخیره‌ای بیش از ۱۵ میلیون تن، معدن کرمیت در نواحی خاش و معدن منگنز در منطقه کوتیج، معادن سنگ مرمر، سنگ آهک، تراورتن و شن و ماسهٔ سیلیسی. همچنین باید خاطرنشان کرد، دریای عمان یکی از منابع بسیار غنی نمک است. استخراج نمک از آب دریا همواره در روستاهای ساحلی رایج است و زمینه بسیار ارزان و مناسبی برای گسترش آن وجود دارد.

سوغات

بورک
بخش شیرینی ها : انواع نان و شیرینی های محلی مانند کلوچه محلی، تجکی، لندو، قتلمه، بورک، آچار.
بخش کشاورزی : انگور یاقوتی، خربزه و هندوانه زابلی. بخش صنایع دستی : قالی، پوشاک محلی، حصیر، گلیم و پارچه، سوزن دوزی، سفال کلپورگان، حصیربافی، سکه دوزی سراوان، تکه دوزی، بلوچی دوزی شهرستان ایرانشهر.
سفالسکه-دوزی بلوچی-دوزی.

منطقه-حفاظت-شده-باهوکلات
ایرانشهر : پناهگاه حیات وحش تمساح پوزه کوتاه کاندو، چشمه آب گرم بزمان، حاشیه رودخانه دامن، حاشیه رودخانه باهو کلات، حاشیه رودخانه بمپور، نخلستان های حاشیه رودخانه دامن، حاشیه رودخانه رابیچ یا فنوچ
غار-تیس
چابهار : باغ های موز زرآباد، پناهگاه حیات وحش در باهو کلات، درخت انجیر کهن سال مکر زن در تیس کوپان، سواحل دیدنی چابهار، غار بان مسیتی، غار تیس
کوه-تفتان
خاش : درخت سرو چند هزاره ساله میر عمر، دامنه و طبیعت کوه تفتان، غار چاهک، دامنه و قله تفتان، قله چهل تن
غار-لادیز
زاهدان : دامنه کوه ملک سیاه، چشمه آب معدنی موسی، حاشیه رودخانه سیانجان یا تلخ آب، غار لادیز، غار کرمانچی
ناهوک
سراوان : درخت کهنسل سرو سرجو ، چشمه آهوران ، حاشیه رودخانه ماشکل یا ماکشید، حاشیه رودخانه ناهوک، غار مولتان
تنگه-فنوج
نیک شهر : آبشار اوگینگ، تنگ سرحه، تنگ فنوج، حاشیه رودخانه کهیر، منطقه گردشگری آبند، منطقه گردشگری گرگان، منطقه گردشگری بلپیر، منطقه گردشگری شالمال

قلعه-بمپور
ایرانشهر : قلعه بمپور، قلعه ناصری یا قلعه ایرانشهر، محوطه تاریخی اسپید دژ، قلعه دامن
مسجد-جامع-تیس
چابهار : امام زاده غلام رسول، تپه گل افشان درکهیر، قلعه پرتغالی ها، قلعه قدیمی تیس، مسجد جامع تیس، منطقه آزاد تجاری
قلعه-حیدر-آباد
خاش : قلعه تاریخی خاش، زیارتگاه مرتضی علی، قلعه حیدر آباد، مسجد جامع خاش، گورستان چند هزاره ساله هفتاد ملا
مسجد-جامع-مکی
زاهدان : بقایای کاروانسرای قدیمی، بازار سرپوشیده، زیارتگاه ملک سیاه، ساختمان اداری و تجاری قدیمی ساختمان شهربانی میرجاوه، ساختمان گمرک بلوچستان، قلعه تپه لادیز، مدرسه طالقانی، مسجد شاه علی، مسجد زرنج، معماری صخره ای روستای تمین
شهر-سوخته
سراوان : آرامگاه ملک شمس الدین صفاری، آرامگاه شیخ محمد مرشد، آرامگاه ملا بایان، آتشکده کوه مهرگان، سنگ نگاره های دره کندیک، سنگ نگاره های در شیر و پلنگان، شهر سوخته در مسیر زابل به زاهدان، مسجد جامع دزک، قبرستان قدیمی سموکان، قبرستان قدیمی کله گان، قلعه بلقیس، قلعه خیرآباد، قلعه هشک، قلعه بم پشت، قلعه هیتک، قلعه دزک، قلعه زابلی، قلعه هیدوچ، قلعه سب، قلعه سه کوهه در مسیر زابل–زاهدان، قلعه ملا، قلعه کوهک، قلعه کنت، محوطه باستانی کلاتک بخشان، محوطه باستانی کله برزاد، محوطه باستانی روباهک، محوطه باستانی مهتاب خزانه کوهک، محوطه باستانی میل مارو، محوطه باستانی پیر کهورد، محوطه باستانی میر سید عمر
قلعه-بگ
نیک شهر : تپه دمبیگان، قلعه نیک شهر، قلعه قصر قند، قلعه بگ، قلعه چانف، قلعه مسکوتان، قلعه اسپکه، قلعه بنت، محوطه سیاه بن، محوطه هاتین یا خاتون، محوطه چهل دختران، مسجد جامع فنوج

سایر جاذبه‌های استان سیستان و بلوچستان

اسکله-رامینبمپور-بلوچستانبندر-چابهار تپه-گل-افشانخانه-ابویهروستای-تمین

استان سیستان و بلوچستان

معرفی

اشاره

استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرق ایران با مساحتی حدود ۱۸۷ هزار و ۵۰۲ کیلومتر مربع، بیش از ۱۱ درصد از وسعت کشور را به خود اختصاص داده که از این لحاظ به عنوان پهناورترین استان ایران به شمار می آید. این استان، از شرق با کشورهای پاکستان و افغانستان، از جنوب با دریای عمان، از شمال و شمال غرب با استان خراسان و از غرب با استان های کرمان و هرمزگان همجوار است. بد نیست اضافه کنیم که مرز مشترک استان سیستان و بلوچستان با کشور پاکستان ۹۰۰ کیلومتر، با کشور افغانستان ۳۰۰ کیلومتر و با دریای عمان به طور تقریبی ۲۷۰ کیلومتر است. مرکز استان، شهر زهدان است و شهرهای مهم آن عبارتند از: ایرانشهر، چابهار، خاش، زابل، سراوان، نیک شهر.

موقعیت جغرافیایی

دشت سیستاناستان سیستان و بلوچستان از دو ناحیه «سیستان» و «بلوچستان» تشکیل شده که از نظر طبیعی با یکدیگر متفاوت هستند:
دشت سیستان یکی از دشت های داخلی فلات ایران است که به طور متوسط ۴۷۵ تا ۵۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و از آبرفت های دلتای قدیمی و فعلی رودخانه هیرمند و سیلاب های اطراف آن پوشیده شده است. این سرزمین در جلگه ای پست و هموار در منتهی الیه مرز شرقی ایران قرار دارد. این دشت از بقایای دریاهای دوران سوم زمین شناسی است و بر اثر حرکات کوه زایی به صورت چاله درآمده است. از مهم ترین کوه های این منطقه می توان به «پلنگ کوه» مشرف به دشت سیستان، «کوه خواجه» در حاشیه دریاچه هامون و غرب زابل اشاره کرد.
و اما ناحیه بلوچستان قسمت جنوبی استان را شامل می شود و منطقه وسیع کوهستانی است که با توجه به مجاورت با دریای عمان و وزش بادهای موسمی دارای آب و هوای متفاوتی است. بارش کم نزولات جوی و عدم وجود منابع برفی کوهستانی باعث شده بیشتر رودخانه های این منطقه فصلی و موقتی باشد و در بخش وسیعی از استان، منابع محدود آب های زیر زمینی تنها امکانات تامین آب محسوب می شود.
کوه-خواجهارتفاعات سیستان و بلوچستان به دوران دوم و سوم زمین شناسی تعلق دارد و سنگ های آن اغلب آهکی و گچی است. این ارتفاعات دنباله رشته کوه های مرکزی هستند که از « الوند » شروع شده و به موازات رشته کوه های زاگرس امتداد یافته و به بلوچستان ختم می شود و شامل ناهمواری های شرق چاله لوت و ارتفاعات دیواره شرقی و جنوبی چاله جازموریان است .مهمترین ارتفاعات این منطقه عبارتند از: کوه تفتان، کوه بزمان، کوه بیرک، بم پشت، کوه سلیمان، کوه ملک سیاه، سلسه جبال پیر شوران .
رودخانه های مهم استان سیستان و بلوچستان نیز مانند مناطق کوهستانیش در دو ناحیه سیستان و بلوچستان به علت موقعیت اقلیمی به صورت دائمی و فصلی متفاوت است. از مهمترین رودخانه های دائمی ناحیه سیستان می توان به رودخانه هیرمند اشاره کرد که از کوه های هندوکش و ارتفاعات بابا یغما در غرب کابل – افغانستان سرچشمه گرفته و پس از طی مسافت ۱،۰۵۰ کیلومتر وارد خاک ایران می شود و در نقطه مرزی به دوشاخه تقسیم می شود که یک شاخه آن درامتداد مرز جریان دارد و بعد از گذر از دشت سیستان به دریاچه هامون متصل می شود و شاخه دیگر آن وارد رودخانه ƏƠƏƠǕƠشده و شاخه های متعددی از آن

منشعب می شود که عبارتند از سیلک ، نیامک ، نهراب و در آخر به دریاچه هامون می ریزد.
دریاچه-هاموناز مهمترین رودخانه های موجود در بلوچستان نیز می توان به بمپور، کاجـو، سرباز، باهو کلات، کهیر یا نیک شهر، ماشکید یا ماشکل، رابچ یا فنوچ، سیانجـــان یا تلخ آب، لادیز و گزو را نام برد که از این میان رودخانه های بمپور و کاروان‌در از مهمترین رودخانه های دایمی این منطقه به شمار می آیند.
به جز رودخانه های جاری در استان سیستان و بلوچستان، سه دریاچه ی مهم کشور نیز در این استان واقع شده که عبارتند از: دریاچه هامون، دریاچه جازموریان و دریاچه هامون ماشکل.
استان سیستان و بلوچستان با توجه به موقعیت جغرافیایی، از یک طرف تحت تاثیر جریان های جوی متعدد مانند؛ جریان بادی شبه قاره هند و به تبع آن باران های موسمی اقیانوس هند قرار دارد و از طرف دیگر تحت تاثیر فشار زیاد عرض های متوسط قرار دارد که گرمای شدید مهم ترین پدیده مشهود اقلیمی آن است. از دیگر وضعیت های آب و هوایی می توان به وزش بادهای شدید موسمی، طوفان شن، رگبارهای سیل آسا، رطوبت زیاد و مه صبحگاهی اشاره کرد. از نظر طبقه بندی اقلیمی، استان دارای آب و هوای متفاوتی در مناطق مختلف است و چنین می توان گفت که در مناطق ایرانشهر، زابل دارای آب و هوای بیابانی، در ناحیه زاهدان آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی، در مناطق سراوان، خاش، چابهار آب و هوای نیمه بیابانی، در ناحیه کوهستانی بم پشت در جنوب سراوان تا کوه های بشاگرد آب و هوای نیمه بیابانی معتدل، اقلیم شرق ارتفاعات و فلات های مرتفع و کم وسعت میان آن آب و هوای نیمه بیابانی با زمستانی سرد جریان دارد. به طور کلی استان سیستان و بلوچستان در ناحیه آب و هوایی بیابانی و خشک قرار گرفته است.

سرزمین اساطیری سیستان و بلوچستان از دو ناحیه شمال و جنوب تشکیل شده است. سیستان امروزی که قسمت شمالی استان را شامل می شود در کتاب اوستا، یازدهمین سرزمینی است که اهورامزدا آن را آفرید.نام سیستان از نام اقوام آریایی «سکا» گرفته شده است. سکاها حدود سال ۱۲۸ قبل میلاد این منطقه را به تصرف خود درآورده و درآن ساکن شدند. هردوت در نوشته های خود «مکا یا سیستان و بلوچستان» کنونی را «ساتراپ چهاردهم شاهنشاهی» گسترده هخامنشی عنوان کرده است. همچنین فردوسی، بلوچ ها را جزوی از ارتش کیخسرو شاه ایران نامیده است و در جایی از جنگ بلوچ ها با انوشیروان اشاره می کند. در کتیبه بیستون داریوش اعلام کرده که : «آن وهیزدات که خود را بردیا فرزند کوروش بزرگ می خواند سپاه به رخج - سیستان - فرستاده بود.» بر علیه وی «وان نام پارسی» بنده من شهربان رخج و مردی را سردار آنها کرده بود » در ادامه داریوش می گوید: «بعد از نبرد با بردیای دروغین همه دروغ گویان و شورشیان را شکست دادم و فرمانروای رخج شدم .»
درجای دیگر یعنی در کتیبه نقش رستم به نقل از داریوش آورده اند: «به خواست اهورامزدا این است شهرهایی که من جدا از پارس متعلق به ایران کردم. بر آنان حکمرانی کردم . آنچه از من به آنان گفته شد آن را کردند. قانون من است که آنان را نگه داشت: ماد، خوزستان، پارت، هرات، بلخ، سغد، خوارزم، زرنگ، رخج، ث ت گوش، گندار، هند، سکایی های هوم نوش، سکایی های تیز خود، بابل، آشور، عربستان، مصر، ارمنستان، کپد و کیه، سارد، یونان، سکایی های ماورای دریا، سکودر، یونانی های سپر روی سر، لیبی ها، حبشی ها، اهالی مک، کارایی ها». همچنین بنای بیشتر شهرهای سیستان را به پهلوانان اسطوره ای ایران چون زال، سام و رستم نسبت داده اند. زمانی سیستان جزو قلمرو دولت ساسانی به شمار می‌آمد که به دست اردشیر بابکان فتح شد و در سال ۲۳ هـ. ق، مسلمانان عرب این سرزمین را فتح کردند. اولین فرمانروای معروف ایرانی این سرزمین بعد از اسلام، یعقوب لیث صفاری بود . بعد از صفاریان، سامانیان، غزنویان و سلجوقیان نیز هریک، مدتی در این سرزمین فرمان رانده‌اند. سرزمین بلوچستان امروزی که ناحیه جنوبی استان را تشکیل می‌دهد، در قدیمی‌ترین اسناد تاریخی به اسم «مکا» مشهور بوده و در نوشته‌های هرودت، تاریخ نگار یونانی، از آن به عنوان «گدروزیا» یاد شده‌است. به دنبال سقوط هخامنشیان توسط اسکندر مقدونی در سال ۲۳۰ پ- م. وی مسیر بازگشت خود از هند به ایران، شهر «گدروزیا» را

انتخاب کرده‌است.
پس از ساسانیان توسط اعراب مسلمان، در زمان خلیفه دوم، اکثر مردم این سرزمین بلافاصله به اسلام روی آوردند. از زمان ساسانیان به بعد این سرزمین همواره جزیی از ایران محسوب می‌شد. در سده دوازدهم یک خاندان هندی به نام «راجه گان» بر بلوچستان حکمرانی می کردند. رهبر این خاندان به نام «کامبار» برای جلوگیری از نفوذ و شورش افغان ها پس از نبردی سنگین آنان را شکست داد و توانست قدرتش را در این منطقه افزایش دهد.
در زمان حکومت شاه اسماعیل صفوی، سیستان دوباره تحت حاکمیت ایران قرار گرفت ولی در همین دوره بود که افغان ها شورش کرده و این سرزمین را ویران کردند. در زمان حکومت نادرشاه این سرزمین از سیطره حکومت افغان ها آزاد شد و زمانی که نادرشاه راهی هندوستان شد و به قندهار رسید لشگری را راهی بلوچستان کرد و آنان را با خود همراه کرد و عبداله خانبه اطاعت نادر در آمد. عبداله خان در جنگ با نواب سند به قتل رسید و پسرش حاج محمد خان جانشین وی شد. برادر حاج محمد خان به نام نصیر خان به منظور همراهی لشگر نادرشاه در جنگ با هندوستان رهسپار شد. وی پس از پایان جنگ و به هنگام بازگشت به ایران برادرش را کشت و خود حکومت سیستان را برعهده گرفت. در سال ۱۲۵۴ هـ. ق، ارتش انگلستان به افغانستان حمله کرد و پس از وارد کردن خسارت ها و تلفات بی شمار بالاخره در سال ۱۲۷۱ هـ. ق، عهد نامه ای بین خان سیستان و دولت انگلیس بسته شد که براساس آن قسمت های بلوچستان پاکستان به نام بلوچستان انگلیس نام گرفت و انگلیس خطوط راه آهن و ساختمان هایی را در آنجا بنا کردند.
در قرن نوزدهم با دخالت بریتانیا سیستن و بلوچستان به دو بخش غربی و شرقی تقسیم شد و تا سال ۱۳۰۷ هـ. ش، بلوچستان مانند سایر ایالت‌ها و ولایت‌های کشور حکومت خان خانی داشت اما پس از شکست دوست‌محمدخان بارکزائی قدرت حکومت مرکزی در این خطه تثبیت شد.
اقوام و زبان
بلوچه عقیده پژوهشگران پس از مهاجرت اقوام آریایی به ایران، گروهی از آنان از راه خوارزم به سمت بلخ و اطراف آن سرازیر شدند و در حدود شرق و شمال شرق ایران کنونی ساکن گشتند. همین گروه بعدها به غرب کشور را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند. در زمان حکومت هخامنشیان این سرزمین جزو مناطق تحت حکومتی آنان به شمار می آمد. در برخی از کتیبه های داریوش از جمله کتیبه ی بیستون که در آغاز سال ۵۲۰ پ. م، به فرمان وی در صخره ای از کوه بیستون کنده شده از ایالت های ۲۳ گانه ی هخامنشی از جمله ماکا یا بلوچستان نام برده شده است.

بدون شک قوم بلوچ از همین اقوام آریایی جدا شده و پس از گذشتن از بخش های شمالی به ناحیه ی جنوب آمده است. بلوچستان نام خود را از طوایف بلوچ که در این ناحیه سکونت دارند، گرفته است. درنتیجه قوم بلوچ، ایرانی نژاد و همانند کرد، لر ، فارس، آذری، تاجیک و غیره شعبه ای از نژاد آریایی ایران هستند. در این مورد نزدیکی زبان بلوچی به زبان باستانی اقوام مادی، موید این نظر است. زبان رایج در این استان زبان بلوچی است. این زبان با زبان پهلوی اشکانی و نیز پهلوی اوایل دوره ی ساسانی نزدیک است این زبان به لحاظ شرایط سخت تردد در سده های گذشته و نیز عدم اختلاط با زبان ها و گویش های دیگر اقوام، صورت اصلی کلمه ها بدون دگرگونی مانده است. زبان بلوچی با توجه به ریشه ی بسیاری از واژه ها و سابقه ی برخی از اصطلاح های رایج در زبان فارسی به دو بخش تقسیم می شود: بخش بلوچی شمالی یا سرحدی که بیشتر در نواحی زاهدان، خاش و سیستان متداول است و بخش بلوچی جنوبی که در ایرانشهر، سراوان، سرباز و چابهار رایج است.

زندگی مردم استان سیستان و بلوچستان به سه صورت روستایی، شهری و عشایری است که از این میان بیشتر جمعیت استان در روستاها زندگی می کنند. کشاورزی بیشتر در میان بلوچ های ساکن رواج دارد و بلوچ های متحرک به فعالیت در انبهبخش دامپروری مشغول هستند. کشاورزی در استان دارای اشکال متعددی است و تنها منبع تامین کننده آب این سرزمین رودخانه هیرمند است. مهم ترین محصول منطقه گندم است که به دو صورت آبی و دیمی صورت می گیرد. بعد از گندم، جو بیشترین سطح زیر کشت را به خود اختصاص داده است. از دیگر محصولات زراعی استان می توان به یونجه، توتون، کنجد، محصولات جالیزی و انواع سبزی ها اشاره کرد. بخش دیگری از فعالیت های کشاورزی استان، باغداری است که مهم ترین محصول آن انگور است انار، انجیر، توت و سیب از دیگر محصولات باغداری استان به شمار می رود. بیشتر محصول های باغ بلوچستان در دره های کوهستانی متمرکز هستند و خرما، مرکبات و موز در این ناحیه کاشته می شود. شرایط اقلیمی استان امکان کاشت و پرورش میوهای گرمسیری از جمله انبه، پاپایا یا خربزه درختی، نارگیل، زیتون خوراکی، چیکو ، کائوچو و نیشکر را به وجود آورده است.
به طور کلی استان سیستان و بلوچستان از لحاظ تولید میوه های گرمسیری مقام اول، از لحاظ تولید پیاز مقام دوم و از لحاظ تولید خرما مقام سوم و از جهت تولید گیاهان علوفه ای رتبه پنجم را به خود اختصاص داده است.
دامداری بیشتر در میان طوایف عشایری بلوچ رواج دارد و کوچ به عنوان پدیده ای اقتصادی در حیات ایلی به منظور جمع آوری خوراک انجام می گیرد که در این منطقه به خرما و شاخ و برگ آن محدود است. با توجه به حاصلخیزی خاک و کشت علوفه امکان توسعه و پرورش گاوشیری و پرواربندی را درمنطقه سیستان میسرساخته است.
در بخش پرورش ماهی، پرورش میگو در استان از اهمیت بالایی برخوردار است.
در استان سیستان و بلوچستان، بخش صنعت رشد چندانی نیافته است، به طوری که در حال حاضر، مردم این استان بیش‌تر کالاهای مصرفی و صنعتی خود را از سایر استان‌ها یا پاکستان تأمین می‌کنند. بافت اجتماعی استان، دورافتادگی و در حاشیه قرار گرفتن از مراکز اصلی جمعیتی، عدم دسترسی به منابع تکنولوژی، کمبود نیروی انسانی ماهر و کمبود زیربناها، تراکم اندک جمعیت، پراکندگی نقاط زیستی، شرایط اقلیمی نامناسب،

فقر منابع آبی به ویژه در کانون های جمعیتی، فقر فرهنگی از عوامل اصلی محرومیت و عقب‌ماندگی صنعتی این استان است. ولی با این حال، صنایع موجود در استان به دو گروه ماشینی و دستی تقسیم می‌شوند: صنایع ماشینی استان عبارتند از: صنایع غذایی، نساجی، پوشاک و صنایع شیمیایی که بیشتر در اطراف زاهدان و شهرهای بزرگ فعال هستند. سایر صنایع استان بیشتر مشتمل بر کارگاه‌های فلزکاری، ریخته‌گری، ساخت لوازم خانگی و تانکرسازی است.
صنایع دستی بیشتر بین ایلات و عشایر استان رواج دارد و از اهمیت بالایی برخوردار است به طوری که از نظر تأمین درآمد، پس از کشاورزی و دامداری ، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. مهم‌ترین صنایع دستی عشایر سیستان و بلوچستان عبارتند از: حصیربافی، قالی‌بافی، سوزن‌دوزی، چادربافی، سفره‌بافی، جوال‌بافی، نمدمالی و سکه‌دوزی. در بخش معادن نیز می توان به معادن کشف شده استان نیز اشاره کرد: معدن مس در شمال غربی زاهدان با ذخیره‌ای بیش از ۱۵ میلیون تن، معدن کرمیت در نواحی خاش و معدن منگنز در منطقه کوتیج، معادن سنگ مرمر، سنگ آهک، تراورتن و شن و ماسهٔ سیلیسی. همچنین باید خاطرنشان کرد، دریای عمان یکی از منابع بسیار غنی نمک است. استخراج نمک از آب دریا همواره در روستاهای ساحلی رایج است و زمینه بسیار ارزان و مناسبی برای گسترش آن وجود دارد.

بورک
بخش شیرینی ها : انواع نان و شیرینی های محلی مانند کلوچه محلی، تجکی، لندو، قتلمه، بورک، آچار.
بخش کشاورزی : انگور یاقوتی، خربزه و هندوانه زابلی. بخش صنایع دستی : قالی، پوشاک محلی، حصیر، گلیم و پارچه، سوزن دوزی، سفال کلپورگان، حصیربافی، سکه دوزی سراوان، تکه دوزی، بلوچی دوزی شهرستان ایرانشهر.
سفالسکه-دوزی بلوچی-دوزی.

منطقه-حفاظت-شده-باهوکلات
ایرانشهر : پناهگاه حیات وحش تمساح پوزه کوتاه کاندو، چشمه آب گرم بزمان، حاشیه رودخانه دامن، حاشیه رودخانه باهو کلات، حاشیه رودخانه بمپور، نخلستان های حاشیه رودخانه دامن، حاشیه رودخانه رابیچ یا فنوچ
غار-تیس
چابهار : باغ های موز زرآباد، پناهگاه حیات وحش در باهو کلات، درخت انجیر کهن سال مکر زن در تیس کوپان، سواحل دیدنی چابهار، غار بان مسیتی، غار تیس
کوه-تفتان
خاش : درخت سرو چند هزاره ساله میر عمر، دامنه و طبیعت کوه تفتان، غار چاهک، دامنه و قله تفتان، قله چهل تن
غار-لادیز
زاهدان : دامنه کوه ملک سیاه، چشمه آب معدنی موسی، حاشیه رودخانه سیانجان یا تلخ آب، غار لادیز، غار کرمانچی
ناهوک
سراوان : درخت کهنسل سرو سرجو ، چشمه آهوران ، حاشیه رودخانه ماشکل یا ماکشید، حاشیه رودخانه ناهوک، غار مولتان
تنگه-فنوج
نیک شهر : آبشار اوگینگ، تنگ سرحه، تنگ فنوج، حاشیه رودخانه کهیر، منطقه گردشگری آبند، منطقه گردشگری گرگان، منطقه گردشگری بلپیر، منطقه گردشگری شالمال

قلعه-بمپور
ایرانشهر : قلعه بمپور، قلعه ناصری یا قلعه ایرانشهر، محوطه تاریخی اسپید دژ، قلعه دامن
مسجد-جامع-تیس
چابهار : امام زاده غلام رسول، تپه گل افشان درکهیر، قلعه پرتغالی ها، قلعه قدیمی تیس، مسجد جامع تیس، منطقه آزاد تجاری
قلعه-حیدر-آباد
خاش : قلعه تاریخی خاش، زیارتگاه مرتضی علی، قلعه حیدر آباد، مسجد جامع خاش، گورستان چند هزاره ساله هفتاد ملا
مسجد-جامع-مکی
زاهدان : بقایای کاروانسرای قدیمی، بازار سرپوشیده، زیارتگاه ملک سیاه، ساختمان اداری و تجاری قدیمی ساختمان شهربانی میرجاوه، ساختمان گمرک بلوچستان، قلعه تپه لادیز، مدرسه طالقانی، مسجد شاه علی، مسجد زرنج، معماری صخره ای روستای تمین
شهر-سوخته
سراوان : آرامگاه ملک شمس الدین صفاری، آرامگاه شیخ محمد مرشد، آرامگاه ملا بایان، آتشکده کوه مهرگان، سنگ نگاره های دره کندیک، سنگ نگاره های در شیر و پلنگان، شهر سوخته در مسیر زابل به زاهدان، مسجد جامع دزک، قبرستان قدیمی سموکان، قبرستان قدیمی کله گان، قلعه بلقیس، قلعه خیرآباد، قلعه هشک، قلعه بم پشت، قلعه هیتک، قلعه دزک، قلعه زابلی، قلعه هیدوچ، قلعه سب، قلعه سه کوهه در مسیر زابل–زاهدان، قلعه ملا، قلعه کوهک، قلعه کنت، محوطه باستانی کلاتک بخشان، محوطه باستانی کله برزاد، محوطه باستانی روباهک، محوطه باستانی مهتاب خزانه کوهک، محوطه باستانی میل مارو، محوطه باستانی پیر کهورد، محوطه باستانی میر سید عمر
قلعه-بگ
نیک شهر : تپه دمبیگان، قلعه نیک شهر، قلعه قصر قند، قلعه بگ، قلعه چانف، قلعه مسکوتان، قلعه اسپکه، قلعه بنت، محوطه سیاه بن، محوطه هاتین یا خاتون، محوطه چهل دختران، مسجد جامع فنوج

اسکله-رامینبمپور-بلوچستانبندر-چابهار تپه-گل-افشانخانه-ابویهروستای-تمین

چابهار

امام زاده غلام رسولی سلام الله علیه

توضیحات در حاشیه ضلع شرقی چابهار بنای گنبدی با ارتفاع بلند جلب نظر می‌کند که قدمت آن به دوران تیمور مربوط است. امامزاده در ضلع غربی حیاط بر روی صفحه‌ای به ارتفاع یک متر بنا شده است. ورودی اصلی امامزاده در میانه ضلع غربی این پیشخوان جای گرفته است که سطح دیوار آن را با تعبیه طاقچه‌ها و با تزئینات گچی به شکل دایره‌های پشت سر هم در بالای طاقچه‌ها رونق بخشیده‌اند. گذشته از تزئینات فوق می‌توان تزئینات ستاره‌ای پشت گوشه را ملاحظه نمود که تا بالا امتداد یافته است. بر پیشانی ورودی بنا تزئینات نقاشی الوان با طرح‌های نقوش ستاره‌ای مشبک مشاهده می‌شود. طرح معماری بنا نشان می‌دهد که در عهد سلجوقیان احداث و در عهد صفوی نقاشی‌های دیواری آن انجام یافته است که از اصالت و اهمیت خاصی برخوردارند.

استان فارس

معرفی

اشاره

استان فارس در بخش جنوبی کشور با مساحتی حدود ۱۳۳ هزار کیلومتر مربع ، به طور تقریبی ۱/۸ درصد از وسعت کشور را به خود اختصاص داده است که از این لحاظ پنجمین استان بزرگ ایران محسوب می شود. این استان از شمال به استان اصفهان، از شمال‌شرق به استان یزد، از جنوب به استان هرمزگان، از غرب و جنوب غرب به استان بوشهر و از شمال‌غرب به استان کهگیلویه و بویراحمد محدود می شود.

مرکز استان فارس، شهر شیراز است و از شهرهای مهم آن می توان شهرهای مرودشت، کازرون، جهرم و فسا را نام برد.

استان فارس در مسیر اصلی ارتفاعات زاگرس قرار گرفته است. این استان در نواحی شمال و شمال غرب از ارتفاعات به هم پیوسته همراه با دره های عمیق تشکیل شده و در قسمت های جنوب و جنوب غرب در حد فاصل کوه ها، دشت های حاصلخیز شیراز، کازرون، تبریز، مرودشت قرار گرفته که توسط رودها آبیاری می شود.
کوتنگ-بوانه های زاگرس، بخش اعظم استان را در برگرفته است. بخشی از استان فارس در زاگرس چین خورده و بخش دیگری از آن در زاگرس مرتفع قرار دارد. بخش چین خورده رشته کوه زاگرس، به سه قسمت زاگرس شمال غرب در منطقه کرمانشاه و ایلام، زاگرس میانی در منطقه لرستان و بختیاری و زاگرس جنوب شرق در منطقه فارس، تقسیم می شود. امواج چین خوردگی ها در سرزمین فارس، ملایم تر و باز تر است و بیشتر به صورت چاله های ناودیسی و برجستگی های طاقدیسی ساده مشخص می شود. همین چاله های ناودیسی به مرور زمان تبدیل به دشت های وسیع شده است. باید ذکر کرد که ناهمواری ها در استان به تبعیت از روند اصلی زاگرس دارای جهت شمال غرب–جنوب شرق بوده و در قسمت های شمالی مرتفع هستند و کوه هایی چون دنا با ارتفاع ۴،۲۷۶ متر و کوه سفید با ارتفاع ۳،۹۴۲ متر را در خود جای داده اند.
براساس مطالعات زمین شناسی، ارتفاعات استان فارس به دوران دوم و سوم زمین شناسی تعلق دارند. تاثیر عوامل متفاوت زیست محیطی و شرایط خاص اقلیمی باعث پیدایش پدیده های مهم جغرافیایی و زمین شناسی چون: تنگه های طبیعی، گنبدهای نمکی، دریاچه ها و بلایا، ناودیس های معلق، آبشارها، کویر، جنگل شده است.
امهارلوز دیگر پدیده های منحصر به فرد استان می توان به تنگه های طبیعی چون: تنگ خانی، تنگ هرایز، تنگ بوان، تنگ الله اکبر، تنگ بستانک یا بهشت گمشده، تنگ ایج، تنگه لای تاریک، تنگ استهبان، تنگ پلنگان، تنگ لای زنگان، تنگ زی طشت، تنگ جزین یا گزین، تنگ خرقه و تنگ براق، تنگ ابوالحیات که بیشتر بر اثر فرسایش رودخانه ای در طاقدیس های رسوبی شکل گرفته اند، اشاره کرد.
به واسطه کوهستانی بودن منطقه و وجود دشت های فراوان در بین ارتفاعات و بسته بودن آنها، چاله ها و زمین های پستی به وجود آمده که باعث تشکیل حوزه های آبریز فصلی و دایمی شده اند. در سطح استان حوزه های آبریز بسته ای مانند دریاچه طشت بختگان، مهارلو، کافتر، فامور وجود دارد. در کنار این حوزه های آبریزی، تعدادی حوزه های بسته ی

فصلی نظیر: دریاچه های کاریان، دشت ارژن، کفه خنج در دشت خنج وجود دارد. از دریاچه های مهم دیگر استان می توان به دریاچه فامور یا پریشان، دریاچه کافتر یا شادکام، دریاچه و تالاب ارژن اشاره کرد. به جز دریاچه ها، رودخانه های فراوانی، به صورت فصلی و دایمی در این سرزمین در جریان است که مهم ترین آنها عبارتند از: رودبال، زهره، دالکی، شور جهرم، شاپور، شادکام، شش پیر، شور لار، فهلیان، قره آقاج، کر، مارگون، مند و مهران.
استان فارس به دلیل نزدیکی به خلیج فارس در نواحی جنوبی و ممارگونجاورت با کویر در نواحی شمال شرق، جهت ناهمواری ها و چین خوردگی ها، ارتفاع، عرض جغرافیایی و دیگر عوامل دارای سه ناحیه آب و هوای اصلی به شرح زیر است:
الف : ناحیه کوهستانی شمال، شمال غرب و غرب: مرتفع ترین مناطق و کوه های استان را در خود جای داده است و دارای زمستان های سرد و تابستان های معتدل است.
ب : ناحیه مرکزی: نسبت به ناحیه اول ارتفاع کمی دارد این ناحیه در زمستان دارای آب و هوای معتدل همراه با بارش و تابستان های معتدل دارد.
ج : ناحیه جنوب و جنوب شرقی: این ناحیه به دلیل کم بودن ارتفاع، عرض جغرافیایی پایین تر و شکل گیری جهت کوه ها یعنی شرقی – غربی دارای آب و هوای معتدل در زمستان و بسیار گرم و خشک در تابستان است.

سه هزار سال پیش از میلاد، اقوا ی که خود را «آریایی» می نامیدند، از جنوب روسیه امروزی به «فلات ایران» سرازیر شدند و پس از درگیری های فراوان با بومیان این سرزمین یعنی اقوام ایلامی، به پیروزی رسیدند و ایران را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند. بیشتر این آریایی ها، چوپان، گله دار و کوچ نشین بودند و به صورت قبیله ای زندگی می کردند. آنان دارای دینی با بینش توحیدی بود. آنان به خدای یگانه و بزرگی به نام «اهورامزدا» ایمان داشتند و نیروهای طبیعی، مانند آب، آتش و خاک و خورشید را دارای «فره ایزدی» می پنداشتند و سرچشمه بدی ها و تاریکی ها را در وجود «اهریمن» می جستند. در آن زمان پارس تنها سرزمینی بود که دین زرتشتی حقیقی و نوشته های آن در آنجا محفوظ مانده بود. آریایی ها، قبیله های بزرگی داشتند که معروف ترین آنها عبارت بودند از: پارسیان، مادها، سکاها، بلخیان، سغدیان، خوارزمیان، هراتیان و پارتیان.
پارسیان که جزو طایفه از اقوام بزرگ آریایی ها بودند به سرزمین پهناور فارس مهاجرت کردند و در چند مکان، از جمله در «آنشان یا مالیان» امروزی در ۴۶ کیلومتری شمال شیراز و پاسارگاد ساکن شدند. استان فارس مرکز امپراطوری بزرگ هخامنشیان با پادشاهی کوروش بود و پاسارگاد نخستین پایتخت آنان به شمار می آمد ولی بعدها مرکز حکومت آنان به همدان انتقال یافت. در اواخر سده هشتم پیش از میلاد، مادها در ایران غربی، گرد هم جمع شدند و در طی صد سال جنگ با آشوریان توانستند آنان را شکست دهند و حکومتی بزرگ با قدمت ۱۲۰ سال تشکیل دهند. در دوره ساسانیان نیز کازرون و بیشاپور پایتخت ایران محسوب می شد. فارس بین سلسله‌های بسیاری دست به دست شد و آثار باستانی و تاریخی زیادی از آن ها به جای ماند که هر کدام به عنوان میراث جهانی ارزش‌های خود را دارند و بازگوکننده تاریخ استان، ایران و غرب آسیا هستند. ویرانه‌های پاسارگاد، بیشاپور، تخت جمشید، حمام خانه ده کهنه یا لامرد و شهر گور و کاخ ارشیر فیروزآباد همگی بیانگر این موضوع است.
بعد از اسلام نیز استان فارس مرکز سلسله‌های «آل بویه» و «زندیه» بوده است و در دوران قاجاریه نیز از مراکز مهم حکومتی به شمار می رفت.
پس از پیروزی مسلمان بر ایران، آنان به پیروی از ساسانیان، ایالت فارس را به پنج ولایت که هر کدام را یک کوره می گفتند، تقسیم کردند. این تقسیم بندی تا حمله مغولان برجای بود. پنج کوره فارس عبارت بود از: «کوره اردشیر خوره» که مرکز آن شیراز بود، کوره شاپور خوره که مرکز

آن شهر شاپور بود، «کوره ارجان» که مرکز آن به همین نام بود، «کوره استخر» که مرکز آن پرس پلیس بود و «کوره دارابجرد» که مرکز آن دارابجرد بود. در زمان ضعف قدرت خلافت در قرن سوم هـ.ق، فارس به تصرف یعقوب لیث موسس سلسله صفاریان درآمد. وی شیراز را تصرف کرد و برادرش عمرولیث مسجد جامع بزرگی در شهر ساخت که هنوز پابرجاست. پس از آن فارس به تصرف آل بوبه درآمد و عضدالدوله دیلمی بر بیشتر ایران و قسمتی از بین النهرین تسلط یافت. از کارهای برجسته او ساختن بند امیر بر رود کر بود. پس از انقراض حکومت آل بویه، سلجوقیان بر فارس مسلط شدند. با ضعف سلاجقه، «سنقرابن مودود »، دودمان اتابکان فارس را تاسیس کرد. این دودمان، در سال ۵۴۳ هـ. ق، بر سرزمین فارس فرمانروایی کرد و آخرین فرمانروای آن، «آبش خاتون»، پس از یک سال سلطنت در سال ۶۶۷هـ. ق، به همسری «منکو تیمور»، یکی از پسران هلاکوخان مغول درآمد. از آن پس سلطنت وی نامی بیش نبود و چندی نگذشت که فارس به دست امرای مغول افتاد. در سال ۷۵۴ هـ. ق، امیر مبازرالدین محمد پادشاه موسس «سلسله آل مظفر»، فارس را تصرف کرد. شاهان این خاندان تا سال ۷۹۵ هـ. ق، که امیر تیمور خاندان «آل مظفر» را برانداخت بر فارس فرمانروایی داشتند. در سال ۹۰۹ هـ. ق، فارس تخت تسلط شاه اسماعیل صفوی درآمد. در زمان او، فارس که مرکز آن شیراز بود، رونق بسیاری یافت و در این دوران بود که الله وردی خان و پسرش امامقلی خان فرمانروایان کاردان و با تدبیر فارس در زیبا ساختن و آبادانی شهر شیراز کوشیدند. در جنگ میان نادرشاه و افغانی های غلزایی تحت فرمان اشرف افغان، فارس ویرانی فراوانی دید. این جنگ با شکست افغانی ها در سال ۱۱۴۲ هـ. ق، پایان یافت. پس از مرگ نادر، بار دیگر فارس دستخوش پریشانی شد، ولی با روی کار آمدن کریم خان زند، صلح و آبادی به این ناحیه بازگشت. آثار ارزشمندی، به ویژه در شهر شیراز از زمان زمامداری کریم خان، به جای مانده است. پس از مرگ کریم خان در سال ۱۱۹۳ هـ. ق، بر سر جانشینی او میان بازماندگانش اختلاف پیدا شد و سرانجام، لطفعلی خان زند به فرمانروایی رسید. پس از آن، فارس در جنگ های لطفعلی خان زند و آقا محمد خان قاجار آسیب فراوان دید و سرانجام خاندان قاجاریه به حکومت رسیدند. پس از وفات فتحعلی شاه در سال ۱۲۵۰ هـ. ق، پسرش حسینعلی میرزا فرمان فرما در فارس به دعوی سلطنت برخاست، اما کاری از پیش نبرد. فارس در دوران قاجاریه، همچنان از ایالات آباد و پراهمیت کشور به شمار می آمد و راه ارتباطی خلیج فارس و مرکز به عنوان نخستین خاکریز، مورد توجه خاص استعمارگران بود. پس از قاجار، اگر چه فارس نقش ارتباطی مهم خود را از دست داد، ولی به علت داشتن آثار با ارزش

سیاسی و تاریخی و آرامگاه های دانشمندان، شاعران و عرفای بزرگی چون سعدی، حافظ، ابوعبداله، ملاصدرا، خواجو، شیخ روزبهان و بو اسحاق کازرونی و غیره همچنان به عنوان یکی از پرآوازه ترین استان های ایران با شهرتی جهانی در گستره فرهنگ، ادب و عرفان از جایگاه ویژه ای برخوردار است.

اقوام و زبان

اقوام پارسی که شاخه ای از اقوام آریایی ها بودند از حدود سه هزار سال پیش سرزمین فارس را به عنوان محل سکونت خود برگزیدند. امروزه ساکنین اصلی این استان از قبایل مختلفی ازجمله: ایل قشقایی، ایل خمسه و ایل ممسنی تشکیل شده اند.
زبان بیشتر مردم فارس، فارسی است و به گویشهای مختلف محلی صحبت می کنند. پاره ای از قومیت های ساکن در فارس نیز به زبان های غیر فارسی صحبت می کنند. زبان ایل قشقایی، ایل بهار لو، ایل اینالو و طایفه هایی مانند خلج، قرایی، شاهسون و افشار ترکی است و ایل عرب فارس به زبان عربی صحبت می کند. اما گویش‌هایی مانند لارستانی، قشقایی، سیوندی، دوانی، لری و اردکانی نیز در این استان رواج دارد. که گویش اردکانی در ایران منحصر به فرد بوده واین گویش باز مانده از پارسی پهلوی است. گویش مردم سیوند فارس به دلیل آمیخته نشدن با عربی و تعلق به زبان‌های ایرانی شاخه شمال غربی درخور اهمیت است .اما گویش لارستانی با زبانهای فارسی، لری و تاتی هم خانواده‌است. البته عشایر قشقایی به زبان ترکی قشقایی که هم خانواده زبان آذربایجانی است سخن می‌گویند. همچنین گویش لری در شهرستان ممسنی رواج دارد.

استان فارس سهم عمده ای در بخش‌های اقتصادی کشور به ویژه کشاورزی و صنعت دارد. طبق گزارش آمارنامه کشاورزی، این استان با داشتن حدود یک میلیون و دویست هکتار سطح زیر کشت پس از استان‌های آذربایجان شرقی و خراسان، رتبه سوم را در کل کشور دارد. استان پهناور فارس، به دلیل گستردگی، تنوع اقلیم و حاصلخیزی خاک، یکی از قطب های مهم کشاورزی کشور به شمار می آید و سهم قابل توجهی از تولید محصولات و فرآورده های کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده است. به طوری که در بسیاری از محصولات کشاورزی جایگاه اول تا سوم را دارا است. به عنوان مثال در بخش تولید گندم، رتبه دوم در کشور را دارد. در کنار تولید محصولات کشاورزی، در تولید صنایع غذایی که یکی از نیازهای مبرم کشور است، رشدی چشمگیری یافته است. براساس اطلاعات موجود، بیش از ۲۰۰ واحد صنایع غذایی در این استان فعالیت دارند که تولید مواد غذایی نظیر روغن، قند، شکر، گوشت و دیگر مواد غذایی را برعهده دارند.
در بخش صنعت، استان فارس پس از استان‌های تهران، مازندران، اصفهان، مرکزی و خراسان دارای مقام ششم در کشور است. ترکیب صنعتی استان به طور معمول، از صنایع الکترونیکی، شیمیایی، ریسندگی، بافندگی و صنایع غذایی تشکیل شده است. بیشترین سهم صنایع الکترونیکی به کارخانه‌های مخابراتی ایران – کما- تعلق دارد که از سال ۱۳۴۸ در این استان شروع به تولید کرده است. کارخانه لاستیک‌سازی دنا یا بریجستون- یکی از چهار تولیدکننده بزرگ لاستیک‌سازی ایران، در این استان قرار گرفته است. در زمینه صنایع ریسندگی، بافندگی و چرم‌سازی نیز سهمی عمده در تولید محصولات نساجی و فرش بافی دارد. در سال‌های اخیر صنعت پتروشیمی استان نیز توسعه قابل توجهی یافته است. پالایشگاه شیراز از سال ۱۳۵۲ آغاز به کار کرده و فرآورده‌هایی مانند گاز مایع، بنزین معمولی، بنزین سوپر و ... را تولید می‌کند.
فالوده

سوغات

انواع عرق گیاهی چون عرق شاتره، نسترن، بیدیمشک، اترج، تارونه، بهار نارنج، نعنا چهل گیاه، کاسنی و نیز انواع شربت های طبیعی مانند شربت به لیمو، نارنج، گل گاوزبان و کیالک از بهترین سوغاتی های شیراز به حساب می آید. از دیگر سوغاتی های مهم فارس و شیراز همچنین باید گلاب میمند و آبلیمو شیراز را اضافه کرد. فالوده شیراز از دیگر نوشیدنی های شیراز است. یوخه در بخش شیرینی‌ها نیز می توان: حلوای ارده، حاجی بادام و نان کماج نی ریز، نان کلوچه‌ای یا کماچ فسا، نان یوخه، لوز، مسقطی را نام برد.
سوغاتی های بخش کشاورزی استان عبارتند از: انار مهارلو، انجیر و زعفران استهبان، پرتقال داراب، رب انار ارسنجان، حنا لارستان، خرمای جهرم، گردو اقلید
خاتم-کاری در بخش صنایع دستی باید از: فلزکاری، خاتم کاری، قالی، گلیم، گبه، حصیر، منبت کاری، کنده کاری، ظروف سفالی، گیوه، نمد مالی، خراطی، چرم سازی، سنگ تراشی، شیشه گری و نقره کاری نام برد.

منطقه-شکار-ممنوع-توت-سیاه آباده : منطقه شکار ممنوع توت سیام، منطقه شکار ممنوع بصیران چشمه-ی-بُق-بُق-یا-بُک-بُک استهبان : تنگ استهبان تنگ لای تاریک ، تنگ ایج، چشمه بدره، گردشگاه پارک جنگلی استهبان، گردشگاه بک بک تنگ-براق اقلید : تنگ براق، رودخانه شادکام، رودخانه کر، دریاچه کافتر یا شادکام، چشمه محمد رسول ا... (ص)، چشمه بالنگان، چشمه قدمگاه، چشمه جوتو، کوه سفید، طبیعت روستای محمدآباد، طبیعت روستای خسرو شیرین، طبیعت روستای دزد کر غار-سنگ‌تراشان---سنگ‌شکن جهرم : رودخانه شور، غارسنگ شکنان داراب : چشمه اعلان قز، کوه تودج، گردشگاه آب بند باغ-ارم شیراز : باغ ارم، باغ گلستان، دریاچه مهارلو چهل-چشمه فسا : چهل چشمه، گردشگاه میان جنگل شهر-گور فیروزآباد : رودخانه تنگاب، تنگ خرقه، تنگ هایقر، چشمه حنیفیان یا چهل چشمه، رودخانه کنار سیاه، چشمه زنجیران، تنگ رودبال، دانال بهشت خرقه ، جنگل های دست موک و دشت کل دشت-شقایق کازرون : دریاچه پریشان، دشت شقایق برم، تنگ جیز، تنگ چوگان، چشمه تنگ جیز، چشمه سراب اردشیر، چشمه سراب دختران، چشمه دادین، طبیعت روستای دوسیران، نرگس زارهای کازرون منطقه-حفاظت-شده-هرمود لار : رودخانه خشک، منطقه حفاظت شده هرمود لامرد : تنگ خور لامرد، چشمه آب گرم سراب، طبیعت روستای ترمان، طبیعت چاه شرف، قریه سبزپوش، نخلستان های روستای پسبند اشکنان و هشر اشکنان دریاچه-درورزن مرودشت : آبشار مارگون، آبشار حصار دشتک، تنگ بستانک یا بهشت گمشده، دریاچه درودزن، چشمه تنگ چاهو، سرآسیاب، گردنه چرچر، معدن، سنگ سیوند دریاچه-هفت-برم ممسنی : دره همیشه سبز بوان، دریاچه هفت برم رودخانه-پهنابه نیریز : برکه احمدشاه، دره پلنگان، جزیره نرگس، چشمه برنج زار، چشمه اریو، چشمه زنجیر، چشمه یاقوتی، چشمه نیگی، چشمه نجم الدین، چشمه عاشق، چشمه تار، چشمه فضل وبشر، قنات ریگ، قنات شادالبخت، کتان، خبار و آباد زردشت، منطقه بید بخویه، منطقه حفاظت شده رهرام گور، منطقه حفاظت شده دریاچه بختگان

آباده : آرامگاه خواجه عکاشه بالای کوه خواجو، تپه های باقرآباد، تپه های قلعه کهنه، تل شاه نشین، تیمچه صرافیان، تیمچه مسعودی،خرفخانه سورمق، خرفخانه آباده، قبر مذنب، قبور خورشیدی در کوه خواجه، قلعه گبری، قلعه سورمق، قلعه ایزدخواست، عمارت کلاه فرنگی، کاروانسرای شورجستان، کلاه فرنگی سورمق پیرمراد استهبان : ایوان سنگی، بقعه پیر مراد، بقعه شیخ محی الدین اعرابی ، چهار طاقی ماه فرخان حوض-دختر-گبر-اقلید اقلید : امام زاده سید محمد، امام زاده عبدالرحمن، حوض دختر گبر و کتبیه پهلوی نقش برجسته شاپور داراب : آتشکده آذرجو، آتشکده آذرخش یا مسجد سنگی، آرامگاه سید علاالدین حسن پیرمراد، آرامگاه شاهزاده ابوالقاسم معرف به امام زاده، تل سیاه، تل ریگی، شهر قدیم دارابگر، قصر کیارث، نقش برجسته شاپور مسجد جامع جهرم جهرم : آتشکده جهرم معروف به قدمگاه، امام زاده حمزه، امام زاده فضل بن موسی (ع) برادر اصلی امام رضا (ع)، بازار جهرم، قلعه گبری، قدمگاه کوروش، غار سنگ تراشان، مسجد جامع، مسجد و مدرسه خان جهرم حافظیه شیراز : آرامگاه سعدی، آرامگاه شاه شجاع، ارگ کریم خانی، بازار وکیل، حمام وکیل، عمارت عفیف آباد، طاق مشیر، معبد حفیظ، مدرسه خان، موزه و عمارت نارنجستان قوام بقعه شاهزاده قاسم فسا : آتشکده سامانی، آثار باستانی تنگ مج و تنگ موردی، امام زاده اسماعیل، امام زاده حسن، شاهزاده قاسم، بقعه سید شمس الدین، بقعه زاهد کبیر، تل سیاه، ساختمان نقاره خانه، سنگ قبر یا سنگ سیمان، قلعه ضحاک، منطقه باستانی کوزه گرخانه کاخ-اردشیر فیروزآباد : آتشکده مناره شهر گور، امام زاده بزرگ در میمند، امام زاده اسماعیل، امام زاده شاه حیدر، امام زاده شعیب، قلعه دختر، مقبره های بی بی حور و بی بی نور، نقش تنگاب آرامگاه-شیخ-ابواسحاق-کازرون کازرون : امام زاده سید حسین (ع) ، امام زاده چهارده معصوم خشت، امام زاده پیربنکی، بازار کازرون، بقعه علامه دوانی، بقعه شیخ ابواسحق کازرونی، بقعه شیخ امین الدین بلیانی یا خانقاه علیا، چهار طاقی بالاده، قلعه پوسکان، کاروانسرای کمارج، کاروانسرای میان کتل، کاروانسرای کنار تخته، نقش برجسته قندیل، نقش برجسته بهرام دوم و کتیبه پهلوی آن مسجد جامع لار لار : آب انبار سید جعفری، امام زاده میر علی بن حسین (ع)، بازار قیصریه، پل عباسی، قلعه اژدها، قلعه چرو، قلعه قدمگاه مقبره مادر نادر، نقش برجسته عهد عیلام در روستای سه تلو لامرد : آتشگاه های دوره ساسانی، امام زاده شاه فرج اله، پل آب رسانی رودخانه مهران، حمام هاجرخان، حمام علیخان، قبر

ستان علی، قبر سید محی الدین، قبر شاه فرج اله، قلعه اشکنان، قلعه باغ چالد، کاروانسرای مایین، مرقد سید میراحمد، مسجد علیخان، مسجد جامع فال، مسجد رییس علی خان برج زندان سلیمان مرودشت : آرامگاه اردشیر دوم و سوم، برج زندان سلیمان، بقعه حضرت ایوب نبی (ع)، تخت گوهر یا تخت رستم، پل بند امیر و پل خان، سد سنگی داریوش، شهر تاریخی استخر، سنگ نبشته پهلوی، کاخ داریوش، مجموعه کاخ های تخت جمشید، نقش رستم، نقش رجب ممسنی : آثار هخامنشیان سراوان– فهلیان، آثار آسیاب آبی، امام زاده درب آهنی یا سید علاالدین محمد، امام زاده شیرمرد، دخمه سنگی مادر و دختر، حمام و پل قدیمی فهلیان، سپید دژ، میل اژدها یا دیمه میل، نقش برجسته بهرام، نقش برجسته گورانگون مسجد-جامع-نیریز
نیریز : زیارتگاه شاه سلطان یعقوب، چاه امام حسین در دره پلنگان، قلعه اس. پی. ار، مسجد جامع کبیر

سایر جاذبه های استان فارس

جاذبه های تاریخی تخت‌جمشیدپاسارگادنقش-رستم نقش-رستم--کعبه-زرتشتنقش-رجب نقش-برجسته-ساسانی-در-بیشاپور پیروزی بهرام دوم در بیشابورکاخ-سروستان میل-اژدها ارگ-کریمخانی بازار-وکیل حمام-وکیل کاخ-عفیف-آباد دروازه قرآنسرای-مشیر باغ-جهان‌نمانارنجستان-قوامباغ-نظر باغ-دلگشاساختمان-کلاه-فرنگیخانه-زینت‌الملوک معبد-آناهیتای-بیشاپورسر-آب-قندیلقلعه دختر جاذبه های فرهنگی حافظیه آرامگاه-سعدیآرامگاه-خواجوی-کرمانی آرامگاه-شاه-شجاع علامه-دوانی-کازرون موزه-پارس جاذبه های مذهبی شاهچراغ مسجد-وکیل مسجدعتیق امامزاده-علی-بن-حمزهمسجد-نصیرالملکبی-بی-دختران جاذبه های طبیعی غار-شاپور برم-فیروزبهشت-گمشده پیست-اسکی-پولادکفگردشگاه-میان‌کتل-.JPGدریاچه-پریشان

شیراز

بخش مرکزی

امامزاده شاهچراغ(ع)

نسب : حضرت سید امیر احمد(ع) ملقب به " شاهچراغ " و " سید السادات الاعاظم" فرزند بزرگوار امام هفتم و برادر حضرت امام رضا (ع) است. مساحت : مساحت امروزی بارگاه آستان مقدس احمدی و محمدی (ع) ، 60000 مترمربع است و از سال1360 بیش از 100000 متر مربع زیربنا در دست ساخت قرار دارد. توضیحات : محل امامزاده آرامگاه حضرت سید میر احمد برادر حضرت امام رضا (علیه‌السلام) امام هشتم شیعیان، در شیراز، در کنار فلکه‌ای واقع در خیابان احمدی و در محله‌ای که به محله‌ی سردزک معروف، واقع شده است. محله‌ی سردزک در دوره‌ی قاجاریه به گفته‌ی مؤلف فارسنامه، از محلات مهم شهر شیراز بوده... و از زمانی که حصار شهر را کوچک کردند، محله‌ی دشتک و محله‌ی سردزک را ادغام و به همان نام سردزک خواندند. این محله اکنون به محله‌ی بازار مرغ و محله‌ی سر باغ و محله سنگ سیاه و حصار جنوبی شهر و محله‌ی لب آب پیوسته است، مؤلف تأکید دارد که محل امامزاده احمد بن موسی (علیه‌السلام) در محله‌ی بازار مرغ شیراز قرار دارد. معین الدین ابوالقاسم جنید شیرازی گوید محله‌ای که هم اکنون احمد بن موسی در آن مدفون است، در اواخر قرن هشتم هجری به محله‌ی باغ قتلغ مشهور بوده است. اقوالی هم وجود دارد که مدفن آن جناب را در اسفراین خراسان دانسته‌اند. نسب و شرح حال احمد بن موسی امامزاده احمد بن موسی را همه‌ی مؤلفان کتب انساب فرزند امام موسی کاظم (علیه‌السلام) دانسته‌اند. شیخ مفید در احوال او می‌نویسد: «احمد بن موسی مردی کریم و بزرگوار و پارسا بود، و حضرت موسی بن جعفر (علیه‌السلام) او را دوست می‌داشت و بر دیگر فرزندان خود مقدم می‌شمرد، و مزرعه‌ی خود را که به یسیره معروف بود، به او بخشیده بود. حسن بن محمد بن یحیی از قول جدش برای من حدیث کرد، که ؛ شنیدم از اسماعیل فرزند حضرت موسی بن جعفر (علیه‌السلام) که می‌گفت: پدرم با فرزندان خود از مدینه به سوی یکی از املاک خود بیرون رفت و اسماعیل نام آن ملک را برد ولی یحیی گفت: جد من حسن بن محمد که راوی حدیث است، نام آن را فراموش کرد، اسماعیل گوید: ما در آنجا اطراق کردیم و با احمد بن موسی بیست تن از خدم و حشم پدرم بودند و هرگاه احمد برمی‌خاست آنان با او برمی‌خاستند و هرگاه احمد می‌نشست آنان نیز با او می‌نشستند، وز آن گذشته پدرم نیز پیوسته نظرش به او بود، و از وی غفلت نمی‌کرد، و ما از آنجا بازنگشتیم تا هنگامی که احمد از میان ما کوچ کرد و برفت، آنگاه

ما نیز از آنجا برفتیم. نوشته‌اند: چون خبر شهادت حضرت موسی کاظم (علیه‌السلام) امام هفتم شیعیان در مدینه شایع شد، مردم به در خانه‌ی ام احمد، مادر حضرت شاه چراغ «احمد بن موسی» گرد آمده و حضرت سید میر احمد را با خود به مسجد بردند، زیرا از جلالت قدر و شخصیت بارز و اطلاع بر عبادات و طاعات و نشر شرایع و احکام و ظهور کرامات و بروز خوارق عادات که در آن جناب سراغ داشتند، گمان کردند که پس از وفات پدرش امام موسی بن جعفر (علیه‌السلام) امام بحق و خلیفه‌ی آن حضرت فرزندش احمد است. به همیت جهت در امر امامت با حضرتش بیعت کردند و او نیز از مردم مدینه بیعت بگرفت، سپس بر منبر بالا رفت، خطبه‌ای در کمال فصاحت و بلاغت انشاء و قرائت فرمود، آنگاه تمامی حاضرین را مخاطب ساخته و خواست که غائبین را نیز آگاه سازند و فرمود: همچنان که اکنون تمامی شما در بیعت من هستید، من خود در بیعت برادرم علی بن موسی (علیه‌السلام) می‌باشم، بدانید بعد از پدرم برادرم «علی» امام و خلیفه‌ی بحق و ولی خداست. و از جانب خدا و رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) او بر من و شما فرض و واجب است که امر آن بزرگوار را اطاعت کنیم و به هر چه امر فرماید گردن نهیم، پس از آن شمه‌ای از فضایل و جلالت قدر برادرش علی (علیه‌السلام) را بیان فرمود، تا آنجا که همه‌ی حاضران فرموده‌ی آن بزرگوار را مطیع و منقاد گردیدند، ابتدا او بیعت را از مردم برداشت،سپس گروه حاضران در خدمت احمد به در دولتسرای حضرت امام علی بن موسی (علیه‌السلام) آمده همگی با آن جناب بر امامت و وصایت و جانشینی امام موسی بن جعفر (علیه‌السلام) بیعت نمودند. و حضرت امام رضا (علیه‌السلام) درباره‌ی برادرش احمد دعا کرد و فرمود: همچنان که حق را پنهان و ضایع نگذاشتی، خداوند در دنیا و آخرت تو را ضایع نگذارد. گویند: پس از ورود حضرت امام رضا (علیه‌السلام) به خراسان و دادن مأمون خلافت عهدی خود را به آن حضرت، چون این خبر به مدینه رسید حضرت سید امیر احمد عزم خراسان کرد با هفت صد تن از برادران و برادرزادگان و جماعت کثیری از دوستان و محبان از مدینه‌ی طیبه حرکت کردند. چون به دو فرسنگی شیراز رسیدند، خبر شهادت امام رضا (علیه‌السلام) به آن نواحی رسیده بود، و مأمون نیز از حرکت امامزادگان از اطراف به عزم خراسان اطلاع یافته به جمیع حکام و عمال قلمرو خود نوشت که: هر جا کسی از آل ابوتراب بیابند، به قتل برسانند. در آن هنگام قتلغ خان نامی، از جانب مأمون در شیراز حاکم بود، چون خبر ورود آن بزرگوار را شنید، به «خان زنیان» که در هشت فرسخی شیراز است، شتافت، دو گروه به جنگ پرداختند، در بحبوحه‌ی جنگ یکی از سپاه قتلغ خان فریاد برآورد که اگر مقصود شماها رسیدن به خدمت حضرت علی بن موسی (علیه‌السلام)

است، وی وفات یافت، به مجرد شنیدن این خبر گروهی که به دور آن حضرت بودند، پراکنده شدند، مگر معدودی از برادران و خویشان وی، حضرت چون امکان بازگشت نداشت، رو به شیراز نهاد، مخالفین او را تعقیب کرده، در جایی که اکنون مرقد آن بزرگوار است او را به درجه‌ی شهادت رسانیدند. روایتی هم می‌گوید: چون میر سید احمد به شیراز تشریف آوردند، او را در آنجا به شهادت رساندند. بعضی هم گفته‌اند: هنگامی که آن بزرگوار به شیراز وارد شد، در منزل یکی از یاران صمیمی اهل بیت طهارت در محله‌ی سردزک، همین مکان فعلی بقعه و زیارتگاه آن حضرت، پنهان شد، و شب و روز را به عبادت می‌گذرانید، از طرف قتلغ فرمانروای فارس جاسوسان بسیاری برای پیدا کردن امامزادگان... گماشته بودند، بعد از یک سال جناب سید میر احمد را یافتند. خبر به حکومت دادند، مأمورین بسیاری برای دستگیری آن حضرت فرستادند، جناب سید میر احمد با آن گروه ستمگر به عنوان دفاع از خود جنگ کرد، و یک تنه با یک شهر مخالف می‌جنگید... سرانجام چون دیدند از عهده‌اش بر نمی‌آیند، خانه‌ای را که آن حضرت هر گاه از جنگ خسته می‌شد و به آن پناه می‌برد و استراحت می‌کرد. در حالی که بر فرق نازنینش شمشیری خورده بود طاق خانه را بر سر وی خراب کردند، بدن نازنینش زیر توده‌های خاک پنهان شد. عده‌ای هم نوشته‌اند که: آن بزرگوار چون به شیراز آمد در گوشه‌ای منزوی و مشغول عبادت شد تا آنکه به جوار رحمت حق پیوست و بر مدفن آن حضرت کسی واقف نبود تا آنکه امیر مقرب‌الدین که از وزرا و نزدیکان اتابک ابوبکر بود خواست در آنجا «یعنی محل دفن احمد بن موسی»، بنیاد عمارتی کند، قبری ظاهر شد و در آن جسدی با بدنی صحیح و بدون تغیر و تبدل و انگشتری در دست آن یافتند که بر آن «العزة احمد بن موسی» نقش بود. صورت حال را به حضرت اتابک ابوبکر معروض داشتند.چون آن حضرت را بشناختند بر آن گنبدی بنا کردند، اندکی بعد اتابک ابوبکر گنبد بلندتری برای بقعه‌ی شریف ساخت... بعد از آن ملکه‌ی معظمه و خاتون آگاه طیبه‌ی عابده و متهجده تاشی خاتون بر آن بقعه گنبدی مرتفع‌تر از گنبدهای دیگر ساخت و در جنب آن مدرسه‌ی عالیه‌ای بنا کرد و مرقد خود را همسایه‌ی آن بقعه‌ی شریف بساخت و در سال هفت صد و پنجاه هجری رحمةالله علیها وفات کرد و در آن مرقد بنا شده به دست خود مدفون گردید. و نیز نوشته‌اند که: قصبه‌ی میمند را که 18 فرسخی شیراز است وقف بر آن بقعه‌ی مبارکه نمود که تاکنون باقی است و گلاب آن شهرت جهانی دارد. همچنین این ملکه‌ی عابده‌ی خیره «تاشی خاتون» سه جزء قرآن را که هر جزء جداگانه آن توسط ثلث نویس و خطاط علی مقام آن زمان یحیی الصوفی الجمالی در 745 و 746 هجری نوشته شد، و از نفیس‌ترین قرآن‌های موجود وقف شده بر این بقعه

می‌باشد. این قرآن‌ها اکنون در موزه‌ی استان فارس نگاهداری می‌شود و در پشت جزء اول آن نوشته شده: «اما بعد حمد الله و الصلوة علی نبیه و آله، فقد وقفت هذا الجزو من کلام المبین علی المشهد المعظم الامام الاعظم مظهر کلمة الله ثمرة شجرة النبوة احمد بن موسی الرضا سلام الله علیه الخاتون المعظمه سلطان الخواتین عصمة الدنیا و الدین تاشی خاتون دامت عصمتها و وقفا صحیحا تقبل الله منها» و بر پشت صفحه‌ی آخر همین جزء اول نوشته شده است: «کنیه اضعف عبادالله تعالی و احوجهم الی عفوه فی ایام سلطنة السلطان الاعظم مولی ملوک السلاطین العجم جمال الحق و الدنیا و الدین الشیخ ابواسحق خلد الله ملکه الی یوم البعث و النشور پیر یحیی الصوفی الجمالی فی ستة ست و اربعین و سبع مائه حامدا و مصلیا و مسلما تسلیما بدار الملک شیراز حرسه الله»، پیر یحیی الصوفی الجمالی در پایان جزء آخر چنین رقم کرده است: «کتبه الفقیر فی ایام الدولة سلطان الاعظم مالک الرقاب ملوک عالم جمال الملة و الدین الشیخ ابی‌اسحاق خلد الله ملکه، العبد یحیی الجمال الصوفی غفر الله ذنوبه فی سنة ست و اربعین و سبع مائة بدار الملک شیراز (746 ه). ابن‌بطوطه که در قرن هشتم هجری به شیراز آمده و تربت احمد بن موسی را دیده می‌نویسد: این بقعه در نظر شیرازیان احترام فراوان دارد... تاشی خاتون مادر سلطان ابواسحق مدرسه‌ای بزرگ و زوایه‌ای برای این مزار ساخت که در آن زاویه به مسافران طعام داده می‌شود و دسته‌ای از قاریان همواره بر سر آن تربت قرآن می‌خوانند. خاتون شب‌های دوشنبه به زیارت این بقعه‌ی شریف می‌آمد، در آن شب قضات و فقها و سادات شیراز نیز در آن جا گرد می‌آمدند و به ختم قرآن می‌پرداختند. قاریان هر کدام با آهنگ‌های خوش به قرائت مشغول می‌شدند، به حاضران در مجلس خوراک و میوه و حلوا داده می‌شد و پس از طعام واعظی بر منبر بالا می‌رفت و به موعظه می‌پرداخت، همه‌ی آنچه که گفتیم در فاصله‌ی میان دو نماز عصر و شام انجام می‌شد. خاتون در غرفه‌ی مشبکی که مشرف بر مسجد بود می‌نشست و در پایان مراسم نیز بر در مقبره چون در سرای پادشاهان طبل و شیپور و بوق نواخته می‌شد. در خاتمه‌ی شرح و احوال احمد بن موسی باید گفته شود که آن بزرگوار شش فرزند به نام‌های: فتح‌الله، نورالله، عین‌الله عبادالله، غیب‌الله و ششمین فرزند او نامش معلوم نیست، و سادات محترم شاهچراغی تهران که اصلا از نهاوند می‌باشند نسب خود را به امام احمد بن موسی (علیه‌السلام) می‌رسانند. مشخصات و معماری امامزاده بر اساس فهرست نامه‌ی آثار تاریخی ایران، اسکلت بنای امامزاده احمد بن موسی یا شاه چراغ شیراز به زمان اتابک ابوبکر سعد بن زنگی (658 - 628 ه) تعلق دارد. مشهور است که در زمان امیر مقرب الدین مسعود، بدرالدین وزیر

اتابک ابوبکر چهار طاق و گنبدی بر فراز بقعه‌ی آن حضرت ساخته و پرداخته گردانید. پس از آن اتابک ابوبکر خود رواقی بر آن آستانه افزود. در زمان ملکه‌ی معظمه تاشی خاتون مادر شاه ابواسحق اینجو (746 - 745 ه) گنبد بقعه تعمیرات اساسی شد و در جنوب آن و متصل به بقعه مدرسه‌ای عالی به دستور او بنا گردید که بعدها این بانو مدفن خود را همسایه‌ی بقعه بنا کرد. بقعه‌ی شریف امامزاده بار دیگر در سال 912 ق، توسط مرحوم حبیب الله شریفی متولی آستانه‌ی شاه چراغ به موجب وقف نامه‌ی موجود در آن سال تعمیر اساسی و مفصلی گردید. ولی در سال 997 ق بر اثر زلزله‌ی شدیدی نیمی از گنبد و بنای بقعه خراب شد اما از محل درآمد موقوفات خرابی‌ها تعمیر و بقعه مجددا تجدید بنا گردید. گویند: نادرشاه قبل از فتح شیراز و شکست دادن افغان‌ها نذر کرده بود که در صورت موفقیت، تعمیراتی در شاه چراغ انجام دهد. پس از دفع شر افغان‌ها و شکست فاحشی که در حوالی زرقان شیراز بر آنها وارد شد، نادر یک هزار و پانصد تومان پول رایج آن زمان را برای تعمیر بقعه و مقدار 720 مثقال زرناب برای ساختن قندیلی در بالای سر امامزاده هدیه کرد، که این قندیل تا سال 1139 ق در بقعه باقی بود، ولی در آن سال زلزله‌ی شدیدی در شیراز رخ داد قسمتی از بقعه ویران گردید، قندیل یاد شده فروخته و صرف تعمیرات ضروری بقعه گردید، تا اینکه نادر برای بار دوم در سال 1146 ق به شیراز آمد و پس از زیارت بقعه‌ی متبرک احمد بن موسی (علیه‌السلام) و صرف نهار در شاه چراغ که از طرف مرحوم میرزا محمد حسین شریفی متولی آستانه ترتیب داده شده بود، مبلغ دویست تومان پول رایج روز جهت تعمیرات بقعه حواله کرد. در قرن سیزدهم هجری نیز چندین بار بقعه‌ی مبارکه خراب و مجددا تعمیر و مرمت شد، و فتحعلی شاه قاجار در 1243 ق ضریحی نقره‌ای وقف آن کرد، و مرحوم میرزا محمد حسین متخلص به عالی شیرازی که از اجله‌ی سادات شیراز بود اشعاری درباره‌ی تاریخ نصب ابن‌ضریح در بقعه‌ی احمد بن موسی (علیه‌السلام) بدین مضمون سرود: کلک «عالی» زد برای سال تاریخش رقم مرقد سبط محمد یافت این سیمین حجاب و شاعر دیگر به نام فرهنگ، درباره‌ی تاریخ آینه کاری بقعه‌ی احمد بن موسی (علیه‌السلام) در این زمان اشعاری سرود که هم اکنون بر فراز طاقچه‌های حرم و دور تا دور آن دیده می‌شود، بدین مضمون: چون آینه شد رواق ایوان روشن شد از آن چراغ ایمان آنان که هنر پژوه بودند تاریخ ورا طلب نمودند گفتا به طلب ز روی ایقان تاریخ وی از «چراغ ایمان» و رواقی که در اشعار بالا آمده، توسط سلطان مسعود میرزا فرزند فتحعلی شاه ساخته شده و مرحوم و قاربن وصال درباره‌ی ماده تاریخ آن سروده است: بهر اتمامش فرمود به این بنده وقار ژکه به تاریخ، یکی قطعه‌ی سنجیده بساز من در

اندیشه که در جمع یکی آمد و گفت «این در رحمت از شاه به ما بادا باز» گنبد بقعه نوشته اند: نخستین گنبد ساخته شده به روی بقعه به سال 623 ق به دستور امیر مقرب‌الدین مسعود وزیر اتابک ابوبکر بوده است، ولی در زمان ملکه تاشی خاتون» 745 ق» گنبد 72 ترکی که هر ترک را 90 سانتیمتر حدس زده‌اند، روی بقعه ساخته شد که به نوبه‌ی خود یکی از شاهکارهای هنری و معماری قرن هشتم هجری شیراز بوده است. زلزله‌ای که در سال 1239 ق اتفاق افتاد آن گنبد را خراب کرد ولی هنگام فرمانروایی مرحوم حسینعلی میرزای قاجار، گنبد همراه قسمت‌های ویران شده‌ی بقعه تعمیر و تجدید بنا گردید و طرح گنبد آن شبیه گنبد فعلی آستانه‌ی حضرت سید علاءالدین حسین بود، یعنی گنبد شکم برجسته‌ای که شکم آن حدود 5 / 2 متر از ساقه‌ی گنبد خارج قرار گرفته بود، و بر روی ساقه‌ی گنبد سوره‌ی مبارکه «طه» و چند آیه دیگر از قرآن مجید به طور معرق کاشیکاری گردیده بود. این گنبد نیز مجددا در زلزله‌ی سال 1269 ق آسیب دید و شکافی برداشت و دیگر قسمت‌های بقعه هم صدمه‌ی فراوان دید، تا اینکه مرحوم محمد ناصر ظهیرالدوله گنبد و خرابی‌ها را تعمیر نمود. بقعه و گنبد آن به همین حال بود تا دوباره در گنبد شکاف‌هایی پیدا شد که هر آن بیم خرابی می‌رفت، و حدود چهل سال پیش اداره‌ی اوقاف وقت که به این امر وقوف پیدا کرد با کمک و مساعی شادروان محمد حسین شریفی متولی بقعه، با نصب کلاف‌های آهنی در درون گنبد تا حدی از خطر فروپاشی گنبد جلوگیری شد ولی این کار کافی و ثمربخش نبود. تا اینکه در سال 1337 ش اوقاف آن زمان، گنبد را کاملا برچید و به جای آن با آهن و مصالح ساختمانی مناسب گنبد سبک‌تر و با دوامی با همان طرح و به هزینه‌ی مردم شیراز ساختند. مرقد و ضریح امامزاده مرقد مطهر احمد بن موسی در شاه نشین میان محوطه‌ی زیر گنبد و مسجد بالای سر امامزاده قرار دارد، ضریح روی مرقد را نوشته‌اند که خاقان مغفور فتحعلی شاه قاجار... نقره‌پوش کرد. بعضی این ضریح نقره را مربوط به سال 1257 ق از کارهای زمان سلطنت محمد شاه قاجار می‌دانند. ساختمان بقعه امامزاده بنای کنونی بقعه مشتمل بر ایوان اصلی در مشرق و حرم وسیع و شاه نشین‌هایی از چهار جانب و مسجدی در جانب غربی حرم و اطاق‌ها و مقبره‌های متعدد متصل به بقعه است درون بنای بقعه با قطعات آینه‌های ریز و رنگین در قرون گذشته به وسیله‌ی استادان متبحر آیینه‌کاری شده که این آیینه‌کاری ظریف و زیبا خود یکی از شاهکارهای هنری قرن گذشته‌ی هنرمندان شیراز است. مرحوم فرهنگ نیز در تاریخ آیینه‌کاری بقعه اشعاری سروده که بر فراز طاقچه‌های حرم و دور تا دور آن دیده می‌شود ؛ و در همین مقاله به آنها اشاره شد. بقعه‌ی احمد بن موسی دارای دو در می‌باشد در نقره‌پوش ورودی از سمت ایوان اصلی که به در ظل السلطان

معروف بود همان طور که قبلا اشاره شد توسط سلطان مسعود میرزا به بقعه اهدا شده بود. بر این در اشعاری که مشتمل بر ماده تاریخ اهدای در بقعه توسط مرحوم و قاربن وصال سروده شده بود، نقر گردیده است که قبلا به آن اشاره شد. این در بعدها در زمستان 1345 ش، به در نقره‌پوش و طلاکاری و میناکاری شده‌ی فعلی که کار هنرمندان اصفهان می‌باشد، تبدیل گردید، و در نقره‌پوش ظل السلطانی به موزه‌ی آستانه منتقل و در آنجا به وضع مطلوبی نگاهداری می‌شود. در دیگر بقعه را مرحوم حاجی نصیر الملک میرزا حسنعلی خان به بقعه اهدا کرد که شوریده شاعر شیرازی ابیاتی چند در ماده تاریخ نصب آن سروده که بر استوانه‌های اطراف در کنده‌کاری شده است و شعر زیر مضمون ماده تاریخ آن است: سرود منطق شوریده بهر تاریخش گشاده بین در ایوان شه ز سیم و زر . همچنین دو مناره‌ی کوتاه در دو انتهای ایوان زینت‌بخش بقعه‌ی امامزاده می‌باشد.دیوارهای خارجی بقعه نیز با کاشی‌های جلادار قرن نوزدهم میلادی / سیزدهم هجری، پوشیده شده است. میرزا فرصت شیرازی می‌نویسد: در سمت جنوبی صحن امامزاده، مقابل در بزرگ یک ساعت بسیار ممتاز که زنگ آن فزون‌تر از چهل من است بر فراز عمارتی برپاست که آن را شاهزاده‌ی سابق الذکر سلطان مسعود میرزا وقف کرده و بدان مکان نصب شده، در زیر صفحه‌ی ساعت چند شعر، مرحوم وقار به تاریخ بنای آن ساعت سروده که بر سنگی نقر شده و زیر ساعت نصب گردیده است. بدین مضمون: زد به تاریخ بنای او رقم کلک وقار ساعتی عمر ملک بادا یکی سال دراز . تولیت در دوره قاجار تولیت این امامزاده‌ی والاتبار در دوره‌ی قاجار به عهده‌ی عارف کامل و مرشد فاضل فخر السالکین جناب میرزا جلال‌الدین محمد حسینی ملقب به مجدالاشراف بود و اداره و تنظیم کارهای بقعه‌ی شریفه به کف با کفایت برادر کهتر والا گهرش جناب میرزا محمدرضا نایب التولیه‌ی... آستانه بوده است... و خدام آستانه‌ی متبرکه جماعتی از معمرین بودند که داعی حق را لبیک گفته و رخ در این خاکدان نهفتند رحمهم الله. اکنون بازماندگان ایشان به خدمت خود مشغولند، خصوصا جناب میرزا هدایت بن میرزا احمد که به حسن کفایت میمند (فارس) را نیابت دارد و اخذ مالیات می‌نماید و تا وجه آن صرف مرمت و مخارج آستانه‌ی آن حضرت (علیه‌السلام) شود. تولیت آستانه شاه چراغ در رژیم گذشته با تأیید و موافقت اداره‌ی کل اوقاف زیر نظر هیأت امنا برنامه‌ی وسیعی از لحاظ تهیه‌ی کتابخانه و موزه و مرمرکاری، سنگ فرش کف حرم و ایوان، تعویض ضریح و در نقره‌پوش ورودی، معرق کاری ایوان، تعمیر مسجد زنانه و ساختمان گلدسته‌ها و سر در ورودی، احداث یک سالن بزرگ جهت برگزاری مراسم سوگواری و جشن‌ها و مجالس وعظ و خطابه و همچنین توسعه‌ی صحن تا مسجد جامع عتیق و یکی شدن

دو صحن مطهر شاه چراغ و سید میر محمد، خرید خانه‌های حریم صحن و غیره طرح شده که بعضی از آنها تاکنون جامه عمل پوشیده و بقیه در دست اقدام است. بارگاه حضرت شاهچراغ (ع) حضرت سید امیر احمد(ع) ملقب به " شاهچراغ " و " سید السادات الاعاظم" فرزند بزرگوار امام هفتم و برادر حضرت امام رضا (ع) است. ایشان در زمان خلافت مأمون بین سالهای 198 تا203 ه.ق با جمعی از نزدیکان و محبان اهل بیت از مدینه به سوی طوس حرکت کرد و در این مسیر در نزدیک شیراز در جنگ با نیروهای دولتی در محل بارگاه ، به شهادت رسید. برادر آن حضرت محمدبن موسی(ع) در جوار آن حضرت، در همین محل به خاک سپرده شدند. تا پیش از پادشاهی" عضدالدوله دیلمی" یعنی در حدود صد سال، بارگاه آن حضرت نامشخص بود. در این مقطع با هویدا شدن نور در این مکان، ساختمانی برای آن حضرت و برادرش حضرت سید امیر احمد (ع) ساخته شد. در سال های بین 623 تا 659 ه. ق در زمان اتابکان فارس با مرمت ساختمان، نخستین گنبد بر روی آرامگاه حضرت شاهچراغ (ع) ساخته شد. در سال 1239 ه. ق با تخریب بخشی از بنا در جریان زلزله، " حسین علی میرزا" والی فارس به جای گنبد شکسته ، گنبد جدیدی ساخت. این گنبد یکی دوبار تعمیر شد و در سال 1379 ه. ق به دلیل نقص فنی، به طور کلی برچیده و گنبد دیگری با اسکلت فلزی از آهن، به همان سبک بر آن بارگاه ساخته شد. بنای کنونی این بقعه شامل ایوان اصلی در شرق ، حرم وسیع و شاه نشین هایی از چهارسو و مسجدی در سمت غرب حرم و اتاق ها و مقبره های متعدد متصل به بقعه است. بقعه دارای دو در است؛ در ورودی سمت ایوان که از نقره و به درِ "ظِلّ السلطانی" معروف بود، بعدها به موزه آستانه منتقل شد و جای آن در میناکاری شده کار هنرمندان اصفهانی قرار گرفت. در طول عمر چند صد ساله این بنا، پادشاهان مختلفی اقدام به ساخت و تزیین قسمت های مختلف بنای این امامزاده کرده اند، از جمله آینه کاری و نوشته های گچ بری و تزئینات و درهای نقره و رواق (ایوانی که در مرتبه دوم ساخته شود ، پیشگاه) و حرم این بقعه بسیار جالب توجه است. روی دیوارهای حرم ، خطوط بسیار از ثلث، نسخ و نستعلیق با قلم های درشت و ریز، در نهایت زیبایی روی کاشی یا کاغذ و آینه نوشته شده است. آینه کاری سردر و داخل حرم ، به ویژه مقرنس کاری های آینه از نظر هنری بسیار ارزشمند است. داخل حرم ، در فضایی مربع شکل ، در پایین قبر و بالای آن ، گنبدی ساخته شده که نزدیک 15 متر ارتفاع دارد. مرقد مطهر در شاه نشین بین محوطه زیر گنبد و مسجد بالای سر امامزاده قرار دارد. ضریح بارگاه حضرت در سال 1349 شمسی توسط استادان خاتم" علی اصغر ستایش" و " عبدالعلی سالک نژاد" ساخته شده است. مساحت امروزی بارگاه آستان مقدس احمدی و

محمدی (ع) ، 60000 مترمربع است و از سال 1360 بیش از 100000 متر مربع زیربنا در دست ساخت قرار دارد. در این مدت تغییرات متعددی در آستان قدس این دو برادر انجام شده است که شامل: ساخت صحن مرکزی و رواق های اطراف آن، توسعه حرم، بازسازی و توسعه ایوان مطهر آستان مبارک حضرت شاهچراغ (ع) ، کاشی کاری گنبد حرم مطهر حضرت شاهچراغ (ع) ، بازسازی و توسعه ایوان مطهر آستان مقدس حضرت سید امیرمحمد (ع) ، نماسازی ، مقرنس بندی ، کاشی کاری و آینه کاری ، احداث بازار و چهارسوق ، تیمچه (محل کسب) و سرا، زایرسرا و دارالضیافه و خیابان زیرگذر است. آدرس : محل امامزاده آرامگاه حضرت سید میر احمد برادر حضرت امام رضا (علیه‌السلام) امام هشتم شیعیان، در شیراز، در کنار فلکه‌ای واقع در خیابان احمدی و در محله‌ای که به محله‌ی سردزک معروف، واقع شده است. (منابع: --http://www.alighasemi123.blogfa.com
(http://www.niazerooz.com

امامزاده سید علاء الدین حسین (ع)

نسب : سید علاءالدین از فرزندان امام موسی کاظم(ع) و برادر دیگر حضرت شاهچراغ است. توضیحات : سید علاءالدین از فرزندان امام موسی کاظم(ع) و برادر دیگر حضرت شاهچراغ است. بقعه در کوچه مجاور مسجد جمعه شیراز قرار دارد و دارای بنایی مرتفع با گنبدی بلند است. مدخل اصلی در سمت جنوب به وسیله صحن کوچکی به خارج راه می یابد. در سمت غرب که در گذشته قبرستان وسیعی وجود داشت، امروز صحن غربی بنا جای دارد؛ درون بقعه دارای حرم بلند آینه کاری شده در زیر گنبد است و مرقد مطهر سید علاءالدین در شاه نشین کنار آن قرار دارد. مسجد قرینه حرم در پشت ضریح واقع است. بنای اصلی بقعه به وسیله قتلغ خان که در عهد مغول و تیمور (در اواخر قرن هشتم یا اوایل نهم) والی شیراز بود، ساخته شده است. کتیبه ای در بالای حرم به تاریخ 943 هـ.ق باقی مانده است. دورتادور قسمت داخلی زیر گنبد نیز کاشی های معرق بسیار زیبایی وجود دارد که بر آن به خط ثلث طلایی و بر زمینه آبی سوره "مزمل" با همان تاریخ، قید شده است و نشان می دهد که بنا در زمان صفویه تعمیرات اساسی شده است. به دلیل صدمات شدیدی که در طی قرون بر گنبد بنا وارد آمده بود، در سال 1329 شمسی گنبد جدیدی با اسکلت آهنی به جای آن نصب شد. آدرس : بقعه در کوچه مجاور مسجد جمعه شیراز قرار دارد. (منبع: http://www.imamrezatv.ir)

امامزاده ابراهیم(ع)

نسب : امامزاده ابراهیم(ع) از فرزندان امام موسی کاظم(ع) است. توضیحات : امامزاده ابراهیم(ع) از فرزندان امام موسی کاظم(ع) است. این بقعه در بلوار سیبویه قرار گرفته و ساختمان آن از دو بافت قدیم و جدید تشکیل شده است. حرم دارای چهار شاه نشین است که ضریح مطهر در شاه نشین جنوبی قرار داشته و به طرز زیبایی آینه کاری شده است. در پشت ساختمان حرم، حیاط خلوتی است که بر هلالی روی دیوار آن با کاشی های هفت رنگ نقاشی زیبایی از قیامت، وقایع کربلا و روز عاشورا نقش شده است. در سمت راست هلالی بر روی کاشی، تصویری از حضرت موسی بن جعفر(ع) و زندانبان مامون با ظرفی پر از انگور سمی نقش گردیده است. در سـمت چـــپ نیز امام رضا(ع) را در بارگاه هارون الرشید نشان میدهد. گنبد این امامزاده به صورت دایره و در دو طبقه از بیرون مشاهده می شود. آدرس : این بقعه در بلوار سیبویه قرار گرفته است. (منبع: http://shahecheragh.ir)

امامزاده سید امیرعلی بن حمزه (ع)

نسب : "سید امیرعلی بن حمزه" از نوادگان امام موسی کاظم(ع) می باشد. توضیحات : در پایان خیابان دروازه قرآن مزار حضرت "سید امیرعلی بن حمزه" از نوادگان امام موسی کاظم (ع) قرار دارد که دارای صحن و حرم بزرگ و زیبایی است. بنا از دو بخش تشکیل شده است ؛ فضایی چلیپایی شکل متشکل از چهار صفه که قسمت اصلی بنا محسوب می شود و اتاق ها و ایوان های کوچکی که قسمت های ورودی این بنا هستند. مسجدی نیز در پشت حرم وجود دارد. مرقد درون ضریحی از چوب و خاتم و فولاد قرار گرفته است. درِ منبت کاری (نقش برجسته به شکل گل و گیاه و جز آن که روی چوب ایجاد کنند) ورودی این بقعه قدیمی و بسیار زیبا است و بر بالای دهلیز ورودی، کتیبه ای به خط ثلث عالی از "سلطان ابراهیم" فرزند شاهرخ تیموری موجود است که روی سنگ سماق مانندی نـَقر (حک) شده . بنای اصلی بقعه به دوره عضدالدوله دیلمی منتسب است و بعدها در دوره صفویه ، زند و قاجار نیز تعمیراتی در آن انجام شد. این آرامگاه در پایین خیابان دروازه قرآن شیراز واقع شده و بنایی مشتمل برصحن و حرم وسیع است ساختمان اصلی بقعه را به عضدالدوله دیلمی نسبت می‌دهند که در دوره‌های‌تیموری صفویه زندیه قاجاریه و دوره معاصر بازسازی و تعمیر شده است صاحب مدفن را فرزند امام موسی‌کاظم (ع نوشته‌اند. آدرس : در پایان خیابان دروازه قرآن قرار دارد. (منابع: http://old.trec.co.ir -http://www.niazerooz.com)

بقعه آبش خاتون (خاتون قیامت)

توضیحات : در شهر شیراز، در نزدیکی دروازه قصابخانه قسمتی از بنای نیمه ویران بنام «آبش خاتون وجود دارد. ملکه آبش خاتون آخرین پادشاه اتابکان فارس همسر منکو تیمورقا آن پسر یازدهم هلاکو است کتیبه‌های معرق این بنا به دوره صفویه تعلق دارد. این بنا در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده‌است آدرس : در شهر شیراز، در نزدیکی دروازه قصابخانه قسمتی از بنای نیمه ویران بنام «آبش خاتون وجود دارد. (منبع: http://old.trec.co.ir)

بقعه چهل تنان

توضیحات : در جنوب بلوار هفت تنان و شرق باغ جهان نمای شیراز، تکیه چهل تنان قرار دارد که ازبناهای دوره کریمخان است و در محوطه آن 40 سنگ قبر کوچک که به 40 درویش تعلق دارد، دیده می‌شود. آدرس : در جنوب بلوار هفت تنان و شرق باغ جهان نمای شیراز، تکیه چهل تنان قرار دارد. (منبع: http://old.trec.co.ir)

امامزاده سید تاج الدین غریب

توضیحات : از بقاع متبرک شیراز است که پیش از دوره قاجاریه در نزدیک دروازه کازرون در کوچه ای احداث شده است. این بقعه آرامگاه جعفربن فضل بن جعفر بن علی ابن ابی طالب ملقب به تاج الدین غریب است. همچنین مقبره محمدبن حسن مثنی ابن حسن بن علی بن ابی طالب نیز در این مکان قرار گرفته است. از بقاع متبرک شیراز است که پیش از دوره قاجاریه در نزدیک دروازه کازرون در کوچه ای احداث شده است. این بقعه آرامگاه جعفربن فضل بن جعفر بن علی ابن ابی طالب ملقب به تاج الدین غریب است. همچنین مقبره محمدبن حسن مثنی ابن حسن بن علی بن ابی طالب نیز در این مکان قرار گرفته است. در این بقعه که دارای گنبدی نیلوفری است رو به شمال و در کوچه ای منتهی به بازار میوه فروش ها قرار گرفته است. در سر در ورودی نیز کاشی هفت رنگ استفاده شده و بر روی آنها تصاویر گل و بته نقش بسته است. بر روی برخی از آنها نیز آیات قرآنی و احادیث به خط ثلث نگاشته شده است. بر روی برخی دیگر تصاویر وقایع کربلا نقش بسته است و در پایان نیز تاریخ 1310 ه.ق. قید شده است. بر روی در ورودی که چوبی است و منبت کاری شده نیز احادیثی به صورت منبت نقش بسته است. بر بالای در پنجره ای مشبک از قطعات چوب و شیشه رنگی وجود دارد. در پشت در، راهرویی به شکل هشت ضلعی وجود دارد که در سقف آن کاشی یکرنگ به کار رفته است. این بقعه دارای یک هشتی ورودی است که کاربندی شده و دارای گنبدی کم خیز است. در این بقعه، حیاطی به شکل مربع وجود دارد که در وسط آن حوضی سنگی که حوضی کوچکتر در آن است، قرار دارد. اطراف حیاط را نیز درختان اکالیپتوس، بید و چنار پوشانده است. رو به روی در ورودی حرم و حسینیه قرار گرفته است. در جلو حرم، ایوانی به عرض 4 متر و طول 14 متر قرار دارد که کف پوش آن سنگ مرمر است و سه جرز آجری درجلوی آن قرار گرفته است. ازاره جرزها از نوع سنگ گندمک بوده، حجاری شده است. روی بدنه ستون ها و طاق ایوان با کاشی یک رنگ مزین شده است. در پیشانی ایوان نیز، سه حدیث از حضرت علی (ع) و یک حدیث از حضرت محمد (ص) بر روی کاشی لاجوردی نگاشته شده است. بر فراز سر در ورودی حرم که در سمت راست ایوان قرار دارد، به وسیله کاشی یک رنگ، مقرنس کاری شده است. در وسط حرم، ضریحی از جنس نقره به صورت مکعب قرار گرفته که در آن دو قبر قرار دارد و بر فراز آن گنبد قرار گرفته است. حرم تا

ارتفاع یک متر و بیست سانتی متر از سطح زمین، سنگ مرمر است. بالای ازاره ها و سقف آینه کاری شده است. در ضلع جنوبی حرم، شاه نشین بزرگی قرار دارد که به صورت طاق و توپزه است. سمت چپ حرم، حسینیه امام زاده، ساخته شده از آجر و سنگ قرار دارد. این حسینیه دارای چهار ستون سنگی و ده طاق نمای کوچک است. در شرق حسینیه نیز طاق نما و ایوان هایی قرار دارد که پیش از این مدرسه علمیه بوده و هم اینک مرکز امور فرهنگی است. آخرین تعمیرات حرم در سال 1377 ه.ش. انجام شده است چنان که در ضلع شرقی حیاط نیز در اتاق جهت استقرار پاسگاه انتظامی احداث شده است. آدرس : در نزدیک دروازه کازرون در کوچه ای احداث شده است. (منبع: http://www.toppatogh.com)

امامزاده بی بی خدیجه(بی بی دختران) (س)

نسب : امامزاده بی بی خدیجه، ام عبدالله از فرزندان امام زین العابدین (ع) است که به بی بی دختران معروف است. توضیحات : یکی از بقاع متبرک شیراز، آرامگاه بی بی دختران است که در کوچه ای منشعب از خیابان شهید دستغیب در پشت بیت العباس در نزدیکی مسجد ایلخانی قرار گرفته است. امامزاده بی بی خدیجه، ام عبدالله از فرزندان امام زین العابدین (ع) است که به بی بی دختران معروف است. این بقعه دارای گنبدی بلند است و بنای آن در زمان زندیه ساخته شده است. بنیاد بقعه را زنی از سلاطین نهاده و چون به دلیل زلزله تخریب شده، محمدقلی خان ایلخانی عمارت را تجدید و تعمیر کرد. این بقعه دارای دو طبقه بر روی سطح زمین و یک زیرزمین می باشد. حیاط آن نیز دارای حوضی مربعی در جلو بقعه و دو باغچه در طرفین آن است. مقبره ام عبدالله در زیرزمین حیاط قرار گرفته است. از راه داخل، بقعه تا ارتفاع یک و نیم متری از سنگ گندمک ساخته شده و پوشش روی آرامگاه چوبی است که طول و عرض آن حدود 4 متر و 1/5 متر و ارتفاع آن 2 متر است. در اطراف مقبره نیز، سنگ قبرهایی وجود دارد که تصاویری بر روی آنان حجاری شده و اکنون در پله ها کارگذاشته شده است. در بیرون از بقعه، در ضلع شمال قبر عبدالله مبارک قرار دارد. آدرس : در کوچه ای منشعب از خیابان شهید دستغیب در پشت بیت العباس در نزدیکی مسجد ایلخانی قرار گرفته است. (منبع: http://www.niazerooz.com)

امامزاده حضرت سید میرمحمد (ع)

توضیحات : در فاصله 200 متری آرامگاه حضرت شاهچراغ (ع) ، مزار برادرش حضرت "سید میرمحمد" قرار دارد. مدخل این بقعه کاشی کاری است و درون بقعه از حرم ساده وسیعی تشکیل شده که مرقد مطهر در شاه نشین شمالی آن قرار دارد. مسجدی نیز قرینه حرم در سوی دیگر مرقد واقع است. ضریح مرقد دارای خاتم کاری های زیبای عهد زندیه است و پشت ضریح مرقدِ منسوب به امامزاده ابراهیم (ع) - از فرزندان امام موسی کاظم (ع) - واقع شده است. هر دو ضریح به هم متصل هستند. گنبد کاشی به سبک گنبدهای دیگری که در عهد قاجار بر بـُقاع متبرکه شیراز ساخته شد، دارای بدنه باریک و برآمدگی زیاد در قسمت پایین است. بنای اصلی از آثار قرن دهم هجری است که در دوران زندیه و قاجار، تزئینات آن به دست تعمیر سپرده شد. ضریح این مرقد از نقره و در سال 1306 ه. ق ساخته شده، اما تاریخ ساخت و تعمیر و نام بانی آرامگاه این بزرگوار مشخص نیست. آرامگاه سید میر محمد(ع)، برادر شاهچراغ(ع)، در ضلع شمال شرقی حرم احمد بن موسی(ع) قرار دارد. جامع الانساب بنای این بقعه را به سال 623 ه.ق نسبت می دهد. توسط خلیل سلطان ذوالقدر، والی شاه اسماعیل صفوی در فارس، در سال 923 ه.ق عمارتی بر مقبره ساخته شد که در بر گیرنده گنبد، رواق، مسجد و چندین حجره دو طبقه بود. بقعه مشتمل بر حرم ساده و وسیعی است که مرقد آن در شاه نشین شمالی واقع شده است. در کنار قبر آن حضرت، مزار فرزندش ابراهیم مجاب نیز قرار دارد. شهید آیت الله دستغیب و چند تن از یارانش در این آستان مقدس به خاک سپرده شده اند. آدرس : در فاصله 200 متری آرامگاه حضرت شاهچراغ (ع) قرار دارد. (منابع: http://www.niazerooz.com- http://shahecheragh.ir)

آباده

بخش مرکزی

امام زادگان احمد وجعفر (ع)

نسب : امامزادگان احمد و جعفر (ع) از نوادگان امام موسی الکاظم (ع) و امام زین العابدین (ع) می باشند. توضیحات : در شهر بهمن از نوادگان امام موسی الکاظم (ع) و امام زین العابدین (ع) زیارتگاهی معروف و بنام در هجده کیلومتری شهرستان آباده و در سیصد کیلومتری مرکز استان و در شمال فارس واقع شده است. این دو بزرگوار در اواخر قرن دوم هجری به همراه حضرت احمد بن موسی (ع) برای دیدن حضرت علی بن موسی الرضا (ع) که در طوس به سر می بردند به سمت طوس آمدند که به دستور حاکم شیراز قتلغ خان ماموران وی مانع از عبور آنان شدند و به جنگ پرداختند و این دو بزرگوار که در حال استراحت در کنار آب قنات حسین آباد بهمن بودند توسط حاکمان ظلم و جور به شهادت رسیدند تا هر ساله در ایام مختلف از جمله ماههای محرم و صفر مقبره ی این بزرگواران میعادگاه عاشقان خاندان عصمت و طهارت باشد. جریان کشف امامزادگان در مزرعه ی حسین آباد : شیوخ و معمرین محل به نقل از پدران خود میگویند:حدود چهارصد سال قبل زنی با فرزندش از باغ خود به طرف قلعه ی حسین آبادبهمن می رفته ،در محلی که هم اکنون بقعه ی امامزادگان است متوجه میشود کودک او که همراهش در حرکت بود ناپدید شده و اثری از او نیست ،همه ی اهل محل چند روزی در جستجوی او تلاش میکنند اما نتیجه نمیگیرند و مایوس میشوندو به اهل بیت عصمت و طهارت متوسل میشوند.یک روز که مادر آن پسربچه از باغ به خانه مراجعت مینمود در همان نقطه ای که فرزندش مفقود شده بود با حالتی غم زده و افسرده به یاد آن روزی که فرزندش (سنجر)ناپدید شده به پشت سر نگاه میکند و میبیند که پسرش با همان خوشه ی انگوری که هنگام گم شدن در دست داشت در حرکت است،با خوشحالی می دود و میگوید مادر کجا بودی؟میگوید:به حضور آقایم. زن با تعجب میپرسد آقایت کیست؟ میگوید احمد و جعفر در حالی که به نقطه ای اشاره میکرد. اهالی آنجارا کاوش میکنندو مرقد امامزادگان را می یابند و در صدد احداث بنا و بقعه بر می آیند و زنی به نام خاله منظر که نا بینا بوده نذر میکند که اگر بینایی خود را باز یابد بقعه ای برای این امامزادگان بنا کند و چون خداوند به احترام این بزرگواران دعای او را مستجاب مینماید با کمک مردم محل بنایی را احداث میکند وبا وجود فقر و بیچارگی که در آن زمان بر مردم حاکم بوده حدود 285 سال قبل این بنا به پایان میرسد که در سالهای اخیر با همت و کوشش نیکوکاران محل ،تجدید بنا گردیده است. دو نور دیده ی

زهرا (س)(در وصف امامزادگان احمد و جعفر (ع) این بقعه ی رفیع که از عرش برتر است -------- قبر دو نور دیده ی زهرای اطهراست احمد که گوهری بود ازنسل ساجدین --------- دیگرزنسل کاظم آن مسمی به جعفراست بهمن منور است ز یمن قدومشان --------- زیرا زنور مرقدشان بس منور است آدرس : امامزادگان احمد و جعفر در هجده کیلومتری شهرستان آباده و در سیصد کیلومتری مرکز استان و در شمال فارس واقع شده است. (منبع: http://khnafar.farsnama.com)

کازرون

بخش مرکزی

امامزاده سید حسین

نسب : امامزاده سیدحسین بن امیر بن ابراهیم بن زین العابدین معروف به امامزاده سید حسین، نتیجه علی بن حسین است. توضیحات : امامزاده سیدحسین بن امیر بن ابراهیم بن زین العابدین معروف به امامزاده سید حسین، نتیجه علی بن حسین است که آرامگاهش در کازرون قرار گرفته‌است.آرامگاه وی در شمال شهر بیشاپور در کازرون واقع شده‌است . اهمیت و جایگاه امامزاده سید حسین از دیرباز مورد توجه مردم فارس و کازرون بوده‌است و به عنوان سومین امامزاده مورد توجه در استان فارس بعد از شاهچراغ و سید علاءالدین حسین به شمار می‌آید که مردم اعتقاد زیادی به آن دارند و برای نذورات و گرفتن حاجات به زیارت این امامزاده روی می‌آورند، و به خاطر وجود چشمه سار و باغات به سیاحت و گذراندن تفریحات آخر هفته و ایام تعطیل در جوار این امامزاده می‌پردازند. براساس دارای موقعیت ویژه‌است و جمعیت قابل توجهی از شهرها و استان‌های همجوار به زیارت این امامزاده روی می‌آورند. به گفته رضایی، رییس اداره بقاع و اماکن متبرکه فارس دو مرکز رصدخانه در امامزاده سیدحسین کازرون و امامزاده پیرمراد استهبان راه اندازی خواهد شد : با توجه به استقبال گسترده مردم از مرکز رصدخانه سید علاءالدین حسین شیراز امسال در دو امامزاده شاخص استان رصدخانه راه¬اندازی می¬شود. وی بیان داشته که خرید تجهیزات این رصدخانه ها از خارج از کشور منعقد شده و در ابتدا با اعتبار اولیه 25 میلیون تومان تلسکوپ خریداری می شود. مناظر اطراف امامزاده سید حسین وجود چشمه‌های فراوان که مشهورترین آن‌ها سر آب اردشیر است و همچنین باغ‌های مرکبات زیبا و سرسبز در اطراف آن، این مکان را به یک مکان زیارتی و سیاحتی تبدیل کرده‌است.امامزاده سیدحسین در نوروز 1389 بیش از 150 هزار نفر مسافر پذیرفت. امامزاده سیدحسین هم اکنون در حال بازسازی است و امکاناتی همچون سالن اجتماعات، آمفی تئاتر، درمانگاه، زائرسرا، ساختمان اداری، پارک، زمین ورزشی، چای خانه و فضای سبز برای آن در نظر گرفته شده‌است. آدرس : آرامگاه وی در شمال شهر بیشاپور در کازرون واقع شده‌است. (منبع: (http://kazerouncity.mihanblog.com

ممسنی

بخش مرکزی

امامزاده درب آهنی یا سیدعلاءالدین محمد (ع)

نسب : این مقبره مدفن یکی از فرزندان امام موسی کاظم (ع) و دختر بزرگوارشان می باشد. توضیحات : بقعه امامزاده سیدعلاءالدین محمد (ع) در شمال شرقی شهر نورآباد واقع شده است. این مقبره مدفن یکی از فرزندان امام موسی کاظم (ع) و دختر بزرگوارشان می باشد.این امامزاده شامل دوبنای قدیمی و نوساز است. ساختمان قدیمی شامل یک فضای چهارگوش در وسط با سقفی هلالی با تزئینات ساده گچبری و ساختمان جدید شامل یک شبستان است که در وسط آن ضریح قلمکاری شده قرار دارد. آدرس : بقعه امامزاده سیدعلاءالدین محمد (ع) در شمال شرقی شهر نورآباد واقع شده است. (منبع:http://www.nftdc.net)

استان قزوین

معرفی

اشاره

استان قزوین در شمال غربی ایران با مساحتی حدود ۱۵ هزار و ۸۲۱ کیلومتر مربع به طور تقریبی ۱ درصد وسعت کشور را به خود اختصاص داده است. این استان از شمال به استان های گیلان و مازندران، از جنوب به استان مرکزی، از غرب به استان های زنجان و همدان و از شرق به استان تهران محدود می شود.
مرکز استان قزوین ، شهر قزوین است و شهرهای مهم آن عبارتند از : آبیک ، بویین زهرا ، تاکستان و الوند .

موقعیت جغرافیایی

االموتستان قزوین در دامنه جنوبی رشته کوه البرز قرار گرفته است. این استان در تمام قسمت های شمال، جنوب و غرب، توسط کوهستان محصور شده است. بلندی های رشته کوه البرز در جهت شمال شرقی-شمال غربی به صورت پراکنده قزوین را از سایر استان های همسایه جدا می کند. در کل می توان گفت؛ استان قزوین متشکل از دو ناحیه کوهستانی و دشتی است. منطقه کوهستانی؛ در شمال واقع شده که دهستان های الموت، رودبار و قسمتی از کوهپایه اقبال پشگل دره را در بر می گیرد و همچنین بخشی از رشته کوه البرز، از بخش شمال غربی و از استان گیلان به طرف جنوب غربی در داخل استان قزوین کشیده شده است. سیاهلان و الموت، دو قله از قله های معروف کوهستان های بخش غربی البرز هستند. از مرتفع ترین کوه های استان می توان «کی جگین» و «سفید کوه» را نیز در شمال غرب استان در منطقه طارم سفلی و کناره های دریاچه سفید نام برد.

دره های البرز در دامنه های خشک جنوبی، به ویژه در ناحیه قزوین باریک و کم عرض هستند و با دیواره های پر شیب کشیده شده اند. مهم ترین دره های این منطقه، دره شاهرود و دره های دو شاخه معروف آن، رود طالقان و رود الموت است که آب های دامنه های البرز جنوبی را به سفید رود می رسانند. دره و رودخانه شاهرود، کوه های میان دره چالوس و سفید رود را از شرق به غرب شکافته و آن را به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم کرده است. جریان هوای استان تحت تاثیر دو سیستم آب و هوایی غربی، مدیترانه ای و سیستم پرفشار شمالی قرار دارد. سیستم آب و هوایی غربی، مدسفیدکوهیترانه ای مهم ترین عامل بارندگی در منطقه محسوب می شود. با توجه به این عوامل استان قزوین دارای چهار محدوده جغرافیایی است: آب و هوای سرد کوهستانی در نواحی شمالی و ارتفاعات جنوب غربی، آب و هوای معتدل کوهپایه ها و دامنه ها، آب و هوای خشک تا نیمه خشک در نواحی مرکزی دشت قزوین و بویین زهرا و آب و هوای مرطوب گرمسیری » در بخش هایی از طارم و دره شاهرود.

دو جریان عمده باد گرم و باد سرد در منطقه وجود دارد. جریان باد گرم یا باد شره که از جهت جنوب شرق به شمال غرب می وزد، موجب افزایش دما، تبخیر و کاهش چشمگیر رطوبت می شود. باد سرد یا باد مه که از شمال و شمال غرب جریان می یابد و تحت تاثیر سیستم های پرفشار عمل می کندکه باعث افزایش سردی و رطوبت هوا می شود.

رودهای استان قزوین در دو حوزه آبریزی شمالی و جنوبی جریان دارند.

حوزه شمالی یعنی سفید رود از به هم پیوستن رودخانه های طالقان رود و الموت رود در منطقه شیرکوه، رود پر آب شاهرود به را وجود می آورد. از دیگر رودهایی که به این رودخانه پرآب می ریزد می توان: رودخانه های خارود، نینه رود، اربدیان، وجینک، سردرود، تارولات، گرما رود و اندج رود را نام برد. حوزه جنوبی یعنی رود شور که شامل رودخانه های حاجی عرب، ابهر رود و خر رود است.

براساس کاوش های انجام گرفته در دشت های استان قزوین و به ویژه در تپه‌های تاریخی دشت قزوین چون قره‌تپه، تپه زاغه و تپه قبرستان واقع در جنوب شرق شهرستان بوئین زهرا، قدمت سکونت و آغاز شهرنشینی در این منطقه به هزاره هفتم پیش از میلاد می‌رسد. وجود منازل مسکونی، معبد، کارگاه های صنعتی، اشیای زینتی، مجسمه ها و انبارهای غله گویای تمدن دیرپای مردم این سرزمین است.
بر اساس مدارک و اسناد موجود ، تاریخ قزوین به دوران حکومت مادها در هزاره هفتم پیش از میلاد می رسد. در آن زمان، ناحیه کوهستانی جنوب و جنوب غرب قزوین، جزوی از قلمرو مادها به شمار می رفت که همواره مورد تاخت و تاز اقوام و قبایل مختلف، از جمله اقوام یلمیان طبرستان، قرار می گرفت.
به عقیده یونانیان؛ پیش از دوران هخامنشیان، مردمی که آن ها «کاسی» یا «کاسیت» نامیده می شدند در قسمت های غرب دریای قزوین زندگی می کردند که جز اقوام «میت تانی» به شمار می آمدند. این قوم مدت ها پیش از مادها به ایران آمده و قرن ها در قسمت غرب دریای خزر یا دریای کاسپین، ساکن شده بودند. نام قزوین نیز از نظر آنان، از نام دریای کاسپین گرفته شده است. به گفته مورخان؛ کوهستان های شمالی قزوین همواره محل زندگی مردمان سرکش بوده و آبادی های دشت قزوین پیوسته دست خوش تاخت و تاز و تاراج طایفه های گوناگونی قرار داشته است. به فرمان حاکم وقت، برای جلوگیری از تاخت و تاز کوه نشینان، یک دژ با نام «دژ بالا» در داخل کوهستان شمالی قزوین و دژ دیگری به اسم «دژ پایین» برای استقرار سپاهیان در محل کنونی قزوین ساخته شد. با گذشت زمان، نام دژ پایین به دژ پین ، گژوین و سپس کشوین تغییر کرد.
بنای اولیه شهر قزوین را به شاپور اول ساسانی معروف به شاد شاپور نسبت می دهند. وی برای جلوگیری از تهاجم های دیالمه دستور بنای دژ مستحکم در این سرزمین را داد. پس از بنای این دژ که شاد شاپور یا کشوین نامیده می شد، دستور استقرار سپاهیان خود در آن را صادر کرد. این دژ به مرور به عنوان پایگاه نظامی شاپور توسعه یافته و مناطق مسکونی به آن افزوده شد و نه تنها هسته اصلی شهر قزوین به شمار می آمد، بلکه در مدت زمانی کوتاه در شمار شهرهای مهم ایران قرار گرفت.
منطقه قزوین در دوره پس از اسلام یعنی در سال ۲۴ هـ ق، به سرعت گسترش یافت و در مدتی کوتاه به عنوان «باب الجنه» یا «دروازه بهشت» نامیده شد. بلاذری در فتوح البلدان آورده است: «سعید بن عاص بن امیه

در سال های پیش از ۳۵ هـ. ق، قزوین را شهری استوار و آباد می کند و ورود چهار هزار تن از مسلمانان به فرماندهی ربیع بن خثیم در سال ۳۶ هـ. ق، با دستور امیرالمونین علی (ع) سیمای قزوین را دگرگون می سازد. از دیگر اقدامات مهم دوره اسلامی در جهت توسعه شهری این منطقه، ساخت دو شهرک مبارکیه و مدینه موسی در کنار شهر کهن قزوین در سال ۱۶۹ هـ. ق، به دستور محمد بن سنان عجلی است.
قرار گرفتن الموت به عنوان مرکز اسماعیلیان در این منطقه، قزوین را حدود ۲۰۰ سال به کانون اصلی فرهنگی، سیاسی، نظامی و رویدادهای مهم کشوری تبدیل کرد .
عماد الدین ابو عبداله زکریا بن محمد قزوینی در کتاب آثار البلاد و اخبار العباد، قزوین را در آغاز قرن هفتم، چنین توصیف کرده است: « شــهری بسیــار بزرگ و پر جمعیت است . در دشتی بسیار پهناور و هموار بنا شده و مهندسان در بنای شهر نقشه ای کشیده اند که نظیرش وجود ندارد. زیرا دو شهر است یکی در آغوش دیگری آرمیده. شهر کوچک را که در وسط قراردارد شهرستان می نامند که برای خود دروازه و بارو دارد. شهر بزرگ تر که پیرامون شهرستان واقع شده دارای برج و باروی دیگری است. باغستان ها و تاکستان ها گرداگرد باروی خارجی شهر دوم را فراگرفته و پس از آن کشت زارهای سرسبز دو شهر را در بر دارد و دو رودخانه دیزج و ارنزک از آن می گذرد.»
در سال ۶۱۷ هـ. ق، سلطان محمد خوارزم شاه پس از شکست از سپاهیان مغول برای مدتی به قزوین آمد و از آن جا به گیلان و مازندران و در نهایت آبسکون رفت. اقامت کوتاه سلطان محمد باعث ویرانی و کشتار دسته جمعی مردم قزوین شد. ساکنین این منطقه در مقابل حمله مغولان، سه روز تمام مقاومت کردند ولی سرانجام پس از سه روز پایداری مغولان وارد شهر شدند و به کشتار دسته جمعی پرداختند. ولی با وجود یورش های مکرر مغول به ایران از سال ۶۱۷ تا سال ۶۵۱ هـ. ق، آنها به دلیل وجود قدرت اسماعلیان نتوانستند به طور کامل بر سراسر این سرزمین تسلط یابند.
در دوران حکومت صفویان در قرن دهم، با انتخاب قزوین به عنوان پایتخت این دولت، لقب «دارالسلطنه قزوین» را به خود اختصاص داد و دوره شکوفایی آن در این دوران آغاز شد. طراحی و ساخت نخستین خیابان ایرانی، چهار باغ ها، میدان ها، کاخ ها، مدارس، مساجد و بوستان های شهری به عنوان الگویی برای شهرسازی در سراسر ایران از این منطقه آغاز شد. به طوری که حتی پس از انتقال پایتخت در قرن یازدهم ازاهمیت آن کاسته نشد و تا پایان دوره افشاریان شاهد ساخت عمارت و بناهایی چون عمارت ایوان نادری بوده است.

در دوران قاجاریه، قزوین به عنوان منطقه حاکم نشین مستقل مرتبط با پایتخت به شمار می رفت.
سرانجام در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۲۰ لایحه ی ارایه شده از سوی هیات وزیران، مبنی بر استان شدن قزوین پس از بررسی های فراوان توسط نمایندگان مجلس شورای اسلامی تصویب و پس از تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۲۷ جهت اجرا به وزارت کشور ابلاغ شد و بدین ترتیب استان قزوین به استانی مستقل تبدیل شد و شهر قزوین به عنوان مرکز این استان انتخاب گردید.

بر اساس منابع تاریخی، دشت قزوین و مناطق شمال، جنوب و غرب آن جز محل های مسکونی اقوام «آماردها» است که بعدها به محل سکونت مهاجران آریایی تبدیل شد و مردم دیلم هم در آن مستقر شدند. از این رو می توان گفت مردم قزوین در اصل آریایی و از خاندان دیلم بوده اند که به واسطه اختلاط با آماردها، اعراب، ترک ها و مغول ها تغییراتی در ویژگی نژاد، زبان و فرهنگ آن ها پدید آمده است.
اکثر مردم استان قزوین به زبان فارسی سخن می گویند. مردم محله های شرقی، جنوبی و مرکزی؛ یعنی محله های پنبه ریسه، راه چمان، راه ری، خندقبار، مغلاوک، آخوند و سکه شریحان که کم تر با ماموران و درباریان صفوی تماس داشتند به زبان فارسی سخن می گویند. اما علاوه برزبان فارسی، زبان‌های دیگری چون ترکی و تاتی، مراغی و رمانلویی رواج دارد. زبان ترکی بیشتر در میان مردم دهستان های خرقان؛ ابهررود، طارم، افشاریه، بویین زهرا، در بعضی از روستاهای بشاریات، اقبال، پشگلدره، قزوین، در برخی محله های چون درب کوشک، شیخ آباد، گوسفند میدان قملاق و دیمج که زمانی محل سکونت امیران، درباریان، خادمان و ماموران دربار صفوی بوده رواج دارد. همچنین استان قزوین، اصلی ترین منطقه تات نشین ایران به حساب می آید که بیشتر تات ها در شهرستان تاکستان سکونت دارند.

استان قزوین یکی از مراکز مهم کشاورزی، صنعتی و تجاری در کشورمحسوب می شود. تنوع اقلیمی، میزان بارندگی مناسب، قابلیت های آب و خاک، زمینه مساعدی را برای انجام امور کشاروزی در منطقه به وجود آورده است. همچنین استفاده از ماشین آلات کانگورشاورزی از قبیل تراکتور، کمباین، به کار گرفتن سموم دفع آفات نباتی و کودهای شیمیایی، بهره گیری از بذرهای اصلاح شده و روش های جدید آبیاری در امور کاشت، داشت و برداشت به نحو قابل توجهی توسعه یافته است. از مهمترین محصولات استان می توان به: گندم، جو، چغندر قند، حبوبات، پنبه، انگور، پسته، گردو، صیفی جات و انواع میوه ها اشاره کرد که از این میان انگور بخش قابل توجهی از زمین های زیر کشت استان به ویژه نواحی تاکستان را به خود اختصاص داده است.

بخش دامپروری و پرورش طیور در استان قزوین به دو شیوه سنتی و صنعتی صورت می پذیرد. دامپروری صنعتی بیشتر به منظور تولید گوشت و شیر انجام می گیرد و دامپروری سنتی برای تامین مایحتاج خانواده ها و ایجاد درآمد صورت می پذیرد. البته در سال های اخیر مرغداری های بسیاری برای پرورش مرغ گوشتی، مادر و تولید تخم مرغ در شهرهای قزوین و تاکستان دایر شده که بخشی از محصول های تولیدی آن ها به استان های دیگر کشور صادر می شود.

در بخش صنعت، وجود عواملی چون استقرار و مجاورت با تهران، ممنوعیت احداث صنایع در محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران، وجود معادن متعدد و موقعیت مهم ارتباطی از عوامل مهم ترغیب متقاضیان ساخت واحدهای صنعتی جهت سرمایه‌گذاری در استان قزوین به شمار می روند. مهم ترین صنایع مستقر در این استان شامل: صنایع فلزی، شیمیایی، نساجی، سلولزی، الکتریکی، مواد معدنی غیر فلزی و صنایع غذایی می شود. علاوه بر صنایع یاد شده، در روستاهای استان انواع صنایع دستی رواج دارد که عبارتند از: آیینه سازی، حکاکی، سوزن دوزی، سنگ تراشی، قالی بافی، قلم زنی، قلمدان سازی، کاشی سازی، گچ بری، منبت کاری، نگارگری.

سوغات

باقلوا بخЂЛشیرینی : باقلوا بخش کشاورزی : انگور، انار سنگان، بادام، زردآلو، ذغال اخته، پسته، سیب، فندق، کشمش صنایع دستی : انواع جعبه های آینه دار، پارچه های گلابتون دوزی و سوزن دوزی شده، فرش، ظروف سفالی

دریاچه اوان
اوان : رود گرمارود، اندج رود، الموت رود، خارود، تارولات، سردرود و اربدیان، دریاچه اوان، طبیعت روستای اوان، قله خشچال
سیالان
الموت : دامنه های جنوبی سیالان، دره اندج رود، غار سلطان باغ، غار آق بابا، غار چهل دختر، غار ملک شاه، غار پلنگ، غار اکتین کش، غار ولی در ۱۰ کیلومتری گشنه رود الموت، منطقه یلاقی پیچ بن، منطقه شکار و تیراندازی ممنوع الموت
چشمه-علی
بویین زهرا : آبگیر رودک، چشمه علی در روستای کلنجین، صحرای آتشناک و تفتیده
ابهر-رود
تاکستان : رود خر رود، رود ابهر رود، دامنه های کوه قره قلعه و سلطانلو و تل وزیرخان، چشمه آب گرم معدنی در روستای آب گرم، چشمه آب معدنی عرشیا، غار قلعه کرد در دهستان حصار، منطقه حفاظت شده حیات وحش
قله-خشچال
قزوین : چشمه آب گرم یله گنبد، چشمه آب گرم خرقان، غار یخی انگول در ۴۰ کیلومتری شمال غرب، قله خشچال در قزوین– الموت

جاذبه های تاریخی

الموت : قلعه لمبسر در شهر رازمیان الموت، قلعه شیرکوه یا بیدلان در رودبار الموت برجهای-دوگانه-خرقان بویین زهرا : امام زاده علا الدین، امام زاده منصور، برج های دوگانه خرقان، تپه زاغه، تپه قبرستان، کاروانسرای محمد آباد، کاروانسرای آوج، کاروانسرای هجیب، منطقه تاریخی سگز آباد تاکستان : امام زاده هفت صندوق، امام زاده کمال، امام زاده ولی در ضیا آباد، امام زاده صالح در روستای نهاوند، امام زاده عبداله و امام زاده فضل اله در روستای فارسجین، بقعه پیر، تپه رادکان، تپه نرگه، تپه آک، یاسین تپه، قز قلعه کلیسای-کانتور قزوین : آب انبار حکیم، آب انبار حاج کاظم، آب انبار مسجد جامع، آب انبار زنانه بازار، آب انبار آقا، آب انبار سردار کوچک، آب انبار سردار بزرگ، امام زاده اسماعیل، امام زاده اباذر، امام زاده حسین، حسینیه آق سید جمال،بقعه آمنه خاتون، بقعه پیغمبریه، کاروانسرای محمدآباد، کاروانسرای خرزان، کاروانسرای گلشن، کلیسای کانتور یا برج ناقوس، کلیسای رفیع، گرمابه قجر، گرمابه دو در، گرمابه سردار، گرمابه حاج محمد رحیم، مدرسه علوم دینی التفاتیه، مدرسه مسجد پیغمبریه، مسجد و مدرسه سردار، مسجد و مدرسه شیخ الاسلام، مسجد و مدرسه ابراهیمیه، مسجد و مدرسه صالحیه، مسجد امینی ها، مسجد حیدریه، مسجد سنجیده، مسجد النبی یا سلطانی، مسجد جامع کبیر، مسجد پنجه علی، مقبره شهید ثانی، مقبره سلطان ویس، مقبره حمداله مستوفی، مقبره و مسجد احمدیه، میمون قلعه

سایر جاذبه های استان قزوین

ارامنه-رفیعامامزاده-حسینآب-انبار-حاچ-کاظم امامزاده-عبدا...-و-فضل-ا...امامزاده-علی-شکرنابامامزاده-منصور امامزاده-هفت-صندوقامامزاده-ولی-ضیا-آبادآمنه-خاتون ایوان-سنگی-نیاقبازار-و-سرای-وزیرباشگل بوستان-باراجینپل-شاه-عباسی-محمدآبادچهل-انبیا چهلستوندره-سه-هزاردروازه-تهران-قدیم دروازه-درب-کوشکروستای-مرگساختمان-شهرداری سرای-سعد-السلطنهصخره-های-اندجقلعه-الموت قلعه-لمبسرقله-شاه-البرزکاروانسرای-پیچ-بن گرمابه-رضویگرمابه-قجرمسجد-النبی مسجد-جامع-عتیقمسجد-و-مدرسه-شیخ-الاسلاممسجد-و-مدرسه-صالحیه

تاکستان

امام زاده ولی سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه امام زاده ولی در وسط میدان مرکزی ضیاءآباد و بر روی صفه طبیعی بلندی قرار دارد. بنای امامزاده از دو بخش اصلی و الحاقی تشکیل یافته است.بخش اصلی یا بقعه امامزاده دارای طرح مربع شکلی با طول ضلع نه مترو نیم است که گوشه‌های دیوار غربی آن پخ شده است. از اره بنا با قطعه سنگ‌های قهوه‌ای به اندازه‌های مختلف و در دو ردیف به ارتفاع یک متر ساخته شده است. بخش بالایی بنا با آجرهای ساده ساخته شده است و بر روی دیوارهای غربی و شمالی و جنوبی آن- از خارج- طاق‌نماهایی زده شده است. بر بالای بقعه گنبدی با غلام گردشی در اطراف و گردنی استوانه‌ای به ارتفاع دو مترو سی سانتیمتر استوار گردیده است. در ارتفاع مزبور، قطاربندی ساده‌ای با دو رج آجر که به طور سه گوشه چیده شده‌اند، پدید آمده است. در داخل بقعه، برای ایجاد پوشش گنبدی، چهار فیل پوش ساخته است که نکته جالب در ساختمان آنها، شروع پایه‌های فیل‌پوش از کف بقعه است. به عبارت دیگر، دیوارهای چهارگانه، از چهارسو به تدریج به سوی مرکز چهارضلعی متمایل گشته‌اند. داخل بقعه فاقد هرگونه تزیین است و ضریح چوبی آن نیز فاقد ارزش هنری و تاریخی است. در ورودی که با طرح‌های ساده تزئین شده است،نشان از آن دارد که این بنا متعلق به زمان قاجاریه است.

امام زاده محمد طاهر سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه امام زاده طاهر در آبادی آوج قرار دارد و بنایی است که پس از زلزله سال هزارو سیصدو چهل هجری شمسی تعمیرات کلی یافته و اتاق‌ها تالارهایی بر گرداگرد آن افزوده شده است؛ به نحوی که در حال حاضر، بنایی نوساز به نظر می‌رسد؛ ولی بخش اصلی بنای امامزاده به قرن‌های گذشته مربوط است. در بالای در ورودی بقعه- در داخل- بر روی قطعه سنگی، کتیبه‌ای کنده شده است که تاریخ تعمیر دوباره بنا را سال هزارو یکصدو نه ه.ق نشان می‌دهد. طرح بنا از خارج به صورت چهار ضلعی است. نحوه برپا داشتن طاق‌نماها و اختلاف عمده هر یک از آنها با دیگری، جالب توجه است.

امام زاده کمال سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده کمال در روستای ضیاءآباد، از توابع بخش دودانگه قزوین و در کیلومتر پنجاه و شش جاده قزوین همدان واقع شده است. ساختمان این امام‌زاده، بنایی شش ضلعی با گنبد مخروطی رک است که به تمامی با آجر ساخته شده است. طول هر ضلع این بنا در حدود چهار متر است. گنبد بنا در دو بخش بر روی پایه‌ای شش‌ضلعی استوار شده است. بخش پایین گنبد، استوانه‌ای است که در حدود یک و نیم متر ارتفاع دارد و پیرامون آن تا لبه‌های شش‌گانه بدنه بنا، فاصله بسیار کمی دارد. بر روی آخرین رج این ساقه استوانه‌ای شکل، یک ردیف آجرچینی به صورت دانه‌دانه انجام شده است و سپس رک بنا بر روی دوره مزبور قرار گرفته است. آجرچینی همه قسمت‌های بنا و بخصوص گنبد آن، در نهایت سادگی و در عین حال با دقت هرچه بیشتر انجام پذیرفته است.

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده عبدالله در روستای فارسجین ودر حدود سه کیلومتری ضیاءآباد قرار دارد، بنای آجری جالبی وجود دارد که حائز کمال اهمیت است. بنای امام‌زاده عبدالله در وسط قبرستانی قرار دارد که اطراف آن دیواری کوتاه با پوشش کاهگل کشیده‌اند. بنای امام‌زاده عبدالله شامل دو بخش جداگانه است: بخش اصلی بنا بقعه امام‌زاده است که از خارج به یک هشت‌ضلعی شبیه است. گنبد بنا که گنبدی جالب‌توجه است، برفراز پایه هشت‌ضلعی و در وسط آن ساخته شده است؛ به نحوی که فاصله هر ضلع تا گنبد در حدودیک متر است. در قسمت استوانه‌ای شکل گنبد، چهار پنجره مستطیل شکل در چهار طرف کار گذاشته شده است که لبه زیرین آنها هم کف بنا می‌باشد. در قسمت بالای استوانه مزبور و نرسیده به گنبد مخروطی، قطاربندی تزئینی جالبی در دو ردیف صورت پذیرفته که جلوه بسیار زیبایی را پدید آورده است.

امام زاده صالح و امام زاده سلیمان سلام الله علیهما

توضیحات: آرامگاه این امام‌زاده‌ها در انتهای روستای نهاوند تاکستان، در پنجاه و شش کیلومتری جاده قزوین- همدان قرار دارد. این دو بقعه در نزدیکی یکدیگر قرار دارند و یک اتاق مستطیل شکل، آن دو را به هم متصل ساخته است. طرح بنای هر دو امام‌زاده مدور است و قطر قسمت پایین آنها کمی از بالای بنا بیشتر است. این اختلاف، در بنای سمت چپ امام‌زاده صالح نمایان‌تر از بنای امام‌زاده سلیمان است.هر دو بنا دارای سردابی هستند که سقف آن همسطح زمین است و محل اصلی قبر امام زاده‌ها است. راه ورود به سرداب‌های مزبور، دری کوتاه و تنگ است. سرداب دارای پوشش قوسی شکل است. نور داخل بنا- طبقه دوم- به وسیله نورگیرهایی تأمین می‌شود. قطر بنای امام‌زاده سلیمان هفده و نیم متر و ارتفاع کلی آن در حدودهشت متر است. بنای امام‌زاده صالح، کمی از بنای امام‌زاده سلیمان بزرگ‌تر است. پایه‌های بنای امام‌زاده بر روی سنگ‌های لاشه گذاشته شده و سپس آجرکاری بنا آغاز گردیده است. در جانب شمالی امام‌زاده، دری وجود دارد که بعدها آن را مسدود ساخته‌اند؛ ولی قوس و محل آن به خوبی نمایان است. نحوه ساختمان گنبد این بنا نیز شباهت کاملی به بنای قبلی دارد؛ با این فرق که قسمت بالای گنبد، بلندتر و مخروطی است.

امام زاده فضل‌الله سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه این امام زاده در کنار جاده ابهر تاکستان و در فاصله دویست متری از روستای فارسجین قرار دارد. امام‌زاده فضل‌الله را از نظر نسب، برادر امام‌زاده عبدالله می‌دانند. بنای امام‌زاده از نظر شکل کلی و مصالح به‌کار رفته در آن، نمونه بنایی ساده و ابتدایی است. طرح مجموع بنا از خارج به صورت مستطیل است و از دو بخش؛ یعنی بقعه امام‌زاده و ایوان مقابل آن ترکیب یافته است. این ایوان که با خشت و گل ساخته شده است، مانند بسیاری از بناهای مشابه آن، بعدها به بقعه افزوده شده است. عرض داخل ایوان چهار متر است و جرزهای دو سوی آن هر یک دو متر عرض دارند و راه‌پله بام بنا نیز در جرز دست راستی ساخته شده است. در پشت جرزهای دو سوی ایوان، دو دیوار با همان ضخامت جرزها، در طول بنا امتداد یافته‌اند و بقعه را دربرگرفته‌اند. این دیوارها باخشت و گل ساخته شده‌اند و قسمت پشت بقعه را نیز فراگرفته‌اند؛ به نحوی که در حال حاضر، تنها قسمتی از بالای بنای اصلی بقعه به ارتفاع یک و نیم متر هویداست. قسمت بالای بنای بقعه، طرح کثیرالاضلاع هشت‌ضلعی دارد که گوشه‌های آن به صورت منحنی درآمده و به طرحی میان دایره و هشت‌گوشه تبدیل شده است. این قسمت از دیوار بقعه با سنگ قلوه و سنگ لاشه به کمک ملاط گچ کوبیده ساخته شده است و یک متر و نیم متر ارتفاع دارد. سپس گنبد بنا بر فراز آن استوار گشته است. در اطراف گنبد، یک دوره یا غلام گردشی به عرض هفتاد سانتیمتر وجود دارد که سطح آن به کمک آجرهای چهارگوش پوشیده شده است. قطر قسمت خارجی بقعه هشت متر است. گنبد بنا از نوع گنبدهای عرقچینی است که با خیز زیاد ساخته شده و سطح آن با آجرهای چهارگوش پوشیده شده است. برفراز گنبد، قبه آجری خاصی ساخته شده که از پایین به بالا باریک‌تر شده است. برفراز آن، دو رج آجر به صورت «+» چیده شده و سپس روی این قسمت، یک هرم آجری با پایه مربع شکل بنا گشته است. این طرح در هیچ یک از آثار و بناهای منطقه موجود نمی باشد.

امام زاده زلان سلام الله علیه

توضیحات: بقعه امامزاده زلان واقع در نزدیکی روستای نرجه، در حدود شش کیلومتری تاکستان، در فاصله یک کیلومتری جاده تاکستان، همدان و در سمت چپ جاده قرار دارد. بنای این امامزاده چهار گوشه دارد که گوشه‌های آن از خارج به صورت هلال درآمده‌اند و چنان می‌نماید که در چهارجانب بنا، چهار دیوار هلالی ساخته‌اند. گنبد بنا با گردنی گرد، در وسط یک چهارضلعی استوار شده و در ارتفاع در حدود هشت متری آن دور تا دور، یک رج آجر به شیوه دندانه‌دندانه چیده شده است. از این رج به بالا، پوشش اصلی گنبد به گونه‌ای انجام شده که گنبد شکل خاصی مانند گنبد «بقعه پیر» در تاکستان پیدا کرده است. در دوسوی در ورودی، با فاصله یک متر از هر طرف، دو دیوار ساخته شده است که نمای آنها به صورت دو جرز به عرض تقریبی نیم‌متر دیده می‌شود. بالای جرزهای دوگانه به صورت هلالی در آمده و کمی از سطح سقف بالاتر رفته است. در بالای در ورودی، سر دری به شکل یک مهتابی کار گذاشته شده است. در وسط در و دیوار امامزاده، محل دو پنجره مستطیل شکل به چشم می‌خورد که بغل درگاه آنها یک قطعه سنگ مرمر سفید است. این دو پنجره، بعدها مسدود گردیده‌اند. در داخل بنای امامزاده، دو قبر قرار داردکه آنها را منسوب به شاهزاده اسحاق و شاه‌زاده ابراهیم- برادران حضرت زهرا(ع) می‌دانند. در داخل این امامزاده هیچ گونه نوشته وکتیبه‌ای وجود ندارد؛ ولی آنچه جالب است، نحوه ساختمان بخش پایین و شیوه گنبدسازی آن است که در نوع خود از طرح‌های جالب توجه در منطقه قزوین به شمار می‌رود.

قزوین

امام زاده علی‌اکبر سلام الله علیه

توضیحات: در شمال روستای سگزآباد، بنایی قرار دارد که به نام امامزاده علی اکبر خوانده می‌شود. اهالی این امامزاده را فرزند موسی‌بن جعفر(ع) می‌دانند. در جرز سمت راست ایوان مقابل ورودی امامزاده، یک قطعه سنگ مرمری جای داده اند که بر روی آن کتیبه‌ای نیز قرار دارد. متن کتیبه مربوط به لغو عوارض یا برقراری آن و هم چنین نوشته‌هایی مربوط به برقرار نمودن مقررات جدید است.

امام زاده علی سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه این امامزاده در روستای شکرناب قزوین قرار دارد. شکرناب دهکده‌ای است کهن‌سال و قدیمی که قدیمی‌ترین بنای آن همین امامزاده است. اطراف امامزاده، گورستانی نیز قرار دارد. ساختمان امامزاده، در حال حاضر، به دو بخش تقسیم می‌شود:اول بنای قدیمی‌تر که عبارت از حرم امامزاده است و دیگری شبستانی با سر در آن که بخش جدیدتر بنا به شمار می‌رود. بنای حرم دارای نقشه هشت ضلعی است که طول هر ضلع آن در حدود سه متر است. در نمای خارجی بنا، روی جرزهای هشت گانه، طاق‌نماهایی قاب‌سازی شده است. قوس بالای طاق‌نماها از نوع «پنج و سه» است. یک در میان، در وسط هر یک از ضلع‌های بنا، پنجره‌ای مستطیل شکل جاسازی شده و در زیر تیره قوس‌های هشت گانه، یک طرح هندسی تزئینی به کمک آجرکاری«خفته و رفته» ایجاد شده است. در بالای هر یک از جرزها و در نتیجه در بالاترین حد هشت ضلعی، با انجام آجرکاری هنرمندانه قطاربندی دندانه دندانه‌ای به وجود آمده است.

امام زاده آمنه خاتون سلام الله علیها

توضیحات: آرامگاه این امامزاده در محله پنبه ریسه قزوین قرار دارد. نقشه حرم امامزاده عبارت از کثیرالاضلاع هشت ضلعی است که در هر یک از ضلع‌های هشت گانه آن، طاق نمایی با قوس کلیل زده شده است. پوشش حرم، به کمک کاربندی‌های واقع در میان قوس‌هاس هشت‌گانه صورت گرفته و سقف گنبدبه شکل ستاره هشت‌پر درآمده است. بقعه مزبور، از خارج دارای طرح دایره است که بخشی از آن در میان دو تالار مستطیل شکل الحاقی محصور شده است. قسمت بالای بقعه که از دو تالار پیش گفته بلندتر است، طرح استوانه‌ا ی بنا را به خوبی نشان می‌دهد.این قسمت در پایین، با آجرهای لعابی با طرح هندسی و در بالا، با دوره ای به عرض هشتاد سانتیمتر با کاشی هفت رنگ و نقش گیاهی تزئین شده است. درباره صاحب آرامگاه، سند مکتوبی در بنا وجود ندارد. مردم، وی را دختر امام جعفر صادق(ع) می‌دانند.

امام زاده نجم‌الدین سلام الله علیها

توضیحات: این آرامگاه در روستای بکندی، در چهل و سه کیلومتری جاده قزوین- رشت قرار دارد. نقشه بنای مزبور عبارت از یک چهارضلعی است که طول هر ضلع آن در حدود شش متر است. دیوارهای ضلع‌های چهارگانه بنا تا ارتفاع چهارمتری با قطعه‌سنگ‌های سیاه رنگ لاشه و سنگ‌های سبز لایه‌ای شکل و ملاطی بسیار محکم و چسبنده ساخته شده است. در ارتفاع مزبور، ضلع‌های چهارگانه به یک هشت‌ضلعی منظم تبدیل گردیده‌اند که ارتفاع هر یک از ضلع‌های آن در حدود دو متر است و به تمامی با آجر ساخته شده‌اند. سپس با فاصله کمی از لبه هشت‌ضلعی، پوسته گنبدی شکل خوش ترکیب زیرین بنا برپا شده است. متأسفانه قسمت بالای پوسته مزبور فروریخته است، ولی به کمک تیرریزی، خرابی سقف را به شکلی تعمیر کرده اند. وضع بنا به خوبی نشان می‌دهد که در اصل پوشش خارجی دیگری داشته است که بعدها فروریخته است. با توجه به شباهتی که میان قسمت هشت ضلعی بنا و بنای آرامگاه حمدالله مستوفی در قزوین وجود دارد، می‌توان چنین پنداشت که پوسته دوم گنبد بنا، مخروطی یا هرمی شکل بوده است. در وسط وضع جنوبی بنا، آثاری وجود دارد که از بیرون بنا به داخل آن آورده شده است و نشان می‌دهد، در گذشته، در این محل در بزرگی متناسب با ابعادبنا وجود داشته است که بعدها آن را مسدود ساخته‌آند. در حال حاضر، ورودی بنا را در کم عرض و محقری تشکیل می‌دهد که در وسط ضلع شرقی بنا ایجاد شده است.

امام زاده سلطان سید محمد سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در کوی آخوند خیابان مولوی، به فاصله اندکی از شمال مدرسه جدید قرار گرفته است. در گذشته، بنای این امامزاده حرمی ساده و صندوقی چوبی داشت و حیاط آن، جایگاه دفن مردگان بود؛ اما در دوره اخیر، در حیاط آن ایوانی بزرگ و در کنار آن، اتاقی دیگر ساخته‌اند. همچنین داخل حرم را آیینه‌کاری کرده‌اند و از اره آن را با کاشی‌های دو رنگ زینت داده‌اند. ساختمان بزرگی نیز در انتهای شمالی حرم ساخته‌اند و قسمتی از حیاط را دیوارکشی کرده‌اند و حوضی در میان حیاط آن ساخته‌اند. گنبد بنا آجری است. بنای این امامزاده دو در دارد و هر دو در، در جانب شرقی آن است. بالای یکی از درهایی که به مسجد شمال حرم باز می‌شوند، کاشی‌کاری مختصری وجود دارد که تاریخ هزارو سیصدو چهارده هجری قمری بر روی آن خوانده می‌شود. امامزاده سلطان سیدمحمد را فرزند امام جعفر صادق(ع) دانسته‌اند.

امام زاده سلطان ویس (قیس) سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای نیاق، در شانزده کیلومتری قزوین قرار دارد. برای رسیدن به بنای سلطان ویس، باید از جاده مال‌رویی حدود دو و نیم ساعت به طرف قله کوهی که در جانب شمال نیاق قرار دارد، پیاده رفت. کوهی که بنای سلطان ویس برفراز آن بنا شده است، در محل به نام «اله‌تر» معروف است. بنای سلطان ویس، از دو بخش آرامگاه و بناهای وابسته به آن تشکیل یافته است.بنای آرامگاه از داخل و خارج دارای طرح هشت‌ضلعی است. طول هر ضلع در داخل دو متر و در خارج سه متر است. ضلع‌های هشت‌گانه داخلی در بالا به صورت طاق‌نماهای تیزه‌دار درآمده‌اند و در حد فاصل بین هر دو طاق‌نما، یک پایه باریک قرار دارد که طرح هشت ضلعی را به یک طرح مدور تبدیل کرده است.

امام زاده شاهزاده حسین سلام الله علیه

توضیحات: این بنا که در شهر قزوین واقع شده، آرامگاه حسین، فرزند حضرت علی‌بن موسی‌الرضا(ع) است. وفات ایشان، طبق کتیبه موجود در ضریح چوبی نفیس آرامگاه، در سال دویست و یک ه. ق روی داده است. تاریخ و شکل بنای اولیه بقعه معلوم نیست. قدیمی‌ترین تاریخ بنا، به ضریح چوبی بسیار نفیس بقعه مربوط است که تاریخ هشت صدو شش ه . ق بر روی آن حک شده است. تاریخ اولیه بنای کنونی را به دوره شاه‌صفی صفوی نسبت می‌دهند. طبق کتیبه‌های موجود، بنای امام‌زاده در اوایل قرن چهاردهم هجری قمری بازسازی شده است. ساختمان ایوان بزرگ شمالی، دیواره صحن و سردر پرکار امام‌زاده و نیز تزئینات کاشی‌کاری گنبد و آیینه‌کاری فضاهای داخلی، به همین سال‌ها مربوط است.

امام زاده زرآباد سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در قریه زرآباد بالا، از توابع رودبار الموت قرار گرفته است. بنای مزبور عبارت از محوطه چهار گوشه‌ای است که در چهار نمای آن، چهار قوس نعل‌اسبی بر روی ستون‌های آجری تعبیه شده است. دورتادور بنا، در فاصله ستون‌ها به ارتفاع یک متر، نرده ای مشبک قرار گرفته است. پوشش بنا از هر طرف اندکی به طرف جلو کشیده شده است. اهالی، امام‌زاده را علی‌اصغربن موسی کاظم(ع) می‌نامند؛ اما کتیبه‌ای حاکی از تاریخ ساخت بنا و نسب و نام امام‌زاده وجود ندارد. در سال‌های اخیر، متولیان امام‌زاده، بنای آن را بازسازی کرده‌اند و قسمت‌هایی بدان افزوده‌اند.

امام‌زاده بی‌بی‌سکینه سلام الله علیها

توضیحات: این آرامگاه که در میان آثار ویرانه‌های سنقرآباد قدیم قرار گرفته است، از خارج، بنایی مکعب مستطیل شکل است و از دو قسمت ایوان مقابل و حرم اصلی تشکیل یافته است. حرم امام‌زاده نقشه مربع دارد. پوشش بنا به کمک چهار ترنبه- شبیه آنچه که در بناهای دوره ساسانی دیده می‌شود- انجام گرفته است. در وسط هر یک از ضلع های چهارگانه بنا، در بالا، طاق‌نمای توگودی که حالت نورگیر دارد، به‌وجود آورده‌اند و سپس در بالای تیزه طاق‌نماهای مزبور، ترنبه‌های چهارگانه و پس از آن، پوشش مخروطی شکل یک پوسته بنا، ساخته شده است. این بنا از نقطه‌نظر نحوه پوشش، تخم‌مرغی شکل و به‌ویژه از نظر کاربندی‌های چهارگوشه که شباهت بسیار به بناهای دوره ساسانی دارد، حائز اهمیت است. بنای مزبور، به تمامی از آجر ساخته شده است. در برابر در ورودی حرم، ایوانی قرار دارد که به دوره‌های پس ازبنای امام‌زاده مربوط است. در لبه ایوان مزبور که دو پله بالاتر از کف امام‌زاده قرار دارد، یک رشته سنگ‌قبرهای مرمر نقش‌دار جای گرفته است که از نظر تراش و زیبایی، جالب‌توجه است. در روی دو سنگ قبر از سنگ قبرهای محوطه، تاریخ ذکر شده است: تاریخ روی یکی از سنگ های مزبور 922 و دیگری 1145 هـ .ق است که نشان‌دهنده قدمت محل و امام‌زاده و قبرستان اطراف آن است.

امام‌زاده بی‌بی‌زبیده سلام الله علیها

توضیحات: بنای این بقعه، در جانب شرقی صحن و بنای مسجد آن، در شمال صحن قرار دارد. فضای حرم امام‌زاده چهارگوشی است که به کمک فیل‌پوش‌هایی، از کف به بالا کشیده شده است. نمای مسجد، از جانب صحن، زیبایی خاصی دارد و از سه طاق‌نما با قوس نعل‌اسبی و ارسی‌های چوبی تشکیل یافته است. لچکی‌های صحن مسجد تزئینات معقلی دارد. این لچکی‌ها،در اشکال دایره‌ای و تزئینات ستاره‌ای با آجر ساخته شده‌اند. روی جرزهای دو طرف طاق‌نماها نیز آجرهای نقش‌برجسته با طرح ترنج لوزی شکل کار شده است. در وسط شبستان مسجد، سه ستون آجری به چشم می‌خورد.

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای دو دهه، در سمت راست جاده قزوین-رشت واقع شده است. این بنا حدود 126 سال قبل به دستور ظام‌السلطنه ساخته شده است و نقشه چهارگوش دارد. در هر یک از نماهای آن، دو طاق‌نما ساخته شده است. گنبد آجری امامزاده، بر روی چهار فیل پوش که طرح چهارگوش را به هشت‌گوش تبدیل کرده‌اند، استوار گشته است. در داخل ضریح امام‌زاده، دری قرار دارد که در بالا و پایین آن، دو کتیبه با خطی خوش نوشته شده است.

امام زاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: بنای امامزاده اسماعیل در کنار کوچه باریکی در پشت خیابان شهدا قرار دارد. این بنا از آجر ساخته شده است و دارای دو حیاط در شمال و جنوب بنا است. بنا در جنوب، دارای ایوانی است که بالای سردر آن کاشی‌کاری شده است. در دو سوی ایوان‌ها، اتاق‌های دو طبقه‌ای ساخته شده است. راه ورود به طبقه دوم بنای امام‌زاده، از طریق راه پله‌های کفش کن است. نقشه داخل حرم، چهار ضلعی است و در هر ضلع آن شاه‌نشینی ساخته‌اندکه در نتیجه، طرح داخلی حرم به بیست ضلعی تبدیل شده است. سقف حرم بر روی قوس های بلند چهار شاه‌نشین استوار شده است. دو ضلع جنوبی و شمالی صحن حرم، به دوایوان متصل‌اند و ضلع غربی به رواقی راه دارد. ضلع شرقی نیز متصل به رواقی بوده است و امروزه به صورت ایوان کوچکی درآمده است. دیوارهای صحن حرم با آیینه‌کاری و گچ‌بری تزئین شده است و در سقف آن، طرح‌های گل و بوته گیاهی نقش شده است. در بعضی قسمت‌های سقف، قاب‌های گرد و بیضی شکلی طرح‌ریزی شده که در وسط آنها، نقش‌های گل و گیاه نقش شده است. گچ‌بری‌ها با رنگ‌های کرم، زرد، آبی آسمانی، قهوه‌ای و سبز رنگ‌آمیزی شده‌اند. کف حرم را با کاشی‌های سفید آبی دوره قاجار – معروف به ابرو باد- پوشانیده اند. رواق سمت غرب حرم، چهار ضلعی است ودر ضلع جنوب آن، محرابی با مقرنس‌ها گچی جای گرفته است. گنبد روی بقعه، دو پوسته است و سطح آن کاشی‌کاری شده است. کاشی‌کاری گنبد در سال 1300 هجری شمسی به انجام رسیده است. گور این امام‌زاده، در سردابه زیرین قرار دارد. نسبت امام‌زاده اسماعیل را به امام صادق(ع) می‌رسانند.

آرامگاه صدر جهان (امامزاده اباذر) سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه که مورد احترام اکثر مردم قزوین است، در ارتفاعات شمال شرقی قزوین و در ناحیه کوهستانی خوش‌آب و هوا و بسیار زیبایی قرار گرفته است. با توجه به هوای خنک این ناحیه کوهستانی، در سراسر تابستان گروهی از مردم برای زیارت و استراحت چند روزه به آن مسافرت می‌کنند. درباره نسب این امامزاده گفته می‌شود که او فرزند امام جعفر صادق‌علیه‌السلام است. برای رسیدن به منطقه وسیعی که بقعه و بناهای وابسته به آن در بالای آن قرار دارند، باید از راه‌پله سنگی بلندی که در پایین آن قرار دارد، بالا رفت. پس از طی پله‌ها، صحن وسیعی قرار دارد که در اطراف آن اتاق‌هایی برای سکونت زایران ساخته شده است.

استان قم

معرفی

اشاره

استان قم در مرکز کشور ، با مساحتی معادل ۱۴ هزار و ۶۳۱ کیلومتر مربع واقع شده است . این استان از شمال با استان تهران ، از شرق با استان سمنان ، از جنوب با استان اصفهان و از غرب با استان مرکز همسایه است . مرکز استان قم ، شهر قم است که مهمترین شهر این استان نیز به شمار می آید .

موقعیت جغرافیایی

استان قم در مجاورت « کویر مرکزی ایران » در جهت « غرب آن » واقع شده است . حدود ۲۵ درصد از وسعت استان را « مناطق کوهستانی » و « کوهپایه ای » تشکیل داده و بقیه مساحت به صورت « دشت » است . بنابراین ؛ ناهمواری های استان قم بر سه ناحیه « کوهستانی » ، « پایکوهی » و « دشتی » تقسیم می شود . « نواحی کوهستانی استان » بیشتر در قسمت های « جنوب » و « جنوب غربی » دیده می شود و بالاترین حجم بارندگی نیز در این مناطق است . از مهم ترین « نواحی کوهستانی استان می توان به « منطقه شکار ممنوع پلنگ دره » اشاره کرد . کوه های آقا نظر ، آله ، تخت سر حوض ، دو برادران ، خضر ، سخت حصار ، کلاه قاضی ، گلستانی و کوه ولیجا ، نیز از دیگر ارتفاعات منطقه به شمار می روند . « نواحی پایکوهی یا مرتعی و دامنه ها » در واقع همان « پای ارتفاعات » ذکر شده را شامل می شود و رسوبات ریز دانه و مخروط افکنه های بزرگ و کوچک از مشخصات این ناحیه است . سومین ناحیه که « نواحی دشتی » نامیده می شود ، بیشتر در مرکز و شمال و شرق استان با شیب کم از اطراف به سمت « دریاچه نمک » و « حوض سلطان » کشیده شده و هرچه از « نواحی غرب » و « کوهستانی جنوب » به سمت « دریاچه نمک » و « دشت مسیله » حرکت کنیم از کیفیت آب و خاک کاسته شده و دشت هایی به حوض-سلطانشکل بیابان های خالی از سکنه ، با پوشش گیاهی پراکنده به چشم می خورد .
این استان به علت مجاورت با بیابان ، دوری از دریا ، عرض جغرافیایی و اختلاف زیاد ارتفاع از سطح دریا ، دارای اقلیمی خشک ، کم رطوبت ، بارش اندک و نامناسب است . بیشتر زمین های این استان قابلیت کشاورزی ندارند و به حاشیه « دریاچه نمک یا مسیله » معروف اند .
از دیگر عوامل مهم و موثر بر آب و هوای استان قم « وزش بادهای غربی » ، « شرقی » و « شمال شرقی » است . وزش این بادها بر روی دما ، تبخیر و بارندگی منطقه تاثیر بسزایی دارد . « بادهای شرقی » از سمت بیابان های مرکزی ایران به نواحی مرکزی و شرقی استان می وزد و همین باعث خشکی هوا شده و گردو غبار فراوان با خود به همراه دارد که موجب آلودگی سطح شهر قم می شود . « بادهای غربی » نیز به ویژه در فصل پاییز و زمستان اغلب باعث بارندگی در سطح استان می شوند . جهت وزش بادها در اغلب مواقع « جهت شرقی » است .
به دلیل ویژگی های طبیعی ، استان قزوین با کمبود منابع آب سطحی و زیرزمینی مواجه است . رودخانه های قمرود و قره چای جریان های دایمی

و سطحی را تشکیل می دهند و رودهایی مانند بیدهند ، ابرجس و کبار به صورت فصلی جریان دارند . از دیگر رودخانه های مهم استان می توان : رودخانه دره باغ ، رودخانه شور فشاپویه ، رودخانه زواریان ، رودخانه سولقان ، رودخانه شور راهجرد ، رودخانه شور قم رود ، رودخانه سیاه آب آدران ، رودخانه چای خر رود ، رودخانه شاه چای را نام برد . البته در این میان نباید از ذکر نام دریاچه های حوض سلطان و دریاچه نمک نیز غافل شد .

پیشینه تاریخی

براساس یافته های باستان شناسی ، منطقه قم حداقل از هزار پنجم قبل از میلاد مسکونی بوده است ، سابقه کهن و تاریخی قم با توجه به اشیای به دست آمد و با استناد به متون تاریخی ، همچنین وجود تفرجگاه در عهد ساسانی ، وجود دهکده ها ، رودخانه ها ، پل ها ، آسیاب ها و آتشکده معروف ، حکایت از قدمت پنج هزار ساله این منطقه است . با توجه به این مدارک ، محدوده کنونی قم جزو دومین دسته از سکونتگاه های پیش از آریایی فلات ایران بوده است . براساس اظهارات اسطوره ای ، این شهر را ساخته « خمانی » ، « دختر بهمن » می دانند .
آنچه مسلم است ، قم پیش از اسلام شهری آباد ، توسعه یافته و مورد توجه بوده است . در خصوص سابقه تاریخی قم عقاید گوناگونی وجود دارد که مهم ترین آن ها این گونه بیان شده است :
عده ای پیدایش قم را به زمان « پادشاهی کیقباد » و « کیخسرو » نسبت می دهند . در متون تاریخی آورده اند : زمانی پیش از ساسانیان این شهر دچار تخریب و ویرانی می شود و « قباد ساسانی » زمانی که از آن می گذرد دستور بازسازی دوباره شهر را می دهد و شهر را به نام « ویران آبادان کرد کواد یا قباد » یعنی « شهری که قباد آن را آباد کرد » می شناسند . برخی دیگر معتقدند تاریخ پیدایش آن به « پادشاه پیشدادیان » ، « تهمورث » ، می رسد . بعضی نیز بر این باورند که این شهر را « طلیحه بن احوص اشعری » بنا کرده است و گروهی دیگر آن را شهر اسلامی می دانند که در دوره اسلامی ، یعنی در سال ۸۳ هجری قمری ساخته شده است . « احمد بن ابی عبدالله برقی » می نویسد : » شهر قم را از برای آن قم نهادند که در ابتدای حال ، محل جمع شدن آب بوده است و هیچ رهگذری برای عبورنداشته است و در طرف آن انواع گیاه و سبزه پدید آمده است و در زبان عرب جمع شدن آب را « قم » گویند . » در جای دیگر آمده است : « بر اثر جمع شدن و رویش علفزارها در این سرزمین ، صحرا نشینان در آن نقطه تجمع کردند و چادرهایی برای سکونت بنا نموده اند که به آن خانه ها و چادرها « کومه » می گفتند ؛ با گذشت زمان « کومه » را مخفف کردند و « کُم » گفته و سپس معرب به « تلفظ عربی » کردند و « قم » خواندند . در دوران اسلامی ، این شهر به فرماندهی « ابوموسی اشعری » در سال ۲۳ هجری فتح شد و به دست سپاهیان اعراب افتاد . در سال های اولیه اسلام ، علویان و شیعیان که تحت تعقیب و آزار حکام اموی و عباسی بودند مجبور به مهاجرت به مناطق دور از سرزمین های اسلامی بودند که از آن جمله ایران و به ویژه قم از مناطق مهم به

شمار می آمد . با حضور علویان در قم ، این شهر به یک کانون مخالف بغداد و به یک شهر علوی تبدیل شد . قیام علیه « هارون الرشید » یکی از شورش های معروف در قم است.
به طور کلی شورش و سرکوب مداوم مردم قم از زمان حکومت خلفای اسلامی تا زمان به قدرت رسیدن « آل بویه » که خود از علویان بودند ، ادامه داشت . در دوران حکومت « سلسله آل بویه » ، شهر قم در ابعاد مختلف رشد و توسعه یافت . در دوره سلجوقیان تصدی امور مهم سلجوقی توسط فرزانگان قمی ، در عمران و ترقی شهر قم موثر شد. در حمله مغول شهر قم به‌کلی منهدم شد ولی پس از گرایش بعضی از حکام مغولی به اسلام مانند « سلطان محمد اولجایتو » شهر قم مورد توجه‌قرار گرفت . این شهر در دهه‌های پایانی قرن هشتم ه . ق مورد تهاجم « تیمور گورکانی » قرار گرفت و مردم شهر قتل‌عام شدند.
همزمان با حکومت خاندان های « قراقویونلو » و « آق قویونلو » و به ویژه در دوره صفویان قم از جایگاه ویژه ای برخوردار شد و به تدریج رو به شکوفایی نهاد . در دوره حکومت « نادر شاه افشار » ، شهر قم متحمل خسارات فراوان شد و همچنین زمانی که‌خاندان‌های « زند » و « قاجار » برای تسلط بر ایران با یکدیگر جدال می‌کردند ، شهر و مردم قم آسیب فراوان دیدند.
درسال ۱۲۰۸ هجری قمری ، قم تحت تسلط « آقامحمدخان قاجار » در آمد . « فتحعلی شاه » پس از پیروزی بر دشمنان ، به مرمت حرم و بارگاه « حضرت معصومه (س) » پرداخت . وی نذر کرده بود که اگر بر دشمنان پیروز شود به عمران‌بارگاه آن حضرت بپردازد .
در سال ۱۲۹۴ هجری شمسی ، هنگامی که قشون روس وارد کرج شد، بسیاری از مردم تهران به قم مهاجرت کردند و موضوع انتقال پایتخت به قم نیز مطرح گردید ، ولی سفارت خانه‌های روسیه و انگلیس با تحت فشارقرار دادن « احمد شاه « ، طرح انتقال پایتخت را خنثی کردند . در همین زمان ، توسط مهاجرین قم «کمیته دفاع ملی برای دفاع از میهن تشکیل شد . بدین ترتیب این شهر به یک مرکز سیاسی و نظامی علیه روس و انگلیس تبدیل‌شد ، ولی پس از درگیری‌های متعددی در سال ۱۲۹۴ هجری شمسی به اشغال نیروهای روس درآمد.
در سال ۱۳۴۲ هـ ش ، با شروع حرک انقلابی امام خمینی (ره) از این شهر ، قم به مرکزی فعال برای انقلاب مردم ایران تبدیل شد که در نهایت در سال ۱۳۵۷ هـ ش ، این حرکت توانست به براندازی نظام سلطنتی در ایران منجر شود و پس از آن نیز اهمیت قم در عرصه سیاسی و اجتماعی غیر قابل انکار است .

استان قم در سال ۱۳۷۵ هـ ش ، براساس مصوبه مجلس به استانی مستقل تبدیل شد .

اقوام و زبان

مردم قم جزو ساكنين اوليه و يكی از شاخه های « اقوام آريايی » هستند . ولی به دليل وجود حرم « حضرت معصومه (س) » و موقعيت مذهبی ، وجود بزرگترين حوزه علميه جهان تشيع و نيز نزديكی به تهران ، در طول قرن های گذشته گروه های مختلفی از مردم ازديگر مناطق كشور به اين استان مهاجرت كرده اند . مهاجران خارجی به خصوص از كشورهای افغانستان ، پاكستان و عراق به علت مسايل سياسی در كشورهای همسايه و عوامل ديگر به اين شهر روی آورده اند .
زبان مردم استان قم « فارسی » است . البته امروزه زبان عموم مردم قم به لهجه تهرانی نزديک شده و لهجه قمی به تدريج رو به فراموشی گذاشته است . اما مهاجران ساكن در اين استان علاوه بر « زبان فارسی » به زبان و گويش خاص خود هم سخن می گويند .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

مهم پنبهترین عامل موثر بر وضع اقتصادی استان قم ، صنعت گردشگری و به ویژه توریسم مذهبی است و دلیل آن وجود « حرم حضرت معصومه (س) » است که در تمام فصول سال ، پذیرایی زایران بسیاری از نقاط مختلف کشور و سایر کشورها اسن که این امر موجب رونق بازار کار و خدمات در این شهر شده است .
بعد از صنعت گردشگری ، به ترتیب صنایع و معادن ، کشاورزی ، صنایع دستی و سوغات ، از منابع مهم اقتصادی استان قم محسوب می شوند .
استان قم با توجه به قرار گرفتن بین دو قطب صنعتی مهم کشور یعنی تهران و اصفهان به محل فعالیت صنعت کاران در رشته های میانی و معدنی تبدیل شده است . پایه و اساس صنعت قم را صنایع کانی غیر فلزی تشکیل می دهند .
به دلیل شرایط خاص اقلیمی کشاورزی در این استان در مناطق مختلف به صورت متقاوت دیده می شود . روستاهای بخش کهک و خلجستان و تعدادی از روستاهای بخش مرکزی به دلیل کوهستانی بودن ؛ « دارای آب و هوای ملایم » و بعضی اوقات « سرد » هستند که در آن ها درختان میوه سردسیری از قبیل گردو ، فندق ، بادام ، زردآلو و گیلاس پرورش داده می شود . در مقابل روستاهای بخش جعفرآباد و مرکزی به علت « جلگه ای بودن » دارای « آب و هوای گرم » هستند و محصولات آن ها بیشتر : انار ، انجیر ، پنبه ، سبزی ، صیفی ، گندم و یونجه است . در کل فرآورده های کشاورزی استان شامل : آفتاب گردان و تره بار ، پنبه ، ذرت ، جو ، چغندر قند و گندم است که از این میان ، کشت جو از اهمیت زیادی برخوردار است .
از دیرباز دامداری در استان قم رایج بوده و برخی از ایلات و عشایر استان های غربی کشور زمستان ها را در این استان می گذارند . علاوه بر این ها پرورش گاو ، گوسفند و طیور به صورت صنعتی و سنتی نیز در سطح رونق قابل توجهی دارد .
درکنار فعالیت های اقتصادی ذکر شده باید اضافه کرد که استان قم نیز همانند سایر استان های دیگر ایران از دیرباز انواع هنرهای سنتی در میان مردم آن رایج بوده است که مهمترین این صنایع دستی عبارتند از : قالی بافی ، سفالگری ، کاشی سازی ، کاشی تراشی ، آجر تراشی و حجاری ، منبت کاری .

سوغات

سوهان بخش شیرینی : سوهان
بخش صنایع دستی : سرامیک ، تسبیح ، سجاده و مهر ، قالی ، منبت کاری چوب

دریاچه-نمک
قم : زیستگاه های جانوری ، دریاچه نمک

جاذبه های تاریخی

مسجد-جامع-قم قم : آرامگاه گنبد سبز ، آستانه مقدس حضرت فاطمه معصومه (س) ، آرامگاه علی بن بابویه قمی ، آرامگاه شاه عباس دوم ، آرامگاه محمدشاه ، آرامگاه مستوفی ، آرامگاه آخوند ملامهدی نراقی ، آرامگاه علامه بابایی ، امام زاده علی بن جعفر ، امام زاده معصوم ، امام زاده شاه حمزه ، امام زاده سید سربخش ، امام زاده خدیجه خاتون ، بازار قم ، خانه حاجی خان ، کاروانسرای قلعه سنگی ، کاروانسرای اتابکی ، کاروانسرای آوه ، کاروانسرای پاسنگان ، مدرسه جهانگیر خان ، مدرسه فضیه ، مدرسه غیاثیه یا پامنار ، مدرسه دارالشفا ، مسجد جامع ، مسجد اعظم ، مسجد جمکران ، مسجد طباطبایی ، مقابر باغ گنبد سبز ، منزل حضرت امام خمینی (ره)

سایر جاذبه‌های استان قم

امامزاده-علی-بن-جعفرتیمجه-بازار-قدیمقبرستان-نو قبرستان-وادی-السلام-قبر-نواگنبد-چهل-اخترانمسجد-اعظم مصلی-قممقابر-گنبد-سبز.مقبره-رسول-ترک

شهر قم

ابوجعفر محمّد مورد احترام و اکرام مردم قم بود و تا آخر در این شهر مقدّس ماند. سرانجام در حدود نیمه دوم قرن چهارم(1) دار فانی را وداع، و به دیدار معبود متعال شتافت. بدن مطهّر وی را در مکانی که امروزه به امام زاده ابراهیم معروف است به خاک سپردند.
اجداد درباره ابوطالب محسن و پدرش ابوالحسن ابراهیم عسکری، دو تن از اجداد امام زاده ابراهیم اطلاع زیادی در دست نیست، و تاریخ نویسان و علمای نسب شناس درباره اوصاف این دو بزرگوار و مکان زندگی آن ها مطلبی بیان نکرده اند. امّا درباره موسی ابوسُبحه و ابراهیم بن موسی الکاظم علیه السلام دو جدّ دیگر وی مطالبی ذکر کرده اند که به اختصار بیان می گردد.
پی نوشت: 1) هیچ یک از تاریخ نویسان و علمای انساب، تاریخ وفات وی را ذکر نکرده اند؛ ولی از این که فرزندش ابراهیم حدود سال چهارصد هجری قمری از دنیا رفته، می توان حدس زد که وی در حدود نیمه دوّم قرن چهارم دعوت حق را لبیک گفته است.

در شهر مقدس قم دو قبه و بارگاه به نام امام زاده ابراهیم (شاه ابراهیم - شاه زاده ابراهیم) معروف و مشهود است. 1. امام زاده ابراهیم که در طرف غرب قم در خیابان امام زاده ابراهیم نزدیک ایستگاه راه آهن است و در کنار پدر بزرگوارش به نام سید ابو جعفر محمّد در یک ضریح و زیر یک گنبد، مدفون می باشند و در بعضی از کتب وی را با لقب «بخشی» معرّفی نموده اند. 2. امام زاده ابراهیم که در کنار گلزار شهدای «در بهشت» نزدیک مشهد منسوب به علی بن جعفر، آخر خیابان چهارمردان جهت شرق قم واقع است و زندگینامه وی در بخش دوم خواهد آمد. 1 - امام زاده ابراهیم (بخشی)و پدرش ابو جعفر محمّد. مرحوم فیض می نویسد: «در این بقعه(1) دو امام زاده جلیل (پدر و پسر) به اسامی ابوجعفر، محمد بن محسن بن ابراهیم عسکری، ابن موسی ابی السُّبْحة، ابن ابراهیم المرتضی، ابن امام موسی الکاظم علیه السلام، و فرزندش ابو اسماعیل ابراهیم مدفونند. که به واسطه آثار تألیفی امام زاده ابراهیم این قبه و بارگاه به نام وی شهرت یافته است.(2) درکتیبه ایوانچه ورودی بقعه بر روی کاشی های ملوّن چنین نوشته شده: «بسم الله الرحمن الرحیم، در این بقعه مبارکه به طوری که آقای ابو المعالی شهاب الدّین مشهور بالنجفی الحسینی الحسنی المرعشی تعیین نموده اند: دو نفر از خاندان حضرت رسالت، یکی سیّد جلیل ابو اسماعیل ابراهیم، بن ابی جعفر محمّد، ابن ابی طالب المحسن، بن ابی الحسن ابراهیم العسکری، بن موسی الثّانی ابی السُّبحة، بن ابراهیم المرتضی، بن سیدنا و مولینا الامام موسی بن جعفر علیهما السلام و دیگری سیّد ابو جعفر محمّد، پدر بزرگوار ایشان مدفون می باشد، و سید ابو جعفر محمّد با عم خود اسحاق - که بین ساوه و آوه در بقعه معروف به شاه زاده اسحاق مدفون است - از عراق عرب مهاجرت به قم نمودند. نظر به این که شاه زاده ابراهیم از بزرگان علما و محدّثین بوده و کتب بسیاری از جمله کتاب «الامامة» و کتاب «القضاء» و غیرهما تألیف نموده، بقعه منوّره به اسم ایشان مشهور شده است. شاه زاده ابراهیم در حدود سنه چهارصد هجری وفات یافت. ساختمان روضه منوّره او را بنا به فرمایش مؤلّف منتقلة الطّالبیین و به طوری که در سفرنامه خوزستان مرحوم نجم الدّولة حاجی میرزا عبد الغفار خان مهندس، نوشته شده بین سنه هفتصد و هشتصد هجری بوده است. و جناب مستطاب آقای حاجی حسینعلی گرجی آشتیانی بانی شده به سعایت جناب حاجی میرزا محمد و حاجی میرزا محمد علی، اخوان شاکری خرّازی قمی به تعمیرات این بقعه اقدام و در اوّل شهر رجب هزار و سیصد و پنجاه و

هفت هجری قمری تعمیر آن خاتمه یافت.
سلسله نسب همان گونه که در ایوانچه ورودی بقعه منوّره نوشته شده، نسب این سیّد جلیل با پنج واسطه به امام کاظم علیه السلام می رسد که در میان آن ها، علما، محدّثین و صالحان برگزیده وجود دارند. نمودار زیر بیانگر سلسله نسب وی و هم نامش ابو القاسم ابراهیم بن احمد بن موسی و بعضی از امام زادگان بزرگوار می باشد که با تفحص در کتب انساب تنظیم گردیده است.(3) اما بعضی از نسب شناسان احتمالات دیگری در سلسله نسب وی داده اند که مورد تأیید همه نمی باشد. ناصر الشریعه، سه احتمال در نسب وی و پدرش ذکر کرده است: 1 - ابراهیم، بن محمد، بن حسن، بن ابراهیم، بن احمد، بن موسی، بن ابراهیم، بن موسی بن جعفر علیه السلام. 2 - محمد بن حسن، بن احمد، بن اسحاق، بن ابراهیم، بن احمد، بن موسی، بن ابراهیم،بن موسی بن ابراهیم،بن موسی بن جعفر علیهماالسلام. 3 - محمّد بن اسحاق، بن موسی، بن اسحاق، بن ابراهیم، بن موسی، بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام. و این احتمالات را از روی کتب انساب می داند.(4) اما با تدبّر در کتب انساب(5) به خوبی آشکار می شود که هیچ کدام از این احتمالات در سلسله نسب امام زاده ابراهیم و پدر بزرگوارش مورد تأیید نیست و شواهدی بر ضعف آن ها موجود می باشد، سلسله نسب این دو سید جلیل القدر همان است که آیة الله نجفی مرعشی - قدّس سرّه - استخراج نموده اند.
خاندان پدر بزرگوار امام زاده ابراهیم، سیّد ابو جعفر محمّد است که با عموی خود اسحاق(6) بن ابراهیم عسکری فرزند موسی ابوسُبحه، فرزند ابراهیم بن موسی بن جعفر علیهما السلام از عراق عرب به قم مهاجرت نموده است. علّت مهاجرتشان را این گونه می توان بیان کرد: که در آن ایّام سادات و ذراری پیامبر صلی الله علیه و آله در عراق تحت فشار حکّام جور قرار داشتند. و عرصه زندگی برای آن ها بسیار تنگ بود. امّا ایران به ویژه شهر قم، مرکز دوستداران اهل بیت علیهم السلام و راویان حدیث و عالمان دین بود که به ائمه معصومین علیهم السلام و منتسبین به آن ها عشق می ورزیدند و آن ها را با احترام و اکرام در کنار خود می پذیرفتند. بدین جهت سادات بزرگوار به سوی ایران و قم مهاجرت نموده در جای جای ایران خصوصاً در قم سکنی گرفتند. قابل توجه این که هیچ یک از علمای نسب شناس ذکر نکرده اند که وقتی ابوجعفر محمّد همراه عموی خود اسحاق، وارد قم شد فرزندش ابراهیم را نیز همراه خود آورد. از این مطلب می توان حدس زد که ابراهیم در قم متولد شده است و در این شهر که در آن روز مرکز علم و دانش و تقوا بود رشد و نمو نمود و صاحب علم و کمال گردید.

پی نوشت: 1) بقعه امام زاده ابراهیم نزدیک ایستگاه راه آهن، در جهت غرب قم.
2) گنجینه آثار قم، عباس فیض، چاپ اوّل، 1350، ج 2، ص 262.
3) ر.ک. عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ابن عنبة، ص 183-196؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 265-267؛ رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 424؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 254.
4) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 128.
5) ر.ک. الشجرة المبارکة فی انساب الطّالبیّة، فخر رازی، طبع اوّل، ص 77. 86 و الفخری فی انساب الطالبیین، مروزی اروزقانی ص 12؛ عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ابن عنبه، ص 183 و 196؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 265 و 267.
6) امروز بین ساوه و آوه گنبد و بارگاهی به نام شاه زاده اسحاق معروف است که محل دفن وی می دانند.

ابراهیم بن موسی الکاظم علیه السلام

ابراهیم ملقّب به مرتضی فرزند بلا فصل امام موسی بن جعفر علیهما السلام است وی سیّدی کریم، بزرگوار، شجاع و با سخاوت بود. حضرت امام موسی کاظم علیه السلام قبل از ولادتش خبر داد که: یکی از همسرانم فرزندی به دنیا می آورد که در میان فرزندانم(1) در سخاوت و شجاعت و عبادت کسی از او پیشی نخواهد گرفت سؤال شد: نام او چه خواهد بود، حضرت کاظم علیه السلام فرمود: ابراهیم که مادرش نجیّه نوبیّه است.(2) ابراهیم شخصی امین و متولی زمین های موقوفه پدرش بود. امام کاظم علیه السلام درآمد آن زمین ها را بر بینوایان و زنان بی همسر وقف نمود تا کمک هزینه زندگی آنان باشد. حضرت فرمود: «هذا ما تَصَدَّقَ بِهِ مُوسَی بنُ جعفر، تَصَدَّقَ بِاَرْضِهِ فی مکان کَذا و کَذا... وَ جَعَلَ صَدَقَتَهُ هذِهِ إلی عَلِیٍّ و اِبْراهیمَ فَاِذا انْقَرَضَ اَحَدُهُما دَخَلَ الْقاسِمُ مَعَ الباقی مِنْهُما... »(3) این چیزی است که موسی بن جعفر آن را صدقه قرار داده و زمینیرا که در فلان مکان... قرار دارد وقف می کند...و متولی آن علی(امام هشتم) و ابراهیم است، هر گاه یکی از آنان از دنیا رفت. قاسمبا آن کسی که از فرزندان آن دو باقی مانده عهده دار تولیت بر موقوفه های من باشد. در این که امام کاظم علیه السلام چند فرزند به نام ابراهیم داشته است، دو دیدگاه وجود دارد. یک دیدگاه این است که ابراهیم از اولاد امام کاظم علیه السلام یک فرد بیش نیست. و ظاهر عبارت اکثر علما و تاریخ نگاران مانند شیخ مفید، اربلی، طبرسی(4) و...همین است زیرا در فرزندان امام کاظم علیه السلام نام یک ابراهیم بیشتر نبرده اند. امّا «ابن عنبه» نسب شناس مشهور و شیخ ابونصر بخاری و شیخ تاج الدّین و...بر این باورند که حضرت امام موسی کاظم علیه السلام دو فرزند به نام ابراهیم داشته، یکی ابراهیم اکبر و دیگری ابراهیم اصغر. ظاهراً متعدد بودن ابراهیم قوی تر است همان طوری که ابن عنبه و دیگر نسب شناسان مشهور به آن تصریح کرده اند. و دیگران تصریح به عدم تعدد نکرده اند. بلکه یک ابراهیم برای امام کاظم علیه السلام بیشتر نام نبرده اند و این منافات با تعدد ندارد.(5) تاج الدین ابن زهره حسینی می نویسد: ابراهیم مرتضی سیدی جلیل، عالم و فاضل بود، از پدرانش حدیث نقل می کرد، در زمان قیام «ابو السّرایا» به یمن رفت و مدتی امیر یمن گردید، و مردم را به امامت برادرش علی بن موسی الرّضا علیه السلام دعوت می کرد، این خبر به مأمون رسید. ولی با شفاعت بعضی، مأمون متعرضش نگردید. وی [با کشته شدن ابو السّرایا] به بغداد بازگشت و در آن جا ماند تا وفاتنمود و قبرش در مقابر قریش نزد پدر بزرگوارش در مدفنی جداگانه معروف

است.(6) در ارشاد آمده: ابراهیم بنموسی بن جعفر علیهما السلام مردی با سخاوت و کریم بود و در ایّام مأمون از جانب محمد بن زید بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام، که «ابو السّرایا» در کوفه با او بیعت کرده بود، امیر یمن گردید. و زمانی که ابو السّرایا کشته گشت و طالبیّین متفرّق و متواری شدند، مأمون، ابراهیم را امان داد.(7) باید توجّه داشت. کسانی که برای امام کاظم علیه السلام بیش از یک ابراهیم قائل نیستند، تمام این صفات و قیام در زمان ابو السّرایا و امارت یمن را، متوجه یک نفر می دانند. امّا همان گونه که بیان شد: حضرت امام موسی بن جعفر علیهما السلام دارای دو فرزند به نام ابراهیم بوده است، بدین جهت به تصریحبعضی از نسب شناسان مشهور مانند ابن عنبه و ابو نصر بخاری و...آن کسی که در ایّام ابو السّرایا خروج کرد و والی یمن گردید ابراهیم اکبر است و او یکی از پیشوایان زیدیه و بدون نسل می باشد و ابراهیم اصغر ملقّب به مرتضی است و مادرش ام ولد(8) نوبیّه به نام «نجیّه» است او دو پسر به نام های موسی ابو سُبحه و جعفر دارد که نسل او از این دو نفر ادامه یافته است(9) و بعضی وی را صاحب سه پسر دانسته اند و اسماعیل را به آن دو اضافه کرده اند.(10) از بعضی از روایات استفاده می شود که ابراهیم نسبت به پدر بزرگوارش موسی بن جعفر علیه السلام عقیده به وقف داشته است.(11) که این نیز در صورت صحت، با قرائن و شواهد موجود متوجه ابراهیم اکبر است و ساحت وجود ابراهیم اصغر از این نسبت پاک و مبرا است.(12)
موسی ابو سُبحه یکی از اجداد امام زاده ابراهیم، موسی ابو سُبحه فرزندابراهیم اصغر (مرتضی) است وی عالمی صالح، باتقوا و اهل عبادت بود. بیشتر اوقات با تسبیحی ملوّن مشغول ذکر گفتن بود، بدین جهت وی را «ابوسُبحه»(13) می نامیدند. علاوه بر این وی یکی از راویان حدیث نیز بود، چنانچه حدیث معروف - «سلسلة الذهب» - که امام هشتم علیه السلام در شهر نیشابور در حالی که کاتبان بسیاری برای دریافت آن حدیث جمع شده بودند برای مردم بیان کرد - به وسیله موسی ابو سُبحه نیز از اجداد طاهرینش نقل شده است. در غایة الاختصار آمده است: رایت له کتاباً فی سلسلة الذّهب یروی عنه الموافق و المخالف، کان یقول: «اخبرنی ابی ابراهیم، قال حدثنی أبی موسی الکاظم علیه السلام، قال: حدّثنی الامام الصادق جعفر بن محمد، قال حدّثنی محمد الباقر، قال: حدّثنی ابی زین العابدین، قال حدّثنی ابی الامام شهید کربلا، قال: حدثنی ابی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهم السلام قال: حدّثنی رسول الله - صلی الله علیه وآله - قال: حدّثنی جبرائیل عن الله تعالی - انّه قال: «لا اِلهَ إلاّ الله» حصنی. فمن قالها دخل حصنی. و من دخل حصنی امن من عذابی».(14) از او - موسی ابوسبحه - کتابی در (حدیث) سلسلة

الذهبمشاهده کردم که موافق و مخالف از آن کتاب روایت می کنند: او می گوید: از پدرم ابراهیم [اصغر] شنیدم و او از پدرش موسی کاظم او از پدرش جعفر صادق، او از پدرش محمد باقر، او از پدرش زین العابدین، او از پدرش امام حسین شهید کربلا، او از پدرش امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهم السلام او از پیامبر صلی الله علیه و آله او از جبرئیل، او از خداوند متعال نقل کرد که خداوند متعال فرمود: کلمه «لا اله الّا الله» دژ محکم من است هر کس این کلمه را بگوید داخل دژ محکم من می شود و هر کس داخل دژ محکم من شد از عذاب من در امان است. وی دارای فرزندان زیادی بود. که از هشت فرزند وی نسل او ادامه یافت از آن جمله، ابوجعفر محمد اعرج است که پدر موسی الاصغر ملقب به ابرش و جدّ ابو احمد حسین است که ابو احمد حسین نقیب علویّین در بغداد و پدر بزرگوار سید مرتضی و سید رضی است و جلالت شأن آن ها بر کسی پوشیده نیست. فرزند دیگر موسی ابوسُبحه، ابو الحسن ابراهیم عسکری، پدر ابو طالب محسن و جدّ شاهزاده ابو جعفر محمد است، (پدر امام زاده ابراهیم) می باشد. سیدتاج الدّین در «غایة الاختصار» می نویسد: موسی ابوسُبحه در بغداد از دنیا رفت و قبرش در مقابر قریش در جوار پدر و جدّش قرار دارد. و من از قبرش جستجو نمودم، موضعی در دهلیز حجره کوچکی که جزء ملک و منازل جوهری هندی بود، به من نشان دادند.(15) و در «رجال» سید بحر العلوم آمده است: که قبر وی نزدیک ضریح امام حسین علیه السلام در کربلا، کنارقبر پدرش ابراهیم بن موسی و فرزندانش می باشد. در جمع این اختلاف چنین آمده است که شاید بعد از دفن در مقابر قریش مانند پدر بزرگوارش به کربلا منتقل گردیده است.(16)

گنبد و بارگاه مرحوم فیض می نویسد: گنبد و بارگاه امام زاده ابراهیم در سابق، خارج قم بود. ولی اکنون بر اثر گسترش و توسعه شهر، در میانشهر واقع شده است. این بقعه تا چهل سال قبل در میان گورستانی ترسناک و ناهموار قرار داشت. گنبد آن در سال1310 ق. از ناحیه متولی آن روز، مرحوم آقا سید علی نقی، تعمیر و آجرکاری شد. در سال 1356 ق. به اهتمام آقای حاج حسینعلی گرجی آشتیانی تعمیر و ایوان مدخل آن کاشی کاری و گنبد آن به خشت کاشی آراسته گشت. در سال 1377 به وسیله مرحوم دکتر احسان که طبیبی خیّر و بلند همّت بود مسجد و حسینیه و آب انباری در آن جا ساخته شد و رونق بیشتری یافت. با مساعی آقای حاج سید محمد شاه ابراهیمی، گورستان اطراف امام زاده ابراهیم، تسطیح و در محوطه جنوبی آن نزدیک چاه آب، حوضی با دو لبه بالا و پایین از سنگ تراش احداث [شد]، و وضوخانه مردانه و زنانه [ای]، با جدار کاشی کاری [شده]در ضلع شرقی آن بنا نهاد[ه شد].(17) هم اکنون با تعمیراتی که به

کمک و سرپرستی اداره اوقاف انجام شده در مدخل صحن دروازه و ایوان باشکوهی همراه با دو گلدسته مزیّن به کاشی های گره ای الوان موجود می باشد که در بالای درب بزرگ ورودی صحن با خط نستعلیق سفید در زمینه آبی چنین نوشته شده: «بسم الله الرحمن الرحیم، آستان مقدس عالم جلیل القدر حضرت امام زاده ابراهیم و پدر بزرگوار ایشان ابو جعفر محمّد. از احفاد امام کاظم علیه السلام. بنای این ساختمان در سال 1368 ه .ش توسط اوقاف و امور خیریّه قم به اتمام رسید» در نتیجه افزایش بناهای مذکور و پس از احداث سردر و تعمیرات مهم دیگر و دفن شهدای دفاع مقدّس در گورستان مجاور امام زاده ابراهیم، توجه عمومی به این بارگاه رفیع بیشتر گردید و احداث بقعه ها و حجرات و تالارهایی در دو ضلع جنوبی به عنوان مقبره های خانوادگی، باعث شد تا صحن بزرگ امام زاده از چند طرف محفوظ و از نظر معماری از جلوه زیبایی برخوردار گردد. بقعه امام زاده ابراهیم به صورت هشت ضلعی متساوی چهار متری است، در هر ضلع آن نمایی از کاشی های ملوّن می باشد که سراسر کاشی های جدار بقعه و گنبد به رنگ آبی مزیّن گشته است. در جهت راست و چپ ایوانچه ورودی اصلی به روضه مقدسه امام زاده ابراهیم، کتیبه ای است با خط سفید نستعلیق بر روی کاشی های آبی که در آن چنین نوشته شده است: با تحقّق یافتن جمهوری اسلامی ایران به رهبری حضرت آیة الله العظمی امام خمینی - قدّس سرّه - و با تشکیل اوّلین هیئت امنای آستان مقدس امام زاده ابراهیم در سال 1361 شمسی تعمیرات اساسی و کاشی کاری اطراف بقعه متبرّکه شروع و در سال 1364 ه . ش اتمام یافت». بالای همین ایوان در طرفین آن دو گلدسته مزیّن به کاشی کاری های گره بندی به رنگ آبی و دو خط 10 سانتی متری زرد در اوّلو آخر آن مشاهده می گردد. در وسط بقعه ضریحی از نقره و طلا بر روی قبر امام زاده ابراهیم و پدرش ابو جعفر محمّد قرار دارد که آقایان احمد و عباس پرورش آن را ساخته اند و توسط حسین عباس پور قلم زنی شده و حاج نعمت الله حیدر زاده اصفهانی نجّاری آن را به عهده داشته است. جدار روضه مقدسه، سراسر تا ابتدای سطح بام از سنگ های مرمر پوشیده شده و بر فراز آن گنبدی کلاه خودی فاقد عنق مزیّن به کاشی های فیروزه فام دوالی، که بر تارکش میله برنجی که در رأس آن تاج کیانی است، به چشم می خورد. در این اواخر سازمان اوقاف و امور خیریّه استان قم و افراد خیّر در صدد توسعه بقعهامام زاده ابراهیم برآمده و مسجد و حسینیه ای متصل به روضه منوّره بنا نمودند که به واسطه دو در از طرف راست و چپ ورودی اصلی روضه به آن [مسجد و حسینیه] متّصلمی باشد.
پی نوشت: 1) البته مراد غیر از علی بن موسی الرضا(ع) است زیرا هیچ کس از امام معصوم پیشی نمی گیرد. 2) رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص

431؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 254.
3) تهذیب الاحکام، شیخ طوسی، ج 2، ص 96، باب نصّ و اشاره برای ابو الحسن موسی علیه السلام، ح 15.
4) ر.ک. ارشاد شیخ مفید، باترجمه، ج 2، ص 236؛، کشف الغمة فی معرفة الائمة علیهم السلام، ج 3، ص 30-29؛ بحار الانوار، ج 48، ص 306.
5) ر.ک. عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ابن عنبة، ص 196-183، رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 434-424.
6) منتهی الآمال، ج 2، ص 253؛، رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 431 و 434. در رجال سید بحر العلوم آمده است که قبر وی در کربلا پشت ضریح ابا عبدالله الحسین علیه السلام به فاصله شش ذراع قرار دارد. و در توجیه این اختلاف می نویسد: که شاید بعد از دفن وی در مقابر قریش، به کربلا منتقل شده است مانند آنچه درباره پدر بزرگوار سید مرتضی و سید رضی، ابو احمد حسین نقل شده است.
7) ارشاد، شیخ مفید، با ترجمه، ج 2، ص 238.
8) ام ولد به کنیزی گفته می شود که از مولایش صاحب فرزند شود و سپس آزاد گردد.
9) منتهی الآمال، ج 2، ص 254؛ رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 434-430.
10) الشجرة المبارکة، فخر رازی، ص 82 ؛ سراج الانساب، ص 77.
11) در اصول کافی آمده:...محمد بن علی بن اسباط، قال: قلت للرّضا علیه السلام اِنّ رجلاً - اعنی اخاک ابراهیم - فذکر له: ان اباک فی الحیاة و انّک تعلم من ذلک ما یعلم، فقال: سبحان الله یموت رسول الله و لا یموت موسی...رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 422، از کافی، ج 1، ص 380، ولی مرحوم مامقانی در تنقیح المقال، ج 1، ص 34 با ادله کافی این اتهام را ردّ می کند.
12) رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 434-430؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 254.
13) در رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 431، به نقل از عمدة الطالب وی را با کنیه «أبوشَبَّحه» ذکر نموده و قائل است که این ضبط اکثر علمای نسب شناس است و سپس می نویسد: در نسخه دیگری از عمدة الطالب «ابوسُبحه» ضبط شده است.
14) غایة الاختصار، تاج الدین ابن زهره حسینی، ص 87 . رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 434؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 253.
15) منتهی الآمال، همان.
16) رجال، سید بحر العلوم، ج 1، ص 430، 435.
17) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 262.

در شهر قم دو امام زاده به نام جعفر مدفون می باشند. 1 - در خیابان امام زاده ابراهیم 2 - در جاده کاشان نزدیک قبرستان بقیع و مسجد جمکران
1 - امام زاده جعفر موسوی مرحوم ناصر الشریعة می نویسد: نزدیک شاه ابراهیم به مسافتی جزئی بالاتر از آن بقعه ای واقع است و گنبدی متوسط از کاشی دارد که کاشی آن ریخته و همچنین کتیبه بقعه ریخته و محو شده و ظاهراً از اولاد موسی بن جعفر علیه السلام است(1) مرحوم فیض می نویسد: «مدفون در این گنبد شخصیت برجسته و مورد احترام و تعظیمی به نام سید جعفر موسوی است. که به نصّ کتیبه قدیمی که بر روی کاشی های قرن هفتم یعنی همزمان با بنیان بقعه نوشته شده است به عزّ شهادت نائل آمده است».(2) در معرفی ابو المعالی اسماعیل (سید سربخش) بیان گردید که در یورش سپاه مغول به قم دو تن از سادات و نقیب های بزرگوار قم به شهادت رسیدند. یکی از آن دو امام زاده جعفر موسوی بود.
سلسله نسب در میان علمای انساب درباره سلسله نسب وی اختلاف است. ناصر الشریعة سه احتمال ذکر کرده است. او می نویسد: «نسب اواز این قرار است: جعفر الدّقاق بن محمّد بن احمد بن هارون بنموسی بن جعفر علیه السلام و بنا بر احتمالی: جعفر بن علی بن حمزة بن احمد بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبدالله الباهر بن امامزین العابدین علیه السلام، و احتمال می رود: جعفر بن حسین بنعلی بن محمّد بن امام جعفر صادق علیه السلام باشد از موقوفاتش قطعه زمین واقع در مزرعه براودستان و قطعه زمین واقع در مزرعه مزدیجان است».(3) صاحب «انوار المشعشعین» نوشته است: «احتمال می رود شاه زاده ای که در قم معروف و مشهور و مدفن او در خارج شهر قم در اراضی «هندیجان» است و از شهر تا بقعه او قریب ربع فرسنگ(4) راه باشد جناب امام زاده جلیل یعنی جعفر اشعری بن الحسین که پدر شاه زاده محمّد جمال بن علی بن محمد دیباج بن امام جعفر الصادق علیه السلام باشد و یا این که محتمل است جناب شاه زاده جعفر دقّاق بن محمّد بن احمد بن هارون بن امام موسی کاظم علیه السلام بوده باشد».(5) مرحوم فیض می نویسد: آنچه که بعضی از مؤلفین در تعیین نسب شاه زاده جعفر نوشته اند، ناشی از قلّت تتبّع می باشد. زیرا اولاً: امام زاده هایی که به نام جعفر در قم و اطراف آن وجود دارند زیاد است. ثانیاً: جعفر دقّاق کشته نشده بلکه به طور طبیعی از دنیا رفته، ولی مدفون در بقعه مورد نظر به عنوان شهید شناخته شده است. و ثالثاً: جعفر دقّاق نقیب نبود. و مدفون در این بقعه

جزء نقباء شمرده شده است.(6) با این وجود: در این گنبد همان گونه که مرحوم فیض(7) بیان نموده: سید جلیل شاه جعفر موسوی است که از نقبا و شرفای علویه در اواخر قرن ششم و اوائل قرن هفتم بوده است. که شجره نامه اش در دسترس نمی باشد. وی در یورش سپاه مغول به قم در سال 617 ه . ق در حادثه قتل عام مردم قم به شهادت رسیده است 50 سال پس از وقوع حادثه قتل وی در سال 667 ه . ق بقعه ای مجلل بر مزار وی بنا نهادند.
گنبد و بارگاه بقعه امام زاده جعفر موسوی (شهید) کمی بالاتر از بقعه امام زاده ابراهیم است و دارای سه درب ورودی به بقعه می باشد که یکی از آن ها مقابل خیابان امام زاده ابراهیم و با چند پلّه که متصل به راهرو بزرگی که به حسینیه نیز راه دارد و از آن به داخل روضه مقدسه وارد می شوند. و یکی از درب ها در طرف شمال بقعه و درب دیگر در ابتدای کوچه هشت متری واقع است و هر دو در به صحن بزرگ و مشجّر متصل می شود. در وسط این صحن حوض بسیار بزرگ نمایان است. در اطراف این صحن رواق و حجراتی بنا نموده اند که برای برپایی مراسم و اسکان زوّار مورد استفاده قرار می گیرند. در وسط این بقعه روضه مطهّر امام زاده وجود دارد. که دیوار آن تماماً با سنگ مرمر پوشیده شده و ضریح منوّر شاه زاده جعفر نقره ای و مطلّا می باشد. روی سنگ قبر مطهر نوشته شده: «بسم الله الرحمن الرحیم، این مرقد مطهّر مدفن سید جلیل القدر و شریف حضرت جعفر بن موسی بن جعفر بن محمّد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب [علیه السلام است]که در تاریخ 617 هجری به عزّ شهادت نائل گردیده است. سازندگان ضریح مطهّر آقایان احمد و عباس پرورش می باشندو قلم زنی آقای حسین عباس پور و نجّاری حاج نعمت الله حیدرزاده صورت گرفته و در سال 1368 ه . .ش به اتمام رسیده و نصبگردیده است. بالای این مرقد گنبد دو جداره بسیار زیبا که به ارتفاع تقریبی 7 متر از سطح بام مشاهده می گردد، روی آن از کاشی های الوان گره ای به صورت گل های کوچک و بزرگ ترنج مزیّن است و در زیر آن، آیات قرآنی در زمینه صورتی؛ و خط سفید به زیبایی گنبد افزوده است سقف گنبد هم با کاشی های الوان، مزیّن به آیات قرآن و اسماء جلاله همراه با گل و بوته های بسیار زیبا منقّش است.
پی نوشت: 1) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 128.
2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 254.
3) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 128.
4) این بقعه قبلاً خارج شهر بود ولی امروز با گسترش شهر، داخل شهر قرار گرفته است.
5) انوار المشعشعین، ج 2، ص 154.

6) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 254.
7) همان.

در اواخر خیابان خاک فرج در جنب بیمارستان و داروخانه الهادی مرقدی تازه تعمیر وجود دارد که به بقعه امام زاده خاک فرج(1) مشهوراست.
سلسله نسب عباس فیض درباره نسب این امام زاده چنین نوشته است: در این بقعه پدر و پسری از سادات سجادی مدفون می باشند که سلسله آن دو چنین است: ابو الحسین احمد بن ابی الخیر محمّد بن علی بن عمر بن حسن افطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام و پسرش ابوالقاسم علی، ملقّب به حارث.(2) یکی از شواهدی که این نسب را تأیید می کند این است که: در لوح قدیمی این مزار که از آثار قرن هفتم است و همزمان با بنای بقعه نوشته شده و امروز در موزه ایران باستان در تهران نگهداری می شود همین نام را ذکر کرده است. شاهد دیگر این که در «تاریخ قم» آمده است، دیگر از امام زادگانی که از فرزندان عمر بن حسن افطس به قم آمدند جناب شاه زاده محمد بن علی بن عمر بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام بود و از او در قم دو پسر به نام ابو الحسین احمد و ابو عبدالله حسین به وجود آمدند و مادرِ آن ها هم دختر حسن بن علی بن عمر بن امام زین العابدین علیه السلام بود. ابو الحسین احمد بن محمّد در قم ماند و با وجه معاشی که داشت اکتفا می نمود و در این شهر از وی ابو القاسم علی ملقّب به حارث به وجود آمد و از علی الحارث بن احمد هم دو پسر به نام ابوالفضل و ابوسهل به وجود آمدند. اما ابوعبدالله حسین بن محمد از قم به بغداد هجرت کرد و در آن جا سکونت گزید تا در سال 375 ه . ق وفات نمود». (3) بدین طریق امام زاده ابوالحسین احمد در اوّلین جدّ خود «علی بن عمر بن حسن افطس» با پدر امام زاده ابو عبدالله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس و فرزندانش که در بقعه چهار امام زاده مدفون می باشند متحد می گردند در واقع امام زاده خاک فرج و چهار امام زاده که تقریباً در یک ردیف به خاک سپرده شده اند از فرزندان و نوادگان و احفاد علی بن عمر بن حسن افطس بن علی اصغر فرزند امام سجّاد علیه السلام می باشند. بعضی احتمال داده اند که فضل علی و سهل علی که در کوه های نزدیک ساوه مدفونند. از نوه های ابوالحسین احمد و از فرزندان علی الحارث (امام زاده خاک فرج) باشند، ولی عباس فیض این احتمال را بعید شمرده است.(4) احتمالی دیگر در سلسله نسب امام زاده خاک فرج این که مرحوم ناصر الشریعة می نویسد: «از قراری که بعضی از ثقات روی قبر را دیده بودند و امروز جایش را با گچ پر کرده اند نوشته بود، حارث بن زید بن علی بن الحسین علیهما السلام، ولی این زمان معروف

شده است به شاه زاده احمد از اولاد امام زین العابدین علیه السلام، و اگر نام احمد صحیح است به احتمالی که بعضی داده اند، محتمل است که احمد بن محمد بن علی بن عمر بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام باشد.(5) اما احتمال اوّل وی قابل قبول نیست چون در هیچ یک از کتب انساب و تاریخ برای زید شهید فرزندی به نام حارث ثبت نشده، و هیچ کدام از فرزندانش هم ملقب به حارث نبوده اند. پس همان احتمال دوم ایشان که با دلایل و شواهد زیادی تأیید گردید، صحیح می باشد.

گنبد و بارگاه گنبد و بارگاه جدید التأسیس این دو امام زاده بزرگوار چنین است که: اصل بقعه به صورت هشت ضلعی منتظم و منقّش به نمای آجری که مدخل اصلی آن از خیابان باز می شود و خود بقعه فاقد حجرات و بیوتات است و مطابق بناهای بقاع قرن هفت و هشت هجری ساخته شده که ارتفاع تقریبی گنبد از سطح زمین 10 متر و از سطح بام 4 متر می باشد و به شکل هرمی بنا شده است که حدود سه متر آن را به کاشی های الوان به رنگ آبی با بوته های گل مزیّن نموده اند. تحت گنبد مزبور هم صورت یک قبر که مدفن دو امام زاده می باشد به چشم می خورد و خود قبر را به اندازه 50 سانتی متر بالا آورده و اطراف آن را با سنگ مرمر مزیّن نموده اند که به جهت حفاظت از سنگ روی قبر، شیشه ای به ارتفاع 30 سانتی متر به طول مرقد و عرض آن کشیده تا از استلام و اندراس مصون بماند. جدار روضه مطهّر تا ارتفاع 50/1 سانتی متر با سنگ مرمر پوشیده شده است و ما بقی آن تا جدار داخلی گنبد مزیّن به کاشی کاری گره ای آبی منقّش به گل و بوته و آیات قرآن و اسماء جلاله می باشد.

پی نوشت: 1) علّت شهرت این امام زاده به خاک فرج را چنین ذکر کرده اند: در زمان های گذشته نزدیک امام زاده نقطه گودی بود که مردم برای احتیاجات ساختمانی از آن جا خاک می بردند و به «خاکبرک» معروف بود. کم کم با تعریب این کلمه و تبدیل حرف «با» به «فا» و کاف آخر به جیم به «خاک فرج» شد. و این کلمه به قدری شهرت یافت که خیابان و نام امام زاده را تحت الشعاع قرار داد و به امام زاده خاک فرج مشهور گردید و خیابان را نیز به همین نام ذکر می کنند. ر.ک. گنجینه آثار قم، ج 2، ص 282-287.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، 281.

3) تاریخ قم، ص 236، و انجم فروزان، ص 154.

4) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 281.

5) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 126.

پشت بقعه امام زادگان علی حارث و پدر بزرگوارش احمد در خیابان خاک فرج کنار بیمارستان و داروخانه الهادی بقعه متبرکه ای وجود دارد که به امام زاده صفورا معروف است که بر اثر قدمت و مرور زمان بخش زیادی از آجرهای آن خراب شده و احتمال دارد بنای آن به کلّی فرو ریزد شاید به همین علّت مدّتی است که درِ امام زاده به روی زائرین بسته است.
سلسله نسب در میان علمای انساب و مورّخین اختلاف است که در این بقعه چه کسی مدفون می باشد، تا جایی که در بین مردم به غلط شهرت یافته که مدفون در این بقعه صفورا دختر حضرت شعیب پیغمبر علیه السلام می باشد(1) بعضی از مورّخین وی را امام زاده جلیل القدری از احفاد عمر بن علی بن ابی طالب می دانند(2) و مستند قول خود را مطالبی می دانند که در تاریخ قدیم قم آمده است به این که: «دیگر ساداتی که به قم آمدند عمریّه اند از فرزندان عمر بن علی بن ابی طالب علیه السلام»(3) در تاریخ قدیم قم نام وی را ذکر نکرده،فقط کنیه او را آورده و می گوید: یک نفر از فرزندان عمر بن علی بن ابی طالب به قم آمد که کنیه اش ابو عبدالله است سپس می نویسد: ابو عبدالله سیّدی فاضل بود و در قریه کمیدان(4) قم نزول نمود و در همان جا وفات یافت.(5) سپس از دو زن از فرزندان عمر بن علی علیه السلام که وارد قم شده اند. نام برده است، اما نام آن ها را متذکر نشده است. مرحوم فیض با توجه به مطالب «تاریخ قم» چنین نتیجه ای می گیرد: که مدفونین در این بقعه شاه زاده محمّد بن عبدالله بن عمر بن علی بن ابی طالب علیه السلام و برادرزاده اش، صفورا می باشد.(6) اما شواهد و قرائن نشان می دهد که یکی از مدفونین در این بقعه فرزندی از جعفر بن احمد بن عبدالله بن محمّد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف بن امام علی بن ابی طالب علیه السلام به نام «محمد» است. زیرا اوّلاً: چند تن از علمای نسب شناس به سلسله نسب محمد بن جعفر بن احمد تصریح کرده اند و او را مدفون در این بقعه معرفی نموده اند.(7) در کتاب «مهاجران آل ابی طالب» آمده است: برخی از اولاد جعفر بن [احمد بن عبدالله بن] محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف که به قم وارد شدند عبارتند از: محمد، علی و یعقوب(8). و ثانیاً: چنان که نقل کرده اند؛ تاریخ وفات صفورا خاتون سال 378 ه . ق است(9) و وفات محمد بن عبدالله بن عمر در نیمه قرن دوم است و لازمه آن این است که صفورا بالغ بر دویست سال در قید حیات بوده باشد. که این بعید به نظر می رسد. و ثالثاً: در «تاریخ قم» تعیین نشده است که از چندین نسل عمر اطرف به شهر قم

هجرت نموده و وفات کرده است، پس می توان نتیجه گرفت که مدفونین در این بقعه عبارتند از: محمد بن جعفر بن احمد بن عبدالله بن محمد بن جعفر بن محمد بن عمر اطرف و برادرزاده اش «صفورا خاتون» می باشد و چون سیده صفورا نخستین شخصیتی است که در این بقعه به خاک سپرده شده این بقعه به نام وی معروف است.(10)
تباری پاک در کتب انساب آمده است که نسل عمر بن امام علی علیه السلام از یک فرزند به نام محمّد ادامه یافته است، چون محمد بن عمر بن علی علیه السلام چهار پسر داشته به نام های 1 - عبدالله ابو محمد 2 - عبیدالله ابو الحسن 3 - عمر الثانی الاصغر که مادر این سه نفر خدیجه خاتون دختر امام سجاد علیه السلام بوده است 4- جعفر که مادرش ام ولد می باشد. عبدالله بن محمد بن علی بن ابی طالب علیه السلام: مردی عفیف و بخشنده و محدّث بوده و در سن 57 سالگی فوت نموده و نسل وی از چهار فرزندشباقی مانده است: 1- یحیی ابو محمد الصالح الصوفی، 2- عیسی الاکبر که محدّث و نسّابه و شاعر بوده است. 3- احمد، 4- محمد ابو عمر الاکبر که ما در این چهار تن فاطمه ام حسین دختر عبدالله بن امام محمد باقر علیه السلام است.(11)
عمر اطرف جدّ اعلای امام زاده صفورا و محمد بن جعفر، عمر اطرف کوچک ترین فرزند امام علی علیه السلام است وی به جهت این که شرافتش فقط از جهت پدرش می باشد به عمر اطرف ملقّب شده است. به خلاف عمر اشرف که فرزند امام سجاد علیه السلام است که از طرف مادر هم به صدیقه طاهره فاطمه زهرا علیها السلام می رسد. مادر عمر اطرف بنا به قولی صهباء ثعلبیّه دختر عباد بن ربیعة بن یحیی است. بعضی می گویند وی در جنگ یمن اسیر شد و حضرت علی علیه السلام او را خریداری کرد. صهباء زنی عفیف و فصیح و خوش سخن بود. بدین جهت امیر المؤمنین او را به همسری خویش پذیرفت.(12) وی دارای شش فرزند (سه دختر و سه پسر) بوده است به نامهای: 1 - ام حبیب 2 - ام موسی 3 - ام یونس 4 - محمد5 - علی 6 - ابو ابراهیم اسماعیل که نسل محمد اطرف تنهابه واسطه او ادامه یافت.(13)
گنبد و بارگاه بقعه مورد نظر فاقد هر گونه تزئینات و حجرات و بیوتات می باشد. تاریخ بنای اصلی آن را در سال 378 ه . ق دانسته اند و نوشته اند کلمه «صفورا» ماده تاریخ وفات سیده صفورا و تاریخ بنای بقعه می باشد. در کتاب «تربت پاکان» بنای بقعه فعلی را متعلّق به قرن نهم و دهم هجری دانسته و تعمیرات بعدی آن را در سال 1334 ه . ق به محمدرضا میرزا قاجار نسبت داده است.(14) ساختمان بقعه از خارج شش ضلعی منتظم می باشد بر فراز این بقعه گنبدی عرقچینی است که مزین به کاشی های آجری فیروزه رنگ می باشد ارتفاع گنبد از سطح زمین به طور

تقریبی پنج متر است.
پی نوشت: 1) انجم فروزان، ص 146.
2) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 127،وانوار المشعشعین، ج 1، ص 235.
3) تاریخ قم، حسن بن محمد بن حسن، ص 238.
4) کمیدان نام مزرعه و قلعه ای در همین خاک فرج بوده است.
5) تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 238.
6) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 287؛ انجم فروزان ص 147.
7) ر.ک. تهذیب الانساب، ص 303، الشجرة المبارکة، ص 202؛ المجدی، ص 249؛ انوار المشعشعین، ج 1، ص 235.
8) مهاجران آل ابی طالب علیه السلام، ص 339.
9) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 288.
10) انوار پراکنده، ج 1، ص 523.
11) ر.ک. الشجرة المبارکة، ص 189؛ عمدة الطالب، ص 331؛ منتهی الآمال، ج 1، ص 361؛ تهذیب الانساب، ص 291؛ انجم فروزان، ص 146؛ المجدی، ص 259؛ الفخری، ص 173.
12) سراج الانساب، ص 175.
13) المجدی، ص 224.
14) تربت پاکان، ج 2، ص 87.

امام زاده سید عبدالله (قلعه صدری)

در انتهای خیابان نیروگاه بعد از پل اتوبان کمربندی، نزدیکدهکده قلعه صدری بقعه امام زاده عبدالله قرار دارد. قبلاً از شهر قم تا آن جا یک فرسخ فاصله بود ولی امروز به جهت توسعه جزء شهر محسوب می گردد. سلسله نسب مرحوم ناصر الشریعة به تبع تاریخ قدیم قم می نویسد گویند مدفون در این بقعه: «شاه زاده عبدالله از اولاد امام زین العابدین علیه السلام است. و ظاهراً نسب او از این قرار است عبدالله بن عبّاس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام».(1) در «تاریخ قم» آمده: «دیگر از امام زاده هایی که به قم آمدند؛ عبدالله بن عباس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام بود که از بصره به قم آمده او با علی بن محمد علوی صاحب زنج در بصره بود، چون صاحب زنج را در بصره به قتل رساندند، عبدالله با برادرش حسن بن عباس از بصره...به قم آمد و متوطن شد».(2) بعضی احتمال داده اند که این عبدالله فرزند عباس، در شهر ری دفن باشد چون که در ری نیز مقبره ای به همین نام وجود دارد. اما بنابر تصریح بعضی از مورّخین(3) امام زاده مدفون در شهر ری، جناب حسین بن عبدالله ابیض مکنی به ابو عبدالله می باشد. در تابلویی که بر درب ورودی روضه مطهره وی نصب گردیده و چند تن از علمای ری نیز به آن تصریح نموده اند. به این حقیقت اشاره شده است. در «عمدة الطالب» آمده است: ابو نصر بخاری نقل کرده است که مدفون در ری ابو عبدالله حسین بن عبدالله ابیض است وی در سال 319 ه . ق وفات یافت.(4)

تباری پاک جدّ امام زاده عبدالله ابیض جناب سید جلیل القدر امام زاده عبدالله شهید فرزند حسن افطس بن علی اصغر بن امام زین العابدینعلیه السلام است. وی به دست برامکه به قتل رسید هنگامی که حسین بن علی شهید فخ علیه خلیفه وقت قیام نمود جناب عبدالله بن حسن هم به یاری وی شتافت. پس از شهادت حسین بن علی شهید فخ، عبدالله بن افطس به دست سپاهیان هارون الرّشید اسیر شد و در زندان افتاد. هارون الرّشید او را به حبس جعفر بن یحیی برمکی انتقال داد تا این که جعفر برمکی در شب عید نوروز، سر عبدالله را از بدن جدا کرد. روز عید سر مطهّر او را با تحفه های دیگر برای خلیفه هدیه فرستاد سپس به تصور این که خلیفه از این عمل ظالمانه اش تحسین و تقدیر خواهد کرد شخصاً به نزد هارون حاضر گشت و سرپوش را از روی طبق برداشت و هدایا را به خلیفه اظهار نمود چون چشم هارون به سر بریده عبدالله افتاد در غضب شد و پس از رفتن وی به خادم خود دستور داد که سر جعفر را از بدن جدا کند، و

مسرور خادم هارون رفت سر او را برید.(5) مرقد مطهّر عبدالله شهید جدّ بزرگوار سید عبدالله ابیض در «سوق الطعام»بغداد است(6).
گنبد و بارگاه با این که این امام زاده بزرگوار با چهار واسطه به امام سجاد علیه السلام می رسد، ولی متأسفانه بقعه او هنوز در کمال سادگی می باشد در داخل صحن بزرگ بقعه ای بسیار محقّر، دارای دو کفش کن شمالی و جنوبی است و جدار خارجی بقعه از آجر و خالی از هر گونه تزیین می باشد. بر فراز آن گنبد عرقچینی خشتی به چشم می خورد و زیر گنبد مرقد مطهّر امام زاده عبدالله ابیض است که با ضریح سبز رنگ چوبی مشبّک محفوظ می باشد.
پی نوشت: 1) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 129. 2) تاریخ قم، ص 229.
3) الشجرة المبارکة، ص 177؛ منتقلة الطالبیة، ص 164؛ تهذیب الانساب، ص 255. 4) عمدة الطالب، ص 349؛ الشجرة المبارکة، ص 177.
5) عمدة الطالب، ص 349؛ انجم فروزان، ص 164.
6) همان.

امام زاده سید معصوم

در انتهای خیابان نیروگاه بقعه امام زاده سید معصوم واقع است.
سلسله نسب مرحوم ناصر الشریعة می نویسد: «به قدر یک میدان بالاتر از بقعه شاه جعفر بقعه مختصر و محقّری است که گویند مدفن سید معصوم از اولاد امام زین العابدین علیه السلام است از موقوفاتش قطعه زمین واقع در اراضی ابرستیجان است».(1) در کتاب «تربت پاکان» آمده است: «در اراضی مزدیجان در غرب شهر بقعه ای ساده و کوتاه، از دوره قاجار موجود می باشد».(2) در تابلویی که بر دیوار امام زاده سید معصوم نصب شده چنین آمده شجره طیّبه سید معصوم ابن احمد بن حسن بن امام زین العابدینامام علی بن الحسین علیهما السلام
گنبد و بارگاه بقعه مورد نظر به شکل مربع است که بر فراز آن گنبدی عرقچینی از خشت و آجر قرار دارد و داخل بقعه هیچ آثار هنری و باستانی وجود ندارد. زیر گنبد مرقد مطهّر سید معصوم واقع شده که بر روی آن ضریح مشبک چوبی نصب گردیده. در کنار آن حسینیه بزرگی برای استفاده در مراسم گوناگون بنا گردیده است.
پی نوشت: 1) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 129.
2) تربت پاکان، ج 2، ص 103.

در قم و اطراف آن سه امام زاده به نام سید جمال وجود دارد. 1 - در خیابان اراک اوّل اتوبان کمربندی شهر 2 - در جاده کاشان جنب قبرستان بقیع معروف به شاه جمال غریب 3 - در خارج دهکده لنگرود سر راه قم به کاشان. اما مدفون در بقعه واقع در خیابان اراک چه کسی است؟ نظرات مختلفی وجود دارد. مرحوم ناصر الشریعة می نویسد: «بقعه امام زاده شاه جمال در جاده ای که به سمت سلطان آباد عراق (اراک) می رود واقع است و قریب یک فرسخ(1) تا شهر مسافت دارد بقعه و گنبدی محقّر و چند ایوان دارد، گویند از اولاد موسی بن جعفر علیهما السلام است و احتمالی که در حق شاه جمال غریب داده شده در حق این امام زاده داده می شود...از موقوفاتش قطعه زمینی است جزء مزرعه ابرستیجان و قطعه زمینی واقع در مزرعه برادستان»(2). در «انوار المشعشعین» آمده است که: در قم بقعه و مزاری است مشهور به شاه زاده جمال و ظاهراً در همان بقعه، نوه امام زاده حسین به نام محمد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد دیباج ابن امام جعفر الصادق علیه السلام مدفون می باشد.(3) عباس فیض نیز می نویسد: «ناگفته نماند در قسمت شرقی و یک فرسنگی خارج شهر قم (نزدیک مسجد جمکران) بقعه و مزاری است که به شاه زاده جعفر غریب معروف و دارای بقعه و گنبد و صحن قدیمی و در نزدیکی آن بقعه هم، امام زاده دیگری است به نام شاه زاده جمال که اگر گفته شود آن دو مزار یکی از جعفر بن حسین و دیگری از فرزند محمد جمال است اقرب به صواب و انسب خواهد بود»(4). وی در کتاب دیگرش می نویسد: «مدفون در بقعه لنگرود...شاه زاده محمد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن امام جعفر الصادق علیه السلام است. که زیاده با حشمت و ثروت بود و چون صاحب مواشی و شتران بسیار شد او را «جمّال» به تشدید هم می خواندند که به این نام هم شهرت یافت»(5). وی اضافه می کند که مدفون در بقعه جاده اراک: «به شهادت نام و لقب یکی از شرفاء قم سیّد ابو المعالی محمد جمال الدین نقیب سادات قم و آوه در قرن هشتم مدفون است».(6) صاحب کتاب «انوار پراکنده» می نویسد: «چون ورود احفاد امام سجاد علیه السلام در قم در اکثر کتب تاریخی و انساب ثبت شده و اکثر قبور و مشاهد متبرکه موجود در قم هم منسوب به اولاد و احفاد آن حضرت می باشد و با تصریح مؤلف کتاب «سراج الانساب» در ص 165 مبنی بر وفات دو تن از احفاد امام سجاد علیه السلام از نسل شاه جمال الدین محمد و با تأیید مرحوم فیض مبنی بر مدفون بودن شخصیتی در قرن هشتم در این بقعه، پس به طور

قوی احتمال داده می شود که مدفون در این بقعه: سید جلیل القدر شاه زاده محمد بن علی بن محمد بن محمد بن حسن بن حسن بن زید بن داعی بن مهدی بن اسماعیل بن حسن بن محمد بن نجم بن حسین بن علی بن حسن بن حسین بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام باشد».(7)

گنبد و بارگاه مدخل اصلی امام زاده صحن بزرگ مشجر است که اطراف آن حجراتی زیبا همراه با ایوان های هم کف بسیار با شکوه و مجلل ساخته شده که برای قبور خانوادگی و استراحت گاه زوّار از آن، استفاده می شود. این بقعه دارای چهار مدخل و ایوان های متعدد می باشد که هم اکنون در حال بازسازی است. روی تابلویی که درب ورودی امام زاده نصب است چنین نوشته شده: پروژه: بازسازی ساختمان بقعه امام زاده جمال الدین مساحت: 1200 متر مربع بانی: حاجیه خانم حُسناء الخفاف مجری: دفتر فنی و عمران اداره کل اوقاف و امور خیریّه استان قم بر فراز بقعه گنبدی عرقچینی کوتاه با آجر و خشت که در مرکز آن گنبد کوچکی شلجمی سراپا آراسته به کاشی های گرهی الوان وجود داشت که آن به کلی از بین رفته و الان گنبد بزرگ آجری بر مزار آن بقعه ساخته شده و در حال تعمیر است. زیر گنبد نیز هنوز هیچ گونه تزیینی وجود ندارد و در حال ساخت است. زیر گنبد، ضریح بسیار زیبا از نقره و طلا روی قبر نصب شده است که روی درب ضریح با خط برجسته طلایی چنین نوشته است: «این ضریح مطهّر در سال 1382 به همّت خانم حُسناء مهدی الخفاف و پسران محمد و احمد و با همکاری اداره کل اوقاف و امور خیریه استان قم ساخته شد».

پی نوشت: 1) اکنون بر اثر توسعه شهر مقدس قم، جزء شهر محسوب می شود.

2) یعنی ممکن است مدفون در این بقعه امام زاده محمد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد بن دیباج ابن امام جعفر الصّادق علیه السلام باشد. ر.ک. تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 132 و 133.

3) انوار المشعشعین، ج 2، ص 195.

4) انجم فروزان، ص 225.

5) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 523.

6) همان.

7) انوار پراکنده، ج 1، ص 574.

امام زاده سید علی (شاه سید علی)

یکی از امام زادگانی که بسیار مورد توجه اهالی قم و توابع بوده، و مرکز اجتماع و محل نذورات صاحبان حاجت قرار دارد، امام زاده سید علی معروف به شاه سید علی می باشد. مزارش در خارج دروازه ری (بلوار 15 خرداد) در قسمت شمال شرقی قم واقع است.

سلسله نسب آنچه در بین مردم شهرت یافته که وی از نوادگان حضرت ابوالفضل العباس فرزند امیر المؤمنین علیه السلام می باشد، خالی از حقیقت و غیر مقرون به صحت است؛ زیرا در هیچ یک از کتب انساب و تاریخ های عمومی و خصوصی دیده نشده است که از اعقاب حضرت ابوالفضل العباس کسی به شهر قم آمده باشد.(1) در تابلویی که بر دیوار امام زاده نصب شده و همچنین در لوح کاشی مرقدش نیز همین اشتباه وجود دارد. سلسله نسب وی در تابلو چنین است: «مرقد شریف امام زاده سید علی ابن ابراهیم ابن ابی جعفر حسن ابن عبیدالله بن سیدنا و مولانا الشهید السقّا ابوالفضل العباس، علیه السلام». در سراج الانساب آمده: «نسل عباس بن امیرالمؤمنین علیه السلام به غایت اندک است، در عراق عجم و خراسان کسی از ایشان ندیدم، غالباً در شیراز و طبرستان بوده اند و بیشتر نسل عباس علیه السلام در حجاز و مغرب اند».(2) سلسله نسب وی چنان چه در «تاریخ قم» و «مهاجران آل ابی طالب» آمده، چنین است: «علی بن احمد بن محمد بن علی بن عبدالله بن جعفر اصغر بن عبدالله بن جعفر بن محمد حنفیة بن علی بن ابی طالب علیه السلام و کنیه وی ابوالحسن است.(3)

تباری پاک پدر بزرگوار شاه سید علی، در زهد و تقوا به مقامی رسید که وی را به عنوان احمد زاهد می شناختند و در زیبایی چهره و درخشندگی به حدی بود که با لقب «باهر» معرفی می گردید. ابو عبدالله حسین فقیه یکی از برادران امام زاده سید علی می باشد که در قزوین مدفون است و ابو زید محمد برادر دیگرش که در شهر ری به خاک سپرده شده است و در کتب انساب، برادران دیگری برای وی ذکر کرده اند. در «تهذیب الانساب» عبیدلی آمده است: که مادر امام زاده سید علی و چند تن از برادرانش، دختر کسائی کوفی بوده است.(4)

مهاجرت به قم نخستین فرد از اولاد پیغمبر صلی الله علیه و آله که از نصبین وارد شهر ری گردید، احمد پدر بزرگوار شاه زاده سید علی بود، وی در حالی که پسر خردسالش سید علی را همراه داشت به شهر ری وارد شد. سید علی در «ری» رشد و نمو و تربیت یافت و به کمال رسید. سپس به همراه پدرش به قم مهاجرت نمود. پس از مدتی پدرش به ری برگشت

و در آن جا ماند تا از دنیا رفت. پسرش سید علی در شهر قم ماند تا دار فانی را وداع گفت(5) و در خارج دروازه ری، در محل کنونی مزارش به خاک سپرده شد. و از همان روز تا به امروز مزار وی مورد توجه و زیارت مشتاقان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام است.
فرزندان امام زاده سید علی در شهر قم ساکن گردید و از زنان متعدد دارای پنج دختر و هفت پسر به نام های: محمد، حسین، احمد، حسن، طاهر، ابوالقاسم حَمزه و اسماعیل گردیده از فرزندش محمد در شهر قم پسری به نام ابوحمزه به دنیا آمد که پس از آن به شهر «ری» رفت و در آن جا از زن جعفریّه دختری آورد. و خود در آن جا بلاعقب درگذشت ولی نسلش ادامه پیدا نکرد. ابوالقاسم حمزه هم بدون فرزند وفات یافت. از فرزند دیگرش به نام حسین، دو پسر به نام ابوطالب محسن عزیزی و ابوالفضل عباس و یک دختر به دنیا آمد. که ابوطالب محسن از قم به ری هجرت کرد و در آن جا از دختر عموی خود (محمد بن علی) دو پسر به نام محمد و علی و یک دختر آورد. ابوالفضل عباس بن حسین بن شاه سید علی در قم وفات نمود و در جوار پدرش حسین بن علی در قبرستان محمدیّه مدفون می باشد و از برای او فرزندی ذکر نشده است. شاید با غفلتی در سلسله نسب ابوالفضل العباس فرزند حسین بن علی که از نوادگان شاه زاده سید علی می باشد. باعث شده تا اشتباهی در نسب شاه زاده سید علی پیش آید. و به جای این که گفته شود: ابوالفضل العباس از نوادگان شاه زاده سید علی است. بر عکس گفته شده شاه زاده سید علی از احفاد ابوالفضل العباس است. فرزندان و نوادگان امام زاده سید علی همه از بزرگان و رؤسا و علمای روزگار خودشان در شهرهای مختلف بودند. ابونصر بخاری نقل می کند که: سادات محمدیّه که در شهر قزوین از رؤسا و در قم از علما و در ری بزرگ و سرور بودند همه از احفاد همین شاه زاده سید علی می باشند.(6)
گنبد و بارگاه بقعه شاه زاده سید علی از داخل به صورت هشت ضلعی مختلف الاضلاع به دهانه 7 و ارتفاع 9 متر است، در جهت جنوبی بقعه ایوانی به دهانه تقریبی 5 متر و عرض و ارتفاع 7 متر خالی از کاشی کاری است و جلو ایوان صحن نسبتاً بزرگی است که دارای اشجاری زیبا می باشد. بقعه و صحن بیش از یک متر بلندتر از سطح خیابان است که با چندین پله به خیابان وصل می شود در صحن امام زاده صورت زیادی از قبور مؤمنین و مؤمنات و شهداء دفاع مقدس وجود دارد که در این مکان مقدس به خاک سپرده شده اند. عصرهای پنج شنبه و شب های جمعه صحن و سرای شاه زاده سید علی مملو از زائرین آن حضرت و قبور مؤمنین و مؤمنات و شهداء انقلاب است که با خیرات میوه و شیرینی یاد گذشتگان خود و امام زاده سید علی را گرامی می دارند. بر فراز بقعه

گنبدی شلجمی است سراپا آراسته به کاشی های گره سازی الوان به ارتفاع 7 و قطر 7 متر دارای عنقی استوانه ای به ارتفاع 40/2 متر مزیّن به کاشی کاری معقلی با چند کمربند دندانه آجری که پیش داده شده و در مقرنس آجری بر روی یکدیگر که نیز پیش آمدگی دارند و در داخل هر حوضچه مقرنس چند پارچه کاشی کوچک کلوکی فیروزه رنگ و یا مشکی به کار برده شده است. بالای آن ها کتیبه ای است به عرض 45% سانتی متر از کاشی های خشتی به خط ثلث سفید در زمینه لاجوردی که روی آن آیه مبارکه نور «اللهَ ُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ» تا «هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» (صدق الله العظیم فی سنة 1342 حرّره حسین ارسطو) خوانده می شود. و تارک گنبد شلمجی آراسته به کاشی های گرهی است که روی آن در بالا چند نام جلاله و در وسط چند اسم محمد و در پایین در محاذات آن ها چند نام علی به طور متعاکس از کاشی های الوان تجلّی یافته است. در مدخل بقعه زیر ایوان یک جفت درب منبّت کاری بود که این اشعار در چهارچوب و اطراف آن به خط نستعلیق منبّت شده بودند:

یا علی آن بنده مضطر منم بر در اکرام تو احقر منم هشتم ذی الحجة 1334 استاد محمد بن ابوالحسن

هر کس به علی روی تولّی نکند در باغ جنان به حشر مأوی نکند

بالله به جز از علی و اولاد علی دردی ز کسی، کسی مداوا نکند(7) در سال های اخیر، از طرف سازمان اوقافو امور خیریّه استان قم، تعمیرات و توسعه شایان ذکری یافته از آن جمله نصب ضریح مطهّر از نقره و مطلّا که سازنده آن آقایان احمد و عباس پرورش می باشند و قلم زنی آن توسط حسین Şű3پور و نجّاری توسط حاج نعمت الله حیدرزاده در اصفهان به سال 1370 ه . ش به اتمام رسیده و نصب گردیده است و اشعاری اطراف ضریح مطهّر مانند اشعار ضریح امام زاده علی بن جعفر علیه السلام قلم زنی شده است. که چند بیت از آن چنین است:

چشمی که هست محو تماشای اهل بیت بیند جمال دوست به سیمای اهل بیت

وجه خدا که رنگ تعلّق پذیر نیست پیداست در جمال دل آرای اهل بیت

نور خدا که موسی عمران طلب کند بین جلوه گر به سینه سینای اهل بیت

هر کس که دید نقد دل ز دست داد ای جان فدای طلعت زیبای اهل بیت(8)

پی نوشت: 1) ر.ک. الفخری فی انساب الطالبیین، ازروقانی، ص 169-165؛ الشجرة المبارکة، ص 184؛ سراج الانساب، ص 175؛ انجم فروزان، ص 144.

2) سراج الانساب، ص 175عمدة الطالب، ص 357، 360.

3) تاریخ قم، حسن بن محمد بن حسن قمی، ص 234؛ مهاجران آل ابی

طالب، ص 107 و 339؛ انجم فروزان، ص 144.
4) ر.ک. مهاجران آل ابی طالب، ص ، 107 و ص 339؛ و تاریخ قم، ص 234.
5) همان.
6) عمدة الطالب، ص 321؛ انجم فروزان، ص 145.
7) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 626-630.
8) انوار پراکنده، ج 1، ص 471-474.

امام زاده ابو احمد محمد (امام زاده میانی)

در نزدیکی امام زاده سید علی، بارگاه شاه زاده ابو احمد محمد یکی از نوادگان محمد حنفیّه قرار دارد که زیارت گاه اهالی قم و دوستداران اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه و آله می باشد این بقعه چون در میان بقعه چهار امام زاده و امام زاده سید علی واقع شده به امام زاده میانی شهرت یافته است.

سلسله نسب در لوح مزار وی، احمد بن محمد حنفیّه ضبط شده که مخففّ ابو احمد محمد بن محمد حنفیّه است. بدون شک بین ابو احمد محمد تا محمد حنفیّه وسائطی نیز بوده که طبق معمول سنگ نوشته ها در امام زادگان برای اختصار، آن وسائط حذف شده است. با تصریحی که «انساب مجدی» به ورود ابو احمد محمد فرزند عبدالله ثانی به قم دارد،(1) و شواهد دیگری چون تطبیق بر لوح مزار وی، سلسله نسب وی چنین است: «ابو احمد محمد بن عبدالله بن جعفر بن عبدالله بن جعفر بن محمد بن حنفیّه بن امام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام».(2) و لذا شاه زاده سید علی در جد سوّمش با پدر امام زاده ابو احمد محمد یعنی «عبدالله بن جعفر» متحدندو در واقع امام زاده سید علی یکی از نوادگان عموی امام زاده ابو احمد محمد می شود. بعضی سلسله نسب وی را به گونه ای دیگر ترسیم نموده اند. در «تاریخ قم» آمده است، «دیگر از اعقاب محمد بن حنفیّه که به قم آمدند؛ ابو احمد عبیدالله بن احمد بن جعفر بن عبدالله بن محمد حنفیّه بن امام علی علیه السلام است».(3) ابوالقاسم محمدی(4) روایت می کند که ابو احمد از کوفه به قم آمد و در این شهر ساکن شد و همچنان بود تا این که وفات یافت و او را به مقبره مالک آباد به خاک سپردند و از او فرزندی باقی نماند. بدین جهت بعضی احتمال داده اند که در این بقعه دو تن از احفاد محمد حنفیّه مدفون باشند. ولی آن که با لوح مزار تطبیق دارد همان ابو احمد محمد است که سلسله نسب وی در اول ذکر گردید.

شجره طوبی برای حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام از خوله دختر جعفر بن قیس بن مسلم (مسلمة) بن عبدالله بن ثعلبة بن یربوع بن ثعلبة بن الدُئل بن حنفیّة بن لجیم (الجیم) فرزند پسری به دنیا آمد که بنا به نقلی پیامبر گرامی اسلام قبل از تولّدش به چنین فرزندی خبر داده و نام و کنیه خود را به او عطا کرده بود.(5) وی در ماه ربیع الاول سال 81 ه . ق در سن 65 سالگی از دنیا رفت محل دفن وی را بعضی طائف و بعضی مدینه و در بقیع می دانند. بنابراین ولادتش باید در سال 16 هجری قمری باشد. غیر از محمد حنفیّه کسی را این افتخار نبود که نام و

کنیه رسول خدا در او جمع شود ولی به اعطاء خود پیامبر صلی الله علیه و آله نامش محمد و کنیه اش ابوالقاسم بود اما چون از مادری از قبیله حنفیّه متولد گردید، به محمد حنفیّه مشهور گشت(6). محمد حنفیّه بعد از حضرت امام حسن و امام حسین علیهما السلام بزرگ ترین پسر حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام و مردی عالم و شجاع و قوی بود. در «کشف الغمة» نوشته شده: که به جناب محمد حنفیّه گفتند: پدر بزرگوارت علی علیه السلام تو را به میدان می فرستد و در فرستادن حسن و حسین علیهما السلام به میدان جنگ بخل می ورزد؟ جواب داد: «هُما عَیْناهُ وَ أنَا یَدهُ وَ الْإنْسانُ یَقی عَیْنَیْهِ بِیَدِهِ؛ حسن و حسین [به منزله] دو چشم پدرم و من به مانند دست اویم، بدیهی است که انسان چشم های خود را به وسیله دستش حفظ می کند. بار دیگر در جواب گفت: «اَنَا وَلَدُهُ وَ هُما وَلَدا رَسُولِ الله صلی الله علیه وآله؛ من فرزند پدرم علی علیه السلام هستم ولی حسن و حسین فرزندان رسول خدا می باشند یعنی به جاست که من پیش مرگ آنان باشم». وی هیچ گاه ادّعای امامت نداشت در حالی که در زهد و تقوا و علم و دانش و شجاعت و قوت سرآمد دیگران بود. بدین جهت جماعت کیسانیّه او را مهدی آخر الزّمان پنداشتند و می گویند در کوه رضوی غائب(7) شده است.

فرزندان محمد حنفیّه در تعداد فرزندان محمد حنفیّه میان علما اتفاق نظر است، مورّخین برای وی 14 پسر و 10 دختر که جمعاً 24 فرزند می شود، ذکر کرده اند و ادامه نسل وی را از دو فرزندش «علی» و «جعفر» دانسته اند، و از نسل وی اعقابی عالم، متّقی در شهرهای مختلف چون قم، اصفهان، فارس و دیگر شهرها زندگی می کردند و مردم از نور وجود آن ها بهره مند می شدند.(8) امروز نیز مرقد بعضی از آنان چون شاه زاده ابو احمد محمد، و شاه زاده سید علی در قم، چون ستاره ای درخشان نورافشانی می کنند. و مردم از فیوضات و کرامات آن ها بهره مندند.

گنبد و بارگاه بقعه شاه زاده ابو احمد محمد نسبتاً در وسط صحن واقع شده، که در جانب شرقی و مدخل آن ایوانچه ای است به دهانه 5/2 متر، عرض 2 متر با جدار ساده سفیدکاری شده و پوشش مقرنس گچی که در حسن قطار و زیبایی ممتازند در داخل هر یک از حوضچه های مقرنس اسامی مقدّسات و صلوات بر معصومین گچ بری شده بود که در تعمیرات قابل خواندن نمی باشد. در زیر همین مقرنس، کتیبه ای از کاشی خشتی که روی آن به خط نستعلیق سفیدی عبارت «شاه زاده احمد بن محمد حنفیّه» نوشته شده است. در روی بقعه گنبدی هرمی است به ارتفاع تقریبی 4 متر که نماسازی آن با جوزهای ساده آجری که اسپر هر نمایی مزیّن به کاشی های الوان و فیروزه ای که متضمن کتیبه ای به خط بنایی از کاشیی های الوان که روی بعضی از آن به جمله های «الملک لله» یا «لا

ملک اِلّا لِله» و در قسمتی نام مبارک امام متقیان حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام به طور تکراری دیده می شود و همچنین در اطراف و منتهی الیه عنق گلوبندی زنجیری است که کلمات سابق الذکر در آن به طور مکرّر به چشم می خورد و بدنه هرمی گنبد هم آراسته به کاشی های دوالی است که روی هر ترکی از بالا به پایین نام جلاله و اسم محمد صلی الله علیه و آله و دو نام علی به طور متعاکس به خط کوفی بنایی مزیّن گشته است. در زیر گنبد روی طاقچه ها کتیبه ای است به عرض 60 سانتی متر که بسیار زیبا و با خط برجسته ثلثی که آراسته به گل و بوته می باشد، سوره مبارکه «انّا فتحنا» به طور کامل گچ بری شده است که جا دادن این سوره بدون کم و کاست در این کمربند کمال مهارت استاد آن را نشان می دهد. بنای این بقعه در سال 932 ه . ق به امر شاه طهماسب حسینی موسوی صفوی بوده که الان کاشی های مربوط به آن تخریب و منهدم گشته است(9). بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران توجّهات زیادی به بقعه مبارکه امام زاده ابو احمد محمد مبذول گشته است، که ساخت مدخل بزرگ به صحن و حصار اطراف بقعه و مسطح نمودن اطراف صحن و تعمیر بقعه و نصب ضریح آلومینیم از جمله اقدامات مهمی است که صورت گرفته است.

پی نوشت: 1) انساب مجدی، ص 227.

2) ر.ک. انجم فروزان، ص 146.

3) تاریخ قم، ص 234، 235.

4) ابوالقاسم محمدی از فرزندان شاه زاده سید علی است، وی از شیوخ و معمّرین سادات محمدیّه بود و از کسانی که به حال طایفه خود بصیر و بینا بود. ر.ک. تهذیب الانساب، ص 264.

5) ر.ک. منتهی الآمال، محدث قمی، ج 1،ص 353؛ عمدة الطالب، ص 352.

6) همان.

7) ر.ک. منتهی الآمال، همان، ص 355؛ سراج الانساب، ص 172؛ عمدة الطالب، ص 353؛ بحار الانوار، ج 37، ص 10.

8) منتهی الآمال، ص 355؛ سراج الانساب، ص 173.

9) ر.ک. گنجینه آثار قم، ج 2، ص 614.

امام زاده حسین بن علی و سه فرزندش (چهار امام زاده)

در منطقه اراضی جمر و سعدآباد، بین امام زاده خاک فرج و امام زاده ابو احمد محمد بن محمد حنفیّه مدفن چهار امام زاده بزرگوار است که زمانی این بقعه شریف به اسم خادمش «ملّا آقا بابا» نیز معروف بوده است. این بقعه در ابتدای خیابان 15 خرداد به فاصله کمی بعد از میدان جهاد، در خیابان فرعی به نام 20 متری حائری در جنب مدرسه علمیه امام خمینی (قدّس سرّه) قرار دارد.
سلسله نسب تعیین مدفونین در این بارگاه شریف به طور دقیق کار آسانی نیست ذکر احتمالاتی که مورّخین داده اند شاید راه گشای تعیین آن ها در تحقیقات دیگر محقّقین باشد. آنچه عباس فیض اختیار نموده و در بازسازی جدید امام زاده در سال 1368 ه . ش، بر سنگ قبر آنان حجّاری شده چنین است: «سید جلیل القدر حضرت ابو عبدالله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام و سه فرزند ایشان به نام های «ابو محمد حسن» و «ابو علی محمد» و «ابو طالب محسن»(1) شواهدی که در کتب انساب و تاریخ به چشم می خورد، این سلسله نسب را تا اندازه زیادی تأیید می کند. زیرا در تمام کتب انساب و تاریخ نسل علی الاصغر فرزند امام زین العابدین علیه السلام را از حسن افطس می دانند(2) و حسن افطس دارای فرزندان بسیاری بود، اما نسل وی از پنج پسر باقی ماند: 1 - علی الحوری(3)، 2 - ابو محمد الحسن المکفوک، 3 - عبدالله الشهید 4- الحسین، 5 - عمر(4). اما نسل عمر بن حسن افطس بن علی از یک پسر به نام علی ملقّب به بَرْطُله ادامه یافته است و نسل علی بن عمر بن حسن افطس از پنج پسر به نام های: 1 - ابو طاهر ابراهیم، 2 - عمر، 3 - ابوالحسن محمد، 4- ابو عبدالله الحسین(5)، 5 - احمد ادامه یافت. مرحوم فیض می نویسد: ابو عبدالله الحسین در اصفهان ساکن بود و دارای دو دختر و سه پسر به اسامی: ابوطالب محسن، ابو محمد حسن و ابوالحسن علی بَرْطُله بوده است که با این پنج فرزند به قم هجرت کرده است و در این شهر هم از او پسری به نام ابو علی محمد الرئیس به دنیا آمده است.(6) از آن میان، ابو الحسن علی برطله از قم به «آوه» نقل مکان کرد و در آن جا برای وی پسرانی به نام های: ابو جعفر محمد، و ابو محمد حسن برطله، و ابوالعباس طیّب و ابوالحسین طاهر به دنیا آمدند. که شاه زاده طیّب و طاهر از آوه به قم آمده متوطّن شدند و در همین شهر وفات یافتند که الآن بقعه متبرکه آن ها در جاده سراجه مزار مؤمنین می باشد. با این شواهد و تصریح بعضی از مؤلفین کتب انساب، مدفونین در این بقعه همان گونه که

ذکر شد: ابو عبدالله حسین بن علی بن عمر بن حسن افطس فرزند علی اصغر ابن امام زین العابدین علیه السلام و سه فرزند وی با اسامی که بیان گردید می باشند.
احتمالات دیگر در سلسله نسب آن ها ناصر الشریعة بعد از پذیرش این که در این بقعه شریف چهار امام زاده مدفون می باشند در سلسله نسب آن ها چند احتمال را ذکر کرده است: 1 - احتمال دارد که شاه زاده حسین، جناب حسین بن حسن بن حسین بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام باشد. 2 - شاید حسن (که در این بقعه مدفون می باشد) پدر همین حسین باشد. 3 - احتمال دارد که شاه زاده حسن جناب حسن بن عباس بن عبدالله الشهید ابن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام باشد. 4 - احتمال دارد که شاه زاده حسین، جناب حسین بن علی بن عمر بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام باشد.(7) اما سه احتمال اول وی، دلیل و شاهدی برای آن وجود ندارد و در کتب انساب از ورود آن ها به قم ذکری به میان نیامده است. و احتمال چهارمی که ذکر نموده است همان است که ما قبلاً با شواهد و قرائن تأیید و آن را اختیار نمودیم. صاحب «انوار المشعشعین» نیز ابتدا مطابق مشهور بین مردم و موافق لوح قدیم مزارشان، مدفونین در این بقعه را چهار تن از احفاد حضرت امام سجاد علیه السلام به نام های: حسین، محمد، احمد و حسن تعیین کرده و بیانات خود را به زیارت نامه ای که در بقعه موجود بوده است متکی نموده سپس به استناد کتاب «تاریخ قم» احتمالاتی در سلسله نسب آن ها یا احیاناً تغییر نامی از آن ها ذکر نموده است: احتمالات انوار المشعشعین: 1 - حسن بن عباس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام. 2 - محمد بن حسن بن عباس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام. 3 - عبدالله ابیض ابن عباس بن عبدالله الشهید ابن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام. 4 - احمد بن عباس بن عبدالله ابیض بن عباس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام. باز همو گوید احتمال دارد سلسله نسب آن ها چنین باشد: ابوالفضل حسین بن حسن بن حسین بن حسن افطس بن امام زین العابدین علیه السلام و فرزندش محمد بن حسین، و فرزند محمد به نام ابوالعباس احمد بن محمد بن حسین، و حسن بن عباس بن عبدالله الشهید بن حسن افطس.(8) ولی دلایل و شواهدی که برای این احتمالات ذکر کرده است خالی از ضعف نیست.
تباری پاک همان گونه که گذشت شاه زاده حسین از نوادگان علی اصغر فرزند امام زین العابدین علیه السلام است. علی اصغر کوچک ترین فرزند

امام سجاد علیه السلام می باشد که آن حضرت او را به نام برادرش که در کربلا شهید شد نامید، مادرش ام ولد و کنیه اش ابوالحسن، صاحب شرافت و جلالت قدر و آثار فضائل و مناقب در او هویدا بود. علی اصغر در سن سی سالگی در ینبع فوت کرد و قبرش در همان جا می باشد.(9) نسل علی اصغر از فرزندش حسن افطس ادامه یافت، قبل از این که حسن افطس از مادرش که ام ولد بود متولد گردد پدرش از دنیا رفت. حسن کم کم رشد کرد و جوانی رشید و شجاع گردید، وی با محمد بن عبدالله بن حسن نفس زکیّه قیام نمود و پرچمی سفید در دست داشت هیچ کس در شجاعت مانند او در سپاه نفس زکیّه یافت نمی شد، او به سبب طول قامت رمح آل ابی طالب نامیده می شد. چون محمد نفس زکیّه و افراد او به شهادت رسیدند، حسن افطس مخفی گردید و هنگامی که امام صادق علیه السلام به عراق هجرت کرد، نزد خلیفه منصور دوانقی رفت و به او فرمود آیا می خواهی به رسول خدا صلی الله علیه و آله احسانی کرده باشی؟ منصور گفت: بلی یا ابا عبدالله! امام صادق فرمود: از حسن افطس در گذر. خلیفه هم پذیرفت و حسن از مخفی گاه خود بیرون آمد(10).

گنبد و بارگاه بقعه چهار امام زاده یکی از مشاهد بسیار زیبا و پرمعنویت شهر قم است در صحن اطراف آن درختانی بلند وجود دارد که زائرین از سایه این درختان استفاده می کنند. این بقعه دارای دو مدخل به صحن است یکی از سوی خیابان که متصل به کفشکنی حرم است. و دومی آن از کوچه پشت امام زاده به صحن مشجّر آن باز می شود در وسط صحن حوضی به طول و عرض تقریبی 4 متر وجود دارد. در مقابل همین حوض، مدخل اصلی روضه مطهّر از صحن به حرم است. ضریح مطهّر با سنگ مرمر سنگ گاری شده و در هر طرف این ضریح دو پنجره مشبّک از نقره و مطلّا به عرض و ارتفاع 40 سانتی متر که برای دیدن قبر و انداختن نذورات به داخل مرقد استفاده می شود. در دو طرف ضریح مطّهر دو حجره باز و متصل به روضه مقدسه وجود دارد که برای زوّاری که قصد توسل دارند جای وسیعی است. بر مزار بقعه گنبدی هرمی شانزده تَرکی به ارتفاع تقریبی 4 متر از سطح بام، آراسته به کاشی های الوان به رنگ فیروزه که با گل های کوچک مزیّن شده است و در هر قسمت آن از بالا به پایین اول اسم جلاله «الله» و بعد اسماء مبارک پنج تن آل عبا به ترتیب «محمد صلی الله علیه و آله»، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام به چشم می خورد که به زیبایی گنبد افزوده است.

پی نوشت: 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 591.

2) ر.ک. الفخری فی انساب الطالبیّین، ازروقانی، ص 80 ؛ عمدة الطالب، ص 304؛ تهذیب الانساب، ص 253؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 157.

3) الحَوْرى، منسوب به حَوْرَه، قريه اى در اطراف فرات، و در الفخرى، ص 80، و عمدة الطالب، ص 306، به جاى كلمه «الحورى» «الخَزَرى» يا «الحريرى» آمده است.
4) عمر بن حسن افطس از كسانى است كه همراه حسين بن على عليه السلام در فخ حاضر شد و شهيد گرديد. ر.ک. المجدى، ص 220؛ الفخرى، ص 84 .
5) در عمدة الطالب، ص 301، تصريح شده كه ابو عبدالله الحسين در قم ساكن بوده است.
6) ر.ک. المجدى، ص 220؛ عمدة الطالب، ص 379؛ الشجرة المباركة، ص 85.
7) تاريخ قم، ناصر الشريعة، ص 130.
8) انوار المشعشعين، ج 2، ص 89.
9) منتهى الآمال، ج 2، ص 89 ؛ المجدى، ص 211.
10) منتهى الآمال، ج 2، ص 89 .

روبه روى درب شمالى مسجد امام حسن عسكرى عليه السلام مرقد مطهر امام زاده ناصر الدّين على واقع است. وى مردى جليل القدر و داراى شخصيتى برجسته بود كه در اواخر قرن هشتم و اوايل قرن نهم مى زيست.
سلسله نسب آن گونه كه در كتب انساب آمده و روى سنگ قبر نيز حكاكى شده سلسله نسب وى چنين است: «سيد جليل القدر ناصر الدين على بن مهدى بن محمد بن حسين بن زيد بن محمد بن احمد بن جعفر بن محمد بن عبدالرّحمن بن محمد البطحانى(1) بن قاسم بن حسن بن زيد بن امام حسن مجتبى عليه السلام»(2). بر روى سنگ قبر چنين حكاكى شده: «بسم الله الرحمن الرحيم: مرقد مطهّر سيد جليل ناصر الدين على بن مهدى بطحانى از نوادگان امام حسن مجتبى عليه السلام كه در سال 828 هجرى قمرى در قم رحلت يافت به نقل از كتاب «گنجينه آثار قم» بازسازى 1411 هجرى قمرى اداره اوقاف قم» و اطراف اين نوشتار سلسله نسب وى همان گونه كه در ابتدا ذكر شد حكاكى شده است. مرحوم فيض معتقد است كه بعضى از افراد از سلسله نسب وى ساقط شده و بر اين عقيده استدلالى نيز ذكر كرده است.(3) اما آن چنان كه محدّث قمى و ديگر علماى انساب تصريح كرده اند(4) سلسله نسب وى همان است كه ذكر گرديد. محدّث قمى از صاحب «عمدة الطالب» نقل كرده است كه ناصر الدّين در مدرسه اى واقع در محله سورانيک(5) در بازار قم مدفون مى باشد.
تبارى پاک در سلسله نسب امام زاده ناصر الدّين على افراد برجسته و فرهيخته اى وجود دارد جد اعلاى وى ابوالحسن زيد بن امام حسن مجتبى عليه السلام است. شيخ مفيد رحمة الله عليه مى نويسد: او متولى صدقات رسول الله صلى الله عليه و آله بود. وى شخصى جليل القدر و كريم الطبع و طيّب النفس و كثير الاحسان بود، شعرا او را مدح نموده و در فضائل او بسيار سخن گفته اند. و مردم براى بهره مندى از احسان او از راه هاى دور به خدمتش مى رسيدند. تاريخ نويسان ذكر نموده اند: كه سليمان بن عبد الملک وقتى بر مسند خلافت نشست به حاكم مدينه نوشت. «اما بعد فاذا جاءک كتابى هذا فاعزل زيداً عن صدقات رسول الله و ادفعها الى فلان بن فلان رجل من قومه و اعنه ما استعانک عليه و السلام» يعنى وقتى اين نامه من به دستت رسيد، زيد را از سرپرستى صدقات رسول الله عزل كن و به دست كس ديگرى از قوم خودش بسپار و او را كمک كن و السّلام. حاكم مدينه حسب الامر سليمان، زيد را از

تولیت صدقات عزل کرد و دیگری را متولی ساخت. وقتی خلافت به عمر بن عبد العزیز رسید به وسیله نامه ای به حاکم مدینه دوباره سرپرستی صدقات رسول الله را به زید بازگرداند. زید بن حسن نود سال عمر کرد و چون از دنیا رفت جماعتی از شعرا در مرثیه او شعر سرودند.(6) همسر زید بن حسن، لبابه دختر عبدالله بن عباس است که قبلاً همسر حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام بود. چون آن حضرت در کربلا شهید شد زید او را به تزویج خود در آورد. و از او دو فرزند به نام حسن و نفیسه دارد. ابو محمد حسن بن زید، مردی باسخاوت بود که از جانب منصور دوانیقی پنج سال حکومت مدینه را داشت، پس از آن منصور بر او غضب کرد و او را عزل نمود. اموالش را مصادره و او را در بغداد حبس کرد. تا این که منصور از دنیا رفت و مهدی خلیفه شد. مهدی او را از زندان بیرون آورد. و اموالی که از او مصادره شده بود به او باز گرداند و در نهایت حسن بن زید در راه سفر حج در «حاجز» وفات کرد. حسن بن زید هفت پسر داشت. که بزرگ ترین همه، ابو محمد قاسم بود، مادرش ام سلمه دختر حسین اثرم است. او مردی پارسا، پرهیزگار و صاحب چهار پسر و دو دختر بود. یکی از فرزندانش محمد بطحانی است که از اجداد ناصر الدّین علی می باشد. او به سبب طول اقامتش در بطحان یا ساکن بودن در بطحان، بطحانی خوانده می شد. وی نیز صاحب اولاد و عشیره و فقیه و عالم و پدر قبایل بود(7).

کرامات تمام امام زادگان بزرگوار دارای کرامت هستند. اما خیلی از کرامات این بزرگواران در جایی ثبت و ضبط نشده است. اما درباره امام زاده ناصر الدّین، بعضی از کراماتش در کتابی به نام «کرامات شاه زاده ناصر» چاپ شده و چاپ اول آن در زمستان 1382 منتشر شده است. در این کتاب بیش از 25 کرامت از این امام زاده بزرگوار ثبت شده که به عنوان نمونه یکی از آن ها را ذکر می کنیم: در تاریخ 9 / 10 / 80 جوانی وارد امام زاده شد گفت آقا شما خادم این جا هستید گفتم بله گفت خوشا به حالت! گفتم چطور، گفت: آقا شما را خیلی دوست داشته که خادم این مکان مقدس شدید. پرسیدم چرا؟ پاسخ داد خیلی آقاست. گفت برادری دارم که 19 سال دارد. ایشان دچار دل درد و تهوع شدیدی شده بود همه جا دکتر بردم و آزمایش دادم ولی نتیجه نگرفتم. جواب آزمایشات چیزی را نشان نمی داد. یک شب ساعت دو بعد از نیمه شب حالش بدتر شد. او را به بیمارستان بردم. پس از این که حالش کمی بهتر شد به طرف منزل به راه افتادیم. در راه راننده تاکسی سؤال کرد چه اتفاقی افتاده؟ من هم ماجرا را گفتم سپس راننده گفت: چرا او را به امام زاده ناصرالدّین نمی برید. بعد ما را آورد مقابل درب امام زاده، متوسل به امام زاده ناصرالدّین شدیم و نذر کردم اگر برادرم خوب شود فردا صبح زود به پابوست خواهم

آمد و یک گوسفند قربانی کرده، گوشت آن را بین فقرا تقسیم می کنم. بعد به طرف خانه حرکت کردیم برادرم حالش به یک باره خوب شد. و دیگر آثاری از دل درد و حالت تهوع باقی نماند. از آن روز هر هفته به پا بوسآقا می آیم.(8)
فرزندان ناصرالدّین علی دارای فرزندانی بوده که نام یکی از آن ها در کتب تاریخ آمده: محمد بن ناصرالدین علی، یکی از فرزندان امام زاده ناصرالدّین می باشد که او نیز اعقابی در قم داشته است. یکی از آن ها عبدالله بن محمد بن ناصرالدّین علی است وی نیز فرزندی به نام محمد داشته که فرزندش عبدالله بن محمد بن عبدالله بن محمد بن ناصرالدّین در پایین پای حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها مدفون است.(9)
گنبد و بارگاه بارگاه ناصرالدّین علی بدون صحن و بیوتات و از آثار قرن دوازدهم یا اواخر دوره صفویه است که هم زمان با ایوان مسجدامام حسن عسکری علیه السلام بنا گردیده است. این بقعه به صورت مربع مختلف الاضلاع به طول تقریبی 4 و عرض 5/3 متر است در وسط آن ضریح بسیار عالی است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به زعامت رهبر بزرگ جهان اسلام حضرت امام خمینی رحمة الله علیه ساخته شده و نصب گردیده است جدار این بقعه با کاشی های فیروزه فام ساده و خشتی کاشیکاری و آیینه کاری شده می باشد. سازندگان ضریح سید مصطفی و سلیم حمدانی و شیخ شبانی می باشند و نجّاری آن توسط حاج اکبر خموشیان صورت گرفته و در اصفهان به اتمام رسیده است و در سال 1370 بر سر تربت این امام زاده نصب گردیده است. و آیات قرآن از سوره فتح بالای این ضریح مطهّر را مزیّن نموده و زیر آن این اشعار محتشم قلم زنی گردیده است :
باز این چه شورش است که در خلق عالم است باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است
تا آخر این ابیات . بر بالای بقعه گنبدی کوچک به ارتفاع 35/1 متر و دو گلدسته به ارتفاع 15/1 متر بدون تزیین و کاشی کاری می باشد. بعضی این بقعه را متعلق به احمد بن اسحاق دانسته، احتمال داده اند که وی نیز در این بقعه مدفون باشد. برای توضیح این مطلب باید گفت در قم دو نفر به نام احمد بن اسحاق زندگی می کردند. 1 - احمد بن اسحاق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن امامموسی کاظم علیه السلام که در فاصله حدود 7 متر از امام زاده حمزه روبه روی میدان کهنه مدفون می باشد و دارای بارگاه مستقلی است.اما محدث قمی، احتمال داده است که وی در بقعه ناصرالدّین علی مدفون باشد.(10) 2 - احمد بن اسحاق اشعری که از ناحیه امام حسن عسکری علیه السلام در قم وکیل آن امام همام بود و در مراجعت از سامرا در «حلوان» که امروز آن را سر پل ذهاب می نامند

وفات کرد و در همان جا مدفون گردید و مزارش تا به امروز زیارتگاه مردم است. رمز انتساب این بقعه به احمد بن اسحاق این است که وی زمانی که مسجد امام را به امر امام حسن عسکری علیه السلام بنا نمود، آن بقعه را جهت مدفن خویش آراسته نمود. تا این که وی در سر پل ذهاب از دنیا رفت و همان جا به خاک سپرده شد. این بقعه بدون استفاده و رو به خرابی می رفت. در عصر سلطان «برکیارق امیراپیک» مدرسه ای بنا شد و این بقعه یکی از حجرات آن مدرسه گردید. وقتی ناصرالدّین علی بطحانی در سال 828 ق. در قم وفات یافت جسد مطهّر او را در این بقعه که بدون مانع بود به خاک سپردند.(11) بدین جهت این بقعه به نام احمد بن اسحاق اشتهار داشت.

پی نوشت: 1) بطحائی و به روایتی بطحانی، محله ای است در مدینه و بعضی او را منسوب به بطحا دانسته اند، ر.ک. منتهی الآمال، ج 1، ص 300.

2) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 125 و 126؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 686.

3) انجم فروزان، ص 156 و 157؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 686.

4) منتهی الآمال، ج 1، ص 300؛ عمدة الطالب، ص 51؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 686 و 685.

5) این کلمه اکنون استعمال نمی شود و ظاهراً اسم این محله است و در انجم فروزان، ص 107، راه هایی برای وجه تسمیه آن ذکر شده است.

6) منتهی الآمال، ج 1، ص 294 و 295.

7) منتهی الآمال، ج 1، ص 294، 300.

8) کرامات شاهزاده ناصر بدون ذکر مؤلف، انتشارات ظهور، چ اولزمستان 1382، ص 12 و 13، در امام زاده ناصر به فروش می رسد.

9) انجم فروزان، ص 157، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 684.

10) منتهی الآمال، ج 2، ص 258.

11) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 684 ؛ عمدة الطالب، ص 51؛ تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 125.

امام زاده حمزه

در خیابان آذر (طالقانی) روبه روی میدان تره بارفروشی (میدان کهنه) داخل کوچه، مرقد مطهّر امام زاده حمزه قرار دارد. بنا به تصریح علمای انساب وی در جوار پدر بزرگوارش حسین و جد ارجمندش احمد بن اسحاق مدفون می باشد، ولی به واسطه شهرت و فضیلتی که حمزه داشته این مجموعه به نام وی شهرت یافته است.(1) بنا به تصریح تاریخ قم، امام زاده حمزه فرزند حسین در قم دارای موقعیت بزرگی بوده وی مردی عالم، فاضل، و در همین شهر وفات یافته و در همین مکانی که به نام وی می باشد دفن گردیده است.
سلسله نسب در این که در این بقعه چه کسی مدفون است، نظرات مختلفی وجود دارد. و هر کدام برای عقیده خود دلایلی اقامه نموده اند. که نقل اقوال و نقض و ابرام آن بحث را طولانی می کند. آنچه مسلم است و مورد تأیید اکثر تاریخ نویسان و علمای انساب می باشد سلسله نسب امام زاده حمزه مدفون دراین بقعه از این قراراست: حمزة بن ابو عبدالله حسین بن احمد بن اسحق بن ابراهیم المعسکر بن موسی ابی السّبحة بن ابراهیم المرتضی بن امام موسی کاظم علیه السلام.(2) در چهار موضع دیگر نیز به نام امام زاده حمزه بارگاه وجود دارد که هر کدام از آن ها سلسله نسب خاص دیگری دارند که در جای خودش ثابت شده است آن چهار موضع عبارتند از: 1 - شیراز، 2 - ترشیز (کاشمر) 3 - سیرجان 4 - ری (در جوار عبدالعظیم حسنی)(3).
احمد بن اسحاق جدّ امام زاده حمزه امام زاده ابو علی احمد بن اسحاق موسوی جدّ امام زاده حمزه متوفای اواسط قرن چهارم هجری در بقعه ای جداگانه در طرف جنوب مرقد امام زاده حمزه مدفون می باشد.(4) وی همان گونه که در بخش امام زاده ناصرالدّین علی بیان شد، غیر از احمد بن اسحاق اشعری قمی است که وکیل امام حسن عسکری علیه السلام بود و در راه بازگشت از سامرا در سر پل ذهاب درگذشت و مرقد وی در همان جا زیارتگاه مؤمنین است. مرقد احمد بن اسحاق موسوی در 7 متری مزار نوه اش امام زاده حمزه واقع است. روی قبرش که با کاشیکاری ملوّن، با رنگ های زرد و آبی لاجوردی مزیّن است با خط سفید در زمینه سبز چنین نوشته شده: «احمد بن اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیهما السلام». ضریح مشبک از جنس آلومینیم روی قبر قرار دارد. زیر گنبد آیینه کاری است در کمربندی داخل گنبد با خط زرد و زمینه آبی نوشته شده: «این بنا با همّت حاج میرزا علی بزرگ زاده و کمک افراد خیّر در سال 1397 ه . ق به اتمام رسید، با معماری حاج مهدی

خداداد». سپس اسماء ائمه معصومین علیهم السلام با خطی زیبا نوشته شده است. بر مزار این بقعه قبه ای عرقچینی و آجرپوش وجود دارد مانند گنبد امام زاده احمد بن قاسم که در دروازه قلعه مدفون است. ابو عبدالله حسین فرزند احمد بن اسحاق موسوی و پدر بزرگوار امام زاده حمزه، مردی عاقل و عالم بود. وی دختر ابوالقاسم حمزه، فرزند امام زاده سید علی (مدفون در بیرون دروازه ری قم) را به همسری خود در آورد و از وی چهار پسر به نام حمزه و ابوالحسن علی، و ابوالفضل محمد و ابو محمد حسین و همچنین چهار دختر به دنیا آمد.(5) مرحوم فیض معتقد است وی در بقعه پدرش احمد بن اسحاق مدفون می باشد و کس دیگری به این مطلب اشاره نکرده است.(6) اسحاق بن ابراهیم، جدّ اعلای امام زاده حمزه نیز در ساوه مدفون است و دارای گنبد و بارگاه مجلّلی است.(7)
گنبد و بارگاه بقعه امام زاده حمزه مشتمل بر رواق های مجلّل و ایوان و کفشکن ها و حجرات گوناگونی است که به شهادت سبک بنا از آثار قرن هشتم می نماید علاوه بر این که لوح کاشی مرقد وی نیز مؤیّد این سخن است. و در عصر شاه طهماسب صفوی تزیین و تعمیر کلی و اساسی یافته است. بر مزار بقعه گنبدی از آثار اتابک اعظم است که در سال 1301 ه . ق همزمان با بنای گلدسته های بلند و ایوان آیینه و صحن بزرگ فاطمه معصومه سلام الله علیها ساخته شده است. سبک ساختمان از ابتکارات مرحوم استاد حسن معمار قمی است که در نوع خود یگانه است و در هیچ یک از مشاهد متبرکه دیگر برای آن شبیهی وجود ندارد. ارتفاع گنبد از سطح بام حدود هشت متر و نیم و سراپا مزیّن به کاشی های گرهی و احیاناً دوالی فیروزه فام می باشد. در جانب شرقی بقعه ایوانی است با شکوه از آثار صفویّه که تزیینات کاشی آن به فرمان اتابک تعمیر شده است. در پیشانی ایوان بزرگ کاشی خشتی زمینه لاجوردی است که به خط نستعلیق سفید روی آن عبارات و آیاتی نوشته شده است. و این سه بیت متن کتیبه است:
این کفشکن سلیل موسای کظیم کو طعنه زند به طور موسای کلیم
بنیاد اصغر ابراهیم است چونان که بنای کعبه کرد ابراهیم
این واد مقدّس است فاخلع نعلیک وین باب خداست فادخلوا للتعظیم بقعه امام زاده حمزه از سه جهت شمالی و جنوبی و شرقی، محاط به سه صحن و از جانب غربی محدود به رواق یا حسینیه است. و صحن شرقی نسبتاً وسیع و معمور است. زیر گنبد بزرگ روضه مطهّر امام زاده حمزه وجود دارد که دیوار و زوایای روضه مقرنس کاری و با آیینه های بزرگ و کوچک مزیّن می باشد. در وسط روضه ضریح امام زاده حمزه که بسیار زیبا و مطلّا و نقره کاری شده موجود می باشد این ضریح را جناب آقایان احمد و عباس پرورش ساخته اند و قلم زنی آن توسط حسین عباس پور و

نجّاری حاج نعمت الله حیدرزاده، در سال 1371 ه . ق در اصفهان صورت گرفته و بر سر تربت شاه زاده حمزه نصب گردیده است. بالای ضریح مطهّر بعد از بسم الله آیاتی نوشته شده و زیر آن آیات اشعاری قلم زنی گشته است. در بالای درب ورودی ضریح مطهّر بعد از آیه «نَصْرٌ مِنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِیبٌ» اسامی سازندگان و قلم زن و نجّار آن حک گردیده است، و بر اطراف ضریح اسماء ائمه علیهم السلام قلم زنی شده است.(8)

پی نوشت: 1) بدر فروزان، ص 15؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 441.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 441 و 442؛ بدر فروزان، ص 10 و 67 ؛ تاریخ قم باب سوم، ص 221.

3) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 116.

4) تربت پاکان، ج 2، ص 88.

5) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 440.

6) بدر فروزان، ص 67 و ص 15؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 443.

7) همان.

8) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 452-444.

یوسف آل محمد صلی الله علیه وآله ابو احمد، موسی مبرقع فرزند حضرت امام جواد علیه السلام(1) در تاریخ 214 ه . ق دو سال بعد از میلاد علی بن محمد، امام هادی علیه السلام در مدینه متولد شد.(2)
تباری پاک و معصوم پدر بزرگوارش، نهمین امام معصوم، حضرت محمد بن علی، جواد الائمه علیه السلام است. وی در دهم رجب سال 195 ه . ق در مدینه متولد شد. پدر ارجمندش، علی بن موسی الرضا علیه السلام هنگام تولدش چنین فرمود: «قَدْ وُلِدَ لی شَبیهُ مُوسی بن عِمْران، فالِقِ الْبِحارِ، وَ شَبیهُ عیسَی بْنِ مَرْیَم قُدِّسَتْ اُمٌّ وَلَّدَتْهُ»(3). فرزندی برای من به دنیا آمد که شبیه حضرت موسی بن عمران علیه السلام شکافنده دریاها و نظیر حضرت عیسی علیه السلام، مادرش زنی پاک و مقدس است. و نیز فرمود: «هذا المَوْلُودُ الَّذی لَمْ یُولَدْ مَوْلُودٌ اَعْظَمُ عَلی شیعَتنا بَرَکَةً مِنْهُ»؛(4) این نوزادی است که مولودی برای شیعیان ما پر برکت تر از او به دنیا نیامده است». خاندان حضرت امام رضا علیه السلام شیعیان، از حضرت جواد علیه السلام به عنوان «مولودی پر خیر و برکت» یاد می کنند، و این عنوان از این رو به آن حضرت داده شده است که امام رضا علیه السلام مکرّر او را به این عنوان یاد می کرد.(5) پس از شهادت حضرت رضا علیه السلام در سال 203 ه .ق. مأمون در سال 204 به بغداد رفت و آن جا را دارالخلافه قرار داد. در همان جا برای امام جواد علیه السلام که در مدینه بود، نامه نوشت و او را به بغداد دعوت کرد. امام جواد علیه السلام به ناچار، این دعوت را پذیرفت و مدینه را به قصد بغداد ترک کرد، هنگامی که وارد بغداد شد، مورد احترام شایان مأمون قرار گرفت، مأمون آن حضرت را در یکی از خانه های مجاور خانه خودش، اسکان داد و دخترش زینب را که با کنیه امّ الفضل خوانده می شد به عقد ازدواج امام جواد درآورد.(6)
بازگشت به مدینه از بعضی از روایات فهمیده می شود، مأمون اصرار داشت که امام جواد علیه السلام در بغداد بماند، ولی امام جواد علیه السلام سکونت در مدینه را ترجیح می داد، از این رو امام در سال 204 یا 205 ق به عنوان شرکت در مراسم حج با همسرش امّ الفضل از بغداد به سوی مکه رهسپار شد، سپس به مدینه بازگشت و حدود پانزده سال در مدینه سکونت نمود.(7)
ازدواج با سمانه مغربیّه از ازدواج امام جواد با امّ الفضل دختر مأمون سال ها گذشت ولی دارای فرزند نشد، چرا که او عقیم و نازا بود، بدین جهت امام جواد علیه السلام، با کنیزی پاک سرشت به نام «سمانه» از اهالی مغرب (بین آفریقا و اندلس) ازدواج کرد و از او در سال 212 ه . ق دارای

فرزندی شد که همان حضرت هادی علیه السلام است.(8) دو سال بعد (214 ق) فرزند دیگرش از سمانه متولد شد که او را «موسی» نام نهاد.
منزلت سمانه این بانوی بزرگوار در فضایل معنوی ممتاز بود و او را سیّده ومادرِ ارزش ها می نامیدند.(9) در زهد و تقوا در عصر خود بی نظیر بود، بیشتر روزها، روزه مستحبی می گرفت. هنگامی سمانه با کاروان مغرب، به مدینه آمد و توسط محمد بن فرج به خانه امام جواد علیه السلام راه یافت و همسر وی گردید، امام جواد در شأن او چنین فرمود: اِنّ إِسْمَها سَمانَهُ و أَنَّها اَمَهٌ عارِفَهٌ بِحَقّی وَ هِیِ مِنَ الْجَنَّهِ لا یَقْرُبُها شَیْطانٌ مارِدٌ، وَ لا یَنالُها کَیْدُ جَبّارٍ عَنیدٍ، وَ هِیَ کانَتُ بِعَیْنِ اللهِ الّتی لا تَنامُ وَ لا تَخَلَّفُ عَنْ اُمُّهاتِ الصّدّیقینَ وَ الصّالِحینَ. نام او سمانه است، او بانویی است که حقّ من را می شناسد، او از بانوان بهشت است. شیطان سرکش به او نزدیک نشود، و نیرنگ طاغوت عنود به او راه نیابد، او همواره مورد نظر لطف خداوندی که هرگز خواب ندارد قرار دارد و در داشتن مقام والای معنوی در ردیف مادران صدیقان و صالحان است.(10) عالم بزرگ، سید مرتضی در کتاب «عیون المعجزات» در شأن حضرت سمانه می نویسد: «وَ کانَتْ مِنَ الْقانِتاتِ» او از بانوانی بود که در مقام عبادت خدا نهایت خضوع و خشوع را داشت.(11) یک بانو می تواند به مقامی برسد که به فرموده امام جواد علیه السلام شایستگی مادریِ صدّیقان و صالحان را پیدا کند و از وی فرزندانی چون امام هادی علیه السلام و موسی مبرقع به وجود آید.
شباهت به مادر هنگامی که امام جواد علیه السلام در سال 220 ق به دعوت اجبارآمیز معتصم عباسی از مدینه به سوی بغداد حرکت کرد پس از آن که به جانشینی امام هادی علیه السلام تصریح فرمود او را که در آن هنگام حدود هشت سال داشت، در آغوش گرفت، و فرمود: چه چیزی دوست داری تا از عراق برای تو سوغات بیاورم؟ حضرت هادی علیه السلام گفت: شمشیری که چون آتش شعله ور است. سپس امام جواد علیه السلام به پسر دیگرش موسی که حدود شش سال داشت متوجه گردید و فرمود: تو چه دوست داری تا از عراق برایت به عنوان هدیه بیاورم؟ موسی عرض کرد: یک اسب سواری. امام جواد علیه السلام فرمود: «أَشْبَهَنی اَبُو الْحَسَن وَ اُشْبَهَ هذاأُمَّهُ» ابوالحسن (امام هادی) علیه السلام به من شباهت دارد، و موسیبه مادرش.(12) امام جواد علیه السلام در این بیان گهربارش به یک نکته بسیار مهم درباره امامت اشاره فرمود و آن این که هیچ کس نمی تواند به مقام و منزلت امام معصوم برسد. در این جا با نوع انتخاب سوغات، برتری حضرت هادی علیه السلام که امام و پیشوای شیعیان خواهد بود بر برادرش موسی مبرقع آشکار گردید خواسته امام هادی علیه السلام از پدر، نشانه شجاعت ذاتی او است. او شمشیر بُرّان جهاد و دفاع خواست تا از حریم دین و عدل اسلامی نگهبانی کند. اما

خواسته موسی مبرقع، یک چیز معمولی است که هرفرزندی ممکن است از پدرش درخواست نماید. اما نکته ای قابل توجه است و آن شباهت موسی به مادرش سمانه است که در کمالات و فضائل به مقام و منزلتی رسیده که او را مادر ارزش ها (ام الفضل) نامیدند. در زهد و تقوا در عصر خود بی نظیر بوده، به فرموده امام جواد علیه السلام شیطان سرکش به او نزدیک نمی شده، و همواره مورد لطف خداوند و از بانوان بهشت و هم طراز مادران صدیقان و صالحان بوده است، و این نهایت ارج و منزلت موسی مبرقع نیز خواهد بود.
دوران کودکی موسی مبرقع دوران کودکی خود را در شهر مدینه، در دامن مادری پاک و باتقوا، در کنار پدربزرگوارش امام جواد علیه السلام و برادرش امام هادی علیه السلام سپری نمود، و شالوده علم و تقوای خود را در خانه وحی و امامت، زهد و تقوا پایه ریزی نمود. با تبعید پدر بزرگوارش از مدینه به بغداد در حالی که جز شش بهار از زندگی وی نمی گذشت. روح لطیف او در غم فراق پدر تحت فشار زیاد قرار گرفت. ولی سعی کرد با تحصیل علوم دینی و احکام شریعت از برادر ارجمندش به کمالات بالایی دست یابد.(13) سرانجام او در این راه به مرتبه ای رسید که مردم وی را به عنوان شخصیتی برجسته در علم و تقوا می شناختند. و لذا گاهی مسائل دینی خود را از وی سؤال می کردند، ولی او به خاطر احترام زیادی که برای برادرش امام هادی علیه السلام قائل بود سعی می کرد برای پاسخ مسائل به وی مراجعه نماید، و بدون اجازه او به مسائل مهم پاسخ ندهد.
از باب نمونه می توان به این حدیث که خود راوی آن است توجه کرد: او می گوید: در دیوان عمومی با یحیی بن اَکْثَم(14) برخورد کردم و او از من مسائلی پرسید، من نزد برادرم علی بن محمد علیه السلام (امام هادی) رسیدم و میان من و او پندهایی رد و بدل شد که من را در اطاعت از خودش آگاه و بینا کرد. به او گفتم: قربانت! یحیی بن اَکْثَم نامه ای برای من نوشته و مسائلی از من پرسیده تا به او پاسخ دهم. امام هادی علیه السلام لبخندی زد، فرمود: پاسخ او را دادی؟! گفتم: نه. فرمود: آن سؤال ها چیست؟... یکی یکی سؤال ها را بیان کردم و برادرم امام هادی علیه السلام جواب فرمود.(15) از این روایت به خوبی استفاده می شود که موسی مبرقع در مدینه و عراق به عنوان یک شخصیت برجسته علمی، مورد توجه بزرگان بوده است.(16) پس از مهاجرت به قم نیز مورد احترام علمای بزرگی چون احمد بن عیسی اشعری و احمد بن اسحاق و محمد بن یحیی که ریاست دینی و دنیایی مردم قم را دارا بودند، واقع می شود.(17) دیانت و پرهیزکاری، امانت و تقوای موسی مبرقع نزد پدرش، امری مسلّم بود تا به آن جا که حضرت امام جواد علیه السلام او را بعد از برادرش امام هادی علیه السلام متولی موقوفات و صدقات خود نمود، بی

آن که ناظری بر وی بگمارد. این موضوع در وصیتنامه امام جواد علیه السلام به صراحت بیان شده است: واسطی گوید: از احمد بن ابی خالد، خادم ابو جعفر علیه السلام شنیدم که آن حضرت او را بر این وصیّت گواه گرفته است و چنین نگاشته است: که «گواهی می دهد احمد بن ابی خالد، خادم ابو جعفربر این که: ابو جعفر محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام، او را گواه گرفتکه او به پسرش علی وصیّت کرد درباره امور خودش و خواهرانشو نیز امر موسی را بعد از بلوغ به خودش واگذاشت. و عبدلله بنمساور را سرپرست املاک و اموال و مخارج و بردگان و سایر ترکهخود نمود. تا زمانی که علی بن محمد بالغ شود(18) و آن گاه عبدالله بن مساور آن ها را به او تحویل دهد تا او به کار خود و خواهرانش قیام کند، و کار موسی را به خود او واگذارد تا او هم بعد از فوت علی النّقی علیه السلام و ابن مساور، در کار خود مستقل شود و طبق شرط پدرشان راجع به صدقاتی که می دهد قیام کند. به تاریخ یک شنبه سوم ذوالحجّة سنه 220. احمد بن خالد گواهیش را با دست خود نوشت و حسن بن محمد بن عبدالله بن حسن بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام معروف به «جَوّانی» گواهی خود را مثل گواهی احمد بن ابی خالد در بالای این مکتوب نوشت و آن را با دست خود هم نوشت، و نصر خادم هم گواهی داد و گواهیش را با دست خود نوشت.(19)

در منظر علمای رجال هیچ یک از علمای رجال درباره موسی مبرقع، قدح و ضعفی نقل نکرده اند، بلکه جمعی از بزرگان شیعه که هیچ گاه از افراد ضعیف و غیر موثّق روایت نمی کنند. با اذعان به عدالت و وثاقت و دیانت حضرت موسی مبرقع، از وی روایاتی نقل کرده اند. و به مفاد آن ترتیب اثر داده اند. ثقة الاسلام کلینی در «الکافی»، شیخ طوسی در «تهذیب الاحکام»، و شیخ مفید در «الاختصاص» ابن شعبه در «تحف العقول»(20) و...از وی روایاتی نقل کرده اند که حاکی از وثاقت وی می باشد. تنها یک روایت ضعیف در کتاب «ارشاد» شیخ مفید(21) نقل شده است که بعضی از جاهلان را بر آن داشته تا به استناد این حدیث مجعول به موسی مبرقع (نعوذ بالله) نسبت ناروای شراب خواری بدهند. آنچه در کتاب «ارشاد» آمده چنین است: و روی الحسین بن الحسن الحسنی قال: حدّثنی ابو الطیّب یعقوب بن یاسر قال: «کانَ الْمُتَوَکِّلُ یَقُولُ: وَیْحَکُم قَدْ أَعْیانِی اَمْرَ ابْنِ الرِّضا وَ جَهَدْتُ أنْ یَشْرِبَ مَعِیَ وَ أَنْ یُنادِ مَنِی فَامْتَنَعَ وَ جَهَدْتُ أَنْ أَجِدَ فُرْصَةً فی هذَا الْمَعنی فَلَمْ أَجِدْهَا؟ فَقالَ لَهُ بَعْضُ مَنْ حَضَرَ: اِنْ لَمْ تَجِدْ مِنْ ابْنِ الرِّضَا ما تَریدُهُ مِنْ هذِهِ الْحالِ فَهذا أَخُوهُ مُوسی قَصّافٌ عَزّافٌ یَأْکُلُ وَ یَشْرَبُ وَ یَعْشَقُ وَ یَتَخالَعُ، فَاحْضَرْهُ وَ أَشْهَرْه، فَاِنَّ الْخَبَرَ یَشِیعُ عَنِ ابْنِ الرِّضا بِذلِکَ، فَلا یُفَرِّقِ النّاسُ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ أَخیهِ وَ مَنْ عَرَفَهُ إتَّهَمَ أَخاهُ بِمِثْلِ فِعالِه ،

فَقالَ: اكْتُبُوا بِاَشْخاصِهِ مُكْرِمَاَ، فَاَشْخَصَ مُكْرِمَاَ، فَتَقَدَّمَ الْمُتَوَكَلُ اَنْ يَلقاهُ جَميعَ بَنی هاشِمِ، وَ القُوّادُ وَ سايِرِ النّاسِ، وَ عَمِلَ عَلی أَنَّهُ اذا وافی أقْطَعَهُ قَطيعَةً وَ بَنی لَهُ فيها وَ قَوَّلَ إلَيْها الخَمّارينَ وَ القَيّانَ، وَ تَقَدَّمَ بِصِلَتِهِ وَ بِرِّهِ وَ أَفْرَدَ لَهُ مَنْزِلاً سَرِيّاً يَصْلَحُ أَنْ يَزُورُهُ هُوَ فيهِ. فَلَمّا وافی مُوسی تَلَقّاهُ اَبُوالحَسنُ(ع) فی قَنْطَرةِ وُصَيْفٍ وَ هُوَ مُوْضِعٌ يَتَلَقّی فيهِ القادِمُونَ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَ وَفّاهُ حَقَّهُ، ثُمَّ قالَ لَهُ: إنَّ هذا الرَّجُلَ قَد أَحْضَرَکَ لِيَهتِکَکَ وَ يَضَعَ مِنْکَ، فَلا تَقَرَّ لَهُ إنَّکَ شَرِبْتَ نَبيذاً قَطُّ، وَ اتَّقِ اللهَ يا أخی أَنْ تَرْتَکِبَ مَحْظوراً، فَقالَ لَهُ مُوسی : وَ إنَّما دَعانی لِهذا فَما حيلَتی ؟ قالَ: فَلا تَضَعُ مِنْ قَدْرِکَ وَ لا تَعْصَ رَبَّکَ وَ لَا تَفْعَلْ ما يَشينُکَ فَما غَرَضُهُ إلّا هَتْکُکَ، فَأَبی عَلَيْهِ مُوسی فَکَرَّرَ عَلَيْهِ اَبُوالحَسنِ الْقَوْلُ وَ الْوَعْظُ و هُوَ مُقيمٌ عَلی خِلافِهِ. فَلَمّا رَآی أَنَّهُ لا يُجيبُ قالَ: أما أنَّ الْمَجْلِس الَّذی تُريدُ الإجْتِماعُ مَعَهَ عَلَيْهِ، لا تَجْتَمِعُ عَلَيْهِ أَنْتَ وُ هُوَ أَبدَاً قالَ: فَأقامَ مُوسی ثَلاثَ سَنينَ يَبْکَرُ کُلَّ يَوْمٍ إلی بابِ المُتَوَکِّلِ فَيُقالُ لَهُ: قَدْ تَشاغَلَ الْيَوْمَ فَيرُوحُ وَ يَبْکَرُ فَيُقالَ لَهُ: قَدْ سَکَرَ، فيَبْکَرِ، فَيُقالُ لَهُ: قَد شِرَبَ دَواءَاً. فَما زالَ عَلی هذا ثَلاثَ سِنينَ حَتّی قُتِلَ المُتَوکِّلُ، وَ لَمْ يَجْتَمع مَعَهُ عَلی شَرابٍ»: «حسين بن حسن از يعقوب بن ياسر روايت کرده که گفت: متوکل (با اطرافيانش) می گفت: وای بر شما کار ابن الرّضا (امام هادی عليه السلام)من را درمانده و عاجز کرده، هرچه کوشش کرده ام که با من ميگساری و هم نشينی کند او خودداری می کند. و هرچه کوشش کرده ام که فرصتی از او در اين باره به دست آورم، چنين فرصتی نيافته ام (که در نتيجه او را پيش مردم ميگسار و گنهکار معرفی کنم). يکی از حاضرين گفت: اگر آنچه خواهی از او به دست نيايد و چنين فرصتی از او پيدا نکنی پس به وسيله برادرش موسی اين مقصود را انجام ده، که او تا بتواند در خوانندگی و نوازندگی و لهو و لعب کوتاهی نکند. می خورد و می نوشد و عشق می ورزد و ميخوارگی می کند. پس او را بخواه و در انظار و برابر چشم مردم او را به اين کارها وادار کن و در نتيجه در ميان مردم خبر بپيچد که ابن الرّضا چنين کرده و مردم ميان او و برادرش فرقی نگذارند. هر کس نيز که او را بشناسد (وقتی چنين بداند) برادرش را نيز متّهم به کارهای او می کند (و مقصود تو در هر حال انجام خواهد شد) متوکل گفت: بنويسيد او را محترمانه به سامرا بفرستند. پس موسی را با احترام تمام به سامرا فرستادند. و متوکل دستور دارد همه بنی هاشم و سرلشکران و ديگر مردمان به استقبال او روند، و تصميم متوکل بر اين بود (يا با موسی قرار بسته بودند) که چون به سامرا رود زمين هايی را به او واگذار کند و ساختمانی در آن جا برايش بنا کند، و ميگساران و زنان خواننده نزد او بفرستد و دستور داده بود با او احسان کنند و درباره اش خوش رفتاری شود. و خانه زيبايی جداگانه برايش آماده سازند که خود متوکل در آن جا به ديدنش برود. چون موسی به سامرا رسيد حضرت هادی

علیه السلام در پل وصیف که جایی بود برای استقبال از آنان که به شهر سامرا وارد می شدند. به دیدار موسی رفت و بر او سلام کرد و احترامات لازم را به جا آورد آن گاه به او فرمود: همانا این مرد تو را به این شهر آورده که آبرویت بریزد، و پرده حرمتت بدرد، و از ارزش تو بکاهد، هیچ گاه مبادا نزد او اقرار کنی که شراب خورده ای؟ ای برادر از خدا بترس که مرتکب گناه شوی! موسی گفت: اکنون که من را برای این کار خواسته است چاره کار من چیست؟ فرمود: از ارزش و رتبه خود مکاه و نافرمانی پروردگار خویش مکن و کاری که آبرویت را بریزد انجام مده. زیرا این مرد مقصودی جز ریختن آبرو و پرده دری تو ندارد. موسی نصیحت حضرت هادی علیه السلام را نپذیرفت. و آن حضرت هر چه به او اصرار کرد و او را پند داد او از سخن خود دست برنداشت و زیر بار نصیحت های آن حضرت نرفت، همین که حضرت دید موسی اندرز او را نمی پذیرد فرمود: حال که چنین است پس بدان که آن مجلسی که تو می خواهی با او در آن یک جا جمع شوی هرگز فراهم نخواهد شد. راوی گوید: موسی سه سال در سامرا ماند و هر روز به در خانه متوکل می آمد (که به نزد او رود) به او می گفتند: امروز متوکل سرگرم کاری است (که ملاقات با او میسور نیست) آن روز می رفت و فردا می آمد به او می گفتند: امروز مست است، روز دیگر می آمد، می گفتند: امروز دوا خورده، و هم چنان سه سال بر این منوال گذشت تا این که متوکل کشته شد و موسی در مجلس شراب و میخوارگی با او ننشست». با تمام جلالت شأن و وثاقت و عدالت شیخ مفید، این روایت از جهات مختلف ضعیف و مردود شمرده شده، هیچ یک از علمای شیعه و حدیث شناس به آن ترتیب اثر نداده اند: 1 - حسین بن حسن و یعقوب بن یاسر که راوی این حدیث اند، در هیچ یک از کتب رجالی نامی از آن ها برده نشده، و لذا محدّث نوری رحمة الله علیه می گوید این دو مجهول الحال و غیر معروفند.(22) 2 - چنانچه محدّث نوری می گوید، از مفاد خبر برمی آید که ابو الطیب یعقوب بن یاسر، از خواص ندیمان متوکّل بوده است که در مجلس عیش و نوش وی شرکت داشته، بر قبایح کردار و رفتار و حتّی بر اسرار وی واقف بوده است، و چه بسا که پدرش یاسر همان یاسر خادم مخصوص مأمون بوده باشد. و لذا استناد به خبر چنین شخص فاسقی هیچ اعتبار ندارد. اما استناد شیخ مفید رحمة الله علیه به این روایت در مقام اثبات منقبت امام هادی علیه السلام است، زیرا برای اثبات مناقب، استشهاد به گفته مخالفان و معاندان، دلنشین تر و تأثیرش بیشتر است چون که:«الفَضْلُ ما شَهِدَتْ بِهِ الْاَعْداءُ؛ فضیلت آن است که دشمنان به آن شهادت بدهند». ولی به اتفاق آراء، به استناد یک چنین خبری بر جرح و فسق احدی نمی توان حکم کرد. چه این که روایاتی قوی تر از این را هم که در ذمّ بعضی از روات نقل گردیده است از طرف

علمای رجال طرح گردیده و به آن ترتیب اثر داده نشده است. پس تفوّه به این نسبت های ناروا عملی جز افترا و تهمت و عنوانی جز بهتان و اهانت ندارد.(23) 3- در مقابل این روایت ضعیف یا بهتر بگوییم روایت مجعول این راوی فاسق اخبار معتبری در شأن و علوّ درجات موسی مبرقع وارد شده است.(24) که با روایت جعلی یعقوب بن یاسر معارضه دارد. چگونه آن روایات معتبر را انکار نکنیم و به این روایت ضعیف با راوی فاسق متمسک شویم! این عمل خلاف سیره علمای رجال است. 4 - یکی دیگر از علامت های جعلی بودن این حدیث این است که مورّخان شیعه و سنّی غیر از این روایت جعلی، هیچ روایت دیگری از یعقوب بن یاسر نقل نکرده اند. 5 - تزلزل متن حدیث نیز یکی دیگر از دلایل مجعول بودن آن است زیرا دعوت خلیفه از موسی مبرقع به بغداد با آن همه تجلیل و استقبال با این رفتارش که موسی مدّت سه سال همه روزه درب خانه متوکّل برود و هر روز به بهانه ای او را نپذیرد، سازگار نیست. در نتیجه، این روایت هیچ قابلاعتنا نیست و ساحت مقدس موسی مبرقع از تمام تهمت ها پاک و مبرّاست. علاوه بر این که، یکی از شگردهای دشمنان دین در طول تاریخ چنین بوده است که برای فریب دادن مردم و پراکنده کردن آن ها از اطراف پیشوایان راستین، تهمت های ناروا به آن ها یا فرزندان یا اصحاب آن ها نسبت می دادند. و این روایت یکی از نمونه های بارز آن است. شاهد بر این، مطلبی است که در صدر این روایت مجعول آمده است که متوکّل، از این که امام هادی علیه السلام را گنهکار جلوه دهد عاجز مانده، و با پیشنهاد یکی از ندیمانش این تهمت ناروا را نسبت به برادرش روا می دارد.

هجرت به قم اکثر تاریخ نویسان و محدثان و علمای انساب اتّفاق دارند بر این که موسی مبرقع از کوفه به قم هجرت نموده و در همین شهر رحلت کرده و در محلّی که هم اکنون در خیابان آذر (طالقانی) محله چهل اختران معروف است به خاک سپرده شده است.(25) در «تاریخ قم» چنین آمده: «دیگر از سادات حسینیّه از سادات رضائیّه از فرزندان امام رضا علیه السلام، موسی بن محمد بن علی بن موسی الرّضا علیهم السلام صاحب رضائیّه است ابو علی الحسین بن محمد بن نصر بن سالم گوید: که اول کسی که از سادات رضویّه به قم آمدند از کوفه،(26) ابوجعفر موسی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر علیهم السلام بود، وی در سنه ستّ و خمسین و مأتین (256 ه . ق) از کوفه به قم آمد، و به قم مقام کرد... »(27). محدث قمی رحمة الله علیه با استفاده از «تاریخ قم» می گوید: موسی مبرقع جدّ سادات رضویّه است و رشته اولادش تا به حال - بحمدالله - منقطع نگشته است و بسیاری از سادات، نسب ایشان به او منتهی می شود. و او اول کسی است که از سادات رضویّه در سال 256 ه

. ق به قم وارد شده است.(28) ابن فندق، علی بن زید بیهقی متوفای 565 ق در کتاب «لباب الانساب» می نویسد: موسی مبرقع به قم هجرت کرد و در آن جامدفون می باشد.(29) در «تاریخ قم» آمده است: موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام وقتی وارد قم شد، پیوسته روی خود را با برقع می پوشاند، رؤسای عرب مقیم قم، به او پیغام دادند که باید از مجاورت و همسایگی ما بیرون روی. موسی به کاشان رفت، و مورد تجلیل و احترام احمد بن عبد العزیز بن دُلف عجلی واقع شد، هدایای گران قیمتی دریافت کرد. احمد بن عبدالعزیز برای وی، هزار مثقال طلا و یک اسب زین کرده به عنوان مقرّری سالانه تعیین نمود و به وی تسلیم کرد. پس از آن ابو الصّدیم، حسن بن علی بن آدم اشعری و یکی دیگر از رؤسای عرب، با پی جویی علّت بیرون رفتن موسی مبرقع از قم، اهالی قم را به خاطر این عمل ناشایست توبیخ کردند. و عده ای از بزرگان عرب را به کاشان فرستادند و با عذرخواهی، او را به قم بازگرداندند. احترام و اکرام نموده، از مال خود برای او خانه ای خریدند. چند سهم از قریه «هنبرد» و «اندریقان» و «کاریز» را به او واگذار نموده، مبلغ بیست هزار درهم به او عطا کردند. در روایتی دیگر از غیر ابو علی نقل شده است: که چون عرب قم به موسی مبرقع پیغام دادند که باید از همسایگی ما بیرون روی، او برقع از روی خود برداشت و ایشان او را شناختند، پس درباره موسی همّت و اعتقادشان محقّق شد و این خانه و سهام و اموال را به او بخشیدند.(30) از این دو روایت به خوبی استفاده می شود که یکی از علل بیرون کردن وی از قم نشناختن او بوده است. وقتی او را شناختند بسیار تجلیل و اکرام نمودند. موسی مبرقع با این اموالی که در اختیارش قرار دادند. چند روستا، و زمین های کشاورزی خریداری کرد. و به یک زندگی خوبی نائل آمد. آن گاه خواهرانش:، زینب، ام محمد، و میمونه و دخترش بریهه به قم آمدند، و تا پایان عمر در قم ماندند.(31)

رحلت موسی مبرقع در سال 256 ه . ق در سن 42 سالگی وارد قم شد و بعد از آن وقایعی که ذکر شد مدت 40 سال در قم مقیم بودو به عنوان یکی از شخصیت های برجسته از خاندان امامت و ولایت مورد تکریم علما و بزرگان و اهالی قم قرار داشت. تا این که در شب چهارشنبه آخر دی ماه، هشت روز مانده به آخر ربیع الثانی سال 296 ه . ق در سن 82 سالگی دار فانی را وداع و روح بلندش به ملکوت اعلی پیوست.(32) امیر قم، عباس بن عمرو غنوی بر او نماز خواند و در سرای خودش موضعی که امروز به مشهد موسی مبرقع در محله چهل اختران معروف است به خاک سپرده شد.(33) از همان روز تاکنون مزار وی مورد احترام مؤمنین و دوستداران اهل بیت علیهم السلام می باشد. حتی شیعیان دور از قم، مانند اهالی هندوستان، پاکستان و دیگر کشورها نیز وقتی به قم مشرف می

شوند به زیارت موسی مبرقع می روند و احترام مرقد و ضریح بوسی وی را بر خود لازم می دانند. درباره تعداد فرزندان موسی مبرقع میان علمای انساب و مورخان اختلاف است. 1- در «تحفة الازهار» آمده است که وی دارای پنج پسر به اسامی: ابوالقاسم حسین، علی، احمد، محمد و جعفر بود.(34) 2 - بعضی وی را صاحب دو پسر به نام احمد و محمّدو چهار دختر به اسامی: زینب، ام محمد، میمونه و بریهه دانسته اند.(35) بدون تردید همه علما اقرار دارند که موسی مبرقع، حداقل دارای دو پسر به نام احمد و محمد بوده(36) که محمد دارای فرزند نشده و نسل موسی مبرقع از فرزند دیگرش، احمد ادامه یافته است. و سادات رضوی، تقوی، نقوی، برقعی، مبرقعی،رضایی و...همه از نسل محمد اعرج فرزند احمد بن موسی مبرقع می باشند که تا به امروز از بین آن ها علما و صلحا و افراد برجسته ای به وجود آمدند و مؤمنین از وجود پر فیض آن ها بهره مند گردیدند.

پی نوشت: 1) در تعداد فرزندان امام جواد علیه السلام میان علمای رجال و تاریخ مورد اختلاف است: شیخ مفید(ره) می نویسد: فرزندان وی عبارتند از: دو پسر و دو دختر به نام های: 1 - علی بن محمد (امام دهم شیعیان) 2- حضرت موسی مبرقع3 - فاطمه 4 - امامه. ر.ک. الارشاد، ترجمه رسولی محلّاتی، ج 2، ص 284. شیخ مفید تصریح می کند که امام جواد علیه السلام به غیر از این دو پسر، پسر دیگری نداشته است. ابن شهر آشوب پسران آن حضرت را مانند شیخ مفید نقل کرده است (علی بن محمد و موسی مبرقع) ولی در تعداد دختران اختلاف دارد و چنین می نویسد که آن حضرت سه دختر داشت به نام های 1- حکیمه، 2- ام کلثوم، 3- خدیجه، ر.ک. مناقب آل ابی طالب، ج 1، ص 380. مرحوم محدث قمی به نقل از سید فاضل نسّابه، ضامن بن شدقم حسنی می نویسد که امام جواد علیه السلام چهار پسر و چهار دختر به این اسامی داشت: 1 - ابوالحسن امام علی النّقی علیه السلام 2 - ابو احمد موسی مبرقع 3 - ابو احمد حسین 4 - ابو موسی عمران 5 - فاطمه 6 - خدیجه 7 - ام کلثوم 8 - حکیمه. ر.ک. منتهی الآمال، ج 2، ص 398. پس آنچه همه بر آن اتفاق نظر دارند آن است که موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام است.

2) گنجینه آثار قم، فیض، ج 2، ص 546؛ ستاره درخشان آسمان ولایت، سید مصطفی برقعی، ص 168.

3) بحار الانوار، علّامه مجلسی، ج 50، ص 15.

4) بحار الانوار، ج 5، ص 23 و 35؛ اصول کافی، با ترجمه مصطفوی، ج 2، ص 106 با این تفاوت که در اصول کافی چنین آمده: «... اَعْظَمُ بَرَکَةً عَلی شِیعَتِنا مِنْهُ».

5) ر.ک. فروع کافی، ج 6، ص 361؛ بحار الانوار، ج 50، ص 35؛ الارشاد

شیخ مفید، با ترجمه رسولی محلاتی، ج 2، ص 268.
6) منتهی الآمال، محدث قمی، ج 2، ص 370، 375. در کتاب زندگانی سیاسی امام جواد علیه السلام، تألیف جعفر مرتضی عاملی، ترجمه سید محمد حسینی، ص 93 آمده است:
«اقدام مأمون به تزویج دخترش ام الفضل برای امام جواد علیه السلام با هدف تظاهر به دوستی و احترام به آن حضرت صورت گرفته است، این رفتار بیش از آن چیزی نیست که پیش از او در مورد پدرش امام رضا علیه السلام انجام داده بود و دخترش را به همسری آن حضرت در آورده و به اظهار احترام و تعظیم او می پرداخت تا آن جا که برای ولایت عهدی او بیعت گرفت همان طور که آن اقدامات و اعمال قطعاً و یقیناً از روی زیرکی و تزویر و سوء نیت بوده است در این مورد نیز باید همین طور باشد. به خصوص که دلایل و توجیهات برای ادامه آن مکر و فریب ها همچنان وجود دارد. یکی از قراین و شواهد این است که مأمون، امام جواد علیه السلام را مورد آزمون قرار می دهد. و جلساتی برای این کار اختصاص می دهد و یحیی بن اکثم سؤالات سختی را مطرح می کند...در پاورقی همین صفحه آمده است: از آن جا که ماشکی نداریم در این که امام علیه السلام مقاصد و اهداف واقعی مأمون را از این گونه کارها می دانست و یقین داشت که این مرد همان کسی است که دیروز مرتکب جنایت قتل پدرش امام رضا علیه السلام شده،...آیا تن دادن امام علیه السلام به این ازدواج بر اثر فشاری بوده است که از پیش مأمون بر امام وارد کرده است؟ یا این که خود امام مصلحت در انجام چنین ازدواجی می دانسته است. مانند ازدواج پیامبر اکرم (ص) با عایشه و جز او؟ در جواب می گوییم. شاید قسمت اول سؤال به حقیقت نزدیک تر باشد زیرا ازدواجی این چنین آشکارا به مصلحت مأمون بوده است نه به مصلحت امام علیه السلام. ر.ک. «الحیاة السیاسیة للامام الرضا علیه السلام، ص 208-211».
7) سیره چهارده معصوم، محمد محمدی اشتهاردی، ص 788.
8) بحارالانوار، ج 50، ص 115 و 116.
9) مناقب آل ابوطالب، ابن شهر آشوب، ج 4، ص 401، «اُمّه اُمٌّ وَلَدٍ یقال لها سمانة المغربیّة و یقال اِنّ اُمّه المعروفة بالسّیّدة اُمّ الفضل»، و بحار الانوار، ج 50، ص 114.
10) ریاحین الشریعة، ذبیح اله محلّاتی، ج 3، ص 23.
11) همان.
12) بحار الانوار، ج 50، ص 123؛ عیون المعجزات، ج 5، ص 123.
13) اضواء علی حیاة موسی المبرقع و ذریّته، ص 128.
14) یحیی بن اَکْثَمْ به فضل و دانش موصوف و در بحث و جدل معروف و

در سن بیست و یک سالگی در شهر بصره به سِمَت قضاوت برگزیده شد و تدریجاً مرتبه اش رفیع تر گردیده خود را به خلفای عباسی نزدیک ساخت و در بغداد و سامراء به مقام قاضی القضاة ارتقاء یافت تا این که در سال 242 ه . ق در قصبه ربذه وفات یافت. ر.ک. سیره چهارده معصوم، محمد محمدی اشتهاردی، ص 838 .
15) تحف العقول، ترجمه کمره ای، ص 503؛ تهذیب الاحکام، ج 9، ص 355.
16) اضواء علی حیاة موسی المبرقع و ذریته، ص 128.
17) شاید هم می خواسته اند، برادر امام را در برابر وی به عنوان مرجع و رهبر مطرح کنند.
18) این عمل از نظر تقیه بود و مقصود این است که به حدّ امامت برسد.
19) الاصول من الکافی، کلینی، ترجمه مصطفوی، ج 2، ص 112 و 113: ... عن محمد الحسین الواسِطی أَنَّهُ سَمِعَ اَحْمَدَ بْنَ أبی خالِدٍ مَوْلی أبی جَعْفَرٍ یَحْکی أَنَّه اَشْهَدَهِ عَلی هذِهِ الوصیّة المنسوخة: «یشهداَحْمَدُ بْنُ اَبی خالِدِ مَوْلی أبی جَعْفرٍ أَنَّ اَبا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِی بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحُمَّدِ بْنِ عَلِیّ بْنِ الْحسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ بْنِ أَبی طالِبٍ علیهم السلام اَشْهَدَهُ أَنَّهُ اَوْصی إِلَی عَلِیٍّ اَبْنِهِ، بِنَفْسِهِ وَ أَخَواتِهِ وَ جَعَلَ أمْرَ مُوسی إِذا بَلَغَ إِلَیْهِ، وَ جَعَلَ عَبْدُ اللهِ بْنِ الْمُساوِرِ قائِماً عَلی تَرَکَتِهِ مِنْ الضِّیاعِ وَ الْاَمْوالِ وَ النَّفَقاتِ وَ الرَّقِیقِ و غَیْرِ ذلِک إِلَی اَنْ یَبْلُغَ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، صَیَّرَ عَبْدُاللهِ بْنُ الْمُساوِرِ ذلِکَ الْیَوْمَ إِلَیْهِ، یَقُومُ بِأمْرِ نَفْسِهِ وَ اَخَواتِهِ وَ یُصَیّر اَمْرَ موسی إِلَیْه، یَقُومُ لِنَفْسِه بَعْدَهَما عَلی شَرْطِ أبِیهما فی صَدَقاتِهِ الَّتی تَصَدَّقَ بِهَا، وَ ذلِکَ یَوْمُ الْاَحَدِ لِثَلاثِ لَیالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِی الْحَجَّةِ سَنَةَ عِشْرینَ و مِأَتَیْنِ». و کَتَبَ اَحْمَدُ بنُ اَبِی خالِدٍ شهادته بخطّه و شهد الحسن بن محمد بن عبدالله بن الحسن بن علی بن الحسین بن علیّ بن علی ابی طالب علیهم السلام، و هُوَ الجَوّانیّ عَلی مِثْلِ شَهادَةِ احمد بن ابی خالد فی صدر هذا الکتاب و کتب شهادته بیده و شَهِدَ نَصْرُ الخادِمُ و کَتَبَ شَهادَتَهُ بِیَدِهِ.
20) ر.ک. الکافی، ج 7، ص 158؛ تهذیب الاحکام، ج 9، ص 355؛ الاختصاص، ص 91، تحف العقول، ص 53.
21) الارشاد، شیخ مفید، ترجمه رسولی محلاتی، ج 2، ص 294.
22) بدر مشعشع، ص 22.
23) ر.ک. اصول کافی با ترجمه کمره ای، ج 2، ص 112، که امام جواد علیه السلام موسی مبرقع را وصی خود قرار می دهد. فروع کافی، ج 7، ص 158؛ تهذیب الاحکام، ج 9، ص 355؛ اختصاص شیخ مفید، ص 91، که روایاتی از وی نقل شده و حاکی از وثاقت و عدالت وی می باشد.
24) بدر مشعشع در حال ذریه موسی مبرقع، محدث نوری، ص 24-32.
25) ر.ک. عمدة الطالب، ابن عنبة، ص 182؛ بدر مشعشع، نوری، ص 4-2؛

گنجینه دانشمندان، رازی، ج 6، ص 188؛ منتهی الآمال، محدث قمی، ج 2، ص 399.
26) این که وی از کوفه به قم هجرت نموده، حاکی از آن است که قبل از سال 256 ه . ق مدتی در کوفه ساکن بوده است بعضی بر این عقیده اند که او در سن سی سالگی یعنی در سال 244 ه . ق از مدینه به بغداد رفت و در سال 247 ه . ق پس از قتل متوکل به کوفه هجرت نمود. گنجینه آثار قم، ج 2، ص 546.
27) تاریخ قم، حسن بن محمد، ترجمه حسن بن علی، ص 215، البته عبارت تاریخ قم خالی از تشویش نیست و متن عربی آن نیز در دست نمی باشد، بدین جهت بعضی از علمای انساب مثل عباس فیض در گنجینه آثار قم، ج 2، ص 549، به استناد همین عبارت ها قائل شده به این که موسی مبرقع به قم هجرت نکرده است و اول کسی که از سادات رضویّه به قم هجرت کرده فرزند وی، «محمد» است که کنیه اش ابوجعفر می باشد. و برای این عقیده اش دلائل و قرائنی اقامه کرده است که مورد پذیرش همه نمی باشد. در کتاب مهاجران آل ابوطالب ترجمه منتقلة الطالبیّة، ابراهیم بن ناصر، ترجمه عطائی، ص 33، نیز از مهاجران از کوفه به قم «محمد بن موسی» را معرفی می کند. و تاریخ وفات وی را 296 ه . ق ذکر می نماید.
28) منتهی الآمال، ج 2، ص 399؛ سفینة البحار، ج 2، ص 653.
29) لباب الانساب، ص 121، به نقل از تربت پاکان، جلد 2، ص 78.
30) تاریخ قم، ص 215، 216.
31) همان، ص 216.
32) همان، و بدر مشعشع، ص 16.
33) گنجینه دانشمندان، ج 6، ص 189، در تاریخ قم، ص 216 آمده است که سرای موسی مبرقع که او را در آن دفن کردند، در قدیم سرای محمد بن حسن بن ابی خالد اشعری ملقب به «شیبوله» یا «شنبوله» معروف بوده است. محدث قمی در منتهی الآمال، ج 2، ص 399 می نویسد: محمد بن حسن یکی از روات قم و از اصحاب حضرت امام رضا علیه السلام و وصیّ سعد بن سعد احوص اشعری قمی بوده است.
34) منتهی الآمال، ج 2، ص 399.
35) انجم فروزان، ص 111 .
36) ر.ک. عمدة الطالب، ص 182؛ بدر مشعشع،

زیر گنبد و در کنار مرقد مطهّر موسی مبرقع، یکی از نوادگان وی به نام ابوعبدالله احمد بن محمد بن موسی مبرقع مدفون می باشد. احمد بن محمّد در سال 311 ه . ق در قم متولد گردید، کودکی خود را در کنار پدر بزرگوارش محمد اعرج که عهده دار سمت نقابت(1) و ریاست مردم بود، سپری نمود و از علوم وی بهره مند گردید او سیّدی والا مقام و برجسته بود. که در زهد، تقوا، کرامت، سخاوت و عبادت به مقامی رسیده بود که علاوه بر نقابت و ریاست عامّه مردم - که بعضی دیگر از نوادگان موسی مبرقع نیز عهده دار بودند - بر دل ها نیز حکومت می کرد. مردم از صمیم قلب او را دوست می داشتند. احمد بن محمد، با تمام محبوبیتی که در میان مردم داشت و اهالی قم پروانه وار دور شمع وجودش جمع و از فضائل و کمالات او بهره می بردند. بیش از 46 سال عمر نکرد و در صفر 357 ق چشم از جهان فرو بست و به دیدار معبود خویش شتافت. مردم قم از فراقش در سوگ نشستند و با غم و اندوه فراوان بدن مطهرش را با عظمت خاصی تشییع نمودند و در کنار مرقد جدّ بزرگوارش موسی مبرقع به خاک سپردند. هم اکنون در زیر گنبد موسی مبرقع، صورت دو قبر وجود دارد که یکی مرقد مطهّر موسی مبرقع فرزند بلا فصل امام جواد علیه السلام است و دیگری احمد بن محمد بن احمد بن موسی مبرقع است.(2)
نظر میرزای شیرازی رحمة الله علیه نسبت به سادات رضوی بر اثر بعضی از ابهاماتی که در میان مردم شایع شده بود و بدون تردید دست دشمنان شیعه در آن بی دخالت نبود. نسبت به بعضی از سادات کشمیری که نسب شریفشان به موسی مبرقع منتهی می شد، تعرّض هایی واقع شد که موجب اذیّت و آزار واقع گردیدند. بدین جهت به محضر آیة الله حاج میرزا محمد حسن شیرازی (مجدّد الشریعة) نامه ای ارسال، و از انساب سادات رضویه، استفسار نمودند. که خلاصه آن بدین قرار است: س: سادات رضویه صحیح النسب از اهل کشمیر، سلسله خود را تا موسی المبرقع فرزند حضرت امام محمد تقی - علیه و علی آبائه الصّلاة و السلام - می رسانند. بعضی از جهّال در آن جا اشتباه در عوام انداختند که از موسی مبرقع یا از محمد اعرج که از نواده آن بزرگوار است، نسلی باقی نمانده است. به سبب آن به فقرایسادات رضویه ضرر کلی رسیده. جواب با صواب مرقوم فرمایید. جواب: بسم الله الرحمن الرحیم، آنچه متفق علیه نسّابین است، بقای نسل محمد اعرج است از سید احمد که مکنّی است به ابوعبدالله. و نقابت قم، چنانچه در «عمدة الطالب» و «تاریخ قم» است راجع به او بوده و اولاد و احفاد او در قم نقابت طالبیّن داشتند و از جمله

اشراف اهل البيت محسوب می شدند. و حالات ایشان در «تاریخ قم» که از کتب معتمده شیعه است معلوم می شود. و از احفاد او است سید عبدالله بن موسی بن احمد که ترجمه او در «فهرست» شیخ منتجب الدّین(3) مذکور است. و از جمله مشایخ شیعه بوده است و اولاد او غالباً در قم و ری بودند و از آن جا به قزوین و همدان و خراسان و کشمیر و هند وسایر بلاد منتشر شدند و الان در بلاد شیعه از اعظم و اعزّ طوائف سادات و اشرافند. زادهم الله سؤدداً و شرفاً، حررّه الاحقر محمد حسن الحسینی.(4)

گنبد و بارگاه گنبد و بقعه موسی مبرقع از آثار قبل از صفویه است که در زمانشاه طهماسب صفوی تعمیراتی در آن صورت گرفته است، اما تمامآثار باستانی بقعه فرسوده شدند و با ساختن گنبد جدید، تمام آن آثار از بین رفت و فقط ضریحی مشبّک از چوب در وسط بقعه زیر گنبد باقی مانده است. تاریخ تعمیر بقعه بر کتیبه ای که بر دیوار نصب شده از این قرار است: «تاریخ تعمیر بقعه متبرکه حضرت شاه زاده اعظم موسی مبرقع ابن حضرت امام محمد تقی علیه السلام به سال 1335 که کتیبه آن اشعارزیر است»:

در همایون عهد میمون عهد احمد شاه عادل کز دعای دولتش پاینده شد چرخ مُلَمّح

حضرت شهزاده موسی یوسف آل محمد کز رخش کسب تشعشع کرده خورشید مشعشع

سال ها طوف حریمش بود دربار سعادت گرچه هر دم در مزار او ملایک بود مجمع

کیست اندر کنز مخفی شأن او بودی که آمد افسرش از گوهران غیرت عرف مرصّع

بود همنام محمد با علی در لفظ و معنی کز پی این خدمت از شاه خراسان گشت مرجع

آمد از مشهد به قم اجرای این شایسته خدمت سر برون آورد که از جیب دو سر با یک مرقع

سرور آل رضا سیّد محمد در کمر زد با بنی عم معظّم کرد و طالع شد مطلع

همّت قائم مقام تولیت فرخنده پورش امتحان داد و نهاد اجرای خدمت را به موقع

از پی تاریخ تحسین بنا گفتی صبوری رونق جاوید دارد طور موسای مبرقع(5)

روایات موسی مبرقع

تفسیری از آیه مباهله 1 - عن محمد بن سعید الأرِدنی، عن موسی بن

محمد بن الرّضا، عن اخیه ابی الحسن علیه السلام أنَّهُ قالَ فی هذِهِ الآیَةِ «فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ»(6) وَ لَوْ قالَ: تَعالَوْا نَبْتَهِلُ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللهِ «عَلَیْکُمْ» لَمْ یَکُونُوا یُجیبونَ لِلْمُباهِلَةِ وَ قَدْ عَلِمَ اللهُ اَنَّ نَبِیّهُ مُؤَدٍ عَنْهُ رِسالاتِهِ وَ ما هُوَ مِنَ الْکاذِبینَ.(7) موسی مبرقع از برادرش امام هادی علیه السلام: درباره آیه مباهله این چنین نقل می کند: که اگر خداوند متعال به جای «فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ» فرموده بود، «لَعْنَة الله عَلَیْکُمْ» یعنی بر شما لعنت خدا باد. آن ها پیشنهاد مباهله را نمی پذیرفتند. با این که خدا می دانست پیغمبرش همه پیام های او را می رساند و از دروغگوها نیست.

پی نوشت: 1) کسی که از طرف خلیفه یا حاکم، عهده دار رسیدگی به امور اولاد حضرت ابوطالب یا اولاد عباس یا اصنافی از مردم می شد، او را نقیب می گفتند. و نقیب ها از میان افراد برجسته از حیث خانواده و علم و کمال انتخاب می شدند تا برازنده این سمت شریف و بزرگ باشند و مردم در امور زندگیشان بهتر مطیع و فرمانبردار آن ها باشند (الاحکام السلطانیة، ابو یعلی، ص 90).

2) منتهی الآمال، ج 2، ص 400، می نویسد: بعضی خیال کردند قبر دوم متعلق به احمد بن موسی فرزند بلا فصل موسی مبرقع است که صحیح نیست زیرا به قم آمدن احمد بن موسی معلوم نیست، و بعضی مثل عباس فیض چنین معتقد است که مدفونین در این بقعه، محمد بن موسی مبرقع و ابوعلی محمد بن احمد بن موسی می باشند و این نیز حاکی از اختلافی است که در اصل ورود موسی مبرقع به قم وجود دارد.

3) در فهرست شیخ منتجب الدین که در بحار الانوار، ج 105، به چاپ رسیده در ص 244 نام او را سید عبیدالله بن موسی بن احمد...ذکر کرده است.

4) بدر مشعشع، نوری، ص 31، و اضواء علی حیاة موسی مبرقع، ص 139-140.

5) گنجینه دانشمندان، ج 6، ص 190.

6) سوره آل عمران، آیه/ 61.

7) البرهان فی تفسیر القرآن، بحرانی، ج 1، ص 289.

امام زاده زید (شاه زاده زید)

درضلع غربی صحن بزرگ چهل اختران بقعه شاه زاده زید واقع است.
سلسله نسب مرحوم عبّاس فیض سلسله نسب وی را چنین ذکر کرده است: «امام زاده جلیل القدر سیّد اجل جناب شاه زاده زید بن علی بن علی الاکبر ابن محمّد السّلیق ابن عبیدالله بن محمّد بن الحسن بن الحسین الاصغر بن الامام زین العابدین علیه السلام».(1) به نظر می رسد امام زاده علی اکبر که در بازار تجریش تهران مورد احترام و زیارت عموم مؤمنین قرار دارد جدّ امام زاده زید باشد. عباس فیض، سلطان محمود (فرزند محمد بن زید) مدفون در قریه «صرم» قم را از نوادگان وی می شمارد.(2)
تباری پاک شیخ مفید می گوید: حسین بن علی بن الحسین علیه السلام [جدّ اعلای امام زاده زید]سیّدی فاضل و صاحب کمال و ورع بوده و روایات زیادی از پدر بزرگوارش(3) و از عمّه اش فاطمه بنت الحسین علیه السلام و از برادرش امام محمّد باقر علیه السلام نقل نموده است. و روی احمد بن عیسی قال: حدَّثنا أبی قالَ: کُنْتُ اَری الحُسینَ بن علی بن الحسین علیه السلام یَدعُو فَکُنتُ اَقُولُ: لا یَضَعُ یَدَهُ حَتّی یُسْتَجابُ لَهُ فِی الخَلْقِ جَمیعاً؛ احمد بن عیسی از پدرش روایت می کند که گفت: حسین بن علی بن الحسین علیهما السلام را می دیدم که دعا می کرد. من (از آن مقام و تقوایی که او داشت) با خود می گفتم: که (این مرد) دست پایین نیاورد تا اینکه دعایش درباره همه مردم به اجابت برسد. و حرب طحّان از سعید که ملازم حسن بن صالح بود روایت می کند که گفت: ندیدم کسی را از خدا ترسناک تر از حسن بن صالح، تا اینکه به مدینه رفتم و حسین بن علی بن الحسین علیهما السلام را دیدم، و کسی را نسبت به خدا ترسناک تر از او ندیدم. گویا داخل آتش شده بود و بیرون آمده بود به خاطر شدّت ترس و خوفی که داشت.(4) مرحوم محدث قمی می نویسد: حسین اصغر که کنیه اش ابو عبدالله بوده است، مردی عفیف و محدث و فاضل بوده است و جماعتی از وی حدیث نقل کرده اند. وی در سال 157ه .ق در سن 64 سالگی وفات کرد و در بقیع به خاک سپرده شد.(5) جدّ دیگر امام زاده زید، حسن بن حسین بن علی بن الحسین علیهما السلام است. که محدث قمی وی را مردی محدّث معرّفی می نماید و در مکّه ساکن بود سپس در سرزمین روم وفات نموده است.(6) و نسل وی از محمّد اکبر و از محمّد پسرش «عبیدالله» [و بنا به نقل بعضی از کتب «عبدالله»]ادامه یافت. و از نسل عبیدالله [یا عبدالله] دو پسرش به نام محمّد السلیق و علی المرعشی و از محمّد السلیق علی و از وی نیز علی و از ایشان شاه زاده

زید به دنیا آمد.(7)
گنبد و بارگاه بقعه امام زاده زید بنایی قدیمی است از خشت و گل و فاقد تزئینات هنری، که ایوان و کفشکن آن بعداً به آن افزوده شده است و گنبد آن نیز جدید می باشد. بر فراز این بقعه گنبدی شلجمی بنا شده که فاقد کاشی کاری و تزئینات هنری دیگر است در وسط بقعه مرقد امام زاده زید قراردارد با جدار گچی تعمیری که سطح آن باکاشیکاری خشتی آراستهشده است و اطراف این مرقد ضریح مشبّک از چوب به رنگ سبزقرار دارد. در جهت شرقی بقعه ایوانی است که مدخل بقعه از اینجا باز شده و آراسته به کتیبه گچ بری زیبایی است. این ایوان به دهانه 3 و عرض 2/1 و ارتفاع 5/3 متر که در قسمت پائینش تا دو متری ساده و بالای آن آراسته به گچ بری با رنگ آمیزی آراسته شده است که به خط ثلث برجسته در زمینه منقش به گل و بوته های نمایان متضمّن آیه و حدیث و عباراتی حاکی از نام بانی - خواجه بهاء الدین هبة الله قمی - است که از وزرای ابوالمعز میرزا یوسف بن شاهرخ شاه بن امیر تیمور بوده است. و تاریخ بنا به سال 847 ه .ق به چشم می خورد. متن کتیبه چنین است: بسم الله الرّحمن الرّحیم، کل شی ء هالک الّا وجهه، له الحکم و الیه ترجعون. قال النبی الامّی صلی الله علیه وآله من زار احداً من ذرّیّتی کانّما زارنی ومن زارنی فقد زار الله عزّوجلّ، هذا مضجع الإمام زید بن الإمام زین العابدین علی بن الإمام الحسین بن علی علیهم السلام تشرّف بهذا البناء الصدر الکبیر خواجه بهاء الدین هبة الله القمّی فی شهور سنة سبع و اربعین وثمانمائة. در جانب شمالی بقعه که قبلاً مدخل ورودی بقعه بوده و ایوانی قرار داشته است که امروز به صورت رواق و انبار درآورده اند. این رواق نیز از بناهای 979ه .ق می باشد که در آن علاوه بر طاقچه های قدیمی مقرنس که فقط یکی از آن ها باقی مانده، دو اثر هنری باستانی و یک لوحه سنگ یشم وجود داشته - که دو تای آن سالم و بقیه در تعمیرات از بین رفته است. 1. مقرنس گچی زیبا در چهار ردیف که بسیار خوش قطار و مثلث الشکل می باشد که جایگاه قرآن و چراغ بوده و مقداری از آن خراب شده است. 2. لوحی از سنگ یشم که در جبهه درگاه ورودی بقعه به خط ثلث برجسته عبارات ذیل در چهار سطر بر آن حجّاری شده است: چون داخل روضه شاه زاده زید بن امام زین العابدین شدی بگوی: بسم الله و بالله و علی ملّة رسول الله صلی الله علیه و آله [تا آخر اذن دخول]. بانی تعمیرات ایوان استاد علی اکبر.(8)
پی نوشت: 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 525. در منتهی الآمال، ج 2، ص 81 و سراج الانساب، ص 144 محمد السلیق فرزند عبدالله ثبت شده ولی در عمدة الطالب، ص 278 عبیدالله به عنوان پدر معرفی شده است.
2) همان.

3) ارشاد شیخ مفید، با ترجمه رسولی محلاتی، ج 2، ص 170.
4) ارشاد شیخ مفید، ترجمه رسولی محلاتی، ص 170 و 171؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 78-79.
5) منتهی الامال، ج 2، ص 79.
6) همان.
7) همان؛ عمدة الطالب، ص 278.
8) ر.ک: انوار پراکنده، ص 443 و 444.

امام زاده اسماعیل (سید سربخش)

در خیابان آذر (طالقانی) داخل کوچه روبروی چهل اختران در محله ای به نام سید سربخش مرقد مطهّر امام زاده اسماعیل معروف به سیّد سربخش وجود دارد. بنا به عقیده مرحوم فیض(1) در شهر قم دو بقعه مشهور به سیّد سربخش وجود داشته، که بر اثر توسعه خیابان آذر (طالقانی) یکی از آن دو به کلّی ویران شده است. با قرائن و شواهدی که ذکر خواهد شد بقعه ای که امروز باقی است مربوط به امام زاده اسماعیل است که در سال 617ه .ق یعنی دو قرن و نیم پس از تألیف «تاریخ قم» به شهادت رسیده است و لذا نام و نسب وی در آن کتاب ذکر نشده است. بقعه ای که ویران شده مربوط به محمّد عزیزی معروف به سید سربخش می باشد که نام وی در اکثر کتب تاریخ آمده، و گنبد و بارگاه وی در قسمت جنوبی تکیه درخت پیر قرار داشته که بر اثر احداث خیابان آذر (طالقانی) به کلّی منهدم گردیده است. در بعضی کتب انساب سلسله نسب وی را چنین بیان کرده اند: محمد بن عبدالله عزیزی بن حسین بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن امام صادق علیه السلام.(2) وی در نهروان به قتل رسید و در قم به خاک سپرده شد.(3) مهم ترین دلیلی که شاهد بر دفن امام زاده اسماعیل در این بقعه موجود می باشد این است که: نام امام زاده اسماعیل روی لوح مزار و کتیبه قدیمی کمربندی بقعه که مربوط به قرن ها پیش می باشد، ثبت گردیده است. ولی چون امام زاده اسماعیل در قرن هفتم می زیسته است و در تاریخ قم از او نامی نیست و امام زاده محمد عزیزی دو قرن و نیم قبل از او می زیسته و نامش در کتب تاریخ قم آمده و هر دو شهید شده اند و هر دو معروف به سید سربخش بوده اند. و هر دو در یک محلّه نزدیک به هم دفن شده اند جای این خلط و اشتباه بوده است که بعضی این بقعه را متعلق به محمد عزیزی بدانند.(4) محدث قمی(ره) می نویسد: از «تاریخ قم» نقل است که محمد عزیزی از قم به بغداد رفت و او را در نهروان کشتند. جنازه اش به قم آوردند و نزدیک مسجد رضائیه او را دفن کردند... ظاهراً همین امام زاده است که به سید سربخش معروف است و سلسله نسب وی چنین می باشد: «محمد عزیزی فرزند عبدالله بن حسین بن علی بن محمد بن امام جعفر صادق علیه السلام».(5) شاید چون محدث قمی نام شخص دیگری در «تاریخ قم» نیافته، احتمال داده این بقعه متعلق به محمد عزیزی باشد. و سلسله نسب وی را نیز با کمی تفاوت ذکر نموده است.

سلسله نسب در کتب انساب سلسله نسب امام زاده اسماعیل را چنین

رقم زده اند: شاه زاده ابوالمعالی اسماعیل بن عبدالله بن حسین بن محمد بن حسین بن احمد بن محمّد عزیزی بن حسین بن محمد اطروش بن علی بن حسین بن علی بن محمّد دیباج بن امام صادق علیه السلام.(6)
آنگونه که از سلسله نسب امام زاده اسماعیل کاملاً مشهود استوی با پنج واسطه از نوادگان محمد عزیزی است (که مرقد وی دروسط خیابان آذر قرار گرفته و منهدم شده است) و بقعه موجودمتعلق به امام زاده اسماعیل می باشد. وی پس از کسب علوم و اکتساب معارف اسلامی به نیشابور دارالملک خراسان رفت و به حدّی رفعت و منزلت یافت که سلطان محمد خوارزمشاه او را به نقیب النقبائی کشور برگزید.(7)
شهادت ابوالمعالی اسماعیل تا سال 617 ه .ق بدون هیچ معارضی در سراسر کشور نقیب النقباء و رئیس بود و در کلیّه امور مهم از نظر و فکر وی تبعیّت می گردید چنانکه در حمله سپاه مغول هم ارکان دولت با نظر وی از تسلیم نیشابور خودداری به عمل آوردند، سپس ابوالمعالی به قم هجرت کرد و در محله رضاباد (رضائیه، که بیشتر جایگاه سادات رضائیّه بود) اقامت گزید. امیرزاده «جته نویان» پس از قتل مردم ری از راه قم عازم همدان بود. در بین راه چند تن از مخالفین مفسد که در سپاه مغول به نامِ راهنما راه یافته بودند، قتل مردم قم را به عنوان اینکه اینها رافضی مذهبند واجب دانسته و موجب اجر زیاد قلمداد می کردند و جته نویان را برای قتل مردم قم تحریک نمودند. مردم قم نیز مقاومت نمودند امّا پس از انهدام حصار قم و ورود مغولان به داخل شهر چنان به قتل و غارت دست زدند که تمام شهر به ویرانه ای مبدل گردید. در این کشتار وحشیانه دو تن از نقباء سادات به شهادت رسید. یکی سید جعفر نقیب موسوی است که در نزدیکی امام زاده ابراهیم مدفون و دارای گنبد و بارگاه می باشد. و دیگری شاه زاده ابوالمعالی اسماعیل معروف به سید سربخش می باشد. چون وی را مسبب عدم تسلیم مردم نیشابور معرّفی کرده بودند سر او را از تن جدا ساخته و نزد امیر زاده بردند. پس از آن که تن وی را در خانه مسکونیش در محلّه «رضاباد» به خاک سپردند، جته نویان از این منطقه دور شد. سر او را از میان سرهای بریده که روی هم انباشته بودند پیدا کرد و در نزدیک بدنش دفن نمودند.(8)
گنبد و بارگاه بقعه امام زاده اسماعیل، گنجینه آثار هنری ابو شجاع علی بنّاء است و حاکی از بنای آن به سال 774ه .ق و نام بانی آن میر غیاث الدین محمد فرزند علی صفی شهریار عراق است. درگاه بقعه کوتاه و تنگ و در جبهه آن کتیبه ای است از کاشی خشتی و روی آن به خط نستعلیق سفید چنین نوشته شده است: «شاهزاده اسماعیل بن محمّد بن جعفر الصادق علیه السلام» که سلسله اجداد امام زاده اسقاط گردیده است. بر فراز این بقعه گنبدی هرمی شکل است و هشت تَرکی به ارتفاع تقریبی 4

متر آراسته به کاشی های دوالی فیروزه فام، تعمیری با نقوشی از کاشی های الوان که زیباتر از گنبدهای هرمی سایر مشاهد متبرکه است. در بالای محراب کتیبه ای است کمربندی به خط ثلث ممتاز و درشت که بغله ها و اسپر شاه نشین ها را هم زینت بخشیده و روی آن سوره مبارکه فتح و یازده آیه از اول سوره دهر خوانده می شود. بر فراز همین کتیبه، کتیبه دیگری به عرض 50 سانتیمتر با دو حاشیه کنده کاری که در زمینه مزیّن به گل و بوته های برجسته عبارات ذیل گچ بری شده است: «امر ببناء هذه العمارة الرفیعة المنیعة مرقد الامام المعصوم المظلوم اسماعیل بن محمّد بن الامام جعفر الصادق علیه السلام الصاحب الاعظم الاعدل الاعلم والی اقالیم الفضل و الکرم مستخدم (مستند) ارباب السیف و اصحاب القلم المنصور بنصرة خیر النّاصرین غیاث الحقّ والدّنیا والدّین امیر محمّد بن المولی المخدوم الاعظم الاعدل الأعلم جمال الحق والدّنیا والدّین علی [بن]الصّفی اعلی الله شأنهما ورفع فوق الفرقدین مکانهما فی محرم الحرام سنة 774ه .ق) یا (776ه .ق).(9) وسط بقعه مرقدی است که در سال 1370ه .ش از طرف اداره اوقاف و امور خیریه، ضریحی از آلومینیوم بر آن نصب شده و کف روضه مطهّر و جدار آن به ارتفاع یک متر و نیم از سنگ های مرمر آراسته و در جهت شرقی بقعه، مسجدی بنا گردیده که به داخل بقعه نیز راه دارد. و از آن برای مراسم های مذهبی استفاده می شود.

امام زاده علی موسی الرّضا مقابل بیمارستان نکوئی داخل کوچه بقعه امام زاده علی موسی الرّضا واقع شده است.

سلسله نسب سلسله نسب این امام زاده بزرگوار به طور دقیق معلوم نیست. مرحوم ناصر الشریعة می نویسد: «شهر به قدر یک میدان از دروازه ری از سمت کوره پزخانه ها که دور می شود بقعه مختصر محقّر و مخروبه ای است که محاذی آن حوض مسقفی است، گویند امام زاده علی موسی الرضا است و از قراری که در لوح آن نوشته شده: امام زاده علی از اولاد امام موسی بن جعفر علیهما السلام است.(10)

گنبد و بارگاه بقعه کوچک وی داخل کوچه مقابل بیمارستان نکوئی، اخیراً تعمیر شده است. و قبر مطهّر سیدِ معصوم (امام زاده علی موسی الرّضا) با سنگ مرمر به ارتفاع حدود 5/1 متر برجسته است، و داخل بقعه سفیدکاری شده است بدون هیچ تزیین دیگری.

پی نوشت:

1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 383 و 384.

2) الشجرة المبارکة، ص 106؛ الفخری، ص 527 به نقل از انوار پراکنده، ص 448.

3) منتهی الآمال، ج 2، ص 187؛ تاریخ قدیم قم، ص 223.

4) ر.ک: انوار المشعشعین، ج 1، ص 234.
5) منتهی الآمال، ج 2، ص 187؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 389.
6) الشجرة المبارکة، ص 106 - 105؛ الفخری، ص 27؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 385.
7) مقام نقابت نقباء از عناوین رفیع روحانی و سیاسی بود که از آغاز خلافت عبّاسیان در بغداد از ناحیه آنان برای ثبت و ضبط انساب سادات عبّاسی و علوی به افراد برجسته داده می شد. ولی سادات علوی از تبعیت نقبای عباسی خود داری کردند و در نتیجه برای آنان نقیب خاصی انتخاب می گردید که در اکثر ولایات نقیب با شخصیت به عنوان نقیب النقباء انتخاب می شد و در هر حال از وی تبعیّت و جانب داری می گردید. گنجینه آثار قم، ج 2، ص 385.
8) ر.ک: گنجینه آثار قم، ج 2، ص 384، 389.
9) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 393 و 399؛ تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 120 - 121؛ تربت پاکان، ج 2، ص 63.
10) تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 133.

در پایان خیابان معلم قم که از سوی بیت امام خمینی(قدس سرّه) به موازات خیابان چهارمردان ادامه دارد گنبد و بارگاه امام زاده بزرگواری به چشم می خورد که در اینجا با زندگی وی آشنا می شویم: نسب او [ابوالحسین احمد بن قاسم] با سه واسطه به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد. پدر بزرگوارش قاسم بن احمد شعرانی، فرزند علی بن جعفر عریضی است که از راویان مورد اطمینان می باشد.(1) و مادرش ام کلثوم، دختر عبدالله بن اسماعیل بن ابراهیم بن محمّد بن عبدالله بن محمّد بن علی زینبی است.(2)
خاندان قاسم بن احمد، پدر ارجمند امام زاده احمد بن قاسم، دارای دو فرزند دیگر به نام های علی و فاطمه نیز بوده است. علی بن قاسم نیز مانند پدر از راویان مورد اطمینان بوده(3)، امّا از احمد بن قاسم به عنوان راوی ذکری به میان نیامده است. فاطمه، خواهر امام زاده احمد بن قاسم، مادر یکی از امام زادگان بزرگوار مدفون در قم به نام محمد عزیزی است. سید محمد عزیزی فرزند عبدالله بن حسین بن علی بن محمد بن الامام جعفر صادق علیه السلام است که به سید سربخش معروف می باشد. وی سیدی دلاور، تنومند و قوی بود، که در اواخر قرن سوم برای زیارت عتبات مقدس با کاروانی عازم بغداد شد. در نزدیکی نهروان با گروهی از راهزنان روبرو گردید و همراهانش از وی خواستند تا شر آنها را دفع نماید. سید با لباس فاخری که بر تن داشت شمشیر حمایل نموده، عمامه سبزی بر سر نهاد و نزدیک آنها رفت. ابتدا کوشید تا با نصیحت آنها را از این کار خلاف باز دارد اما نتوانست. کار به مشاجره کشید و سید محمد به قتل رسید. راهزنان سرش را از بدن جدا کردند و به پیش امیرشان فرستادند و تمام اموال کاروان را غارت نموده با خود بردند. کاروانیان برهنه و گرسنه، بدون زاد و توشه از رفتن به عراق منصرف شده، به قم بازگشتند. غلامان سید، تن بی سر مولای خودرا به کمک دیگران به قم آوردند و در خانه اش (نزدیک مسجد رضائیه، در خیابان آذر (طالقانی)، حوالی چهل اختران) به خاک سپردند.از آن سو یکی از نزدیکان وی به دنبال راهزنان به راه افتاد و نزد بزرگشان رفته، به هر کیفیت سر بریده سید محمد را از آنها گرفت، و چند روز دیرتر از کاروان به قم آمد و سر او را در گوشه بقعه، جدا از تن دفن کردند.(4)
هجرت از مدینه یکی از دلایل مهم مهاجرت سادات علوی از مدینه به ایران در اوایل قرن سوم، ورود حضرت امام رضا علیه السلام در سال 200ه .ق به ایران است. احمد بن قاسم نیز در حدود همین سالها به همراه خواهرش

فاطمه از مدینه به قم آمد و تا آخر عمر در این شهر ماند.(5) او سیدی فاضل و پرهیزکار بود. در اواخر عمر بر اثر بیماری آبله که در چشمش پیدا شد، نابینا گردید و بقیه عمر را در گوشه ای به تهجّد و عبادت سپری نمود.(6)
مزار احمد بن قاسم ابوالحسین احمد بن قاسم بن احمد شعرانی، فرزند علی بن جعفر عریضی از امامزادگان مشهور قم می باشد. احمد بن قاسم، سیدی پرهیزگار و عابد بود که همراه خواهرش فاطمه، از مدینه به قم هجرت نمود و در این شهر به عبادت و ریاضت گذراند تا اینکه وفات نمود. جسد مطهّر وی را در مقبره «مالون» در جنوب قم در محل دروازه قلعه به خاک سپردند.(7) بعضی چنین نگاشته اند: احمد بن قاسم در اواخر عمر مریض و بر اثر آبله ای که در چشمانش پیدا شد، نابینا گشت. بر طبق معمول آن روز، بر سر تربت پاکش سایبانی از بوریا ساختند. چون اصحاب خاقان مفلحی در سال 295ه .ق وارد قم شدند، آن سایبان را خراب کردند و مدّتی کسی او را زیارت نمی کرد. تا اینکه در سال 371ه .ق یکی از صالحان قم، خواب دیده در اینجا مردی فاضل مدفون می باشد و زیارت کردن او دارای اجر و ثواب بسیار است. از آن پس دوباره بر آن قبر سایبانی ساختند و مردم برای زیارت و طلب شفا به آنجا رو آوردند. در این مقبره خواهر احمد بن قاسم به نام فاطمه که همسر عبدالله بن حسین بن علی بن محمد دیباج فرزند امام جعفر صادق علیه السلام می باشد نیز مدفون است.(8) تاریخ بنای بقعه و بارگاهش را سال 780ه .ق نوشته اند.(9) در این اواخر از طرف اداره اوقاف و امور خیریه قم، تعمیر اساسی گردیده است و ضریح نقره ای و زرنگار مجللی روی قبر نصب نموده اند. بعضی دیگراز فرزندان علی بن جعفر علیه السلام که وارد قم شدند، بدین شرح است: 1. علی بن علی بن حسن بن علی بن عیسی نقیب، پسر محمد اکبر فرزند علی بن جعفر علیه السلام. 2. ابوعبدالله حسین بن احمد بن حسین بن احمد شعرانی، فرزند علی عریضی. 3. احمد بن حمزة بن محمد بن احمد بن حسین بن احمد شعرانی پسر علی عریضی.(10) وی پس از عمری تلاش و مجاهده در راه تهذیب نفس، بدون فرزند(11) به دیدار معبود شتافت و دار فانی را وداع گفت، بدن مطهرش را در مقبره مالون(12) (نزدیک دروازه قلعه) به خاک سپردند(13) و بر فراز تربتش بر طبق معمول آن روز سایبانی از بوریا(14) ساختند.(15) در سال 258 ه .ق(16) معتمد عباسی برای اشغال شهرهای زنجان، ابهر، سلطانیه و قزوین، که در تحت تصرف یکی از سادات علوی به نام حسین کوکبی بود و در آن منطقه حکومت مستقلی تشکیل داده بود، لشکری مجهز، به فرماندهی موسی بن بوغا (بُغا) به آن سو گسیل داشت. و به عبدالله بن طاهر (حاکم خراسان) نامه ای نوشت که او را کمک نماید. موسِی بن بوغا،

خاقان بن مفلح ترک را سردار لشکر خویش گردانید و به او مأموریت داد که در سر راه خود، شورش مردم قم را فرو نشاند و مالیات عقب مانده قم را وصول نماید و کسانی را که از دستورهای وی سرپیچی کنند، سرکوب کند و در ری به اردوی بغداد ملحق گردد. ابن مفلح پس از چند روز تلاش، از حصار قم گذشت و وارد شهر گردید و تنی چند از سران را به قتل رسانید و مالیات چند ساله قم را وصول نمود. یکی از اعمال ناشایستی که انجام داد این بود که دستور داد سایبانی که روی مزار احمد بن قاسم ساخته بودند خراب کنند! سپس به جانب ری حرکت کرد.(17) مدتی پس از خراب شدن سایبان کسی او را زیارت نمی کرد، تا اینکه در سال 371ه .ق یکی از مردان صالح قم خواب دید در اینجا مردی فاضل مدفون می باشد و زیارت کردن او دارای اجر و ثواب بسیار است. از آن پس دوباره بر آن قبر سایبانی ساختند و مردم برای زیارت و طلب شفا به آنجا روی آوردند. پس از گذشت زمانی، مردم قم بر فراز تربت وی قبه ای بنا نهادند.(18) این مقبره به مرور ایام رو به خرابی نهاد و بارها تعمیر و بازسازی شد تا اینکه در سال 780ه .ق از ناحیه علی بن عزّالدین اسحاق (فرزند علی بن صفی الدّین) حاکم عراق تجدید بنا شد و گنبد کنونی بر فراز مرقد شریف او بنا نهاده شد.(19) مؤلف «تاریخ قم» می نویسد: بعضی از افراد مورد اعتماد چنین نقل کردند که عده ای از کسانی که دارای امراض صعب العلاج بودند و پزشکان از معالجه آنها ناامید گشتند به این بارگاه پناه آوردند و از این بزرگوار شفا گرفتند.(20)

گنبد و بارگاه در این بارگاه علاوه بر احمد بن قاسم، خواهرش فاطمه، مادر سید محمد عزیزی نیز مدفون است.(21) گنبد آن، گنجینه آثار هنری و از بناهای اصیل باستانی است که تزئینات گچ بری آن تا به حال حفظ شده است و تاریخ بنای آن سال 780ه .ق می باشد.(22) کتیبه ای که به طور سینه بندی و به خط ثلث برجسته در داخل گنبد وجود دارد و از جنبه تاریخی حائز اهمیت است و روی آن این عبارات گچ بری شده، نظر هر بیننده را به خود جلب می نماید: «لله الاعانة والاغاثة، امر ببناء هذه العمارة الرفیعة والروضة المنیعة مرقد المعصوم المظلوم احمد بن قاسم بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابیطالب علیهم السلام الصاحب الاعظم الاعدل الاعلم ملاذ طوایف الامم مستعبد ارباب السیف واصحاب القلم صاحب دیوان الممالک والامم ملجأ عظماء العالم موئل صنادید بنی آدم، عمیم المواهب والنعم عضد الخواقین المنصور بنصرة خیر الناصرین قوام الحق والدنیا والدین مغیث الخلایق اجمعین علی بن الصاحب الاعظم السعید عز الحق و الدنیا والدین اسحق بن علی الصفی الماضی عظم الله تعالی قدره بعمل ابن محمد علی ابو شجاع البنّاء»(23) در اینجا تذکر چند نکته ضروری است: 1. در نسب نامه امام

زاده اشتباهی در کتیبه مزبور راه یافته و نام موسی در سلسله انساب افزوده شده است. 2. این کتیبه در بعضی نشریات با چند اشتباه نقل شده است. 3. بانی این بنای تاریخی علی بن عزّ الدّین وزیر دولت شیخ ابواسحاق آل مظفر بوده است.(24)
بازسازی بارگاه در این اواخر از طرف سازمان اوقاف و امور خیریه قم، این گنبد و بارگاه تعمیر اساسی گردید. ضریح نقره ای و زرنگار مجللی روی قبر نصب نموده اند که رویش این عبارات منقوش است: «سازنده ضریح مطهر، احمد و عباس پرورش، قلمزنی علیرضا و حسن اسدی، نجاری حاج نعمت الله حیدرزاده، اصفهان 1369شمسی» روی قبر سنگ مرمر زیبایی قرار داده شده که این عبارات بر آن کنده شده است: «بسم الله الرحمن الرحیم مرقد مطهر حضرت ابوالحسین احمد بن قاسم بن علی بن جعفر العریضی علیهم صلوات الله، از فرزندان امام صادق علیه السلام.» مدفن مقدس حضرت فاطمه خاتون زوجه عبدالله بن عزیز بن حسین بن علی بن محمد دیباج، مادر بزرگوار سید سربخش که در قم مدفون است.(25) بازسازی 1411ه .ق / اوقاف قم.
پی نوشت: 1) مسائل علی بن جعفر و مستدرکاتها، تحقیق مؤسسة آل البیت، ج 1، ص 38؛ انجم فروزان، تاریخ قم، عباس فیض، ص 191.
2) مهاجران آل ابوطالب، ابو اسماعیل، ابراهیم بن ناصر بن طباطبا، ترجمه محمدرضا عطایی، ص 337.
3) انجم فروزان، عباس فیض، ص 191.
در «عیون اخبار الرضا علیه السلام ابو جعفر الصدوق به تصحیح حسین اعلمی»، ج 1، ص 37 - 36، ح 15، و ص 38، ح 21، دو حدیث آمده که نام علی بن قاسم و پدر بزرگوارش در سلسله سند آنها می باشد.
4) گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 389. در ص 391 آمده است که بقعه وی کاملاً وسط خیابان افتاده است. وی معتقد است که در داخل شهر قم دو بقعه مشهور به سیّد سربخش وجود داشته که یکی از آنها به نام اسماعیل و مربوط به قرن هفتم است.
5) کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد بن حسن قمی، ترجمه حسن بن علی، ص 225.
6) همان؛ گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 375 - 374.
7) مهاجران آل ابی طالب، ص 337؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 187؛ زندگی حضرت معصومه علیها السلام و تاریخ قم، مهدی صحفی، صص 67 - 68 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، صص 374 - 375.
8) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 374 و 375؛ منتهی الامال، ج 2، ص 187 به نقل از تاریخ قم.
9) گنجینه آثار قم، ج 2، صص 375 - 376.

10) مهاجران آل ابی طالب، ص 337.
11) مهاجران آل ابوطالب، ص 337.
12) مالون نام یکی از هفت قلعه قم بوده است. تاریخ مذهبی قم، علی اصغر فقیهی، ص 187.
13) کتاب تاریخ قم، ص 225.
14) از دیرباز به حکم پاره ای از اخبار ظاهراً نخستین بنا بر روی مراقد امام زادگان در زمان دفنشان به صورت سایبانی ساده به وسیله علاقمندان به خاندان نبوت و ارادتمندان اهل بیت(علیهم السلام) به وجود می آمد و به مرور زمان نیکوکاران چیزی بر آن می افزودند تا اینکه زمان چندانی نمی گذشت که به صورت زیارتگاهی مجلل آشکار می گردید. دائرة المعارف تشیع، ج 2، ص 394.
15) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 374؛ انجم فروزان، ص 191؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 187.
16) در کتاب تاریخ قم، ص 235 تاریخ آن را 295 ذکر کرده که ظاهراً صحیح نیست چون که معتمد عباسی از 265 تا 279 بیشتر خلیفه نبود و در سال 279 از دنیا رفت... تتمة المنتهی، محدث قمی، ص 349.
17) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 375.
18) منتهی الآمال، محدث قمی، ج 2، ص 187.
19) قم نامه، مجموعه مقالات و متون درباره قم، سید حسین مدرسی طباطبایی، ص 16؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 375.
20) تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 225؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 187.
21) ریاحین الشریعة، ذبیح الله محلاتی، ج 5، ص 30.
22) در گنجینه آثار قم، ج 2، ص 375 آمده است: این همان تاریخی است که مورد بحث و بررسی نویسندگان واقع شده و تنی چند از آنها به اشتباه افتاده اند و جمله «ثمانین و سبعمأة» را که بر اثر تراشیده شدن «عین»، «سبعمأة» را «ستمأة» خوانده اند، این گنبد را از آثار قرن هفتم دانسته اند. لکن با توجه به نام استاد هنرمندی که گچ بری این گنبد و چند گنبد دیگر در قم و حومه را انجام داده، صحت تاریخ فوق (780ه .ق) به خوبی روشن خواهد شد.
23) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 377 و 378.
24) همان.
25) گنجینه آثار قم.

سلطان محمد شریف

یکی از امام زادگان بزرگواری که بسیار مورد تکریم و تعظیم اهالی قم و دوستداران اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله می باشد، امام زاده سلطان محمد شریف است مرقد مطهّر وی در خیابان چهار مردان (انقلاب) در محله ای به نام سلطان محمد شریف قرار دارد.
تولد وی در خانواده ای دینی و از پدری برگزیده و نقیب به نام علی بن حمزه در سال 343ه .ق از جاریه ترکیه متولد شد(1) نامش را محمد و کنیه اش را ابوالفضل نهادند. او چهار ساله بود که پدرش رحلت کرد و تحت تکفّل عموی خود، ابو محمد حسن به کسب علم و معرفت پرداخت تا به سن رشد و کمال و بالندگی رسید پس ماترک پدرش را از سرپرست و عموی خود تحویل گرفت و خود در فضل و کیاست و ثروت و سخاوت و علوّ همت سرآمد زمان خود گردید و سمت نقابت سادات علویه قم و آوه به وی واگذار گردید.(2)
سلسله نسب درتابلویی که بر دیوار امام زاده سلطان محمد شریف نصب گردیده چنین آمده است:
شجره نامه بسم الله الرّحمن الرّحیم «امام زاده جلیل القدر از جمله احفاد حضرت امام زین العابدین علیه السلام حضرت سلطان محمد شریف که ملقّب به نقیب و مکنّی به ابوالفضل است، مزار و آرامگاه مجلل آن بزرگوار در قم در محله ای که منسوب به آن جناب است واقع می باشد و شجره نامه ایشان همانند ودایع اهل بیت علیهم السلام در کتب انساب رجال پوشیده بود، تا در تاریخ 1389هجری نسابه عالیقدر و مرجع عظیم الشأن شهاب الدین حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)، نسب نامه آن جناب را به این صورت مکشوف و مرقوم فرموده اند: این مرقد و آرامگاه حضرت سلطان العترة الطاهرة ابوالفضل محمد شریف نقیب فرزند علی مکنّی به ابوالقاسم نقیب قم، و او پسر محمد و او پسر حمزه و او پسر احمد و او پسر اسماعیل و او پسر محمد و او پسر عبدالله باهر فرزند امام همام حضرت زین العابدین علیه السلام است و آن بزرگوار در سال «343» متولد شد و در سال «398» یعنی در 55 سالگی در شهری به نام «ری» درگذشت و جنازه محترمش را نقل دادند به قم و در محله ای که اکنون به نام آن بزرگوار است به خاک آرمیده شد و آن جناب را اعقاب و احفاد فراوان است مطابق صورت فوق نسب والای این امام زاده عالیقدر با هفت واسطه به حضرت امام زین العابدین علیه السلام متصل است.»(3)
تباری پاک ابوالقاسم علی بن محمد، پدر بزرگوار سلطان محمد شریف

مردی هوشمند، فاضل، کامل، شجاع و با سخاوت بود. پس از عموی خود علی بن حمزه، نقابت سادات علوی به او واگذار شد. در شوّال سال 345 به حج رفت، معزّ الدّوله و سادات عراق و حجاز او را گرامی داشتند و در سال 346 به قم بازگشت و همیشه پیشوای مؤمنین بود تا اینکه در سال 347ه .ق وفات کرد و در قبه متصل به مشهد پدرش در مقبره بابلان در جوار مرقد مطهّر حضرت معصومه سلام الله علیها دفن گردید. ابو جعفر محمد بن حمزه قمی جدّ سلطان محمد شریف و حمزة بن احمد جدّ دیگرش از نقباء برگزیده زمان خود بودند. حمزه را بدان سبب قمی می گفتند که از ناحیه طبرستان به قم آمد، وی پس از وفات پدرش رئیس و پیشوای مردم قم گردید و کارهای مهمی برای آبادانی این شهر انجام داد. وی تا آخر عمر در قم ساکن گردید و به تحصیل معاش پرداخت تا اینکه دار فانی را وداع گفت و در مقبره بابلان در جوار مرقد مطهّر حضرت معصومه علیها السلام دفن گردید. پدرش احمد بن محمد نیز در مزار بابلان مدفون می باشد. مرقد این سه بزرگوار دارای قبه و بارگاه(4) بود که در توسعه های حرم مطهر از بین رفته است. احمد بن محمد دارای پنج پسر(5) به اسامی زیر بود. 1. ابوالقاسم حمزه. 2. ابوجعفر محمد الفقیه که به «قیرط» ملقّب بود. 3. عبدالله مصری که در ایّام مستعین بالله دوازدهمین خلیفه عباسی در سال 252ه .ق در مصر خروج کرد و شکست خورد در حالی که ترس از سربازان و عمّال خلیفه داشت. در سن 55 سالگی مخفیانه از دنیا رفت و محل قبر وی معلوم نیست.(6) 4. حسین کوکبی که با حمزه از یک مادر به نام رقیّه دختر جعفربن محمد بن اسماعیل بن جعفر الصادق علیه السلام، متولد گردید درزمان مستعین در قزوین خروج کرد و بعد از غلبه بر قزوین و ابهر و زنجان در سال 255 ه .ق به طبرستان رفت و مورد خشم داعی کبیر پادشاه آنجا قرار گرفت بدین جهت او را در برکه آب غرق نمود و به شهادت رساند برادرش حمزه در طبرستان با او بود، پس از شهادت وی به قم هجرت نمود.(7) 5. ابو عبدالله جعفر خداع محمد بن اسماعیل بن محمّد ارقط، جدّ دیگر سلطان محمد شریف است که رجاء بن ابی ضحّاک او را با حضرت علی بن موسی الرّضا علیه السلام در سال 200ه .ق از مدینه به مرو، نزد مأمون برد.(8) ابو عبدالله محمد ارقط فرزند عبدالله باهر از محدثین مدینه بود که در سن 58 سالگی از دنیا رفت. عبدالله باهر فرزند امام سجاد علیه السلام، متولی صدقات حضرت رسول صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین علیه السلام بود. او مردی فاضل و فقیه و مورد وثوق تمام علمای رجال می باشد و اخبار زیادی از وی روایت شده است. عبدالله را به خاطر حسن جمال و درخشندگی صورت با لقب «باهر: درخشنده» می شناختند.(9)

کسب لقب «سلطان» وی [محمد بن علی] به جهت خدمتی که به مجد

الدوله نمود به عنوان نقیب النقبای عراق منصوب گردید. و لقب «سلطان» محمد شریف به خود گرفت. چون فخر الدوله در سال 387ه .ق وفات نمود. فرزندش مجد الدّوله صغیر بود و لذا مادرش به نیابت فرزند، با کمال اقتدار عهده دار مقام سلطنت گردید. وقتی مجد الدوله به سن رشد رسید، با مادر خود در امر سلطنت به منازعت برخواست، و عاقبت مادر بر فرزندش غلبه کرد، و او را به زندان انداخت. در سال 400ه .ق شاه زاده محمد شریف که رئیس و نقیب النقبایقم و آوه بود به خواسته طرفداران مجد الدّوله به شهر ری سفرکرد و روز عاشورا با لباس و عمامه سبز مجلّلی نزد ملکه باریافت و زبان به شفاعت فرزند وی مجد الدّوله باز نمود و چندانپند و نصیحت کرد تا ملکه را بر سرِ مهر آورد و مجد الدوله را آزاد گردانید و در ماه صفر او را بر سر تخت نشانید و سلطنت را از مادر به وی منتقل نمود. از این وقت پادشاه مجد الدوله، شاه زاده محمّد شریف را نقیب النّقبای عراق ساخت و به عنوان «سلطان» محمد شریف خوانده شد و در سال 429ه .ق در حکومت علاء الدوله کاکویه در ری رحلت نمود و جسد مطهرش را با کمال تجلیل و احترام به قم نقل داده در کاخ و باغ تفریحگاه وی در شمال رودخانه به خاک سپرده شد که الآن این محل به کوی سلطان محمّد شریف خوانده می شود.(10)

فضیلت و شرافت سلطان محمد شریف مردی متدیّن با فضل و کرامت و دارای نقابت سادات علویه و سعه صدر بود. در «انوار المشعشعین» آمده است: «وَكانَ دَیِّناً فاضِلاً كَرِیماً واسِعَ النَّفْسِ شَرِیفَ الأئِمّةِ وَلِیَّ النُقَباءِ بِالرِّی»(11)؛ وی نقل می کند که جناب عمدة العلماء آقای آشیخ محمدحسن قمی که در محله چهارمردان قم سکنی داشت خوابی دید و آن خواب چنین است: «در عالم رؤیا دیدم که مشرّف شده ام به بقعه آن امام زاده واجب التّعظیم والتکریم سلطان محمد شریف و شخصی به درب آن بقعه مبارکه ایستاده بود و در میان بقعه شخص جلیل القدری نشسته و جنازه ای در نزد او می باشد و پارچه ای روی او کشیده شده، از بقعه بیرون آمدم، از آن شخص سؤال نمودم که این شخص کیست؟ و این جنازه چیست؟ جواب گفت: که این جنازه سلطان محمد شریف می باشد و این شخص جناب سید سجّاد امام زین العابدین علیه السلام است که به دیدن فرزند خود آمده است»(12). سزاوار است که مردم به زیارت این بزرگوار همّت گمارند و از برکات وی بهره مند گردند.

وفات یا شهادت صاحب کتاب «تربت پاکان» بر اساس نوشتاری که بر کاشی های لوح مزار سلطان محمد شریف نقش بسته و در آن نوشته: «هذا المضجع المبارک للسیّد المظلوم المعصوم الشهید شریف بن شریف من اولاد الامام المعصوم زین العابدین بن الامام الشهید المعصوم ابو عبدالله الحسین بن الامام الهمام مولی جمیع الأنام علی بن ابی طالب علیه

السلام». احتمال داده است که وی به شهادت رسیده است.(13) ولی مدرک دیگری غیر از همین نوشته بر لوح مزار برای تأیید این احتمال یافت نشد. و در دیگر کتب انساب و تاریخ، وی را به عنوان شهید معرّفی نکرده اند. و لذا درباره کیفیّت وفات این امام زاده بزرگوار نمی توان به طور قطع اظهار نظر نمود.
فرزندان ابوالفضل سلطان محمد شریف که جوانی عاقل و بسیار باحیا و نیک خواه و شریف بود از دختر ابوالحسن علی بن احمد موسوی رازی که سیّدی جلیل القدر و بزرگوار بود خواستگاری نمود و آن دوشیزه مجلّله را به همسری برگزید، و از او دارای دو فرزند شد. در کتب انساب نام یکی از فرزندان وی را ذکر کرده اند، در کتاب «عمدة الطالب»(14) آمده: از دختر ابوالحسن علی بن احمد پسری به نام ابوالحسن علی که بعد او را علی الزّکی خواندند به وجود آمد او نیز مثل اجدادش نقیب شهر ری بود. شیخ منتجب الدین قمی در وصف او نوشته است: «السیّد الاجل الزّکی ذی الحسبین ابی القاسم علی بن ابی الفضل محمد شریف...»(15) مراد از «ذو الحسبین» آن است که علی زکی، هم از طرف پدر و هم از طرف مادر دارای شرافت عظیمی بود؛ زیرا سلسله نسب وی از طرف مادر نیز به امام معصوم علیه السلام منتهی می شود. علی الزّکی دارای دو پسر به نام های سیّد مطهر و حسین بود. شیخ منتجب الدین قمی درباره سید مطهّر چنین می نویسد: «السعید شرف الدّوله والدّین عزّ الاسلام والمسلمین السید الأجل الإمام المرتضی الکبیر الأعلم الأزهد ذو الفخرین نقیب النقباء سید السّادات مطهر بن السیّد الأجل الزّکیّ ذی الحسبین ابی القاسم علی...»(16) در بعضی از کتب انساب آمده: این سید جلیل القدر در فضل و کرامت نفس یگانه عصر خویش بود و تمام محاسن و خوبی ها در او جمع گردیده بود. وی عهده دار نقابت علما و متکلّمین و نویسندگان و شعراءِ ری بود. مادر سید مطهّر سکینه دختر حسین بن محمد بن علی بن قاسم بن عبدالله بن امام موسی کاظم علیه السلام است. سید مطهّر در تمام علوم و فنون متبحّر و دارای رسائلی لطیف بود. او در سفر حج از محضر مرحوم شیخ ابوجعفر طوسی بهره های وافری برد و جمعی از محدّثین نیز از وی احادیثی نقل نموده اند. سید مطهّر دو پسر به نام محمد و علی داشت. محمّد بن مطهّر نیز پسری به نام علی داشت که ملقّب به فخر الدین و در قم نقابت سادات را عهده دار بود. نوه و نتیجه های این سید بزرگوار در اطراف قم و تهران دارای مرقد بوده و قبور مطهر ایشان زیارتگاه عاشقان می باشد از آن جمله. ابوالقاسم عزّ الدین یحیی فرزند محمد بن علی بن مطهّر بن علی الزّکیّ بن سلطان محمد شریف است که خوارزمشاه او را به شهادت رساند و در تهران مدفون می باشد. وی در قم نقیب النقباء طالبیین قم و ری و آمل بود. امروز مرقد وی در تهران

زیارتگاه مردم می باشد.
گنبد و بارگاه اکنون بر فراز پوشش عرقچینی و گنبد هلالی شکل آن قبّه ای از آجر شلجمی ساخته شده که طول ارتفاع گنبد از سطح بام حدود 7 متر است که با کاشی های گره ای ملوّن ساخته و آراسته شده است.(17)
در مدخل بقعه ایوانچه ای است که الآن به عنوان حسینیّه در مراسم عزاداری استفاده می شود. در دو طرف این مدخل دو گلدسته بسیار زیبا و بلند به ارتفاع 8 متر که بنا شده است که بر شکوه و عظمت بقعه افزوده است. در زیر گنبد روضه مطهّر امام زاده سلطان محمد شریف واقع شده که جدار آن گچی و زاویه های آن مقرنس بدون کاشی است در وسط این روضه هم ضریح نو بنیان وجود دارد که بر در ورودی آن بعد از بسم الله آیه شریفه «اُدْخُلوها بِسَلامٍ آمِنینَ»(18) قلمزنی شده و در تحت همین آیه نوشته شده: «این ضریح مطهّر همزمان با چهارمین سالگرد جمهوری اسلامی ایران به رهبری زعیم عالیقدر نائب الامام امام خمینی (قدّس سرّه) و به دستور آیت الله العظمی آقای مرعشی نجفی (قدّس سرّه) و به کمک مؤمنین ساخته و تقدیم گردید 1403ه .ق» که مطابق 1361ه .ش می باشد سازنده آن آقای حسن پرورش می باشد و قلمزنی آن توسط آقای حسین اسکندری و نجّاری آن توسط حاج اسدالله رهنما انجام شده است.
پی نوشت: 1) منتهی الآمال، محدث قمی، ج 2، ص 51.
2) انجم فروزان، ص 149؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 437.
3) در منتهی الآمال، ج 2، ص 51، و دیگر کتب انساب سلسله نسب وی بدین صورت آمده است.
4) منتهی الآمال، ج 2، ص 51؛ انجم فروزان، ص 68 و 149؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 437.
5) سراج الانساب، ص 95؛ الشجرة المبارکة، ص 116.
6) منتهی الآمال، ج 2، ص 51؛ الشجرة المبارکة، ص 116.
7) تاریخ قم، ص 145؛ انجم فروزان، ص 68؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 51.
8) منتهی الآمال، ج 2، ص 51؛ تاریخ قدیم قم، ص 228.
9) همان؛ عمدة الطالب، ص 224.
10) انجم فروزان، ص 149؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 437.
11) انوار المشعشعین، ج 2، ص 148.
12) همان، ج 2، ص 153.
13) تربت پاکان، ج 2، ص 101.
14) عمدة الطالب، ص 227.
15) فهرست منتجب الدین ص 29؛ بحارالانوار، ج 105، ص 202.
16) همان.

17) گنجينه آثار قم، ج 2، ص 438، 439.
18) سوره حجر 15: آيه 46.

بقعه ای در جهت شرق قم اواخر خیابان چهارمردان روبه روی گلزار شهدا، نزدیک بارگاه منسوب به علی بن جعفر، وجود دارد که به عنوان امام زاده ابراهیم مورد توجه و زیارت اهالی قم و دوستداران اهل بیت علیهم السلام می باشد. نسب شناسان وی را با کنیه ابوالقاسم و لقب موسوی می شناسند.
سلسه نسب بنابر تصریح اکثر علمای نسب شناس و به استناد کتیبه گچ بری شده داخل گنبد، ویفرزند احمد بن موسی (شاه چراغ) می باشد. در کتیبه گچ بری شده با خط ثلثچنین نوشته شده: «قد امرت بعمارة هذه الروضة الرفیعة و المرقد المنیعة المشهد المنوّر المقدّس المعطّر للامام المعصوم الطّاهر، ابی القاسم ابراهیم بن احمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن الامام المفترض الطاعة اسد الله الغالب ابی الحسن امیرالمؤمنین صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین. بمنّة الخاتون العظمی البانوی(1) الکبری بلقیس العهد و الاوان خدیجة العصر رابعة الدهر عصمة الدّنیا و الدّین صفوة الاسلام و المسلمین زیدت عصمتها و خلّدت عظمتها فی شهر شوّال سنة خمس و ثمانمأة بمشقّة العبد علی بن حسن الطوسی»(2) در تاریخ مذهبی قم آمده: در نزدیکی بقعه علی بن جعفر علیه السلام در وسط یک باغ. سه بقعه و در روبه روی آن یک بقعه دیگر به نام شاه زاده ابراهیم وجود دارد که از نظر بنا و کتیبه و گچ بری جزو بناهای نفیس و تاریخی است چون تا چند قرن قبل راه قم به کاشان از این باغ و بقعه ها می گذشته است طبعاً مسافران و جهان گردانی که از قم به کاشان می رفتند باغ مذکور و گنبدهای اطراف آن را می دیدند. از این جهت وصف باغ گنبد سبز و دو گنبد اطراف آن را - که بعضی از جهان گردان آنها را با عنوان مقبره شیوخ و علی بن جعفر علیه السلام و شاه زاده ابراهیم نامیده اند - می توان در سفرنامه های مربوط به دوره صفویه تا اواخر قاجاریه کم و بیش مشاهده نمود»(3). پس بدون تردید، بنابر آنچه مرحوم فیض بیان کرده است از نظر تاریخی مسلّم می باشد که مدفون در این بقعه ابوالقاسم ابراهیم بن احمد بن امام موسی کاظم علیه السلام است. زیرا در «تاریخ قم» از هجرتش به قم خبر داده شده و در کتیبه کمربندی بقعه هم که در سال 805 ه . ق گچ بری شده، به نام و نسب وی تصریح گردیده است. وی می نویسد: مؤلف کتاب «انوار المشعشعین» بدون هیچ گونه مستندی برخلاف نصوص گذشته اظهار نموده: آنچه در کتیبه بقعه راجع به نسب وی قید شده از اغلاط مشهور و مشمول «رُبَّ مَشْهُورٍ لا اَصْلَ لَهُ» می باشد. و مدفون در این بقعه: ابراهیم بن احمد بن

محمد بن حسین بن حسن بن علی الاصغر بن الامام زین العابدین علیه السلام می باشد که در تاریخ قم مدفنش را نزدیک مشهد علی بن حسن العلوی العریضی به نزدیکیِ نهر سعد تعیین کرده است. اما چنان چه واضح است دفن ابراهیم سجادی قرب بقعه علی بن حسن العریضی، دلیل بر دفن او در این بقعه نمی شود، زیرا بقعه مزبور گنبد دیگری است که در فاصله پنج متری صحن علی بن حسن عریضی است. و معلوم نیست چگونه آن بقعه از نظر مؤلف کتاب مزبور دور و مهجور افتاده است. بالجمله این نظر به مصداق واقعی اجتهاد در مقابل نصّ و برخلاف منطوق کتیبه باستانی بقعه مورد نظر است و ابراهیم سجّادی با ابو العباس احمد پدر خود در بقعه مجاور صحن علی بن حسن مشهور به علی بن جعفر مدفون است.(4) اما مرحوم فیض در کتاب «انجم فروزان» قائل شده است که به احتمال قوی در کنار امام زاده ابراهیم در زیر آن گنبد، ابو العباس احمد بن محمد بن حسین بن حسن بن حسین بن حسن افطس ابن علی بن امام زین العابدین علیه السلام، مدفون می باشد.(5) بالای سردر ورودی بقعه امام زاده ابراهیم نام وی و نام احمد بن علی بن الحسین علیه السلام نیز نوشته شده و در زیارت نامه وی که بر دیوار بقعه نصب شده نام هر دو را آورده که مؤید دفن این دو بزرگوار در این بقعه می باشد.

تباری پاک امام زاده ابراهیم، فرزند احمد فرزند امام موسی بن جعفر علیهما السلام است. احمد بن موسی معروف به (شاه چراغ) مدفون در شهر شیراز، مردی کریم و بزرگوار، پارسا و مورد علاقه شدید پدرش موسی بن جعفر علیه السلام بود. به گونه ای که امام کاظم علیه السلام، او را بر دیگر فرزندانش به غیر از علی بن موسی الرّضا علیه السلام مقدّم می داشت، مزرعه خود معروف به «یسیره» را به او بخشید، چنان چه نقل کرده اند احمد بن موسی در زمان خود هزار بنده آزاد کرد.(6) شیخ مفید می نویسد: برای هر یک از فرزندان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام فضیلت و منقبتی جداگانه و مشهور است. و حضرت رضا علیه السلام در فضیلت بر دیگران مقدّم بود.(7) ام احمد، مادر احمد بن موسی از بانوان محترمی است که مورد لطف زیاد امام کاظم علیه السلام قرار داشت. ام احمد، از داناترین و باتقواترین زنان روزگار خویش بود امام کاظم علیه السلام، قبل از حرکت به سوی بغداد، ودیعه های امامت - اشیاء موروثی از پیامبر صلی الله علیه و آله - را به او سپرد و رازهای امامت را فقط به او بیان کرد. و به او فرمود: «كلّ مَنْ جائَكِ وَ طالَبَ مِنْكِ هذِهِ الْأَمانَةَ فی اَیِّ وَقْتٍ مِنَ الْاَوْقاتِ فَاعْلَمی بِاَنّی اسْتَشْهَدْتُ و أَنَّهُ هُوَ الْخَلیفَةُ مِنْ بَعْدی وَ الْاِمامُ الْمُفْتَرَضُ الطّاعَةُ عَلَیْكِ وَ عَلی سائِرِ النّاسِ» شخصی که به تو مراجعه کرد و این امانت را خواست در هر زمانی که باشد، بدان که من شهید شده ام و آن شخص جانشین بعد از من و امام واجب الاطاعة بر تو

و دیگر مردمان است. امام کاظم علیه السلام در سال 183 ه . ق روز 25 رجب به دستور هارون الرشید و توسط سندی بن شاهک پس از تحمل سختی های فراوان در زندان بغداد به شهادت رسید. علی بن موسی علیهما السلام اوّلین کسی بود که به شهادت پدر آگاهی یافت و نزد ام احمد رفت و فرمود: «هر آنچه پدر به تو سپرده بیاور» ام احمد بی درنگ فریادی کشید و سیلی بر رخسارش زد و گریبانش را درید و گفت به خدا مولایم وفات کرد» حضرت رضا علیه السلام مانع گریه و زاری او شد و فرمود: مبادا سخنی بگویی تا خبر شهادت پدرم به حاکم مدینه برسد. آن گاه ام احمد زنبیلی را با دو یا چهار هزار دینار نزد ایشان آورد و به امام رضا علیه السلام تحویل داد و اوّلین کسی بود که با آن حضرت به عنوان امام بیعت کرد. مردم مدینه برای عرض تسلیت به خانه «ام احمد» مراجعه می کردند و احمد بن موسی برادر علی بن موسی الرّضا علیه السلام که در آن خانه بود جواب تسلیت ها را می دادند. احمد از پارساترین و عابدترین صالحان زمان خود و مردی کریم و بزرگوار بود. این منزلت احمد بن موسی سبب شد که مردم گمان ببرند که او جانشین پدرش می باشد. احمد بن موسی متوجه منظور مردم گردید. و خود می دانست که جانشین پدر، علی بن موسی الرّضا علیه السلام است چیزی به مردم مدینه نگفت. مردم هم با وی بیعت کردند. پس از بیعت گرفتن، احمد بر فراز منبر در مسجد النّبی قرار گرفت، و خطبه ای در کمال فصاحت و بلاغت ایراد نمود آن گاه چنین لب به سخن گشود: «اَیُّهَا النّاسُ کَما أَنَّکُمْ جمیعاً فی بَیْعَتی فَإِنّی فی بَیْعَةِ اَخی عَلِیِّ بنِ مُوسَی الرِّضا علیه السلام وَ اعْلَمُوا اَنَّهُ الإِمامُ وَ الْخَلیفَةُ مِنْ بَعْدِ أبی وَ هُوَ وَلِیُّ اللهِ وَ الْفَرْضُ عَلَیَّ و عَلَیْکُمْ مِنَ اللهِ وَ رَسَولِهِ طاعَتُهُ، بِکُلِّ ما یَأْمُرُنا».(8) ای مردم همچنان که تمام شما در بیعت من هستید، من نیز در بیعت برادرم، علی بن موسی الرّضا علیه السلام می باشم، پیشوا و جانشین بعد از پدرم اوست آری او ولی خداست از طرف خدا و رسولش، بر من و شما واجب است به هر چه او فرمان داد فرمان برداری کنیم. تمام آنان که شاهد جوان مردی و پارسایی احمد بودند، کلامش را از جان و دل پذیرفتند، در حالی که احمد بن موسی جلودارشان بود از مسجد خارج شدند و جلوی خانه علی بن موسی الرّضا علیه السلام گرد آمدند و با او بیعت کردند. احمد بن موسی نیز مجدداً با امام خویش بیعت نمود و امام رضا علیه السلام در حق او دعا کرد.(9) کیفیت هجرت وی به ایران و شهادت و دفن او در شیراز و علت لقب یافتن وی به شاه چراغ در کتب مفصل بیان شده است.

فرزندان احمد بن موسی فخر رازی می نویسد: از فرزندان امام موسی کاظم علیه السلام که علمای انساب اتفاق بر عدم نسل آن ها دارند، ده نفرند. یکی از آن ها جناب احمد بن موسی (شاه چراغ)(10) است صاحب

«تاریخ قم» می نویسد: یکی از کسانی که به قم وارد شده است ابراهیم فرزند احمد بن موسی است و در قم دارای گنبد و بارگاه است. برای جمع بین این دو قول می توان چنین گفت: که شاه زاده ابراهیم تنها پسر احمد بن موسی بوده و چون او نسلی نداشته است، علمای انساب احمد بن موسی را بدون نسل تصوّر کرده اند آیة الله العظمی علّامه علم رجال آقای سید موسی زنجانی - حفظه الله - می فرماید: برای جناب احمد بن موسی دو فرزند پسر بوده و اعقابی از آن ها موجود می باشد. که متأسفانه علمای انساب خصوصاً از قرن پنج به بعد نوعاً از ذکر آن غافل بوده اند.(11)
گنبد و بارگاه تاریخ بنای بقعه امام زاده ابراهیم سال 805 ه . ق است. و به سبک قرن هشتم برهنه از رواق و بیوتات تابعه بنا شده است. و از ابنیه تاریخی این شهر به شمار می آید. ساختمان این بقعه با تزیینات ممتاز گچ بری، بدون نیاز به تعمیر و تجدید تا به حال حفظ شده است. بر فراز بقعه، گنبدی است هرمی. شانزده تَرکی به ارتفاع شش متر، مزیّن به کاشی های فیروزه فام که حدوداً 25 سال قبل از این تعمیر و تجدید شده، در قسمت بالای هر ضلع نام جلاله و زیر آن اسم حضرت محمد صلی الله علیه و آله و پایین تر از آن نام علی علیه السلام با کاشی الوان چیده شده است. این گنبد دارای عنقی نمابندی به ارتفاع دو متر از آجر کاشی تعمیری است. بالای سردر ورودی بقعه، با خط نستعلیق به رنگ زرد و زمینه آبی لاجوردی، چنین نوشته: «بسمه تعالی، آرامگاه امام زادگان ابراهیم بن احمد بن موسی الکاظم علیه السلام، و احمد بن علی بن الحسین علیه السلام». روبه روی درب ورودی امام زاده ابراهیم، مسجدی به نام مسجد مسلم بن عقیل از بناهای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران می باشد. ساختن ضریح آلومینیومی و نصب آن و توسعه صحن و دیوارکشی اطراف آن از اقداماتی است که در این چند سال اخیر صورت گرفته است.
پی نوشت: 1) البانو، به طور تقریبی نوشته شد. چون که عبارت گچ بری خوانا نمی باشد.
2) تاریخ قم، محمد حسین ناصر الشریعة، ص 119؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 368.
3) تاریخ مذهبی قم، علی اصغر فقیهی، ص 27.
4) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 363-362.
5) انجم فروزان، ص 161.
6) ارشاد شیخ مفید، با ترجمه، ج 2، ص 237 - 238.
7) همان.
8) ر.ک. بحار، علامه مجلسی، ج 48، ص 307.
9) همان.

10) الشجرة المباركة فى انساب الطالبيّة، ص 77، سراج الانساب، ص 72.
11) ر.ک. انوار پراکنده، ج 1، ص 283.

امام زاده علی بن جعفر علیهما السلام

ابوالحسن(1)، علی بن جعفر عُرَیضِی به سبب انتسابش به خاندان وحی و امامت، «حسینی»(2)، «هاشمی»(3) و «علوی»(4) خوانده می شد و چون در مدینه رشد یافت، وی را «مدنی» نیز می خواندند.(5) امّا مشهورترین نسبش که بر کسی جز او گفته نمی شود، «عُرَیضی» است. چون بیشتر عمر شریفش در قریه «عُرَیض»(6) (از توابع شهر مدینه) سپری شد و فرزندان وی نیز در آنجا به سر می بردند و به «عُرَیضیون» معروفند.(7)

تباری پاک و معصوم علی بن جعفر در خانواده عصمت و طهارت دیده به جهان گشود. پدر بزرگوارش امام جعفر صادق علیه السلام در سال 83 ه .ق، متولد و در سال 148ه .ق در سن 65 سالگی به تحریک منصور خلیفه عباسی مسموم و شهید شد.(8) امام جعفر صادق علیه السلام هفت فرزند پسر داشت(9) که علی کوچکترین آنها بود. و در اوایل جوانی پدر را از دست داد.(10) و با برادرش امام کاظم علیه السلام رشد و نموّ نمود و به درجات عالی علمی و اخلاقی نایل آمد.(11)

تولد در کتابهای رجالی از تاریخ تولد علی بن جعفر یادی نشده است. امّا با دقت در بعضی از روایات به خوبی آشکار می شود که او از برادرش امام موسی بن جعفر علیه السلام بیش از یک یا دو سال کوچکتر نبوده و سال تولدش نزدیک سالهای 129 یا 130ه .ق می باشد. در روایتی از فیض بن مختار، این گونه نقل شده است که گفت:... روزی در حضور امام صادق علیه السلام از جانشین وی سخن به میان آمد... حضرت برخاست و پرده ای که آویخته بود، بالا زد و پشت پرده رفت. بعد از لحظه ای مرا صدا زد و فرمود: ای فیض، داخل شو. داخل شدم، آن حضرت را در محل عبادت مشغول نماز یافتم. نمازش تمام شد. از قبله رو گرداند، روبرویش نشستم. در این هنگام ابوالحسن (موسی بن جعفر علیه السلام) در حالی که بیش از پنج بهار از عمر شریفش نمی گذشت و تازیانه ای در دستش بود، وارد شد. امام صادق علیه السلام فرزندش را بر زانوی خود نشاند و گفت: پدر و مادرم قربانت! این تازیانه در دستت برای چیست؟! ابوالحسن گفت: برادرم علی را دیدم که این تازیانه در دست دارد و حیوانات را آزار می داد، از دستش گرفتم...»(12) حضرت امام صادق علیه السلام، به دنبال این گفتار امامت فرزندش موسی بن جعفر علیه السلام را تبیین می کند. فیض بن مختار اوّلین کسی است که این خبر را می شنود و نقل می کند. از این روایت معلوم می شود که علی بن جعفر، در آن موقع در سن سه یا چهار سالگی بوده، به طوری که می توانسته با تازیانه حیوانات را

بیازارد. با توجه به اینکه علی بن جعفر کوچکترین فرزند امام صادق علیه السلام است، پس بیشتر از یکی دو سال کوچکتر از امام کاظم علیه السلام نمی باشد. در این صورت، وی هنگام شهادت پدر 18 یا 19 سال داشته است. مامقانی می گوید: «لازمه اینکه علی بن جعفر از پدر بزرگوارش امام صادق علیه السلام حدیث نقل کند؛ این است که وی هنگام رحلت پدر بین 16 تا 20 سال داشته باشد.»(13) پس آنچه را که مؤلف «تاریخ قم»(14) و محدث نوری(15) ذکر کرده اند که وی هنگام وفات پدر، دو سال بیشتر نداشته، بعید است.(16)

پی نوشت: 1) رجال النجاشی، احمد بن علی نجاشی، ص 176.

2) شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، ابو الفلاح عبدالحیّ بن المعاد، ج 2، ص 24.

3) تهذیب التهذیب، احمد بن علی بن حجر العسقلانی، ج 7، ص 293، رقم 502.

4) همان؛ تاریخ الإسلام و وفیات المشاهیر و الأعلام، ذهبی، ج 14، ص 263.

5) رجال الطوسی،ص 241؛ مروج الذهب، مسعودی، ترجمه ابوالقاسم پاینده، ج 2، ص 534 .

6) عُرَیض از قریه های مدینه است که در یک فرسخی آن واقع است. این قریه از آن امام باقر علیه السلام بود، هنگام وفات وصیت کرد که به فرزند بزرگوارش امام صادق علیه السلام داده شود. وی نیز هنگام رحلت به کوچکترین فرزندش، علی، بخشید. وقتی علی بن جعفر بزرگ شد، در آن قریه سکنی گزید (کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 224). اکنون این منطقه جزو شهر مدینه منوره و جانب شمال شرقی آن است و مقبره و مسجد علی بن جعفر در سال 1381 تخریب و جنازه دو نفر به بقیع منتقل شد.

7) مسائل علی بن جعفر و مستدرکاتها، مؤسسة آل البیت، ص 17.

8) اصول کافی، کلینی، ترجمه و شرح سید جواد مصطفوی، ج 2، ص 377؛ تاریخ یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب، ترجمه ابراهیم آیتی، ج 2، ص 373.

9) الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، شیخ مفید، ترجمه رسولی محلاتی، ج 2، ص 200 و 201؛ تاریخ الاسلام، ذهبی، ج 14، ص 263، در عمدة الطالب فی انساب آل ابیطالب، ابن عنبه،ص 184، فرزندان پسر وی را پنج نفر ذکر کرده که یکی از آنها «علی» است و در بعضی کتب دیگر شش نفر و بیشتر ذکر کرده اند. ر.ک: بحارالانوار، ج 47، ص 241 و 242.

10) معجم رجال الحدیث، خویی، ج 11، ص 291 و 292؛ عمدة الطالب، ص 241؛ تاریخ قم، ص 224؛ انجم فروزان، عباس فیض، ص 179.

11) معجم رجال الحديث، ج 11، ص 291 و 292؛ معجم المؤلفين، عمر رضا کحّالة، ج 7، ص 53.
12) اختیار معرفة الرجال، (المعروف برجال الکشی)، محمد بن حسن طوسی، ص 355.
13) تنقیح المقال فی علم الرجال، مامقانی، ج 2، ص 273.
14) تاریخ قم، ص 224.
15) مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، ج 3، ص 626.
16) در تنقیح المقال، ج 2، ص 273 و در «مسائل علی بن جعفر و مستدرکاتها، ص 32»، دو ساله بودن وی هنگام وفات پدرش را به بعضی از دلایل ذکر شده، ناصحیح شمرده اند.

امام هفتم و دیگر برادران علی بن جعفر

تاریخ نویسان مشهور، بر این عقیده اند که علی بن جعفر، دارای شش برادر به نامهای اسماعیل، عبدالله، اسحاق، محمّد، عباس، و امام موسی بن جعفر علیه السلام و سه خواهر به نامهای ام فروه، اسماء و فاطمه می باشد.(1) ولی از این میان امام موسی بن جعفر علیه السلام است که در قدر و منزلت بزرگوارترین فرزند امام صادق علیه السلام شناخته می شود. وی در سال 128ه .ق. در ابواء(2) متولد گردید. آوازه بزرگواریش از دیگر برادران بیشتر بود و در آن زمان از همه سخاوتمندتر و خوشرو و گرامی تر، در عبادت سرآمد مردم عصر و پرهیزگارترین آنان و در فهم و دانش از همگان برتر بود. پس از شهادت امام صادق علیه السلام عموم شیعیان پدرش، به امامت آن بزرگوار معتقد شدند. و در برابرش سر تعظیم فرود آوردند و از پدر بزرگوارش درباره امامت و جانشینی وی روایات و اشارات زیادی نقل کردند.(3) با این همه، امام هفتم در عهد بسیار تاریک و دشوار بعضی از خلفای عباسی چون منصور، هادی، مهدی و هارون با تقیه(4) و سختی می زیست تا اینکه هارون پس از بازگشت از سفر حج به مدینه، دستور داد؛ امام را در حالی که در مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله مشغول نماز بود، گرفته، به زنجیر کشند و زندانی کنند. پس از آن، حضرتش را از مدینه به بصره و از بصره به بغداد بردند و سالها از زندانی به زندان دیگر منتقل کردند تا اینکه در سال 183ه .ق در زندان بغداد، سندی بن شاهک وی را با سم شهید کرد. بدن مطهّر او را در مقابر قریش که هم اکنون شهر کاظمیه نام دارد، دفن نمودند. مدت امامت آن حضرت پس از پدر بزرگوارش 35 سال بود و در روز رحلت 55 سال از عمر شریفش گذشته بود.(5)

اسماعیل اسماعیل، بزرگترین برادر و اوّلین فرزند امام صادق علیه السلام بود که آن حضرت بسیار او را دوست می داشت و نسبت به او بیش از دیگران نیکی و محبّت می نمود. گروهی از شیعه به موجب اینکه او بزرگترین فرزند امام صادق علیه السلام و محبوبترین آنان نزد پدر بود، گمان کردند پس از حضرت او امام و جانشین پدر است ولی اسماعیل در زمان حیات پدر در عُرَیض از دنیا رفت و مردم جنازه اش را از آنجا تا مدینه (در حدود یک فرسخ راه) بر دوش حمل نمودند و نزد امام صادق علیه السلام آوردند. سپس در قبرستان بقیع دفن نمودند. چون امام صادق علیه السلام از دنیا رفت، گروهی به زنده بودن اسماعیل معتقد شدند و او را امام خود دانستند و دسته ای امامت را در فرزندان وی دانستند. این دو دسته را «اسماعیلیه» می نامند.(6)

عبدالله افطح پس از اسماعیل، عبدالله بن جعفر از دیگر برادران خود بزرگتر بود و چون در عقیده متهم به مخالفت با امام صادق علیه السلام بود، نزد پدر مقام و منزلتی مانند دیگر برادران نداشت. عبدالله پس از پدر ادعای امامت کرد و برای اثبات این مدعا به بزرگتر بودنش از برادران دیگر استدلال می نمود. گروهی از اصحاب امام صادق علیه السلام ادعایش را پذیرفتند و ایشان را «فطحیه» لقب دادند. و این لقب بدان علت بود که پاها یا سر عبدالله، افطح (یعنی پهن) بود. چنانکه امام صادق علیه السلام به فرزند عزیزش موسی بن جعفر علیه السلام فرموده بود؛ عبدالله مدتی اندک (هفتاد روز) پس از فوت پدر بزرگوارش درگذشت و چون پسری نداشت که جانشین وی شود معتقدان به وی دانستند که او امام نبوده است. به علاوه که برادرش حضرت موسی بن جعفر علیه السلام وی را در حضور جمعی آزمود تا خود و پیروانش بدانند که او امام نیست. عبدالله پس از مشاهده بی صلاحیتی خود برای عهده داری مقام امامت، و پس از آنکه در پاسخ پرسشهای مردم ناتوان شناخته شد، اگر چه به صراحت اظهار پشیمانی نکرد ولی از ادعاهایش دست برداشت و درحالی درگذشت که هنوز برخی او را امام می پنداشتند.(7)

اسحاق بن جعفر وی مردی دانشمند و شایسته و پارسا بود و اهل حدیث از او احادیثی نقل کرده اند.

محمد بن جعفر مردی با سخاوت و دلاور بود. روزها، یک روز روزه می گرفت و یک روز افطار می کرد. وی معتقد بود که امام کسی است که با شمشیر خروج کند. همسرش خدیجه، دختر عبدالله بن الحسین می گوید: نشد روزی که محمد با جامه ای از خانه بیرون رود و آن را به مستمندان نپوشاند. و چنان بود که روزی یک گوسفند برای واردین و مهمانان خود می کشت. وی در زمان مأمون در خراسان از دنیا رفت.

عباس بن جعفر او نیز مردی دانشمند و شریف بود.(8)

پیرو حق در ایام امامت امام کاظم علیه السلام، گروههای زیادی چون اسماعیلیه(9)، سمیطیّه(10)، فطحّیه و ... به وجود آمدند و نیز جوّ اختناق پیش آمده از سوی حاکمان وقت باعث شده بود که تشخیص حق یعنی امامت موسی بن جعفر علیه السلام کار آسانی نباشد. امّا علی بن جعفر، حقیقت را یافته و هرگز از برادر بزرگوارش امام کاظم علیه السلام جدا نشد.

همگام برادر علی بن جعفر نه تنها همراه و خدمتگزار برادرش موسی بن جعفر علیه السلام بود بلکه او را امام، جانشین و برترین فرزند پدر خویش می دانست. محمد بن ولید می گوید: علی بن جعفر علیه السلام گفت: از پدرم جعفر بن محمّد علیه السلام شنیدم که به گروهی از نزدیکان و اصحاب خود می فرمود: وصیت مرا درباره فرزندم موسی بپذیرید. زیرا او

برترین فرزندان و یادگار من و جانشین من و پس از من حجّت خدای تعالی بر همه مردم است.(11) او در استفاده و بهره گیری احکام و اصول دین از برادر بزرگوارش کوشا بود و پاسخهای مسائل بسیاری را نقل کرده که خود از آن بزرگوار شنیده بود.(12) وی می گوید: همگام با برادرم در حالی که اهل و عیالش را همراه داشت، چهار مرتبه پیاده به عمره مشرف شدم. یک بار 26 روز، بار دگر 25 روز، دگر بار 24 روز و آخرین بار 21 روز طول کشید.(13)
پی نوشت: 1) الارشاد، ج 2، ص 200 و 201؛ بحارالانوار، ج 47، ص 241 و 242 و المناقب، ابن شهرآشوب، ج 4، ص 280.
2) ابواء: نام قریه ای بین مکه و مدینه است.
3) الارشاد، ج 2، ص 206.
4) تقیه یعنی هدف را با زیرکی خاص دنبال کردن و از دشمن حذر نمودن.
5) الارشاد، ج 2، ص 207؛ شیعه در اسلام، سید محمدحسین طباطبایی، ص 140؛ کتاب الغیبة، شیخ طوسی، ص 24. در مروج الذهب، مسعودی، ج 3، ص 365 سال شهادت وی را 186ه .ق ذکر کرده است.
6) الارشاد، ج 2، صص 202 - 201.
7) ر.ک: فرهنگ فرق اسلامی، ص 352 و 353؛ منتهی الآمال، ج 2، ص 296 و 297.
8) ر.ک به الارشاد، ج 2، صص 202 - 206؛ بحارالانوار، ج 47، صص 242 - 241؛ فرق الشیعة، نوبختی، ترجمه جواد مشکور، صص 113 - 111.
9) اسماعیلیه: لقبی است برای همه فرقه هایی که به امامت اسماعیل پسر امام جعفر صادق علیه السلام و پسرش محمد بن اسماعیل قائل بودند. شعبه هایی از این فرقه به نامهای دیگری چون؛ قَرامطه، تعلیقات، باطنیه، سبعیه و ملاحِده نیز خوانده شده اند. (فرق الشیعة نوبختی، ترجمه و تعلیقات محمدجواد مشکور، ص 101، زیرنویس.)
10) سمیطیه: گروهی که بعد از امام صادق علیه السلام بر امامت محمد بن جعفر علیهما السلام ملقب به دیباج و فرزندانش گردن نهادند و به نام پیشوای خود، یحیی بن ابی سمیط نامیده شدند. (فرق الشیعة، ص 112).
11) الارشاد، شیخ مفید، ترجمه رسولی محلاتی، ج 2، ص 212.
12) همان؛ عمدة الطالب فی انساب آل ابیطالب، ص 241.
13) قرب الاسنادعبدالله بن جعفر حمیری، ص 122.

سایر شهرها

دیباچه

پس از وفات حضرت معصومه علیها السلام در شهر قم، بسیاری از سادات عالی مقام و امام زادگان بزرگوار که برای دیدار حضرت امام رضاعلیه السلام و جهات مختلف دیگر از مدینه و عراق وارد ایران شده بودند در قم سکونت گزیدند. زیرا قم در آن روزگار مرکز شیعیان و طرفداران خاندان نبوت بود، و پس از وفات، در جوار کریمه اهل بیت حضرت معصومه علیها السلام و در اطرف و اکناف شهر قم به خاک سپرده شدند. نوشتار حاضر اسامی این امام زادگان به ترتیب حروف الفبا می باشد.

الف

آمنه خاتون

سلسله نسب: از احفاد امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای فُرْدو(1) 1) 1.تربت پاکان، ج 1، ص 17 - 18؛ کامل الزیارات جعفر بن قولویه، ص 267؛ عیون اخبار الرّضا، محمد بن علی بن بابویه، ص 267؛ کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد، ترجمه حسن بن علی، ج 2، ص 213. و ص 215 و 214.
2. تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

ابراهیم

سلسله نسب: احتمالاً از احفاد جعفر بن امام علی النّقی علیه السلام و بعضی از اهالی او را از نوادگان امام عسکری علیه السلام می دانند. (این نسب وجهی ندارد). محل دفن: در فاصله 10 متری بقعه خدیجه خاتون در 30 کیلومتری قم در جاده قدیم قم - اصفهان. نزدیک روستای خدیجه خاتون. ویژگی ها: بقعه نام برده یک اتاق تقریباً 5*4 متر است که در بقعه هیچ نوشته و آثاری به چشم نمی خورد. ولی مشهور است که در این بقعه وی باامامزاده اسماعیل پهلوی هم می باشند. (1) 1) با مشاهده حضوری و تحقیق از اهل محل و تربت پاکان ج 2، ص 206 و گنجینه دانشمندان ج 2 ص 434.

ابراهیم (شاه ابراهیم)

سلسله نسب: از نوادگان امام باقر علیه السلام و بعضی او را فرزند بلافصل امام باقر دانسته اند. محل دفن: در روستای شاه ابراهیم از مزارع قهستان نزدیک کیکوهه و سیرویه. ویژگی ها: بنای کنونی این مزار از دوره صفوی است. گنبد به بلندی 7 متر هرمی برجی، آراسته به کاشی فیروزه ای. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 178 - 182، گنیجینه آثار قم و تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 138، ج 2، ص 313.

ابراهیم (شاه زاده ابراهیم)

محل دفن: در بخش خلجستان، روستای دستگرد (دستجرد) ویژگی ها: بنایی ساده، با گنبدی مخروطی از نیمه دوم دوره صفوی.

ابراهیم (شاه زاده ابراهیم)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوند از مزارع ورجان (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141

ابراهیم

محل دفن: روستای ابرجس از توابع کهک(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

ابراهیم (شاه زاده ابراهیم)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوند از مزارع ورجان (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

ابراهیم بن احمد

کنیه: ابوالقاسم لقب: موسوی سلسله نسب: ابوالقاسم ابراهیم بن احمد (شاه چراغ)، بن موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: در جهت شرق قم، اواخر خیابان چهارمردان، مقابل گلزار شهدای در بهشت، روبه روی مشهد منسوب به علی بن جعفر.(1) 1) ر. ک: گنجنیه آثار قم، ج 2، ص 362 - 363. و انجم فروزان، عباس فیض، ج 1، ص 161.

ابراهیم بن احمد

لقب: سجّادی سلسه نسب: ابراهیم بن احمد بن محمّد بن حسین بن حسن بن علی الاصغر بن الامام زین العابدین علیه السلام محل دفن: نزدیک مشهد علی بن حسن علوی عریضی (معروف به علی بن جعفر) نزدیک نهر سعد. ویژگی ها: بعضی وی را همراه پدرش ابوالعباس احمد در بقعه ای مجاور بقعه علی بن جعفر مدفون می دانند. (1) 1) ر. ک: گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 362، 363. و انجم فروزان: ص 161.

ابراهیم بن محمد

کنیه: ابو اسماعیل لقب: بخشی و بعضی وی را (عسکری) لقب داده اند. تولد و وفات: وفات حدود سال 400 ه . ق. سلسه نسب: ابواسماعیل ابراهیم، بن ابو جعفر محمّد. ابن ابی طالب المحسن، بن ابی الحسن ابراهیم العسکری، بن موسی الثّانی ابی السُّبحه، بن ابراهیم المرتضی، بن الامام موسی بن جعفر علیه السلام. محل دفن: در جهت غرب قم نزدیک ایستگاه راه آهن، در کنار پدر بزرگوارش ابی جعفر محمد بن محسن. زیر یک گنبد و بارگاه. ویژگی ها: عالم و محدّثی بزرگ و صاحب تألیفات مانند «الامامة » و «القضاء» و دارای گنبد و بارگاه.(1) 1) ر . ک: عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ابن عنبه، ص 183-194، گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 262 - 265. و منتهی الامال، ج 2، ص 254 و رجال سید بحر العلوم، ج 1 ، ص 424.

ابو جعفر

کنیه: ابو جعفر سلسله نسب: ابو جعفر فرزند یحیی صوفی ابن جعفر بن امام علی النقی علیه السلام محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران(1)

1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 562 و جدی فروزان، ص 118.

ابوطالب (شاه زاده ابوطالب)

محل دفن: روستای کاسوا از توابع خلجستان (1) 1) سیمای قم، ص 94.

ابوطالب

محل دفن: روستای کهندان از توابع خلجستان در کنار امام زاده حسین

احمد (شاه زاده احمد)

سلسله نسب: از اولاد احمد بن موسی (شاه چراغ) محل دفن: مزرعه «نوره» از مزارع فُردَو (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

احمد (شاه زاده احمد)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن:روستای سیرو، سه فرسخی قم(1) نام: احمد (امام زاده احمد) محل دفن: روستای کاسوا، از توابع خلجستان (2) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.
2) سیمای قم، ص 94.

احمد بن اسحق

لقب: موسوی سلسله نسب: احمد بن اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: خیابان آذر، روبروی میدان کهنه (میدان زکریا بن آدم) در کنار مرقد امام زاده حمزه. ویژگی ها: روی قبر مربعی برجسته به ارتفاع یک متر کاشی کاری شده، با کاشی های ملوّن، وسط آن روی قبر سلسله نسب با خط نستعلیق نوشته شده و روی آن ضریح مشبّک از جنس آلومینیوم. و زیر سقف گنبد آئینه کاری شده و در کمربندی گنبد، با خط زرد بر زمینه آبی چنین نوشته: «این بنا با همّت حاج میرزا علی بزرگ زاده و کمک افراد خیّر در سال 1397 ق به اتمام رسید، با معماری حاج مهدی خداداد». فیض می گوید: آنچه محدث قمی در منتهی الامال احتمال داده که محل دفن وی مقابل مسجد امام حسن عسکری در مقبره معروف به ناصر الدین دفن باشد، وجهی ندارد. (1) 1) بدر فروزان، ص 15.

احمد بن ابراهیم

سلسله نسب: احمد بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: در بقعه ای متصل به بقعه شاه زاده حمزه. (1) (1)

انوار المشعشعین، ج 1 ،ص 538.

احمد بن ابی الخیر محمّد

کنیه: ابوالحسین سلسله نسب: ابو الحسین احمد بن ابی الخیر محمّدبن علی بن عمربن حسن الافطس ابن علی الاصغر ابن امام زین العابدین (ع) (پدر امام زاده خاک فرج ابوالقاسم علی حارث) محل دفن: در اواخر خیابان خاک فرج، نزدیک مزار وادی السلام، در بقعه فرزندش ابوالقاسم علی حارث نزدیک داروخانه و بیمارستان الهادی. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 281، عمدة الطالب، ص 237.

احمد بن حسن

کنیه: ابو علی وفات: پنج شنبه ماه ربیع الآخر سال 371 ه ق. سلسله نسب: ابوعلی احمد بن ابو محمد حسن بن احمد الخطیب الشجری، ابن علی بن محمد بن عمر الشجری ابن علی بن عمر الاشرف ابن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: مزار بابلان در اطراف حرم حضرت معصومهعلیها السلام. ولی از قبر وی اثری نیست و جزو بیوتات حرم مطهّر گردیده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393. انوار المشعشعین، ج 1 ص 508.

احمد بن علی

کنیه: ابو علی لقب: الخطیب الشجری سلسله نسب: ابو علی احمد الخطیب الشجری ابن علی بن محمد بن عمر الشجری ابن علی بن عمر الاشرف ابن امام زین العابدین علیه السلام. محل دفن: مزار بابلان در اطراف حرم حضرت معصومه علیها السلام ولی از قبر وی اثری نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393، انوار المشعشعین، ج 1 ،ص 507.

احمد بن قاسم

محل دفن: روستای ابرجس از توابع کهک(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف.

احمد بن قاسم

کنیه: ابو الحسین سلسله نسب: ابو الحسین احمد بن قاسم بن احمد شعرانی، فرزند علی بن جعفر عریضی. محل دفن: مقبره مالون در جنوب قم در محل دروازه قلعه ویژگی ها: پرهیزکار، عابد، که همراه خواهرش، فاطمه از مدینه به قم آمد و بعضی نقل کرده اند اواخر عمر بر اثر آبله نابینا شد. دارای بقعه و بارگاه.(1) 1) مهاجران آل ابی طالب، ص 337، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 374 - 375، منتهی الآمال، ج 2، ص 187.

احمد بن محمد

کنیه: ابو عبد الله وفات: پنج شنبه، نیمه ماه صفر 358 ه . ق. سلسله نسب: ابو عبد الله احمد بن ابی علی محمد اعرج بن احمد بن موسی مبرقع محل دفن:خیابان آذر، در بقعه چهل اختران. یا در بقعه موسی مبرقع در کنار بقعه چهل اختران ویژگی ها: وی نقابت سادات قم را عهده دار بود.
(1) 1) منتهی الامال، ج 2، ص 620، جدی فروزان، ص 122.

احمد بن محمد

کنیه: ابو العبّاس سلسله نسب: ابو العباس احمد بن محمد بن حسین بن حسن بن حسین بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: اواخر خیابان چهارمردان، روبروی گلزار شهدای «در بهشت» روبروی مشهد علی بن جعفر، در کنار امامزاده ابراهیم بن احمد بن موسی زیر یک گنبد و بارگاه. اما با تحقیقی که فیض درکتاب گنجینه آثار قم نموده است (1) و قائل شده به اینکه در مجاورت علی بن حسن (معروف به علی بن جعفر) به فاصله 5 متری بقعه ای وجود دارد که در آن ابو العباس احمد مدفون می باشد و در بقعه شاه زاده ابراهیم نمی باشد و شواهدی بر آن اقامه نموده است. و وفات وی را بعد از سال های 316 هجری قمری در عهد سلطنت رکن الدوله می دانند.(2) 1) ر.ک: انجم فروزان، عباس فیض، ص 161 و گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2 ص 362 - 363، تربت پاکان، ج 2، ص 92.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 490 - 492.

احمد بن موسی

کنیه: ابو علی سلسله نسب: ابو علی احمد بن موسی مبرقع محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566، لب الانساب، ص 585.

اسحق

محل دفن: روستای لنگرود(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف استان قم.

اسحق

محل دفن: روستای ونارج از توابع کهک(1) 1) همان.

اسحاق (شاه زاده اسحق)

محل دفن: روستای نایه، از توابع خلجستان

اسماعیل

کنیه:ابوالمعالی لقب: سید سر بخش وفات: 617 ه . ق. سلسله نسب: شاه زاده ابو المعالی اسماعیل بن عبد الله بن حسین بن محمّد بن حسین بن احمد بن محمد عزیزی بن حسین بن محمد اطروش بن علی بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن امام صادق علیه السلام محل دفن: خیابان آذر، مقابل چهل اختران، در محلّه ای موسوم به سید سربخش. ویژگی ها: وی از اعاظم نقباء و شرفاء و فضلای سادات در خطه خراسان بود. (1) نقابت نقباء سادات برگزیده شد. وی به علت مسبب بودن در عدم تسلیم مردم نیشابور در مقابل حمله امیر زاده «جته نویان» سرش را از تن جدا کردند و تن وی را در خانه مسکونیش در محلّه (رضا آباد) به خاک سپردند. و بعداً سروی را به آن ملحق کردند و معروف شد به سید سربخش، وی بعد از ویرانی قم به شهادت رسید. (2) 1) الشجرة المبارکة، ص 106، و انساب فخری، ص 27.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 384، 389.

اسماعیل

سلسله نسب: از نوادگان امام جعفر صادق. ظاهرعلیه السلام اً نسب شریفش: اسماعیل بن احمد بن الحسین الجذوعی ابن احمد صاحب السجادة ابن حسن (حسین نابی) ابن احمد بن علی العریضی ابن امام جعفر صادق علیه السلام. محل دفن: در دامنه کوه بیرقان در روستای شاه اسماعیل از توابع شهر کهک.(1) ویژگی ها: بنا بر اطلاعیه ای که این اواخر بر در و دیوارهای چندین امام زاده نصب شده چنین آمده: مرحوم میرزای قمی نگاشته اند: محقق قمی صاحب قوانین اعلی الله مقامه از جهت آن که نسب شاه اسماعیل بر ایشان معلوم نبود به زیارت او نمی رفتند. بلکه مردم را هم از زیارت او منع می نمودند، تا شبی آن امام زاده بزرگوار را به هیبتی بسیار خوش و ریش سفید در خواب می بیند که به ایشان می فرماید خودت که به زیارت ما نمی آیید هیچ، چرا مردم را از زیارت ما منع می کنی. از آن به بعد سالی یک مرتبه آن جناب به آستان مبارک آن امام زاده مشرّف می شدند و زیارت می کردند. بدین جهت رغبت و نیل اهالی قم بدان آستان مبارک زیاد شد و هر سالی یک مرتبه غالب اهالی قم درایام پاییز بدان آستان مشرف می شدند.(2) کتاب منتخب البلاد و تاریخ قم. و در کارتی که عکس بارگاه امام زاده اسماعیل چاپ شده چنین آمده: آستان مقدس امام زاده اسماعیل و امام زاده حمزه از فرزندان امام صادق علیه السلام و امام زاده محمد فرزند موسی بن جعفر علیه السلام، روستای شاه اسماعیل، کهک. 1) تربت پاکان، ج 2، ص 190، گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 294.

2) این داستان در تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 137، آمده است.

اسماعیل

سلسله نسب: احتمالاً از احفاد جعفر بن امام علی النقی علیه السلام می باشد. محل دفن: در فاصله 10 متری بقعه خدیجه خاتون نزدیک روستای خدیجه خاتون، در 30 کیلومتری قم در جاده قم - اصفهان می باشد. ویژگی ها: وی در کنار امام زاده ابراهیم در یک بقعه ساده در اطاقی 5*4 متری مدفون می باشد. (1) 1) با مشاهده حضوری و تحقیق از اهل محل و گنجینه دانشمندان،ج 2، ص 434.

اسحق بن موسی

سلسله نسب: اسحق بن موسی بن اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن امام موسی کاظم علیه السلام محل دفن: ظاهراً در روستای «مِیَم» در حدود 30 کیلومتری قم. ویژگی ها: در سال 1280 قمری بر اثر خواب یکی از بزرگان و کندن زمین و دیدن بدن سالم بر آن قبه و بارگاه ساختند. (1) 1) جدی فروزان، ص 19، «مِیَم» بر وزن عنب قریه معتبری است در کوهستان قم که در قدیم تاکستان های فراوانی داشته. و آنجا را «می یم» یعنی دریای می می خواندند. تربت پاکان، ج 2، ص 189.

ام احمد

سلسله نسب: ام احمد دختر موسی مبرقع محل دفن: در جوار حرم حضرت معصومه علیها السلام ویژگی ها: برخی معتقد هستند که وی همان ام محمّد است. (1) 1) گنجینه آثار قم، چ 1، ص 393، ریاحین الشریعه، ج 3، ص 359.

امّ سلمه

محل دفن: روستای نایه،از توابع خلجستان(1) 1) سیمای قم، ص 94

ام کلمه

محل دفن: روستای نایه از توابع خلجستان(1) 1) سیمای قم، ص 94.

ام محمّد دختر محمد بن علی (امام جواد علیه السلام)

کنیه: ام محمّد سلسله نسب: ام محمد بنت محمد بن علی الجواد علیه السلام محل دفن: درمزار بابلان در روضه حضرت معصومه علیها السلام ویژگی ها: دارای فضل و کمال، همراه دو خواهرش، زینب و میمونه بعد از رحلت حضرت معصومه علیهاالسلام از کوفه به قم آمدند. (1) 1) ر. ک: کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد، ترجمه حسن بن علی، ص 216.
اعیان الشیعه، سید محسن امین، ج 3، ص 268، در تاریخ قم، محمد حسین، ناصر الشریعه، ص 122 چنین آمده: وی دختر احمد بن ابو علی محمد بن احمد بن موسی بن محمد بن علی الرّضا علیه السلام که روز پنج شنبه، 21 ربیع الثانی سال 343 قمری وفات کرد. انوار المشعشعین، ج 1، ص 505.

ام محمد

سلسله نسب: ام محمد دختر موسی مبرقع. محل دفن: احتمالاً درمزار بابلان در روضه حضرت معصومه علیهاالسلام(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 392؛ انوار المشعشعین، ج 1، ص 504.

ام محمّد

تولد و وفات: 343 ه ق. سلسله نسب: ام محمد دختر احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 3، ص 561 - 566.

ام قاسم

سلسله نسب: ام قاسم دختر علی کوکبی محل دفن: در مزار بابلان، در نزدیکی حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393، انجم فروزان، ص 62.

ام کلثوم

سلسله نسب: ام کلثوم، دختر محمد بن احمد بن موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: چهل اختران، خیابان آذر قم. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566.

ام سلمه

سلسله نسب: ام سلمه، بنت محمد بن احمد بن موسی مبرقع، فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: چهل اختران،خیابانآذر قم. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566.

ام حبیب

کنیه: ام حبیب سلسله نسب: ام حبیب دختر احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر قم، چهل اختران، در جوار محمد بن موسی مبرقع، یا مزار بابلان در جوار حضرت معصومه علیها السلام. ویژگی ها: وی همراه فرزندان برادرش محمد اعرج از کوفه به قم آمد: وی بانویی پرهیزکار بود. (1) 1) انجم فروزان، عباس فیض، ص 62. تЏΘЋǗقم، حسن بن محمد، ص 218، ریاحین الشریعه، ج 3، ص 371.

اهل علی

محل دفن: آبادی کوشک نصرت: از توابع بخش مرکزی قم. (1) 1) سیمای قم، ص 95.

امین الدّین

سلسله نسب: از احفاد امام زین العابدین علیه السلام محل دفن:روستای فُرْدو (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

بُرَیهه

سلسله نسب: بُرَیهه دختر علی بن جعفر بن امام هادی علیه السلام، همسر محمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، چهل اختران. ویژگی ها: وی همسر محمد بن موسی مبرقع است.بعضی وی را دختر جعفر بن امام هادی علیه السلام و همسر موسی مبرقع معرفی نموده اند. (1) 1) جدی فروزان، ص 96؛ ریاحین الشریعه، ج 4، ص 79.

بُرَیهه

سلسله نسب: بُرَیهه دختر ابو علی محمد بن احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، چهل اختران. ویژگی ها: وی همراه خواهرانش فاطمه و ام سلمة و ام کلثوم و پدرش ابو علی محمّد در بقعه چهل اختران مدفون می باشند. (1) 1) ریاحین الشریعه، ج 4، ص 80، تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 216.

پیرحسن

محل دفن: شهر قم، قسمت غربی رودخانه کوه یزدان روبروی قلعه صدری(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

تاج الدّین

سلسله نسب: از اولاد امام موسی کاظم علیه السلام محل دفن:روستای سیرو، سه فرسخی قم(1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

جعفر (شاه زاده جعفر)

محل دفن: روستای ویزجان، از توابع جلستان (1) 1) سیمای قم، ص 94.

جعفر (شاه زاده جعفر)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوته از مزارع ورجان. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

جعفر (شاه زاده جعفر)

سلسله نسب: فرزند بلافصل امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای «گیو» در نزدیکی قریه دستجرد از توابع جلستان. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 206.

جعفر (شاه زاده جعفر)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای «راهجرد» آغاز راه فرعی روستا، از راه قم - اراک. بنای بقعه از سنگ و گچ به صورت برجی، از آثار قرن ششم و هفتم. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 208، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 211.

جعفر (شاه جعفر موسوی)

لقب: موسوی تولد و وفات: شهادت در سال 617 ق در فتنه امیر زاده «جته نویان» در قتل عام قم به وسیله یورش سپاه چنگیزی. سلسله نسب: سید جلیل شاه جعفر موسوی که از نقباء و شرفای علویه در اواخر قرن ششم و اوائل قرن هفتم بوده و شجره نامه اش در دسترس نیست . ولی احتمالاتی در سلسله نسبب وی داده شده: مثل: جعفر بن علی بن حمزه بن احمد بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبد الله الباهر بن امام سجاد علیه السلام. احتمال دیگر: جعفر الشعرانی، بن الحسین (پدر شاه زاده محمد جمال) بن علی بن محمد دیباج بن امام صادق علیه السلام و احتمال دارد : جعفر بن حسین بن علی بن محمد بن امام جعفر صادق علیه السلام باشد که در کتب نسب شناسی تمام این احتمالات تصنیف شده بر کتیبه کاشی فیروزه رنگ چنین نوشته شده: «هذا مشهد طاهر المطهّر الشهید جعفر بن امام جعفر صادق بن الباقر بن امام علی زین العابدین بن امام حسین بن امام المظلوم امیر المؤمنین سید الوصیین صلوات الله علیهم اجمعین فی تاریخ محرم سبع و ستین و ستمأه 677 » محل دفن: خیابان شاه ابراهیم در جهت غربی شهر قم، نزدیک امام زاده شاه ابراهیم در محله مزدیجان.(1) 1) انجم فروزان، ص 223، انوار المشعشعین، ج 2، ص 154 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 255.

جعفر (معروف به شاه زاده جعفر غریب)

لقب: دقاق سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام احتمالاً: جعفر دقاق بن محمد بن احمد بن هارون بن امام موسی کاظم علیه السلام محل دفن: در 3 کیلومتری شرقی قم، نزدیک قبرستان بقیع، و نزدیک مسجد مقدس جمکران. ویژگی ها:جدیداً تعمیر شده و ضریح آلومینیوم مشبک به رنگ مشکی بر روی قبرنصب شده، تا یک متری دیوار داخل بقعه سنگ و بقیه با گچ سفید شده و سقف داخل گنبد به رنگ سبز کم رنگ می باشد. تا چندی قبل این امام زاده در وسط یک باغ پر درختی قرار داشت و راه ورودی به امام زاده باریک بود. در این اواخر که در نزدیکی جاده قدیم - جمکران قرار گرفته اطراف امام زاده را تستطیع نمودند و امکانات رفاهی برای مسافرین و زائرین در آن جا ایجاد شده است. (1) 1) بدر فروزان، ص 56، انجم فروزان، ص 225، گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 254.

جعفر بن ناصر الدین محمد

سلسله نسب: شاه زاده جعفر فرزند ناصر الدین محمد بن ابی الفضل احمد بن ابی القاسم حمزة الاصم ابن عبدالله بن حسین بنفسج ابن اسماعیل ابن ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام زین العابدین علیه السلام احتمال دیگر: وی فرزند علی بن حمزة بن احمد بن محمد بن اسماعیل بن عبد الله الباهر ابن امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای گرگاب، نزدیک جمکران، در چند متری بقعه هادی و مهدی و ناصر الدین محمد. (1)

1) بنا بر تابلویی از تحقیقات شیخ هادی نوارئی یگانه تربت پاکان، ج 2، ص 167، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 289.

شاه زاده جمال غریب

لقب: معروف به جمال زینب سلسله نسب: شاه زاده جمال از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام احتمالاً محمّد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن امام جعفر الصادق علیه السلام محل دفن: جاده کاشان جنب قبرستان بقیع. ویژگی ها: بر اثر « خواب نما» پدیدار شده است. (1) 1) انوار المشعشعین، ج 2، ص 195، تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 132، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 523 - 519، تربت پاکان، ج 2، ص 162.

جمال الدین محمد بن علی

لقب: جمال الدین تولد و وفات: در قرن هشتم سلسله نسب: سید جمال الدین محمد بن علی بن محمد بن محمد بن حسن بن زید بن داعی بن مهدی بن اسماعیل بن حسن بن محمد بن نجم بن حسین بن علی بن حسن بن حسین بن حسن الأفطس بن علی الأصغر بن امام زین العابدین علیه السلام که در سر در ورودی امام زاده نوشته شده، امام زاده محمد جمال الدین از احفاد امام موسی کاظم علیه السلام است. محل دفن: جاده اراک، اول اتوبان کمربندی شهر قم. (1) ویژگی ها: دو امام زاده دیگر نیز به اسم «جمال» در قم و اطراف آن مدفون می باشند که در فهرست ذکر شده است و مرحوم ناصر الشریعه: احتمال داده که این بقعه متعلق به امام زاده محمد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد بن دیباج ابن امام جعفر صادق علیه السلام باشد. (2) 1) سراج الانساب، ص 165، انوار پراکنده ج 1، ص 574.
2) تربت پاکان، ج 2، ص 162.

جمال الدین

سلسله نسب: احتمالاً: شاه زاده محمد جمال بن جعفر بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن اما جعفر صادق علیه السلام. محل دفن: در خارج دهکده لنجرود (لنگرود) 20 کیلومتری شهر قم، سر راه کاشان. (1) 1) انجم فروزان، ص 225، گنجینه آثار قم، ج 2،ص 523، تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

حسن بن احمد الخطیب

کنیه: ابو محمد وفات: دو شنبه 9 صفر 349 ه ق. سلسله نسب: ابو محمد حسن بن احمد الخطیب الشجری ابن علی بن محمد بن عمر الشجری ابن علی بن عمر الاشرف ابن امام زین العابدین علیه السلام. محل دفن: مزار بابلان در اطراف حرم حضرت معصومه علیها السلام ولی از قبر وی اثری نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393، انوار المشعشعین، ج 1، ص 58.

حسن

سلسله نسب: از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای قمرود، در بقعه شش امام زاده در کنار رقیه، خالد، حمزه، قاسم، محمد.
(1) 1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 363؛ تربت پاکان، ج 2، ص 169.

حسن بن ابو عبد الله حسین

کنیه: ابو محمد سلسله نسب: ابو محمد حسن بن ابو عبد الله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: بلوار 15 خرداد، نزدیک بقعه شاه سید علی، که قبلاً آن را اراضی جمر و سعد آباد می نامیدند در بقعه چهار امام زاده، نزد پدرشان و دو برادر دیگر معروف به اسم خادم آنها امام زاده «ملّا آقا بابا» (1) 1) انساب مجدی، ص 220 ؛ عمدة الطالب، ص 379، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 497.

حسین (شاه زاده حسین)، بعضی وی را حسن نامیده اند.

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای نیوند از مزارع ورجان (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 740.

حسین

محل دفن: روستای کهندان از توابع قاهان بخش خلجستان(1) در کنار امام زاده ابوطالب 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

حسین

محل دفن: روستای فردو از توابع بخش کهک(1) 1) همان.

حسین بن احمد

کنیه: ابو عبد الله سلسله نسب: ابو عبد الله حسین بن احمد بن علی بن جعفر عریضی، و بعضی: ابو عبد الله حسین بن احمد بن حسین بن احمد شعرانی ابن علی بن جعفر عریضی دانسته اند. محل دفن: در قم وفات کرده اما محل دفن معلوم نیست. (1) 1) انوار پراکنده ج 1 ،ص 293 از کتاب تاریخ قم...؛مهاجران آل ابیطالب، ص 337.

حسین بن احمد

کنیه: ابو عبد الله سلسله نسب: حسین بن احمد بن اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن امام موسی کاظم علیه السلام پدر بزرگوار شاه زاده حمزه که در قم مدفون است. محل دفن: مرحوم فیض قائل است که در بقعه فرزندش شاه زاده حمزه در خیابان آذر مقابل میدان کهنه مدفون است. (1) 1) بدر فروزان، ص 15 ؛ انوار پراکنده، ج 1، ص 361؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 441.

حسین بن الحسیشن

لقب: سید ابو الحسن سلسله نسب: سید ابو الحسن حسین بن الحسین بن جعفر بن محمد بن اسماعیل بن امام جعفر صادق علیه السلام محل دفن: در مزار بابلان، نزدیک مرقد مطهر حضرت معصومه علیها السلام. الآن اثری از قبر وی مشهود نمی باشد و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 395... انوار المشعشعین، ج 1، ص 505.

حسین بن علی

سلسله نسب: حسین فرزند شاه زاده سید علی (مدفون در خارج دروازه ری - خیابان 15 خرداد) ابن احمد بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر بن عبد الله بن جعفر بن محمد حنفیّه (بن علی بن ابیطالب علیه السلام)
محل دفن: در قبرستان محمدیّه درجوار فرزندش عباس بن حسین.(1) 1) انجم فروزان، ص 145، عمدة الطالب، ص 321؛ تاریخ قم، ص 235، 236.

حسین بن علی

کنیه: ابو عبد الله سلسله نسب: سید جلیل القدر شاه زاده ابو عبد الله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: بلوار 15 خرداد، در نزدیکی بقعه شاه سید علی، که قبلاً آن را اراضی جمر و سعدآباد می نامیدند در بقعه چهار امام زاده که سه نفر دیگر فرزندان وی می باشند و معروف به اسم خادم آنها (ملا آقا بابا). (1) 1) انساب مجدی، ص 220، عمدة الطالب، ص 379، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 497.

حلیمه خاتون

سلسله نسب: از اولاد احمد بن موسی (شاه چراغ) محل دفن: در مزرعه نوره از مزارع فردو (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

حلیمه

سلسله نسب: از نوادگان امام محمد باقر علیه السلام محل دفن: روستای وشنوه. در کنار بقعه زینب، هادی، شهر بانو و... بعضی معتقدند وی همسر هادی است. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 140؛ تربت پاکان، ج 2، ص 195؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 594.

حلیمه دختر موسی

سلسله نسب: حلیمه دختر ابوالحسن موسی بن احمد ابو عبد الله، بن ابو علی محمد بن ابو علی احمد بن موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: روستای علی آباد نزدیک روستای چاله گنبد، حدود 15 کیلومتری در روستای قلعه جم (سه راه جاده قدیم اصفهان) با فاصله 17 کیلومتری از امام زاده عبد الله. ویژگی ها: وی در کنار برادرش امام زاده یحیی زیر یک گنبد و در یک ضریح آلومینیومی مدفون می باشد.(1) 1)

المجدی فی انساب الطالبین، ص 129 - 127؛ منتقلة الطالبیة، ص 57.

حلیمه

محل دفن: روستای دستگرد، از بخش خلجستان، نزدیک بقعه شاه زاده ابراهیم. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 190، و تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

حلیمه

سلسله نسب: از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: در بقعه چهار امام زاده - واقع در روستای لنجرود، در قهستان قم در کنار بقعه خواهرش زینب. ویژگی ها: روی صندوق مزارش کتیبه ای با صلوات کبیره و تاریخ «غرّة شهر جمادی الاولی سنة اثنتین و ثلاثین و الف من هجرة النبویه صلی الله علیه و آله العبد نور الله بن حبیب الله» نوشته شده.(1) 1) ارشاد مفید، ج 2، ص 236 و گنجینه آثار قم، ج 2، ص 518 و تربت پاکان، ج 2، ص 175.

حلیمه خاتون

محل دفن: روستای نایه از توابع خلجستان(1) 1) سیمای قم، ص 94.

حمزة بن احمد الرّخ

لقب: القمی سلسله نسب: حمزة بن احمد الرّخ بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبد الله الباهر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: مزار بابلان، در مقبره حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام. الآن اثری از قبر وی معلوم نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده. (1) 1) گنجینه آثار قم، ص 393 و انوار المشعشعین، ج 1، ص 506.

حمزة

سلسله نسب:احتمالاً حمزة فرزند ابو الحسن محمد صورانی بن حسین بن اسحق بن امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای قمرود، در بقعه شش امام زاده، پهلوی رقیه، خالد، حسن، قاسم، محمد. (1) 1) دائرة المعارف تشیع ج 3، ص 363 و تربت پاکان، ج 2، ص 169.

حمزه بن شاه زاده اسماعیل

سلسله نسب: از احفاد علی بن جعفر عریضی فرزند امام صادق علیه السلام محل دفن: در روستای شاه اسماعیل در دامنه کوه بیرقان (بید قان) از توابع شهر کهک در کنار پدرش شاه زاده اسماعیل. (1) 1) گنجنیه آثار قم، ج 2، ص 294.

حمزة بن حسین معروف به «شاه زاده حمزه»

تولد و وفات: وفات در اواسط قرن چهارم هجری. سلسله نسب: حمزة بن حسین (ابو عبد الله)، بن احمد بن اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر علیه السلام وی نوه احمد بن اسحقاست که در مجاورت بقعه جدّ خود احمد بن اسحق به خاک سپرده شده است. احتمالات دیگری هم وجود دارد. محل دفن: خیابان آذر، مقابل میدان کهنه، (میدان زکریا بن آدم) در مجاورت بقعه جدّ خود احمد بن اسحق. ویژگی ها: هر کس به اسم او سوگندی دورغ و بر خلاف حقیقت یاد کند بی شبهه به جزای خود هر چه زودتر خواهد رسید. داخل گنبد تمام سقف آئینه کاری است و دارای ضریح نقره و طلا. سازنده ضریح مطهر: احمد و عباس پرورش قلمزنی حسین عباسپور و نجاری حاج نعمت الله حیدرزاده اصفهانی 1371 ه ش.(1) 1) بدر فروزان، ص 16، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 441.

حیدر (سلطان حیدر)

سلسله نسب: از اولاد موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوند از مزارع ورجان.(1) 1) تاریخ قم، ناصرالشریعه، ص 141.

خواجه حسن

محل دفن: در جاده قم - اراک. روستای «راهجرد» (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 208.

خالد

سلسله نسب: احتمالاً فرزند ابو جعفر محمد صورانی بن حسین بن اسحق بن امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای قمرود، در بقعه شش امام زاده، کنار رقیه، حسن، قاسم، حمزه، محمد. (1) 1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 363. و تربت پاکان، ج 2، ص 169.

خدیجه خاتون

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای خلجستان، چهار فرسخی قم. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

خدیجه

سلسله نسب: از نوادگان امام سجاد علیه السلام و احتمال دارد از دختران ابو طالب محسن بن حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی اصغر ابن امام سجاد علیه السلام باشد. محل دفن:در قسمت شرقی قم و جهت شرقی امام زاده طیّب و طاهر در اراضی نجم آباد. در کنار سکینه و فاطمه و رقیه مدفون است. (1) 1) فرهنگ آبادیها و مکان های مذهبی کشور. محمد حسین پاپلی، ص 616. و انجم فروزان، ص 156 و انوار المشعشعین، ج 2، صو تربت پاکان، ج 2، ص 171.

خدیجه

سلسله نسب: خدیجه خاتون یکی از نوادگان امام جعفر صادق علیه السلام است. بعضی: وی را از نوادگان علی بن حسن العلوی العریضی می دانند. فیض می گوید: آنچه که اهل محل درباره وی معتقدند که نام برده فرزند بلافصل امام صادق علیه السلام و عمّه فاطمه معصومه است. با هیچ مستندی وفق نمی دهد. چونکه خدیجه اولاد امام صادق نام برده نشده. محل دفن: در قریه خدیجه خاتون، در جنوب قم در جاده قدیم قم - اصفهان، سه کیلومتر از جاده اصلی فاصله دارد. ویژگی ها: بقعه امام زاده خدیجه خاتون بنائی هشت ظلعی، با گنبد منشوری است و یکی از هفت امام زاده ارزشمند و تاریخی قم می باشد کهبه دستور غیاث الدین امیر محمد فرزند خواجه علی صفی از امرای مستقل قم در سال 770 هجری قمری بنا شده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 427، ارشاد مفید، ج 2، ص 172 و تربت پاکان، ج 2، ص 202.

دربن علی

محل دفن: روستای اَبَرْجَس (ابرگس)در مزرعه «ازناوه» در مدخل ابرجس. (1) 87. نام: دوز بن علی بن حسن محل دفن: روستای اَبَرجس، از توابع کهک(2) 1) تربت پاکان، ج 2 7 ص 186.
2) سیمای قم، ص 93.

رقیه خاتون

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای لنجرود، در بقعه حلیمه خاتون. (1) 1) گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 518 و تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

رقیه

سلسله نسب: از نوادگان امام محمد باقر علیه السلام محل دفن: روستای وشنوه در کنار زینب شهر بانو، هادی، حلیمه، رقیه و... بعضی قائلند که وی همسر هادی می باشد. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 40 و تربت پاکان، ج 2، ص 195 و گنجینه آثار قم، ج 2، ص 594.

رقیه

سلسله نسب:وی از نوادگان امام سجاد علیه السلام: احتمال دارد: از دختران ابو طالب محسن بن حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی اصغر ابن امام سجاد علیه السلام می باشد. محل دفن: در قسمت شرقی قم در جهت شرقی امام زاده طیب و طاهر در اراضی نجم آباد. درکنار سکینه و فاطمه و رقیه مدفون است. (1) 1) انجم فروزان، ص 156، و انوار المشعشعین، ج 2.

رقیه

سلسله نسب: از فرزندان یا نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: در بقعه خدیجه خاتون در روستای خدیجه خاتون در جاده سراجه نزدیک طیب و طاهر. ویژگی ها: وی در کنار برادرانش، عبد الرحمن و عبد الله و زینب و خدیجه و... مدفون می باشد. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 505 تا 514. و تربت پاکان، ج 2، ص 173.

رقیه خاتون

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای خلجستان، چهار فرسخی قم. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141 .

رقیه

محل دفن: روستای فردو(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف.

رقیه

سلسله نسب: از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستایقمرود، در بقعه شش امام زاده در کنار خالد، حسن، حمزه، قاسم و محمد. (1) 1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 363 و تربت پاکان، ج 2، ص 169.

زبیده خاتون (بی بی زبیده خاتون)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای جنداب، بیرون ده نزدیک روستای قاضی و مزرعه زیبکان در کنار شاه زاده عباس.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 210.

زکریّا

سلسله نسب: از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: در 25 متری بقعه ابراهیم و اسماعیل نزدیک بقعه خدیجه خاتون در 30 کیلومتری قم در جهت جنوب در جاده قدیم قم - اصفهان. ویژگی ها:این بقعه ساده و قدیمی است. و قبری در وسط آن بدون نام و نشان با جدار گچی و بدون ضریح می باشد.(1) 1) با مشاهده حضوری و تحقیق از اهل محل؛ تربت پاکان، ج 2، ص 206 و گنجینه آثار قم، ج 2، ص 433.

زکریا

سلسله نسب: فرزند امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای میدانک از توابع خلجستان (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 212.

زید بن علی

سلسله نسب: زید بن علی بن علی اکبر بن محمد السلیق ابن عبید الله بن محمد بن الحسن بن الحسین الأصغر بن الامام زین العابدین علیه السلام محل دفن:در خیابان آذر، در مجاورت بقعه چهل اختران، در بقعه ای جدا مدفون می باشد.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 525 - 527 و تربت پاکان، ج 2، ص 76.

زید(شاه زاده زید)

سلسله نسب: از احفاد امام سجاد علیه السلام: زید بن حسن عزیزی، بن علی ابن حمزه القمی، ابن احمد بن محمّد بن اسماعیل بن محمّد ابن عبدالله الباهر ابن امام الهمام زین العابدین علیه السلام(1) محل دفن: بازارچه شاه زاده حمزه، آخر کوچه پنجه علی دارای مرقد و مقبره کاشیکاری شده و قدیمی. ویژگی ها: در جهت غربی بقعه، مسجد شاه زاده زید وجود دارد. (2) 1) انوار المشعشعین، ج 2، ص 156.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 574.

زینب خاتون

سلسله نسب: از اولاد احمد بن موسی (شاه چراغ) محل دفن: مزرعه نوره از مزارع فُردو (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ج 141.

زینت خاتون

سلسله نسب: از احفاد امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای فردو (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

زینب

سلسله نسب:از نوادگان امام کاظمعلیه السلام محل دفن: روستای صَرم در بقعه سلطان محمود. این روستا در جنوب شرقی قم قرار دارد. (1) 1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 44؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 586.

زینب

سلسله نسب:از دختران امام موسی بن جعفرعلیه السلام محل دفن: بقعه خدیجه خاتون، در قریه خدیجه خاتون در جهت شرقی قم جاده سراجه، نزدیک طیب طاهر. ویژگی ها: وی در کنار خواهرش مریم مدفون است. بر روی خشت چنین نوشته شده است: «هذا ضریح اولاد الامام المعصوم موسی بن جعفر و هما...». و روی خشت دوم چنین نوشته شده است: «... و الاختین اسمهما زینب و مریم بنتا الامام الشهید المطهر موسی بن جعفر علیهما السلام. و بر کتیبه سنگی ایوان شرقی بقعه این عبارت دیده می شود: هذا مرقد المطهر المعصوم امام زادگان واجب التعظیم و التکریم شاه زاده عبد الرحمن، عبد الله ابنا موسی بن جعفر علیهما السلام، و زینب خاتون و فاطمه خاتون و خدیجه خاتون و مریم خاتون و رقیه خاتون بنات موسی بن جعفر علیما السلام». البته امام موسی بن جعفر دختری به نام مریم نداشت از این روی احتمال می رود از نوادگان آن حضرت باشد. اصل بقعه در دوره ایلخانیان ساخته شده و در دوره صفویه مرمّت شده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 505 تا 514.

زینب

سلسله نسب:از نوادگان امام کاظمعلیه السلام محل دفن: روستای وشنوِه در کنار هادی، رقیه، حلیمه، شهربانو و... (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 40، تربت پاکان، ج 2، ص 195.

زینب

سلسله نسب: از نوادگان امام کاظمعلیه السلام محل دفن: در بقعه چهار امام زاده واقع در قهستان قم. ویژگی ها: بر صندوق مزارش صلوات بر معصومین که چنین ختم می یابد دیده می شود «... و الحجة القائم الخلف الصالح الامام الهمام المنتظر محمد المهدی». و در کنار محمد، حسین، حلیمه، از نوادگان امام کاظم خفته است. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 175، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 518.

زینب

تولد و وفات: وفات 320 ق سلسله نسب: زینب دختر موسی مبرقع. بعضی وی را جدای از زینب دختر موسی بن جعفر علیه السلام ندانسته اند. محل دفن: در کنار قبر برادرش محمد بن موسی مبرقع در چهل اختران. ویژگی ها: بعضی معتقدند وی بعد از تصرف در اموالی که از برادرش ارث برده بود به مرمّت مزار حضرت معصومه علیها السلام پرداخت. (1) 1) ر. ک: عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ص 190 و جدی فروزان، ص 94.

زینب بنت محمد بن علی (امام جواد)

سلسله نسب: زینب بنت امام جواد علیه السلام محل دفن: مقبره بابلان داخل روضه حضرت معصومه علیها السلام ویژگی ها: بعد از وفات حضرت معصومه به قم آمد، و بوریای روی قبرحضرت معصومه علیهاالسلام را برداشت و گنبدی بر مزارش ساخت.(1) 1) ر.ک: گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 1، ص 392. و کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد، ترجمه حسن بن علی، ص 216.

ساریه خاتون

محل دفن: در جاده اصفهان نزدیک روستای نیزار(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم، و تربت پاکان، ج 2، ص 211-209.

سکینه

سلسله نسب: احتمالاً سکینه دختر حسین بن محمد بن علی بن قاسم بن عبد الله بن موسی کاظم علیه السلام احتمال دیگر: سکینه دختر حسین بن علی بن محمد بن علی بن قاسم بن عبد الله بن موسی کاظم علیه السلام محل دفن: 30 کیلومتری شرق قم نزدیک جاده کنونی قم - کاشان، در حوالی روستای قاسم آباد و نزدیک دهکده زالون آباد. ویژگی ها: وی مادر سید مطهر فرزند علی بن سلطان محمد شریف است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 514 - 517 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 140 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 173 ؛ بدر فروزان، ص 58.

سکینه

سلسله نسب: از نوادگان امام سجاد علیه السلام احتمال دارد: از دختران ابو طالب محسن بن حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی اصغر بن امام سجاد علیه السلام باشد. محل دفن: در قسمت شرقی قم و جهت شرقی امام زاده طیّب طاهر در اراضی نجم آباد در کنار خدیجه و فاطمه و رقیه مدفون است. (1) درگنجینه آثار قم، سکینه را در این جا مدفون نمی داند. (2) 1) فرهنگ آبادی ها و مکان های مذهبی کشور، محمد حسین پاپلی، ص 631 ؛ انجم فروزان، ص 156 ؛ انوار المشعشعین، ج 2، ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 173.

2) گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 505 - 514.

سکینه خاتون

سلسله نسب: سکینه خاتون دختر ناصر الدین محمد بن ابی الفضل احمد بن ابی القاسم حمزة الاصم ابن عبد الله بن حسین بنفسج ابن اسماعیل ابن محمد ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: روستای گرگاب نزدیک جمکران، کنار برادرش جعفر، و نزدیکی بقعه پدرش و دو برادر دیگرش هادی و مهدی. (1) 1) بنا بر تابلویی از تحقیقات شیخ هادی نورائی یگانه ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 167 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 289.

سلیمان بن سلطان محمود

سلسله نسب: سلیمان بن سلطان محمود بن محمد بن زید (مدفون در روبروی بقعه چهل اختران) بن علی بن علی الاکبر بن محمد السّلیق ابن عبید الله بن محمد بن الحسن بن الحسین الاصغر بن امام زین العابدین.
محل دفن: روستای صرم، در جنوب شرقی قم. در کنار مادرش زینب از نوادگان امام کاظم علیه السلام و پدرش سلطان محمود.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 586 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 177.

سلیمان

محل دفن: روستای صفرآباد از توابع بخش مرکزی(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

سلیمان

محل دفن: روستای خورآباد از توابع کهک(1) 1) همان.

سلیمان

سلسله نسب: فرزند امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای آوه از توابع جعفرآباد ویژگی ها: به قسمت «موسی» مراجعه شود.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 99 - 103.

سه خواهران

محل دفن: روستای راهجرد، مزرعه «ریزاه»، میان روستای «دیزیجان» و «ریزاه». (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 208.

سهل علی

محل دفن: روستای کوشک نصرت از توابع بخش مرکزی قم. (1) (1 سیمای قم، ص 95.

شهر بانو

سلسله نسب: از نوادگان امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای وِشنوِه در کنار هادی و حلیمه و رقیه و زینب و... بعضی معتقدند: وی خواهر هادی است. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 40؛ تربت پاکان، ج 2 ،ص 195 ؛ دائرة المعارف تشیع، ج 2، ص 478 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 594.

شریفه خاتون (بی بی شریفه خاتون)

محل دفن: آبادی نویس، از توابع خلجستان(1) 1) سیمای قم، ص 94.

شعیب

محل دفن: روستای ورزنه از توابع خلجستان(1) 1) امام زادگاه استان قم، اداره اوقاف قم.

صالح (شاه زاده صالح)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوند از مزارع ورجان. (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

صالح بن مالک اشتر

لقب: علمدار وفات: در نیمه قرن دوم هجری سلسله نسب: امیر صالح بن محمد بن ابراهیم بن مالک اشتر نخعی، که در لشکر زید بن علی بن الحسین علمدار بود. محل دفن: روستای کیاب از توابع خلجستان ویژگی ها: وی پس از شهادت زید و یارانش متواری شد و از کوفه به ایران آمد و در دامنه کوه کیاب به زراعت مشغول شد و در همین مکان وفات یافت و به خاک سپرده شد.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 201.

صفورا خاتون

وفات: 378 ه . ق. سلسله نسب: برادر زاده محمد بن جعفر بن احمد بن عبد الله بن محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف بن امام علی علیه السلام احتمال دیگر :برادر زاده محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف بن امام علی علیه السلام بعضی نام برادران محمد بن جعفر را «اسحاق» و «یعقوب» دانسته اند. محل دفن: پشت بارگاه امام زادگان علی حارث و احمد، خاک فرج، کنار داروخانه الهادی. ویژگی ها: به علت اختلاف در نسب وی بعضی به غلط وی را دختر حضرت شعیب پیغمبر علیه السلام دانسته اند. وی در کنار عموی خود، محمد بن جعفر بن احمد بن عبد الله... مدفون می باشد و علت این که این بقعه را به اسم صفورا خاتون شناخته می شود این باشد اول او در این بقعه به خاک سپرده شده است یا این که صفورا ماده تاریخ بنای بقعه و وفات صفورا خاتون است که 378 می شود. بقعه فاقد هر گونه تزئینات و حجرات و بیوتات است که بنای فعلی را به قرن نهم و دهم هجری نسبت داده اند. و تعمیرات بعدی در سال 1334 ه ق به وسیله محمد رضای میرزا قاجار انجام شده. توضیح بیشتر به نام محمد بن جعفر مراجعه شود. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 87 ؛ انوار المشعشعین، ج 1، ص 235 ؛ الشجرة المبارکة، ص 202؛ المجدی، ص 249؛ انجم فروزان، ص 146 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 287.

طاهر (شاه زاده طاهر)

محل دفن: روستای تقرود (یا طغرود) از توابع خلجستان که امروز از توابع جعفرآباد است بنای آن از دوره صفوی است ساده و تهی از هر گونه تزئین، در کنار بقعه میرزا رضا وزیر دفتر از رجال دوره قاجار. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 201 - 202.

طیّب (حسین بن علی)

کنیه: ابو عبد الله و بعضی او را ابو العباس خواندند لقب: طیّب سلسله نسب: درایوان غربی بقعه کتیبه ای کمربندی از کاشی خشتی دارد به نستعلیق سفید چنین نوشته: بسمه تعالی، در مجلد دوم انور المشعشعین است که شاه زاده طیب و طاهر در قم حسین و محسن هستند و نسب آنها این است: حسین بن علی بن عمر بن الحسن الافطس ابن علی الاصغر ابن زین العابدین علیه السلام و محسن پسر اوست که ملقبند به طیّب و طاهر. محل دفن: در جاده قم - سراجه،با فاصله دوکیلومتری خارج از جاده اصلی در بقعه ای به نام طیّبو طاهر.(1) ویژگی ها:گنبد این مزار برجی هرمی شانزده ترکی و نمای درون آن نخست چهار گوشه که در بالا به هشت گوشه و سپس در قاعدهٔ گنبد به شانزده ضلعی تبدیل شده، بلندی سقف از سطح بقعه بیش از ده متر است. روی مرقد میان بقعه با درازای و پهنای 2 * 3 و بلندی 20/1 با کاشی معرق لاجوردی آراسته، که بی هیچ تردید از قرن دهم است.... روی مرقد ضریخ آلومینیوم مشبّک قرار دارد. ولی در گنجینه آثار قم: وی را: ابو العباس طیّب بن ابو الحسن علی ابن ابو عبد الله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام معرفی می کند. 1) تربت پاکان، ج 2، ص 171، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 497.

طاهر (محسن بن حسین)

کنیه: ابو الحسین لقب: طاهر سلسله نسب: بنا بر آنچه در کتیبه کمر بندی بقعه نوشته: وی: محسن بن حسین بن علی بن عمر بن الحسن الافطس ابن علی الاصغر ابن زین العابدین علیه السلام فرزند طیّب است. و در گنجینه آثار قم: وی را ابو الحسین طاهر فرزند ابو الحسن علی ابن ابی عبد الله حسین بن علی بن عمربن الحسن الافطس... می داند. محل دفن: جاده قم - سراجه، با فرعی دو کیلومتری در کنار پدرش طیّب در بقعه طیب و طاهر. (1) 1131) تربت پاکان، ج 2، ص 171.

عاقب (شاه زاده عاقب)

سلسله نسب: از فرزندان امام کاظم علیه السلام محل دفن: در شمال قریه جمزقان (جیزقان) در روستای «بنابر» از توابع خلجستان. ویژگی ها: در بازار کاشان، امامزاده ای به نام ابوالحارث بن عاقب وجود دارد که شاید پسر این امامزاده باشد. (1) نام: عباس (شاه زاده عباس). سلسله نسب: عباس فرزند شاه ابراهیم، از نوادگان امام باقر علیه السلام محل دفن: در کنار مزرعه نیوند از مزارع ورجان در جهت شرقی قم. بعضی وی را در روستای شاه ابراهیم پهلوی پدرش مدفون می دانند.(2) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 205.

2) تربت پاکان، ج 2، ص 178 - 182 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

عباس (شاه زاده عباس)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای جَنداب، بیرون ده، نزدیک روستای قاضی پایین و مزرعه زیبکان، گنبدی ساده از نیمه نخستین دوره قاجار. و در این بقعه بی بی زبیده خاتون از احفاد امام کاظم علیه السلام دفن شده است. (1) 1) ترتب پاکان، ج 2، ص 207؛ گنجینه دانشمندان، ج 2،ص 210.

عباس بن حسین

کنیه: ابوالفضل سلسله نسب: عباس بن حسین فرزند شاه زاده سید علی (مدفون در خارج دروازه ری خیابان 15 خرداد) بن احمد بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر بن عبد الله بن جعفر بن محمد حنفیّه ابن علی ابن ابی طالب علیه السلام محل دفن: در قبرستان محمدیّه در جوار پدرش حسین بن شاه زاده سید علی. (1) 1) انجم فروزان، ص 145 ؛عمدة الطالب، ص 321 ؛ تاریخ قم، ص 235، 236.

عبد الرّحمن (شاه زاده عبد الرحمن)

محل دفن: خور آباد، دو فرسخی قم. (1) نام: عبدالرّحمن سلسله نسب: از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: در بقعه خدیجه خاتون: در جهت شرقی قم، نزدیک امامزاده طیب و طاهر در روستای خدیجه خاتون. ویژگی ها: وی در کنار برادرش عبد الله و خواهرانش زینب، مریم، خدیجه، فاطمه، رقیه مدفون است.(2) نام: عبد الله سلسله نسب: از نوادگان یا فرزندان امام کاظم علیه السلام، برادر عبد الرحمن. محل دفن: در بقعه خدیجه خاتون، در جهت شرقی قم، نزدیک بقعه طیب و طاهر در روستای خدیجه خاتون. ویژگی ها: وی در کنار برادرش عبد الرحمن و خواهرانش زینب، فاطمه، رقیه، خدیجه، مریم... مدفون می باشد. (3) نام: عبدالله (شاه زاده عبدالله) سلسله نسب: از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: حدود چهل کیلومتری جنوب قم، کنار راه اصفهان، در بستر رود انار بار، غرب دهکده قلعه چم. ویژگی ها: پیدایش این گنبد مستند به رؤیای زن صالحه ای از مردم دهکده قلعه چم در سال 1324 قمری. (4) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 505 - 514.

3) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 505 - 514.

4) گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 696 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 207.

عبد الله (شاه زاده عبد الله)

سلسله نسب: فرزند بلافصل امام موسی بن جعفر علیه السلام احتمال دیگر: عبد الله محنف ابو عبد الله اسحق بن ابراهیم العسکر ابن موسی ابی السُّبحة بن ابراهیم المرتضی ابن امام کاظم علیه السلام این احتمال در تاریخ قم آمده که وی در آوه می زیسته و دختر دهخدا شاهین را در طریز ناهید تزویج کرد و او را پسری بود به نام احمد بن اسحق که با پسر خود حسین و پسر زاده اش شاه زاده حمزه در یک نقطه قم مدفونند. ولی عباس فیض می گوید ابو عبد الله اسحق در ساوه مدفون است. (1) محل دفن: در یک فرسنگی آوه از توابع جعفرآباد. (2) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 101 و مجالس المؤمنین

2) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 99 - 98، به نقل از مجالس المؤمنین و کتاب النقص.

عبدالله

محل دفن: بیرون کهک جلو جاده بیدهند در بقعه چهار امام زاده.(1) (1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 738.

عبد الخالق

محل دفن: روستای راهجرد، جاده قم - اراک، اول فرعی همین روستا، در بقعه سه امام زاده (عبد الصالح، شاه زاده جعفر، و عبد الخالق).(1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 208.

عبد الصالح (امام زاده عبد الصالح)

محل دفن: روستای راهجرد، جاده قم - اراک، آغاز راه فرعی روستا، در بقعه سه امام زاده. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 208.

عبد الله

محل دفن: روستای فوجرد(1) 1) امام زادگاه استان قم، اداره اوقاف قم.

عبد الله (شاه عبد الله)

سلسله نسب: از نوادگان شاه چراغ. محل دفن: در یک فرسخی فردو، بر فراز کوه جنوبی مزرعه باوره (بورِه) در بقعه چهار امام زاده. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 196 - 199.

سیّد عبد الله ابیض

سلسله نسب: ظاهراً: شاه زاده عبد الله بن عبّاس بن عبد الله الشهید بن حسن افطس بن علی بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: انتهای خیابان نیروگاه، در محله ای به نام دهکده قلعه صدری. و بعضی می گویند: وی در شهر ری مدفون است و بقعه ای به نام عبد الله بن عباس مشهور است. و بعضی بقعه عبدالله در شهر ری را متعلق به فرزندش ابو عبد الله حسین بن عبد الله بن عباس دانسته اند. و ابو عبد الله کم کم به عبد الله تبدیل شده است و ممکن هم است که فرزند حسین عبد الله بن ابو عبد الله حسین بن عبد الله نیز در کنار پدرش در آنجا مدفون باشد و لذا به اسم فرزندش مشهور گردیده باشد.(1) 1) انجم فروزان، ص 165؛ تاریخ قم، ص 225 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعة، ص 129 - تربت پاکان ج 2، ص 161. عمدة الطالب، ص 315، مجالس المؤمنین، ص 176 و الشجرة المبارکه، ص 177، تهذیب الانساب، ص 255، متقلة الطالبیه ص 164، 165.

عبد الله بن محمد

سلسله نسب: عبد الله بن محمد بن عبدالله بن محمد بن ناصر الدين علی (که مقابل مسجد اما حسن عسکری مدفون است) بن مهدی بن محمد بن حسین بن زید بن محمد بن احمد بن جعفر بن محمد بن عبد الرحمن بن محمد البطحائی ابن قاسم بن حسن بن زید بن امام حسن مجتبی علیه السلام محل دفن:پایین پای حضرت فاطمه معصومه علیها السلام(1) 1) انوار پراکنده، ج 1، ص 330 - 331.

عبد الله بن موسی

کنیه: ابو الفتح سلسله نسب: ابو الفتح عبد الله بن موسی بن احمد بن محمد بن احمدبن موسی مبرقع محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566.

سید علی (شاه سید علی)

کنیه: ابو الحسن سلسله نسب: سید علی بن احمد بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر بن عبد الله بن جعفر بن محمد حنفیّه بن علی ابن ابی طالب علیه السلام در السنه و افواه عامه اشتباهاً وی به عنوان یکی از فرزندان ابو الفضل العباس فرزند امیر المؤمنین علیه السلام اشتهار یافته، و این ناشی از این است که دو احفاد شاه زاده سید علی ابوالفضل العباس و پدر او حسین بن علی وجود دارد. محل دفن: بلوار 15 خرداد، خارج دروازه ری(1) 1) مهاجران آل ابی طالب، ص 339 ؛ انجم فروزان، ص 144.

علی بن احمد (امام زاده خاک فرج)

کنیه: ابو القاسم لقب: حارث سلسله نسب:ابوالقاسم علی الحارث بن ابو الحسن احمد بن ابی الخیر محمد بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی الاصغر ابن امام زین العابدین علیه السلام بعید نیست امام زاده فضل علی حارث و سهل علی حارث در ساوه فرزندان وی باشند. محل دفن: خیابان خاک فرج، نزدیک قبرستان وادی السلام، کنار داروخانه الهادی. (1) ویژگی ها: بیرون بقعه امام زاده خاک فرج صورت سه قبر با سنگ مرمر برجسته به فاصله دو سه متری وجود دارد که نوشته های آن چنین است: روی سنگ اول: آرامگاه مرحومه مغفوره خانم هاجر خاتون مادر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) تاریخ وفات 1336 هجری قمری. روی سنگ دوم: آرامگاه مرحومه مغفوره صاحب جان خانم عمّه حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) تاریخ وفات 1336 هجری قمری. روی سنگ سوم: آرامگاه مرحومه مغفوره خانم مولوده آغا خواهر حضرت امام خمینی (ره) تولد جمعه هیجده جمادی الثانی 1305 هجری قمری، وفات 23 رجب 1343 هجری قمری. 1) تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 236 ؛ انجم فروزان، ص 154 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 281 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 83.

علی رضا (معروف به امام زاده حاجی صفر)

سلسله نسب: احتمالاً: علی رضا بن محمد بن رضی الدین محمد بن محمد بن زید بن علی بن حسین بن حسن بن علی بن شرف بن علی بن محمد بن علی بن علی الحوری بن حسن الافطس ابن علی بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: یک فرسخ و نیم بالای مسجد جمکران. که به اسم خادمش «امام زاده حاجی صفر» مشهور است.(1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 133.

علی بن جعفر

کنیه: ابو الحسن لقب: حسینی، هاشمی، علوی، مدنی، عُرَیضی تولد و وفات: تولد حدود 129 - 130 ه ق. وفات: 210 - یا 220، یا 252 یا 334 هجری. سلسله نسب: ابو الحسن علی فرزند بلافصل امام جعفر صادق علیه السلام محل دفن: بنا بر تحقیق در عُرَیض یک فرسخی مدینه. بعضی مزار وی را در قم اواخر خیابان چهارمردان، جنب گلزار شهدا دانسته اند. و مرقدی در سمنان بدین نام است. بعضی مدفون در قم را علی بن جعفر بن علی بن جعفر الصادق علیه السلام می دانند. (1) و بعضی علی بن حسن بن عیسی بن محمد بن علی بن جعفر عریضی دانسته اند (2) ویژگی ها:علی فرزند امام جعفر صادق علیه السلام عالم محدث صاحب کتاب «مسائل علی بن جعفر» با ورع، تسلیم ولایت... و علی بن جعفر مدفون در قم، مورد احترام مردم قم و دارای بقعه و بارگاه، و ضریح مطلّا... در جوار یکی دیگر از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام به نام محمد می باشد. (3) 1) منتهی الامال، ج 2، ص 186 - 187 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 324.

2) تاریخ قم، ص 224 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 322.

3) ر. ک: تربت پاکان، ج 2، ص 42 ؛ روضة المتقین، مجلسی، ج 14، ص 191 ؛ عمدة الطالب، ص 231؛ معجم رجال الحدیث، خویی، ج 21، ص 289 - 292 ؛ تنقیح المقال، ج 2، ص 272 - 273.

علی موسی الرّضا

لقب: الرّضا سلسله نسب: از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: خیابان آذر، روبروی بیمارستان نکوئی داخل کوچه. ویژگی ها: ظاهراً بنای امامزاده مربوط به دوران قاجار است که داخل آن تعمیر شده و بدون هیچ گچ بری، یا تزئین خاص است. (1) 1) تاریخ قم، محمد حسین ناصر الشریعه، ص 133 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 104.

علی بن رضا (علی رضا)

سلسله نسب: آن گونه که در تابلوی منصوب به دیوار امام زاده آمده چنین است: امام زاده سیدعلی بن الرضا بن محمد بن رضی بن محمد بن زید بن مرام بن زید بن علی بن حسین بن حسن بن علی بن شرف بن علی بن محمد بن علی (ساکن آوه از توابع ساوه) بن علی حریری بن حسن افطس بن علی الاصغر بن الامام علی بن الحسین السجاد علیه السلام و در کتاب سراج الانسان در باب نسب شریف سادات آوه و توابع ساوه چنین آمده:... علی بن رضا ابن محمد بن محمد بن محمد بن زید بن داعی بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن علی بن ابو محمد الحسن بن علی بن علی بن محمد الخزری بن علی الخزری بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام.(1) محل دفن: در فاصله چند کیلومتری جنوب غربی مسجد جمکران ویژگی ها: دارای بقعه ای کوچک که در زیر آن صورت قبری برجسته به ارتفاع تقریبی یک متر و طول و عرض 2*5/1 که با کاشی سبز و لاجوردی، تزیین شده قرار دارد و بقعه به صورت یک هشت ضلعی می باشد. در کنار آن باغی است که وقف امام زاده است و همچنین قدری از زمینهای آنجا وقف بر امام زاده می باشد. 1) سراج الانساب، ص 166 و 167. و قریب این سلسله نسب در تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 133 آمده است.

علی بن حمزه

سلسله نسب: علی بن حمزة بن احمد الزّخ بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبد الله الباهر بن امام زین العابدین. وی برادر محمد بن حمزة است که او نیز در اطراف حرم مدفون است. محل دفن: درمزار بابلان، در اطراف حرم حضرت معصومه علیها السلام، قبر وی معلوم نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده است. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393.

علی بن محمد بن حمزة

کنیه: ابو القاسم سلسله نسب: علی بن محمد بن حمزة بن احمد الرّخ بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبد الله الباهر ابن امام زین العابدین.
محل دفن: در مزار بابلان، در اطراف حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام ولی از قبر وی اثری نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردیده است.
(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393 ؛ انوار المشعشعین، ج 1، ص 507.

عمران

محل دفن: روستای گلستان(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

غیبی (امام زاده غیبی)

محل دفن: روستای طایقان (طاقان)، از توابع خلجستان، در 25 کیلومتری قم. بر اساس «خواب نما» در سال 1352 پدیدار گشت. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 202.

حضرت فاطمه معصومه

لقب: معصومه، طاهره، رشیده، صدیقه، سیده، رضیّه، مرضیّه و... تولد:اول ذی قعده 173 ه . ق در مدینه در این باره احتمالات دیگری هم وجود دارد. وفات:دهم ربیع الثانی 201 ه . ق در قم، درباره روز وفات وی اقوال دیگری هم هست مانند هشتم شعبان و دوازدهم ربیع الثانی. و لذا برای جمع بین بعضی از اقوال، از روز دهم تا دوازدهم ربیع الثانی، به عنوان سوگواری معصومیّه در قم مراسم برگزار می شود. اما درباره سال وفات اتفاق نظر است. سلسله نسب: فرزند بلافصل حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و برادر حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام. که هر دو از یک مادر به نام «نجمه» متولد شدند. برای «نجمه» نام هایی چون تُکْتَم، خَیْزران و... هم وجود دارد. محل دفن: قم، مزار بابلان، در همین محلّی که هم اکنون زیارتگاه عاشقان اهل بیت علیهم السلام است. ویژگی ها:حضرت امام رضا علیه السلام درباره وی فرمود: مَنْ زارَ المَعْصومة بِقُم کَمَنْ زارَنی. هر کس حضرت معصومه را در قم زیارت کند مانند کسی است که من را زیارت کرده است. بقیه ویژگی ها به کتب مفصل مراجعه شود. (1) 1) مستدرک سفینة البحار، شیخ علی نمازی، ماده «فَطَمَ» ؛ گنجینه آثار قم، ج 1، ص 384 ؛ منتهی الامال، ج 2، ص 242 ؛ ریاحین الشریعه، ج 5، ص 30 - 32 ؛ اعیان الشیعه، ج 8، ص 391.

فاطمه

تولد و وفات: وفات شب پنج شنبه، 343 ه . ق. سلسله نسب: فاطمه دختر محمد بن احمد بن موسی مبرقع محل دفن: خیابان آذر، چهل اختران. ویژگی ها:وی از راویان حدیث است. یکی از روایاتی که اکثر افراد در سلسله سند به نام فاطمه هستند وی نیز در سلسله سند آن می باشد. عن فاطمة بنت الحسین الرضوی... عن فاطمه بنت محمد بن احمد بن موسی المبرقع... عن فاطمة بنت رسول الله (ص) قالت قال رسول الله(ص): «اَلا مَنْ ماتَ عَلی حبِّ آلِ مُحَمَّد ماتَ شهیداً». (1) 1) گنجینه آثار قم؛ آثار الحجة، محمد رازی، ج 1، ص 8 و 9؛ الّؤلؤة الثمینه، محمد بن محمد بن احمد الحسینی الداغستانی، ص 217.

فاطمه

سلسله نسب: از نوادگان امام سجاد علیه السلام احتمال دارد از دختران ابوطاب محسن بن حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس ابن علی اصغر ابن امام سجاد علیه السلام باشد. محل دفن: در قسمت شرقی قم، در جهت شرقی امام زاده طیّب و طاهر در اراضی نجم آباد در کنار خدیجه و رقیه و سکینه مدفون است. (1) 1) انجم فروزان، ص؛ انوار المشعشعین، ج ؛تربت پاکان، ج 2 ، ص173.

فاطمه بنت قاسم

سلسله نسب: فاطمه بنت قاسم بن احمد شعرانی فرزند علی بن جعفر عریضی. وی خواهر احمد بن قاسم است که همراه برادر به قم مهاجرت نموده است. محل دفن: در مقبره برادرش امام زاده احمد بن قاسم در جنوب قم در محل دروازه قلعه، مقبره مالون. ویژگی ها: وی همسر عبد الله بن حسین بن علی بن محمد دیباج فرزند امام جعفر صادق علیه السلام بود. و مادر شهید محمد عزیزی (سید سر بخش) .درباره این فاطمه نظرات دیگری هم وجود دارد. بعضی: وی را دختر احمد بن قاسم بن احمد بن علی بن جعفر دانسته. و همسر عبیدالله بن عزیز بن حسین بن علی بن محمد دیباج. (1) 1) ر.ک: گنجینه آثار قم، ج 2، ص 374-375؛ منتهی الامال، ج 2، ص 187... عمدة الطالب، ص 233. خلاصة المقال، فیض، ص 583؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 273؛ و احتمال هم دارد که این دو با هم متفاوت باشند و دو نفر باشند.

فضل

سلسله نسب: فرزند امام موسی کاظم علیه السلام محل دفن: روستای آوه، از توابع جعفر آباد ویژگی ها: به قسمت «موسی» مراجعه شود.(1)

1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 99- 98 - 103.

امام زاده فاضل

محل دفن: روستای بید هند (وید هند)، بیرون روستا، بالای کوهی کوچک.
(1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 188 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 139.

فخر الدّین بن یحیی

سلسله نسب: فخر الدّین ابن یحیی صوفی ابن جعفر بن امام علی النّقی علیه السلام محل دفن: خیابان چهارمردان،، بقعه چهل اختران. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 562.

شاه زاده فیروز

محل دفن: خارج مزرعه نیونه کنار دهکده ورجان در بقعه هفت امام زاده(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 740.

قاسم (شاه زاده قاسم)

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: مزرعه نیوند از مزارع ورجان (1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

شاه قاسم

محل دفن: در یک کیلومتری جنوب شرقی کهک در مزرعه «نره».(1) (1
تربت پاکان، ج 2، ص 183

شاه زاده قاسم

محل دفن: بالای قریه اَبَرْجَس (ابرگس) (1) (1) تربت پاکان، ج 2، ص 186.

قاسم

سلسله نسب:از نوادگان امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای قمرود، در بقعه شش امام زاده کنار رقیه، حسن، خالد، حمزده، محمد. (1)

1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 363 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 169.

قاسم (شاه زاده قاسم)

محل دفن: روستای زواریان از توابع خلجستان (1) 1) سیمای قم، ص 94.

محسن

محل دفن: روستای «قُباد بِزَن» (1) 1)تربت پاکان، ج 2، ص 189 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 140.

محسن بن ابو عبد الله حسین

کنیه: ابو طالب سلسله نسب: ابوطالب محسن بن ابو عبد الله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: بلوار 15 خرداد، نزدیک بقعه شاه سید علی، که قبلاً آن را اراضی جمر و سعد آباد می نامیدند. در بقعه چهارامام زاده، نزد پدر و دو برادرش معروف به اسم خادم آنها، امام زاده «ملا آقا بابا». (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 497؛ عمدة الطالب، ص 379 ؛ المجدی، ص 220.

محمد

محل دفن: بیرون کهک، کنار جاده بیدهند در بقعه چهار امام زاده.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 738.

محمد (شاه زاده محمد)

سلسله نسب: از اولاد احمد بن موسی (شاه چراغ) محل دفن: مزرعه نوره از مزارع فُردو(1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141.

محمد

محل دفن: روستای رستگان از توابع خلجستان.(1) 1)امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

محمد بن محمد بن زید (امام زاده پیغمبر)

لقب: پیغمبری یا پیغمبر وفات: در سال 320 هجری قمری سلسله نسب: سید جلیل محمد بن محمد بن زید بن علی الاحول ابن محمد السلیق از احفاد امام کاظم علیه السلام احتمال دیگر: سید جلیل احمد ابحر ابن ابی محمد حسن الدلال ابن محمد بن علی بن محمد بن ابی جعفر احمد بن عیسی الرومی از احفاد علی بن جعفر عریضی است که در دولت رکن الدّوله دیلمی به استخراج نفت در اطراف کوه نمک پرداخت. (1) محل دفن: روستای آوه ویژگی ها: وی در سال 299 در اهواز بر مقتدر عباسی خروج کرد و شهر واسط را هم تسخیر کرد و خلیفه عباسی بااو مقابله کرد او متواری شد و به قم آمد و از آنجا با لباسی سفید به آوه رفت و زیبایی روی و ظاهر او باعث شد که وی را به پیغمبر یا پیغمبری ملقب کنند.

1)گنجینه آثار قم، ج 2، ص 106.

سید محمد

محل دفن: در روستای «حصار سرخ» در نزدیک «نیزار» با گنبدی ساده در مزاری به نام «آقای غائب».(1) 1)تربت پاکان، ج 2، ص 208 .

محمد بن احمد

کنیه: ابو علی لقب: الاعرج وفات: یک شنبه، سوم ربیع الاول 315 ق. سلسله نسب: ابو علی محمد الاعرج بن احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران. ویژگی ها: رئیس و نقیب و پیشوای سادات در قم. (1) 1) گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 561 - 566.

محمد بن احمد الخطیب

کنیه: ابو جعفر سلسله نسب: ابو جعفر بن احمد الخطیب الشجری ابن علی بن محمد بن عمر الشجری ابن علی بن عمر الاشرف ابن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: مزار بابلان، در اطراف حرم حضرت معصومه علیها السلام. ولی از قبر وی اثری نیست و جزء بیوتات حرم مطهر گردید. (1) 1)گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393.

محمد بن ابو جعفر محمد صورانی

سلسله نسب: احتمالاً محمد بن ابو جعفر محمد صورانی بن حسین بن اسحاق بن امام کاظم علیه السلام محل دفن: روستای قمرود، در بقعه شش امام زاده، در کنار رقیه، حسن، خالد و حمزه و قاسم. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 169.

محمد شریف (معروف به سلطان محمد شریف)

کنیه: ابو الفضل لقب: شریف سلسله نسب:علامه محمد شریف فرزند علّامه سید ابوالقاسم علی بن ابی جعفر محمد بن حمزة قمی بن احمد بن محمد بن اسماعیل بن محمد بن عبد الله الباهر بن الامام زین العابدین علیه السلام محل دفن: خیابان چهارمردان، دروازه قدیم قلعه، در محله ای به نام خود او مدفون می باشد. ویژگی ها: وی شخصیتی دانشور و صاحب کرامات است. پدرش سید ابوالقاسم علی و دو جدّش محمد و حمزه در مزار بابلان در جوار حضرت معصومه علیها السلام مدفون می باشند. (1)

1) بحار الانوار، ج 105، ص 202 ؛ از فهرست شیخ منتجب الدین و شهیدان راه فضیلت، علامه امینی، ص 93؛ منتهی الامال، ج 2، ص 51.

محمد بن جعفر

سلسله نسب: محمد بن جعفر بن احمد بن عبد الله بن محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف بن امام علی علیه السلام. که با قرائن و شواهد ثابت شده است بعضی مثل عباس فیض، می گوید وی شاه زاده محمد بن عبد الله بن عمر بن علی بن ابیطالب علیه السلام است که شاید دلیل محکمی بر آن ارائه نشده است. محل دفن: پشت بارگاه امام زادگان علی حارث و احمد مشهور به امام زاده خاک فرج، در نزدیکی داروخانه الهادی. در بقعه برادر زاده خودش صفورا خاتون . ویژگی ها:در بقعه ای فاقد هر گونه تزئینات و حجرات و بیوتات، که بنای اصلی بقعه به سال 378 ه . ق نوشته اند. بنای فعلی را به قرن نهم و دهم هجری دانسته و تعمیرات بعدی در سال 1334 ق به وسیله محمد رضای میرزا قاجار نسبت داده است. شکل ساختمان بقعه از خارج، شش ضلعی منتظم می باشد. بر فراز بقعه، گنبدی عرقچینی است که مزیّن به کاشی های آجری فیروزه رنگ به ارتفاع 2 متر از سطح بام می باشد.(1) 1) انجم فروزان، ص 146، گنجینه آثار قم، ج 2، ص 288 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 127 ؛ منتقلة الطالبية، چاپ اول، نجف، ص 258؛ الشجرة المبارکه، ص 202 ؛ لباب الانساب، ج 1، ص 230؛ انوار المشعشعين، ج 1، ص 235.

محمد بن حسین

کنیه: ابو علی سلسله نسب: ابو علی محمد بن حسین (ابو عبد الله) بن علی بن عمر بن حسن الافطس بن علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: بلوار 15 خرداد، نزدیک بقعه شاه سید علی که قبلاً آن را اراضی جمر و سعد آباد می نامیدند. در بقعه چهار امام زاده، نزد پدر و دو برادرش معروف به اسم خادم آنها امام زاده «ملا آقا بابا». (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 497 ؛ عمدة الطالب، ص 379 ؛ المجدی، ص 220.

محمد بن حمزة

سلسله نسب: محمد بن حمزة بن احمد الزّخ بن محمد بن اسماعيل بن محمد بن عبد الله الباهر بن امام زين العابدين. محل دفن: در مزار بابلان، اطراف حرم حضرت معصومه علیها السلام. که الآن اثری از قبر وی معلوم نمی باشد و جزء بیوتات حرم گردیده است.(1) 1) گنجینه آثار قم، ص 393 ؛ انوار المشعشعین، ج 1، ص 506.

محمد بن عبد الله (امام زاده میانی)

کنیه: ابو احمد سلسله نسب: ابو احمد محمد بن عبد الله بن جعفر بن عبد الله بن جعفر بن محمد حنفیّه بن امام امیر المؤمنین علیه السلام در گنجینه آثار قم آمده: ابو احمد محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر بن عبد الله بن جعفر بن محمد حنفیه بن امام علی علیه السلام احتمال دیگر: ابو احمد عبید الله بن احمد بن جعفر بن عبد الله بن محمد بن حنفیه بن امام امیر المؤمنین علیه السلام. و احتمال دارد که ابو احمد عبید الله شخص دیگری باشد که در این بقعه با ابو احمد محمّد دفن شده است. محل دفن:خیابان 15 خرداد، میانه بقعه های چهارامام زاده و امام زاده شاه سیدعلی.(1) و بدین جهت به «امام زاده میانی» مشهور گشته است. 1) انجم فروزان، ص 146 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 611 ؛ تاریخ قم، ص 235 ؛ تربت پاکان،ج 2، ص 92 ؛ تهذیب الانساب، ص 264 ؛ عمدة الطالب، ص 352. و انوار المشعشعین، ج 2، ص 61

محمد بن عبد الله

لقب: عزیزی (سید سر بخش) سلسله نسب: محمد بن عبد الله بن حسین بن علی بن محمد دیباج بن امام جعفر صادق علیه السلام ولی بعضی قائلند که این نسبت کامل نیست، بلکه سلسله نسبت وی چنین است: محمد بن عبد الله عزیزی ابن حسین بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن امام صادق علیه السلام. محل دفن: خیابان آذر، روبروی چهل اختران، نزدیک امام زاده اسماعیل (سید سر بخش) که در اثر گسترش خیابان آذر بقعه و بارگاه وی کاملاً در خیابان قرار گرفته و منهدم شده و اثری از آن باقی نمی باشد. ویژگی ها: مادر وی: فاطمه دختر قاسم بن احمد بن علی بن جعفر عریضی است که خواهر شاه زاده احمد بن قاسم است و در قبّه شاه زاده احمد بن قاسم مدفون است. سید محمد عزیزی سیدی دلاور، قوی الجثه و شجاع بود. که در اواخر قرن سوم برای زیارت عتبات عالیات با کاروانی عازم بغداد گشت. در نزدیکی نهروان با گروهی از راه زنان روبرو شدند و اهل کاروان به او متوسل شدند. و سید به مبارزه پرداخت و سرانجام او را به قتل رساندند و سر او را بریدند و برای رئیس خودشان فرستادند. سپس مردم آن را پس گرفتند و به قم آوردند. (1) 1) انوار المشعشعین، ج 1، ص 234 ؛ الشجرة المبارکه، ص 106 ؛ انساب فخری، ص 527 ؛ منتهی الامال، ج 2، ص 302 ؛ انجم فروزان، ص 222 - 221 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 383 ؛ تاریخ قم، ص 164 - 228.

محمد بن محسن

کنیه: ابی جعفر سلسله نسب: ابی جعفر محمد، بن ابی طالب المحسن، بن ابی الحسن ابراهیم العسکری، بن موسی الثانی ابی السُّبحه، بن ابراهیم المترضی، بن الامام موسی بن جعفر علیه السلام. محل دفن: کنار فرزندش در مشهد امام زاده ابراهیم در طرف غرب قم، نزدیک ایستگاه راه آهن، زیر یک گنبد. (1) 1) ر.ک: عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ابن عنبه، ص 183، 196 ؛ گنجینه آثار قم، عباس فیض، ج 2، ص 262 - 265 ؛ منتهی الامال، ج 2، ص 254؛ رجال سید بحر العلوم، ج 1، ص 424.

محمد بن موسی

کنیه: ابو جعفر سلسله نسب: ابو جعفر محمد بن موسی بن احمد بن محمد بن احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566.

محمد بن موسی

کنیه: ابو احمد سلسله نسب: ابو احمد محمد بن موسی مبرقع، فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: خیابان آذر، بقعه چهل اختران.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 561 - 566.

محمد بن موسی

سلسله نسب: از احفاد امام کاظم علیه السلام محل دفن: در روستای شاه اسماعیل در دامنه کوه بیرقان، در بقعه کوچکی در جوار بقعه شاه اسماعیل. (1) 1) گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 298

محمد بن موسی

لقب: فقیه سلسله نسب: بنا بر سنگ نوشته روی قبر وی یکی از احفاد امام موسی بن جعفر علیه السلام است. احتمالاً: محمد بن موسی پسر اسحق بن ابراهیم العسکری ابن موسی ابی السُبحه بن ابراهیم المرتضی بن امام موسی کاظم علیه السلام باشد. محل دفن: در بقعه علی بن جعفر در اواخر خیابان چهارمردان قم. (1) 1) ر. ک: گنجینه آثار قم، ج 2، ص 322 ؛ اختران تابناک، ج 1، ص 333 ؛ اعیان الشیعه، ج 8، ص 177 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 118 ؛ بدر فروزان، ص 17.

محمّد مهدی

محل دفن: روستای کاسوا از توابع خلجستان(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

سلطان محمود

سلسله نسب: محمود بن محمد بن زید (مدفون در روبروی بقعه چهل اختران) بن علی بن علی الاکبر بن محمد السّلیق ابن عبید الله بن محمد السحن بن الحسین الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: روستای صَرم در جنوب شرقی قم در کنار زینب از نوادگان امام کاظم علیه السلام. و در تلفظ روستایی«سلم» گفته می شود.(1) 1) دائرة المعارف تشیع، ج 3، ص 344؛ گنجینه آثار قم، ج 2 ؛ ص 585 ؛ تربت پاکان،ج 2، ص 177.

مریم

سلسله نسب: از فرزندان یا نوادگان امام کاظم علیه السلام. محل دفن: در بقعه خدیجه خاتون در قریه خدیجه خاتون نزدیک طیب طاهر، در جهت شرقی قم. ویژگی ها: وی در کنار زینب و فاطمه و خدیجه و رقیه و عبد الرحمن و عبد الله از فرزندان امام کاظم علیه السلام در زیر یک گنبد و در یک بقعه(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 505 تا 514 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 173.

معصوم

سلسله نسب:سید معصوم بن احمد بن حسن بن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: آخر خیابان نیروگاه، نزدیک امام زاده عبد الله. (1)

1) بر اساس تابلویی که در امام زاده موجود است از کتاب کنز الانساب، ترجمه سید مرتضی علم الهدی، تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 129؛ تربت پاکان، ج 2، ص 103.

معصومه

بعضی نام وی را «زینب خاتون» می دانند معروف به حضرت «معصومه علیها السلام»(1) سلسله نسب: از نوادگان امام موسی بن جعفر علیه السلام محل دفن: در دامنه کوهی در شمال غربی کهک. ویژگی ها: بنای این مزار از آثار دوره صفویه است. تعمیر آن توسط شاه بیگم، بانوی نیکوکاری که در سال 969 وفات یافت و طبق وصیت خود در حرم حضرت معصومه دفن شد. نمای داخلی بقعه با بلندی حدود هفت متر چهار گوشه و گرداگرد آن جز درِ سوی جنوبی، ایوان ها و حجرات و تالارهاست. گنبد هرمی برجی مزار به سبک خاص تزئین یافته است.(2) 1) سیمای قم، عبد الوحید وفائی، ص 93.

2) تربت پاکان، ج 2، ص 182؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 618 - 622 ؛ تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 138.

معصومه (بی بی معصومه)

محل دفن: روستای آوه (1) 1) سیمای قم، عبد الوحید وفائی، ص 95.

معین

محل دفن: امام زاده معین در روستای خلج آباد قم در جهت جنوب شهر به فاصله حدود 25 کیلومتر، واقع است. ویژگی ها: گنبد و بارگاهی که در حال ساختمان هستند. بر مرقد مطهری روی گنبد به رنگ سبز، رنگ شده و داخل گنبد هنوز آجری و نیمه تمام است. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 206 - 207: در اینجا نام امام زاده نیامده است. اما در لسان اهالی به امام زاده معین مشهور است.

معین الدوله

سلسله نسب:ازاحفاد امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: روستای فُردو(1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 141 .

منصور (شاه منصور)

سلسله نسب: از نوادگان شاه چراغ محل دفن: در یک فرسخی «فردو» بر فراز کوه جنوبی، مزرعه بوره (باوره) در بقعه چهار امام زاده. (1) 1) تربت پاکان، ج 2، ص 196 - 199.

موسی بن محمد

کنیه: ابو احمد لقب: مبرقع تولد و وفات: 214 ه . ق در مدینه متولد و 256 ه . ق درقم وفات یافت. سلسله نسب: ابو احمد موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: سرای خودش در خیابان آذر، محلّه چهل اختران. ویژگی ها: عالم، محدّث، پرهیزکار، امانت دار، متولی موقوفات و صدقات پدرش امام جواد علیه السلام بعد از برادرش امام هادی علیه السلام. زیبا به گونه ای که اغلب برقع بر روی می انداخت.(1) 1) ر. ک: اصول کافی با ترجمه، ج 2، ص 112؛ عمدة الطالب، ابن عنبه، ص 179؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 546 ؛ راهنمای قم، ص 18.

موسی

سلسله نسب:از فرزندان بلافصل امام موسی کاظم علیه السلام محل دفن: در فاصله پانصد متری روستای آوه از توابع جعفر آباد ویژگی ها: طبق تصریح کتاب النقص، تألیف شیخ عبد الجلیل قزوینی در سال 556 و کتاب مجالس المؤمنین قاضی نور الله شوشتری مدفن موسی و فضل و سلیمان و چه بسا عبد الله فرزندان بلافصل امام کاظم علیه السلام می باشد. (1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 99 - 98 - 103.

میمونه

سلسله نسب: میمونه بنت محمد بن علی الجواد علیه السلام محل دفن: در مزار بابلان در روضه حضرت معصومه علیها السلام ویژگی ها: وی همراه دو خواهرش زینب و ام محمّد از کوفه به قم آمدند. بعد از رحلت حضرت معصومه علیها السلام بنا بر کشفی که در عصر ناصرالدین شاه قاجار (1313 ق) اتفاق افتاد و در قسمت پایین پای حضرت معصومه علیها السلام روزنه ای پیدا شد. دو نفر از بانوان با چراغ به سرداب رفتند. در پایین قبر حضرت معصومه علیها السلام سه پیکر مطهر،تر و تازه مشاهده کردند. یک تن بانوان، دو تن دیگر سیاه چهره و کنیز بودند. از بررسی کتب و قرائن به دست می آید که آن بانو حضرت میمونه دختر امام جواد علیه السلام و آن دو کنیز 1 - ام سحاق (کنیز محمد بن موسی بن امام جواد علیه السلام).(1) 2 - ام حبیب (کنیز محمد بن احمد بن موسی) می باشد. (2) 1) ر. ک: کتاب تاریخ قم، حسن بن محمد، ص 216 ؛ گنجینه آثار قم، ج 1، ص 393 ؛ منتهی الامال، ج 2، ص 432 ؛ راهنمای قم، ص 20. 2)ر. ک: حضرت معصومه، چشمه جوشان کوثر. محمد محمدی اشتهاردی، ص 99، از اقامة البرهان در اصول دین، میرزا موسی فراهانی، ص 479 ؛ کریمه اهل بیت، ص 183-187.

میمونه

سلسله نسب:مهدی بن شاه زاده ناصر الدین محمد بن ابی الفضل احمد بن ابی القاسم حمزة بن الاصم ابن عبد الله بن حسین بن بنفسج ابن اسماعیل ابن محمد ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای گرگاب، قریه هادی مهدی نزدیک جمکران. ویژگی ها: دارای گنبد و بارگاه در کنار هادی مدفون می باشد.(1) 1) بدر فروزان، ص 10؛ تربت پاکان، ج 2، ص 165 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 290.

مهدی

سلسله نسب:مهدی بن شاه زاده ناصر الدین محمد بن ابی الفضل احمد بن ابی القاسم حمزة بن الاصم ابن عبد الله بن حسین بن بنفسج ابن اسماعیل ابن محمد ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام سجاد علیه السلام محل دفن: روستای گرگاب، قریه هادی مهدی نزدیک جمکران. ویژگی ها: دارای گنبد و بارگاه در کنار هادی مدفون می باشد.(1) 1) بدر فروزان، ص 10؛ تربت پاکان، ج 2، ص 165 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 290.

ناصر

محل دفن: بیرون کهک کنار جاده بیدهند در بقعه چهار امام زاده(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 738.

ناصر الدین علی

تولد و وفات: زندگی در اواخر قرن هشتم و اوائل قرن نهم. بعضی وفات وی را 828 ه ق دانسته اند. سلسله نسب: ناصر الدین علی بن مهدی بن محمد بن حسین بن زید بن محمد بن احمد بن جعفر بن محمد بن عبد الرحمن بن محمد البطحائی ابن قاسم بن حسن بن زید بن امام حسن مجتبی علیه السلام محل دفن: روبروی مسجد امام حسن عسکری علیه السلام، خیابان آذر، که سابقاً به نام بقعه احمد بن اسحق خوانده می شد. ویژگی ها: وی سید جلیل و شخصیت والائی داشت. بقعه خالی از بیوتات و صحن می باشد. از آثار قرن دوازدهم یا اواخر صفویّه است. این بقعه به صورت مربع مختلف الاضلاع به طول تقریبی 4 و عرض 5/3 متر که در وسط آن ضریح بسیار عالی که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران ساخته شده است. سازنده ضریح سید مصطفی و سلیم حمدانی و شیخ شبانی و نجّاری از حاج اکبر خموشیان در اصفهان اتمام و در سال 1370 بر سر تربت وی نصب گردیده است.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 686 ؛ منتهی الامال، ج 1، ص 461، انجم فروزان، ص 156 ؛ عمدة الطالب، ص 205.

ناصر الدین محمد بن احمد

لقب: ناصر الدّین سلسله نسب: شاه زاده ناصر الدین محمد بن ابی الفضل احمد بن ابی القاسم حمزة الاصم ابن عبد الله بن حسین بنفسج ابن اسماعیل بن محمد ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام زین العابدین علیه السلام محل دفن: در روستای گرگاب نزدیک جمکران. ویژگی ها: وی پیشوای شیعیان در جمکران و گرگاب بود، و مزرعه گرگاب از آنِ خودش بود. و در آن مزرعه به عبادت و خود سازی پرداخته و بنا بر وصیت خودش در همان مزرعه خودش به خاک سپرده شد. سپس دو فرزندش شاه زاده هادی و مهدی به خاک سپرده شدند. و در زیر یک گنبد و در یک ضریح آلومینیوم قرار دارند. و در فاصله چند متری این بقعه، گنبد و بقعه شاه زاده جعفر و سکنیه خاتون دو فرزند دیگرش مدفون می باشند و این مکان به عنوان مرقد پنج امام زاده مشهور می باشد و روستا به نام روستای «هادی مهدی» خوانده می شود. (1) 1) بنا بر تابلویی از تحقیقات شیخ هادی نورائی یگانه ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 165 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 290.

شاه نور علی

محل دفن: روستای کرمجکان، یکی از مزارع آن به نام «در باغ». (1) (1)
تربت پاکان، ج 2، ص 188

هادی

سلسله نسب: از نوادگان امام سجاد علیه السلام. فیض او را از نوادگان امام کاظم علیه السلام می داند و امامزاده هادی در نزدیک جمکران از نوادگان امام سجاد علیه السلام می داند. محل دفن: روستای وشنوه، در کنار شهر بانو، حلیمه، و رقیه، و زینب و...(1) 1) تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص 40 ؛تربت پاکان، ج 2، ص 195 - 194 ؛ و بدر فروزان، ص 10 ؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 594.

هادی

سلسله نسب:از نوادگان امام کاظم علیه السلام، که فیض او را از نوادگان امام سجاد معرفی می کنند و در سلسله نسب وی آمده: وی فرزند ناصرالدین محمد بن احمد بن ابی القاسم حمزة الاصم بن عبد الله بن حسین ابن اسماعیل بن محمد ارقط ابن عبد الله الباهر ابن امام سجاد علیه السلام می باشد. محل دفن: روستای گرگاب، قریه هادی و مهدی، نزدیک جمکران در کنار برادرش مهدی و پدرشان ناصر الدین محمد. ویژگی ها: دارای بقعه و بارگاه و در کنار مهدی مدفون می باشد.(1) 1) بدر فروزان، ص 10 ؛ تربت پاکان، ج 2، ص 165؛ گنجینه آثار قم، ج 2، ص 290.

هادی (شاه زاده هادی)

سلسله نسب: از فرزندان امام کاظم علیه السلام احتمال دیگر: از فرزندان امام سجاد علیه السلام محل دفن:روستای جیزقان یا (جمزقان) در شمال قریه قاهان و از توابع خلجستان است. ویژگی ها: مردم ساوه و قرای تابعه درباره وی و کراماتش اعتقاد تمام است و صحن و سرایش اکثر اوقات مرکز تجمع زائرین است.(1) 1) گنجینه آثار قم، ج 2، ص 201.

یعقوب

محل دفن: بیرون کهک، کنار جاده بیدهند، در بقعه چهار امام زاده.(1) 1)
گنجینه آثار قم، ج 2، ص 738.

یحیی بن احمد

سلسله نسب: یحیی فرزند ابو عبد الله احمد بن ابو علی محمد بن ابو علی احمد بن موسی مبرقع فرزند امام جواد علیه السلام محل دفن: روستای علی آباد نزدیک روستای چاله گنبد. حدود 15 کیلومتری روستای قلعه چم (نزدیک امام زاده عبدالله) ویژگی ها: وی در کنار خواهرش حلمیه در زیر یک گنبد و ضریح آلومینیوم، و یک سنگ مرمر برجسته مدفون می باشد. روی سنگ با خط نستعلیقو برجسته چنین نوشته شده: «مرقد مطهر امام زاده یحیی و خواهر گرامیش حلیمه خاتون از احفاد امام محمد تقی علیه السلام. اتمام و نوسازی ساختمان سنه 1377 دفتر فنی اوقاف و عمران قم. - کتبه بخشی». وی کریم و واسع الجاه بوده است. (1) 1) المجدی فی انساب الطالبین، ص 129 - 127 ؛ منتهی الامال، ج 2، ص 618 ؛ ارشاد مفید، ص 284 ؛ منتقلة الطالبية، ص 57.

یحیی بن احمد

سلسله نسب: یحیی بن احمد بن محمد بن احمد بن موسی مبرقع. محل دفن: خیابان آذر، در بقعه چهل اختران. (1) 1) گنجینه دانشمندان، ج 2، ص 561 - 566.

یحیی

کنیه: ابو القاسم لقب: عزّ الدین وفات: حدود 592 ه ق. سلسله نسب: سید عزّ الدین یحیی ابن شرف الدین محمد (ابوالفضل المرتضی) ابن علی (ابو القاسم) بن ابی الفضل محمد بن ابی الحسن المطهر ابن ابی القاسم علی بن ابی الفضل محمد بن ابی القاسم علیّ بن ابی جعفر محمد بن حمزة بن احمد بن محمد بن اسماعیل الدّیباج ابن محمد الاکبر ابن عبد الله الباهر ابن الامام زین العابدین علیه السلام. محل دفن: احتمالاً در قم، ولی جای آن مشخص نیست. و احتمال دیگر: در تهران در محله امام زاده یحیی، خیابان 15 خرداد شرقی ویژگی ها: وی ریاست نقیبان ری، قم و آمل را عهده دار بوده، شیخ منتخب الدین کتاب فهرس را به درخواست وی نگاشته و کتاب «الاربعین عن الاربعین فی الاربعین» در فضائل امیر المؤمنین علیه السلام به جهت وی تصنیف کرده است. و سرانجام در حمله خوارزمشاه به ری به بهانه واهی به شهادت رسید. هم اکنون در تهران در محله ای به اسم وی دارای مرقد و بارگاه است و مورد احترام مردم می باشد. (1) 1) بحار الانوار، ج 105، ص 202 ؛ از فهرس شیخ منتجب الدین؛ عمدة الطالب، ص 244 - 245 ؛ شهیدان راه فضیلت، ص 95 ؛ ستارگان حرم، ج 8، ص 177 - 193 ؛ تاریخ طبرستان، ابن اسفندیار، ص 161. وی تصریح کرده که سید عزیز الدین یحیی در قم مدفون است.

یحیی

محل دفن: روستای نورآباد در جاده کاشان.(1) 1) امام زادگان استان قم، اداره اوقاف قم.

یحیی

محل دفن: روستای صفرآباد از توابع بخش مرکزی(1) 1) همان.

استان کردستان

معرفی

اشاره

استان کردستان با مساحتی حدود ۲۸ هزار و ۲۳۵ کیلومتر مربع در غرب ایران ، قرار دارد. این استان از شمال با استان‌های آذربایجان غربی و زنجان ، از شرق با استان های همدان و زنجان ، از جنوب با استان کرمانشاه و از غرب با کشور عراق همسایه است . مرکز استان کردستان ، شهر سنندج است و از شهرهای مهم آن می توان به شهرهای بانه ، بیجار ، دیواندره ، سقز ، قروه ، کامیاران ، مریوان اشاره کرد .

موقعیت جغرافیایی

استان کردستان از لحاظ اقلیمی و طبیعی ، یکی از « مناطق کوهستانی » کشور با « دشت های مرتفع » و « دره های وسیع » در سراسر منطقه است . این استان از مریوان شروع شده و تا دره قزل اوزن و کوه های زنجان جنوبی در شرق ادامه می یابد . « رشته کوههای غرب » کشور به صورت رشته هایی موازی ، تمامی پهنه استان را در بر گرفته و محدوده طبیعی آن را تشکیل می دهند .
ندره-قزل-اوزناهمواریهای این استان با عنوان ناحیه « کوهستانی کردستان مرکزی » شامل دو بخش « غربی » و « شرقی » می شود و شکل پستی ، بلندی و جنس زمین در این دو بخش با یکدیگر متفاوت است . « بخش کوهستانی غربی » از لحاظ یکنواختی و سستی جنس زمین دارای اشکال مشابه با ویژگی کوه های گنبدی شکل ، شیب یکنواخت و ملایم همراه با دره های باز است . قسمت وسیعی از سنندج ، مریوان ، سرزمینهای اطراف آن ها تا جنوب کردستان و ناحیه کوهستانی چهل چشمه در بین مریوان و سقز ، جزو این بخش کوهستانی محسوب می شوند . همچنین باید اضافه کرد که دنباله پستی و بلندی های این ناحیه از جنوب و شرق شروع شده و تا دامنه غربی در داخل کشور عراق ادامه دارد .
« بخش کوهستانی شرقی » که با « بخش کوهستانی غربی » متفاوت است ، از یک حصار کوهستانی سنگ های دگرگونی و رسوبی تشکیل شده است . این بخش از منطقه بیشتر به وسیله دشت های مرتفع هموار و تپه های ماهوری احاطه شده که از مهم ترین این دشت های حاصلخیز می توان از : مریوان ، اوباتو ، ئیلاق یا دهگلان ، قروه و دشت کامیاران نام برد . « بخش شرقی » که قسمت های شرقی سنندج را دربرمیگیرد ، درحد فاصل ناحیه غربی و شرقی ، یک رشته از ارتفاعات آتشفشانی شمالی - جنوبی را به وجود می آورد . در این ناحیه به استثنای کوه های بیجار ، دشت های وسیعی وجود دارد که مرتفع ترین دشت این ناحیه « هوهتو » خوانده می شود . بلندترین کوه های بخش کوهستانی شرقی ، « شاه نشین » در شمال بیجار ، « شیدا » در مرکز و پنجه علی بین قروه و سقز است . از دیگر کوه های مهم استان می توان به کوچسار ، شیخ معروف ، کانی چرمه ، حلقه مسیر ، سنا سره ، میانه ، مسجد میرزا ، ملا کاوو ، حسین بک ، پیازه ، تخت ، هو عالی داغ ، چهل چشمه ، هوار برزه ، چرخ لان و کوه سراج الدین اشاره کرد .
در کل ؛ مرتفع ترین قسمت استان ، « کوه شاهو » با ارتفاع ۳,۳۰۰ متر و کم ارتفاع ترین منطقه ، « منطقه آلوت » در بانه با ارتفاع ۹۰۰ متر است .

آبکوه-شاهو و هوای استان کردستان تحت تاثیر توده های « هوای گرم » و « مرطوب مدیترانه ای » قرار دارد که این توده هوایی باعث بارندگی ها در بهار و ریزش برف در زمستان می شود . این توده هوا از اقیانوس اطلس و دریای مدیترانه با برخورد به ارتفاعات زاگرس بخش قابل توجهی از رطوبت را به صورت بارش های پراکنده برف و باران در این منطقه نشان می دهند . نفوذ توده‌های مرطوب زمستانی و بهاری در مریوان و دریاچه زریوار تاثیر فراوانی در اعتدال و مرطوب شدن هوای این ناحیه دارد. این استان به طور کلی تحت تاثیر دو « جریان آب و هوایی گرم و سرد » قرار دارد . در منطقه استان کردستان اقلیم های گوناگونی وجود دارد که انواع آن در نواحی مختلف به این صورت است : « زمستان سرد » و « تابستان معتدل » در دره میرآوا یا امیرآباد ، « زمستان معتدل » در دشت اوباتو مسیر سنندج – سقز ، « زمستان سرد با یخبندان های طولانی و « تابستان گرم » در طی روز و شب های خنک در مسیر مریوان – دربند دزلی ، « آب و هوای مرطوب و معتدل » در ناحیه اورامانات و در آخر « اقلیمی نیمه خشک و نیمه مرطوب » در مسیر سنندج – مریوان .
در استان کردستان به علت وجود کوه های متعدد و بارندگی های زیاد رودهای پرآبی جریان دارند که اراضی وسیعی از این منطقه را در بر می گیرند و مهمترین آن ها عبارتند از : قشلاق ، گاورود ، گزان در سنندج ، قم چقا ، قزل اوزن ، کوه زن ، اوزن دره ، چم ، تلوار ، شور ، طهماسبی ، رود سقز ، آنیان و سنته در سقز ، رنجلان ، گاران ، نگل ، کلاترزان ، چاولکان ، کوماسی سیروان . که از میان این رودخانه ها شعبه های رود قزل اوزن در نواحی کوهستانی غربی و رود سیروان در شرق و شمال شرقی ، از مهمترین رودهای جاری استان به شمار می آیند .

استان کردستان بخشی از سرزمینی است که تحت حاکمیت مادها قرار داشت . مرز تاریخی سرزمین هایی که بوسیله مادها اداره می شده ، در شمال به « اوراتو» ، در غرب به «آشور» و در جنوب و جنوب غربی به ایلام و سومر منتهی می شد . قبل از تشکیل دولت مادها درایران چهار طایفه به نام های « هوریان » ، « لولوبیان » اجداد طوایف لرها ، « کامیاران » اجداد مادها و گوتیان زندگی می کردند . تاریخ اقوام کرد تا قبل از اسلام چندان روشن نیست . بر اساس اسناد و مدارک به جا مانده کردها از « طایفه گوتیان » بودند که بارها مورد تاخت و تاز آشوری ها قرار می گرفتند . این قوم بعدها با « دولت ماد » متحد می شوند و « آشوریان » را منقرض کردند . همچنین بر اساس متن نوشته « کتیبه داریوش » در « تخت جمشید » و « بیستون » : دولت ماد در سال ۵۵۰ ق . م ، در قلمرو دولت هخامنشیان قرار داشته است در عصر سلجوقیان و به ویژه در عهد حکومت طغرل بیگ تمامی ناحیه کوهستانی غرب ایران یعنی کردستان ، به عراق عجم نام گذاری شد ، و در منشوری از خلیفه عباسی ، در سال ۴۳۷ هـ . ق ، از « طغرل بیگ سلجوقی » به عنوان ملوک العراقین » نام برده شده است .

به نظر می رسد که در « دوره ایلخانان مغول » ، « کردستان » جزو عراق عجم محسوب می شد . در کتاب « سفر جنگی گزنفون » به نام « کردوخوی » برای اقوام کرد اشاره شده است . این قوم در کوه ها و دره های میان عراق و ارمنستان و به خصوص در محلی که امروزه « زخو » نامیده می شود قرار دارد ، ساکن بودند . هرچند تاریخ اقوام کرد در پیش از اسلام تاریک و مبهم است ولی در دوره پس از اسلام پیشینه ای روشن تر دارد .

در اوایل قرن هفتم هجری « سلیمان شاه » از ترکمانان ایوه بر آن حکومت کرده است« . شرف الدین بدلیسی » حدود کردستان را در روزگار صفوی و در کتاب « شرف نامه » خود با افزودن ولایت لرستان یک جا ذکر می کند و در شرف نامه سرزمین لرستان و قوم لر را با کردها یکی می شمارد .

اعراب در تاریخ ۱۶ یا ۲۰ هـ . ق ، قلعه‌ها و استحکامات کردها را تصرف کردند. در ۲۳ هـ .ق ، که سپاه عرب در ایالت فارس مشغول فتوحات بود ، کردهای فارس در دفاع از فسا و دارابجرد شرکت داشتند . فتح شهر زور و داراباذ که از شهرهای کردنشین بودند ، در سال ۲۲ هـ . ق ، صورت گرفت . « ابوموسی اشعری » در سال ۲۵ هـ . ق ، کردها را سرکوب کرد . در

سال ۳۸ هـ . ق ، کردهای ناحیه اهواز ، در قیام « خریت ابن‌راشد » برضد « امیرالمؤمنین علی ع) » جانب خریت را گرفتند ، اما پس از قتل « خریت » این قیام سرکوب و عده زیادی از آنان کشته شدند.
در سال ۹۰ هـ . ق ، کردهای منطقه فارس سر به شورش برداشتند و این شورش به‌وسیله « حجاج ابن یوسف ثقفی » سرکوب شد . در سال ۱۴۸ هـ .ق. کردهای موصل قیام کردند و منصور خلیفه عباسی ، «خالد برمکی» را برای سرکوبی آنان به آنجا فرستاد و وی نیز شورش کردها را سرکوب کرد . در سال ۲۲۴ هـ . ق . یکی از پیشوایان کردهای اطراف موصل به نام « جعفر ابن فهرجیس » برضد خلیفه « معتصم » سر به شورش گذاشت خلیفه سردار معروف خود « آیتاخ » را به جنگ او فرستاد .
در دوره حکومت « صفویه » قسمت وسیعی از کردستان آن روز تحت تسلط دولت ایران قرار داشت که شامل دامنه‌های شرقی کوه‌های زاگرس بود . با تشکیل سلسله زندیه ، برای نخستین بار در تاریخ ایران سلسله‌ای کردنژاد به سلطنت رسید به طوری که در اواخر حکومت زندیه ، قسمتی از آذربایجان غربی به تصرف طایفه دنبلی که یکی از طوایف بزرگ کرد بودند ، درآمد و شهر خوی را به عنوان مرکز حکومت و قدرت خود انتخاب کردند .
در قرن نوزدهم میلادی بارها کردها در خاک عثمانی میل باطنی خود را برای رسیدن به استقلال و تشکیل دولتی کردزبان ظاهر کردند . در سال ۱۸۷۸ میلادی ، « شیخ عبیدالله نقشبندی » به فکر تاسیس « کردستان مستقل » تحت حمایت دولت عثمانی افتاد در پی این تصمیم ، طرفداران وی در سال ۱۸۸۰ میلادی ، اطراف ارومیه ، ساوجبلاغ ، مراغه و میاندوآب را به تصرف خود درآوردند که این خود باعث متحمل زحمات زیاد سپاهیان ایران برای به دست آوردن این منطقه شد .
« قاضی محمد » همزمان با حضور قوای متفقین در سال ۱۹۴۶ میلادی در ایران و با حمایت دولت روسیه شوروی ، جمهوری خلق کردستان را که مرکز آن مهاباد بود،تشکیل داد . پس از تخلیه کامل ایران از قوای متفقین و اعزام ارتش دولت مرکزی به نواحی آذربایجان و کردستان ، این شورش و جمهوری ناشی از آن نیز از هم متلاشی گردید.
بنا به پیش نویس شماره ۱۲۷۵ در سال ۱۳۱۶/۹/۹ ، ایران به شش بخش تقسیم شده بود . استان ها غربی شامل شهرهای کردستان ، کرمانشاه ، لرستان ، همدان ، خوزستان و کهکیلویه بود . بالاخره در سال ۱۳۳۷ هـ . ش ، با توجه به فرمان شورای وزرا ، کردستان از پنجمین استان جدا شد و استان کردستان را تشکیل داد .

به اکردستناد شواهد و مدارک مستند تاریخی ، قوم کرد یکی از « نژادهای آریایی » هستند که در هزاره دوم قبل از میلاد از کناره های دریای خزر به سلسله کوه های زاگرس آمده و با غلبه بر قدرت « آشوریان » در « نینوا » «امپراطوری مادها » را در قرن هفتم قبل از میلاد در ایران پایه گذاری کردند . این استان یکی از استان های کردنشین در غرب ایران است . اکثر ساکنان این استان ، « کرد زبان » هستند که به لهجه های مختلف صحبت می کنند . گروهی از مردم شناسان بر این باورند که زبان کردی یکی از زبان های گروه هند و اروپایی و ایرانی است .
زبان کردی در استان کردستان و همچنین در استان های ایلام ، کرمانشاه ، همدان ، آذربایجان غربی و شمال خراسان و دیگر کشورها ، لهجه های گوناگونی دارد اما مهمترین و پر تکلم ترین این لهجه های کردی شامل دو شاخه « کرمانجی » و « سورانی » است ، شاخه سورانی در استان کردستان لهجه رایج در ادبیات مکتوب است .
به غیر از زبان کردی مردم برخی از بخش های کرانی شهرستان بیجار و بخش مرکزی شهرستان قروه به زبان ترکی آذربایجانی صحبت می کنند .
همچنین تکلم زبان لکی در بخش چهار دولی در شهرستان قروه نیز رواج دارد .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

جامعه عشایری در ترکیب اجتماعی استان کردستان از اهمیت ویژه ای برخوردار است . عشایر این استان از طوایق قدیمی « کرد ایران » هستند که بیشتر آنان در مناطق بانه سقز ، مریوان ، دیواندره ، سنندج و اورامانات اسکان یافته و یا به صورت محدود و کوتاه کوچ می کنند و در اغلب مواقع به دامپروری می پردازند .
استان کردستان از نظر کشاورزی در سطح کشور از اهمیت بالایی برخوردار است . وجود منابع آبی کافی ، وجود منابع خاک کافی ، بارندگی مناسب ، وجود مراتع غنی و زیاد و وجود دشت های حاصلخیز چون دشت مریوان و قروه باعث توسعه و افزایش توان بخش کشاورزی استان شده اند . تولیدات کشاورزی این استان به ترتیب اهمیت ، گندم، جو و حبوبات تشکیل می‌دهد که دو به دو صورت دیمی » و « آبی » صورت می‌پذیرد.
در بخش دامپروری ، یکی از قطب های اصلی دامداری کشور به حساب می آید و از میان دام ها ، گوسفند و بره بیش‌ترین اهمیت و تعداد را دارد . از دیگر فعالیت‌هایی که در این استان انجام می‌گیرد ، پرورش زنبور عسل است که در کردستان از رونق بسزایی برخوردار است .
فعالیت‌های صنعتی استان کردستان نسبت به سایر استان های کشور بسیار محدود است و از مناطق توسعه نیافته صنعتی کشور به شمار می‌رود . صنایع این استان به طور کلی ، به دو گروه ماشینی و دستی تقسیم می‌شوند:
صنایع ماشینی استان مشتمل بر گروه‌های صنایع کانی غیرفلزی ، شیمیایی ، سلولزی ، نساجی و چرم ، غذایی ، برق و الکترونیک هستند . در بخش صنایع دستی نیز در حال حاضر در نقاط شهری و روستایی کردستان عده زیادی به تولید محصول های گوناگون دستی که هم مصرف خانگی و هم ارزش تجاری دارند مشغول هستند. اهم این صنایع دستی عبارتند از : فرش بافی ، گلیم بافی ، نساجی ، نازک‌کاری چوب ، گیوه‌دوزی ، خراطی ، سوزن‌دوزی ، قلاب‌دوزی ، پولک‌دوزی ، منجوق‌دوزی و ساخت زینت‌آلات محلی .

سوغات

مهمترین سوغات استان کردستان صنایع دستی استان شامل : فرش ، گلیم ، سجاده ، نمد ، نازک‌کاری ، زیورآلات کردی و آلات موسیقی است . فرش سنندج در نوع خود بی‌نظیر است و فرش و گلیم بیجار نیز معروفیت خاصی دارد. گفته می شود ؛ پس از فرش ، مهمترین سوغات استان تخته نرد و سایر مصنوعات چوبی است که توسط هنرمندان حرفه‌ای این دیار ساخته و روانه بازار می‌شود. پلاسحصیربافیگیوه
گلیم-بافی.جاجایم بافینازک کاری چوب

آربابا بانه : تفرجگاه سورین ، دشت های بانه ، جنگل های بانه ، غار شووی ، حاشیه رود زرینه رود ، حاشیه رود بانه ، حاشیه رود سلیمان بگ ، حاشیه رود بویین ، حاشیه رود شوی ، حاشیه رود نمشیر ، آربابا پیست-اسکی-نسار بیجار : پیست اسکی نسار ، دامنه کوه شاه نشین ، دامنه کوه سرقیصه ، دامنه نقاره کوب ، دامنه پنجه علی ، دشت بیجار ، رود سیروان ، چشمه آب تلخ ، چشمه خاورآباد ، چشمه قم چای ، منطقه حفاظت شده محیط زیست بیجار رود-قزل-اوزن دیواندره : رود قزل اوزن ، دامنه کوه چهل چشمه ، حاشیه رودخانه قزل اوزن ، حاشیه رودخانه یول کشتی ، غار کرفتو ، غار باش قشلاق ، غار قالوجه ، مراتع سرسبز سارال سیمینه-رود سقز : دامنه کوه نکروز ، دامنه کوه ونوشه ، دامنه کوه چاقل ، دامنه کوه روش ، دشت های سقز ، جنگل های سقز ، حاشیه رود سیمینه رود ، حاشیه رود زرینه رود ، حاشیه رود خور خوره ، طبیعت دره نان ، غار کرفتو پارک-جنگلی-آبیدر سنندج : پارک جنگلی آبیدر ، دامنه کوه کوچسار ، دامنه کوه شیخ معروف ، دامنه کوه مسجد میرزا ، دامنه کوه ملا کاووف ، دامنه کوه هوار برزه ، دامنه کوه چرخ لان ، دامنه کوه سراج الدین ، دریاچه پشت سد قشلاق ، دشت دهگلان ، جنگل های سنندج ، طبیعت روستای نگل ، طبیعت روستای صلوات آباد چشمه-آب-معدنی-بابا-گرگر قروه : دشت قروه ، دامنه کوه پنج علی ، دامنه کوه شیدا ، دامنه کوه حسین بک ، چشمه سراب وینسار ، چشمه آب معدنی بابا گرگر ، منطقه حفاظت شده بدر و پریشان روستای-پلنگان کامیاران : تنگه و رودخانه پلنگان ، دامنه و ارتفاعات شاهو ، دامنه کوه جنگلی کوبگار ، دامنه ارتفاعات عاولان ، دشت کامیاران ، دشت امیرآباد ، زیستگاه شاهو ، چشمه آب معدنی گواز ، حاشیه رودخانه سیروان ، طبیعت روستای پلنگان ، دریاچه زریوار مریوان : آبشار کویله ، دریاچه زریوار ، جنگل های مریوان ، طبیعت روستای درکی ، کوه کانی چرمه ، کوه سنا سره ، کوه میانه ، کوه پیازه ، کوه تخت

بانه : زیارتگاه سلیمان بیگ ، روستای قدیمی شوی ، سد باستانی شو ، شهر تاریخی آرمرده ، مسجد روستای نجنه علیا پل-صلوات-آباد بیجار : آرامگاه شیخ فاضل گروسی ، امام زاده عقیل ، امام زاده مهراب علی ، بازار قدیمی بیجار ، برج آجری اوشقون بابا ، برج اوچ گنبد خان ، برج ینگی ارخ ، بقعه پیر خضر ، پل قجور ، تیمچه امیر تومان ، تیمچه حاج شهباز ، روستا و مسجد تاریخی خسروآباد ، قلعه قم چقای ، کتیبه هیراتیک در دره هفت آسیاب ، مقبره شیخ فاضل گروسی عمارت-سالار-سعید دیواندره : تپه باستانی روستای زاغه علیا ، عمارت سالار سعید ، حمام قدیمی پنجه سفلی ، قلعه کهنه روستای آغاجری قلعه-باستانی-زیویه سقز : بازار قدیمی سقز ، تپه زیویه ، قلعه زیویه ، قلعه قپلانتو ، مجموعه کاروانسراهای سقز ، مسجد دو مناره پل-قشلاق سنندج : امام زاده پیر عمر ، امام زاده پیر محمد ، امام زاده عبداله ، باغ امیریه ، باغ امانیه ، چهار باغ خسرو آباد ، پل قشلاق ، پل شیخ ،زیارتگاه و مسجد هاجره خاتون ، خانه معمارباشی ، خانه آیت اله شیخ محمد مردوخ کردستانی ، خانه گله داری ، خانه مجتهدی ، حمام شیشه ، حمام خان ، حمام صلاحی ، حمام عبدالخالق ، حمام و عمارت آصف وزیری ، حمام عمارت ملا لطف اله شیخ الاسلام ، حمام وکیل الملک ، عمارت خسرو آباد ، ععمارت سالار سعید و موزه سنندج ، مارت مشیر دیوان ، عمارت امجد الاشراف ، عمارت وکیل الملک ، عمارت احمدزاده ، عمارت سرهنگ آزموده اردلان ، عمارت ملک التجار ، قلعه پلنگان ، قلعه حسن آباد ، کلیسای سنندج ، مسجد خورشید لقا خانم ، مسجد دارالاحسان ، مسجد دارالامان ، مسجد رشید قلعه بیگی ، مسجد وکیل ، مسجد وزیر ، مقبره شیخ محمد باقر غیاثی عمارت-خسروآباد قروه : آثار صخره ای کوه فرهاد تراش ، امام زاده گرگر ، امام زاده شیدا ، پل تاریخی فرهاد آباد ، تپه بابا گور گور ، حمام قصلان ، عمارت خسروآباد ، روستای-تاریخی-اورامان-تخت کامیاران : تپه تاریخی توبره ریز ، روستای تاریخی پالنگان ، روستای تاریخی صلوات آباد بیجار ، روستای تاریخی اورامان تخت ، روستای تاریخی خسروآباد گروس ، روستای تاریخی آوی هنگ ، زیارتگاه حضرت عکاشه ، کتیبه باستانی تنگی ور ، مقبره شیخ عباس مریوان : سنگ نبشته اورامانات ، قلعه ایمام

سایر جاذبه‌های استان کردستان

امامزاده-پیر-عمربازار-سرپوشیده-سنندجباغ-و-خانه-آیت‌الله-مردوخ-د
خانه-سالار-سعیدعمارت-آصف‌دیوانعمارت-خسرو-آباد عمارت-ملا-لطف-
اله-شیخ-الاسلعمارت-وکیل‌الملکعمارت-مشیردیوان عمارت-
ملک‌التجارمسجد-خورشید-لقا-خانممسجد-دارالاحسان-سنندج

سنندج

قروه

استان کرمان

معرفی

اشاره

استان کرمان ، در جنوب شرقی ایران ، با مساحتی حدود ۱۸۰ هزار و ۷۲۶ کیلومتر مربع در واقع ۱۱ درصد از خاک کشور را به خود اختصاص داده است که از این لحاظ ، پس از استان خراسان ، دومین استان پهناور کشور محسوب می شود .

مرکز استان کرمان ، شهر تاریخی کرمان است و مهم ترین شهرهای آن عبارتند از : بافت ، بردسیر ، بم ، جیرفت ، رفسنجان ، زرند ، سیرجان ، شهربابک ، کهنوج .

موقعیت جغرافیایی

استان کرمان یکی از مرتفع ترین استان های کشور در « ناحیه کویری » و « کم آب » ایران است . « شهرستان بافت » در میان شهرستان های تابع این استان ، با ارتفاع ۲,۲۵۰ متر از سطح دریا به عنوان سومین شهر مرتفع ایران به شمار می آید و همین باعث شده « بام ایران » و « سیبری جنوب » خوانده شود . بلندی‌های این استان دنباله « رشته کوه های مرکزی ایران » هستند که از « چین خوردگی‌های آتشفشانی آذربایجان » آغاز شده و تا « بلوچستان » ادامه می‌یابند ، البته این بلندی ها ، در فلات مرکزی کوه-بشاگردچندین بار به وسیله حوزه‌های پست داخلی و کویری قطع می شوند . زمین شناسان زمان تشکیل این « چین خوردگی ها » را همزمان با « پیدایش فلات داخلی » و « عقب نشینی دریای تتیس » می دانند . براساس این نظریه ، به دنبال « حرکات کوه زایی » و « باز شدن دهانه ی آتشفشانی » ، « کف دریای تتیس » بالا آمد و آب دریاهای اطراف بر اثر « تبخیر شدید » و « تراکم رسوبات » آن خشک شد و قشر ضخیمی از « رسوبات نمک دریا » روی آن ها باقی ماند و کویرهایی چون « کویر لوت » را تشکیل داد . در « نواحی پست » ، ذرات حاصله از متلاشی شدن و فرسایش کوهستان ها ، روی هم انباشته شد که با وزش باد به حرکت در می آیند و « تپه های متحرک شنی » را به وجود می آورند .
« رشته کوه های مرکزی » به دو رشته کوه تقسیم می شوند که اولی ؛ از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده اند و مهم ترین آن « رشته کوه های بشاگرد کوهبنان » است . این رشته کوه ها دنباله کوه های جندق و بیابانک هستند که تا کرمان و بم گسترش یافته اند همچنین می توان در این منطقه به کوه هایی چون کوهبنان ، طغرل الجرد یا تخ راجه ، پلوار ، سیرچ ، ابارق و تهرود اشاره کرد .
دومین رشته کوه ، رشته کوه هایی هستند که از یزد تا کرمدوارمان و چالÂجازموریان کشیده شده اند و به موازات رشته اول امتداد دارند . از ارتفاعات مهم این رشته نیز می توان کوه های مدوار ، شهر بابک ، کوه پنج ، چهل تن ، لاله زار ، هزار بحر آسمان ، جبال بارز و شهسواران را نام برد . همچنین رشته کوه دیگری به نام « رشته کوه های بشاگرد » در جنوب شهرستان کهنوج قرار دارند که این منطقه را از استان هرمزگان جدا می سازد .
غیر از کوه های یاد شده ؛ مهمترین کوه های این استان عبارتند از ؛ کوه هزار با ارتفاع ۴,۵۰۱ متر ، مرتفع‌ترین قله استان کرمان و جنوب ایران ، « استکوه هزار » در کرمان ، چهارمین کوه مرتفع ایران ، « کوه کوشا یا کوه

شاه بافت » در شمال بافت .
ارتفاعات ، پستی و بلندی‌ها ، شرایط اقلیمی ویژه و آب و هوای متفاوتی را در نواحی مختلف‌استان به وجود آورده‌است . آب و هوای این منطقه در « نواحی شمال ، شمال غرب و مرکز » ، خشک و معتدل ، در « نواحی جنوبی و جنوب شرقی » ، گرم و مرطوب و در « مرکز استان » یعنی شهر کرمان ، خشک ونیمه معتدل است .
استان کرمان همواره تحت تاثیر بادهای مختلف منطقه ای و محلی قرار دارد . وزش این بادها ، آب و هوای آن را دچار تحولات و تغییرات قابل توجهی می کند . این بادها به طور عمده از نوع بادهای موسمی خشک هستند که در ماه های اسفند ، فروردین و اردیبهشت می وزند و جهت وزش آن ها از جنوب غربی به طرف شمال شرقی و شرق همراه با خاک و شن است . در مقابل این بادها ؛ بادهای غربی و شمال غربی قرار دارند که با عث ریزش باران در زمستان و بهار می شوند .
در رابطه با رودخانه های جاری این استان باید گفت که ؛ مهم ترین رودخانه این منطقه « هلیل رود » است که شاخه های مهمی مانند زردشت از گوهر ، بافت از لاله زار ، رابر از الفتح یا شاه کوه ، طیل از کوه هزار و اسفندقه از ارتفاعات اسفندقه به آن می پیوندند و پس از آبیاری کردن جیرفت و شهرستان های کهنوج وارد هامون جازموریان می شوند .
از دیگر رودخانه های این استان می توان آب بخشا در برد سیر ، راور در منطقه راور ، خبر در منطقه خبر بافت ، رود خانه تنگوییه یا پلنگی در سیر جان ، ابراهیم آباد ، اندوهجرد ، آب باریک ، آبشور اسفندقه را نام برد .

پیشینه تاریخی

قبل از مهاجرت آریائی ها به ایران ، تمدن های متعددی توسط مردمان بومی به وجود آمده بود که به عنوان نمونه تمدن بزرگ « اَرَت » درکناره های حاصلخیز هلیل رود ، قسمتی از جنوب کرمان بود ، این تمدن اکنون با نام شهر « دقیانوس یا جیرفت » ، تمام فرضیه ها و نظریات کارشناسان ، صاحب نظران تاریخ و باستان شناسان را درباره ی خاستگاه اولین تمدن های جهان دگرگون کرده و بعید نیست ایالت باستانی « کارمانیا یا همان کرمان امروزی » به عنوان اولین جایگاه پیدایش تمدن در جهان باستان شناخته شود .
از لحاظ تاریخی سابقه سکونت و استقرار انسان در منطقه کرمان به هزاره چهارم قبل از میلاد می رسد. این منطقه یکی از قدیمی ترین نواحی ایران به شمار می رود . نام کرمان در دوره های قبل از اسلام، « بوتیا » و «کارامانیا» بوده است . البته برخی بر این عقیده اند که کرمان دگرگون شده کلمه «کریمان» است و عده ای نیز آن را مشتق از «کارمانیا» قدیم به معنی «جایگاه دلاوری و نبرد» ذکر می کنند . در حالی که مورخان عرب و یهود ، «کرمان» را فرزند « هیتال یا هپتال » از « نبیره های نوح » می دانند ، « هرودوت » از شش طایفه شهری و روستا نشین و چهار طایفه چادر نشین نام می برد که این شش طایفه شهری شامل : مرفیان ، ماسپیان ، پانتالیان ، دروسیان ، گرمانیان هستند . مرکز کرمان را در قدیم «گواشیر» و «بردشیر» می خواندند . «گواشیر» در اصل «کوره اردشیر» یعنی « شهر اردشیر » بوده که به تدریج «گواشیر» شده است و نام آن در کتیبه بیستون به صورت « یوتیه » ذکر شده است . . آنچه مسلم است ؛ نام کرمان از نام یکی از ده شاخه اصلی پارسی ها گرفته شده است که در پی مهاجرت به قسمت جنوب ایران آمدند . شاخه‌های اصلی پارسی ها عبارت بودند از :پاسارگادی ، مارافی ، کرمانی ، ماسپی ، پانتیالی ، دروسی، دایی ، مردی ، دروپیکی و ساگارتی.
کرمان در زمان هخامنشیان بخش عظیمی از شهر ساتراپی فارس به شمار می‌رفت و شهرهای چون شیرگان یا همان سیرجان امروزی ، تپه یحیی یا بردسیر و بافت امروزی ، به اردشیر باستان ، گواشیر یا کرمان امروزی ، پهره باستان یا فهرج امروزی ، ارگ بم ، نرماشیر ، راین و جیرفت از شهر های قدیمی این سرزمین هستند .
در پایان حکومت هخامنشیان ایالت کرمان همانند دیگر ایالت ها ، مورد تاخت و تاز سپاهیان اسکندر مقدونی قرار گرفت که در پی این تهاجم و توقف دو ماهه ی لشگر اسکندر مقدونی ، خسارت های سنگینی بر کرمان

و مردمانش وارد آمد .
در دوره ساسانیان فرمانروای کرمان ، عنوان شاه را به خود اختصاص داد ؛ به عنوان نمونه ؛ بهرام چهارم در سال ۳۸۸ میلادی ، به علت این که در زمان پدرش والی کرمان بود به کرمانشاه یا شاه کرمان معروف بود .
در دوره اسلامی از سال ۲۱ تا ۲۵۳ هـ . ق ، یعنی تصرف این منطقه توسط یعقوب لیث ، موسس سلسله صفاریان ، همواره مورد هجوم اعراب قرار می گرفت .
این سرزمین با روی کار آمدن دولت هایی چون سامانیان ، دیلمیان ، آل بویه و سلاجقه ، جزو مناطق زیر سلطه آنان به شمار می رفت .
در سال ۶۱۹ هـ . ق ، هم زمان با حمله چنگیز خان مغول به خراسان ، « براق حاجب » از حاکمان خوارزم شاهیان بر کرمان تسلط یافت و به طور رسمی سلسله قراختاییان را تاسیس کرد .
بعد از به روی کار آمدن دولت « تیمور گورکانی » و انقراض حکومت « قراختاییان » ، این منطقه به تصرف وی در آمد ولی بعدها سلسله های « قراقویونلو » و « آق قویونلو » به ترتیب کرمان را جزو متصرفات خود در آوردند .
در سال ۱۱۳۲ هـ . ق ، « محمود افغان » پس از دو بار لشکرکشی به این سرزمین به منظور تصرف اصفهان توانست ابتدا کرمان و سپس اصفهان را زیر سلطه خود در آورد .
پس از شکست « اشرف افغان » توسط « نادر شاه افشار » و خلع « شاه طهماسب دوم » از سلطنت ، کرمان نیز به تصرف « نادر شاه » ، موسس سلسله « افشاریه » در آمد . در پی کشته شدن « نادر شاه » ، در سال ۱۱۶۳ تا ۱۱۹۳ هـ . ق ، « کریم خان زند » توانست بعد از سرکوب مخالفان خود ، « خدا مراد زند » را با سپاهی به کرمان فرستاد و این سردار هم توانست بدون هیچ گونه مانعی کرمان را متصرف شد .
در سال 1209 هـ . ق ، ماجرای پناهنده شدن « لطفعلی خان زند » به کرمان ، حمله « آقامحمدخان » وفاجعه قتل ونیز کورکردن عده ی زیادی ازمردم کرمان ، فرار « لطفعلی خان » به بم و کورکردن او از اوراق سیاه این عصر محسوب می شود . هرچند که پس ازاوحاکمانی چون « محمداسماعیل خان نوری » وپسرش ونیز« ابراهیم خان ظهرالدوله » کوشیدند تا با اقدامات عمرانی خود این خاطرات دردناک را به فراموشی سپارند و مورد قبول مردم این منطقه قرار گیرند . ولی این خاطرات همچنان جزو وقایع دردناک تاریخ باقی ماند .

اقوام و زبان

مردم استان کرمان همانند مردمان سایر مناطق مرکزی ایران از « نژاد آریایی » و « فارس » هستند . اما در قرن های گذشته اقوام مختلفی به ویژه از اقوام و عشایر « ترک آسیای میانه » و « مغول » ، این منطقه را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند . غیر از اقوام ترک و مغول گروهی از عشایر لر ، لک و طوایفی از قوم بلوچ به این سرزمین مهاجرت کردند . ساکنین کرمان بیشتر به « زبان فارسی » که همان « فارسی دری » است گفتگو می کنند ولی با توجه به مهاجرت اقوام مختلف از طوایف لر ، ترک و مغول ، تنوع زیادی در لهجه و گویش محلی در شهرستان های این استان به صورت متفاوت ومتنوعی به چشم می خورد . ولی با این وجود غلبه اصلی با « گویش فارسی » و « لهجه کرمانی » است به طوری که امروزه گفتگو با گویش های لری و ترکی بسیار کم رواج دارد .

وسعت زیاد و ساختار تشکیلات زمین ساختی استان کرمان باعث شده این استان مقام اول کشور را در زمینه معادن متعدد و غنی به دست آورد . دراستان کرمان معادنی نظیر آهن ، مس ، سرب وروی وجوددارد که بعضی ازآنها دارای پیشینه ای کهن وچندین هزارساله دربهره برداری هستند . معادن مهم استان عبارتنداز : معدن مس سرچشمه ، مس میدوک ،سنگ آهک گل معدن-مسگوهرسیرجان ،زغال سنگ پابدانا ،کرومیت اسفندیه وفاریاب وتیتانیوم کهنوج .
فعالیت ساکنین استان کرمان در بخش صنایع به دو صورت صنایع « دستی » و« ماشینی » انجام می گیرد که بخش « صنایع دستی » خود به دو نوع « صنایع دستی » و « صنایع کارگاهی » تقسیم می شود . از صنایع دستی مهم آن می توان از : شال ، پته و ترمه نام برد که البته به غیر از پته دوزی ، بقیه از رونق سابق برخوردار نیستند .
« صنایع دستی کارگاهی » نیز شامل قالی بافی ، جاجیم بافی ، گلیم بافی و خورجین بافی است که هنوز هم رواج دارند . و اما بخش « صنایع ماشینی » استان که این بخش نیز به سه دسته « کارگاهی کوچک » ، « متوسط » و « بزرگ » تقسیم می‌شوند و عبارتند از : سیمان ، خانه سازی ، نوشابه سازی ، قند ، ذغال سنگ و مس . از بین صنایع ماشینی یاد شده صنعت مس دارای شهرت جهانی است .
معادن استان در تامین مواد اولیه مورد نیاز صنایع کشور نقش ارزنده‌ای را بر عهده دارند . معادن سرشار آهن ، ذغال سنگ ، مس و دیگر فلزات ، چرخ‌های صنعت استان و کشور را به گردش در می‌آورند . معادن ذغال سنگ قسمتی از نیاز کارخانه ذوب آهن اصفهان را تامین می‌کنند . معدن مس سرچشمه کرمان که به گواهی کارشناسان از غنی‌ترین و خالص‌ترین معادن مس درجهان به شمار می‌رود ، از ویژگی‌های اقتصادی استان کرمان محسوب می شود .
معادن کرومیت بافت ، جیرفت و کهنوج نیز از مهمترین معادن کرومیت ایران به شمار می‌روند و معدن تیتانیوم کهنوج تنها معدن از این فلز در ایران است .
صرف نظر از منابع معدنی و صنایع استان کرمان و با توجه به شرایط اقلیمی ، میزان منابع آب ، موقعیت جغرافیایی و روش کشت اراضی ، استان کرمان در حوزه کشاورزی به سه منطقه کشاورزی ، تقسیم می شود که عبارتند از : « مناطق کشاورزی خشک و کویری » در شهرهای چون رفسنجان زرند ، سیرجان ، « مناطق کشاورزی معتدل کوهستانی »

در مناطقی مانند : بافت ، کهنوج و « مناطق کشاورزی گرمسیری » در نواحی مثل : بم ، جیرفت ، کهنوج .
از مهم ترین محصولات کشاورزی این استان می توان به : گندم ، جو ، سیب زمینی ، پسته ، حنا ، وسمه ، پنبه و چغندر قند اشاره کرد . در کرمان انواع محصولات سردسیری شامل گردو ، بادام ، گلابی ، هلو ، آلبالو ، آلو ، گیلاس سیب و خرما و نیز مرکباتی نظیر پرتقال ، لیمو شیرین ، نارنگی ، نارنج و گریپ فروت تولید می شود .
این استان در زمینه تولید پسته در کشور رتبه اول را به خود اختصاص داده به طوری که بیش از 95 درصد این محصول در این استان و به ویژه شهر رفسنجان با ظرفیت ۷۰ درصد ، تولید می شود .
نبود خاک حاصلخیز و محدودیت مراتع سرسبز در استان کرمان باعث شده دامپروری در آن از رونق چندانی برخوردار نباشد ولی با این وجود دامداری به سه طریق روستایی ، عشایری و صنعتی صورت می گیرد .

سوغات

بخش شیرینی : کلمپه ، کماج سهن ، حلوا ، قاووت ، مسقطی سیرجان مسقطیکماج-سهنکلمپه
بخش کشاورزی : زیره، پسته، گردو ، خرما ، مرکبات مرکباتپستهزیره
بخش صنایع دستی : ترمه ، پته ، شال ، فرش ، گلیم ، کارهای قلم زنی ، طروف مسی پته-دوزیترمهفرش
صرف نظر از سوغاتی های ذکر شده در بخش شیرینی ، کشاورزی و صنایع دستی ، باید از گیاهان دارویی چون : حنا ، سدر ، کتیرا و نیز عطر و عرقیاتی مانند گلاب نیز نام برد .

پارک-ملی-خبر بافت : آسیاب جفته و نقاط گردشگری سد بافت ، بندر گوغر ، پارک ملی خبر ، رودسید مرتضی ، رود رابر ، رود زردشت ، رود بافت ، رود بر ، دامنه کوه های شاه و لاله زار ، چشمه آب گرم ده شیخ ، طبیعت روستای هنزا ، غار طرنگ ، غار جفریز ، منطقه شاه ولایت بیدخوان بردسیر : دریاچه ترشاب ، دریاچه حلبی ساز ، چشمه آب گرم لاله زار ، چشمه آب گرم شیرینک ، چشمه آب گرم خدادی ، چشمه آب گرم امیره کیخسروی ، چشمه آب گرم رنگ ، طبیعت بید خوان ، طبیعت روستای باب زنگوییه ، طبیعت روستای لاله زار ، منطقه حفاظت شده بیدوییه رودخانه-دهبکری بم : چشمه آب گرم سید ، چشمه آب گرم مسکون ، چشمه آب گرم سرزه ، دامنه کوه قدمگاه ، دامنه کوه کشیت ، دامنه کوه هزار ، طبیعت لوت زگی آباد ، طبیعت روستای بروات ، طبیعت روستای باغ دشت ، ییلاق های ده بکری ، منطقه شکار ممنوع کوه شیر دره-دلفارد جیرفت : آبشار دلفارد ، دامنه کوه های سرمشک ، طبیعت روستای خبر ، طبیعت روستای دو ساری ، غار شعیب ، مقبره میر حیدر ، منطقه حفاظت شده حیات وحش روستای خبر ، ییلاق های دلفارد ، ییلاق دربهشت یا درهزار ، ییلاق های اسفندیه سنگ-نگاره-های-محوطه-سرچشمه- رفسنجان : دامنه کوه پورکان ، چشمه حسین آباد ، چشمه آب معدنی قاسم آباد ، چشمه آب معدنی آباد آوران ، طبیعت روستای داوران زرند : چشمه آوران ، چشمه آب سرد درسنگ سیریز ، طبیعت منطقه پاسیب

سیرجان : باغ بیمند ، باغ سنگی بلورد ، دامنه کوه بید شیرین ، دشت های بلورد ، جنگل های بنه و بادام چاه زار ، طبیعت روستای پاریز غار-ایوب شهر بابک : غار ایوب ، دامنه کوه دوعاج ، دامنه کوه بی سوخته ، طبیعت روستای ریسه و پا قلعه ، طبیعت دهستان خبر ، طبیعت منطقه جوزم ، منطقه شکار ممنوع شهر بابک یا گودچاه ، کوهبنان کرمان : ییلاق های شهر ماهان ، ییلاق های جوپار ، ییلاق های راین ، ییلاق های کوه پایه ، ییلاق کوهبنان ، ییلاق لاله زار

سد مخزنی بافت بافت : امام زاده سلطان سید مرتضی ، امام زاده شاه زاده ابوالقاسم رابر ، امام زاده سلطان فقیه الدین بزنجان ، امام زاده سید علی موسی ، امام زاده پیر غیب ارزوییه ، امام زاده سید احمد طرنگ ، تپه یحیی صوغان ، تل کوشک رابر ، تل قهوه ای ، روستای تاریخی مزار دهسرد ، زیارتگاه شاه ولایت در روستای خبر ، قلعه دیلم ، قلعه کرد علی دشتاب ، قلعه خبر ، قلعه سنگ ، قلعه گزنجان ، مسجد هزار ساله آبدر رابر آسیاب-حنیفه بردسیر : آسیاب آبی ترشاب در شهر گلزار ، آسیاب حنیفه ، ارگ بردسیر ، امام زاده سید محمد ، امام زاده عبدالله ، امام زاده عباس ، امام زاده سید شمس الدین لاله زار ، برج نگار ، بقعه و آرامگاه پیر بر حق ، برج بهرامجرد ، برج محله سلورد ، برج قریت العرب ، برج کمال آباد ، برج یوسف علی ، تپه آسیاب ، تل ابلیس ، زیارتگاه خواجه بدرالدین نگار ، حمام قدیمی لاله زار ، حمام قدیمی قریت العرب ، خانه بهادر الملک ، خانه مازولی ، شیر سنگی ، عمارت زرتشتی ها ، قدمگاه حضرت ابوالفضل ، قدمگاه خضر نبی ، ، قلعه و برج ماهونک ، قلعه دیو ، قلعه کهنه ، قلعه جلال آباد ، قلعه ترشاب ، مسجد جامع گلزار ، مقبره شیخ محمد کاکو ارگ بم بم : ارگ بم ، امام زاده زید ، امام زاده اسیری ، مسجد اهل سنت ارگ بم ، شهر-قدیم-جیرفت جیرفت : آرامگاه امیر حیدر ، تپه کنار صندل ، شهر قدیمی جیرفت ، قلعه سموران ، قلعه کهنه ، گورستان محطوط آباد ، مقبره میر حیدر یا گورخانه آب-انبار-مرادی رفسنجان : آب انبار مرادی ، امام زاده شاه سلیمان ،امام زاده عباس ، امام زاده بی بی صفیه ، امام زاده های بی بی حیات در کوهستان خنامان ، منطقه بارجی و محلی به نام با حیا ، امام زاده عبدالله ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده سید جلال الدین ، امام زاده پیر غریب ، بازار شهر ، باغ سرای باقری ، دروازه قطب آباد ، حصار شهر رفسنجان ، خانه حاج آقا علی ، کاروانسرای کبوترخان ، کاروانسرای قدیمی قطب آباد ، کاروانسرای شاه عباسی رفسنجان ، یخچال حاج علی آقا ، یخچال کبوترخان امام-زاده-حمزه زرند : خان موقوفه شاهرخ خان ، خانه و برج اصفهانی ، روستای تاریخی داهوییه ، آثار آسیاب های آبی ، نقارخانه ، کاروانسرای گورچو ، قلعه و برج جلال آباد ، چهار برج شاهرخان ، قلعه آبشوری سیریز ، قلعه باب هویز ، قلعه فتح آباد ، بازار وکیل ، بازارچه کرمعلی ، بازار حاج ملاعلی ، مسجد جامع ، مسجد قلعه ، مسجد درخیز ، حسینیه قلعه ، حسینیه سقاخانه ، حسینیه بازار ، امام زاده حمزه ، امام زاده عبدالله ، امام زاده جعفر ، امام زاده خواجه فقیه ، آرامگاه عبدالسلام زرندی ، زیارتگاه پیرمراد ، بقعه

بهاباد ، بقعه سید خانوک ، بقعه پیر سبز پوش ، مقبره سلطان سید ابراهیم زرند بادگیر-چپقی- سیرجان : آرامگاه شاه فیروز ، آرامگاه میر زبیر ، مسجد سید ، ، مسجد قلعه سنگ ، یخچال محمود آب ، یخچال های حاج رشید روستای-صخره-ای-میمند شهر بابک : آتشکده آذریغ ، امام زاده حسین جوپار ، برج های سه گانه قنات نوج ، برج خشتی استبرق ، بقعه پیرا در پیرجل ، روستای تاریخی و صخره ای میمند ، حمام حاجی آخوند ، سه خانه قدیمی ابراهیمی ، سالاری میمندی ، عمارت موسی خانی ، قلعه مرج در روستای ریسه و پاقلعه ، قلعه مهرآباد ، مسجد قطب آباد ، مسجد و حسینیه شهر کهنه ، مسجد جامع مروست ، گنبد جبلیه کرمان : آب انبار علیمردان خان ، آب انبار مجموعه گنجعلی خان ، آرامگاه شاه نعمت الله ولی ، آرامگاه شاهزاده حسین جوپار ، امام زاده زید ، امام زاده شاه زاده حسین ، بازار اصلی کرمان ، بازار میدان ارگ ، بازار ارگ ، بازار گنجعل خان ، بازار اختیاری ، بازار سردار ، بازار مظفری ، بازار عطاری ، بازار قدمگاه ، بازار قلعه محمود ، بازار میدان قلعه ، بازار کلاه مالی ، بازار زرگری ، بازار کفاش ها ، بازار حاج آقا علی ، بازار عزیز ، برج نادری ، بقعه پیر بابا مسافر در شهداد ، تیمچه کوزه گرها ، حمام گنجعلی خان ، حمام یا چایخانه سنتی وکیل ، کاروانسرای گنجعلی خان ، کاروانسرای وکیل ، کاروانسرای میرزا علینقی ، کاروانسرای میرزا حسن ، گنبد جبلیه ، گنبد مشتاقیه ، لوح یاد بود شاه نعمت الله ولی ، مسجد چهل ستون ، مسجد گنج علی خان ، مسجد جامع کرمان ، مقبره خواجه اتابک ، یخدان مویدی

سایر جاذبه های استان کرمان

آتشکده-زرتشتیانارگ-تاریخی-راینبازار-کرمان باغ-موزه-هرندیبیمارستان-نوریهحمام وکیل غار-صفاقلعه-دختر مسجد-قائم مقبره-خواجه-اتابکمقبره-مشتاقیهموزه-دفاع-مقدس

كرمان

بخش مرکزی

امامزاده بی بی حیات (س)

نسب : بی بی حیات از دختران امام موسی کاظم می باشد. توضیحات : مقبره امامزاده بی بی حیات مربوط به اتابکان - 750 ه. ق. است و در شهرستان کرمان، بخش مرکزی، دهستان اختیار آباد، روستای بی بی حیات، خیابان اصلی روستا واقع شده و این اثر در تاریخ 7 اسفند 1386 با شماره ثبت 21488 به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. بی بی حیات از دختران امام موسی کاظم و در روستایی به همین نام در 75 کیلومتری شمال غربی کرمان واقع شده است.از انجایی که این زیارتگاه ما بین شهرهای کرمان زرند و رفسنجان قرار دارد همیشه اوقات سال بخصوص ایام تعطیل پذیرای زائران است.روستای بی بی حیات در دامنه کوه قرار دارد و جمعیت آن در سال 1385 بالغ بر 58 خانوار بوده و شغل اهالی آن مرغداری است.راههای دسترسی به این روستا در سالهای اخیر اسفالت شده است. آدرس : در شهرستان کرمان، بخش مرکزی، دهستان اختیار آباد، روستای بی بی حیات، خیابان اصلی روستا واقع شده است. (منبع: http://www.niazerooz.com)

امامزاده سید محمد علیه السلام (شاهزاده محمد)

نسب : امام زاده ای که با دو واسطه به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسند. توضیحات : معرفی امامزاده محمد (ع) : امام زاده ای که با دو واسطه به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می رسند شخصیت مدفون دراین بقعه -سیدابوالحسن محمدبن ابراهیم المجاب بن محمد العابدبن امام موسی کاظم علیه السلام است که امامزاده سیدمحمدملقب به ((شاهزاده محمد)) ازسادات بسیارجلیل القدر-عظیم الشأن و بزرگوار جد سادات موسوی کرمان -شیراز -خوزستان –کربلا و کوفه می باشد .محمد بن ابراهیم مجاب علیه السلام متولد کربلا و در سال 247 هجری قمری به سیرجان و به سا ل 249 هجری قمری با دعوت اهالی و علمای کرمان به این شهر هجرت نمود . ایشان پس از گذراندن بیش از 50 سال از عمر خود در این خطه و تبلیغ دین و پرورش شاگردان مبرز همانند بسیاری از بزرگان توسط حاکم وقت در سال 301 هجری قمری به شهادت رسید ودر یک فرسنگی شهرقدیم کرمان در قسمت غربی کوه معروف (قلعه اردشیر)به خاک سپرده شد و طبق اطلاعات تاریخی تا سال 700 هجری مزار ایشان بدون بارگاه بوده است . شایان ذکراست پس از پیروزی انقلاب اسلامی اخیرآآز سوی اداره کل اوقاف و امور خیریه کرمان توجه خاصی نسبت به تعمیر و بهسازی حرم مطهر این امام زاده جلیل القدر توسط گروه بازسازی خاص حرم امام حسین علیه السلام صورت گرفته است . بقعه و مزار با شکوه امام زاده محمد علیه السلام در محله(شاهزاده محمد) خیابان 17 شهریور-چهارراه بهار قراردارد‌که مورد احترام و تقدیس اهالی شهرستان کرمان می باشد . معنی لغوی مجاب : کسی که دربیداری ازطرف ائمه معصوم امام حسین (ع)وحضرت علی (ع)مفتخربه جواب سلام بوده است زیرادرزمانی که محل قبر امام حسین (ع)توسط حاکمان جور،توکل عباسی را شخم زده بودند مبتنی به روایتی ،اجازه ساخت بارگاه ازسوی وی صادرگردید هیچکسی ازمکان دقیق قبرامام معصوم اطلاعی نداشت ونمی دانستندکه چگونه مکان کنونی راپیدانمایندکه حدوحدود راداشته، لذا پدربزرگوارایشان که جواب دریافت می کردند اقدام به سلام به پیشگاه امام عزیز نمودند که جواب راازمکان کنونی حرم ومزجع شریف امام حسین (ع)دریافت نمودند. ضمناقبرابراهیم مجاب درزاویه شمال غربی حرم امام حسین (ع)قراردارد(معروف به رواق ابراهیم مجاب) زندگینامه امامزاده محمد (ع) : جد امامزاده سیدمحمد((شاهزاده محمد))سیدمحمد ابن موسی ابن

جعفرکه درمعیت برادر بزرگوارخود حضرت احمدابن موسی علیه السلام(شاهچراغ) جهت دیدارحضرت علی ابن موسی الرضا(علیه السلام) به ایران عزیمت کردندکه درشیراز توسط حاکم وقت مورد حمله واقع گردیدندودراین حادثه شاهچراغ به شهادت رسیدند وبرادرایشان محمدابن موسی ابن جعفر(جدشاهزاده محمد) درشیرازاقامت گزیدندوازکثرت عبادت وشب زنده داری به محمدعابدمعروف شدند که قبرمطهرایشان درهمان صحن شاهچراغ می باشد. پسرایشان ابراهیم مجاب ازسادات بزرگواربودندکه به کربلا عزیمت کردندودرهمانجا سکنی گزیدند. ابراهیم مجاب که پدربزگوارامامزاده محمد(ع)میباشند به ابراهیم ضریرکوفی نیزمعروف اندتاپایان عمرمجاورحائر حسینی بودندودرهمانجارحلت کردندکه قبرشان نیز درزاویه شمال غربی رواق امام حسین (ع)قراردارد امامزاده محمد(ع)به همراه برادران خودبه بهبهان مهاجرت کردند و ازسال247 ه.ق به سیرجان عزیمت کردند که یکی ازبرادران ایشان امامزاده علی درهمانجا مدفون هستند ودرپی درخواست های مردم امامزاده محمد(ع)درسال249ه.ق به کرمان تشریف فرماشدندومدت50سال دربین مردم این شهرزندگی کردندوسرانجام درسال301ه.ق به دست حاکم وقت به شهادت رسیدند شجره نامه امامزاده محمد (ع) : امام علی علیه السلام امام حسین علیه السلام امام حسن علیه السلام امام زین العابدین علیه السلام امام باقر علیه السلام امام صادق علیه السلام امام موسی کاظم (ع)..محمدعابد(ع)...ابراهیم مجاب علیه السلام امام زاده محمدعلیه السلام امام رضا علیه السلام امام جوادعلیه السلام امام هادی علیه السلام امام حسن عسکری علیه السلام امام مهدی علیه السلام تاریخچه بنای آستان مقدس امامزاده محمد (ع) : این بنا که متعلق به اواسط دوره صفویه است به صورت مستطیل وبه ابعاد22*25مترساخته شده که دارای سه ایوان ،گنبد،رواق، صحن وضریح است. درب اصلی بقعه ازجانب ایوان شرقی باز میشودکه آئینه کاریهای زیبایی داردحین عبورازایوان ،به اتاقی میرسیم که مرقدامامزاده درآن قراردارد. این اتاق دارای چهارصفه بلندبه ارتفاع 8 متراست که درتلاقی ساقه گنبدعرقچینی ودیواربقعه،چهارپنجره جهت نورگیری تعبیه شده است. قطرگنبدازداخل 5متروارتفاع ساقه آن 2متراست گنبدازخارج به شکل شلجمی بلندوبه ارتفاع بیش از13متراست که بسیارباشکوه ومجلل وعظیم وپرابهت ساخته شده ودورتادورساقه آن صلوات کبیره درکاشیهای قهوه ای نقش بسته است. نمای تمام گنبدنیزباکاشیهای معرق فیروزه ای تزئین شده ودرنتیجه نمای بسیارزیبایی به بقعه داده است. درست درزیر گنبدووسط اتاق ،مرقدامامزاده قراردارد درشمال مرقد،دربی قراردارد که به شبستان بزرگ حرم میرسد که دارای دواتاق ویک ایوان ویک سالن

بزرگ است. توسعه قرینه همین فضا درجنوب بقعه تکرارشده بااین تفاوت که سردرب آن زیباوباشکوه وتماماًباکاشیهای لاجوردی درزمینه گل وبوته وآیات قرآنی تزئین شده وازشکوه خاصی برخورداراست زمین زیارتگاه که حدود5هزارمترمربع است باجدول بندی درختان سرو وکاج بلند وگلکاری وچمن کاری فضای باطراوتی دارد مقبره امامزاده سیدمحمد از نوادگان امام حسن مجتبی (ع) که شجره نامه معتبر و تائید شده ای هم دارد در این شهرستان واقع شده است. تزیینات گچبری، مقرنس کاری خطوط کوفی و کاشیکاری، شکوه و جلال خاصی به گنبد این بنا داده است. آدرس : بقعه و مزار با شکوه امام زاده محمد علیه السلام در محله(شاهزاده محمد) خیابان 17 شهریور-چهارراه بهار قراردارد. (منابع: http://ezmkr.wblug.com- http://www.al-shia.org)

امامزاده علی

در دست تولید.....

در دست تولید.....

زیارتگاه عباسعلی

در دست تولید.....

بخش جوپار

امامزاده حسین علیه السلام

نسب : امامزاده حسین از برادران امام رضا علیه السلام است. توضیحات : مقبره امامزاده حسین در جوپار در 30کیلومتری کرمان که ارزش زیارتی آن با شاه چراغ شیراز برابراست و امامزاده حسین از برادران امام رضا علیه السلام است و از برادرانی که پدر و مادرشان یکی است.بنای این زیارتگاه متعلق به دوره صفویه است و داخل ضریح قبر سه امامزاده که از فرزندان امام موسی بن جعفر (ع) می باشند دیده می شود . امامزاده حسین – امامزاده قاسم و امام زاده عبدالله . از سال تولد و شهادت امامزاده ها اطلاعی در دست نیست ولی می توان گفت در حدود سالهای بعد از شهادت امام رضا (ع) در این محل به شهادت رسیده اند. آدرس : مقبره امامزاده حسین در جوپار در 30کیلومتری کرمان قرار دارد. (منبع: http://www.arezoomand.mihanblog.com)

بخش شهداد

امام‌زاده زید بن محمد (ع)

نسب : شجره‌نامه ایشان به امام رضا (ع) منسوب است. توضیحات : یکی از اماکن متبرکه استان کرمان، امامزاده زید شهداد می‌باشد که شجره‌نامه‌اش به امام رضا (ع) منسوب است. قدیمی ترین قسمت بنای امام‌زاده ایوان خشتی است به طول 90/8 و عرض 85/5 متر که دیواری به ضخامت 50/1 متر دارد. احتمالاً قدمت این ایوان به قرن هفتم هجری می‌رسد. تعمیرات حفاظتی این ایوان شامل مرمت طاق، پی‌بندی دیوارها و کاشی‌کاری گنبد است. این بنا تحت شماره 530 به ثبت تاریخی رسیده است. آدرس : (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش راین

امامزاده هاشم علیه السلام

نسب : نسب امامزاده شیر خدا به این شرح می باشد: ابو البشائر هاشم معروف به شیر خدا بن تمیم ابی هاشم (النفیب بکرمان) بن زیدالحاجی الزاهد ابی طالب بن علی الکبر آبادی بن محمد بن علی بن محمد بن علی الخوارزمی بن القاسم الشیخ بن محمد الدیباج بن الامام جعفر الصادق(ع). توضیحات : مرقد امامزاده هاشم معروف به شیرخدا در خیابان امام (میدان شیر خدا) در شهر راین در استان کرمان یکی از زیارتگاههای تاریخی این منطقه است. نسب امامزاده شیر خدا به این شرح می باشد: ابو البشائر هاشم معروف به شیر خدا بن تمیم ابی هاشم (النفیب بکرمان) بن زیدالحاجی الزاهد ابی طالب بن علی الکبر آبادی بن محمد بن علی بن محمد بن علی الخوارزمی بن القاسم الشیخ بن محمد الدیباج بن الامام جعفر الصادق(ع). وی سیدی شریف، جلیل القدر و عظیم المنزله و سرپرست سادات کرمان بود. علامه نسابه بیهقی متوفا 565 ه.ق پس از ذکر نسب شریف او ، وی و پدرش را از نقباء و بزرگان سادات کرمان به شمار آورده و می نویسد: "او پس از پدر بزرگوارش منصب نقابت سادات را در کرمان عهده دار شد و فرزندان او جملگی در کرمان سکونت داشته اند". جد وی امامزاده زیدالحاجی در عبادت و زهد ، شهرت بسزایی داشت و سیدی عالم، فاضل و دیندار بود و فرزندانش در کرمان می زیسته اند. از تاریخ تولد و وفات او در هیچ یک از منابع موجود ذکری به میان نیامده است. امااز آنجائی که نام او نخستین بار در کتاب لباب الانساب بیهقی آمده است ، معلوم میگردد که وی هم عصر او بوده است. از این رو احتمال قوی داده می شود که وفات وی در ربع اول قرن ششم هجری اتفاق افتاده باشد. علت شهرت امامزاده ابوالبشائر هاشم، به شیر خدا در هیچ یک از منابع اشاره نشده است. اما گمان می رود که او نیز همچون اجدادش بخاطر اتصاف به زهد و تقوی به شیر خدا ملقب و معروف شده باشد، یا اینکه شیر خدا تاریخ بازسازی بنای بقعه که معادل سال 1115 قمری است ، باشد . آدرس : مرقد امامزاده هاشم معروف به شیرخدا در خیابان امام (میدان شیر خدا) در شهر راین در استان کرمان قرار دارد. (منبع: http://www.al-shia.org)

بخش ماهان

توضیحات : شاه نعمت‌اللّه ولی، عارف و مؤسس سلسله نعمت‌اللهیه (730-834 هـ.ق) است. آرامگاه و خانقاه شاه نعمت‌اللّه ولی (بقعه ماهان) در جنوب شرقی شهر کرمان و در شهرک زیبا و آباد ماهان واقع شده است. شهر ماهان به علت وجود خانقاه و آرامگاه شاه نعمت‌اللّه ولی در ایران و سایر کشورها مشهور شده است و یکی از هدف‌های جهانگردی ایران و استان کرمان به حساب می‌آید. شاه نعمت‌اللّه ولی پیش از آن که به ماهان سفر کند مدتی در تفت یزد اقامت داشته و محله‌ای نیز به نام این عارف بزرگ در تفت وجود دارد که مسجد زیبایی در آن احداث شده است. شاه نعمت‌اللّه علاوه بر مقام عرفانی در شعر و ادب هم پایگاهی والا داشته و دیوانی از قصیده، غزل، مثنوی و ربا�ƒدارد. وی در نیمه اول قرن نهم هجری درگذشت و در ماهان به خاک سپرده شد. مجموعه‌ای که امروزه به بقعه ماهان معروف است، یکی از باصفاترین بقاع ایران است که فضایی هماهنگ و متناسب از معماری، باغ‌سازی و صفای روحانی را درهم آمیخته است. هسته مرکزی این مجموعه را هزار شاه تشکیل می‌دهد که نخستین بار در سال 840 هجری قمری به هزینه احمدشاه بهمنی از شاهان سلسله بهمنیه دکن که یکی از ارادتمندان وی بوده ساخته شده و در طی قرون و در هر دوره قسمت‌های دیگری نیز به صورتی جالب به آن افزوده‌اند. از خیابان شاه ماهان که دنباله جاده کرمان و خیابان ورودی شهر است، خیابانی به نام خیابان آستانه منشعب می‌شود. در کنار این خیابان پیشخان بقعه قرار گرفته است. پس از ورود به این پیشخان و گذشتن از صحن اتابکی، سردر صحن وکیل‌الملکی نمودار می‌شود که در دوران قاجاریه به همت وکیل‌الملک کرمانی در پیش و روی بقعه احداث شده و بر کتیبه آن «شریفه حسبی‌اللّه نعم‌الوکیل نعم‌المولی و نعم النصیر» نقش بسته است. عمارت سردر صحن وکیل‌الملکی اگرچه صدمه دیده است، بازهم منظره‌ای دلکش و فضایی خوش دارد. درون صحن، حوض و آبگیر خوش طرحی قرار گرفته که با سرو نازهای سبز و خرم احاطه شده و به پیشگاه آستانه، فضایی دلفریب و شاعرانه بخشیده است. این صحن، محل ورود به آستانه است که پیرامونش را رواق‌های باشکوهی فراگرفته، همچنین از اینجا به بقعه و چله‌خانه وارد می‌شوند که مزار شاه خلیل‌اللّه نیز بدان پیوسته است. بقعه? اصلی حرم و گنبدِ دو پوشه? آن به شیوه? معماری آذری (سبک معمول دوران ایلخانی تا پیش از صفویه) و ساختمان رواق آن به شیوه? معماری اصفهانی است و قسمت‌های دیگر

آن نیز در دوران انحطاط معماری ایران ساخته شده ولی کم و بیش اصالت و زیبایی معماری جنوب را دارد و تا حد زیادی از زیبایی و تناسب لازم برخوردار است. شاه نعمت‌اللّه ولی معاصر حافظ لسان‌الغیب بود و حافظ توجه خاصی به اشعار شاه داشت و بسیاری از غزلیات شاه نعمت‌اللّه را جواب گفت. بین آنان مکتوب‌های منظوم بسیاری رد و بدل شده است. از جمله حافظ غزل زیر را: آنانکه خاک را به نظر کیمیا کنند آیا بود که گوشه چشمی به ما کنند در جواب این غزل از شاه ولی سروده است: ما خاک راه را به نظر کیمیا کنیم صد درد را به گوشه چشمی دوا کنیم دیوان شاه نعمت‌اللّه ولی حاوی قصاید، غزلیات، ترجیعات، رباعیات و مثنوی‌های اوست که همه یا اکثراً در مضامین عرفانی سروده شده که ذیلاً دو نمونه از غزلیات این عارف نامدار آورده می‌شود. چنـان مسـت و شیدایـم کـه پـا از سـر نمی‌دانـم ...... دل از دلبـر نمی‌دانـم مـی از ساغـر نمی‌دانـــم بـرو از عقــل سرگـردان زجـان مـن چـه می‌جویـی ...... کـه مـن سرمسـت و حیرانـم بجـز دلبـر نمی‌دانم شــدم از ساحــل صــورت بســوی بحـر معنـی بــاز...... چـه جـای بحـر و بـر باشـد بجـز گوهـر نمی‌دانم دلـم عـود است و آتـش عشـق و سینه مجمر سوزان...... همی سـوزد روان عـودم در ایـن مجمـر نمی‌دانم مـــن آن دانــای نادانـــم کـــه می‌بینـــم نمی‌بینـــم ...... از آن می گویـم از حیـرت که سیـم از زر نمی‌دانم چـو دیـده سو بـه سـو گشتـم نظـر کـردم بهر گوشـه...... بجـــز نـور دو چشـم خـود دریـن منظـر نمی‌دانـم زهـر بـابـی که می‌خوانـی بخـوان از لـوح محفوظـم ......که هستـم حافــظ قــرآن ولــی دفتــر نمی‌دانـــم بـرآمــد نــور سبحانــی چــه کفــر و چــه مسلمانـی ...... طریـــق مؤمنـــان دارم ره کافـــر نمی‌دانـــم بجـز یـا هـوو یـا مـن هـو نمی‌گویـم بـه روز و شب ...... چه گویم چونکـه در عالـم کســی دیگــر نمی‌دانـم نـدیــم بـــزم آن ماهـــم حریــف نعمـــت اللهـــم ...... درون خلـــوت شاهـــم بـــرونِ در نمی‌دانـــم هم او صورت هم او معنی هم او مجنون هم او لیلی ...... بغیــر از سیــد و یــاران، شـه و چاکـر نمی‌دانـم .... تــو را اهــل نظــر خوانــم گــرت منظـر او باشـد ...... نظربـاز خوشـی باشـی چـو منظـورت نکـو باشـد خیالـش نقـش می‌بنـدم بهـر صورت کـه پیـش آید ...... کجا غیری توان دیدن چو هر چه هست او باشد زآب چشـم مـا دایــم بـــود خـــوش روی ما تــازه ...... چو جان ما گرت میلی بسوی شست و شو باشد در آن حضرت که غیــر او نگنجــد غیـر او غیـری ...... چــه جـای ایـن و آن دارد چه قدر ما و تو باشد بیــا از نعمت اللّه جـو مـرادی را که می‌خواهـی ...... که کـام دل از او یابـی تـو را گـر جستجـو باشـد آدرس : آرامگاه و خانقاه شاه نعمت‌اللّه ولی (بقعه ماهان) در جنوب شرقی شهر

کرمان و در شهرک زیبا و آباد ماهان واقع شده است. (منبع: http://vista.ir)

آرامگاه مرشد

توضیحات : مقبره مرشد مربوط به دوره قاجار است و در ماهان، خیابان امام خمینی، انتهای خیابان هلال احمر، سمت راست واقع شده و این اثر در تاریخ 2 مرداد 1387 با شماره? ثبت 23127 به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. آدرس : مقبره مرشد مربوط به دوره قاجار است و در ماهان، خیابان امام خمینی، انتهای خیابان هلال احمر، سمت راست واقع شده است. (منبع: http://fa.wikipedia.org)

رفسنجان

بخش مرکزی

امام زاده عباس

توضیحات : در 55 کیلومتری رفسنجان و 60 کیلومتری بردسیر قرار دارد.
آدرس : adress (منبع: http://www.4iranian.com)

امامزاده بی بی حیات دربارجی

امامزاده بی بی حیات دربارجی توضیحات : در منطقه بارجی و در ارتفاعات تفریحی و سیاحتی آن واقع شده و دارای گنبد قدیمی است.
آدرس : (منبع: http://www.4iranian.com)

امامزاده عبدالله

توضیحات : در گوداحمد و 40 کیلومتری جنوب رفسنجان و منطقه سرچشمه قرار دارد. آدرس : در گوداحمد و 40 کیلومتری جنوب رفسنجان و منطقه سرچشمه قرار دارد. (منبع: http://www.4iranian.com)

امامزاده عبدالله و بی بی صفیه

توضیحات : دو زیارتگاه در جاده سرچشمه و حوالی رفسنجان است. آدرس : دو زیارتگاه در جاده سرچشمه و حوالی رفسنجان است. (منبع: http://www.4iranian.com)

امامزاده چهل تن

توضیحات : امامزاده چهل تن در شهرستان رفسنجان روستای خنامان قرار دارد. آدرس : امامزاده چهل تن در شهرستان رفسنجان روستای خنامان قرار دارد.

امامزاده پیر غریب

توضیحات : در جنوب شرقی رفسنجان قرار دارد. آدرس : در جنوب شرقی رفسنجان قرار دارد. (منبع: http://www.4iranian.com)

بخش نوق

امامزاده ابراهیم

توضیحات : در ضلع غربی روستای بهرمان و در محوطه این قبرستان قدیمی است. آدرس : در ضلع غربی روستای بهرمان و در محوطه این قبرستان قدیمی است. (منبع: http://www.4iranian.com)

امامزاده سید جلال الدین اشراق

توضیحات : در جوار روستای شمس آباد در 50 کیلومتری غرب رفسنجان واقع شده و از توابع منطقه نوق است. آدرس : در جوار روستای شمس آباد در 50 کیلومتری غرب رفسنجان واقع شده و از توابع منطقه نوق است. (منبع: http://www.4iranian.com)

بخش انار

امامزاده صالح

نسب : امامزاده محمد صالح یکی از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است. توضیحات : امامزاده محمدصالح یکی از مکانهای دیدنی و زیارتی وتفریحی شهرستان انار می باشد که درطول سال مسافران زیادی از شهرهای یزد شیراز اصفهان زاهدان وبیشتراستانهای ایران به این مکان دیدنی میان امامزاده محمد صالح یکی از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است آدرس : در شهر انار واقع است. (منبع: http://zmzm110.cafeserial.ir)

زرند

بخش یزدان

امامزاده جعفرسیرریز

نسب : امامزاده جعفر نوه امام موسی بن جعفر(ص) محسوب می شود .
توضیحات : از مهمترین آثار تاریخی ومذهبی در استان کرمان می توان از آستان مقدس امامزاده جعفرسیریز نام برد .که نوه امام موسی بن جعفر(ص) محسوب می شود .اگر گذرتان به سیریز افتاد امیدوارم توفیق زیارت ان آستان مقدس نسیبتان شود .(البته شنیده هایی حاکی از آن است که در استان کرمان تنها امامزادهای است که با یک نسل به امام معصوم ختم می شود.)

بخش مرکزی

امامزاده بهاء الدین

توضیحات : امامزاده بهاء الدین در روستای خالق آباد در 25 کیلومتری شمال غرب شهر زرند قرار دارد. - قلعه دشتخاک در روستای دشتخاک زرند قرار گرفته و قدمت پانصد ساله دارد. - زیارتگاه شیخ احمد در روستای حصن زرند واقع است. آدرس : امامزاده بهاء الدین در روستای خالق آباد در 25 کیلومتری شمال غرب شهر زرند قرار دارد. (منبع: http://www2.sso.ir)

امام زاده عبدالله

توضیحات : مقبره و بنای تاریخی امام زاده عبدالله در 10 کیلومتری جنوب زرند در روستای تاج آباد قرار دارد. مشهور است که نام ایشان خواجه ابو رضا بوده که با معاندین روبرو و شهید می شود. از سال 1380 شمسی بناهای ساختمان قدیم که خشت و گلی بود تخریب و با زیربنای 2500 متر مربع با نظر مهندسین در حال بازسازی می باشد. در جریان حفاری در اطراف حرم امام زاده ظروف قدیمی کشف گردید که بعضاً با کند و کاری وقف امام زاده گردیده اند. قبرهای سه طبقه قدیمی از دیگر دلایل سابقه امام زاده می باشد. آدرس : مقبره و بنای تاریخی امام زاده عبدالله در 10 کیلومتری جنوب زرند در روستای تاج آباد قرار دارد. (منبع: http://www.4iranian.com)

امام زاده سلطان سید حمزه(پیرسبز)

نسب : این امام زاده که به «پیرسبز» معروف است با چهار واسطه به امام زین العابدین می رسد. توضیحات : بنای امام زاده حمزه در قبرستان متروکه زرندوئیه که گویا نام قدیم آن صَبران بوده می باشد. این امام زاده که به «پیرسبز» معروف است با چهار واسطه به امام زین العابدین می رسد. اخیراً توسط افراد خیّر بخصوص حاج سید حسین عمرانی مرمت هایی در امام زاده انجام گردیده است. آدرس : adress (منبع: http://www.4iranian.com)

امام زاده سید ابراهیم (ع)

امام زاده سید ابراهیم (ع) نسب : بر اساس اعتقاد اهالی دشت خاک و شجره نامه ایکه در اختیار دارند سید ابراهیم (ع) از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشند. توضیحات : حدود یک قرن پیش در 5 کیلومتری مقبره ای کوچک در دشت خاک، آب چشمه ای زلال جاری گردید که بر اثر آمدن سیل ویران گشت. از آن پس اهالی دشت خاک، جهت بازسازی و نیز وسعت بخشیدن به مقبره مذکور که گویا سیدی بزرگوار بوده تلاش می نمایند. پس از ازدیاد جمعیت و نیز جاری شدن چشمه مذکور برای دومین بار در آن محل، عمارتی را احداث می نمایند. که بنام مسجد طالقانی نامگذاری می گردد. بنای مسجد در بافت قدیم دشت خاک ساخته می شود. اهالی حین بازسازی مسجد، قبری را مشاهده که بر اساس اظهارات سالمندان آن ناحیه، قبر متعلق به سیدی غریب بوده که در قدیم در آن محل دفن گردیده است. اهالی برای سومین بار مسجد را گسترش داده و بنام مسجد امام زاده سید ابراهیم (ع) نامگذاری می کنند. بر اساس اعتقاد اهالی دشت خاک و شجره نامه ایکه در اختیار دارند سید ابراهیم (ع) از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشند که در آن زمان در راستای ترویج مذهب شیعه در منطقه مذکور فعالیت داشته است. وی سیدی جلیل، شریف و از بزرگان سادات کرمان بوده که با بنی اعمام خود منطقه دشت خاک سکنی داشته و به احتمال قوی وفات وی اواخر قرن چهارم هجری قمری صورت گرفته است. آدرس : (منبع: http://www.4iranian.com)

جيرفت

بخش ساردوئیه

امام زاده سلطان سید احمد

نسب : نسبت شریف امامزاده سلطان سید احمد با چهار واسطه به امام موسی کاظم (ع) منتهی میشود. توضیحات : نسبت شریف امامزاده سلطان سید احمد با چهار واسطه به امام موسی کاظم (ع) منتهی میشود که از قرار ذیل است سلطان سید احمد ابا الغنائم بن محمدابی جعفربن علی ابالحسن الکرمانی بن ابراهیم الضریر الکوانی بن محمد العابدین الامام موسی الکاظم (ع). وی سیدی جلیل القدر عظیم الشان واز بزرگان سادات کرمان بشمار میرود وی نوی سید جلیل مدفون در سیرجان است که به زهد وتقوا اراسته بوده است ووفات وی در اواخر سال چهارم هجری در جیرفت اتفاق افتاده است وپیکر مبارک وی به ساردوئیه منتقل وسپس در محل شهر فعلی درببهشت (درب مزار) ساردوئیه بخاک سپرده شدوتوسط مردم نیکو کار وخداجوی وبزرگان وقت آرامگاهی بر سر مزار وی بناشد که هم اکنون مامن دوستاران اهل بیت (ع) است که قبلا مزار وی از چوب ساخته شده بود که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در زمان بخشداری آقای هجرتی وهمکاری همه طوایف ساردوئیه وهیئت امنائ وقت خصوصا مرحوم امان الله استانی ضرح مبارک بازسازی گردید این امامزاده غزیز دارای موقوفات زیادی است که در روستاهای ششدانگ کلوک شیخها (جهاد آباد)مرکزشهر ساردوئیه روستای گلی گاه قسمتی از پل پیران آدرس : در ساردوئیه درب بهشت (درب مزار) قرار دارد.

بافت

بخش مرکزی

امامزاده سید علی موسی

توضیحات : امامزاده سید علی موسی واقع در بخش مرکزی بافت و بنای آن متعلق به دوران صفویه می باشد. آدرس : امامزاده سید علی موسی در بخش مرکزی بافت واقع شده است. (منبع: http://www2.sso.ir)

بم

بخش مرکزی

امامزاده اسیری

در دست تولید.....

خواجه حسن اصغری

در دست تولید.....

بردسير

بخش مرکزی

بقعه پیر جارسوز

توضیحات : بقعه پیر جارسوز ،مشهور به پیر برحق، بنا به برخی روایات دارای قدمتی قریب 700 سال است، هرچند که عده‌ای آن را از آثار تاریخی قرن هفتم هجری می‌دانند. از این بنا در گذشته به عنوان آتشکده استفاده می‌شده. پس از اسلام، جمعی از عرفا این مکان را برای عبادت و عبودیت بر می‌گزینند و پس از وفات در همین محل به خاک سپرده می‌شوند. هنوز آثاری از قبور آنان برجاست. شکل این بنا از خارج به صورت چهار ضلعی و از داخل هشت ضلعی است. گنبد آن از نوع دو پوشه‌ای و مصالح آن آجر است. وجود گچبریهای داخل ساختمان با تزئینات نقاشی و مزین به خط کوفی، جلوه خاصی به آن بخشیده است. آدرس : (منبع: http://khabar.pconline.ir)

امامزاده عبدالله

نسب : نسب این امام زاده به فرزندان حضرت عباس(ع) می‌رسد. توضیحات : این امام زاده در قریت العرب بردسیر و در محوطه گورستان شهر قرار گرفته. بنای جدیدی که در ساخت آن آجر بکار رفته، جایگزین بنای قبلی شده، هرچند که در این مجموعه نیز از سبک سنتی استفاده گردیده. گنبد این مکان کاشیکاری فیروزه‌ای بوده و روی ساختمان هشت ضلعی موجود قرار گرفته. عده‌ای بر این عقیده اند که نسب این امام زاده به فرزندان حضرت عباس(ع) می‌رسد. آدرس : این امام زاده در قریت العرب بردسیر و در محوطه گورستان شهر قرار گرفته است. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

امام زاده سید محمد(ع)

نسب : ظاهراً نسبت آن بزرگوار با هشت واسطه به امام دوم شیعیان می‌رسد. توضیحات : این زیارتگاه در داخل شهر بردسیر قرار دارد و در مراسم مذهبی مختلف با حضور وسیع و گسترده اهل یقین، حال و هوای خاصی به خود می‌گیرد. ظاهراً نسبت آن بزرگوار با هشت واسطه به امام دوم شیعیان می‌رسد این امامزاده مورد توجه تمام اهالی از تشیع و تسنن می باشد و گردشگران زیادی از شهرهای دور ونزدیک برای زیارت این امام بزرگوار می آیند. آدرس : این زیارتگاه در داخل شهر بردسیر قرار دارد. (منبع: http://khabar.pconline.ir)

بخش نگار

امامزاده خواجه بدرالدین (شاه علمدار)

در دست تولید.....

راور

بخش مرکزی

امامزاده بی بی فاطمه

توضیحات : امامزاده بی بی فاطمه از توابع راور بخش مرکزی و روستای فیض آباد می باشد. آدرس : امامزاده بی بی فاطمه از توابع راور بخش مرکزی و روستای فیض آباد می باشد.

امامزاده سید مرتضی

ارزوئیه

بخش مرکزی

امامزاده پیر غیب

در دست تولید.....

سید یحیی

توضیحات : در روستای دولت آباد در استان کرمان که در بخش ارزوئیه شهرستان بافت واقع شده است. آدرس : در روستای دولت آباد در استان کرمان که در بخش ارزوئیه شهرستان بافت واقع شده است. (منبع: http://orzoo.zaminblog.com)

كوهبانان

بخش مرکزی

امامزاده زیدبن علی(ع)

نسب : نا بر قولی که از قدیم در افواه مردم بوده و کتاب تاریخ امام زادگان آن را تأئید می کند چنین است که: امامزاده زید بن داوود بن زیدبن علی بن الحسین(ع) از نوادگان حضرت امام علی بن الحسین امام چهارم شیعیان جهان می باشد که در جریانات سیاسی بعد از شهادت امام رضا(u) در ایران متواری شده است. توضیحات : امامزاده زیدبن علی در شمال غربی روستای ده علی از توابع شهرستان کوهبنان واقع شده است. بنا بر قولی که از قدیم در افواه مردم بوده و کتاب تاریخ امام زادگان آن را تأئید می کند چنین است که: امامزاده زید بن داوود بن زیدبن علی بن الحسین(ع) از نوادگان حضرت امام علی بن الحسین امام چهارم شیعیان جهان می باشد که در جریانات سیاسی بعد از شهادت امام رضا(u) در ایران متواری شده است و از طرف حاکم وقت برای سر ایشان جایزه تعیین گردید. لذا ایشان برای نجات خود از این شهر به آن شهر و از این روستا به آن روستا در حرکت بوده تا این که به روستای کهن در 20 کیلو متری شرق محل شهادت و از آنجا به رتک در 6 کیلومتری محل شهادت آمده است، بالاخره ایشان به محلی که اکنون مرقد مطهر آن جناب واقع گردیده رسیده، در اینجا به چوپانی که بوکنی داشته و گوسفندان خود را در آن نگهداری می کرده پناهنده شده است، اما چوپان که به شخصیت ایشان پی برده بود نیمه های شب به طمع جایزه ایشان را به شهادت رسانده، سر مبارک آن بزرگوار را از تن جدا می کند، پیکر مطهر ایشان را در همان محل دفن کرده و سر آن بزرگوار را برای دریافت جایزه به بم که محل حکومت وقت بوده منتقل می نماید، سر مبارک آن حضرت را در همان جا دفن می کنند، لذا امامزاده زیدبن علی دارای دو مقبر می باشد که یکی در محل دفن پیکر مطهر آن حضرت و دیگری در بم که سر آن بزرگوار مدفون است و به راس الزید مشهور است. به قولی دیگر این که در حدود اوایل دهه 1380 از طرف مؤسسه دائرةالمعارف بقاع متبرکه به قلم آقای محمد مهدی فقیه محمدی جلالی(بحرالعلوم) تدوین شده منتشر گردیده است و نسب ایشان را با شش واسطه به حضرت علی(u)می رساند و این طور می نویسد: «سید زید بن حسین بن احمد بن محمدالابلة بن محمد بن عمراباطراف بن علی امیرالمؤمنین(ع)». او می نویسد: «وی سیدی جلیل القدر، عظیم الشأن و دیندار بود، او از شهدای بنام اهل بیت است، که بر طبق تذکره های محلی به دست عمال خوارج به شهادت رسیده است». ابوالحسن عمری نسّابه در باره جد امامزاده زید بن علی

می نویسد: «فرزندان جعفر بن محمد اَبلّه بر اثر ظلم عمال عباسی در شهر های مختلف مخفی و متفرق شدند، لذا اسحاق و یعقوب فرزندان جعفر به قم و مظفر به فارس و محمد و هاشم به ری سپس به کرمان منتقل شدند، سید محمد در کرمان مخفیانه می زیست تا اینکه صاحب فرزندی به نام احمد شد، احمد نیز 3 فرزند ذکور داشت که یکی از آنها سید حسین پدر امامزاده زید است. سید حسین در بم سکونت داشت و از موقعیت خوبی برخوردار بود، در آن جا صاحب فرزندی بنام زید شد، زید سیدی جلیل القدر و دیندار بود. او به همراه دیگر امامزادگان در قیام علیه خوارج شرکت داشت، و پس از شکست قیام مذکور تحت تعقیب قرار گرفت و عاقبت به دست جاسوسان خوارج در روستای ده علی به شهادت رسید بدنش در این روستا مدفون و سر مقدس او را در بم نزد حاکم آن جا بردند و سر انجام سر مقدس را در باعی مدفون شد که امروز زیارت گاه دوستداران اهل بیت(ع) در بم است».[1] کتبی که آقای محمد مهدی فقیه محمدی جلالی استفاده کرده اند عبارتند از: المجدی: 250- 249، الفخری: 181، الشجرةالمبارکه: 216، تهذیب الانساب: 303، منتقلة الطالبیه: 8، الدرة الذهبیه 2: 184- 183، مزارات کرمان 2: 229-228. به سال 1068 ه ق یک زوج به نام های محمد و حلیله بنایی برمدفن پیکر ایشان ساختند و سنگی بر بالای سردر حرمخانه نصب نموده اند که ابیات زیر روی آن نقش بسته است و اکنون موجود می باشد. نام امامزاده، بانیان و ماده تاریخ آن(خجسته) به حروف ابجد مشخص شده است. انجام گرفت این جلیله بی شبهه خجسته شد خجسته مدفون شد اندرین بوم از سعی محمد و حلیله تاریخ عمارت خجسته زیدبن علی شهید معصوم مشخصات ساختمان قدیم امام زاده به شرح ذیل بود که نگارنده اندکی در ذهن دارد. 1- صحن: محوطه ای با ابعاد تقریبی 20*10 متر بود که اطراف آن را سرصفه ها و تاق نماهائی احاطه کرده بود که عمق صفه ها تقریباً یک متر بود، در بعضی از این سر صفه ها به اتاقی یا محوطه ای باز می شد. مثلاَ ضلع شمالی که 3 سر صفه داشت از راست به چپ سر صفه اوّل خالی سرصفه دوّم به حرمخانه و سرصفه سوّم به یک انباری راه داشت و در ضلع غربی نیز دو سرصفه ودو تاق نما وجود داشت، یک سرصفه به مسجد امامزاده یک سرصفه به انباری و دو تاق نما دیگر خالی بود در ضلع شرقی که قرینه ضلع غربی بود یک سرصفه و سه تاق نما بود که از سرصفه دری به سه باب صفه بزرگ وارد می شد که رو به صحرای زیدی قرار داشت، ضلع جنوبی که قرینه ضلع شمالی بود فقط سر صفه میانی به خارج از امامزاده راه داشت و دو تای آن خالی بود . 2- حرمخانه: از صفه میانی ضلع شمالی صحن توسط یک راه رو تقریباً یک و نیم متری به حرمخانه وارد می شد حرمخانه اتاقی چهار گوش با سقفی گنبدی که با

گچ سفید کاری شده بود و زیر سقف را با رنگ سیاه نقاشی کرده بودند، همچنین زیر سقف به اسامی چهارده معصوم مزین شده بود. روی حرمخانه گنبدی استوانه ای شکل که قسمت بالای آن از محل کتیبه گنبدی شکل بود قرار داشت، بدنه این گنبد را با گچ سفید کرده بودند، حد فاصل بدنه و سر گنبد کتیبه مانندی بود که با قطعات آیینه های حدود 20*30 سانتی متری مزیین کرده بودند، و از دور نور افشانی می کرد. که متأسفانه در دهه چهل کل گنبد را با سرامیک پوشاندند و جای آینه ها کتیبه سوره مبارکه الشرح با زمینه لاجوردی نصب شد همچنین ضریح چوبی روی قبر امام زاده بود که در اوایل دهه 1380 جای خود را به ضریحی فلزی نو داده، ضریح قبلی را اکنون در گوشه ای از حرمخانه قرار داده اند. چند قندیل نیز از سقف روی ضریح آویزان بود که فعلاً در انبار نگهداری می شود. همچنین دو شبستان یکی در شرق و دیگری شمال حرمخانه به صورت خصوصی ساخته بودند، که قبور خانوادگی بانیان آنها به محسوب می شد. 3- بیرون از ساختمان امامزاده سمت شرق ساختمان سه صفه آجری بود که فضای مناسبی برای استراحت مسافران و زوار به شمار می رفت. در دو سمت شمال و جنوب این سه صفه دو اتاق بود که به عنوان انباری از آنها استفاده می شد. 4- در ضلع جنوبی در قسمت درب ورودی صحن در دو طرف راهرو دو اتاق بود که خادم امامزاده در آن زندگی می کرد. و یک تیر چوبی بلند جلو درب ورودی نصب بود که شب ها فانوسی را توسط طناب بالای آن می فرستادند تا راه نمایی باشد برای مسافرین. البته از بنای قدیم چیزی باقی نمانده به جز چند قطعه عکس، چون در سال های اخیر آن ساختمان را ویران نموده و به جای آن ساختمانی جدید در حال احداث است. آدرس : امامزاده زیدبن علی در شمال غربی روستای ده علی از توابع شهرستان کوهبنان واقع شده است. (منبع: http://aliakbararabi.blogfa.com)

امامزاده بی بی عصمت

توضیحات : بر فراز تپه ای بلند در شمال غربی کوهبنان آرامگاهی جلوه می کند که محل برگزاری مراسم مذهبی و زیارت اهالی منطقه و دیگر مناطق می باشد که در گذشته از چندان شکوه و جلالی برخوردار نبود ولی امروز با عنایت مسؤولین و مردم مذهبی کوهبنان به عنوان مکانی سیاحتی و زیارتی شناخته می شود که هر سال خصوصاً در فصل تابستان پذیرای تعداد کثیری از مهمانان دور و نزدیک می باشد. (شجره نامه ای از این آرامگاه موجود نیست). آدرس : بر فراز تپه ای بلند در شمال غربی کوهبنان قرار دارد. (منبع: www.kouhbanan.com)

امامزاده بی بی خاتون

نسب : اهالی او را خواهر امام رضا (ع) می دانند. توضیحات : در فاصله اندکی از کوهبنان (3 کیلومتری، جنوب کوهبنان در دهستان جور) مزار یکی از امامزاده ها که اهالی او را خواهر امام رضا (ع) می دانند وجود دارد که هم اکنون تعمیراتی در آن صورت گرفته این محل پیکر مطهر شهدای جور را در خود جای داده است. آدرس : در فاصله اندکی از کوهبنان (3 کیلومتری، جنوب کوهبنان در دهستان جور) قرار دارد. (منبع: www.kouhbanan.com)

امام زاده شاه سلیمان(ع)

توضیحات : این امامزاده از بناهای دوران صفوی در جوپار است. ارزش زیارتی آن به مانند شاهچراغ در شیراز گزارش شده است. ساختمان این امامزاده در فضای مشجری قرار گرفته و از زیارتگاه‌های معتبر کرمان محسوب می‌شود و معماری جالب توجهی دارد.

استان کرمانشاه

معرفی

اشاره

استان کرمانشاه در غرب ایران ، با مساحتی حدود ۲۴ هزار و ۴۳۴ کیلومتر مربع واقع شده‌است . این استان از شمال به استان کردستان ، از جنوب به استان های لرستان و ایلام ، از شرق به استان همدان و از غرب به کشور عراق محدود می شود . مرکز استان کرمانشاه ، شهر کرمانشاه است و شهرهای مهم این استان عبارتند از : اسلام آباد غرب ، پاوه ، جوانرود ، سرپل ذهاب ، سنقر ، صحنه ، قصر شیرین ، کنگاور ، گیلان غرب ، هریس .

استان کرمانشاه جزو « نواحی کوهستانی » کشور به شمار می آید که بین « فلات ایران » و « جلگه بین النهرین » واقع شده است . همچنین این استان در « قسمت شمال غربی کوه زاگرس » قرار گرفته که همین باعث شده ،سراسر منطقه تحت پوشش قله ها و ارتفاعات این رشته کوه قرار گیرد . بر اساس نظریه زمین شناسان ؛ استان کرمانشاه در دوران های مختلف زمین شناسی ، بر اثر « حرکت صفحه آفریقا – عربستان » به سمت « صفحه ایران » و در نتیجه « پیدایش چین خوردگی » و « رسوبات دوران دوم » و « اوایل دوران سوم ن تشکیل شده است . ارتفاعات و چاله های موجود در منطقه ، بعد از پیدایش ، تحت تاثیر عوامل فرسایشی قرار گرفته است . جنس مواد تشکیل دهنده ناهمواری ها ، اغلب « رسوبی » و از نوع « آهک » است که نمونه بارز آن « کوه بیستون » بیستونو « کوه پرآو یا پرآب » است .

از مهمترین کوه های این استان می توان کوه های دالاهو ، کوه های پرآو یا پرآب ، کوه شاهو ، کمر زرد ، هزار خانی پایین ، دالاخانی ، کوه بدر ، سیروله ، بازی دراز و کوه سه سر را نام برد .

وجود مجموعه ای از « رشته کوه های موازی » در استان ، باعث پیدایش « دشت های مرتفع کوهستانی » در میان این رشته کوه ها شده است . از مهمترین پهنه هموار استان می توان « ماهیدشت » در جنوب غرب کرمانشاه را ذکر کرد . از دیگر دشت های وسیع سرسبز استان می توان به دشت حسن آباد ، گواور ، دیره ، دینور ، چم چمال ، اسلام آباد و کرند ، بشیوه پاطاق ، ذهاب و سومار اشاره کرد .

آب و هوای استان کرمانشاه تحت تاثیر عبور « جریان هوایی مدیترانه ای » و « مناطق کوهستانی » قرار دارد که به طور کلی به دو منطقه « گرمسیری » در غرب و « سردسیری » در سایر نواحی تقسیم می شود . ولی با این وجود می توان چهار نوع اقلیم متفاوت را برای استان بیان کرد که عبارتند از : « زمستان ملایم و تابستان گرم و خشک » در شهرستان های چون : قصر شیرین ، سرپل ذهاب و دهستان ازگله . « زمستان سرد و تابستان خنک » در پاوه ، جوانرود و کرند . اقلیم « نیمه خشک » و « استپی خنک » در شهرستان های مانند : سنقر و دهستان پشت دربند . آب و هوای « نیمه خشک » و « استپی گرم » در کنگاور ، صحنه و هرسین .

چمچالبادهای مهم استان کرمانشاه عبارتند از :

« بادهای غربی » ، که رطوبت نسبی اقیانوس اطلس و مدیترانه را همراه داشته و باعث بارندگی در منطقه می شود و اغلب در زمستان و بهار

جریان دارد ، نوع دوم ؛ « بادهای شمال » هستند که این بادها در فصل تابستان می وزند و در اعتدال آب و هوای بخش از استان و کاهش گرمای آن موثرند ، « بادهای سام یا سموم » نوع سوم بادها هستند ؛ فقط در منطقه نوار مرزی می وزند و هوای منطقه را در تابستان ها بسیار گرم و غیر قابل تحمل ساخته و خسارت های زیادی به جا می گذارد .
همچنین استان کرمانشاه دارای چهار حوزه آبریزی با رودخانه هایی به شرح زیر است : « حوزه آبریز سیروان » شامل آب لیله ، زیمکان ، آب زرشک ، مره خلیل ، گاورود ، علیا یا گاو وهره و آب شمشیر ، « حوزه آبریزگاه یا « گاماسیاب » و یا « گاوماسی » شامل رودخانه های گاماسیاب ، جامیشان و دینور ، « حوزه آبریز قره سو » مشتمل بر رودخانه قره سو ، رازآور ، مرگ و قسمتی از حوزه آبریز سیمره ، رود اروند رود و هزارخانی و اما چهارمین حوزه آبریز ، « حوزه آبریز الوند » است که شامل رودخانه های الوند ، دیره ، گیلان غرب ، قوره تو ، چم امام حسن ، آب ماهیت یا آو ماهیت می شود . از دیگر رودخانه های این استان هواسان ، کنگر و آب نعمت است .

پیشینه تاریخی

بر اساس شواهد و مدارک باستان شناسی ، استان کرمانشاه ، جزو اولین زیستگاه های انسان و از مراکز مهم جمعیتی در زاگرس میانی ، به شمار می رود . تمامی ادوار زندگی انسان از « دوره سنگی » و « دوره های تمدن پیش از تاریخ » تا « تشکیل حکومت های بزرگ » ، سیر تحول خود را در این محدوده طی کرده است . براساس مدارک موجود باستان شناسی ، انسان های اولیه ، حدود ۹ هزار سال پیش پس از ترک زندگی « غارنشینی » و روی آوردن به « یک جا نشینی » ، این منطقه را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کرده و در آن جا ساکن شدند . بنابراین می توان گفت ؛ نخستین روستای خاورمیانه در « دوران نوسنگی » از سال ۹۸۰۰ ق . م تا ۷۴۰۰ ق . م ، در این منطقه شکل گرفته است .
پس از مهاجرت اقوام آریایی در هزاره سوم و چهارم ق . م ، دامنه کوه های زاگرس این منطقه به یکی از مراکز مهم تجاری و بازرگانی تبدیل شد . بازرگانان این منطقه با بازرگانان شوش و بین النهرین داد و ستد و تبادل کالا داشتند . این مهاجرت تاریخی بعدها به مهاجرت « گوتی » یا « کاسی » مشهور شد .
ذکر طوایفی که در زاگرس سکونت داشته اند در کتیبه های « سارگن پادشاه اکد » که در سالهای 2030 تا 2048 ق . م ، بر جنوب « بین النهرین » حکومت داشت ، آمده است . ساکنان این منطقه شامل طوایفی به نام لولوبی ، گوتی ، منابی ، نایری ، آمادا ، پارسوا هستند . لولوبی ها از اجداد لرهای ایران هستند که در گذشته در سرپل ذهاب و سلیمانیه کردستان عراق که بخشی از ایران محسوب می شد ، ساکن بودند .
در دوره ساسانی ، استان کرمانشاه بیش از هر دوره دیگری از اعتبار و رونق خاصی برخوردار بود . شهریاران ساسانی به علت نزدیکی این منطقه به پایتخت آن ها یعنی تیسفون ایام تابستان را در قصرهای ییلاقی این منطقه می گذراندند . این استان در گذشته به عنوان دومین پایتخت ساسانیان مورد توجه حکومت بود و همین باعث به جا ماندن آثار بسیار زیاد و ارزشمندی در این استان مانند « طاق بستان » ، « کتیبه بیستون » و « معبد آناهیتا » شده است .
کرمانشاه در متون کهن پهلوی از جمله کارنامه « اردشیر بابکان » که مهم ترین سند پهلوی جهان است به نام « کردان شاه » آورده شده است . نام « کرمانشاه یا کردان شاه » را « بهرام چهارم ساسانی » که به مدت 11 سال ، حکومت ساسانی را بر عهده داشت - از سال 388 تا 399 میلادی - بر این منطقه گذاشته است . سیستم حکومتی ایران باستان به این گونه

بود که تمامی شهرها پادشاهی از همان منطقه داشتند و همه این پادشاهان زیر نظر شاه شاهان که « شاهنشاه » نامیده می شده بودند .
کتب باستانی ایران ساخت کرمانشاه را به « طهمورث دیو بند » نسبت داده است .
پس از حمله اعراب به ایران به فرماندهی « سعد جریر » در سال ۶۴۰ م ، و فتح کرمانشاه ، این منطقه به کلی ویران و از جمعیت آن کاسته شد ، درپی این حملات مردم کرمانشاه به « شهر دینور » مهاجرت کردند و بعد از آن از اوایل قرن دو هـ . ق ، مردم کرمانشاه شهری در حاشیه رود قره سو ساختند و در زمان حکومت عباسیان به علت موقعیت استراتژیک خود یکی از چهار شهر مهم عراق عجم به حساب می آمد .
کرمانشاه در دوره حکومت سلجوقی ها به طور رسمی « کردستان » نامیده شد . با حمله سپاه مغول به ایران در سال ۱۲۲۰ م ، بار دیگر این منطقه ویران شد و در زمان لشکرکشی « هلاکوخان » به بغداد خسارات زیادی را متحمل شد .
در « دوران صفویان » و در زمان « حکومت شاه صفی » ، جنگ های میان دولت ایران و دولت عثمانی با انعقاد قرارداد ذهاب در سال ۱۰۱۸ هـ . ش ، پایان یافت و بدیت ترتیب کرمانشاه از « عصر شاه صفی » تا پایان « دوره صفویه » دورانی از آرامش همراه با پیشرفت اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی را گذراند .
در « عصر افشاریه » ؛ به دلیل وجود توپخانه نادری در کرمانشاه این شهر اهمیت نظامی یافت و به جبهه جنگ نادر شاه با دولت عثمانی تبدیل شد .
در دوران زندیه ، این منطقه توسط ، « الله قلی خان زنگنه » اداره می شد ولی در پی مرگ کریم خان ، وی به عنوان یکی از مدعیان قدرت ، برای دستیابی به تاج و تخت باعث بروز جنگ و وارد آمدن خسارت های فراوان در منطقه شد .
دولت قاجار نیز خدماتی را برای کرمانشاه به ارمغان آوردند . « فتحلیشاه قاجار » برای کوتاه کردن دست عثمانی ها در سال ۱۱۸۴ ه . ش ، فرزند خود « محمد علی میرزای دولتشاه » را برای سرکوب تجاوزهای عثمانی به حکومت کرمانشاهان منصوب کرد . در پی این انتصاب ، وی این شهر را پایتخت خود قرار داد و بناهای بسیاری از جمله : دیوانخانه ، حمام ها ، مساجد و بسیاری دیگر را ساخت . فرزند « دولتشاه بستان السیاحه » ۲۵ سال حاکم کرمانشاه بود و در راه آبادانی شهر کوشش نمود . بنای بازار مسقف فعلی و مسجد عمادالدوله یادگاری اوست .
کرمانشاه در جنگ جهانی اول و دوم به تصرف نیروهای خارجی درآمد و پس از پایان جنگ تخلیه شد . صدمات و خسارت های وارد شده به کرمانشاه و حتی « کتیبه جهانی بیستون » نشان دهنده ولی این جریان ؛

اهمیت و موقعیت سوق الجیشی این منطقه در آن دوره بوده است .
در سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ با روی کار آمدن « رضاشاه پهلوی » حکومت مرکزی توانست تا اندازه‌ای نفوذ و قدرت خود را در سراسر ایران تامین نماید و به آبادانی این منطقه در این دوره افزوده شد .
متأسفانه در طول مدت ۸ سال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران ، بار دیگر این استان متحمل خسارت‌های فراوانی گردید . که طی سال‌های بعد از جنگ مرمت و بازسازی شدند .

اقوام و زبان

استان کرمانشاه یکی از استانهای « کردنشین » کشور محسوب می‌شود . ساکنین این استان را کردها که از اقوام اصیل آریایی هستند تشکیل می دهند . غیر از ساکنین بومی ، اقوام دیگری چون : ارمنی ، ترک ، عرب ، لر و لک نیز در پی مهاجرت به این منطقه آمده و در آنجا ساکن شده اند .
بنابراین از رایج ترین زبان های مورد استفاده در استان زبان « کردی » و « زبان فارسی کرمانشاهی » هستند . سابقه تاریخی کردها موجب پیدایش گویشهای بی شماری شده است که برخی از آنها عبارتند از : گویش کردی کلهری ، گویش کردی اورامی ، گویش کردی سورانی ، گویش لکی .
« زبان کردی » دارای چهار شاخه اصلی و شصت گونه گویشی را در بر می‌گیرد که چهار شاخه اصلی زبان کردی شامل : کرمانجی شمال ، کرمانجی جنوب ، کردی کرمانشاهی ، اورامی و گوران است که هر یک گویشهای خاصی را شامل می‌شود.
زبان کنونی مردم کرمانشاه و کردستان بدون هیچ شک و شبه ای از « پهلوی » و « اوستایی ایران » گرفته شده است . مهم ترین سند ریشه پهلوی زبان کردی سروده های باباطاهر عریان شاعر بلند آوازه ایران است که به لهجه محلی می باشد و از واژه های پهلوی یا همان کوردی امروزی استفاده کرده است .
جدای از این گویش ها ، به دلیل مهاجرت اقوام مختلف زبان های دیگری نیز در استان مورد استفاده قرار می گیرد که عبارتند از : زبانهای ارمنی ، ترکی ، عربی و لری .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان کرمانشاه از مراکز مهم جامعه عشایر کشور محسوب می شود . ساکنین این استان از قدیم ، زندگی کوچ نشینی و عشایری همراه با دامداری داشته اند . مهمترین عشایر و ایلات این منطقه عبارتند از : ایل گوران ، ایل سنجابی ، ایل کلهر ، ایل نیروگاه-حرارتی-بیستونترکاشوند ، ذوله ، کمرند ، بالوند یا زردبلان ، ثلاث باباجانی ، قبادی ، جمیر یا جمهور و بان زدره .
اقتصاد معیشتی ایل و عشایر استان به پرورش دام وابسته است و در عین حال ؛ وجود مراتع غنی در دامنه های زاگرس ، داشتن استعداد های ویژه در زمینه آب و خاک آن را در ردیف یکی از قطب مهم دامپروری و کشاورزی در سطح کشور قرار داده است .
همچنین وجود منابع آبی فراوان از جمله ؛ رودخانه های دایمی ، چشمه ها ، آبگیر ها و تالاب ها شرایط مناسبی جهت توسعه پرورش ماهی در استان ایجاد نموده است . از دیگر منابع اقتصادی استان زنبور داری و پرورش طیور است .
در بخش کشاورزی ، استان کرمانشاه به علت داشتن شرایط خاص اقلیمی و وجود خاک های زراعی مرغوب ، آب فراوان ، دشت های وسیع و دره های حاصلخیز و طولانی یکی از نواحی مستعد کشاورزی در کشور به شمار می آید که امکانات بالقوه بسیار بالایی برای توسعه کشاورزی برخوردار است . از مهمترین محصولات کشاورزی این استان می توان : گندم ، جو ، چغندر قند ، برنج ، صیفی ، سبزی و میوه هایی از قبیل : انار ، بادام کوارتزیت، خرما ، سیب ، گردو و مرکبات را نام برد .
استان کرمانشاه همچنین در بخش صنعت ، فعالیت های چشمگیری دارد . واحد های صنعتی پالایشگاه نفت ، نیرو گاه حرارتی بیستون ، کارخانه نساجی غرب ، پشم ریسی غرب ، پشم بافی کشمیر ، کارخانه تولید انواع سیم و کابل برق ، کارخانه رنگ سازی ، کارخانه تولید نایلون ، خوراک دام و طیور از جمله آن هاست . همچنین ؛ پتروشیمی کرمانشاه ، مجتمع شیمیایی بیستون ، باختر بیوشیمی و کیمیای غرب‌گستر، سیمان غرب ، چینی کرد ، کاشی بیستون و کاشی کرد از مهم‌ترین واحدهای صنعتی استان است
از نظر ذخایر معدنی نیز این استان حائز اهمیت می‌باشد که عمده‌ترین آنها عبارتند از آهن، سرب، گوگرد، آلومیت، کوارتزیت .

سوغات

بخش شیرینی : کاک تخم مرغی ، نان برنجی یا کلوچه برنجی ، نان خانقی یا نان خرمایی
بخش دامداری : روغن کرمانشاهی یا روغن حیوانی که از شهرت جهانی برخوردار است .
بخش صنایع دستی : انواع آلات موسیقی چون : دف ، تنبور ، تار ، دیوان و سه تار ، انواع حصیرها ، جاجیم ، قالی ، قلم زنی های روی مس ، گلیم ، گیوه

روستای-سراب-هرسم اسلام آباد : دامنه کوه نوا ، چشمه سراب شرف آباد ، چشمه سراب هرسم ، طبیعت روستای سراب هرسم ، طبیعت بخش ماهی دشت ، طبیعت بخش کرند پاوه پاوه : رودخانه سیروان ، رودخانه لیله ، رودخانه چم مره خیل ، رودخانه گلال ، رودخانه آب خلیفه ، رودخانه آب مرن ، روستای تاریخی خانقاه ، روستای تاریخی شمشیر ، روستای تاریخی هجیج ، دامنه کوه شاهو ، دامنه کوه ماکوان ، دامنه کوه آتشگاه ، دامنه کوه کزن ، چشمه سراب بل ، چشمه سراب هولی ، چشمه سراب سپیا ، چشمه آب معدنی بل ، چشمه آب معدنی با ، چشمه آب معدنی هانی کوان ، طبیعت شهر باینگان ، طبیعت شهر نودشه ، طبیعت شهر نوسود ، غار آهکی کلهرود ، منطقه جنگلی مرخیل ، منطقه جنگلی بوزه ، منطقه جنگلی پلنگانه رود-قره-سو جوانرود : رود دایمی زمکان یا زیمکان ، روده لیله ، رود آب زرشک ، رود دشت خور یا خُر ، رود قره سو ، دامنه کوه مامو کران ، دامنه کوه بازان ، دامنه کوه کان دزدان ، دامنه کوه گرده برگیر ، غار کاوات پیران سرپل ذهاب : دامنه کوه برز ، دامنه کوه قراویز ، دامنه کوه بزنیان ، دامنه کوه دالاهو ، دشت ذهاب ، چشمه آب گرم تنگ آب حمام ، چشمه سراب پیران ، چشمه سراب پل ماهیت ، چشمه سراب گرم ، چشمه سراب قره بلاغ ، چشمه سراب قلعه شاهین ، چشمه سراب ذهاب ، چشمه سراب ماراب ، چشمه سراب چنار ، چشمه آب معدنی روستای آینه دالاخانی سنقر : باغ های سه آسیاب ، دامنه کوه مادیان کوه ، دامنه کوه دالاخانی ، دامنه کوه سایه علی ، دامنه کوه پنجه علی ، دره سرسبز دهستان کیونانات ، دره روستای حسین آباد ، دره رود قوری چای ، حاشیه رودخانه گاو رود ، حاشیه رودخانه سنقر چای ، چشمه سراب گلویچ ، چشمه سراب گزنهله ، چشمه سراب چرمله ، منطقه حفاظت شده کوه های بدر پریشان بیدسرخ صحنه : آبشار مسیر رودخانه دربند ، دامنه کوه هجر ، دامنه کوه چرشکان ، دامنه کوه کلاغان ، دامنه کوه تکلو ، دامنه کوه نخود چال ، دامنه کوه سوویل ، دامنه کوه چهار چالاب ، حاشیه رود دینور ، حاشیه رود گاماسیاب ، حاشیه رود کنگر شاه ، چشمه سراب بیدسرخ ، چشمه سراب سوری جان ، چشمه سراب صحنه ، حمام دوره صفویه ، منطقه دربند آق-داغ. قصر شیرین : حاشیه رودخانه الوند ، جنگل های منطقه گیلان غرب – قصر شیرین ، جنگل های منطقه اسلام آباد – قصر شیرین ، دامنه کوه های بازی ، دامنه کوه های آق داغ ، دامنه کوه های سه سر پارک-جنگلی-طاق-بستان کرمانشاه : پارک جنگلی طاق بستان ، تالاب هشیلان ، دامنه ارتفاعات پررو ، چشمه سراب نیلوفر ، غار پرآو ، غار

آسنگران ، غار تایله نو ، غار رتیل کنگاور : چشمه عبدل ، چشمه هندی آباد ، چشمه صیفور ، چشمه سراب فش ، چشمه سراب باران ، چشمه سراب دهلر ، چشمه کبوتر لانه ، چشمه سراب کرمخانی چشمه-سراب-گیلان-غرب گیلان غرب : دامنه کوه سرکش ، دامنه سنبله ، دامنه کوه شیاکوه ، دامنه کوه بازی دراز ، چشمه سراب گیلان غرب ، چشمه سراب مورت ، طبیعت سراب گلین ، طبیعت دشت دیره ، طبیعت میاندار ، طبیعت گردنه قلاجه ، طبیعت دار بادام ، طبیعت ویژنان شیرز هرسین : دامنه کوه بیستون ، دامنه کوه شیر زبا ، دامنه کوه پرو ، دامنه کوه چمن اسماعیل ، دامنه زرین کوه ، چشمه سراب هرسین ، چشمه سراب بیستون ، چشمه سراب نجویران ، چشمه سراب برناج ، چشمه سراب اب گرم ، حاشیه رود گاماسیاب حاشیه رود گیزه رود ، حاشیه رود دینور آب

آتشکده-شیان اسلام آباد غرب : آتشکده شیان ، آتشکده میل میلگه ، امام زاده حسن ، امام زده عباسعلی ، امام زاده علی اکبر ، امام زاده قاضی الکیا یا قاضی وند ، بنای ساسانی فیروز آباد ، تپه چغا گاوانه ، شهر قیل منصوری ، قلعه شیان ، کاروانسرای اسلام آباد غرب ، مسجد ریجاب ، مقبره ابودجانه تکیه-نجار پاوه : امام زاده کوسه هجیج ، مسجد جامع پاوه ، مسجد دخان جوانرود : زیارتگاه اویس قرنی ، قلعه جوانرود ، قلعه چنگیزخان ، قلعه خرابه سید احمد بیگ بقعه احمدبن اسحاق سرپل ذهاب : بنای طاق گرا ، کاروانسرای سرپل ذهاب ، کتیبه و سنگ نوشته انوبانی نی ، قلعه شاهین بقعه-مالک سنقر : آثار تاریخی روستای گلویچ ، آثار روستای کلگاه زمان ، امام زاده احمد بن محمد باقر ، امام زاده هادی در روستای یاره گله ، بقعه مالک ، تپه باستانی روستای کلک ، سنگ تاریخی و حمام قدیمی در روستای قروه ، حمام قدیمی روستای دهنو ، گور دخمه دربند ، قلعه بزه رود ، قنات روستای جوکان صحنه : امام زاده عباسعلی ، امام زاده محمود ، امام زاده سید جلال ابدین ، پل آجری میان راهان ، پل نوژی وران ، پل خسروی ، تپه قورباغه تپه ، تپه سبزه چقا ، زیارتگاه شوق علی ، قبرستان گبری ، قلعه مروان ، کاروانسرای عباسی ، گور دخمه های دربند ، مقبره صخره ای کیکاوس آتشکده-چهارقاپی قصر شیرین : آتشکده چهار قاپی ، باغ شیرین ، بقایای کاخ شیرین ، چهار قاپی ، حوش کوری ، سرای شاه عباسی ، عمارت خسروی ، کاخ هوش کوری ، نهر شاهگدار معاون-الملک کرمانشاه : پل کهنه دوره صفویه بر روی رودخانه قره سو ، تکیه معاون الملک ، شهر باستانی کامبادنه ، غار کاروانسرای ماهی دشت ، مسجد دولتشاه ، مسجد شاهزاده ، مسجد جامع ، مسجد حاج شهباز خان ، مسجد عماد الدوله ، نقش برجسته اردشیر دوم ، اهورا مزدا و مهر طاق بستان ، نقش برجسته شاپور دوم و سوم در طاق کوچک بستان ، نقش برجسته خسرو دوم و اسب معروفش شبدیز معبد-آناهیتا-کنگاور کنگاور : امام زاده سید جمال الدین ، امام زاده باقر ، پل آجری کوچه ، حمام حاج اصغر خان ، حمام حسن خان ، حمام بزرگ ، قلعه ساری اصلان ، مسجد امام زاده کنگاور ، مسجد جامع معبد آناهیتا گیلان غرب : زیارتگاه حضرت سلیمان در دهستان چله ، زیارتگاه دوازده امام در روستایی گراویان ، قدمگاه حضرت ابوالفضل در روستای کله جوب سفلی هرکول هرسین : پرستشگاه پارتی ، پل خسروی ، تپه گنج دره یا یا چیا خزینه ، دخمه شمس آباد ، شهر باستانی چمچال ، شیر سنگی ، غار تاریخی بیستون ، فراتاش بیستون ، قلعه بیستون ، قلعه دزیر ، قلعه سرماج ، کاخ شاپور ،

کاروانسرای بیستون ، کتیبه وقف نامه شیخ علی خان زنگنه ، گور دخمه های اسحاق وند ، ناحیه باستانی بیستون ، نقش گودرز دوم اشکانی ، نقش میتریدات اشکانی ، نقش ولگش ، نقوش داریوش ، مجسمه هرکول

سایر جاذبه های استان کرمانشاه

پارک-کوهستان ابو-دجانه.بازار-سنتی پل-خسرو-بیستونپل-کهنه-بیستونتاق-گرا تکیه-بیگلر-بیگیچهار-قاپی-قصر-شیرینحمام-حاج-شهباز-خان خانه-خواجه-باروخ-دالاهوسراب-بیستون سراب-روانسر سراب-نیلوفرطاق-بستان غار-قوری-قلعهکاروانسرای-شاه-عباسی-بیستونکاروانسرای-ماهیدشت کندولهگنج-درهگودین-تپه گور-دخمه--برناجمسجد-عبدالله-بن-عمر گور-دخمه--سرخ-ده مسجد-عمادالدولهمنطقه-ریژاو-(ریجاب)هجیج

کنگاور

بخش دینور

امام‌زاده سید جلال‌الدین

توضیحات : این بقعه در روستای کَمَس (کرم بست) در 6 کیلومتری شمال کندوله واقع شده است. بنای اصلی بقعه مربع شکل است. سه در ورودی در سه جهت شرقی، جنوبی و غربی دارد. درها تخته‌ای ساده است. درهای ورودی بقعه هر یک به ایوانی باز می‌شود. با ساختن چهار گوشواره در چهار کنج داخلی بنا، مربع را به شکل دایره در آورده و گنبدی مدور بر روی آن احداث کرده اند. سنگ قبر قدیمی بقعه به علت پاخوردگی زیاد قابل خواندن نیست. آدرس : این بقعه در روستای کَمَس (کرم بست) در 6 کیلومتری شمال کندوله واقع شده است. (منبع: http://vista.ir)

بخش مرکزی

امامزاده سید جمال الدین

نسب : گویا شخصیت این بقعه فرزند امام جعفر صادق (ع است توضیحات : بنای امام‌زاده سید جمال الدین در دهستان منش از توابع بخش مرکزی کنگاور واقع شده و شامل بقعه ایوان و کفش کن است بنای بقعه چهار ضلعی آجری است که از داخل طرح دایره‌ای‌دارد و بر روی آن گنبد مدور کوتاهی استوار شده است سنگ قبری با نوشته کوفی و ضریح ساده چوبی قراردارد. گویا شخصیت این بقعه فرزند امام جعفر صادق (ع است در کنار بقعه قبرستان قدیمی کوفی فش به‌تعدادی از سنگ قبرهایی با تاریخ‌های 1039 و 1099 ه . ق قرار دارد. یکی از سنگ قبرهای جالب این گورستان‌نقشی مرکب از یک ستاره دوپر در وسط و دو ستاره هشت پر در دو جانب است که نوشته‌های کوفی گلدارتزئینی وسط ستاره‌ها از زیباترین و جالب‌ترین نمونه‌های کوفی تزئینی به شمار می‌رود. این سنگ قبر در موزه‌نگهداری می‌شود. بنای امام زاده در دهستان فش از توابع بخش مرکزی کنگاور واقع شده و شامل بقعه، ایوان و کفش کن است. بنای بقعه، چهار ضلعی آجری است که در داخل طرح دایره‌ای شکل دارد و بر روی آن، گنبد مدور کوتاهی استوار شده است. به احتمال زیاد این بقعه به فرزند امام‌جعفرصادق(ع) تعلق دارد. آدرس : بنای امام‌زاده سید جمال الدین در دهستان منش از توابع بخش مرکزی کنگاور واقع شده است. (منبع:-http://old.trec.co.ir)

امامزاده ابراهیم

توضیحات : بناهای مذهبی در هر کشوری از جایگاه ویژه ای نزد مردم برخوردارند که ایران اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و دارای هزاران بنای مذهبی با ارزش است و استان کرمانشاه نیز به واسطه عوامل بسیاری هم چون قرار گرفتن در مسیر شاهراه عتبات عالیات از قدیم الایام بناهای مذهبی بسیاری را داشته و این بناها نیز مورد تکریم و احترام مردم و زائران عتبات عالیات قرار گرفته است. علیرضا مرادی بیستونی معاون فرهنگی و ارتباطات اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، در گفت و گو با خبرنگار خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، در خصوص بنای امامزاده ابراهیم شهرستان کنگاور، گفت: بنای امامزاده ابراهیم نیز یکی دیگر از صدها بنای مذهبی استان کرمانشاه است که در شهرستان کنگاور قرار دارد. وی ادامه داد: بقعه متبرکه امامزاده ابراهم در شمال غرب بنای معروف معبد آناهیتا قرار دارد. مرادی بیستونی افزود: بنای قدیمی این امامزاده در زلزله سال 1336 شمسی تخریب و بعدها بنایی بزرگتر به جای آن ساخته شد. معاون فرهنگی و ارتباطات اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، اظهار داشت: بنای فعلی تقریبا به همان شکل قدیمی ایجاد شده، وجود دارد گرچه طی سالهای اخیر مرمت ها و تغیرات محدودی نیز در آن صورت گرفته است. مدیر موزه های استان کرمانشاه در خصوص ویژگیهای بنای امامزاده ابراهیم شهرستان کنگاور، گفت: در حال حاضر این بنا دارای صحن مرکزی و گنبد خانه است که گنبد آن از نوع گنبدهای دو پوسته می باشد. وی خاطرنشان کرد: همچنین این بنا دارای دو منار آجری است اما از بنای قدیمی امامزاده تنها سردر وردی به محوطه حیاط بر جای مانده است. معاون فرهنگی و ارتباطات اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، اظهار داشت: این بقعه متبرکه در بین اهالی منطقه و به ویژه مردم شهر کنگاور دارای احترام خاصی است، به گونه ای که بسیاری از مراسمات مذهبی در ایام مختلف سال خود را در این مکان انجام می دهند. گفتنی است؛ سرویس میراث فرهنگی خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، در نظر دارد که در گزارش های بعدی خود با انجام گفت و گو با این مقام مسئول در اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان به معرفی دیگر بناهای مذهبی استان به صورت گزارش های مجزا بپردازد. آدرس : بقعه متبرکه امامزاده ابراهم در شمال

غرب بنای معروف معبد آناهیتا قرار دارد. (منبع:http://kermanshah.isna.ir)

امامزاده باقر(ع)

نسب : امامزاده باقر (ع) بنا بر عرف محل و سخن بزرگان و مراجع فرزند امام موسی کاظم(ع) می باشد. توضیحات : در کنار جاده آسفالته کرمانشاه - همدان بقعه امامزاده باقر(ع) بیستون واقع شده است این مکان زیارتگاه عاشقان و مزارشهیدان بیستون و منطقه می باشد که بیش از 40 شهید گلگون کفن در جوارآن آرمیده اند. امامزاده باقر (ع) بنا بر عرف محل و سخن بزرگان و مراجع فرزند امام موسی کاظم(ع) می باشد که از گذشته های دور مورد توجه مردم منطقه بوده است به طوریکه اهالی محل معتقدند که معجزاتی را از آن حضرت دیده اند بنای امامزاده در گذشته گلی و دارای صحن کوچکی بود اما طی سالهای اخیر با سعی و کمک مردم خیر منطقه، هیأت امنای فعال آن و سازمان اوقاف وامور خیریه استان کرمانشاه ساختمان امامزاده تجدید بنا گردید و ضریح مطهر آن توسط هیأت امنای امامزاده در سال 1372 ساخته شد. و طرح توسعه حرم که نقشه آن با همت سازمان اوقاف و امورخیریه استان در سالهای گذشته فراهم شد در سالهای اخیر با مخالفت سازمان میراث فرهنگی روبرو گردید که با پیگیرهای هیأت امنا و مسئولین استان تا حدودی مرتفع گردید. و اکنون طرح توسعه و ساخت آن همچنان ادامه دارد. آدرس : در کنار جاده آسفالته کرمانشاه - همدان بقعه امامزاده باقر(ع) بیستون واقع شده است. (منبع: http://bisetoonhashemi.blogfa.com)

پاوه

بخش مرکزی

امامزاده عبیدالله (ع)

نسب : نام و نسب این امامزاده به نقل از «بحر الانساب»: نامش عبیدالله و فرزند حضرت امام موسی کاظم(ع) است. توضیحات : این امامزاده در بیست کیلومتری غرب پاوه، در روستای هجیج و در کنار روخانه سیروان قرار دارد. در سال های اخیر بنای این امامزاده به صورت چهار طاقی آجری توسط اداره اوقاف احداث شده است. در گذشته مقبره این امامزاده بنایی سنگی بود. نام و نسب این امامزاده به نقل از «بحر الانساب»: نامش عبیدالله و فرزند حضرت امام موسی کاظم(ع) است و پس از رحلت پدر در زمان هارون الرشید با یکی از برادارنش به نام امامزاده اسماعیل به این منطقه پناه آورده است. بعدها برادرش به «اسپریس» یکی از روستاهای اطراف پاوه عزیمت کرد و او در هجیج ماندگار شد. اندک اندک یارانی به دور او جمع شدند.» سید عبیدالله فرزند امام موسی کاظم (ع)وبه کوسه هجیج مشهور است ودر اصطلاح محلی به ایشان پیر یا امامزاده گویند.سید عبیدالله محاسن نداشته و به همین مناسبت او را کوسه گفته انددر کتاب بحارلانسان که در باره نوادگان و اولاد حضرت محمد(ص)نگاشته شده است نقل شده که سید عبیدالله در سال 172 هجری قمری در زمان خلافت هارون الرشید درشهر بغداد متولد شده استو مادرش از سلطان زادگان روم بوده است و بهمین مناسبت به او سلطان سید عبیدالله هم گفته اند.پس از فوت پدر بزرگوارش در زندان هارون فرزندان امام موسی(ع)توسط فروانروایان عباسی به مناطق دور افتاده تبعید و رانده شدند.سید اسماعیل فرزند ارشد امام موسی(ع)به منطقه اوراماندر کردستان مهاجرت می نمایدو اکنون مقبره اش در پایین دست روستای اسپریز که در شرق و حدود 15 کیلومتری روستای هجیج است واقع شده است.سید عبیدالله درحدود سنین 19 تا 20 سالگی پس از یادگیری علوم اسلامی وکسب فضایل اخلاقی و دین به رشد لازم مرسند و تصمیم می گیرد بدنبال برادر بزرگش سید اسماعیل به اورامان بیاید.پس از پیمودن مسافت زیاد و راههای پر پیچ وخم ودیدار با بزرگان و پرس و جوی فراوان بالاخره به اورامان کنونی می رسد مدتی در روستاهای شرکان،نودشه و نوین اقامت کرده و سرانجام به روستای محل دفن وی یعنی هجیج که دره ای عمیق و پر از درخت بوده تشریف می آورندودر آنجا ماندگار می شوند(هجیج لغتی عربی است و به معنی دره عمیق و پر درخت می باشد)ودر آنجا ماندگار می شوند.قبل از ورود به روستای هجیج مطلع می شوند که سید اسماعیل فوت نموده و در روستای

اسپریز مدفون گشته استو فرزندانش به عراق بازگشته اندبه محض اقامت در سید در هجیج و نامگذاری آن 7نفر از مردم اطراف در کنارش جمع شده و به فراگیری احکام و ارکان اسلامی و عبادت پرداختندو در آن انزوا شور و حال میدی و مرادی به راه انداختند وقتی که مریدان به هفت تن رسیدند مراد در سالهای 200 تا 210 هجری قمری فوت نموده و در روستای هجیج مدفون گشت.مقبره مبارک سید قبله آمال و آرزوها و زیارتگاه مسلمانان عاشق دیدار از سراسر ایران مخصوصا شهرهای سنندج و کرمانشاه و سایر مناطق کردنشین غرب ایران می باشد آدرس : این امامزاده در بیست کیلومتری غرب پاوه، در روستای هجیج و در کنار روخانه سیروان قرار دارد. (منابع: -http://www.hawrami.5u.com (http://bisetoonhashemi.blogfa.com

هرسين

بخش بیستون

امامزاده ها احمد و محمود (باولین)

مساحت : مساحت بقعه این امامزادگان حدود 2000 متر مربع است که مساحت داخل حرم حدود 600 متر مربع می باشد. توضیحات : بناهای مذهبی در هر کشوری از جایگاه ویژه ای نزد مردم برخوردارند که ایران اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و دارای هزاران بنای مذهبی با ارزش است و استان کرمانشاه نیز به واسطه عوامل بسیاری هم چون قرار گرفتن در مسیر شاهراه عتبات عالیات از قدیم الایام بناهای مذهبی بسیاری را داشته و این بناها نیز مورد تکریم و احترام مردم و زائران عتبات عالیات قرار گرفته است. علیرضا مرادی بیستونی معاون فرهنگی و ارتباطات اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، در گفت و گو با خبرنگار خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، در خصوص بنای امامزاده ها احمد و محمود (باولین)، گفت: بنای امامزاده ها احمد و محمود (باولین) در شهرستان هرسین یکی دیگر از صدها بنای مذهبی استان کرمانشاه می باشد. وی ادامه داد: امام زاده های احمد و محمود که در اصطلاح محل با عنوان باولین شناخته می شوند در بین مردم منطقه، به ویژه مردم منطقه درود فرامان شهرستان هرسین دارای احترام خاصی هستند. مرادی بیستونی در خصوص واژه باولین، گفت: باولین می تواند علایم اختصاری و یا کوتاه شده بابا ولی الدین در گویش کردی محلی باشد و نمی توان به صورت فارسی از آن به عنوان (بابالین) استفاده کرد. وی افزود: در استان کرمانشاه نظرگاه ها و بقاع بسیاری با عنوان باولین وجود دارد که این امامزاده های احمد و محمود در آن طرف رودخانه گاماسیاب و در حواشی ارتفاعات سرکشتی لرستان از جمله ان ها می باشد. معاون فرهنگی و ارتباطات اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه گفت: مساحت بقعه این امامزادگان حدود 2000 متر مربع است که مساحت داخل حرم حدود 600 متر مربع می باشد. مدیر موزه های استان کرمانشاه، اظهار داشت: داخل حرم و کف ساختمان این بقعه متبرکه سنگ و دیوار آن نیز سنگی می باشد و بقعه نیز دارای ضریحی آهنی است. گفتنی است؛ سرویس میراث فرهنگی خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، در نظر دارد که در گزارش های بعدی خود با انجام گفت و گو با این مقام مسئول در اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان به معرفی دیگر بناهای مذهبی استان به صورت گزارش

های مجزا بپردازد. آدرس : نای امامزاده ها احمد و محمود (باولین) در شهرستان هرسین واقع شده است. (منبع:http://kermanshah.isna.ir)

امامزاده خلی اللّه (خلیل‌اللّه)

توضیحات : این بقعه در سر راه روستای چم سر (چم سرخ) از توابع دهستان چمچال بخش بیستون شهرستان هرسین قرار گرفته است. بنایی است از داخل هشت ترک که پهنای ترک‌ها دو به دو برابرند. در هر یک از ترک‌ها، طاقنمایی با طاق هلالی ایجاد شده است. آدرس : این بقعه در سر راه روستای چم سر (چم سرخ) از توابع دهستان چمچال بخش بیستون شهرستان هرسین قرار گرفته است. (منبع: http://vista.ir)

اسلام آباد غرب

بخش کرند

مقبره ابودجاجه

نسب : بنا به روایتی شخص مدفون در آن به نام «سماک بن خوشه از طایفه‌اوس و از نزدیکان سعدبن عباده است که طی جنگ‌های بدر، احد و سایر غزوات پیامبر دلاوری‌هایی از خودنشان داده است توضیحات : این مقبره در روستای ریجاب از توابع بخش کرند اسلام آباد غرب واقع شده وبنای آن به دوره سلجوقی مربوط است بنا به روایتی شخص مدفون در آن به نام «سماک بن خوشه از طایفه‌اوس و از نزدیکان سعدبن عباده است که طی جنگ‌های بدر، احد و سایر غزوات پیامبر دلاوری‌هایی از خودنشان داده است آدرس : این مقبره در روستای ریجاب از توابع بخش کرند اسلام آباد غرب واقع شده است. (منبع:http://old.trec.co.ir)

بخش شیران

امامزاده علی اکبر(ع)

نسب : این سید بزرگوار فرزند محمد المکاری و از نوادگان امام حسن مجتبی (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده علی اکبر سیدی جلیل القدر و از جمله واردین به شهر دینور سابق، به همراه برادر خود احمد امیرکا است، مرقد مطهر ایشان در شهرستان اسلام آباد غرب در روستای بدره ای قرار دارد. این سید بزرگوار فرزند محمد المکاری و از نوادگان امام حسن مجتبی (ع) می باشد و به احتمال قوی وفات وی در دهه آخر قرن چهارم هجری اتفاق افتاده است. گزارش تصویری / آستان مقدس امام زاده علی اکبر (ع) امام‌زاده علی اکبر(ع) ،از نوادگان حضرت زین‌العابدین ع بوده و در حیاط این امامزاده تعداد 560 تن از شهدای جنگ تحملی از جمله دانشمند هسته ای شهید دکتر علی محمدی آرمیده اند . آدرس : مرقد مطهر ایشان در شهرستان اسلام آباد غرب در روستای بدره ای قرار دارد. (منابع: http://www.irna.ir- http://www.mehrnews.com)

سنقر

بخش فعله گری

امامزاده هادی (ع)

نسب : ایشان برادر امامزاده احمد (ع) سنقر و از نوادگان امام محمد باقر (ع) هستند. توضیحات : بنای امامزاده هادی (ع) سنقر از بناهای مذهبی استان کرمانشاه است که در شهرستان سنقر و کلیایی قرار دارد. به گزارش سرویس میراث فرهنگی و گردشگری خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، امامزاده هادی (ع) در 16 کیلومتری شمال شرقی سنقر، حدفاصل روستای کچگینه و آب باریک واقع شده است. ایشان برادر امامزاده احمد (ع) سنقر و از نوادگان امام محمد باقر (ع) هستند که دارای کرامات فراوانی بوده‌اند و به گونه‌ای که هر روز از گوشه و کنار شهرستان و استان پذیرای زائران فراوانی است. بارگاه ملکوتی و با صفای امامزاده هادی (ع) هر ساله روزهای تاسوعا و عاشورا و 28 صفر درسالروز رحلت پیامبر عظیم الشان (ص) پذیرای دستجات عزاداری و سوگواری از شهر و روستاهای تابعه است و عاشقان و ارادتمندان به اهل بیت (ع) در این ایام در کنار بارگاه امامزاده هادی (ع) به عزاداری و سوگواری می‌پردازند. بارگاه امامزاده هادی (ع) سنقر قبلا با چوب و خشت بنا شده بود که با همت مردم منطقه و خیرین و حمایت اداره کل اوقاف استان، بازسازی شده است. این بقعه متبرکه در بین اهالی منطقه و به ویژه مردم روستاهای کچگینه و آب باریک شهرستان سنقر و کلیایی دارای احترام خاصی است. آدرس : بنای امامزاده هادی (ع) در 16 کیلومتری شمال شرقی شهرستان سنقر و کلیایی قرار دارد. (منبع: http://kermanshah.isna.net.ir)

قصر شيرين

بخش مرکزی

امامزاده چم امام حسن (ع)

توضیحات : در شهرستان قصرشیرین از مناطق زیارتی و همچنین یکی از 50 منطقه نمونه گردشگری استان کرمانشاه به حساب می آید. به گزارش سرویس میراث فرهنگی و گردشگری خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، قدمگاه امام حسن عسگری(ع) از اماکن تاریخی، دینی و زیارتی شهرستان قصرشیرین است که در23 کیلومتری جنوب شرقی قصرشیرین در مسیر محور قصرشیرین _ گیلانغرب واقع شده است. این مکان در زبان محلی مردم قصرشیرین به چم امام حسن (ع) معروف است و روزانه گروه زیادی از مردم منطقه برای زیارت در این مکان حاضر می شوند. در حال حاضر در این مکان یک ساختمان گنبدی شکل وجود دارد که در داخل آن محل، مکانی مشخص به عنوان محل عبور این امام بزرگوار وجود دارد. این مکان علاوه بر ساختمان گنبدی، دارای یک چشمه آبگرم می باشد که بسیاری از بیماران برای گرفتن شفا از آب آن استفاده می کنند. این مکان مقدس در بین شهرهای قصرشیرین و گیلانغرب واقع شده که بنا بر روایت تاریخی محل عبور امام حسن عسگری(ع) می باشد که به قصد زیارت مرقد مطهر امام رضا (ع) از عراق عازم خراسان بوده است. گفته می شود، این امام بزرگوار یک شبانه روز در این مکان توقف داشته اند. در حاشیه این مکان نیز قبرستانی قدیمی با حدود یکهزار سال قدمت وجود دارد که سنگ نوشته های آنها به شکل خطوط تصویری می باشد که احتمالا مربوط به زرتشتیان است . گفتنی است؛ این بنای مذهبی استان کرمانشاه به در نزد اهالی منطقه از احترام بسیار خاصی برخوردار است. آدرس : در23 کیلومتری جنوب شرقی قصرشیرین در مسیر محور قصرشیرین _ گیلانغرب واقع شده است. (منبع: http://kermanshah.isna.ir)

كرمانشاه

بخش طاق بستان

امامزاده ابراهیم (ع)

نسب : این امامزاده بزرگوار از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : امامزاده ابراهیم (ع) درمنطقه سیاحتی و زیبای طاق بستان و در 9 کیلومتری مرکز شهر کرمانشاه قرار دارد این امامزاده بزرگوار از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد که مورد توجه و علاقه شیعیان ومحبان آل رسول (ص) می باشد و مشتاقان اهل بیت عصمت و طهارت(ع) از فیوضات و برکات این امامزاده عظیم الشان بهره مند می گردند. آدرس : امامزاده ابراهیم (ع) درمنطقه سیاحتی و زیبای طاق بستان و در 9 کیلومتری مرکز شهر کرمانشاه قرار دارد. (منبع: (http://bisetoonhashemi.blogfa.com

صحنه

بخش دربند

زیارتگاه شوق علی

توضیحات : در منطقه دربند شهرستان صحنه در حد فاصل مقبره کیکاووس و استودان زیارتگاهی متعلق به اهل حق دارد. که کتیبه بزرگی دارد. بر سمت راست نوشته نقش سواری است بر روی سنگ‌کنده‌کاری شده است
آدرس : در منطقه دربند شهرستان صحنه در حد فاصل مقبره کیکاووس و استودان قرار دارد. (منبع:http://old.trec.co.ir)

بخش دینور

امامزاده دده بکتر

توضیحات : در جنوب روستای بکتر در 30 کیلومتری شمال غرب صحنه بر روی تپه‌ای بنایی ازسنگ و گل وجود دارد که مشتمل دو قسمت اصلی است قسمت اول را «جمع خانه می‌نامند که بنایی مستطیل‌شکل با دری کوتاه و سرگیر دارد و قسمت دوم بنای چهار گوش اصلی بقعه است که سقفی تیر ریزی دارد.برجستگی مستطیل شکلی در وسط بقعه قرار دارد که بر سطح آن سنگ قبری با خط کوفی است که بر اثرپاخوردگی زیاد قسمت اعظم آن سائیده شده است پیرامون بقعه و جمع خانه قبرستانی بزرگ است آدرس : در جنوب روستای بکتر در 30 کیلومتری شمال غرب صحنه بر روی تپه‌ای قرار دارد. (منبع:http://old.trec.co.ir)

امام‌زاده محمود

توضیحات : امام‌زاده محمود در دهستان دینور از توابع شهرستان صحنه واقع شده است بنای بقعه‌طرح چهار ضلعی دارد که بر روی حاشیه سنگ قبر آن آیت الکرسی و بر سطح آن صلوات کبیرکنده شده است ضریح مشبک چوبینی بر روی قبر نهاده شده است مردم منطقه صاحب بقعه را امام‌زاده محمود بن امام موسی‌الکاظم (ع می‌نامند. در جانب غرب امام‌زاده "گورستان کوفی شیرخان قرار دارد که سنگ قبرهای بسیار جالبی‌با خط کوفی تزئینی و خط نسخ دارد. قدرت هنرنمایی خطاطان و حجاران این سنگ قبرها، نشانه موقعیت‌فرهنگی ممتاز منطقه در گذشته است تعدادی از این سنگ قبرها تاریخ قرن ششم هجری قمری دارد.
آدرس : امام‌زاده محمود در دهستان دینور از توابع شهرستان صحنه واقع شده است (منبع:http://old.trec.co.ir)

بخش چم چمال

امامزاده خلیل اله گروس

توضیحات : بنای امامزاده خلیل اله گروس در سر راه روستای چم سر یا چم سرخ از دهستان چم چمال در 18 کیلومتری جتوب شرقی شهرستان صحنه و هشت کیلومتری جنوب جاده ی کرمانشاه به همدان قرار دارد. به گزارش سرویس میراث فرهنگی و گردشگری خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) منطقه کرمانشاه، در داخل این بنای مذهبی استان کرمانشاه، طاق نماهایی با طاق های هلالی وجود دارد که هر کدام از آن ها دهانه ای با متراژ 210 و عمق 65 سانتی متر دارند. در بالای این طاق نماها فرو رفتگی هایی نظیر نورگیر به چشم می خورد که به وسیله پوسته خارجی گنبد این بنا بدون کمبربند می باشند. همچنین در قسمت ورودی این بنا، کفش کنی به درازای 368 و پهنای 225 سانتی متر با سقفی هلالی متصل به بقعه دیده می شود. در وسط بقعه، ضریحی فلزی مرقد را پوشانده است و همچنین در دو طرف درگاه ورودی به بنا، دو طاق نما دیده می شود که طاق هایی هلالی شکل با استفاده از آجر ساخته شده است. در قسمت کفش کن این بنای مذهبی استان کرمانشاه سنگ قبری دیده می شود که عبارت « مرحوم شاه وبس ابن ویس علی گروس (1232) » بر روی آن حک شده است. گفتنی است؛ این بقعه متبرکه در بین اهالی منطقه و به ویژه مردم روستای چم سر یا چم سرخ دهستان چم چمال دارای احترام خاصی است. آدرس : بنای امامزاده خلیل اله گروس در سر راه روستای چم سر یا چم سرخ از دهستان چم چمال در 18 کیلومتری جتوب شرقی شهرستان صحنه و هشت کیلومتری جنوب جاده ی کرمانشاه به همدان قرار دارد. (منبع: http://kermanshah.isna.ir)

استان کهکیلویه و بویراحمد

معرفی

اشاره

استان کهگیلویه و بویر احمد ، با مساحتی حدود ۱۶ هزار و ۲۶۴ کیلومتر مربع در جنوب غرب ایران قرار گرفته است . این استان از شمال با استان چهار محال و بختیاری، از جنوب با استان‌های فارس و بوشهر، از شرق با استان‌های اصفهان و فارس و از غرب با استان خوزستان همسایه است . مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد ، شهر یاسوج است و شهرهای مهم آن عبارتند از : دنا ، بهمئی ، کهگیلویه یا دهدشت و گچساران .

استان کهگیلویه و بویر احمد ، سرزمینی ناهموار ، کوهستانی و به نسبت مرتفع است . رشته کوه های زاگرس در این استان به صورت موازی ، سراسر شمال ، شرق ، کوههای سیاه و سفید ، خومی خائیز ، نیل و جنوب شرقی آن را در برگرفته اند . بلندترین نقطه استان ، « قله دنا » با ارتفاع ۴,۴۰۹ متر و پست ترین ناحیه آن « لیشتر » با ارتفاع ۵۰۰ متر از سطح دریا به شمار می آیند . کوه های استان کهگیلویه و بویر احمد که جزو رشته کوه های زاگرس محسوب می شوند در شمال با داشتن یخچال های طبیعی منبع تامین آب رودهای پرآب منطقه هستند . مهم ترین کوه های این استان عبارتند از : کوه خائیز در جنوب دهدشت ، کوه نیل و حجال در شمال شرق یاسوج ، کوه خامی در شمال شرق گچساران ، کوه نور یا نیر در مرکز استان ، کوه های سفید و سیاه در بهمئی و شرق لنده ، کوه دل افروز در شمال و کوه ساورز .
کاسته شدن ارتفاع کوه ها و مقدار بارندگی و رطوبت هوا در امتداد رشته کوه‌های اصلی زاگرس از شمال شرقی به جنوب غربی در استان کهگیلویه و بویراحمد ، باعث پیدایش اقلیم دوگانه در منطقه می شود و منطقه را به دو « ناحیه گرمسیری » در جنوب و غرب و « ناحیه سردسیری » در شمال و شرق تقسیم می کند .
« بخش جنوب و غرب» استان از جمله « مناطق گرمسیری » هستند که به علت قرار گرفتن در مسیر بادهای گرم خوزستان ؛ دارای تابستان گرم و خشک همراه با بارندگی کم و زمستان های ملایم بهاری هستند . درحالی که قسمت های شمال و شمال شرقی استان منطقه سردسیر بوده و از ویژگی های مهم آن ، ریزش برف و باران فراوان به ویژه در نیمه دوم مهرماه تا اواخر اردیبهشت است و رودهای بزرگ و پرآبی چون کارون و مارون از آن سرچشمه می گیرد .
همچنین آب و هوای این استان تحت تاثیر وزش دو نوع باد ؛ « بادهای فصلی » و « بادهای محلی » است .
- « بادهای فصلی » خود به دو نوع ؛ « باد شمال » و « باد جنوب » تقسیم می شود .
« باد شمال یا باد باران زا » ؛ این باد از دریای مدیترانه و گاهی از اقیانوس اطلس به داخل منطقه نفوذ می کند و پس از تاثیر بر قسمت شمال غربی استان ، موجب بارندگی در فصل زمستان می شود . همچنین « باد جنوب » ، باد فصلی دیگری است که به « باد چپ » معروف است . این باد ، از جنوب وجنوب غربی می وزد و به دلیل گرمی و خشکی بیش از

حد ، اغلب به مزارع و محصولات آسیب وارد می کند . به هرحال ؛ به علت وجود مناطق مرتفع و وزش بادهای مرطوب ، هر دو منطقه ی « سردسیر » و « گرمسیر » از میزان بارندگی خوبی برخوردارند و این بارندگی ها باعث به وجود آمدن رودهای متعددی در این استان شده اند . رودخانه های : مارون، بشار و کارون از مهمترین رودهای جاری در این منطقه هستند . غیر از رودخانه های روان در استان ؛ « دریاچه مو زرد زیلایی » نیز در شمال غرب یاسوج قرار دارد که اطراف آن را کوه هایی با سنگ آهکی پوشانده است .

- « بادهای محلی » : بادهای محلی بر خلاف ، بادهای موسمی شمال و جنوب که در تمام مناطق می وزند ، بیشتر در نواحی مختلف و کم وسعت استان جریان دارند که مهمترین آن ها عبارتند از : باد آشوب ، باد زیر روز ، باد کوه باد ، باد حیران ، باد چوغان.

پیشینه تاریخی

مطالعات باستان شناسی نشان می دهد ؛ قسمت های وسیعی از استان کهگیلویه و بویراحمد محل استقرار بشری در پیش از تاریخ بوده است و سرآغاز دوره تاریخی استان را همزمان با امپراتوری ایلام می دانند . البته آثار به دست آمده از « تل خسرو » ، « تل مهره ای » ، « گورستان لما » و سایر نقاط این منطقه حاکی از این است که این منطقه قبل از ورود آریایی ها دارای سکنه و تمدن بوده است . و بعدها با ورود مهاجمین آریایی با هم در آمیخته و قسمت اعظم خال ایالت مهم را تشکیل داده است . این منطقه در دوره عیلامی از اهمیت زیادی برخوردار بوده و آثار متعددی از این دوره در آن پیدا شده است که مهمترین آن ها « گورستان چال شاهین » در « روستای لما » متعلق به هزاره دوم ق . م ، است .
مورخان و محققین حوزه تاریخ بر این باورند ؛ ولایت « انشان » یا « انزان » ، زادگاه « کورش هخامنشی » که یکی از ولایات عیلامی ها بوده ، شامل سرزمین کهگیلویه و ممسنی می شد که خاستگاه هخامنشیان نیز است و به عقیده این پژوهشگران ؛ مردمان « انزان » از « اقوام پارس » بوده و با « هخامنشیان » هم نژاد بودند .
« اردشیر بابکان » ، موسس « سلسه ساسانیان » نیز خود را منسوب به « طایفه بازرنگ » در جنوب یاسوج می دانست . کهگیلویه قبل از دوران اسلامی جزو قلمرو حکومتی « پارس ها » محسوب می شد که « زمیگان » نامیده می شد . در اواخر سده دوم و آغاز سده سوم هجری و همچنین ؛ براساس نوشته « استخری » در کتاب « المسالک و الممالک » ؛ زمانی که فرمانراوی « زمیگان » یعنی « سلمه » مرد ، شخصی به نام « گیلویه مهرگان بن روزبه » ، با شکست دادن خاندان « ابودلفیان » توانست این نواحی را تصرف کند و از آن جا که این منطقه کوهستانی بود به « کوه گیلویه » مشهور شد .
در دوره حکومت های صفاریان و آل بویه نواحی کهگیلویه از اهمیت خاصی برخوردار بوده است.
« سنقور بن مودود سلغری » پس از استقرار در کهگیلویه ، به کمک سپاه کهگیلویه بر علیه « ملکشاه سلجوقی » قیام کرد و در پی این قیام وی توانست ، در سال ۵۴۳ هـ . ق « ملکشاه » را شکست دهد و این شکست باعث اقتدار و حاکمیت خاندان « سلجوقی » به مدت یک قرن بر ایران شد . جغرافیایی کوهستانی منطقه کهگیلویه و بویراحمد و قلعه های دست نیافتنی آن در تداوم مخالفت « اسماعیلیان » با « ترکان سلجوقی » نقش موثری داشته است .

در عصر « آل مظفر » یعنی از سال ۷۱۳ تا ۷۹۵ هـ . ق ، کهگیلویه از مناطق مهم آنان محسوب می شد .
پس از حمله « تیمور » به این سرزمین و پیروزی وی ، پسرش ، « عمر شیخ بهادر » به حکومت فارس و کهگیلویه و بویراحمد برگزیده شد .
در دوران صفویه ، کهگیلویه و بویر احمد یک ایالت بسیار مهم محسوب می شده و « بیگلر بیگی » آن از اعتبار بالایی نزد شاهان صفوی برخوردار بود و ایالت کهگیلویه به سرزمین های وسیعی از اصفهان تا خلیج فارس اطلاق می شد . از مهمتری حوادث دوره صفویه می توان به جنگ مردم کهگیلویه و بویراحمد با سپاه « محمود افغان » اشاره کرد که در این جنگ مردم منطقه توانستند نیمی از لشکر سپاه « محمد افغان » را از پای درآورده و شکستشان دهند .
در زمان حکومت « افشاریه » ، حاکم کهگیلویه ، « محمدخان بلوچ » ، به مخالف با « نادر شاه » پرداخت که در پی این مخالفت توسط « نادرشاه » سرکوب شد .
کهگیلویه و بویر احمد در عصر « زندیه » مورد بی مهری حاکمان این عصر قرار گرفت که این خود باعث شورش هایی از ناحیه مردم این سرزمین علیه فرمانروایان می شد که اوج سرکوب و اعمال خشونت آنان در شورش« لیراوی های » کهگیلویه مشاهده شد .
در زمان حکومت « قاجاریه » ، کهگیلویه و بویراحمد یکی از مناطق سه گانه فارس به حساب می آمد . در این دوره نیز همانند دوره « زندیه » مورد بی مهری واقع شد به طوری که برای سرکوب شورش مردم این منطقه از عوامل و نیروهای خارجی برای سرکوب کمک گرفته می شد .
در زمان حکومت « رضا شاه پهلوی » ، مردم این استان نقش مهمی در سرکوبی « شیخ خزیل » ، جدایی طلب معروف در خوزستان ، ایفا کردند .
در پی اجرای اصلاحات سیاسی ، اجتماعی رضاخان ، عشایر منطقه دست به شورش زدند که نتیجه آن بروز جنگ های خونین سال ۱۳۰۷ و ۱۳۰۹ هـ . ش ، شد که سرانجام مردم بویراحمدی به ویژه در جنگ « تنگ تامرادی» و نیز در سال ۱۳۱۶ ، « عشایر بهمئی » ، سپاه رضاخان را در هم کوبیدند.
در دوره حکومت پهلوی دوم ، مردم این منطقه همواره علیه حکومت مرکزی مخالفت می کردند که از جمله می توان ؛ شورش عشایر جنوب ، که مرکز شروع آن استان کهگیلویه و بویراحمد بود و نیز جنگ معروف « گجستان » در سال 1342 هـ . ش را نام برد .
به دنبال شورش ایل بویراحمد و نیز در نتیجه مبارزات و مطالبات تاریخی ، در ۲۲ تیر ماه ۱۳۴۲، منطقه کهگیلویه و بویراحمد طبق تصویب نامه مجلس شورای ملی وقت ، از استان های فارس و خوزستان جدا شد و به یک فرمانداری کل تبدیل شد و یاسوج که تا آن زمان خالی از سکنه بود ، به

عنوان مرکز آن تعیین گردید. در اسفندماه ۱۳۵۲ شمسی فرمانداری کل کهگیلویه و بویراحمد به استان تبدیل شد .

به استناد کتاب « ممسنی در گذرگاه تاریخ » مردم لرستان ، کهگیلویه و بویراحمد ، ممسنی و حتی دشستان بوشهر از یک نژاد بوده و با یک زبان صحبت می‌کنند . اصلی ترین مشخصه هی فرهنگی و اجتماعی منطقه ، در گذشته ساختار اجتماعی عشایری بوده است . هرچند امروزه این ساختار دگرگونی زیادی داشته اما هنوز موقعیت اجتماعی و شناسایی افراد حتی در جامعه شهری استان نیز از طریق وابستگی و تعلقات آنها به ساختار ایلی تعیین می گردد . این منطقه در گذشته نه چندان دور ، در قلمرو شش ایل بویر احمد ، طیبی ، بهمئی ، دشمن ، زیاری ، بابویی بوده است .
اکثر مردم استان کهگیلویه و بویراحمد ، به زبان لری صحبت می کنند . این گویش بازمانده زبان ایرانیان قدیم است که کمتر تحت تاثیر زبان های بیگانه قرار گرفته است و اختلافات ریشه ای با سایر گویش های لری ندارد .
گویش لری مردم این سامان شاخه ای از فهلویات است و قرابت و هم ریشگی با زبان فارسی دری دارد و آکنده از واژه ها و ریشه های افعال پهلوی ساسانی است . در استان سه نوع گونه گویش لری وجود دارد که عبارتند از :
گویش بویراحمدی ، گویش چرامی یا بابوئی ، گویش طیبی یا بهمئی .
علاوه بر این ها ؛ گویش ترکی قشقایی ، نیز در شهرستان گچساران و به صرت پراکنده در سایر نقاط استان مورد استفاده قرار می گیرد .

مهم ترین رکن فعالیت اقتصادی مردم استان کهگیلویه و بویراحمد را دام پروری است . دام پروری دراستان به دو روش متحرک و ساکن انجام می گیرد که نوع متحرک آن توسط عشایر کوچنده استان و به تبعیت از شرایط آب و هوایی و تغییرات فصلی ، برای دسترسی به مراتع و علوفه مورد نیاز، به صورت ییلاق و قشلاق صورت میپذیرد . علاوه بر دام پروری سنتی و بومی ، درسالهای اخیر ؛ تعدادی دام داری صنعتی ، متشکل ازگاوداری و پرواربندی گوسفند نیز به صورت پراکنده در سطح استان رواج یافته است.
همچنین ؛ استان کهگیلویه و بویراحمد به سبب طبیعت مساعد ، به ویژه تنوع گیاهان جنگلی و وجود آب و هوای مساعد ، شرایط مناسبی برای پرورش زنبورعسل به دو روش سنتی و شیوه نوین دارد . غیر از رواج زنبورداری سنتی در مناطق روستایی ، گسترش کندوهای زنبورعسل به شیوه نوین درسالهای اخیر ، باعث افزایش درآمد کشاورزان و زنبورداران شده است.
بعد از دام داری، کشاورزی مهم ترین فعالیت اقتصادی ساکنان این استان را تشکیل میدهد. وجود زمین های کوهستانی و تپه ماهوری و نیز طبیعت خاص منطقه ، کشاورزی بیش تر به صورت کشت دیمی است . علاوه بر کشت گندم و جو که به صورت دیم و آبی در بیشتر مناطق استان رایج است ، کشت برنج نیز درمناطق گرم و معتدل استان که منابع آب کافی دارند ، معمول است. محصولات مهم کشاورزی در این استان ؛ غلات ، حبوبات ، نباتات علوفهای ، ذرت و صیفی جات است که کشت آنها در مناطق مختلف استان رواج دارد .
موقعیت طبیعی مرتفع ، به ویژه کمبود زمینهای مسطح در مناطق خاور و شمال خاوری استان ، باعث شده است که باغ داری در درههای کوهستانی و بر روی ارتفاعات ناهموار و پرآب این مناطق رواج یابد . درسایرمناطق مستعد استان نیز پرورش انواع درخت ها ، از جمله سیب ، انگور، گردو و مرکبات رونق یافته است . در این میان تولید سیب ، انار ، خرما و انواع مرکبات در مناطق کهگیلویه ، گچساران و چرام اهمیت بیشتری یافته است.
در بخش صنعت ، استان کهگیلویه و بویر احمد به دو دسته صنایع دستی و صنایع کارخانه ای تقسیم می شوند. صنایع دستی این استان شامل: فرش بافی سنتی، بافت انواع گلیم، جاجیم، گبه، خورجین، سیاه چادر، نمد و محصولاتی نظایر آن است که بافت آنها در اغلب خانهها و در بیش تر مناطق روستایی و عشایری رواج دارد.

با وجود ذخایر غنی نفت ، گاز و پراکنده گی سایر منابع معدنی دراستان کهگیلویه و بویراحمد ، فعالیتهای صنعتی و معدنی دراین استان، نسبت به دیگر مناطق کشور، رشد نیافته رونق چندانی ندارد . ولی با این وجود ، غیر از صنایع استخراج نفت در گچساران و کارخانه قند یاسوج، بقیه کارگاههای صنایع دستی و تولیدی تازه تأسیس شدهاند و در زمینههای صنایع غذایی، فلزی، نساجی و چرم، چوب و سلولزی، شیمیایی و دارویی و صنایع ساختمانی فعالیت میکنند . ولی میزان فعالیتهای صنعتی و معدنی نسبت به فعالیتهای بخش کشاورزی و خدمات بسیار کم است . از مهم ترین معادن استان کهگیلویه و بویراحمد می توان به : معادن بوکسیت در روستای سرفاریاب دهدشت ، معدن مس در روستای خزنگاه بویراحمد ، ذخایر فسفات در روستای جان قلی یا تیام در منطقه سرفاریاب ، دخایر گوگرد در روستای نزاع علیا گچساران ، معادن سنگهای ساختمانی در اکثر مناطق استان و معادن گچ در بیش تر مناطق استان اشاره کرد .
علاوه بر معادن بالا، معادن دیگری همچون : شن و ماسه ، خاک رس ، سنگ آهک و سنگ نما نیز که به صورت پراکنده در مناطق مختلف استان وجود دارد ، را میتوان نام برد . از این معادن ، بیشتر در فعالیتهای ساختمانی و راه سازی ، تولید آجر و موزائیک استفاده میشود .

سوغات

بخش کشاورزی و دام پروری : گردو ، سیب ، انگور ، عسل ، روغن حیوانی
صنایع دستی : قالی ، گبه ، گلیم ، جاجیم و خورجین

منطقه-حفاظت-شده-دنا دنا : آبشار بن رود ، آبشار بهرام بیگی ، آبشار منج ، آبشار نول ، آبشار تنگ نمک ، دامنه کوه گل ، دامنه کوه دنا ، دریاچه کوه گل ، دشتک سی سخت ، چشمه میشی ، حاشیه رودخانه کریک در روستای کریک ، گردنه بیژن ، منطقه گردشگری خاریدان سی سخت ، منطقه حفاظت شده دنا دریاچه-سد-مارون بهمئی : تنگ سولک ، تنگ ماغر ، دریاچه برم الوان ، جنگل بلوط بهمئی ، چشمه خیار کار ، حاشیه رودخانه تلخ ، طبیعت منطقه ممبی ، دریاچه سد مارون آبشار-تنگ-مرادی کهگیلویه یا دهدشت : تالاب برم الوان ، تنگ گنجه ای ، تنگ تامرادی ، دامنه کوه نور ، غار گبر ، غار آب کناری ، غار کبوتر ، طبیعت روستای چرام ، حاشیه رودخانه اعلا
طبیعت-روستای-مارین گچساران : آبشار کنج بنار ، تنگ دیل ، دامنه کوه هامی ، دشت لیشتر ، چشمه آب گرمو ، حاشیه رودخانه شیو ، حاشیه رودخانه رونه ، حاشیه رودخانه زهره ، حاشیه رودخانه نازمکان ، حاشیه رودخانه خزبل ، حاشیه رودخانه خیرآباد ، طبیعت روستای مارین ، چشمه مارین
آبشار-یاسوج یاسوج : آبشار یاسوج ، آبشار بهرام بیگی ، آبشار خامی باشت ، پارک ساحلی رود بشار ، تنگ مهریان ، تنگ گنجه ای ، تنگ تامرادی ، تنگه دو آب مهریان ، دامنه کوه آب نهر ، دامنه کوه بند گرد ، حاشیه رودخانه بشار ، حاشیه رودخانه مور زرد زیلائی ، حاشیه رودخانه مارون ، حاشیه رودخانه خرسان ، غار نول ، غار مس ، هفت چشمه دهکده مارگون

روستای-لما
دنا : آبراهه گور گنجو ، آسیاب خونگاه ، آسیاب پیرو ، آسیاب کوخدان ، امام زاده عسگر ، امام زاده اسحاق ، امام زاده محمود طیار ، پل های تاریخی پا تاوه ، روستای تاریخی لما ، روستای تاریخی بیاره ، روستای تاریخی دنا ، حمام قدیمی بیاره ، حمام قدیمی سی سخت ، شهر توریستی سی سخت ، غار تاریخی آباده ، غار تاریخی دوفیری ، قلعه کک کهزادی ، قلعه بادنگان ، کوشک کهنه قلعه ، قلعه عزیزی ، گورستان پراشکفت ، گورستان دلی شب لیز ، گورستان چال شاهین ، گورستان پای چل ، گورستان پیشه ور ، محوطه تاریخی سرسور ، محوطه امام زاده عبداله چیتاب ، محوطه کوشک های میمند
امازاده سید اسدالله
بهمئی : آثار تنگ کپ در ممبی ، امام زاده سید اسداله و سید ابراهیم ، امام زاده بابا احمد ، امام زاده غازی محمود ، امام زاده بی بی زینب ، امام زاده امیرالمومنین ، امام زاده سیاه شیر یا سید عبدالصالح ، روستای تاریخی کارند ، سنگ نوشته های تنگ سروک ، قلعه نادر یا الناظر ، مقبره بابا پیر ، مقبره شاه زیار ، مقبره بنه پیر ، نقش برجسته ایلیمایی ،
باغ-بلقیس-چرام
کهگیلویه یا دهدشت : آتشکده های گل سرخدان، آتشکده خیرآباد ، آرامگاه امیرلالپا ، آرامگاه شاپور ، امام زاده پنجه خل ، امام زاده سید محمد ، باغ بلقیس چرام ، بقعه خضر ، بقعه امام زاده چله خان ، پل قلعه دختر دهدشت ، تل گرد ، تل چگاه ، تل گبر ، روستای تاریخی دهدشت ، قلعه چص گچ ، قبرشاپور، قلعه دختر ، قلعه مانگشت
دژ-سلیمان
گچساران : آتشکده دو گوردوپا ، آثار تنگ تاریخی سرولک ، امام زاده شاهزاده محمد پشه کان ، امام زاده سید محمد سرآبیز ، امام زاده سید فخرالدین احمد ، امام زاده سید شمس الدین ، امام زاده سید سراج الدین ضامن ، امام زاده شاه زین العابدین یا شاه زینعلی ، امام زاده زین الدین علی ، بقایای باستانی خیرآباد یا پل سفلی ، بقعه سید محمد ، بقعه بی بی گل خاتون ، بقعه کاکا مبارک ، تپه دهوه ، دژکل دوغ فروش ، دژ سلیمان ، روستای تاریخی گناوه ، روستای تاریخی شامبرکان یا شامبراکان ، غار تاریخی چال امیرخانی ، غار تاریخی چال کلات ، غار تاریخی شاه بهرام ، قلعه مارین ، قلعه اسپر ، قلعه خنگ بنار
روستای-کریک

یاسوج : بقعه امام زاده قاسم ، بقعه امام زاده حسن ، بقعه امام زاده عبداله ، تپه دم چنار ، تپه ملا کانیه یا کوشک ملا کانیه ، تل شهدا ، تل مهره ای ، تل خسروی ، تخت شاه نشین ، روستای تاریخی کریک ، سد تاریخی شاه قاسم ، گورستان پای چل

سایر جاذبه های استان کهگیلویه و بویراحمد

آب-سیاه-جاگل آبشار-بهرام-بیگی تنگ-ماغر تنگ-نول تونل-یخی-تنگ-نول جنگل-زیبای-بلوط چشمه-میشی چهارطاقی-خیرآباد دریاچه-سد-کوثر دریاچه-کوهگل روستای-کریک شاه-بهرام عشایر منطقه-خیارکار

دوگنبدان

امام زاده شاه عباس سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه امام زاده شاه عباس در غرب دوگنبدان و در لیشتر واقع شده و بنایی چهارگوش با گنبدی بزرگ است. بر سطح دیوارهای امام زاده آثاری از تزئینات زیبای گچکاری و مقرنس کاری دیده میشود. با توجه به سبک بنای امام زاده، به نظر میرسد که بنا از آثار دوره ای قبل از حکو.مت صفویه می باشد .

امام زاده بی بی حکیمه سلام الله علیها

توضیحات: این بقعه بین گناوه و گچساران قرار دارد . این بقعه به جهت قدمت و ساختمان آن ، بنای اسلامی بسیار مهم و قابل مطالعه است. امام زاده بی بی حکیمه به روایتی دختر امام جعفرصادق (ع) است. ضریح این امام زاده در چندین سال قبل بازسازی شده است . شکل بنا به صورت طبیعی در دل کوه و در حفره ای محفوظ احداث شده است. در نزدیکی امام زاده، چشمه آب گرمی وجود دارد که زائرین از آن استفاده می کنند. این زیارتگاه مورد احترام مردم و مقدس است. گروه های زیادی در طول سال از سراسر ایران و به ویژه از نقاط مختلف جنوب کشور و کشورهای حاشیه خلیج فارس به ویژه در ایام نوروز برای زیارت به مرقد مبارک این امام زاده مقدس مشرف می شوند .

دهشت

امام زاده پنجه خل سلام الله علیه

توضیحات: در منطقه دهددشت قدیم آثار معماری بسیار زیبایی از دوران صفویه برجا مانده که تا کمر در خاک نشسته اند و بیننده را کنجکاوانه به دیدار فرا می خوانند . در میان بافت قدیمی این شهر ، گنبد چندین امام زاده جلب توجه میکند که در کمال زیبایی و سادگی ساخته و پرداخته شده اند . امام زاده پنجه خل یکی از امام زاده های این منطقه است . ساختمان این امام زاده از چند طبقه تشکیل شده است . امام زاده حیاطی بسیار زیبا دارد که حوضی تراشیده از سنگ در وسط آن است . در قسمتی از محوطه آن نیز چندین مزار قدیمی وجود دارد که در گذرگاه زمان به فراموشی سپرده شده اند . سر در امام زاده کتیبه حجاری شده ای است که بر روی آن با خطی بسیار خوش آیات قرآن کریم حک شده است . در داخل امام زاده معماری زبردست , با پایین بردن سطح کف ، زائرین را به احترام امام زاده ، دعوت به خم شدن می نماید و زائر با داخل شدن در آن ، قدم به فضایی تاریک و روحانی میگذارد. حضور ستونهای متعدد ، اتاق را جلوه ای خاص بخشیده است. اولین نکته ای که نگاه بیننده را مجذوب میکند ، پرداخت زیبای طاقچه های متعدد روی دیوارهاست . مزار امام زاده در وسط اتاق قرار دارد و ا پارچه سبز رنگی روی آن را احاطه نموده است.

امام زاده چله خان سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده چله خان در مرده شهر دهدشت (دهدشت قدیم) واقع شده است . بنای امام زاده ترکیبی از یک اتاق بزرگ که ویران شده ، یک محوطه ای در زیر گنبد و یک اتاق پهلویی است که از سنگ ساخته شده است . گنبد امام زاده از خارج به شکل کندو است و این شکل بام سازی مقابر در خوزستان نیز معمول بوده است . جدار داخلی گنبد با گچ بری هایی به شکل استالاکتیت تزئین شده است . اطاقی که به وسیله گنبدی نوک تیز (هرمی) پوشیده شده، در شمال سه پنجره داشته است که اکنون همگی مسدود شده اند. این پنجره ها در اصل رو به اطاق بزرگی باز می شدند. یکی از نرده های مرمری پنجره ها با تزئینات ساتره ای شکل هنوز باقی مانده است.

امام زاده سید محمدسلام الله علیه

توضیحات: روستای رواق در قسمت جنوب غربی دهدشت قرار گرفته که مردم محلی به آن زورک نیز می گویند وگویا نام آن از طایفه ای به همین نام اخذ شده است . این روستا دیواری از سنگ و گچ داشته که هنوز هم آثار آن باقی مانده است . در میان این حصار عبادتگاهی است که به نام امام زاده سید محمد شهرت پیدا کرده است و مردم منطقه نیز برای آن احترام بسیاری قائل می باشند.

ياسوج

امام زاده حسن سلام الله علیه

توضیحات: بقعه این امام زاده در شمال شهر یاسوج بعد از روستای مریوانی قرار دارد و بنایی ساده است که در کنار یک درخت سایه گستر و در میانه قبرستانی ساخته شده است. در کنار این اطاقک گلین، درخت سبز و پرشاخ و برگی سایه گسترده است که آن را چش میزه مینامند . ظاهراً درخت را نبریده اند و این خود دلیلی بر تقدیس آن درخت و اعجاز امام زاده حسن می باشد. چشمه ای نیز در کنار بقعه امام زاده که معمولاً در زمستان یخ میبندد، وجود دارد. یخهای این چشمه شصت روز پس از نوروز آب میشود. مردم بومی زمان آب شدن یخ های چشمه را از روزگاران قدیم مبداء کارهای کشاورزی، باغداری و شبانی و تقویم بومی برای زراعت و گله داری و حرکت و کار و کوشش کشاورزی به حساب می آورند.

امام زاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: در روستای گوشه واقع در شمال غرب یاسوج ، بقعه ساده ای وجود دارد که به اعتقاد مردم مدفن امام زاده قاسم است که در 15 کیلومتری یاسوج به بابا میدان و در کنار رودخانه در زیر درخت بلوطی از نظر ناپدید شده است . نقطه ای را که امام زاده قاسم در آن ناپدید شده بلی هوشا مینامند. بلی به معنای بلوط و هوشا به معنی حصار بلوط است. مردم بومی سنگی که گویا امام زاده قاسم بر روی آن خوابیده ، مقدس می شمارند و به آن زیارت و رازو نیاز می کنند.

امام زاده پهلوان سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در مسیر یاسوج، خارج از جاده اصلی در دل کوه قرار دارد و مردم محل به آن امام زاده پهلوان میگویند. بنای این امام زاده تنها از یک اطاق تشکیل شده است. دیوار خارجی و سطح گنبد آن با گچ سفید اندود شده اند. در مجاورت امام زاده سنگ مزارهای زیبایی مشاهده میشود که نوشته ها و نقوش روی آنها حاکی از اعتقادات عمیق مردم به این امام زاده می باشد.

امامزاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: در حد فاصل بین راه یاسوج در روستایی به نام نقاره خانه، بقعه و مزار امام زاده عبدالله واقع شده است. اطراف آن را مزار هایی با قدمت بسیار زیاد فرا گرفته اند . نقوش بسیاری برروی سنگ قبرها حجاری شده که اینک نیز مشهود است . نقوشی همچون سواران شمشیر به دست در حال رزم با شیر و گاو و نشانه ها و علامت نمادین دیگر همچون ستاره های چند پر، خورشید و اسلحه های سرد و گرم خطوط آنها نیز اکثراً فارسی و عربی است .علایم و نشانه های سنگ قبرهای پیرامون این امام زاده نشانگر جنس مدفون و مقام شجاعت مردان در جنگها و درگیری ها می باشد.

استان گلستان

معرفی

اشاره

استان گلستان با مساحتی حدود ۲۲ هزار کیلومتر مربع در شمال ایران واقع شده است . این استان از شمال به جمهوری ترکمنستان ، از جنوب به استان سمنان ، از شرق به استان خراسان و از غرب به استان مازندران و دریای خزر محدود می شود . مرکز استان گلستان ، شهر گرگان است و مهم ترین شهرهای آن عبارتند از : بندر ترکمن ، بندر گز ، علی آباد ، کردکوی ، مینودشت و گنبد کاووس .

موقعیت جغرافیایی

پیرگرده-کوهرشته کوه های البرز در قسمت جنوب و شرق استان گلستان به طور موازی و در جهت شرقی – غربی کشیده شده است و از مرز استان مازندران و گلستان شروع شده و به صورت نواری هلالی امتداد یافته و در شرق و شمال شرقی استان به کوه های آلاداغ ، بینالود و هزار مسجد در استان خراسان می پیوندند که کوه شاهکو ، درازنو ، پیر گرده کوه ، قلعه موران از ارتفاعات مهم استان محسوب می شود . « قله کهکشان » با ارتفاع ۳,۸۱۳ متر بین استان گلستان و سمنان قرار دارد که از مرتفع ترین قله های ایران به شمار می آید .
به طور کلی جغرافیای طبیعی استان گلستان به سه بخش ؛ « ناحیه کوهستانی » ، « کوهپایه ای » و « جلگه ای » تقسیم شده است .
استان گلستان ؛ با توجه به نحوه قرار گرفتن رشته کوه های البرز و جلگه های سواحل جنوبی و شرقی دریای خزر ، و نیز با توجه به تاثیر عرض و ارتفاع جغرافیایی ، دوری و نزدیکی به دریا ، وجود بیابان های جنوبی ترکمنستان ، وزش بادهای محلی و پوشش متراکم جنگلی ، از نظر اقلیمی به سه قسمت : « آب و هوای معتدل گرم و بارانی با زمستانی ملایم » در حدفاصل بین قره سو و کوهستان ، « آب و هوای صحرایی گرم » در ناحیه اترک و گرگان رود و « آب و هوای بیابانی گرم و خشک با بارندگی کم » در ناحیه کوچکی از شمال اترکمنطقه گرگان تقسیم می شود . به طور کلی باید گفت استان گلستان در بیشتر قسمت ها دارای « آب و هوای معتدل مدیترانه ای » است ولی قسمت های جلگه ای و اراضی پست گرگان به لحاظ مجاورت با صحرای ترکمنستان ، دوری از دریا و کاهش ارتفاعات ، « آب و هوای نیمه بیابانی و گرم » دارد .
با توجه به موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی ، این استان دارای رودخانه های پرآب و مهمی است که از ارتفاعات رشته کوه های البرز سرچشمه می گیرند و مهم ترین آن ها عبارتند از : رودخانه اترک ، گرگان رود ، قره سو .
« رودخانه اترک » : از کوه های هزار مسجد خراسان سرچشمه گرفته و به در یای خزر می پیوندد . این رودخانه نزدیک ۱۲۰ کیلومتر ، مرز آبی ایران و ترکمنستان را تشکیل می دهد ومهمترین شاخه های آن شامل « سومبار » ، « آجی سو » ، « آق سو » و « خرتوت » هستند .
« رودخانه گرگان رود » : این رودخانه ، از دامنه های شمالی البرز شرقی و دامنه های غربی بلندی های خراسان سرچشمه می گیرد و پس از به هم پیوستن رودهای کوچکی چون زاو ، دوغ ، تیل آباد ، رامیان و محمد آباد به

دریای خزر می ریزد . گرگان-رود
سومین رودخانه بزرگ استان « رود قره سو » است که از کوه های النگ در رشته کوه های البرز شرقی سرچشمه می گیرد و پس از پیوستن رودخانه هایی مانند ؛ کفشگیری ، بالا جاده ، مایان ، چقر ، شیر داربن ، زیلان ، خاصه رود ، نوچمن ، شوریان ، زاو دشت و جردلی به خلیج گرگان می ریزد . مهمترین شاخه های این رودخانه ؛ شامل گرم دشت ، چهل و چهار آب ، شصت کلا ، فسن رود ، النگ دره ، توشن و زیلرتو هستند .

پیشینه تاریخی

استان گلستان از در طول تاریخ و تا قرن هفتم هجری به نام « ایالت گرگان » و از آن پس تا آغاز قرن دهم به نام « استرآباد » شناخته می شد ولی در بیشتر غار-کیارام نوشته‌های دوران اولیه اسلامی از آن با نام « جرجان » یاد شده است . این منطقه از اسفند سال ۱۳۱۶ « گرگان » نامیده شده‌است . براساس پژوهش های انجام گرفته در استان گلستان سابقه تاریخی این منطقه به حدود ۷ هزار سال پیش از میلاد می رسد . طبق آثار بدست آمده از « غار کیارام » واقع در « روستای فرنگ » بخش گالیکی گلستان از دیرباز محل سکونت انسان های دوره « پارینه سنگی میانه » و « جدید » بوده و از این لحاظ یکی از قدیمی ترین پناهگاه انسان های اولیه شناخته شده است . همچنین کاوش های « تورنگ تپه » در نزدیکی گرگان نشان می دهد که دیرینگی این منطقه دست کم به اندازه « شهر سوخته » در سیستان و بلوچستان است . « اوستا » کتاب زرتشتیان ، « وهرکان » را نهمین سرزمین از مملکت شانزده گانه ای می داند که اهورامزاد آفرید .
استان گلستان از زمان هخامنشیان به بعد ، به صورت یک « ساتراپ یا ایالت » با ساختار اداری منظم درآمد . در این دوره « هیرکانی یا هیرکانیا » نامیده می شد و از معروفترین ایالت های ایرانی به شمار می آمد . در سنگ‌نوشته‌های هخامنشی و از جمله سنگ‌نوشته‌ی داریوش در بیستون ، نام این سرزمین « ورگانه » و در نوشته‌های پهلوی « گورکان » آمده است . در زمان حکومت هخامنشیان ، مدتی « پدر داریوش هخامنشی » فرمان‌روای این منطقه بود . به عقیده مورخان ؛ شهر باستانی استرآباد را « خشایارشاه » به یادبود « زن یهودی » خود ، که او را « استر» ب تورنگ-تپهه معنای « ستاره » نام نهاده بود ، ساخت.
در دوران حکومت « اشکانیان » ، دولت اشکانیان برای جلوگیری از حمله اقوام « هون » به خاک ایران دستور ساخت دیوار بزرگ درمنطقه گرگان را داد که بعدها به « سد سکندر » ، معروف شد . ساخت این دیوار درمنطقه از نظر استراتژیکی اهمیت زیادی داشت به طوری که حتی در دوره ی ساسانیان نیز پیگیری شد و « انوشیروان » به بازسازی آن فرمان داده بود . همچنین این منطقه ، در این دوره ، محل استراحت پادشاهان اشکانی در فصل های بهار و تابستان محسوب می شد .
در دوران اسلامی و پس از ورود اعراب مسلمان ؛ سرزمین گرگان در سال ۲۱ هـ ق ، فتح شد و در طول سال های حکومت امویان ، این منطقه به پناهگاه علویان در آمد . « قیام سرخ جامگان » در عصر عباسیان و در

زمان حکومت هارون الرشید در گرگان از مهم ترین وقایع این دوران به شمار می آید .
از مهم ترین سلسه های که توانست در این سرزمین حکومت قدرتمندی را تشکیل دهد ، « دولت آل زیار » بود . « قابوس بن وشمگیر » ، معروف ترین فرمانروای « آل‌زیار » ؛ به دلیل علاقه ی زیادی که به علم و دانش داشت ، « جرجان » را به محیطی امن برای جذب اندیشمندان و دانشمندانی چون « ابوعلی سینا » و « ابوریحان بیرونی » تبدیل کرده بود و برای پیشرفت علم در این منطقه اقدام های چشمگیری انجام داد که از آن جمله سد-سکندر ساخت بنای « برج قابوس » و تالیف کتاب ارزشمند « قابوس نامه با پندهای حکیمانه » از میراث بزرگ این خاندان است .
اما ؛ حمله مغول ها به ایران باعث از بین رفتن شکوه و عظمت و نیز ویرانی شهرهای « جرجان » شد و « آبسکون » هم که پناهگاه سلطان خوارزمشاهی شد ، نتوانست پایگاه مقاومتی در برابر آنان گردد . این ویرانی ها حتی تا زمان حمله « تیمور گورکان » نیز ادامه داشت .
ولی ؛ با روی کار آمدن « دولت صفویه » ، بار دیگر ثبات و امنیت به این منطقه برگشت و با توجه به دیدگاه فرمانراویان صفوی ، استرآباد لقب « دارالمونین » را به خود گرفت .
« قاجارها » که قبیله ای از « ترکمن های منطقه استرآباد یا گرگان » بودند ، پس از حمله مغول به ایران و میان رودان به همراه چند طایفه دیگر « ترکمن ها » و « تاتارها » به شام مهاجرت کردند و زمانی که « تیمور گورکانی » به این منطقه حمله کرد « قاجار ها » و دیگر طایفه های مهاجر را به اسارت گرفته و در سپس به « خانقاه صفوی » در « آذرآبادگان » بخشید . بعدها این طایفه ، یکی از تشکیل دهندگان اصلی « سپاه قزلباشان » شدند . « آقا محمد خان قاجار » که از این طایفه بود ، پس از سال ها گروگان در شیراز ، توانست بعد از مرگ « کریم خان زند » ، قدرت زمام داری در کشور را به دست گیرد و سلسه قاجاریه را پایه گذاری نماید .
توجه استعماری دولت روسیه تزاری به ایران باعث گردید ایالت استراباد یکی از کانون های فعالیت روس‌ها در ایران قرار گیرد. آنها جزیره آشوراده را اشغال کرده و کنسولگری خود را در شهر استراباد فعال نمودند. در بندرگز تاسیسات تجاری قرار داشت. در جریان تحولات اجتماعی دوران معاصر از جمله جنبش مشروطیت، مردم استراباد دارای نقش ارزنده و مهمی بودند.
پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بیش تر این روستاها دارای راه ارتباطی مناسب و شبکه‌ی آب، برق و ارتباط از راه دور شده‌اند. روستاییان به کار کشاورزی، باغ‌داری، دامپروری، زنبورداری، پرروش کرم‌ابریشم، صنایع

دستی، ماهیگیری و پرروش ماهی می‌پردازند و برخی از آن‌ها نیز در کار جنگل‌داری به سازمان‌های مربوطه یاری می‌رسانند.
استان گلستان ، تا سال ۱۳۷۶ بخشی از استان مازندران بود ، اما در همین سال بود که به صورت استانی مستقل تبدیل شد .
اقوام وزبان : ساکنین ا ترکمنستان گلستان در یک تقسیم بندی کلی به دو گروه عمده « فارس ها » و « ترکمن ها » تقسیم می شوند . البته بیشتر جمعیت منطقه را « فارس ها » تشکیل می دهند که خود شامل دو دسته « بومی » و « مهاجر » هستند و در نواحی جنوبی و مرکزی استان مستقرند . ساکنین بومی منطقه بیشتر به گویش گرگانی ، کتولی و مازندرانی تکلـــــم می کنند . مهاجرین استان را نیز بیشتر از مهاجران سیستانی ، سمنانی و خراسانی تشکیل می دهند .
ترکمن ها به دو تیره « یموت » و « گوگلان » تقسم می شوند که در بخش مرکزی و شمالی استان ساکن هستند و به « زبان ترکمنی » صحبت می کنند . همچنین ؛ از دیگر اقوام ساکن در استان می توان ، کردها ، ترک‌ها یعنی آذربایجانی ، قزلباش ها و قزاق‌ها را نام برد .

منطقه گرگان و دشت های شهرستان‌های چون : گنبد ، مینودشت ، علی‌آباد ، کردکوی ، ترکمن و گرگان همواره یکی از قطب‌های مهم اقتصادی کشور در زمینه های کشاورزی ، دامداری و صنایع وابسته به آن‌ها بوده اس آلوقطره-طلات . محور فعالیت های اقتصادی استان گلستان ، فعالیت کشاورزی است . این فعالیت شامل : زراعت ، باغ داری ، جنگل و مرتع ، دام و طیور ، شیلات و آبزیان است . کمی رطوبت ، وسعت اراضی جلگه‌ای ، تابستان‌های گرم و خشک ، به طور چشمگیری زمینه کشت گندم ، پنبه ، جو ، سیب زمینی و دانه های روغنی چون سویا ، آفتابگردان در استان به وجود آورده است . گندم ، عمده ترین محصول زراعتی استان بوده که هم به صورت آبی و هم به صورت دیمی کشت شده و نسبت به کل کشور از عملکرد بالایی برخوردار است . در بخش باغداری ؛ عمده ترین تولیدات باغی استان عبارت است از : هلو ، آلو قطره طلا ، پرتقال ، نارنگی و توت نوغان .
در کنار بخش زراعت و باغداری ، استان گلستان به علت دارا بودن شرایط مناسب آب و هوایی جهت کشت گیاهان علوفه ای و نیز فرآورده های فرعی آنها و نیز برخورداری از مراتع وسیع و مستعد ، از موقعیت مناسبی برای پرورش انواع دام بهره مند است . فعالیت های دام پروری استان به طور عمده شامل : انواع دام و طیور ، زنبور عسل ، کرم ابریشم و آبزیان است . پرورش گاو بیشتر در کوهپایه‌های جنوبی و پرورش گوسفند و بز بیشتر در اراضی جلگه‌ای، و مرتعی رواج دارد . پرورش زنبور عسل ، نیز به علت شرایط مساعد گیاهی و اقلیمی در نواحی کوهپایه‌ای و کوهستانی رواج و توسعه یافته و مراکز متعددی را به خود اختصاص داده است. در ضمن با توجه به شرایط آب و هوایی مناسب و رویش درختان توت ، پرورش کرم ابریشم از گذشته‌های دور در این استان مرسوم بوده است . تنوع اقلیمی ، شرایط خاص زیست محیطی ، برخورداری از منابع آبی لازم ؛ از جمله سواحل جنوب شرقی دریای خزر ، وجود منطقه های آبی خلیج گرگان ، تالاب گمیشان و محصور ش پرورش-کرم-ابریشمدن توسط سه حوزه آبخیز گرگان رود ، اترک و قره سو این منطقه را از نظر تولید انواع ماهی ها و آبزیان به منطقه مهم پرورش و صید ماهی تبدیل کرده است . دو مرکز پرورش ماهیان خاویاری و یک مرکز پرورش ماهیان استخوانی در استان به کار تولید بچه ماهی می‌پردازند و این استان در تولید ماهیان گرمابی جایگاه چهارم را در کشور دارد. طرح پرورش ماهی قزل‌آلا در کشتزارها نیز در حال انجام است.

صرف نظر از فعالیت کشاورزی و دام پروری ؛ صنعت این استان ، به خصوص ، شهرستان گرگان بسیار متنوع است که هر یک به نوبه خود اهمیت اقتصادی مهمی دارند و به دو نوع کارخانه ای و دستی تقسیم می شود . از مهم‌ترین صنایع کارخانه‌ای می‌توان به کارخانه پنبه پاک‌کنی، آرد ، نئوپان ، قند ، کنسرو، فیبر عایق ، شیر پاستوریزه و مجموعه‌ای از کارگاه‌های ساخت ماشین‌آلات کشاورزی اشاره کرد .
صنایع دستی استان گلستان ، هرچند با گذشت زمان و تغییر در سبک زندگی ، بخش هایی از آن به فراموشی سپرده شده ، ولی هنوز حیات پررنگی داشته و گسترش بسیاری دارد . بافت انواع قالی و قالیچه توسط ترکمن‌های آق‌قلا ، جاجیم در روستای زیارت گرگان ، پارچه های ابریشمی شامل : لباس ، روسری ، شال گردن ، چادر شب ، نوار حاشیه ای لباس در روستای کسر ، حوالی شهرستان کلاله حائز اهمیت است . از دیگر صنایع دستی استان می توان به : بافت نمد ، سوزن دوزی یا سیاه دوزی ، ساز سنتی و ساخت زیورآلات ترکمنی اشاره کرد .

سوغات :

بخش شیرینی : شیرینی عسلی ، شیرینی گردویی روسی ، حلوای زنجبیلی ، حلوای گردویی ، پیشمه ، پادرازی نون عیدی یا کلمبو ، قطاب پشت زیک کنجدی
بخش صنایع دستی : جاجیم ، پشتی ترکمی ، فرش ترکمنی ، قارچین ، گلیم ، گلدون ، پارچه های سوزن دوزی شده ، پارچه های ابریشم دوزی شده ، زیورالات ترکمنی ، آلات موسیقی ، شال و روسری ترکمنی سوزن-دوزیپشتی ترکمنی زیورآلات

آشوراده بندر ترکمن : طبیعت روستای آشورا ده ،حاشیه و ساحل دریای خزر ، مجموعه تالاب های آق قلا و تالاب اترک ، که شامل تالاب اینچه ، تالاب آلما گل ، تالاب اینچه برون ، تالاب بی بی شیروان ، تالاب آجی گل ، تالاب نمک ، تالاب دانشمند می شود ، تالاب گمیشان ، میانکاله بندر گز : حاشیه خلیج گرگان ، سواحل شبه جزیره میانکاله ، ، مجتمع ساحلی بندر گز ، چشمه قلیقی ، چشمه توسکا ، حاشیه رود نوکنده ، حاشیه رود جفا کنده ، حاشیه رود گز ، حاشیه رود ول افرا ، حاشیه رود طناع آبشار-کبودوال علی آباد : آبشار کبودوال ، پارک جنگلی دلند ، حاشیه رود چاه علی ، حاشیه رود گرجوان ، طبیعت دامنه کوه تکیانو ، طبیعت دامنه کوه قرقلند ، طبیعت دامنه کوه گل ، طبیعت دامنه کوه نیله ته ، طبیعت دو دهنه محمد آباد کتول ، طبیعت روستای خولین دره ، طبیعت روستای مایان ، طبیعت روستای نرسو ، طبیعت روستای ریگ چشمه ، طبیعت منطقه کوهستانی چلچلی و شاه وار جهان-نما کردکوی : آبشار دو آب ، آبشار هفت طبقه ، ارتفاعات ییلاقی درازنو معروف به بام گلستان ، پارک جنگلی امام رضا (ع) ، غار گنج خانه ، غار جهان نما ، طبیعت روستای رادکان ، طبیعت روستای کنداب ، حاشیه رودخانه رادکان ، طبیعت روستای ییلاقی درازنو ، منطقه حفاظت شده جهان نما آبشار-زیارت گرگان : آبشار کبود وال ، آبشار شیرآباد ، آبشار دوقلوی زیارت ، آبشار باران کوه ، آب گرم زیارت ، پارک جنگلی النگ دره ، پناهگاه حیات وحش میانکاله ، تالاب گمیشان ، دامنه کوه های گرگان ، دریاچه آلا گل ، دریاچه آلما گل ، دریاچه آجی گل ، جنگل رنگو ، جنگل ناهار خوران ، جنگل نوده ملک ، جنگل و باغ وحش قرق ، جنگل شصت کلا ، جزیره آشورا ده ، طبیعت روستای چهار باغ ، طبیعت روستای شاهکو حاشیه-رودخانه-رامیان گنبدکاووس : آبشار شیرآباد ، حاشیه رودخانه گنبد کاووس ، حاشیه رودخانه دهانه ، حاشیه رودخانه آق بند ، حاشیه رودخانه کرنکی ، حاشیه رودخانه قره ناوه ، حاشیه رودخانه رامیان آبشار-لوه مینودشت : آبشار حسینا ، آبشار لوه ، آبشار گلستان ، آبشار آق سو ، آبشار لولوم ،آق چشمه مینودشت ، پارک ملی گلستان ، دامنه کوه ماران کوه ، دامنه کوه نیلکوه ، دره آلمه ، دره آلی ، دره آنسر ، دره فرغون جنگل باقرآباد ، جنگل تنگه چهل چای ، چشمه لال ، چشمه آب گرم دوزین ، چراغ تپه ، حاشیه رودخانه ماهی پران

اسکله-بندر-ترکمن بندر ترکمن : آرامگاه سیدی خوجه ، آرامگاه بگ مراد ایشان سلاق ، آرامگاه سید قلیچ ایشان ، آرامگاه عبدالقادر آخوند داغستانی ، آرامگاه مختوم علی فراغی و دولت محمد آزادی ، آرامگاه مسکین قلیچ ، آرامگاه حبی آتا ، اسکله بندر ترکمن ، بقایای شهر جرجان قدیم ، تپه نمکزار ، تپه گمش تپه کوچک ، زیارتگاه آق امام مراوه تپه ، زیارتگاه عالیخان بابا ، زیارتگاه خالد نبی ، زیارتگاه تکیه بابا ، زیارتگاه یل پیر ، زیارتگاه آق امام گنید ، زیارتگاه قارانگقی امام زیارتگاه ادریس بابا ، زیارتگاه پیر آغاچ ، زیارتگاه یعقوب نبی ، زیارتگاه صالح نبی ، زیارتگاه بهاالدین ، گورستان و تپه باستانی کوره سوو ، گورستان یراوی در نزدیکی روستای آق بند ، گورستان سرو اولیا ، مسجد و مدرسه کریم ایشان بندر گز : امام زاده حبیب الله نوکنده ، امام زاده علی رضا سرطاق ، امام زاده سفید چال ، ساختمان گمرک سابق بندر گز ، بقایای آتشکده قدیمی در رومار قلعه در روستای لیوان شرقی ، قدیم قلعه در روستای سرمحله ، روستای کهنه گلباد ، گروستان پن خانی ، عروس قلعه ، جر کلباد ، شش افرا ، بزغاله تپه و منطقه توتستان در روستای کهنه کلباد ، دین تپه در روستای کهنه کلباد ، تپه عبداللهی ، تپه سوت کوپا ، بنفشه تپه و مزنگ افراتخته علی آباد : امام زاده الازمن ، امام زاده ساور کلاته ، امام زاده آخران ، امام زاده جعفر یا امام زاده گنو ، امام زاده زیلان ، امام زاده عبداله ، روستای تاریخی افرا تخته ، کافر تپه برج-رادکان کردکوی : امام زاده طاهر ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده مجید ، امام زاده روشن آباد ، امام زاده چهارکوه ، امام زاده هزار منزل ، امام زاده النگ ، برج رادکان ، دیوار شهر تمیشه ، زیارتگاه معصوم زاده سبز پوش ، جاده شاه عباسی ، شهر تاریخی تمیشه ، قلعه گبری پل-آق-قلا گرگان : آب بندان روستای محمد آباد ، امام زاده بادوی اوزینه ، امام زاده روشن آباد ، امام زاده نور ، امام زاده نه تن ، امام زاده هندیجان ، بازار نعل بندان ، تپه معصوم زاده ، پل آق قلا ، تپه هزار پیچ ، تپه صدا و سیما ، تورنگ تپه ، سد اسکندری ، کاروانسرای قزلق ، کوی ویلا ، کاخ اختصاصی ، کاخ شاسمن ، کاخ آغامحمدخان ، مسجد جامع ، مسجد گلشن ، مسجد امام حسن عسگری (ع) ، مدرسه سردار ، مدرسه دارالشفا گنبد-قابوس گنبد کاووس : امام زاده یحیی بن زید ، بازار هفتگی و جمعه بازار ، برج قابوس ، بازارچه مرزی اینچه برون ، قلعه بی بی شیروان ، قلعه عطا آخوند ، قلعه محمود ، قلعه نهرکیزک ، قلعه نور ، قلعه سلطان علی ، قلعه سارلی آخوند ، قلعه کافر ، قلعه محمد تپه ، قلعه جیغ دیوار دفاعی اسکندر ، گبری قلعه ،

مقبره قابوس بن وشمگیر ، یاریم تپه قلعه-ماران مینو دشت : آرامگاه مختوم قلی ، امام زاده اسحاق ، امام زاده موسی ، بقعه بابا تکیه ، بقعه سید حسن نبی ، زیارتگاه امام زاده جعفر ، زیارتگاه امام عبداله ، زیارتگاه بی بی حلیمه ، شهر تاریخی دشت حلقه ، قلعه ماران ، قلعه سلیمان بوقه ، مجموعه تاریخی فرهنگی خالد نبی ، قلعه قافه

سایر جاذبه های استان گلستان

افراتختهبندر-ترکمن رودخانه-ای-در-جنگل-کرکویغار-شیرآبادمینودشت

گرگان

امام زاده نور (اسحاق) سلام الله علیه

توضیحات امام‌زاده اسحاق‌بن موسی بن جعفر یکی از مفاخر معنوی و روحانی شهر گرگان، در محله سرچشمه این شهر واقع شده و بنای آن قدمتی شش صد ساله دارد. اسحاق‌بن موسی‌بن جعفر برادر تنی حضرت امام رضا(ع) است. اکثر کسانی که به زیارت این امام‌زاده می‌آینددانشجویان، محصلین و افراد زیر سی سال هستند. یکی از نکات جالب و دیدنی در خصوص این امام‌زاده، آن است که هنگام تحویل سال نو بیش از دو هزار نفر در امام‌زاده نور گرگان تجمع می‌کنند وپس از پایان مراسم تحویل سال به همه آنها کارت‌های تبریک، نقل و سکه اهدا می‌شود.

امامزاده هندیجان سلام الله علیه

توضیحات این امامزاده در بیست کیلومتری جنوب روستای هندیجان نوکنده گرگان و در دامنه رشته کوه البرز و در مسیر جاده کوهستانی نوکنده به دامغان قرار دارد و یکی از زیارتگاه‌های مردم بومی محسوب می‌شود.

امام زاده روشن سلام الله علیه

توضیحات این آرامگاه در روشن‌آباد گرگان در وسط باغ و قبرستان واقع شده است. ساختمان اصلی این بنا به قرن نهم هجری قمری تعلق دارد. دو لنگه در نفیس آن تاریخ سال هشت صد و شصت و پنج هجری قمری را دارد. این بنا در نتیجه تعمیرات دوره‌های بعد به صورت جدیدی درآمده است. صندوق روی مرقد دارای تاریخ هشت صد و هفتاد و پنج هجری قمری است و نام سازنده آن، استاد حاجی عبدالله که به خط رقاع بر روی آن حک شده است. این بنا تحت شماره سیصدو پنجاه و هشت به ثبت تاریخی رسیده است.

استان گیلان

معرفی

اشاره

استان گیلان با مساحتی حدود ۱۴ هزار و ۷۱۱ کیلومتر مربع در میان رشته کوههای البرز و تالش در شمال ایران جای گرفته است. این استان به واحد جغرافیایی جنوب دریای خزر تعلق دارد و با استان های اردبیل در غرب، مازندران در شرق ، زنجان در جنوب و در شمال با کشور آذربایجان و دریای خزر همسایه است. مرکز استان گیلان ، شهر رشت است و شهرهای مهم آن عبارتند از : آستارا ، آستانه اشرفیه ، بندر انزلی ، رودبار ، رودسر ، شفت ، صومعه سرا ، فومن ، لاهیجان ، لنگرود و هشتپر .

موقعیت جغرافیایی

استان گیلان به صورت بدنه ای پرچمی شکل به وسیله « رشته کوه های البرز » در غرب و « جلگه گیلان » در جنوب محصور شده است . به طور کلی این استان به وسیله « رشته کوه های البرز » و « کوه های تالش » از بقیه سرزمین ایران جدا شده و جزو « قسمت جنوبی دریای خزر » به شمار می آید . ارتفاعات در استان به دو قسمت « رشته کوه های غربی » و « رشته کوه های شرقی » تقسیم می شود .
کوه-تالش« رشته کوه های غربی » : شامل کوه های تالش ، ماسوله ، پشته کوه ، هزار دره رود آستارا تا تنگه منجیل با جهت شمالی – جنوبی ، به صورت چندین رشته چین خوردگی موازی نامتقارن است که گیلان را از اردبیل و زنجان جدا کرده و شهرستان های آستارا و تالش نیز در قسمت دامنه های شرقی این کوه ها جای گرفته اند . کوه های مرتفع این بخش مشتمل بر « کوه بقروداغ » با ارتفاع ۳,۳۰۰ متر و « ماسوله داغ » با ارتفاع ۳,۰۵۰ متر است .
« رشته کوه های شرقی » نیز ؛ ناهمواری های دیلمان ، لاهیجان ، عمارلو و خزران را شامل می شود و به صورت چندین چین خوردگی موازی نامتقارن با جهت غربی – شرقی است که از دره سفید رود تا کوه های استان مازندران گسترده شده است . شیب تند دامنه ها ، به طرف دریای مازندران و شیب کم آن به طرف دره شاهرود است . از کوه های مهم این منطقه می توان « درفک کوه » با ارتفاع ۲,۷۰۵ متر ، « ناتش کوه » و « خشت چال » را نام برد . فرسایش آب های روان ، دره های متعددی در آن به وجود آورده است .
در کنار « رشته کوه های البرز » ، وجود « جلگه ها » در استان گیلان از اهمیت خاصی برخوردار است . « جلگه ها » در استان نیز به دو بخش « جلگه شرقی » و « جلگه مرکزی » تقسیم شده است . « جلگه شرقی » به صورت نواری بین سواحل دریای خزر و کوه-درفکدامنه های شمالی البرز غربی ، با وسعت اندکی وا قع شده که به طور مستقیم تحت تاثیر « آبرفت های بسیاری از رودخانه های ساحلی » با خصوصیات « سیلابی » قرار گرفته است .
« جلگه مرکزی » به شکل مثلث ، در حد فاصل امام زاده هاشم ، انزلی و چمخاله به صورت وسیع تشکیل شده است . مهم ترین عوامل موثر بر وسعت این جلگه عبارتند از : رسوب گذاری رود سفید رود ، تبخیر شدید منابع آبی ، وجود گسلی که باعث جدا شدن رشته کوه های غربی از سلسه رشته کوه های البرزشده و سبب حرکات طبقات زمین به سمت شمال

گردیده است و نیز عوامل دیگری که در گذشته باعث پایین رفتن سطح آب دریای خزر گردید ، است .
استان گیلان به طور کلی در قلمرو آب و هوای « معتدل و مرطوب » قرار دارد و « مرطوب ترین » منطقه « سواحل جنوبی دریای خزر » است . مجاورت با دریای خزر ، وزش بادهای محلی چون گرمیش و باد منجیل ، ارتفاع و امتداد کوه های البرز غربی و تالش ، جابه جایی توده های هوایی شمالی و غربی و پوشش متراکم جنگلی از مهم ترین عوامل موثر بر آب و هوای استان است . میزان بارندگی در استان به بادهای مرطوبی بستگی دارد که در زمستان از شمال غرب ، در بهار از شرق و در تابستان و پاییز از غرب می وزند . این بادها ، هوای مرطوب دریا را به سوی جلگه گیلان می رانند . این توده های هوایی بر اثر برخورد با توده های هوای مرطوبی که از سوی دریای مدیترانه به سوی فضای دریای خزر می آیند ، موجب بارندگی های فراوان و طولانی می شوند . مهم ترین بادهای استان که تاثیر ویژه ای بر طبیعت منطقه می گذارند عبارتند از : باد بیرون‌وا ، باد خزری ، باد سرتوک ، باد دشنه‌وا ، باد گیله‌وا ، باد گرمش یا گرمیش ، باد منجیل ، خشک دشنه‌وا ، کنار گیله‌وا ، بیرون گیله‌وا ، آفتاب بوشه ، سیاه‌وا ، کویتم‌وا و باد سَمام .
در استان گیلان حوزه های آبخیز بزرگ و کوچکی دیده می شود که از مناطق مرتفع در غرب و جنوب استان سرچشمه گرفته و به وسیله تالاب انزلی و یا به صورت مستقیم به دریای خزر می پیوندند . با توجه به فراوانی میزان بارندگی باید گفت که گیلان از نظر تعداد رودها ، جویبارها و منابع طبیعی آب جزو مناطق استثنایی در کشور و حتی در خاورمیانه است و از این لحاظ می توان منابع آب گیلان را به پنج حوزه به شرح زیر تقسیم کرد :

- منابع آب غرب گیلان از آستارا تا چاف رود
- منابع آب حوزه فومنات یا تالاب انزلی
- منابع آب سفید رود یا مرکزی
- منابع آب شرق گیلان ، از لنگرود تا صفارود
- منابع آب های ساکن

همچنین از مهم ترین رودهای استان می توان به رود آستارا ، سفیدرود ، پل رود ، گرگان رود ، چاف رود ، گوهر رود ، سیاه رود ، لنگرودخان و رودخانه ذیلکی اشاره کرد .

پیشینه تاریخی

بر اساس کاوش باستان شناسان ، تاریخ این منطقه به هزاره های پیش از مهاجرت آریایی ها می رسد . پس از مهاجرت اقوام آریایی و در پی اختلاط با بومیان منطقه ، قوم های جدیدی به وجود آمدند که در از بین این اقوام ؛ دو قوم « گیل » و « دیلم » بیشترین تاثیر را بر منطقه داشتند . بر اساس شواهد تاریخی ؛ فرمانروایان این اقوام از آزادی کامل برخوردار بودند و هیچ گاه در برابر حاکمان دیگر اقوام حتی دولت ماد تسلیم نشدند .

« دیاکونوف » ، نویسنده روسی ، در کتاب « تاریخ ماد » می نویسد : در اراضی نزدیکتر به کرانه دریای کاسپین و نیمه پایینی دره قزل اوزن یا سفیدرود و نقاط شمالی تر آن ، پادشاهی های کوچک وجود داشت و قبایلی در آن جا می زیستند که مولفان عهد باستان بعدها ایشان را « گل ها » و « کادوسیان » و غیره نامیدند . « کاسپی ها » از نخستین قبایلی بودند که در این منطقه یعنی در محل گیلان امروزی می زیستند . »

با توجه به کتیبه های رسمی پادشاهان پارسی ، « سرزمین کادوسیان » ، « کاسپیان قدیم » ، « گیلان » و بخش های دیگر سواحل دریای خزر امروزی جزو سرزمین های تابع هخامنشیان نبوده است و این نشان دهنده عدم تمکین این قوم از حکومت ها بود . در زمان به قدرت رسیدن دولت هخامنشیان ، دولت مستقل این ناحیه در قرن ششم پیش از میلاد با کوروش هخامنشی متحد شدند و دولت ماد را سرنگون کردند .

پس از هخامنشیان ، سلوکیان سرزمین های ایران را به « ۷۲ ساتراپ » تقسیم کردند . ولی مشخص نیست که گیلان جزو قلمرو آن ها به شمار می آمده و آیا یکی از ساتراپ های ۷۲ گانه بوده یا نه ؟

اشکانیان در دوره سلطنتشان ، دو نوع ایالت در قلمرو حکومتی خود داشتند . ایالت هایی که اطاعت از شاهان داخلی داشتند و از شاهنشاهان اشکانی به طور ظاهری تبعیت می کردند و دومی ایالت هایی بودند که به صورت مستقیم تابع حکومت مرکزی شاهنشاه اشکانی بودند و برای هر یک از آن ها از طرف پادشاهان اشکانی فروانروا تعیین می شد و تعداد آن ها ۱۸ ایالت بود . ولی باز مشخص نیست که گیلان جزو کدام یک از این ایالات بوده است .

در دوران ساسانیان ، گیلان استقلال خود را از دست داد و « اردشیر بابکان » با ارتشی مرکب از ۳۰۰ هزار جنگجو و ۱۰ هزار سواره ، توانست گیلان را تصرف کند . ولی این ارتش به زودی از هم پاشید و کارایی خود را از دست . با بروز هرج و مرج در اواخر پادشاهی « قباد » ، « گیل‌ها بنای سرکشی و تعرض به همسایگان را گذاشتند . « خسرو انوشیروان »

در آغاز سلطنت خود ارتشی بزرگ به گیلان فرستاد و گیلانیان را مجبور به عذرخواهی در درگاه کسرا کرد . پس از عذرخواهی این قوم ، « انوشیروان » آن‌ها را بخشید و این اقدام باعث شد که گیلانی ها در دوران ساسانیان، همچنان زیر فرمان شاهان ساسانی باقی بمانند.
پس از پیروزی عرب های مسلمان بر ایران ، گیلان به پناهگاه علویان تبدیل شد . در دوره حکومت عباسی ؛ دیلمیان که از مخالفان سرسخت عباسیان بودند به مدت دو قرن در کوهستان ها پناه گرفتند و به مرور با علویان متحد شدند و کم کم در حدود سال 290 هجری قمری ، مردم گیلان و دیلم به مذهب علویان روی آوردند و در گسترش آن نیز کوشش بسیار کردند .از همین سال بود که سلسه های به وسیله دیلمی ها و گیلانی ها به وجود آمد و توانست حتی تا مکه و مدنیه نیز نفوذ کند . از مهم ترین این سلسه ها ، « سلسه آل بویه » بود که حتی به بغداد ، مرکز حکومت خلفای عباسی لشکر کشید و خلیفه عباسی را شکست داد . از این تاریخ به بعد کم کم ، دست خلفای عباسی از ایران کوتاه شد .
با حمله مغول ها در قرن هفتم به ایران ، لشکری بزرگ برای تصرف گیلان به این منطقه فرستاده شد . اما به دلیل وجود راه های سخت ، این لشکر تا اوایل سده هشتم هجری قمری بر این بخش از ایران دست نیافتند . تا این که سرانجام « اولجایتو » موفق شد برای مدت کوتاهی این سرزمین را تصرف کند .
گیلانی ها در به قدرت رسیدن « صفویان » نقش مهمی را ایفا کردند. مردم گیلان در سال ۹۰۰ هـ . ق ، شیخ زادگان اردبیلی از اولاد شیخ صفی ، سلطان حمید و فرزندش را قبول کردند . گیلان استقلال خود را در زمان « سلطنت شاه عباس اول » ، از دست داد .
در « عصر افشاریه ، « نادر شاه افشار » که علاقه زیادی به افزایش قدرت نیروی دریایی ایران داشت دستور تاسیس چندین گارگاه کشتی سازی در این استان ، به ویژه در لنگرود را داد .
در سال ۱۰۷۱ هـ . ق ، قوای روسیه به دستور پتر کبیر به گیلان حمله کرده و رشت را تا سال ۱۱۴۵ هـ . ق ، در اشغال خود نگه داشت .
در زمان انقلاب مشروطه ، گیلک ها در پیروزی این انقلاب نیز سهمی به سزایی داشتند . آنها در سال ۱۲۸۷ هـ . ق ، تهران را فتح کردند . همچنین ؛ نقش مردم گیلان در نهضت میرزا کوچک خان جنگلی نیز از نمونه های درخشان تاریخ این سرزمین است .

گیلکیبه اعتقاد پژوهشگران ؛ منطقه گیلان قبل از ورود آریائی ها ، محل سکونت اقوامی مانند کادوسیان ، آماردها ، کاسپیان ، تپوری ها ، دیلمی ها دوربیک ها بوده است . اما امروزه بر اثر عوامل طبیعی ، تاریخی ، سیاسی ، مهاجرت ها و ارتباط های وسیع قرن اخیر بین این استان با سایر نقاط کشور ، دیگر اثر چندانی از این اقوام دیده نمی شود . امروزه ساکنین استان گیلان را اقوامی از نژادها و تیره های مانند گیلکی ها ، تالشی ها ، کردها ، ترک ها ، ارامنه و مازندرانی ها تشکیل می دهند . مردم استان گیلان دارای سه نوع گویش گیلکی ، تالشی و دیلمی هستند . زبان گیلکی که در واقع به عنوان زبان مادری مردم منطقه به شمار می آید یکی از شعب زبان پهلوی است که به سه شاخه تقسیم می شود و هرچه به طرف شرق و جنوب استان برویم گویش ها با یکدیگر اندکی اختلاف پیدا می کنند . زبان تالشی در قسمت غرب و شمال غرب استان به ویژه در مرز ایران و جمهوری آذربایجان رواج دارد . این زبان از جمله زبان های شمال غربی ایران است که تا حدود قرن ۱۰ هـ . ق ، در سرزمین آذربایجان رایج بوده و از آن پس جای خود را به یکی از گویش های ترکی داده است .

بادام-زمینیاستان گیلان یکی از قطب های مهم صنعتی کشور به ویژه در بخش کشاورزی ، دام داری ، صید ماهی ، پرورش زنبور عسل و کرم ابرشم است . این استان از نظر زمین زیر کشت و محصولات کشاورزی ، به دو « منطقه جلگه ای » و « منطقه کوهستانی » تقسیم می شود . در « منطقه جلگه ای » با بهره گیری از خاک حاصلخیز ، شبکه آب رسانی وسیع ، وجود هوای معتدل و مرطوب ؛ محصولاتی مانند : برنج ، چای ، توتون ، بادام زمینی ، حبوب ، صیفی جات و مرکبات کشت می شود و منطقه کوهستانی نیز به دلیل وجود خاک و شبکه آب رسانی مناسب به مرکز کشت گندم ، جو یونجه ، زیتون و فندق تبدیل شده است . از مهم ترین فراورده های کشاورزی استان می توان به برنج ، مرکبات ، چای ، فندق ، بادام زمینی ، سیب زمینی ، کدو ، زیتون اشاره کرد .
وجود آب زیاد رود و انواع مواد معلق و هم چنین لارو موجودات در آن ، ضمن تامین مواد غذایی ماهی ها ، زمینه ی رفت و آمد آنها به رودخانه و دریا را فراهم کرده و محل مناسبی را برای تخم ریزی ماهیان و حفاظت تخم آنها در مقابل قارچ های انگلی مهیا می سازد.این امر از یک طرف موجب ازدیاد منابع دریایی و از طرفی دیگر سبب شکل گیری فعالیت های جانبی مانند صیادی و ساخت انواع وسایل سنتی صید و تامین بخشی از پروتئین مورد نیاز گروه های انسانی اطراف رودخانه می شود .
به طور کلی ؛ صنایع استان گیلان بیش‌تر مرتبط با بخش کشاورزی و صنایع وابسته به آن است . اما در استان صنایع دیگری نظیر : صنایع نساجی، شیمیایی و الکترونیک و همچنین صنایع دستی استان نیز بسیار معروف هستند . از معادن شناخته شده استان نیز می توان به معادن زغال‌سنگ، خاک نسوز، سنگ ساختمانی، نفت، گاز، سنگ آهک، گرانیت و میکا اشاره کرد.

سوغات

بامبوبافی صنایع دستی : چارق ، شال ، ظروف سفالی ، قالی ، گلیم ، محصولات حصیری ، محصولات بامبو محصولات صنایع نوعی صندوق های مخصوص به نام بولاکی کلوچه-فومن صنایع شیرینی : انواع مربا ها ، کلوچه فومن ، کلوچه لاهیجان زیتون صنایع کشاورزی و دامپروری : ابریشم صومعه سرا ، انواع ترشی ها ، برنج آستانه ، زیتون رودبار ، چای لاهیجان

آبشار-لاتون آستارا : آبشار لوندویل ، آبشار لاتون ، آبگرم کوته کومه ، آبگرم علی راشی ، پارک حیات وحش لوندویل ، پارک جنگلی بی بی یانلو ، تالاب آق ، تالاب استیل ، ساحل صدف ، قله اسپیناس ، طبیعت گردنه حیران ، مرداب استیل تالاب-بوجاق آستانه اشرفیه : پارک ساحلی آستانه اشرفیه ، پارک جنگلی بندر کیانشهر ، پارک جنگلی صفرا بسته ، تالاب بوجاق ، حاشیه رودخانه سفید رود ، حاشیه رودخانه شمرود ، حاشیه رودخانه سالارجوب ، حاشیه رودخانه حشمت رود ، طبیعت منطقه عسکرآباد دهکا مرداب-انزلی بندر انزلی : پارک ساحلی بلوار قدس ، تالاب انزلی ، تالاب سرخانکل ، منطقه ساحلی سنگاچین ، منطقه ساحلی کپورچال ، مرداب انزلی ، ساحل انزلی رشت : آبگیر پسیخان ، چشمه آب شور لاکان ، چشمه چشما گل ، دهکده ساحلی جفرود ، مجتمع ساحلی تالش محله پارک جنگلی سراوان ، پارک قدس ، پارک سبزه میدان ، پارک دانشجو ، پارک ملت ، استخر طبیعی عینک ، دریاچه سد سنگر سوسن-داماش-عمارلو رودبار : پارک جنگلی گندلات ، تالاب سیاه رود ، دامنه کوه درفک ، دریاچه سد تاریک ، دره گوهر ورد ، دشت سوسن چلچراغ یا سوسن سفید در روستای داماش عمارلو ، روستای ییلاقی پره سر ، چشمه آب معدنی سنگ رود ، چشمه آب گرم ماسخنور ، قله درفک ، حاشیه رودخانه سفید رود ، چشمه آب معدنی داماش ، چشمه لوبه ، چشمه گلشتر ، چشمه آب گرم ماست خور جواهردشت رودسر : باغ های چای ، باغ های مرکبات ، پارک جنگلی دامن لنگه پارک جنگلی له له ورد ، چشمه آب معدنی سجیران ، چشمه سفید آب رحیم آباد ، حاشیه رودخانه پل رود در سرولات ، ساحل رودسر ، طبیعت روستای تمیجان ، طبیعت منطقه سفید آبد رحیم آباد ، طبیعت منطقه گره بدشت ، طبیعت منطقه سیاهکل رود ، طبیعت منطقه لسبو ، طبیعت منطقه آسمان رود در اشکور علیا ، غار دیارجان ، غار کبیران ، غار سرد دره ، منطقه جنگلی و کوهستانی سرولات ، منطقه جنگلی و کوهستانی جنگ سرا ، منطقه ییلاقی جواهر دشت ، مجموعه ساحلی – اقامتی چابکسر سرولات ، مجموعه ساحلی – اقامتی رودسر – له له رود ، مجتمع ساحلی کلاچای – وارجارگاه ، آبشار-دودوزن شفت : آبشار دودوزن در روستای خرمکش ، آبشار لاس پشت درروستای لپوندان ، آبشار دیواکل در روستای علیسرا ، آبشار وزنه بن در روستای سفید مزگی ، آبشار دیوان دره درروستای طالقان ، استخر طبیعی لیشاوندان ، استخر طبیعی ملاسرا ، استخر طبیعی کوزه گران ، استخر طبیعی گیج سرا درروستای مژدهه ، استخر طبیعی چماچا ، استخر طبیعی

خرطوم ، استخر طبیعی نورماس در روستای کلاچ خندان ، استخر طبیعی نصیرمحله ، پارک جنگلی چوبر ، منطقه ییلاقی امام زاده ابراهیم ، منطقه ییلاقی امام زاده اسحاق ، منطقه ییلاقی چنار رود خان ، منطقه کوهستانی سیاه مزگی تالاب-سلکه صومعه سرا : پارک جنگلی سیاه کوه ، پارک ساحلی تولم شهر ، تالاب هند خاله ، تالاب مرگستان ، تالاب سیاه درویشان ، تالاب سلکه ، تالاب سیاه کشیم ، تالاب سرخانکل ، تپه ییلاقی پیرسرا ، غار خونابکش لاربسر ، طبیعت روستای تنیان ، منطقه کوهپایه جنگلی سیاه کوه ، منطقه ساحلی تالابی باقلاکش ، ارتفاعات-سیاه-رود فومن : آبشار لار چشمه ، آبشار خرم بو ، آبشار گیلون رود ، آبشار ماسوله رودخان ، پارک ماسوله ، تالاب خطیب سراگوراب ، تالاب کهنه گوراب ، چشمه آب معدنی زمزمه ماسوله ، چشمه آب معدنی علی زاخونی ، حاشیه رودخانه سیاه رود ، حاشیه رودخانه پلنگ ور ، غار بوزخانه استخر-لاهیجان لاهیجان : آبشار شاه نشین ، استخر طبیعی لاهیجان ، بام سبز لاهیجان ، تالاب بین المللی امیر کلایه جنگل-بلوردکان لنگرود : استخر طبیعی ملاط ، تالاب بین المللی امیر کلایه ، پارک فجر ، پارک جنگلی خرما ، پارک جنگلی بلوردکان ، پارک جنگلی مریدان ، ساحل چمخاله ، طبیعت منطقه لیلا کوه ، غار لیل رود

آسیو-شوان
آستارا : آسیاب بادی یا آسیو شوان ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده قاسم ، بازار آستارا ، باغ پرندگان آستارا ، باغ عباس آباد ، بقعه پیر قطب الدین ، بقعه سید محمد دوست ، بقعه شیخ تاج الدین محمود خیوی ، دوستان خانه یا خانه دیو و یا زندان ، قبرستان قدیمی ونه بین ، قبرستان قدیمی دهکده گنج کشی ، قلعه شیندان ، قلعه تک آغاج ، مدرسه حکیم نظامی ، مدرسه شهید مدنی
جلال-الدین-اشرف
آستانه اشرفیه : آرامگاه استاد معین ، آرامگاه آپیر جنگلی بازکیا ، بارگاه حضرت سید جلال الدین اشرف ، بقعه آقا سید حسن ، بقعه آقا سید حسین کیا ، بقعه آقا سید محمد ، پل چوبی کیاشهر ، پل خشتی نیاکو و کیسم ، تونل جنگلی صفرابسته
کاخ-میان-پشته بندر انزلی : آرامگاه آقا سید محمد نجفی ، بقعه بی بی حوریه ، بلوار بندر انزلی ، پل تاریخی انزلی ، پل غازیان ، حافظیه ، کاخ میان پشته ، گورستان لهستانی ها ، موج شکن غازیان ، موج شکن انزلی ، مناره انزلی
عمارت-کلاه-فرنگی-رشت
رشت : آرامگاه میرزا کوچک خان جنگلی ، خانه قدیری ، خانه ابریشم چی ، خانه میرزا خلیل رفیع ، بازار سنتی رشت ، عمارت کلاه فرنگی ، عمارت شهرداری ، عمارت پست ، کتابخانه ملی رشت ، کاروانسرای لات ، کلیسای ارامنه ، مجموعه موزه میراث روستایی ، موزه رشت ، مسجد صفی یا سفید ، مسجد جامع جور ، بقعه آکاشا یا عکاشه ، بقعه آقا سید دانیال ، بقعه دانای علی ، بقعه بی بی و زینب ، محله چمارسرا پل-لوشان رودبار : آرامگاه پیر مومنی ، بقعه امام زاده طیب و طاهر ، بقعه امام زاده آقا سید محمود مرندی ، پل تاریخی لوشان – رودبار ، تپه باستانی مارلیک ، تپه گرد کول ، تپه کلورز یا جلالیه ، تپه رشی ، روستای تاریخی انبوه ، روستای تاریخی هرزویل ، قلعه طاهر میرزا یا قلعه دختر لویه ، قلعه کندلان ، قلعه دوراهان شیر کوه ، قلعه لشگرگاه دوگاهه ، محوطه جمشید آباد ، محوطه های باستانی شهران ، محوطه های باستانی حلیمه جان ، محوطه های باستانی چمیش ، محوطه های باستانی نیلی جان ، محوطه های باستانی فیلده ، محوطه های باستانی شارف ، محوطه های باستانی جوبن گنبد-پیرمحله رودسر : آرامگاه سید محمد ، آرامگاه سید عبدالله ، آرامگاه سید نصرالدین ، آرامگاه سید نصرکیا ، آرامگاه سید مبین ، آرامگاه

سید معین ، آرامگاه سید مرتضی ، آرامگاه سیده بی بی سکینه ، آرامگاه سید میر عسگر قاسم آباد ، آسیاب های آبی روستای کاک رود در اشکور ، امام زاده لشکان در اشکور علیا ، بازار هفتگی یکشنبه بازار ، بقعه امیر بنده کلاچای ، بقعه یحیی دلیجان ، پل آجری تمیجان ، غار تاریخی سجیران ، قبور سادات مرعشی ، قلعه گردان طول لات ، قلعه بند بن قاسم آباد ، کاخ ناهار خوران ، گنبد هشت ضلعی پر محله ، مسجد تمیجان ، منزل نصری در شهر وردسر ، میدان شهرداری رودسر با ۸ بنای تاریخی پل-لیشاوندان شفت : امام زاده ابراهیم ، امام زاده اسحاق ، بقعه سید ابوالقاسم در نهزم ، بقعه سید کاس آقا در توسه ، بقعه سید احمد در چماچا ، بقعه سالک معلم در روستای سالک معلم و شالما ، بقعه آقا نورسه در روستای چوبر ، بقعه پیر مختار و سید مرضیه در احمد سرگوراب ، بقعه آقا سید عزیز ، بقعه آقا سید یعقوب ، بقعه سید رضی ، پل تاریخی لیشاوندان ، خانه قدیمی فرض علی خرم در روستای ملل چاله بیجارسر ، مجموعه باستانی کمسار منار-آجری-گسکر صومعه سرا : آستانه بیچاره محمد ، اثر باستانی مناره بازار ، اثر باستانی سید خروسه ، بقعه پیر ولی خان یا محمود خوارزمی ، بقعه سید محمد ، بقعه سید مهدی ، بقعه سید زکی ، بقعه سید سلمان ، بقعه سید جلال الدین ، بنای متعلق به مبارزان جنگل به نام عمارت در کسما ، پل خشتی پردسر یا خشت پل ، روستای تاریخی گوراب ، روستای تاریخی کسما ، خرابه های قدیمی گسکر هفت دغنان ، مقبره بی بی فامه معروف به خیر النشا ، مناره آجری گسکر امامزاده-ابراهیم-شفت فومن : امام زاده ابراهیم شفت ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده اسحاق شفت ، امام زاده سیاه فرنگی شفت ، بقعه سبز قبا ، شهر تاریخی ماسوله ، غار تاریخی نوشه ، قصر سلسه جادو ، قلعه رودخان یا قلعه حسامی ، کاروانسرای قدیمی ماسوله ، کاخ زرین کول ، مجسمه آناهیتا ، مجسمه شکاربانان آرامگاه-کاشف-السلطنه لاهیجان : آرامگاه بابا ولی ، آرامگاه سید علی غزنوی ، آرامگاه امام زاده میر شمس الدین ، آرامگاه کاشف السلطنه ، آرامگاه کاشف السلطنه ، بقعه چهار پادشاه ، بقعه سید رضا کیا ، بقعه سید احمد میر شمس الدین ، بقعه سید حسن ، بقعه سید موسی ، پل خشتی لاهیجان ، پل خشتی تجن گوله ، پل خشتی نیاکو ، حمام گلشن ، خانه محمد صادقی ، شهر تاریخی لاهیجان ، غار تاریخی شیخان بر یا شیخان ور ، مسجد جامع ، مسجد اکبریه ، مقبره شیخ تاج الدین ابراهیم ملقب به زاهد گیلانی ، موزه تاریخ چای ایران پل-لنگرود لنگرود : امام زاده آقا سید حسین ، امام زاده آقا سید ابراهیم ، باغ منجم باشی ، امام زاده سید ابوالقاسم ، بقعه دوازده تن ، پل خشتی لنگرود ، پل خشتی قدیمی نال کیاشر ، پل خشتی ولیسه ، پل خشتی شلمان ، پل شاه عباسی بلور دکان ، تکیه عباسی ، حمام کیاکلایه ،

خانه دریا بیگی ، قلعه دزد بن ، مسجد حاج علی ، مسجد امینی ، مسجد حقیقت جو ، مسجد کاسه گر محله ، مسجد انزلی محله ، مسجد کیاکلایه ، مسجد غروی ، مسجد جامع ، منزل منجم باشی

سایر جاذبه های استان گیلان

آبشار-سیاه-تاشآستانه-ـ-پل-خشتی-تجن-گوکهاستخر-زربیجار املش-ـ-دشت-چاکروداملش-ـ-روستای-سوخته-کشاملش-ـ-روستای-سید-سرا املش-ـ-میل-تاریخی-اُمامانزلی-ـ-کشتی-میرزا-کوچک-خانبقعه-شیخ-زاهد-گیلانی پل-خشتی-لاهیجان خصیل-دشترضوانشهر

آستانه اشرفیه

امام زاده سید جلال الدین اشرف سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در شهر آستانه اشرفیه ، در 34 کیلومتری شرق رشت قرار گرفته است . بر اساس شجره نامه موجود ، آقا سید حسین یا آقا سید ابراهیم معروف به سلطان سید جلال الدین اشرف ، پسر امام موسی کاظم (ع) برادر امام رضا (ع) است . بنای اولیه این آرامگاه در سال 311 ه . ق به دستور گوهر شاد خانم دختر کیا رستم ، از فرمانروایان گیلان ساخته شد .تاسیسات جنبی بقعه شامل زایرسرا ، کتابخانه ، مسجد ، حسنیه و سرایداری است .

آدرس: استان گیلان - آستانه اشرفیه - در 34 کیلومتری شرق رشت

انزلی

امام زاده بی بی حوریه (خانم حوریه) سلام الله علیها

توضیحات این بقعه در شالور ، در کنار راه انزلی –رشت قرار دارد و گفته می شود آرامگاه خواهر امام رضا (ع) و از دختران امام موسی کاظم (ع) است . بقعه تأسیساتی از قبیل زایرسرا ، مسجد با دو گلدسته بلند و زیبای کاشی کاری شده ، سرایداری عمومی و پارکینگ می باشد .

رشت

امام زاده آکاشا (عکاشه) سلام الله علیه

توضیحات این بعقه در رود برده، درفاصلة 5/1 کیلومتری شمال منطقة سنگر ، از توابع رشت قرار دارد . بر پایة شجره نا مـة موجـود در داخـل بقعـه ، ایـنجا آرامـگاه « آشیـخ علـی بن آقـاکاشاه » پسر قیس ، از صحابة حضرت رسول(ص است . اما در شجره نامه ای دیگر ، وی از پسران امام موسی کاظم (ع) معرفی شده است . بر اساس کتیبة موجود ، بقعه در سال 920 هجری قمری ساخته شده و بام آن از سفال است .

امام زاده آقا سید دانیال سلام الله علیه

توضیحات این آرامگاه در محلة کوچصفهان رشت واقع شده است . مزار امامزاده در بنایی با نقشة مستطیل شکل قرار دارد که به نام « خشت مسجد » معروف است . غرفة زنانه که بدنة آن با طرح های زیبای ستاره های هشت پر ، هشت ضلعی و چهار ضلعی تزئینی زینت شده است ، در قسمت شمالی قرار دارد . این امامزاده به امام موسی کاظم (ع) منسوب است .

امام زاده خواهر امام سلام الله علیها

توضیحات این بقعه در محلة خواهر امام رشت واقع شده است . بر روی سقف اصلی بقعه با خط نستعلیق سفید بر زمینة آبی ، آیه هایی از قرآن و مطالبی را به تاریخ 1306 هجری قمری نوشته اند . بر سمت چپ درِ بقعة خواهر امام ، کتیبة سنگی از دورة ناصرالدین شاه در مورد معافیت مالیاتی نانوایان به تاریخ 1272 هجری قمری نصب شده است . در باور مردم رشت این بنا به خواهر امام رضا (ع) تعلق دارد . این بقعه در قدیم به مزار لاله شوی معروف بوده است .

رودبار

امام زاده محمد حنیفه سلام الله علیه

توضیحات این بقعه در « بیورزین » و در 12 کیلومتری شمال شرقی لوشان قرار دارد. بر اساس شجره نامهٔ موجود در بقعه و به اعتقاد اهالی ، امامزاده محمد حنیفه از فرزندان حضرت علی (ع) ، به همراه پدرش سید هاشم و سید ابوالقاسم حمزه ، یکی از پسران امام موسی کاظم (ع) در این محل دفن شده اند.

امام زاده آقا سید محمود مرندی سلام الله علیه

توضیحات این آرامگاه در روستای هرزویل در 3 کیلومتری شرق منجیل قرار دارد. بر اساس کتیبه ای که بر سنگ مرمر روی گور نوشته است ، شخص مدفون ، سلطان محمد حاجی محمود مرندی ، معروف به امامزاده سید پرنور است. در کنار سرداب بقعه ، دو سنگ مرمر سفید وجود دارد که روی یکی از آنها 15 بیت شعر در مدح امیره تی تی ، بانی بقعه نوشته شده است . سنگ قبر دیگر ، به شخصی به نام ملک ابوالقاسم تعلق دارد .

رودسر

امام زادگان آقا سید معین و آقا سید مبین سلام الله علیهما

توضیحات این بقعه که به دو برادران هم معروف است ، در تمیجان ، از روستای قدیمی و در پنج کیلومتری جنوب غربی رودسر قرار دارد . به استناد شجره نامه موجود ، این دو برادر از پسران امام موسی کاظم (ع) می باشند . بنـای بقعـه ، ساختمانی قدیمی است و در سه طرف خود ایوان های وسیع دارد . یکی از قدیمی ترین سنگ قبرهای گورستان بقعه ، تاریخ 1120 ه . ق را دارد . بقعه ای دیگر نیز در پایین محله تمیجان وجود دارد که به نام (سید کلثوم) معروف است که زیارتگاه و محل اجتماع زنان است .

فومن

امام زاده عون بن علی سلام الله علیه

توضیحات: این بعقه در شهرک ماسوله قرار دارد .طبق شجره نامة موجود ، در این آرامگاه پسر محمد حنیفه –پسر امام علی (ع) –دفن شده است . مطابق کتیبه ای که روی یک ستون قطور در مدخل بنا کنده اند ، تعمیر اساسی بقعه در زمان فتحعلی شاه صورت گرفته است . قدیمی ترین تاریخ بقعه ، به سنگ قبری مربوط است که تاریخ 969 هجری قمری بر دیوارة آن کنده شده است .

لاهیجان

امام زاده گان چهار پادشاهان سلام الله علیهم

توضیحات: این بقعه در محله میدان لاهیجان قرار دارد و ابتدا آرامگاه سید خرم کیا (مقتول در سال 647 ه . ق) بوده است ، اما بعدها دیگر سادات زیدی کیایی را نیز که در سال 791 ه . ق در جنگ رشت کشته شده اند، در کنار گور وی به خاک سپرده اند . قدیمی ترین صندوقچه ای که در این بقعه وجود دارد در سال 791 ه . ق و جدیدترین آنها در سال 1015 ه . ق ساخته شده است . نمای دیوار شمالی با صحنه های مذهبی نقاشی شده اند .

امام زاده بابا ولی (قادر پیغمبر) سلام الله علیه

توضیحات: در روستای بابا ولی دیلمان ، بنایی چهارگوش قرار دارد که در اضلاع شمالی ، شرقی و جنوبی آن ، ایوان های ستون دار چوبینی وجود دارد . این بقعه ، همانند بسیاری از آرامگاه های شمال ایران ، نقاشی های مذهبی دارد و پوشش بام آن از سفال است . در ایوان بقعه ، سنگ قبرهایی کار گذاشته شده که کنده کاری های زیبایی دارد . یکی از آنها با تاریخ 995 ه . ق به "السعید الشهید پیری بیک بن پیری بیک "، و دیگری با تاریخ 1014 ه . ق به "استاد القابل نادعلی بیک خلیفه بن سعادت آیین ... سید عبی بیک ..."تعلق دارد . در ایوان شرقی نیز سنگ قبری به تاریخ 998 ه . ق متعلق به "مهدی قلی بن حمزه بیک شاه عود "قرار دارد

امام زاده سید علی غزنوی سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در دهکده تجن گوکه -از روستاهای قدیمی لاهیجان -واقع شده است . این آرامگاه ، در منبت کاری شده زیبای ظریف و پر نقش و نگاری با نقش های گل و بوته داشته که یک لنگه آن سالها پیش به سرقت رفته است . مصالح اصلی بنا و گلدسته آن از آجر است . این امامزاده را از فرزندان امام جعفر صادق (ع)می دانند .

امام زاده میر شمس الدین سلام الله علیه

توضیحات این آرامگاه در محله اردوبازار لاهیجان قرار دارد و یکی از بناهای پر نقش و نگار استان محسوب می شود . بالای تاق نماهای هشت گانه بنا ، میان دو حاشیه گچ بری شده ، قصیده ای 15 بیتی با خط نستعلیق خوش گچ بری شده است که در آن نامی از میر شمس الدین و یادی از عباس نامی شده که دومی در دوران ناصرالدین شاه ، این آرامگاه را بنا کرده است . سقف بنا آیینه کاری شده است . در سمت شرق آرامگاه ، ایوان بزرگی قرار دارد . بر روی مزار ، صندوق قدیمی نصب شده است که دو تاریخ 1018 و 1017 ه . ق را دارد .

لنگرود

امام زادگان دوازده تن سلام الله علیهم

توضیحات این بنا در دهکده ملاط رانکوه در شهرستان لنگرود واقع شده است . در داخل بقعه ، دوازده گور از فرزندان امام زین العابدین (ع) و امام محمد باقر (ع) در دو ردیف قرار دارند . درباره بنای نخستین بقعه نوشته شده که چون همسر سید محمد کیا در سال 820 ه . ق درگذشت ، در این محل به خاک سپرده شد و به اهتمام و دستور سید محمد کیا ، گنبدی بر روی گور او بر پا گردید .

استان لرستان

معرفی

اشاره

استان لرستان با وسعت حدود ۲۸ هزار و ۵۵۹ کیلومتر مربع در غرب ایران قرار گرفته است. این استان، از شمال به استان‌های مرکزی و همدان ، از جنوب به استان خوزستان ، از شرق به استان اصفهان واز غرب به استان‌های کرمانشاه و ایلام محدود می شود . مرکز استان لرستان ، شهر خرم آباد است و از شهرهای مهم آن می توان ؛ ازنا ، الیگودرز ، بروجرد ، پلدختر ، دورود و کوهدشت را نام برد .

موقعیت جغرافیایی

استان لرستان یکی از استان های کوهستانی کشور محسوب می شود که به جز چند دشت مانند : سیلاخور ، چالان چولان ، کوهدشت ، الشتر ، دلفان و خرم آباد ، بیشتر مناطق آن ، به وسیله کوه های کم ارتفاع سیلاخورو دگرگون شده و نیز کوه های مرتفع زاگرس پوشیده شده و اغلب این دشت ها از رسوب های آهکی به وجود آمده اند . ناهمواری ها استان که دارای سنگ های دگرگونی هستند ، در نتیجه مجاورت با « گنبدهای خارایی یا درونی » الوند و سربند یا شازند پدید آمده اند .
درحالی که کوه ها ؛ در ارتفاعات اصلی زاگرس ، به طور منظم از شمال غربی به جنوب کشیده شده و دارای دره های عمیق به صورت فشرده ، بلند و ناصاف هستند ، ناهمواری ها در پیشکوه های داخلی به صورت تپه ماهورهای گنبدی شکل و کم ارتفاع خودنمایی می کنند و نقاط بلند آنها ، به گنبدهای خارایی ، مربوط می شوند .
بلندترین قله های لرستان که به صورت نواری در گوشه شمال غربی تا شرق استان کشیده شده اند به ترتیب موقعیت عبارتند از : چهل نابالغان ، گربن ، کوه میش پرور ، کوه رباط ، اشترانکوه ، کوه سرسبز ، قالی کوه . کوه تمندر . از میان این کوه ها ؛ اشترانکوه ، با ارتفاع ۴،۰۵۰ متر ، بلندترین نقطه لرستان محسوب می شود و پست ترین نقطه آن نیز در جنوبی ترین ناحیه استان واقع شده و حدود ۵۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد .
لرستان از نظر شرایط اقلیم و هواشناسی یک استان چهار فصل با آب وهوای متنوع است و این تنو اشترانکوهع از شمال به جنوب و از شرق به غرب محسوس است . برای مثال ؛ زمانی که ، به هنگام زمستان ، در شمال لرستان برف و کولاک ادامه دارد ، قسمتهای جنوبی استان دارای هوایی مطبوع و بارانی است .
به طور کلی استان لرستان دارای سه ناحیه آب و هوای « سرد کوهستانی » ، « معتدل مرکز » و « گرم جنوبی » است.
« ناحیه سرد کوهستانی » که شامل قسمت های شمال ، شمال غرب و شرق استان لرستان می شود ؛ دارای زمستان های پر برف و بسیار سرد و تابستان های معتدل است . « ناحیه معتدل مرکزی » که حد واسط ناحیه کوهستانی شمال ، شمال شرق و ناحیه پست جنوبی استان است ، به علت ارتفاع کم ، بارش های زمستانی در آن به صورت باران بوده و به ندرت پدیده یخ بندان در آن روی می دهد و تابستان گرم دارد . ناحیه سوم آب و هوایی یعنی « ناحیه گرم جنوبی » که حداقل ارتفاع را داراست و به

علت تاثیر بادهای گرم خوزستان و کم بودن عرض جغرافیایی و نبودن ارتفاعات بلند از حداکثر دما در تابستان برخوردار است و مقدار باران در این ناحیه به حداقل خود می رسد .
همچنین استان لرستان به دلیل مجاورت با خوزستان هرساله مشکل گرد و غبار شدید دارد و از عوامل دریاچه-گهر2مهم « وجود گرد و غبار » در آسمان استان لرستان می توان به « بیابان زدایی مناطق شرق مدیترانه » ، « صحرای عربستان » و « مناطق خشک خوزستان » اشاره کرد .
موقعیت رشته کوه های زاگرس نسبت به جهت وزش بادهای مرطوب غربی ، ارتفاع زیاد این منطقه از سطح دریا ، فشردگی کوه ها ، واقع شدن در عرض جغرافیایی متوسط و اثر بادهای گرم جنوبی از دیگر عوامل مهم در تنوع آب و هوای استان لرستان است . ولی با این وجود باید اضافه کرد ؛ این استان از نظر میزان بارندگی بعد از استان های گیلان و مازندران ، سومین استان کشور شناخته شده است .
علاوه بر ارتفاعات و دشت ها ، استان لرستان دارای رودهای دایمی فروانی است که از مهم ترین این رودها می توان به رود سیمره ، کشکان رود ، رود سزار و رود دز اشاره کرد .
همچنین مهم ترین و زیباترین دریاچه کوهستانی ایران به نام « دریاچه گهر » در این استان قرار دارد .

پیشینه تاریخی

به اعتقاد بسیاری از باستان شناسان ، منطقه لرستان از چهل هزار سال پیش محل سکونت اقوامی بود که به علت نداشتن خط ، هویت آنها ناشناخته ماند ه است . در این عصر ، زندگی انسان های پیش از تاریخ به صورت غارنشینی بوده که از طریق شکار و جمع آوری دانه مراسم-عروسی-لرستان های وحشی امرار معاش می کردند . بر اساس یافته‌های باستان شناسی ؛ این منطقه به عنوان یکی ازنخستین سکونت گاه‌های قدیمی بشری شناخته شده است که بشر توانسته در آن به تدریج مراحل تکاملی خود از دوره « پارینه سنگی » ، « میان سنگی » ، « نوسنگی » و « شهرنشینی » را پشت سر بگذارد . به این ترتیب لرستان از نظر باستان شناسی یکی از مراکز مهم به شمار می آید و از جمله معدود سرزمین هایی است که انسان برای اولین بار به اهلی کردن حیوان ها و کشاورزی پرداخته است .
بر اساس کتیبه های به دست آمده از بابلی ها و سومری ها ، در هزاره سوم پیش از میلاد ، « اقوام عیلامی » و « کاسی » به ترتیب در جنوب و شمال ایران ساکن بودند که جزو قدیمی ترین مردم آن دوره به شمار می آمدند . « عیلامی ها » که از نژاد بومی ایرانی یعنی « آسیانیک » بودند ، نخستین قومی هستند که بر این سرزمین حکومت داشتند . متاسفانه از چگونگی تشکیل جوامع و ابتدای تاریخ این اقوام اطلاع درستی در دست نیست . ولی براساس اطلاعات کمی که به دست آمده « عیلامی ها » توانسته بودند قبل از ورود آریایی ها به ایران در بخش هایی از سرزمین ایران دولتی مقتدر تاسیس کنند . این قوم همچنین توانست به مدت چند هزار سال هویت خود را در برابر اقوام نیرومندی چون : سومری ها ، آکدی ها ، بابلی ها و آشوری ها حفظ نمایند . اما اختلاف های داخلی و جنگ های خانگی سرانجام باعث شکست این قوم از دشمن خود یعنی آشوری ها شد . علاوه بر « اقوام عیلامی » ؛ درخصوص نژاد « اقوام کاسی » باید گفت که بین مورخان و پژوهشگران تاریخ ، اختلاف نظر زیادی وجود دارد . برخی ؛ آنان را از بومیان نخستین لرستان می دانند و عده ی زیادی نیز ؛ آن ها را شعبه ای از آریایی ها می پندارند که پیش از دیگر « اقوام آریایی » یعنی « مادها » و « پارس ها » به ایران مهاجرت کردند و پس از مدتی اقامت در کوه های قفقاز و سواحل دریای خزر به سلسه رشته کوه های زاگرس پناه برده و در کوه های لرستان ساکن شدند . آنان مهم ترین قبایل کوهستانی زاگرس به شمار می آمدند که به دام داری مشغول بودند و جزو سوارکاران شجاع و جنگ جو محسوب می شدند و بارها با همسایگان

خود از جمله عیلامی ها و بابلی ها در افتادند . حتی آن ها توانستند دولت بابل را شکست داده و به مدت شش قرن براین سرزمین حکومت کنند . حکومت کاسی ها بر بابل در نتیجه شکست از عیلامی ها به پایان رسید و پس از شکست از عیلامی ها به سرزمین کوهستانی خود یعنی لرستان بازگشتند .
از روزگار لرستان در دوران هخامنشیان اطلاعات زیادی در دست نیست ؛ ولی شواهد نشان می دهد که « کاسی ها » در دوران حکومت « مادها » و « هخامنشیان » ، همچنان استقلال و اقتدار خویش را حفظ کرده بودند . آورده شده زمانی که شاهان هخامنشی می خواستند به منظور لشکرکشی به سایر نقاط ، سپاهی را از قلمرو آن ها عبور دهند ، مجبور به پرداخت باج به روسای این قوم بودند .
استان لرستان ، در دوره ساسانیان ، از لحاظ تقسیمات کشوری جزو « سرزمین پهله یا پهلو » محسوب می شد ، یعنی سرزمینی که بعد ها توسط اعراب ، « جبال » خوانده شد . در این دوره ، لرستان را « مهرگان کدک » و منطقه غربی آن یعنی « پشتکوه یا ایلام » را « ماسبذان » می نامیدند . حکومت سرزمین لرستان همواره به وسیله یک نفر فرماندار از « خاندان مهرگان یا مهران » اداره می شد . « خاندان مهرگان » جزو یکی از هفت خانواده ای بود که در تاسیس سلطنت ساسانیان به « اردشیر بابکان » ، کمک کرده بودند .
پس از فتح نهاوند توسط اعراب مسلمان در سال ۲۱ هـ . ق ، « هرمزان » ، آخرین حاکم ساسانی در لرستان ، به اسارت آنان درآمد و در پی این اسارت ، وی نزد « عمر » در مدینه فرستاده شد و بدین ترتیب ، از نیمه اول قرن یکم تا اواخر قرن سوم هجری ، اداره استان لرستان نیز مانند سایر مناطق ایران زیر نظر خلفا بود و خراج آن ها نیز به حاکمان کوفه پرداخت می شد .
با روی کار آمدن « سلسه آل بویه » ، از نفوذ خلفا در این سرزمین کاسته شده و در فاصله سال های ۳۴۸ تا ۴۰۶ هـ . ق ، در درون « قلمرو آل بویه » ، لرستان به تصرف خاندانی از « کردها » معروف به « برزیکانی » درآمد که در تاریخ به « آل حسنویه » شهرت یافت و موسس این سلسه « حسنویه بن حسین برزیکانی » بود که قسمت عمده کردستان ، کرمانشاه و همدان را تحت کنترل داشت . بعد از وی پسرش بدر جانشین وی شد و لرستان را نیز جزو قلمرو خود ساخت و « شهر شاپور خواست یا خرم آباد » و دژ مشهور آن « قلعه فلک الافلاک » را پایتخت و مرکز حکمرانی خود قرار داد . این سلسه سرانجام در سال ۴۰۶ هـ . ق ، توسط « سلسه آل بویه » منقرض شد .
در نیمه نخست قرن پنجم هجری ، ترکان سلجوقی به ایران حمله کردند و

در زمان کوتاهی توانستند به حکومت « غزنویان » و « آل بویه » در ایران خاتمه دهند . در سال ۴۳۵ هـ . ق ، « ابراهیم ینال » برادر « طغرل سلجوقی » شهر « شاپور خواست یا خرم آباد » را اشغال کرد و کشتار و ویرانی فراوانی را به بار آورد و به این طریق توانست لرستان را تصرف کرده و آن را جزوی از امپراطوری سلجوقیان نماید .
با فروپاشی حکومت سلجوقیان در نیمه دوم قرن ششم هجری ، حکومت های محلی مختلفی در گوشه و کنار این سرزمین پیدا شدند که از مهم ترین آن ها حکومت های محلی « اتابکان لر کوچک » بود که در منطقه لرستان و ایلام یا لر کوچک تشکیل شد . موسس این سلسه « شجاع الدین خورشید » بود که وی از سرکردگان یکی از طوایف لرستان موسوم به جنگروی بود ، لرستان را در اختیار گرفت و عنوان « اتابک » ؛ که ترکیبی از دو واژه ترکی ؛ « اتا » به معنی « پدر » و « بیگ یعنی بزرگ » است ، را بر خود نهاد و بدین ترتیب « سلسله اتابکان لر کوچک » را تاسیس کرد . دوران حکومت این خاندان نیز با حمله « تیمور » به لرستان در زمان « شاه عباس اول صفوی » و با کشته شدن « شاه وردی خان » ، آخرین « اتابک لر » ، به پایان رسید .
پس از انقراض « سلسله اتابکان » ، « شاه عباس اول » ، اداره حکومت لرستان را به « حسین خان والی » سپرد و این سرآغاز شروع « حکومت والیان » بر این منطقه بود که از سال ۱۰۰۶ تا ۱۳۴۸ هـ . ق ، یعنی همزمان با « سلسه صفویه » ، افشاریه » ، « زندیه » ، « قاجاریه » و « پهلوی » به طول انجامید . هرچند « والیان لرستان » از لحاظ قدرت سیاسی و استقلال به پای « اتابکان » نمی رسیدند ولی برخی از آن ها مانند « علی مردان خان » از اقتدار فوق العاده ای برخوردار بود .
در دوره « حکومت قاجاریه » تغییرات قابل توجهی در لرستان صورت گرفت . « آقامحمد خان به دلیل کینه ای که از لرهای زندیه داشت ، جانشین خود « فتحعلی شاده » را مامور تجزیه لرستان کرد و به این ترتیب « پشتکوه » را جدا کرده و نفوذ « والیان » را به این منطقه محدود ساخت و از آن به بعد لرستان به صورت مستقیم زیر نظر ماموران قاجار که اغلب از شاهزادگان و اطرافیان دربار بودند اداره می شد .
با سقوط « سلسه قاجار » و روی کار آمدن « رضا خان در سال ۱۲۹۹ هـ . ش ، اقداماتی علیه بعضی ایالات از جمله لرستان به عمل آمد که منجر به درگیری های شدید بین نیروهای دولتی ، ایلات و عشایر لرستان گردید . این درگیری ها از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۱۲ به صورت جنگ و گریز ادامه داشت . اما سرانجام « عشایر لر » شکست خوردند و « لرستان » و « پشتکوه » هر دو به تصرف نیروهای دولتی در آمد .

همان طور که آورده شد ؛ بین هزاره سوم و اول پیش از میلاد به هنگام مهاجرت « اقوام آریایی » ، شعبه ای از این اقوام موسوم به « کاسی ها » به لرستان آمدند و در پی ترکیب این اقوام با بومیان منطقه نژاد تازه ای پدید آمد که بعدها به « لر » شهرت یافتند .
مردم استان لرستان در کل به دو زبان « لری » و « لکی » صحبت می کنند . « زبان لری » ، زبان اکثر شعبات قوم لر است و « زبان لک » نیز ، بین برخی از طوایف لرستان به خصوص مناطق شمالی لرستان چون ؛ مناطق الشتر ، کوهدشت ، نور آباد رایج است .
بر اساس مطالعات زبان شناسی ، بسیاری از واژه های « لری » اغلب ریشه های باستانی دارند و به احتمال تعداد زیادی از این واژه ها مربوط به « زبان های کاسی » و « عیلامی » هستند . گفته می شود « زبان پارسی » در زمان « امپراتوریهای هخامنشی » ، « اشکانی » و « ساسانی » در لرستان گسترش یافته است .
در بین زبانهای جنوب غربی ایران ، گویش لری بزرگترین رابطه را با زبان فارسی دارد که هر دوی آنها دنباله « پارسی میانه » ، « زبان پارتیان » قرن هشتم بعد از میلاد هستند و همانگونه که می دانیم ؛ « زبان پارسی میانه » ، « زبان پارتیان » و « ساسانیان » بود که به تدریج تغییر شکل داده و به « زبان فارسی » نزدیک است که بعضی معتقدند این زبان در گذشته نه چندان دور از فارسی منشعب شده است .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان لرستان به علت داشتن کوهستان های پهناور و مراتع سرسبز و بارندگی فراوان ، محیط مناسبی را برای زندگی عشایری ایجاد کرده و همین باعث شده هنوز ، برخی از عشایر دام دار در این استان زندگی کوچ نشینی داشته باشند . وجود آب فراوان ، برخورداری از هوای متنوع ، داشتن رودهای پر آب و خاک آبرفتی حاصل خیز ، استعداد ویژه ای برای دام پروری و کشاورزی به وجود آورده است و به همین دلیل می توان گفت ؛ پایه اصلی اقت پرورش-زنبور-عسلصاد مردم این استان را دامپروری و کشاورزی تشکیل می دهد . از مهمترین فرآورده های کشاورزی آن می توان غلات ، چغندر قند و حبوبات را نام برد . همچنین محصولات باغی این استان شامل : سیب ، گلابی ، زردآلو ، گیلاس ، انگور ، انجیر و بادام می شود . به دلیل شرایط اقلیمی مناسب دامپروری و کشاورزی در لرستان به شکل سنتی و صنعتی انجام می شود . علاوه بر فعالیت دام پروری و کشاورزی در برخی از مناطق استان مانند دلفان، الیگودرز و ازنا ، پرورش زنبور عسل نیز متداول است.
صنایع استان لرستان را می توان به دو دسته « صنایع دستی » و « کارخانه ای » تقسیم کرد. « صنایع کارخانه ای » استان عبارتند از : صنایع نساجی ، ماشین سازی بروجرد ، کارخانه قند و داروسازی دام لران و لرستان در بروجرد .
« صنایع دستی » در این استان نیز در سه نوع متمایز « عشایری » ، « روستایی » و « شهری » شکل گرفته است . البته بیشتر تولیدات صنایع دستی عشایری ، به مصرف خانوار می رسند و کمتر به بازار عرضه می شوند . انواع صنایع دستی عشایر استان لرستان عبارت اند از : سیاه چادر ، چیت ، قالی و گلیم .
همچنین ؛ صنایع دستی روستایی را قالی ، گلیم ، رنگرزی و جاجیم بافی تشکیل می د ورشوسازیهند و اما عمده صنایع دستی شهری نیز خراطی ، نمد بافی ، قلم زنی ، ورشوسازی ، قالی ، موج و گلیم بافی هستند . این استان به واسطه تاریخ و تمدن کهن خود از دست ساخت های فلزی و برنزهای مشهوری برخوردار است . دوره مفرغ را دوره طلایی و شکوفایی هنر و تمدن لرستان می نامند . زیرا صنعت کاران مفرغ در این منطقه با استفاده از ساده ترین شیوه های صنعت ریخته گری ، قالب سازی و تراشکاری ، آثار و اشیای بسیار ارزشمند و هنرمندانه از خود به جای گذاشته اند . انواع مفرغ ها و آثار مکشوفه دراین استان شامل سلاح و جنگ افزار، قطعات زین و برگ اشیای زینتی ، اشیای نذری و ظروف

غذاخوری می شوند .
توسعه صنعتی استان لرستان در سال های گذشته ، به علت سیاست توجه به نقاط محروم و استقرار و ایجاد کارخانه های صنعتی متعدد روبه رشد است.
صرف نظر از فعالیت ها ذکرشد ؛ استان لرستان از لحاظ معادن طبیعی، استانی غنی به شمار می آید . از جمله معادن موجود در این منطقه می توان به : معادن سنگ تراورتن در چگنی و کوهدشت ، مرمریت در ازنا ، الیگودرز و بروجرد ، فلدسپات ، تالک و سیلیس در بروجرد و الیگودرز و ازنا ، سنگ گچ در دورود و کوهدشت ، سنگ آهک درخرم آباد و کوه دشت و سرب و روی در الیگودرز اشاره کرد ، که بخشی از آن ها مورد بهره برداری قرار گرفته است.

سوغات

باتوجه به ترکیب جمعیت عشایری ، روستایی و شهری دراستان لرستان و متناسب با نوع فعالیت آن ها صنایع دستی نیز به دو صورت « صنایع دستی عشایری و روستایی » و« صنایع دستی شهری تقسیم می شود . « صنایع دستی عشایری و روستایی » عبارتند از : سیاه چادر ، قالی ، گلیم ، چیت ، جاجیم بافی ، رنگرزی .
« صنایع دستی شهری » شامل : خراطی ، ورشو سازی ، نمد بافی ، قالی بافی و گلیم بافی می شود که عمده ترین سوغاتی های لرستان را تشکیل می دهند .
علاوه بر این ها « عسل لرستان » نیز یکی از محصولات سوغاتی استان به شمار می رود .

آبشار-آب-سفید
الیگودرز : آبشار آب سفید ، آبشار چکان ، آبشارهای دورک ، آبشار وارک در بخش بشارت زلقی ، آبشار تیندر ، آبشار لوچ ، دامنه رشته کوه تمندر ، دامنه کوه رباط ، دامنه کوه مندیش ، دامنه کوه قالی کوه ، دامنه کوه اشترانکوه ، دریاچه گهر ، دریاچه شط تمی ، دشت لاله واژگون روستای خلیل آباد ، سراب ماهیچال ، جنگل های بلوط زز و ماهرو ، چشمه و سراب گایکان ، طبیعت منطقه مور زرین ، طبیعت منطقه قلیان ، طبیعت شول آباد و کیگوران
دره-تخت
ازنا : آبشار ازنا ، تونل برفی ، دشت آشورآباد ، دشت قره ملک ، چشمه قلقلی ، حاشیه دریاچه دره باغ ، حاشیه دریاچه رشیدی ، حاشیه دریاچه خروسان ، سراب دارياب ، قله چال خاتون ، قله راسبند ، طبیعت دره تخت ، طبیعت دامنه اشترانکوه ، طبیعت تنگ قاقان ، غار روستای تنبورلی
تالاب-بیشه-دالان
بروجرد : تالاب بیشه دالان ، دهکده ییلاقی ونایی ، سراب جانیزه ، سراب زرشکه ، سراب سفید ، سراب زارم ، سراب کرتول ، چشمه ونایی ، چشمه هفت چشمه و اسل ، طبیعت دره خونی
غار-کلماکره
پلدختر : آبشار افرینه ، تالاب تکانه ، تالاب زردابه ، تالاب سیاه ، تالاب بلمک ، تالاب گلم سوزه ، تالاب پیکه ، تالاب جمجمه ، تالاب کبود ، تنگ ملاوی ، دامنه کوه مهله ، حاشیه رودخانه کشکان ، غار کلماکره ، غار کوگان
دریاچه-گهر درود : آبشار بیشه ، آبشار شوی یا تله زنگ ، تالاب سیلاخور ، تنگه پنبه کاری ، دامنه کوه سماقزار ، دریاچه گهر ، سراب رودک ، طبیعت دره نی گا ، طبیعت روستای توت گورگش ، غار و سراب منو
آبشاربیشه خرم آباد : آبشار سه گانه گریت ، آبشار نوژیان ، آبشار بیشه ، آبشار وارک ، تنگه شبیخون ، دریاچه کیو ، چشمه های گلستان ، سراب چنگایی ، گردشگاه گوشه
تنگه-شیرز کوهدشت : تنگ سیاب ، تنگه شیرز ، چشمه گوگردی گراب ، چشمه گوگردی خوشاب ، چشمه سیاب ، طبیعت دره ویزنهار ، طبیعت دره سر طرهان ، طبیعت روستای قرعلی وند ، غار ویزنهار ، غار میرملاس ، غار برد سفید

شیر-سنگها-در-بزنوید
الیگودرز : امام زاده پیر مندیش ، امام زاده محمد بن حسن ، امام زاده های فرسش ، امام زاده غیفر ابن علی دوزان ، روستای تاریخی شاپورآباد ، دژهای باقی مانده از دوره هخامنشیان ، سد تاریخی بند دختر ، قلعه باجول ، قلعه دختر تمند ، قلعه بادباد ، غار باستانی پشتکوه ، غار باستانی شاهرود ، غار باستانی تمندر ، گورستان تاریخی شیر سنگ ها در بزنوید
امامزاده-قاسم
ازنا : امام زاده طازران ، امام زاده پیر عباد ، امام زاده شاهزاده عبداله مومن آباد ، باغ مرزیان ، دشت تاریخی جاپلق ، روستای تاریخی زرنان ، روستای تاریخی آرمن ، قلعه دز ، مقبره امام زاده قاسم
مسجد-امام-بروجرد بروجرد : امام زاده جعفر ، تپه چغا ، مسجد جامع ، مسجد امام یا مسجد سلطانی ، مقبره شاهزاده ابوالحسن پلدختر پلدختر : پل تاریخی دختر ، پل کلهرت ، پل گاومیشان ، کاروانسرای چشمک ، مقبره حیات الغیب ، مقبره خلیل اکبر دلفان یا نورآباد : تپه حمام ، مقبره شاهزاده ابراهیم
درود : امام زاده پیر والی ، مهمان سرای درود آخوند-ابو خرم آباد : آسیاب گبری ، بازار سرپوشیده ، بقعه شاهزاده احمد ، بقعه شجاع الدین خورشید ، پل شکسته یا پل شاپوری ، پل کشکان ، پل آجری ، خانه جهانگردی یا آخوند ابو ، سنگ نوشته واقع در میدان امام حسین خرم آباد ، قلعه فلک الافلاک ، گرداب سنگی ، مناره اجری ، مقبره زید بن علی ، مسجد جامع ، مقبره بابا طاهر ، موزه فلک الافلاک
قلعه-زاغه
کوهدشت : امام زاده ابوالوفا ، پل سی پله ، قلعه کوگان ، قلعه سیله ، قلعه کوهزاد یا وزینار ، قلعه زاغه یا زاخه ، غار بت خانه ، گنبد شاه محمد ، معبد سرخ دم لری ، میل خسروآباد یا صید صفربگ ، محوطه تاریخی سرخ دم لکی ، نقوش صخره ای هومیان

سایر جاذبه های استان لرستان

امامزاده-جعفر-بروجردپل-شاپوری آبشارشوی-یا-تله-زنگ پل-گاومیشانحمام-گپغارکوگان قلعه-کوهزادگرداب-سنگیگنبدبابای-بزرگ مسجد-جامع-بروجردمقبره-حیات-الغیبمیل-خسرو-آباد

بروجرد

بخش مرکزی

آرامگاه شاه زواریون

نسب : اهالی محلی معتقدند متعلق به اخنوع نبی فرزند نوح پیامبرمی باشد. برخی نیز گمان دارند که زواریجان آرامگاه یکی از فرزندان یا فرزند زادگان امامان شیعه می باشد. مساحت : masahat توضیحات : در پنج کیلومتری شمال شهر بروجرد و بر فراز تپه های مشرف بر شهر، بنای قابل توجهی قرار دارد که به نام زواریون (زواریجان یا زوارگان) مشهور است. این بنای آجری دارای گنبدی کوچک، حجره های مختلف و یک ضریح است و قبرستان کوچکی در کنار آن قرار دارد و روستایی نیز به همین نام در نزدیکی آن است. اهالی محلی معتقدند متعلق به اخنوع نبی فرزند نوح پیامبرمی باشد. برخی نیز گمان دارند که زواریجان آرامگاه یکی از فرزندان یا فرزند زادگان امامان شیعه می باشد. دیدگاه دیگر این است که این آرامگاه متعلق به یزدگرد پادشاه ساسانی است که بعد از شکست در نبرد نهاوند به بروجرد گریخته و بعدها در همانجا کشته شده یا در گذشته و در این آرامگاه به خاک سپرده شده است.عده ای نیز آن را آرامگاه برکیارق، پادشاه سلجوقی می دانند که در سال 498 قمری در سفر از اصفهان به بغداد در بروجرد درگذشته است. اما بنا بر کتاب تاریخ ابی الفدا جسد وی برای تدفین از بروجرد به اصفهان بازگردانده می شود. با توجه به نام این آرامگاه، ممکن است متعلق به فرد یا افرادی باشد که در حین سفر برای زیارت به دلیلی در این منطقه در گذشته اند و در همانجا به خاک سپرده شده اند. لازم به ذکر است که بروجرد در سر راه عتبات عالیات (کربلا و نجف) قرار داشته و راهی از مرکز ایران به سوی کرمانشاه و سپس عراق وجود داشته که از این ناحیه می گذشته است. صوفیان و درویش های غرب ایران در این محل دنج و خلوت چله نشین می شده اند یا مراسم گروهی می گرفته اند که هنوز هم گه گاه این روند دیده می شود. مردم بروجرد در سالروز درگذشت پیامبر اکرم یعنی بیست و هشتم ماه صفر هر سال به زیارت این آرامگاه می روند و جمعیت زیادی در این روز در این محل گرد می آیند و به روشن کردن شمع و یا پخش نذری و ذکر صلوات می پردازند. با توجه به قرارگیری امام زاده در یک منطقه سرسبز در خارج از شهر، عموما زیارت این آرامگاه به نوعی گذراندن روز در دامان طبیعت نیز به حساب می آید وبیشتر مردم علاقه مندند مسیر امام زاده را با پای پیاده طی کنند هر چند جاده آسفالته مناسبی نیز برای این امام زاده وجود دارد. متاسفانه این بنا فاقد برق، آب و هرگونه امکانات بهداشتی است. ساختمان امام زاده زواریون از نوع

خشتی و آجری است. مقبره شاه زواریون شامل ساختمان آجری زیبایی است که از یک گنبد بلند هرمی 8 ترکی و دو استراحتگاه در طرفین تشکیل شده است.در بقعه به سوی جنوب باز می‌شود کفش کن بقعه فضایی است به طول 6 و عرض 3 متر که در دو طرف آن دو دهلیز برای اقامت زایران ایجاد شده است. گنبد 8 ترک مقبره دوجداره بوده و دیوار و پایه پشت ان با سنگ چیده شده که قسمت‌هایی از آن تخریب شده است. در داخل مقبره قبری است با معجری ساده از چوب سقف آن گچ بری هایی به نقش ستاره دارد. بنای زواریون تا حدود 40 سال قبل به همین صورت بوده است و از زیبایی خاصی به لحاظ معماری برخوردار بوده است. اما متاسفانه در سالهای اخیر، تعمیرات ناشیانه فراوانی در آن صورت گرفته و دیوارهای زیبای آجری آن با سیمان پوشانده شده اند. این بنا تا کنون مورد مطالعه و یا حمایت سازمان میراث فرهنگی قرار نگرفته و خسارات زیادی به آن وارد شده است. با توجه به نوع بنا و بویژه گنبد مخروطی شکل آن و نیز بنا بر شواهد گوناگون، آرامگاه زواریجان به احتمال مربوط به عهد سلجوقی است و به این ترتیب با قدمتی بیش از هزار سال یکی از آثار تاریخی منحصر به فرد منطقه به حساب می آید. لذا جای دارد سازمان میراث فرهنگی هرچه زودتر نسبت به مرمت و نگهداری آن اقدام کند. آدرس : در پنج کیلومتری شمال شهر بروجرد و بر فراز تپه های مشرف بر شهر واقع شده است. (منبع: (http://www.tourofpersia.com

امامزاده قاسم

نسب : این مکان محل دفن حسن و محمد فرزندان شاه چراغ ابن موسی بن جعفر میباشد . توضیحات : آرامگاه این امام در محل 17شهریور در جنوب شرقی بروجرد واقع است بر اساس نوشته ای که بر روی سنگ کوچکی که در بالا صحن قرار دارد این مکان محل دفن حسن و محمد فرزندان شاه چراغ ابن موسی بن جعفر میباشد آدرس : آرامگاه این امام در محل 17شهریور در جنوب شرقی بروجرد واقع است. (منبع: http://www.morahem.com)

مقبره شاه‌زاده ابوالحسن

نسب : نسبت امام‌زاده با چند واسطه به امام سجاد (ع) می‌رسد که مورد تردید است. مساحت : مقبره ، شامل یک صحن کوچک و ایوانی مربع شکل به ابعاد 5/4 ×5/4 متر است. حرم مقبره هشت ضلعی است که تاق آن شش متر ارتفاع دارد. توضیحات : در محله میر بروجرد ، مقبره‌ای قرار دارد که ساختمان آن تجدید بنا شده و به شاه‌زاده ابوالحسن مشهور است. مقبره ، شامل یک صحن کوچک و ایوانی مربع شکل به ابعاد 5/4 ×5/4 متر است. حرم مقبره هشت ضلعی است که تاق آن شش متر ارتفاع دارد. در وسط آن ، دو ضریح چوبی و آهنی وجود دارد و در میان آن‌ها قبر قرار گرفته است. روی این قبر ، سنگی از مرمر سفید به اندازه 33 ×86 سانتی‌متر قرار دارد که در وسط آن نام صاحب قبر نوشته شده است. نسبت امام‌زاده با چند واسطه به امام سجاد (ع) می‌رسد که مورد تردید است. هم‌چنین درخصوص ساخت بنا ، آن را به حموله - وزیر سلسله قره‌قویونلو - نسبت می‌دهند. آدرس : در محله میر بروجرد واقع شده است. (منبع: ناشناس)

امامزاده جعفر

نسب : شخص مدفون در این محل را از نوادگان امام موسی کاظم (ع) ذکر کرده‌اند اما در کتاب جغرافیای بروجرد به نقل از منتقل الطالبین آمده «ابو القاسم جعفر بن حسین بن علی بن حسن المکفوف ابن حسن الافطس ابن علی بن زین العابدین» که جد ششم آن را حضرت سجاد (ع) امام چهارم شیعیان می‌داند. توضیحات : این بنای مذهبی -تاریخی در محله دودانگه و از قدیمی‌ترین محلات شهر ساخته شده که در میان عامه مردم از احترام و اعتبار قابل توجهی برخوردار است.«شخص مدفون در این محل را از نوادگان امام موسی کاظم (ع) ذکر کرده‌اند اما در کتاب جغرافیای بروجرد به نقل از منتقل الطالبین آمده «ابو القاسم جعفر بن حسین بن علی بن حسن المکفوف ابن حسن الافطس ابن علی بن زین العابدین» که جد ششم آن را حضرت سجاد (ع) امام چهارم شیعیان می‌داند» بنای امام زاده جعفر دارای سه دوره متفاوت تاریخی و معماری است که متعلقات آن شامل سر در ورودی، حیاط ایوان رواق، شبستان و فضای گنبد خانه می‌باشد. قدیمترین بخش بنا فضای گنبد خانه و مقبره است که احتمالاً بر روی بنای قدیمی‌تر مربوط به دوره قبل ساخته شده وزمان ساخت آن قرون 8 و 9 ه ق یعنی دوره ایلخانی می‌باشد. این قسمت که در ابتدا به صورت منفرد بوده شامل یک ایوان ورودی با دو حجره کوچک در طرفین آن است. بخش گنبد خانه و مقبره به صورت هشت ضلعی است که در تمامی اضلاع هشتگانه آن ورودی‌ها و خروجی‌هایی وجود دارد که به یک اتاق کوچک راه پیدا می کند. شاخصه اصلی بنا گنبد آن است که به صورت پوسته و از نوع رک پله پله (اورجین) شبیه به گنبد دانیال نبی در شوش می‌باشد. این بنا در دوره صفویه الحاقات و تعمیراتی که از جمله ورودی اصلی بنا و شبستانی که در شرق و شمال قسمت گنبد خانه می‌باشد می‌توان اشاره نمود. بنای مذکور در اوایل دوره قاجار و در زمان محمد تقی خان رازانی حاکم وقت بروجرد نیز تعمیر و الحاقاتی داشته که یک کتیبه سنگی در کنار ایوان ورودی مقبره در این رابطه نصب شده است. از جمله الحاقات این دوره ساختن چهار ایوان صفه مانند که (احتمالاً نوعی محل برای استراحت زائرین بود) در طرفین ایوان ورودی بنا و جهات شمالی وجنوبی حیاط می‌باشد که پوشش سقف و جنس ستونهای آن چوبی است.لازم به ذکر است که بنا دارای دو در منبت کاری بسیار نفیس منفوش به تاریخهای 937 و 1203 هـ در قسمت گنبد خانه می‌باشد. به استناد کتیبه‌های موجود این امامزاده، فرزند امام

موسی کاظم(ع) است، اما برخی از منابع و متون تاریخی با پنج واسطه نسبت این امامزاده را به امام سجاد(ع) مرتبط می‌دانند. گنبد هرمی شکل این آرامگاه نمونه‌ای بسیار زیبا از هنر و معماری عهد سلجوقی است. داخل هرم هشت ضلعی و در وسط آن معجری از چوب و ورشو ساخته شده است و معجر روی قبری که شش پله پایینتر از هرم است، قرار دارد. طبقات این بقعه به‌غیر از مخروط انتهایی 18 طبقه است. ابعاد زیر بنا 22 در 20 و ارتفاع آن 20 متر است و سقف آن روپوش و مصالح به‌کار رفته در ساخت آن آجر، کاشی و داخل بنا آیینه کاری است. بر روی درب کنده‌کاری شده بقعه آیاتی از قرآن حکاکی شده است. این مقبره در سال 1208 به فرمان «تقی خان»، حاکم بروجرد تعمیر و مرمت شده است. بقعه امامزاده جعفر بروجرد مربوط به دوره سلجوقی (717 هجری قمری) و به شماره 1885 در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است.
آدرس : این بنای مذهبی –تاریخی در محله دودانگه و از قدیمی‌ترین محلات شهر بروجرد ساخته شده است. (منبع: http://www.tourofpersia.com)

خرم آباد

بخش مرکزی

مقبره حیات الغیب

نسب : شجره نامه‌ای در دست سادات حیات‌الغیب وجود دارد و متن آن نیز بر روی سنگ قبر جدید نوشته شده که متن آن چنین است: «یعرف ابن الحیات الغیب و کان من العلما و قبره فی لرستان ابی‌القاسم محمد معروف به ابی الحیان الغیب بن احمد بن رضی‌الدین بن احمد بن موسی بن حسین بن ابراهیم بن حسن بن احمد بن ماجدین معد بن اسماعیل بن یحیی بن ابی یحیی محمد الزاهد معروف به شاه مححو بن ابی جعفر احمد الزاهد بن تاج‌الدین ابراهیم المجاب بن محمد العابد الامام موسی کاظم(ع)». توضیحات : مقبره «حیات‌الغیب» در دهکده‌ای به همین نام در 45 کیلومتری جنوب غربی خرم‌آباد و در مسیر جاده خرم‌آباد به اهواز واقع شده است. این مقبره بر ساحل شمال غربی رود کشکان و بر بالای تپه‌ای سنگی قرار دارد و از دو بنای مجاور هم تشکیل شده که بنای بزرگتر به مقبره حیات‌الغیب و بنای کوچکتر به گنبد الیاس مشهور است. شجره نامه‌ای در دست سادات حیات‌الغیب وجود دارد و متن آن نیز بر روی سنگ قبر جدید نوشته شده که متن آن چنین است: «یعرف ابن الحیات الغیب و کان من العلما و قبره فی لرستان ابی‌القاسم محمد معروف به ابی الحیان الغیب بن احمد بن رضی‌الدین بن احمد بن موسی بن حسین بن ابراهیم بن حسن بن احمد بن ماجدین معد بن اسماعیل بن یحیی بن ابی یحیی محمد الزاهد معروف به شاه مححو بن ابی جعفر احمد الزاهد بن تاج‌الدین ابراهیم المجاب بن محمد العابد الامام موسی کاظم(ع)». بر اساس کتیبه سنگی موجود در مقبره می‌توان تاریخ ساخت بنا را به دوره قاجاریه نسبت داد. در سال 1845 بارون دوبد برای اولین بار از این مقبره بازدید به‌عمل آورد، علی محمد ساکی و حمید ایزدپناه و ویلسن نیز از این بقعه نام برده‌اند و در دایرةالمعارف بناهای آرامگاهی نیز از این بقعه یاد شده است. در ساختمان حیات‌الغیب ابتدا مقبره الیاس به صورت مجزا ساخته شده و سپس مقبره حیات‌الغیب در جنب بنا احداث شده و در دوره قاجاریه ورودی آنها در هم ادغام شده است. برای ایجاد گنبد طرح مربع شکل بنا توسط چهار فیلپوش و چهار طاق نما در وسط آن‌ها به هشت ضلعی تبدیل شده است از این مرحله به بعد با اجرای یک کاربندی روی این طاق‌ها زمینه دایره گنبد شکل گرفته سپس گنبد را روی آن برپا ساخته‌اند. بر اساس کتیبه سنگی موجود در مقبره می‌توان تاریخ ساخت بنا را به دوره قاجاریه نسبت داد. در سال 1845 بارون دوبد برای اولین بار از این مقبره بازدید به‌عمل آورد، علی محمد ساکی و حمید ایزدپناه و ویلسن نیز از این

بقعه نام برده‌اند و در دایرةالمعارف بناهای آرامگاهی نیز از این بقعه یاد شده است. در سمت شرقی امامزاده حیات‌الغیب، مقبره الیاس واقع شده است که بنای الیاس نیز فاقد کتیبه تاریخی و نام بانی است. ایزدپناه این مقبره را متعلق به شهاب‌الدین الیاس از حکمرانان اتابکان لر کوچک می‌داند. مقبره از گنبدخانه و سرداب تشکیل شده است، این بنا بر نقشه چهار ضلعی شکل گرفته و دارای گنبد مخروطی است. راه ورود به مقبره الیاس به دو صورت امکان پذیر است یک راه از درون مقبره حیات‌الغیب و راه دوم از طریق ایوان مقبره حیات‌الغیب که توسط یک دهلیز به درون مقبره الیاس مرتبط می‌گردد و این دو راه در مقابل ورودی مقبره الیاس به هم می‌پیوندد. آدرس : مقبره «حیات‌الغیب» در دهکده‌ای به همین نام در 45 کیلومتری جنوب غربی خرم‌آباد و در مسیر جاده خرم‌آباد به اهواز واقع شده است. (منبع: http://www.tourofpersia.com)

مقبره امامزادگان(دو برادران)

نسب : به اعتقاد مردم خرم‌آباد این قبور متعلق به دو برادر به نام‌های ابوالوفا و سیدعلی بوده که از اعقاب امام موسی کاظم(ع) به شمار می‌آیند. توضیحات : در غرب شهر خرم‌آباد مقبره‌ای است که در گویش محلی به آن (دو براره) می‌گویند، این مقبره در حد وسط دو چشمه پر آب به نام‌های گرداب سنگی و بردینه قرار گرفته است. از این مقبره نسب نامه‌ای به دست نیامده است این مقبره دارای بنای قدیمی بوده که در سال 1373 هجری شمسی تخریب و بنای نوساز به جای آن احداث گردیده است. به اعتقاد مردم خرم‌آباد این قبور متعلق به دو برادر به نام‌های ابوالوفا و سیدعلی بوده که از اعقاب امام موسی کاظم(ع) به شمار می‌آیند، در سالهای اخیر حفاران غیر مجاز کتیبه‌ای از این مقبره بدست آوردند که توسط میراث فرهنگی لرستان ضبط شده است این کتیبه در موزه قلعه فلک‌الافلاک نگهداری می‌شود. متن کتیبه ناقص است با این وجود می‌توان در سطر اول نام رشید معین را مشاهده کرد و در سطر سوم تاریخ کتیبه به سال سنه اربع و خمس و ستمائه (654) ذکر شده است. در کتاب جغرافیای لرستان که در سال 1300 ه.ق نوشته شده است از این بنا نام برده شده است همچنین علی محمد ساکی از این بنا نام برده است، نمای قدیمی این بنا برای اولین بار توسط حمید ایزدپناه مورد توصیف قرار گرفته است. بنای قدیمی در سالهای اخیر تخریب و بنای نوسازی به جای آن احداث شده است از بنای قدیمی تصویری به دست نیامده ولی حمید ایزدپناه این بنا را در سال 1350 مورد بازدید قرار داده است و این بنا را این‌گونه توصیف کرده است: مقبره دو برادران تمامی آن با آجر ساخته شده است در جلوی آن کفش‌کنی است به طول 4 متر و به عرض 2 متر و ارتفاع گنبد نزدیک به 8 متر است در داخل مقبره دو قبر در کنار هم دیده می‌شود که روی هر یک ضریح چوبی قرار دارد به گفته متولی قبر دو گلدسته در جلوی بنای قدیمی قرار داشته که اینک تخریب شده‌اند. در داخل بنای نوساز دو برادران که در سال‌های اخیر ساخته شده دو قبر دیده می‌شود که مقبره شمالی مربوط به سید ابوالوفاء و سنگ قبر آن به ابعاد 60 در 164 و به فاصله 65/5 متری جنوب آن قبر دیگری که مربوط به سیدعلی می‌باشد قرار دارد که ابعاد آن 164 در 60 است گفته می‌شود قبل از مرمت‌های اخیر دو سنگ افراشته بر بالای سر قبور وجود داشته که بر سطح آن‌ها تصاویری از شمشیر و غیره حک شده که اکنون از بین رفته‌اند طی سال گذشته به همت اداره کل اوقاف و امور خیریه

استان و همکاری یکی از بانوان خیر خرم‌آباد دو ضریح برای این قبور ساخته شده است. آدرس : در غرب شهر خرم‌آباد واقع شده است. (منبع: http://www.tourofpersia.com)

حرم امامزاده زید بن علی

مساحت : حریم مقبره شش هزار مترمربع وسعت دارد. توضیحات : در حال حاضر حریم حرم مطهر امام زاده زید بن علی(ع) خرم آباد توسط مغازه های تجاری احاطه شده است که در صورت آزادسازی حریم این بقعه می توان فرصتی جدید برای توسعه گردشگری مذهبی در خرم آباد خلق کرد. حریم مقبره شش هزار مترمربع وسعت دارد که در گذشته گورستان بوده است. در میان این زمین، مقبره‌ای وجود دارد که آیات و کلمات مقدس را با خط نسخ و به طور برجسته بر آن نقش کرده‌اند. روی لبه شرقی مقبره ، نام استادکار نجار و تاریخ احداث آن آمده است. بنای کنونی مقبره به سال 1307 هجری قمری مربوط می‌شود. براساس سنگ نبشته بنا که به خط کوفی است، این مقبره در سال 404 هجری قمری به فرمان بدر بن حسنویه ساخته شده و به زید بن علی بن حسین بن علی بن طالب (ع) تعلق دارد. بنای مقبره، هشت ضلعی است که چهار ضلع اصلی دارد و هر یک از این اضلاع نیز به ضلع‌های کوچک‌تری تقسیم شده‌اند. تمام بنای امام زاده زید بن علی خرم آباد از آجر ساخته شده است. صندوقی چوبی و قهوه‌ای رنگ با نقوش زیبای کنده‌کاری شده، روی قبر جای گرفته است.در هر دو گلدسته مقبره نیز پله‌هایی برای رفتن به پشت‌بام کار گذاشته شده‌اند. آدرس : adress (منبع: http://www.niazerooz.com)

امامزاده زید بن علی

نسب : nasab مساحت : masahat توضیحات : مقبره دارای دو گلدسته مدور آجری در دو طرف می باشد که با کاشیهای زیبائی که کلماتی مقدس بر آن نوشته شده مزین گردیده است.درب اصلی حرم از چوبی مخصوص و به شکل زیبائی ساخته شده و آیات و کلمات مقدس با خط نسخ و به طور برجسته بر آن نقش گردیده است. در حال حاضر به دلیل قرارگیری این امام زاده در مرکز بازار شهر خرم آباد حریم این بقعه به وسیله مغازه هایی احاطه شده است که برای توسعه گردشگری مذهبی در خرم آباد نیاز به آزاد سازی حریم این بنا است. مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان لرستان در این رابطه در گفتگو با خبرنگار مهر در خرم آباد در سخنانی با تاکید بر آزاد سازی اطراف بقعه متبرکه امامزاده زید ابن علی(ع) در شهرستان خرم آباد اظهار داشت: حدود یک سال و نیم است که این منطقه به عنوان منطقه موقوفه شناسایی شده است که با این اوصاف باید مغازه های اطراف این امام زاده در اختیار اداره کل اوقاف و امور خیریه قرار داده شد. حجت الاسلام محمد محمدی با بیان اینکه در حال حاضر تعداد 110 مغازه در اطراف این امامزاده قرار دارند که باید تخریب شوند، خاطر نشان کرد: طرح پیشنهادی آزاد سازی اطراف امام زاده زید ابن علی(ع) خرم آباد برای سفر سوم هیئت دولت تهیه شده است. وی با اشاره به اعتبار مورد نیاز برای آزاد سازی و تملک زمین های اطراف حرم امامزاده زید ابن علی(ع) شهرستان خرم آباد عنوان کرد: اعتبار مورد نیاز برای تملک زمین های اطراف این امام زاده حدود 60 میلیارد تومان است. مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان لرستان با تاکید بر آزاد سازی اطراف حرم امام زاده زید ابن علی شهرستان خرم آباد بیان داشت: ما امیدواریم در صورت تخصیص اعتبارات مورد نیاز برای آزاد سازی اطراف این حرم بتوانیم به صورت فاز بندی کارهای مربوط به آن را هر چه زودتر شروع کنیم. آدرس : در مرکز بازار شهر خرم آباد واقع شده است.

شهنشاه (بقعه شجاع‌الدین خورشید)

توضیحات : در 20 کیلومتری جنوب خرم‌آباد ، روستایی سرسبز وجود دارد که روی کوه «پهنامیل» و «کوس» قرار دارد و به گوشه یا گوشه شهنشاه مشهور است. در این روستا نقطه‌ای وجود دارد که بنا به روایتی محل دفن شجاع‌الدین خورشید از اتابکان لر کوچک است. در میان مقبره ، گوری قرار دارد که روی آن ، صندوقی چوبی با کنده کاری فراوان گذاشته شده است. نقش‌های صندوق ، کثیرالاضلاع‌های به هم پیوسته است. ارتفاع گنبد 12 متر و دارای دو جداره آجری است؛ ولی مصالح دیوارهای آن از سنگ و گچ است. در کنار مقبره یک گورستان قدیمی وجود دارد که در آن سنگ قبرهای متعدد به شکل‌های مختلف دیده می‌شود. روی این قبرها ، آیاتی از قرآن کریم و کلمات مقدس به طور برجسته و با خط خوش کوفی کنده‌کاری شده است. آدرس : در 20 کیلومتری جنوب خرم‌آباد واقع شده است. (منبع: http://vista.ir/content)

مقبره پیر شمس‌الدین

نسب : از فرزندان امام موسی کاظم (ع) می باشد. توضیحات : در شمال دهستان «تشکن» ، بر دامنه‌های «سفیدکوه» ، گوری موسوم به «پیر شمس‌الدین» وجود دارد که زیارتگاه اهالی است. در اطراف این مقبره ، آثار یک بنای سنگی دیده می‌شود که نشان می‌دهد اینجا در گذشته مقبره‌ای بوده که به مرور زمان ویران شده است. صاحب قبر ، «شمس‌الدین بن علی بن محمد بن احمد» ، از فرزندان امام موسی کاظم (ع) بوده و مورد احترام مردم می‌باشد. آدرس : در شمال دهستان «تشکن» ، بر دامنه‌های «سفیدکوه» ، واقع شده است. (منبع: http://vista.ir/content)

بقعه شاه‌زاده احمد (شاه‌چراغ)

نسب : صاحب قبر را به شاه‌چراغ از فرزندان امام موسی کاظم (ع) منسوب می‌دانند. توضیحات : این امام‌زاده در روستای مازو از شهرستان خرم‌آباد واقع شده و به نام‌های «گگ‌احمد» و «سیداحمد» نیز معروف است. صاحب قبر را به شاه‌چراغ از فرزندان امام موسی کاظم (ع) منسوب می‌دانند. بنای مقبره ، چهارگوش است و گنبد هرمی آن ، 10 ترک دارد. بلندی آن نزدیک به 14 متر است که قندیلی از طلا به وزن 200 مثقال بر فراز آن نصب شده است. درِ ورودی مقبره ، شمالی است و دو گلدسته? کوچک آجری دارد. طول و عرض کفش‌کن پنج متر است. روی قبر ، ضریحی چوبی کار گذاشته شده است. خادمان این امام‌زاده ، عمامه‌ای قرمز بر سر دارند و معتقدند که شاه‌زاده احمد در زمان حیات خویش ، هرگاه خشمگین می‌شد ، شال قرمز به کمر می‌بست. براساس سنتی که از گذشته برجای مانده ، اگر بین طوایف یا ایلات منطقه نزاعی در گیرد ، خادمان امام‌زاده ، عَلَم مخصوص را به میان آنان می‌برند و مردم به حرمت این علم و به احترام «شاه‌چراغ» ، از جنگ و برادرکشی دست برمی‌دارند. خادمان امام‌زاده ، چوبی مخصوص به رنگ قهوه‌ای و به شکل عدد «نه» می‌سازند. این چوب «آسا» نام دارد و روی آن ، آیات و کلمات مقدس کنده‌کاری شده است. این چوب را مردم روستاها می‌خرند و به عنوان تبرک در خانه خود نگهداری می کنند. آدرس : این امام‌زاده در روستای مازو از شهرستان خرم‌آباد واقع شده است. (منبع: http://vista.ir/content)

الیگودرز

بخش مرکزی

امامزاده محمدبن حسن(ع) مومد حسن

نسب : ایشان از فرزندان امام حسن مجتبی (ع) می باشد. توضیحات : امام زاده با کرامت محمدبن حسن (مومد حسن ع) که سالانه دهها هزار نفر را از نقاط مختلف به سوی خود جذ ب می نماید و در روستای اینوه واقع می باشد از فرزندان امام حسن مجتبی (ع) میباشد.امامزاده محمدبن حسن(ع)که ارادتمندان زیادی در الیگودرز و شهرهای همجوار دارد هر ساله پذیرای زائران زیادی است که به عشق این امامزاده والا مقام مسافت بسیار زیادی را طی می کنند. این امامزاده که موجزات و کرامات زیادی از ایشان نقل می شود در چند کیلومتری شهرستان الیگودرز واقع است این مسافت مسیری کوهستانی و پیچ در پیچ و بسیار خطرناک است که متاسفانه جان بسیاری از زائران این امام زاده را به دلیل سقوط به دره و تصادف گرفته است و این مسیر که نیمی از آن هنوز هم بصورت خاکی است نیازمند توجه مسئولین ذی ربط می باشد.زیبایی های طبعی واقع در مسیر از طبیعت سر سبز گرفته تا آبشار های کوچک و بسیار زیبا جلوه ی خاص و غیر قابل توصیفی را به این منطقه بخشیده که زبان از توصیف واقعی آن عاجز است. در انتهای جاده تا خود امامزاده تقریبا نیم ساعت هم پیاده باید رفت . گذر از یک دره ی تنگ مشکل ترین قسمت آن است.بعد از عبور از دره و سرازیر شدن به یک زمین هموار می رسید که حرم در انتهای این زمین و نزدیک رودی است که از کوههای اطراف سر چشمه می گیرد.کوهای اطراف پوشیده از درختان بلوط می باشد .ساختمان حرم بافت قدیمی خود را دارد که بسیار کوچک است. معمولا جلوی در ورودی ترافیک شدیدی بوجود می آید. با توجه به نذورات و کمک های نقدی و غیر نقدی فراوانی که به حرم می شود در اطراف امامزاده تقریبا هیچ گونه امکانات رفاهی برای زائرین فراهم نشده است این امر مشکلات زیادی را برای زائرین به همراه دارد.نذورات زائرین توسط ارگان مربوطه جمع آوری می شود که متاسفانه به نظر میرسد این کمکها اصلا صرف تجهیز و بازسازی خود حرم امامزاده نمی شود.ولی با این همه هر ساله هزاران نفر به زیارت ایشان می روند. نمونه کوچک ارادتمندی این مردم را می توان در (یا مومد حسن) هایی که روی خودرو های خود می نویسند. به گزارش خبرنگار ایرنا زیارتگاه 'امامزاده محمد بن حسن' که یکی از مکان‌های زیارتی و گردشگری شهرستان الیگودرز است همه ساله میزبان گردشگران و ارادتمندان به خاندان عصمت و طهارت از مناطق مختلف لرستان و سایر نقاط کشور بوده که در فاصله 130

کیلومتری از شهر الیگودرز واقع است. یکی از زائران این زیارتگاه که به همراه خانواده و به سختی خود را به این مکان زیارتی رسانده در گفت وگو با خبرنگار ایرنا با انتقاد از کم توجهی مسوولان ذیربط به اماکن زیارتی استان لرستان گفت: زیارتگاه 'محمدبن حسن' که مردم استان لرستان ارادت خاصی نسبت به آن دارند مورد بی مهری قرار گرفته و در وضعیت بسیار بدی بسر می برد. وی افزود: بنای این زیارتگاه در حال تخریب است و نیاز به مرمت فوری دارد ضمن اینکه محوطه اطراف آن نیز که محل اسکان زائران می باشد نیز از وضعیت مناسبی برخوردار نبوده و زائرانی که از مناطق دور خود را به این مکان می رسانند در وضعیت بسیار بدی باید شبی را در این منطقه بسر برند. ' اصغر دریکوند ' یکی دیگر از زائران این مکان متبرکه نیز گفت : به دلیل نبود امکانات و زیر ساخت های لازم در اطراف زیارتگاه ، زائران ناچارند با پرداخت مبلغی گزاف بعضا بیش از 500 هزار ریال برای یک شب اسکان به اهالی منطقه پرداخت نمایند که پرداخت این هزینه از عهده بسیاری بر نمی آید. وی افزود: احداث جاده دسترسی به این مکان زیارتی اقدام قابل قبول و در خور تحسینی است چرا که تا پیش از این دسترسی به این زیارتگاه به سختی و با پیاده روی سخت میسر بود اما جا دارد تا نسبت به ساماندهی محوطه این بنای زیارتی و مرمت بنا نیز اقدام شود. این زائر همچنین افزود:زائرانی که به قصد زیارت با سختی خود را به این مکان می رسانند باید در محلی نامناسب با حداقل امکانات در محوطه اطراف آرامگاه اطراق نمایند. یکی دیگر از زائران نیز بیان داشت: به دلیل کمبود امکانات و فضای نامناسب در اطراف زیارتگاه بسیاری از زائران شب را در درون خودروها سپری کرده و خانواده ها از این بابت با مشکل مواجه هستند. وی خواستار رسیدگی به این مکان زیارتی از سوی اداره کل اوقاف و امور خیریه لرستان با توجه به استقبال گسترده مردم از این مکان زیارتی شد و اظهار داشت : بنای امامزاده محمد بن حسن با وجود بازدیدکنندگان بسیار همچنان بافتی قدیمی و فرسوده دا شته و آرامگاه تنها ازیک اتاق بسیار کوچک تشکیل شده که مصالح به کار رفته در ساخت آن خشت وگل است. وی اظهار داشت:ساختمان آرامگاه این امامزاده تقریباً هیچ گونه امکانات رفاهی ندارد. طرح راه شکافی محور ارتباطی و دسترسی امامزاده محمد بن حسن شهرستان الیگودرز با هدف تسهیل در تردد و سفر زایرین این بقعه متبرکه، مدتی پیش با حضور استاندار لرستان به بهره برداری رسید. بخشی از مسیر منتهی به امامزاده، فاقد راه بود که با تأکید استاندار در خصوص ایجاد راه و مناسب سازی این مسیر با بازدیدهای مکرر به منظور تسهیل در تردد مردم ، بقیه مسیر هم راه شکافی شد. این مسیر حدود هفت کیلومتر است که نقش موثری در تسهیل تردد برای حضور و

دسترسی به این بقعه متبرکه دارد و عملیات تسطیع و آسفالت این محور نیز به زودی انجام خواهد شد. معاون فرهنگی اداره کل اوقاف و امور خیریه استان لرستان در گفت و گو با خبر نگار ایرنا اظهار داشت: زیارتگاه امامزاده محمد بن حسن بدلیل صعب العبور بودن توسعه نیافته و هم اکنون با مساعدت استاندار لرستان و احداث جاده مناسب و توسعه زیر ساخت های آب و برق و اجرای طر ح هادی دسترسی به آن آغاز شده و عملیات ساماندهی این مکان زیارتی و نیز محوطه اطراف آن در دست انجام است. حجت الاسلام 'محمدجواد عباس زاده' افزود: احداث بارگاه و ساختمان جدید برای امام زاده ، سرویس های بهداشتی و زائر سرا بزودی از محل نذورات امامزاده آغاز خواهد شد. وی گفت: دسترسی به این مکان زیارتی کوهستانی با ساخت راه در زمستان سال 89 امکان پذیر شده است، ضمن اینکه عملیات اجرایی فراهم کردن زیر ساخت های لازم برای این مکان زارتی شامل تامین برق و آب نیز در حال انجام است. حجت الاسلام عباس زاده اظهار امیدواری کرد :با فراهم شدن این زیر ساخت ها به زودی شاهد سهولت دسترسی زائران به این مکان زیارتی و نیز استقرار آنها در محل باشیم. راهنمای مسیر امامزاده محمد ابن حسن(مومدحسن)الیگودرز هادی حاتمی ـ پایگاه خبری لرنا :در دل کوه های سر به فلک کشیده بخش زلقی الیگودرز و در دهستان زلقی غربی به مرکزیت پرچل حرم امامزاده ای وجود دارد که دلهای مریدان زیادی از سراسر کشور را هر ساله به خصوص در فصل تابستان به خود جذب می کند .حرم مقدس امامزاده محمد ابن حسن که به قول مردم محلی مومد حسن گفته می شود، امروزه پذیرای مسافران زیادی از سرتاسر ایران به خصوص استان های مرکزی، اصفهان و خوزستان است .هرچند با احداث مسافرخانه ها و سرویس های رفاهی دیگر برای زائران وضعیت رسیدگی به مسافران بهتر شده است، ولی بازهم امکانات موجود برای پذیرایی از چند صد و گاهی بیش از هزار زائری که به برای زیارات امامزاده می آیند کافی نیست برای زیارت این سید بزرگوار باید ابتدا از شرکت های مسافربری موجود در شهر الیگودرز یک مینی بوس یا یک اتوموبیل شاسی بلند کرایه کرد. البته می توان با اتوموبیل شخصی نیز به منطقه سفر کرد ولی ما پیشنهاد می کنیم از این کار صرف نظر کنید: زیرا مسیر صعب العبور و رانندگی در آن برای رانندگان نا آشنا با مسیر مشکل است . ولی ما بر حسب وظیفه میهمان نوازی راهنمای مسیر را در اختیار شما قرار می دهیم . پس از خروج ازشهر الیگودرز به سمت محور اصفهان حرکت می کنید و پس چند کیلومتر کوتاه به سه راهی(شول آباد بزنوید) می رسید که تابلوی بزرگ سد رودبار لرستان در کنار آن قرار دارد ،به سمت جاده فرعی (شول آباد بزنوید) از جاده اصلی خارج می شوید ،پس از عبور

از روستاهای جوشان و ززم به روستای برم و پس از فاصله کوتاهی خان آباد می رسید. سد زیبای برم ـ خان آباد در کنار شما قرار دارد. پس ازخان آباد دو جاده در رو به روی شما قرار دارد :جاده ای که به سمت غرب می رود (سمت راست) جاده زز و ماهرو و دریاچه گهر و جاده سمت چپ محور بزنوید است (تابلو دیگری از سد رودبار سر دوراهی نصب شده است.) شما به سمت بزنوید حر کت می کنید . چند محور فرعی ازجمله محور دورک (محور باغ و سکانه) و محور مکدین ها در راه شما قرار دارد ولی شما همان مسیر قبلی را ادامه دهید تا به گردنه آبشار می رسید . گردنه آبشار در گوگل ارث جاده ای پر پیچ و خم که تا انتهای دره ای میرود و سپس بالا می آید. پیشنهاد می کنیم در پایین دره توقف کوتاهی داشته باشید تا هم از آبشار آب سفید دیدن نمایید و هم استراحتی کرده باشید. آبشار آب سفید پس از عبور از گردنه آبشار و طی مسیری از کنار چند کوه از قالی کوه در میان بهمن گیر ها و عبور ازگردنه نمک(در این منطقه منابع استفاده نشده نمک وجود دارد) به دوراهی می رسید که به آن گله موئه میگویند بازهم دو محور در روبه روی شما قرار دارد محور سمت چپ که به سمت ارتفاعات است به کارگاه سد رودبار سد می رود و محور سمت راست به طرف روستای بزنوید و کمپ گله موئه شما از محور سمت راست حرکت می کنید. پس از عبور جاده در میان درختان بلوط به روستای توتکان مرکز منطقه بزنوید و بخش بشارت می رسید. گورستان زیبای شیران سنگی در ابتدای روستا قرار دارد در ابتدای روستا دو محور قرار دارد که محور مستقیم به داخل روستا و به طرف رودخانه رودبار و روستاهای پاخیمه گاه ، دستگرد و مبارک آباد و آبشار وارک و آبشار تیندر میرود و محور سمت راست به سمت پرچل و دره چین و امامزاده محمد ابن حسن (ع) شما از محور سمت راست حرکت می کنید. برای اطمینان بیشتر می توانید از اهالی سوال کنید از اینجا به بعد جاده خاکی می شود پس از طی مسافتی کوتاهی به چایخانه های بین راهی بزنوید می رسید که می توانند استراحتگاه دوم شما باشند از توتکان که عبور می کنید جاده در دشتی کوچک قرار می گیرد. نمایی از دشت مذکور بالای روستای توتکان جاده در وسط دشت مشخص است و سپس از کوهی بالا می رود بعد از آن به روستایی غیر متمرکز می رسد به نام سرقلعه که اهالی آنجا هم اقدام به ساخت چند استراحتگاه بین راهی کوچک کرده اند. از آنجا که عبور می کنید پس از گذشت جاده در میان جنگل های بلوط دره تاریک، به منطقه سه پلان می رسید. در آنجا نیز استراحتگاه هایی توسط اهالی فراهم شده است . دره تاریک پس از مدتی عبور از منطقه جاده با شیب نسبتا زیاد و طولانی به سمت بالا حرکت می کند در ابتدای سربالایی آبشار زیبایی در کنار جاده قراردارد و در پایان سربالایی دو تالاب کوچک در کنار

جاده قرار دارد که اهالی روستای چالشیر برای مصارف کشاورزی و دامداری از آنها استفاده می کنند . بعد از طی مسافتی به بالای دره ای می رسید که اتوموبیل های زائرین را در پایین دره مشاهده می کنید ولی صبر کنید هنوز پایان راه نیست با اتوموبیل که حرکت می کنید اینبار به سه راهی پرچل می رسید ،محور سمت راست به پرچل و محور سمت چپ به سمت امامزاده می رسد پس از انتخاب محور سمت چپ عبور از جاده ای پر پیچ و خم که حدودا ?? دقیقه (از سه راهی پرچل) طول میکشد به دره ای میرسید که دیگر باید توقف کنید و پیاده شوید حرکت از الیگودرز تا اینجا تقریبا ? ساعت طول می کشد بقیه مسیر را باید پیاده از میان دره ای زیبا که جوی بار کوچکی در آن در جریان است طی کنید .آبشار های امامزاده در پشت سر شما و در مسیر آب قرار دارد پس از طی مسیری کوتاه به آب مراد می رسید آب مراد نام چشمه ای کم آب است که از بالای صخره به پایین میریزد . سپس طی مسیری دیگر (مسیر پیاده روی ?? تا ?? دقیقه طول میکشد)گنبد امامزاده در مقابل شما می درخشد . بازسازی بقعه محمد بن حسن الیگودرز با کندی انجام می‌شود گروه فرهنگ و هنر: بازسازی بقعه متبرکه امام‌زاده محمد بن حسن الیگودرز به‌دلیل صعب‌العبور بودن منطقه به کندی انجام می‌شود «مهرداد توکلی»، مدیر اوقاف و امور خیریه الیگودرز در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) شعبه لرستان از وجود 25 بقعه متبرکه در شهرستان الیگودرز خبر داد و گفت: بقعه امام‌زاده محمد بن حسن از نوادگان امام حسن مجتبی(ع) یکی از بقاع متبرکه الیگودرز است که به‌دلیل واقع شدن در کوههای صعب‌العبور این شهرستان و نداشتن راه دسترسی انجام فعالیت‌های عمرانی و بازسازی آن بر اساس طرح جامع با مشکل مواجه شده است. وی افزود: در صورتی‌که راه دسترسی به بقعه متبرکه امام‌زاده محمد بن حسن فراهم شود می‌توانیم عملیات بازسازی این بقعه متبرکه براساس طرح جامع را سرعت دهیم. توکلی با اشاره به این‌که طرح جامع بقعه امام‌زاده محمدبن حسن به مساحت 2 هزار مترمربع شامل زائرسرا، صحن، حرم، کتابخانه، سالن اجتماعات و حسینیه است، تصریح کرد: خیرین و مردم استان می‌توانند کمک‌های خود برای بازسازی این بقعه متبرکه را به حساب 89869 بانک تجارت شعبه مرکزی الیگودرز واریز کنند. آدرس : این امامزاده در روستای اینوه شهرستان الیگودرز واقع می باشد (منبع: http://isavand.blogfa.com/post-30.aspx)

کوهدشت

بخش مرکزی

مقبره امامزاده محمد(ع)

نسب : یکی از نوادگان امام موسی بن جعفر(ع) می باشد. توضیحات : بقعه شاهزاده محمد در 40 کیلومتری شهرستان کوهدشت در منتهی الیه استان لرستان در میان شهری به نام درب گنبد واقع شده است که در ایام مختلف سال پذیرای زائران زیادی از غرب کشور است. به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) شعبه لرستان، درب گنبد امامزاده محمد(ع) که بنام شاهزاده محمد(ع) برای همگان معروف است یکی از نوادگان امام موسی بن جعفر(ع) است که این امامزاده در منتهی الیه غرب استان لرستان و غرب شهرستان کوهدشت در جنوب رودخانه سیمره و در دامنه فیروز کوه از رشته کوه‌های زاگرس واقع شده که این مکان به شهر درب گنبد امامزاده محمد (شاهزاده محمد(ع)) معروف است. این امامزاده تقریباً برای کل غرب کشور شناخته شده است و مردم برای زیارت و سیاحت به‌خصوص در ایام عید نوروز به این مکان مقدس مشرف می‌شوند. با توجه به این که سالانه جمعیت میلیونی به این مکان مقدس می‌آیند، اما متأسفانه امکانات و تسهیلات رفاهی و زیر بنایی جهت رفاه حال زائران و جذب و استقرار آنها در این مکان وجود ندارد و مردم بلافاصله بعد از زیارت شهر را ترک کرده و طول روز را در اطراف جاده کرمانشاه ـ اهواز به سر می‌برند و دلیل آن نبود امکانات رفاهی کافی و مکانهای تفریحی در شهر درب گنبد است. برای اولین بار در سال 1839 میلادی راولینسون از این بقعه یاد کرده است، بارون دوبد در سال 1845 میلادی از این بقعه ذکری به میان آورده است. بدنه بنا از دو قسمت بدنه قدیمی و الحاقات جدید تشکیل شده است که بنای قدیمی شامل ایوان ورودی، اتاق مقبره و پوسته درونی گنبد است و قسمت الحاقی نیز شامل یک شبستان که سه طرف بنا را در قسمت‌های شمالی، غربی و شرقی احاطه کرده است و دو گلدسته و پوسته بیرونی گنبد نیز از جمله بناهای الحاقی جدید هستند. مصالح به کار رفته در این بنا در قسمت‌های مختلف متفاوت است و در قسمت قدیمی بنا از گچ، آجر و پوشش کاه‌گل استفاده شده است و قسمت الحاقی بنا از مصالح امروزی مانند آجر، ماسه، سیمان، آهن، کاشی‌های هفت رنگ، کاشی معرق و آیینه‌کاری ساخته شده است، از بنای قدیمی مقبره فقط قسمت اتاق مقبره باقی مانده که در فضای داخلی الحاقات جدید قرار گرفته است. به گفته ایزدپناه تاریخ بنای گلدسته‌های این حرم در 1322 هجری قمری است. قبر این امامزاده دارای سنگ قبری بوده که به گفته ایزدپناه جمله «هذا قبر محمد ابن

احمد» روی آن نوشته است. این سنگ قبر دارای ضریحی از جنس ورشو است، معین السلطنه چاغروند، حاکم وقت لرستان در زمان قاجار درباره امامزاده شاه محمد چنین می‌نویسد: امامزاده شاهزاده محمد(ع) در همین محل هلیلان مدفون است به اندازه‌ای اهالی لرستان از این امامزاده کشف و کرامت دیده‌اند که تمام اموال طوایف طرهان و بالاوند و بعضی از طوایف پشتکوه و بعضی از طوایف دلفان در میان ایوان و صحن و اطراف امامزاده ریخته است نه صاحب دارند و نه مستحفظ، احدی را جرأت و قدرت نیست که دست به آن اموال دراز کند، سارقین لرستانی از روی حسرت به آن اموال نگاه می‌کنند و قدرت دست‌درازی ندارند. بنای فعلی این مقبره به دستور محمدعلی میرزای قاجار حاکم وقت لرستان و کرمانشاه بنا شده است. آدرس : بقعه شاهزاده محمد در 40 کیلومتری شهرستان کوهدشت در منتهی الیه استان لرستان در میان شهری به نام درب گنبد واقع شده است. (منبع: http://shahzademohammad.blogfa.com)

امامزاده ابوالوفاء

نسب : سید محمد ابوالوفاءفرزند زید و زید نیز فرزند زین العابدین می باشد. توضیحات : در 25 کیلومتری شمال کوهدشت می باشد سید محمد ابوالوفاءفرزند زید و زید نیز فرزند زین العابدین می باشد این امامزاده داری قدرت فوق العاده بوده و شفاء بخشی او زبانزد خاص و عام بوده و دیگر امکانات و جاذبه های تفریحی و سیاحتی و زیارتی که در این روستا وجود دارد باعث شده که هموطنان استقبال پرشوری داشته باشند. البته این امامزاده بزرگوار باعث خیر و برکت در این روستا شده که به عقیده خیلی ها اگر این امامزاده نبود این روستا خرابه ای بیش نبود مردم این روستا مردمی خون گرم و مهمان نواز بوده و مردم این روستا ساده زیستی را به هر چیز دیگر ترجیح می دهند آدرس : در 25 کیلومتری شمال کوهدشت می باشد. (منبع: http://forum.nursingcenter.ir)

پلدختر

بخش مرکزی

امامزاده شاه احمد

توضیحات : امامزاده"شاه احمد" به عنوان یکی از حاذبه های گردشگری مذهبی شهرستان پلدختر همه ساله پذیرای خیل عظیم گردشگران و عاشقان امامت و ولایت است. وجود تعداد زیادی از بقاع متبرکه و زیارتگاه در شهرستان پلدختر، از جمله زمینه های جذب گردشگر به ویژه در حوزه گردشگری مذهبی در این شهرستان است. امامزاده "شاه احمد" که به گویش محلی به آن "شااحمی" می گویند به عنوان یک جاذبه گردشگری مذهبی، از جایگاه خاص و ویژه ای در میان مردم استان های غربی کشور، استان لرستان و به ویژه مردم شهرستان پلدختر برخوردار است.امامزاده شاه احمد بقعه "شاه احمد" در جنوب شهر پلدختر در دهستان پاعلم واقع شده که در فصول مختلف سال به ویژه نوروز، پذیرایی خیل عظیم زائرانی است که از لرستان و استان های همجوار به این منطقه سفر می کنند. این امامزاده همچون نگینی مرصع بر چکاد ارتفاعات کبیرکوه و در منطقه سخت گذر و برفراز ارتفاع یک هزار و 610 متری کبیرکوه در ضلع جنوب غربی دهستان پاعلم از توابع شهرستان پلدختر واقع شده است. به رغم سختی محور تردد این امامزداه، اما همیشه در ایام تعطیلات سال به ویژه نوروز، جمع زیادی از گردشگران برای زیارت این مکان مقدس به این ارتفاعات سفر می کنند. مردم این منطقه به کرامیت و بزرگی این امامزاده به دلیل شفای هزاران بیماران اعتقاد خاصی دارند و همواره جمعیت زیادی از استان های لرستان ، ایلام ،کرمانشاه، خوزستان و دیگر مناطق غربی کشور برای زیارت این امامزاده به شهرستان پلدختر سفر می کنند. وجود مناظر زیبای طبیعی و کوهستانی این امامزاده، شرایط خاصی را برای تفریح گرداشکرانی که به این منطقه سفر می کنند، فراهم کرده است. آدرس : امامزاده شاه احمد بقعه "شاه احمد" در جنوب شهر پلدختر در دهستان پاعلم واقع شده است. (منبع: http://www.niazerooz.com)

ازنا

بخش مرکزی

امامزاده قاسم

توضیحات : امامزاده قاسم یکی از بناهای تاریخی استان لرستان در غرب ایران است که قدمت آن به قرن هشتم هجری و دوره ایلخانی می‌رسد. این آرامگاه، در روستای امامزاده قاسم در دهستان چاپلق (گاپله) از توابع شهرستان ازنا و در دشت جاپلق واقع شده است. نام این روستا نیز برگرفته از همین امامزاده می‌باشد. قدمت این امامزاده به دوره ایلخانی می‌رسد. کتیبه روی در ورودی این مقبره و نیز حاشیه‌های ضریح، سالهای 738، 808 و 850 قمری را نشان می‌دهند . این امامزاده دارای اولین موقوفات کشور بوده در ردیف آثار ملی ایران با شماره 1757 ثبت شده‌است. گنبد مخروطی شکل امامزاده قاسم با 40 متر ارتفاع یکی از موارد خاص معماری در نوع خود و از عجایب معماری ایران می‌باشد.این گنبد از بیرون مخروطی ولی از داخل حرم به شکل کروی می‌باشد. بنا به اظهارات محلی نام این روستا در زمان ساسانیان ، کنده سپید بوده است که احتمالا این نام برگرفته از جغرافیای آن محل است. بانی ساختمان امامزاده تاجری ایرانی بنام سید میرنظام الدین احمد مدنی بوده است که این نام در بعضی از وقفنامه ها موجود بوده و بخشی از املاک کشاورزی این روستا موقوفه میباشند. نام های خانوادگی میرنظامی ، قریشی ، و مدنی شاید برگرفته از نام آن تاجر باشد. در قرون بعد با مهاجرت ترکها به گاپله (جاپلق) نام آنالویی هم به ساکنان این روستای پارسی اضافه شد. اکنون امامزاده قاسم روستایی آباد و از روستاهای اطراف آن میتوان به قره ملک ، حسین آباد ، کرتیلان ، گاوبار و سمیه اشاره نمود. آدرس : این آرامگاه، در روستای امامزاده قاسم در دهستان چاپلق (گاپله) از توابع شهرستان ازنا و در دشت جاپلق واقع شده است. (منبع: http://www.tourofpersia.com)

استان مازندران

معرفی

اشاره

استان مازندران با مساحتی حدود ۲۴ هزار کیلومتر مربع در شمال ایران و در کرانه دریای خزر واقع شده است . این استان از شمال با دریای خزر ، از جنوب با استان های تهران و سمنان ، از غرب با استان گیلان و از شرق با استان گلستان همسایه است . مرکز استان مازندران ، شهرستان ساری است و شهرهای مهم آن عبارتند از : آمل ، بابل ، بهشهر ، تنکابن ، چالوس ، رامسر ، قائم شهر ، محمود آباد ، نکا ، نور و علمده و نوشهر .

استان مازندران به دلیل داشتن جلگه ها ، علفزارها ، بیشه ها ، جنگل های هیرکانی همراه با صدها گونه گیاه منحصر به فرد و نیز آب و هوای متنوع در سواحل شنی و کوهستان های ناهموار و پوشیده از برف البرز از شرایط خاص جغرافیای در کشور و حتی در جهان برخوردار است . این استان به وسیله رشته کوه های البرز که به صورت دیواری مرتفع در مسافتی طولانی ، خط ساحلی و جلگه های کناره ای دریای مازندران را پوشانده ، محصور شده است .
استان مازندران از نظر موقعیت و وضعیت طبیعی به دو ناحیه « کوهستانی » در جنوب و « جلگه ای و ساحلی » در شمال تقسیم شده است . « ناحیه کوهستانی » استان ، مشتمل بر قسمتی از « البرز غربی » و « البرز شرقی » است که این رشته کوه ها خود ، دارای رشته کوه های فرعی از جنوب به شمال و یا به موازات دریا هستند . بلندترین قله های مازندران شامل : « باد کوه » ، « کوه چنگی » و « کوه سفید » درشهرستان ساری می شوند . اما قله های بلند دیگری هم وجود دارند که به موازات دریا کشیده شده اند و عبارتند از : « تخت سلیمان » در جنوب شرقی شهرستان تنکابن ، « قله شور » ، « کلار آباد » و « سیاه رنگ » در شهر ستان نوشهر .
« ناحیه جلگه های ساحلی » استان ، که در « دوره کواترنری » و در « عصر یخچالی » و « بین یخچالی » به وجود آمده اند بیشتر تحت تاثیر شرایط آب و هوایی و نوسان شدید در سطح آب در حدفاصل نوار ساحلی دریای مازندران و کوهپایه های شمالی البرز بوده اند . همچنین از عوامل دیگری که در پیدایش و گسترش جلگه های ساحلی استان تاثیر داشته اند می توان به عواملی از قبیل : میزان آب رودها ، وسعت حوزه رودها ، شیب بستر رودها ، مقاومت سنگ ها و عمق دریا اشاره کرد .
شرایط اقلیمی استان مازندران تحت تاثیر عرض جغرافیایی ، ارتفاعات البرز ، ارتفاع از سطح دریا ، دوری و نزدیکی به دریا ، وزش بادهای محلی و منطقه ای ، جابجایی توده های هوای شمالی و غربی و حتی پوشش متراکم جنگلی قرار دارد و همین عوامل باعث پیدایش دو نوع آب و هوا در منطقه شده است . « آب و هوای معتدل خزری » که در تابستان ها گرم قله-کلارآبادو مرطوب و در زمستان ها معتدل و مرطوب است . « آب و هوای معتدل کوهستانی » که زمستان های سرد با یخ بندان و تابستان های معتدل و کوتاه دارد .
گذشته از موارد ذکر شده ؛ استان مازندران به دلیل همسایگی با «

سرزمین پهناور سیبری » ، « دریای مدیترانه » ، «دریای خزر » و نیز « فلات مرکزی ایران » ، در طول فصول مختلف سال در مسیر توده های هوای متعددی قرار می گیرد که به شرح زیر است :
- « توده هوای قطبی قاره ای » : این توده هوای سرد و خشک با عبور از سطح دریای خزر ضمن جذب رطوبت و گرما ، ناپایدار شده و باعث بارش های قابل توجهی به ویژه در فصل پاییز در استان می شود .
- « توده هوای قطبی دریایی » : از اقیانوس اطلس شروع شده و بعد از عبور از مسیرهایی چون : جنوب اروپای شرقی از راه دریای سیاه به شرق مدیترانه وارد شده و پس از عبور از ترکیه از سمت شمال غرب وارد ایران می شود .
- « توده هوای آرکتیکی قاره ای » : این توده هوا نیز از اسکاندیناوی شروع شده و بعد از عبور از روی اروپا و از دست دادن رطوبت ، دوباره پس از جذب رطوبت از دریای سیاه از طریق ترکیه وارد نوار شمالی ایران می شود . این سه توده هوا باعث به وجود آمدن « دوره هوای سرد » در منطقه می شوند .
اما در مقابل این سه توده هوا ، « توده هوای حاره ای اروپایی » قرار دارد ، در منطقه باعث به وجود آمدن « دوره هوای گرم » می شود . این توده هوا ، از « جزیره ازروس اقیانوس اطلس » آغاز شده و بعد از عبور از راه دریای مدیترانه و جنوب اروپا وارد بخش شمال ایران می شود . گاهی هم از طریق شمال آفریقا و عربستان ، نواحی جنوب و مرکز ایران را تحت تاثیر قرار داده و به شمال نفوذ می کند و به هنگام رسیدن به دریای مازندران از این دریا رطوبت کسب می کند و باعث بارندگی در سواحل جنوبی می شوند .
همچنین ؛ در دامنه شمالی البرز از خط ساحلی دریای مازندران تا قله های مرتفع ، بر حسب افزایش ارتفاع ، پوشش گیاهی متنوعی به صورت نوارهای مشخص به وجود آمده که باعث پیدایش دونوع پوشش گیاهی « جنگل » و « مرتع » شده است .
جنگل : جنگل های انبوه خزری که از غرب تا شرق استان و از جلگه ساحلی تا ارتفاعات مازو ۲۵۰۰ متری به صورت نواری ، دامنه شمالی البرز را فرا گرفته با جهت شمالی ، جنوبی ، غربی و شرقی و نیز بر حسب تغییر شرایط محلی مانند آب و هوا ، ارتفاع ، جنس خاک و سنگ ها و شیب دامنه ها ، باعث تغییر گونه های گیاهی مشخصی می شوند . در این جنگل ها غلبه با درختان پهن برگ ودرختان سوزنی برگ است . در قسمت های بالای دامنه ها شرایط رویش گونه های درختی محدود شده و پوشش گیاهی به چمنزارهایی همانند چمنزارهای آلپی اروپا تبدیل می شود که در بهارو تابستان سبز می شوند . امروزه به علت رشد جمعیت،توسعه

کشاورزی و بهره برداری فزاینده،از وسعت جنگل کاسته شده و حد شمالی آن نیز به کوهپایه های البرز محدود گردیده است . جنگل های استان از درخت های متنوعی تشکیل شده است که مهم ترین آنها عبارتند از : مازو ، ممرز ، آزاد ، انجیری ، توسکا ، زبان گنجشک ، شاه بلوط ، شمشاد ، افرا ، نمدار ، نارون و راش .
مرتع : مراتع استان را « چمنزارهای کوهستانی » ، « گیاهان زیر جنگل » و « گیاهان استپی » تشکیل می دهند ، این مراتع بر حسب ارتفاع و فصل مورد استفاده قرار می گیرند . مراتع ییلاقی به صورت چمنزار در ارتفاعات البرز ، گربه‌وحشیدر بالای حد جنگلهای سوزنی برگ گسترش دارند و در فصل تابستان مورد استفاده دام داران استان قرار می گیرند .
علاوه بر این ها ؛ استان مازندران به دلیل موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی ، مجاورت دریا با کوه ، وجود دریاچه های فصلی ، تنوع پوشش گیاهی و آب وهوایی ، دارای زندگی جانوری متنوعی است ، به طوری که این شرایط مجموعه ای از جانوران کوهستانی ، جنگلی ، جلگه ای واستپی توام با پرندگان بومی مهاجر و آبزیان ، شرایط زیستی متنوعی به وجود آورده است . پستاندارانی از قبیل گراز، پلنگ ، گربه وحشی ، آهو ، میش ، قوچ ، خرس ، شغال ، گرگ ، گوزن و پرندگانی مانند : شاهین ، قرقاول ، عقاب ، کبک ، و خزندگانی چون : مار ، لاک پشت در این منطقه زندگی می کنند . در دریای مازندران و دهانه رودهای آن ، انواع ماهیان استخوانی و غضروفی مثل ماهی سفید ، کپور ، سوف ، ماش ، اورنج و ماهیان خاویاری یافت می شوند که زیر نظر شرکت شیلات شمال اداره می شود.
« دریای مازنداران یا کاسپین » ، بزرگ‌ترین دریاچه جهان است. این دریا با وسعتی حدود ۴۳۸,۰۰۰ کیلومتر مربع ، بزرگترین دریاچه جهان به شمار می رود و در بین کشورهای ایران، روسیه ، ترکمنستان ، قزاقستان و آذربایجان وا قرقاولقع شده است. « دریاچه دایمی ولشت یا سما » که در شمال غربی مرزن آباد شهرستان چالوس قرار گرفته ، یکی دیگر از منابع آبی طبیعی است که از جوشش چشمه‌های اطراف تشکیل شده و از جاذبه‌های گردشگری استان است.
بیشتر رودهای جاری در مازندران دایمی هستند . این رودها در نواحی کوهستانی در فصل زمستان واوایل بهار پر آب و در تابستان کم آب و گاهی خشک است . از رودهایی مهم استان می توان : رودهای هراز ، چالوس ، تجن ، تالار و بابل را که به دریای مازندران می ریزند ، نام برد .
از دیگر منابع آب این استان دریاچه‌های کوچک محلی است که به هنگام طغیان رودها در قسمت هایی که سطح آب‌های زیرزمینی بالا است به وجود می آید و برای کشاورزی ، صید و شکار مورد استفاده قرار می گیرد.

پیشینه تاریخی

آخرین مطالعات باستان شناسی در نزدیکی « غارهای هوتو » در بهشهر و « رستم کلا » ، نشان می دهد که تاریخ این سرزمین ، متعلق به ۴۰۰ هزار سال پیش از میلاد است . از آثار به دست آمد ه از این غارها چنین بر می آید که در این دوران انسان های اولیه غار نشین بودند و برای امرار معاش به شکار و جمع آوری خوراک می پرداختند . بر اساس این یافته ، باستان شناسان معتقدند که این سرزمین از قدیمی ترین سکونت گاه بشری در حاشیه دریای خزر بوده و ساکنین بومی این منطقه از حدود ده هزار سال پیش ، همانند بعضی از انسان های ساکن فلات ایران ، توانسته اند به طور تدریجی مراحل سیر تکاملی ، از « دوره پارینه سنگی » ، « میان سنگی » ، « نوسنگی » و « شهرنشینی » را با موفقیت پشت سر بگذارند و برای اولین بار به اهلی کردن حیوان ها و نیز کشاورزی بپردازند .
استان مازندران کنونی بخش کوچکی از سرزمین پهناوری بود که مورخان و جغرافی نویسان آن را با نام های « پشتخوارگر » ، « فرشواد گر » و « پذشخوارگر » یاد کرده اند . « ابن اسفندیار » در کتاب « تاریخ طبرستان » ، حد آن را در آذر بایجان ، طبرستان ، گیل دیلم ، ری ، قومش ، دامغان و گرگان می داند . البته این نام ها بیشتر در منابع دوره هخامنشی ، اشکانی ، ساسانی ودوره اسلامی آمده است . اما بعدها ، پس از جدا شدن گیلان و گرگان یا جرجان از این ناحیه ، نواحی باقی مانده ، نام رویان ، مازندران و طبرستان می گیرند . برخی از مورخان اسلامی که نام طبرستان را بر گرفته از دو کلمه « طبر یا تبر » و« ستان » از پسوند مکان می دانستند ؛ نوشته اند : « چون مردم طبرستان از تبر برای شکستن هیزم استفاده می کردند محل سکونت آنها به طبرستان یا تبرستان معروف شد » . « سید ظهیر الدین مرعشی » ، « طبر » را به « زبان طبری » ، « کوه » می داند . در باره ریشه « واژه مازندران » و نیز تاریخ پیدایش و دگر گونی آن اختلاف نظر وجود دارد . به هرحال مسلم این است که « واژه مازندران » در خوالی سده هفتم هـ . ق ، جایگزین نام « طبرستان » شد .
عده ای از موخان معتقدند ؛ « آماردها » از « اقوام آسیایی » بودند که در غرب « مازرون » زندگی می کردند . « آماردها » که در ابتدا ساکن « آسیای صغیر » بودند ، پس از اخراج توسط « مرویان » ، این سرزمین یعنی « آسیای صغیر » را به اجبار به قصد مازندران ترک کردند و در شهر آمل ساکن شدند . « آمل » همان « آمرد » است که طی قرن ها به « آمل » تبدیل شد .

بعد از مهاجرت « آریایی ها » به ایران ، میان « آماردها » و « آریایی ها » ، جنگی درگرفت که در پی این جنگ ، قبیله های کوچک شکست خوردند و در ارمنستان ، آذربایجان و پارس پخش شدند . در مقابل ؛ به نوشته برخی دیگر از موخان « اقوام تپور » ، از دیگر اقوام ساکن در مازندران بودند که بعد از پراکنده شدن « آماردها » در ایران ، به مازندران آمدند و جزو طایفه های جنگجو به شمار می آمدند که همواره در سپاه ایرانیان به عنوان گارد سنطنتی حضور داشتند .
« آریایی ها » پس از استقرار در ایران ، « تبرستان » را « ساتراپی آریایی نژاد » خواندند . مازندران و گیلان که در این زمان ، « ساتراپی متحد » خوانده می شد ، « فرشوارگر » یا « پتسخوارگر » نامیده شد . دو تن از حاکمان بومی که نامشان در کتیبه آمده عبارتند از : « اتوفرادات» که در دوره اشکانیان حکومت میکرد و دیگری هم «گوشنسف یا جوشنسف» بود که وی در زمان ساسانیان فرمانروا بود . ولی با این وجود مازندران از 1500 تا 500 سال پیش ، دارای حکومتی نیمه مستقل بود .
در دوره حکومت ساسانیان ؛ « خسروشروین» شخصی به نام « قارن » ، پسر « سوخرا » ، که یکی از بزرگان قوم پارس بود را به فرمان روایی مازندران منصوب کرد . « قارن » ، در مازندران سلسله ای را به وجود آورد که در واقع مبدا تقویم مازندرانی محسوب شد و این مقام را نیز ، در خاندان خود موروثی کرد .
همزمان با روی کار آمدن سلسه « آل قارن » در مازندران ، ایران به تصرف اعراب مسلمان در آمد . اما وجود رشته کوه های البرز در منطقه ، مانع نفوذ سپاه اعراب به این سرزمین شد و این سپاه نتوانست مازندران را به تصرف خود در آورند . به این ترتیب منطقه همچنان تحت تسلط فرمانروایان محلی قرار داشت که عبارت بودند از :
- « سلسله آل قارن » : از سال ۵۰ قبل از هجرت تا سال ۲۲۴ هـ .ق . قلمرو حکومت این سلسله بیشتر در نواحی کوهستانی مازندارن بود . نام پادشاهان معروف آن عبارتند از : قارن پسر سوخرا ، ونداد هرمز پسر سوخرا ، مازیار پسر قارن . رابطه این سلسله در زمان حکومت « مازیار » کم کم با عباسی ها تیره می شود و مازیار از نفوذ اسلام در منطقه جلوگیری می کند و سرانجام ، همین سرپیچی باعث لشکرکشی عباسیان به مازندران شده و با دستگیری « مازیار » و کشته شدن وی ، سلسه ۳۵۱ ساله این خاندان نابود می شود .
- « سلسله آل گاوباره » ، مدت حکومت از سال ۴۰ تا ۱۴۴ هـ . ق . شاهان این سلسله اغلب در دشت مازندران و گرگان حاکم بودند . افراد مشهور آن عبارتند از :دابویه پسر گاوباره ، سارویه پسر فرخان بزرگ ، اسپهبد خورشید پسر دازمهر.

- شعبه دیگری از « سلسله آل گاوباره » با نام « پادوسپانان » بود که قلمرو حکومتشان از غرب مازندران شده و تا رویان یا کجور ، رستمدار یا نور و لاریجان امتداد داشت . حکومت این سلسله از سال ۴۰ تا ۱۰۰۲ هـ. ق یعنی تا زمان سلطنت شاه عباس صفوی به طول انجامید ، از پادشاهان مشهور این سلسله ؛ پادوسیان اول پسر گاوباره ، شهریار ابن پادوسیان ، ملک بهمن پسر کیومرث بودند .
- « سلسله باوند یا اسپهبدان » : مدت حکومت از ۴۵ تا ۳۹۷ هـ . ق . « باوندیان » به سبب حکومت در کوه های مازندران یعنی قسمت‌های سوادکوه و دودانگه کنونی ساری ، لقب « ملوک الجبال » به معنی « شاه کوهستان » را گرفته بود . موسس این سلسله « باو » نام داشت . زمانی که اعراب ، ایران را تصرف کرد ، او به گوشه ای از طبرستان رفته و به کار موبدی در یکی از آتشکده ها مشغول بود . تا اینکه به اسرار مردم مازندران فرماندهی جنگ علیه ترکان را به عهده گرفت و پس از پیروزی در این جنگ از سوی مردم مقام پادشاهی را قبول کرد . این سلسله سه بار منقرض و دوباره تاسیس شد که باعث پایه ریزی سه شاخه جدا از هم شد که عبارتند از : « کاوسیه » ، « اسپهبدیه » ، « کینخاریه » .
- « سلسله آل وشمگیر یا آل زیار » : مدت حکومت از سال ۳۱۶ تا ۴۷۰ هـ.ق . محدوده حکومت این سلسله شرق مازندران بود و شاهان مشهور آن مرداویج پسر زیار ، قابوس ابن وشمگیر شمس المعالی ، گیلانشاه پسر کیکاوس بودند .
- « سلسله سادات حسنی » ، « حسینی » و « مرعشیان » بر خلاف نمایندگان خلفا که می‌خواستند مازندران را به قدرت شمشیر خویش بگشایند .
مردم استان مازندران ، که توانسته بودند ، تا دویست سال پس از ورود اسلام به ایران دین خود ، یعنی دین زرتشت را حفظ کنند ، رفته رفته به دین اسلام روی آوردند و برخلاف سایر مردمان فلات ایران به مذهب شیعه گرویدند . علت گرایش مردم مازنداران به مذهب شیعه وجود سادات و علویانی بود که در عراق و ایران توسط عباسیان شکست خوردند و در پی این شکست مجبور به مهاجرت به سرزمین امن مازندران شدند . علویان پس از استقرار در این خطه ، مردم آن سرزمین را با اسلام و تشیع آشنا کردند .
در این دوره ؛ مازندرانی ها که از دست خاندان طاهریان به خشم آمده بودند ، از «حسن زید» خواستند تا به آنها در راه استقلال کمک کند و مقام شاهی بگیرد . حسن بن زید هم قبول کرد و سلسله علویان را تاسیس کرد .
بعد از مرگ « حسن ابن زید » میان سرداران دیلمی اختلاف افتاد و این

اختلاف ، باعث انقراض سلسله علویان شد . این دولت 64 سال حکومت کرد . آنها اولین بار در مازندران مدرسه ساختند و مازندرانی ها و دیلمی ها را مسلمان کردند .
« سلسله مرعشیان » از دیگر سلسه های است که پس از باوندیان در مازندران به حکومت رسیدند . این سلسله که از شاخه سربداران محسوب می شد ، توسط «سید قوامدین مرعشی» تاسیس شد . از آنجا که « شیخ خلیفه » ، رهبر سربداران ، آملی بود ، عقایدش خیلی زود به مازندران رسید . سید قوام الدین مرعشی با اطلاع از وضع بد حاکم بر منطقه مازندران ، تصمیم به لشکرکشی به این سرزمین و مبارزه با افراسیاب جلاویه که در آن زمان توانسته بود خاندان آل باوند را منقرض نماید ، گرفت . در پی این تصمیم ، مرعشیان و جلاوین در نزدیکی بابل با هم درگیر شدند و نتیجه آن پیروزی مرعشیان و کشته شدن افراسیاب جلاویه بود . و این سرآغاز حکومت سلسله مرعشیان در مازندران شد .
اما با حمله «امیر تیمور گورکانی» به ایران ، مرعشیان پس از شکست در مقابل سپاه وی ، به «ماوراء النهر» تبعید شدند . به این ترتیب آنها مدتی به آنجا رفته و از جنگ و قدرت پرهیز کردند.
اما ، بعد از درگذشت امیرتیمور ، سادات مرعشی با کسب اجازه از شاهرخ میرزا ، به مازندران برگشتند و به عنوان باج گزار این نواحی حکومت کردند .
قدرت سلسله مرعشیان سرانجام در زمان سلطنت شاه عباس اول به طور کلی از بین رفت و پس ازبرچیده شدن بساط حکومت « ملوک الطوایفی تبرستان » که تا سال 1006 هجری قمری ادامه داشت ، این منطقه تحت نظارت شاه عباس اول و سلاطین بعدی سلسله صفوی ، قرار گرفت .
در دوره افشار ، « نارشاه افشار » برای مقابله بادشمنان به ویژه دشمنان شمالی و روس ها، درمازندران یک کارخانه کشتی سازی دایرکرد و به رونق هرچه بیشتر منطقه افزود .
ازدوره فتحعلی شاه قاجار، به منطقه سرسبز و زیباو دل انگیزمازندران ، به عنوان یک منطقه استراحتی ـ تفریحی توجه شد و ناصرالدین شاه طی دوسفر دستور تعمیر راه ها و کاروان سراها را صادر کرد.
دردوران سلطنت پهلوی منطقه مازندران مانند سایرمناطق کشور از راه های ارتباطی برخوردار بود و به علت شرایط محیطی و آب وهوای معتدل ، چشم اندازهای زیبا ، نزدیکی اش به تهران ، محل استراحت و تفریح قسمت اعظم مردم کشور شد.

همان طور که اشاره شد ، ساکنین اولیه استان مازندران ، از اقوام « آماردها » و « تپورها » ، که خود شاخه ای از آریایی ها بودند ، تشکیل شده است . این سرزمین به دلیل داشتن شرایط خاص و منحصر به فرد جغرافیایی ، به عنوان یکی از مراکز مهم مهاجرتی کشور به شمار می آید . به طوری که این منطقه ، غیر از افراد بومی ، اقوامی از بلوچ ها ، ترک ها ، کردها ، لرها ، افغان ها ، گرجی ها و ارمنی ها را نیز در خودجای داده است که هنوز به طور کامل با اکثر افراد بومی ترکیب نشده و بسیاری از خصایص قومی و فرهنگی خود را حفظ‌کرده‌اند. به عنوان مثال بعضی از تیره‌های ترکی که در قرون گذشته به منظور جلوگیری از هجوم ترکمن‌ها به این نواحی‌کوچانیده شده‌اند ، هم اکنون نیز در مازندران حضور دارند.
زبان اصلی ساکنین مازندران ، « زبان طبری یا مازندرانی » است که آن را بازمانده زبان ایرانیان قدیم یعنی « پارسی میانه » می دانند . که دیرتر و کمتر از سایر زبان‌هاتحت تأثیر زبان‌های بیگانه‌ای چون مغول عرب و تاتار قرار گرفته است . زبان مازندرانی با لهجه‌های مختلف‌در تمامی نواحی استان متداول است .
بر اساس اسناد و مدارک به دست آمده ؛ پادشاهان طبرستان تا قرن ژنجم هجری ، به خط پهلوی می نوشتند و سکه می زدند . دو کتیبه که به خط پهلوی در رِسِکت ، واقع در دودانگه ساری ، و گنبد لاجیم واقع در سوادکوه به دست آمده است گویای این مطلب است .

جغرافیای اقتصادی استان مازندران به لحاظ داشتن جنگل ، دریا ، زمین و خاک حاصلخیز، دارای منابع فراوان و سرشار از ذخایر معدنی است . اقتصاد استان بیشتر بر پایه کشاورزی ، دامداری ، باغداری ، زنبورداری ، صیادی و صنایع دستی است . کشاورزی در این میان از اهمیت بیشتری برخوردار است . محصولات رایج کشاورزی در استان عبارتند از : شالی ، گندم، جو، عدس، ارزن ، سیب زمینی ، یونجه ، پنبه ، صیفی جات ، نیشکر ، لوبیا ، پیاز و برنج . از میان این محصولات ، برنج از جمله محصولات کشاورزی است که به آب فراوان و هوای گرم نساجی-مازندران و مرطوب نیاز دارد و به همین دلیل کل منطقه جلگه ای استان زیر کشت برنج می رود .
در بخش دام داری می توان به انواع دام مانند گاو، گوسفند ، اسب ، بز ، قاطر و طیور نیز اشاره کرد . حیوانات قابل شکار نیز عبارتند از قوچ ، خرگوش ، خوک ، خرس ، کبوتر ، قمری ، کبک ، تیمو، قرقاول ، اردک سرسبز، غاز ، چنگر ، خوتکا.خاویار مازندران به دلیل کیفیت بالا، در بازارهای جهانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است .
عمده کالاهای صادراتی مازندران درحال حاضر از این قرارند: انواع مرکبات ، برنج ، پنبه ، سویا ، روغن نباتی ، فرآورده های شیلاتی ، خشکبار ، بیسکویت ، کمپوت ، نارنگی ، رب گوجه فرنگی ، کیوی ، صنایع دستی مثل گلیم و جاجیم ، صنایع چوبی یعنی مبلمان ، صابون رخت شویی، آلفا سلولز یا لایه های جذب رطوبت ، انواع قالب و قطعه ، اکسید روی ، خدمات فنی و مهندسی انواع چراغ های روشنایی ، مواد معدنی و مصالح ساختمانی در مازندران.
از بین صدها مرکز تولید صنعتی ، تعدادی از این مراکز به امر صادرات می پردازند که مهم ترین آن ها شامل : صنایع چوب و کاغذ مازندران ، گروه صنعتی بهپاک ، کاله ، فرش ، شرکت صنعتی و معدنی تمیشه سنگ ، صنایع فولاد ، افشره ، مدیریت تولید برق نکا ، سیمان مازندران ، آمل فولادین و آب معدنی آملو است.
بد نیست اشاره کرد ؛ صنایع چوب و کاغذ مازندران ، ره آوردی ملی - صنعتی است که به عنوان بزرگ ترین تولید کننده کاغذ از چوب در خاورمیانه شناخته شده است .
استان مازندران ، همچنین با برخورداری از معادن مناطق کوهستانی گوناگون نقش مهمی در اقتصاد استان دارد . از مهم ترین معادن استان ذغال سنگ کک و حرارتی، سرب و روی ، پوکه معدنی واریزه کوهی، سنگ

گچ ، سنگ آهک و لاشه ، سنگ مرمریت ، فلورین ، باریت ، سنگ گرانیت و چینی ، سیلیس و خاک پیت را می توان نام برد.
صرف نظر از فعالیت های کشاورزی و دام داری ؛ استان مازندران دارای صنایع دستی و رشته های گوناگون شامل سفال گری ، مصنوعات چوبی اعم از لاک تراشی، منبت و معرق ، انواع بافته ها از جمله قالی،گلیم، جاجیم، چادر شب و جوراب و گونه های مختلف سوزن دوزی و غیره در قالب کارگاه ها و تعاونی ها فعالیت می کنند.

سوغات

مهمترین صنایع دستی استان مازندران گلیم بافی ، جاجیم بافی ، ظروف سفالی ، ظروف و مجسمه های چوبی و نمدبافی هستند که بیشتر در نواحی کوهستانی استان تولید و در سراسر منطقه عرضه میشوند .
همچنین برنج ، مرکبات ، مرباها و ترشی های مختلف ، از مهمترین مواد غذایی هستند که به عنوان سوغاتی مازندران محسوب میشوند .

دریاچه-سدلار
آمل : آبشار ملک بهمن در جاه هراز ، آبشار شاهان دشت ، آبشار یخی ، آبشار آلامل ، آبشار پرومد ، آبشار شیخ علی خان ، آبشار سنگ درکا ، آبشار قلعه دختر ، آبشار آب مراد لاسم ، آبشار انگمار لاسم ، آبشار دو کوهک ، آبشار پلاس ، آبشار تمیره منطقه امیری ، آب گرم لاریجان ، آب گرم بایجان ، آب گرم اسک ، دره گل زرد ، دره منظریه ، دره استله سر جاده هراز ، دریاچه سد لار ، دریاچه دربوک ، دشت دژمال امیری ، دشت باقی مانده از دریاچه دریوک ، حاشیه رود کم کلا ، حاشیه رود پنجاب ، حاشیه رود لاسم ، چشمه آب معدنی استراباکو قلابن ، چشمه آب معدنی پرسم آمولو ، چشمه آب معدنی گرو کلرد ، چشمه آب معدنی گرم رود ، چشمه آب معدنی بلیران ، چشمه های آب سرد آبشار فصلی اسپه اره کرسنگ ، غار اسک ، غار دیو سفید ، غار سیاه پور امیدی ، غار گل زرد پلور ، منطقه ییلاقی لاسم ، منطقه ییلاقی چلاو ، منطقه ییلاقی لاریجان
جنگل‌لفور
بابل : آبشار تیرکن ، آبشار هفت آبشار ، آبشار کیمون ، آب گرم آرزو ، سواحل دریای خزر ، دریاچه کامی کلا ، دریاچه آب بندان رمنت ، جنگل لفور ، جنگل شیاده ، جنگل بابل کنار ، جنگل بزچفت ، حاشیه رودخانه باب رود ، حاشیه رودخانه آقا رود ، حاشیه رودخانه سجاد رود ، منطقه ییلاقی شیخ موسی ، منطقه ییلاقی فیل بند ، منطقه ییلاقی شالینگچال ، منطقه ییلاقی ورزنه
روستای‌پرکلا
بهشهر : آبشار اسپه او ، آبشار سمبی در روستای یخکش ، آبشار سنگ نو ، استخر طبیعی روستای کلا ، پارک جنگلی پاسند رز ، تالاب میانکاله ، چشمه کینوا ، چشمه توسکا ، چشمه عبدالهی ، ساحل گلوگاه در بهشهر ، سواحل دریای زاغ مرز ، طبیعت روستای پرکلا ، منطقه شکار ممنوع و پارک ملی پابنداز ، منطقه شکار ممنوع هزار جریب
قله‌سیالان
تنکابن : آبشار فرهاد جوی ، آبشار بن چشمه ، آبشار ماهی وزان ، آب گرم معدنی فلک ده ، آب گرم سه هزار معروف به گرمای حضرت سلیمان ، پارک ملی خشکه داران ، پارک سی سرا در سلمان شهر ، پارک جنگلی چال دره ، دریاچه بلور ، دریاچه هزار کوه ، دشت دریاسر ، چشمه آب معدنی شلفت ، چشمه کیله سه هزار ، چشمه ولگ میال ، چشمه دیوخانی ، چشمه کارکوه ، شکارگاه نرگس کوه ، شکارگاه نوار کوه ، شکارگاه اکر ،

شکارگاه پیله کوه ، طبیعت دوهزار تنکابن ، طبیعت منطقه فرهاد جوی ، طبیعت دامنه کوه بلور یا شاه سفید کوه ، غار دانیال ، قله سیالان ، قله مازوچال ، قله شاه رشید ، منطقه ییلاقی سه هزار ، منطقه ییلاقی سه هزار ، منطقه ییلاقی نوشا
دریاچه‌ولشت
چالوس : آبشار اکاپل ، آبشار هریجان ، آبشار بارینگنون ، آب گرم معدنی پیش ترک در روستای رودبارک ، آب گرم معدنی داریو در روستای برار ، آب گرم کندوا در روستای آنگوران ، آب گرم لله جار ، آب گرم روستای دلیر در کلاردشت ، بلوار دریا در چالوس ، بوستان جنگلی فین ، پارک جنگلی چالوس ، پار جنگلی نمک آبرود ، پارک شهدای غرب مازندران ، دریاچه ولشت ، دریاچه سد دریوک ، حاشیه نهر ملک جوب ، حاشیه رودخانه چالوس ، حاشیه رودخانه سرد آب رود ، طبیعت روستای رودبارک در کلاردشت ، طبیعت دهستان کوهستان ، طبیعت منطقه کلاردشت ، غار یخ مراد ، غار دیو کولی ، غار دیو غار ، قله علم کوه ، قله تخت سلیمان ، مرداب کندوچال
جواهرده
رامسر : آبشار ازارک در سنگ پشته ، آبشار هیسیان ، آبشار چاردر ، آبشار خشکا ، آبشار لج و میج ، آبشار ریزش براز ، آبشار راشمه ، آبشار احسینه ، آب گرم های معدنی رامسر ، آب معدنی چشمه سادات محله در منطقه سخته سر ، بوستان جنگلی صفا رود ، دامنه کوه قلعه بند ، دامنه کوه ایلمیلی ، جنگل دالخانی ، چشمه آب معدنی آب سیاه ، غار بام بامه ، قله مارکوه ، طبیعت روستای جواهر ده ، طبیعت منطقه گرسماسر
پارک‌رودخانه‌تجن
ساری : آبشار داراب کلا ، پارک رودخانه تجن ، پارک جنگلی شهید زارع ، پارک جنگلی میرزا کوچک خان ، پناهگاه حیات وحش دشت ناز ، پناهگاه حیات وحش سمسکنده ، سد سلیمان تنگه ، غار هیلدو
پارک‌جنگلی‌تلار
قائم شهر : بوستان ساحلی رودخانه تلار ، پارک جنگلی تلار ، پارک آفتاب ، دریاچه گل پل ، چشمه آب معدنی هزارون ، جنگل کلوس ، جنگل روستای کوتنا ، حاشیه رودخانه تلار ، حاشیه رودخانه سیاه رود ، طبیعت روستای مله
تالاب‌لپو
نکا : آبشار دوزده ، آبشار زنگت ، آبشار لیمونده ، آبشار چناربن ، تالاب لپو ، دریاچه طبیعی استخر پشت ، حاشیه رودخانه زارم رود ، حاشیه رودخانه مهربان رود ، چشمه آب معدنی قر مرض ، سواحل زاغ مرز ، منطقه جنگلی نهالستان چلمردی ، منطقه جنگلی خیرآباد

جنگل‌لاویج
نور : آبشار آب پری رویان ، آبشار حرم آب ، آب گرم لاویج ، پارک جنگلی نور ، پارک جنگلی چمستان ، پارک جنگلی کشپل ، دامنه کوه لوس ، دریاچه الیمالات دامنه کوه سور ، جنگل میان بند ، جنگل افراسن ، جنگل لاویج ، چشمه چمستان ،سواحل دریایی نور ، قله سوز دار ، طبیعت شهر پایدشت یا آهودشت ، منطقه ییلاقی دونکوه
سی‌سنگان
نوشهر : بندر نوشهر ، پارک جنگلی سی سنگان ، پارک جنگلی خانیکان ، پیست کارتینگ ، روستای ساحلی – جنگلی نجارده ، روستای کوهستانی بندپی بخش کجور ، غار قندیلی خاچک ، دریاچه خضر نبی در روستای نیمور ، پارک چلک ، پارک فین ، چشمه گردوک

بقعه‌میرحیدرآملی
آمل : آرامگاه ناصرالحق ، آثاره راه‌باستانی هراز ، آثار تاریخی دشت دژمال ، امامزاده عبدامناف ، امامزداده محمد قریشی ، امامزداه عباس شهنه‌کلا ، بازار قدیم آمل ، برج قدیمی امیری ، بقعه شمس طبرسی ، بقعه میربزرگ ، بقعه شمس آل رسول یا آتشکده ، بقعه میرحیدر آملی ، پل دوازده چشمه ، پل پلور به لار ، پل فلزی معلق ، دخمه سنگی کافر کلی در رینه ، راه باستانی تنگه بند بریده و تصویر حجاری شده ناصرالدین شاه و یارانش بر روی سنگ ، حمام شاه عباس ، ساختمان دارایی ، غار باستانی آب اسک ، غار باستانی پلمون ، قدمگاه خضر ، قلعه کهرود ، قلعه دختر پلور ، قلعه ملک بهمن ۱ ، قلعه ملک‌بهمن شاهندشت ، کاروانسرای سنگی و کوهستانی پلور ، کاروانسرای گمبرج ، مسجد جامع ، مسجد امام حسن‌عسگری ، نقشه برجسته شکل سیاه ،
کاخ-بابل.
بابل : آرامگاه درویش فخرالدین ، آرامگاه درویش علم بازی ، امام زاده محمد مشهد سرا ، بازار ماهی فروشان ، برج دیدبانی کاخ بابل ، بقعه امام زاده قاسم ، بقعه آمام زاده عبداله (ع) ، بقعه سلطان محمد طاهر ، بنای طاهر مطهر ، بنای هفت در بابل ، پل محمد حسن خان ، تپه بنگر کلا ، تپه قلعه کتی احمد ، تپه کوتر دین ، تپه کپور چال ، تپه عیسی کتی ، تپه دینه سرپایین رمنت ، تکیه پیر علم ، تکیه روستای مقری کلا ، حمام قدیمی میرزا یوسف ، ساختمان شهربانی ، موزه بابل ، ساختمان پست ، سقاخانه شیاده ، قلعه کتی ابوالحسن کلا ، کاخ شاپور ، گنبد سرست ، مجموعه بناهای نجفی ، مسجد جامع ، مسجد چهر سوق بابل ، مقبره امام زاده علی ، مقبره حاج شیخ موسی
کاخ‌صفی‌آباد
بهشهر : کاخ صفی آباد ، کاخ چشمه عمارت ، بنای تاریخی چشمه عمارت ، غار تاریخی هوتو ، غار تاریخی کمربند ، غار تاریخی کمیشان ، دریاچه عباس آباد ، جزیره بارعام عباس آباد ، باغ های تاریخی عباس آباد بهشهر ، تپه همایون ، کاخ عباس آباد ، تپه تاریخی گوهر تپه ، آتشکده کوسان ، قلعه شاه نشین در روستای آسیابسر ، بقعه امیر کمال الدین ، بقعه امیر جمال الدین در روستای آسیاب بسر ، قلعه پلنگان ، خانه احمدعلی خان هزار جریبی ، خانه قدیمی کاردلی در روستای رستم کلا ، مجموعه عمارت افغان نژاد در روستای قره تپه ، عمارت سیامی در روستای گرجی محله ، پل سیکا

قلعه‌تاریخی‌تنکا
تنکابن : امام زاده درویش ماهرو ، امام زاده ایوب پیغمبر ، امام زاده ابوالقاسم تنکابن ، امام زاده سید ابوالحسن الموید باله ، امام زاده قاسم ، بقعه سید ابوجعفر ثانوی ، پل آجری قلعه گردن ، پل لپاسر ، پل حسن کلایه ، پل چشمه کیله ، راه مالرو تنکابن ، ساختمان شهربانی تنکابن ، ساختمان ژاندارمری ، ساختمان حاج خلیلی ، قلعه نوشاه ، قلعه کتی ، قلعه هاله کله ، قلعه بهکله ، قلعه سیاورز خرم آباد تنکابن ، قلعه رودپشت ، قلعه لشکرک ، قلعه هلوکله ، قلعه تنکا
چایخوران.
چالوس : امام زاده زکریا ، امام زاده حقانی ، استراحتگاه رضا خانی ، بقعه امام زاده فضل ، بقعه امام زاده فاضل ، بقعه سید محمد ، بنای نهارخوران کندوان ، پل زغال ، پل فلزی چالوس ، تونل سنگی ، تونل کندوان ، راه سنگ فرش ، عمارت شاه چشمه ، کاروانسرای سنگی پای قله کندوان ، کاروانسرای سر قله کندوان ، کاخ اجابیت ، کاخ چایخوران ، مجموعه بناهای دیوانی کلاردشت ، هتل نیمه تمام دوره پهلوی
کاخ-مرمر
رامسر : غار تاریخی گرگر لوکا ، غار تاریخی یاغی لوکا ، غار تاریخی شب پره چال ، قلعه شاه نشین در کوه قلعه بند ، قلعه تاریخی گرسماسر ، قلعه مارکوه ، کاخ مرمر رامسر ، مسجد آدینه ، موزه تماشاگه خزر ، هتل قدیمی رامسر
برج‌رسکت
ساری : آب انبار میرزا مهدی ، آب انبار نو ، امام زاده عباس ، امام زاده جبار ، امام زاده شاهزاده حسین ، برج رسکت ، برج سلطان زین العابدین عمارت کهنه باغ شاه ، عمارت نو باغ شاه ، مسجد حاج مصطفی خان ، عمارت کلبادی ، حمام وزیری ، دروازه بارفروش ، دروازه گرگان ، دروازه فرح آباد ، دروازه نو باغ شاه ، مجموعه تاریخی فرح آباد ، بنای امام زاده یحیی ، امام زاده صالح مرز رود
تپه‌گردکوه
قائم شهر : آستانه امام زاده مهدی ، آرامگاه شیخ طبرسی ، امام زاده اسماعیل ، امام زاده یوسف رضا ، امام زاده یحیی ، امام زاده موسی در وسطی کلا ، امام زاده صالح و امام زاده محمد در کوچک سرا ، امام زاده سید ابوصالح ، برج آرامگاهی سید محمد زرین نوایی ، بقعه سید نظام الدین ، تپه باستانی قلعه کش ، تپه امام زاده کتی ، تپه گردکوه ، تپه یوزباشی ، تپه افراکتی ، تپه باستانی پریجا ، تپه طالقان ، پل افراکتی ، پل آجری بالا تجن ، پل آجری خرما کلا ، پی قدیمی بالا رستم ، حمام بورخیل ارطه ، سقانفار ریکنده ، سقانفار سید ابو صالح ، ساختمان شهرداری

غار-کمیشان
نکا : امام زاده پنج تن امام ، امام زاده عبداله اطرب ، امام زاده یحیی سیکا ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده قاسم ، امام زاده شاهرضا لائی ، تپه تاریخی نارنج باغ ، پل آهنی رودخانه نکا ، غار تاریخی کمیشان
روستای-کالج
نور : امام زاده ابوطالب دونکوه ، امام زاده طاهر مطهر کالج ، امام زاده سبز علی شهر کلا ، امام زاده صالح سوردار ، امام زاده رضا کیا سلطان ناتل ، امام زاده یوسف عباسا ، امام زاده سیده خانم کپ سطی ، قلعه پولاد بلده ، خانه نیما یوشیج ، بقعه سلطان احمد بلده ، قلعه کجور ، روستای تاریخی کالج ، بقعه آقا ساه بالو زاهد
موزه‌کندلوس
نوشهر : امام زاده محمد در جاده نیرنگ نوشهر ، امام زاده حمزه رضا در کشک سرا ، امام زاده سید علی کیا سلطان ، بازار روز نوشهر ، موزه کندلوس

سایر جاذبه های استان مازندران

پل-چشمه-کیله-تنکابنپل-فلزی-بابلسرتله-کابین-نمک-آبرود حمام-وزیری-ساریخانه-نیماروستای-کجور-نوشهر سد-سلیمان-تنگه-ساریعباس-آباد-بهشهرمسجدجامع-ساری مسجد-فرح-آباد-ساریموزه-بابلهتل-قدیم-رامسر

آمل

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: آستانۀ امامزاده عبدالله در 12 کیلومتری جنوب غربی آمل ، در روستایُ اسکو محلهُ قرار دارد. ساختمان اصلی امامزاده در سال 1343 شمسی به وسیلهْ سازمان اوقاف تخریب گردید و بنای نوساز و با عظمت کنونی به جای آن ساخته شد. در صحن بنای امامزاده ضریحی است از طلا و نقره به طول 463 سانتی متر و غرض 375 سانتی متر و ارتفاع 275 سانتی متر که به وسیلۀ هنرمندان ماهر اصفهانی ساخته شده است . از آثار قدیمی آستانۀ امامزاده عبدالله حوض شفا و مرقد بی بی فاطمه و سقاخانۀ آن است که به وسیلۀ سازمان اوقاف تجدید بنا شده است.

امام زاده ابراهیم سلام الله علیه

توضیحات: ساختمان این امامزاده چهارضلعی مشتمل بر بدنهٔ آجری و گنبد هرمی شکل است . بر روی در و صندوق چوبین آن ، کتیبه هایی حک شده است که تاریخ بنای ساختمان امامزاده را در سال 925 هجری قمری نشان می دهد . کتیبه این بقعه ومتن آن ها به ابومحمد ابراهیم از فرزندان امام موسی کاظم (ع) و برادرش ابولمعلی یحیی و مادر ایشان تعلق دارد و در سال 925 هـ . ق به وسیلهٔ خواجهٔ نامدار ابن درویش ساخته شده و بانی آن عبدالله ابن شاه قاضی بوده است.

بابل

امام زاده سلطان محمد طاهر سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه که در کیاکلا واقع شده و مدفن سلطان محمد طاهراز فرزندان امام موسی کاظم(ع) است که از نظر سبک معماری به بنای امامزاده یحیی در شهر ساری شباهت دارد. در این مقبره صندوق چوبی نفیسی قرار دارد که تاریخ آن به سال 875 هـ .ق مربوط است . داخل مقبرعلاوه بر صندوق چوبی یک قطعه سنگ قبر وجود دارد که در اطراف آن آیات قرآنی به خط نسخ ممتاز حک شده است.

ساری

امام زاده یحیی سلام الله علیه

توضیحات: ساختمان برج آجری امامزاده یحیی در شهر ساری واقع شده و دارای صندوق نفیس چوبی است که از اهمیت هنری و تاریخی برخوردارند. طبق کفاد کتیبهٔ موجود ، صندوق چوبی در سال 849 هجری قمری ساخته شده و بانی آن خواجه حسن نام و کاتب کتیبهٔ آن ، فخرالدین مطهربن عبدالله الداعی است. به استناد شجره نامهٔ موجود ، امامزاده یحیی از فرزندان امام موسی کاظم (ع) است.

امام زاده عباس سلام الله علیه

توضیحات: بنای امامزاده عباس ساری از نظر شیوۀ معماری و شکل گنبد هرمی آن ، اهمیت تاریخی و هنری دارد. داخل صحن بقعه ، صندوق چوبی نفیسی برروی مرقد قرار دارد که تاریخ سال 897 هـ . ق برروی آن حک شده است . دراین بقعه سه تن از امامزادگان به نام امامزاده عباس ، محمد و حسن مدفون هستند.

قائم شهر

امام زاده یوسف رضا سلام الله علیه

توضیحات: از بنای این امام زاده ، تنها چنار قدیمی آن باقی مانده است و مردم شهر و روستاهای اطراف برای زیارت و نذر ، به پای آن درخت رجوع می کنند . ضمناُ این درخت در شمار درختان کهن ایران به ثبت رسیده است.

نوشهر

امام زاده طاهر و مطهر سلام الله علیه

توضیحات: بنای این امام زاده در روستای هزارخان کجور به فاصلهٔ تقریبی 97 کیلومتر از شهرستان نوشهر واقع شده است . درهمین بقعه جلال الدوله ملک کیومرث ابن بیستون از آل بادوسپان مدفون است . ساختمان بقعه ، بنایی چهار ضلعی با گنبد هرمی شکل است . نمای خارجی آن دارای تزئینات آجری و کتیبه هایی به خط زیبای ثلث است . نمای داخلی بقعه نیز چهارضلعی است که با طاق نماها و عناصر تزئینی دورهٔ قاجاریه تزئین شده است . داخل صحن بقعه ، دو صندوق نفیس چوبی قرار داشته که در سال های گذشته به سرقت رفته است.

استان مرکزی

معرفی

اشاره

استان مرکزی در مرکز ایران با مساحتی حدود ۲۹ هزار و ۵۳۰ کیلومتر مربع ، به طور تقریبی ۱/۸۲ درصد واقع شده است . این استان از شمال به استان‌های تهران و قزوین ، از غرب به استان همدان ، از جنوب به استان‌های لرستان و اصفهان و از شرق به استان‌های تهران ، قم و اصفهان محدود است . مرکز استان مرکزی ، شهر اراک است . شهرهای مهم آن عبارتند از: آستانه ، آشتیان ، تفرش ، خمین ، دلیجان ، ساوه ، شازند ، فراهان و محلات .

موقعیت جغرافیایی

استان مرکزی ، بخشی از فلات مرکزی ایران است که در همسایگی کویر مرکزی و زاویه چین خورده رشته کوه البرز و زاگرس واقع شده ا قله‌شهبازست . این استان ؛ شامل بخشی از چاله های داخلی است که همزمان با بالا آمدن ارتفاعات فلات ایران در دوران چهارم زمین شناسی یعنی کواترنری ، بوجود آمده است.
ناهمواری های استان مرکزی به دو صورت « کوهستانی » و « سرزمین های هموار یا دشت ها » دیده می شود .
- « کوهستان ها » : کوه های استان تحت تاثیر نیروهای کوه زایی ، در دوره ترشیاری شکل گرفته اند و در جهت شمال غربی – جنوب شرقی کشیده شده اند . بیشتر کوه های استان قسمتی از کوهستان های مرکزی ایران هستند و بخش کمی از آن ، در جنوب غربی ، پیش کوه های زاگرس را تشکیل می دهند .
مرتفع ترین قله استان ، « قله شهباز » در « رشته کوه راسوند » ، با ارتفاع ۳,۳۸۸ متر ، در غرب اراک و پست ترین منطقه را « دشت مسیله » در جنوب ساوه با ارتفاع 950 متر از سطح دریا تشکیل می دهد. به طور کلی ؛ مناطق کوهستانی این استان بیشتر در شهرستان های سربند یا شازند ، اراک ، محلات و تفرش قرار دارند . کوه های ناحیه کوهستانی ، از « دو رشته » تشکیل شده است. « رشته اصلی از الوند » جدا شده و به صورت دیواره های موازی ، گاهی فشرده و گاهی گسترده از همدان تا راهگرد با جهت شمال غربی به جنوب و شمال شرقی ادامه دارد . این ارتفاعات در سربند و شازند « راسوند » و در اراک « سپیدخانی » نام دارند . همچنین ؛ رشته کوه های راسوند با امتداد در جهت جنوب شرقی به غرب در خمین به کوه های الوندلکان می پیوندند و سپس به ارتفاعات تخته کوه اردل و جاسب پیوسته و پس از قطع شدن به وسیله دره قمرود به ارتفاعات کهک قم متصل می شود. « رشته دوم از کوه قله‌سپیدخانیهای ناحیه کوهستانی ، در چهل کیلومتری جنوب غربی شهر اراک از کوه های راسوند جدا شده و به صورت دو رشته موازی از جنوب به شمال امتداد یافته و دره معروف « چرا » را به وجود می آورد . جهت شمالی این کوهستان پس از پیوستن به ارتفاعات وفس ، تفرش ، آشتیان و خلجستان ، به سوی ساوه امتداد می یابد . کوه های عمده منطقه تفرش عبارتند از : کوه کوجه « کجه » ، قله بندیی ، قله گندم کوه و کوه کلاهک . همچنین علاوه بر این کوه ها در شمال شرق شهرستان اراک رشته کوه های هفتاد قله قرار دارد که شهرستان محلات در شرق آن واقع شده و این کوه ها به

رشته جبال راهگرد می پیوندد.
- « سرزمین های هموار » : از عوامل مهم در تشکیل این بخش ، می توان به انتقال رسوب های نواحی مرتفع به سرزمین های هموار در دوره کواترنری ، بر اثر بارش اشاره کرد که به تدریج باعث تشکیل دشت های حاصلخیز در منطقه شده است .
استان مرکزی به علت داشتن کوه های مرتفع ، مجاورت با حاشیه مرکزی ایران ، همجواری با بخشی از حوض سلطان ، کویر میقان و حوزه آبریز دریاچه نمک و همچنین قرار گرفتن در محل تلاقی دو رشته کوه البرز و زاگرس
دارای آب و هوایی متنوع است . همچنین ؛ عوامل و شرایط اقلیمی دیگری که منطقه را تحت تاثیر قرار می دهد عبارتند از : جهت و جریان وزش بادهای غربی ـ مدیترانه ای و اقیانوس اطلس ، توده های هوای فشار زیاد اقیانوس هند و جریانهای سرد آسیای مرکزی . مهمترین نوع آب و هوای استان عبارتند از : « آب و هوای نیمه بیابانی » در مناطقی چون ؛ ساوه و زرندیه ، « آب و هوای معتدل کوهستانی » همراه با زمستان سرد و تابستان معتدل ، در شهرستان هایی مانند ؛ اراک ، خمین ، تفرش و محلات . « آب و هوای سرد کوهستانی » با زمستانی سرد و برفی و تابستانی خنک در محدوده های جغرافیایی آستانه و شازند .
مهم ترین رودخانه های استان مرکزی عبارتند از: رودخانه قره چای، قم رود یا انار بار ، رود قهره کهریز یا کرهرود و رود شهراب. رودخانه های دائمی و فصلی که از ارتفاعات استان و خارج از استان سرچشمه می گیرند به طور عمده به دو حوزه آبریز قم یعنی دریاچه نمک و کویر میقان می ریزند.

آثار بدست آمده از دروه عیلامی و ماقبل تاریخ در مناطق باستانی « زلف آباد تقرش » و « تپه چلپی ساروق اراک » ، نشان از سکونت « اقوام عیلامی » در منطقه استان مرکزی است . همزمان با انقراض « دولت عیلامی » ، « اقوام آریایی » از نواحی جنوبی روسیه و اروپا وارد فلات ایران شده و ایران را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند .
با استناد به مدارک تاریخی ، مادها برای حفظ قدرت خود در مقابل حمله آشوری ها از دیااکو - یکی از روسای قبایل ماد سفلی - حمایت کردند و دیااکو توانست با متحد کردن مادها ، در سال ۷۳۴ ق . م ، تمام شهرک های ماد سفلی یعنی استان مرکزی را مطیع ساخته و اولین امپراطوری ایران را تاسیس کند . سه ایالت اصلی مادها در به قدرت رسیدن دیااکو برای سرنگونی آشوریان عبارت بودند از : بیت کاری ، مادای و پاساردا معروف به ماد سفلی در محدوده شهرستان اراک امروزی . همچنین قلمرو اولیه مادها شامل منطقه وسیعی از حوزه شازند ، خنداب ، فراهان ، وفس تا آشتیان ، تفرش و قسمت هایی از ساوه می شد . مادها که توانسته بودند به مدت ۱۷۸ سال بر ایران حکومت کنند بالاخره در پی بروز نارضایتی های عمومی با غلبه کوروش بر اژدهاک ، آخرین پادشاه ماد سرانجام در سال ۵۵۰ ق . م ، منقرض شد و دولت هخامنشیان با پادشاهی کوروش تاسیس گردید . در دوره حکومت این خاندان ایران به ۲۰ ساتراپ یا ایالات تقسیم شد که ماد سفلی یعنی از ری تا همدان و همچنین استان مرکزی در محدوده ساتراپ قرار گرفت و این استان ، بخشی از ساتراپ دهم بود .
با حمله « اسکندر مقدونی » در سال ۳۳۱ ق . م ، « حکومت هخامنشیان » از هم پاشید و سراسر قلمرو هخامنشیان به دست « اسکندر مقدونی » افتاد . در پی مرگ « اسکندر » ، یکپارچگی در متصرفات وی از بین رفت و « سلوکوس » یکی از سرداران اسکندر، قدرت را در ایران به دست گرفت . به نوشته کریستن سن در کتاب « ایران در زمان ساسانیان » ماد سفلی در دوره حکومت اسکندر در اختیار یکی از سرداران اسکندر مقدونی به نام « آتروپاتن » بود .
« سلوکیان » با کمک اشراف ایرانی و سرداران مقدونی حدود ۸۰ سال بر ایران حکومت کردند . در سال ۲۴۸ ق . م ، « اشک اول » ، پهلوان ایرانی از « قبیله پارت ها » علیه سلطنت « سلوکیان » قیام کرد و این قیام که یک صد سال به طول انجامید ، سرانجام در سال ۱۴۰ ق . م ، با شکست حکومت « انتیو خوس سوم » به دست « تیرداد » به پایان رسید و « سلوکی ها » به غرب رود فرات عقب نشینی کردند . در این زمان استان

مرکزی ، جزو سرزمین های ماد بزرگ محسوب می شد . یکی از بزرگ ترین مشکل « حکومت اشکانیان » ، وجود حکومت های مستقل ایالت هایی چون پارس ، آذربایجان و ارمنستان بود که بعد از حکومت سلوکیان حاضر به اطاعت از پادشاهان اشکانی نبودند . به همین منظور اشکانی ها برای جلب رضایت روسای قبایل ایرانی و گرفتن مالیات از آن ها مجبور به تاسیس « مجلس مهستان » شدند . « مجلس مهستان » از بزرگان کشور ، موبدان و شاهزادگان قبایل تشکیل می شد و برای مسایل مهم کشور تصمیم گیری می کردند .
با براندازی « حکومت اشکانیان » در سال ۲۲۶ میلادی ، توسط « اردشیر بابکان » ، دولت ساسانی تاسیس شد . ساسان از خاندان های قدیمی « پارس » بود که ریاست « معبد آناهیتا » را به عهد داشت . سرزمین مرکزی در دوره ساسانیان ، در « کوست خوریزان » یعنی « جایی که خورشید » از آن جا می رود ، قرار داشت . از آثار به جا مانده در این دوره می توان به طاق بستان در کرمانشاه و نقش برجسته های تنگ چوگان در استان فارس و آتشکده آتش کوه در استان مرکزی اشاره نمود.
« اعراب مسلمان » ، به فرماندهی عمر در آخرین جنگ منظم و سازمان یافته با سپاه ساسانی در منطقه نهاوند ، بین سالهای 19 تا 21 هجری توانستند منطقه جبال را پس از نبردهای خونین نهاوند به تصرف درآورند . مسلمانان ، بعد از فتح ایران منطقه ای که امروزه « استان مرکزی » نامیده می شود را « جبال » می نامیدند. « جبال » ناحیه کوهستانی پهناوری بود که یونانیان آن را « مدیا » می گفتند . شورش و نبردهای پراکنده در منطقه ، این امکان را برای اعراب فراهم نمی کرد که بتوانند به طور کامل بر جبال تسلط داشته باشند ، برای همین منظور مجبور به صلح با مردم نهاوند شدند و توانستند با تنظیم معاهده ای ، « جبال » را در نهایت با صلح تصرف کنند .
ایرانیان در به قدرت رساندن « عباسیان » و سرنگونی « حکومت بنی امیه » نقش بسزایی داشتند. شیعیان ایران و عراق به رهبری « عبدالله نوه جعفر برادر حضرت علی (ع) » و حمایت « عبدالرحمن بن مسلم مشهور به ابومسلم خراسانی » که از اهالی استان مرکزی بود در سال ۷۴۷ م ، توانستند سرزمین های گرگان ، ری ، خراسان ، نهاوند ، کوفه و کربلا را تصرف نموده و در شهر کوفه « ابوالعباس » از « خاندان عباسی » را خلیفه اعلام کنند.
« بنی عباس » تا حدود سال ۳۵۰ هـ . ق ، بر ایران حکومت کردند . از مهمترین حکومت هایی که بعد از « بنی عباس » تا استیلای « مغول » در ایران حکمرانی کردند، می توان به صفاریان ، سامانیان ، غزنویان ، غوریان ، سلجوقیان ، اتابکان و خوارزمشاهیان اشاره کرد . این حکومتها بیش از

۳۵۰ سال یعنی تا حمله مغول به ایران در سال ۶۱۶ هجری بر سرزمین های پارس حکومت راندند. در این دوران از « استان مرکزی » به نام « عراق عجم » یاد شده که پایتخت آن شهر اصفهان بوده است.
با به قدرت رسیدن « مغول ها » در « آسیای مرکزی » و « مغولستان » و نیز مجاورت آنان با « قلمرو حکومت خوارزمشاه » ، کم کم تنش هایی بین دو حکومت شکل گرفت و منجر به حملات و جنگهای متعددی بین دو دولت شد که عاقبت باعث حمله « چنگیز » در سال 616 هجری با سپاهی حدود دویست هزار نفر به ایران گردید. « خوارزمشاهیان » پس از تسلط خود بر خراسان و مازندران به عراق عجم پای گذاشتند در این زمان « عباسیان » « حکومت خوارزمشاهیان » را مورد تایید نمی دانستند و با توجه به اینکه دولت « اسماعیلیان الموت » هم سراسر مرزهای شمالی عراق عجم و رشته کوه های البرز را در دست داشت به حمایت از « اسماعیلیان » برآمده تا بتوانند بر « سلطان محمد خوارزمشاه » پیروز شوند . « اسماعیلیان » که در انزوای سیاسی و مذهبی به سر می بردند به « رهبری جلال الدین حسن اسماعیلی» ، وقت را غنیمت دیده و به « خلافت عباسی » اظهار دوستی کردند و با آنان بیعت نمودند . سپس « اسماعیلیان » به مذهب « اهل سنت » گرایش یافته و لقب نامسلمان به خود گرفتند . « شورش اتابکان » در فارس و آذربایجان هم مشکلات جدیدی را برای « حکومت خوارزمشاهیان » به وجود آورده بود. حمله وحشتناک مغول به ایران شدت گرفته بود و آنان توانسته بودند سرزمین های شمالی ایران را تصرف نمایند. « سلطان محمد » به منظور نجات جان خود به عراق عجم عقب نشینی کرده بود . مغول ها به منظور دستگیری وی تمامی سرزمین عراق عجم را تصرف و غارت کردند . هرج و مرج تمامی منطقه را فرا گرفته بود ، « فرقه اسماعیلیه » توانسته بود طرفداران بسیاری را در عراق عجم به گرد خود جمع کند.
مغول ها ، بعد از دو سال ، برای بار دوم ، در سال 619 هجری برای به اطاعت درآوردن کامل منطقه ، به عراق عجم حمله کردند و پس از قتل و غارت فراوان به خراسان بازگشتند . این آخرین حمله مغول در زمان « چنگیز خان » به ایران بود . مغولان بعد از این حمله راه بازگشت به سرزمینشان را در پیش گرفتند .
در سال ۶۲۱ هجری ، « سلطان جلال الدین خوارزمشاه » از هند به ایران بازگشت و توانست در مدت کمی اکثر شهرهای ایران را به تصرف و مطیع خود درآورد و « حکومت اسماعیلیه » در موت را به اطاعت از خود مجبور کند . او سرداران منصوب شده از سوی چنگیز را برکنار کرد و توانست مغول ها را از عراق عجم بیرون کند . اقدامات « جلال الدین » باعث خشم حاکمان مغول شده بود . آنان برای استیلای مجدد بر عراق

عجم در سال ۶۲۷ هجری ، با نقشه دقیق تری به جنگ « جلال الدین » آمدند آنان توانستند کاشان ، ری ، زنجان ، آذربایجان و سرزمین های شمالی عراق عجم را تصرف و اصفهان را به محاصره درآورند . در این زمان ، ناگهان « جلال الدین » در منطقه کوهستانی کردستان ناپدید شد و اصفهان سقوط کرد و در پی این سقوط ، عراق عجم ، فارس و یزد چاره ای جز تسلیم در برابر سپاه مغول را نداشتند. این بار صدمات وارده بر اصفهان و ری به حدی بود که حتی این دو شهر با عمران و آبادی « دولت صفویه » هم نتوانستند شکوه و عظمت گذشته خود را بازیابند . مغولان گرچه از سال ۶۲۰ هجری بر ایران حاکم شدند ولی نخستین ایلخان آنان « هولاگوخان » بود که از سال ۶۵۱ هجری به صورت رسمی در ایران استقرار یافت .
بعد از پایان یافتن « حکومت ایلخانان » در ایران ، « خاندان مظفریان » و « تیموریان » ، تا قدرت گرفتن « حکومت صفویه » در سال ۹۰۵ هجری در ایران حکومت را در دست داشتند . « شاه اسماعیل صفوی » از نوادگان « شیخ صفی الدین اردبیلی » بود که توانست پایه گذار حکومتی در ایران شود که حدود ۲۵۰ سال به طول انجامید. از مهمترین پادشاهان این دوره می توان به شاه عباس بزرگ و پسرش اشاره نمود . جنگ های ایران و عثمانی و تصرف نواحی شمال ایران توسط روسیه از حوادث تلخ این دوره است.
« نادر شاه افشار » در سال ۱۱۴۸ هجری ، به طور رسمی با عزل « شاه عباس سوم » تاج سلطنت را بر سر گذاشت و با توجه به اینکه قلمرو دولت مرکزی ایران در طی حکومتهای گذشته کاهش یافته بود ، عملاً دست به کشور گشایی زد ، فتح بحرین ، قندهار هندوستان از جمله فتوحات اوست . طایفه زندیه که در زمان نادر سرکوب شده بود در سال ۱۱۶۲ هجری با ظهور کریم خان زند قدرت را در کشور به دست گرفت و تا سال ۱۲۰۹ هجری بر ایران حکومت کردند.
حکومت « پادشاهان زند » مقارن بود با گسترش تجارت دریایی دول از اروپایی و تصرف جزایر و سواحل جنوبی ایران بوسیله دولتهای انگلستان و هند. « کریم خان زند » در سال ۱۱۹۲ هجری ، فوت کرد و « آقا محمد خان قاجار » بعد از سرکوبی مخالفان با حمایت طایفه قاجار در سال ۱۲۰۰ هجری در تهران تاجگذاری نمود. قاجاریه تا سال ۱۳۴۳ به مدت ۱۴۵ سال بر ایران حکومت کردند.
شروع جنگ های ایران و روسیه، ایران و عثمانی و در نهایت تجزیه ایران در این دوره شکل گرفت. یکی از مهمترین تحولات اواخر حکومت قاجاریه اعلام حکومت مشروطه در سال ۱۳۲۴ هجری و تشکیل مجلس شورای ملی و تدوین قانون اساسی ایران است.

در سال ۱۹۰۷ انگلیس و روسیه ایران را به اشتغال خود آوردند. روسیه طی انقلاب بلشویکی ۱۹۱۷ از ایران خارج شد. بعد از خروج روسیه، انگلیس تقریباً تمامی سرزمین ایران را به اشغال خود در آورد و توانست حکومت مشروطه را بوسیله عمال خود در ایران ساقط کرده و رضا خان پهلوی را به قدرت برساند.

بر اساس شاهسونمطالعات باستان شناسی ، ساکنین استان مرکزی همانند ساکنین دیگر نقاط ایران از « اقوام آریایی » تشکیل شده اند . ولی با گذشت زمان و در نتیجه مهاجرت اقوام دیگر ؛ از جمله ترک ها و مغول ها به این منطقه ، ترکیب نژادی جدیدی در منطقه به وجود آمده است .
بیشتر مردم استان مرکزی به « زبان فارسی » سخن می‌گویند . ولی در کنار « زبان فارسی » گویش‌های گوناگونی در مناطق مختلف استان مورد استفاده قرار می گیرد که از آن جمله می توان به : « زبان ترکی آذربایجانی » و ترکی خلج » در بسیاری از روستاهای اطراف مناطقی مانند اراک ، سربند ، ساوه ، شهرهایی مثل شازند و خنداب ، « زبان کردی » در میان ایل کلهر » ، « زبان راجی » در مناطقی از دلیجان ، محلات و نراق ، « زبان تاتی » در برخی قسمت ها مانند : شرا ، کزاز و سربند و همچنین گویش های « لری » ، « لکی » و « وفسی » اشاره کرد .
همچنین اقلیت‌های مذهبی مانند ارامنه و زرتشتیان و تعداد کمی از یهودیان نیز در استان موجود هستند که اکثرا در شهرستان زرندیه اقامت دارند و به زبان خویش سخن می‌گویند .

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

اقتصاد استان مرکزی به ترتیب اهمیت ، شامل بخش های خدماتی ، صنعتی و کشاورزی می شود .
این استان از جمله استان های صنعتی کشور محسوب می شود و به همین خاط می توان گفت ؛ وجود « صنایع مادر » در اراک و « کارخانه های تولیدی » در شهرستان ساوه باعث شده این استان ، به یکی از قطب های صنعتی کشور تبدیل شود .
به طور کلی ، صنایع استان مرکزی به دو بخش « صنایع ماشینی » و « صنایع دستی » تقسیم می شود . مهم ترین کارخانه های هپکوصنعتی استان عبارتند از : ماشین سازی ، آلومینیوم سازی ، کابل سازی ، کمباین سازی ، لاستیک سازی ، کارخانه سازنده ماشین آلات راه سازی هپکو ، کارخانه های سازنده پروفیل و لوله های آبیاری آلومینیومی ، کارخانه های سازنده پایه فلزی انتقال نیرو آونگان ، کارخانه ادوات کشاورزی ، کارخانه تولید نورد آلومینیوم ، رنگ روناس ، پالایشگاه ، پتروشیمی و نیروگاه آذرآب . علاوه بر فعالیت « صنایع ماشینی » ، اکثر شهرستان‌های استان مرکزی دارای صنایع مختلف دستی هستند که بیشتر بین عشایر منطقه رواج دارد . عشایری که در محدوده استان زندگی می‌کنند ، بومی منطقه نیستند و اکثر آنها از نواحی دیگر به این منطقه مهاجرت کرده و سکنی گزیده‌اند. مهم‌ترین گروه‌های ایلی استان شامل شاهسون ها ، ایل کله‌کویی ، ایل میش مس یا مست ، ایل خلج ، ایل راوه و ایل کرد یا کلهر هستند که به ویژه زنان و دختران انواع صنایع دستی را در آن‌ها تولید می‌کنند . مهم‌ترین صنایع دستی استان فرش است که فرش ساروق اراک از شهرتی جهانی برخوردار است. علاوه بر فرش ، قالی ساوه و لییان ، جاجیم خمین ، سفال ساوه و محلات ، کارگاه های متعدد صابون سازی در آشتیان و نیز گیوه سنجان و وفس ، آینه کاری ، گچبری سنتی ، سوزن دوزی از جمله صنایع دستی در خور توجه این استان است .
از دیگر رشته های صنایع دستی در استان که قابلیت ها و زمینه های رشد و فعالیت زیادی دارند می توان از طراحی و نقشه کشی فرش ، رفوگری ، رنگرزی سنتی ، جاجیم بافی ، هنرهای چوبی شامل : منبت و کنده کاری روی چوب ، معرق و محرق ، پیکر تراشی ، نازک کاری چوب ، مشبک ، ساخت سازهای سنتی و خراطی ، صنایع فلزی شامل : قلم زنی روی مس ، مسگری ، سفیدگری ، چلنگری ، علامت سازی .
در بخش کشاورزی و دام پروری ، استان مرکزی به علت قرار گرفتن در دامنه رشته کوه های البرز و زاگرس ، تنوع اقلیم و شرایط آب و هوایی

ناشی از نوسانات ارتفاع ها ، میزان بارش باران در فلات مرکزی ، جزو یکی از مناطق غنی مرتع در ایران محسوب می شود . علاوه بر این عوامل ، عواملی مانند : تراکم چشمه های پرآب دایمی و فصلی ، پوشش گیاهی بسیار خوب و گستردگی باغ ها و چمنزارها ، داشتن تالاب ها و سراب های بزرگ باعث پرورش انواع دام و طیور و حتی پرورش ماهی در منطقه شده است .
به طور کلی این استان به جهت داشتن زمین های حاصلخیز زراعی و تولید برخی از محصولات کشاورزی و نیز دامپروری از مناطق مهم کشور به شمار می آید و از آن جا که حدود 50 درصد از مردم این استان در روستاها زندگی می کنند ، می توان گفت ، شغل اصلی مردم این استان ، کشاورزی و دام داری است .
از مهم ترین محصولات کشاورزی استان می توان : گندم ، جو ، حبوبات ، آفتابگردان انارساوه ، پنبه ، چغندر قند ، گوجه فرنگی ، پیاز ، خربزه ، هنداونه ، خیار ، گیاهان علوفه ای را نام برد .
علاوه بر بخش های ذکر شده ؛ باید به معادن موجود در استان نیز اشاره کرد به طور کلی ، استان مرکزی دارای ۱۱۲ معدن مختلف در منطقه است که بیشترین آن مربوط به مصالح ساختمانی است . از مهمترین معادن استان مرکزی می توان از : سنگ آهن در شمس آباد اراک، معادن سرب، رو، منگنز، بارتیتین، سنگ تراورتن، گچ و سنگ نمک را می توان یاد کرد.

سوغات

سوغات استان مرکزی عبارت است از انواع قالی ، صنایع دستی شامل گلیم ، جاجیم ، انواع گل‌های زینتی و تزیینی، انواع تریکوها ، ژاکت و بلوز محلات ، صابون معروف شازند ، انواع فتیر در اراک ، انواع محصولات باغی ساوه مانند انار، خربزه، طالبی، پنبه، رب انار، گندم، چغندر، کشمش .

آشتیان : روستای ییلاقی آهو دریاچه‌میقان
اراک : دریاچه میقان ، حاشیه رودخانه شرا ، حاشیه رودخانه مهاجران ، چشمه آب معدنی چپ قلی ، چشمه آب معدنی کیخسرو یا سراب حک ، غار طبیعی قلعه جوق ، غار سفید خانی ، غار انجدان ، غار آسیلی ، غار هیزج ، غار سوله خونزا ، منطقه ییلاقی سربند
روستای-جلایر
تفرش : دره دیزه ، دره بدر ، دره فرک ، دره ستان ، چشمه معدنی گراو ، حاشیه رودخانه تفرش یا آب کمر ، حاشیه رودخانه قره چای ، غار امجک ، غار علی خورنده ، غار گاو خور ، غار نویوهی ، غار پلنگ ، غار دام دام تلخاب ، طبیعت روستای قلعه محی الدین ، بیعت روستای خانک ، طبیعت روستای جلایر
دره-چکاب
خمین : باغ های گل خمین ، بیشه علی شهر قورچی باشی یعنی منطقه حفاظت شده الوند ، پارک جنگلی بوجه ، دامنه کوه بوجه ، دامنه کوه هفت سواران ، دامنه کوه انگشت لیس ، دامنه کوه حسن فلک ، چشمه چکاب ، چشمه سیبک ، چشمه سراب رضا آباد ، حاشیه رودخانه خمین ، قلمستان روستای گوشه محمد مالک ، طبیعت دره چکاب ، طبیعت دره لته ، منطقه حفاظت شده هفتاد قله
روستای-خورهه
دلیجان : دریاچه سد پانزده خرداد ، حاشیه رودخانه قمرود ، غار چال نخجیر ، غار کهک ، طبیعت روستای دودهک ، طبیعت روستای خورهه
روستای-کله-دشت
ساوه : آبشار آقچه ، آبشار فصلی قیز قلعه ، دامنه و صخره های طبیعی تخت رستم ، دریاچه دل آب چشمه بابا رجب ، چشمه بالقلو ، چشمه استاین ، چشمه روستای ستق ، چشمه قیرخ قیزلو ، چشمه امام زاده نوح ، چشمه دره ینگه قلعه ، حاشیه رودخانه زنبر ، غار بابا گرگر ، ادر شاه پسند طبیعت روستای ستق ، طبیعت دره روستای چناقچی ، طبیعت روستای حریقان ، طبیعت جلگه روستای کله دشت ، طبیعت روستای سامان بخش
پیست-اسکی-پاکل
شازند : پیست اسکی پاکل ، دامنه کوه چال خاتون ، جنگل های بلوط ، حاشیه رودخانه قره چای ، چشمه عمارت ، چشمه عباس آباد ، چشمه اسکان ، چشمه پنجعلی ، چشمه بلاغ حک ، چشمه دو خواهران ، سراب و چشمه سورانه ، شکارگاه سربند ، شکارگاه چال خاتون ، شکارگاه شهباز و

کوه سرو ، شکارگاه سرسختی و پاکل ، غار کیخسرو ، غار سوله خونزا ، غار هندو در ، غار صادق علی ، غار کهل ، غار مقار ، طبیعت دره سماخ لی ، طبیعت منطقه راسوند ، منطقه آشیانه دارکوب ، منطقه حفاظت شده شهرستان شازند
هفتادقله
محلات : آب گرم طبیعی محلات ، انواع باغ های پرورش گل محلات ، پارک سرچشمه محلات ، یخچال طبیعی نیم ور در شهر نیم ور ، غار آزاد خان ، غار سوراخ گاو در خورهه محلات ، غار یکه چاه ، غار بابا جابر ، غار شاه بلبل ، منطقه حفاظت شده هفتاد قله منطقه حفاظت شده موته

آب-انبار-گرگان
آشتیان : آب انبار ، آب انبار گرگان ، آتشکده فراجان ، آتشکده فراهان ، امام زاده اسماعیل ، امام زاده عبداله ، امام زاده محسن یا امام زاده کوه ، امام زاده فاطمه صغری ، امام زاده قاسم ، امام زاده سیاوش ، بقعه هفتاد و دوتن ، خانه عبدالعظیم ، خانه استاد قریب ، قلعه علی نقی بیگ
بازار-اراک اراک : آتشکده برزوی راهگرد ، امام زاده ابراهیم ، امام زاده حوا خاتون ، امام هفتاد و دو تن ساروق ، امام زاده شاهزاده حسین ، بنای تاریخی پیر مراد آباد ، بنای تاریخی کاروانسرا ، روستای تاریخی ساروق انجدان ، حمام چهار فصل ، شهر زیرزمینی ذلف آباد ، مدرسه سپهداری ، مرقد شاهزاده محمد عابد ، مجموعه تاریخی بازار اراک
مسجدجامع-شش-ناو
تفرش : آب انبار موزه بلوار ، آرامگاه پورفسور حسابی ، امام زاده حسین ، امام زاده محمد ، امام زاده قاسم ، امام زاده ابویعلی ، امام زاده احمد کوهین ، امام زاده بی بی ستین ، تکیه خلچان ، تکیه زاغرم ، قنات خورزنون ، مسجد جامع شش ناو
قلعه-سالار-محتشم
خمین : آسیاب آبی ، امام زاده حسن در روستای طیب آباد ، امام زاده سلیمان و ابوالفتح در روستای دهنو ، امام زاده ابوطالب ، امام زاده اسماعیل ، امام زاده عبدالعلی در روستای ریحان ، امام زاده عبداله در روستای کودرز ، امام زاده اهل بن علی ، امام زاده خدیجه خاتون در روستای حشمتیه ، بازار سرپوشیده ، بقعه شاه قلندر ، بقعه شاه قریب ، بقعه محمد مالک اشتر ، سنگ نگاره های تیمره ، شبستان مسجد جامع ، حسینیه آقاخان ، خانه قدیمی حضرت امام خمینی (ره) ، قلعه سالار محتشم ، قلعه های تدافعی خمین ، کبوتر خانه ، محراب فضل و یحیی ، مسجد جامع
قلعه-گبری
دلیجان : امام زاده خورهه ، امام زاده اسحاق ، امام زاده حمزه ، امام زاده محمد ، بازار شمس السلطنه در نراق ، بقعه شاهزاده ابوالفضل ، بقعه شاهزاده سلیمان ، بازار نراق ، زیارتگاه حضرت معصومه ، زیارتگاه بابا پیر ، سد زمان سلجوقیان ، سنگ نوشته تاریخی خورهه ، قلعه گبری ، قلعه کیخسرو ، قلعه ورکانی ها ، کاروانسرای دو دهک ، کاروانسرای شاه عباسی ، معبد سلوکی خورهه
مسجدجامع-ساوه

ساوه : امام زاده سید اسحاق ، امام زاده هارون ، امام زاده سید ابو رضا ، بنای مسجد انقلاب ، بقعه اشموئیل نبیپل ، پل عسگرآباد ، تاریخی سرخده ، قلعه آردمین ، کاروانسرای باغ شیخ ، کاروانسرای پا سنگان ، کاروانسرای عبدالغفار خان ، مسجد جامع ، مناره مسجد جامع ، کاروانسرای خشکه رود
تپه-مالمیر
شازند : امام زاده ابوالقاسم معروف به باب المراد ، امام زاده محمد ، امام زاده عبداله سورانه ، امام زاده ابوالحسن ، امام زاده هبه اله ابن ابوالقاسم ، اتپه باستانϙگل زرد ، تپه باستانی گل تپه ، تپه چغا سبز ، تپه های تاریخی مالمیر ، تپه سرسختی ، پل تاریخی دو آب بر روی رودخانه قره چای ، خانه پیر هادی اشتری ، عمارت تاریخی بیات ، کلیسای شازند ، منطقه تاریخی علی گذر
آتشکده-آتشکوه
محلات : آتشکده آتش کوه ، امام زاده یحیی ، امام زاده فضل اله در محلات ، امام زاده اسماعیل ، امام زاده موسی پل قدیمی باقر آباد ، سد ساسانی نیم ور ، ستون های سنگی شهر باستانی خورهه ، حمام قدیمی عرش محلات ، قلعه جمشیدی ، قلعه آقاخان

سایر جاذبه های استان مرکزی

خانه حسن پور امامزاده-ابوطالبامامزاده-ای-در-یل-آباد امامزاده-حمزه-جاسبکوه سرخهحمام-4فصل خورههسالارمحتشمسرچشمه-محلات

اراک

امام زاده شاهزاده محمد یوسف سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای شاهسواران اراک واقع شده است . در این محل ، دو بنا در نزدیکی یکدیگر وجود دارد که یکی مدفن شاهزاده محمد و دیگری ، مدفن شاهزاده یوسف است. بقعه شاهزاده محمد ، از آثار قرن پنجم به نظر می ر سدکه از داخل و خارج به شکل برجی از تخته سنگ و گچ است که بعدا ازخارج روی آن را آجر پوش کرده اند. مقبره یوسف بن موسی نیز مانند بنای شاهزاده محمد است.

امام زاده شاهزاده محسن سلام الله علیه

توضیحات: بنای این امام زاده که در اراک واقع شده ، از سنگ لاشه و آجر با طرح چهار ضلعی است که فراز آن گنبدی بزرگ و کم خیز برپا شده است. در چوبی نفیس امام زاده، ازآثار جالب قرن هفتم به شمار می آید.

امام زاده شاهزاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در روستای گودرز ، در30 کیلومتری جاده اراک به خمین واقع شده است . بنا در روی سطح مرتفعی که نزدیک 3 متر از سطوح اطراف بلندتر است با نقشه هشت ضلعی ساخته شده و دارای دو معبر - یکی در شمال شرقی و دیگری در جنوب شرقی است . شیوه گچبری بنا ، آن را به قرن ششم هجری قمری مربوط می کند .

امام زاده حواخاتون سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در جنوب شرقی روستای موت آباد ، در حدود 15 کیلومتری جاده اراک - قم واقع شده است. بنای امام زاده از سه قسمت مجزا ساخته شده و در آن چند سنگ نوشته موجود است که بر روی یکی از آنها تاریخ 487 ه . ق ثبت شده است . ایوان رفیع امام زاده دارای طاقی به ارتفاع تقریبی 5 متر است . طبق روایات سالمندان آبادی ، این بنا توسط شاه طهماسب صفوی تعمیر شده است.

امام زاده محمد عابد(مشهد میغان) سلام الله علیه

توضیحات: آرامگاه امام زاده محمد عابد معروف به « مشهد میغان » یکی از معروفترین زیارتگاههای استان مرکزی است . این آرامگاه در کنار آبادی میغان در 12 کیلومتری اراک واقع شده و از آثار دوره سلجوقی است . گنبد آن طاق رومی دارد وتمام دیوارهای آن از آجرند.

تفرش

امام زاده شاهزاده محمد افطسی سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در تفرش واقع شده و چهار ایوان دارد که جز ایوان شمالی بقیه دارای جدار سفیدکاری با سقفی رومـی پوش اند. متن شعر موجود در ایوان سردر حاکی از آن است که این ایوان در سال 1050ه. ق توسط خواجه مومن ودر زمان شاه عباس صفوی ساخته شده است.

امام زاده شاهزاده هادی سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای جمزقان از توابع تفرش واقع شده است . بنایی مشتمل بر بقعه , گنبد , سه ایوان , چهارحجره غرفه و صحن است. در ابتدای شاه نشین شمالی بقعه , ضریح مشبک مجللی از چوب گردوی قدیمی نصب گردیده و دردل آن , دو صندوق منبت باستانی قرار دارد . بر روی یکی از صندوقها , عبارتی نوشته که شجره نامة امامزاده و تاریخ حکاکی صندوق روی آن قید شده است . این بنا به سال 1335 هـ .ق تعمیر و مرمت شده است.

امام زاده شاهزاده قاسم سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در چند کیلومتری روستای ترخوران واقع شده و مدفن شاهزاده قاسم بن حمزه بن امام موسی الکاظم (ع) است . ساختمان مزبور , مشتمل بر یک بقعه و گنبد با چهار ایوان و چهار حجره غرفه دار می باشد . دروسط بقعه , صندوق منبت و نفیسی به تاریخ 923 هـ .ق وکار اوستا یعقوب قمی قرار گرفته است . همچنین این بقعه دری بسیار قدیمی به تاریخ 800 هـ .ق دارد.

امام زاده شاهزاده احمد سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای کوهین از توابع تفرش در سینه کوه واقع شده است و صحنی وسیع دارد .به روایتی صاحب مدفن ، از فرزندان امام هفتم (ع) است ولی بین پسران آن امام فقط یک نفر احمد وجود داشته که آن هم به نام شاه چراغ در شیراز مدفون است .ظاهراُ مدفون این بقعه باید " ابو عبدالله احمد بن موسی الابرش بن موسی ابی السبحه بن ابراهیم المرتضی " باشد که سیدی صالح و با تقوی و نیکوکار بود . بنای امام زاده مشتمل بر قبر , چند ایوان , حجره , غرفه , صندوق منبت کاری و صحن است.

امام زاده ابوالقاسم سلام الله علیه

توضیحات: بنای امام زاده ابوالقاسم در روستای شاهوارق در 25 کیلومتری جنوب غربی تفرش واقع شده و به دوره صفوی تعلق دارد . سقف حرم با گچبری های خاص دورة صفوی مزین شده است . دور ضریح چوبی و چهارگوش آن از نقش های هندسی و آیه های قرآن کریم پوشیده است .در محوطه امام زاده چشمه و درختان کهنسالی وجود دارد.

امام زاده ابوالعلاء سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در شهر تفرش در میان باغ هاو درختان تنومند گردو وچنار قرار دارد و از نظر مذهبی و تاریخی اهمیت زیادی دارد . به نظر می رسد که اصل بنا از قرن هشتم و ایوان ها و رواق های اطراف آن از الحاقات عصرصفوی است. در جوار این بقعه چنار کهن سالی با شاخه های گسترده قرار دارد و شاید بتوان گفت که قدمت آن بیش از خود بقعه باشد .این بقعه محل دفن سید ابوالعلا مهدی است که با ده(10) واسطه به امام جعفر صادق (ع) منسوب می گردد.

امام زاده عاقب سلام الله علیه

توضیحات: این امام زاده در روستای بنابر از توابع تفرش واقع شده و بنایی چهار ضلعی , با چهار شاه نشین با جدار سفیدکاری و فاقد تزئینات است . درضلع جنوبی بقعه محرابی ساخته شده است . بر فراز بنا گنبدی کلاه خودی شکل با چهار دریچه نورگیر است . روی مرقد صندوقی بسیار قدیمی , بدون کتیبه وجود دارد . صاحب مدفن را از اولاد امام موسی کاظم (ع) ذکر کرده اند.

خمين

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: یکی از مراکز زیارتگاهی شهرستان خمین که زائران قابل توجهی را در تمام طول سال از شهرها و استانهای مختلف جلب می کند , آرامگاه امام زاده عبدالله در روستای ریحان است . چگونگی انتساب شخص مدفون در آن به معصومین علیه السلام مشخص نیست , طبق گفتة یکی از اهالی محل به نام حاجی اکبر (کدخدای سابق روستا) جنازه این امام زاده در سال 1354 به هنگام خاک برداری از محل , به شکل کاملاُ سالم پیدا شده و متعاقب آن دو جنازة سالم دیگر نیز که گویا پسران امام زاده هستند , در محل یافت شده است . درحال حاضر با توجه به فراوانی زائرین امام زاده , درآمد سالانة آن طبق اظهار معتمدین محل بیش از 20 میلیون تومان می باشد.

امام زاده یوجان سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای یوجان شهرستان خمین واقع شده است و نقشه ای چهار ضلعی دارد . در وسط هر ضلع ، درگاهی با عمق زیاد وجود دارد . سه در از چهار ورودی داخل بقعه را درهای منبت دوران صفویه تشکیل می دهند که دارای تزئینات گل و بوته اسلیمی است . نام حضرت علی(ع) بر درهای مزبور نقش بسته است.

دليجان

امام زاده شاهزاده اسحاق سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در روستای بیجگان ازتوابع بخش جاسب شهرستان دلیجان واقع شده و بقعه ای مربع شکل است . بالای سردر بنا تاریخ 989 هـ .ق (زمان سلطان محمد خدابنده) نوشته شده است . برخی براین نظرند که مدفونین این گنبد , ابوالحسن عیسی بن علی بن حسن بن عیسی الرومی بن علی بن حسن العلومی , به همراه مادرش مریم هستند .

امام زاده عون بن علی سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در دامان کوه و درخارج روستای کروگان جاسب از توابع شهرستان دلیجان واقع شده و بنایی باستانی و بدون ایوان است. سبک آن به آثار قرون اولیهٔ دورهٔ اسلامی نزدیک است . در وسط بقعه , مرقدی با بدنهٔ سفیدکاری شده وجود دارد که جلوی آن ضریحی مشبک نصب شده است . مدفون دراین بنا , امامزاده عون بن علی بن ابی طالب خوانده می شود.

توضیحات: این آرامگاه در شمال و نزدیک شهر نراق واقع شده و در آن دوخواهر به نام های کاتبه و مریم و دو برادر به نام های ابوالقاسم و محمد ، فرزندان حضرت امام موسی بن جعفر (ع) مدفون هستند . ساختمان پیشین آن برپایه معماری ایرانی بسیار زیبا بوده که بر اثر زلزله در سال 1358 کمی آسیب دیده است . به طوری که قابل مرمت بوده , اما متأسفانه ساختمان را ویران و به جای آن ساختمانی جدید بنا نموده اند .

امام زادگان شاهزاده یحیی و شاه هادی سلام الله علیهما

توضیحات: در خارج از شهر نراق ، گورستانی وجود دارد که در آن ، دو بنای امام زاده دیده می شود ، یکی شاه هادی (امام زاده شاه هادی) و دیگری شاهزاده یحیی . بنای شاه زاده یحیی در جانب شرقی گورستان قرار دارد و مدفن یکی از احفاد امام کاظم(ع)است.

ساوه

امام زاده شاهزاده عبدالله اوجان سلام الله علیه

توضیحات: این بنا بین آوه و ساوه در نزدیکی راه اصفهان به تهران واقع شده و مدفون در آن احتمالا همان امام زاده عبدالله است . گنبد مزبور با قاعده برجی ، از ابنیه تاریخی دوره سلجوقیان است که وزیر معروف ، سید مجدالدین ابوالفتح ، ساکن ری ، بر فراز تربت جد اعلای خود در قرن ششم بنا نهاده است.

امام زاده شاهزاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: بنای امامزاده شاهزاده اسماعیل در روستای یل‌آباد در نزدیکی ساوه واقع شده و مدفن شاهزاده اسمعیل که از فرزندان امام موسی کاظم(ع) است و در میان گورستانی قرار گرفته است و براطراف آن , دیوارگلی کشیده اند . ساختمان بقعه و بخش های تابعه آن , درمیانه این محوطه به شکل مربع با جداری آجری , از بناهای عصر صفوی مشتمل بر بقعه , رواق وایوان است.

امام زادگان سلیمان , فضل و موسی سلام الله علیهم

توضیحات: در منطقه ای واقع در شمال روستای آوه و در فاصلهٔ حدود20 کیلومتری شهر ساوه , یک گنبد تاریخی وجود دارد که درسال 556 هجری قمری فضل , سلیمان , موسی و عبدالله ، فرزندان بلافصل امام کاظم (ع) در آن مدفون شده اند . نمای داخلی بنا با هشت طاقنمای محرابی شکل تزئین شده است و سبک ساختمان , به الحاق آن ها در دوره صفویه حکم می کند.

امام زاده سلطان سید اسحاق سلام الله علیه

توضیحات: بنای امامزاده سلطان سید اسحاق در فاصلهٔ چند صد متری مسجد جامع قرار گرفته است و شامل صحن و ایوان بقعه است .بنای بقعه , برج گونه ای از آثار قرن هفتم است که در سده های بعد واحدهایی به آن افزوده شده . است . لوح روی قبر , دوازده کاشی با زمینه لاجوردی است که به خط ثلث , انتساب صاحب قبر به امام موسی بن جعفر (ع) را برآن نوشته اند.

امام زاده سید ابورضا سلام الله علیه

توضیحات: مقبره امام زاده سید ابورضا که از نوادگان امام موسی کاظم (ع) است در کنار بازار ساوه قرار دارد و دارای بقعه و صحن وسیعی است . این بنا از آثار دورهٔ صفویه است ولی تزئینات این دوره را ندارد.

امام زاده سید هارون سلام الله علیه

توضیحات: امام زاده سید هارون در روستای طراز ناهید (10 کیلومتری شرق شهر ساوه) قرار دارد و به نام شاهزاده هارون بن امام موسی الکاظم (ع) خوانده می شود. این بنا از آثار باقی مانده قرن هفتم هـ .ق است.

محلات

امام زادگان یحیی و فضل الرضا سلام الله علیهما

توضیحات: این آرامگاه درکوی بالای محلات و کنار خیابان سرچشمه درکنار گورستان عمومی واقع شده است . بنا شامل صحنی وسیع , حفره هایی دراطراف است . سقف آن به صورت عرق چینی به ارتفاع هفت متر است . درهر ضلع بقعه , به جز شاه نشین شرقی که محل نصب محراب است , دری برای ورود وخروج تعبیه شده است . محراب این بنا از آثار ارزشمند و معتبر گچبری قرن چهارم به شمار می رود.

امام زاده شاهزاده موسی سلام الله علیه

توضیحات: بنای امام زاده در محله پایین محلات واقع شده است . مدفونان این بقعه , سه تن از سادات ارومیه و از فرزندان امام جواد (ع) به اسامی شاهزاده موسی , ستی امامه و فاطمه خاتون هستند . ازاین خاتون جلیل , در قرن چهارم , افراد بسیاری در محلات ساکن بودند.

امام زاده شاهزاده اسماعیل سلام الله علیه

توضیحات: این بنا در شهر نیمور قرار دارد و شامل بقعه , ایوان و صحن است که در دورة اخیر مرمت و بازسازی شده اند . بقعه ظاهراُ از ابنیه قرن هشتم هجری قمری و کاشی کاری گنبد متعلق به دورة اخیر است . مدفونان داخل این بنا , شاهزاده محمد بن علی هادی بن زید بن علی کیاکی بن قاضی شرف الدین ابراهیم اول و فرزندش اسماعیل بن محمد هستند.

امام زاده خورهه(شاهزادگان ابوالقاسم، اسحاق و حکیمه خاتون)

توضیحات: این امام زاده به سه تن از فرزندان حضرت امام موسی کاظم (ع) به نامهای شاهزاده ابوالقاسم , شاهزاده اسحاق و شاهزاده حکیمه خاتون که دریک ساختمان مدفون هستند تعلق دارد . ساختمان این امامزاده قدیمی و روبه تخریب است . این امام زاده بین اهالی منطقه به ویژه زنان از احترام خاصی برخوردار است.

استان هرمزگان

معرفی

اشاره

استان هرمزگان ، جنوبی ترین استان ایران ، در ساحل خلیج فارس و دریای عمان با مساحتی حدود ۶۸ هزار و ۴۷۶ کیلومتر مربع قرار دارد . این استان از شمال و شمال شرقی با استان کرمان ، از شمال غربی و غرب با استان های فارس و بوشهر و از شرق با استان سیستان و بلوچستان همسایه بوده و جنوب آن را آبهای گرم خلیج فارس و دریای عمان به صورت نواری به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر در بر گرفته است . مرکز استان هرمزگان ، بندر عباس است و از شهرهای مهم آن می توان به : ابوموسی ، بندر جاسک ، بندر لنگه ، حاجی آباد ، رودان یا دهبارز ، قشم ، کیش ، میناب ، تنب بزرگ و تنب کوچک اشاره کرد .

موقعیت جغرافیایی

استان هرمزگان از لحاظ جغرافیایی به دو بخش « کوهستانی » و « جلگه ای و ساحلی » تقسیم می شود . از آن جا که بیش از ۷۰ درصد مساحت این استان را کوه ها و ارتفاعات کوتاه و بلند و نیز دشت ها و دره های مرتفع تشکیل داده است ، این استان جزو « مناطق کوهستانی » محسوب می شود .
کوه های این منطقه که ادامه « رشته کوه های » زاگرس هستند با جهت شمال شرقی به جنوب شرقی تا داخل آب های خلیج فارس امتداد یافته و به تدریج از ارتفاع آن ها کاسته می شود . به طور کلی ادامه این رشته کوه ها با کاهش ارتفاع ، به تپه های ماهوری آهکی ، گچی و شنی منتهی شده و به زمین های پست ساحلی خلیج فارس و دریای عمان متصل می شود . مرتفع ترین کوه های این استان عبارتند از : کوه گنو با ارتفاع ۲,۳۴۷ متر درفاصله ۲۰ کیلو متری شمال شهر بندر عباس در جلگه ایسین ، کوه فارغان با ارتفاع ۳,۲۶۸ متر و کوه شب با ارتفاع ۲,۸۶۱ متر .
اما برخلاف « بخش کوهستانی » استان ، « حاشیه باریک ساحلی » که « جلگه ای پست و کم ارتفاع » است ، مساحت کمی از هرمزگان را به خود اختصاص داده است . این ناحیه پست ساحلی ، در اطراف تنگه هرمز وسعت بیشتری دارد .
با توجه به مشخصات اقلیمی و استقرار استان هرمزگان در « منطقه فوق حاره ای » ، گرمی هوا مهم ترین پدیده مشهود اقلیمی منطقه است . استان هرمزگان از « مناطق گرم » و « خشک » ایران است و اقلیم آن تحت تاثیر آب و هوای « نیمه بیابانی » و « بیابانی » قرار دارد . هوای نوار ساحلی در تابستان ها بسیار گرم و مرطوب است و گاهی نیز دمای آن از ۵۲ درجه سانتیگراد تجاوز می کند و زمستان های ملایم و کوتاه دارد . تعادل آب و هوای استان هرمزگان تحت تاثیر توده های مختلف هوای شمالی، غربی و جنوبی قرار دارد و به طور کلی خشک و کم باران است و بارندگی در آن اغلب به صورت رگبار و سیلاب در ماه های زمستان صورت می گیرد . به همین دلیل می توان ؛ مهم ترین ویژگی آب و هوای استان هرمزگان داشتن « یک فصل طولانی گرم » و « یک فصل کوتاه خنک » است ، به این معنی که فصل گرم همراه با هوای شرجی از اوایل اسفند ماه شروع شده و به مدت ۹ ماه طول می کشد . در مقابل فصل خنک استان نیز همراه با خشکی نسبی هوا از اوایل آذر ماه شروع می شود و به مدت ۳ ماه ادامه می یابد و تحت تاثیر « توده های هوای خنک غربی » قرار می گیرد . ولی با این حال دمای هوای این استان در سرد ترین شب

های سال به ندرت به صفر درجه می رسد و در روزهای زمستانی دمای آن از ۱۰ درجه سانتیگراد بالای صفر پایین تر نمی آید .
علاوه بر این ها ؛ در استان هرمزگان با توجه به فصول سال ، بادهای مختلفی در طول سال می وزد که مهم ترین آنها « باد شمال » ، « قوس » ، « سهیلی » ، « ناشی یا نعشی » و « بادلوار » هستند . بادلوار، ویژگی مناطق گرم و خشک صحرایی استان و به آتش باد نیز معروف است.
همچنین استان هرمزگان به علت قرار گرفتن در منتهی الیه جنوب غربی کوه های زاگرس ، فاقد ذخیره برف دایمی است و بخش مهمی از آب رودخانه‌های موجود در این منطقه نیز ، بر اثر گرمای زیاد تبخیر شده و پس از طی مسافتی کوتاه ، خشک می‌شوند . تعداد دیگری از رودهای این منطقه ، به علت عبور از نمکزارهای ساحلی و یا دشتهای گچی شور شده به خلیج می‌ریزند . رودخانه‌های استان هرمزگان به طور کلی به دو گروه : « رودخانه های شور » و « رودخانه آب شیرین » تقسیم می‌شوند . « رودخانه‌های آب شور » ؛ اغلب در غرب استان جریان دارند ، مانند رودخانه شور ، کل و مهران و « رودخانه‌هایی آب شیرین » ؛ در شمال و شرق استان جریان دارند ، مثل رودخانه گنج ، میناب و رودخانه شمیل .

پیشینه تاریخی

استان هرمزگان دارای تاریخی با قدمت چند هزارساله است . بندرها و جزیره های هرمزگان در دوره های گوناگون پیش از اسلام از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار بوده است . دریای پارس یا دریای عمان وخلیج فارس امروزی که استان هرمزگان نیز در کنار آن قرار گرفته ، از کهن ترین دریاهای جهان به شمار می رود . هر چند درباره تاریخ دیرینه خلیج فارس اطلاعات زیادی در دست نیست و اطلاعات موجود فقط بر پایه گمان و یا بر بر اساس افسانه های قدیمی و اسناد تاریخی چون تورات ، کتیبه های میخی و آثار بر جای مانده از دوران باستان است ، ولی با وجود و بر اساس همین منابع ، ساکنین نخستین خلیج فارس که حدود ۱۰ هزار سال پیش در خلیج فارس زندگی می کردند از سه شعبه تشکیل می شدند که عبارتند از : « دراویدها » که از ساکنین مکران بودند و پس از تسلط بلوچ ها بر این ناحیه ، با نژاد بلوچ ها در آمیختند ، دومین شعبه « سامی ها » از ساکین کرانه های عربستان بودند و سومین شعبه « عیلامی ها » بودند که در منطقه خلیج فارس تا نزدیکی بوشهر سکونت داشتند .
براساس تحقیقات به دست آمده ؛ عیلامی ها از هزاره سوم پیش از میلاد ، صدها سال بر خلیج فارس و جزیره های استان هرمزگان ، به ویژه جزیره های قشم ، کیش ، لارک ، لنگه و جاسک حکم رانی کرده و از آن ها به عنوان راه ارتباطی برای بازرگانی با هند غربی و دره نیل استفاده می کردند . طبق سنگ نوشته های بدست آمده ، دریای پارس مورد توجه اقوام ساکن در « میان رودان » بین ا لنهرین ، چون آشوریها ، اکدی ها و بابلی ها بوده و آنها رفت و آمد هایی در این منطقه داشته ا ند.
در دوره مادها و به ویژه در زمان قدرت « هووخشتره » مرز جنوبی ایران تا کرانه های جنوبی دریای پارس امتداد داشت . در این زمان هرمزگان تابع ساتراپ یا استان درنگیانه و بخشی از کرمان بود . در « افسانه ارتیره یا ارتیتراس » نوشته اگاتارخیوس آمده است : « شاهزاده ای بنام اریتره یا ارتیتراس در سواحل خلیج فارس – که البته پژوهشگرانی چون احمد اقتداری هر مز کهنه دانسته اند - در حال سفر به پاسارگاد بود که در سیل قرار می گیرد که در نهایت با گله و رمه هایش وارد جزیره قشم شده که در این دوره خالی از سکنه بوده است . این فرد سپس مردم سواحل را به جزایر راهنمایی می کند . »
در زمان هخامنشی ، به ویژه « داریوش بزرگ » ، ایرانی ها کم کم در سواحل و آب های دریاهای سیاه و سرخ نیز نفوذ کردند. « داریوش بزرگ » ، دریا سالار یونانی خود ، « اسکولاخ یا اسکیلاس » را مامور بررسی

کناره های دریای پارس کرد . « اسکولاخ » و همراهانش تمامی جزیره ها و سواحل دریای مکران ، خلیج فارس ، دریای سرخ و دریای باختر را در طی کردند و به آگاهی های ارزنده ای دست یافتند . این سفر دریایی از نظر بازرگانی و نظامی برای ایران سودمند بود و باعث برقراری وابسته گی بازرگانی میان هندوستان و دریای باختر گردید .
در دوره حکومت اشکانیان ؛ این دولت پس از غلبه بر سلوکی ها ، استان هرمزگان را بر قلمرو خود افزودند و از دریای پارس و بین النهرین در مقابل رومیان محافظت کردند .
ههچنین استان هرمزگان در زمان ساسانیان ، از مراکز مهم داد و ستد و پیوند بازرگانی به شمار می رفت .
در سال های اولیه حکومت اسلامی ، سواحل هر دو طرف دریای پارس ، از جمله استان هرمزگان به دست مسلمانان افتاد . « ابوهوریره » ، از یاران پیامبر (ص) در زمان عمر- خلیفه دوم - پس از تصرف بحرین و قسمت های غربی خلیج فارس با حمله به بخش های شرقی خلیج فارس ، تمامی دریای پارس ، بنادر و جزیره های خلیج را تصرف و بر قلمرو مسلمانان افزود .
دیلمیان نخستین دودمان ایرانی بودند که پس از غلبه اعراب بر ایرا ، بار دیگر بر سراسر جزیره ها ، بندرها و آب های استان هرمزگان و دیگر نقاط خلیج فارس دست یافتند .
به ترتیب در سال های ۳۲۳ و ۵۳۴ هـ . ق ، هرمزگان ، عمان و بندرها و جزیره های آن ، توسط علی ـ عمادالدوله ـ و احمد ـ معزالدوله ـ به قلمرو آل بویه ملحق گردیدند . حکومت آل بویه ، در زمان عضدالدوله گسترش یافت و در تمام مدت حکومتشان ، فارس و هرمزگان در قلمرو فرمانروایی آن ها بود .
پس از فروپاشی « دولت دیلمیان » ، « سلجوقیان کرمان » از سال ۴۵۴ تا ۵۸۳ هـ . ق ، بر منطقه خلیج فارس ، از جمله استان هرمزگان و عمان تسلط یافتند . در دوران سلجوقی ، از سوی فرمان روایان این خاندان ، حاکمانی با عنوان«اتابک» به مناطق گوناگون ره سپار می شدند . اتابکان فارس برعمان ، بحرین و جزیره های خلیج فارس و دریای عمان دست یافتند و تا سال ۶۶۱ هـ . ق ، بر فارس و هرمزگان حکومت کردند . اما در همین سال ، « سلجوق شاه سلغری » پس از شورش علیه « هلاکو خان مغول » ، شکست خورد و در پی این شکست ، حکومت فارس ، هرمزگان و تمامی منطقه خلیج فارس به دست مغول ها افتاد.
« تیمور لنگ » در سال ۷۸۵ هـ . ق ، پس از تصرف سیستان با حمله به شهرهای اصفهان ، فارس ، بوشهر ، بندرها و جزیره های هرمزگان ، این شهرها را نیز به قلمرو خود افزود . « تیموریان » تا سال ۸۷۳ هـ . ق ، که

در ایران حکومت داشتند ، خراج بندرها و جزیره های خلیج فارس و دریای عمان را دریافت می کردند.
مابین سپری شدن حکومت « ایلخانان مغول » و تشکیل « حکومت تیموریان » ، حکومت هرمزگان و خلیج فارس به دست خاندان مظفریان افتاد .
در سال ۹۱۳ هـ . ق ، ناوگان پرتغالی ها به فرماندهی « البوکرک » با فتح « مسقط » که در آن زمان خراج گذار « امیر هرمز » بود ، با « سیف الدین » از « امیران هرمز » ، به جنگ پرداخت و با شکست وی « هرمز » را تابع و خراج گزار پرتغال کردند . پرتغالی ها در جزیره های هرمز ، کیش ، بحرین ، قشم ، نابند و سایر جزایر خلیج فارس ، دفتر بازرگانی و چندین دژ نظامی ساختند . پس از مرگ « آلفونسو دو آلبوکرک » در ذیقعده سال ۹۲۱ هـ . ق ، تا روزگار « شاه عباس اوّل » در سال ۹۹۶ تا سال ۱۰۳۸ هـ . ق ، حکومت پرتغال در دریای پارس از قدرت زیادی برخوردار بود و در این مدت مراکز بازرگانی دریای عمان و خلیج فارس یعنی : کیش ، چابهار ، هرمز ، مسقط ، بحرین ، قشم ، جاسک به علت ناکارآمدی آنان رو به ویرانی نهاد .
در « دوران صفویه » در سال ۹۹۶ هـ . ق ، « شاه عباس اوّل صفوی » ، پس از جنگ با عثمانی ها تصمیم به آزاد ساختن جزیره های دریای پارس و بیرون راندن پرتغالی ها گرفت . در پی این تصمیم ، « شاه عباس » نه تنها توانست بحرین را آزاد سازد ، بلکه جزیره های هرمز ، کیش ، قشم ، بندرهای جاسک ، چابهارو لنگه را از پرتغالی پس گرفت .
با روی کار آمدن « حکومت افشاریه » ؛ « نادرشاه افشار » ، در سال ۱۱۴۶ هـ . ق ، توانست با بیرون راندن افغان ها از ایران بر تمامی کرانه ها و جزیره های شمالی و جنوبی خلیج فارس چیره شد . اما پس از مرگ « نادر شاه » ، شورشی سراسر کشور را فرا گرفت و در گوشه و کنار سرزمین ، مدعیانی برای حکومت پیدا شد . ولی سرانجام در سال ۱۱۷۹ هـ . ق ، کریم خان زند با سرکوب مخالفان و مدعیان حکومت ، بر سراسر فارس ، جزیره ها و بندر های خلیج فارس و در واقع سراسر ایران ، دست یافت و کارهای نیمه تمام نادر شاه را دنبال کرده و به پایان رسانید .
خلیج فارس بعد از « جنگ جهانی اول » ، نه تنها به عنوان یک معبر دریایی تجاری بسیارمهم ، بلکه به عنوان بزرگ‌ترین کانون نفت و منبع مهم رشد صنایع ، اهمیت اقتصادی و استراتژیکی فراوانی یافت ، به طوری که کلیه طرف های تجاری خارجی ایران به ویژه انگلیس با تلاش فروان سعی می کردند حضور فیزیکی خود را در خلیج فارس حفظ کنند . موقعیت استراتژیکی استان هرمزگان ، در دهه‌های بعدی نیز توجه ویژه به این منطقه را برای دولت ها و کشورهای خارجی الزامی می ساخت .

در تقسیمات فعلی کشوری شهر بندرعباس مرکز استان هرمزگان است . این شهر یکی از مهم ترین مراکز استراتژیکی و تجاری ایران در جوار خلیج فارس و دریای عمان است . بارانداز شهید رجایی ، اسکلة عظیمی است که بخش وسیعی از مبادلة کالاهای تجاری بین ایران و دیگر کشورها از طریق آن صورت می گیرد . بندر عباس از طریق راههای دریایی ، راه آهن ، جاده های ترانزیتی درجة یک و از طریق هوا به کلیة مناطق داخلی و دیگر کشورهای جهان مرتبط است .
تنگة هرمز ، یکی از حساس ترین و حیاتی ترین گذرگاه های آبی عصر حاضر ، در قلمرو سیاسی این استان قرار دارد . این تنگة هلالی شکل ۱۸۷ کیلومتر طول دارد . عمق تنگة هرمز به دلیل شیب تند کف آن از قسمت شمال به جنوب متغیر است ، به طوری که در نزدیکی جزیرة لارک ، در حدود ۳۶ متر و در ساحل جنوبی نزدیک شبه جزیرة مًسنِدام ۱۸۰ متر است.

اقوام و زبان

استان هرمزگان، از دیر باز محل سکونت نخستین اجتماع ها و گهواره فرهنگی کهن است که نخستین حکومت ها با فرهنگی غنی ، در کرانه های آن به وجود آمده است . در کرانه ها و جزیره های هرمزگان ، عرب ها ، لرها ، پارس ها ، بلوچ ها ، ترک ها و تیره های آمیخته به سر می برند ، که در اثر آمیختن ، نژاد ویژه ای را به وجود آورده اند . ساکنان محلی بعضی از بندرها و جزیره های استان هرمزگان ، عرب زبانان محلی مستقر در ایران هستند که از دیگر نقاط کشور به این منطقه مهاجرت کرده اند و از نظر ویژگی های جسمانی ، آنان با عرب های همسایه کشور هیچگونه شباهتی ندارند . همچنین از دیگر اقوام ساکن در استان هرمزگان می توان : لرها ، لاری ها ، بلوچ ها و مکرانی ها را نام برد .

به عقیده برخی از دانشمندان مردم شناس اقوام ایرانی اصیل فقط در دو منطقه زندگی می کنند : یکی از این اقوام در میان مردم فارس و ساکنان شمال شرق خلیج فارس و دیگری در میان لرها یا کوه نشینان غرب ایران .

اقوام لر ، در سواحل شمالی دریای پارس ، از جمله استان هرمزگان به طور پراکنده زندگی می کنند . این اقوام با لهجه لری که گونه ای از زبان پهلوی پیشین است ، سخن می گویند.

اقوام لاری ، در شهرستان لار استان فارس ، بندرها و جزیره های ایرانی دریای پارس ، از جمله هرمزگان و سرزمین های جنوبی دریای پارس زندگی می کنند و زبا رایج بین آن ها فارسی دری است.

اقوام بلوچ ، در سواحل دریای عمان ، خلیج فارس ، جزیره ها و بندرهای خلیج ، از جمله استان هرمزگان زندگی می کنند . البته مردم بندر عباس و برخی از نواحی استان هرمزگان ، آمیخته ای از فارس ، بلوچ ، عرب و سیاه پوست هستند که « بندری » یا « عباسی » نامیده می شوند .

و اما مکرانی ها یا مکی ها ، که بیشتر در ناحیه مکران استان سیستان و بلوچستان و کرانه های دریای پارس ، از جمله استان هرمزگان، به ویژه ناحیه جاسک زندگی می کنند و آمیخته ای از نژاد هندو ، آسوری ، افغان و سیاه پوست هستند.

بامیه
فعالیت عمده مردم استان هرمزگان بیشتر در زمینه کشاورزی ، ماهیگیری و حمل و نقل دریایی متمرکز شده است .
این استان از نظر رشد سریع محصولات کشاورزیِ گرمسیری و مزیت‌های نسبی منطقه‌ای و ناحیه‌ای، اهمیت قابل توجهی دارد. از جمله می‌توان به تولید و کاشت انواع صیفی و سبزی مشتمل بر گوجه‌فرنگی ، خیار ، بامیه و هندوانه اشاره کرد . البته کشت مرکباتی از قبیل پرتقال ، نارنگی ، لیموترش نیز در این استان رایج است.
استان هرمزگان هم‌چنین در بخش ذخایر معدنی ، دارای معادنی از قبیل : کرومیت ، خاک سرخ سنگ‌گچ و آهک ، نمک ، گوگرد و آهن است . در کنار این معادن ، « نفت » و « گاز » از جمله معادن مهم منطقه به شمار می آیند که از اهمیت بالایی در اقتصاد کشور برخوردار است .
علاوه بر معادن ذکر شده ، معادن دیگری نیز در این استان پیدا شده که عبارتند از : معادن شن و ماسه ، سنگ لاشه ، نمک طعام و سنگ تزئینی .
از دیگر فرآوره های معدنی دیگر می توان به : نمک جزیره هرمز و نمک آبی در جزیره قشم که علاوه بر مصرف کرومیتداخلی به خارج صادر می گرد ، نیز اشاره کرد .
استان هرمزگان همچنین در زمینه صنایع غذایی و حمل و نقل دریایی نیز از موقعیت اقتصادی برجسته‌ای برخوردار است . صنعت شیلات از جمله مهم‌ترین صنایع دریایی استان هرمزگان محسوب می شود که محصولات آن به دو صورت کنسرو ساردین و تن ، در سراسر کشور توزیع می شود و در نوع خود دارای اهمیت بسیار ممتازی است . کارخانه آرد ماهی نیز از دیگر صنایع استان است که از پوست و استخوان و امعاء و احشاء ماهیان کنسرو شده در کارخانه کنسرو تن ، آرد ماهی به عمل می‌آورد . همچنین صنایع دیگری مانند صنعت قایق‌سازی ، نساجی ، لنج‌سازی ، یخ‌سازی ، کارخانه آب‌لیموگیری ، کشتی‌سازی ، تعمیر و بازسازی کشتی و لنج نیز در این استان وجود دارد.
صرف نظر از فعالیت های بخش کشاورزی و حمل و نقل ، استان هرمزگان با توجه به بافت سنتی ، آداب و رسوم خاص و فرهنگی غنی و ریشه دار ، از دیرباز بخش مهمی از انواع صنایع دستی را در خود جای داده است . در استان هرمزگان صنایع دستی بومی از جایگاهی ویژه در فرهنگ و سنت های مردم برخوردار می باشد . بعنوان مثال رودوزی های سنتی که از جمله مهمترین رشته های صنایع دستی این منطقه محسوب می شود

. جز و پوشش های بومی زنان و دختران منطقه است و یا نوعی حصیر به نام « تک » در نواحی روستایی هم به عنوان زیرانداز و هم به عنوان بخشی از پوشش سقف خانه ها مورد استفاده قرار می گیرد .
از مهم ترین صنایع دستی استان هرمزگان می توان به : انواع گلدان ، کوزه های سفالی ، قلیان ، سر قلیان ، اسفند سوز در باط و قفسی ، سجاده های حصیری ، بادبزن حصیری ، نوعی سبد حصیری گرد و دردار بلند جهت نگداری لباس ، در پوش کوزه ، نوعی سینی گرد و بزرگ به نام سپ ، دمکش حصیری ، گلدان حصیری ، ظرف میوه حصیری ، ظرف نگهداری نان ، جاجیم ، گبه ، انواع گلیم ، خورجین ، نوعی زیرانداز با پرزهای بلند به نام خرسک ، گلابتون دوزی ، خوس دوزی بادله دوزی یا تلی بافی و در بخش صنایع دریایی انواع تابلو ها و مجسمه های ساخته شده از پوسته حلزون ، صدف ، استخوان ماهی ، گوش ماهی و مرجان اشاره کرد .
تولیدات سفالگران مینابی عمدتاً ظروف سفالی می باشد که از آن جمله اند: نوعی کوزه آب به نام «جهله» انواع گلدان، قلیان، سرقلیان، اسفندسوز در باز و قفسی «گشته سوز» این ظروف سفالی بیشتر توسط ساکنین نواحی روستایی مورد استفاده قرار می گیرد. محصولات حصیری محصولات حصیری مشتمل بر سجاده حصیری، بادبزن، نوعی سبد حصیری گرد و دردار بلند جهت نگهداری البسه، نوعی زیرانداز به نام «تک» که در نواحی روستایی به منظور پوشاندن سقف خانه ها نیز مورد استفاده قرار می گیرد، درپوش کوزه، نوعی سینی گرد و بزرگ به نام «سپ»، «دمکش»، گلدان حصیری، ظرف میوه، ظرف نگهداری نان «کفه». بافته های داری سنتی
بافته های داری سنتی شامل قالی افشار، جاجیم، گبه، انواع گلیم، خورجین، نوعی رواانداز با پرزهای بلند به نام «خرسک» که گاهی به عنوان زیرانداز مورد استفاده قرار می گیرد.حصیربافی
از حصیر بافی باید به عنوان رایج ترین و معمول ترین صنعت دستی استان هرمزگان نام برد، چرا که ماده اولیه مورد نیاز حصیر بافی برگ درخت خرما بوده که به حد وفور در اختیار صنعتگران است و تولید انواع فرآورده های حصیری که کاملاً جنبه مصرفی دارد، روستاهای میناب، یشاگرد، بندر لنگه و اطراف آن از مناطق مهم بافت حصیر است که اکثر کار آن توسط زنان و دختران منطقه صورت می گیرد. مواد اولیه مورد مصرف عبارت است از برگ درخت خرما(پیش مُغ) و ضایعات درخت خرما و گیاهی به نام "مور. حصیر بافان میناب در روستاهای بهمنی، چلو، نصیرابی، محمودی و قاسم آباد ساکن هستندسفالگری سفالگری در روستاهای حکمی، گوربند و شهوار از توابع شهرستان میناب و روستاهای لشتگان از توابع بندر عباس رواج دارد.

گلابتونه دوزی زردوزی که در نقاط مختلف ایران به «کم دوزی»، «گلدوزی»، «برودری دوزی» و «کمان دوزی» شهرت دارد، در اکثر نقاط ایران رواج دارد و در استان هرمزگان بویژه شهرهای بندر لنگه، بندر عباس و میناب رونق بسیار دارد. از گلابتون دوزی برای تولیداتی نظیر دمپایی، شلوار های زنانه، سر آستین، پیش سینه، دور یقه، لبه پرده، دیوارکوب، پشتی، کوسن، سجاده، جلد قرآن و تابلو استفاده می کنند.
خوس دوزی این هنر به کمک نوارهای نقره ای باریک و برروی پارچه توری ریز بافت تجلی یافته و گاه ستاره هایی فلزی برروی پارچه می نشانند، و ازآن برای تزئین مقنعه، دستار(چادر زنانه) استفاده می شود. پارچه مصرفی معمولاً به رنگ های سیاه، سفید، سبز و زرشکی است که هر دو روی پارچه شکل یکسان دارند.
بادله دوزی بادله دوزی یا "تلی بافی" عبارت است از بهم پیوستن چند نوع زری با یکدیگر به صورتی که زری بزرگ دروسط و زری های کوچک در اطراف قرار می گیرند. بادله به شکل نوارهایی با پهنای 15 سانتیمتر تولید می شود که معمولاً برای لبه شلوارهای زنانه مورد استفاده قرار می گیرد.
سوزندوزی
نوع دیگر از رودوزی است که فقط در بخش "وشاگرد" و توسط زنان و دختران روستایی به شیوه زنان بلوچ انجام می گیرد و دلیل آن نزدیکی منطقه به استاستان سیستان و بلوچستان است. قالیبافی
مناطق تولید قالیبافی در استان هرمزگان عبارتند از: بندرعباس, روستای درتوجان و بخش حاجی آباد. اغلب تولیدکنندگان را عشایر اسکان یافته ایلهای افشاریه ورائینی تشکیل داده که به تولید و تهیه انواع قالی و قالیچه, رویه پشتی و چنته مشغول هستند. تولیدکنندگان معمولاً پشم مورد نیاز خود را از سیرجان خریداری کرده و خود به ریسیدن و رنگرزی آن اقدام می کنند. نوع گره رایج "گره فارسی" است و نقشه هایی که در بخش حاجی آباد و روستای "درتوجان" بافته می شود نقشه های افشاریه است که به گلابتون-دوزینامهای بوته شاهی، ماه و ستاره ای، سه کله، خشتی، گنبدی، شکارگاه، بچه بغل، سماوری و ... معروف هستند.
خرسک بافی خرسک عبارت است از بافت نوعی فرش با پرزهای بلند و درشت بافت که بافت آن با رنگ های بسیار محدود انجام می شود. در بافت سنتی آن از رنگ طبیعی پشم استفاده می شده است. پرز, تار و پود کلفت آن از پشم است و از پود رو استفاده نمی شود. در قدیم از آن به عنوان روانداز استفاده می کرده اند. امروزه از این نوع بافت برای تولید پادری و کناره در اندازه های مختلف استفاده می کنند. نقوش خرسک معمولاً هندسی بوده و بافت آن در روستای "درتوجان" رواج دارد. شیریکی پیچ از دیگر تولیدات استان هرمزگان شیریکی پیچ را می توان نام برد که

مرکز تولید آن روستاهای بخش حاجی آباد بوده و دلیل رونق آن همسایگی منطقه با استان کرمان است.
چادرشب بافی چادرشب بافی یا "کاربافی" از دیگر صنایع دستی استان هرمزگان است که در روستاهای کلیبی و سرریگان از توابع میناب و روستاهای سیروئیه، احمدیه و فارقان رواج دارد.
چنته بافی چنته بافی در منطقه وشاگرد به وسیله دارهای زمینی و توسط زنان انجام می شود. نقش ها اغلب به صورت هندسی و ذهنی بافت است. اطراف چنته را به وسیله صدف های دریایی و منگوله های رنگی ت رودوزیزئین می کنند. از چنته بیشتر برای تزئین کپرها استفاده می شود.
صنایع دستی دریایی همه ساله به هنگام جزر و مد دریا, مقادیر متنابهی از انوع صدف ها, حلزون ها و بقایای آبزیان خلیج فارس در سواحل جزایر متعدد این خلیج (کیش، ابوموسی، لارک، قشم، هرمز و ...) می ریزد که توسط اهالی بومی جمع آوری شده و توسط افراد باذوق از آنها تابلو، مجسمه ها و اشیاء گوناگونی تولید می شود. مواد اولیه مصرفی شامل پوسته حلزون ها، صدف ها، استخوان ماهی، گوش ماهی و مرجان است و برای اتصال قطعات انتخاب شده از چسب بی رنگ استفاده می کنند.
استان هرمزگان نام یکی از استان‌های کشور ایران است. این استان در جنوب ایران و در شمال تنگه هرمز قرار دارد. کرانه‌های این استان در شرق بر دریای عمان و در غرب بر خلیج فارس قرار دارند.
بعضی از جزیره‌های مهم هرمزگان عبارت‌اند از قشم، کیش، ابوموسی، لاوان، هرمز، لارک، سری.
استان هرمزگان دارای ۱۱ شهرستان، ۲۳ شهر، ۳۳ بخش و ۷۱ دهستان و ۲۱۷۰ آبادی دارای سکنه‌است و بنا به سرشماری بعمل آمده در سال ۱۳۷۵ جمعیت استان هرمزگان ۱۰۶۲۱۵۵ نفر می‌باشد.
استان هرمزگان در حدفاصل بین مختصات جغرافیایی ۲۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۱۵دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ واقع شده‌است.این استان حدود ۶۸هزار کیلومتر مربع مساحت دارد که از این نظر هشتمین استان کشور می‌باشد. هرمزگان از جهت شمال و شمال شرقی با استان کرمان، غرب و شمال غربی با استان‌های فارس و بوشهر از شرق با سیستان و بلوچستان همسایه بوده و جنوب آن را آبهای گرم خلیج فارس و دریای عمان در نواری به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر دربرگرفته‌است. بنا به سرشماری بعمل آمده در سال ۱۳۷۵ جمعیت استان هرمزگان ۱۰۶۲۱۵۵ نفر می‌باشد که از این تعداد ۴۱۹۹۳۸ نفر در بندرعباس ساکن می‌باشند. بندرعباس به‌عنوان مرکز استان امروزه یکی از شهرهای بزرگ ایران می‌باشد که مرکز مهم فعالیتهای اقتصادی و تجاری می‌باشد. این شهر که

در قسمت انتهایی خلیج فارس و در فصل مشترک شاهراه خلیج فارس و دریای عمان واقع گردیده‌است که نقش مهمی در زمینه صادرات و واردات کشور ایفا می‌کند.تأسیسات مهم دریایی و زیربنایی کشور همچون بندر شهید رجایی، پالایشگاه نفت بندرعباس، کارخانه آلومینیوم المهدی، کارخانه آلومینیم هرمزگان، کشتی سازی خلیج فارس، فولاد و سیمان هرمزگان از این جمله می‌باشند. این استان از طریق زمین به استانهای بوشهر فارس کرمان و سیستان و بلوچستان ارتباط دارد و با راه آهن به راه آهن سراسری ایران متصل است و از طریق هوا با داشتن فرودگاهای بین المللی بندرعباس، کیش، بندر لنگه و قشم به سراسر جهان متصل است .

سوغات

انواع محصولات حصیری ، پارچه های گلابتونی دوزی شده ، پارچه های سوزن دوزی شده ، انواع محصولات صنایع دریایی ساخته شده از صدف و قالی از جمله سوغاتی های مهم استان هرمزگان به شمار می روند .
علاوه بر صنایع دستی ذکر شده می توان از خرما و مرکبات نیز به عنوان سوغات این استان نام برد .

جزیره-سیری ابوموسی : جزیره سیری ، جزیره فرور بزرگ ، جزیره فرور کوچک ، سواحل خلیج فارس ، نخلستان ها و باغ ها
بون-کوه-چهاربرکه
بستک : آب معدنی کمشک در جناح ، دامنه رشته کوه بون کوه چهار برکه در کوخرد ، قنات پارا ، قنات کوخرد
رودجگین
بندر جاسک : آب گرم سدیج ، دامنه کوه بشاگرد ، جنگل حرا ، چشمه آب گرم پوراف ،حاشیه رودخانه جگین
کوه-گنو
بندر عباس : دامنه کوه فارغان ، دامنه کوه شت کوه ، دامنه کوه گنو ، چشمه آب گرم گنو ، چشمه آب گرم خورگو ، چشمه آب گرم سرخان ، حاشیه رودخانه کل یا رودخانه شور ، حاشیه رودخانه شمیل یا حسن لنگی ، حاشیه رودخانه جلابی ، جزیره هرمز ، منطقه حفاظت شده گنو
رود-مهران
بندر لنگه : دامنه کوه شو یا کوه شب ، دامنه کوه سیاه ، حاشیه رودخانه مهران
حاجی آباد : دامنه کوه فارغان ، دامنه کوه هماگ ، دامنه کوه زردکوه ، دامنه کوه کوشا ، دامنه کوه کافری
رودان یا دهبارز : آبشار کرون ، ناز دشت قشم
قشم : بندر قشم ، بخشی از جنگل های حرا ، جزیره لارک ، جزیره هنگام ، صخره های زیبای سواحل بندر قشم
درخت-لور
کیش : آکواریوم حیات دریا ، اسکله تفریحی ، درخت لور ، نمایشگاه خزندگان
میناب : حاشیه رودخانه میناب جاذبه های تاریخی : قلعه-جناح
بستک : آرامگاه علمای کوخرد یا دو گنبدان کوخرد ، بازار تاریخی بستک ، حمام خانی بستک ، حمام سیبه بستک ، قلعه ایلود ، قلعه توصیله کوخرد ، قلعه جناح ، قلعه دیده بان ، قلعه فتویه ، قلعه قلات ، قلعه کوهیج ، قلعه آماج ، کاروانسرای اوشیرینو ، کاروانسرای سه نخود ، کاروانسرای کوردان ، مسجد بربار کوخرد ، مسجد جامع قبله کوخرد ، مسجد چاله کوخرد ، مسجد جامع بستک ، مسجد جامع قدیمی بستک ، مسجد کوردان کوخرد ، مسجد لاور در لاور
آرامگاه-سید-مظفر

بندر عباس : آرامگاه امام زاده سید مظفر ، امام زاده شاه محمد تقی ، بقعه خضر ، پل لاتیدان در جزیره هرمز ، حمام گله داری ، خانه گله داری ، معبد هندوها ، محله باستانی سورو ، عمارت کلاه فرنگی ، کاروانسرای بستک در مسیر جاده لار و بندر لنگه به بندر عباس ، قلعه پرتغالی ها در جزیره هرمز ، مسجد صحرا باغی ، مسجد منبر کهنه
بندر جاسک : دخمه و روستای تاریخی گزدان ، روستای تاریخی جگین ، اتاق های ساسانی در درماغه کوه مبارک ، تلگراف خانه جاسک ، برج سیاه و سفید حریره بندر لنگه : شهر باستانی کنگ ، شهر باستانی حریره ، عمارت فکری ، قلعه لشتان ، کاروانسرای تاریخی بستک ، مسجد ملک ابن عباس کاروانسرای گاگلکی در مسیر شهرستان های بستک و لار به بندر لنگه ، مسجد افغان ، مسجد بازار مساح حاجی آباد : آستانه امام زاده سید محمد ، قلعه تاریخی حاجی آباد
رودان یا دهبارز : تپه مارو یا خیرآباد ، پل رودخانه آب نما ، قلعه دختران قلعه-پرتغالی-ها قشم : بقعه شیخ برخ الاسود ، تپه باستانی کولغان ، زیارتگاه بی بی مریم ، شهر خاربز ، شهر قدیمی خربز ، غارهای خربس ، غار نمکدان ، قلعه پرتغالی ها ، قلعه لارک ، مسجد جامع قشم ، مسجد برخ ، مسجد رمچاه ، مسجد کوشه ، نیایشگاه میترا شهرزیرزمینی‌درجزیره‌کیش کیش : جاده جهان ، شهر زیرزمینی ، شهر بازی ، کشتی یونانی مسجد خاتم الانبیا (ص) قلعه-هزاره میناب : امام زاده امیر دیوان ، پنجشنبه بارار ، قلعه هزاره یا بی بی مینو ، قلعه شاداب ، قلعه کردر ، قلعه گوربند

سایر جاذبه های استان هرمزگان

برکه-کفه-خلوصبندر-شهید-رجایی-خلیج-فارسجزیره-هنگام جنگل-حرادره-ستاره-هادهانه-ورودی-غارنمکدان کاروانسرای-جنگوکوه-داربستمسجد-جامع-آسو

بندر عباس

امام زاده خواجه خضر سلام الله علیه

توضیحات: در کنار جاده بندرعباس- سورو به سمت اسکله بندرعباس، در سمت راست جاده و به فاصله دویست و پنجاه متری، گنبد مخروبه‌ای بر جای مانده است که به زیارتگاه خضر یا خواجه خضر معروف است و محل ادای نذورات مردم می باشد. از باقی‌مانده بنا و ترکیب ابتدایی آن، تقلید زیگورات ایلامی‌ها و بابلی‌ها و سبک گنبدسازی مضرس جنوب ایران به خوبی آشکار است. گنبد بر مکعبی که اضلاع جانبی مستطیل شکل دارد، بر روی چند ردیف پلکان مانند استوار شده بود که به منزله سکوی عمارتی بوده که اکنون از بین رفته است. سبک ساختمان این بقعه، به بقعه خضر در بندر کنگ و بقعه خضر جزیره هرمز بسیار شباهت دارد. به نظر می‌رسد که در اطراف این زیارتگاه، قبرستان قدیمی متروکه‌ای وجود دارد که هم‌اکنون در اعماق ماسه‌های دریایی مدفون گشته است.خضر والیاس که زیارتگاه‌های بسیاری در جنوب ایران دارند، هر دو در افسانه‌های ایران مشهورند. خضر زنده جاوید و موکل دریاهاست. از این رو، هرگاه صید کم شود و یا خطری در دریا پیش‌بینی شود، ماهیگران در بقاع خضر و الیاس نذر و قربانی می‌کنند.

امام زاده سید مظفر سلام الله علیه

توضیحات: این امام‌زاده را به یکی از فرزندان امام موسی‌بن‌جعفر(ع) منسوب می‌دانند که در سال چهارصدودو هجری قمری در این محل (بندرعباس) فوت و دفن شده است. ساختمان این زیارتگاه یک گنبد کاشی کاری شده دارد .

امام زاده سید کامل سلام الله علیه

توضیحات: این امام‌زاده را آرامگاه یکی از نوه‌های امام موسی کاظم(ع) می‌دانند. بنای آن در محله‌ای به همین نام، در بندرعباس واقع شده است و گنبدی سفید و جالب توجه دارد.

امام زاده شاه محمد تقی سلام الله علیه

توضیحات: این زیارتگاه به دوران بعداز اسلام تعلق دارد. مکان آن در کنار جاده بندرعباس- سورو قرار دارد و هم‌اکنون در محوطه پارک هتل هما واقع شده است. تاریخ بنای آن مشخص نیست و مورد توجه مردم محلی است .

ميناب

امام زاده امیر دیوان سلام الله علیه

توضیحات: امام‌زاده امیر دیوان از آثار دیدنی شهر میناب است و اینکه اهالی بومی علی الخصوص اهالی بلوچی ، توجه ویژه و خاصی به آن مبذول داشته اند .

استان همدان

معرفی

اشاره

استان همدان با مساحتی حدود ۲۰ هزار و ۱۷۲ کیلومتر مربع ، جزو استان های غربی کشور محسوب می شود . این استان از شمال با استان‌های زنجان و قزوین ، از جنوب با استان لرستان، از شرق با استان مرکزی و از غرب با استان‌های کردستان و کرمانشاه همسایه است . مرکز استان همدان ، شهر همدان است و شهرهای مهم آن عبارتند از : اسدآباد ، بهار ، تویسرکان ، رزن ، کبودرآهنگ ، ملایر و نهاوند .

موقعیت جغرافیایی

استان همدان از جمله استان‌های « کوهستانی » ، « مرتفع » ، « سرد » و « بادخیز » غرب کشور محسوب می شود . ناهمواری ها در استان همدان به صورت اشکال مختلف پدیده آمده است که یکی از مهم ترین عوامل این تغییر شکل ناهمواری ها ، وجود « آبهای روان » در استان است ، به طوری که این آب ها در برخی مناطق ، باتخریب ارتفاعات وانباشتن مواد درچاله ها ، سبب کاهش ارتفاع کوه ها ، پیدایش دشت ها و دره های متعددی شده اند . در برخی مناطق نیز ،شدت عمل آب های روان به اندازه ای بوده که شکل ناهمواری ها را معکوس کرده است ، به طوری که ، کوه به دره تبدیل شده یا دره ی عمیق دوره های گذشته ، اکنون به صورت کوه در آمده است .
کوه الوندارتفاعات استان همدان ، بیشتر در جهت شمال غربی ـ جنوب شرقی و در شمال ، مرکز و جنوب قرار گرفته اند و هر یک از این ارتفاعات ، شامل بخشی از کوههای مختلف ایران است .
۱- ارتفاعات شمالی: در قسمت شمال غربی کوه های مرکزی ایران قراردارند و مرز بین استان همدان واستان قزوین است . جنس کوه های این بخش ، از سنگ های آذرین بیرونی وسنگ های آهکی تشکیل شده اند .
۲- ارتفاعات میانی : شامل سلسله کوه های الوند است که به موازات ارتفاعات شمالی ، از مرزهای غربی استان شروع شده وتا حوالی شهر ازندریان در نزدیکی جاده ی همدان ـ ملایر ادامه دارد . قله ی الوند با ارتفاع 3574 متر از سطح دریا دراین سلسله کوه قراردارد . جنس این کوه ها از سنگ های آذرین درونی یعنی گرانیت است . غار معروف به علیصدر ، در 75کیلومتری شمال غربی همدان دراین تشکیلات به وجود آمده است .
۳- ارتفاعات جنوبی: این ارتفاعات که به کوه های گرو معروف اند مانند ارتفاعات شمالی ومیانی استان ، جهت شمال غربی ـ جنوب شرقی دارند وبخشی از کوه زاگرس محسوب می شوند . این کوه ها به صورت دیواره ای بین استان های همدان ولرستان کشیده کرکسشده اند وجنس آنها ، از سنگ های آهکی است .مرتفع ترین قله ی این کوه به نام کوه ورخاش به ارتفاع 3639 متر،حد فاصل استان های همدان ولرستان است .
به طور کلی ؛ کوه‌های استان همدان در تقسیم‌بندی کوه‌های ایران جزو « رشته‌کوه‌های غربی » و « مرکزی » کشور است که جهت آنها مانند « کوه‌های مرکزی » از « شمال‌غرب » به « جنوب‌شرق » است و بیشتر ایام سال پوشیده از برف بوده و به همین علت , سرچشمه‌ی رودخانه‌ها و

چشمه‌سارهای فراوان است . از مهم‌ترین کوه استان می توان به « کوه الوند » در شهر همدان اشاره کرد . این کوه به عنوان بزرگ‌ترین « پدیده‌ی خارایی » از « دوران چهارم زمین‌شناسی » محسوب می شود که بر اثر نفوذ « توده‌های آذرین » در دوره های پیش به وجود آمده است . این رشته‌کوه که جزو « پیشکوه های داخلی زاگرس » است در شمال‌غرب به « کوه خدابنده‌لو سنندج » و « کوه چهل‌چشمه کردستان » و از جنوب شرق به « ارتفاعات راسوند » و « کوه وفس اراک » متصل می شود .
جنس ارتفاعات الوند گرانیتی بوده و دارای کوه های صخره ای و سنگی است . سنگ های کشتی ، سنگ های سنگ ضربدار ، ارسباران ، شیب منفی قله کلاغ لان ، کلاهک قله ، سنگ پاندوله ، کلاهک کلاغ دروازه تخت نادر از جمله کوه های سنگی الوند هستند .
۴- کوه های پراکنده : در حد فاصل ارتفاعات شمالی ، میانی و جنوب شرقی استان ، کوه هایی به طور پراکنده واقع اند که از جمله ی آنها می توان قلی آباد و قره داغ را در شهرستان کبودرآهنگ ، کوه سرده و کوه گرمه را نام برد .
همچنین از دیگر ارتفاعات استان می توان به : چنگ الماس در شمال دهستان مهربان ، لشکر در ؛ در شرق ملایر ، کوه سفید در جنوب غرب ملایر ، گرین یا گرو در جنوب نهاوند ، قره‌داغ در شمال کبودرآهنگ ، آلمابلاغ در حد فاصل اسدآباد و بهار ،
کمر زرد در شمال نهاوند ، کوه وفس در شرق همدان ، گلیان در جنوب تویسرکان ، خان گرمز در غرب تویسرکان ، یزدجرد در شمال نهاوند ، سلسله کوه های خرقان بین دشت‌های رزن و بویین‌زهرا ، کوه کرکس ، قزل ارسلان اشاره کرد .
یکی دیگر از ناهمواری های استان وجود « دشت ها » در این منطقه است ، این دشت ها از نظر نحوه ی پیدایش به دودسته « دشت های تراکمی » و « دشت های فرسایشی یا دشت های کاوشی » تقسیم می شوند . « دشت های تراکمی » در اثر انباشت آبرفت ها در مناطق پست به وجود آمده اند و« دشت های فرسایشی » نیز در اثر تخریب وجابه جایی مواد سازنده ی ارتفاعات ایجاد شده اند . در این استان و در کوهستان الوند ، دشت های کوچکی وجود دارد ، که سطح آنها از چمن زار پوشیده شده و و چشمه های زیادی در آنها جاری است و با توجه به اینکه از سطوح مسطحی برخوردارند ، به صورت محل استراحت و اطراق کوهنوردان در آمده اند . مهمترین این دشت های کوچک عبارتند از : میدان میثاق ، تخت نادر، چمن شاه نظر و تخت رستم .
سومین ناهمواری موجود در استان همدان وجود « دره های سرسبز » در این منطقه است . از آن جمله : دره حیدره ، دره دیوین یا دیو یجین ، دره

شهرستانه ، دره سرکان ، دره فاران ، دره آرتیمان ، دره گزندر و سرابیو و دره دارستان هستند . آب وهوای استان همدان ، تحت تاثیر عرض جغرافیایی ، ارتفاع ، مکان ، امتداد کوه ها و فاصله از دریاست . جابه جایی توده های هوا در تعیین نوع آب وهوای هرمنطقه نقش مهمی دارد . توده های هوایی که استان را تحت تاثیر قرار می دهند عبارتند از : توده های شمالی: این توده هوا در ماه های سرد سال از عرض های شمالی کشور حرکت می کند ، هوای استان را تحت تاثیر قرار میدهد وسبب کاهش دما وبارندگی بیشتر به صورت برف است .
توده های جنوبی : این توده هوا در ماه های گرم سال از عرض های جنوبی کشور ومنطقه حرکت می کند .استان را تحت تاثیر قرارمیدهد و موجب افزایش دما وکاهش یا قطع بارندگی می شود .
توده های غربی: این توده ها در ماه های مرطوب به سال یعنی از آبان تا خرداد ، از غرب ، جنوب غرب وشمال غرب وارد کشور شده وموجب افزایش نسبی دما وبارندگی در سطح استان می شود . به طور کلی آب وهوای استان در نتیجه وجود کوه های مرتفع ، رودخانه ها وچشمه سارهای فراوان وپرآب وپستی وبلندی های زیاد ، متغیر است . بدین ترتیب که هوای دره های شمالی کوه الوند ،سرد وهوای دره های بخش مرکزی ملایم است . زمستان های این استان سرد ، پربرف وباران وتابستانهای آن معتدل است . چشمه های موجود در استان شامل : حوض نبی ، چشمه تخت نادر ، چشمه کلاغ لان ، چشمه قاضی ، چشمه ملک ، هفت چشمه ، چشمه خسرو ، چشمه بهشت آب ، چشمه افعی و چشمه آب مروارید هستند .
همچنین رودخانه‌های استان همدان که از چشمه‌سارها و کوه های استان تغذیه می‌شوند ، معمولا در فصل تابستان با افزایش دمای هوا ، به جز رود گاماسیاب و سیمینه‌رود بقیه‌ی رودها ، خشک و یا به پایین‌ترین حد آب‌دهی می‌رسند . مهم‌ترین رودهای استان همدان عبارتند از : رود قره‌چای یا سیاه‌رود ، رود قره‌سو ، رود تلوار ، رود سیمینه‌رود ، رود خاکو ، رود دره مرادبیگ ، رود عباس‌آباد ، رود گردنه‌ی اسدآباد ، رود همه‌کسی ، ابوک ، ارزانفود و فرجین .

پیشینه تاریخی

نتایج مطالعه ها وکاوش های « تپه گیان نهاوند » نشان می دهد که مردمان ساکن در استان همدان در ۶ هزار سال پیش از میلاد ، از فرهنگ وتمدن پیش رفته ای برخوردار بوده اند . بر اساس کاوش های صورت گرفته بر روی تپه های باستانی نقاط مختلف استان نشان دهنده گسترش تمدن های پیش از تاریخ در نقاط مختلف واستمرار آنها طی چندین هزارسال است . قدیمی ترین متون سنگ نوشته آشوری ، همدان را تحت عنوان « آکسیا » یعنی « شهر کاسیان » نام می برد واین امر نشان می دهد که پیشینه شهرنشینی در مرکز استان حداقل به هزاره سوم قبل از میلاد باز می گردد . وجود ثروت ونعمت های طبیعی ناشی از فعالیتهای اقتصادی وکشاورزی اقوام ساکن در منطقه غرب ایران ازجمله اقوام مستقر در اطراف رشته کوه الوند یعنی استان همدان چنان بود که در نیمه دوم هزاره دوم تا اواخر نیمه اول هزاره اول قبل از میلاد برای مدت نزدیک به هزار سال این منطقه ، همواره مورد هجوم وچپاول لشگریان دولت آشور قرار می گرفت . همچنین انجام حفاری های باستان شناسی در « تپه های گودین » و « سگاوی » نزدیک کنگاور ونیز « نوشیجان ملایر » گوشه هایی از فرهنگ وتمدن اقوام ماد را در این زمان بر ما آشکار ساخته است که از جمله آنها می توان به نخستین نمونه های خط ونگارش واشکال اولیه سکه ونخستین مظاهر فرهنگ دینی ومعماری ایرانی اشاره کرد . هردوت مورخ یونانی آورده است : « مادها در اواخر قرن هشتم ق.م به رهبری شخصی به نام دیاکو توانستند به تشکل سیاسی ونظامی دست یافته ونخستین دولت مقتدر فلات ایران را پایه گذاری کنند .دیاکو شهر همدان را به پایتختی برگزید وبدستور او استحکامات عظیمی شامل هفت حصار تو در تو که هرکدام به رنگی خاص مزین شده بود ساخته شد . دو حصار مرکزی یکی با الواح سیمین ودیگری با الواح زرین پوشانیده شد وکاخها وخزاین درون حصار مرکزی برپا گردید ومردم پیرامون این حصار ها ی هفتگانه منازل خود را برپا داشتند . البته به عقیده اکثر محققین علوم تاریخ وباستان شناسی ، « تپه هگمتانه همدان » برجا مانده همین استحکامات است . بهر حال مادها انتقام چندین سده قتل وکشتار وغارت مردم غرب ایران را با فتح آشور پایتخت آشوریان وسرنگون ساختن این دولت گرفتند .شهر همدان طی ۱۵۰ سال حکومت مادها ،از نعمت وآبادانی فراوانی برخوردار بود وبعداز انقراض آن ها هر چند دولت مرکزی ، قدرت خود را از دست داد ولی به عنوان یکی از سه پایتخت هخامنشیان مورد توجه خاص بود . هر چند در کتب تاریخی همواره هگمتانه به عنوان پایتخت

مادها معرفی شده است اما جدیدترین لایه‌نگاری در این تپه باستانی ثابت کرد شهر هگمتانه در دوره اشکانیان مورد استفاده بوده و به احتمال زیاد در همان دوره یا زمانی نزدیک به آن ساخته شده است
با روی کار آمدن هخامنشیان ؛ « کوروش » ، پادشاه سرزمین انشان یا انزان ، در حدود شوش از نواحی ایلام جنوبی که قلمرو او و پدرانش در آن ایام تابع حکومت پادشاهان خاندان دیااکو محسوب می شد ، با شورش بر ضد « آستیاگ » و پیروزی بر او ، هگمتانه ـ اکباتان ، همدان ـ را گرفت . « کوروش » ، خزاین و ذخایر تختگاه ماد را هم بر اساس روایت یک کتیبه بابلی ، به « انشان » برد و سرانجام به فرمانروایی طوایف ماد در ایران خاتمه داد. غلبه سریع او بر قلمرو ماد که بلافاصله بعد از سقوط همدان تحت تسلط او در آمد ، در نزد پادشاهان عصر موجب دلنگرانی شد . کوروش برای مقابله با اتحادیه ای که با شرکت لیدیه ، بابل و مصر بر ضد او در حال شکل گرفتن بود ، خود را ناچار به درگیری با آنها یافت.با حمله اسکندر مقدونی در سال ۳۳۰ ق.م شهر همدان ویران شد ، ولی به دلیل موقعیت استراتژیک آن تبدیل به مقر نظامی او شد .
بر اساس کتاب‌های یونانی ، هگمتانه به عنوان پایتخت مادها ، هخامنشیان ، سلوکیان ، اشکانیان و ساسانیان محسوب می شد ، با این حال تردیدهای بسیاری درباره دوره تاریخی این شهر باستانی وجود دارد . آثار به دست آمده از « تپه هگمتانه » که شامل تعدادی سفال با کاربرد خانگی متعلق به دوره اشکانی و سکه های مفرغی است ، نشان می‌دهد شهر هگمتانه در دوره اشکانیان مورد استفاده قرار می‌گرفت .
در اواخر « دوره سلوکی » شهر همدان محل تلاقی وبرخورد متعدد آنان با « اشکانیان » بود تا اینکه سرانجام در سال ۱۵۵ ق.م « مهرداد اشکانی » این شهر را متصرف گردید . از دوره « اشکانی » و « سلوکی » مجسمه شیر سنگی وبقایای یک گورستان در شهر همدان وآثار مختصری از « معبد لائودیسه » در شهر نهاوند برجای مانده است . همدان یکی از آخرین پایگاه های مقاومت پارتی ها در برابر حکومت تازه نفس ساسانی بود . از « آرتا باز » پسر « اردوان پنجم » که پس از مرگ پدرش درنبرد باسپاهیان « اردشیر بابکان » ، رهبری مبارزها را که به مدت سه سال ـ یعنی تا ۲۳۰ میلادی ـ طول کشید ، بر عهده داشت ، سکه های یک درهمی که محل ضرب آن همدان در سال ۲۲۷ میلادی است ، برجای مانده است .
همچنین در دوره ساسانی همدان یکی از ضرابخانه های این حکومت بوده است وسکه های متعددی از این دوره در این شهر کشف شده است . در یک کتابچه به زبان پهلوی بنام شهرها که در زمان قباد ـ ۵۰۰ میلادی ـ نوشته شده بنای همدان به یزد گرد اول نسبت داده شده که این امر نشان دهنده انجام اقدامات عمرانی مهمی در این زمان در شهر مزبور است .

همزمان با حمله مسلمانان به ایران ، فتح همدان در سال ۶۴۵ میلادی ، چنان از اهمیت بالایی برخوردار بود که اعراب فتح آن را پس از « فتح نهاوند » ، بزرگترین پیروزی خود بر ساسانیان شمرده اند. در منابع تاریخی ، پس از وقوع جنگ نهاوند وغلبه مسلمانان ، حاکم ایرانی شهر همدان با اعراب قرارداد صلح منعقد کرد ولی این معاهده دوامی نیافت وشهر در سال ۲۶ هجری برابر با ۶۴۵ میلادی به دست مسلمانان افتاد وبه تدریج بعضی از طوایف عرب در آن ساکن شدند و « بنی سلمه » ریاست شهر را بر عهده گرفت .
از اواسط قرن سوم اداره شهر به عهده « سادات علوی کوچیده » به آنجا قرارگرفت که به عنوان علویان وسپس با نام علاءالدوله های همدان مدت 4 قرن این مقام را به صورت مورثی در دست داشتند .
نوشته های تاریخی دوره اسلامی ؛ از این شهر با عنوان « همدان » یاد کرده اند وآن را قدیمی ترین « شهر جبال » ذکر کرده وقدمت آن را به عصر اسطوره ای ایران رسانیده اند . « ابوعلی کاتب همدانی » ، مورخ قرن سوم وچهارم هجری در خصوص شهر همدان آورده که: « همدان شهری بزرگ وقدیمی بوده اما به وقت اسلام از این شهر تنها « سپید دژ » باقی مانده بود وبعضی خانه ها درحوالی آن واعراب آن را « قصر ابیض » می خواندند سپس آن را دیواری ساختند وچهار دروازه وبه مدتی نزدیک آن را باطل گردانیده وعمارت در افزودند » . در سال ۲۶۰ هجری قمری این عمارت را نخستین رئیس علوی شهر همدان بناکرده بود .
در سال ۳۱۹ هجری قمری ، « مرداویچ زیاری » موسس « آل بویه » اولین رییس علوی شهر راکشت وشیر سنگی معروف را از دروازه های شهر به خاک افکند .
در سال ۳۴۵ هجری قمری شهر براثر زلزله خسارت فراوان دید وتشنجات مذهبی نیزدرسال ۳۵۱ هجری قمری جان بسیاری از مردم را گرفت .در قرن ۴ و ۵ کشمکش های فراوانی بین سلسله های حسنویه ، دیلمیان وکاکویه درهمدان که یکی از مراکز عمده جنگ وستیز میان آنها بود رخ داد .
در اواخر قرن پنجم هجری قمری ، حکومت شهر به دست خاندان محلی این منطقه یعنی ، « خاندان آل بویه جبال »ی افتاد و همدان ، پایتخت « حکومت آل بویه جبال » شد .
حمله سپاه مغول در سال های ۶۱۸ و ۶۲۲ هجری قمری ، بسیاری از آبادی ها وشهرهای استان از جمله همدان را یکسره دستخوش ویرانی ساخت عده ی زیادی از اهالی آن در دفاع از شهر در مقابل سپاه مغول جان خود را از دست دادند . اندکی بعد شهرکی در حومه شمالی شهر سابق بنام همدان نو گرفت .

در دوره ایلخانیان این شهر تا حدودی اهمیت سابق را باز یافت ودر زمان وزارت « خواجه رشیدالدین فضل اله همدانی » در سال ۷۱۸ هـ . ق ، شهر همدان مورد توجه خاص بود . « بایدوخان مغول » در سال ۶۹۵ در آنجا تاج گذاری کرد و برای بازسازی خرابی ها و آبادانی آن کوشید . ولی متاسفانه از آبادانی این شهر زمان کمی گذشته بود که لشکریان تیمور ، این شهر را تصرف و ویران کردند . پس از آن همدان برای مدت حدود ۳۰۰ سال تا حدودی به فرا موشی سپرده شد .
اما با روی کارآمدن « دولت صفویه » ، همدان دوباره از نعمت آبادانی بهره مند شد . ایجاد کاروانسراها ، مدارس ، پل ها در شهر همدان ودیگر نقاط استان از جمله در تویسرکان بیانگر توجه صفویان به امر آبادانی شهرهاست .از بناهای مهم دوره صفویه میتوان به امامزاده حسین ، کاروانسرای تاج آباد،پل کوریجان در روستای کوریجان ،پل جهان آباد در فامنین ، مدرسه شیخ علیخان زنگنه ، پل وکاروانسرای فرسفج در تویسرکان وپل خسرو آباد وآب انبار در اسد آباد اشاره کرد .
پس از انقراض حکومت صفویه و بروز هرج ومرج در سال ۱۱۳۶ یا ۱۱۳۸ هجری ، شهر همدان به تصرف « احمد پاشا » ، والی عثمانی در آمد و بر اثر مقاومت مردم در برابر سربازهای عثمانی جز شماری اندک از اهالی باقی نماند . 6سال بعد از این واقعه « نادر شاه افشار » توانست شهر را از مهاجمین باز پس گیرد ، ولی در پاییز سال ۱۱۴۴ هجری ، برای بار دوم عثمانی ها آن جا تصرف کردند . سرانجام در سال ۱۱۴۵ هجری ، به موجب پیمان نامه ای میان ایران وعثمانی شهر همدان بطور قطع به ایران واگذار شد .
دردوره « زندیه » ، همدان در دست امیران خاندان زندیه بود ودر سال ۱۱۹۳ هجری ، « علی مرادخان » نوه خواهری « کریم خان زند » ، بعد از مرگ وی دم از استقلال زد وهمدان را به عنوان پایتخت خود برگزید وبه نام خود سکه ضرب کرد که برروی آن ها از همدان باعنوان « بلده طیبه » حک شده است .
با روی کار آمدن دولت قاجاریه در سال ۱۲۰۵ هـ . ق ، آغا محمد خان قاجار همدان را تصرف وقتل عام کرد وبرج وباروی آن را ویران ساخت . ولی در طول حکومت قاجاریان موقعیت شهر همدان به تدریج تثبیت شد . بازسازی واحداث بازار ومسجد جامع همدان – تویسرکان وملایر از یادگارهای این دوره می باشد .
در جنگ جهانی اول نیز شهر همدان وآبادی ها وشهرهای دیگر استان به ترتیب به اشغال قوای روس وعثمانی وانگلیس درآمد وشهر همدان ، ستاد سپاهیان آنها بود . در همین زمان ، همدان دچار قحطی سختی شد .
« جکسن انگلیسی » که در سال ۱۹۰۳ میلادی ، در بازدیدی که از همدان

داشت ، نوشته است : « شهر از نظر امور اداری به چهار ناحیه و یا محله تقسیم می شود که هریک را کدخدایی جداگانه است واین کدخدا در برابر حاکم مسئول است وشغل او عملاً موروثی است .وی می افزاید که بیش از ۵۰۰ دکان پر مشتری در بازار همدان وجوددارد ودر جوار این بازار بیش از ۵۰ کاروانسرا قرار دارد که در تهیه اشیا و ادوات مورد لزوم گروه بیشماری بازرگانان وزوار که ازاین شهر می گذرند در جنب وجوش اند وکارشان سخت پررونق است ،همچنین شصت گرمابه عمومی پر مشتری در این شهر وجود دارد . »
در آخر بد نیست اشاره کرد که : به عقیده برخی از محققین ؛ بنای همدان به دست نخستین پادشاه ماد یعنی « دیاکو » صورت نگرفته . چراکه در « کتیبه تیگلات پلیسراول » ، اسم « همدانا » نوشته شده است . شاید « دیاکو » بر آبادی وجلال آن افزوده وآنجا را مقر حکمرانی خود قرار داده است .

اقوام و زبان

استان همدان محل سکونت اقوام مختلف با فرهنگ ها ، آداب و زسوم خاصی است . به طور کلی ساکنین این استان ، متشکل از اقوام ترک ، لر و لک ، فارس ها و کردها هستند . اقوام ترک: در شمال وغرب استان ،به ویژه درشمال وغرب شهرستان همدان ساکن می باشند .
اقوام لر و لک : در شهرستان های ملایر ، نهاوند وبخش مستقرند .
اقوام فارس : بیشتر ساکنان مرکز استان را تشکیل می دهند واز قدیمی ترین مردم این منطقه یعنی از دوران مادها محسوب می شوند .
اقوام کرد : درغرب ، شمال غرب ودر مجاورت استانهای کردستان وکرمانشاه سکونت دارند . علاوه بر اقوام مذکور ، اقلیت هایی از مسیحی ها ویهودی ها نیز در این استان سکونت دارند . با توجه به وجود اقوام مختلف با فرهنگها ، آداب وسنن خاص خود ، پراکندگی زبان ولهجه نیز در سطح استان به خوبی مشاهده می شود که عبارتند از : زبان ترکی ، زبان فارسی ، زبان لری ولک و زبان کردی .

اساس اقتصاد استان همدان در درجه اول « کشاورزی » و« دامپروری » ودر درجه دوم « استخراج معادن » است . کشت در این استان به دوصورت دیم وآبی صورت می گیرد وبیشتر اراضی کشت شده به صورت دیمی است . عمده ترین محصولات کشاورزی استان همدان گندم ، جو ، سیب زمینی و چغندر قند است . در مناطق کوهستانی نیز انواع میوه ها به ویژه سیب و گلابی ودردامنه ها انگور ، غلات ، حبوبات وصیفی جات کشت می شود .

در بخش دامپروی ، شیوه دامداری استان همدان بیشتر به شکل سنتی است . شرایط اقلیمی ، تنوع آب وهوا ، وجود مراتع وسیع وییلاقی بودن منطقه ، برای عشایر دام دار ، اهمیت فراوانی دارد .

استان همدان همچنین ، از نظر معادن بسیار غنی است و مهم ترین معادن آن گرانیت ، سنگ آهک ، سنگ ساختمانی ، فلدسپات ، سرب ، روی ، نقره آهنگران ، گچ ، لیمونیت ، سیلیس ، تراورتن و سنگ آهن است .

علاوه بر موارد ذکر شده ؛ در استان همدان صنایع دستی بیش از صنایع ماشینی گسترش دارد و دارای اهمیت بالایی است . مهمترین صنایع دستی استان قالی بافی ، سفالگری ، گیوه بافی ، کفش دوزی ، پوستین دوزی ودباغی است .

صنایع ماشینی استان به دو بخش « صنایع سبک » و « صنایع سنگین » تقسیم می شود . از « صنایع سبک » استان ، کارخانه صنعتی تولید شیشه است که در غرب ایران کم‌نظیر و از نظر ظرفیت تولیدی منحصر به فرد است . این کارخانه در حال حاضر انواع استکان، لیوان، شیشه و نظایر آن را تولید می‌کند. سایر « صنایع سبک » استان عبارت‌اند از : صنایع غذایی ، نساجی و چرم‌سازی ، سلولزی ، شیمیایی ، کانی غیرفلزی ، برق و الکترونیک و صنایع فلزی.

و اما در بخش فعالیت « صنایع سنگین » استان می توان به صنایع : ریخته‌گری چدن و تولید ادوات کشاورزی، ماشین‌آلات ساختمانی و راه‌سازی ، سوپاپ انواع خودرو و شرکت فولاد همدان اشاره کر د .

سوغات

صنایع دستی : سفال ، سرامیک ، کالاهی چرمی چون کیف و کفش ، فرش ، گلیم ، جاجیم ، منبت کاری ، گیوه ، صابون محلی
صنایع شیرینی : انگشت پیچ ، شیر شیره ، باسلق ، پشمک ، نقل و نبات ، گز ، شاطه حلوا
محصولات کشاورزی و دام پروری : انگور ، آلو ، گردو ، بادام ، سیر ، مویزه ، کشمش سبز و تیزابی ، قیسی ، شیره انگور ، رب گوجه فرنگی ، سماق ، عسل

آلمابولاغ
اسدآباد : باغ های دربند ، پارک جنگلی ، تالاب پیرسلیمان ، تالاب حسن آباد چهار دولی یا چم شو ، دشت ممنوعه اسعدآباد ، طبیعت بهمن دره ، طبیعت دره خنداب ، طبیعت گردنه اسدآباد ، طبیعت ارتفاع های حفاظت شده آلما بولاغ ، طبیعت دشت اسدآباد ، کهریز فصلی روستای بیتروان ، کهریز روستای چنار علیا ،
کوه الوند
بهار : دامنه رشته کوه الوند ، حاشیه رودخانه سیمینه رود ، حاشیه رودخانه خدابنده لو ، طبیعت روستای وهنان ، طبیعت روستای وهنان ، طبیعت روستای حیدره قاضی خان ، طبیعت شهر لالجین
خان-گرمز
تویسرکان : آبشار اللو سرکان ، پارàنبوت ، پناهگاه شکار ممنوع خان گرمز ، دامنه کوه کمر زرد ، دامنه کوه کلیان ، دامنه کوه سیاه دره ، چشمه دار توت تقی آباد ، چشمه کمره سازیان ، چشمه دروغه در قلی لاله ، طبیعت دره هیلاق ، طبیعت دره گاومیش دره ، طبیعت دره خرس دره ، طبیعت دره خنجر بیگ ، طبیعت دره تخت در گنبله ، طبیعت دره سرکان ، طبیعت دره آرتیمان ، طبیعت دره گزندر ، طبیعت دره شهرستانه ، طبیعت روستای گشانی ، منطقه ییلاقی فاران
آبشارقینرجه
رزن : پارک جنگلی ملت ، چشمه آب معدنی قینرجه ، حاشیه رودخانه خمیگان ، حاشیه رودخانه قوری چای ، منطقه شکار ارتفاعات بقراطی
غارعلیصدر
کبودرآهنگ : دامنه کوه قلعه آباد ، چشمه بوقانی ، چشمه باقلاما ، غار علیصدر ، غار سراب ، غار سوباشی ، غار آهکی قلی آباد ، قله بوقاطی ، طبیعت دره خلج دره ، طبیعت دره قره داغ ، طبیعت روستای وصله ، طبیعت روستای سراب ، طبیعت روستای آلان
کوه-سرده
ملایر : بام ملایر ، پارک ترافیک کوهسار ، تالاب فصلی آقا گل ، حاشیه رودخانه حرم آباد ، حاشیه رودخانه ملایر ، دامنه کوه لشگر ، دامنه کوه قصر قجر ، دامنه کوه سرده ، زیستگاه حیات وحش لشگر
گاماسیاب
نهاوند : طبیعت منطقه سرآب گیان ، طبیعت منطقه سراب گاماسیاب ، طبیعت منطقه سراب ملوسان ، طبیعت منطقه فارسبان ، طبیعت منطقه

سراب کنگاور کهنه ، چشمه علی ، چشمه دو خواهران ، چشمه چاله اولاد ، چشمه ملا محمد طاهر
آبشار-گنج-نامه
همدان : آبشار گنج نامه ، آبشار دوزخ دره ، پیست اسکی تاریک دره ، دامنه الوند ، دریاچه سد اکباتان ، غار هیزج ، غار آق قایا ، غار بگلیجه ، طبیعت دره های عباس آباد ، طبیعت دره حیده ، طبیعت امام زاده کوه ، طبیعت دره زینا

بنای‌یادبودسیدجمال‌الدین‌اسدآبادی اسدآباد : آب انبار شاه عباس ، امام زاده پیرسلیمان ، بنای یادبود سید جمال الدین اسدآبادی ، پل شکسته خسروآباد ، روستای تاریخی ملهم دره ، روستای تاریخی خنداب ، روستای تاریخی خنداب ، روستای تاریخی حبشی ، حمام نیلوفری ، حمام گلستان ، کتیبه آقاجان بلاغی ، مسجد سلطانی ، مسجد میرزا آقاجانی ، مقبره امام زاده سیدان یا سیاحتی ، موزه مردم شناسی آرامگاه--شیخ-محمد-بهاری بهار : آرامگاه شیخ محمد بهاری ، امام زاده عسگر ، پل مهاجران ، تپه تاریخی مهاجران ، تپه تاریخی سیمین زاغه ، کاروانسرای رسول آباد ، کاروانسرای تاج آباد ، مسجد جامع مهاجران قلعه-اشتران تویسرکان : آرامگاه حبیَقوق نبی ، آرامگاه میر رضی الدین آرتیمانی ، آرامگاه ابوالمحجن یا کمر بسته ، امام زاده زید بن علی یا شاه زید ، امام زاده سلطان ابراهیم ، بازار سرپوشیده یا راسته بازار ، روستای تاریخی قلعه سفید ، زیارتگاه امام زاده ناصر ، حمام سرابی ، خانه دکتر اقتداری ، خانه عباسی ، خانه مسعودی ، قلعه اشتران ، قلعه شاهزادگان یا محله شاهزادگان ، قنات چاه اسماعیل ، کاروانسرای شاه عباسی ، مدرسه شیخ علیخان زنگنه ، مسجد زرهان ، مسجد باغوار ، مسجد سرابی امامزاده-هود رزن : امام زاده اظهر ، امام زاده هود ، بنای تاریخی امام زاده هود کبودر آهنگ : امام زاده زبیده خاتون ، امام زاده ذوالفقار ، امام زاده راهب ، حمام اعظم ، حمام داق داق آباد ، حمام قدیمی روستای باشقورتاران ، سد توریستی شیرین سو ، سد توریستی مبارک آباد ، قلعه کیکاووس ، قلعه قیزلر ، قلعه سی باشقورتاران ، قلعه طراقیه آتشکده-نوشیجان ملایر : آتشکده نوشیجان ، امام زاده اسماعیل سرابی یا امام زاده کوه ، بازار قدیمی ملایر ، باغ های تاریخی ملایر ، باغ سیف الدوله ، برج سامن ، تپه تاریخی گوراب یا حوراب ، تپه سیاه چقا ، پل مرویل ، پل زمان آباد ، حمام بلور ایمانی ، حمام قدیمی روستای علمدار ، خانه قدیمی لطفعلیان ، خانه قدیمی منصوری ، خانه مصدقی ، شهر زیر زمینی سامن ، قلعه باستانی انوج ، قلعه باستانی نوشیجان ، قلعه دامون ، قلعه سلیمان خان بور بور ، قلعه پری ، کاروانسرای میرفتاح ، یا حلاج ها ، کاروانسرای شیخ الملوکی ، مسجد عاشورا ، مقبره سیف الدوله ، مقبره بابا حسین ، یخچال میر فتاح تپه-گیان نهاوند : تپه باستانی گیان ، روستای باستانی ، حمام حاج آقا تراب ، قنات قیصریه ، قنات چشمه ، قنات پهلوان ، قنات گلشن ، مقبره نعمان ابن مقرن یا بابا پیر ، معبد سلوکی یا لائودیسه آرامگاه-بوعلی همدان : آرامگاه استر ، آرامگاه مردخای ، آرامگاه عارف قزوینی ، امام زاده

عبدالله ، امام زاده یحیی ، امام زاده حسین ، امام زاده اسماعیل یا امام زاده کوه ، امام زاده هادی بن علی ، امام زاده اهل بن علی ، بازار همدان ، برج قربان ، بقعه خضر ، پل آبشینه ، تپه هگمتانه ، تپه پیسا ، حمام حاج تراب ، حمام تاریخی قلعه ، سرای قلمدانی ، شهر باستانی هگمتانه ، قبر اسکندر ، قلعه دختر یا قیز قلعه سی ، کاخ هگمتانه ، کتیبه های گنج نامه ، گنبد علویان ، مسجد جامع ، مجسمه شیر سنگی ، مقبره بوعلی سینا ، مقبره بابا طاهر عریان ، میدان امام ، موزه تاریخ طبیعی همدان ، موزه بوعلی سینا

سایر جاذبه های استان همدان

بازار-همدانبرج-قربانآرامگاه-باباطاهر بقعه-استر-ور-مردخایتله-کابین-گنج-نامهسد-اکباتان گنبد-علویانمسجدجامع-همدانسنگ-نبشته-های-باستانی-گنج-نامه

رزن

امام زاده هود سلام الله علیه

توضیحات بنای امام زاده هود در روستای ینگی قلعه بخش رزن از توابع شهرستان همدان قرار دارد و از بناهای دوران مغول و قرن هشتم به حساب می آید .پلان بنا دوازده ضلعی و از آجر ساخته شده است . اندازهٔ خارجی هر ضلع از وسط جرز تا جرز دیگر 236 سانتیمتر و دهانهٔ طاق نماهای وسط هر ترک 160 سانتیمتر است . ابعاد هر ضلع از یک نبش تا نبش دیگر 168 سانتیمتر و ابعاد داخلی آن بیش از 86 سانتیمتر می باشد بنا دارای دو در شمالی و جنوبی است که در جنوبی آن ، اینک بسته شده است . ظاهر بنا ، گنبدی مخروطی شکل داشته که تخریب شده و اینک سقف ضربی آن باقی مانده است . کف برج که سرداب در آن قرار دارد با تیرهای چوبی پوشیده شده است آثار اندکی از تزئینات کاشی های لاجوردی برج مشهود می باشد و نشان دهنده این موضوع است که بنا در زمان آبادانی ظاهر بسیار زیبا و تحسین برانگیزی را دارا بوده است .

کبودر آهنگ

امام زاده اظهر بن علی سلام الله علیه

توضیحات امامزاده اظهر بن علی در روستای در جزین یا در گزین از توابع بخش رزن واقع گردیده است . و آن عبارت است از برجی استوانه ای شکل که 20 متر ارتفاع دارد و 19 ترک دارد و هشت متر از ارتفاع برج را ساختمان و بنای امامزاده را تشکیل میدهد و بقعة گنبد این بنا به شکل مخروطی می باشد . مدخل ورودی بنا از سمت مشرق می باشد و پوشش خارجی گنبد ، با آجری خفته و راستة ساده بنا گردیده است . قطر داخلی بنای امامزاده مدور و 712 سانتیمتر می باشد و سقف کروی شکل ضربی متناسبِ پوشش زیرین بنا بر فراز آن قرار گرفته است .بابلای حرم به فواصل مختلف ، سه پنجره کار گذاشته اند که بر حسب فاصله های سه ، شش و نه ترک نقاشی شدهاند . در محوطه درونی دایره شکل حرم در سمت جنوبی صندوق چوبی حرم قرار گرفته است که دارای کتیبه و آیاتی از قرآن مجید است . این صندوق ، در سال 1056 هجری به فرمان شاه عباس دوم صفوی ساخته شد و در سال 1350 هجری قمری ، قسمتهایی از آن ویران شده و از بین رفته است ولی بعدها تعمیر و بازسازی گردید کتیبه های صندوق در قسمتهای پایینی و بالایی عبارت است از سورة مبارکة فتح به خط ثلث برجسته که در پایین آن ، این جمله به نظر میرسد : "به تاریخ سنه سمت و خمسین والالف من هجره النبویه در ارفع بلدة گیلان بفرمودة اقبال پناه خواجه به عمل استاد طالب ... بتحریر العبده ... " طول صندوق مانند بسیاری ا ز صندوق های عصر صفوی در قسمت پایین 279 سانتیمتر و در بالا 270 سانتیمتر ، عرض آن در پایین 127 سانتیمتر و در قسمت بالا 116 سانتیمتر است ارتفاع صندوق 142 سانتیمتر است که 50 سانتیمتر آن شامل قسمت سکو مانند پایین و 92 سانتیمتر آن قسمت بالایی را تشکیل میدهد محل اصلی قبر در سرداب زیر کف قرار دارد و با دری که در قسمت جنوب و در بقعه قرار دارد میتوان به آن دسترسی پیدا کرد . محوطة سرداب مربع شکل است . در وسط آن پایة آجری چهار ضلعی مربع شکلی به قطر 8/1 در 8/1 قرار گرفته است که چهار طرف آن ، چهار لنگه طاق زده اند و سقف آن نیز با چهار چشمه طاق ضربی پوشیده گردیده است . بنای امامزاده از آثار هنری دوران مغولها در قرن هفتم هجری می باشد که در زمان زمامداری شاه عباس دوم در تاریخ 1056 هجری قمری باز سازی گردیده است . نسب این امامزاده در زیارتنامه آن اظهربن علی علیه السلام نوشته است .

امام زاده ازنا (عین و غین) سلام الله علیه

توضیحات امامزاده ازنا یا امامزاده عین و غین در روستای ازنا از بخش فامنین بر روی تپه ای واقع گردیده است. به احتمال فراوانواین بنا از آثار سدة ششم و هفتم هجری است و در سال1367 سازمان میراث فرهنگی واقع در مرکز استان همدان آن را شناسایی نموده است . بنا دارای نقشة مربع شکل با اضلاع 10 متر و ارتفاعی در حدود 13 متر است که هشت متر آن را ساختمان و بقیه را گنبد بنا تشکیل می دهد . گنبد بر گوشواره هایی که بنای چهار ضلعی را به هشت ضلعی مبدل میسازد استوار گردیده است . در هریک از اضلاع بنا سه طاق وجود دارد که طاق نماهای طرفین قرینة یکدیگرند و 130 سانتیمتر عرض و 660 سانتیمتر ارتفاع دارند . طاقنماهای اصلی نیز 370 سانتیمتر عرض و 660 سانتیمتر ارتفاع را دارا می باشد . مصالح بکار رفته در بنا سنگ و آجرهایی در اندازة 5 در 25 در 25 سانتیمتر همراه با ملات ساروج است . از همین آجرها برای تزئین بنا به ویژه در جبهة خارجی استفاده شده است . جبهة داخلی بنا از هرگونه تزئینات مبرا می باشد .در قسمت غرب تپه که امامزاده بر آن واقع گردیده است بنای دو امامزاده دیگر قرار دارد که به نامهای عین و غین شهره گردیده‌اند . بنای این امامزاده نیز به سبک مغولی ساخته شده‌است در اطراف امامزاده قبرهایی دیده میشوند . گورستان روستا روی همین تپه واقع گردیده است و انواع سنگ قبر ها با خطوط و نقوش گوناگون در آن وجود دارد . ساختمان این امامزاده ها از نظر تزئینات آجرکاری به ویژه در قسمت در ورودی از زیبایی و لطافتی ویژه برخودار است . از آنجاکه جبهة داخلی بنا بدون پوشش اندودی است ، از نظر مطالعة ملات ها حائز اهمیت می باشد بنا در قسمتهایی دچار ریزش و فرسودگی گردیده است .

همدان

امام زاده خضر سلام الله علیه

توضیحات امامزاده خضر در روستای خضر در شمال شرقی همدان بر فراز تپه ای واقع گردیده است. نام تپه و روستا از نام امام زاده مدفون گرفته شده است. بنا از طرحی مربع شکل با ابعاد 450 سانتیمتر در هر ضلع و یک سقف گنبدی بر بالای آن تشکیل شده است . آنچه بیش از همه در این بنا به چشم می خورد تزئینات خطی زیبا و نفیسی می باشد که بر حاشیة چهار طرف جبهة داخلی آن اضافه شده است کتیبه ها به خطوط کوفی و ثلث نوشته شده اند و محراب بنا نیز دارای کتیبه ای است به خط ثلث که مشتمل است بر آیة " قبل علی صلاتک و لانکن منک غافلین " در قسمت بالا و حاشیة اطراف محراب به خط کوفی سورة " فاتحه الکتاب تا غیر الالم " و دو بیتی : به دریا بنگرم دریا ته وینم بـه صحرا بنگرم صحرا ته وینم به هر جا بنگرم کوه و دردشت نشان از قامت رعنا ته وینم به جز این آثار در قسمت حاشیة بالای دیوار ، از گوشة سمت راست به سوی محراب نیز ، کتیبه ای شامل اشعار فردوسی به خط ثلث برجسته گچبری شده است . در جبهه خارجی بنا آثاری از کتیبه ای به خط ثلث گچبری شده و دیده می شود . در سال 1369 برای تعیین حریم بقعه در تپه ای که بنام امامزاده بر آن احداث شده ، حدس هایی به میان آمده است . .تپه خضر ، گورستان مردم روستاست و به ثبت تاریخی نیز رسیده است

امام زاده هود سلام الله علیه

توضیحات بنای امام زاده هود در روستای ینگی قلعه بخش رزن از توابع شهرستان همدان قرار دارد و از بناهای دوران مغول و قرن هشتم به حساب می آید .پلان بنا دوازده ضلعی و از آجر ساخته شده است . اندازهٔ خارجی هر ضلع از وسط جرز تا جرز دیگر 236 سانتیمتر و دهانهٔ طاق نماهای وسط هر ترک 160 سانتیمتر است . ابعاد هر ضلع از یک نبش تا نبش دیگر 168 سانتیمتر و ابعاد داخلی آن بیش از 86 سانتیمتر می باشد بنا دارای دو در شمالی و جنوبی است که در جنوبی آن ، اینک بسته شده است . ظاهر بنا ، گنبدی مخروطی شکل داشته که تخریب شده و اینک سقف ضربی آن باقی مانده است . کف برج که سرداب در آن قرار دارد با تیرهای چوبی پوشیده شده است آثار اندکی از تزئینات کاشی های لاجوردی برج مشهود می باشد و نشان دهنده این موضوع است که بنا در زمان آبادانی ظاهر بسیار زیبا و تحسین برانگیزی را دارا بوده است .

امام زاده محسن(کوه) سلام الله علیه

توضیحات بنای امامزاده محسن در روستای فرجین در 16 کیلو متری همدان واقع شده و به علت استقرار در یکی از دره های مصفا و دلگشای دامنه کوه الوند به امام زاده کوه یا امام زاده کوهستان نیز معروف شده است. بنا از آثار دوران مغول در قرن هشتم هجری قمری می باشد . ساختمان بقعه از جبهه بیرون به صورت مستطیل شکل است نمای آن از یک ایوان بزرگ که بر فراز ورودی مقبره احداث شده و اتاقهایی دو طبقه در دو سوی ایوان آن قرار دارد تشکیل گردیده است . ساختمان مرکزی امامزاده مشتمل بر دو حرم پیوسته با دو گنبد دو پوششه است که پوشش دوم صحابه یا شبستان اول آن فرو ریخته است . پلان داخلی مقبره از دو شبستان مربع شکل تشکیل شده است شبستان اول محل دفن سه تن از صحابه حضرت امیر می باشد که در فتح همدان در زمان خلیفه دوم در جنگ شرکت داشته اند و شبستان دوم نیز مدفن امامزاده محسن است . بر فراز هردو شبستان گنبدهایی به نسبت بزرگ ساخته شده است . نحوه تبدیل مربع به دایره با کمک گوشواره هایی انجام پذیرفته است . دیوارهای سکوی گور صحابه ، پوشیده از کاشی های کوکبی ، مثلثی صلیبی و چند ضلعی می باشد که در حدود 250 سانتیمتر طول ، 150 سانتیمتر عرض و 1 متر ارتفاع دارند . این شواهد نشان میدهند که هر چند امروزه بنای امامزاده فاقد تزئینات است ولی به یقین در زمان ساخت ، دارای تزئینات کاشی کاری و گچبری بوده است . روی گور امامزاده آثاری از سنگ قبر دیده نمیشود و گورهای صحابه را نیز سکویی با پوشش کاشی پوشانده است روی قبر امامزاده یک صندوق چوبی با حاشیه بندی و طرح های شکیل هندسی وجود دارد که در داخل حاشیهٔ آن هویت امامزاده و صلوات بر محمد و آل محمد به گونه ای زیبا در میان گل و بوته های ظریف تکرار شده و تاریخ ساخت آن نیز 935 هجری قمری نوشته شده است روی این صندوق ضریحی به نسبت بزرگ از چوب به صورت مشبک و گره بندی قرار گرفته است . به نسب نامهٔ امازاده در یکی اط شبستانهای آن به عنوان یکی از نوادگان امام حسن مجتبی به این صورت نام برده شده است : " محسن بن علی النقی بن الحسین ...بن زید بن الحسن المجتبی "

امام زاده حسین(شاهزاده حسین) سلام الله علیه

توضیحات مقبره امازاده حسین یا شاهزاده حسین به فاصله ای اندک از میدان امام در خیابان شهدای همدان قرار گرفته است . قراین و شواهد حاکی است بنای امامزاده از دورهٔ صفویه جدیدتر نیست و در طول زمان، دخل و تصرف در آن صورت نگرفته است . ساختمان مقبره رو به شمال قرار گرفته است .و از یک ایوان کوچک ورودی و دو حرم با پلان صلیبی و هشت ضلعی منظم تشکیل شده است نمای ورودی آن دو طبقه بوده که در هر طبقه حجره هایی واقع شده و دارای رسمی بندی هایی در داخل طاقنما است که ضریح چوبی و نفیس و گنبدی مرتفع دارد . مصالح ساختمان نیز از سنگ و آجر با ملات گچ و خاک است . با توجه به متن شجره نامه این محل مدفن امامزاده حسین که یکی از نوادگان امام حسن مجتبی ویا پسر امام حسن عسگری است . در این مقبره یکی از احفاد خواجه نصیرالدین طوسی و آباقاخان فرزند هلاگوخان مغول نیز مدفون است . علاوه بر این ها شماری از رجال علم و ادب و نیز سرشاه سلطان حسین صفوی که در تاریخ 1140 هجری قمری کشته شد در ایوان جنوبی آن دفن شده است .

امام زاده اهل بن علی سلام الله علیه

توضیحات امامزاده اهل بن علی در دامنه شمال غربی تپه مصلی همدان واقع گردیده و بنای آن در دوره شاه تهماسب اول صفوی در بین سالهای 930 تا 984 هجری قمری ساخته شده است. بقعه آن کم ارتفاع و کوچک و چهار طاقی است و مدخل ورودی اش راهرویی کوچک است که در دو سوی آن دو اتاقک کوچک هشتی مانند ساخته شده که محل خادم و کفشدار مقبره است طرف راست داخل حرم ، هشت ضلعی است که طول قسمت وسط آن هشت متر است و به همین اندازه نیز عرض دارد و در این هشت ضلعی ، طاق نماهای جناقی معمولی ساخته شده است . داخل حرم فاقد هرگونه تزئینات گچبری و کتیبه است و یک سره از آجر ساده است که اندودی از گچ ساده روی آن را فرا گرفته و به رنگ سبز تزئیین شده است . یک ضریح چوبی ساده روی قبر قرار دارد که فاقد تزئینات و کتیبه است . طول ضریح 250 سانتیمتر عرض آن 150 و ارتفاعش کمتر از 150 سانتیمتر است و به سبکِ ضریح های دوران شاه تهماسب اول ساخته شده است . درون ضریح ، گوری ساده وجود دارد که با گچ پوشانده شده است . بر اساس شجره نامه موجود در امامزاده، اهل بن علی از نوادگان امام حسن مجتبی علیه السلام است. در قسمت جنوبی ضریح ، سنگ مرمر بزرگی قرار دارد که بر روی آن آیه الکرسی و صلوات بر چهارده معصوم و آیاتی از قرآن مجید و تاریخ 1032 هجری قمری درج گردیده است . مصالح بکار رفته در این بنای تاریخی از سنگ و آجر چهار گوشه و ملات گچ و خاک و اندود ساده و گچ می باشد .

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات بنای امامزاده عبدالله در شهر همدان و در محله و میدانی به همین نام قرار دارد که در گذشته از محله های پر جمعیت شهر بود. در سال های اخیر، تغییر و تحولات بسیاری در مورد این بنا صورت گرفته است و بنای کنونی به جای بنای قدیمی که تاقِ سنگی چهار ضلعی با گنبدی از شیروانی بود آماده گردید . این بنا دارای طَرح 24 ضلعی دایره مانندی است که دورنمای بیرونی آن 12 طاقنما و 12 جرز دارد ساختمان بقعه روی سکوی سیمانی 35 سانتیمتری ساخته شده و مصالح بخش زیرین آن تا ارتفاع 90 سانتیمتری از سنگ خارا و از از این قسمت به بالا آجری می باشد . داخل طاق نماها را با اسپرهای کم عمق قوس دار به دو بخش تقسیم کرده اند بر ورودی همة طاق نماها با ترکیب آجر و کاشی های سبز رنگ کلمات الله ، محمد و علی نوشته شده است . جرزها نیز از آجر ساده ساخته شده و سقف بنا گنبدی است که نوشته های طاق نما در قسمت ابتدایی دور آن بصورت تکرار آورده شده است . داخل گنبد قسمت بیرونی است با این تفاوت که به جای سنگ خارا ، با اندود گچ رنگ آمیزی شده و بالای این قسمت تا زیر ساقه گنبدآینه کاری است در قسمت بالای آینه کاری کتیبه ای به خط ثلث روی کاشی لاجوردی وجود دارد . شبستان بقعه بسیار کوچک و به ابعاد 4 در 4 متر است و دو ورودی مقابل هم دارد که یکی از آنها در حال حاضر بسته می باشد . در داخل بقعه دو گور وجود دارد که یکی با کاشی سبز تزیین گردیده و دیگری بدون تزئینات می باشد . در حاشیه گور اول با کاشی سبز رنگ آیة 16 از سورة آلِ عمران درج شده است . ضریح روی گور , مشبک آهنی و نوساز می باشد و گورها متعلق به پدرو پسری از سادات به نامهای احمد و عبدالله بن احمد از اولاد با واسطة حضرت موسی بن جعفر (ع) می باشد . در تمامی هفته مردان بسیاری نذرهای خود را دراین محل ادا می کنند در حال حاضر در اطراف بنای امامزاده پارکی احداث شده است که مردم اوقات فراغت خود را در آن سپری می کنند .

امام زاده یحیی سلام الله علیه

توضیحات بنای امام زاده یحیی در محله ای به نام امامزاده یحیی ، از محله های قدیمی شهر همدان ، واقع شده است. بقعه در وسط حیاطی بزرگ و مستطیل شکل قرار دارد که دیواره های شمالی، جنوبی و شرقی آن نوساز است. در ورودی اصلی در ضلع غربی دارای سردری قوس دار و دو مناره ساده قرار دارد . مقبره دارای پلانی مستطیل شکل و دو طبقه است که در وسط صحن قرار گرفته و در هر ضلع آن ایوانی کشیده شده است که با یک ورودی قوس دار به داخل بقعه راه می برد . ورودی اصلی که در ایوان غربی قرار دارد آینه کاری شده است و در آن اشعاری از محتشم کاشانی و ذکر نام پنج تن و تاریخ 1360 را در خود در بر گرفته است . ایوان جنوبی دارای مقرنس کاری و کتیبه هایی به خط ثلث و نستعلیق است . در چهار گوشه جبهه خارجی ساختمان مقبره ، راه پله هایی برای دسترسی به حجره های طبقه دوم و پشت بام وجود دارد . داخل بقعه نیز حرم مربع شکل بزرگی به ابعاد شش متر در وسط قرار دارد و چهار طرف آن دهانه هایی عریض روی پایه های چهار کنج دیوارهای چهار طرف قرار گرفته که پهنای آنها در حدود 225 سانتیمتر می باشد رواقی به عرض 290 سانتیمتر دز دو طرف حرم قرار گرفته در میان حرم ، ضریح چوبی به طول 260 سانتیمتر و عرض 182 سانتیمتر و ارتفاع 108 سانتیمتر روی پایه مرمری از سنگهای قدیمی قرار دارد که حدود 15 سانتیمتر ارتفاع دارد در داخل ضریح صندوقی به طول 174 سانتیمتر و عرض 1 متر با ارتفاع 104 سانتیمتر قرار دارد در دوسوی طول صندوق ، منبت کاری هایی زیبا انجام شده است که به قرن های هشتم و نهم هجری مربوط می باشد با توجه به این تزئینات ، به نظر می رسد این بنا از آثار سده های هشتم تا دهم هجری است و رواق آن را در دورهٔ صفویه بر اطراف آن افزودند . علاوه بر این تزئینات ، در قسمت ایوانهای غربی و جنوبیِ بنا ، زیر قوس ایوان جنوبی نیز تزئینات و کتیبه هایی وجود دارد که اینک در زیر گچ اندود دوره های قبل پنهان مانده است . در مدخل غربی نیز که بخش قدیمی تر است گچبری هایی شامل تزئینات گل و بوته و تصویر دو شیر شمشیر به دست دیده می شود که قدمت چندانی ندارند در و پنجره های مشبک ارسی نصب شده بر حجره ها و شاه نشین های ساختمان ، قدیمی و برخی از آنها نوسازند . زیر طاق‌نماهای حد فاصل جرزهای چهارگانه ، روی سنگ گور امامزاده هیچگونه نوشته ای وجود ندارد . با توجه به شجرنامه موجود امامزاده مدفون در این بقعه با هشت واسطه به امام حسن مجتبی (ع) می رسد و در نیمه دوم سدهٔ هشتم در همدان زندگی

میکرده است و مردم را با اهل بیت عصمت و طهارت آشنا می نموده است .

استان یزد

معرفی

اشاره

استان یزد درقسمت مرکزی فلات ایران و در حاشیه ی دشت های کویر لوت ، با مساحتی حدود ۱۳۱ هزار و ۵۵۱ کیلومتر مربع ، چهارمین استان وسیع کشور محسوب می شود . این استان از شمال غرب با استان سمنان ، از غرب با استان اصفهان ، از جنوب غرب با استان فارس ، از شرق با استان خراسان شمالی ، از شمال شرق با استان خراسان رضوی و از شرق و جنوب شرق با استان کرمان همسایه است. مرکز استان یزد ، شهر یزد است و شهرهای مهم آن عبارتند از : ابرکوه ، بافق ، تفت ، مهریز ، میبد ، اردکان .

موقعیت جغرافیایی

استان یزد در دامنه « سلسله کوه های مرکزی ایران » واقع شده و از پستی ، بلندی ، چاله‌ها و کفه‌های کویری‌متعددی تشکیل شده است ناهمواری‌های استان مشتمل بر تپه‌های پای کوهی دشت‌ها ، بیابان‌ها ، نواحی کویری وتپه‌های ماسه‌ای است در استان دو رشته کوه متفاوت از هم وجود دارد . اولی بخشی از کوه هایی است که در جهت‌شمال غربی - جنوب شرقی از مرکز ایران عبور می‌کنند و به « کوه های مرکزی ایران « معروف هستند . دومی شامل‌رشته کوه هایی می شوند که در مناطق مرکزی ، شمالی و شرقی استان قرار دارند. « رشته شیرکوه » که مانند دیواری‌قسمت‌های مرکزی استان را از بخش غربی آن یعنی « چاله ابرقو » جدا می‌کند ، همواره از برف و یخ پوشیده شده و درتامین آب شهرهای یزد ، تفت و مهریز نقش مهم و اساسی دارد و در ادامه حیات شهرهای بزرگ یزد، تفت و مهریز نقش مهم و اساسی دارند .
بلندترین ناحیه استان یعنی « رشته کوه های شیرکوه » با ارتفاع ۴۰۷۵ متر ، در بخش جنوب غرب استان قرار گرفته و با جهت شمالی شرقی – جنوب شرقی استان را به دو قلمرو « شرقی » و « غربی » جدا می کند و اما پست ترین ناحیه یزد ، شمال تا شمال شرق را در بر می گیرد که همراه با « باتلاق های نمک » است.
شیرکوهیکی دیگر از ناهمواری های استان وجود است که « دشت رسوبی یزد » ، در فلات مرکزی ایران ، از حوزه های مهم جغرافیایی کشور محسوب می شود . این دشت رسوبی از « دامنه شیرکوه » در جنوب آغاز می شود و با شیب ملایمی تا « کویر سیاه کوه » در شمال ادامه می یابد .
استان یزد یکی از خشک ترین مناطق حوزه داخلی کشور به شمار می آید که حدود ۱۲/۵ میلیون هکتار از منابع طبیعی را در حاشیه کویر مرکزی ایران در برگرفته است . این استان از نظر پستی و بلندی تنوع فراوانی دارد، به طوری که ارتفاع آن از سطح دریای آزاد در نقاط مختلف متفاوت و از حدود ۸۵۰ متر در اطراف ریگ زرین تا حدود ۴۰۰۰ متر در شیرکوه متغییر است . همچنین دشت های کویری استان ، همانندی زیادی با دشت کویر و دشت لوت دارند. عمده ترین کویرهای استان یزد شامل کویر سیاهکوه ، کویرریگ زرین ، کویرالله آباد ، کویر ساغند ، کویر دره انجیر ، کفه مهدی آباد ، کویر مروست ، کویر ابرکوه و کفه تاغستان می‌باشد.
از نظر آب و هوایی ؛ استان یزد به دو علت اساسی دارای « آب و هوای خشک » است اول آنکه بر روی « کمربند خشک جهانی « واقع شده ودیگر آنکه از دریاهای « آزاد عمان « و « خلیج‌فارس » و « دریاچه‌های داخلی »

و « بادهای رطوبت‌زای دریایی » بسیار دوراست . یکی از عوامل مهمی که باعث اعتدال نسبی آب و هوای یزد شده وجود « ارتفاعات‌مهم » در اطراف منطقه است ، به طوری که در بهبود هوای استان اثر گذاشته و لذا محیط زیستی مناسبی را در منطقه به وجود آورده است . البته به جز « منطقه کوهستانی شیرکوه « ، سایر نقاط استان یزد ، « اقلیم گرم « ، « خشک » و « بیابانی » دارد که از غرب و جنوب غربی به طرف شمال شرقی‌و شرق خشک‌تر می‌شود.
دشت-رسوبیاستان یزد ، همچنین ، با قرار گرفتن در بخش مرکزی فلات ایران و نیز به علت وجود « کویرهای بزرگ لوت » ، « دشت کویر » تا « دریاچه نمک قم » ، « کویر نمک هرات » ، « مروست » تا « کویر نمک ابر کوه » و « باتلاق گاوخونی » دارای نا مناسب ترین عوامل طبیعی حاکم بر فلات مرکزی ایران است. به این معنی که ؛ این استان به لحاظ واقع شدن در « مرکز ایران » و « دوری از دریا » شرایط آب و هوائی ویژه ای دارد .
از یک طرف « بلندی های شمالی البرز » و « غرب زاگرس » ، مانع نفوذ رطوبت های خزری و مدیترانه ای است و از سوی دیـگر مجاورت استـان یـزد با « کـویر خـشک و پـهناور ایـران مـرکزی » موجب آب و هوای « خشک صحرائی » می گردد و به همین دلیل بارش سالانه اندک ، رطوبت نسبی ناحیه و نوسانات شدید درجه حرارت سبب گردیده تا استان یزد یکی از خشک ترین استان های کشور باشد .
پس به طور کلی ؛ قلمرو وسیعی از استان یزد از نظر تقسیمات اقلیمی ، زیر پوشش « اقلیم‌های خشک » و « فرا خشک » قرار گرفته است. دور بودن منطقه از سفره های آب وسیع ، کمی مقدار بارندگی و بالا بودن میزان تبخیر، عامل اصلی این خشکی به شمار می‌آید . فقط گستره‌های « نیمه مرتفع » و « مرتفع کوهستانی » استان که به علت پدیده های جوی ، باران بیشتری دریافت می‌کنند ، در گروه « اقلیم‌های نیمه خشک » و « نیمه مرطوب » قرار می‌گیرند.
سیستم بارندگی استان یزد از نوع مدیترانه ای است که در قلمرو این استان ، از سمت شرق و شمال به سمت غرب و جنوب، بر میزان بارندگی و بارش افزوده می‌شود،
بارش اندک همراه با تبخیر شدید ، دور بودن از دریا ، نزدیکی با کویر خشک و پهناور نمک ، رطوبت نسبی کم همراه با گرمای بسیار ، از عواملی هستند که استان یزد را به گونه « خشک ترین استان ایران » در آورده است. گذشته از آن، در این منطقه نوسان شدید درجه حرارت نیز وجود دارد.
به این ترتیب ، آب و هوای استان یزد به علت قرار گرفتن در « کمربند خشک جهانی » ، دارای زمستان کوتاه ، سرد و مرطوب است که از آبان

ماه شروع شده و تا اواخر بهمن ادامه دارد و در مقابل از تابستان گرم ، طولانی و خشک برخوردار است که از اسفند ماه تا مهر به طول می انجامد .
به طوری که در مناطق کویری استان، نظیر کویر سیاهکوه، ریگ زرین و دره انجیر، میزان بارندگی سالانه با نوساتی در سالهای خشک و تر، نزدیک ۵۰ میلی متر است. ولی در ارتفاعات استان نظیر شیرکوه، باجگان، بن لخت و ندوشن، میزان بارندگی از حدود ۳۰۰ تا ۴۵۰ میلی متر متغیر است.
علاوه بر موارد ذکر شده ؛ « وزش باد » در استان یزد که یکی از استان‌های کویری کشور به شمار می‌آید ، از اهمیت خاصی برخوردار است . « جریان باد » به طور کلی به دلیل تغییرات دمایی و یا ورود سامانه های گرم و سرد به منطقه به وجود می‌آید . « وزش بادهای سیاه » در استان یزد به دلیل برخورداری از اقلیم خشک امری عادی به شمار می‌آید . « باد غالب » در استان ، بیشتر « باد شمال غربی » است که به خصوص از اواسط بهار تا اوایل پاییز می‌وزد. اما « بادهای جنوب شرقی » در شش ماه اول و « بادهای غربی » در چهار ماه از سال ، یعنی از آبان تا بهمن در مراتب اهمیت بعدی قرار دارند .

پیشینه تاریخی

استان یزد از سرزمینهای کهن و تاریخی ایران زمین است . در بعضی از منابع تاریخی ، بنای اولیه برخی از شهرهای این استان چون میبد را به سلیمان پیغمبر ، یزد را به ضحاک و اسکندر مقدونی و ابر کوه را به ابراهیم پیغمبر نسبت داده اند که این خود بیانگر قدمت و دیرینگی پیشینیه تاریخی و فرهنگی سرزمین و مردم این دیار است . مجموعه آثار باستانی پراکنده موجود در این استان نیز به سهم خود گویای این پیشینه تاریخی است . آثاری چون دست افزار های سنگی بدست آمده از دره های شیر کوه ، نگاره های روی تخت سنگ کوه ارنان ، تکه سفالهای منقوش نارین قلعه میبد – متعلق به دوره عیلامی ، غارهای استان و آثار معماری و شهر سازی باستانی نشان می دهد شهرنشینی در یزد ، در چهار نقطه باستانی مهریز و فهرج ، یزد ، رستاق و میبد و اردکان متمرکز بود . پژوهشگران این منطقه را که در مسیر شاهراه های باستانی ری – کرمان و پارس – خراسان قرار داشت ، جزو سرزمینهای دوردست مادها شمرده اند .
تاریخ سکونت انسان در این خطه از هزاره سوم پیش از میلادفراتر رفته است ، به طوری که در عهد پیشدادیان طوایف در حال کوچ از بلخ به پارس این سرزمین را یزدان ، نامیدند و از آن زمان به بعد یزد محل عبادت شد . از مهم‌ترین مراکز اسکان اولیه این سرزمین به مهرپادین یا مهریز ، پهره یا فهرج ، خورمیش ، ادر یا اردکان ، شواز، قلاع موبدان در میبد ، طرنج ، عقدا و اشکذر می‌توان اشاره کرد . شهر یزد به عنوان محلی پاک و مقدس در رأس تمام آبادی‌های مزبور قرار داشته است .
به عقیده مورخان ، بنای یزد ، توسط « یزدگرد اول ساسانی » بوده و وجه تسمیه یزد را با نام « یزدگرد اول » و واژه « یزش » را با معنای « ستایش و نیایش » مترادف دانسته اند . یزد ، یعنی آفریننده خوبی ها ، پاکی ها و شهر خداست . نام گذاری این شهر با واژه « ستایش و نیایش» در زبان پارسی میانه و با واژه « یزدان یا یزتان» به معنی پاک ، مقدس ، فرخنده و همچنین به معنی ذات خدا در ارتباط است .
منطقه یزد بی گمان ، در دوران هخامنشی دارای راه های بزرگ و معتبر ، راه داری ، مراکز پستی و چاپار بوده است . زیرا علاوه بر راه های شناخته شده باستانی ، از روی مدارک پیشین ، راه های فراموش شده ای نیز که در روزگار باستان به مرکز اقتصادی و فرهنگی ایران باستان می پیوسته به تازگی شناسایی شده اند .
در دوران حکومت ساسانیان ، به ویژه در زمان « قباد » ،« انوشیروان » و« یزدگرد اول » ، این منطقه از جایگاه اجتماعی و اقتصادی ویژه ای بر

خوردار بوده و به عمران و آبادی آن ، توجه بسیار شده است.
در دوره اسلامی ، سرزمین یزد به دست مسلمانان افتاد و قبایل عرب به سوی ایران سرازیر شدند .گروهی نیز از « قبیله های بنی تمیم» و« بنی عامر » ، در کوی عر ب های یزد ، استقرار یافتند و به شهر یزد ، « لقب دارالعباره » دادند .
در سده ۴ و ۵ هـ . ق ، دیلمیان توانست ، بخش های از غرب و جنوب ایران و عراق را به دست گیرند ، با آغاز حکومت دیلمیان ؛ تعدادی ازعلویان به یزد مهاجرت کردند و در کوی حسنیان ساکن شدند .
با روی کار آمدن حکومت سلجوقی در سال ٤٤٣ هـ .ق ، « طغرل سلجوقی » ، شخصی به نام « شمس الملوک ظهیر الدین ابومنصور فرامرز » را به حکومت مستقل یزد و ابر کوه منصوب کرد . زمان حکومت « ابومنصور فرامرز» همزمان با حکومت طغرل ، آلب ارسلان و ملک شاه سلجوقی بود و این سلاطین احترام ویژه ای برای وی قایل بودند . پس از مرگ « ابومنصور فرامز » ، به ترتیب فرزندش« موید الدوله ابومنصور علی بن فرامرز » ، « علاءالدوله کالیجار» و « پسرش امیر فرامرز » ، بر یزد حکومت کردند . اما از آن جا که « امیر فرامرز» پسری نداشت ، حکومت یزد به دو دختر وی واگذارشد و « رکن الدین سام بن وردان روز » ، به اتابکی آنان گماشته شد . بدین ترتیب حکومت یزد ، از « آل کاکویه » به« اتابکان یزد» انتقال یافت .
« رکن الدین سام » ، پس از زمان کمی ، یعنی در سال ٥٨٤ هـ . ق ، از کار اتابکی دختران امیر فرامرز کنار رفت و برادرش « عزالدین » ، به اتابکی رسید . « اتابکان یزد» با ایجاد پیوندهای زناشویی ، روابط دوستانه ای با سلجوقیان بر قرار کردند و مورد احترام و مشورت آنان بودند . « اتابکان» در آبادی و عمران یزد تلاش زیادی کردند و بناهای زیادی از خود به یادگار گذاشتند.
پس از حمله سپاه مغول به ایران ، « سلطان ابومنصور اتابک » و « قطب الدین » هرچند پیروزی چنگیز را پذیرفتند ولی توانستند با زیرکی و کیاست ، برای حفظ امنیت یزد در مقابل حمله های ویران گر سپاه مغول ، جانشینان حکومت خود را به عنوان دست نشانده های مغول ، معرفی و نگه دارند . همچنین ؛ در این دوره بود که راه داری و نگه داری را ه ها ، توسط بزرگان و امرا مورد توجه قرارگرفت . با برقرار امنیت و اآرامش نسبی در یزد ، فعالیت های بازرگانی و پیشرفت شهرها ، آباد ی ها و مبادله کالاهای مختلف ، رونق یافت و کالاهای یزدی تا آن سوی آب های جنوبی ایران ، به ویژه هندوستان راه یافت .
سرانجام در سال ۷۱۸ هـ . ق حکومت آخرین اتابک خاندان اتابکان یزد یعنی « حاجی شاه بن یوسف » ، به دست « امیر مبارزالدین محمد بن

مظفر » به پایان رسید . « امیر مظفر » ، بزرگ خاند ان مظفر ، از نوادگان« غیاث الدین خراسانی» بود ، که در دربار ایلخانان مغول وارد خدمت شد و به « حکومت میبد» رسید ، پس از شکست « حاجی شاه بن یوسف » از طرف « ابوسعید بهادر خان » به حکومت یزد رسید . ولی « مبارزالدین محمد » پس از مرگ « ابو سعید بهادر خان » دم از استقلال زد و بر کرمان ، شیراز و قلمرو « حکومت ملوک شبان کاره » ، در جنوب ایران پیروز شد و بدین ترتیب در سال ۷۲۳ هـ . ق ، « حکومت آل مظفر » را تشکیل دا د .
منطقه یزد ، در طول یک سده فرمان روایی مغول ها بر ایران ، بیش از دو برابرگسترش یافت و با مدیریت و تدبیر « امیر مبارزالدین محمد » ، به یکی از مرکز فعالیت سیاسی و اقتصادی کشور تبدیل شد . با درگذشت « امیر مبارزالدین محمد« در سال ۷٦۵ هـ . ق ، قلمروی حکومت وی بین پسرانش تقسیم شد ، به طوری که « سلطان احمد » ، در کرمان ، « شاه محمود » در اصفهان ، « شاه یحیی » در یزد و« شاه شجاع » درفارس و بخشی از خوزستان به حکومت پرداختند . حکومت ۷۷ ساله « خاندان آل مظفر » اوج دوران شکوفایی و بزرگی منطقه از نظر فرهنگی ، اجتماعی و اقتصادی محسوب می شود . از دیگر ویژگی های مهم « دوره مظفریان» رونق صوفی گری در یزد است. شاهان ، شاه زاده گان و بزرگان مظفری علاقه زیادی به صوفیان یزد داشتند و در میان خاندان مظفری از احترام ویژه ای بر خوردار بودند.
با حمله « تیمور لنگ » به ایران ، در سا ل ۷۹۵ ه . ق ، « حکومت خاندان آل مظفر» خاتمه یافت . « تیمور لنگ » پس از استقرار بر ایران ، « حکومت یزد» را به یکی از نزدیکان خود سپرد . اما با بازگشت « تیمور» به « ماوراءالنهر» ، گروهی به رهبری شخصی به نام « آبدار » ، با تکیه بر محبوبیت « خاندان آل مظفر» در بین مردم ، یزد را از دست حاکم تیموری بیرون آوردند. و به دنبال این جریان « سلطان محمد » ، پسر « ابوسعید طبسی » ، یزد را به دست آورده و استقلال آن را اعلام کرد . در پی این اقدام « سلطان محمد » ، نوه تیمور لنگ ، « پیر محمد » ، که در آن زمان حاکم فارس بود به کمک حاکم سیستان همراه با سپاهی ره سپار یزد شده و یزد را به محاصره خود در آوردند و پس از مدت کوتاهی محاصره شهر شکسته شد . « تیمور لنگ » برای حفظ جایگاه هنری واهمیت یزد ، دستور داد نسبت به مردم این سامان نرمی نشان داده مالیات دو ساله را نگیرند و دستور ساخت برج و باروی شهر ونیز دارالحکومه معروف را داد .
ایالت یزد پس از مرگ تیمور ، مدتی محل درگیری « نوادگان تیمور » ، « پیر محمد » و « اسکندر» بو د. « شاهرخ » پسر تیمور با پیروز شدن بر دیگران حکومت یزد را به« امیر جلال الدین » ، پسر« چخماق سامی »

سپر د. وی نه تنها با مردم یزد به خوبی رفتار می کرد بلکه برای عمران و آبادی این سرزمین نیز کوشید و بناهای بسیاری از خود بر جای نهاد ، که برخی از آن ها هنوز برجای مانده از آثار تاریخی و دیدنی استان یزد به شمار می روند.
با روی کار آمدن « ترکمانان قراقویونلو » و« آق قویونلو» ، یزد از دست« تیموریان» بیرون آمد و امیران ترکمن ، یکی پس از دیگری بر ایالت یزد حکومت کردند.
با تسلط شاه اسماعیل صفوی بر تمام ایران در ۹۱۳ ه . ق ، حکومت طوایف گوناگون خاتمه یافت. در زمان حکومت « شاه تهماسب صفوی » ، یکی از صوفیان سرشناس به نام « نعمت الله باقی » ، پسر « میرزا عبدالباقی » ، پس از ازدواج با « دختر شاه اسماعیل» به حکومت یزد رسید .
در پی حمله افغان ها به ایران ، مردم یزد ، به رهبری « میرزا عنایت سلطان » ،توانستند در مقابل این سپاه مقاومت کنند به طوری که « محمود افغان » ، در گشودن یزد ناکام ماند و راهی اصفهان شد. اما سرانجام « اشرف افغان » ، جانشین « محمود » ، پس از چهار سال نبرد توانست یزد را بگشاید .
اما « نادرشاه افشار » پس از تاسیس « حکومت افشاریه » موفق به بیرون راندن افغا ن ها از ایران شد و پس از این اقدام ، « محمد تقی خان » ، « خواهر زاده عنایت سلطان» را به حکومت یزد منصوب منصوب کرد . وی و فرزندانش ، تا آخر دوره قاجار ، در نقش حاکم یا مستوفی یزد خدمت های ارزنده ای به این سرزمین کرده و آثار تاریخی و بناهای دیدنی بسیاری در یزد به یادگار گذاشتند این منطقه در دوره قاجاریه و پس از آن در آرامش و آبادانی به سر برده و هم اکنون نیز یکی از مهم ترین و ارزشمندترین مناطق ایران است .

اقوام و زبان

مردم استان یزد از « نژاد آریادی » و « ایرانی » هستند و به علت موقعیت جغرافیایی ویژه این استان ، از آمیختن با نژادهای غیر ایرانی تا اندازه ای مصون مانده اند . در روزگار باستان و با آغاز شهرنشینی در این سرزمین ، نژادهای دیگری در این ناحیه زندگی می کردند که با نژادهای اصلی ترکیب شدند . علاوه بر مهاجرت آریایی ها به ایران ، در دوره های بعد نیز ، گروه های از اعرب ، ترک ها ، مسیحی ها و کلیمی ها به این منطقه آمده و در این جا ساکن شدند .
مردم استان یزد به « زبان فارسی رایج » ، با پاره ای ویژگی های گویشی سخن می گویند . برخی ویژگی های گویشی در میان شهرستانهای این استان محسوس است . زبان شناسان نیم زبان های جدید ایرانی را به دو دسته غربی و شرقی تقسیم کرده اند . « لهجه یزدی » جزو « نیم زبان های مرکزی دسته غربی » است که در بخش غرب فلات ایران ، تا حدود مرزهای ایران رواج دارد . علاوه بر این ها ، « زرتشتیان یزد » به زبان نیاکان خویش یعنی « زبان فارسی دری » سخن می گویند . ولی این زبان به دلیل پاره ای عوامل اجتماعی ، فرهنگی و اقتصادی با زبان فارسی ترکیب شده و کم کم به فراموشی سپرده می شود .

استان یزد از دیر باز منطقه ای صنعتی بوده و صنایع آن به دو صورت صنعتی و دستی رواج داشته است. فرش بافی ، چاقو سازی ، سبد بافی ، سنگ تراشی ، پارچه بافی ، زیلو بافی ، سرامیک ، سفال سازی ، کرباس بافی ، طلا و نقره کاری از صنایع دستی یزد هستند . این استان از نظر صنایع کارخانه ای اکنون دارای کارخانه های تولیدی بزرگ و کوچک است. علاوه برکارگاه های کوچک نساجی و شیرینی سازی ، که شمار آنها بسیار است، ده ها واحد تولیدی دیگر وجود دارد که در رشته های گوناگون فعالیت می کنند . صنایع ماشینی ریسندگی و بافندگی از سال ۱۳۱۲ هـ . ش ، در استان یزد پدید آمد . اساس این دگرگونی وجود صدها کارگاه سنتی بافندگی و هزاران بافنده ماهر و هنرمند در این منطقه بوده ، که هم زمان با نخستین حرکت های صنعتی شدن ریسندگی و بافندگی در کشور، به مراکز تولیدی کارخانهای روی آوردند . استان یزد با دارا بودن ۳۳۰ واحد تولیدی نساجی ، نیمی از منسوجات کشور را تولید و عرضه می کند و ۷۰ درصد زمینه های اشتغال صنعتی استان یزد ، به این صنایع تعلق دارد. علاوه بر صنایع ماشینی و صنایع دستی ؛ صنعت شیرینی‌سازی نیز در استان یزد از قدمتی دیرینه برخوردار است و محصولات آن صاحب شهرتی جهانی هستند که از مرزهای ایران فراتر رفته است . مهم‌ترین شیرینی‌جات یزدی با نام‌های قطاب ، پشمک و باقلوا شهرت دارند.

با وجود شرایط آب و هوایی و زیستی نامناسب منطقه ، تشکیلات زمین شناختی این استان، ذخیره های بزرگ معدنی را در دل خود ، جای داده است ، به طوری که می توان این استان را منطقه ای معدنی نامید . بزرگترین قطب های معدنی آهن ایران در استان یزد قرار دارد . همچنین میتوان از معادن غنی سرب و روی مهدی آباد ، کوشک ، دره انجیر و منصور آباد ، بوکسیت صدرآباد ، معدن اورانیوم ساغند اردکان که در نوع خود در خاورمیانه بی نظیر است ، مس اردکان و تفت ، نام برد . گذشته از این ها ، معدن های فلزی ، سنگ های تزیینی با کیفیت بسیار بالا ، مانند : مرمر ، مرمریت ، گرانیت ، چینی و نیز موادی چون باریت ، گچ ، فسفات ، نمک به فراوانی در سطح استان یزد وجود دارد.

استان یزد در بخش کشاورزی به دلیل خشکی آب و هوا و میزان بارندگی کم در بین استان‌های ایران ، کمترین اراضی کشاورزی را به خود اختصاص داده است . عمده محصولات کشاورزی یزد شامل خرما ، پسته و گندم می شود .

سوغات

صنایع دستی : انواع لباس های ترمه بافی شده ، زیلو ، سفال ، سرامیک با نقش های اصیل مرغ و ماهی و خورشید خانم ، فرش ، گیوه
بخش شیرینی : باقلوا ، پشمک ، زولبیا ، حاجی بادام ، سوهان ، قطاب ، لوز بید مشک ، لوز پسته ، لوز نارگیل ، لوز زعفرانی جاذبه های طبیعی – گردشگری :
ابرکوه : دامنه کوه پوزه سیاه ، دامنه کوه سفیدی ، دامنه کوه اعلا ، دامنه کوه گاشار ، دامنه کوه ده عرب ، غار اعلا ، غار لاحسینی ، کویر ابرکوه خرانق
اردکان : کویر اردکان یا ساه کوه ، دامنه کوه تپه ریگ ، دامنه کوه های خذانق ، دامنه کوه های ندوشن ، غار شگفت یزدان ، طبیعت بخش خرانق ، طبیعت شهرستان اردکان ، منطقه چک چکو یا پیریسوز
منطقه-بیشه-در
بافق : پارک ساحلی زاینده رود در بافق ، پارک شهدای زینعلی ، تپه های شنی در روستای صادق آباد دامنه کوه بن لخت ، تپه های شنی حسن آباد ، چشمه پیروزی ، چشمه آب مرغو ، چنار ۱۰۰۰ ساله باجگان بافق ، طبیعت روستای شادکام ، طبیعت روستای قطرم ، یا پیر قرم ، طبیعت منطقه درند ، منطقه حفاظت شده کوه بافق ، منطقه ییلاقی و چنار کهن سال همسک ، منطقه بیشه در ، منطقه ارس باجگان ، نخلستان های شهر بافق
کوه-عقاب
تفت : آبشار دره گاهان ، تفرجگاه دره گاهان ، دامنه کوه عقاب ، چشمه تار مهر ، چشمه نصیری ، غار نباتی نصرآباد ، طبیعت دامنه شیرکوه ، طبیعت دره سیر – بیدکان مهریز : آب معدنی چاه گله ، تپه ماهوری کالمند ، دامنه کوه ریگ ، دامنه کوه مگسل ، چشمه فصلی غربال بیز ، چشمه فصلی دامگاهان ، حاشیه رودخانه فصلی منشاد ، سرو کهن سال مهریز ، غار آهکی کوه بیروییه، طبیعت دره آدروشک ، منطقه حفاظت شده حیات وحش کالمند بهادران
میبد : پارک بهاران ، پارک رهگذر ، کویر ساغند

درخت-سرو-4000-ساله
ابرکوه : آب انبار ابرکوه ، امام زاده سید احمد ، امام زاده شهیدان ، درخت سرو ۴۰۰۰ ساله ، قلعه رباط ، قلعه عزت آباد ، مسجد جامع ، مناره مسجد نظامیه ، گنبد عالی ، خانه آقازاده ، یخچال خشتی
رباط-خرگوشی
اردکان : آب انبار قلعه ، آتشکده شریف آباد ، آتشکده احمد آباد ، امام زاده میر سید محمد ، امام زاده سید نورالدین ، رباط شاه زاده ، رباط خرگوشی ، زیارتگاه پیر سبز ، زیارتگاه پیر هریشت ، زیارتگاه پیران زرتشتی ، زیارتگاه پیر شاه اشتادا یزد ، زیارتگاه پیرشاه مهر ایزد ، زیارتگاه پیرشاه مراد ، زیارتگاه پیرشاه فریدون ، تکیه بازار نو ، دخمه های شریف آباد ، دخمه ترک آباد ، حسینیه بازار نو ، حمام سعدیا ، خانقاه اردکان ، کارگاه های ارده گیری ، مقبره روح الله خاتمی ، فرودگاه انگلیس ها ، مسجد زیرده ، مسجد جامع آب انبار دوراه ، مسجد زردک موزه مردم شناسی
خانه-وحشی-بافقی
بافق : ارگ عبدالرضا خان بافقی ، امام زاده عبدالله بن موسی ، باغ تیتو ، باغ سرچشمه یا باغ سلوچ ، باغ عمارات ، باغ سر در صدرآباد ، تپه های تاریخی قاضی میر جعفر ، خانه وحشی بافقی ، خانه قاضی میر جعفر ، قلعه کافر ، قلعه صادق آباد ، قلعه شهرآباد ، مدرسه علمیه ، مسجد سر استخر ، مسجد امام حسین (ع) ، مسجد حاج حسین ، مسجد چهارده معصوم (ع) ، مسجد فاطمیه بافق ، مسجد آهن شهر ، مسجد صاحب الزمان (ع) ، مسجد حاجی سید حسن ، محله لرد ، میدان خان
توران-پشت
تفت : آب انبار سرده ، آب انبار برسه ، آتشکده های زرتشتی ، آسیاب و دژ پهلوان ، بقعه سید گل گل سرخ توران پشت ، بقعه پیر مراد توران پشت ، بقعه چهل دختران توران پشت ، بقعه شیخ جنید توران پشت ، بقعه شاه خلیل ثانی حسینیه غیاث آباد ، حسینیه شاه ولی ، سنگ قبر صفی قلی بیک ، سنگ قبر خانش بیگم ، قدمگاه مرتضی علی ، قلعه شواز ، مسجد و حسینیه محله گرمسیر ، مسجد شاه ولی ، مسجد شاه یحیی ، مسجد جامع بیدا خوید ، مسجد شیخ علی بنیمان ، مسجد توران پشت ، مسجد اسلامیه یا فراشاه ، مزار توران پشت ، نقوش تخته سنگ کوه ارنان
قلعه-سر-مهریز
مهریز : آرامگاه شیخ عبدالله ، آرامگاه بها الدین ، امام زاده پیر غیب ، باغ

پهلوان پور ، برج و آسیاب پیر نورکی ، دروازه مهریجرد ، خانه سر یزد ، قدمگاه حضرت علی (ع) ، قلعه گبری ، قلعه مهرپادین ، قلعه خورمیز ، قلعه سر یزد ، قلعه هرفته ، قلعه مروست ، قلعه محمد باقری ، قلعه ملکی ، قنات حسن آباد ، قنات شاه حسینی ، قنات آب میری ، قنات ارزاندازان ، قنات بغداد آباد ، مسجد باغ بهار ، کاروانسرای مدور ، کاروانسرای چهار ایوانی ، کاروانسرای زین الدین ، کاروانسرای کرمانشاه ، کاروانسرای نو سر یزد ، کاروانسرای شمس ، کاروانسرای شاه عباسی ، مسجد منگاباد ، مسجد سرحوض ، مسجد جامع مهرپادین ، مسجد جامع باغ بهار ، مسجد جامع منگاباد ، مسجد جامع خورمیز ، نقوش تخته سنگ ارنان
برج-کبوترخانه
میبد : آب انبار کلا ، چاپارخانه ، آب انبار حاج آقا احمد ، آب انبار حاج ابوالحسن ، آب انبار حاجی رضا ، آب انبار حاجی محمد رضا ، آب انبار دوشیزه ، آب انبار محله بالا بفروئیه ، آب انبار میانی حسن آباد ، امام زاده خدیجه خاتون ، امام زاده سید ابوالقاسم بیده ، امام زاده میر شمس الحق ، امام زاده سید صدرالدین قنبر ، بافت تاریخی میبد ، برج کبوتر خانه ، بقعه شیخ ابوالقاسم بفروییه ، برج و بارو و دروازه شارستان ، بنای سلطان رشید ، روستای تاریخی خرانق ، قلعه نارین ، قلعه بشنیغان ، قلعه مهرجرد ، مسجد جامع میبد ، معبد چک چک ، موزه زیلو ، یخچال قدیمی
باغ-دولت-آباد
یزد : آتشکده زرتشتیان ، آب انبار شش بادگیر ، آب انبار فهادان ، آب انبار چهار سوق ، آب انبار نصرآباد ، آب و انبار وقت و ساعت ، آب انبار کوشک نو ، آب انبار جنگ ، آب انبار خواجه دو دهنه ، آب انبار دروازه مالمیر ، آب انبار رستم گیو ، آب انبار باغ گندم ، آب انبار بوطیری – ابوالمعالی ، آب انبار شهدای فهرج ، بازار یزد ، باغ دولت آباد ، ، بقعه و مدرسه سید شمس الدین ، بقعه زرندیان ، بقعه سید پنهون ، بقعه شاه سید رضا ، دخمه زرتشتیان ، حاشیه مسیل هنشک ، حمام خان ، خانقاه شیخ علی بنیمان ، خانه لاری ها ، خانه ملک التجار ، کاروانسرای خان ، کاروانسرای خان پنج ، کاروانسرای علی آباد ، مدرسه ضیائیه ، حمام مسجد جامع ، حمام گلشن یابزرگ گازرگاه ، حمام خان ، حمام خرمشاه ، خانه ملک زاده ، خانه محمودی ، خانه مشروطه ، عمارت آتش و بهرام ، قبر پیر نارستانه ، کاروانسرای زین الدین ، مقبره شیخ زین العابدین علی خاموش ، میدان خان ، مسجد بزرگ پشت باغ ، مسجد بیاق خان ، مسجد چهل محراب ، مسجد محله ابوالمعالی ، مسجد جامع کبیر ، مسجد جامع عتیق ، مسجد سرپلک ، مسجد شاه عبدالقیوم

سایر جاذبه های استان یزد

امیرچخماقمسجد-جامع-یزدباغ-دولت-آباد آتشکده-زرتشتیانبادگیر-باغ-دولت-آبادبرج-باغ-پهلوانپور برج-محمودآبادبقعه-دوازده-امامبرج-فهرج حمام-خانخانه-آقازادهخانه-صولت خانه-لاریهاقلعه-سپیده-در-ندوشنقلعه-سریزد

اردکان

امام زاده سید محمد سلام الله علیه

توضیحات: این امامزاده به فاصلة سه کیلومتر از جاده در شمال شرقی عقدا قرار دارد . امامزاده سید محمد بنای خوش طرحی دارد و بر کنار روستای هفتادر واقع شده و قسمتی از گنبد آن کاشی کاری شده است . در این امامزاده چند لوحة قبر از کاشی وجود دارند با تاریخ های منظوم که همگی از قرن سیزدهم هجری می باشند.

باقی

امام زاده عبدالله سلام الله علیه

توضیحات: بنایی عالی است که از حیث سبک و گنبد و کاشی کاری و تزئینات داخلی اثری ارزشمند محسوب می شود و در بافق قرار دارد . بدنة اتاق مرقد با کاشی های مسدس لاجوردی و با حاشیة سیاه و سفید از آثار قرن 8 و 9 هجری پوشیده شده است . سقف داخلی بنا گنبدی مقرنس کاری شده است و دیواره و گوشواره های زیر گنبد رنگ آمیزی و نقاشی شده است . کتیبه های امامزاده به خط حسین یزدی و عمل حسن ولددین جعفر استاد معمار باشی است.

طبس

امام زاده سلطان حسین سلام الله علیه

توضیحات: این آرامگاه در 3 کیلومتری شمال غربی شهر طبس واقع شده است و شخص مدفون در آن به نام سلطان حسین بن موسی الکاظم (ع) معروف است . اصل بنا متعلق به اواخر قرن پنجم هجری است که در طول دوره های بعدی بازسازی و تعمیر شده است.

میبد

زیارتگاه خدیجه خاتون (خجه خاتون) سلام الله علیها

توضیحات: این زیارتگاه در دهکدهٔ مهرجرد شهر میبد قرار دارد . محوطهٔ امامزاده نسبتاً بزرگ است و غلام گردشی در سه طرف بقعه تعبیه شده و بر سطح درونی سقف در دورهٔ قاجاریه با آب رنگ نقاشی شده است.

يزد

سادات قل هو الله سلام الله علیهم

توضیحات: این بنا روبروی در غربی مسجد جامع یزد واقع است و در آن چند سنگ قبر به تاریخ های قرن دهم هجری قمری دیده می شود.

امام زاده ابوجعفر سلام الله علیه

توضیحات: مهم ترین مزار مورد احترام مردم استـان ، آرامـگاه امامـزاده محـمد بن علی بـن عبیـدالله بـن احـمد بـن علی الغرینی بن جعفر صادق عتیق است که به امامزاده جعفر موسوم است . این بقعه متبرکه در شهر یزد واقع شده است.

سید خلیل سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه که به سید مصلی هم شهرت دارد ، در محلة دروازة مصلی عتیق یزد قرار گرفته است.

امام زاده شاه سید رضا سلام الله علیه

توضیحات: بقعه ای است با گنبدی بلند ، به اسلوب گنبدهای دیگر یزد (مانند شاه کمال ، گنبد هشت و ...) که در اساس ، جزئی از بنای مفصل تری بوده است . این بنا در سال 740 در یزد ساخته شده است.

امام زاده سید پنهون سلام الله علیه

توضیحات: این بقعه در محلهٔ فهادان شهر یزد واقع شده وبنایی بسیارساده می باشد که شامل دواتاق کوچک بدون هیچگونه ارزش معماری است و فقط یک قطعه کاشی کاری به صورت ستارهٔ چهار پر در آن قرار دارد . نام واقعی صاحب بقعه سید تاج الدین جعفر است که یکی از اعقاب امامزاده ابو جعفر یزد است . از نوشته های تاریخی چنین بر می آید که از حدود قرن نهم هجری فرار سید تاج الدین جعفر به عنوان « سید پنهون » معروف شده است.

امام زاده زید بن موسی الکاظم سلام الله علیه

توضیحات: این امامزاده در روستای پشت بام یزد قرار دارد . بنایی است گلین که قسمت اصلی آن منحصر به یک اتاق است . آنچه در این مزار قابل توجه است ، دو قطعه سنگ قبر از قرن 5 و 6 هجری و یک قندیل کنده کاری پرکار است که ساخت آن به دورهٔ صفوی مربوط می شود .

امام زاده سید میرحسن سلام الله علیه

توضیحات: این آرامـگاه در حـاجـی آباد یـزد ، بـر کنارة جادة اردکان – یـزد واقـع شده وبنایی نسبتاً مفصل به سبک امامزاده های روستای عقدا است . مزار منسوب به امامزاده در زیر گنبد اصلی قرار دارد و هیچ نوع علامت و سنگی ندارد.

زرندیان

توضیحات: این بنا در مریاباد در حومة یزد واقع و بقعه ای قدیمی است که در دورة اخیر آن را مرمت و سفید کاری و نماسازی کرده اند . مدفون بقعه را سید ناصرالدین – از نزدیکان امامزاده جعفر مدفون در شهر یزد – ذکر کرده اند.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌اي قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ في سَبيلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
(سوره توبه آیه 41)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص 159
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال 1340 هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال 1385 هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازيهاي رايانه اي و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار هاي تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط 2350524)
ز)طراحی سیستم هاي حسابداري ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...
ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...
ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال
دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگي مذهبي قائميه اصفهان
تاریخ تأسیس: 1385 شماره ثبت : 2373 شناسه ملی : 10860152026
وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com
فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com
تلفن 25-2357023- (0311) فکس 2357022 (0311) دفتر تهران 88318722 (021) بازرگانی و فروش 09132000109 امور کاربران (0311)2333045
نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت

امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.
شماره حساب 621060953 ، شماره کارت :6273-5331-3045-1973و شماره حساب شبا : IR90-0180-0000-0000-0621-0609-53به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید
ارزش کار فکری و عقیدتی
الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».
التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».
[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».
مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

